

3/1

Biblioteca Pública de Ternel

Sala _____

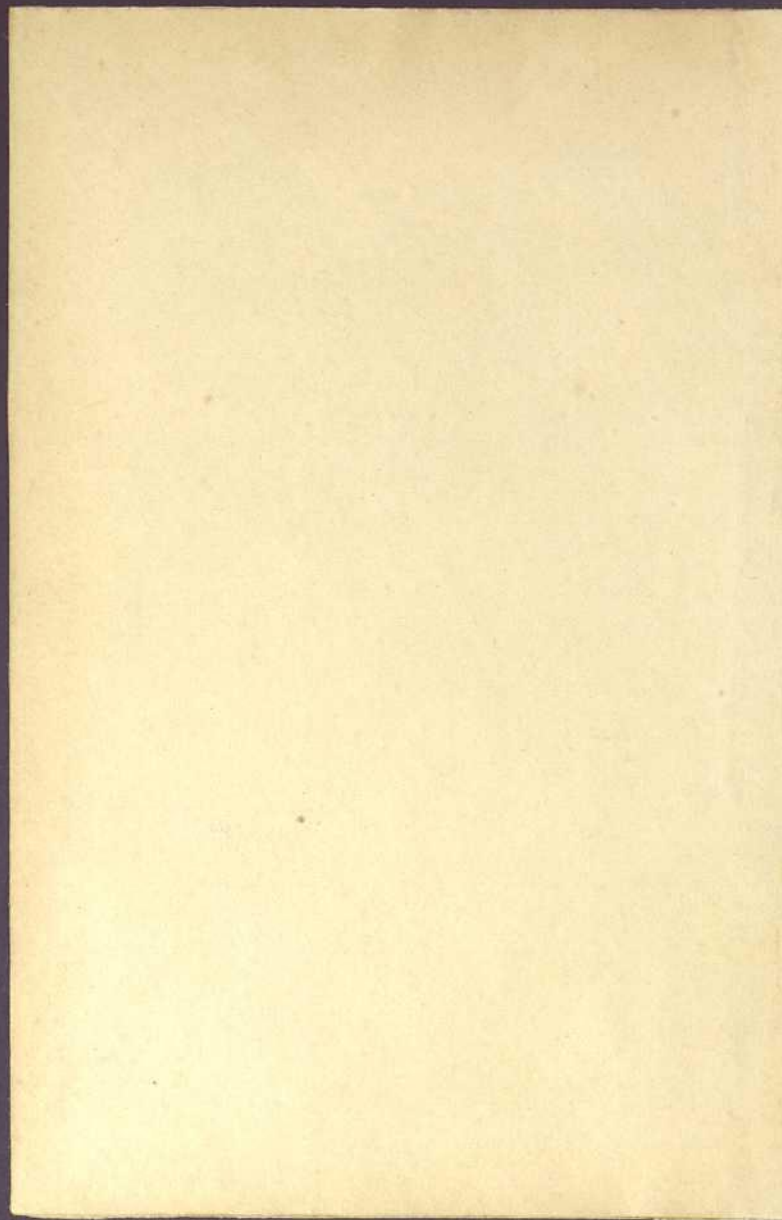
Estante _____

Signatura _____ 80

NO SE PRESTA
LECTURA EN SALA

F.A. 6843/1 4

ENCICLOPEDIA MODERNA CATALANA
AB LA SEUA CORRESPONDENCIA CASTELLANA

DICCIONARI CATALÁ - CASTELLA
VOLÚM I

FA-6843/1

ENCICLOPEDIA
MODERNA CATALANA

AB LA SEUA CORRESPONDENCIA CASTELLANA

DICCIONARI CATALÀ-CASTELLÀ

PER

JOSEPH FITER

Fundador del excursionisme a Catalunya,
Director de la Exposició del centenari de la guerra
de la Independència a Catalunya, celebrada a Igualada
al any 1908, Soci corresponent de la Acadèmia de la Història,
Arcade Romà, Soci de mèrit y honorari de varies corporacions,
president que ha sigut de la Acadèmia Científica mercantil
de Barcelona, del Centre de Arts Decoratives, y d'altres
institucions, jurat de varies exposicions y concursos,
y autor d'altres obres literaries

VOLÚM I

A - C

SUCESORES DE MANUEL SOLER

BARCELONA

Consejo Ciento, 416

BUENOS-AIRES

Salta, 470

NR-6390
R-13557

ES PROPIETAT

Imprempta de Modest Berdós, Molas, 31 y 33.—Barcelona.

DEDICATORIA

---

*Al ferm aimador del deixondiment artístich y
literari de Catalunya,*

En Joseph Mansana y Terrés,

*endreça aquest treball, com a penyora de conside-
ració y personal afecte*

Joseph Fiter y Inglés.

Barcelona, Decembre de 1912.

PRÓLECH

Esdevingut el deixondiment de les lletres catalanes, fa ja més de mitg sigle, que'ls afectats a aquesta mena d'estudis reconeixen y apoen la divulgació de les observacions apropiades a difondre els estudis de la lexicologia, única forma de donar el concepte que's deu a la interpretació técnica y gramatical de la llengua. Al any 1878, els periòdichs *Gay Saber* y *La Renaixensa*, parlant de la institució de *La Academia Catalana*, afalagaven el propòsit de començar un estudi seriós pera recullir termens que aplegats constituïssin la base y fonament d'un *Diccionari de la llengua*, pera deduir sa fesomia y son modo d'ésser especial; y quan en dies més propers als nostres, va reproduirse el pensament al *Congrés* de 1906, les comensades investigacions s'arrelaren pera fruir el sanítós propòsit cobejat. Per sort cerquen apanyosos l'esclat del nostre léxich, nombrosos y meritissims escriptors, que avancen la seua tasca, mes a mida que se arrela y's fomenta l'esclat de la nostra literatura, cal reconèixer com manca aquesta norma, positiva guia pera que s'esvaeixin els inconvenients imposats a l'adaptació dels mots propis d'una parla de importancia reconeguda.

D'aixó ne provenen sensibles vacilacions y és de doldre

que pèls elements observadors, pèls homens estudiosos sia, quan no impossible, difícil esbrinar com degut és, el cabal complert de termens que avaloren la nostra parla. Creiém nosaltres qu'és fer un servei patriòtich aduir nous estudis d'aquesta mena, que vinguin a assaorir els ja publicats, y si cal reconéixer que en els recullits fins are per En Labernia, En Saura, En Aladern, En Genís y En Salvat, ressalten nombroses y atinades indicacions, ha d'èsser tasca profitosa aportar-ne de noves, pera facilitar detalls al assoliment d'aquest enlairat propòsit.

Are com are, el llenguatge parlat y escrit mena a més extesa observació dels léxichs, encare que profitosos y fonamentals si's vol, a l'antigor, a nostres dies revestits de major espai, perque no's poden retraure de l'anotació dels nombrosos mots que integren les modernes enciclopedies, ni deixant de depurarles, establir moltes comparances, que avans s'oblidaven; perque avui ab l'assimilació de vocables, aportats per la tècnica científica deuen consignarse als vocabularis y als diccionaris una sort de coneixements que quan tan sols s'ategnien a les significacions gramaticals, no callia fixarshi.

D'aquí prové la primera dificultat que s'imposa en una obra d'aquesta mena, al introduir mots apropiats a les manifestacions de l'activitat y de les aplicacions científiques, dels avenços y de les transformacions industrials en son distint concepte. Y aixís, van extenentse y modificantse els llindars ahont avans se movien estudis d'aquesta mena, que força es reconéixer en ells una observació detinguda pera esvairlos y apropiarlos, donant als estudiosos nous horitzons pera coneixer com se modifiquen aquestos valiosos aplechs de termens, que a enriquir venen no sols la seua expressió genuina y apropiada, sino al ensemps la inducció de molts vocables desconeguts fins are.

Per aixó, nó pot reduirse a limitats principis la observació dels moderns diccionaris, que no tan sols als fonaments etimològichs de la paraula en les seues acepcions y varia-

clóns gramaticals se refereixin, sino que s'atinguin al valor científich de les meteixes, en les parles catalana y castellana.

Y, consideran tho aixís, sense enlairar la importancia de aquest treball y els bons propòsits que mouen la seua publicació, no pensém fer altra feina que la d'exposar la utilitat que cal atribuirli. Havém aplegat en forma manual, donantli la deguda extensió, el cabal enciclopédich reunit, facilitant aixís la observació a totes les classes socials que desitjin consultarlo y vulguin coneixer el concepte apropiat dels termens del léxich filològich, de les veus apropiades, totes referentes a la comarca, donchs enteném aplicable tant sols a Catalunya el nostre estudi, perque de dur la tasca a altres contrades, ahont el llenguatge catalá és parlat, nos exposariem a dificultats ortográfiques que portarien el treball a considerable extensió y a essencials diferencies. També pél meteix motiu, concretém al propi terror la indicació de coneixements històrichs y geográfichs, donchs havém refusat tots aquells de concepte universal en aquesta sort de disquisicions considerantles apropiades a altres obres que s'hi refereixen. Pera nosaltres y completant la part filològica, y etimològica del léxich catalá, l'apropiació dels mots de les arts y de la industria, el coneixement de la aforística, sols ha de tindre valor y d'assolir interessant significació a la nostra obra, els estudis geològichs, geográfichs, hidrográfichs y orográfichs que's refereixen a Catalunya, y les indicacions extenses que doném de la historia, de les institucions, del dret, y de la biografia que's relacionen ab la nostra terra. Y cal també, en quant a la observació de la darrera d'aquestes branques, fer ressaltar que al nostre **DICCIONARI ENCICLOPÈDIC**, esmentém tan sols als homens que foren, perquè ab imparcialitat no havém cregut poder esbrinar sense apassionament, els fets dels que encare viuen.

La reunió de les notícies curioses y d'interés aixís ordenades, creyé m palesament que ha d'ésser ben rebuda. Reduir a la consulta de poch volums, els coneixements que a

la nostra terra interessin, facilitant el seu estudi ha d'ésser profitosa comparança y per lo qu'enteném enlairat aquest propòsit, havem procurat menarlo com es degut, acceptant les indicacions dels que en obres consemblantes d'altres llengües, han facilitat el coneixement precis dels antecedents consemblants.

Participa donchs aquesta enciclopedia d'aquella sort de detalls de positiu interès pera els que vulguin apreciar la munió de coneixements d'aquesta mena, y sense oblidar la suma de antecedents que remarquen la exacte correspondencia castellana dels modismes y de les locucions de la nostra parla, havém procurat resaltar, coneretantnos sempre a Catalunya, les diferencies essencials dels termes comarcals.

Com havém esmentat al començ del prólech, y mentres una autoritat reconeguda defineixi la unió ortogràfica de la nostra parla, preparant la seua fácil adopció a un *Diccionari*, que vingui a esvahir tota mena de dificultoses observacions, venim a aportar el nostre treball enciclopèdich, ocupantnos principalment segons la exacte definició de la paraula *Diccionari* com a *tractat de les paraules*, comprenent per la meteixa raó l'exacte sentit literal y figurat de les meteixes, y essent als nostres temps més fácil que avans, deduir la propia significació dels mots, per la seua deducció etimològica, y per l'adaptació de les equivalencies tècniques, resulta més comprensiu y fonamentat el medi d'apropiar l'exacte valor de les paraules, per més que'l deixondiment de la moderna cultura, obligui que'ls *Diccionaris* responguin al exacte valor exigít per les relacions socials contemporanies, aclarant y completant el concepte que cada paraula exigeix, sense per aixó produir confusió sensible que desvihi la seua exacte percepció. Y aquí, sense acudir a digressions del concepte filològich, cal observar en punt al etimològich, raonaments que considerém prou fonamentats pera comprendre el caracter científich que cal apropiat al sentit de la paraula, baix aquest

punt de vista considerada. Medi, per quin un poble expressa lo que pensa, vol y sent, el nombre de mots ha d'esser proporcional a lo que 's pensa, 's vol, y 's sent, mes com els pobles, al posarse en relació els uns ab els altres s'apropien les paraules que'ls hi manquen o que'ls hi fan goig, resulta que pera coneixer el sentit veritable de cada paraula apropiada, precisa que coneguim el seu origen, y aixis esdevé que no sempre ha conservat el poble oblidant la propia etimologia, el positiu sentit de les veus admeses d'altre llengua, y precisa als Diccionaris atendre, pera remarcarlos y adoptar la seua exacte correspondencia. Y, aixó que ha esdevingut en l'ordre de la apropiada observació científica, s'és posat de relleu en la nostra llengua per la influencia de la parla oficial, introduïda després de la guerra de succeció als començos del segle XVIII. La adopció de mots castellans, de llavors ensá, havia fet decaure la riquesa de la parla catalana, y va ésser precis que'ls estudis del renaixement literari després de la institució dels Jochs Florals a mitjans del segle XIX y el renaixement a Catalunya, contribuís a fer profitosa la sava de les enlairades concepcions de la fantasia poética, dels estudis de escriptors de valua, de les observacions del caràcter folklorich y dels encertats conceptes fets per historiadres y per erudits filolechs, que ab metódich esbrinament, vingueren a presentar deduccions convenientes que servien de atinats y propis indicis pera el coneixement degut de la nostra llengua, esvahint corrupcions exagerades als termens adoptats per la estranya influencia, que sovint no ha sabut determinar la regular delimitació del só y de la idea que integren la paraula, y que deuen ésser compreses y estudiades en tot coneixement lingüístich. La inducció de la part material de la paraula, es a dir, del só que deu apropiarihi, obliga la observació de com s'arriva a produir, tenint en compte la influencia etnológica, pera considerar les seues evaluacions, y aixis s'enlaira el treball de aquesta mena, explicant el caràcter fonològich d'una llengua, posant al descobert les lleis eufòniques que'ls regulen,

y la seua significació creix quan ab aquest anàlisis se preté deduir fins el raonament que fonamenta aquesta mena de estudi. Treball que deu ferse sempre atenent les nocions d'acústica y les de fisiologia que hi corresponen, determinant les anomalies que algunes vegades son reputades d'irregularitats.

Establint consemblanta relació y comprenent que la paraula pot apreciarse baix els dos conceptes intel·lectiu y material, s'arriba a poguer afirmar com el seu signe ve a ésser una unitat formada de sons articulats, a la que dona coeissió el tó o accent, y d'aquí la expressió justament apropiada de acort ab les prescripcions de la ortografia, segons es de veure en el quadro, que relatiu a les veus catalanes homògrafes establím més avall. Essent la paraula, la expressió de una idea, cal observar que no's redueix sempre a una sola la determinació de la meteixa, perque sovinteja el cas, d'expressar conceptes distints, una sola paraula, acceptant a voltes la modificació introduïda per l'etimologia o per l'ús, perque ni totes les llengües, tenen paraules pera expressar totes les idees, ni tots els que les parlen o escriuen, posseeixen cabal bastant pera representarles, y a la necessitat de la expressió esdevé a vegades sortir del pas, inventant, modificant o empleant mots anàlechs, que per la seua adopció promouen el *sentit extensiu* que s'atany a la diferenta aplicació de la meteixa, obligant a tindren en compte, pera indagar y deduir el sentit propi de cada una de les veus.

La clara exposició dels mots a la nostra *Enciclopedia*, resalta per la significació que tenen els meteixos als coneixements a que's contrauen.

En quant al criteri ortogràfic adoptat, al seguirlo havem tingut en compte les atinades observacions exposades a la discussió dels termes formulats al *Primer Congrés de la llengua catalana*, entenent que als treballs d'aquesta mena, deuen rebutjarse els procediments y les tendències innovadores dels exagerats arcaïsmes, y dels perills d'inspirarse en les errades doctrines filològiques d'un esperit innova-

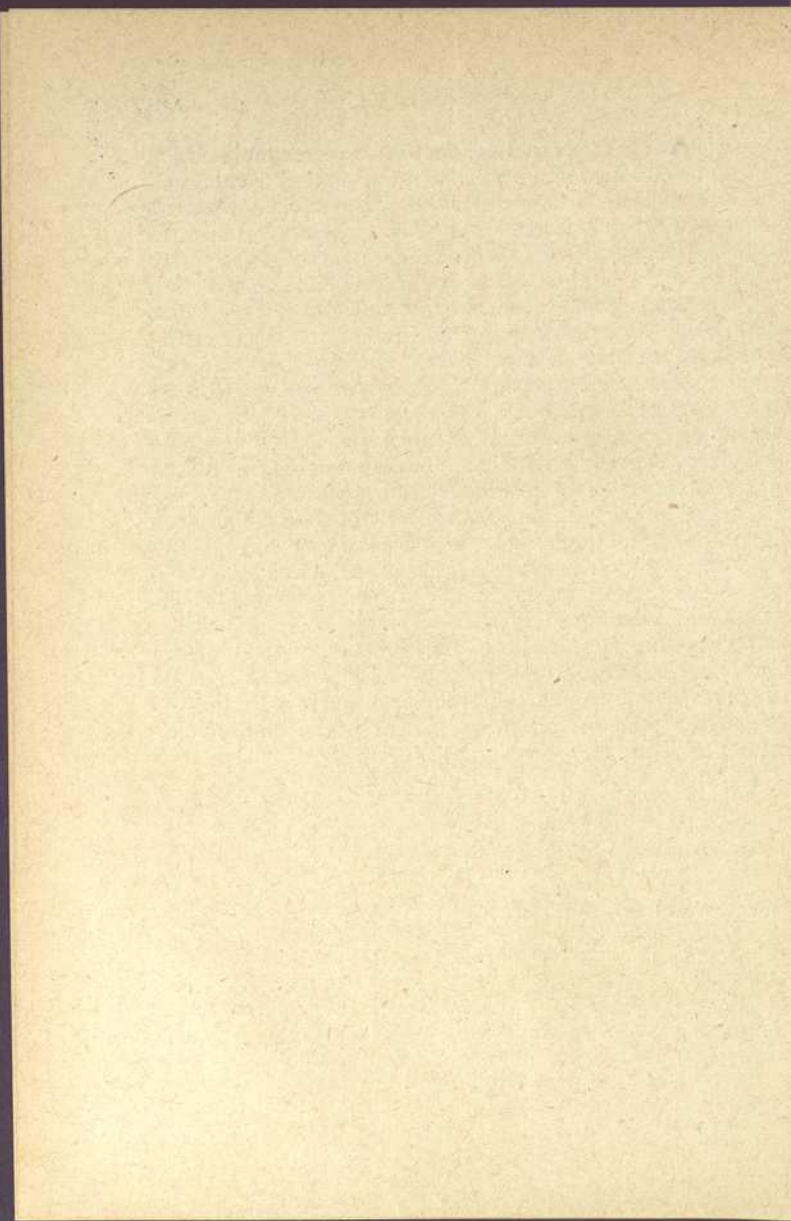

dor, inspirat en el llenguatge amotllat a poch fonamentada fonètica. Aixís és com a n'aquesta obra, havém esvait sempre l'adaptació de motllos difícils de esbrinar. La observació de l'us y del concepte que a la nostra parla afecten totes les lletres empleades al abecedari catalá, facilita al nostre modo de veure la importancia que ofereix cada una d'elles.

Derreramant, cal reconeixer que un dels motius y dels serveis, que pot prestar un treball extens, d'aquesta mena, es la de salvar les dificultats d'una correcte traducció castellana, als termens continguts en la nostra enciclopedia. Es lógich atribuir en gran part a la corrupció dels mots apropiats de la parla catalana, a la imposició de la llengua de Castella a la ensenyansa oficial, donchs estranya com ha de considerarse en molts dels indrets de la nostra terra, produeix sensibles confusions, dificultant la seua assimilació. Seguintse d'aquí, que no sols s'han posat en us entre nosaltres nombroses paraules castellanés esencialment, sino que s'ha de fer dificultosa, la traducció exacta de moltes genuinament catalanes.

Cal acavar aquestes ratlles, fent constar, que al escriure aquest llibre, no'ns ha inspirat cap més propòsit, que'l de refermar la identificació sempre sentida envers l'estudi de les glories catalanes, per quines habem servat sempre veneració y respecte.

OBSERVACIONES

A la llengua catalana estan en us, alguns mots, quina correspondència castellana difereix per raons les mes de les vegades sense altre fonament que l'arralada aplicació d'equivalències sancionades pel us de la seua significació genuïna en diferents regions. Cal observarho pera evitar l'adaptació de mots castellans que a la traducció literal corresponen. Posém de les que havem observat, les que creyém que son rellevantes, seguint ordre alfabetic.

Abstraure y també *Abstreure*. Els compostos del verb catalá *traure* y *treure* segueixen en la conjugació castellana al verb *traer* ab tot y correspondre al castellá *sacar*, y no tenint aquests verbs significació calificada, els compostos de cada llengua careixin d'absoluta correspondència, segons esdevé ab els verbs *abstraure*, *atraure*, *contraure*, *destraure*, *distraure*, *extraure*, *retraure*, *retrotraure*, y *substraure*, precisant evidentment conexió ab el *sacar* castellá.

Ajar. Aquest verb que respon al *abastar*, en castellá *coger* o *alcanzar*, s'usa en aquest sentit a la costa llevantina, y aixís se diu en ella, *Marxa a ajar pomes a la pomera del hort*. Es

mot provinent del llenguatge adoptat als Pirineus Orientals, y no s'emplea a la provincia de Girona desde Malgrat enllá.

Ambidextre. Al castellá aquest adjectiu que's tradueix per *ambidextro*, a, s'aplica a qui usa indistintament de la ma *destre* y de la *sinistra*, o *esquerra*.

Amidar. Cal observar que'l verb equivalent en castellá, es *medir* y aixís s'emplea a la predita llengua, mentres que a Catalunya, s'usa tant sols pera determinar la dimensió externa dels cossos, donchs hi ha a la nostra terra el verb *Mesurar* que s'emplea al esmentar la cabuda de les eines que contenen arits y líquits, operació que en llengua castellana, també se tradueix pel verb *medir*. Les veus *mesurar* y *mesura*, que avans s'usaven en castellá, corresponen ara a les catalanes *circunspecció*, *comediament*, *gravetat* y *moderació*.

Anyellar. A la nostra llengua s'usen diversos verbs, pera expressar en les especies de quadrúpets, l'acció de parir, com per exemple, *anyellar*, *zayar* o *cabridar*, *cadellar*, *conillar*, *gatinar*, *godallar*, *gorrinar*, *pollinar*, *porcellar*, y *vedellar*, acció a que's refereixen els castellans, esmentant *Parir la oveja*, *parir la ga-*

ta, parir la pollina, parir la perra, etc.

Beure. Aquest mot en català té doble significació. Correspon al castellà *beber* y al nom *bebida*.

Brenar. També aquesta veu que s'usa en català ab les dues acepcions de verb y de nom, correspon als mots castellans de *Merendar*, y de *Merienda*, encare que com a terme local, s'apropia en alguns indrets corresponent al nom, la paraula catalana *Brena*.

Calavera. En català, aquest mot té dues significacions, parlant de *l'ossada del cos humà sense la carn*, o bé del *cap de mort*. En castellà s'aplica únicament al *crani* donchs parlant de la *ossada* s'anomena *esqueleto*. També usantla en masculí la paraula *calavera* significa en sentit figurat en la parla castellana *subgecte de poch seny*.

Cansalada. Prové de *carnsalada*, essent per lo tant una corrupció eufónica del llenguatge vulgar, y al castellà se tradueix per *tocino*.

Carn de bou. Parlant de carns pera menjar, se tradueix en castellà *Carne de vaca*, y fins consultant el *Diccionari de la Llengua*, s'apropia *Vaca*, *Carne de vaca* ó *de buey*, que *sirve para alimentación*. A l'ús no's diu may pera equivalencia d'aquest mot, *carne de buey*.

Castellà, na. Encare que rigorosament, deu significar nadiu o propi de Castella, s'apropia a Catalunya, a tots els que parlen la llengua castellana, y s'usa també significant l'amo o la mestressa d'algún castell.

Cena. Aquest mot, parlant de la institució de la eucaristia, se usa també a la llengua catalana, la *sagrada cena*. En castellà té dues acepcions, la religiosa o mística, y la vulgar que correspon a sopar.

Cloure. El verb català provinent del llatí *claudere* careix

de correspondència castellana considerantlo etimologicament. En cambi els seus compostos corresponen al castellà, exceptuant *descloure* y *encloure*. Aixís ho refermen *concloure*, *incloure*, y *recloure*, que's tradueixen en castellà per *concluir*, *incluir* y *recluir*.

Costes. Equival a cost o gastos, parlant d'algún plet. Es veu provinent del verb *costar* en les llengües catalana y castellana y s'ha d'evitar confondre-la ab el castellà, *cuستا* com molts ho fan.

Crossa. Al traduir al castellà aquest mot, té en certs casos un sentit figurat, parlant de la repetició d'una frase en la conversa, usada massa sovint y per costum, que's tradueix per *muletilla*.

Dinar. Te en castellà doble correspondència, ab el verb *comer* y el nom *comida*.

Diners. En forma plural castellana en la correspondència de certes frases, resulta antiquada y a la traducció d'alguna forma catalana en aquell nombre, se usa en singular castellà, segons esdevé parlant de medis pecuniaris com per exemple, *No te diners ni credit*, *No tiene dinero ni crédito*. En alguns adagis, aixís en català com en castellà, fins essent antiquat el plural, s'apropien abdues formes, com *Poderoso caballero es don dinero*, *Quien tiene dineros pinta panderos*.

Dret. Parlant de papers, de vegetals, y de teles, els mots catalans *dret* y *revés* son traduïdes per *haz* y *envés*. Parlant de medalles y de monedes s'adopten *anverso* y *reverso*, y en llenguatge vulgar que al català s'anomenaven *cara* y *creu*, corresponen al castellà *cara* y *cruz*.

Dur. Es l'únich verb català que acaba en *ur* al present d'infinitiu, y procedeix del llatí *ducere* equivalent a *portar*. En català acaven en *duir*, els verbs caste-

llans que tenint la meteixa significació de portar son derivats del propi llatí *ducere* com *induir*, *produir*, *seduir* y *traduir* que formen els mots castellans *inducir*, *producir*, *seducir* y *traducir*.

Enciamada. Per corrupció s'apropia en català aquest nom a la coqueta de pasta mallorquina, aixís anomenada, compost del prefixe *en* y del equivalent a llart o greix que en mallorquí se anomena *saim* o *saima*. Els castellans anomenen aquesta coqueta y altres productes de pastisseria ab el nom genuí usat a les Balears, *ensaimada*, mentres que nosaltres impropriament al anomenar *enciamada* semblem referirnos a alguna menja preparada ab l'enciam de les hortes.

Endossar. Verb comú a les dues llengües. castellana y catalana, derivat del francès *dos*. Es un galicisme que per la significació legal de l'acció realitzada, no's contrau a la intervenció de dues persones com ha suposat algú, essent el seu verdader sentit escriure al dors, al traspassar a un altre un document, donant lloch a successives y consemblantes cessions.

Esmorzar. Mot català, que correspón a les dues acepcions castellanes del verb *almorzar* y del nom *almuerzo*.

Estiu. La sinonímia de les paraules castellanes, *estio* y *verano* que corresponen a aquesta catalana, té una determinació marcada usant pera calificar les frases apropiades, y aixís se diu *palacios de verano*, *trajes de verano*, al traduir *palau d'estiu* y *trajo d'estiu*.

Exonerar. Verb que en abdues llengües se deriva del mot llatí *onus* no de *honor* ni honra. Per aixó s'usa sense *h*, y té la significació apropiada de *descarregar*, *descargar*.

Fat, da. La correspondència castellana parlant de *sort* y de *bruixa*, es *hado* y *hada*: tractant

de gust o sabor, a quin en certs indrets de Catalunya, s'anomena *dols*, a es *Insipido*, a; *Soso*, a.

Fira. El diminutiu català *flreta* té ademés l'accepció de referirse a peces de terriça cuïta pera jugar les nenes, y no té pas determinada correspondència castellana, encare que algún autor hi apropií la de *cacharrería pequeña*.

Full. Paper d'escriure de mida anomenada marca a foli, correspón al *pliego* castellà; *mitj full* es l'anomenat *medio pliego* o *una hoja* y la meitat de mitj full se anomena *cuartilla*.

Haber. El verb castellà, que aixís s'anomena, s'emplea en el sentit de *Tener*, com per exemple *Juan y sus derechos habientes*, *Habiendo en cuenta*, *Febrero ha veinte y ocho días*. Té també el sentit a vegades d'*agafar* y *haure*, empleant-se en aquest cas el participi passiu adjectivat, *Fué habido con las armas en la mano*, *Los corsarios fueron habidos*.

Haver. Si aquest verb català té la significació de *rebre quelcom* se tradueix al castellà representant el sentit d'*haver* per *dar* y per lo meteix canviant el giro de la frase, per exemple *No n'haurás*, *No te dardn*, *Quan ho heguis*, *Cuando te lo den*.

Hoste. El mot que en castellà hi correspón *huésped*, significa per antifrasi persona que s'hostatja, amo de posada (*mesonero*) y amo de allotjament o habitació llogada que algú ocupa.

Llevar. Parlant de l'accepció catalana d'aquest verb, tractant del fruit de les plantes, al traduirlo a la llengua castellana, se ha d'expressar el terme directe de l'acció del corresponent *dar*, mentres que no es precis ferho en català, per exemple *Aquest pressequer ja lleva*, *Este melocotonero ya da melocotones*.

Majordona. Encara que l'us consent l'aplicació d'aquest mot, que correspón a *Casera* o *ama de*

gobierno, fora més raonable adoptar *Majordoma*, femeni de *major-dom* o encarregat de la casa, provinent del llatí *major* y *domus*.

Mamar. El nom català usat com verb y com nom, te al castellà les dues acepcions, la verbal *mamar*, y la de nom *Mamada*.

Matinada. Referintse al període de temps expressat per aquesta veu catalana, s'ha de traduir en castellà per *mañana*.

Menjar. La traducció castellana d'aquest mot, te les dues acepcions, de verb *comer* y de nom *comida*.

Mijdiada. Referintse al espai de temps expressat per aquesta veu, se tradueix en castellà per *Mediodía*.

Mostra. Parlant de teixits y de pintats, aquesta paraula se tradueix per *dibujo*. Per exemple *Es un tapiz que sé una muestra com aquesta*, se tradueix *Es un tapiz, que tiene un dibujo como este*.

Nadal. Correspón al castellà *Navidad*, servants en pochs casos l'antiquada *Nadal*, com per exemple *Nadal, frio cordial*.

Pal. En castellà s'usa *palo* en loch de *madera*. Aixís s'anomena *cuchara de palo*, la *cullera de fusta*, *Zapato de palo*, l'*esclop de fusta*, *Pierna de palo*, la *cama de fusta*.

Portar. Cal fer esment de lo ja consignat pel verb abstracte en quant a la conjugació del *traer*, *portar*. Are no s'usa en castellà, no essent en sa forma reflexiva y prenominal. Ab tot els seus derivats y compostos, tenen perfecte equivalencia ab els del *portar* català, segons és de veure als mots *portador*, *portadora*, *portàtil*, *portafusell*, *portaestandart*, *portamonedas*, *portanoves*, y *ports*, qu'equivalen als castellans *portador*, *portadera*, *portàtil*, *portafusil*, *portaestandarte*, *portamonedas*, *portanuevas*, y als mots comuns a les dues llengües, *aportar*, *comportar*, *deportar*, *exportar*, *importar*, *reportar*, *soportar* y *transportar*.

Posar. Aquest verb se tradueix sovint per el castellà *echar* en sentit recte, y en sentit figurat, y marcadament essent sinònim de *clavar* o *clavarse*.

Presa de zocolata. Al parlar de la xocolata se tradueix una presa per *dos pastillas* o *una onza*, y *mitja presa* per *media onza* o *una pastilla*.

Fresora. Aquesta planta que correspón a l'anomenada en castellà *hierba de cuajo*, s'anomena ab aquell terme en català, per la virtut que té, de fer pendre o gramullar la llet en la fabricació de formatjes y matons.

Remendar. Verb essencialment català, per més que sembli provinent de la llengua castellana. Ho prova l'us que's fá d'ell a la costa catalana, parlant de adobar les xarxes o teles de pescar, encare que no s'apropii a la genuina significació del verb *remendar* castellà parlant de compendre roba vella o estripada.

Roba. Aquest mot se tradueix *ropa* en castellà, parlant de roba feta, donchs al parlar en català de roba que's destina a la confecció d'algún vestit, s'anomena *tela* y aixís s'ha de traduir *Roba pera un vestit*, *Tela para un traje*.

Roig. La traducció d'aquest adjectiu català, és molt exposada per la diferencia de tons qu'expressa, y és força apropiari el concepte exacte, que poden derivarse dels exemples següents: *Un vestit de panyo que s'ha tornat roig*, la *capa ja es ben roja*; *Un traje de paño, que ha desteñido*, la *capa está ya destucida*; *el roig y galtes roges*, *Cielo rojo*, y *mejillas coloradas* ó *encendidas*; *Un gos roig*, una *vaca roja*, *Un perro Barcino* ó *bermejo*, una *vaca roja*, *Un cavall roig*, *Un caballo alazan*.

Sopar. Mot que té la correspondencia castellana, com a verb *cenar* y com a nom *cena*.

Tendre. Aplicat a les llegums y a les hortalisses que's menjen

avans d'assaonarse, equival en castellà a *verde*, com per exemple: *Mongetes tendres*, *Judias verdes*, *Faves tendres*, *Habas verdes*, *Col tendre*, *Col verde*.

Vagamundo. En castellà se tradueix per *vagabundo*. En català deu ésser *vagabond*, com és en francès y correspon al italià *va-*

gabondo, provinent de *vagar* ab la terminació llatina *undus*.

Vesprada. Aquest mot corresponent a *vetlla*, te la correspondència castellana per l'espai de temps invertit en *noche*.

Vetllada. Encare que correspon al castellà *velada*, equival sovint al mot *vesprada*.

REGLES DE LA PRONUNCIACIÓ EN CATALÁ

VOCALS

A

En catalá té aquesta vocal dos sons, **clar** dit també **obert**, qu'és sempre tónica, com en *àpit*, *sàvi*; y **fosch** dit també **mut** qu'és átona, confonentse ab la *e* muda, com en *lliura* (pès) y *lliure* (adjectiu), *taló* (del peu) y *teló* (de teatre).

E

En la nostra parla té tres sons:

1. **Obert** que a les veus homògrafes se marquen ab accent greu, com en *esma*, *cèba*, *café*.

2. **Tancat**, que a les meteixes veus se marquen ab accent agut, com en els mots *éuga*, *fésta*, *digué*.

y 3. **Fosch**, o pronunciació muda, com en *Emperador*, *Llevar*, *Estany*, *Besar*, *Menar*, *Pelegri*, *Pare*.

En aquesta vocal, resulten algunes paraules homògrafes per aquesta raó, si no's determinen els sons de les meteixes, obert y tancat atenent a l'accentuació de la paraula, per causa de trovarse escrites ab les meteixes lletres.

SÓ OBERT

Aprés. (p. p. d'apendre).
Bé. (subst. sinon. de xay).
Béch. (t. del verb beure).
Comprés. (p. p. de comprendre).
Després. (p. p. de despendre).
Déu. (v. dar y deure, font y nombre).

SÓ TANCAT

Aprés. (adverbi).
Bé. (subst. y adv.)
Béch. (subst.)
Comprés. (v. de comprar).
Després. (adv.)
Déu. (Criador).

REGLES DE LA PRONUNCIACIÓ

SÓ OBERT

Èix. (pron. demost.)
 Èscola. (subst.)
 Èts. (subst. pl.; ab tots els èts y uts).
 Fèm. (p. del verb Fer).
 Fès. (part. p. de Fendre, y subst. pl. Fès de baptisme).
 Féu. (t. del verb Fer, y subst. que correspón al castellá *Feudo*).
 Llèu. (del v. lleure).
 Marquès. (títol de noblesa).
 Matèu. (del verb Matar).
 Mès. (subst.)
 Mèu. (subs. veu del gat).
 Nèt, a. (adj.)
 Pèga. (subst.)
 Règa. (subst.)
 Rèlleu. (subst.)
 Remès. (p. p. de remetre).
 Rès. (adv.)
 Sèch. (del verb Seure, y adj.)
 Sègle. (varietat de blat).
 Serè, na. (adj.)
 Sèu. (v. de Seure, y subst. el Sèu de bou, la campana de la Sèu).
 Tè. (subst. planta y béguda).
 Valènt. (p. a. del verb Valer).
 Vènda. (subst. efecte de vendre).
 Vènen. (v. de vendre).
 Vèns. (v. de vencer y de vendre).
 Vèssa. (subst. planta y fruit).

SÓ TANCAT

Éix. (subst.)
 Éscola. (del v. escolar-se).
 Éts. (t. del verb Ésser).
 Fém. (subst.)
 Fés. (t. del v. Fer).
 Féu. (t. del pret. perf. d'indicat. de Fer).
 Léu. (adj. sinón. de lleuger).
 Marquès. (del verb Marcar).
 Matéu. (n. p.)
 Més. (adv. y conj.)
 Mèu. (adj. pass.)
 Nèt, a. (Parentiu).
 Pèga. (del verb Pegar).
 Règa. (del verb Regar).
 Rèlleu. (subst. En castellá *Relieve*).
 Remès. (del v. remar).
 Rès. (subst. efecte de resar).
 Sèch. (subst. efecte de segar).
 Sègle. (sinón. de sigle).
 Seré. (del verb Esser).
 Séu. (pron. poss.)
 Té. (subst. nom de lletra, pron. v. de tenir).
 Valént, a. (adj.)
 Vènda. (subst. sinónim de torn).
 Vènen. (v. de venir).
 Véns. (v. de venir).
 Vèssa. (v. de vessar).

I

L'us d'aquesta vocal en la nostra parla, no presenta cap mena de dificultat, determinantse als diptongues, y empleantse bastant substituïnt a la consonant Y, com aixís meteix influïnt a marcar el só de la X, anteposantla a la predita consonant.

O

Aquesta vocal, presenta també tres sons:

1. Só **obert**, que convé distingir-lo en les veus equívocues, ab el accent greu, com en *hòme, pildta, això*.
2. Só **tancat**, que a les meteixes veus s'aprecia per emplear l'accent agut, com en *amelló, mósca, y óm*.
3. Só **fosch**, que sona consemblant a la u, com pot deduirse

dels mots *barco, colomi, corder, orella*. Les *o o* y les *u u* sonen enterament iguals en algunes paraules.

Per la designació dels accents que marquen els sons obert y tancat de la *o*, poden distingirse les veus catalanes homògrafes o de igual escriptura, com és de veure pèls següents exemples:

SÓ OBERT

Bòrda. (subst. part d'un màs, vela y mena de cavada).
 Bóta. (subst. nom de calsat).
 Còfa. (subst. gorra pera dones y criatures).
 Còp. (subst. Patacada, Vegada).
 Còs. (subst. El còs humà).
 Còssa. (del verb Cossar).
 Còure. (verb).
 Dò. (nota musical).
 Dòls. (subst. pl.)
 Dóna. (subst. fem.)
 Fòra. (adv.)
 Jòch. (subst. efecte de jugar).
 Mòca. (subst. Mocada).
 Mòch. (del verb Moure).
 Mòlt, a. (p. p. del verb. Moldre).
 Móra. (subst. fem. y verb de Morar).
 Òs. (subst. Part dura del còs).
 Pòls. (subst. pl. Terme geogràfic).
 Ròssa. (subst. Bestia morta y escorxada).
 Sòbre. (del verb Sobrar).
 Sòch. (subst. Esclop, Tronch d'arbre tallat).
 Sòl. (verb Soler, y subst. plà de terreny).
 Sòla. (subst. y verb de Solar).
 Sòn. (subst. el sòn, la sòn).
 Sòrt. (subst. fem.)
 Sòta. (subst. nom d'una carta).
 Sòts. (pl. de Sòt, sinon. de clot).
 Sòu. (subst. soldada, y moneda antiga).
 Terròs. (subst. *Terròs de sucre*).
 Tòn. (n. p. Aféressi).
 Tòna. (n. p. Aféressi).
 Tòrra. (del verb Torrar).
 Tòrt, a. (adj.)
 Tòssa. (subst. bulto o volúm).

SÓ TANCAT

Bórda. (adj. fem. de bórt).
 Bóta. (subst. y verb Botar).
 Còfa. (subst. sinón. de senalla).
 Còp. (subst. art. de pescar, Mesura).
 Còs.
 Còssa. (substant.)
 Còure (subst. metall.)
 Dò. (subst. efecte de donar).
 Dòls, a. (adj. sing.)
 Dóna. (del verb Donar).
 Fòra. (del verb ésser).
 Jòch. (subst. Lloch ahont dorm l'aviram).
 Mòca. (del verb Mocar).
 Mòch. (subst.)
 Mòlt, a. (adj.)
 Móra. (subst. Fruit de la morera).
 Ós. (subst. animal).
 Pòls. (subst. el pòls, la pòls).
 Ròssa. (adj. fem.)
 Sòbre. (subst. y prepos.)
 Sòch. (del verb ésser).
 Sòl. (subst. adj. y adv.)
 Sòla. (adj. y adv.)
 Sòn. (posses. y temps del verb ésser).
 Sòrt, da. (adj.)
 Sòta. (prep. y adv.)
 Sòts. (prep. *Baix*).
 Sòu. (verb.)
 Terròs, a. (adj. de color de terra).
 Tòn. (adj. posses.)
 Tòna. (Geog. poble).
 Tòrra. (subst.)
 Tòrt. (subst. nom d'un aucell).
 Tòssa. (Geog. poble de Catalunya).

U

Cap dificultat ofereix la pronunciació d'aquesta vocal en la nostra llengua. Cal observar que s'ha conservat la *u* llarga a natura com per exemple en els mots *mur*, de *mur-us* y que la breu o llarga per posició s'ha convertit en *o*, com ho mostra *Tronch*, provinent de *Truncus*. En certs mots, avans escrits ab *u*, al comens y al mitj de paraula, ha sigut aquesta vocal substituïda per la *V*.

CONSONANTS

B

Aquesta lletra s'ha conservat en català a les síl·labes directes y a les mixtes, precedintles de *l* y *r*: per exemple *Barba*, *Verb*, *Membre*, *Diable*, etc. A les síl·labes mixtes ab *l* afecta generalment só doble, com en *noble*, *públich*, que sonen *nob-ble*, *Púb-blich*, exceptuantse en aquelles paraules quina primera síl·laba és una sola vocal, com *ablatiu*, *oblidar*, etc.

S'ha perdut la *b* després de la *m*, com en *coloma*, provinenta de *columba*.

En mitj de paraula y en síl·laba directa la *b* de la originaria llatina, s'ha convertit en *u*, com ho mostren *faula* de *fábula*, *lliure* de *liber*, y *seu* de *sebum*.

Y darrerament s'es convertit en *v* entre vocals, com pot observar-se en els mots *covar* de *cubare*, *gleva* de *gleba*, etc.

C

Aquesta consonant com esdevé a la *B*, afecta só doble en mitj de paraula, davant de *l*: com en *article*, *miracle*, *zuclador*, que's pronuncien *artic-cle* (o *artic-gle*), *mirac-cle* (o *mirac-gle*), *zuc-clador*. Considerant els orígens etimològics se la veu convertida en alguns mots de provinensa llatina en *g*, *ç*, *u* y *s*, com *mastegar* de *masticare*, y *ploure* de *placere*, *feraç* o *feràs* de *ferax*. Les formes llatines *ct*, *tc*, *nc*, *sc*, y *æ*, s'han tornat *tj* o *tg*, *nj* o *ng*, *x* o *xeix*, com *pit* de *pectum*, *viatge* de *viaticus*, *feix* de *fascis*, *deixeble* de *discipulus*, *fluix* de *fluxus*, etc. La *C* trencada sona en català com *s* forta com *caça*, *força*, *dolçaria*, que's pronuncien *cassa*, *forssa*, y *doïssaria*. Com en la nostra parla no existeix el só, anomenat en castellà *ceceo*, a la pronunciació de la nostra parla equival la de certes paraules a la *s* al comens, y la de doble *ss* al mitj, en els mots escrits ab *c* o ab *ç*, com per exemple *Saragossa* en la paraula *Zaragoza*, *Sessilia* en el mot *Cecilia*, y *vessepsió* en *receptiõn*.

En quan a la consonant composta castellana *Ch*, se pronuncia *c* en sílaba inversa y al fi de mot, per quin motiu escriuen molts en aquest cas, aquella consonant sola, y en algunes comarques l'us de la meteixa no's pronuncia, segons esdevé restant muda en algunes, a la paraula *donchs* que's pronuncia *dons*. Els mots *amarçh*, *prechs*, y *such* tenen la pronunciació *amarc*, *precs*, y *suc*. La *ch* al comens de paraula, devant de la *o*, sona també *c* com al mot *choral*, esmentant concert de veus, y *chor* de les iglesies, ahont se canten els oficis, que se pronuncien *coral* y *cor*.

D

Comparant algunes paraules de la nostra llengua ab els seus originals llatins, s'ha d'esmentar, que aquesta consonant s'ha convertit algunes vegades en *t* y *u*, quan no s'ha conservat, y aixís 's mostra en *Blat*, provinent de *Bladum*, y *Caure*, provinent de *Cadere*, perdentse després de *n* com en *rodó* de *rotundus*, *manar* de *mandare*.

F

A l'adaptació dels mots llatins a la nostra llengua, s'ha conservat aquesta consonant com pot mostrarse a les paraules *Fum* de *Fumus*, *Fonament* de *Fundamentum*, y *Triomf* de *Triumphus*.

G

Abans de la *l* té só doble aquesta lletra en mitj de paraula, com en *regla* y *sigle*, que's pronuncien *reg-gla* y *sig-gle*. En alguns mots ab tot, conserva el seu tó senzill segons esdevé en els mots *iglesia* y *obligar*.

Comparantla al fonament de les paraules provinents del llatí, cal observar que la *g* s'ha aspirat o s'ha convertit en la palatal similar, segons pot deduirse dels mots *apólech* provinent d'*apolugus*, *llarch* de *largus* y *negre* de *niger*. Ha desaparescut al mitj de paraula la sílaba *ge*, *gi*, com en *mes* provinent de *magis*, y *vint* que prové de *viginti*.

H

Es una de les consonants mudes a la nostra llengua, no afectant cap valor fónich pronunciantse els mots en que s'emplea al escriurels, com si no portessen aquesta consonant, com ho mostren les paraules *home*, *ahir*, *ahont*, etz. En alguns cassos per la procedència del mot originari llatí, s'ha convertit en catalá, en *u*, com en *Traure* provinent de *Trahere*.

J

En alguns mots catalans, provinents del llatí, ha adoptat al catalá la pronunciació *tj*, a les que servaven *n* devant de *g*, com esdevé en *lletja* provinent de *longhia*.

K

Aquesta consonant en algunes paraules gregues adoptades a la llengua llatina, s'ha convertit en *C*, conservant la transformació adoptada, com en *calendas*, de *Kalendæ*, conservant en altres el seu origen clàssich.

L

Aquesta consonant a les paraules originaries del llatí, s'ha conservat, o bé s'ha convertit en *ll*, en *r* o en *u*, com se mostra en els mots *cónsul* provinent de *consul*, *llengua* de *lingua*, *lliri* de *lilium* y *alba* de *alba*, convertintse la doble *l* en *ll*, com esdevé en *cabell* provinent de *capillus* y *crestall* de *Cristallus*. Cal remarcar que a la fi de algunes paraules catalanes la *ll* se converteix en pronunciació d'*y*, com esdevé en la conjugació del verb *voler*: per exemple *Jo vull*, que es pronuncia *Jo vuy*.

M

Aquesta consonant a les paraules provinents del llatí, s'ha conservat, o combinada ab la *N* ha produït *ny*, com per exemple *dany* provinent de *dannum*, *donya* que prové de *domna*.

N

Als orígens etimològichs llatins la *N*, s'ha conservat, o bé ha produït *ny*, combinantla ab la *g*, la *n*, la *e* y la *i*, com és de veure en els mots següents: *puny* de *pugnus*, *any* de *agnus*, *Castanya* de *Castanea*, *Vinya* de *Vinea*. A les mateixes derivacions del llatí, s'ha perdut en la llengua catalana, seguida de *S*, com en *esposa*, provinenta de *sponsa*, *costar* de *constare*, *mesura* de *mensura*, perdentse també al fi de dicció, com ho mostren *bo*, de *bonus*, *fi* de *finis*, etc. Les dues lletres *ny* se pronuncien en català ab el só de la *n* catalana com *nyanyo*, *bony* y *canya*.

P

A les paraules originaries del llatí s'ha conservat aquesta consonant, o s'ha convertit en *b* o ha desaparegut, com per exemple: *Polp* provinent de *Pulpus*, *Cabra* de *Cabra*, *lloba* de *Llopa*, *Grupta* de *Grua* y *Rupta* de *Ruta*. A la pronunciació no s'ha de sentir la *p*, seguint la *m* a les paraules essent o no en les sílabes finals, venint a tindre per lo mateix, só de lletre muda, com per exemple: *Camp*, *Llamps*, *Temps*, *Compte*, *Tremp*, *Prompte*, *Assumpte*, que's pronuncien *Cam*, *Llams*, *Tems*, *Comte*, *Trem*, *Prompte*, *Assumte*.

Q

Aquesta consonant ha seguit les lleis de la *C*, a l'adaptació al llenguatge català, en les paraules provinents del llatí, com en les se-

güents: *Euga* de *Equa*, *Coure* de *Coquere*. La pronunciació de les síl·labes *qua*, *qüe*, *quo*, tenen en punt a n'aquesta lletra, la correspondència de la *C* castellana, y aixís se pronuncien com *cuant*, *cuatre*, *cuestió*, *frecuent* y *cuota* els mots *quant*, *quatre*, *qüestió*, *frequient* y *quota*.

R

Les paraules originaries llatines, han sofert tot just modificacions a les síl·labes en quines entra aquesta lletra al ésser adaptades a la llengua catalana, per exemple, *Forca* provinenta de *furca*, *Proa* que prové de *Prora*. S'ha de esmentar l'aspecte y significació que té la *R* final al infinitiu dels verbs catalans, en quins may sona, y aixís els mots, *dar*, *parlar*, *fer*, *vóler*, *ésser*, *correr*, *mereixer*, *dir*, *llegir*, *dur*, se pronuncien *dá*, *parlá*, *fé*, *vólé*, *éssé*, *córré*, *mereixa*, *dí*, *llegí*, y *du*, y aixís també succeeix ab els noms acabats en *ar*, *er*, *ir*, *or* y *ur* per punt general, que's pronuncien sense que la *r* soni, y aixís s'escriuen *altar*, *fuster*, *calzer*, *monestir*, *ahir*, *dolor*, *dur*, *madur*, etc. que's llegeixen *altá*, *fusté*, *calze*, *monesti*, *ahi*, *doló*, *du*, y *madú*. S'exceptúen d'aquesta regla, percebintse la *r*, determinats noms, com *llar*, *mar*, *curcar*, *pesar*, *cer*, *auster*, *sever*, *enter*, *ver*, *dever*, *sospir*, *respir*, *tempir*, *albir*, *empir*, *or*, *cor*, *llor*, *amor*, *humor*, *honor*, *carter* (que en algunes comarques sona a voltes sense *r* final), *temor*, *valor*, *autor*, *actor*, *tesor*, *servor*, *rencor*, *vapor*, *motor*, *pur*, *mur*, *fur*, *futur* y al pronom *llur*. També pera evitar la doble significació en que podrien confondre's, suprimint la *r* final, se pronuncien ab aquesta final els mots *Escolar*, *Pler*, *Llir*, *Cantor*, *Professor* y *Sabor*. A les expressions fóniques de dos significats no's pronuncia tampoch la *r* final, com ho mostren *tirar* (verb) y *tirá* (nom), y *Vermellor* (femení) y *Vermelló* (masculí). També s'escriuen ab *r* final *Pesar* y *puдор*, que sols se pronuncien en el primer dels indicats mots quan es substantiu, y en el segon, quan essentho també equival a *Vergonya honesta*.

S

Aquesta consonant als noms provinents del llatí, s'ha conservat als mots catalans, o s'ha mutat en *x* y en *xeix* segons mostren les paraules *Sant* provinent de *Sanctus*, *ximple* que prové de *simplus*, *deixar* provinent de *deserere* etc. En quant a la pronunciació, si la *S* se trova entre vocals, té'l só fluix com esdevé en *casa*, *fresa*, *brusa*, *camisa* y *llosa*, y té só fort al comens de mot, després de consonant o bé quan entre dues vocals, apareixen dues *ss*, segons pot mostrarse pels mots *Sant*, *Servey*, *Melsa*, *Forsa*, *Cansó*, *Llossa*, *Missa* y *Pussa*.

T

La consonant aquesta, als mots originaris del llatí s'ha conservat; s'ha mutat en *d* entre vocals; se li ha donat só aspirat o ha desaparegut al introduir-la al llenguatge catalá, y aixís se manifesta als mots *palau* provinent de *palatium*, *mare* que prové de *mater*, *presa* de *pigritia* y *espay* de *spatium*. Procedint de sincopa, la combinació *ll* ha adoptat la equivalència de *ll*, com esdevé als mots *sella*

del mot llatí *sítula*, y *vell* de *vetulus*. La *T* no sona després de la *L* y de la *N*, y aixís els mots *alt*, *salt*, *empelts*, *molt*, *desinvolt*, *insults*, *diamant*, *tant*, *quant*, *cent*, *sents*, *viut*, *instints*, *ahont*, *fronts*, *amunt*, *punt*, *parlant*, *anants*, y *vinents*, *bevent*, *llegint*, *malament*, *graciosament*, y altres veus s'hau de pronunciar sense sentirse la *t* final, *al*, *sal*, *empels*, *mol*, *desinvol*, *insults*, *diamant*, *tan*, *quan*, *cén*, *séns*, *viu*, *instins*, *ahón*, *frons*, *amun*, *puns*, *parlán*, *anans* y *vinens*, *beven*, *llegin*, *mala-mén*, *graciosamen*. Cal no comprendre en aquesta regla els mots *mòlt* de *moldre* y *estult*, que poden acceptarse com marcada excepció.

V

Aquesta consonant que figura en catalá, al comensament y al mitj de paraula, may al fi, ha conservat la seua significació dels aborígens llatins, y en certs mots s'ha convertit en *u*, desapareixent en altres. Aixís se dedueix dels vocables *vida* provinent de *vita*, *riu* de *ritas*, *au*, de *avis*, *vianda* de *vinenda*, etc.

X

Representa en catalá aquesta consonant, que s'usa en sílaba directa y inversa, al comensament, al mitj y al fi de paraula, el seu valor propi de *xeix* y de *cs* á *cz*, usantse ab el primer valor al comens de paraula com *wábega* y *Xurriaca*, després de consonant com *anxova*, *caputxa* y *marxa*, entre vocals al mitj de paraula, com els mots *aixada* y *cuitxa*, al fi de paraula en sílaba inversa com *boix*, *fluix* y *guix*. Sona com *cs*, en les paraules compostes de la preposició llatina *ex* seguides de consonant com esdevé a *Excursió*, *Exprés*, *Extern*, y als mots *Anexe*, *Anexió*, *Aproximar* y les seues derivacions *Asflxiar*, *Auxiliar*, *Toxich* y els seus derivats, y als mots *Axioma*, *Complexe*, *Conexe*, *Contexte*, *Convexe*, *Crucifixió*, *Dux*, *Efluxió*, *Fenix*, *Flexible*, *Heterodox*, *Instexiu*, *Léxich*, *Maxilar*, *Maxima*, *Ortodoxe*, *Paulexich*, *Paroxisme*, *Próxim*, *Reflexiu*, *Sexual*, *Sintáxis*, *Sextuplicar*, *Taxatiu*, *Teate*, *Torax*, *Transfexió*, etc. La *X* te la pronunciació de *Cz*, en les paraules catalanes *Exámen*, *Exemple*, *Exércit*, *Exonerar*, *Executar* y *Exótic* y els seus derivats.

Y

La consonant aquesta s'ha substituït seguint la moderna ortografia, en moltes paraules que avans l'apropriaven, reduintse are el seu us, al de la conjunció copulativa, y al mitj y final de algunes paraules com *Toya*, *Esglay*, per més que alguns autors la substitueixen per la *i* llatina, costum que va generalisantse.

Z

Aquesta consonant ha mudat el seu só en catalá entre vocals en *j* o *s*. S'usa en sílaba directa, figurant al comensament y al mitj de paraula, encare qu'es poch usada. Determinen el seu só de *s*, els mots *zel*, *zero*, y *sumxada*, y son mes semblants a la *c* castellana els mots *atserola* y *etsétera*.

ABREVIATURES

EXPLICACIÓ DE LES USADES A L'OBRA

A

- a*..... Actiu.
abl..... Ablatiu.
abr..... Abreviació, Abreviat.
absol..... Absolut.
acepc..... Acepció.
acus..... Acusatiu.
Acúst..... Acústica.
Adag..... Adagi.
adj..... Adjectiu.
Admi..... Administració.
adv..... Adverbi, Adverbial.
adv. afirm..... Adverbi d'afirmació.
adv. ord..... Adverbi d'ordre.
adv. comp..... Adverbi de comparació.
adv. dupte..... Adverbi de dupte.
adv. ll..... Adverbi de lloch.
adv. m..... Adverbi de modo.
adv. neg..... Adverbi de negació.
adv. quant..... Adverbi de quantitat.
adv. t..... Adverbi de temps.
Afirm..... Afirmatiu, o afirmatiu-
vament.
Afor..... Aforisme, aforística.
Agr..... Agricultura.
Agrim..... Agrimensura.
Agron..... Agronomia.
ajunt..... Ajuntament.
Alq..... Algebra.
- Alquim*..... Alquímia.
amb..... Del gènere ambiguu.
anal..... Analogia.
Anat..... Anatomia.
Ant..... Antiquat, Antich.
Ant. dret..... Antich de dret.
Ant. leg..... Antich legal.
Ant. mar..... Antich de marina.
Ant. metaf..... Antich de metafísica.
Ant. mus..... Antich de música.
Ant. naut..... Antich de nàutica.
Ant. quim..... Antich de química.
Antol..... Antologia.
Antrop..... Antropologia.
Apic..... Apicultura.
Arbr..... Arbricultura.
Arit..... Aritmética.
Armer..... Armeria.
Arqueol..... Arqueologia.
Arquit..... Arquitectura.
art..... Article.
Arti..... Artilleria.
Art. y of..... Arts y oficis.
Arzip..... Arxiprestatge.
Astrol..... Astrologia.
Astronom..... Astronomia.
aum..... Aumentatiu.
Autom..... Automovillismc.
auxil..... Auxiliar.
Avia..... Aviació.
Avic..... Avicultura.

ABREVIATURES

B

Bal...... Balística.
Bell. art.... Belles arts.
Bibl...... Bibliofia.
Bibliog.... Bibliografia.
Biog...... Biografia.
bisb...... Bisbat.
Blas...... Blassó.
Bot...... Botánica.

C

Caça...... Caça.
Calc...... Caligrafia.
Calig...... Caligrafia.
cap...... Capital.
Castell.... Castellanisme.
Catóp.... Catóptrica.
Cer...... Cereria.
Cerr...... Cerralleria.
Cetr...... Cetreria.
Cirurg.... Cirurgia.
colec...... Colectiu o colectiva-
 ment.
com...... Comú als dos genres.
Com...... Comers.
Com. ant.... Comers antich.
Comp...... Compost.
compar.... Comparatiu.
condic.... Condicional.
conj. advers. Conjucció adversa-
 tiva.
conj. caus. Conjucció causal.
conj. comp. Conjucció comparati-
 va.
conj. conti. Conjucció continuati-
 va.
conj. cop.... Conjucció copulativa.
conj. disj. Conjucció disjuntiva.
conj. dist. Conjucció distributiva.
conj. fin.... Conjucció final.
conj. ilat.... Conjucció ilativa.
conjug.... Conjugació.
contrac.... Contracció.
corrup.... Corrupció.
Conqui.... Conquilogia.
Cosmol.... Cosmologia.
Cosmog.... Cosmografia.
Cron...... Cronologia.

D

dat...... Datiu.
defn...... Definitiu.

depart.... Departament.
Dep...... Deportage.
deriv...... Derivat.
despect.... Despectiu.
Dial...... Dialéctica.
Dib...... Dibuix.
Didact.... Didáctica.
dim...... Diminutiu.
Dinám.... Dinámica.
dióc...... Diócessis.
Dióp...... Dióptrica.
Dipl...... Diplomacia.
dist...... Districte.
Dogn.... Dogmàtic.
Dre...... Dret.
Dram.... Dramàtica, Drama-
 turch.

E

Econ...... Economía.
Elipt...... Elíptica.
Entom.... Entomología.
Epist.... Epistol.
epit...... Epitet.
Equit.... Equitació.
Erpetol.... Erpetología.
Escol.... Escolástica.
Esculpt.... Esculptura.
Esgrim.... Esgrima.
Estadís.... Estadística.
Estamp.... Estampació.
Estat.... Estática.
Estet.... Estética.
Etimol.... Etimología.
Etno...... Etnología.
etz...... Etzétera.
exag.... Exageració.
exclam.... Exclamació.
Explet.... Expletiu.
Explic.... Explicatiu.
Expr.... Expressió.
Expr. adv. Expressió adverbial.
Expr. cond. Expressió condicio-
 nal.
Expr. fam. Expressió familiar.
Expr. fam. irón. Expressió fami-
 liar irónica.

F

f...... Femení.
f. pl...... Femení plural.
Fabri.... Fabricació.
Fam...... Familiar.

Fam. ant. . . . Familiar antich.
Fam. irón. . . . Familiar irónich.
Farm. . . . Farmacia.
felig. . . . feligresia.
fest. . . . festiu.
Ferret. . . . Ferrereria.
fig. . . . Sentit figurat.
Filos. . . . Filosofia.
Filol. . . . Filologia.
Fis. . . . Fisica.
Fis. ant. . . . Fisica antigua.
Fisiol. . . . Fisiologia.
For. . . . Foro, Forense.
For. Civ. . . . Foro Civil.
For. Ecl. . . . Foro eclesiástich.
Fort. . . . Fortificació.
Foto. . . . Fotografia.
Fotoglip. . . . Fotogliptica.
Fotogr. . . . Fotogravat.
fr. . . . Frase.
fr. adv. . . . Frase adverbial.
fr. fam. . . . Frase familiar.
Frenol. . . . Frenologia.
freq. . . . freqüentatiu.
Fund. . . . Fundició.
Fust. . . . Fusteria.
fut. . . . Futur.

G

Gal. . . . Galicisme.
Gen. . . . Genealogia.
gen. . . . Genre, Generich.
genit. . . . Genitiu.
Geod. . . . Geodesia.
Geogn. . . . Geognosia.
Geog. . . . Geografia.
Geog. ant. . . . Geografia antigua.
Geog. hist. . . . Geografia històrica.
Geog. indust. . . . Geografia industrial.
Geol. . . . Geologia.
Geom. . . . Geometria.
Germ. . . . Germánich.
gerund. . . . Gerundi.
Gimm. . . . Gimnástica.
Gnom. . . . Gnomonia.
gov. . . . govern.
Gram. . . . Gramática.
Grav. . . . Gravat.

H

hab. . . . Habitants.
Herald. . . . Heráldica.

Hidr. . . . Hidráulica.
Hidrog. . . . Hidrografia.
Hidrom. . . . Hidrometria.
Hidrostat. . . . Hidroestática.
Hig. . . . Higiene.
hip. . . . Hiperbole, Hiperbolich.
Hist. . . . Historia.
Hist. ecle. . . . Historia eclesiástica.
Hist. mil. . . . Historia militar.
Hist. nat. . . . Historia natural.
Hist. pol. . . . Historia política.
Histol. . . . Histologia.
Hort. . . . Horticultura.

I

Icon. . . . Iconografia.
Ictiol. . . . Ictiologia.
imper. . . . Imperatiu.
imperf. . . . Imperfecte.
Imp. . . . Imprempta.
Ind. . . . Industria.
indef. . . . Indefinit.
indet. . . . Indeterminat.
indic. . . . Indicatiu.
Indum. . . . Indumentaria.
inf. . . . Infinitiu.
Int. fam. . . . Intima familiar.
interj. . . . Interjecció.
interr. . . . Interrogatiu.
inus. . . . Inusitat.
inv. . . . Invariable.
Iron. . . . Irónich.
irreg. . . . Irregular.

J

J. C. . . . Jesucrist.
Jard. . . . Jardineria.
Jud. . . . Judicial.
Jurisp. . . . Jurisprudencia.

K

Kgm. . . . Kilograms.
Km. . . . Kilometres.
Km². . . . Kilometres quadrats.

L

Lit. . . . Literatura.
Litogr. . . . Litografia.
liter. . . . Literat.
Litúrg. . . . Litúrgica.
Loc. . . . Locució.

Loc. ant. . . . Locució antiga.
Loc. fam. . . . Locució familiar.
Loc. for. . . . Locució forense.
Loc. loc. . . . Locució local.
Loc. met. . . . Locució metafórica.
Loc. pop. . . . Locució popular.
Loc. prov. . . . Locució provincial.
Log. . . . . . Lògica.
Logar. . . . . . Logaritme.
long. . . . . . Longitut.

LL

ll. . . . . . Lloch.
Llat. . . . . . Llatinisme.
Lleng. . . . . . Llengüística.

M

m. . . . . . Masculí.
m. y . . . . . Masculí y femení.
m. u . . . . . Modo adverbial.
Mag. . . . . . Magnetisme.
Man. . . . . . Manescalia.
Maquin. . . . . . Maquinaria.
Mar. . . . . . Marina.
Mat. fis. . . . . . Materia física.
Mat. méd. . . . . . Materia mèdica.
Mat. quim. . . . . . Materia química.
Matem. . . . . . Matemàtiques.
Mecán. . . . . . Mecànica.
Med. . . . . . Medicina.
Med. ant. . . . . . Medicina antiga.
Met. . . . . . Metafóric.
Met. fam. . . . . . Metafóra familiar.
Metaf. . . . . . Metafísica.
Metall. . . . . . Metallúrgica.
metap. . . . . . Metaplasme.
Meteor. . . . . . Meteorologia.
Metrol. . . . . . Metrologia.
Mil. . . . . . Milícia.
Min. . . . . . Mineralogia.
Mist. . . . . . Mística.
Mit. . . . . . Mitologia.
mod. . . . . . Modisme.
mod. adv. . . . . . Modo adverbial.
Mor. . . . . . Moral.
municipal. . . . . . Municipal.
Mus. . . . . . Música.

N

n. p. . . . . . Nom propi.
Nàut. . . . . . Nàutica.
Nàut. ant. . . . . . Nàutica antiga.

nat. . . . . . Natural.
neg. . . . . . Negació, Negatiu.
neol. . . . . . Neologisme.
Neumát. . . . . . Neumàtica.
nom. . . . . . Nominatiu.
nomb. . . . . . Nombre.
num. . . . . . Numeral.
Numis. . . . . . Numismàtica.

O

Obst. . . . . . Obstetricia.
Opt. . . . . . Òptica.
Orat. . . . . . Oratoria.
ord. . . . . . Ordinal.
Ornit. . . . . . Ornitologia.
Orog. . . . . . Orografia.
Ort. . . . . . Ortografia.

P

p. a. . . . . . Participi actiu.
p. p. . . . . . Participi passat.
p. pr. . . . . . Participi present.
p. u. . . . . . Poch usat.
part. . . . . . Particular.
part. jud. . . . . . Partit judicial.
partic. . . . . . Partícula.
Patol. . . . . . Patologia.
patr. . . . . . Patronímich.
perif. . . . . . Perífrasis.
Period. . . . . . Periodisme.
pers. . . . . . Persona, Personal.
Persp. . . . . . Perspectiva.
Pint. . . . . . Pintura.
Pint. ant. . . . . . Pintura antiga.
Pint. clas. . . . . . Pintura clàssica.
Pirot. . . . . . Pirotecnia.
pl. . . . . . Plural.
Poet. . . . . . Poètica.
Polit. . . . . . Política.
Popul. . . . . . Popular.
posses. . . . . . Possessiu.
práct. . . . . . Pràctica.
prepa. . . . . . Preparació.
prep. . . . . . Preposició.
prep. conj. . . . . . Preposició conjuntiva.
pret. . . . . . Pretèrit.
prim. . . . . . Primitiu.
proced. . . . . . Procediment.
pron. . . . . . Pronom, Pronominal.
pron. demost. . . . . . Pronom demostratiu.
pron. indet. . . . . . Pronom indeterminat.

pron. inter. Pronom interrogatiu.
pron. pers. Pronom personal.
pron. pos. Pronom possessiu.
pron. rel. Pronom relatiu.
prop. Propi.
Pros. Prosodia.
prov. Província.
provl. Provincial.
Proverb. Proverbi.
Psicol. Psicologia.
púb. Públich.

Q

Quim. Química.
Quim. ant. Química antiga.

R

rad. Radical.
Ref. Refrà.
Rel. Relació.
Rell. Relligió.
Ret. Retòrica.

S

S. Substantiu.
S. y adj. Substantiu y adjectiu.
S. f. Substantiu femení.
S. m. Substantiu masculí.
Simpl. Simple.
Sing. Singular.
Subj. Subjunctiu.
Suf. Sufixe.
Superl. Superlatiu.
Superst. Superstició.

T

t. Temps del verb.
Tàct. Tàctica.
Teol. Teologia.
Ter. Terme propi d'algu na regió.
Terapéu. Terapèutica.
Termod.n. Termodinàmica.
Terr. Territorial.
Tip. Tipografia.
Topog. Topografia.
Toxic. Toxicologia.
Trad. Tradició.
Trig. Trigonometria.

U

Unip. Unipersonal.

V

V. Vegis.
v. Verb.
v. a. Verb actiu.
v. def. Verb defectiu.
v. depon. Verb deponent.
v. imp. Verb impersonal.
v. n. Verb neutre.
v. r. Verb recíproch.
v. refl. Verb reflexiu.
verb. Verbal.
Vet. Veterinaria.
Vulg. Vulgarisme.

Z

Zool. Zoologia.
Zootéc. Zootècnica.

DICCIONARI MANUAL CATALÀ-CASTELLÀ

A

- A.** Primera lletra del alfabet. **A.**
|| **A** Preposició que representa en el llenguatge, les següents relacions: *objecte de la acció; terme de l'acció; direcció; lloch; temps; causa; semblansa; preu; situació; conformitat; distancia; terme.* Equival de vegades a les preposicions *com, per y pera,* y a voltes substitueix la partícula adverbial *si.* Entra a la composició de moltes paraules com atixe, marcadament dels verbs, per exemple **Abaixar,** y a la de nombroses expressions, y aixís se diu, **a les clares.** Seguint la paraula *com,* no haventhi comparació és un modisme català, per exemple: **com a homes,** que no's tradueix en castellà, dientse comohombres. || **A.** *Interj.* ¡A! ¡Ah!
|| **A.** *m. Ter. Ces. Ano.*
- A banda y banda.** *f. adv.* A uno y otro lado.
- A barato.** *f. adv.* Anar a barato, comprar o vendre a barato. En castellà és adjectiu. **Barato, a, os, as.**
- A barato de.** *f. adv.* A trueque de, á cambio de.
- A barreja.** *f. adv.* Entre, en medio.
- A bast.** (Portar, tragarinar). *f. adv.* A lomo.
- A batzegades.** *f. adv.* A trompa y talega, de trompón.
- A bell raig.** *f. adv.* A chorro.
- A bell ull.** *f. adv.* A ojo, á ojo de cubero.
- A betzel o a manta.** *f. adv.* A manta, á porrillo, á pasto.
- A biaix.** *f. adv.* Al sesgo.
- A boca de canó** (tirar un tret). *f. adv.* A quema ropa, á boca de jarro, á boca de cañón.
- A bots y a barrals** (ploure). *f. adv.* A cántaros.
- A bracet, de bracet.** *f. adv.* Del brazo, de bracero.
- A brida batuda o abatuda.** *f. adv.* A rienda suelta, á escape.

- A** cãl, a cãn. *f. adv.* En casa de, en casa.
- A** cãla tia, mes no cada dia. *Adag.* En casa de tía, no todos los días.
- A** cap girells, a tomballons, a rodolons. *f. adv.* A tumbos, rodando.
- A** cap som. *f. adv.* Vamos á cuentas.
- A** cara o creu (vendre) *f. adv.* Malvender, á cualquier precio.
- A** cau d'orella (parlar) *f. adv.* Al oído.
- A** cavall de (anar) *f. adv.* Montado en.
- A** cent anys, coteta verda. *Adag.* A la vejez viruelas.
- A** coll (portar) *f. adv.* A cuestras, á hombro.
- A** coll bé, a coll y bé, a coll botet, a xay bé. *f. adv.* En hombros, á cuestras.
- A** cop calent. *f. adv.* En caliente.
- A** copia de. *f. adv.* A fuerza de, á puro de, de puro.
- A** corre cuita. *f. adv.* A escape, á uña de caballo, aprisa y corriendo.
- A** crema dent. *f. adv.* Caliente.
- A** creu y a recréu, a desdir, a dojo. *f. adv.* A porrillo, á manta de Dios.
- A** dalt. *f. adv.* Arriba.
- A** darrera, al rei li fan banyes. *Adag.* Gente loca, comeis de mi rabo y no de mi boca.
- A** despeses. *f. adv.* A expensas.
- A** despit, en despit. *f. adv.* A despecho.
- A** Deu y a la ventura. *f. adv.* Anar, o fer alguna cosa. A la ventura: ó salga lo que saliere.
- A** doll (beure). *f. adv.* A pico de jarro, á chorro.
- A** dret fil (parlant de parets, arbres, etc.) *f. adv.* A cordel. || Tallar roba. A hilo, al hilo.
- A** dreta llei. *f. adv.* En justicia.
- A** dretes. *f. adv.* Adrede, de propósito.
- A** embostes, a almostes. *f. adv.* A puñados.
- A** entrada de fosch. *f. adv.* Al anochecer, al obscurecer.
- A** escaire. *f. adv.* A escuadra, en escuadra.
- A** es la lletra dels ases. *fr.* desconocer la a. Ser ignorante.
- A** estira cabells. (anar) *f. adv.* A la greña (andar). || Corre o compareixer els compradors, per escassetat de lo que's ven. *f. adv.* A la rebatiña (andar).
- A** estones. *f. adv.* A ratos.
- A** fals escaire. *f. adv.* Sin escuadrar.
- A** fé, o a fé de bon cristiá. *f. adv.* A fé
- A** fi y efecte. *f. adv.* Al efecto.
- A** fiar. (comprar o vendre) *f. adv.* Al fiado.
- A** foch y a sanch. *f. adv.* A sangre y fuego.
- A** fons. (anar) *f. adv.* A fondo, hundirse, ir á pique.
- A** galet o a gallet. (beure: *sentit recte.*) *f. adv.* A chorro. || (Beure: *sentit figurat.*) Soñar despierto, echar cuentas galanas, prométerselas felices.
- A** garró. (portar les mitjes) *f. adv.* A rastra.
- A** gat vell, no li diguis muixina, o mix: a cá gros no cal dirli quitxo *Adag.* A perro viejo no hay tus tus, ó á quien cuece y amasa no tuestes hogaza.
- A** glops o a glopades. (Beure). *f. adv.* A sorbos.
- A** grapats. *f. adv.* A puñados.
- A** grat seient. *f. adv.* A sabiendas.
- A** hores d'ara. *f. adv.* A estas horas.
- A** l'agoit o agnait. (posarse o estar). *f. adv.* En acecho.
- A** l'amich y al cavall, no cansãl *Adag.* Al amigo y al caballo, no cansallo.
- A** l'encant. *f. adv.* En pública subasta ó almoneda.
- A** l'endret o a l'indret. *f. adv.* Por el haz.
- A** l'enfornar, se fan els pans geperuts. *Adag.* Al enhornar se tuerce el pan.
- A** l'engrós. *f. adv.* Al por mayor.
- A** l'entorn, o entorn. *f. adv.* Alrededor, en derredor, en torno.

- A l'home vell múdali l'aire y't** deixarà la pell. *Adag.* Al hombre viejo múdale el aire y te dará el pellejo.
- A la babalá.** *f. adv.* A tontos y á locas, á troche y moche, á media talla.
- A la bestreta.** *f. adv.* Por anticipado.
- A la boja.** *f. adv.* A topa tolongro.
- A la bona de Deu.** *f. adv.* A la pata llana.
- A la companyia de Jesús n'hi ha de tots.** *Adag.* De todo hay en la viña del Señor.
- A la espera.** (caçar) *f. adv.* A espera.
- A la esqueixada.** *f. adv.* Al sesgo, sesgadamente.
- A la matinada.** *f. adv.* A ó por la madrugada.
- A la menuda.** *f. adv.* Al por menor, al menudeo.
- A la orella.** (parlar) *f. adv.* Al oído (decir)
- A la primeria.** *f. adv.* Al principio á los principios, á los comienzos.
- A la quieta o a la sorda.** *f. adv.* A la chita callando, á la sordina, á cencerros tapados.
- A la saga.** (anar.) *f. adv.* A los alcances.
- A la taula d'En Bernat, qui no hi és, no hi és comptat.** *Adag.* Quien no parece, perece.
- A la valenta.** (péndreho) *f. adv.* A pechos.
- A la voleia.** (sembrar). *f. adv.* A voleo.
- A la vora de.** *f. adv.* Cerca de, junto á, á la orilla.
- A la vora del foch.** *f. adv.* Al amor de la lumbre.
- A les acaballes.** *f. adv.* A las pos-trimerias.
- A les envistes.** *f. adv.* A la vista, en las cercanías.
- A les fosques.** *f. adv.* A oscuras
- A les palpantes o palpentas.** *f. adv.* A tientes, á tino.
- A llop dorment no li entra res en dent.** *Adag.* A raposa durmiente no le amanece la galfina en el vientre.
- A mal borrás.** *f. adv.* A topa tolongro, de trompón.
- A mal de cap, el menjar el blat.** *Adag.* A la cabeza el comer, la endereza.
- A males.** *f. adv.* A las malas.
- A mata degolla.** *f. adv.* A degüello.
- A més córrer o a bell mes córrer.** *f. adv.* A más andar, á todo correr.
- A mesura de sach.** (posarnhi, dirne, comptar, etc.) *f. adv.* A boca de costal.
- A miques o a miques y a bocins.** *f. adv.* A pistos.
- A mitj dia.** *f. adv.* Al mediodía.
- A mitjant més, a mitjant sigle, a mitjant tarda.** *f. adv.* A mediados de mes, á mediados de siglo, á media tarde.
- A morro.** (beure) *f. adv.* A bruces.
- A pagés endarrerit, cap anyada li és bona.** *Adag.* Hombre adeudado, cada año apedreado.
- A pare guanyador, fill gastador.** *Adag.* A padre allegador, hijo expendedor.
- A parell o senás.** *f. adv.* A pares y á nones.
- A pas de bou.** *f. adv.* Al paso del buey.
- A pes de braços.** *f. adv.* En brazos.
- A peu coix o a peu rencot.** *f. adv.* A la pata coja o á cozcójita.
- A peu dret.** *f. adv.* De pié, en pié.
- A peu plá.** *f. adv.* A pié llano.
- A peus junts.** *f. adv.* A pié juntillas, á pié juntillo.
- A plá terreno.** (estar) *f. adv.* En el piso bajo, en planta baja.
- A pler.** *f. adv.* Despacio.
- A pleret.** *f. adv.* A paso corto, pa-sito á paso, despacito.
- A poch a poch.** *f. adv.* Poquito á poco, despacio.
- A polít.** *f. adv.* Bajo, quedo.
- A pols.** *f. adv.* A pulso.
- A preu fet.** (travallar, ferho etc.) *f. adv.* A destajo.
- A punt.** (estar disposat o preparat pera fer alguna feina). *f. adv.* Haldas en cinta.

- A punt de marxa.** *f. adv.* Con el pié en el estribo.
- A punta d'alba.** *f. adv.* Al rayar el alba.
- A punta de dia.** *f. adv.* Al amanecer, al despertar el día.
- A punta de sol.** *f. adv.* Al despuntar el sol.
- A puntadas de peu.** *f. adv.* A puntapiés.
- A qui li piqui que s'ho grati.** *Adg.* A quien le duele la muela, que se la saque.
- A qui no parla, Deu no l'escolta.** *Adag.* A quien no habla, no le oye Dios, ó, quien no llora, no mama.
- A qui no vol cols, dos plats.** *Adag.* Al que no le gusta el caldo, taza y media.
- A racés, al rasser.** *f. adv.* Al abrigo, al amparo.
- A raig.** *f. adv.* A chorro.
- A ran.** (tallar els cabells) *f. adv.* Al rape
- A rans de.** *f. adv.* Ras con ras, ras en ras, rasando.
- A recolons, a rera-oules.** *f. adv.* Andar hacia atrás, retrocediendo.
- A redós o a redors.** *f. adv.* Al abrigo, al amparo.
- A reguitzellis.** *f. adv.* A porrillo.
- A remá o a rera má.** *f. adv.* A trasmano.
- A repel.** *f. adv.* A contrapelo, o al redopelo.
- A retaló.** (parlant de sabates) *f. adv.* En chancleta.
- A rossegons.** *f. adv.* A rastras, á la rastra.
- A samalades.** (ploure) *f. adv.* A mares, á torrentes.
- A Sant Cristófol.** (manera de portar una criatura) *f. adv.* A hombro, á hombros.
- A Sants y minyons, no'ls prometis si no'ls dons.** *f. adv.* Ni al niño el bollo, ni al santo el voto.
- A só de tabals, no's cacen llebres.** *Adag.* Quien pájaro ha de tomar, no ha de ojear: ó, más se consigue con amor que con rigor.
- A sol ixent.** *f. adv.* A oriente, á levante.
- A sol y serena.** *f. adv.* A la intemperie, al sereno.
- A soldat y porch, no li ensenyis la casa sino un cop.** *Adag.* Al puerco y al yerno, mostrarle la casa que él se vendrá luego.
- A taig o tatx** (parlant de melons y sindries) *f. adv.* A cala.
- A tall de.** (fer alguna cosa) *f. adv.* A modo de, á guisa de. || **A tall de.** (montar a cavall con una dona) A mujeriegas.
- A tarot o a tot de canti.** (beure) *f. adv.* A boca de jarro.
- A tast.** *f. adv.* A prueba, á cata.
- A taula.** (menjar, ésser) *f. adv.* A la mesa.
- A tenir, tenir.** *f. adv.* Al fin y al cabo, á la corta ó á la larga.
- A terralló.** (fer un treball) *f. adv.* Por prestación personal.
- A tocar** (ésser aprop). *f. adv.* A la mano. (estar).
- A torn de braç.** *f. adv.* A rode abrazo.
- A tort o a dret.** *f. adv.* A uteritas ó á derechas, á tuerto ó á derecho.
- A tort y á travers.** *f. adv.* A ton-tas y á locas, á roso y vellosó.
- A tot anar.** *f. adv.* A más andar.
- A tot arreu.** *f. adv.* Doquier, donde quiera, por todas partes, á roso y vellosó.
- A tot cost.** *f. adv.* A toda costa.
- A tot drap.** *f. adv.* A todo trapo.
- A tot estirar, a tot allargar.** *f. adv.* A todo tirar.
- A tot estrop, de tot estrop.** (per tot us) *f. adv.* De trapillo, de capa y gorra, de casa, de pasto.
- A tota hora.** *f. adv.* A todas horas, á traque batraque.
- A tota pressa.** *f. adv.* A toda pris-a, á más andar.
- A tota retura.** *f. adv.* En todo caso, á lo más.
- A trenca nou del coll.** *f. adv.* A mata caballo.
- A trench d'auba o d'alba.** *f. adv.* Al rayar el alba.
- A tres quarts de quinze.** (anar-hi, venir, tornarsen) *f. adv.* Entre gallos y media noche, ó á las mil y quinientas.
- A trompons.** *f. adv.* A trompón, de trompón.
- A truco de.** *f. adv.* A trueque de.

A ultransa. *f. adv.* A todo trance.
A ulls cluchs. *f. adv.* A cierra ojos.

A un tirat de bala, á un tirat de pedra. *f. adv.* A tiro de fusil, ó á un tiro de pedrada.

A vegades, á voltos. *f. adv.* A veces. || **No sapiguer ni la a.** *f. fam.* No conocer ni la a. || **Pendré la a per la b.** *f. fam.* Esa es la derecha y dábale con la zurda.

Aaça. *f.* Certa arma blanca, antiga. Aaza.

Aarif. *m.* Alarif.

Aaron (Rabi). *Biog.* Escriptor jueu de la branca de Levi, nadiu de Barcelona ahont va morir al any 1292. Era autor d'un llibre de l'ensenyansa o catecisme hebraich, imprés á Venecia al any 1523.

Aaronita. *m. Hist.* Descendent o doctrinari de Aaron. Aaronita.

Aaste. *m.* Mena d'au de rampinya. Aasto.

Ab. *prep.* Con.

Ab aixó. *f. adv.* Con que.

Ab aixó, ab tot aixó. *f.* Por tanto.

Ab dinés o ab dinades. (pagarho) *f. adv.* De haldas ó de mangas.

Ab escreix. *f. adv.* Con creces, con usura.

Ab la quá entre cames. *f. adv.* Rabo entre piernas.

Ab la llengua, o de llengua. (fer alguna cosa) *f. adv.* De plco.

Ab més veres. *f. adv.* Con mayor razón, á mayor abundamiento.

Ab mi. *abl.* de jo. Conmigo.

Ab nosaltres. *abl.* de primera persona, plural. Con nosotros.

Ab prou feina o ab prou feines y travalls. *f. adv.* A duras penas, con trabajo.

Ab si. *abl.* de tercera persona, singular. Consigo.

Ab tal. *Exp. cond.* Con tal.

Ab tal que. *Exp. cond.* Con tal que.

Ab temps y palla, maduren les nespres. *Adag.* A su tiempo maduran las brevas, ó las uvas.

Ab tot. *Exp.* Con todo.

Ab tot y ab aixó. *Exp.* Sin embargo, no obstante, con todo y con eso.

Ab tú. *abl.* de segona persona. Contigo.

Ab un cop de... *f. adv.* De un golpe de...

Ab un no res... *f. adv.* En un credo, en un santiamén.

Ab un salt. *f. adv.* De un salto.

Ab un xich més. *f. adv.* Por poco, en poco estuvo como...

Ab vosaltres. Declinació de segona persona, plural. Con vosotros.

Abacá. *Bot.* Planta textil. Abacá.

Abacallanarse. *v. n.* Aprimarse.

Apergaminarse.

Abacallanat, da. *adj.* Sech. Apergaminado.

Abacer. *m.* Botiguer de queviures. Tendero, Abacero.

Abaceria. *m.* Botiga de vendre queviures. Abaceria.

Abach. *m.* Taula pera objectes d'or y de plata. Abaco. || Taula

calculatoria. Tabla de contar. || Pedra que corona els capitells,

variant segons el seu ordre arquitectònic. Abaco. || Bastó

d'autoritat dels templers. Abaco.

Abacial. *adj.* Abacial.

Abacomte. *m.* Abat de dignitat comtal. Abacómite.

Abad (Joseph Ignasi). *Biog.*

Escriptor religiós y catedràtic de l'Universitat de Cervera,

que vivia al derrer terç del sigle XVIII. || (Manel). *Biog.*

Metje remarcable dels començos del sigle XIX y escriptor

profesional. Era deixeble aventatjat de l'Universitat de Cervera.

Abadal. *adj.* Abacial, abadial.

Abadal (Antoni). *Biog.* Advocat,

escriptor y acadèmic de la de Bones lletres de Barcelona

al any 1791. || (Francesch). Ilustre

vigatá, ciutadà de Barcelona, regidor y procurador general de Vich, a qui se li va donar títol de noblesa al any 1792. || (Joan). Patriota fervent

- arcalde de Vich y diputat provincial d'aquell districte. Va neixer al any 1813, morint al 1891. || (Ramón). Valent militar que va distingir-se a la lluita de la independència als començos del segle XIX. Va neixer a Granollers de la Plana al any 1772, morint a Vich al de 1855.
- Abadal de dalt.** *Geog.* Caseriu del terme de Avinyó (Barcelona.)
- Abadejo.** *m.* Bacallá. Abadejo. Bacalao.
- Abadench.** *ca. adj.* Propi de abat o d'abadia. Abacial.
- Abaderna.** *f. Naut.* Baderna, Baderna.
- Abadernar.** *v. a. Naut.* Posar badernes. Abadernar.
- Abadessa.** *s. f.* Abadesa.
- Abadesses.** (Sant Joan de les) *Geog.* Vila de la prov. de Girona, bisb. de Vich, a la vora del Ter.
- Abadia.** *f.* Abadía.
- Abadial.** *adj.* Abacial.
- Abadiat.** *m.* Abadiado.
- Abadieta.** *f. dim.* d'abadia. Abadia pequena.
- Abadiola.** *f.* Abadieta.
- Abaix.** *adv.* Abajo.
- Abaix del Castell.** *Geog.* Caseriu del Papiol (Prov. de Barcelona).
- Abaixador.** *m.* Tundidor. || Baixada. Bajada. || *f. Fam.* Minvar els recursos. Ir a menos.
- Abaixament.** *m.* Baja. Baja. Acció d'abaixar. Tundidura. || Minvar els preus || *Ant.* Devalliment. Desfallecimiento.
- Abaixar.** *v. a.* Bajar || Tondre el pel dels teixits Tundir. || Afluixar. Ceder, aliojar, declinar. || Minvar el gruix. Rebajar. || Disminuir la estimació. Bajar. || Minvar el valor. Abaratar. || Reduir el preu y el sou. Reduclir. || Inclinar-se envers la terra. Inclinar.
- Abaixar els fums a algú.** *f. Fam.* Sossegarlo, rebajarlo. Amainar la cólera a alguno.
- Abaixarse.** *v. r.* Minvar en volum o en nombre. Bajar, disminuir, menguar, decrecer. Humillarse. Bajarse, abatirse || Qui molt s'abaixa, el cul enseña. *Adag.* La mucha humillación resulta bajeza.
- Abaiyat.** *da. adj.* Bajado fundido.
- Abajanat.** *da. adj.* Abobado, atontado.
- Abalançar.** *v. a.* Afinar les balances. Abafanzar. || Donar empenyes. Empujar.
- Abalansarse.** *v. r.* Abalanzarse.
- Abalsat.** *da. adj.* Espadat. Aclmado.
- Abaltirse.** *v. r.* Adormecerse.
- Abaltit.** *da. adj.* Endormiscat. Adormecido.
- Aballar.** *v. Ant.* Vestir.
- Aballat.** *da. p. p. Ant.* Vestido.
- Abalol** (Coll de de l') *Biog.* A la vora del Malanyeu al Bergadá. Té l'altura de 1425 metres.
- Abanderador.** *s. y adj.* Abanderador.
- Abanderament.** *m.* Abanderamiento.
- Abanderat.** *m.* Abanderado.
- Abandó.** *m.* Abandono, desamparo.
- Abandonadament.** *adv. m.* Abandonadamente.
- Abandonament.** *m.* Abandono.
- Abandonar.** *v. a.* Deixar o desamparar alguna cosa. Abandonar. || Afrontar. Denostar. || Vendre a menys preu. Malvender, hacer barato.
- Abandonarse.** *v. r.* Descuidarse, entregarse als impulsos de les persones, impresionarse. Abandonarse. || Relaxarse. Prostituirse.
- Abandonat.** *da. p. p.* Desamparat.
- Abandonado.** || Afrentat. Denostado. Abaratit. De tres al cuarto. || *adj.* Aviciat, corromput. Encanallado, prostituido, envilecido.
- Abans.** *m. Ant.* Avantatje. Venta || *prep. conj.* Antes. || *Adv. t.* Antes, primero. || Antigüament. En otro tiempo.
- Abans be.** *conj. advers.* Al contrari. Al contrario, antes, antes bien.

Abans de dia. *adv.* Al amanecer antes del día.
Abans de tot. *adv.* Ante todo, ante todas las cosas.
Abans d'hora. *f. adv.* Antes de tiempo.
Abansposar *v. a.* Anteponer.
Abansposat, da. *p. p.* Antepuesto.
Abantarse. *v. r. Ant.* Vanagloriarse.
Abantes. *adv. Ter.* Abans. Antes.
Abants. *prep. Ant.* Abans. Antes
 || *Adv. U.* Avant. Adelante.
Abaratiment. *m.* Baratura.
Abaratir. *v. a.* Abaratar. Bajar de precio.
Abaratirse. *v. r.* Abaratarse.
Abarca. *f.* calçat de pell. Abarca.
Abarcament. *m.* Abarcamiento.
Abarcar. *v. a.* Rodejar subjectant, entendre en moltes coses. Abarcar, abrazar. || Enclosure, Contener, incluir, alcanzar.
Abarcoat, da. *p. p.* Abarcado. || *adj.* Calçat d'abarques. Abarcado.
Abarquer. *a.* Qui fa o ven abarques. Abarquero.
Abarraganada. *adj.* Deshonestada. Escaldada.
Abarraganament. *m.* Abandó, amistançament. Abandono, amancebamiento.
Abarraganarse. *ad. v. a.* Abandonarse, amancebarse, amistanzarse.
Abarraganat, da. *adj.* Abandonat, amistançat. Abandonado, amistanzado.
Abarrota. *v. a.* Omplir del tot un espai. Abarrotar.
Abassar. *v. a.* Derruir.
Abassagat, da. *adj. y p. p.* Derruido.
Abassament. *m. Ant.* Abaixament. Decrecimiento, Disminución.
Abassar. *v. a. Ant.* Abaixar. Disminuir.
Abassegar. *v. a.* Agavellar. Monopolitzar.
Abast. *m.* Abasto, abastecimiento.
Abast. (Donar l') *fr.* Abastar. Dar expediente.
Abast (No poder donar l') *Met.*

Estar ó verse ahogado, no poder dar curso ó vado.
Abastament. *m.* Abastecimiento.
Abastant. *adv. m. Ant.* Bastante. Bastante.
Abastar. *v. a.* Haver lo que és lluny o está posat alt. Alcanzar, coger. || Proveir, donar abast. Abastecer, proveer.
Abastarse. *v. r.* Abastecerse.
Abastonejar. *v. a. Ant.* Bastonejar. Apalear.
Abat. *m.* dignitat eclesiástica. Abad.
Abat (Antoni). *Biog.* Relligiós nadiu de Cardona, teòlech, escriptor y catedratic a les universitats de Barcelona y de Roma. Va morir al any 1712. || (Bonaventura). *Biog.* Fra menor y remarcable matematic nadiu de Cardona y mort a Marsella al any 1766. Era autor d'una obra francesa de física y matemàtiques. || (Pere del). *Biog.* Capdill de l'host rippollenca a les forces del rei En Jaume, quan la conquesta de Valencia al sigle XIII. Per son esforç, va ésser esmentat a la crònica d'aquell siti.
Abat (mas de). *Geog.* Caseriu del terme de Tarragona.
Abatanar. *v. a.* Copejar. Abatanar, batanar, tundi.
Abatiment. *m.* Abatimiento. || *Com.* Quebra, bancarrota.
Abatre. *v. a.* Abatir. || *Ant.* Vèncer, malmetre. Vencer, echar á perder. || *Naut.* Baixos. Abatir. || *Com.* Perdre el crèdit. Quebrar, hacer bancarrota.
Abatres. *vulg.* Contracció del *v. r.* Perdrè la confiança. Abatirse.
Abatudament. *adv.* Abatidamente.
Abatussar. *v. a.* Pegar. Golpear.
Abatussarse. *v. r.* Pegarse. Golpearse.
Abatut, da. *p. p.* Abatido. || *Adj.* *Ant.* Rebaixat, descomptat. Rebajado, desquitado.
Abaysar. *v. a. Ant.* Abaixar. Bajar.
Abbate. *m. Ant.* Dignitat eclesiástica. Abate.

Abcés. *m. Med.* Bony, tumor. **Abceso.**
Abdicació. *f.* Abdicación.
Abdicar. *v. a.* Renunciar drets y autoritat. **Abdicar.**
Abdó. *n. p. m.* Abdón.
Abdómen. *m. Anat.* Baix ventre. **Abdómen.**
Abdominal. *adj.* Que pertany al abdómen. **Abdominal.**
Abdós. *adj.* Ambos.
Abdosos. *adj. Ant.* Ambos.
Abducció. *f.* Zool. **Abdución.**
Abductor. *adj. Zool.* Moviment dels múscles. **Abductor.**
Abdues. *adj.* Ambas.
Abduis. *adj. Ant.* Ambos.
Abduyes. *adj.* Ambas.
Abduys. *adj.* Ambos.
Abecé. *m.* Abecedari. **Abecedario.**
 || **Esser al abecé.** *f. Met.* Estar en el abecé ó en el cristus. || **No saber l'abecé.** *f. Met.* No saber la a ni la b, no saber el cristus.
Abecedari. *m.* Abecedario, abecé, alfabeto.
Abeceroles. *f.* Beceroles. **Cartilla.** || Fer passar les beceroles. *fr. Fam.* Cantarle ó leerle la cartilla á alguen, cantarle las vidades.
Abedul. *m. Bot.* Cert arbre. **Abedul.**
Abedul·lar. *m.* Plantada de abedulls. **Abedular.**
Abegot. *m. Ant.* Borinot. **Moscardón.**
Abegotera. *f. Ter.* Vesper. Nido de avispas ó de moscardones.
Abellar. *m. Ant.* Abellar. Nido de abejas.
Abelart. *n. p. m.* Abelardo.
Abelir. *v. a. Ant.* Embellir. **Embellecer,** **hermosear.**
Abella. *f.* Abeja. || Constelació de la via láctea. **Abeja.** || Amon-tonarse les abelles al entorn del arna. **Arracimarse.** || Entrar y eixir del arna les abelles. **Trío.** || **Abella o ovella o iglesia si vols riquesa.** *f.* Si quieres ganar dinero, métete á colmenero. ó Abeja y oveja y parte en la iglesia, desea á su hijo la vieja. || **Miquel, Miquel, no tens**

abelles y vens mel. *fr.* Sacristán que vende cera y no tiene colmenar... || **Picat d'abelles.** Embotornat. Está que revienta. || **Pich d'abella.** *Ant.* Fibló. **Aguljón.**
Abella (Ferrer). *Biog.* Bisbe de Barcelona pels anys de 1334 a 1344 y autor de les *Constitucions sinodals* de 1339. Va ésser arquebisbe de Neopatria. Va morir al Arbó al any 1344. || **(Pere).** *Biog.* Remarcable músich compositor, que va neixer a Riudecanyes al any 1824, morint a Barcelona al 1877.
Abella. *Geog.* Caseriu de Sant Martí de Centelles (prov. de Barcelona). || Poble del terme de Vilallonga (prov. de Girona) || **de Adons.** Veinat de Viu de Llebasca (prov. de Lleida) || **de la Conca.** Vila de la provincia de Lleida, part. jud. de Tremp, te agregats y caserius diferents. || *Hidrog.* Riu de la provincia de Lleida que neix més amunt de Abella de la Conca y desaigna al Noguera-Pallaresa, entre Gabet y Font-sagrada.
Abellá d'abaix, y **Abellá de dalt.** *Geog.* Caserius de Sallent, provincia de Barcelona.
Abellar. *m.* Colmenar.
Abellaral. *m.* Capeigrany, certamen d'aucell. **Abejaruco,** **azulejo.**
Abeller, *a. adj.* Pertanyent a abelles. **Abejuno.**
Abellera. *f. Bot.* **Abelles.** **Abejora,** flor de la abeja.
Abellerol. *m.* **Abejarol.**
Abellerola. *f. Ant.* **Abellerol.**
Abelles. *f. Bot.* Certa planta. **Abellera.**
Abelleta. *f.* Dim. de abella. **Abelluela.**
Abellir. *v. a. Ant.* Embellir. **Embellecer.**
Abellot. *m. Entom.* Borinot. **Moscardón.**
Abercoch. *m.* Fruit del abercoquer. **Albaricoque,** **albericoque.**

Abercoch de Domás. El del pin-yol dels. Damasco.

Abercoquer. *m. Bot.* Albaricoquero, albaricoquero.

Aberració. *f.* Ofuscament. Obcecación, extravío, error. || *Med.* Circulació defectuosa de la sanch. Aberración. || *Astr.* Moviment aparent de les estrelles. Aberración.

Abet. *m.* Arbre. Abeto.

Abetar. *m.* Plantada d'abets. Abetal.

Abeurador. *m.* Abrevadero. || Pera l'aviram. Bebedero.

Abeurall. *m.* Pasta clara de trits y segó pera el bestiar. Pastura.

Abeurar. *v. a.* Abrevar.

Abeya. *f. Ter.* Abella. Abeja.

Abiaixadament. *adv.* Ssegadament.

Abiaixament. *m.* Sesgo.

Abiaixar. *v. a.* Ssegar.

Abiaixat. *da. adj.* Ssegado.

Abiell (Gabriel). *Biog.* Mestre d'obres barceloní dels començos del segle xv, que va dirigir la construcció de monuments ofijvals tan remarcables com l'hospital de la Santa Creu, y les iglesies del Pi, Montsió y Sant Jaume.

Abietich. *m. Quím.* Acit extret de la trementina, Acido abietínic.

Abietina. *f.* Reïna dels abets. Abietina. Abetinoso.

Abigarrar. *v. a.* Abigarrar.

Abigarrat. *da. adj.* Abigarrado.

Abillament. *m. Ant.* Adorno.

Abillar. *v. a. Ant.* Adornar.

Abillat. *da. adj. y p. p.* Adornado.

Abim. *m.* Abismo.

Abimar. *v. a.* Abismar.

Ab-intestat. *Loc.* Sense testament. Ab-intestato.

Abis. *m. Ant.* Abisme. Abismo.

Abisar. *v. a. Ant.* Abismar.

Abisma. *adj.* Referent al abisme. Abisma.

Abismar. *v. a.* Abismar.

Abismarse. *v. n.* Abismarse.

Abismat. *da. adj.* Abismado.

Abisme. *m.* Abismo, precipicio.

Abit. *Bot.* Apit. Apio.

Abitament. *m. Ant.* Habitació. Habitación?

Abitatge. *m.* Abitament.

Abjecció. *f.* Baixesa. Abyección, envilecimiento.

Abjecte. *adj.* Persona, acció y cosa vil. Abyecto.

Abjuració. *f.* Abjuración.

Abjurar. *v. a.* Desdirse, retractarse. Abjurar.

Abjurar-se. *v. r.* Abjurar-se.

Ablació. *f. Med. y Cirur.* Suavizar.

Ablanir. *v. a.* Ablandar, mullir, suavizar.

Ablanir-se. *v. r.* Suavisarse. Ablandarse.

Ablanit. *da. adj.* Ablandado.

Ablasmar. *v. a.* Vituperar.

Ablasmat. *p. p.* Vituperado.

Ablatiu. *m. Gram.* Sisé cas de la declinació. Ablativo.

Ablavir-se. *v. r.* Azularse, volverse azul.

Ablució. *f.* Lavatori. Ablución.

Ablucionar. *v. a.* Abiucionar.

Ablucionat. *da. adj.* Ablucionado.

Abnegació. *f.* Abnegación.

Abnegadament. *adv.* Abnegadament.

Abnegar. *v. a.* Abnegar.

Abobament. *m. Ant.* Fatuitat, estupidesa. Abobamiento, tontura, estupidez.

Abobar. *v. a.* Entontecer, abobar.

Abobarse. *v. a.* Tornarse ximple. Abobarse.

Abobat. *da. adj.* Abobado.

Abocador. *a. m. y f.* Envasador, vertedor, vertedero.

Abocament. *m.* Abocamiento, evacuación.

Abocar. *v. a.* Buidar. Echar, vaciar, verter, derramar.

Abocarse. *v. r.* Guaitar, treient el cos enfora d'algun lloch.

Asomarse. || *Comp.* aplegar y aplegar molta gent a algun lloch. Agolparse.

Abocat. *da. adj.* Vaciado, echado.

Abocellar. *v. a. Arquít.* Abocelar.

Abocinar. *v. a. Arquít.* Abocinar.

Abocinat. *da. adj. Arquít.* Arch de radis desiguals. Abocinado.

Abofetejar. *v. a.* Bofetejar. Bofetear.

- Abofnar**, *v. a.* Embutllofar. Hacer ampollas.
- Abolicció**, *f.* Abolición, abrogación, revocación.
- Abolicionisme**, *m.* Sistema polítich. Abolicionismo.
- Abolicionista**, *m. y f.* Abolicionista.
- Abolir**, *v. a.* Abolir.
- Abolit**, *da. adj.* Anulado, desusado.
- Abolori**, *m. Gen.* Abolengo, ascendencia, linaje.
- Abominable**, *adj.* Abominable, execrable, detestable.
- Abominablement**, *adv. m.* Abominablemente.
- Abominació**, *f.* Abominación, execración.
- Abominar**, *v. a.* Abominar, detestar, execrar.
- Abominat**, *da. adj.* Abominado, execrado.
- Abonament**, *m.* Abono.
- Abonançar**, *v. n.* Abonanzar.
- Abonançar-se**, *v. r.* Abonanzarse, templarse, calmar el tiempo.
- Abonançat**, *da. adj.* Calmado, tranquilo.
- Abonar**, *v. a.* Abonar, afianzar. || Altre vindrà que m'abonarà. *Ref.* Malo vendrà que me abonará.
- Abonaré**, *m.* Document de crèdit. Abonaré.
- Abonarse**, *v. r.* Abonarse, abonanzarse.
- Abonat**, *da. adj. prep.* Abonado.
- Abondar**, *v. r.* Abundar.
- Abondonar**, *v. a.* Destrozar un plantío.
- Abono**, *m.* Abono, fianza, recibo.
- Abonyar**, *v. a.* Abonyegar. Abollar.
- Abonyegadura**, *f.* Abolladura.
- Abonyegar**, *v. a.* Abollar, abollonar, hacer chichones.
- Abonyegarse**, *v. r.* Abollarse, hacerse chichones.
- Abonyegat**, *da. adj.* Abollado.
- Aboquillar**, *v. a.* Aboquillar.
- Abordable**, *adj.* Abordable.
- Abordador**, *a. m. y f.* Abordador, agresor, arremetedor.
- Abordar**, *v. a.* Acció d'atiar els gossos. Azuzar. || Perseguir. Embestir, acometer. || Començar a tractar d'una qüestió; arribar un barco al port; llençar un barco contra d'un altre. Abordar. || **Abordal?** **Abordals.** *f.* per atiar els gossos. ¡Chuchol ¡Zuzol!
- Abordarse**, *v. r.* Embestirse els gossos. Azuzarse. Posar els barcos al abordatge. Abordarse.
- Abordat**, *da. f. p.* Abordado.
- Abordatge**, *m.* Abordaje. || Saltar al abordatge. *f. Nàut.* Saltar al abordaje.
- Aborigens**, *arf. fl.* Originaris de una rassa. Aborígenes.
- Abornar**, *v. a. Ter.* Acometre. Acometer.
- Aborrallonarse**, *v. r.* Cubrirse el cel de núvols. Aborregarse.
- Aborrallonat**, *adj.* Aborregado.
- Aborrascar**, *v. n.* Aborrascar.
- Aborrascar-se**, *v. r.* Aborrascar-se.
- Aborreixer**, *v. a. Ant.* Aborrrir. Aborrecer.
- Aborrellonarse**, *v. n.* Aborrallonarse.
- Aborrrer**, *a. adj. ter.* Aborrrit. Aborrecido.
- Aborrrible**, *adj.* Aborrecible.
- Aborrrició**, *f.* Aborrecimiento.
- Aborrridament**, *adv.* Aborrecidament.
- Aborrridor**, *a. m. y f.* Aborrecedor.
- Aborrriment**, *m.* Odio, aborrecimiento.
- Aborrrir**, *v. a.* Abandonar, sentir odi o aversió. Aborrecer. || *v. a.* Invertir, aventurar. Aburrrir. || Fastiguejar, molestar. Aburrrir. || **Aborrrir l'ofici (Fer.)** *f. Fam.* Aborrecer los huevos.
- Aborrrit**, *da. p. p.* Aborrecido. || Molestat. Aburrido.
- Aborrronar**, *v. a.* Esborrronar. Sobrecoger.
- Aborrronat**, *da.* Esborrronat. Sobrecogido.
- Abort**, *m.* Gastament. Aborto.
- Abortament**, *m.* Gastament. Aborto.
- Abortar**, *v. a.* Malparir. Lo que's malmena o no arriba a terme.
- Abortar**, *f.* **Abortar.** (*Ter.*) *f.* Hacer abortar.
- Abortat**, *da. p. p.* Abortado.
- Abortiu**, *va. adj.* Abortivo.

- Abossarse.** *v. r.* Ter. Embussarse. Obstruirse.
- Abraç.** *m.* Abraço.
- Abraçable.** *adj.* Abrazable.
- Abraçada.** *f.* Abraço. || **Abraçada** (ferse la darrera). Despedirse. Darse el último abrazo.
- Abraçadassa.** *f.* Aum. Abrazazo. abrazote.
- Abraçadera.** *f.* Anella pera subjectar. Abrazadera.
- Abraçadeta.** *f.* Dim. Abracijo.
- Abraçadissim.** *adj. sup.* Abrazadísimo.
- Abraçador.** *a. m. y f.* Abrazador.
- Abraçáieu.** *m.* Astron. Abracáleo.
- Abraçament.** *m.* Ant. Abrazamiento, abrazo.
- Abraçar.** *v. a.* Abrazar, abarcar. || Qui molt abraça, poch estreny. *Ref.* Quien mucho abarca, poco aprieta.
- Abraçarse.** *v. r.* Abrazarse.
- Abraçat.** *da. p. p.* Abrazado.
- Abraçoquer.** *Bot.* Abercoquer. Albaricoquero.
- Abraham.** *Biog.* Nom que tienen alguns jueus remarcables de les aljames de Barcelona, de Lleida y de Girona, a l'estat mitjana. || **Ben R. Chijsa.** Geógraf y astrónom barceloní, que va néixer al any 1070, morint al 1105. || **Ben Schemuel Chasdai Hallevi.** Escriptor y moralista hebraich que vivia entre'ls sigles XII al XIII. || **Ben R. Izchaq. Bar.** Philosoph y cabalista renomnat, nadiu de Barcelona que va viure desde 1430 fins a 1492 || **Ben R. Jehudah.** Jurista y teólech barceloní de l'Academia de Barcelona, pèl any de 1230. || **Cohen.** Rector de la Sinagoga de Barcelona, jurista y moralista jueu. Vivía al sigle XIII.
- Abrancar.** *v. a.* Abrahonar.
- Abrandar.** *v. a.* Encender, inflamar.
- Abranquis.** *m. pl.* Zool. Sense branquies. Abranquios.
- Abraonada.** *f.* Embestida, agresi6n.
- Abraonar.** *v. a.* Agredir, atacar, agarrar.
- Abraonarse.** *v. r.* Agarrarse.
- Abraonat.** *da. p. p.* Agredido.
- Abra6s.** *f.* Abraç. Abraço.
- Abraçador.** *a. m. y f.* Foch. Abraçador, devorador.
- Abraçar.** *v. a.* Cremar. Abraçar, quemar, agostar.
- Abraçarse.** *v. r.* Abraçar, agostarse, quemarse. || **Abraçarse d'amor.** *fr. Fam.* Ansiar por alguno. || **Abraçarse de calor.** *fr.* Rostirse. Achicharrarse, asarse. || **Abraçarse d'enveja.** *fr.* Comerse de envidia. || **Abraçarse de febre.** *fr.* Arder de calentura. || **Abraçarse de set.** *fr.* Secarse de sed. || **Abraçarse de viu en viu.** *fr.* Abraçarse vivo.
- Abraçat.** *da. p. p.* Cremat. Abraçado.
- Abraçonarse.** *v. r.* Abraonarse. Agarrarse.
- Abraçada.** *f.* Abraçada. Abraço.
- Abraçar.** *v. a.* Abraçar. Abrazar.
- Abre.** *Bot.* Arbre. Arbol. || **Pal.** Mástil. *Náu.* Pal d'una barca. Palo. || **Arbre que pastura be.** *fr. Ter.* Arbol que vegeta
- Abreda.** *f.* Arbreda. Arboleda.
- Abrent.** *m.* Fadrí paperer. Laurente.
- Abrer.** *adj.* Arbrer. Arboricultor.
- Abreia.** *Geog.* Poble de la provincia de Barcelona, part. jud. de Sant Feliu de Llobregat.
- Abret.** *m. Bot.* Planta de jardí. Nyanyo. Nicaragua.
- Abreujar.** *v. a.* Abreviar.
- Abreuiació.** *f.* Abreviación.
- Abreuiadament.** *adv.* Abreviadamente.
- Abreuiador.** *a. m. y f.* Abreviador, compendiador.
- Abreuiadura.** *f.* Abreviatura.
- Abreuiament.** *m.* Abreviación.
- Abreuiar.** *v. a.* Abreviar.
- Abreuiat.** *da. p. p.* Abreviado, compendiado.
- Abreuiatura.** *f.* Abreviatura.
- Abribadament.** *adv.* Impetuosamente.
- Abribat.** *da. adj.* Pronto, veloz, diligente.

- Abrich.** *m.* Abrigo. || Navegar al abrigh de la terra. *fr. Naut.* Navegar al abrigo de la tierra.
- Abricoch.** *m.* Abercoch. Albaricoque.
- Abricoquer.** *m.* Abercoquer. Albaricoquero.
- Abrigall.** *m. Ter.* Roba d'abrigh, de llit. Ropa de la cama, Abrigo.
- Abrigar.** *v. a.* Guardar el fret. Abrigar. || Tapar. Cubrir. || Cobrir arrels. Amurillar.
- Abrigarse.** *v. r.* Arroparse, arrebujarse.
- Abrigat.** *da. p. p.* Abrigado.
- Abrigossat.** *da. adj. Ter.* Abrigado.
- Abril.** *m.* Abril.
- Al abril cada gota'n val mil.** *Adag.* Lluva parami abril y mayo, y para ti todo el año. || Fret al abril, no faltarà pa ni vi. *Adag.* abril frio, pan y vino. || L' abril va deixar morir a la seva mare de fret. *Adag.* La viejecita que supo vivir, pan para mayo, leña para abril. || Pel mes d'abril, no te'n toquis un fil. *Adag.* Hasta cuarenta de mayo, no te quites el sayo. || Tindre tants abrils *fr.* Tener ó contar tantos abrils.
- Abrilench.** *ca. adj.* Propi del abril. Abrileño.
- Abrillantat.** *v. a.* Brillantar.
- Abrinat.** *da. adj.* Aprimat. Adelgazado.
- Abriull.** *m. Bot.* Abrojo.
- Abrivar.** *v. a.* Enverinar. Envenenar.
- Abrivat.** *da. m. Ter.* Furient. Furioso.
- Abroarse.** *v. r. Naut.* Abroarse.
- Abrogació.** *f.* Anulació. Abrogación.
- Abrogar.** *v. a.* Abrogar, anular, derogar.
- Abroquellat.** *da. adj.* Fulles amugronades del cap de vall. Abroquelado.
- Abroquerar.** *v. a.* Abroquelar.
- Abroquerarse.** *v. r.* Abroquelarse.
- Abrot.** *m.* Arbrot. Arbolote.
- Abrotanoit.** *m.* Coral amadreporat. Abrotanoides.
- Abrumador.** *a. s. y adj.* Abrumador, molesto, pesado.
- Abrumar.** *v. a.* Abrumar, moler, reventar.
- Abrumarse.** *v. r.* Abrumarse.
- Abrumat.** *da. adj.* Abrumado. || Estar abrumat de deutes. de penes. *fr.* Estar agobiado, abrumado, cargado de deudas, de penas.
- Abrupció.** *f. Cir.* Trencadura de un os. Abruption.
- Abruptament.** *adv.* Abruptamente.
- Abrupte.** *ta. adj.* Escabrós. Abrupto.
- Abrusador.** *a. adj.* Que crema. Abrasador, agostador.
- Abrusar.** *v. a.* Abrasar, quemar, achicharrar.
- Abrusarse.** *v. r.* Achicharrarse, asarse, tostarse.
- Abrasat.** *da. p. p.* Achicharrado. agostado, tostado.
- Abrutidor.** *a. s. y adj.* Embrutecedor.
- Abrutiment.** *m.* Embrutecimiento.
- Abrutir.** *v. a.* Envilir. Embrutecer.
- Abrutirse.** *v. r.* Embrutecerse.
- Abrutit.** *da. adj.* Embrutecido.
- Abscencia.** *f. Ant.* Ausencia.
- Abscés.** *m. Med.* Abcés. Absceso. || Ferse un abscés. *fr.* Formarse un absceso. || Tindre un abscés. *fr.* Tener, padecer un absceso.
- Abscis.** *A. adj. Herald.* Absciso.
- Abscisa.** *f. Geom.* Divisiones de la recta. Abscisa.
- Abscisió.** *f. Geom.* Abscisión. || *Ret.* Abrevisació. Abscisión.
- Abscön.** *s. y adj.* Amagat. Escondido, oculto.
- Abscondir.** *v. a.* Esconder.
- Absent.** *a. adj.* Ausente.
- Absenta.** *f.* Beguda. Ajenjo.
- Absentisme.** *m.* Emigració. Ausentismo.
- Absidal.** *adj.* Pentanyent al absis. Absidal.
- Absidat.** *da. adj.* En forma de absis. Absidado.
- Absidiola.** *f. Arquít.* Absis complementari de la principal. Absidiola.
- Absinta.** *f.* Absenta. Ajenjo.

Absintat, *m. Quim.* Sal del àcid absintich. Absintato.
Absintich, *ca. adj.* Acit de la planta donzell. Absintico.
Absintina, *fr.* Principi amarch del donzell. Absintina.
Absintita, *f.* Beguda de vi y donzell. Absintita.
Absis, *f. Arquit.* Abside.
Absoldre, *v. a.* Absolver. || **Absoldre** ab cautela. *fr.* Absolver con cautela.
Absolina, *f. Quim.* Substancia del sutge. Absolina.
Absolt, *a. p. p.* Absuelto, perdonado.
Absolta, *f.* Responso, responsorio. || **Ja li pots cantar les absoltes**. *fr.* Dale por difunto, échale un galgo, cuéntalo entre los muertos.
Absolució, *f.* Acció d'absoldre. Absolución. Oració. Absolución. || **Absolució de la instància**. *fr.* Quan no hi ha proves pera condemnar. Absolución de la instància. || **Absolució general**. Aplicació de perdó general als fidels. Absolución general. || **Absolució sacramental**. *fr.* La que dona el confessor. Absolución sacramental.
Absolut, *a. adj.* Absoluto.
Absolutament, *adv.* Absolutamente, enteramente.
Absolutisme, *m. Polit.* Sistema de govern, Absolutismo.
Absolutista, *m. y f. Polit.* Partidari del absolutisme. Absolutista.
Absolutori, *a, adj.* Absolució. Absolutorio.
Absorbent, *a. adj.* Absorbente.
Absorbir *v. a.* Absorber, empapar
Absorbít, *da p. p.* Absorbido.
Absorció, *m.* Absorción.
Absort, *a. adj.* Absorto, pasmado.
Abstenerse, *v. r.* Abstenerse.
Abstenció, *f.* Abstención.
Abstencionisme, *m.* Condió de abstenirse en política. Abstencionismo.
Abstengent, *p. a.* Purificador. Abstergente.

Abstergir, *v. o. Fis. y Med.* Netejar. Absterger.
Absterció, *f. Fis. y Med.* Purificació. Absterción.
Abstersiu, *va. adj. Med.* Abster-sivo, abstergente.
Abstindrer's, *v. r.* Abstenerse, refrenarse.
Abstinensa, *f.* Abstinencia.
Abstinent, *adj.* Moderat. Abstinente.
Abstingut, *da p. p.* Abstenido.
Abstracció, *f.* Abstracción.
Abstractament, *adv.* Abstractamente.
Abstracte, *adj.* Abstracto. || **Ciencias abstractes**. Metafísica. Ciencias abstractas. || **En abstracte**. Sense concretar. **En abstracto**. || **Idea abstracta**. *fr.* Idea simple. Idea abstracta. || **Nombre abstracte**. *Arit.* Unitat independente. Número abstracto. || **Fit.** Essers abstractes. Seres ó entes abstractos.
Abstractici, *cia. adj. Quim.* Oli esencial dels vegetals. Abstracticio.
Abstractiu, *va. Filos.* Que abstracten. Abstractivo.
Abstractivament, *adv.* Abstractivamente.
Abstraure, *v. a.* Abstraer.
Abstret, *a. p. p.* Abstracto, abstraído.
Abstreure, *v. a.* Abstraure.
Abstrús, *a. adj.* Amagat. Abstruso, recóndito.
Abstrusament, *adv.* Ocultamente.
Absurdament, *adv.* Sense raó. Absurdamente.
Absurde, *m. Desproposit.* Absurdo.
Absurdíssim, *a. adj. sup.* Absurdísimo.
Absurditat, *f. Ant.* Tontada. Absurdo.
Abtesa, *f. Ant.* Aptitut.
Abugot, *m.* Borinot. Abejón.
Abuixir, *v. a.* Abordar. Azuzar.
Abulia, *f. Med.* Sense voluntat. Abulia.
Abúlich, *ca. adj. Med.* Relatiu a la abulia. Abúlico.
Abultadament, *adv.* Abultadamente.

- Abultador, a. m. y f.** Abultador.
Abultament, m. Abultamiento.
Abultar v. a. Abultar.
Abultat, da. p. p. Abultado.
Abundament, m. Abundamiento. || *Ant.* Abundancia.
Abundacia, f. Abundancia. || **A** mayor abundancia. *adv.* A mayor abundancia. || **De** la abundancia del cor, parla la boca. *Loc.* Se va la boca a donde está el corazón. || **L'** abundancia mata la fam. || *Ref.* La abundancia quita el hambre.
Abundant, adv. Abundante, copioso, abundoso.
Abundantísim, a. adv. Abundantísimo.
Abundantment, adv. Abundantemente, abundantamente.
Abundar, v. n. Abundar.
Abundi, v. p. Abundio.
Abundor, f. Abundancia. || **Ab** abundor. *exp. adv.* Abundamiento. || **Per l'Ascensió, cirereta ab abundor.** *Adg.* Por la Ascensión, cerezas á montón.
Abundós, a. adj. Ant. Abundant. Abundante.
Abundosament, adv. Ant. Abundantment. Abundantemente.
Abundósissim, a. adj. sup. Molt abundant. Abundósísimo.
Abundósissimament, adv. Abundósísimamente.
Aburellar, v. a. Donar color de burell. Aburelar.
Aburellarse, v. r. Agafar color de burell. Aburelarse.
Aburellat, da. adj. De color de burell. Aburelado.
Aburgesar, v. a. Pendre costums de burgesia. Adoptar costumbres de la clase media.
Abus, m. Abuso.
Abusar, v. n. Abusar.
Abusat, da. p. p. Abusado.
Abusió, f. Abus, superstició. Abusión, agüero.
Abusiu, va. Adj. Abusivo.
Abusivament, adv. Abusivamente.
Abutifarrar, v. a. Abotargar, hinchar.
Abutifarrarse, v. r. Abotargarse, hincharse.
- Abutor, m. Ornit.** Mena d'auzell. Ave toro.
Abutxacament, m. Abolsamiento.
Abuyra, f. Ant. Presagi dolent. Mal agüero.
Abruyrrar, v. n. Abundar.
Abvaquació, f. Med. Evacuar ab excés. Abvacuación.
Abziach, ga. adj. Ant. Funest. Aciago, infausto.
Aca, f. Cavall de poch temps. Jaca. || **Nohiatalaca. Fr. neg.** No hay tales carneros.
Acabada, f. Terme, final. Acabamiento, remate.
Acabadament, adv. Acabadamente.
Acabador, a. m. y f. Qui acaba. Acabador.
Acabaladot, a. Adj. Fam. Acaudaladote.
Acabalat, v. a. Acaudalar.
Acabalat, da. p. p. Acaudalado, rico, opulento.
Acaballa, f. Postrimería. || **Estar a les acaballes. fr. Ter.** Estar finando.
Acaballerat, da. adj. Modals fins. Acaballerado.
Acabament, m. Fin, remate.
Acabar, v. a. Acabar, terminar, finalizar. || **Acabar de caure, acabarse de morir, d'apagar, etc.** (Estar en perill). *Mod. verb.* Estarse ó venirse cayendo, estarse ó venirse muriendo, apagando, etc. || **Acabar d'una vegada. Expr. fam.** Acaba ya, acabemos. || **Home valent y bota de bon vi, aviat s'acaben. Ref.** Los valientes y el buen vino presto acaban. || **N'hem acabat d'elzir Expr. fam.** Acabáramos, ó acabáramos con ello. || **No acabarne rés. Mod. verb.** No sacar nada. || **Per acabar d'una vegada. Expr. fam.** Decirlo de una vez, ó Para acabar. || **Siguin acabades les raons. Fr.** Acabados son cuentos.
Acabarse, v. r. Acabarse, concluirse.
Acabat, da. p. p. Acabado. || **Estar molt acabat. Exp.** Estar muy acabado, muy decaído.

- Acabronat**, da. *adj.* Acabronado.
- Acabussar**, v. a. Cabucear.
- Acacia**, f. *Bot.* Arbre. Acacia.
- Acacia (Martí)**, *Biog.* Metje y escriptor professional catalá, establert a París al any 1541, que va fruir merescuda reputació de savi.
- Acacians**, m. *Rel.* Heretjes del sigle v deixebles del arriá Acaci. Acacianos.
- Acadar**, v. a. *Ant.* Aquietar.
- Academia**, f. Academia.
- Académicament**, *adv.* Académicamente.
- Academiçar**, v. a. *Pint. y Escult.* Copiar el natural nú. Academiçar.
- Académich**, m. Académico.
- Acadenar**, v. a. Acadenar.
- Acadenat**, da. *adj.* Formant cadeneta. Acadenillado.
- Acadenillar**, v. a. En forma de cadeneta. Acadellinar.
- Acaducat**, da. *adj.* Caduch. Caduco.
- Acalai**, m. *Quim. ant.* Protohidroclorat de sodi. Acalal.
- Acalancar**, *Naut.* Meter la nave en una cala.
- Acalancat**, da. *Naut.* Fondeado en una caleta.
- Acalar**, v. a. Bajar, agachar, inclinar.
- Acalat**, da. *p. p. Ant.* Abrochado, atado, prendido.
- Acalefologia**, f. *Zool.* Descripció dels animals acalèfols. Acalefologia.
- Acalefòlogich**, ca. *adj. Zool.* Acalefòlógic.
- Acalèfis**, m. *pl. Zool.* Zoofits dits ortigues de mar. Acalefos.
- Acalical**, *adj. Bot.* Certa mena de estams. Acalical.
- Acalícula**, *adj. Bot.* Flor sense càlcer. Acalícula.
- Acalipte**, m. *Entom.* Insectes coleópters. Acalipto.
- Acalivar**, v. a. Escalivar. Cocer al rescoldo.
- Acalivat**, *adj.* Escalivat. Cocido al rescoldo.
- Acalorada**, f. Acaloramiento. *Pea-* dre una acalorada, *fr.* Incomodarse mucho, sofocarse.
- Acaloradament**, *adv.* Acaloradamente.
- Acaloradíssim**, a. *adj. sup.* Acaloradísimo.
- Acalorament**, m. Acaloramiento, arrebató.
- Acalorança**, f. *Ant.* Acalorada.
- Acalorar**, v. a. Acalorar, incitar, avivar, encender, enardecer.
- Acalorarse**, v. r. Acalorarse.
- Acalorat**, da. *p. p. y adj.* Acalorado.
- Acallar**, v. a. Sossegar. Acallar.
- Acampanar**, v. a. Acampanar.
- Acampanarse**, v. r. Acampanarse.
- Acampanat**, da. *adj.* Acampanado, encampanado.
- Acampar**, v. n. Acampar.
- Acamparse**, v. r. Acampar. || *Fam.* Campar. Prosperar.
- Acampat**, da. *p. p.* Acampado.
- Acanació**, f. Midar per canes. Medición por canas.
- Acanador**, m. Apeador, agrimensor.
- Acanalar**, v. a. Acanalar.
- Acanalarse**, v. r. Estriarse.
- Acanalat**, da. *p. p.* Acanalado, estriado.
- Acanar**, v. a. Medir por canas, varear.
- Acanat**, da. *p. p.* Medido.
- Acandiment**, m. Decandiment. Enflaquecimiento.
- Acandirse**, v. r. Debilitarse, enflaquecerse.
- Acandit**, da. *adj.* Debilitado, enflaquecido.
- Acani**, m. *Bot.* Fruit d'una sola llevor. Acanio.
- Acanonar**, v. a. Conduir l'aigua ab canonada. Arcaduzar.
- Acanonarse**, v. r. Encañonarse.
- Acanonat**, da. *adj.* Arcaduzado.
- Acantacies**, f. Plantes corolíferes. Acantáceas.
- Acantaposis**, f. *Med.* Deglució difícil. Acantaposis.
- Acantari**, m. *Entom.* Cert coleópter. Acantarino.
- Acantellar**, v. a. Poner de canto, hacer canto.

- Acantellarse.** *v. r.* Colocarse de canto.
- Acantellat, da.** *adj.* Puesto de canto.
- Acantes.** *f. Opt.* Cossos brunyits que no reflexen la llum. Acan-tas.
- Acántica.** *Bot.* Sava vegetal amarga. Acántica.
- Acantich, ca.** *adj. Zool.* Nom de certs peixos. Acántico.
- Acántides.** *m. Entom.* Mena d'insectes. Acántides.
- Acantilarse.** *v. r. Naut.* Arri-marse. Acantilarse.
- Acantilat, da.** *adj.* Costa acingle-rada. Acantilado.
- Acantills.** *m. fl. Entom.* Certs in-sectes. Acantillos.
- Acantobal.** *f. Cir.* Tenalletes pera la gorja. Acantóbal.
- Acantocarp.** *a. adj. Bot.* Fruits coberts de punxes. Acantocarpo.
- Acantócer.** *m. Entom.* Coleópter Acantócer.
- Acantodis.** *m. Ictiol.* Peixos fós-sils. Acantodes.
- Acantodió.** *m. Bot.* Plantes sense punxes. Acantodias.
- Acantófach, ga.** *Adj.* Que's no-dreix de carts. Acantófago.
- Acantofis.** *Erpet.* Reptils. Acan-tofis.
- Acantólof.** *m. Entom.* Acantólofo
- Acantonament.** *m.* A cantona-mento.
- Acantonar.** *v. a.* Acantonar.
- Acantonarse.** *v. r.* Acantonarse.
- Acantonat, da.** *p. p.* Acantonado.
- Acantónix.** *m. Ictiol.* Crustacis. Acantónix.
- Acantopi.** *m. Entom.* Mena d'in-sectes. Acantópe.
- Acantópoms.** *m. Zool.* Peixos ossosos. Acantópomes.
- Acantopsis.** *m. Entom.* Insectes ortópers Acantopsidos.
- Acantopterigis.** *m. Ictiol.* Acan-topterigienses.
- Acantórax.** *En'om.* Coleópters. Acantórax.
- Acantoscell.** *m. Entom.* Insectes coleópters. Acantóscele.
- Acantósom.** *m. Ictiol.* Crustacis. Acantósomo.
- Acanutarse.** *v. r.* Acanutillarse, encarrujarse.
- Acanutat, da.** *Adj.* Acanutillado, encarrujado.
- Acanyament.** *m.* Encanijamiento.
- Acanyar.** *v. a.* Enflaquir. Encanijar.
- Acanyarse.** *v. r.* Encanijarse.
- Acanyat, da.** *p. p.* Encanijado.
- Acaparrosar.** *v. a. Art. y of.* Aca-parrosar.
- Acaponat, da.** *adj.* Acaponado.
- Acapta.** *f. Capta.* Limosna.
- Acaptiri.** *m.* Qui té per ofici cap-tar. Mendigo de profesión.
- Acaputxat, da.** *adj.* Acapuchado.
- Acaputxinat, da.** *adj.* Acapuchi-nado.
- Acaradament.** *m.* Careo.
- Acarameladament.** *adv.* Acara-meladamente.
- Acaramelador, a.** *s. y adj.* Acara-melador.
- Acarameladura.** *f.* Acaramela-dura.
- Acaramelar.** *v. a.* Acaramelar.
- Acaramelarse.** *v. r.* Acaramelarse.
- Acaramelat, da.** *adj.* Acarame-lado.
- Acaramullament.** *m.* Conglome-rado, aglomerado.
- Acaramullar.** *v. a.* Aglomerar con exceso.
- Acaramullat, da.** *p. p.* Lleno á rebosar.
- Acarar.** *v. a.* Acarar, carear.
- Acararse.** *v. r.* Avistarse confe-rirse.
- Acarat, da.** *p. p.* Acarado, confron-tado.
- Acarcanyarse.** *v. a.* D'aigua. Encharcarse.
- Acarcanyat.** *p. p.* Encharcado.
- Acardia.** *f. Anat.* Fetus que ca-reix de cor. Acardia.
- Acardiach.** *ca. Anat.* *adj.* Que no té cor. Acardiaco.
- Acarejament.** *m.* Acaeramiento.
- Acarejar.** *v. a.* Carear, acarar.
- Acaria.** *f. Bot.* Plantes herbacies. Acaria.
- Acariciador, a.** *s. y adj.* Halaga-dor. halagüeno.
- Acariciament.** *m.* Halago caricia.
- Acariciar.** *v. a.* Acariciar, halagar.

- Acariciat**, da. *p. p.* Acariciado, halagado.
- Acarigenosis**, *f. Med.* Inflorescència per picadura d'insectes. Acarigenosis.
- Acàrit**, *m. Entom.* Cert coleòpter. Acàrido.
- Acarinar**, *v. a.* Pintar de carmí. Acarminar.
- Acarminarse**, *v. r.* Tornarse de color de carmí. Acarminarse.
- Acarminat**, da. *adj.* De color de carmí. Arcaminado.
- Acarnà**, *m. Icti.* Cert peix. Acarnano.
- Acarnar**, *m. Astron.* Estrella de la constelació de Eridan. Acarnar.
- Acarniçarse**, *v. r. Ant.* Encarniçarse. Encarnizarse.
- Acaronador**, a. *Adj.* Acariciador.
- Acaronament**, *m.* Garícia.
- Acaronar**, *v. a.* Acariciar.
- Acarrejjador**, a. *adj.* Qui acarreja. Eina. Acarrejjador.
- Acarrejar**, *v. a.* Transportar. Acarrejar, transportar. || *Fig.* Atraer, ocasionar.
- Acarrejjarse**, *v. r.* Acarrejjarse, Acarrerar. *v. a.* Conduir, fer pas. Acarrerar.
- Acarrerat**, da. *p. p.* Acarrerado.
- Acarriar**, *v. a.* Acarrejar.
- Acartronarse**, *v. r.* Encantornarse.
- Acás**, *adv.* Acaso, quizá, quizás. || **Acás?** Por ventura? || **Per si acás.** Por si acaso. || **Per un si acás.** Por si acaso, si por acaso, de todos modos, para mayor seguridad.
- Acasarat**, da. *adj.* Anheloso de casarse. || **Anar acasarat.** Rabiarse por casarse; llevar el cura debajo del brazo.
- Acassar**, *v. a.* Empaitar. Acosar, perseguir.
- Acassat**, da. *adj.* Empaitat. Acasado, alcanzado.
- Acassia**, *f. Bot.* Acacia. || **Acassia blanca.** Falsa acacia. || — de tres punxes. Acacia de tres espinas. || **Rosa.** Acacia rosa. || **Taparera.** Acacia de flores sedosas.
- Acastellanar**, *v. a.* Imitar als castellans. Castellanizar.
- Acastellanarse**, *v. r.* Castellanizarse.
- Acastellanat**, da. *adj.* Acastellanado.
- Acastorar**, *v. a.* Suavisar un teixit. Acastorar.
- Acastorat**, da. *adj.* Acastorado.
- Acatalanar**, *v. a.* Imitar als catalans. Acatalanar.
- Acatalanarse**, *v. r.* Acatalanarse.
- Acatalanat**, da. *p. p.* Acatalanado.
- Acatalepsia**, *f. Med.* Manca de memoria. Acatalepsia.
- Acatament**, *m.* Respecte, reverència. Acatamiento.
- Acatar**, *v. a.* Sotmetre. Acatar. Respectar. Acatar.
- Acatarrarse**, *v. r.* Agafar un catarro. Acatarrarse.
- Acatarrat**, da. *adj.* Que sofreix catarro. Acatarrado.
- Acatarse**, *v. r.* Advertir. Percatarse.
- Acatarsis**, *f. Patol.* Excrement, posterna. Acatarsis.
- Acatastàtic**, ca. *Med.* Malaltia variable. Acatastático.
- Acatat**, da. *p. p.* Acatado, advertido.
- Acaties**, *m. Entom.* Insectes lepidòpters. Acatias.
- Acatifar**, *v. a.* Encatifar. Alfombrar.
- Acats**, *m. Entom.* Insecte epilòpter. Acates.
- Acadalar**, *v. a.* Acabalar.
- Acadulat**, *p. p. y adj.* Acabalat.
- Acaule**, *adj. Bot.* Planta sense tronch. Acaule.
- Acaure**, *v. a. Ant.* Succeir. Acontecer, ocurrir.
- Acavalladura**, *f.* Embull de fils al debanar. Acaballadura.
- Acavallament**, *m.* Acte carnal del cavall. Acaballamiento.
- Acavallar**, *v. a.* Acte carnal del cavall. Acaballar.
- Acavallat**, da. *adj.* Semblant al cavall. Acaballado.
- Acavallerar**, *v. a.* Procedir cava-lleresch. Acaballerar.
- Acavallerarse**, *v. r.* Acaballerarse.
- Acavallerat**, da. *adj.* Caballeroso.

- Acaygut**, da. *p. p.* Succéit. Acaído.
- Accedent**, *adj.* Accedente.
- Accedir**, *v. r.* Acceder, otorgar, conceder.
- Accedit**, da. *p. p.* Accedido, concedido.
- Acceleració**, *f.* Promptitud, pressa. Aceleración.
- Acceleradament**, *adv. m.* Ab precipitació Aceleradamente.
- Accelerades**, *f.* Galeres de transport. Aceleradas.
- Accelerador**, a. *m. y adj.* Acelerador.
- Accelerar**, *v. a.* Acelerar, adelantar, avivar.
- Accelerarse**, *v. r.* Avançarse. Apresurarse.
- Accelerat**, da. *p. p.* Acelerado.
- Acceleratiu**, va. *adj.* Acelerativo.
- Acceleratriu**, *f. Fis.* Força dinàmica. Aceleratriz.
- Accent**, *m.* Acento || Tó y pronunciació regional. Acento. || *Gram.*
- Accent agut**. Acento agudo. || *Gram.*
- Accent circumflexe**. Acento circumflejo. || *Gram.*
- Accent grave**. Acento grave. || **Carrregar d'accent**. *Fr. fam.* Carrregar, Cargar la mano.
- Accentar**, *v. a.* *Ant.* Acentuar.
- Accentat**, da. *p. p.* Acentuado.
- Accentuable**, *adj.* Acentuable.
- Accentuació**, *f.* Colocació dels accents. Acentuació.
- Accentuadament**, *adv.* Acentuadamente.
- Accentuar**, *v. a.* Acentuar.
- Accentuat**, da. *p. p.* Acentuado.
- Acceptió**, *f.* Aceptación. || **Acceptió de persones**. Aceptación de personas.
- Acceptable**, *adj.* Aceptable.
- Acceptablement**, *adv.* Aceptablemente.
- Acceptació**, *f.* Aceptación, admisión, aprobación.
- Acceptador**, a. *m. y f.* Aceptador. || **Acceptador de persones**. Mostrar preferencies al escullirles. Aceptador de personas.
- Acceptant**, *p. a.* Qui accepta. Aceptante.
- Acceptant**, *r. a.* Aceptar, admitir, tomar. || **Acceptar persones**. *fr.* Mostrar preferencia. Aceptar personas. || **Acceptar una lletra**. Encarregarse de satisfacerla. Aceptar una letra.
- Accepte**, a. *adj.* Acepto, grato, bien recibido.
- Acceptilació**, *f.* Condonació. Aceptilación.
- Acceptilador**, a. *adj.* Qui eximeix obligació. Aceptilador.
- Acceptilat**, da. *adj.* Exempt de obligació. Aceptilado.
- Acceptilar**, *v. a.* Eximir. Aceptilar.
- Accés**, *m.* *Ant.* Acte carnal. Acceso. || Fácil de relacionar y d'adquirir. Acceso.
- Accessibilitat**, *f.* Accesibilidad.
- Accessible**, *adj.* Accesible, asequible.
- Accessiblement**, *adv.* Accesiblemente.
- Accessió**, *f.* Acceso, acceso, clació.
- Accésit**, *m.* Accésit. Distinció que segueix al premi.
- Accessiu**, va. *adj.* Accessivo.
- Accessori**, a. *adj.* Accesorio, adherente.
- Accessoriament**, *adv.* Accesoriamente.
- Accessories**, *m. pl.* Cases y terrenys veïnals. Accesorios.
- Accident**, *m.* Accidente, acaso, casualidad. || **Per un accident**, *mod. adv.* Por accidente, por acaso, por casualidad. || **Tindre un accident**, *fr.* Accidentarse.
- Accidentadament**, *adv.* Accidentadamente.
- Accidental**, *adj.* No esencial. Accidental.
- Accidentalment**, *adv.* Accidentalmente, por acaso, por casualidad.
- Accidentarse**, *v. r.* Accidentarse.
- Accidentàs**, *m. aum. Fam.* Accident fort. Accidentazo.
- Accidentat**, da. *adj.* Accidentado.
- Accidentet**, *m. dim.* Accidentillo.
- Accidents**, *m. Med.* Mal dels infants. Alfercia.
- Accinita**, *f. Min.* Silicat d'alumina y cals. Ascinita.

- Acció.** *f.* Acción, facultad, derecho, actitud. || — de batalla a punta de dia. Alborada. || — de gracias. Acción de gracias. || — directa. Acción directa. || **Generosa.** Acción generosa, noble. || **Vil.** Acción vil. || **En acció.** En acción, en ademán. || **Estar en acció.** *Mil.* Estar en acción. Pelear la tropa. || **Fer acció d'executar alguna cosa.** *fras.* Hacer ademán.
- Accionar** *Rest. v. n.* Accionar.
- Accionat, da.** *p. p.* Accionado, Acción, actitud.
- Accionista.** *m. Com.* Participant d'una empresa per acció de capital. Accionista.
- Accipitri, na.** *adj. Ornit.* Les aus semblants a les de presa. Accitrino.
- Acéfal, a.** *adj.* Sense cap. Acéfalo.
- Acefalia.** *f. Anat.* Manca de cap. Acefalia.
- Acefálich, ca.** *adj. Anat.* Relatiu a la acefalia. Acéfálico.
- Acefalins.** *m. Zool.* Monstres onfasólits ab poch cap. Acéfalinos.
- Acefalobraqui, a.** *adj. Anat.* Cos, sense braços, ni cap. Acéfalobraquio.
- Acefalocardi.** *f. Anat.* Sense cap ni cos. Acéfalocardio.
- Acefalopor, a.** *adj. Ictiol.* Sense articulació y ab poch cap. Acéfaloforo.
- Acefalogastría.** *f. Anat.* Mancat de cap y de ventrell. Acéfalogastría.
- Acefalogástrich, ca.** *Anat.* Afectat de acéfalogástría. Acéfalogástrico.
- Acefalomía.** *f. Anat.* Cap monstros. Acéfalomía.
- Acefalopedía.** *f. Anat.* Mancat de cap y peus. Acéfalopedía.
- Acefaloquiría.** *f.* Mancat de cap y de vertebral. Acéfaloquiría.
- Acefalótor, a.** *Anat.* Mancat de cap y pit. Acéfalótoro.
- Acefalotórax.** *adj. y s. Anat.* Sense cap ni tórax. Acéfalotórax.
- Acemassor.** *m. Min.* Vermelló. Acemassor.
- Acemetes, (Fer).** *m. fl.* Qui no dorm. Estar alerta.
- Acensador.** *m.* Censualista.
- Acensar.** *v. a.* Dar ó tomar á censo.
- Acensat, da.** *adj.* Acensado, acensuado. || *p. p.* Dado ó tomado á censo.
- Acentor.** *m. Ornit.* Au insectívora Acentor.
- Acequia.** *f.* Acequia.
- Acer.** *m. Metall.* Acero || **Acer fos.** Acero fundido. || **Acer de bullida.** Acero en hervor.
- Acera.** *f.* Acera, hacera.
- Acerador, a.** *s. y adj.* Acerador, templador, aguzador.
- Aceradura.** *f.* Aceradura.
- Acerar.** *v. a.* Acerar.
- Acerat, da.** *p. p.* Acerado.
- Acerba.** *f. Farm.* Nou moscada bosquetana. Acerba.
- Acerbament.** *adv. m.* Asprement. Acerbamente.
- Acerbitat.** *f.* Aspresa de les fruites. Acerbitad.
- Acerbo, a.** *adj.* Cruel. Acerbo.
- Aceres.** *m. pl. Entom.* Coleópters. Aceres.
- Acerínies.** *f. pl. Bot.* Plantes. Aceríneas.
- Acerit.** *m. Med. ant.* Pegat sense cera. Acéride.
- Acerita.** *f. Quím.* Principi de ra olivella. Acerita.
- Aceró.** *m.* Acer de la punta de les eines. Aceradura.
- Acérrim, a.** *adj.* Acérrimo.
- Acérrimament.** *adv. m.* Ab tenacitat. Acérrimamente.
- Acert.** *m.* Acierto, felicidad.
- Acertadament.** *adv. m.* Acertadamente.
- Acertadíssim, a.** *adj. sup.* Acertadísimo.
- Acertar.** *v. a.* Acertar, dar en el blanco. || **Qui ho acerta, ho endevina.** Si sale, vale.
- Acertarse.** *v. r.* Succedir casualment. Acertarse.
- Acertat, da.** *p. p.* Acertado. || *adj.* Cabal. Acertado, || **Lo més acertat, fora.** *Exp.* Lo más acertado, fuera.
- Acescencia.** *f.* Agror. Acescencia.

- Acetámida**, *f. Quím.* Combinació d'èter acetích y amoniach. **Acetámide**.
- Acetaria**, *f.* Vegetals confitats en vinagre. **Acetaria**.
- Acetat**, *m. Quím.* Combinació del àcit acetích ab una base. **Acetato**. || **Acetat d'alumina**. Acetato de alumina. || **Acetat de amoniach neutre**. Acetato de amoniaco neutro. || **Acetat de barita**. Acetato de barita. || **Acetat de calcs**. Acetato de cal. || **Acetat de coure**. Acetato de cobre. || **Acetat de mercuri**. Acetato de mercurio ó tierra foliada mercurial. || **Acetat de morfina**. Acetato de morfina. || **Acetat de plom**. Sal de Saturne. Acetato de plomo. || **Acetat de potasa**. Acetato de potasa. || **Acetat de sosa**. Acetato de sosa.
- Acetich**, *ca. adj. Quím.* Acit que és essencia del vinagre. **Acético**.
- Acetificació**, *f. Quím.* Conversió en vinagre. **Acetificación**.
- Acetilé**, *m. Quím.* Gas provinent de combinar ab aigua el carbur de calcs. **Acetileno**.
- Acetimetre**, *m.* Tubo de vidre pera midar líquits. **Acetimetre**.
- Acetólich**, *ca. s. y adj. Farm.* Medicament a base de vinagre. **Acetólico**.
- Acetolitiu**, *m. Farm.* Vinagre medicinal. **Acetolitivo**.
- Acetomel**, *m. Farm.* Xarop de vinagre. **Acetomiel**.
- Acetomitril**, *m. Quím.* Combinació de acetámide ab fosfor anhidrích. **Acetomitrilo**.
- Acetona**, *f. Quím.* Líquid format al foch pels acetats. **Acetona**.
- Acetós**, *a. adj. Ant. Agre.*
- Acetrer**, *m. Ant.* Falconer. **Acetrero**, **Halconero**.
- Acetreteria**, *f. Ant.* Ceterria.
- Achs**, *Bot. m.* Arbre. Arce, acére.
- Aci**, *adv. ll.* Aquí Aquí. || **D'aci y d'allà**, *m. adv.* De acá y de acullá, de aquí y de allí.
- Acianoblepsia**, *f. Med.* Vici de la vista. **Acianoblepsia**.
- Aciauant**, *adv. Ant.* Endevant. **Adelante**.
- Acibadament**, *m. Ant.* Encebada-
miento, acebadamiento.
- Acibadar**, *m. a.* Donar massa cibada. **Encebadar**.
- Acibadarse**, *v. r.* Enmalaltirse per tip de cibada. **Encebarse**.
- Acibadat**, *da. p. p.* Encebado.
- Acichs**, *adj. Anat.* Muscles de la gorja. **Acigos**.
- Acicula**, *m. Entom.* Pel dels anèlits. **Acicula**.
- Acicoular**, *adj. Bot.* Fulla de pí. || Crestall semblant a una agulla. **Acicular**.
- Acicoulat**, *da. adj.* En forma de agulla. **Aciculado**.
- Acicouliform**, *adj.* Formant agulla. **Aciculeo**.
- Acidalia**, *f. Entom.* Insectes lepidòpters. **Acidalia**.
- Acidesa**, *f. Agror.* Acidez.
- Acidifer**, *a. adj. Quím.* Contenenit àcit. **Acidífero**.
- Acidificable**, *adj.* Quím. Reduible a àcit. **Acidificable**.
- Acidificació**, *f.* Acció d'acidificar. **Acidificación**.
- Acidificant**, *adj. Quím.* Formant àcit. **Acidificante**.
- Acidificar**, *v. a. Quím.* Tornar agre. **Acidificar**.
- Acidificat**, *da. adj.* Fet àcit. **Acidificado**.
- Acidimetria**, *f. Quím.* Art de calcular els àcits. **Acidimetría**.
- Aciditat**, *f.* Acidesa. **Acidez**.
- Acidul**, *m.* Substancies acidulades. **Acidulo**.
- Acidular**, *v. a. Med.* Tornar agre. **Acidular**.
- Aciençat**, *da. adj.* Cuerdo.
- Aciesis**, *f. Patol.* Esterilitat de la dona. **Aciesis**.
- Acifil**, *adj. Bot.* De fulles punxagudes. **Acifilo**.
- Acifries**, *f. Entom.* Insectes miódaris. **Acifireas**.
- Aciform**, *adj.* De forma de agulla. **Aciforme**.
- Acili**, *m. Entom.* Mena de coleòpters. **Acilio**.
- Acimat**, *da. adj.* Que acaba en cim. **Encumbrado**

- Acimbillarse**, *v. r.* Doblegar el cos. Encorvarse.
- Acinaform**, *adj.* Que te figura d'espasa. **Acinaforme**.
- Acinari**, *a. adj.* Bot. Planta ab butllofes arraimades. **Acinario**.
- Acinecia**, *f.* Fisiol. Repós. **Acinecia**.
- Acinetines**, *f.* Bot. Infusories. **Acinetinas**.
- Acini**, *m.* Bot. Grá semblant al raïm. **Acino**.
- Acinia**, *f.* Entom. Mena d'insectes. **Acinia**.
- Aciniform**, *adj.* Semblant al grá de raïm. **Aciniforme**.
- Acinip**, *m.* Entom. Insectes ortópters. **Acinipo**.
- Acinits**, *m. pl.* Bot. Infusories. **Acinitos**.
- Acinós**, *a. adj.* Arraïmat. **Acinoso**.
- Acintillada**, *f.* Bot. Flor ab semi-flosculs. **Acintillada**.
- Acistellat**, *da. adj.* Formant cistell. **Acestado**.
- Acistich**, *ca. adj.* Zool. Sense bufeta. **Acistico**.
- Acit**, *m.* Acido. || *adj.* Agre. **Acido**.
 || *Quim.* Substancia que forma sal combinantse ab una base.
- Acido**. || — **Acétich**. Acido acético
- Vinagre**. || — **Arsenical**. Acido arsenical. || — **Arseniós**. Acido arsenioso. || — **Benzoych**. Acido benzoico, flores de benjuí. || — **Bórich**. Acido bórico. || — **Carbonich**. Acido carbónico. || — **Clorhídric**. Acido clorhídric. || — **Muriatic**. Acit clorhídric. || — **Estearich**. Acido estearico. || — **Hidrociánich**. *m.* *Quim.* **Acit Prússich**. Acido prússico. || — **Nitrich**. *m.* Aigua fort || — **Oxálich**. Acido oxálico. || — **Succinich**. Acido succinico. || — **Sulfúrich**. Acido sulfúric, vitriolo. || — **Tártrich**. Acido tartáric. || — **Acit úrich**. Acido úrico.
- Acitudanisasió**, *f.* Obtindre dret de ciutadá. Alcanzar los derechos de ciudadanía.
- Acitudanisar**, *v. a.* Conceder ciudadanía.
- Acitudanisat**, *da. adj.* Avescindado en ciudad.
- Acladia**, *f.* Bot. Mena de bolots **Acladia**.
- Acladió**, *m.* Bot. Certs bolets **Acladión**.
- Aclamació**, *f.* Aplaudiment, regositg. **Aclamación**. || **Per aclamació**, *adv.* Per aclamación.
- Aclamar**, *v. a.* **Aclamar**.
- Aclamat**, *da. p. p.* **Aclamado**
- Aclaparament**, *m.* Debilidad, debilitación.
- Aclaparar**, *v. a.* Abatir, abrumar, enervar, extenuar.
- Aclaparse**, *v. r.* **Acobardirse**. **Acobardarse**.
- Aclaparat**, *da. p. p.* **Acobardit**. Debilitado, desjarretado.
- Aclaració**, *f.* **Aclaración**.
- Aclarar**, *v. a.* **Aclarir**. Esclarecer, clarear.
- Aclararse**, *v. r.* **Aclarirse**. Clarearse, esclarecerse.
- Aclarat**, *da. p. p.* **Aclarit**. Clareado, esclarecido.
- Aclaratiu**, *va. adj.* **Aclarativo**, **aclaratorio**.
- Aclaratori**, *a. adj.* **Aclaratorio**.
- Aclaridor**, *a. adj.* **Aclarador**.
- Aclariment**, *m.* **Aclaración**. || Arrencar les plantes. Entresacatura. || *Ant.* Serenitat.
- Aclarir**, *v. a.* **Aclarar**, esclarecer. **Aclarirse**, *v. r.* **Serenarse**, **aclarse**, **asolarse**. || **Ja t'aclariré**. *Loc. fam.* Me la pagarás. || **Que s'aclareixin**. *Mod. verb.* Allá ellos, allá se las hayan.
- Aclarit**, *da. p. p.* **Aclarado**, **serenado**.
- Aclast**, *a. adj.* Cossos sense refracció. **Aclarito**.
- Aclatarse**, *v. r.* **Agacharse**, **agazarse**.
- Aclimatar**, *v. a.* **Aclimatar**.
- Aclimatarse**, *v. r.* **Connaturalizarse**, **aclimatarse**.
- Aclimatat**, *da. p. p.* **Aclimatado**, **connaturalizado**.
- Aclinich**, *m.* *Opt.* Ullera de teatre. **Aclínico**.
- Aclis**, *f.* *Med.* Taca a la córnea. **Aclis**.
- Aclofar**, *v. a.* **Aixafar**. **Aplastar**. **Caer**.

- Aclofarse**, *v. r.* Arrellanarse, repantigarse, repanchigarse.
- Aclofat**, *p. p.* Caigut, aixafat. Caido, aplastado.
- Aclofarse**, *v. r.* Enclotarse. Hundirse.
- Aclofat**, *p. p.* Enclotat. Hundido.
- Aclocadura**, *f.* Cerrar los ojos.
- Aclocar**, *v. a.* Tancar els ulls. Cerrar, pegar los ojos. Abrumar. Aplastar. || No aclocar l'ull o els ulls. *fr.* No dormir gens. No pegar los ojos.
- Aclocat**, *p. p.* de *aclocar*. Ojos pegados.
- Acó**, *prou*. Aixó. Esto.
- Acobardiment**, *m.* Acobardimiento.
- Acobardir**, *v. a.* Acobardar, acollonar, amilanar.
- Acobardirse**, *v. r.* Acobardarse, amilanarse, acoquinarse.
- Acobardit**, *da. p. p.* Acobardado.
- Acobladura**, *f.* Acció d'acoblar. Acopladura, acoplamiento.
- Acoblament**, *m.* **Acobladura**. Fecundació. Acoplamiento.
- Acoblar**, *v. a.* Reunir, juntar, acoplar, aparear, emparejar.
- Acoblarse**, *v. r.* Reunirse, juntarse.
- Acoblat**, *da. adj.* Reunido, juntado.
- Acocolir**, *v. a.* Acobardar.
- Acocolirse**, *v. r.* Acobardarse.
- Acocolit**, *da. p. p.* Acobardado.
- Acodolament**, *m.* Empedrar con cantos ó guijarros. Aguijarrar.
- Acodolar**, *v. a.* Fitar. Amojonar.
- Acodolat**, *da. adj.* Amojonado.
- Acogolar**, *v. a.* *Ant.* Colgar. Enterrar.
- Acogolat**, *da. p. p.* Colgat. Enterrado.
- Acografia**, *f.* *Med.* Coneixement dels remeis. Acografía.
- Acolar**, *v. a.* *Herald.* Combinació dels escuts. Acolar.
- Acolçarse**, *v. r.* Posarse de colces. **Recolçarse**. Apoyarse con los codos.
- Acolivir**, *v. a.* Arropar.
- Acólit**, *m.* *Ecles.* Escolá, ordenat, ajudant. Acólito. || No necessitar acólit o escolá. *fr.* No necessitar de acólito, nadar sin calabazas, no precisar calabazas para nadar.
- Acologia**, *f.* Coneixement dels medis terapéutichs. Acología.
- Acolografia**, *f.* *Med.* Acología.
- Acolorir**, *v. a.* Pintar, tenyir. Colorar, teñir.
- Acoloriment**, *m.* Acolorir, pintar. Teñidura.
- Acoltellejar**, *v. a.* *Ant.* Donar ganivetades. Acuchillar.
- Acoltellejarse**, *v. r.* *Ant.* Donarse ganivetades. Acuchillarse.
- Acoltellejat**, *da. p. p.* *Ant.* Ferit a ganivetades. Acuchillado.
- Acollador**, *m.* *Naut.* Acollador. || *Art y of.* Acollador.
- Acolladura**, *f.* *Naut.* Acollamiento.
- Acollament**, *m.* *Naut.* **Acolladura**.
- Acollar**, *v. a.* Acollar, atornillar, sujetar, reunir.
- Acollarse**, *v. r.* Reunirse, juntarse, aparearse.
- Acollat**, *da. adj.* Sujeto, atornillado.
- Acollensa**, *f.* *Ant.* Aculliment. Acojimiento.
- Acollonir**, *v. a.* *Fam.* Acobardir. Acobardar.
- Acollonirse**, *v. r.* *Fam.* Acobardirse. Acobardarse, acollonarse.
- Acomanar**, *v. a.* *Ant.* Encomanar. Encomendar, contagiar.
- Acomboiar**, *v. a.* Conduir, menar. Convoyar.
- Acomboiarse**, *v. r.* *Ter.* Reunirse. Juntarse, reunirse.
- Acomés**, *a. p. p.* Acometido.
- Acomesa**, *f.* Embestida. Acometimiento, acometida.
- Acometedor**, *a. m. y b.* Qui ataca. Acometedor.
- Acometiment**, *m.* Arremesa. Acometimiento.
- Acometivitat**, *f.* Propensió a batre. Acometividad.
- Acometre**, *v. a.* Atacar, embestir. Acometer, arremeter.
- Acometres**, *v. r.* Embestirse. Acometerse.
- Acomiadar**, *v. a.* *Ant.* Despedir. Despedir.
- Acomiadat**, *da. p. p.* *Ant.* Despedit. Despedido.
- Acomiar**, *v. a.* Despedir.
- Acomiarse**, *v. r.* Despedirse.

- Acomodable.** *adj.* Que pot acomodar-se. Acomodable.
- Acomodació.** *f.* Conveni amistós. Acomodo. Acomodación.
- Acomodament.** *adv.* Acomodadamente.
- Acomodadíssim, a.** *adj. sup.* Acomodadísimo.
- Acomodador, a.** *m. y f.* Qui acomoda. Acomodador.
- Acomodament.** *m.* Acomodamiento, acomodación.
- Acomodar.** *v. a.* Acomodar, ajustar.
- Acomodarse.** *v. r.* Acomodarse, conformarse. || Usurpar, sacar provecho.
- Acomodat, da.** *p. p.* Acomodado, apto. || *Fr. fam.* Casat. Acomodado. || *Fr. vulg.* Rich. Acomodado.
- Acomodaticí, a.** *adj.* Acomodaticio, traslaticio.
- Acomódo.** *adj.* Acomódo, médico, bajo. || *m.* Colocación. Conveniencia.
- Acompanyador, a.** *m. y f.* Qui companya. Acompanyador. Compañero.
- Acompanyament.** *m.* Acompañamiento, comitiva, séquito, pompa fúnebre.
- Acompanyant, a.** *m. f.* Acompañante. || *p. a.* Acompañador.
- Acompanyar.** *v. a.* Acompañar, guiar. || **Vos.** *acompanyaré per tot.* *Loc.* Yo te acompañaré siempre.
- Acompanyarse.** *v. r.* Cantar y tocar al ensemps algún instrument. Acompañarse. || Consultarse. Acompañarse.
- Acompanyat, da.** *p. p.* Acompañado. || **Mes val sol que mal.**
- acompanyat.** *adj.* Más vale ir solo que mal acompañado.
- Acompanyatori, a.** *For. adj.* Prova escrita. Adjunta.
- Acomparacio.** *f. Ant.* Comparación.
- Acompassable.** *adj.* A mida y compás. Acompasable.
- Acompassadament.** *adv.* Acompasadamente, á compás, con orden.
- Acompassar.** *v. a.* Compasar, regular, ordenar. || **Acompassar** el gasto. *f.* Nivelar el gasto con la renta.
- Acompassat, da.** *p. p.* Compasado. proporcionado.
- Accompliment.** *m.* Compliment. Cumplimiento.
- Accomplir.** *v. a.* Complir, ejectuar, ejecutar.
- Accondormiment.** *m.* Adormecimiento.
- Accondormirse.** *v. r.* Adormecerse.
- Accondormit, da.** *p. p.* Adormecido.
- Acconductarse.** *v. r.* Contractarse pera rebre serveis facultatius. Igualarse, ajustarse.
- Acconductat, da.** *p. p.* Conductado, igualado.
- Acconduiment.** *m.* Iguala, ajuste.
- Acconduir.** *v. a.* Aconductarse. Igualarse. || Cuidar, servir. || Cuidar el bestiar. Darle de comer y beber.
- Acconduirse.** *v. r.* Aconductarse. Igualarse.
- Acconduít, da.** *p. p.* Aconductat. Igualado.
- Accongestar.** *v. r.* Alçarse la tempesta de neus. Producirse el temporal de nieves.
- Accongestat, da.** *adj.* Que sembla la congesta. Paracido al temporal de nieves.
- Accongoixament.** *m.* Angustia, congoja.
- Accongoixar.** *v. a.* Acongojar, angustiar.
- Accongoixarse.** *v. r.* Acongojarse, angustiar-se.
- Acónit.** *m. Bot.* Escanyallops. Acónito, napelo, lupina.
- Acónitat.** *m. Quim.* Sal del ácit acónitich ab una base. Aconitato.
- Acónitich.** *adj.* Acit extret del acónit. Aconítico.
- Acconhort.** *m.* Consol, conhort. Consuelo.
- Acconhortar.** *v. a.* Aconsolar. Consolar, mitigar la pena.
- Acconhortarse.** *v. r.* Consolarse, conformarse, resignarse.
- Acconhortat, da.** *p. p.* Resignado, consolado.
- Acconquillat, da.** *adj.* En forma de petxina. En forma de concha.

- Aconseguiment.** *m. Ant.* Consecució. Alcance.
- Aconseguir.** *v. a.* Assolir, atropar. Alcanzar.
- Aconseguir, da.** *p. p.* Alcanzado.
- Aconsellant.** *p. a. Ant.* Qui aconsella. **Conseller.** Consejero.
- Aconsellar.** *v. a.* Aconsejar.
- Aconsellar-se.** *v. r.* Aconsejarse. || Qui sol s'aconsella, sol se penedeix. No hay quien yerre sino el que su parecer quiere. ó Quien á solas se aconseja, á solas se remesa, ó desaconseja.
- Aconsolador, a.** *m. y f. Ant.* Consolador.
- Aconsolament.** *m.* Consolación.
- Aconsolar.** *v. a.* Consolar.
- Aconsolar-se.** *v. r.* Conformarse, confortarse.
- Aconsolat, da.** *p. p.* Confortado, resignado.
- Aconsonantar.** *v. a.* Aconsonantar.
- Aconsonantat, da.** *adj.* Aconsonantado.
- Aconstelat.** *adj.* *Astrol. y Astron.* Aconstelado.
- Aconteixement.** *m.* Fet, succés. Acontecimiento, evento, suceso.
- Aconteixer.** *v. a. Ant.* Succeir. Suceder.
- Acontentament.** *m.* Contentamiento.
- Acontentar.** *v. a.* Contentar, complacer.
- Acontentar-se.** *v. r.* Contentarse, satisfacerse. || **Esser de bon o de mal** acontentar. *fr. Fam.* Ser de buen ó mal contento ó contento. || **No s'accontenta pas ab aixó.** *Loc.* No se contenta con eso. || **No's pot pas acontentar a tots.** *Loc.* ¿Quien puede contentar á todos?
- Acontentat, da.** *p. p.* Satisfecho.
- Aconvolar.** *v. a.* Acombolar.
- Acopador.** *m.* Eina de llauer. Acopador.
- Acopadura.** *f.* Forma de copa. Acopadura.
- Acopar.** *v. a.* Donar forma convexa. Acopar.
- Acope, a.** *adj. Med.* Contra l'ofech. Acopo.
- Acopí.** *m.* Munt, provisió. Acopio.
- Acopiar.** *v. a.* Reunir, ajuntar. Acopiar.
- Acópic, ca.** *adj. Med.* Acopa.
- Acoplar.** *v. a.* **Acoblar.** Reunir, juntar.
- Acocuinament.** *m.* Acobardir. Amilanamiento.
- Acocuinat.** *v. a.* Acobardir. Amilanar, acocuiñar.
- Acocuinarse.** *v. r.* Acobardarse, acocuinarse, amilanarse.
- Acocuinat, da.** *p. p.* Acobardit. Amilanado.
- Acór.** *m. Ant.* Cougoixa. Aflicción.
- Acoralat, da.** *adj.* Semblant al coral. Acoralado.
- Acorar.** *v. a.* Affligir, acongojar.
- Acorat, da.** *p. p.* Affligido, acongojado.
- Acordadament.** *adv.* De conformitat. De acuerdo.
- Acordament.** *m.* Acort. Acuerdo.
- Acordança.** *f. Mus.* Consonança. Consonancia.
- Acordant.** *adj.* **Concordant.** Acordante.
- Acordar.** *v. a.* Combinar. Acordar.
- Acordarse.** *v. r.* Acordarse, convenirse.
- Acordat, da.** *p. p.* Acordado. || **Lo acordat.** *fr. Loc.* Decret dels tribunals. Lo acordado. || Conformat. Acordado.
- Acordeó.** *m.* Instrument de música. Acordeón.
- Acordeonar.** *v. a.* Fer plechs en forma de manxa d'acordeó. Acordeonar.
- Acordillar.** *v. a.* Tirar a cordill. Acordelar.
- Acordonament.** *m. Med.* Acordonamiento.
- Acordonar.** *v. a.* Posar cordó. Acordonar.
- Acordonat, da.** *p. p.* Acordonado.
- Acóres.** *f. pl. Med.* Llagues dels infants. Acóres.
- Acóris.** *Med.* Síntomes patològics. Acóristos.
- Acornar.** *v. n.* Donar banyades. Acornar, acornear. || **En terres estranyes les vaques acornen els bous.** *Adj.* En tierra agena, la vaca al buey acornea.
- Acorrallar.** *v. a.* Encorrallar. Ce-

- rrar el paso. || **Acorralar** a preguntes. *fr.* Indiscreción en preguntar.
- Acorregut, da.** *p. p.* Envergonyit. Corrido.
- Acorrer.** *v. a.* Envergonyir. Correr.
- Acorriment.** *m.* Vergonya, confusió. Rubor.
- Acorriolarse.** *v. r.* Ferse carril. Encarrilarse.
- Acorsar.** *v. a.* Escursar. Acortar.
- Acort.** *adj.* Açorde, consonante, armónico. || Ajust, conveni. Ajuste, acuerdo. || **D'acort, de comú acort.** *Adv.* De acuerdo, de comú acuerdo, acordadamente. || **Estar en acort.** *Mod. adv.* Estar de acuerdo.
- Acoscollat, da.** *adj.* Semblant al coscoll. Achaparrado.
- Acosmia.** *Patol.* Desordre morbós. Acosmia.
- Acosar.** *v. a.* Perseguir. Acosar. apurar, estrechar.
- Acosat, da.** *p. p.* Acosado.
- Acossejar.** *v. a.* Cossejar. Cocear.
- Acossejat, da.** *p. p.* Acoceado.
- Acosta (Joan de)** *Biog.* Remar cable mariner, nadiu de Vilanova de Barcelona pèls anys de 1486. Va ésser company d'En Pizarro en les expedicions a l'Amèrica.
- Acostada.** *f.* *Heral.* Peces adjuntes a l'escut. Acostada.
- Acostadiç, ça.** *adj.* Qui sense coneixels s'acosta als altres. Allegadizo.
- Acostament.** *m.* Acercamiento.
- Acostar.** *v. a.* Acercar, acostar, Arrimar.
- Acostarse.** *v. r.* Acercarse. || **Acostarse a la vora.** *fr. verb.* Orillarse. || **Acostarse als vint anys.** *fr. verb.* Rayar en los veinte.
- Acostat, da.** *p. p.* Acercado, cercano, allegado. || **Ésser dels acostats.** *fr.* Ser de los íntimos. Ser muy de adentro.
- Acostas.** *adv.* A coll. A cuestras.
- Acostumadament.** *adv. m.* Habitualmente, acostumbradamente.
- Acostumament.** *m.* Costum. Hábito. Costumbre.
- Acostumar.** *v. a.* Acostumbrar, habitar.
- Acostumarse.** *v. r.* Avesarse. Acostumbrarse, estilarse.
- Acostumat, da.** *p. p.* Acostumbrado, habituado. || **Lo acostumat.** *Loc.* Lo de costumbre, lo acostumbrado.
- Acotada.** *f.* Inclinació. Encorvada.
- Acotar.** *v. a.* Bajar, agachar, inclinar, encorvar.
- Acotarse.** *v. r.* Encorvarse, agacharse, abrumarse.
- Acotat, da.** *adj.* Inclinat. Agobiado, agachado, encorvado.
- Acotiledó.** *m.* *Bot.* Embrió sense cotiledons. Acotiledón.
- Acotiledonia.** *f.* *Bot.* Mena de plantes. Acotiledonia.
- Acotiledónich.** *adj.* *Bot.* Sense cotiledons. Acotiledóneo.
- Acotzar.** *v. a.* Abrigar, arrebujar.
- Acotzarse.** *v. r.* Arrebujarse, abrigarse.
- Acotxat, da.** *p. p.* Arrebujado.
- Acracia.** *f.* *Patol.* Impotencia.
- Acracia.** || *Pol.* Supressió del govern. Acracia.
- Ácrata.** *m.* Partidari de la supressió de tot govern. Acrata.
- Acreció.** *f.* *Geol.* Aument de concrecions pedreses. Acreción.
- Acreditadament.** *adv.* Acreditadamente.
- Acreditadíssim.** *adj. super.* Acreditadísimo.
- Acreditar.** *v. a.* Acreditar, aseverar, certificar, confirmar, afamar.
- Acreditar-se.** *v. r.* Acreditarse.
- Acreditat, da.** *adj.* Acreditado.
- Acreditatiu, va.** *adj.* Justificativo, comprobante.
- Acreixer.** *v. a.* Creixer. Aumentar.
- Acreeador, a.** *m. y f.* Qui te dret a alguna cosa. Acreeador. || *Met.* Mereixedor. Digno, acreedor, benemérito.
- Acrescent.** *adj.* *Bot.* Part de la flor. Acrescente.
- Acribia.** *f.* *Arquit.* Contorn fet a compás. Acribia.
- Acridia.** *f.* *Zool.* Llagosta. Langosta, acridia.
- Acridiform.** *adj.* Forma de llagosta. Acridiforme.

- Acridófach**, *ga. m. y f.* Menjador de llagostes. **Acridófago**.
- Acridofagia**, *f.* Abús de menjar. llagostes. **Acridofagia**.
- Acridogenia**, *f. Bot.* Mustiament dels vegetals devorats per les llagostes. **Acridogenia**.
- Acrifoli**, *a. adj. Bot.* Fulles en forma de llagosta. **Acrifolio**.
- Acriminació**, *f.* Acriminación.
- Acriminator**, *a. m. y f.* Qui acrimina. **Acriminator**.
- Acriminar**, *v. a.* Acusar. **Acriminar**. || Condemnar. **Vituperar**.
- Acrimonia**, *f.* Aspresa. **Acerbidad**, **acritud**. || Aspresa de geni. **Aspereza**.
- Acrinia**, *f. Med.* Minva o manca de secreció. **Acrinia**.
- Acripini**, *a. adj. Zool.* De plomes punxagudes. **Acripeno**.
- Acristianar**, *v. a.* Batejar. **Cristianar**.
- Acristianat**, *da. adj.* Batejat. **Cristianado**.
- Acroàtic**, *adj.* **Acroàtico**.
- Acróbata**, *com.* Qui balla dalt de un filferro o d'una corda. **Acróbata**.
- Arocarpi**, *adj. Bot.* La molsa del cap de les branques. **Arocarpio**.
- Acrogeni**, *Min.* **Acrógeno**. || *Bot.* Acotiledon que ix al vèrtex. **Acrógeno**.
- Acròlit**, *m.* Estàtua ab els extrems de pedra. **Acròlito**.
- Acrologia**, *f. Fil.* **Acrología**. || *Es*criptura geroglífica. **Acrología**.
- Acromàtic**, *ca. adj. Fis.* Fenòmen de la llum. || Objectiu de una ullera de llarga vista. **Acromàtico**. || **Ullera acromàtica**. Anteojo, lente acromàtica.
- Acromatisar**, *a. Opt.* Fenòmen de la llum. **Acrotismo**.
- Aorónich**, *ca. adj. Astron.* Astre que coincideix en les seves fases, ab les del sol. **Acrónico**.
- Acroniete**, *a. adj. Astron.* Temps d'unió dels quatre planetes superiors al meridià. **Acronieto**.
- Acronisoich**, *ca. adj. Med.* Medicament alterable. **Acronizoico**.
- Acropatia**, *f. Med.* Malaltia de les extremitats del cos. **Acropatia**.
- Acropàtic**, *f. Med.* Pertanyent a la acropatia. **Acropàtico**.
- Acrópolis**, *m.* Ciutatella grega. **Acrópolis**.
- Acròstich**, *ca. adj.* Poesia. **Acròstico**.
- Acrotera**, *f. Arquít.* Pedestals dels extrems y del cim dels frontons triangulars. **Acrótera**. || Barrera de balustres que corona un edifici. **Acrotera**.
- Acroteriasme**, *m.* Una de les menes d'operar la dièresis. **Acroteriasmo**.
- Acroteriòssis**, *f. Med.* Gangrena. **Acroteriosis**.
- Acrotisme**, *m. Fil. m.* **Acrotismo**.
- Acrúpit**, *da. adj. Heràl.* Animals-fostechs al escut. **Acrúpido**.
- Acta**, *f.* Relació d'acorts y resolucions. **Acta**.
- Acte**, *m.* **Acto**. || *Dram.* **Acto**, jornada. || — **Acordat**. **Acto acordado**. || — **Acusatori**. **Acto acusatoria**. || — **Carnal**. **Cópula**, **concupito**, **acceso**. || — **De contrició**. **Acto de contrición**. || — **De cort**. **Acto de Córtes**. || — **Definitiu**. **Auto definitivo**. || — **De inquisició**. **Auto de inquisición**. || — **De possessió**. **Acto de posesión**. || — **De solta**. **Acto de soltura**. || — **Sacramental**. **Auto sacramental**. || **Actes positius**. *Heràl.* **Calificatiu de noblesa**. **Actos positivos**. || **En acte**, *adv.* **En acto**, **en ademán**. || **L'acte mes bó que 'l savi pot fer, és cumplir el sant valer**. *Adg.* **Aquel sabe que se salva, que el otro no sabe nada**. || **Tindre acte carnal**. *fr.* **Conocer carnalmente, tener cuenta**.
- Acteógraf**, *m.* Que descriu els pesos. **Acteógrafo**.
- Acteómetre**, *m.* Instrument pera pesar. **Acteómetro**.
- Actinoderm**, *adj. Zool.* Animals de pell ratllada. **Actinodermo**.
- Actinologia**, *f. Zool.* Estudi dels zoòfits. **Actinología**.

Actinòmetre, *m.* Instrument pera precisar la irradiació solar. **Actinòmetro**.
Actinot, *f. Min.* Pedra prismàtica. **Actinote**.
Actitut, *f.* Posició, colocació, Actitud.
Actiu, *va. adj.* Activo. || *Gram.* Acció del verb. Activo. || **Fer activa y per passiva**. *Exp. fam.* Por activa y por pasiva. || **Privar de veu activa**. *fr.* Privar de voz activa. || **Veu activa**. *fr.* Dret de votar. **Voz activa**. || *Gram.* La dels verbs. **Voz activa**. || **Vida activa**. **Vida activa**. || **Verb actiu**. *Gram.* Verbo activo.
Activament, *adv.* Activamente.
Activar, *v. a.* Activar, avivar, accelerar.
Activat, *da. p. p.* Activado.
Activíssim, *a. Adj. sup.* Muy activo.
Activitat, *f.* Actividad.
Actor, *m.* Cómich. Actor. || *For* Demandant. Actor.
Actriu, *f.* Cómica. Actriz
Actuador, *a. adj.* Obrant sobre persones o coses. Actuador.
Actual, *adj.* Actual.
Actualitat, *f.* Actualidad. || **A l'actualitat**. *Mod. adv.* En la actualidad.
Actualment, *adv.* Ara. Actualmente.
Actuant, *p. a. y m.* Actuante.
Actuar, *v. a.* Actuar. || *For.* Actuar, instruir.
Actuari, *m.* Escrivá d'instrucció judicial. Actuario.
Acudir, *v. n.* Compareixer, socorre. Acudir.
Acudit, *da. p. p.* Acudido. || *m.* Arranque.
Acueducte, *m.* Canalisació. pera les aigües. Acueducto.
Acuidar, *v. a.* Ant. Perseguir, violentar, oprimir.
Acuitadament, *adv.* Ab pena. Apuradamente.
Acuitador, *a. adj.* Que causa pena. Opressor.
Acuitar, *v. r.* Oprimir, afligir.
Acuitar-se, *v. r.* Decaure. Desalentarse, acuitar-se.

Acuitat, *da. adj.* Afligit. **Acultado**, apurado.
Acular, *v. a.* Anar enrera, perdre, recular. Acular.
Acular-se, *v. r.* Quedarse enrera. Dar culata, rezagarse.
Acular, *da. adj.* Herald. Cavall ajupit. Anclado.
Aculeat, *da. adj.* Ictiol. Peix d'espines agudes. Aculeado.
Aculiform, *adj.* Zool. y Bot. En forma d'agulló. Aculeiforme. Aculiforme.
Acullensa, *f.* Ant. Aculliment. Acogida.
Acullent, *m.* Hospitalari. Hospitalario.
Acullida, *f.* Acullensa.
Aculliment, *m.* Acogida, acogimiento, amparo, asilo, hospedaje, hospitalidad.
Acullir, *v. a.* Acoger, albergar, amparar, hospedar.
Acullir-se, *v. r.* Acogerse, guarecerse, albergarse.
Acullit, *da. p. p.* Acogido, Albergado, refugiado.
Acúmetre, *m.* Instrument pera midar la potencia auditiva. Acúmetro, audímetro.
Acumini, *a. adj.* Agut, acabat en punxa. Acumíneo.
Acuminifer, *a. adj.* Zool. Ab tubérculs aguts. Acuminífero.
Acuminifoliat, *adj.* Bot. ab fulles punxagudes. Acuminifoliado.
Acumulable, *adj.* Acumulable.
Acumulació, *m.* Acumulación, Amontonamiento. || *Metaf. Ret.* Acumulación. || — **de accions, de autes, de possessió y propietat**. *Jurisp.* de acciones, de autos, de posesión y propiedad.
Acumulador, *a. m. y f.* Qui acumula. Acumulador, acriminador. || *Fis.* Aparell pera acumular la força de la electricitat. Acumulador.
Acumular, *v. a.* Acumular, acopiar, amontonar. || Inculpar. Acumular. imputar, inculpar.
Acumulatiu, *va. adj.* *For.* Acumulativo.
Acumulativament, *adv.* *For.* Acumulativamente.

- Acunsar.** *v. a. Ant.* Fer punta. Aguzar.
- Acupular.** *v. a. Arquít.* Donar forma de cúpula. Acupular.
- Acuradament.** *adv.* Cuidadosamente.
- Acurar.** *v. a. Cuidar.*
- Acurat, da.** *adj.* Cuidadoso, solícito, esmerado.
- Acurós, a.** *adj.* Cuidadoso.
- Acursar.** *v. a.* Escursar. Reducir, acortar.
- Acursarse.** *v. r.* Escursarse. Reducirse, acortarse.
- Acurtar.** *v. a.* Acursar.
- Acurullar.** *v. a.* Curullar. Aglomerar.
- Acús.** *f.* Declaració. Acuse.
- Acusació.** *f.* For. Acusación. || Falsa acusació. Calúnia. || Forjarse una acusació. Calumniar, forjarse una acusación.
- Acusador, a.** *m. y f.* Qui acusa. Acusador. || Acusador fals. *fr.* Calumniador.
- Acusar.** *v. a.* Acusar, afeiar, notar, tachar. || Acusar falsament. *fr.* Calumniar. || Acusar la conciencia. *fr.* Acusar, argüir la conciencia.
- Acusarse.** *v. r.* Acusarse.
- Acusat, da.** *p. p.* Acusado.
- Acusatiu.** *m. Gram.* Acusativo.
- Acusatori, a.** *adj. For.* Acusatorio.
- Acusmàcia.** *f. Med.* Referent a la acústica. Acusmàcia.
- Acústica.** *f. Fis.* Part que descriu el só y les seves qüalitats. Acústica.
- Acústich, ca.** *adj.* Relatiu al só. Acústico. || —Málich. *Med.* Múscle de l'aurella. Málico acústico.
- Acutàngul.** *adj. Geom.* Lo que te anguls aguts. Acutàngulo.
- Acuticant.** *adj. Zool.* De qua punxaguda. Acuticande.
- Acuticorn, a.** *adj. Zool.* De banyes punxagudes. Acuticornio.
- Acutiflor.** *adj. Bot.* De lòbuls aguts. Acutiflor.
- Acutifoliat, da.** *adj. Bot.* Fulles punxagudes. Acutifoliado.
- Acutilobulat, da.** *adj. Bot.* De lòbuls aguts. Acutilobulado.
- Acutirrostre, a.** *adj.* De bech punxagut. Acutirrostro.
- Acuto espinós, a.** *Entom.* Orugues ab arestes al cap. Acuto espinoso.
- Ad.** *prep. Ant.* A.
- Adaca.** *f. Bot.* Planta medicinal. Adaca.
- Adagi.** *m.* Adagio, refrán, proverbio.
- Adaiguar.** *v. a. Ter.* Regar.
- Adal.** *m. Bot. y Med.* Planta medicinal. Adal.
- Adaladament.** *adv.* Ab molta ansia. Desaladament, precipitadament.
- Adalarse.** *v. r.* Desalarse, precipitarse.
- Adalat, da.** *p. p.* Desalado, precipitado. || Anar adalat. *fr.* Andar desalado.
- Adalbert.** *n. p.* Adalberto.
- Adaleiz.** *Biog.* Filla dels comtes de Barcelona, Sunyer y Riquildis, enmaridada ab Suniefret d'Urgell. Vivía a mitjans del segle X.
- Adalerarse.** *v. r.* Adalarse.
- Adalerat, da.** *p. p.* Adalat.
- Adalit.** *m. Ant.* Capitost. Adalid, caudillo, capitán.
- Adam.** *m. Fam.* Home deixat. Adán. || Estar fet un adam. *fr.* Estar hecho un Adan.
- Adam (El).** *Geog.* Caseriu de Santa Maria de Besora (prov. de Barcelona).
- Adamadet, a.** *m. y f.* Adamadillo.
- Adamadura.** *f. Ant.* Afeminación.
- Adamarse.** *v. r.* Afemellarse. Afeminarse.
- Adamat.** *adj.* Afeminado, amariado.
- Adámich, ca.** *Adj.* Referent a Adam. Adámico || *adj.* Terra aplegada per les aigües. Adámico.
- Adamites.** *Hist. Eccl.* Secta d'heretges que pretenian imitar la nuesa d'Adam. Al any 1821, van proposarse instaurarla novament a Suïça.
- Adaptable.** *adj.* Acomodable, adaptable.
- Adaptació.** *f.* Adaptación.

Adaptadament. *adv.* Acomodament. Adaptadament.
Adaptar. *v. a* Adaptar. Acomodar.
Adaptarse. *v. r.* Acomodarse, adaptarse.
Adarb. *m.* Lloch de les muralles ont s'alcen els marlets. Adarve.
Adarga. *f.* Escut ovalat. Adarga. || Catálech d'escuts nobiliaris. Armorial.
Adargarse. *v. r.* Cubrirse ab la adarga. Adargarse.
Adarguer. *m. Ant.* Qui feia o usava adargues. Adarguero.
Adarm. *m.* Mida de pes antiga. Adarme. || **Per adarms.** Ab mequinesa. A porcions, por adarmes.
Adaulf. *Biog.* Bisbe de Barcelona al sigle ix, que va deixar els seus bens, pera construir el palau episcopal.
Adavançar. *a. v.* Adelantar.
Adavançarse. *v. r.* Adelantarse.
Adavançat, *da. p. p. del verb.* adavançar.
Adeba. *Geog. Ant.* Nom que al temps dels romans, s'apropiava a Batea, prov. de Tarragona.
Adectivitat. *f. Anat.* Separació del extrem de la tibia Adedividad.
Adecte. *adj. Farm.* Medicament. Adecto, antidoto.
Adefach, *ga. adj.* Golafre. Tragón, voraz.
Adefagia. *f. Med.* Qui pateix fam seguida. Adefagia.
Adefora. *adv.* Fora, en públich. Fuera, afuera.
Adela. *n. p.* Adela.
Adelaida. *n. p.* Adelaida.
Adelantament. *m.* Acció d'avançar. Adelantamiento.
Adelantar *v. a.* Adelantar, anticipar, apresurar.
Adelantat, *da. adj.* Adelantado.
Adelf. *n. p.* Adelfo.
Adelfa. *adj. Bot.* Planta d'extrems agafats en un o en mes cossos. Adelfo.
Adelfixia. *f. Med.* Armonia de parts orgàniques del mateix cos. Adelfixia.
Adelill. *m. Ant.* Adalid.

Adélit, *da. adj. Med.* Síntomes indeterminats. Adélitó.
Adelitar-se. *v. r. Ant.* Deleitarse.
Adelitat, *da. p. p.* Deleitado.
Adelivitat. *f. Anat.* Separació articular de la tibia. Adelividad.
Adelobranqui, *a. Zool.* De branques poch visibles. Adelobranquio.
Adelócefal, *a. adj. Zool.* De cop amagat. Adelócefal.
Adelocer, *a. adj. Zool.* De banyes amagades. Adelócer.
Adelógen, *a. adj. Geol.* Roques que semblen d'una sola substancia. Adelógeno.
Adeloneure, *a. adj. Zool.* Sense freixura. Adeloneuro.
Adelópot, *da. adj. Zool.* Sense peus. Adelópodo.
Ademant. *m. Ant.* Diamant. Diamante.
Ademés. *adv.* Quant. Además. A más. Fuera de. Sobre. || Además de que. *Mod. adv.* Además que.
Ademonia. *f. Med.* Malaltia agitada. Ademonia.
Ademprar *v. a. Ant.* Pendre. Tomar.
Adenalgia. *f. Med.* Dolor a les glándoles. Adenalgia.
Adeneufrazia *f. Med.* Obstrucció glandular. Adeneufraxia.
Adenitis. *f. Med.* Inflamació de les glándules. Adenítis.
Adenofaringich, *ca. Adj.* De les glándoles y de la faringe. Adenofaringeo.
Adenofaringitis. *f. Med.* Afecció inflamatoria de la gola. Adenofaringites.
Adenofili, *a. Bot.* Plantes tuberculoses. Adenofileo.
Adenofthalmia. *f. Med.* Malaltia palpebral. Adenofthalmia.
Adenofthalmich, *ca. adj.* Adenofthalmico.
Adenograf. *m. Anat.* Expert en adenografia. Adenógrafo.
Adenografia. *f. Anat.* Descripció de les glándoles. Adenografia.
Adenógrafich, *ca. adj. Anat.* Referent a la adenografia. Adenográfico.

- Adenólech**, ga. *adj.* Expert en adenología. Adenólogo.
- Adenología**, *f. Med.* Anatomía de les glándoles. Adenología.
- Adenopot**, da. *adj. Bot.* Planta glandulosa. Adenópodo.
- Adenotomia**, *Vet.* Operació de les fistules salivals. Adenotomia.
- Adental**, *adj.* Part de les vértebres cefáliques. Adental.
- Adeona**, *f. Zool.* Polips de crosta endurida. Adeona.
- Adeps**, *m. Ant.* Greix. Grasa.
- Adepto**, *m. y adj.* Adepto, iniciado, partidario.
- Adequació**, *f.* Proporció. Adecuación.
- Adequadament**, *adv.* Proporcionadament. Adecuadamente.
- Adequar**, *v. a.* Igualar. Adecuar.
- Adequat**, da. *p. p.* Adecuado.
- Adern**, *m. Ter. Bot.* Arbre. Aladern.
- Aderrariar**, *v. a.* Enderrerir. Retardar.
- Aderrariat**, da. *p. p. Ant.* Enderrerit. Retardado.
- Adés**, *adv. t. Ter.* Ara, fa poch. Poco há, ahora poco. || *Ant.* Luego. || **Adés, adés**, Ara, meteix. Ahora, ahora mismo, en este momento. Tot seguit. Inmediatamnte. || **Ara y adés**, Ahora y después, ahora y luego.
- Adeste**, *Adv. U.* A la dreta. A la derecha.
- Adestable**, *adj.* Adiestrable.
- Adestrador**, a. *m. y f.* Adiestrador.
- Adestrament**, *m.* Adiestramiento.
- Adestrar**, *v. a.* Guiar, instruir. Adiestrar.
- Adestrarse**, *v. r.* Exercitarse. Adiestrarse, ejercitarse.
- Adestrat**, da. *p. p. y adj.* Adiestrado.
- Adeu**, *m.* Salutació. Adios. A Dios, á Dios con la colorada. || *Interj.* ¡A Dios! || **A Deu**, a mes veure. *Exp.* A Dios y veámonos. || **Adeu** qu'es tart. *Exp. fam.* A Dios, que esquilan. || **Adeussiau**. *Exp.* Quede con Dios. || **A Deu y a la ventura**. *Exp.* A Dios y á la ventura.
- Adeutar**, *v. a.* Deure. Adeudar, deber.
- Adevançar**, *v. a.* Avençar. Adelantar.
- Adevançarse**, *v. r.* Avençarse. Adelantarse.
- Adevantar**, *v. a.* Avençar. Adelantar.
- Adevinança**, *f. Ant.* Endevinalla. Adivinanza.
- Adevinaire**, *m. Ant.* Qui endevina. Adivinador.
- Adevineta**, *m. y adj.* Qui fácilmente endevina. Adivino.
- Adfalangina**, *fr.* Falangina complementaria. Adfalangina.
- Adheala**, *f. Agr.* Porció de cullita ademés del preu de arrendament. Adeola.
- Adherencia**, *f.* Conexió. Unió. Adherencia, conexión.
- Adherent**, *m. y adj.* Lo que se ajunta. Adherente.
- Adheriment**, *m. Ant.* Adhessió. Adhesión.
- Adherir**, *v. a.* Reunir, conformar. Adherir.
- Adherirse**, *v. r.* Adherirse.
- Adhessió**, *f.* Adhesión.
- Adhessiu**, va. *adj.* Propens a adherirse. Adhesivo.
- Adhessivitat**, *f. Fenol.* Afecte, estimació. Adesividad.
- Adhuch**, *prep. y conj.* Hasta, aun, aunque. || **Adhuch que, aixís fos**, Aunque así fuera.
- Adiafor**, a. *adj. Fil.* Indiferent. Adiaforo.
- Adiaforétich**, ca. *adj. Med.* Adiaforético.
- Adiaforites**, *Fil.* Filósofs que's mostraven indiferents fins pels afectes mes sants. Adiaforitas.
- Adiapneustia**, *f. Med.* Supresió del suor. Adiapneustia. **Adiaforesis**.
- Adiaptot**, *m. Med.* Remei aromátich contra el cólich. Adiaptotos.
- Adiar**, *v. a. Ant.* Convenir dia. Fijar dia.
- Adició**, *f.* Nota, suplement, apendix. Adición, apéndice, suplemento. || *Gram.* Pleonasme. Adición. || *Ter.* Aceptació, admisió. Adi-

- clón.** || **Adició de la herència.** Fr. Admétrela. Adición de la herencia.
- Adicional.** *adj.* Article, Cláusula. Adicional.
- Adicionar.** *v. a.* Adicionar, añadir.
- Adicionat, da.** *p. p.* Adicionado, añadido.
- Adicte, ta.** *adj.* Inclinat, aficiomat, devot. Adicto.
- Adinamia.** *f.* *Med.* Debilitat. Adinamia
- Adinámich, ca.** *adj.* *Med.* Pertanyent a la adinamia. Adinámico.
- Adinerable.** *adj.* Que's pot vendre. Vendible.
- Adinerar.** *v. a.* Acaudalar, adinar, vender bien.
- Adinerat, da.** *adj.* Acaudalado, adinerado.
- Adinola.** *f.* Silicat. Adinola.
- Adins.** *adv. ll.* Adintre. Adentro.
- Adintellat, da.** *adj.* *Arquit.* Dintell superior d'una porta o finestra. Adintelado.
- Adintre.** *adv. ll.* Adins.
- Adipsia.** *f.* *Med.* Mimvament morbos de la sed. Adipsia.
- Adipsó.** *m.* *Med.* Remei pera mimvar la sed. Adipsón.
- Adirse.** *v. r.* Com per exemple, un color ab un altre, etz. Casar, harmonizar.
- Aditiu, va.** *adj.* *Gram.* Modificar una paraula afeginthi una partícula. Aditivo.
- Adjacencia.** *f.* Propi de lo adjacent. Adyacencia.
- Adjacent, a.** *adj.* Inmediat. Adyacente.
- Adjahent.** *adj.* Adjacent.
- Adjectiu.** *m.* Adjetivo. || *adj.* Adjetivo, adjunto.
- Adjectivable.** *adj.* Que pot adjectivarse. Adjetivable.
- Adjectivació.** *f.* Acció d'adjectivar. Adjetivación.
- Adjectivadament.** *adv. m.* Adjetivamente.
- Adjectivament.** *adv. m.* En sentit adjectiu. Adjetivamente.
- Adjectivar.** *v. a.* Adjetivar.
- Adjectivat, da.** *p. p.* Adjetivado.
- Adjornar.** *v. a.* *Ant.* Marcar dia. Adlar.
- Adjudicable.** *adj.* Que pot adjudicarse. Adjudicable.
- Adjudicació.** *f.* Efecte d'adjudicar. Adjudicación.
- Adjudicador, a.** *adj.* Qui adjudica. Adjudicador.
- Adjudicar.** *v. a.* Concedir. Adjudicar.
- Adjudicarse.** *v. r.* Apropiarse. Adjudicarse, arrogarse, atribuirse.
- Adjudicat, da.** *p. p. y adj.* Adjudicado.
- Adjudicatiu, va.** *adj.* Lo que pot adjudicarse. Adjudicativo.
- Adjudicatori, a.** *m. y s. For.* Aquell a qui s'adjudica. Adjudicatorio.
- Adjudicatura.** *f.* *For.* L'acte d'adjudicar. Adjudicatura.
- Adjunt, a.** *adj.* Accessori, unit. Adjunto. || *Gram.* Adjectiu. Adjunto.
- Adjunyar.** *v. a.* Unir. Reunir, juntar.
- Adjuració.** *f.* Conjuració, exorcisme. Adjuración.
- Adjurador, a.** *adj.* Conjurador, exorcista.
- Adjurar.** *v. a.* Adjurar, conjurar.
- Adjurat, da.** *Heral.* Escut. Adjurado.
- Adjutor.** *m.* Adjunto.
- Adjutori.** *m.* Auxili, ajuda. Adjutorio.
- Adjuva.** *f.* Puntal. Sosten.
- Adjuvans.** *adj.* *Farm.* Combinació de medicament secundari. Adjuvans.
- Admés, a.** *p. p.* Admitido.
- Admetre.** *v. a.* Admitir, aceptar, recibir. || **No admetres o no entendres de raons.** *Mod. verb.* No pagarse de razones, no entenderse de chiquitas.
- Adminicul.** *m.* *For.* Que ajuda, que completa. Adminiculo.
- Administració.** *f.* Acció d'administrar. Administración. || — **Central.** La que regularisa serveis del mateix ram. Administración central. || — **Municipal.** Lo que's refereix als interessos comunals. Administración municipal. || **En administració.** *m. adv.* Cárrech interi o acciden.

- tal. En administració. || **Entrar en administració.** *fr.* Tomar, encarregar-se de una administració.
- Administrador, a.** Qui administra. Administrador.
- Administrar.** *v. a.* Administrar. || **Administrar justícia.** *fr.* Administrar justícia. || **Administrar els sagraments.** *fr.* Sacramentar, administrar los sacramentos. || **Administrar negocis o plets.** Procurar, agenciar.
- Administrat, da.** *fr. p.* Dirigir, governat. Administrado.
- Administratiu, va.** *adj.* Pertanyent a l'administració. Administratiu.
- Administrativament.** *adv. m.* Administrativamente.
- Admirabilíssim.** *adj. sup.* Molt admirable. Admirabilísimo.
- Admirable.** *adj.* Admirable. || **Estrany, marvellós.** Admirable, asombroso.
- Admirablement.** *adv.* Admirablemente.
- Admiració.** *f.* Admiración, maravilla, asombro. || **Gram.** Nota ortogràfica. Admiración. || **Esser una admiració.** *Loc.* Ser una admiración.
- Admirador, a.** *m. y f.* Qui admira. Admirador.
- Admirall.** *m. Ant.* Almirall. Almirante.
- Admirant.** *fr. a. Poet.* Qui admira. Admirador.
- Admirar.** *v. a.* Sentir admiració. Admirar. Maravillar, asombrar. || **Respectar.** Admirar. || **Fer-se admirar.** *fr.* Captar la admiración. || **No és de admirar.** *Esp.* No es de admirar.
- Admirarse.** *v. r.* Admirarse, maravillarse.
- Admirat, da.** *p. p.* Admirado. || **Maravellat.** Maravillado, admirado.
- Admiratiu.** *m.* Admirativo. || **Gram.** Signe ortogràfic. Admirativo.
- Administrativament.** *adv. m.* Administrativamente. Admirablemente.
- Admissible.** *adj.* Lo que's pot admetre. Admissible.
- Admissiblement.** *adv. m.* Admissiblemente.
- Admissió.** *m.* Efecte d'admetre. Admisión. || **Lliure entrada.** Entrada, admisión.
- Admonició.** *m.* Notícia, avis. Admonición.
- Admonitor.** *v. a. Ant.* Amonestar, corregir. Amonestar, advertir, corregir.
- Admonitiu, va.** *adj.* Propi pera advertir. Admonitivo.
- Admonitor.** *m.* Avisador eclesiàstich. Admonitor.
- Admonitori.** *adj.* Propi pera avisar. Admonitorio.
- Admotiva.** *adj. f.* *Bot.* Fenómen de la germinació d'una planta. Admotiva.
- Adnat, da.** *adj. Bot.* Agafat. Adnado, adnato.
- Adnació.** *j.* Ajuntarse. Anexión.
- Adnova.** *Geog. Ant.* Poble de descans, a la via de Tarragona a Astorga al temps dels romans, al lloch de Vilanova de Prades.
- Adob.** *m.* Efecte d'adobar o arreglar. Compostura, remiendo, arreglo, || *m.* Fems pel terror. Estiércol, abono. || **Barreja de varies substancies pera assaonar les pells.** Adobo. || **Guisat.** Adoba. En adobo.
- Adobacaires.** *m.* Qui adoba o refà cadires. Compone sillas.
- Adobacocis.** *m.* Lañero.
- Adobador, a.** *m. y f.* Qui adoba. Remendón. || **-de pells y cuiros.** Blanquer, assaonador. Curtidor.
- Adobadora.** *f. Ant.* Efecte de adobar. Compostura. Remiendo.
- Adobament.** *m.* Arreglo, composura, remiendo.
- Adobamitges.** *f.* Calcetera, remendona de calcetas ó de calcetines.
- Adobar.** *v. a.* La roba estripada o altres coses espatllades. Remendar, arreglar, componer. || Amanir les viandes. Aderezar, adobar, aliñar. || Reparar les teulades. Retejar. || Cuiros y pells. Adobar, curtir. || *Agr.* Femar les terres. Abonar, beneficiar, engrar.

- sar. || **Aquí vos queda que adobar.** *fr. Fam.* Tener ó llevar que lamer ó que rascar. || **M** han mal adobat. *f. Ant.* **M** han fet malbé. Me han despellegado. || **Qui no adoba la gotera ha de fer la casa entera.** *Adag* Quien no quita gotera hace su casa entera. || **Tindre les aures a adobar.** *fr.* Tener los oídos dados á componer.
- Adobaria.** *f.* Blanquería. Tenería.
- Adobarse.** *v. r.* Mejorarse. Abonanzarse, templarse, mitigarse. || **Alguna cosa s'hi adobará.** *Loc.* Algo se logrará, todo se andará.
- Adobarshi.** *v. r.* Posarse bé en algún lloch. Acomodarse.
- Adobat, da.** *p. p.* Adobado, aderezado, sazonado, condimentado.
- Adoberies (Les).**—*Geog.* Barriada de Sant Martí de Riudeperes (prov. de Barcelona).
- Adobet.** *m. dm.* Remiendillo.
- Adoctrinar.** *v. a.* Adoctrinar.
- Adoctrinat, da.** Instruit. Adoctrinado.
- Adojar.** *v. a.* Adollar. Manar.
- Adojo.** *adv. m.* Ab abundor. Copiosamente, Abundor.
- Adolcir.** *v. a. Ant.* Endolcir. Endulzar.
- Adolcit, da.** *p. p.* Endolcit. Endulzado.
- Adoleixer.** *v. n.* Adolecer.
- Adolescencia.** *f.* Segon període de l'existencia humana. Adolescencia.
- Adolescent, ta.** *m. y adj.* Qui está a la adolescencia. Adolescente.
- Adolf.** *n. p.* Adolfo.
- Adolit, da.** *adj. Ter.* Tullit. Tullido, impedido.
- Adoloridament.** *adv. y m.* Dolorosamente.
- Adolorir.** *v. a.* Causar dolor. || Causar pena. Doler.
- Adolorirse.** *v. r.* Dolerse.
- Adolorit, da.** *adj.* Sentir dolor. Dolorido. || Afligit. Dolorido.
- Adolsar.** *v. a.* Adolcir.
- Adolsat, da.** *p. p.* Adolcit.
- Adollar.** *v. a.* Omplir, esparriar. Llenar, extender.
- Adomar.** *v. a. Ant.* Sometre. Adominar. Domar.
- Adamascar.** *v. a.* Teixir imitant el damás. Adamascar.
- Adamascot, da.** *adj.* Adamascado.
- Adamasquinar.** *v. a.* Incrostar metalls. Adamasquinar.
- Adamasquinat, da.** *adj.* Damasquinado.
- Adomat, da.** *p. p.* Sotmés, dominat. Domado.
- Adonarse.** *v. r.* Mirar, fixarse. Reparar advertir, echar de ver. || Fer cem qui no se'n adona. *Fr. Fam.* Hacer la vista gorda. || **Sen-se adonarse'n.** *adv.* Inadvertidamente.
- Adonchs.** *adv. t. Ant.* A les hores. Entonces.
- Adonis.** *m.* Figura hermosa y perfecte. Adonis. || *Bot.* Planta de jardí. Anémone, anémone. || *Ictiol.* Peix dels blénits acantopterigi. Adonis.
- Adons.** *Geog.* Caseriu de la prov. de Lleida, a Viu de Llebata.
- Adopció.** *f.* Acció d'adoptar. Adopció, profijamiento.
- Adoptable.** *adj.* Que pot adoptarse. Adoptable.
- Adoptació.** *f.* Adopció.
- Adoptador, a.** Qui adopta. Adoptador, adoptante.
- Adoptar.** *v. a.* Afillar. Adoptar, prohiar. || Adoptar. Admetre. Apropiar. Adoptar.
- Adoptiu, va.** *adj.* Fill per adopció. Adoptivo.
- Adoptius.** *Hist. Eccl.* Heretges del sigle VIII que seguien la presumpció d'Elipant arquebisbe de Toledo, y d'En Feliu bisbe d'Urgell, qui va ésser condemnat, abjurant els seus erros a Aquisgran al any 799, essent llavors reposat als seus cárrechs. Suposaven a Crist, fill adoptiu del Etern.
- Adorable.** *adj.* Qui mereix adoració. Adorable.
- Adorablement.** *adv. m.* Adorablemente.
- Adoració.** *f.* Culte extern. Adoración. || Respecte, reverencia. Adoración, respeto, reverencia.

- Adorador, a. m. y f.** Qui adora. Adorador.
- Adorar. v. a.** Honrar, reverenciar. Adorar. || **Volguer, amar.** Adorar. || **Pregar.** Orar, adorar. || **Passant y adorant. Exp.** Comido per servido.
- Adorat, da. p. p. y adj.** Adorado.
- Adoratori. m.** Acte relligiós. Adoratori. || **Oratori, capella.** Oratori, capilla.
- Adormidor, a. adj.** Que produeix son. Adormecedor.
- Adormiment. m.** Acció de adormir, entorment d'algun membre. Adormecimiento. || **Cinisme.** Adormecimiento. || **Entontiment.** Indiferentisme moral. Adormecimiento.
- Adormir. v. a.** Produir són. Adormecer. || Fer perdre per medis artificials la sensibilitat. Obtundir, embotar. || Entorment d'un membre del cos. Adormecimiento.
- Adormirse. v. r.** Rendir la son, endormiscar. Adormecerse, dormirse, dormir, adormirse. || Entorpirse un membre. Adormecerse, envararse. || **Procedir ab descuit.** Dormirse, echarte a dormir. || **Llençarse al vici.** Adormecerse. || **Enfortirse el guix o el morter.** Trabarse, cuajarse.
- Adormit, da. p. p.** Dormido, adormecido. || **Calmat, sossegat.** Adormecido, calmado. || **Despertar als adormits. Fr. fam.** Despertar. || **Mitg adormit. Mod. adv.** Entre sueños, entre duerme y vela, medio dormido.
- Adornadissim. adj. sup.** Molt adornat. Adornadissimo.
- Adornador, a. m. y f.** Adornador.
- Adornament. m.** Adorne.
- Adornar. v. a.** Adornar, aliar, ataviar, atildar, embellecer, engalanar. || **Met.** Bones preudes. Adornar, ilustrar, realzar. || **Hermosejar.** Engalanar, pelnar.
- Adornarse. v. r.** Ataviarse, engalanarse.
- Adornat, da. p. p. y adj.** Adornado.
- Adorne. m.** Adorno, atavió, ornato.
- Adors. adv. Ant.** Al revés, a la altre banda. Detrás, al dorso, á la espalda. || **Adors de l'aigua. Loc. Ant.** A flor de agua, á la superficie. || **Donar adors. Loc. Ant.** Echarse encima. Escarmentar.
- Adorsar. v. v. Ant.** Carregarse a coll. Echarse á cuestras.
- Adotzenar. v. a.** Posar les dotzenes a munts. Adocenar.
- Adotzenarse. v. r.** Tractar gent baixa. Adocenarse.
- Adotzenat, da. p. p. De adotzenar.** || Vulgar, sense mereixement ni distinció. Adocenado, ramplón, chavacano.
- Adons, (Clot de les). Orog.** A la comarca de Camprodón, prop de Favert. || — **Font de les. Hidrog.** Doll de aigua, que brolla a la comarca de Camprodón a l'altura de 1450 metres, a la vora de la collada de Prats. || — **d'Abella.** Saltant d'aigua prop del barranch de l'Abella a la comarca de Camprodón.
- Adovellat, da. adj.** Arquít. Fent dovelles. Adobelado.
- Adquiridor, a. m. y f.** Qui adquireix. Adquiridor.
- Adquirir. v. a.** Conseguir, guanyar. Adquirir, alcanzar, granjear. || Assolir saver, costums, etc. Adquirir. || **Adquirir ab el cap dels dits o ab llur suor. fr. fam.** Adquirir con sus puños ó con sus pulgares.
- Adquirirse. v. r.** Assolir. Adquirirse, granjearse.
- Adquirít, da. p. p.** Adquirido, obtenido.
- Adquisició. f.** Guany, assoliment. Adquisición.
- Adquisidor, a. m. f.** Qui obté. Adquisidor.
- Adquirir. v. a.** Assolir. Conseguir. Adquirir.
- Adquisivitat. f.** Desitj de posseir. Adquisividad.
- Adraent. Geog.** Veinat de Fornols (Prov. de Girona).

- Adraganta.** *f.* Goma tragacanta. Alquitira, tragacanta.
- Adragantina.** *f. Bot.* Goma vegetal. Adragantina.
- Adrall.** *Geog.* Veinat d'Ortó. (Prov. de Lleida).
- Adram.** *f. Quim.* Protohídrom clorat de sal. Adram.
- Adrariça.** *f. Bot.* Arrel de aristolòquia. Adrariza.
- Adrás.** *m. Fis.* Alambí. Alambique.
- Adrasso.** *m. Ant.* Destilador de aigua de mar. Adraso, adrazo.
- Adreçador.** *m. Adressador.*
- Adreçar.** *v. a. Adressar.*
- Adrech.** *adj. Ant.* Destre. Hábil.
- Adrés.** *m.* Joya, adorno. Aderezo. || Ornaments del cavall. Jaез, aderezo. || Adrés de casa. Parament de casa. Adorno de la casa. || Adrés d'espasa, daga, etc. Guarnició. Aderezo de espada, daga, etc.
- Adressa.** *f.* Direcció. Dirección, guía, sobre escrit, sobre membrete, membrete, señas.
- Adressament.** *m. Ant.* Efecte de adressar. Direcció, endereza-
miento.
- Adressar.** *v. a.* Tornar les coses dretes. Enderezar. || Dirigir o dedicar. Enderezar, dedicar, dirigir. || Allisar la paret. Jaharrar. || Aplanar la fusta. Desalabear. || Girar la nau carenada. Adrizar. || Aixecar perpendicularment. Alzar, levantar. || Esmenar. Corregir, castigar, enmendar. || Adressar un sepulcre. Fer. lo. Erigir un sepulcro.
- Adressarse.** *v. r.* Posarse dret lo que sia corbat. Aderezarse, enderazarse. || Posar dreta la nau inclinada. Adrizarse, izarse.
- Adressarse en la sella.** *Lóc. met.* Afirmarse en los estribos.
- Adressat.** *da. Naut. adj.* Posat dret. Adrizado.
- Adret.** *adv. Ant.* Expressament. De intento, adrede.
- Adretament.** *iv. Ant.* Rectament. Justament.
- Adretes.** *adv.* Agratcient. Adrede, de propósito.
- Adri.** *Geog.* Barriada de Canet d'Adri, provincia de Girona.
- Adrià.** *n. p.* Adrián.
- Adrià del Besós (Sant).** *Geog.* Poble de la prov. y bisbat de Barcelona.
- Adriana.** *n. p.* Adriana.
- Adriçar.** *v. a. Naut.* Adressar la nau. Adrizar.
- Adriçat.** *da. p. p.* Adrizado.
- Adrogació.** *f. For.* Adopció. Adopció, adrogación.
- Adroguer.** *m.* Comerciant de drogues, dolços y perfums. Confitero, droguero, droguista, especiero.
- Adrogueria.** *f.* Botiga de adroguer. Drogueria, especeria.
- Adrostral.** *adj.* Peça de la barra superior d'algunes besties. Adrostral.
- Adscapeal.** *adj.* Peça del l'aurella de certs animals. Adscapeal.
- Adscapul.** *m. Anat.* Part del omoplat. Adscopulo.
- Adscrit.** *p. p.* D'adscriure. Adscrito.
- Adscriure.** *v. a.* Adscribir. Llogar, admetre un empleat, comprometre'l pel servei. Adscribir.
- Adsembia.** *f.* Bestia de càrrega. Acémila.
- Adsembler.** *m.* Qui mena besties de càrrega. Acemilero.
- Adsevara.** *f. Ter. Bot.* Atzavara. Agave, pita.
- Aduana.** *f.* Lloch pera registrar les mercaderies y cobrar els seus drets. Aduana. || Drets de aduana. Derechos de aduana.
- Aduanar.** *v. a.* Registrar els genres y satisfer els drets a la Aduana. Aduanar.
- Aduaner.** *m.* Empleat o guardia d'aduanes. Aduanero.
- Aduar.** *m.* Població ambulante de gitanos. Aduar.
- Aducció.** *f. Anat.* Moviment muscular. Aducción.
- Aduch.** *Conj. adv.* Adhuch.
- Aductor.** *m. Anat.* Muscle que dona moviment a algún membre. Aductor.
- Aduir.** *v. a.* Probar. Aducir, ale-

- gar, exhibir, exponer. || Esmenar. Corregir, enderezar.
- Aduirse**. *v. r. Met.* Esmenar. Corregir, enderezar, enmendar. || Alegat, probat. Aducirse, alegarse.
- Aduit, da**. *p. p.* Alegat. Aducido, alegado. || Corretgit. Corregido, enderezado.
- Adulació**. *f.* Adulación.
- Adular**. *v. a.* Adular, lisonjear. || Afalagar, causar plaer, regositjar. Adular, complacer.
- Adularse**. *v. r.* Deleitarse, complacerse, enorgullocerse.
- Adulat, da**. *p. p.* Adulado, enorgullecido.
- Adulte, a**. *adj.* Adulto.
- Adulter, a**. *m. y f.* Adultero.
- Adulteració**. *f.* Falsificació. Adulteración.
- Adulteradament**. *adv.* Ab engany. Adulteradamente.
- Adulterador**. *m. y f.* Qui adultera. Adulterador, falsario, falsificador.
- Adulterament**. *m.* Adulteració.
- Adulterar**. *v. a.* Mancar a la fé conjugal. Adulterar, cometer adulterio. || Falsificar. Adulterar, corromper, falsificar.
- Adulterat, da**. *p. p.* Adulterado.
- Adulteri**. *m.* Mancar a la fé conjugal. Adulterio.
- Adulteri, na**. *adj.* Pertanyent al adulteri. Adulterino. || Fals. Adulterado.
- Adur, es**. *adv.* Ab dificultat. Dificil, dificultoso.
- Adurar**. *v. n.* Ant. Aguantar. Durar, persistir.
- Adurat, da**. *p. p.* Duradero.
- Adurent**. *m.* Cosa que crema. Adurente. || **A dures penes**. *Mod. adv.* Ab prou feines. Apenas, casi, por poco.
- Adurir**. *v. a.* Ant. Cremar. Quemar.
- Adurirse**. *v. r.* Rostirse les plantes. Abrasarse, adurirse.
- Adurit, da**. *p. p.* Abrasado. || *Adj.* Abrusat. Adurido, agostado.
- Adurmentat, da**. *adj.* Ant. Endormiscat. Adormecido.
- Adust, a**. *adj.* Aspresa de geni. Adusto, brusco.
- Adustió**. *f.* Ant. Cremar, incendi. Combustión, adustión.
- Adustiu, va**. *adj.* Adustivo.
- Aduxe**. *p. p. irreg.* Ant. Del verb *aduir*. Aducido. || *adj.* Alegat, conduït. Alegado.
- Advenedío, ca**. *adj. desp.* Foraster. Advenedizo.
- Advenider**. *adj.* Venider. Futuro, advenidero.
- Adveniment**. *m.* Arribada. Advenimiento, venida, llegada. || Enlairar a algun alt càrrech. Elevación, exaltación.
- Advenir**. *r. a.* Llegar. Advindre.
- Advent**. *m.* Els quatre diumenges abans de Nadal. Adviento.
- Adventici, a**. *adj.* Accidental. Accidental, adventicio, casual, fortuito. || *Fis.* Unió. Adventicio. || **Arrel adventícia**. *Bot.* La dels lluchs d'algunes plantes. Raiz adventicia. || **Bens adventicis**. *Jurisp.* Bienes adventicios.
- Adventiciament**. *adv.* Casualment. Adventiciamente.
- Adventual**. *adj.* Del advent. Adventual.
- Adveració**. *f.* For. Afirmació. Advocación, aseveración, certificación, certificado.
- Adverar**. *v. a.* Certificar. Adverar || *Naut.* Varar.
- Adverat, da**. *p. p.* Certificado, adverado.
- Adverbi**. *m.* Gram. Part de la oració. Adverbio.
- Adverbial**. *adj.* Gram. Pertanyent al adverbi. Adverbial.
- Adverbialment**. *adv.* A manera d'adverbi. Adverbialmente.
- Adverbiar**. *v. a.* Gram. Convertir en adverbi. Adverbial.
- Adverbiarse**. *v. r.* Gram. Usarse un mot com adverbi. Adverbialse.
- Adverbiat, da**. *adj.* Gram. Empleat com adverbi. Adverbiado.
- Advers, a**. *adj.* Contrari, malauransa. Adverso. || **Part adversa**. *For.* Contrari. Parte adversa.
- Adversament**. *adv.* Malauradament. Adversamente, desgraciadament.

Adversar. *v. a. y r.* Contrariar, oposarse. Contrariar, oponerse.
Adversari, *a. adj.* Enemich. Adversario, adverso, contrario, enemigo.
Adversatiu, *va. adj. Gram.* Conjunció de coses oposades. Adversativo.
Adversió. *f.* Condió de lo desfavorable. Contrariedad. || Malvolensa. Aversión.
Adversitat. *f.* Infortuni, mala-usansa. Adversidad, infortunio, desdicha.
Adversitats. *f. pl.* Calamitats, miserias. Adversidades, aflicciones, calamidades, vicisitudes.
Advertencia. *f.* Acció d'advertir. Advertencia.
Advertidament. *adv.* Adretes. Advertidamente.
Advertiment. *m.* Advertencia.
Advertir. *v. a.* Observar. Advertir, observar. || Veure soptadament. Advertir. || Manar. Advertir, intimar, prevenir. || Recordar. Advertir, recapacitar. || Avisar. Advertir, aperibir.
Advertit, *da. p. p.* Advertido. || Astut, viu. Advertido, avisado. || Anar o estar advertit. *fr. fam.* Andar, ir, estar sobre el aviso, ó sobre los estribos. || Después de advertit. *Loc.* Después de advertido. || Pas advertit. *Equit.* Pas acompasat. Paso advertido.
Advindre. *v. n.* Succeir. Acontecer, ocurrir, suceder.
Advocacia. *f.* La professió d'advocat. Abogacia.
Advocació. *f.* Invocació. Advocación. || Títol d'algunes imatges religioses. Advocación. || *For.* Passar una causa a un tribunal superior a les seves instancies. Advocación.
Advocada. *m.* Muller del advocat. || Intercessora. Abogada.
Advocadet. *m. Fam. Iron.* Advocat poch competent. Abogadillo.
Advocar. *v. a.* Defensar causes. Abogar. || Intercedir. Interceder.

|| Consagrar un temple o una imatge. Advocar.
Advocat, *da. p. p.* Abogado. || *m.* Mestre de lleis. Abogado, juriconsulto, jurisperito. || Intercessor. Intercesor, protector, patrono. || **Advocat consultor.** El que informa les proposicions presentades per corporacions. **Abogado consultor.** || — **de causes perdudes.** *fr. Met.* Qui's fica ahont no'l demanen. Procurador de pobres. || — **de Deu.** Qui a la Congregació de Rites, a Roma, defensa els fonaments de canonisació. **Abogado de Dios.** || — **del diable.** Qui als processos de canonisació, obgeta al anomenat advocat de Deu. **Abogado del diablo.** || — **del Estat.** Cos oficial organiat al any 1881, pera intervindre als litigis de interés públich. **Abogado del Estado.** || — **de la Hisenda.** Funcionari assesor a les qüestions jurídiques del ram d'Hisenda. **Abogado de Hacienda.** || — **de pobres.** Qui s'interessa en apoio de pretensions infundades. **Abogado de pobres.** || — **de secá.** *Fam.* Qui dona concells sense demanashi. **Abogado de secano.** || — **Fiscal.** Lletrats que exerceixen d'auxiliars del ministeri Fiscal. **Abogado Fiscal** || — **patrimonial.** L'advocat dels interessos de la Corona. **Abogado patrimonial.** || **Advocat que zerra molt,** no diu cosa bona. *Afor.* Quien mucho habla, mucho yerra. || **Advocat sense causes o sense plets.** *fr.* Abogado sin clientela. || **Busca sempre l'advocat que he't mostri la veritat.** *Afor.* Sé cauto en elegir. || **En plet clar cap advocat;** en dubtós ni un ni dos. *Afor.* Si es clara tu razón, no te fies de abogado. || **Esser advocat de causes perdudes.** *fr.* Meterse en la renta del excusado.
Advocatori, *a. adj.* Convocatori. Convocatorio.
Advocatories. *f. Just. Polit.* Cartes d'extradició. Advocatorias.

- Adzari. m. Bot.** Planta. Azaro, hierro tabernero, ombligo de Venus, oreja de monge.
- Adzaroles. Bot.** Acerolo.
- Adzavara. f. Bot.** Planta de les agavées. Agave, pita. Atsevara.
- Adzembia. f.** Adsembia.
- Adzembler. m.** Adsembler.
- Adzerola. f.** Adzaroles.
- Adzeroler. m. Bot.** Arbre. Acerolo.
- Adzur. m. Ant.** Blau de cel. Azur.
- Aeci. n. p.** Aecio.
- Aeci. Biog.** Nom d'alguns bisbes catalans, als primers temps del catolicisme. Als episcopologis del segle VIII al X a Egara, Ausa, y Barcelona, y als primers concilis celebrats llavors, son esmentats sovint bisbes anomenats Aeci. || — Bisbe de Barcelona, que formant part de l'expedició catalana contra el calif de Córdoba, va morir al combat de Guadarrío al any 1010.
- Aer. m. Ant.** Aire. Airs.
- Aere, a. adj.** Pertanyent al aire. Aéreo. || *Met.* Vá, fantástich. Aéreo, fantástico, vano. || Cosa molt enlairada, com torres, xiprers, etc. Aéreo.
- Aereodinámica. f. Fis.** Descripció de la força del aire y dels fluïts. Aereodinámica.
- Aereodinámich, ca. adj. Fis.** Relatiu a la aereodinámica. Aereodinámico.
- Aereófach, ga. adj. Zool.** Que viu del aire. Aereófago.
- Aereofilaci. m. Min.** Cavitat plena d'aire. Aereofilacio.
- Aereomania. f.** Mania de consultar l'aire. Aereomania.
- Aereomaniatich, ca. adj.** Qui sofreix d'aereomania. Aereomano.
- Aereometre. m. Fis.** Instrument pera midar la rarefacció del aire. Aereometro.
- Aereonauta. m. y f.** Qui dirigeix el globo, o s'hi enlaira. Aereonauta.
- Aereonáutich, adj.** Referent a la navegació aèrea. Aereonáutico.
- Aereopat, da. adj.** Que fa via caminant. Aerópado.
- Aeroplá. m.** Màquina voladora. Aereoplano.
- Aeri, adj. Aeren. Aéreo.**
- Aerificació. f. Fis.** Acció d'aerificar. Aerificación.
- Aerificar. v. a. Fis. y Quím.** Transformar en aire els cossos sòlits, líquits, o gasosos. Aerificar.
- Aeriform. adj. Quím.** Aeriforme.
- Aerófil, a. adj.** Que li plau l'aire. Aerófilo.
- Aerofobia. f. Med.** Qui sent repulsió per l'aire. Aerofobia.
- Aerófon. m.** Antich instrument músich ab teclat. Aerófono.
- Aerognosia. f. Fis.** Que tracta de les funcions y de les propietats del aire. Aerognosia.
- Aerografía. f.** Teoria del aire. Aerografía.
- Aerolit. m. Min. y Astron.** Massa mineral despresa de l'admosfera, ab fenòmens lluminosos y detonació. Aerolito.
- Aerologia. f.** Tractat del aire y ses propietats. Aerología.
- Aeromania. f.** Adivinació pels fenòmens admosfèrics. Aeromania.
- Aeroscafi. m. Naut.** Barco mogut per l'aire. Aeroscafo.
- Aeróscop. m. Fis.** Aparell d'observació admosfèrica. Aeróscopo.
- Aerosfera. f. Fis.** Massa d'aire que volta la terra. Aereosfera, aerosfera.
- Aerostació. f. Fis.** Aerostación.
- Aerostat. m. Fis.** Globo plé de gasos que puja y va per l'aire. Aerostato.
- Aerostatia. f.** Aerostación.
- Aerostática. f.** Investigació de les lleis del equilibri admosfèric. Aerostática.
- Aerostátich, ca. adj.** Referent al aire, que va pel aire. Aereostático.
- Aerotecnia. f.** Estudi de les aplicacions del aire a la industria. Aerotecnia.
- Aeroterapia. f. Med.** Curació de

- les malalties per l'acció del
aire. Aeroterapia.
- Aeso.** *Geog. Ant.* Regió d'Isona.
- Aesona.** *Geog. Ant.* Nom d'Isona
al temps dels romans.
- Aetiologia.** *f. Med.* Explicació de
causes de malaltia. Etiologia.
- Afabilisim, a.** *adj. sup.* Afabilísimo
- Afabilitat.** *f.* Afabilidad.
- Afable.** *adj.* Afable.
- Afablement.** *adv.* Ab afabilitat.
- Afablement.**
- Afadigadament.** *adv.* Ab fatiga.
- Fatigosamente.**
- Afadigament.** *m.* Cansanci. Fa-
tiga.
- Afadigar.** *v. a.* Fatigar.
- Afaenament.** *m. Ant.* Tasca. Ta-
rea.
- Afainat, da.** *adj.* Atrafegat. Ata-
reado.
- Afaitament.** *m. Ant.* Afeit. Afeite.
- Afaitapobres.** *m. Fam.* Barber
dolent. Desuellacaras.
- Afaitaporchs.** *m.* Afaitapobres.
- Afaitar.** *v. a.* Afeitar.
- Afaitat, da.** *adj.* Afeitado. || *Fig.*
Enganyat. Chasqueado.
- Afalach.** *m.* Demostració de ca-
rinyo. Halago. || **Ab afalachs.**
mod. adv. Carinyosament. Li-
sonjeramente, con halagos.
- Afalagadament.** *adv.* Ab afa-
lachs. Mimosamente.
- Afalagador, a.** *m. y f.* Qui afa-
laga. Halagador.
- Afalagar.** *v. a.* Halagar, lisonjear.
- Afalagat, da.** *p. p.* Halagado.
- Afalçat, da.** *adj.* Formant figura
de falç. En figura de hoz, Curvado.
- Afalconat, da.** *adj.* Semblant al
falco. Halconado.
- Afamadament.** *adv.* De modo
famós. Famosamente.
- Afamat, da.** *p. p.* Hambriento. ||
adj. Ansiós. Anheloso. || *Acredi-
tat.* Famoso.
- Afamejar.** *v. a.* Hambrear.
- Afamejat, da.** *p. p.* Del verb afa-
mejar. Famolench. Hambriento.
- Afanar.** *v. a. Fam.* Robar. Limpiar.
- Afanat, da.** *p. p.* Robat. Limpiado.
- Afanescoscop.** *m. Opt.* Instru-
ment que reflecta la llum als
cossos opachs. Afanescopo.
- Afaneta.** *m.* Lladre d'ofici. La-
dronzuelo.
- Afanós, a.** *adj.* Afanyós. Afanoso.
- Afantasmat, da.** *adj.* Afantas-
mado.
- Afany.** *m.* Travall fatigós, ansia,
desitj. Afán.
- Afanyadament.** *adv.* Ab afany.
- Afanosamente.**
- Afanyar.** *v. a.* Afanar. grangear.
- Afanyarse.** *v. r.* Travallar ab
afany. Afanarse. || Enllestirse,
cuitar. Despachar, darse prisa.
- Afanyat, da.** *p. p.* Afanado. || *adj.*
Merescut. Merecido.
- Afanyós, a.** *adj.* Penós. Afanoso.
trabajoso.
- Afanyosament.** *adv.* De modo
afanyat. Afanosamente.
- Afaram.** *m.* Subjecte pesat, en-
fadós. Cócora.
- Afardellar.** *v. a.* Arrebuja.
- Afarrussarse.** *v. r.* Menjar y
beure molt. Atracarse.
- Afartada.** *f.* Tip, menjar sense
mida. Hartazgo.
- Afartalencia.** *f.* Glotoneria.
- Afartapobles.** *m. y adj.* Mena de
raïms. Lairon.
- Afartapobres.** *m. y f.* Mesquí,
avar. Avariento.
- Afartar, a.** Hartar, atracar. ||
Afartam y digam moro. *Adg.*
Dame pan y dime tonto.
- Afessia.** *fil.* Indecisió. Afasia. ||
Med. Perdre la paraula per
causa d'un accident. Afasia.
- Afatxar.** *v. a.* Molestar. Abrumar,
fastidiar.
- Afavoridament.** *adv.* Ab favor.
- Favorecidamente.**
- Afavoridor, a.** *m. y f.* Favorece-
dor.
- Afavorir.** *v. a.* Favorecer, socorrer,
obsequiar. || **Afavorir a algú.**
Estimarlo. Distinguirlo.
- Afavorit, da.** *p. p.* Favorecido, fa-
vorito.
- Afazendat, da.** *adj. Ant.* Atareado.
- Afé.** *interj. Ant.* De veritat. De
veras.
- Afeament.** *m.* Lletgesa. Fealdad.
- Afebliment.** *m. Ant.* Debilitar.
Debilidad, disminución, enflaque-
cimiento, extenuación.

- Afeblir**, *v. a.* Debilitar, enflaquecer.
Afeblirse, *v. r.* Debilitarse.
Afecció, *f.* Impressió favorable. Afección.
Afeccionable, *adj.* Que mereix estimació. Afeccionable.
Afeccionar, *v. a.* Apreciar. Estimar, voler.
Afectadament, *adv.* Afectadament. || Caminar afectadament. Contornearse. || Procedir afectadament. Exageradament.
Afectar, *v. a.* Afectar, fingir, aparentar, exagerar.
Afectarse, *v. r.* Afectarse, aficionar-se, impresionarse.
Afectat, *da. adj.* Afectado, afecto, aficionado, afligido, acongojado, commovido, ofendido.
Afecte, *m.* Afecto. || *adj.* Amich o devot. Afecto, adicto.
Afectiu, *va. adj.* Pertanyent al afecte. Afectivo.
Afectivitat, *f.* Afectació. Afectivitat.
Afectuós, *a. adj.* Afectuoso.
Afectuosament, *adv.* De modo afectuós. Afectuosamente.
Afectuositat, *f.* Agrado, benevolensa. Afectuosidad.
Afegidor, *a. m. y f.* Qui afegeix. Añadidor.
Afegidura, *f.* Lloch ont s'afegeixen dues o mes coses. Añadidura,untura. || *Naut.* Alefris, escarba.
Afegir, *v. a.* Juntar lo desunit. Juntar, pegar, unir. || Aumentar el nombre de les coses. Agregar, añadir, aumentar. || Afegir lleña al foch, o enverinar el vesper. Fer creixer les discórdies. Echar aceite al fuego.
Afegit, *da. p. p.* Añadido, aumentado.
Afeinar, *v. a.* Donar pressa. Atarear, apresurar.
Afeit, *m.* Hermosejar el rostre. Afeite, jalbergue. || Pulir les mercancies pera vendreles mes cares. Aderezar, acicolar.
Afeitonar, *v. a. Naut.* Reblar els pernns. Afeitonar.
Afeixugarse, *v. r.* Acotarse a fer feina desagradosa. Apechugarse.
Afelan, *m. Astron.* Estrella de Geminis. Afelan.
Afeli, *m. Astron.* Llunyá del sol. Afelio.
Afemellar, *v. a.* Perdre l'aspecte viril. Afeminar.
Afemellarse, *v. r.* Pendre costums de dona. Afeminarse.
Afemellat, *adj.* Que se sembla a les dones. Afeminado.
Afer, *m.* Asunto, negoció. || Ferrer, ferrer, fés ton afer. *Fr.* Buñolero á tus buñuelos, ó Zapatero á tus zapatos. || Home de gran afer. *Loc. Ant.* Home de molta posició. Persona principal, personage. || Qui te diners, fa sos afers. *Ref.* Quien tiene dineros, pinta panderos, ó Quien tiene argén (plata) tiene todo bien.
Aferent, *adj. Anat.* Nom dels vasos de les glándoles aixís anomenades. Aferente.
Aferessis, *f. Gram.* Supressió de una lletra o sílaba al començ de dicció. Aféresis.
Afermar, *v. a.* Afianzar, afirmar, consolidar.
Aferradament, *adv.* Resoltament. Acérrimamente.
Aferrament, *m.* Agafament. Aferramiento.
Aferrarse, *v. r.* Agafar fortament. Aferrarse, agarrarse. || Tossudejar. Aferrarse. || Barallarse. Pelearse. || Acte carnal. Juntarse. || Cremarse un guisat. Pegarse, quemarse, socarrarse.
Aferraveles, *m. Naut. ant.* Corda de la verga major. Aferravelas.
Afet, *m. Astrol.* Planeta. Afete.
Afeytús de Baix, *Geog.* Caseriu del terme de Llanás, prov. de Girona. || — de Dalt. Idem del mateix terme.
Afi, *na. adj.* Afine. || Parent. Afine.
Afiançar, *v. a.* Afianzar. || Apuntalar, clavar. Afianzar. || Afiançar de calumnia. *fr.* Afianzar de calumnia.
Afiançarse, *v. r.* Estar afiançat. Afianzarse, garantizarse, garantizarse.

Afiançat, da. *p. p.* Afianzado, caucionado, garantizado.

Aficar. *v. a. Ant.* Meter, aplicar.

Afich. *m. Ant.* Fixar. Fijación.

Afició. *f.* Estimació, inclinació, afany, activitat. Afición, propensió. || **Afició boja**. Afición ciega pasió loca. || **Mirar una cosa ab afició**. *fr. fam.* Echar el ojo a una cosa || **Per l'afició perdre el coneixement**. *Fr. fam.* Cegar la pasió.

Aficionadament. *adv.* Ab afició. Aficionadamente.

Aficionar. *v. a.* Aficionar.

Aficionarse. *v. r.* Amar, voler, cobrar afició. Aficionarse.

Aficionat, da. *p. p.* Aficionado, afecto, entregado.

Afidivor, a. *Adj. Zool.* Devorador de pugó. Afidivoro.

Afiganyar. *v. a. Ter.* Rebregar. Machucar, ajar.

Afiganyat, da. *p. p.* Machucado, ajado.

Afigenossis. *f. Bot.* Deformitat de les plantes ocasionada pels insectes. Afigenosis.

Afigurable. *adj.* Vist confosament. Divisible.

Afigurar. *v. a.* Ovirar. Divisar, vislumbrar, columbrar.

Afigurat, da. *p. p.* Ovirat. Divisado, columbrado, vislumbrado.

Afiladora (pedra). *f.* Pedra d'esmolador. Afiladera.

Afiladura. *f.* Toll d'un instrument. Filo.

Aflilar. *v. a.* Aflilar. || **Aflilar les dents**; **aflilar l'ingeni**. Aguzar.

Aflilar. *v. a.* Arrenglerar. Alinear, poner en fila.

Aflilerat, da. *adj. in.* Arrenglerat. Alineado.

Afliació. *f.* Admissió, allistament. Afiliació. || **Senyes de qui s'allista**. Filiación. || **Pendre les afliacions**. Aflilar, fillar.

Aflillar. *v. a.* Aflillar.

Afligranar. *v. a.* Travallar filigrana, parlar ab mot elegant. Afiligranar.

Afligranat, da. *p. p.* Afiligranado. || *Adj.* Delicat. Afiligranado.

Afló. *m.* Peça pera esmolador. Afilón.

Aflilar. *v. a.* Prohijar, adoptar.

Aflillarse. *v. r.* Adoptar, prohijar.

Afinació. *f.* Efecte d'afinar. Afinación, afinadura. || **Armonia**. Afinación. || **Purificació de metalls**. Acrisolación.

Afinadament. *adv.* De manera afinada. Afinadamente.

Afinador. *m.* Qui afina. Afinador. || *Mús.* Afinador, templador, llave, martillo. || **Qui afina pesos**. Fiel contraste.

Afinadora. *f.* Pedra d'esmolador navajes. Afiladera.

Afinament. *m.* Afinació. Afinación, finura. || **Purificar metalls**. Afinación, purificación.

Afinar. *v. a.* Acicalar, afinar, perfeccionar, pulir. || *Mús.* Trempar els instruments. Afinar. || **Posar al fi les balances**. Abalanzar, enfielar. || **Morir**.

Afinat, da. *adj.* Fi, pulit. Afinado, liso. || **Elegant**. Airoso, elegante, fino. || **Persona esblaimada o sense color**. Pàlido, lívido.

Afinitat. *f.* Parentiu. Afinidad.

Afióstem. *adj. Zool.* Animal de morro llargarut. Afióstemo.

Afirmació. *f.* Efecte d'afirmar. Afirmación, afirmativo.

Afirmadament. *adv.* Ab seguretat. Afirmativamente.

Afirmar. *v. a.* Afirmar, assegurar.

Afirmarse. *v. r.* Ferse ferm. Afirmarse, confirmarse, ratificarse. || **Ab toçuderia**. Porfiar. || **Descansar alguna cosa**. Afirmarse, apoyarse, cargar, estribar.

Afirmat, da. *adj.* Afirmado.

Afirmatiu, va. *adj.* Lo que afirma. Afirmativo, va.

Afistolat, da. *adj. Med.* Semblant a la fistola. Afistolado, fistuloso.

Afistonar. *v. a. Arquít.* Donar forma de fistó als adornos. Afestonar, festonar, festonear.

Afitament. *m.* Efecte d'afitar. Alindamiento, amojonamiento.

Afitar. *v. a.* Amollonar, senyalar ab fites un terme. Acotar, alindar, amojonar.

- Aftx.** *v. a.* *Ant.* Persona del verbe afegir.
- Afixe.** *m.* *Gram.* Element que augmenta la determinació d'una paraula, afeigintlo a la seva radical. Afijo.
- Aflairament.** *m.* Acció d'aflairar. Husmeo.
- Aflairansa.** *f.* Olor d'alguna cosa. Husmeo. || *Inf.* Tufo, husmeo.
- Aflairar.** *v. a.* Husmear, oler, olfactear.
- Aflamar.** *v. a.* *Ant.* Inflamar, abraçar.
- Aflaquiment.** *m.* Efecte d'aflaquirse. Enflaquecimiento.
- Aflaquir.** *v. a.* Enflaquecer, enmagrecer.
- Aflaquirse.** *v. r.* Posarse magre. Enflaquecerse.
- Aflautat.** *v. r.* Tindre alguna semblança ab la flauta. Flautar.
- Afletrada.** *adj.* *Bot.* Fulla retallada. Afechada.
- Aflicció.** *f.* Pena, pesar. Aflicción.
- Aflicte,** *a.* *Poet. adj.* Afligit. Aflicto.
- Aflictiu,** *va.* *adj.* Lo que causa pena. Aflictivo.
- Afligiment.** *m.* Aflicció.
- Afligir.** *v. a.* Afligir, abrumar, apenar, oprimir.
- Afligirse.** *v. r.* Afligirse, acongojar-se, desesperarse.
- Afligit,** *da.* *p. p.* Afligido.
- Aflogistich,** *ca.* *adj.* *Quim.* Que crema sense flam, que obra contra la inflamació. Aflogístico.
- Aflonjament.** *m.* Efecte d'aflonjar. Afomamiento.
- Aflonjar.** *v. a.* Tornar tou. Afofar.
- Afluencia.** *f.* Abundor d'expressions. Afluencia, facundia, copia.
- Afluideça.** *f.* Condió de lo que afluëix. Afluidez.
- Afluir.** *v. a.* Fer cap les aigües d'una corrent a un altre. Afluir. || *Med.* Acudir els humors a alguna part del cos. Afluir.
- Afluixada.** *f.* Acció d'afluixar. Aflujamiento.
- Afluixador,** *a.* *adj.* Qui afluixa. Aflujador.
- Afluixadura.** *m.* *Ant.* Afluixament.
- Afluixament.** *m.* Afluixar o afluixarse. Aflujar, ceder.
- Afluixar.** *v. a.* Aflujar, relaxar, largar
- Afluixarse.** *v. r.* Aflujarse. || Afluixarse de roba. Aligerarse de ropa.
- Afocar.** *v. n.* *Ant.* Residir, habitar.
- Afodosia.** *f.* *Patol.* Cóllich miserere. Afodosia.
- Afogaçamente.** *m.* Cremor, calor excessiu. Enardecimiento.
- Afogar.** *v. a.* *Ant.* Ofegar el foch. Apagar.
- Afogat,** *da.* *adj.* Apassionat, ardent. Apasionado.
- Afolrar.** *v. a.* Posar forro. Aforrar.
- Afollador.** *m.* Aucell a punt de eixir del niu. Volantón.
- Afollar.** *v. a.* Perdre Penteniment. Enloquecer,
- Afollarse.** *v. r.* Frustrarse.
- Afollonirse.** *v. r.* *Ter.* Acobardirse. Acobardarse.
- Afonar.** *v. a.* *Ant.* Llençar pedres ab la fona. Apedrear.
- Afondar.** *v. a.* Enfonsar. Hundir.
- Afonia.** *f.* *Med.* Manca o supressió de la veu. Aфонia.
- Afónich,** *ca.* *adj.* Sense só. Afónico.
- Afonar.** *v. a.* Enfonsar. Hundir.
- Afonyar.** *v. a.* Pegar. Golpear, magullar.
- Afora.** *adv.* Fuera; afuera. || **Afora** de. Fuera de. Excepto.
- Aforament.** *m.* Efecte d'aforar. Aforo, aforamiento.
- Aforar.** *v. a.* Revisar les mercaderies. Aforar.
- Aforcat,** *da.* *adj.* Que té forma de forca. Furcifero.
- Afores.** *m.* Encontorns. Alrededores, cercanias, contorns, extramuros.
- Afores del portal de Lleida.** *Geog.* Arrabal de Tarragona.— del portal de Santa Clara. Veinat de Tarragona.
- Aforisma.** *f.* Tumor de les besties. Aforisma.
- Aforisme.** *m.* Sentencia breu. Aforismo.
- Aforistica.** *f.* Aplech d'aforismes. Aforística, refranero.

- Aforistich.** *adj.* Que pertany a la aforística. **Aforístico.**
- Aforro.** *m. Naut.* Peces del casco d'una nau. **Aforro.** || **Anar a forro.** *fr.* Marchar liger.
- Afortunadament.** *adv.* Ab sort. **Afortunadamente,** felizmente.
- Afortunat,** *da. p. p.* Feliç, ditxós. **Afortunado,** venturoso.
- Afosquir.** *v. a.* Fer fosca. **Ofuscar.**
- Afossar.** *v. a.* Obrir fosses. **Abrir fosos.**
- Afotista.** *adj. Bot.* Planta que sense claror fa la creixensa. **Afotista.**
- Afra (Puig d').** *Orog.* A la comarca d'Olot, en un dels revolts de la Serra de Pruit. Te 980 metres d'alt.
- Afragatat,** *da. adj.* Que te forma de fragata. **Afragatado.**
- Afrancar.** *v. a. Ant.* Abaratar. || **Donar conhort.** **Alientar,** confortar.
- Afranch.** *m. Geog. ant.* Nom donat pels alarbs a la regió del Nord de Catalunya, ab les comarques veïnes.
- Afrancesar.** *v. a.* Imitar la parla i els costums de França. **Afrancesar.**
- Afrancesarse.** *v. r.* Significarse per la predilecció envers França. **Afrancesarse.**
- Afrancesat,** *da.* Partidari de França. **Afrancesado.**
- Afrau.** *f. Ter.* Barranch, fondalada. **Garganta,** gollizo, hondonada.
- Afrenellar.** *v. a. Naut.* Lligar els rems. **Amarrar** les naus. **Afrenillar.**
- Afretar.** *v. a.* Netejar les embarcacions. **Afretar.**
- Afreturar.** *v. r.* Necessitar. **Necessitar.**
- Afrevolir.** *v. a.* Enflaquir. **Debilitar.**
- Afrevolit,** *da. p. p.* Enflaquit. **Debilitado.**
- África.** *f.* Una de les parts del mon. **África.** || *n. p.* Dimin. de **Afra.** **África.**
- Africá,** *na. adj.* Nadíu o pertanyent al **África.** **Africano.**
- Afrita.** *f. Min.* Varietat del carbonat de calç. **Afrita.**
- Afrodes.** *m. Bot.* Cascall. **Adormidera.**
- Afrodi,** *a. adj. Med.* Escumós. **Afrodo.**
- Afrodisiós.** *m.* Jochs lascius. **Afrodisios.**
- Afrodisiach,** *ca. adj.* Impulsiu dels desitjos veneris. **Afrodisiaco.**
- Afrodisiografia.** *f. Med.* Descripció dels plaers sensuals. **Afrodisiaco.**
- Afrodita.** *f. Min.* Varietat d'escuma de mar. **Afrodita.**
- Afrontre.** *m. Quim. Ant.* Flor de nitre. **Afrontro.**
- Afront.** *m.* Descrédit. **Infamia.**
- Afronta.** *f.* Dishonor, injúria. **Afronta,** infamia.
- Afrontació.** *f.* Límit, líndar. **Límite,** linde, término.
- Afrontador.** *m.* Qui afronta. **Afrentador.**
- Afrontament.** *m. Ant.* **Afront.** **Afronta.**
- Afrontant.** *adj.* Llindant. **Lindante.**
- Afrontar.** *v. r.* Ésser vei. **Lindar,** confinar. || *a.* Fer cara, desafiar. **Arrostrar.** || *a.* Causar **afront.** **Afrentar.**
- Afrontarse.** *v. r.* Envergonyirse. **Afrentarse,** correrse.
- Afrontejar.** *v. r.* Confrontar ab altre poble. **Ser fronterizo.**
- Afrontós,** *a. adj.* Que causa **afront.** **Afrentoso.**
- Afrontosament.** *adv.* Ab **afront.** **Afrentosamente,** ignominiosamente.
- Afrós,** *a. adj.* Espantós, greu. **Espantoso,** grave.
- Afrosalina.** *f. Miner.* Guix transparent. **Yeso espejado.**
- Afrosinia.** *f. Med.* Bogeria. **Afrosinia.**
- Afta.** *f. Med.* Llaga de la boca. **Afta.**
- Aftalosis.** *f. Quim.* Compost volcánich. **Aftalosa.**
- Afuar.** *v. a. Ter.* Empaitar. **Perseguir.** || **Aprimar.** **Adelgazar.**

- Afuarse**, *v. r. Ter.* Apretar a correr. Dispararse.
- Afumat**, *da. p. p.* Ahumado.
- Afusellament** *m.* Acció d'afusellar. Fusilamiento.
- Afusellar**, *v. a.* Matar a trets al condemnat. Fusilar, pasar por las armas.
- Afusió**, *f. Med.* Banyar. Afusión.
- Remullar**.
- Afusionar**, *v. a. Med.* Remullar de sopte. Afusionar.
- Afust**, *m.* Artill. Lloch pera apoiar el morter al fer foch.
- Afuste**.
- Afustat**, *da. adj. Ter.* Furiert, depressa. Apresurado.
- Aga**, *m. Bot.* Pebrot. Pimiento.
- Agabatzat**, *da. p. p. Fam. Vulg.* Afrancesat. Afrancesado.
- Agafa**, *f.* Peça de ferro que subjecta a la paret els bastiments.
- Gancho**.
- Agafa l'ase**, *Geog.* Palanca demunt la riera de les Escalles, al camí de Camprodón a les gorges de Sant Aniol.
- Agafada**, *f.* Entre pescadors. Redada, pesca.
- Agafadiç**, *ça. adj.* Contagioso. contaminoso, pegajoso.
- Agafador**, *m.* Qui agafa. Tomador. || Paño de plancha. Asidero.
- Agafalós**, *a. adj.* Agafadiç, apegalós. llefiscós. Apegaloso, viscoso.
- Agafament**, *m.* Acció d'agafar. Asimiento.
- Agafar**, *v. a.* Asir, coger, tomar. || Ampararse de un perseguit o fugitiu. Aprehender, capturar, coger. || Conseguir. Lograr, alcanzar. || Cobrar, perceber. Coger, tomar. || Arrelar les plantes. Arraigar, prender. || Sentir certs efectes de moment. Coger, tomar. || **Agafa fama y clavat a jeure**. *Adag.* Cobra fama y échate á dormir. || **Agáfala**, *Fr. fam.* Atatela al dedo, átala por el rabo. || **Agafar ictericia**, *fr.* Aciguatarse, padecer ictericia ó ciguatera. || **Agafar el gat, la turca, la mona**. *Fr. fam.* Alumbrarse, pillar un cernícalo, una mona, una turca. || **Agafar els trastets**, *mod. verbal.* Liar el petate. || **Agafar les cartes**, *fig.* Posarse a enraonar extensament. Tender el paño del púlpito, soltar la travilla. || **Agafar pel mot** (a algú), *mod. verb.* Coger la palabra (á alguno). || **Agafar por...** *mod. verb.* Entrarle miedo (á alguno). || **Agafat per aquí que no caurás**, *Ref.* Límpiote que estás de huevo. || **Quan passen fan de bon agafar**, *Ref.* Al buen día ábrele la puerta, ó mételo en casa, ó Cuando te dieren el buen dado, échale la mano.
- Agafarroques**, *Ictiol.* Peix ciclopterit. Sapo de mar, pegadizo.
- Agafarse**, *v. r.* Agarrarse. Agarrarse, cogerse. || Enganxarse o enganxarse. Pegarse. || Enredarse les plantes. Enlazarse, trepar, enramarse. || **Agafarse fort**, *Fr. met.* Tenerse á las crines. || **Agafarse pels cabells**, *Fr. fam.* Tirarse de las greñas.
- Agafassopes**, *m.* Pesat, calmós. Pelmazo, posma.
- Agafat**, *da. adj.* Cogido. || Cremat. Ahumado, socarrado. || Unit. Pegado. || **Agafat a la seva**, *Loc.* Aferrado.
- Agafet**, *m.* Corchete, broche.
- Agafeta**, *f.* Corcheta.
- Agalg porch**, *Expr. vulg.* Pera despedir. He acá, coche allá.
- Agaitat**, *da. adj.* Semblant a la gaita. Agaitado.
- Agalactia**, *f. Med.* Manca de llet a la dona partera. Galactia.
- Agaláctich**, *a. adj. Med.* Criatura criada sense mamar, o be desmamata de poch. Agalacto.
- Agalbanat**, *da. Adj.* Mandrós. Gandul.
- Agálich**, *ca. adj.* Acit de gales. Acido de agallas.
- Agalonat**, *da. p. p.* Plé de galons. Galoneado.
- Agallinar**, *v. a. Met.* Acoquinar. Acobardar.
- Agallinarse**, *v. r. Met.* Espatararse. Acoquinarse.

- Agambar.** *v. a.* Pujar. Subir. || *Fig.* Menar l'educació Cuidar la educació.
- Agamia.** *f. Bot.* Plantes sense organisme sexual. Agamia.
- Agapant.** *f. Bot.* Flor del amor. Agapanto.
- Agapit.** *n. p.* Agapito.
- Agarbar.** *v. a.* Fer garbes. Agavillar.
- Agarbarse.** *v. r.* Agafarse tot barallantse Cogerse peleando. Hacinarse.
- Agarberar.** *v. a.* Apilar les garbes. Hacinar.
- Agarbonar.** *v. a.* Hacer fogotes, agarrar.
- Agarbonarse.** *v. r.* Agarbarse.
- Agarens.** *m. pl.* Secta de cristians renegats, de mitxans del segle VII, que abraassen les doctrines de Maoma. Agarenos.
- Agàrich.** *m.* Bolet blanc que creix a certes soques Agàrico.
- Agarrada.** *f.* Conversa forta, discussió llarga. Agarrada.
- Agarrant, a.** *adj.* Agarrado, avaro.
- Agarrar.** *v. a.* Agafar. Coger.
- Agarrarse.** *v. r.* Agafarse. Cogerse.
- Agarrat, da.** *adj.* Agarrant.
- Agarrigarse.** *v. r.* Engroixirse. Achaparrarse.
- Agarrigat, da.** *adj. Bot.* Planta que creix poch mes de branques esteses. Achaparrado.
- Agarrofar.** *v. a.* Encarrujar.
- Agarrofar.** *v. a.* Lligar molt estret. Morir per sentència al garrot. Amarrar, agarrotar.
- Agasaig.** *m.* Tracte afalagador. Agasajo.
- Agasajar.** *v. a.* Tractar ab afalachs. Agasajar.
- Agàstrich.** *m. adj. Hist. nat.* Animals acéfals, sense canó digestiu. Agástrico.
- Agata.** *n. p.* Agueda. || *min.* Pedra fina. Agata.
- Agatameus.** *adv. Ter.* De quatre potes. A gatas.
- Agatina.** *adj.* Semblant a l'agata. Agatina.
- Agau.** *m. Bot.* Adzavara. Agave. Pita.
- Agavellador, a.** *adj.* Qui agavella. Monopolizador.
- Agavellar.** *v. a.* Comers abusiu. Monopolizar. Acaparar.
- Agavellarse.** *v. r.* Amontonarse, agavillarse.
- Agavellat, da.** *p. p.* Arrebañado. || *Adj.* Monopolizado.
- Age.** *Geog. Ant.* Ager prov. de Lleida, al temps dels romans.
- Agé, na.** *adj.* Ageno, diverso, impropio.
- Agegantat, da.** *adj.* Agigantado.
- Agegut, da.** *p. p.* Echado, tendido.
- Agell y Torrents (Joan).** *Biog.* Escriptor y catedràtic de ciències, rector de la Universitat de Barcelona, director de la Escola industrial de la mateixa ciutat al any 1863. Va publicar treballs científics molt remarcables. Al any 1845 va inventar un telegraf, perfeccionat en 1850. Va fer profons estudis d'electricitat, havent pertenescut a les corporacions mes doctes del seu temps. Era nadiu de Sanahuja (1809), morint a Barcelona al any 1868.
- Agell d'abaix.** *Geog.* Caseriu de Cabrera, prov. de Barcelona. — *de dalt.* Barriada del meteix terme.
- Agemolir.** *v. a.* Rebaixar, humillar. Agachar, acurrucar, humillar.
- Agemolirse.** *v. n.* Rebaixarse, doblegarse. Agacharse, ovillar-se, humillarse.
- Agencia.** *f.* Dilligència dels afers, administració, despatx. Agencia. || **Agencia fiscal.** Càrrech d'agent fiscal. Agencia fiscal.
- Agenciar.** *v. a.* Fer dilligències, gestions, etc. Agenciar. || Procurar, promoure. Agenciar.
- Agenciat, da.** *p. p.* de agenciar. Agenciado.
- Agnesia.** *f. Med.* Impotència, impossibilitat d'engendrar. Agnesia, anafrodosia.
- Agenollament.** *m.* Acció d'agenollarse. Arrodillamiento.
- Agenollar.** *v. a.* Poner de rodillas.
- Agenollarse.** *v. r.* Arrodillarse, hincarse de rodillas.

- Agensament.** *m.* Traje, vestimenta, adorno.
- Agensar.** *v. a.* *Ant.* Adornar.
- Agensarse.** *v. r.* *Ant.* Adornarse.
- Agent.** *adj.* Lo que fa efecte. Agente. || Qui cuida de negocis d'altres. Agente. || — **de Borsa.** Agente de Borsa. || — **de Cambi.** *Com.* Auxiliars de corredor. Agente de cambios. || — **de govern.** Agente de gobierno. || — **d'ordre públich.** Agente de seguridad. || — **Fiscal.** Qui és auxiliar de certes agencies fiscals. Agente fiscal. || — **General de prechs.** L'establert a les legacions pontificies pera trasmetre a Roma les sollicituts de gracies. Agente general de precs. || — **Morbífich.** *Patol.* Causant de malaltia. Agente morbífich. || — **Terapèutich.** *Patol.* Medi empleat pera combatre una malaltia. Agente terapèutic.
- Ager.** *Geog.* Vila de la prov. de Lleida, a mitjorn de la serra de Montsech. Te alguns agregats, y compta 2.200 habitants, formant part del partit judicial de Balaguer, bisbat de la Seu d'Urgell. || **Orog.** Vall limitada pel curs dels dos Nogueres (Pallaresa y Ribagorçana) al Mitjorn del Montsech.
- Agerasia.** *f.* *Med.* Conservació de les forces vitals de la joventut, en estat molt avançada. Agerasia.
- Agermanable.** *adj.* Que pot agermanarse. Hermanable.
- Agermanar.** *v. a.* Hermanar.
- Agermanarse.** *v. r.* Entrar en una germandat. Hermanarse. || Conformar dues o mes coses. Hermanarse.
- Agermanat, da.** *p. p.* Admés en una germandat o confraria. Hermanado, hermano.
- Agerola.** *f.* *Ter.* Bolet menjivol. Hongo.
- Ageure.** *v. a.* Acostar, tender.
- Ajaure.**
- Agí.** *m.* Benefici del cambi de diner, monopoli, comers usurrer. Agio, agiotage.
- Agibillar.** *v. a.* Compondre. Compondre, arreglar.
- Agibillat, da.** *adj.* Compost. Compuesto, arreglado.
- Ágil.** *adj.* Lleuger, prompte. Ágil, expedito.
- Agilitar.** *v. a.* Donar agilitat. Agilitar, agllizar.
- Agilitarse.** *v. r.* Fer exercici. Agilitarse.
- Agilitat.** *f.* Agilitat.
- Agilment.** *adv.* De manera ágil. Agilmente.
- Aginari, a.** *adj. Bot.* Flors sense pistil. Aginario.
- Agiotatge.** *m.* Monopoli. Ganancia illicita. Agiotage.
- Agiotista.** *m.* Qui trafica ab el agiotatge. Agiotista.
- Agiri.** *m.* *Bot.* Rovelló del pi vell. Agiro.
- Agitació.** *f.* Moviment, perturbació. Agitación.
- Agitadament.** *adv.* Ab agitació. Agitadamente.
- Agitador, a.** *adj.* Qui agita. Agitador.
- Agitanar.** *v. a.* Imitar els gitanos. Agitanar.
- Agitanarse.** *v. r.* Adoptar els costums y posats de gitano. Agitanarse.
- Agitanat, da.** *adj.* Semblant als gitanos. Agitanado.
- Agitar.** *v. a.* Moure, perturbar. Agitar.
- Agitarse.** *v. r.* Agitarse.
- Agitat, da.** *adj.* Torbat, excitat, commogut. Agitado, afectado, excitado, turbado, violento, sacudido.
- Aglá.** *f.* Fruit del roure, del corcoll y de l'alsina. Bellota. || Objecte que te la forma d'aquell fruit. Bellota. || Extrém del membre viril. Balano. || **Aglá d'ars.** Artina. || **Donar un aglá, pera fer cagar un roure.** *Fr. fam.* Meter aguja y sacar raja. || **Fará un pet com un aglá.** *Fr. fam.* Qui está molt gras. Estallará como una bomba.
- Aglanar.** *v. a.* *Ant.* Aixafar. Aplastar.
- Aglanat, da.** *adj. y p. p.* Aixafat. Aplastado.

Aglaner, a. *adj. Bot.* Arbre que fa les aglans. Glandífero, a
Aglebador, m. Formar munts. Amontonador.
Aglebament, m. Acte d'aglebar. Amontonamiento.
Aglebar, v. a. Formar glebes. Cuajar, aglebar.
Aglomeració, f. Munt. Acumulació, aglomeración. *Geol.* Conglomerat. Aglomeración.
Aglomerar, v. a. Apilar. Acumular, amontonar.
Aglomerat, m. *Min. y Geol.* Conglomerado.
Aglopar, v. a. Agolpar.
Aglós, a. *adj. Anat.* Que careix de llengua. Aglós. || *Fig.* Insecte sense trompa. Aglós.
Aglossia, f. *Ant.* Privat de llengua. Aglosia.
Aglutició, f. *Med.* Dificultat d'empassar-se. Aglutición.
Aglutinació, f. *Cir.* Unió de parts del cos, separades per un agent extern. Aglutinación.
Aglutinar, v. a. Enganxar, juntar. Aglutinar.
Agna, n. p. f. Ana.
Agnació, f. Parentiu de part de pare. Agnación. || **Agnació fingida o artificial.** *For.* La successió de bens vinculats, que al estingir-se la successió directa hereta el fill varó de la branca més propera. Agnación artificial. || **Rigurosa.** La descendència constant de varó a varó. Agnación rigurosa.
Agnat, da. *m. y f. For.* Parents provinents de la mateixa branca masculina. Agnado.
Agnés, n. p. f. Inés.
Agneta, n. p. f. Dimin. d'Agna. Anita.
Agnició, f. *Poet.* Mudació còmica y tràgica. Agnición, reconocimiento.
Agnoia, f. *Patol.* Manca de coneixement. Agnoia.
Agnóm, m. Motiu, renóm. Apodo.
Agnosis, f. *Patol.* Mancar el coneixement. Agnosis.
Agnus, m. Llatínisme. Cordero.
Agnus dei. || Esser de pasta

d'Agnus. *fr. Fam.* Ser de buena pasta.
Agnus dei, m. Coqueta decorada amb la figura litúrgica, aixís anomenada. Agnusdei.
Agobi, m. Acció d'agobiar. Agobio.
Agobiar, v. a. Fadigar, oprimir. Agobiar.
Aguitar, v. n. Guaitar, mirar. Vislumbrar, mirar.
Agolar, v. a. *Ant.* Engolir. Engullir.
Agombolar, v. a. Fer munts. Aglomerar, acumular, amontonar. || Acaronar. Acariciar.
Agombolarse, v. r. Afalagarse. Acariciarse.
Agonejar, v. n. Agonizar.
Agonfiassis, f. *Patol.* Bellugament de les dents. Agonfiasis, agonfosis.
Agonia, f. Estat agónich. Agonia. || *Met.* Pena, greu. Agonia.
Agonitzant, m. Qui agonitza. Agonizante. || **Agonitzants, m. pl.** Religió fundada per Sant Camil de Lélis. Agonizantes.
Agonitzar, v. n. Agonizar.
Agorament, m. Pronóstich de l'avenir. Agoreria. || Art de bruixeria. Agoreria.
Agorer, a, m. y f. Qui fa pronóstichs infondats. Agorero.
Agoretat, da. *adj.* Terra llançada a punt d'ésser sembrada. Barbechado, da.
Agosadament, adv. *Ant.* Atrevidamente.
Agosarament, adv. *Ant.* Atrevimiento.
Agosarar, v. a. Atrevir-se, goçar, animar-se. Atreverse.
Agosarat, da. *adj.* Ardent, atrevit, cinich. Ardoroso, atrevido. cinico, osado.
Agost, m. Mes del any. Agosto. || Temps de cullir els fruits. Agosto. || **Aigua d'agost, safra, mel y most.** *Afor.* Agua en agosto, azafrán, miel y mosto. || **Al agost, vi y most.** *For.* En agosto, mosto. || Cada cosa al seu temps, com les figues al agost. *Ref.* Cada cosa a su tiempo y los nabos en adviento. || Pel agost bat el peresós. *Ref.* En

- agosto trilla el perezoso. || **Pel** agost ni dona ni most. *Ref.*
En agosto ni mujer ni mosto.
- Agostejador**. *m. Ant.* Lloch ont pastura a l'estiu el bestiar.
Agostadero.
- Agostejar**. *v. n.* Pasturar el bestiar pels rostolls al agost.
Agostar. || Passar l'estiu a fora.
Agostar.
- Agostench**, *ca. adj.* Nat al mes d'agost. **Agostizo**.
- Agostin** (Miquel). *Biog.* Prior de Sant Joan de Perpinyà, y remarcable agrònom (1560-1610). Era nadiu de Banyoles, y va donar a l'estampa algun treball d'agricultura.
- Agotament**. *m.* Agotamiento. Extraure aigua. **Agotamiento**.
- Agotar**. *v. a.* Consumir, acabar, despatxar, vendre. **Agotar**.
- Agotarse**. *v. r.* Acabarse, consumir-se. **Agotarse**, **apurarse**.
- Agotat**, *da. adj. y p. p.* Acabat, completament apurat. **Agotado**.
- Agraç**. *m.* Raïm vert. **Agraz**. || Such de raïm vert. **Agraz**. || **Aigua de agraç**. **Agraz**, aigua de agraz, agrazada. || **En agraç**. *mod. adv.* Abans de temps. **En agraz**. || **Semblant al agraç**. **Agraceño**.
- Agraciar**. *v. a.* Agraciar. || Fer mercé. **Agraciar**.
- Agraciat**, *da. adj. y p. p.* Agraciado.
- Agradable**. *adj.* Agradable, grato.
- Agradablement**. *adv.* Agradablement.
- Agradar**. *v. a.* Causar complacència. **Agradar**, **gustar**. || Saber bo'l menjar. **Gustar**. || **Voler**, **desitjar**. **Gustar**. || **A mi me agrada**; **lo que m'agrada**, **me agrada**; **m'agrada** **perque m'agrada**. *Loc. fam.* Lo que me suena, me suena. || **Lo que no agrada als ulls**, **no agrada a la boca**. *Ref.* Si à la vista no me agrada, no me aconsegueix nada. || **No m'agrada**. *fr.* Manifestant disgust o contrarietat. **Bien reza**, pero mal ofrece. || **Si me**
- agrada**, **no m'agrada**. *fr.* Del joch nomenat Cucut. Mal contento, cuco. || **Si no li agrada**, **que ho deixi**; **si no li agrada**, **que 's passegi**. *Exp.* Que quiera, que no quiera. || **Si no t'agrada no t'hi casis**. Si no te parece bien, déjalo. || **Si no t'agrada no li facis albarda**. Si no te gusta no lo adornes.
- Agradarse**. *v. r.* Complaures, enamorar-se. **Prendarse**.
- Agradat**, *da. p. f.* Agradado. || *Adj.* **Prendado**.
- Agradiu**, *va. adj.* Agradable. **Agradable**.
- Agradivol**. *adj.* Agradable, grato.
- Agrado**. *m.* Aprobació, satisfacció. **Agrado**.
- Agradós**, *a. Adj.* Agradable. || **Mal agradós**. **Aspero**, **brusco**, **desabrido**, **seco**.
- Agraidissim**. *adj.* Molt agrait. **Muy agradecido**. **Agradecidísimo**.
- Agraiment**. *m.* Agradecimiento, gratitud.
- Agrair**. *v. n.* Agradecer, reconocer.
- Agrait**, *da. adj.* Agradecido. || **de mal agraits tot l'infern n'es plè**. *Adag.* Lleno de ingratos está el infierno.
- Agram**. *m. Bot.* Herba graminia. **Gram**. || **Agram porqui**. *Bot.* **Cinch en rama**. || **L'ase per fam**, **menja agram**. *Ref.* La necesidad obliga ó en tiempo de hambre no hay pan duro. || **S'agafa com l'agram**. *fr.* Se pega como una lapa. || **Viure mes que l'agram**. *Loc.* Vivir más años que Matusalem.
- Agramunt**. *Geog.* Vila de la prov. de Lleida, part. jud. de Balaguer. bisb. d'Urgell. Ab els seus agregats reuneix 2452 habitants.
- Agranillar**. *v. a.* Preparar teixit, paper o pell, fent granets. **Agranellar**.
- Agrari**, *a. adj.* Casa del camp. **Agrario**.
- Agrassera**. *f.* Vas pera guardar el such del agraç. **Agracera**.
- Agrassó**. *m. Bot.* Groselleró.

Agrassot. *m.* Gotim de raïm agre, que al beremar se deixa als ceps. **Rebusco.**

Agrassotar. *v. a.* Cullir els agrassots. **Rebuscar.**

Agratcient. *adv.* Adretes. **A propòsito.**

Agravació. *f.* Acció de agravar y agravarse. **Agravación.** || **Agravació de censures.** Acrimiació pera excomunicar. **Agravamiento de censuras.**

Agravament. *m.* Agravamiento.

Agravant. *p. a.* Agravante, agravatorio.

Agravar. *v. a.* Causar perjudici, augmentar la gravetat, oprimir. **Agravar, agobiar, acriminar.**

Agravarse. *v. r.* Ferse mes molesta una cosa. **Agravarse.**

Agravi. *m.* Ofensa, perjudici.

Agravio. || **Alegar d'agravis.**

Fr. Ter. Decir de agravios. || **Desfer agravis.** *fr.* Satisferser. **Des-hacer agravios.** || **Venjar agravis.** *fr.* **Desfer agravis.**

Agraviadament. *adv.* Ab ofensa. **Agraviadamente.**

Agraviador. *a. adj.* Qui agravia. **Agraviador.**

Agraviar. *v. a.* Fer agravis. **Agraviar.** || **Si tens algu agraviat, no vagis may descuidat.** *Ref.* Quien siembre abrojos no ande descalzo.

Agraviarse. *v. r.* Enfadarse. **Agraviarse, formalzarse, ofenderse, picarse.**

Agraviat. *da. adj.* Ofés. **Agraviado, enconado, desatendido, desdenado, desairado.** || *p. p.* de **Agraviar.**

Agraviats. *Hist.* Nobles partidaris d'En Carles d'Austria, desposseïts per En Felip V després de la guerra de successió. **Agraviados.**

Agraviós. *a. adj.* Injurioso, insultante, ofensiu.

Agre. *a. adj.* Agrio, acre, ácido. || *m.* Del terror. Sabor de la tierruca. || Parlant del pa, o del llevat pera pastarlo. **Ahilado.** || Metall poch flexible. **Agrio.** || A la pintura, defectes al dibuix

o al color. **Agrio.** || **Ferse agre.** *fr.* Travallar de mal gust. **Hacerse de mal, cuesta arriba.** || Fer tornar agre. *fr.* **Acedar, avinagrar.** || **Perdre l'agre.** *fr. fam.* Perder la costumbre. || **Punta d'agre.** *fr.* Agrillo, rabanillo. punta. || **Tornarse agre.** **Agriarse, acedarse.**

Agredols. *adj.* Barreja de gust agre y dols. **Agridulca.**

Agreferir. *v. a.* Atacar per sorpresa. **Agredir.**

Agregar. *v. a.* Ajudar, reunir. **Agregar, incorporar.**

Agregat. *da. p. p.* **Agregado.** || *m.* Conjunt de coses. **Agregado.** ||

Quim. Particules del mateix genre, que formen un cos voluminos. **Agregado.** || — **de boigs.** Gavilla de locos. || — **de disbarats.** Hato de disparates.

Agrejar. *v. n.* Tindre agror. **Ser agrillo, tener punta de agrio.** **Asprejar.**

Agrella. *f. Bot.* Fulles menjívoles. **Acedera.** || — **Borda.** *Bot.* Planta medicinal. **Romaza.** || — De fulla rodona. **Acedera romana.**

Agrelletes. *f. Bot.* Planta semblanta a la agrella. **Acederilla, aleluya.**

Agrement. *adv.* Ab rigor o aspresa. **Agriamente.**

Agremiar. *v. a.* Formar gremi pels efectes tributaris. **Agremiar.**

Agremionarse. *v. r.* **Engrumescerse.**

Agrench. *ca. adj.* Quí comença a tornarse agre. **Ac. do, acidulo.**

Agresa. *f.* Condió de lo qu'es agre. **Acidez.**

Agressió. *f. Ant.* **Acomesa. Acometida, agresión.**

Agressiu. *va. adj.* Propi pera acometre. **Agresivo.**

Agressor. *a. m. y f.* Qui acomet pera ferir o matar. **Agresor, homicida, matador.**

Agrest. *a. adj.* **Agreste, silvestre, rústico.**

Agreuament. *m.* **Agravi. Agravio,**

Agreujar, *v. a.* Agraviar.
Agret, *a. adj.* Un poch agre.
 Agrillo, agrete.
Agriar, *v. a. Met.* Disgustar, Agriar, enconar.
Agriarse, *v. r.* Tornarse agre.
 Agriarse, ahilarse.
Agricol, *a. adj.* Relatiu al conreu de la terra y a qui la treballa.
 Agrícola.
Agricultura, *f.* Travall de conreu de la terra. Art que l'ensenya. Agricultura. || Pertanyent a l'agricultura. Agrario.
Agrifoll, *m. Bot.* Boix grèvol.
Agrillonat, *adj.* Que porta grillons. Agrillado.
Agrimensor, *m.* Acanador de terres. Agrimensor, apeador.
Agrimensura, *f.* Art d'acanar les terres. Agrimensura.
Agrió, *m. Vet.* Tumor a les potes dels animals. Agrión.
Agriófach, *ga. adj.* Que's nodreix de carn feréstega. Agríofago.
Agripalma, *f. Bot.* Planta medicinal, anomenada també má de Santa Maria. Agripalma, cardíaca.
Agripi, *na. adj. Med.* Que neix de peus. Agripino. || *n. p.* Agripino.
Agripnia, *f. Med.* Insomni. Insomnio. Agripnia.
Agriar, *v. a. Ant.* Fer tornar agre alguna cosa. Acedar, agriar. || Inquietar un mal. Irritar.
Agriarse, *v. r. Ant.* Tornarse agre, agreujar un mal. Agriarse, enconarse.
Agrisar, *v. a.* Tornar gris. Tomar color gris.
Agrit, *da. p. p. Ant.* Acedado, avinagrado.
Agró, *m. Ornít.* Garça. Urraca. || **Agró roig**. Garça Grua. Urraca purpúrea. || **Agró blanc**, *m.* Martinet. Garzeta mayor. Garzeta menor.
Agrografia, *f.* Descripció del camp. Agrografia.
Agrologia, *f.* Tractat d'agricultura. Agrología.
Agromolliar, *v. a.* Reunirse. Agruparse.

Agrónom, *m.* Versat en agronomia. Agrónomo.
Agronomia, *f.* Teoria de la agricultura. Agronomía.
Agronómich, *ca. adj.* Pertanyent a la agronomia. Agronómico.
Agrar, *f.* Gust agre. Acedia, agrura. || *Met.* Aspresa, vigor. Acrimonia, aspereza, vigor.
Agroreta, *f. dim.* Agrete, agrillo.
Agrós, *a. adj.* Aspre de gust. Acetosó.
Agrositat, *f.* Qualitat d'agros. Acedia, acidez, acetosidad.
Agrumullable, *adj.* Que pot agrumullarse. Engrumecible.
Agrumullador, *a. adj.* Engrumecedor.
Agrumullar, *v. a.* Fer grumulls. Engrumecer.
Agrumullarse, *v. r.* Engrumecerse, cortarse.
Agrumullat, *da. adj.* Engrumecido.
Agrupació, *f.* Acció d'agrupar. Agrupación.
Agrupador, *a. adj.* Agrupador.
Agrupament, *m.* Acció d'agrupar. Agrupamiento.
Agrupar, *v. a. Ant.* Reunir, aplegar. Agrupar, agolpar.
Agruparse, *v. r.* Agruparse.
Agrupat, *da. adj.* Disposat per grups. Agrupado.
Agrura, *f. Ant.* Agror. Acedia.
Aguait, *m.* Observar d'amagat. Acecho. || *Ant.* Guarda. Emboscada. || **Estar al aguait**. Estar a la mira. || **Estar en aguait**, *fr.* Estar al acecho. || **Posar al aguait**, *fr.* Poner en acecho.
Aguaitar, *v. n.* Observar. Acechar, atisbar, vigilar. || **Qui aguaita per el foret véu son mal fat**. *Ref.* Quien acecha por agujero ve su duelo.
Aguament, *m. Ant.* Fer aguda la punta. Agudura, aguzamiento. || Sutilesa. Agudeza.
Aguant, *m.* Efecte de aguantar, fortaleça, sofriment. Aguante. || — **a la bolina**. *Naut.* Aguante a la bolina. || — **de vela**. *Naut.* Aguante de vela. || **Nau de molt aguant**. *Naut. fr.* Buque de mucho aguante.

Aguantable. *adj.* Aguantable, soportable.

Aguantar. *v. a.* Sostindre. Tener, sostener. || Soportar. Aguantar. || **Aguantar detrás y abossar devant.** *fr. Naut.* Aguantar detrás y abozar delante. || **Aguantar devant.** *fr. Naut.* Aguantar delante. || **Aguantar els rigos.** *fr. Naut.* Amolejar.

Aguantarse. *v. r.* Asegurarse per a no caure. Aguantarse, sostenerse. Mantenerse. || **Aguantarse ab el company.** *fr. Naut.* Dur igual marxa dos barcos. Aguantarse con el compañero. || **Aguantarse com un soldat vell.** *fr.* Tenerse á las crines.

Aguanyat. *p. p.* S'emplea com interjecció aixís: ¡Mal aguanyat! ¡Qué lástima!

Aguar. *v. a.* Afilar.

Aguardar. *v. a.* Esperar, observar. Esperar, observar, aguardar. || **Aguardar la seua.** *fr.* Estar al husmo.

Aguda. *Geog.* Veinat de Torá (prov. de Lleida).

Agudament. *adv.* Ab agudesa. Agudamente, ingeniosamente, sutilmente, vivamente.

Agudes, (*Pich de les*) *Orog.* Al Montseny, prop de la ermita de Sant Marsal. || — **Roques.** *Orog.* Rocam dit. de Santa Magdalena a la comarca de Olot, demunt del Santuari del Mont.

Agudesa. *f.* Subtilesa, vivesa, sagacitat, acudit. Agudeza, arranque.

Aguerrir. *v. a.* Ferse als perills y fatigues de la guerra. Aguerrir.

Aguilaniu. *Geog.* Poble del bisbat de Lleida, prov. d'Osca, part. jud. de Benabarre.

Aguilar (Francesch). *Biog.* Bisbe de Segorb, que va néixer a Manlleu al any 1826, morint a les derrerres del segle XIX. Era rector del seminari de Córdoba, y atitllat escriptor y orador. A la consagració de Ripoll al any 1893, va dir una remar-

cable oració fúnebre. Va escriure molt encatalà. || — **Francesch.** *Biog.* Relligió agustiniá nadiu de Montblanch. Vivia a les derrerres del segle XVI, y era catedràich de sagrada escriptura a l'Universitat de Lleida. || — **Francesch de P.** *Biog.* Doctor en farmacia, nadiu de Sans, y mort a Barcelona al any 1888. Era académich de la de Medicina, y de la Medich Farmacéutica, y autor de bons travalls professionals.

Aguilar. *Geog.* Caseriu del terme de Tabernoles prov. de Barcelona. || — Despoblat de Sant Pere de Tona, partit jud. de Vich. || — Barriada del ajuntament de Montmasus, part. jud. de Berga. || — **de Basella.** Veinat del districte de Basella, prov. de Lleida. || — **de Segarra.** Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Vich, partit judicial de Manresa, a la vora de la riera de Rajadell.

Aguilench, ca. *adj.* Pertanyent a l'aliga. Aguileno. || **Naç aguilench.** De forma semblanta al bech del aliga. Nariz aguileña.

Aguilera (Antoni). *Biog.* Metje y escriptor de les derrerres del segle XVI. Era nadiu de La Junquera, y va fruir renom a Gualajara, ahont exercia la seva professió científica.

Aguilera. *Geog.* Caseriu del terme de Plá del Panadés, provincia de Barcelona.

Aguiló. m. Aligot. Aguilucho. || *Mec.* Peça de la grua. Aguilón.

Aguiló (Francesch) *Biog.* Jurisconsult, nadiu de Montblanch, que vivia als començos del segle XVII y era autor d'alguns travalls jurídichs prou remarquables. Al any 1611 va publicar un *Memorial* seu, contra els inquisidors de Catalunya. || **Joseph.** *Biog.* Concertista y professor músich que va pertanyer a l'orquestra del Reial de Madrid, y era mestre del

Liceu de Barcelona al any 1864. || **Tomás.** *Biog.* Correctísim escriptor y poeta mallorquí (1812-1884), que va ésser un dels fermes defensors de la renaixença catalana. Van ésser traduïdes al castellà, les seves xamoses balades mallorquines. || —y **Aloy (Rosa).** Escriptora mística y compositora musical, morta al any 1876 essent abadessa de Santa Clara a Barcelona. || —y **Fuster (Marian)** *Mestre en Gay Saber* en 1866, y un dels mes significats escriptors de la renaixença literaria de Catalunya. Va néixer a Palma de Mallorca al 1825, morint a Barcelona al 1897. Era una de les autoritats de la llengua catalana, y autor de obres remarcables, entre elles, de bibliografia. Tenia prou avançades les notes pera son *Diccionari Català*. Va presidir els Jochs Florals de Barcelona als anys 1867 y 1888 y havia sigut chefe de les biblioteques provincials de Valencia y de Barcelona. || — **Plàcit.** *Biog.* Erudit escriptor y bibliòfil, germà d'En Marián, y ferm conreuador també de les lletres catalanes. Nascut a Mallorca, va vindre a Barcelona sejournanthi molts anys, empleat a la Biblioteca provincial. Va morir al any 1910, deixant una munió de valiosos treballs inédits.

Aguiló. *Geog.* Veinat del terme de Santa Coloma de Queralt (prov. de Tarragona).

Aguinyar. *v. a.* Endreçar la mirada. Dirigir, fijar la vista.

Aguiró. *Geog.* Caseriu del terme de Torre de Capdella, provincia de Lleida. || (**Comes de**) *Orog.* Montanya de 2491 metres a la vora de Capdella.

Aguirre (Antoni). *Biog.* Naturalista y estudiós metje autor de un treball meteorològich, que va donarli renóm. Va néixer a Roses al any 1716, morint a Sa-

ragoça al 1779. || — **Domenech.** *Biog.* Jurisconsult y historialre. Va ésser catedràtic en lleis a les Universitats de Barcelona y de Cervera, entre'ls anys 1691 a 1723.

Agulla. *f.* Barreta llarga, prima y punxaguda. **Aguja.** || *Arquit.* Pilar que sosté alguna part del edifici. **Machon.** || Pinacles ornamentals de cloquers y fatxades gòtiques. **Aguja.** || Piràmide alta y estreta. Piràmide, obelisco. || — **d'amortallar sogres.** **Aguja de verdugado.** || — **d'artiller.** Filferro punxós pera sondejar el fogó d'una peça. **Rampilete.** || **de bitàcora.** *Naut.* Serveix de guia al timoner. **Aguja de bitàcora.** || — **De cap o de pit.** *f.* Alfiler. || **De cusir.** *f.* **Aguja.** || **De cusir soles.** *f.* **Aguja de alpargatero** ó de coser suelas. || **D'enllardar.** Pera preparar guisats. **Mechera** || **D'espartier.** **Aguja espartera.** || **De fer floja.** **Lanzadera.** || **De fer ganxet.** **Ganchillo.** || **De ganxo.** **Horquilla.** || **De fer mitja.** De hacer calceta. **D'inclinació.** *Naut.* La que assenyalà els graus d'inclinació del imán. **Aguja de inclinació.** || **Del timó.** *Naut.* **Aguja del timón.** || — **De la mare de Deu.** Alfiler de toca de monja. || — **De matalasser.** **Aguja de ensalmar.** **De monyo.** Que serveix pera recullir el cabell en els pentinats de les dones. **Aguja.** || **De picar.** La que te el cap de vidre. Alfiler de picar || **De sombrero.** Usada segons la moda pera subjectar el barret de les senyoras. || **Horitzontal.** Posició de l'agulla náutica. **Aguja horizontal.** || — **Poladar.** *Actiol.* Mena de peix de morro punxagut. **Aguja poladar.** || — **Pesada.** *Naut.* La que triga endreçar-se envers el Nort, al retirarla. **Aguja pesada.** || **Saquera.** **Aguja de ensalmar.** || Qualsevol de les indicadores dels rellotges. *f.* **Manecilla.** **sata.** || **Buscar una**

- agulla en un paller.** *Ref.* Quitar cruces de un pajar. || **Corre l'agulla.** *f. Naut.* Correr la aguja || **Cos d'agulla.** El forat per ahont s'enfila. Ojo. || **En la punta d'una agulla.** *Loc.* En lo mes insignificant. En la punta de una aguja. || **Enfilat l'agulla.** *Fr.* Enhebrar la aguja. || **Fer passar per un cos d'agulla.** *Met.* Fer patir fam. Matar de hambre. || **Jugar l'agulla.** *fr.* Fer mitja, cusir. Hacer caiceta, coser. || **Montar y desmontar l'agulla.** *fr. Naut.* Posarla a son lloch. Montar y desmontar la aguja. || **No saber agafar l'agulla.** *fr.* Dona poch disposada a treballar. No saber enhebrar la aguja. || **Posar fil a l'agulla.** *Fr.* Començar alguna feina. Poner manos a la obra. || **Punxada de agulla de cusí.** Agujanza. || **Una punta d'agulla.** *Loc.* Part insignificant. Miaja, nada.
- Agullada.** *f.* Cop d'agulla. Agujada, alfilerazo. || Pal pera guiar els bous. Aljada.
- Agulladois.** *Geog.* Caseriu del terme de Mediona, provincia de Barcelona.
- Agullagrossa.** *Orog.* Turó de 850 metres a la serra de Miralles.
- Agullana (Antoni).** *Biog.* Eclesiàstich gironí, abat de Sant Joan de les Abadesses pels anys de 1581. Era autor de la obra *De rebus feudalibus*. || — (**Orosia de**). *Biog.* Poetissa gironina, que va ésser una de les vuit dames premiades per les seves composicions, al certàmen de 1622 pera celebrar la canonisació de Sant Ignasi de Loyola.
- Agullana.** *Geog.* Poble de la provincia de Girona, part. jud. de Figueres.
- Agullassa.** *f. aum.* Agujon.
- Agullat.** *m.* *Ictiol.* Peix. Ferrón, pintarroja.
- Aguller.** *m.* De fil, etc. Hebra. || Ofici de aguller. Agujero. || *Ant.* Canó de posar les agulles. Canuto.
- Agulleria.** *f.* Botiga o comers pera vendre agulles de cap. Alfileria.
- Agulles.** *f.* Present dels pasatgers a les moces d'hostal. Alfileres. || Joch de nois. Alfileres. || *Art. y of.* Barretes de ferro dels telers Jacquard. Agujas. || *Bot.* Planta de les geraniacsies. Agujas. || — **De pastor.** *Bot.* Agujas de pastor, peine de Venus. || **Per agulles.** *fr.* Quantitat senyalada a les promeses pera els seus ornaments. Para alfileres.
- Agulles (Coll de les).** *Orog.* Pas a l'altura de 675 metres a la provincia de Tarragona, entre Pont de l'Armentera y Vallespinosa. || — (**Serra de les**). Al Canigó.
- Agulleta.** *f.* *Dim.* Agujita, agujilla.
- Agulló.** *m.* Punxa d'agulla. Agujón, Fibló. || **Calsigar l'agulló.** *Met. ant.* Tirar coces contra el agujón.
- Agulló (Geroni).** *Biog.* Escriptor dogmàtich del sigle xvi, monjo de Sant Geroni de la Vall de Hebron, en quina biblioteca, hi figuraven algunes obres seves.
- Agulló.** *Geog.* Veinat del terme d'Ager a la prov. de Lleida.
- Agullonada.** *f.* Cop d'agulló. Agujonazo.
- Agullonar.** *v. a.* Fiblar. Agujonear. || Despertar l'amor propi. Agujonear.
- Agullonat, da.** *adj.* Fiblat, picat l'amor propi. Agujoneado.
- Agulloner.** *m.* Operari de ferro-carrils, que obra la clau de la caldera, pera que s'escapi el vapor. Agujetero. || Encarregat de la palanca de l'agulla que desvia el tren. Guarda agujas.
- Agullós, a.** *adj.* *Fis. y quim.* Format de cristalls com agulles. Agujoso.
- Agullots.** *m.* *Bot.* Herba del almizcle. Geráneo almizclado.
- Agur.** *m.* *Ant.* Augurador.

- Agusar.** *v. a.* Fer punta Esmolar. Afilar.
- Agusti.** *m. n. p.* Agustín.
- Agusti, na.** *adj.* Religiosos de Sant Agustí. Agustino. Agustiniàno.
- Agusti (Francesch).** *Biog.* Escripтор ascètic de l'ordre agustiniana, que vivia al segle XVIII. || **Gullem.** Argenter remarcable, de les derrerries del segle XIV Era ciutadà de Barcelona. || — **Joan.** Arquitecte del segle XV que va dirigir les obres de la Catedral de Girona, pels anys de 1471 a 1479, havent construït el rellotge gran d'aquella Seu. || — **Miquel.** Prior del Temple de Perpinyà, a les darrerries del segle XVI. autor del notable *Llibre dels secrets d'agricultura*, quina primera edició va ferse a Barcelona al any 1617. || — **Victorià.** Compositor music de mitjans del segle XIX y autor de obres de cant sagrat, mestre de capella de Reus al any 1866. || — y **Grande (Francesch).** Remarcable pintor d'història, que va neixer a Barcelona al any 1753, morint a Utrera al any 1800. Era deixeble de Mengs, va estudiar a Roma, y al retornar fou nomenat acadèmic de Sant Ferran, pintor del rei, director de l'Escola de Córdoba, y honorari de la de Barcelona.
- Agusti.** *Geog.* Barriada del terme de Tagamanent, prov. de Barcelona.
- Agustinet, a.** *n. p. Dim.* Agustinito, a.
- Agut, da.** *adj.* Agudo. Afilat. || Graciós. Agudo. || — **Agut com una punta d'orinal.** *Loc. fam.* Agudo como punta de colchón. || **Esser molt agut pera notar les faltes dels altres.** *fr. fam.* Ser un lince para las faltas ajenas.
- Agutàngul.** *adj. Geom.* Acutàngulo.
- Agutàngular.** *adj. Geom.* Acutàngular.
- Agutzil.** *m.* Alguacil. Ministre inferior de justícia. || *Met. fam.* Senya. Señal. || — **d'aigua.** *Naut.* Que te l'encàrrech de proveir d'aigua. Alguacil de aguas. || — **de mosques.** L'aranya que les agafa. Alguacil de moscas. || **Agutzil descuidat, lladres cada mercat.** Alguacil descuidado, ladrones cada mercado.
- ¡Ah!** Interj. de dolor ¡Ay! || Manifestant alegria. ¡Ah! ¡Oh! ¡Bueno! || Manifestant indignació. ¡Ah murri! ¡Ah, malvado! || Animant, cridant ¡Ah, la! Manifestant la rialla. ¡Ah, ah, ah! ¡Ja, ja, ja!
- Ahin.** *Geog.* Poble del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló partit jud. de Segorb.
- Ahina.** *f. Ter.* Eina. Herramienta, apero.
- Ahinada.** *f.* Renill de cavall. Relincho.
- Ahinar.** *v. r.* Renillar, cridar el cavall. Relinchar.
- Ahir.** *adv. de t.* Ayer. || Fa poch temps. Ayer. || **Ahir a la nit.** Anoche, ayer noche. || **Ahir al vespre.** Ayer al anochecer. || **Ahir al mati.** Ayer por la mañana || **Ahir per ahir.** Ayer mismo. || **Abans o ans d'ahir.** *Mod. adv.* Anteayer, antes de ayer. || **Abans d'ahir a la nit.** Anteanoche. || **D'ahir ensà.** *Mod. adv.* Desde ayer. || **No abans d'ahir sino l'altre.** Ante anteayer. || **No abans d'ahir a la nit, sino l'altre.** Ante anteanoche. || **Ahir pastor, avuysenyor.** *Ref.* Abajanse los adarves, y aizanse los muladares.
- Ahirar.** *v. a. Ant.* Aborrrir, odiar. Aborrecer, odiar.
- Ahissar.** *v. a.* Enlairar. Izar. || Atiar.
- Ahont, adv. U.** S'usa ab verbs de moviment. Adonde, donde. || Ab verbs de quietut. Donde, en donde.
- Ahont se vulla.** — Donde quiera, dequier.
- Ahontar.** *v. a. Ant.* Avergonyir. Afrontar.

Ahucament. *m.* Plany o veu dels animals. *Mid.* Aullido.

Ahuch. *m.* Plany d'una bestia. Aullido.

Ahur. *Excl.* Adeu. Agur.

Ahurtar. *v. a.* Topar de front. Chocar.

Ahurtarse. *v. r.* Toparse casualment. Toparse.

Aidar. *v. a.* Ajudar. Ayudar.

Aidi. *Geog.* Lloch del terme de Llavorsí, part. jud. de Sort, prov. de Lleida.

Aidols-podrits. *Geog.* Afrau de la alta vall del Fresser, que té 2450 metres d'altura.

Aigol. *m. Ter.* Reguerot que brolla del tollal, y cola entre glebes. Reguero.

Aigua. *f.* Substancia líquida. Agua. **Aygua.** **Pluja.** || — ab neu. Agua de nieve. || — **Beneita.** Agua bendita. || — **Blanca.** Preparada ab acetat de plom. Agua de Saturno. || — **Bona** pera beure. Agua potable. || — **Bruta** o **composta.** Aigua ensucrada ab such de llevors o fruites. Agua compuesta. || — **d'Agraç.** **Agraz,** **Agrazada,** Agua de agraz. || — **de castanyes.** Coccio clara Agua de castañas. || — **de Colonia.** Esencia. Agua de Colonia. || — **de goma.** Agua goma. || — **del Carme.** Alcohol de melisa compuesto. || — **del Ferro.** Agua ferruginosa. || — **del Papa.** Destilada. Agua del Papa. || — **del sofre,** **pudenta.** Agua sulfurosa. || — **de mil flors.** Destilació de excrements de bou. Agua de mil flores. || — **de olor.** Ab substancies aromátiques. Agua de olor. || — **de ordí.** Ordiale. || — **de Rech.** Alema. || **Embassada.** Agua muerta. || — **Ferrada.** Agua de herreros. || **Medicada.** Preparada pera medicina. Agua medicada || — **Mineral.** La que brolla naturalment composta ab substancies mineres. Agua mineral. || **Panada.** Ab un crostó bullit. Agua panada. || **Soma.** La que té poca fondaria. Agua somera. || — **Salada** La que s'hi

posa sal, o naturalment la conté. Agua salada. || **Termal.** Que brolla calenta naturalment. Agua termal. || **Viva.** Provenienta d'una deu natural, que sempre raja. Agua viva.

Aigua amunt. *Mod. adv.* Contra corrent. Agua arriba. || — **avall.** *m. adv.* Que segueix la corrent. Agua abajo. || — **a coll y peu alxut.** *Loc. fam.* Amigos siempre. || — **de febrer,** bona pel sementer. *Afor.* Febrero, cebadero. || — **de jener,** ompla botes y graner. *Adag.* Agua de enero, todo el año tiene tempero. || — **de mars,** herba als sembrats. *Ref.* Agua de marzo, peor que mancha de paño. || — **Freda y pa calent,** causen dolors al ventrell. *Adag.* Agua fría y pan caliente, nunca hicieron buen vientre. || — **entre carn y pell.** Hidropesia. Agua entre carne y cuero. || — **Aigua,** que fa la vista clara. *Ref.* Agua no enferma, ni embeoda, ni adeuda. || — **Passada,** no mou molí. *Ref.* Agua pasada, no mueve molino. || **Aigua va!** *Expr.* ¡Aigua va! || **Anar mal calcat** per l'aigua. *Fr. fam.* Venir con malas cartas, ó con los papeles mojados. || **Anarsen tot** en aigua. *fr. Fam.* Suar molt. Hacerse en agua. || **Ofegarse** en poch aigua. *fr. met.* Espantarse per poca cosa. || **Aixó** es curat ab aigua beneita. *Expr. fam.* Eso se cura con una telaraña. || **Ballar** l'aigua al devant. *Fr. fam.* Ballar el agua delante. || **Cel** a roquetes, aigua a bassetes. *Ref.* Cielo aborregado, suelo mojado. || **Donar aigumans.** *Fra.* Dar aguamanos. || **Donar** l'aigua per amor de Deu. *fr.* Llover á cántaros, á cubos. || **Escampar** l'aigua. *fr. met. fam.* Orinar. || **Estar ab aigua fins** a coll. *fr.* Estar con el agua á la boca, ó tener la sogá á la garganta. || **Estar** entre dues aigües. *fr. Met.* Estar perplejo. || **Fa aigua** d'avi. *Exp. Ter.* Babea. || **Fer aigua** la embarcació. *fr.* Hacer agua. ||

Fer aigua. *fr.* Fer provisió. Hacer aguada. || **Fer l'aigua tota clara.** *fr. Fam.* Trabajar en vano, coger agua en cesto, ó en harnero. || **Fer vindre l'aigua a la boca.** *fr. Met.* Hacerse la boca una agua. || **Fondrers com la sal a l'aigua.** Esvahintse els bens. Hacerse sol y agua. || **Guanyar les aigües.** *fr. Naut.* Adelantar una embarcació. Ganar las aguas. || **Guardat d'aigua que no corri y de gat que no mioll.** *fr.* Guárdate del agua mansa. **Esser aigua alguna cosa.** *fr. Met.* De poch valor. Ser de agua y lana. || **Esser mes clar que l'aigua.** *fr.* Ser una cosa más clara que el agua. || **Mateguanyada aigua que beheu.** *fr.* Reniego de bestia que en invierno tiene siesta. || **No diguis d'aquesta aigua no beuré,** per tórbola que sigui. *Ref.* Nadie diga de esta agua no beberé. || **No guanyar algú l'aigua que beu.** *Loc.* No ganar alguno el agua que bebe. || **No poderse'n treure l'aigua clara o neta.** *Fr. Met.* No poder sacar en limpio ó en claro. || **No trovar aigua al mar.** *fr.* No tindre habilitat. No hallar agua en el mar. || **Passen aigua!** *Expr. fam.* ¡Adios, oruca le dió! **Passar per aigua.** Esbandir. *Met. fam.* Hacer algo de prisas y atropelladamente. || **Pendre l'aigua de lluny.** *fr. Met.* Contar una cosa desde'l comens. Tomar de atrás el agua. || **Portar aigua al mar.** *fr. Met.* Voler ensenyar a qui sab mes. Los necios enseñan á los sabios. || **Portar l'aigua al seu moli.** *fr. Met.* Llevar el agua á su molino. || **Posar aigua al vi.** *fr.* Aguar, bautizar el vino, merar. || **Qui aigua atura, blat mesura.** *Ref.* Aconsella la economia. Quien endura, caballero va en buena mula. || **Qui's nega, no sab de quina aigua beu.** *Loc.* Sácame de aquí, y degüéllame allí. || **Sembla que no es pera enterbolir l'aigua.** *Loc.* Parece que no en-

turbia el agua. || **Sense dir aigua va.** *fr. Met. fam.* Sin decir agua va. || **Tirar aigua a la cara.** *fr.* Pera retornar. Echar agua al rostro. || **Tirar aigua al mar.** *fr. Met.* Donar a qui te molt. Echar agua al mar. **Tornarse aigua poll.** *fr. Met.* Esvahir esperances. Salir huero, quedarse alpiste, volverse agua de cerrajas, volverse el sueño del perro.

Aiguabarreig. *m.* Conjunció de les aigües de dos cursos fluviats. Confluencia.

Aiguabella. *Geog.* Poble de la conca del Flamisell, prov. de Lleida.

Aiguabeneitera. *f.* Piqueta pera l'aigua beneita. Pileta para el agua bendita.

Aiguablava. *Hidrog.* Cala del terme de Palafrugell costa de Girona.

Aiguacuit. *Act. y of. m.* Materia enganxada, feta de carnoes, pera unir la fusta. Cola,

Aiguada. *f.* **Aiguat.** *Pint.* Color dissolt en aigua. || *Mer.* Provisió d'aigua dolça pera el consum de la nau.

Aiguader. *a. adj.* Qui no beu vi. Aguado, abstemió.

Aiguadevalls. *Hidrog.* Riu que s'uneix al Cardoner a la vora de Sant Llorenç dels Piteus.

Aiguadora. *Hidrog.* Riera que brolla als vessants de la serra d'en Cija, y s'uneix al Cardoner prop de Cardona.

Aiguafort. *m.* Agua fuerte.

Aiguafreda. *Geog.* Ayguafreda.

Aigualir. *v. a.* Aguar, frustrar, merar.

Aigualit, da. *adj.* Aguado.

Aiguamaner. *m.* Aguamanil.

Aiguamoix. *m.* Aguazal. || *Hidrog.* Riu de la Vall d'Aran, que prop de Pedrós te'l seu aiguarreig ab el Garona.

Aiguamoll. *m.* Aiguamoiç.

Aiguamurcia. *Geog.* Poble del part. jud. de Vendrell a la prov. de Tarragona, a la vora del riu Gayá.

Aiguanaf. *m.* Agua de azahar.
Aiguanegra. (*Cim de*). *Orog.* Cimall entre Castellfollit y Olot, a l'altura de 700 metres. Es de formació volcànica.
Aiguaneix. *Hidrog.* Cabdalosa font de Puigmal.
Aiguapoll. *adj.* Covarot, cloch, (parlant d'ous). Huero.
Aiguar. *v. a.* Aigualir. Aguar.
Aiguardent. *m.* Aguardiente.
Aiguarrás. *m.* Aguarrás.
Aiguasalada. *Hidrog.* Nom que's dona al riu Saldes del Bergadá.
Aiguat. *m.* Aguacero, aguaducha.
Aiguavés. *f.* Vessant, costat de una serra, teulada, etz. Vertiente.
Aiguera. *f.* Frogadero, pila de fregar.
Aigües. *f. pl.* Aguas.
Aigües tortes. *Hidrog.* Saltant qu'entre rocalls estimba les aigües del riu Aiguamoix a la vall d'Aran.
Aigüera. *f.* Frogadero.
Aillar. *v. a.* Isolar. Aislar.
Aillat, da. *p. p.* Isolat. Aislado.
Aimar. *v. a.* Amar.
Aimerich. *Biog.* Vegis. **Aymereich.**
Aimerich. *Geog.* Partida rural de Valls, provincia de Tarragona.
Aimeruda. *Biog.* Segona muller del comte Borrell I de Barcelona ab qui va casarse pels anys 977 a 988.
Aimía. *f.* Estimada. Amada.
Ainar. *v. n.* Renillar.
Ainet de Cardós. *Geog.* Caseriu del terme d'Estahon, prov. de Lleida. || — **De Bessan o de Vallferrera.** Poble del part. jud. de Sort, prov. de Lleida.
Aineto. *Geog.* Poble del terme de Lladorre, provincia de Lleida.
Aiódar. *Geog.* Poble del bisbat de Tortosa, part. jud. de Lucena.
Airable. *m.* Enrabiad. Irascible.
Airada. *f.* Cop d'aire, refredat. Aire.
Airar. *v. a.* Enrabiad, enfadar, desesperar. Airar.
Aire. *m.* Aire. Vent. || Perfecció,

gentilesa. Aire, garbo, gallardia.
 || *Mús.* Temps y moviment del cant o del só. Aire. || — **Acana-lat.** El que cola per un paratge estret. Aire colado. || — **Vital.** Que serveix pera la respiració. Aire vital. || **Aires nadius.** Els del lloch o pais d'ahont un hom s'ha criat. Aires nativos. || **Al bell aire.** *Loc.* A plaer, con comodidad. Aire que talla. *Exp.* Aire molt fret. Aire que corta. || **Ab aire.** *adv.* *Fam.* Ab acert. Con aire. || **Açotar l'aire.** *Fr.* Debades. Echar lanzas en el mar. || **Creure en l'aire.** *fr.* Esser crédul. Creerse del aire. || **Estar en l'aire.** Sense posició ferma. Estar en el aire. || **Fer por l'aire.** *fr.* Esser molt poruch. Temerse del aire. || **Guardar els aires.** Complaure. Guardarle á alguno el aire. || **L'aire l'ofén.** *fr.* Se diu de qui es delicat. Ofenderse del aire. || **Mudar d'aire.** Qui cerca el restabliment de la salut. cambiant de lloch. Mudar aires. || **Mudarse ls aires.** *fr.* *Met.* Cambiarse la sort. Mudarse el aire. || **No fá un alé d'aire.** *fr.* No hace ó no corre un pelo de aire. || **Parar l'aire.** Calmarse, sosegar-se, cesar el aire. || **Parlar del aire.** *fr.* Hablar de la mar. || **Parlar en l'aire.** *fr.* *Fam.* Parlar sense fonament. Hablar al aire. || **Passar aire.** Sentirse aire fresch. Correr ó pasar aire. || **Passar o alimentarse del aire.** *fr.* Confiar sense motiu. Alimentarse del aire. Menjar poch. Sustentarse del aire. || **Pendre l'aire.** *fr.* Posarse en lloch ahont l'aire hi toqui. Tomar el aire. || **Pendre els aires.** *fr.* Tomar aires. || **Portar en l'aire.** *fr.* Llevar en el aire, en peso, en volandas. || **Quedarse en l'aire.** *fr.* Pararse, quedar en el aire.

Aireferirse. *v. r.* Sufrir un ataque de aplopegia.
Airejar. *v. a.* Oretgar. Airear, orear.
Airejat, da. *p. p.* Aireado, oreado, ventilado.

Airet, *m. dim.* Airecillo.
Airó coronat, *m. ornit.* Aucell.
 Airón.
Airola, *f. Ant.* Era para batir. ||
 Parada de terra pera planters.
 Plantío.
Airós, *a. adj.* Dit del temps. Ai-
 roso. || *Met.* Garbós. Airoso.
Aiserola, *Hidrog.* Estany de la
 vall de Aran.
Aislador, *m. y f. Fis.* Lo que ser-
 veix pera aislar la corrent o la
 força elèctrica. Aislador.
Aislament, *m.* Acció d'aislar.
 Aislamiento.
Aislar, *v. a.* Aislar. Rodejar,
 deixar sol. Aislar.
Aislarse, *v. r.* Retreurers del
 tracte. Aislarse.
Aislat, *da. p. p.* Aislado. || **Viure**
 aislat. Viure retret. Vivir ais-
 lado.
Aisó, *Biog.* Personatge de provi-
 nensa goda, que pels anys 825
 va ésser capdill dels catalans,
 promovent una revolta contra
 els francs, y apoderantse de
 gran part del territori; va llui-
 tar ab el comte feudatari
 Bernat, obligant als exèrcits
 de Pepin a lluitar ab les seues
 hosts. Desde la presa d'Auso-
 na al any 827 per les tropes
 franques, no s'esmenta mes a
 Aisó.
Aital, *pron. ind.* Tal.
Aitambé, *conj. Ant.* Tambièn.
Aitant, *pron.* Tant. Tanto. || *adv. t.*
 Fins a tant. Hasta tanto. || **En**
 aitant, *m. adv.* No obstant. Sin
 embargo, no obstante.
Aitó, *Biog.* Bisbe de Vich al sigle
 x. Va ésser mestre del papa
 Silvestre según. Al temps de
 aquell prelat, van ésser reuni-
 des temporalment les diòcesis
 de Vich y de Tarragona.
Aitona, *Geog.* Vegis. Aytona.
Aixa, *f.* Azuela. || **Mestre d'aixa**.
 Qui treballa en fer naus. Car-
 pintero de ribera. || **Possar per**
 aixà, *fr.* Debastar la fusta ab
 l'aixa. Azolar.
Aixada, *f.* Eina de treball. Azada.
 || —de galló. Que té al ensemps

forma d'aixada y d'escoda.
 Azadón de peto. || **Escarpallera**.
 Arpiot.

Aixadell, *m.* Magalló pera arren-
 car herbes. Escarda, escardillo,
Aixadella, *m.* Eina pera xarco-
 lar. Escardillo.
Aixader, *m.* Ferrer que fa aixas
 des y altres elnes. Azadonero.
Aixadó, *m. dim.* Azadoncillo.
Aixafada, *f.* Trepitjada. Pisada.
Aixafar, *v. a.* Aplastar, estrujar,
 pisar.
Aixalabament, *m.* Atolondramien-
 to.
Aixalabrat, *da. adj.* Atolondrado,
 exaltado.
Aixalar, *v. a.* Cortar las alas.
Aixalatar, *v. a.* Injuriar de palabra,
 insultar.
Aixaliar, *v. a.* Atabalar. Atolon-
 drar.
Aixalies, *f. pl.* Esparverament.
 Azoramiento.
Aixam, *m.* Enjambre. Multitud. En-
 jambre.
Aixamar, *v. n.* Enjambrar.
Aixambrar, *v. n.* Aixamar.
Aixamenar, *v. a.* Repartir y arre-
 plegar els aixams. Enjambrar.
Aixamenarse, *v. r.* Arraimarse.
 Arracimarse.
Aixanés, *m.* Soroll, rebombori.
 Escandalera.
Aixamorar, *v. a.* Secar.
Aixamorat, *da. adj.* Húmedo.
Aixamostar, *v. a.* Aixamorar.
Aixamostat, *da. adj.* Aixamorat.
Aixamplament, *m.* Ensanche.
Aixampliar, *v. a.* Ampliar, ensan-
 char dilatar.
Aixamples, *m.* Roba que resta
 als vestits pera aixamplarlos.
 Ensanches. || **Donar aixamples**.
fr. Met. Donar llicència extre-
 mada. Dar ensanches. || Donar
 temps pera arreglar un nego-
 ci. Dar ensanches.
Aixamplis, *m.* Aixamplament.
Aixancoamallá, *Mod. adv.* Cama
 aci cama allá. A horcajadas.
Aixancarrament, *m.* Acció de
 aixancarrar. Espancarramiento.
Aixancarrarse, *v. r.* Espanca-
 rrarse.

- Aixancarrat, da.** *adj.* Esparrancado.
- Aixanfrantar.** *v. a.* Fer xanfrans, especialment en treballs de fusteria. Chafanar, achafanar.
- Aixanguer.** *m.* Corretja pera subjectar l'arada al jou. Co-yunda.
- Aixapar.** *v. a.* Abrir, rajar.
- Aixarcolar.** *v. a.* Treure l'herba dels sembrats. Escardar, sachar.
- Aixarmentar.** *v. a.* Recullir els sarments podats. Sarmentar. || La acció d'aixarmentar. Sarmentera.
- Aixarop.** *m.* Beguda medicinal molt endolcida. Jarabe. || *Met.* Disgust, trago amarch. Jarope. || Aixarop de pàmpol. Vi. Agua de cepas.
- Aixarpar.** *v. a.* Cazar, cojer, prender.
- Aixarrait, da.** *adj.* Enjuto, seco.
- Aixarrancar.** *v. a.* Obrir y separar les cames. Esparrancar, despatarrar.
- Aixart.** *m.* Empelt. Ingerito.
- Aixaugar.** *v. a.* Nàut. Fer seguir la embarcació. Remolcar, sirgar.
- Aixaus.** *m.* Prometido, adehala.
- Aixàvega.** *Geog.* Veinat de Mont-real. (Farragona).
- Aixecar.** *v. a.* Alzar, elevar, levantar.
- Aixella.** *f.* Sobaco.
- Aixelleró.** *m.* Cuadrado.
- Aixeribir.** *v. a.* Fer tornar viu. Despabillar. || Alegrar.
- Aixeribirse.** *v. r.* Despabillarse, despejarse.
- Aixeridament.** *adv. m.* Alegremente.
- Aixeridesa.** *f.* Vivesa de moviment o d'ingeni. Viveza.
- Aixerirse.** *v. r.* Aixeribirse.
- Aixerit, da.** *adj.* Viu, llest. Despabilado. || Més aixerit que un pèsol. *fr. Fam.* Más listo que Cardona.
- Aixeta.** *f.* Canilla, espita, grifo, llave. || Aixeta de pas. Pera donar pas al fluit. Espita de paso. || Posar aixeta. *fr.* Espitar. || Vendre a la menuda el vi. Vendre al ramo.
- Aixicament.** *m.* Empetitir, encongir. Achicamiento.
- Aixicoirat, da.** *adj. Bot.* Que sembla la xicoira. Achicoriáceo.
- Aiximés.** *m. Arquít.* Finestra arquejada, ab columna al mitx, d'estil romànic y ojival. Ajimez.
- Aiximplat, da.** *adj.* Que sembla ximple. Atontado.
- Aixirivall.** *Geog.* Caseriu de la parroquia de Sant Julià de Lloria, a la Vall d'Andorra. || — (Riera de). *Hidrog.* Curs que desaigua al Valira, a la vall d'Andorra.
- Aixis.** *adv. de m. y de t.* Así. || Aixis, aixis. *mod. adv.* Mitjanament. Así, así. || Aixis, bé. *fr.* Aixis, com. Así como. || Aixis com aixis. *fr.* De todos modos. || Aixis de fet. *fr. Ant.* Así, de hecho. || Aixis meteix com. *mod. adv.* Igual á, de la misma manera que. || Aixis que. *Conj. caus.* Así es que, de suerte que, por lo cual. || *adv. t.* Luego que, así que. || Aixis que aixis, aixis com aixis. Es aixis. *mod. adv.* Entenguís. Advértese.
- Aixó.** *pron. dem.* Esto, eso. || Aixó encara. *Fr.* Esto pase. || Aixó és altra cosa. *Expr. fam.* Eso es otro cantar, o eso es harina de otro costal. || Aixó fa pler. *Excl.* Eso es bueno, me felicito de ello. || Aixó hi ha y bon pès. *Loc. fam.* Esto y nada más. || Aixó per aixó. *Mod. adv.* Lo mismo, pintiparado, por lo mismo. || Aixó plá! ¡De ninguna manera! || Aixó prou! ¡Con mucho gusto! || Aixó que. *Loc.* Eso que. || Aixó rail! ¡Si no es mas que eso! || ¿De qui és aixó? D'aquell que no ho ven. *Ref.* Hacienda tu dueño te vea: donde no está su dueño, ahí está su dueño. || En aixó. *adv.* Mentres. En tanto, mientras. || ¿En aixó estém? *Loc.* ¿Estas tenemos? || Per aixó. *Exprs.* Por tanto. || ¿Qué tenim ab aixó? *Loc.* ¿Qué adelantamos con eso?

- Aizol.** *m. art. y of.* Aixà petita. *Hacha.* || — **de dos caps.** Ab fulla de aixà y de destral. Alco-tana.
- Aizolat** *m. Ant.* Dot. Dote.
- Aizolemia.** *f. Astron.* Constelació; dita Cabra. Axolemia.
- Aixollar.** *v. a.* Esquilar, motilar.
- Aixonar.** *v. a.* Despampanar, deshojar. || Cullir les olives a mà sense sonmoure l'arbre. Orde-ñar.
- Aixonarse.** *v. r.* Ajupirse. Agacharse.
- Aixopat, da.** *adj.* Lo que està xop. Empapado.
- Aixopluch.** *m.* Abrigo, refugio.
- Aixoplujarse.** *v. r.* Posarse a cobert, servarse de la mullena. Cobijarse, albergarse.
- Aixorca.** *f. Ant.* Manilla o braçat. Ajorca.
- Aixordar.** *v. a.* Asordar, ensordecer.
- Aixovall.** *Geog.* Poblet de la parroquia de Sant Julià de Loria, a la vall d'Andorra.
- Aixovar.** *m. Ajuar.* || *Ant.* Dot. || Fer l'aixovar. Preparar la canastilla.
- Aixugamá.** *m.* Paño de manos, toalla. || El que s'emplea pera aixugar els plats. Albero.
- Aixugar.** *v. a.* Enjugar, secar. || Acabar els líquits continguts en algun vas o eina. Apurar, agotar. || **Aixugar tunyina.** Assecar y salar la carn de tunyina. Amojamar. || **No aixugar per sol que fassi.** *Mod. verb.* No hacer carrera. || **Tant com ne plou el vent n'aixuga.** *Ref.* Comido por servido; tanto ganado, tanto comido.
- Aixugarse.** *v. r.* Enjugarse, secarse. || **Aixugat que sues.** *Loc. iron.* S'aplica als ganduls. Arròpate que sudas.
- Aixullar.** *v. a.* Aixollar.
- Aixurmar.** *v. a. Ant.* Remar pera ajudar la nau menada pel vent. Remar por debajo.
- Aixut, a.** *adj.* Enjuto, seco. || Parlant de vins. Seco. || Parlant del temps. Sequia.
- Aixutesa.** *f.* Aixut. Mancat de aigua. Sequedad. || Poch atractiu. Arido.
- Aixurriar el gos.** *Ter.* Atiar, abordar. Azuzar.
- Aja.** *Geog.* Caseriu de Vilallevant, prov. de Girona.
- Ajagut, da.** *p. p.* Echado, tendido, acostado.
- Ajamolirse.** *v. r.* Aixiquirse. Agacharse, acurrucarse, humillarse, ovillarse.
- Ajar.** *v. a.* Abastar, haver. Alcanzar, coger.
- Ajassarse.** *v. r.* Echarse, tenderse.
- Ajaure.** *v. a.* Posar coses a terra. Tender.
- Ajaures.** *v. r.* Posarse les persones o els animals llarchs a terra. Acostarse, echarse, tenderse. || Ficar-se al llit per trobar-se malalt. Encamarse, meterse ó ponerse en la cama. || Doblegarse els blats a la planta. Acamar-se, echarse los panes. || **Ajaureshi.** *Met. fam.* Seguir la voluntat d'altres. Pasar por ello. Rendir-se a la fatiga. Dar con la carga, en tierra, rendirse á la carga. || Cedir en algun assumpte. *fr.* Dar su brazo á torcer.
- Ajocada.** *f.* Lloch ahont s'amaga la caça. Agazapada. || *adj.* La gallina que cova. Aclocada.
- Ajocarse.** *v. r.* Ajupirse. Agacharse, bajarse. || Anarsen a jòch la avirám. Recogerse.
- Ajòch.** *m.* Jacija.
- Ajogaçat, da.** *adj.* Juguetón, re-tozón.
- Ajornalar.** *v. a.* Llogar treballadors a jornal. Tomar gente á jornal.
- Ajornar.** *v. a.* Aplazar, dilatar. || Senyalar jorn. Emplazar.
- Ajovarse.** *v. n.* Ajaures la gallina pera covar o ésser coberta pel gall. Aclocarse.
- Ajuda.** *f.* Ayuda. || Servicial. Lavativa, ayuda. || **Ajuda de cambra.** Ayuda de càmara. || **Ajuda de cost.** Socors en diner. Ayuda de costo. || **Ajuda de oratori.** Sagristá. Ayuda de oratorio. || **Ab l'ajuda de Deu.** *Loc. fam.*

- Con la ayuda de Dios. || **Ab l'ajuda de veïns.** *Loc. fam.* Con ayuda de vecinos. || **No ha menester ajudes.** *fr.* No ha menester acólitos.
- Ajudant, a.** *adj. y p.* Ayudante. || *m.* Qui te càrrech d'ajudant. Ayudante.
- Ajudar.** *v. a.* Ayudar. || **Ajudant Deu.** *Mod. verb.* Dios mediante. || **Ajudar a bé morir.** *fr.* Ayudar á bien morir, agonizar. || **Ajudar a missa.** *fr.* Servir y responder al celebrant. Ayudar á la misa. || **Ajudat, que ajudat hi há.** *Mod.* Ayúdate y ayúdarte he. || **A qui muda, Deu l'ajuda.** *Ref.* A quien muda, Dios le ayuda. || **A qui no't pot ajudar, no vullés tos mals comptar.** *Ref.* Llorar á boca cerrada, y no dar cuenta á quien no le da nada. || **Aviat és dit, «Malalt Deu te ajut».** *Loc. fam.* El sano al doliente, so regla le mete. || **Deu diu: «Ajúdat y t'ajudaré».** *Afor.* Fíate de la Virgen y no corras: ayúdate y ayúdarte he: á Dios rogando y con el mazo dando. || **Al qui cau y s'alça, Deu l'ajuda.** *Afor.* Ayúdate y ayúdarte he. || **Cames, ajudeume.** *Mod. verb.* ¿Pies para que os quiero? || **Deu ajut.** *Mod. verb.* ¿Qui ho veurá? N'hi ha per temps. Va para largo, es hilar largo.
- Ajuntament.** *m.* La corporació que té a son càrrech, el govern administratiu d'un poble. Ayuntamiento. || El terme comprès dintre dels llandars municipals. Ayuntamiento. || *Ant.* Acte carnal, juntura.
- Ajuntarse.** *v. r.* Ayuntarse, juntarse.
- Ajupir.** *v. a.* Subjectar contra voluntat. Atrapar. Sujetar.
- Ajupirse.** *v. r.* Agacharse, bajarse.
- Ajust.** *m.* Conveni, avinença. Ajuste. || **Ajust de comptes.** Ajuste de cuentas. || **Mes val un dolent ajust que l mellor plet.** *Ref.* Mas vale mala avenencia que buena sentencia.
- Ajustador.** *m.* Ajustador. || *Typ.* El caixista que compagina. || **Compaginador.**
- Ajustar.** *v. a.* Convenir, contractar. Ajustar, concertar. || **Ajuntar** alguna peça de metall o de fusta. Ajustar. || **Aplegar** lo escampat. Recoger, reunir. || **Tancar gaire bé les portes y finestres.** Entornar. || **Ajustar el compte.** *Fr.* Corregir. Ajustar la golilla. || **Ja t'ajustaré l compte.** *Expr. d'amenaça.* Ya te ajustaré las cuentas.
- Ajustat, da.** *p. p.* Ajustado. || *adj.* Recte, just. Ajustado. || **Tocar o cantar ajustat.** Tocar, cantar ajustado.
- Ajusticiar.** *v. a.* Ajusticiar.
- Ajutjament** *m.* *Ant.* Adjudicació. Adjudicación.
- Al.** *Prep.* de acusatiu y de datiu. Al. || Partícula de temps, d'execució y de moviment. Al. || **Al cap.** (del bastó, de la taula, etc). *Fr. adv.* Al cabo, al extremo || **Al cap.** (del mes, del any, etc). Al cabo, al fin. || **Al cap d'amunt** Al extremo, en la cumbre. || **Al d'avall.** En resumidas cuentas, al fin y al cabo, al extremo. || **Al cap vespre.** Al anochecer, al oscurecer. || **Al cel sia.** En paz descanse, en gloria esté. || **Al cim.** (de la montanya, del campanar, etc). A la cumbre, á la cima, á lo alto. || **Al cim** (de la taula, del banch, etc). Encima de, sobre. || **Al cim de tot.** A lo más alto, arriba. || **Al comptat.** (comprar o vendre). Al contado, de contado. || **Al de partit.** A la parte. || **Al devant de.** Enfrente de, frente á. || **Al manco.** Al menos. || **Al mes dient.** (vendreh). Al mejor postor. || **Al mes llaroh** A lo más, á lo sumo, cuando más. || **Al mitj.** En medio, en el centro. || **Al pas de la porta.** En el umbral de la puerta. || **Al pich del dia.** En mitad del día || **Al punt de baix.** (posar o tindre les armes). En el seguro. || **Al punt de dalt.** (idem). Amartillar, montar. || **Al punt de la una, de**

- les sis, etc. A la una en punto, á las seis en punto. || **Al ras.** Al raso. || **Al sendemá.** Al día siguiente, al otro día. || **Al vespre.** A la noche, por la noche. || **Al voltant.** Al rededor, entorno.
- Ala.** *f.* Ala. || *f.* De qualsevol au, per menjar. Alón. || Coses o persones arreglerades. Hílera. *ala.* || *Mil.* Tropes situades a dreta y esquerra del centre. **Ala.** || *Fort.* Ala, flanco. || *Arquit.* Part del edifici que surt enfora. **Ala.** || *Orog.* Pendent d'una montanya. **Ala.** || Del barret. **Ala.** || De la orella. **Ala.** || **Ala, ala!** *Inter. fam.* ¡Ea, vamos! || **Ala de mosca.** *Art. y of.* Peça pera ajustar taulons. Engany al joch de cartes. Ala de mosca. || **Ala segura.** *Ant.* Resaga d'un exércit. Retaguardia. || **Batiment d'ales.** Aleteo. || **Cop d'ala.** Aletazo. || **En ala.** *mod. adv.* En fila. || **Esser tocat del ala.** *fr. fam.* Ser tentado de la hoja. || **Esser un cap d'ala.** *fr.* Esser aventatjat. Ser el primero, ser el más distinguido. || **Trencat d'ales.** Decaigut, desanimat. Alicaído.
- Alá.** *m.* Veu arabiga. Deu. Dios. || —Gos de presa. Alano.
- Alá (Antoni).** *Biog.* Escriptor y académich, docte en ciencias exactes. Era nadiu de Barcelona, ahont va morir al any 1831, habent escrit travalls remarcables. || **Ruiz de (Carme).** Professora barcelonina, que va fundar un métode d'ensenyansa pera tallar robes, essent premiada en exposicions. Va morir al any 1892. || **y Rute (Joan Bta.).** Catedràtich del seminari de Tarragona al any 1878, y canonge de la catedral de Barcelona. Era nadiu de la prov. de Tarragona, y va morir a les darrerries del sigle XIX. Era autor d'obres apologétiques.
- Alabaix, a.** *adj.* Alicaído.
- Alabança.** *f.* Lloança. Alabanza. || **Omplir d'alabances a algú.** *fr. fam.* Llenarle á uno de alabanzas.
- Alabar.** *v. a.* Lloar. Alabar, elogiar. || **Alábat ruch,** que a fra't duch. *Adag.* Alábate cesto, que venderte quiero. || **Cada oller,** cada alaba les seves olles. *Adag.* Cada oller alaba su puchero. || **Li alabo'l gust.** *Expr.* Alceo su gusto. || **Si viu no mancará qui l'alabi.** *fr. Fam.* S'aplica a qui alaba les coses propies. Como él viva no faltará quien le alabe.
- Alabarda.** *f.* Llança ab una mena de destrál al cim. Alabarda. || **Cop d'alabarda.** Alabardazo.
- Alabarder.** *m.* Guardia reial. Alabardero. || *Fig. y Iron.* Els que a soldades aplaudeixen als teatres. Alabardero.
- Alabarse.** *r. r.* Jactarse. || **Alabarse de lo que'ns deuria avergonyir.** *fr.* Hacer gala del sambenito. || **Te'n pots ben alabar.** *Expr. fam. irón.* Alábate polla, que has puesto un huevo, y ese huero.
- Alabau (Balbina)** *Biog.* Remarcable cantratiu d'ópera, nadiu de Barcelona, y una de les primeres deixebles del mestre Obiols. Va començar la seva carrera artística al any 1842, cantant al Liceu de Barcelona. || —y **Quingles.** Escriptor dogmàtich, nadiu de Vich, ahont va acabar la seva vida al any 1802. Era frare trinitari, y va escriure també de assumptes erudits.
- Alabaust.** *m. Miner.* Carbonat de cals concrecionat. Alabastro. || —**Oriental.** Té colors bonichs y és fácil de donarli pullment. Alabastro oriental.
- Alabern.** *Biog.* Niçaga d'artistes gravadors barcelonins, que's feren remarcar als començos del sigle XIX per les seves atitllades obres. Cal esmentar de ells, els anomenats Joan, académich de la de ciencias y arts, y autor d'una estampa que representava els derrers moments d'En Lacy a Bellver;

- En Ramón, autor de mapes y paisatges, que va donar a conèixer al any 1839, el procediment fotogràfic d'En Daguerre; En Pau, germà de l'anterior, que va morir al any 1860, havent gravat les selectes estampes de la *Biografía eclesiástica*; y En Camil Alabern y Casas, que va nèixer a Barcelona al any 1825, morint a Madrid al any 1876 y va ésser primer gravador de la fàbrica nacional del sello, y autor de una munió de celebrades estampes al acer.
- Alabrent.** *m. Art. y of.* Fadri del moli paperer que treu la pasta de la tina y fa'ls fulls. Laurente, secador.
- Alacaigut, da.** *adj.* Alicaido.
- Alacaio.** *m.* Criat de llureia, moço de peu. Lacayo.
- Alada.** *f.* Formiga ab ales. Alada, alaica.
- Aladar.** *m.* Cabells que cauèn demunt dels polsos. Pulsera.
- Aladern.** *m. Bot.* Mota. Aladierna, ladierna.
- Aladrell.** *Geog.* Caseriu d'Agramunt, prov. de Lleida.
- Aladri.** *m.* Rella. Arada.
- Aladroch.** *m.* Anxova sense salar. Aladroque.
- Alaix (Isidre).** *Biog.* General espanyol, ministre de la guerra al any 1840 y home de valor, que va fer brillant carrera assolint el títol de Marqués de Vergara. Era nadiu de Valls. ||—(Tomás). Frare de l'ordre de predicadors al convent de Barcelona a les derrerries del segle XVI, y autor d'algunes obres relligioses.
- Alambi.** *m.* Aparell pera destilar líquits. Alambique. || **Passar per tots els alambins.** *fr.* Passar por todas las aduanas ó por las picas de Flandes.
- Alambinar, v. a.** Alambicar, acrisolar, alquitorar.
- Alamera.** *f. Ter.* Passeig d'arbres. Alameda.
- Alambor.** *m.* Munt. Montón,
- Alamús.** *Geog.* Poble de la prov. y partit jud. de Lleida.
- Alandi (Cristófol).** *Biog.* Pintor barceloní, que vivia a les derrerries del segle XIX y va distingirse pels seus quadres de genre. Era autor de *La flanera catalana* presentat a l'Exposició de Madrid al any 1874.
- Alanquins.** Roba de cotó, de color groguench. Mahón.
- Alantoit.** *f. Anat.* Mena de bufeta del fetus. Alantoides.
- Alar.** *v. a.* Ferir als ancells d'alguna ala. Herir en el ala.
- Alarada.** *f. Ter.* Esbalot. Alboroto, algazara.
- Alarb.** *m.* Alarbe, árabe. || *Ter.* Golafre.
- Alarcon (Arcangel de).** *Biog.* Frare caputxi nadiu de Torredembarra, fundador del convent de la seva ordre a Valls. Era bon poeta castellá y vivia a les derrerries del segle XVI.
- Alarde.** *m.* Fantasia, orgull. Alarde. || **Fer alarde.** *fras. castell.* Jactarse, pavonearse.
- Alardó.** *m.* Estacada a les vores d'un riu. Pequeña estacada.
- Alarich.** *n. p.* Alarico.
- Alarich.** *Biog.* Quart comte de Besalú dependent dels reis francs, que pels anys de 843 y 44, era al ensemps senyor de Girona y de Empuries. Va ocasionar moltes vexacions als eclesiástichs, obligantlo el rei Carles a reparar les seues cruents persecucions.
- Alarma.** *f. mil.* Atach improvisat, consternació. Alarma. || **Gridar alarma.** *fr.* Al arma, al arma. || **Tocar alarma.** *fr.* Tocar á rebato.
- Alás (Bartomeu).** *Biog.* Famós gramátich, nadiu de Valls, ahont per privilegi ensenyava al any 1313, la llengua llatina.
- Alás.** *Geog.* Poble del bisbat y partit de la Seu d'Urgell, prov. de Lleida.
- Alat, da.** *adj.* Que té ales. Alado, aligero.

- Alatejar.** *v. a.* Moure les ales. **Alatear.**
- Alatrencar.** *v. a.* Trencar les ales a un auell, insecte, etc. **Allquebrar.**
- Alatxa.** *f.* Peix, mena de sardina. **Alacha.**
- Alba.** *f.* Claror que precedeix a l'eixida del sol. **Alba.** *|| Bot. f.* Arbre. **Alamo.** *|| f.* Vestidura blanca, que al celebrar usa el sacerdot. **Alba.**
- Alba.** *Geog.* Caseriu del terme d'Aiguamúrcia, prov. de Tarragona. *|| — Geog. Ant.* Nom que als itineraris de l'època romana, s'apropiava al riu Besòs. *|| — (Coll de l')* Collada del terme de Tortosa, ahont hi ha una ermita a la Verge Maria.
- Albada.** *f.* Caramelles. **Albada, alborada.** *|| Post.* Poesia descriptiva. **Albada.** *|| Aubada.*
- Albages.** *Geog.* Poble de la prov. part. jud. y bisb. de Lleida.
- Albalat (Pere de).** *Biog.* Bisbe de Lleida y arquebisbe de Tarragona, morint a Poblet al any 1251. Trovantse ab el rei En Jaume I a la conquesta de València, va consagrar la antiga meçquita, convertint-la en catedral. Va escriure dels concilis de Tarragona y d'Alcaniç.
- Albanell (Galcerà de).** *Biog.* Bisbe català, nadiu de Barcelona al any 1561 morint al 1626. Era preceptor d'En Felip IV en sa juvenesa, y va escriure obres polítiques, històriques y religioses. *|| — (Raimon).* Escriptor barceloní del segle XVI, autor de bones oracions llatines, escrites envers l'any 1577.
- Albanell (El).** *Geog.* Veinat del terme de Malla, prov. de Barcelona.
- Albandreny.** *m. Art. ant.* Joch de devant de la curenya. **Avantren.**
- Albanyá.** *Geog.* Poble de la prov. y bisbat de Girona, partit jud. de Figueres, a la vora del curs de la Muga.
- Albará.** *m.* Vale, recibo.
- Albarea.** *Geog.* Barriada del terme de Cornudella, prov. de Tarragona.
- Albarda.** *f.* Guarniment de les besties de càrrega. **Albarda.** *|| Met.* Xulla de cansalada. **Albarda.** *|| Albarda gallinera.* **Albarda plana.** **Albarda gallinera.** *|| Si no t'agrada, no li fassis l'albarda.* *Ref.* Si no te gusta no le compres adornos.
- Albardá.** *m. Ant.* Comediante, go-rrero, truán.
- Albardanejar.** *v. a. Ant.* Hacer vida bohemia, vivir sobre el país.
- Albardar.** *v. a.* Posar albarda a les cavalcadures. **Albardar.** *|| Met.* Afalagar. **Engatuzar.** *|| Albardar al revés.* *fr.* Esdevenir lo contrari de lo que s'espera. **Volverse la albarda a la barriga,** traspintarse. *|| Cuidado que no albardem l'ase al revers.* *Exp. fam.* Plegue a Dios que orégano sea y que no se nos vuelva alcaravea.
- Albarder.** *m.* Qui fa albardes. *|| Baster.* **Albardero.**
- Albardería.** *f.* Ofici y lloch pera fer o vendre les albardes. **Albardería.**
- Albardó.** *m.* Mena d'albarda. **Albardón.**
- Albareda.** *f.* Lloch plantat d'albes. **Alameda.**
- Albareda.** *Geog.* Caseriu del terme de Navés, prov. de Lleida. *|| — Veinat del terme de Vilatorra,* prov. de Barcelona. *|| — La.* Caseriu de Vilanova de Sau, provincia de Barcelona.
- Albarella.** *f. Bot.* Bolet mengivol que's fa entre albes blanques y castanyers. **Albalelo.**
- Albarells.** *Geog.* Caseriu d'Argensola, prov. de Barcelona.
- Albat.** *m.* Pàrvulo difunt.
- Albatàrrech.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, a la vora del Segre.
- Albedriu.** *m.* Llibertat y discerniment de la criatura humana. **Alhedrio.**
- Albegés (Arnau).** *Biog.* Arquj-

- tecte català de les derrerries del segle xiv, autor d'algunes obres, d'aquell temps bastides a Barcelona.
- Albejar.** *v. r.* Alborear
- Albelda.** *Geog.* Vila del bisbat de Lleida, part. jud. de Tamarit de Litera, prov. d'Osca.
- Albench.** *m.* Pell fina y blanca entre la fusta y la escorxa dels arbres. Albura.
- Albeniz (Isaach).** *Biog.* Musich, compositor de renom merescut. Era nadiu de Camprodón (any 1860) y deixeble del conservatori de Bruseles, va ésser pensonat pel rei Alfons XII, guanyant el primer premi al 1879. Sejornà al estranger molt temps, encare que havia assolit fama de clàssich compositor català. Va morir a Paris al any 1909, essent portat a Barcelona el seu cadavre.
- Alber.** *m. Bot.* Alamo. || — **Blanch.** Alamo blanco.
- Albera.** *Geog.* Poble de la Catalunya francesa, a l'altura de 521 metres, dessota del pich fronteric ab Espanya. || — *Hidrog.* Riera que neix a la vessant N. dels Pirineus Orientals, al coll Forcat, y desaigua a la del Portús, prop del poble de La Esclusa.
- Alberch.** *m.* Albergue.
- Alberch.** *Geog.* Veinat del terme de Santa Maria de Oló, prov. de Barcelona.
- Albercoch.** *m.* Albaricoque, albaricoque. || **Albercoch del ull blanc.** *m.* Petit, molt gustós y blanch gaire bé. Albarillo.
- Albercoquer.** *m. Bot.* Albaricoquero.
- Albereda.** *f.* Alameda.
- Alberes (Les).** *Orog.* Nom donat pels francesos, a la banda del Pirineu, a la dreta de la carretera de Girona a Perpinyá.
- Alberesa.** *f. Min.* Cals carbonatada. Alberesa.
- Alberge.** *m.* Fruit de l'alberger. Alberchigo.
- Alberger.** *m. Bot.* Varietat de l'abricoquer. Alberchiguero, Alberchigo.
- Alberginar.** *m.* Terra plantada d'alberginies. Berenjena.
- Alberginia.** *f.* Berenjena. || **Cop d'alberginia.** Berenjenazo.
- Alberginiera.** *f. Bot.* Berenjena.
- Alberich.** *n. p.* Alberico.
- Alberich y Casas (Joseph).** *Biog.* Metge y escriptor professional y polítich, un dels fundadors del *Diario de Reus*, y autor de algunes memories y traduccions. Va néixer a Reus al any 1824 morint al 1874.
- Alberni (Maurici).** *Biog.* Prebete y compositor musich que a mitxans del segle xix era organer de Granollers, y frua concepte per les seves obres de genre relligiós.
- Albernuç.** *m.* Capa ab caputxa y valona, pera lliurarse del fret y de la pluja. Albornoz.
- Alberola.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, part. jud. de Balaguer.
- Albert.** *n. p.* Alberto.
- Albert (Jaume).** *Biog.* Jesuïta nadiu de Besalú, remarcable pels seus erudits sermons. Va morir a Gandía (Valencia) al any 1638. || — **Pere.** Famos compilador de les *Costums generals de Catalunya*, y tractadista de dret consuetudinari. Era canonge de Barcelona, y va concorre al any 1249 al Concili de Tarragona. || — **Ramón.** Primer General de l'ordre de la Mercé al any 1317, conseller del rei En Jaume II y embaixador pera tractar la pau ab Nàpols y Sicilia, y les desavinenses entre els reis de França y d'Aragó. Era autor d'obres dogmàtiques, y el Papa En Joan XXII va nomenarlo cardenal. Va morir a Valencia al any 1330. || **Vila (Pere).** Canonge de la Seu de Barcelona, organista de la meteixa, y un dels musichs que assoliren mes enlairada reputació. Va morir al any 1582.

- Alberti (Jaume).** *Biog.* Poeta y gramàtic, nadiu de Girona, que vivia als començos del segle XIX fruint renom pels seus treballs literaris.
- Albesa.** *Geog.* Vila de la prov. de Lleida, part. jud. de Balaguer, bisb. de la Seu d'Urgell. Té agregat el caseriu de Camporells.
- Albet.** *Geog.* Caseriu del terme de Lladurs, prov. de Lleida. || —Veinat del districte de la Vall de Castellbó, prov. de Lleida.
- Albí, na.** *adj.* Blanquinós. **Albino.** || Qui pateix d'albinisme. || Qui té el pel y cabell del tot blanc, y la vista molt feble, veyenthi mes als crepuscals, que a plena llum. **Albino.**
- Albí.** *Geog.* Vila de la prov. y part. jud. de Lleida, dioc. de Tarragona. || —Ciutat del mitjorn de França capital are del depart. de Tarn. Serva records de la dominació catalana aragonesa, haventshi fonamentat la secta dels albígesos, que sostingueren sagnanta lluita al segle XIII.
- Albíguesos.** *m. Hist.* Secta que a mitjans del segle XII va iniciar-se a Albí, refusant l'ús dels sacraments, el culte extern y la gerarquia eclesiàstica. Als concilis de 1170 a 1180, tinguts a Letran y a Albí, van ésser condemnats els albíguesos, promoventse poch temps després la lluita que va durar al Mitjorn de França fins a 1229, intervenint a la brega el rei d'Aragó. Un dels combats mes sagnants va ésser el de Muret al any 1213 perint en ell el rei En Pere el catòlic d'Aragó, y restant presoner d'En Simó de Montfort, l'infant En Jaume, que després va ésser el nostre gran rei conqueridor.
- Albinisme.** *m. Fisiol.* Afecció anómala d'alguns éssers organitzats (animals y vegetals). **Albinismo.**
- Albinyana.** *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Tarragona, part. jud. del Vendrell.
- Albiñana (Joan Francesch).** *Biog.* Remarcable arqueòlech tarragoní. (1802-1868), fundador del museu d'aquella ciutat y soci de doctes corporacions, autor de erudites obres, que al ensemps va deixarne inèdites algunes referents a la història de la seua terra.
- Albió.** *Geog.* Poble del terme de Llorach, prov. de Tarragona.
- Albiol.** *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Tarragona, part. jud. de Valls.
- Albir.** *m.* Arbitrio, juicio, parecer.
- Albirar.** *v. a.* Arbitrar.
- Albitana.** *f. Naut.* Peça de la quilla. **Contrabanque.**
- Albons.** *Geog.* Poble de la prov. bisb. y part. jud. de Girona.
- Alboquers (Els).** Caseriu del terme de Sant Bartomeu del Grau, prov. de Barcelona.
- Albor.** *f. Ant.* Blancor. || *Poet.* Alba. **Albura.**
- Alborot.** *m.* Fressa, moti. **Alboroto, motín.**
- Alborotar.** *v. a.* Pertorbar la pau. **Alborotar.** || **Alborotar el barril.** *fr.* Alborotar la calle. || **Alborotar el galliner.** *fr. Met.* Alborotar el cortijo, el cotarro, el palomar, el rancho.
- Albudega.** *f. Ant.* Meló sense gust. **Albudeca.** || **Sindria.**
- Albuginitis.** *f. Patol.* Inflamació dels teixits fibrosos. **Albuginitis.**
- Album.** *m.* Llibre de memories, pera coleccions, pera dibuixar, etc. **Album.**
- Albumina.** *f.* Líquid immediat dels cossos orgànics. **Albumina.**
- Albuminimetre.** *m.* Instrument pera midar la quantitat d'albumina. **Albuminimetro.**
- Albuminuria.** *f. Med.* Malaltia. **Albuminuria.**
- Alça.** *f. art. y of.* Gruixos de fusta, de sola, de cartró, de metalls usats en certs oficis. **Alza.** || A la Borsa, puja de valors. **Alza**

- Alcabaler.** *m.* Qui cobrava o administrava els impostos anomenats alcabales. **Alcabalero.**
- Alçacoll.** *m.* Collet de capella. **Alzacuello.**
- Alçada.** *f.* Estatura, altura, altitud. || *for.* Apelació. **Alzada.** || **Dir a la alçada d'un campanar.** *fr.* Insultar. Decir de una hasta ciento o el nombre de las pascuas.
- Alçador.** *m.* Eina. **Alzador.** || **Fadrí** que ordena les fulles pera relligar un volum. **Alzador.** || Qui aixeca. **Levantador.**
- Alçait.** *m.* Qui estava encarregat de la guarda d'un castell o d'una presó. **Alçayde.**
- Alcaldada.** *f.* Acció injusta o inconsiderada. **Alcaldada.**
- Alcalde.** *m.* Qui presideix un ajuntament. **Alcalde.** || — **de barri.** Alcalde de barrio. || — **de casa y cort.** Ab el decret de nova planta, s'introduí a la administració de la nostra terra, aquest càrrech de Castella. **Alcalde de casa y corte, de rastro.** || — **del crim.** Jutje que hi havia en algunes audiències. **Alcalde del crimen.** || — **de la saca.** Encarregat antigament de vigilar les exportacions. **Alcalde de sacas.** || — **major.** Jutje lletrat. **Alcalde mayor.** || **Tindre el pare alcalde.** Protector decidit. **Tener el padre alcalde.**
- Alcaldesa.** *f.* La muller del alcalde. **Alcaldesa.**
- Alcaldia.** *f.* Jurisdicció y oficina del alcalde. **Alcaldia.**
- Alcali.** *m.* *Quím.* Substàncies que poden combinar-se y formar sals ab els àcids. **Alcalí.** || **Càustich.** Alcalí animal. || — **Dolç o benigne.** Alcalí dulce ó benigno. || — **Efervescent.** Alcalí efervescente. || — **Fixo o permanent.** Alcalí fijo. || — **Prussiat.** Alcalí prúsico. || — **Terrós.** Alcalí terroso. || — **Vegetal.** Potasa. || — **Volàtil.** Amoniaco. || Lo que conté un alcalí. **Alcalino.**
- Alcalificació.** *adj.* *Quím.* Efecte de alcalificar. **Alcalificación.**
- Alcalimetre.** *m.* Instrument pera comprobar els alcalis continguts en les soses y potasses y la riquesa dels alcalins. **Acalímetro.**
- Alcalisació.** *f.* L'efecte de alcalisar. **Alcalización.**
- Alcalóit.** *m.* *Quím.* Extrets vegetals o animals, que neutralisen els àcids. **Alcaloides.**
- Alcals.** *Geog.* Caseriu del terme de Porqueres, prov. de Girona.
- Alcameluç.** *m.* *Astron.* Estrella de la constelació Artur. **Alcameluz.**
- Alçament.** *m.* **Alzamiento,** levantamiento. || De veda. **Desacoto.**
- Alcanar.** *Geog.* Poble de la prov. de Tarragona, part. jud. y bisbat de Tortosa. || — **(Cases de).** Caseriu del meteix terme.
- Alcanç.** *m.* Diferència de comptes, capacitat, distancia. **Alcance.**
- Alcançar.** *v. a.* **Alcanzar.** Aconseguir, acreditar, sapiguer, entendre, arribar, lograr. **Alcanzar.** || **Alcançar poch o no alcançar gens.** *Ref.* **Alcanzarse** poco ó no alcanzarse más. || **Qui cansa, alcança.** *Ref.* **Amén, amén al cielo llegue.** || **Qui menys procura, alcança mellor.** *Ref.* **Quien menos procura, mejor alcanza.** || **Qui no's cansa, tot ho alcança.** *Ref.* **La porfía mata la caza, ó pobre porfiado saca mendrugo.**
- Alcandora.** *f.* *Ant.* Camisa de tela gruixuda. **Camisa.**
- Alcanfen.** *m.* *Quím.* Substància oliosa de la cânfora. **Alcanfeno.**
- Alcanforar.** *v. a.* Barrejar cânfora ab algún líquit o altra substància. **Alcanforar.**
- Alcanó.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, a la vora del riu Set. Pertany al bisb. y part. jud. de la meteixa ciutat.
- Alcántara.** *f.* Ordre militar. Caixa pera recullir el vellut quan se travalla. **Alcántara.** || *adj.* **Relligiós franciscà de S. Pere de Alcántara.** **Alcantarito.**

Alcántara, (Joaquim Assenoi).

Biog. Autor dramàtic i escriptor (1832-79). Va ésser administrador de correus a Girona, secretari de govern civil, i autor d'algunes produccions dramàtiques, entre elles *Digna de Deu* estrenada a Romea al any 1866.

Alçapén. *m.* Aparell pera agafar aucells. *Oncejera. Art. y of.* Aparell. Alçapié, marchapié.

Alçaprem. *m.* Alzapríma. *Parpal.* || Fer alçaprem. Apalancar, alzaprimar. Alçapremar.

Alçar. *v. a.* Alzar, elevar. || Parlar d'edificis. Subir. || Aumentar el preu. Pujar. || Acusar. Calumniar. || ¡Alça! *mod. adverbial.* ¡Anda! || Alçar el coure o el Christ. *Mod. verb.* Dar grita. || Alçar les mans. *fr.* Pregar. Levantar las manos al cielo. || Alçar la veu. Parlar fort. Alzar, levantar, subir la voz. || Parlar ab orgull. Alzar el gallo. || Alçar pols. Levantar polvareda. Moure disenssions. || Alçar veles. *fr.* Alzar velas, hacerse á la vela. || No poder alçar el cap. *fr.* No poder medrar, no poder cubrirle pelo. || Qui s'alça demati pixa y caga allà ahont vol. *Loc. fam.* Quien madruga halla la pájara en el nido y quien se duerme hállalo vacío. A quien madruga Dios le ayuda.

Alcaravea. *f.* Alcaravía, cumí de Madrid. Comino.

Alçaria. *f.* Estarzar, altura, altitud.

Alcarrás. *Geog.* Poble de la prov. bisb. y part. jud. de Lleida.

Alçarse. *v. r.* Posarse dret, llevarse, rebelarse, cambiar la fortuna. Levantarse, alzarse. || Dit del temps. Serenarse. || Parlar dels cavalls. Alfar. || Alçarse ab alguna cosa. Defraudar. Levantarse, alzarse. || Alçarse a les estrelles o als núvols Ensuperbirse. Levantarse á las estrellas. || Alçarse de puntetes. *fr.* Empinarsse, ponerse de puntillas. || Alçarse el dia. Mellorar el temps. Despejarse. || Alçarse borrasca. Aborrascarse. || Al-

semnos y aneuhi. *Expr.* No entra en misa la campana y á todos llama.

Alçat, *da. p. p.* Alzado. || *Arqui.* Dibuix que representa el frontis d'alguna obra. Alzado.

Alcea. *f. Bot.* Malva vera.

Alciona. *f. Astron.* Estrella de la constelació del Taur. Alción.

Alcions. *m.* Dies que antecedeixen y segueixen el solstici d'hivern. Alciónes.

Alcob. *m.* Muriat d'antimoni. Alcob.

Alcoba. *f.* Dormitori. Alcoba.

Alcobaça. *f.* Alcoba gran. Alcobaza.

Alcòbeta. *f. dim.* Alcòbilla.

Alcofol. *m.* Alcohol.

Alcofoliar. *v. a.* Emborratar. Emborrachar. || Extreure l'esperit d'algun licor. Alcoholicar. || Pintar les pestanyes, les celles y els cabells. Alcoholicar.

Alcofollicar. *v. a.* Alcoholicar.

Alcofollich, *ca. adj.* Pertanyent al alcofol. Alcohólico. || Borraxo. Alcohólico.

Alcoletge. *Geog.* Poble de la prov. bisb. y part. jud. de Lleida.

Alcoll. *Geog.* Caseriu del terme de Linás, prov. de Barcelona.

Alcor. *m. Astron.* Estrella de la qua de la Ossa major. Alcor.

Alcòra. *Geog.* Vila del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló. || *Min.* Pedra espurnejada de taques argentades. Alcòra.

Alcorá. *m.* Llibre de la llei de Maoma. Alcorán.

Alcover y Guitart (Pau). Advocat, poeta, pintor y botànic nadiu de Barcelona, mort al any 1832 a Santa Coloma de Farnés. Va escriure en castellà y pertanyia a l'escola romàntica.

Alcover. *Geog.* Vila de la prov. y bisbat de Tarragona, part. jud. de Valls, ab estació ferroviària.

Alcoverro (Joseph Maria). *Biog.* Remarcable escultor, nadiu de Tivenys (Tarragona), mort a Madrid al any 1908. Era cate-

- dràtich de l'Escola de Belles Arts, y va deixar selectes obres seues, als moderns edificis de la capital d'Espanya.
- Aldudia de Veo** *Geog.* Poble del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló.
- Aldana (Cosme)** *Biog.* Escriptor tortosí que vivia a les derrieres del segle XVI. Estava al servei del Duch Francesch de Médicis a Florencia, y va deixar publicades obres seues en castellà y en italià. ||—**Francesch** *Militar*, escriptor y poeta, nadiu de Tortosa, y germà del anterior. Al any 1525 va fer presoner al rei En Sebastià de combat de Pavia, y acompanyant després per ordre d'En Felip II al rei En Sebastià de Portugal a la expedició d'Àfrica, va morir al combat d'Alcazar al any 1578. Va deixar moltes obres inédites, haventse publicat al any 1593, algunes composicions castellanes, que mostren el gust decadent de la seua època.
- Aldany** *Geog.* Caseriu del terme de Ibars a la prov. de Lleida.
- Aldarull** *m.* Alboroto, clamoreo, griteria.
- Aldat, da** *adj.* Mitj usat. A medio uso.
- Aldea (La)** *Geog.* Caseriu del terme de Tortosa, prov. de Tarragona.
- Aldehit** *m. Quím.* Líquit inflamable. Alcofol deshidrogenat. Aldeida.
- Aldich, ca.** *p. p. Ter.* Gatinat, encanat. Amadrignerado.
- Aldigar.** *v. n.* Gatinar, encanar. Parir la gata.
- Aldosa (La)** *Geog.* Poblet de la parroquia de La Massana, a la vall de Andorra. ||—**Aldosa de Canillo, (La)** *Caseriu* de la parroquia de Canillo a la vall de Andorra.
- Aldover** *Geog.* Vila de la prov. de Tarragona, bisb. y partit jud. de Tortosa, a la vora del Ebre.
- Aldricar** *m.* Seda grollera, extremitat del demunt del capell. Adúcar, aldúcar.
- Aldrich** *n. p.* Udalrico.
- Alducular** *v. n.* Fer els capells alducars els cuchs de seda. Alducular.
- Alduf** *m. Ant.* Catúfol, pandero. Arcáduz, pandero.
- Aldufer, a** *m. y f. Ant.* Tocador de pandero.
- Aldrufalal** *Ant.* Pandero.
- Alé** *m.* Aliento, hálito, vaho. || El que mou la fadiga o cansament. Resuello. || **Beure d'un alé** *fr.* Beber sin resollar, beber de un sorbo. || **No fer un alé de aire** *fr.* No percibir el aire que corre. || **Pudirli a algú l'alé** *fr.* Hederle el aliento ó la boca.
- Aleació** *f.* Meçcla de metalls fosos. Aleación.
- Aleatori** *adj. For.* Incert, eventual. Aleatorio.
- Alech (Coll)** *Oroy.* Collada de 1120 metres d'altura a la Comarca de Camprodón, entre la riera de Bolós y el riu Ter.
- Aledrà** *Biog.* Duch de la Septimania ó Gothia, depenent dels reis franchs entre'ls anys 848 y 852. Va lluitar ab el comte Guillem de Tolosa, que va desposseirio de les places de Barcelona y d'Empuries, y encare que va rescabalarles, el capdill alarb Abderraman, va pendrer-lashi al cap de poch temps.
- Alegació** *f.* Efecte d'alegar, exposició de dret. Alegación, alegato, autoridad, testimonio.
- Alegar** *v. a.* Alegar. || **Alegar de agravis** *For.* Exponer agravios. || **Alegar falsament** *fr.* Alegar en falso.
- Alegat** *m. For.* Alegato.
- Alegoria** *f.* Alegoria.
- Alegra** *f. Cir.* Eina de acer pera descobrir y rascar els ossos del crani. Legra.
- Alegrador, a** *adj.* Qui alegra o causa alegría. Alegrador.
- Alegrar** *v. a.* Alegrar. || **Alegrar els llums** *fr. Met.* Avivarlos. Avivar las luces.

- Alegarse**, *v. r.* Gaudir. Sentir alegría. Alegarse. || Alegarse dels privilegis. *Ant.* Gozar los privilegios.
- Alegrat**, *p. p.* Alegrado, alegre.
- Alegre**, *a. adj.* Alegre. || Joiós, divertit. Jovial, jocosó. || Dit de coses inanimades. Alegre, fausto, placentero. || Color agradós. Agradable. || Alegre de cascos. *Expr.* Poch enteniment. Alegre de cascos. || Ab aquell alegre. *fr.* Conalegría. || Donarse alegre *Expr. ant.* Alegarse, regocijarse. || Estar alegre. *fr.* Alegarse, estar calamocano. Emborrotzarse.
- Alegre (Felip)**. *Biog.* Escriptor de les derrerries del segle XVII y governador del Camp de Tarragona. Era autor de una obra poética, dedicada al arquebisbe Llúmas al any 1695. || — (Francesch). *Biog.* Humanista catalá del segle XVIII, nadiu de Barcelona, molt competent al estudi dels classichs llatins y grechs.
- Alegrement**, *m.* Ab alegría. || *adv.* Alegremente. || Gastar alegrement. *fr.* Gastar en plaers y diversions. Derrochar.
- Alegret**, *adj. dim.* Alegrito.
- Alegret (Antoni)**. *Biog.* Erudit escriptor barceloní, académich de la de Bones Lletres, y autor de remarcables travalls històrichs y lexicógrafs de la llengua catalana, escrits desde 1792 a 1815. Va traduir per acort de la corporació, les *Constitucions de Santa Gilia*. || — y Ferrer (Joseph). Menestral barceloní que a copia d'estudi, va arribar a assolir concepte desavi, havent escrit pels anys de 1823 a 1833, una munió de memories presentades a la Academia de Ciencies y Arts, essent l'iniciador d'una exposició d'artefactes catalans.
- Alegretto**, *m. Mus.* Signe de tonalitat. Alegreto.
- Alegria**, *f.* Alegría. || Regositj molt gran. Alborozo. || *Bot.* Plan-
- ta. Alegría, ajonjolí. || Alegría amagada, candela apagada. *Ref.* Alegría secreta, candela muerta. || Alegría pública. Alegrías, regocijos públicos. || Saltar d'alegría. *fr.* Dar saltos de contento.
- Alegries (Les)** *Geog.* Caseriu de Lloret de Mar, prov. de Girona.
- Alegror**, *f.* Alegría.
- Aleix**, *n. p. m.* Alejo.
- Aleix (Ramón)**. *Biog.* Musich, compositor, y director d'orquestra a mitxans del segle XIX. Era molt popular al Baix Llobregat, y al any 1863, dirigia l'orquestra de Martorell. || — y Batlle (Ramón). Capellá y musich, nadiu de Barcelona, ahont va morir al any 1850. Va ésser mestre de capella de Santa María del Mar, desde 1819, fins a la seua mort.
- Aleixar**. *Geog.* Vila de la prov. y bisbat de Tarragona, part. jud. de Reus, a la vora de la riera de Maspujols.
- Alejar**, *v. a.* Moure les ales. Alejar.
- Alelament**, *m.* Entontiment. Alelamiento.
- Alelar**, *v. a.* Alelar, aturdir, enloquecer, perturbar.
- Alelarse**, *v. r.* Tornarse lelo. Alelarse.
- Aleluya**, *f.* Mot hebraich que significa *Alabau a Deu*. Alabad al Señor. || Temps de Pasqua. Aleluya. || *Bot.* Lújula. || Aleluya, aleluya, qui no mata porch, no menja xulla. *Ref.* Barrabao Jumilla, quien no mata puerco, no come morcilla. || Cobrar aleluya. *fr. Loc. ant.* Cantar aleluya. || Tocar aleluya. Te-deum.
- Alella**. *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, part. jud. de Martaró.
- Alemaný**, *m.* Llengua alemanya. Alemán. || *adj.* Nadiu o pertanyent a Alemanya. Alemán.
- Alemaný**. *Biog.* Cognóm molt extés a Catalunya, aixis per lo que fa a la noblesa desde la formació de la nacionalitat

- catalana, com per lo relatiu a una niçaga d'artistes remarcables. A l'any 1389, un nomenat Alemany, escultorava capitells y basaments a la catedral de Barcelona. || — **Gabriel**. Pintor y escultor que vivia pels anys 1451 a 1489. || — **Joan**. Pintor barceloní que vivia al 1491. || — **Joan**. Doctor en medicina y astrólech que va viure als començos del segle XVI. || — **Llorenç**. Escriptor, fill de pares catalans que accidentalment va néixer a Madrit al any 1799, morint al 1855. Era remarcable políglota. || — **Tomás**. Pintor esmentat en documents de 1446 a 1449. || — **Janer de (Vicenta)**. Llorejada escriptora y profesora de taquígrafia a l'Escola d'institutius de Barcelona, en quina ciutat va morir al any 1900.
- Alemanya**. *Geog.* Imperi de l'Europa Central. **Alemania**, **Germania**.
- Alemanyes**. *f. pl.* Roba pera vestits. **Alemanetas**.
- Alena**. *f.* Eina de acer o de ferro, punxaguda y un xich torta, que serveix a alguns oficis pera cusir. **Lezna**. || **Punxagut com la alena**. **Aleznado**.
- Alenada**. *f.* Aliento, hálito, vaharada
- Alenar**. *v. n.* Respirar, vahear. **Alentar**. || *v. a.* Donar forma de alena. **Aleznar**. || **Punxar ab la alena**. **Aleznar**.
- Alendar**. *v. n.* Alé o respiració forta. **Resollar**.
- Alendó**. *Geog.* Caseriu del terme de Ferrera, prov. de Lleida.
- Alentar**. *v. n.* **Alentar**, **respirar**. || *v. a.* Encoratjar. **Alentar**.
- Alentarse**. *v. r.* Encoratjarse, retornarse. **Alentarse**.
- Alentat**, *da. p. p.* **Alentado**. || *adj.* Valerós. **Esforzado**, **valiente**.
- Alentorn**. *adv.* Entorn. **Alrededor**.
- Alentorn (Gregori)**. *Biog.* Actor catalá de caracter, que frua concepte als seus papers. Representá al teatre del Odeon els populars entremesos de aquells temps, avans de l'instauració del nostre teatre regional.
- Alentorn**. *Geog.* Caseriu del terme de Anyá, prov. de Lleida
- Aleny**. *Geog.* Veinat del terme de Calonge, prov. de Barcelona.
- Aleñá (Francesch)**. *Biog.* Distingit metge de Calella, a mitxans del segle XIX, a qui, entre altres treballera deguda una memoria trasmesa a l'Academia de Medicina de Barcelona al any 1855, ab observacions científiques relatives al cólera morbo asiàtic.
- Alep**. *m.* Cilindre vertical que mogut per l'aigua, impulsa la mola superior del molí. **Rodezno**.
- Alepi**. *m.* Roba fina de llana o de seda. **Alepin**. || **Alepi de la reina**. Tela mes fina que la estamenya. **Alepin de la reina**.
- Alerany y Nebot (Joseph)**. *Biog.* Doctor en farmacia, y catedràtic de la seua facultat a les Universitats de Barcelona y de Madrit. Va néixer a Tivisa al any 1821, morint al 1861, deixant escrites remarcables obres.
- Alerigues (Miquel)**. *Biog.* Mestre argenter establert a Perpinyá al segle XV, entre quines obres cal esmentar un reliquari servat a Arles.
- Alers**. *m.* **Bot.** Arbre. **Alercs**.
- Alerta**. *f.* Senya d'atenció dels centinelles a la nit. **Alerta**. || *adv.* Ab vigilancia. **Alerta**. || **Anar, estar alerta**. *fr.* Estar alerta, sobre el aviso, traer la barba sobre el hombro. || **Aneu alerta**. *Expr.* Guàrdate del diablo. = **Ull alerta**. *fr.* Ojo avizor.
- Ales**. *f. pl.* **d'Ala**. || Llibertat, protecció. **Alas**. || *Art. y of.* Peçes postices als telers y a altres aparells de treball. **Alas**. || *Anat.* Parts carnosos del cos semblantes a les ales. **Alas**. || *Bot.* Anguls formats per les fulles. **Alas**. || Distribució de les peces a la taula del joch de escachs. **Alas**. || *Mus.* Teclès del

- instrument dit Espineta. Alas. || *Poet.* Lleugerera d'algun concepte. Alas. || *Nàut.* Veles accessoris. Alas. || **Batament d'ales.** Aleteo, aletada, sacudida de alas. || **Caure les ales del cor.** *fr.* Abatirse, caerse las alas del corazón. || **Donar ales.** *fr.* Dar alas. || **Estar ab les ales alçades.** *fr.* No perder de vista. || **Fer caure les ales.** *fr.* Cortar ó quebrar las alas. || **Fer caure les ales del cor.** Quebrar las alas del corazón. || **Pendre ales.** *fr.* Cobrar alas. || **Per sa ruina H nasqueren ales a la formiga.** Da Dios alas á la hormiga para morir mas aina. || **Tallar les ales.** *fr.* Cortar los vuelos, quebrar las alas. || **Trencat d'ales.** Aliquebrado.
- Aleshores** *adv. t.* Entonces.
- Alessan (Joan Carles).** *Biog.* Industrial barceloní, mort al any 1882, que va fonamentar algunes profitoses institucions, que donaren expandiment al trafec y al treball.
- Alet.** *m. Com.* Comissionat, sindich. **Sindico.** || Procurador o notari sense plaça. **Aspirante.** || Subjecte astut. **Peine, pua.** || **¡Quin alet!** *Expr.* Buen pájaro, linda caña de pescar.
- Aleta.** *f. dim.* Aleta, aletilla. || La que tenen els peixos pera nadar. **Aleta.** || — **Caiguda.** *Naut.* **Aleta caida.** || — **Revirada.** *Naut.* **Aleta revirada.** || **Fer l'aleta.** Aletear, cerneirse las aves. || **Fer l'os.** Hacer la rueda ó el oso.
- Aletar.** *v. a. Ant.* Donar mamar. Dar el pecho.
- Aleteig.** *m.* Moviment de les ales. **Aleteo.**
- Aletejar.** *v. n.* Aletear.
- Aletes.** *Art. y of. dim.* de *ales.* Alas pequeñas. **Alitas.**
- Aleu (Narcís).** *Biog.* Músich cantant d'òpera, compositor y professor, que va sejournar a París, gran part de sa vida, assolint merescuda reputació. Viua a la capital de França al any 1861, y va cobrar renom per les seues cançons espanyo-
- les, de quines n'era entusiasta l'emperatriu Eugenia. || — **y Teixidor (Andreu).** Remarcable esculptor contemporani. Era nadiu de Tarragona y al any 1856 va guanyar per oposicions una càtedra de la Escola de Belles Arts de Barcelona, en quina ciutat va morir a les derrerries del sigle XIX. Va assolir premis en exposicions, y son moltes les estatués que d'ell se serven a Madrid y a Barcelona.
- Alevi.** *m. Ictiol.* Peix d'aigua dolça. **Alevino.**
- Alevós,** *a. adj.* Traidor. **Alevoso.**
- Alevosia.** *f.* Traició, infidelitat. **Alevosía.**
- Alexandre.** *n. p.* Alejandro.
- Alexandri.** *adj. Poet.* Vers de catorce sílabes dividit en dos hemistichs en quin metre, Lambert de Cors y els seus companys van escriure el poema de *La vida d'Alexandre el Gran.*
- Aley.** *Geog.* Caseriu del terme d'Altés, prov. de Lleida.
- Alfa.** *f. Filol.* Primera lletra del abecedari grec, que correspon a la *a* del nostre. **Alfa.**
- Alfabet.** *m.* Abecedario.
- Alfabèticament.** *adv.* Per ordre alfabètic. **Alfabèticamente.**
- Alfabètic, ca.** *adj.* Pertanyent al alfabet. **Alfabético.**
- Alfàbrega.** *f. Bot.* Planta anyal. **Albahaca.** || — **Borda.** **Albahaca silvestre.** || — **Boscana.** **Albahaca montana.** || — **Crespada.** **Albahaca virada.** || — de fulla ample. **Albahaca común.** || — de fulla estreta. **Albahaca enana.**
- Alfachs (Port dels).** *Hidrog.* Port de la vora del Ebre, a Sant Carles de la Rápita, prov. de Tarragona.
- Alfaig (Antoni).** *Biog.* Atitllat escriptor relligiós, monjo benedictí de Montserrat al sigle XVI.
- Alfals.** *m. Bot.* Planta forratgera. **Alfaifa.**
- Alfalsal.** *m.* Lloch ahont hi ha plantat alfals. **Alfarfar, alfalfal.**

Alfalsar. *m.* Tractant ab alfals.
Alfalfero.

Alfalsera. *f.* Lloch ahont s'hi guarda segat l'alfals. Alfalfera.

Alfanet. *m.* *Ornit.* Au de presa.
Alfaneque.

Alfànger. *m.* Mena de sabre tort.
Alfange.

Alfar. *Geog.* Poble de la prov. de Girona, part. jud. de Figueres.
|| — Veinat del terme de Dos rius, prov. de Barcelona. || — Caseriu a la vora del aiguabarreix del torrent de Malanyeu ab el riu Llobregat.

Alfara. *Geog.* Poble de la prov. de Tarragona, bisb. y part. jud. de Tortosa, a la vora del Ebre.

|| — (**Barranch de**). *Hidrog.* Comença al coll del seu nom y desaiqua al Ebre a la vora de Xerta. || — (**Coll de**). *Orog.* A una de les estribacions del mont Caro, a la vora del Ebre.

Alfarda. *f.* Tribut per dret de aigües. **Alfarda.** || *Ant.* Vel, mantellina. **Alfarda.**

Alfardatx. *m.* *Ter. de la ribera del Ebre.* Llargandaix. Lagarto.

Alfarder. *m.* Cobrador del dret d'alfarda. **Alfardero.**

Alfarrás (Marqués d'). *Biog.* Ques de una de les families de la noblesa catalana, que fruía de merescut prestigi, havent mostrat en temps calamitosos els seus enlairats sentiments. Va ésser arcalde de Barcelona al any 1867 en temps molt crítics, donant mostres de les seues virtuts cíviques.

Alfarrás. *Geog.* Poble de la prov. y bisbat de Lleida, part. jud. de Balaguer.

Alfás. *Geog.* Caseriu del terme de Torrefeta, prov. de Lleida.

Alfaura (Joaquim). *Biog.* Frare cartoixa del segle XVII, autor d'un erudit treball titolat *Origen de las casas de la Cartuja*.

Alfenyich. *m.* Pasta ensucrada.
Alfenique.

Alferç. *m.* Oficial militar que duya la bandera, més per

extensió, s'apropia als subtenents d'exèrcit. **Alferç.**

Alferraç. *m.* *Astron.* Estrella de la constelació del Peysas. **Alferraz.**

Alfès. *Geog.* Poble de la prov. bisb. y part. jud. de Lleida.

Alfeta. *f.* *Astron.* Estrella de segona grossor de la Corona septentrional. **Alfeta.**

Alfi. *f.* Peça del joch d'escachs.
Alfil.

Alfitófach, ga. *adj.* Que's manté de farina. **Alfitófago.**

Alfitófob, a. *adj.* Que sent aversió per la farina. **Alfitófobo.**

Alfàvia f. *Ant.* Eina pera els líquits. **Vasija.**

Alfòn (Jaume). *Biog.* Arquitecte català, que junt ab En Pere Barret construiren el claustre de Montserrat, al any 1490.

Alfondech. *m.* Palol. **Alhòndiga, pósito.** || Llotja de mercaders, Lonja de mercaderes.

Alfondeguilla. *Geog.* Poble del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló.

Alfons, n. p. m. Alfonso.

Alfons I de Catalunya, II de Aragó. *Biog.* Fill del comte

Ramón Berenguer IV de Barcelona y de Petronella de Aragó, primer rei de nació catalana. Va néixer a Barcelona al any 1152, morint a Perpinyà el 1196. Se'l considera un dels poetes catalans més antics, y aixís com ab les armes y sostindre els seus drets, va afagarlo el conreu de les lletres, protegint els trovadors de son temps. || — **II de Catalunya y III d'Aragó**, nomenat *El liberal*. Va heretar a son pare En Pere el gran al any 1285, morint al 1291. || — **III de Catalunya y IV d'Aragó**, fill d'En Jaume II, a qui va heretar al any 1327, morint als trenta set anys d'etat al 1335. || — **IV de Catalunya y V de Aragó**. Va néixer al any 1385, succeint a son pare Ferrán I (d'Antequera) al any 1416, y va morir al

- any 1458. Va conquerir, reunintlo a la seua corona, el regne de les Dues Sicilies al any 1442. Per son caràcter generós, va ésser nomenat *Magnànim*, y per les mostres de son ingení, se'l va titular *Savi*. Va fundar la Universitat de Barcelona al any 1450. || **Alfons II** comte de Provença, al any 1166, morint al 1209. Era fill segon del rei Alfons I de Catalunya, y va sostindre lluites sagnantes ab el comte de Forcalquier.
- Alfonsello (Andreu)**. *Biog.* Canonje de Girona que vivia al sigle xv, y era autor del llibre «*Notes sobre coses molt curioses*», ab noves de les lluites sostingudes al temps del rei En Joan II.
- Alfonsi, na.** *adj.* Pertanyent als reis nomenats Alfons: partidari del meteixos. **Alfonsino**.
- Alfonso de Puig (Agnà)**. *Biog.* Distingida actriu catalana, que als primers temps del teatre regional era primera dama al Odeó, y al Romea, havent estrenat la comedia *Las Modas d'En Pitarra*. Va morir al any 1868, quan ne contava tot just 33 de sa etat.
- Alforja**. *f.* Sach cosit pels caps y obert pel mitx, que serveix pera dur feto al coll. **Alforja**. || **Tirarsho tot a l'alforja**. *Fr.* Echárselo á las espaldas. || **Treurels peus de l'alforja**. *Loc. met.* Desmandarse.
- Alforja**. *Geog.* Vila de la prov. y bisb. de Tarragona, part. jud. de Reus. || — **Coll de**. *Orog.* Desnivell proper a la vila d'aquest nom, a la carretera de Reus a Cornudella. || — **Riera de**. *Hidrog.* Neix sota el coll de l'Alforja, y passant envers Montbrío, desaigua a la vora de Cambrils.
- Alforjer m.** Qui fa o ven alforjes. **Alforjero**.
- Alfou**. *Geog.* Caseriu del terme de Sant Antoni de Vilanova de Vilamajor, prov. de Barcelona.
- Alfret**. *n. p. m.* Alfredo.
- Alga**. *f.* Herba que's cria dins del aigua. **Alga, ova**. || **Alga de vidriers**. Mena d'alga, que al secarse, s'aprofita pera embolicar peces de vidre. **Alga de vidriero**.
- Algalia**. *f.* Reina olorosa que cria el gat d'algalia. **Algalia** || *Cir.* Instrument pera facilitar la orina. **Algalia**.
- Algama**. *Hidrog.* Riu de la prov. de Girona, que desde Sant Martí Sasserras, s'endreça fins a confluïr ab les aigües del Manol.
- Algarada**. *f.* Esvallot causat per tropes de cavalleria en pais enemich. **Algarada**.
- Algarra (Carles)**. *Biog.* Militar, polítich, y escriptor, que va néixer a Barcelona al any 1817, morint a París al 1886. Va figurar entre els capdills carlins de la primera guerra, éssent nomenat comte de Vergara, pel pretendent. Feta la pau, va establirse a França, creuant la literatura.
- Algás**. *Geog.* Caseriu del terme de Gandesa, prov. de Tarragona. || — **Hidrog.** Riu provincial dels ports de Beceit, separant la prov. de Tarragona de la de Saragoça, y desemboca prop de Nonasp al curs del Matarranya.
- Algebra**. *f.* Part de les matemàtiques, que representa per lletres les quantitats. **Algebra**.
- Algebraicament**. *adv.* Segons les regles de l'àlgebra. **Algebraicamente**.
- Algebraich, ca.** *adj.* Algebraico.
- Algebrista**. *m.* Professor d'àlgebra. **Algebrista**.
- Algenib m.** *Astron.* Estrella de la constelació de Pegasso. **Algenib**.
- Algenir**. *Astron.* Estrella de segon ordre al peu del planeta Perseu. **Algenir**.
- Alger**. *m.* Ciutat del Africa. **Argel**.
- Algeri, na.** Nadiu o propi d'Alger. **Argelino**.

- Algeriá, na. adj.** Nadiu o pertanyent a Algèria. *Argelino.*
- Algerri. Geog.** Poble de la prov. de Lleida, part. jud. de Balaguer.
- Algés. m. Ant.** Guix. *Yeso.*
- Algol. Astron.** Estrella de la constel·lació de Perseu. *Algol.*
- Agolmeiça. f. Astron.** Estrella de la constel·lació de Càncer. *Agolmeiza.*
- Algom. pron.** Quelcom. *Alguno.*
- Algorab. m. Astron.** Una de les estrelles de la constel·lació del Corb. *Algorab.*
- Algoritme. m. Mat.** Teoria dels nombres. *Algoritmo.*
- Algoritmich. m. Mat.** Relatiu al algoritme. *Algoritmico.*
- Algosa. adv. Ter.** Alguna cosa. *Algo.*
- Algú. pron. indef.** Algúen, alguno. || **Algú altre.** Otro. || **Si algú.** Si alguno.
- Alguaire. Geog.** Poble de la prov. y bisb de Lleida, part. jud. de Balaguer.
- Alguer. Geog.** Ciutat de l'illa de Sardenya, que pertany ara al regne d'Itàlia. Va ésser fundada als temps de la dominació catalana-aragonesa, parlantse en la comarca el català, que té en ella fervents conreadors.
- Algun, a, alguns, nes. adj.** Algún, alguno, alguna, os, as. || *adj.* Anteposat al substantiu; Algún; y si se li anteposa o be's calla el substantiu, és *Algunos.* || **Algún temps y alguna hora. m. adv.** En otro tiempo, un tiempo fué ó hubo. || **Alguna vegada. m. adv.** Alguna vez.
- Alhaja. f.** Joya, alhaja.
- Alhajar. v. a.** Enjoyar, adornar. *Alhajar.*
- Alhajoç. m. Astron.** Estrella. *Alhajoç.*
- Alhenga. f. Bot. Ant.** Olivella.
- Alhora. adv. de t.** A un tiempo, al mismo tiempo.
- Alhumaix. m.** Munt de pinaça. Montón de hojarasca de pino.
- Ali. m.** Joch de cartes, treuren dos o tres del meteix punt. *Ali* || **Fer ali.** Entenderse para un objeto dado.
- Aliaci, a. adj. Bot.** Semblant a l'all. *Aliáceo.*
- Aliacre. m.** Fel sobreixit. *Ictericia.*
- Aliaga Guasqui (Manel). Biog.** Lletrat nadiu de Xerta, que vivia a les derrerries del segle XVIII, y escriptor professional que va emprendre la publicació de remarcables obres de consulta.
- Aliança. f.** Efecte d'unirse, pacte, parentiu. *Alianza.*
- Aliaria. f. Bot.** Planta. *Aliaria.*
- Aliarse. v. r.** Aliarse.
- Aliat, da. p. p.** Aliado, da.
- Aliberch. Geog.** Caseriu del terme de Montanyola, prov. de Barcelona.
- Ali Bey el Abbassi. Biog.** Vegis. *Badia y Leblich (Domingo).*
- Aliblanch, ca. adj. Ornít.** Aucell d'ales blanques. *Albidipenna.*
- Alicabi. m. Bot.** Bufeta de gos.
- Alicates. f. Art. y of.** Mordacetes ab punta pera certs treballs. || — de punta. || — de tall. || — planes.
- Alieh Roig. m. Ornít.** Flamenco rojo.
- Alicorn. Met.** Animal fabulós. *Rinoceront. Unicornio.*
- Alidada. f. Geom.** Regla pera midar anguls. *Alidada.*
- Alienació. f.** Enagenación. || **Alienació mental.** Begeria. *Alienación mental.*
- Alienar. v. a.** Alienar, enagenar.
- Alienarse. v. r.** Entontirse. *Alienarse.*
- Alienat, da. adj.** Tonto, atontat. *Alienado.*
- Alier (Guillem de). Biog.** Escriptor català del segle XIII, autor del manuscrit *Art de trovar en Lemosí.*
- Aliesat, da. adj.** Esguerrat. *Lisiado.*
- Alifafa. m.** Tumor a les cames de les cavalleries. *Alifafe.*
- Aliform. adj.** Que forma ala. *Aliforme.*

- Aliga.** *f.* Àguila. || Rei dels aucells, insígnia de les legions imperials. Àguila. || *Astron.* Constel·lació boreal. Àguila. || — **Borda.** Àguila bastarda. || — **Coronada.** Àguila imperial, Crieri. Qua barrada calvada, Estorenya, Carpetera. Diferents menas del gènere *Falcó*. || — **Pescadora.** Àguila. Àguila pescadora. || — **Real.** Àguila dorada. || **Esser un'àliga.** *Loc. Met.* Ser una àguila. || **Esserne un'àliga.** Cogerlas al vuelo. || **Veurehi més que una àliga.** Ver más que un lince. || **Naç d'àliga.** Nariz aguileña. || **Donarse a les àligues.** *fr. Fam.* Darse a todos los demonios.
- Aliga.** *Orog.* Cingle del Canigó, prop del roch de la Llozena.
- Aligació.** *f.* Aligación.
- Aligat.** *m.* *Ornit.* Astor. || — dels Petits. Busardo.
- Aligot.** *m.* *dim.* Aguilucho.
- Aligota.** *m.* *aum.* Aguilón.
- Aliguenya.** *f.* *Bot.* Planta perenne. Agulleño.
- Alijama.** *f.* Barri de moros o de jueus. Aljama.
- Aliment.** *m.* Alimento. || El bon aliment fa bon entreteniment el bon aliment, fa tornar jove a la gent. Cara sin dientes hace a los muertos vivientes.
- Alimentació.** *f.* Efecte d'alimentar. Alimentación.
- Alimentar.** *v. a.* Criar, donar aliment. Alimentar, nutrir. || Senyalar aliments. Alimentar. || Fomentar algun afecte o passió. Alimentar, atizar.
- Alimentari,** *a.* *adj.* *For.* Subjecte a qui li assenyalen aliments. Alimentario. || **Llei alimentaria.** Ley alimentaria.
- Alimentici,** *a.* *adj.* Alimenticio. || **Pensió alimenticia.** Pensión alimenticia.
- Alimentós,** *a.* *adj.* Substanciós, nutritiu. Alimenticio.
- Aliments.** *pl.* Pensió senyalada pera mantindres. Alimentos.
- Alins.** *Geog.* Vila de la prov. de Lleida, bisbat de la Seu d'Urgell, part. jud. de Sort. || —
- (**Puig de**) *Orog.* Cim de 2787 metres al S. E. d'Alins. || — (**Vall de**) Vall que s'exten desde'l port de Cabús a Andorra, fins a la Vall Ferrera (prov. de Lleida).
- Alinyá** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. y part. jud. de la Seu d'Urgell. || — *Hidrog.* Riu de la prov. de Lleida; procedeix de les montanyes de la Vansa y desaigua al Segre.
- Alió (Francesch).** *Biog.* Compositor musical, nadiu y mort a Barcelona (1862-1908). Era bon dibuixant al ensemps, y aixís l'interessant volum *Cansons pera cant y piano*, composició seua, lo havia ilustrat ell meteix. || — **Joseph Ignaci.** Metge, y home polítich que vivia a la primera meitat del segle XIX, havent publicat alguns treballs, envers els anys 1833 al 1841.
- Alió** *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Tarragona, part. jud. de Valls.
- Alioli.** *m.* Ajjaceite.
- Aliot.** *m.* *Astron.* Estrella de la Ossa major. Aliot.
- Aliquanta.** *adj.* *Matem.* Parts numèriques, que no divideixen exactament una quantitat total. Alicuanta.
- Aliquetes.** *f.* Alicates.
- Aliquota.** *adj.* *Matem.* Cada una de les parts contingudes en un tot. Alicuota.
- Aliró.** *m.* Ala plumada. Alón.
- Alisar.** *v. n.* *Ant.* Relliscar. Resbalar.
- Aliscara.** *f.* *For.* Pena imposada pels Usatges, a qui ofenia a algun cavaller. Aliscara.
- Alissarina.** *f.* *Quim.* Materia colorant roja. Alizarina.
- Alitandre.** *adj.* Aucell petit. Ali-tierno.
- Alitrencat.** *da.* *adj.* No estar en seny cabal. Atontada. || **Esser un alitrencat.** *f.* *Fam.* Man-carli un bull. Falto de juicio.
- Alivi.** *m.* Mellora de malaltia, auxili, descans. Alivio.

- Allviadíssim, a.** *adj. sup.* Allviadísimo.
- Aliviador.** *m.* Qui alivia. Aliviador.
- Aliviar** *v. a.* Aliviar. Socorre, suavisar, aconhortar. Aliviar.
- Alviarse.** *v. r.* Calmarse, aconhortarse. Alviarse.
- Allviat, da.** *p. p.* Allviado. || *adj.* S'usa ab els verbs; *trovarse, sentirse.* Allviado, mejorado.
- Allviatiu.** *adj. Ant.* Que calma, que aconhorta. Alviativo.
- Aljala.** *f. Ant.* Buirach. Carcaj.
- Aljenet.** *m. Astron.* Estrella de la constelació Perseu. Aljenet.
- Aljeti.** *m. Astron.* Estrella del cap d'Hércul. Algeti.
- Aljub.** *m. Ant.* Cisterna. || Esperó a la vora d'un curs d'aigua. Parapeto, reparo.
- Aljuba.** *f.* Gipó sense mànigues. Jubón.
- Aljup.** *m.* Aljub.
- Aljuvar.** *m. Ant.* Axovar.
- Alm, a.** *adj. Poet.* Lo que nodreix. *Almo.*
- Almacelles.** *Geog.* Poble de la prov. bisbat y part. jud. de Lleida.
- Almacelletes.** *Geog.* Caseriu del terme de Almacelles, prov. de Lleida.
- Almadraba.** *f.* Filat pera pescar tunyina, y lloch ahont se pesca. Almadraba.
- Almagest.** *m.* Aplech d'observacions astronòmiques y geomètriques. Almayeste.
- Almajanech.** *m.* Antiga màquina de guerra, pera llençar pedres. Mandrón.
- Almanach.** *m.* Calendari, pronóstich. Almanaque.
- Almanco.** *adv. quant.* Al menos, por lo menos.
- Almangra.** *f.* Droga de color vermell. Almagra, almazarrón.
- Almarraes.** *m.* Eina pera espiñolar el cotó. Almarraes.
- Almasi.** *Geog.* Caseriu de Balaguer, prov. de Lleida.
- Almasó.** *Geog.* Veinat de Penelles, prov. de Lleida.
- Almatell.** *Geog.* Caseriu de Sobremunt, prov. de Barcelona.
- Almató (Frà. M.)** *Biog.* Relligiós catalá, nadiu de Vich, que de molt jove, va endreçarse al Assia, pera evangelisar, acabant els seus dies martirizat, essent bisbe de Tonkin, al any 1866. Havia fet profons estudis de les parles orientals. || — (Salvi). Metje molt distingit, autor d'algunes obres defensant la escola homeopàtica. Era soci de merit y honorari de la Societat Hannemaniana de Madrit. Va morir a Barcelona al any 1889.
- Almató.** *Geog.* Caseriu del terme de Sant Martí de Bas, prov. de Barcelona.
- Almatret.** *Geog.* Poble de la prov. y part. jud. de Lleida.
- Almazora.** *Geog.* Vila del bisbat de Tortosa, prov. y part. jud. de Castelló.
- Almegó.** *m. Bot.* Planta forratgera. Trébol oloroso.
- Almenar.** *Geog.* Vila del part. jud. de Balaguer, prov. y bisb. de Lleida.
- Almenara.** *Geog.* Vila del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló, part. jud. de Nules. Te estació de ferrocarril. || — **Alta.** Caseriu del terme d'Agramunt, prov. de Lleida. || — **Baixa.** Terme de Fuliola, part. jud. de Balaguer. || — (Serra de) **Orog.** Serralada de la prov. de Lleida, desde Balaguer fins a Aranyó.
- Almenos.** *adv. m.* A lo menos, por lo menos.
- Almera (Benet).** *Biog.* Historiari que vivia a les derrerries del segle XVIII. Era académich de la de Bones Lletres, havent llegit en la pre dita corporació, travalls molt erudits.
- Almerich (Jaume).** *Biog.* Remarcable argenter barceloni, que al any 1481, era conseller de la ciutat.
- Almescat.** *m. Bot.* Planta reïno-sa. Agullots. Pinillo almizclado.

- Almesch.** *m.* Droga olorosa. Al·mizcle. || **Adobar ab almesch.** Al·mizclar.
- Almesquera.** *f.* Vas d'olors. Pe·betero, perfumador. || Certa rata d'aigua. Al·mizclera.
- Almesquí.** *m.* *Bot.* Jonquillo. Jun·quillo.
- Almibar.** *m.* Sucre cuit ab aigua, dolç de fruites en confit. Al·mi·bar.
- Almirall.** *m.* Graduació superior en les marines de guerra, comandant d'una esquadra. Al·mi·rante.
- Almiral (Antoni).** *Biog.* Farma·cèutich de Vilanova y Geltrú, que va escriure al any 1831, una memoria apropiant medis curatius y fent observacions clíniques de la pesta anomenada, cólera morbo. || — (**Valenti**) Advocat, escriptor catalá y remarcable polítich, que va neixer a Barcelona al any 1841 morint·hi al 1904. Partidari de la autonomia com a principi polítich, desde 1868 va ésser un dels mes fermes sostenidors de aquest sistema, figurant primer al partit federal, organisant al any 1869 el pacte de Tortosa. Al any 1879, va fundar el primer diari imprés en llengua catalana, y al 1880, va organisar y presidir el primer Congrés Catalanista, que torná a reunir al 1883, aprovant el programa del catalanisme, concisat en la famosa *memoria* per ell redactada al any 1885. Va fundar també el Centre Catalá, primera societat política catalana. Al any 1896, va ésser president del Ateneu Barceloní. Testamentari d'En Arús y Arderiu, va montar y organisar la biblioteca, que porta el nom de aquell escriptor. Les seues obres nombroses y d'atitllat estil, mostren la fermesa de les seues conviccions y el seu clar criteri, exposant els motius de les aspiracions de Catalunya ab irrefragant argumentació.
- Almirallat.** *m.* Tribunal de mari·na. Al·mirantazgo.
- Almodis.** *Biog.* Comtesa de Barcelona, filla dels comtes de La Marche, y muller que havia sigut d'En Pons de Tolosa. Va enmaridarse ab En Ramón Berenguer I per l'any 1053; y duent a la cort barcelonina, cert alé de grandesa, va morir assassinada pel seu fillastre En Pere Ramón.
- Almodroch.** *m.* *Ant.* Guisat de la cuina catalana. Al·modrote.
- Almogávar.** *m.* Home del camp, que feia correrries pels paissos enemichs. Al·mogávar, al·mogá·rabe.
- Almoina.** *f.* Caridad, limosna. || **La almoina quan la farás, no miris a qui la fas.** *Ref.* Haz bien sin mirar á quien.
- Almoiner.** *m.* Qui reparteix les almoines. Limosnero. || **Frare d'alforja.** || — **de grans.** El re·lligió mendicant, que al mes d'agost recullia els grans que com almoina se li donaven. Agostero.
- Almor.** *Geog.* Veinat del terme de Besalú, prov. de Girona.
- Almossárab.** *m.* Cristiá que practicant la seua religió, vivia baix la dominació dels alarbs. Al·mogá·rabe.
- Almosta.** *f.* Porció de fruits, dolços, etz. que cap a les dues mans ajuntades. Al·morzada, al·muerza.
- Almoster.** *Geog.* Poble de la prov. y bisbat de Tarragona, part. jud. de Reus.
- Almoxerifatge.** *m.* Impost de les aduanes, durant el període mitgeval. Al·mojarifazgo, al·moja·rifadgo.
- Almudejar.** *Geog.* Partit rural al terme de Caseres, prov. de Tarragona.
- Almugadén.** *m.* Capdill d'al·mogávares. Al·mocaden, Al·mocaten.
- Almugáver.** *m.* Al·mogávar.
- Almunia (Andreu de).** *Biog.* Canononge de la catedral de Vich al sigle XIII, competent en dret

- canònic i ordenador de la *Consuetud* d'aquella iglesia. Va morir al any 1234.
- Almunia.** *Geog.* Veïnat del terme de Castellví de la Marca, prov. de Barcelona.
- Almunts.** *Geog.* Caseriu del terme de Sant Agustí de Lluçanès, prov. de Barcelona.
- Alna.** *f.* Mida antiga, un xich mes curta que la mitja cana. *Ana.*
- Aló.** *m.* Ala d'au menjívola. **Alón.** || **Aló-alet.** *adv. m.* Poch a poquet. **Despacito.**
- Alocarse.** *v. r.* Enloquecer, volver-se loco.
- Aloch.** *m. Bot.* Mata verbenacia. Zargatillo, pimientillo. **Feix de vimechs.**
- Alocució.** *f.* Discurs d'un superior als seus subordinats. **Alocución.**
- Alodial.** *adj. For.* Bens lliures de càrrega. **Alodial.**
- Alodialment.** *adv. m. For.* En alou. **Alodialmente.**
- Alodiari.** *adj. For.* Senyor directe. **Alodiario.**
- Alogotrofia.** *f. Med.* Irregularitat en nodrir-se. **Alogotrofia.**
- Alomá y Guasch (Evarist).** *Biog.* Advocat y escriptor professional que a les darrerries del sigle XIX va assolir concepte a Barcelona, ahont va morir al any 1890.
- Alomancia.** *f.* Superstició de endevinar per medi de la sal. **Alomancia.**
- Alomania.** *f.* Passió per la sal. **Alomania.**
- Alomantich.** *ca. adj.* Qui prediu per medi de la sal. **Alomántico.**
- Alomenos.** *adv.* Por lo menos.
- Alonet.** *m. dim.* Aló petit. **Aloncillo.**
- Alongació.** *f. Ant.* Prolongación.
- Alongament.** *m. Ant.* Dilación.
- Aplazamiento.**
- Alópata.** *s. y adv. Med.* Qui segueix el sistema alopatich. **Alópata.**
- Alopatia.** *f. Med.* Sistema tera-
- pèutich que usa de remeis adversos al mal que's combat. **Alopatia.**
- Alopatich.** *ca. adj.* Alopatíco.
- Alopecia.** *f. Med.* Tinya que fa caure'l cabell. **Alopecia, pelona, peladera.**
- Alora.** *adv. t. Ant.* Aleshores. **Entonces.**
- Alós (Joseph).** *Biog.* Catedràtic y canceller de la Universitat de Cervera al sigle XVIII. || **(Joan)** Metge que vivia a Barcelona a la segona meitat del sigle XVIII. Era professor d'anatomia y farmacia a la Universitat. || — **y de Rius (Antoni).** Military escriptor, nadiu y mort a Barcelona (1693-1780). Va servir a la guerra de successió, passant després a Sicília, Nàpols y Mallorca, d'ahont era capitá general. L'ajuntament de Palma va conferirli el títol de fill adoptiu, pera ell y els seus successors, agrait als seus lloables serveis. Era tinent general al esdevenirli la mort.
- Alosa.** *f.* Aucell. **Alondra, terrera.**
- Alotriofagia.** *f. Med.* Neurosis de la digestió. **Alotriofagia.**
- Alou.** *m.* Heretat sense gravamen. **Alodio.**
- Alou.** *Geog.* Caseriu de Balsareny prov. de Barcelona. || — **El.** Veïnat del terme de Sant Agustí de Lluçanès, prov. de Barcelona.
- Alova.** *f. Ornít.* **Alosa.**
- Alövet.** *Geog.* Caseriu del terme de Sant Bartomeu del Grau, prov. de Barcelona.
- Aloy.** *n. p. m.* **Eloy.**
- Aloy (Mestre).** *Biog.* Escultor barceloní, que al any 1351, va comprometrers a esculpturar el cor de la catedral de Girona. || — **(Maurici).** Escriptor festiu barceloní, que al 1848, va publicar un sensacional fascicle titolat; *Filosofia del acreedor y del deudor.*
- Alp.** *Geog.* Poble de la prov. de Girona, part. de Puigcerdá.

- bisb. d'Urgell. || —(Puig d'). *Orog.* Al Pirineu al partit de Puigcerdà; te 2465 metres d'altura. || —*Hidrog.* Riu que neix prop d'Alp y desaigua al Segre.
- Alpaca.** *f.* Teixit de llanes de la bestia de càrrega del Perú, aixís anomenada. **Alpaca.** || *Met.* Metall compost de zench, níkel y plata. **Alpaca.**
- Alpens (Joseph de).** *Biog.* Caputxi, predicador popular, abans de l'exclaustració de 1835. Va morir a etat avançada a Olot al any 1904. Va ésser famós excursionista.
- Alpens.** *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, part. jud. de Berga, bisb. de Solsona.
- Alpi, na.** *adv.* Propi o nadiu dels Alps. **Alpino.**
- Alpinisme.** *m.* Afició de remontar montanyes enlairades. **Alpinismo.**
- Alpinista.** *m. y f.* Aficionat al alpinisme. **Alpinista.**
- Alps.** *Orog.* La serra mes enlairada del centre d'Europa. **Alpes.**
- Alpustost.** *adv. m. Ant.* Quanto antes, lo más presto.
- Alquimia.** *f. Ant.* Art que pretenia trobar per medi de la química, la pedra filosofal. **Alquimia.**
- Alquimiaire.** *m.* Qui's dedicava a la alquímia. **Alquimista.**
- Alquitrà.** *m. Ant.* Quitrà. **Alquitrán.**
- Alquitrancar.** *v. a.* Untar ab alquitrà. **Embrear.**
- Alre.** *adv. Ant.* Altre. **Otro.** || **Es-ser alre d'algu.** *Loc. Ant.* Acaecerle alguna novedad.
- Alrich y Elias (Antoni).** *Biog.* Escriptor barceloní, y traductor molt laboriós, de mitjans del sígle XIX. Al any 1852, va publicar la obra *El socialismo ante el siglo.*
- Als.** *Prép.* d'acusat. y dat; contracció de A els. A los. || *m. adv. Ant.* De otra manera.
- Alsa.** *f. Alça.*
- Alsacoll.** *f. Alçacoll.*
- Alsada.** *f. Alçada.*
- Alsador.** *f. Alçador.*
- Alsament.** *f. Alçament.*
- Alsamora (Esteve).** *Biog.* Pintor catalá del sígle XV. || —(Nofre). Pintor de mitjans del sígle XIX, professor de perspectiva, y autor de varies obres, com el *Viaje óptico por España*, (1851) y el *Tratado elemental de Perspectiva* (1812).
- Alsamora.** *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Lleida, part. jud. de Tremp, a la vora del Noguera Ribagorçana.
- Alsapeu.** *m. Alçapeu.*
- Alsaprém.** *m. Alçaprém*
- Alsapremar.** *v. a. Alçapremar.*
- Alsar.** *v. a. Alçar.*
- Alsaria.** *f. Alçada.*
- Alsarse.** *v. r. Alçarse.*
- Alsat, da.** *p. p. Alçat, da.*
- Alsina.** *f. Bot.* Arbre. Encina, canasca. || —**Borda.** Labierrago. || —**d'aglans dolces.** Encina de bellotas dolces. || —**Surera.** Alcornoque. || **Mes fort que una alsina.** *Expr.* Fuerte como un roble.
- Alsina.** (Alfons) *Biog.* Ferm propagandista de les idees catalanistes, orador y patriota que pels anys de 1899 a 1900 va pendre part activa als mitjans de propaganda. Era nadiu de Celrà y va morirli al any 1901. || —(Ferrán). Economista y ferm aimador de Catalunya, una de les personalitats significades de l'Unió Catalanista, y orador eloqüent. Va fundar diverses institucions industrials, entre elles la *Cooperativa del Ter*, y al morir a Barcelona al any 1907, va fer a la ciutat deixa del Museu experimental del Tibidabo, anomenat *La Mentora*. || —(Pau). Teixidor mecánich, que va neixer a Barcelona al any 1830; diputat provincial y a Corts al 1869, y després de la restauració senador del regne. Honrat y estudiós representant de la classe treballadora, va morir al any 1902, poch menys que obli-

dat, y ocupant un modest em-
pleu municipal. || — (Pere).
Historiari dels començos del
sigle xvi, frare del monastir
de Sant Geroni de la Murtra,
autor d'un bon aplech de bio-
grafies de la seua ordre. || —
Gil. (Joan). Competent indus-
trial de la industria vidriera,
director de la fàbrica de Ba-
dalona, introduint-hi les ino-
vacions dels procediments. Va
morir a Barcelona al any 1893.

Alsina. *Geog.* Caseriu del terme
de Avinyó prov. de Barcelona.
|| — Veïnat del terme de Be-
gues, prov. de Barcelona. || —
Poble del districte municipal
d'Alinyá, prov. de Lleida. || —
de la **Conca**. Caseriu del ter-
me de Alsamora, prov. de Lle-
ida. || — de **Rivelles**. Veïnat
del terme de Vilanova de la
Aguda, prov. de Lleida.

Alsinar. *m.* Lloch plantat d'alsi-
nes. Encinar, encinal.

Alsinar de N Costes. *Geog.* Case-
riu del terme de Fontrubi, part.
jud. de Vilafranca del Pena-
dés.

Alsinelles (Francesch). *Biog.*
Escriptor y eclesiàstic de les
derrerries del sigle xvii, molt
competent en dret canònic.

Alsinet (Joseph). *Biog.* Metge y
escriptor professional del der-
rer terç del sigle xviii. Era
nadiu de Vilanova de Meyá, y
metge del rei En Càrles iii.

Alsineta. *f. Bot.* Alsina petita.
Encineta. || *Herba.* Camedrio.

Alsinoies. *Bot. Ter.* Bolet *pleuro-*
tus. Hongo.

Alsió. *Ornit.* Fumadell.

Alt, a. *adj. y adv. m.* Alto, a. || *Met.*
Excelent, magnífic; preu pu-
jat; dificultós d'entendre. **Alto.** ||
Subjecte o personatge de gran
dignitat. **Prócer**, **magnate**. || **Alt**
bordo. *m. Naut.* Alto bordo. ||
Alt de llóm. *adj.* Alomado, par-
lant de cavalleries. || **Alt o**
baix. || *Loc. ant.* Poco ó mucho.
|| **Alt y fach.** Languirucho. ||
Alts y baixos. Terrenos des-

iguals. **Altibajos**, altos y bajos.
Met. Fets variats. **Altibajos**, vi-
cissituds. || **Caure d'alt a baix.**
Fr. Dar á bajo. || **Com més alt**
més animal. *Afor.* Quanto más
elevado más ridiculo. || **En alta**
mar. *m. adv.* En alta mar. || **Par-**
lar alt. *Fr. met.* Ab confiança
yllibertat. **Hablar alto.** || **Passar**
alts. *fr.* Estar verdes. || **Passar**
per alt. *fr.* Pasarse, irse por al-
to. || **Per alt.** *fr.* A más tardar.
|| **Picar per alt.** *Fr. Met.* Exa-
gerar. Echar por mayor, por arro-
bas, por quintales. **Qui mes alt**
puja, de mes alt cau. *Afor.*
Quien más se encumbra más á caer
se halla expuesto. || **Treure per**
alt. *fr.* Conseguir, lograr.

Alt Empurdá. *Geog.* Regió del
Empurdá que enclou desde la
costa mediterrania, fins al curs
del Fluviá y limitada al N. pels
Pirineus. || — **Llobregat.** La
part de territori entre'l Cim
de Puigllançada ahont les
fonts d'aquest riu s'originen,
fins al pont d'Espelt, passada
la Pobra de Lillet. || — **Urgell.**
La banda de la comarca urge-
llesa que's trova a la esquerra
de la carretera de Madrid a
Barcelona. || — **Vallés.** Sub-
comarca de la del Vallés, en
part composta pels districtes
judicials de Granollers y de
Castelltersol desde la plana
de Vich y el Moyanés fins als
termes inferiors del Montseny.
|| — **Vallespir.** Regió d'aques-
ta antiga comarca catalana,
compresa als llindars de Fran-
ça y Espanya, que confronta
al N. O. ab el Conflent; al N.
ab el Rosselló; el E. ab el Baix
Vallespir y al Mitjorn ab la
Vall del Ter y la Garrotxa.

Alta. *f. Mil.* Presencia d'algun
individuú que havia sigut bai-
xa. **Alta.** || **Figurar en les notes**
de tributació; als hospitals,
acavada una malaltia, passar
a la convalescencia. **Alta.**

Alta Garrotxa. *Geog.* Territori
conegut també per valls del

- Llerca, que té per llindars, al N. O. la Vall del Tur; al N. el Vallespir; al S. O. la comarca d'Olot, y la Garrotxa al E.
- Altadill y Teixidó.** (Antoni). *Biog.* Escriptor y polítich de mitjans del sigle XIX. Va néixer a Tortosa (1828), morint a Barcelona (1886). Era periodista y autor d'una munió de noveles, firmades ab el nom de Antoni de Padua. Al període de la República (1873) va ésser governador de Guadalupe y de Murcia. || — **Carles.** Escriptor de molt ingeni, mes poch donat el treball. Era germà del anterior, y encare que fácil escriptor y poeta va assolir mes renóm per la seua deixadesa, que per les seves obres. Va morir al any 1879 a Barcelona.
- Altadill.** *Geog.* Veïnat del terme de Freixanet prov. de Lleida.
- Altafulla.** *Geog.* Vila de la prov. de Tarragona, bisbat de la mateixa, part. jud. del Vendrell. Té estació de ferrocarril.
- Altament.** *adv. m.* Alta, elevada-mente.
- Altaner.** *m.* Superbiós. Altanero, altivo.
- Altaneria.** *f.* Altaneria, altivez.
- Altanquia.** *f.* Depilatori. Altanquia.
- Altar.** *m.* Altar, ara. || — **Major.** Altar mayor. || — **portátil.** Altar portátil. || — **Privilegiat.** Altar privilegiado. || **A un bon altar no hi calen adornos.** *Ref.* La catedral no necessita adornos. || **Desparar un altar pera pararne un altre.** *fr.* Desnudar un santo para vestir á otro. || **Devant d'altar.** *Ant.* Frontal de altar. || **Rosegar els altars.** *Fr.* Hacer el santurrón.
- Altarer.** *m.* Qui cuida un altar. Altarero.
- Altaret.** *m. dim.* Altarico, altarillo.
- Altaria.** *f. Ant.* Altura.
- Altarreina.** *f. Bot.* Herba. Agerato, altareina.
- Altarriba.** *Geog.* Caseriu del terme d'Estarás, prov. de Lleida. || — Caseriu del terme de Oristá, prov. de Barcelona. || — Veïnat del terme de Sant Martí de Riudeperes.
- Altarse.** *v. r.* Vanogloriarse, entusiasmarse.
- Alter,** *a. adj. Ter.* Parlant de terrenys o de llocs. **Altura, altzano.**
- Alterabilitat.** *f.* Condició d'alterarse. **Alterabilidad.**
- Alterable.** *adj.* Que s'altera fàcilment. Quis'enfada ab facilitat. **Alterable.**
- Alteració.** *f.* Acció d'alterar o alterarse; moviment d'una passió; alborot; moti; alterarse el país. **Alteración.** || **Adversitat. Vicisitud.**
- Alterant.** *adj.* Substancia o beguda que causa alteració. **Alterante.**
- Alterar.** *v. a.* Alterar.
- Alterarse.** *v. r.* Acalorarse, alterarse.
- Alterat,** *da. p. p.* Alterado. || *adj.* Alborotado.
- Altercació.** *f.* Barallas. Altercación, altercado.
- Altercat,** *da. p. p.* Altercado. || *m.* Incidente.
- Altern,** *a. adj.* Torn. Substitució. **Alternó.**
- Alternar.** *v. a.* Alternar. || *Geom.* Comparar antecedents y conseqüents. **Alternar.**
- Alternat,** *da. adj.* Alternó.
- Alternatiu,** *va. adj.* Lo que s'executa per torn. **Alternativo.** || La opció entre dues coses. **Alternativa.**
- Alternes.** *f. pl. Bot.* Fulles a un y altre costat d'una planta. **Alternas.**
- Alterns.** *m. pl. Met.* Ànguls oposats pel vèrtex. **Alternos.**
- Alterós,** *a. adj.* Lo qu'está molt alt. **Alto, elevado.** || **Altiu. Altivo.**
- Alterri.** *Hidrog.* Riu de la prov. de Girona, que neix prop de Banyoles y desaigua al Ter.
- Altorsament.** *adv.* Ab altivesa. **Altivamente.**

Altés y Casals (Francesch).

Biog. Escriptor y polítich que va assolir popularitat a Barcelona pels anys 1820 a 1823: autor de la majoria de himnes liberals d'aquells dies. Era director del teatre de Santa Creu, secretari del ajuntament de Barcelona, y de la Academia de Bones Lletres. Per les seues opinions va tindre d'exilar-se, morint a Marsella al any 1838.

Altés. *Geog.* Arrabal de Basella, prov. de Lleida.

Altesa. *f.* Alsaria, dignitat. **Alteza.** | Grandesa d'ànim. **Elevación,** grandeza de ánimo.

Altet, a. *adj. dim.* Altítilo.

Altet. *Geog.* Caseriu del terme de Figuerosa prov. de Lleida.

Altiloqüència. *f.* Estil sublim. **Altilocuència,** grandilocuència.

Altimetria. *f. Geom.* Part d'aquest coneixement que tracta de la medició d'altures. **Altimetria.**

Altimira. *f. Bot.* Artemisa, matriçaria.

Altimira (Agusti). *Biog.* Musich distingit, compositor y tocador de guitarra, molt elogiat pels anys de 1861. Era autor de dances molt clàssiques. || — y **Motlà (Francesch).** Pianista anomenat, autor de la música de moltes sarqueles catalanes y de celebrades composicions, entre elles una missa de requiem. Va morir a Barcelona al any 1872.

Altimires. *Geog.* Caseriu del terme de Santa Maria de Oló, prov. de Barcelona.

Altíssim. *m.* Deu, Dios, altísimo. || *adj. sup.* d'Alt. Altísimo.

Altissonant. *adj.* Estil pompós. **Altisonante.**

Altitut. *f.* Alsaria.

Altin, va. *f.* Altivo.

Altivesa. *f.* Altivez.

Altivol, a. *adj.* Altivo.

Alto. *m.* Parada a la marxa militar. || Veu pera suspendre qual-sevol acció. **Alto.** || — d'alto bordo. *m. adv.* Subgecte de consi-

deració social. **Principal.** || **Fer alto.** *fr.* Hacer alto.

Altors. *Geog.* Caseriu del terme de La Junquera, prov. de Girona.

Altament. *adv. m.* Diversament, per altra part. De otro modo, además, por otra parte. || **Altrement...** Pues como iba diciendo... **Altrement.**

Altre, a, *es. pron. indef.* Otro, otros, otra, as. || *Adj.* Persona o cosa diversa de la que 's parla.

Otro, a. || **Altre que tal.** *Loc. fam.* Otro que tal. || **Altre tant.**

Expr. adv. Otro tanto. || **Altre tant més.** *m. adv.* Otro tanto más. || **Aquesta es un altra.**

Expr. Esa es otra. || **Per altra part.** *Expr.* Por ó de otra parte.

Veten aquí un altra; o veten aquí un altra que n'ha filat d'avui. *Expr.* Vaya, otra.

Altressi. *adv. m.* Aixís meteix, además d'aixó. || *m. For.* Peticions d'un escrit seguint a la principal. **Otrosi.**

Altretal. *adv. Ant.* Igualment. **Otro tal.**

Altri, o d'altri. *adj. Ter.* Otros, agenos.

Altron. *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bish. de la Seu de Urgell, part. jud. de Sors.

Altrora o altrahora. *Fr. adv.* Tarde, á deshora.

Altruisme. *m.* Travallar pel be dels altres. **Altruismo.**

Altruista. *adj.* Qui treballa en be dels demés. **Altruista.**

Altruy. *adj. Ant.* De otro.

Altura. *f.* Cim, dimensió, regió aèrea. **Altura.** || — **De la vista.**

|| del pol. || d'un astre. || **Mèridiana.** || **Pendre l'altura del pol,** etc. *fr.* Medir la altura del polo, etc.

Alucinació. *f.* Encegament. **Alucinación.**

Alucinador, a. *adj.* Qui alucina, qui dissimula. **Alucinador.**

Alucinament. *m.* Alucinació.

Alucinar. *v. n.* Enganyar, encegar. **Alucinar,** deslumbrar, ofuscar.

- Aluda**, *f.* Pell adobada. Baldés. || Guant pera netejar els cavalls. Espartilla.
- Alader**, *m.* *Art. y of.* Qui adoba pells fines. Baldesero.
- Aludir**, *v. a.* Esmentar. Aludir.
- Alujes**, *Geog.* Caseriu de la vora de Cervera, prov. de Lleida.
- Alúm**, *m.* *Quím.* Sal natural. Alumbre. || A les adoberies, excrement de gos, que s'usa pera preparar la sola. || **Alúm de gos, de ploma, de roca.** Noms d'algunes de les seues varietats.
- Alumaire**, *m.* Qui arreplega el alúm de gos. Caminero.
- Alumar**, *v. a.* Tenyir ab alúm. Someter al alumbre. || *Ant.* Iluminar.
- Alumera**, *f.* Mina d'alúm. Alumbrera.
- Alúmina**, *f.* *Miner.* Óxít d'alúm. Alúmina.
- Alumini**, *m.* *Quím.* Cos metálich simple semblant al platini. Aluminio.
- Aluminita**, *f.* Substancia sense lluentor, composta d'aigua, alúmina y ácit sulfurich. Aluminita.
- Alumne**, *a. m. y f.* Alumno, discipulo.
- Alumós**, *a. adj.* Lo que té alúm. Alumbroso.
- Alusió**, *f.* Relació, conexió. Alusión, referencia.
- Alusivament**, *adv. m.* Per alusió. Alusivamente.
- Aluvial**, *adj.* *Geol.* Terror de aluvió. Aluvial.
- Aluvió**, *m.* Terror format per les corrents d'aigües. Aluvión.
- Alvedriu**, *m.* Voluntat lliure o capritxosament governada. Albedrio.
- Alveo**, *m.* Lloch de formació de un riu. Alveo.
- Alvilar**, *Geog.* Masies del terme de Vilademuls, prov. de Girona.
- Alzina**, *f.* Alsina.
- Alzinall**, *m.* *Ter.* Alsina petita. Coscoja.
- Alzinar**, *Geog.* Caseriu del terme de Fontrubi, prov. de Barcelona.
- Alzinat**, *da. adj.* Enlairat, alt. Encumbrado, elevado, alto.
- All**, *m.* *Bot.* Ajo. || — de **Burisca**. Ajipuesto, puerro silvestre, ajo de culebra. || — colobra. Puerro. || — de olor. Ajo oloroso. || — **Porret**. Puerro de viña. || — **tendre**. Ajete. || — **Alls crus y vinet** pur passen el port segur. *Ref.* Ajo crudo y vino puro pasan el puerto seguro. || **Cabeça d'all**. Cabeza de ajos. || **Forch d'all**. Ristra de ajos. || **Fort com un all buixat**. *Fr.* Débil. Es un alfenique. || **Gra d'all**. Diente de ajo. || **Mes trempat que un all**. *Expr.* Más alegre que unas castañuelas. || **Per Sant Blay se sembra l'all**. || **Por San Blás el ajo sembrarás**. || **Quan no té un all, té una seba**. Siempre enfermizo. || **Sá com un all**. *fr.* Sano como una manzana. || **Salsa d'all**. Ajete. || **Tant put un all, com cent cabece**. *adaj.* Quien hace un cesto, hace ciento.
- All**, *Geog.* Caseriu del terme d'Isóbol, prov. de Girona.
- Allà**, *adv. U.* Allá. || **Allá se les tinguen**. *fr.* Allá se las hayan, se las compongan, ó se las avengan. || **Allá serà'l bó ó'l cas**. Ahí será ello, ó allí fuera ello. || **Allá d'allà**. *adv.* En lontananza. || **Vetho allà**. Así así. || **Allá ahont no s'hi crida, no s'hi menja**. *Loc.* El ama brava, es llave de su casa, ó, casa reñida, casa regida. || **Allá ahont va el cos, va l'ànima**. Allá va Sancho con su rocín; ó la sogà tras el caldero. || **Allá ahont no hi ha sanch, botifarras no s'hi fan**. El hueso y la carne duélnense de su sangre. || **Allá ahont hi ha galls, no hi canten gallines**. Triste está la casa donde la gallina canta y el gallo calla.
- Allada**, *f.* *Ant.* Alioli. Ajada.
- Allançat**, *da. adj.* Semblant una llança. Alanzado.
- Allancejada**, *adj. y f.* *Bot.* Fulls

- llarga y estreta per tots dos costats. Alanceada.
- Allancejament.** *m.* Acció y efecte d'allancejar. Alanceamiento.
- Allanguida.** *adj. f.* Dona molt prima, o be vestida molt ajustada. Escurrida.
- Allanguit, da.** Esllangrit. Traspillado.
- Allanita.** *f. Min.* Allanita.
- Allapidar.** *v. a. Ant.* Llençar pedres. Lapidar.
- Allar.** Lloch plantat d'allis. Ajar.
- Allarch.** *m.* Allargament.
- Allargada.** *f. Mar.* Mudar de direcció el vent. Alargada.
- Allargadera.** *f. Fis.* Canó de vidre pera certs experiments. Alargadera.
- Allargament.** *m.* Prolongación.
- Allargar.** *v. a.* Alargar, prolongar, alçar, cedre, dilatar, durar. || **Allargar el pas.** Alargar el passo. || **Allargar els cordons de la bossa.** *fr.* Donar diners. Alargar, soltar la bolsa. || **Allargar el virolari o la vida.** Alargar el vitalicio. || **Allargar poch.** *fr. Met.* Alcanzar-sele poco, no alcanzar-sele más. || **A tot allargar.** *Expr.* A todo reventar ó tirar. || **No allarga mes.** (No pensa). No se le alcanza más. || **No allargar més el braç que la mànega.** *fras. Ter.* No estirar la pierna más de lo que alcanza la manta, ó extender la pierna hasta donde llegue la sábana.
- Allargarse.** *v. r.* Alargarse, prolongarse.
- Allargues.** *f. pl.* Largas, treguas. || **Donar allargues.** *fr.* Aplacar. Dar largas.
- Allás.** *m.* Aument. Ajazo.
- Allassa.** *f. Bot.* Planta de la classificació, *Galanthus nivalis*.
- Allau.** *f.* Maça de neu que rodola per una vessant. Alud.
- Allavors.** *adv. Ter.* Llavors. Entonces.
- Allenegar.** *v. n.* Estirar.
- Allepuz (Salvador).** *Biog.* Arquebisbe de Sàsser a Sardenya. Era nadiu de Morella, a les darreries del segle xv y va morir al any 1551, haventse fet remarcar al concili de Trento.
- Aller.** *m.* Qui trafiqueja en allis. Ajero.
- Allet.** *dim.* Ajete
- Alletament.** *m.* Donar mamar. Lactancia.
- Alletar.** *v. a.* Lactar, amamentar.
- Alletat, da.** *p. p.* Del verb *alletar*. Amamentado.
- Alleugerar.** *v. a.* Aligerar.
- Alleugeridor.** *m.* Qui alleugera. Aligerador.
- Alleugeriment.** *m.* L'acció de alleugerir. Aligeramiento. || — **Forçat.** *Mar.* El que per causa de temporal se fa, en curs de navegació. Aljoforzado. **Grossa averia.**
- Alleugerir.** *v. a.* Alleugerar. || Moderar les penes. Aliviar, temprar.
- Alleugerit, da.** *p. p.* Aligerado, aliviado.
- Alleujar.** *v. a.* Aligerar.
- Allevansa.** *f.* Calumnia, imputación.
- Allevar.** *v. a.* Calumniar, imputar, achacar, acumular.
- Alleviar.** *v. a. Ant.* Aliviar, aligerar.
- Alli.** *adv. U.* Allí. || **D'allí.** *m. adv.* De allí. || **D'allí ha de vindre.** *fr.* Desde allí ha de venir. || **Per allí.** *m. adv.* Por allí. || **Allí avant.** *adv. t.* De allí en adelante.
- Allimaries.** *f. pl.* Lluminaries. Iluminaciones.
- Allioli.** *m.* Alioli.
- Allisador.** *m.* Qui allisa, instrument pera allisar. Alisador.
- Allisadura.** *f.* Allisament.
- Allisadures.** *f.* Partícules que resten de la pedra, de la fusta o dels metalls quan s'allisen. Alisaduras.
- Allisar.** *v. a.* Alisar. || Posar les parets llises. Enrasar, revocar. || Engrunar fregant. Frotar.
- Allissonar.** *v. a.* Ensenyar. Aleccionar.
- Allissonat, da.** *p. p.* Aleccionado.
- Allistador.** *m.* Qui fa l'allistament. Alistador. || Qui porta les altes y baixes dels jornalers. Listero.

Allistament. *m.* Llista. Alistamiento.
Allistar. *v. a.* Alistar, empadronar, matricular.
Alló. *pron. dem.* Aquello. || **Alló per alló.** *fr. Met.* Idem por idem. || **D'alló mes.** *fr.* Mucho. || **De alló mellor.** *mod. adv.* De molde, de perilla.
Allocada. *adj.* Aclocada.
Allocament. *m.* La gallina covant els ous. Aclocamiento. || Positura de qui com les gallines s'ajoca. Aclocarse, enclocarse.
Allomadura. *f.* Esllomarse. Deslomadura.
Allomar. *v. a.* Deslomar.
Allomarse. *v. r.* Derrengarse, deslomarse.
Allomat, da. *p. p.* Deslomagado, derrengado.
Allomirse. *v. r.* Allomarse.
Allongament. *m.* *Ant.* Allargament. Alargamiento.
Allongar. *v. a.* Allargar. Prolongar.
Allós. *adj.* Semblant al all. Alideo.
Allosar. *v. a.* Trempar les eines de ferro. Acerar, templar, aguzar, afilar.
Allotjament. *m.* Alojamiento. || *Naut.* Loch dessota la cuberta. Alojamiento.
Allotjar. *v. a.* Alojjar, hospedar.
Allotjarse. *v. r.* Cercarse hostatje els soldats. Alojarse.
Allotjat. *p. p. y s.* Alojado.
Allunament. *m.* *Naut.* Toll arquejat a la rellinga de les veles. Alunamiento.
Allunar. *a.* *Naut.* Donar allunament a les veles. Alunar.
Allunat, da. *adj.* *Ant.* Llunàtich. Lunático.
Allunyament. *m.* Apartament. Alejamiento, apartamiento.
Allunyar. *v. a.* Alejar.
Allunyar-se. *v. r.* Alejarse. || **Allunyar-se del propòsit.** Desviar-se del assumpte. Desviarse del asunto.
Am. *m.* Pera pescar. Anzuelo. || Temps del verb *amar*. || *prep.* Unida per alguns en lloch de *Ab. Con.*

Amable. *adj.* Amable.

Amaçona. *f.* Dona que monta a cavall. *Ter.* Dona alta y fornida, d'esperit. Amazona. || **Vestit d'amaçona.** Trajo femeni, de faldilla llarga, que s'usa pera montar a cavall. Traje de amazona.

Amada y Torregrossa (Joseph Feliu). *Biog.* Relligiós y escriptor que va neixer a Sort al any 1625, morint a Saragoça al de 1706, deixant escrites algunes obres de dret canònic y de historia.

Amadeixonar. *v. a.* Rebregar. Arrugar, espenjar

Amadeixonarse. *v. r.* Rebregar-se, enredarse. Arrugarse.

Amadeixonat, da. *adj.* Embrollat. Enredado, aplastado.

Amadeu. *n. p.* Amadeo.

Amadeu (Ramón). *Biog.* Remarcable escultor estatuari, nadiu y mort a Barcelona (1746-1821) ahont s'hi serven moltes de les seus obres.

Amado y Bernadet (Ramón).

Biog. Pintor aquarellista català, deixeble de la Llotja de Barcelona al 1864. Sejoignant després a Italia, va ésser premiat en exposicions y concursos per obres de caràcter històric, morint a Barcelona al any 1888.

Amador, a. *m. y f.* Qui vol o estima. Amador, amante. Mujeriego, amancebado.

Amador (Baltasar). *Biog.* Famos juriconsult nadiu de Fraga, bisb. de Lleida a les derrieres del sigle xvi, mort després de 1621. Era llochinent de justícia d'Aragó, y autor de valioses obres de dret.

Amaga creus. *m.* *Fam.* Avar. Garza. Ata al gato.

Amagadament. *adv.* Ocultamente, á escondidas.

Amagadet, a. *adj. dim.* Escondidillo. || **De amagadet.** *adv.* A escondidillas.

Amagadissim, a. *adj.* Escondidísimo.

- Amagar.** *v. a.* Esconder, ocultar.
- Amagarse.** *v. r.* Agacharse, esconderse, ocultarse, guardarse. || **Amagarse detrás d'un cantó.** Dar trás cantón. || **No amagarse per altre.** No mojar la oreja.
- Amagat, da.** *p. p.* Escondido, oculto. || **D'amagat, adv.** *Ant.* Amagadament. || **Anar d'amagat.** *r.* Andar á lo somorgujo.
- Amagatall.** *m.* Escondrijo, madriguera, manida.
- Amagrirse.** *v. r.* Enflaquecer, emagrecer.
- Amainar.** *Naut. v. n.* Mellorar el temps. Amainar.
- Amalgama.** *f.* Barreja de coses de diversa naturalesa. Amalgama.
- Amalgamació.** *f.* *Quim.* Amalgamación.
- Amalgamament.** *m.* Amalgamació.
- Amalgamar.** *v. a.* Barrejar coses diverses. Amalgamar.
- Amalrich.** *n. p.* Amalric.
- Amalrich (Arnau de).** *Biog.* Catalá de neixensa, descendent dels vescomtes de Narbona, prior de Poblet al any 1192, arquebisbe de Narbona, llegat pontifici y fogós predicador. Al enardiment de la seua paraula, va produir-se la creuada contra els albigesos, y el entusiasme deixondit a Espanya, preparant el combat de les Naves de Tolosa, de quin va escriure'n una relació en llatí. Va morir al any 1224.
- Amalrich.** *Geog.* Caseriu del terme de Sant Vicens de Torelló, prov. de Barcelona.
- Amallar.** *v. a.* Entre pescadors. Coger ó enredar entre las mallas. || *fig.* Enganyar. Engañar, sorprender.
- Amanerament.** *m.* Efecte d'amanerarse. Amaneramiento.
- Amanerarse.** *v. r.* Adoptar costums mecániques. Amanerarse.
- Amanerat, da.** *adj.* Oblidar la técnica y seguir certes costums uniformes. Amanerado.
- Amaniel.** *Biog.* Trovador del sigle XIII, a la cort d'En Jaume II d'Aragó, esmentat sovint en documents coetanis.
- Amaniment.** *m.* Aderezo, aliño.
- Amanir.** *v. a.* Disposar. Afrontar, preparar, aparejar. || Preparar les viandes. Aderezar, aliñar, guisar.
- Amansar.** *v. a.* Calmar. Amansar.
- Amansir.** *v. a.* Minvar la feresa de les besties. Amansar, domesticar, domar. || Sosegar, calmar el geni. Amansar, aplacar, calmar.
- Amansirse.** *v. r.* Afinarse, domesticarse, deshacerse.
- Amant.** *m. y adj.* Qui vol. Amante. || *n. p.* Amando. || *Naut.* Corda pera fer força. Amante.
- Amantacies.** *pl. f.* *Bot.* Ordre de plantes. Amantacias.
- Amantar.** *v. a.* Enmantar.
- Amantina.** *f.* *Naut.* Corda que sosté les vergues. Amantillo.
- Amantinar.** *v. a.* *Naut.* Estirar les amantines pera decantar les vergues. Amantillar.
- Amanuense.** *m.* Escriptor, copador. Amanuense.
- Amanyach.** *m.* Cant de festeig de les aus; cançons de bressol. Arrullo.
- Amanyagador, a.** *m. y f.* Afalagador. Acariciador.
- Amanyagar.** *v. a.* Mimar, acariciar. || Domesticar les besties. Amansar.
- Amanyagut, da.** *p. p.* Parlant de persones. Mimado. || Parlant de les besties. Amansado, manso.
- Amar.** *v. a.* Amar. || Desitjar, cobejar. Amar. || **Qui bé ama, bé castiga.** *Adag.* Quien bien te quiere, te hará llorar, ó quien te dió la hiel te dará la miel. || **Qui bé ama bé obeeix.** Quien bien ama, bien obedece. || **Qui bé ama, tart oblida.** *Adag.* Quien bien quiere, tarde olvida. || **Qui no t'ama, burlant te difama.** *Adag.* Quien no te ama, burlando te difama.
- Amarador.** *m.* Qui amara el cá-nem. Enriador.

- Amarament.** *m.* Acció d'amarar. Maceració. || Amamar la calç. Apagament.
- Amarant.** *f.* *Bot.* Moch de gall. Amaranto. || Color vermell fosch. Color amaranto.
- Amarar.** *v. a.* Mullar el cânem, lli, etz. Enriar. || Mullar la calç. Apagar. || Banyar. Bañar, inundar, empapar.
- Amarse.** *v. r.* Mullarse en algún líquit. Calarse, empaparse, banyarse.
- Amarat, da.** *p. p.* Xop. Empapado. || Tot amarat. Hecho una sopa.
- Amarch, ga.** *adjetivo.* Amargo. || Amarch com un fel. Amargo como la hiel.
- Amargament.** *adv. m.* Ab amargura. Amargamente.
- Amargant, a.** *adj.* Amarch.
- Amargantment.** *adv. m.* Acibaramente.
- Amargar.** *v. n.* Tindre amargor. || *v. a.* Sentir pena, ofendre. Amargar.
- Amargar.** *m.* Gust amarch. Amargar.
- Amargoreta.** *f. dim.* Amarguillo.
- Amarguet, a.** *adj. dim.* Amargoreta.
- Amargura.** *f.* Aflicció. Amargura.
- Amarinar.** *v. a.* Amansir. Amansar. || Aparellar la nau. Aparejar.
- Amaretat, da.** *adj.* Arquít. Almenado.
- Amarra.** *f.* *Naut.* Corda pera amarrar o anclar la nau. || Corretja posada al cavall pera subjectar-li el cap. Amarra.
- Amarrader.** *m.* Anella o piló pera subjectar o amarrar. Amarradero.
- Amarrador.** Qui subjecta o amarra. Amarrador.
- Amarradura.** *f.* Efecte de amarrar, especialment en la náutica. Amarradura.
- Amarrar.** *v. a.* Subjectar ab cordes o cadenes. Amarrar. || Asegurar ab les ancles una nau. Aferrar, anclar.
- Amarrat, da.** *p. p.* Amarrado. || — de través. *Naut.* Acoderar.
- Amarres.** *f.* *Naut.* Nom donat a bordo al cordám. Amarrazón.
- Amarrir.** *v. r.* Cobrir la ovella. Cubrir la oveja.
- Amartellar.** *v. a.* *Ant.* Pegar cops de martell. Martillar. || Posar alguna arma a punt de dispararla. Amartillar. || *Fig.* Remordir. Amartillar la conciencia.
- Amassador.** *m.* Qui amassa. Amassador.
- Amassadura.** *f.* *Ant.* Massa de materia que pot pastarse. Amassadura.
- Amassament.** *m.* *Ant.* Unir, juntar, amontonar. Amassamiento.
- Amassar.** *v. a.* Pastar, fer munts, preparar y reunir les coses. Amassar.
- Amassonar.** *v. a.* Pitjar ab el massó. Apisonar.
- Amassonat, da.** *p. p.* Apisonado.
- Amat, da.** *p. p.* Amado. || *n. p.* Amado, da.
- Amat (Antoni)** *Biog.* Jurisconsult autor del *Repertorium*. Era advocat dels diputats de Catalunya a les Corts de 1438 || — (**Bartomeu**). *Biog.* Enginyer militar y escriptor professional, nadiu de Barcelona, mort a Madrid al any 1850, essent director del cos, al districte de Burgos. Va fer la campanya de la Independencia, y fou director del Colegi militar, y autor de projectes de defensa. Va escriure respecte al siti de Girona, y a les fortificacions de Barcelona. || — (**Dalmau**). *Biog.* Frare dominich de Barcelona, als començos del sigle xvii. Era escriptor de válua en assumptes de Ordres relligioses, y noticies históriques de les meteixes. || — (**Feliu**). Home remarcable pel seu talent. Era nadiu de Sabadell al any 1750, morint al 1824. Va ésser canonge de Tarragona, arquebisbe de Palmira, confessor del rei En Cárles iv, y autor de moltes obres, entre quines cal esmentar la «*Historia eclesiástica*. Va fundar la socie-

tat econòmica de Tarragona, y pertanyia a la Acadèmia de Bones Lletres. || — (**Gaspar**). Docte, arxiver y escrivà reial que vivia als començos del segle XIII. Va deixar escrits de molta vàlua pera conèixer la Catalunya dels seus dies. || — (**Jaume**). Escriptor y economista nadiu de Sabadell al any 1753. Era germà del bisbe de Palmira. Va sostindre bones y patriòtiques discussions d'ordre arancelari. Era un dels aficionats a la pintura, mes remarcables al seu temps. || — (**Joan**). Administrador y director de la Ceca de Barcelona, als començos del segle XIX, havent publicat observacions atinades del seu moviment, durant la lluita de la Independència. || — (**Joan Carles**). *Biog.* Metje, escriptor y músich, que va néixer a Monistrol al any 1572. Ademés de les seues obres professionals, y músiques, va assolir renom per l'aplech nomenat *Quatre-cents aforismes catalans*, de quin se'n feren nombroses reimpressions. || — (**Joseph**). Frare carmelita, que va néixer a Sabadell al any 1688, morint a Barcelona al 1755. Era home de molta erudició, deixant escrites obres dogmàtiques. || — (**Rafel**). Acadèmich de la de Bones Lletres de Barcelona als començos del segle XIX, entre quines obres cal esmentar una que historiava la ocupació de Barcelona pels francesos al any 1808. || — (**Victorià**). Escriptor dogmàtic y predicador barceloní, autor de obres devotes que's feren populars, publicades a la primera meitat del segle XIX. || — (**De Planella y Despalau**) (**Joseph**). *Biog.* Escriptor dels començos del segle XVIII, latinista y secretari de la Acadèmia barcelonina anomenada *dels desconflats*, que tant va contribuir en

aquells temps als avenços de les lletres catalanes. || — (**Lentisclà y Gravalosa**) (**Feliu de**). *Historiaire* que va escriure una munió de memòries molt erudites, pels anys 1729 a 1736. Pertanyia a la Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. || — (**Amat y Rocaberti**) (**Gayetà**). Hereu del marquesat de Castellbell, y home de gran cultura literaria, que als primers temps de la institució de la Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, va ésser un dels mes afanyosos individus de la meteixa, (segle XVIII).

Amat (**Riera del**). *Hidrog.* Prop de Sant Privat del Bas, prov. de Girona.

Amatar. *v. a. Ant.* Cuitar. Dar prisca.

Amatent, *a. adj.* Pronto, diligente.

|| **De amatent**. *adv. m.* Promptamente, súbitament.

Amatínarse. *v. r.* Avençarse a fer alguna cosa. Madrugar.

Amatista. *f. Miner.* Crestall de roca d'un morat clar. Amatista.

|| — **oriental**. *f.* Pedra fina.

Amatista oriental.

Amatistat. *adj.* Semblant a la amatista. Amatistado.

Amatiu. *adj.* Que inspira amor Amativo.

Amativitat. *f.* Emoció d'amor sexual. Amatividad.

Amatonarse. *v. r.* Ferse mató la llet. Requesonarse.

Amatonat. *adj.* Que sembla mató. Requesonado.

Amatori, *a. adj.* Que inspira amor. Amatorio.

Amatzucar. *v. a.* Ajar, apañascar.

Amaynadat, *da. adj.* Casats, ab fills. Padre y madre de familia.

Amb. prepos. Ab.

Ambá. *m.* Paret de les divisions interiors dels pisos. Tabique.

Ambàrich. *adj. Quim.* Acit extret de la ambarina. Ambárico.

Ambarina. *m. Quim.* Substancia extreta del ambre gris. || *Bot.* Plantes quesapodies. Ambarina.

- Ambarinat.** *m.* *Quim.* Sals del àcid ambarínic. Ambarínic.
- Ambarínic,** *ca. adj.* Acit de l'ambarina, combinat ab el nítrich. Ambarínic.
- Ambat.** *m.* *Zool.* Insecte coleópter. Ambato.
- Ambent.** *adj.* Aire que rodeja un cos. Ambiente. || **Mitg ambent.** Medio ambiente.
- Ambició.** *f.* Ambición.
- Ambicionar.** *v. a.* Ambicionar.
- Ambicionat,** *da. p. p.* Ambicionado.
- Ambiciós,** *a. adj.* Ambicioso.
- Ambidextre.** *adj.* Que usa igualment de les dues mans. Ambidextro.
- Ambígena.** *adj.* *Bot.* Ambígena. || *Geom.* Curva hiperbòlica. Ambígena.
- Ambigü.** *m.* Veu francesa usada pera designar viandes fredes. Ambigü.
- Ambiguament.** *adv. m.* Ambiguamente.
- Ambigüe.** *adj.* Lo que té ambigüitat. || *Gram.* Nom que s'apropia als dos genres. Ambigüo.
- Ambigüetat.** *f.* Ambigüedad.
- Ambigüitat.** *f.* Incertitut, dupte. Ambigüedad.
- Ambigüu,** *a. adj.* Ambigüe.
- Ambit.** *m.* Espai. Àmbito.
- Amblicer.** *m.* *Zool.* Coleópter. Amblicer.
- Ambligoni,** *m.* *Geom.* Triàngul obtús. Ambligonio.
- Ambliter.** *Min. adj.* Crestalls de anguls obtuses. Amblitero.
- Ambo.** *m.* Parell. Ambo.
- Ambosta.** *f.* Almorzada, almuerzo. || Lo que cap a les dues mans. Lo que coje en ambas manos.
- Ambre.** *m.* Ambar. || **Ambre gris.** Ambar gris. || **Ambre groch.** Succino, ambar amarillo.
- Ambret.** *Geog.* Caseriu del part. jud. de la Seu d'Urgell, prov. de Lleida.
- Ambreta.** *f. dim. Bot.* Flor petita que fa olor d'ambre. Ambarilla.
- Ambrós.** *n. p.* Ambrosio.
- Ambrós. (Joseph).** *Biog.* Cantant que fruí de merescut concepte a les derrereries del sígle XVIII. Era nadiu de la província de Lleida, tenor de la capella de la Encarnació a Madrid y va morir al any 1801.
- Ambrosi.** *Biog.* Escriptor del sígle iv, autor de la vida de Sant Arcís, bisbe de Girona, mestre y contemporani seu.
- Ambrosia.** *f.* Vianda o beguda de gust delicat. Ambrosía.
- Ambrosiach,** *ca. adj.* De gust y olor semblant al de la ambrosia. Ambrosiaco.
- Ambrunal.** *m.* *Nàut.* Forat demunt de la coberta pera des-aiguar. Embornal.
- Ambulancia.** *f.* Hospital d'exèrcit, pera donar als ferits els primers socors. Ambulancia. || **Cotxo de correus.** Ambulancia. || **Ambulancia fixa.** Ambulancia fija. || **Ambulancia volant.** Ambulancia volante.
- Ambulant,** *a. adj.* Ambulante. || Nom dels que van de poble en poble, exercint el seu ofici. Ambulante.
- Ambular.** *v. a.* Caminar de l'una al altre banda, sense establirse en lloch. Ambular.
- Ambusar.** *v. a. Ant.* Cremar. Quemar.
- Amé,** *na. adj.* Frondós, hermós. Ameno. || Discurs o escrit elegant. Ameno.
- Amelgò.** *m. Bot.* Trébol d'olor.
- Amelonat,** *da. adj.* De figura semblanta al meló. Amelonado. || Calvo, tonto. Amelonado.
- Amell y Carbonell (Joseph).** *Biog.* Comerciant barceloní que ab les seues iniciatives va fomentar profitoses institucions econòmiques. Va pertanyer al ajuntament, alleugerint les profones crisis esdevingudes quan les Huites civils. Va morir al any 1877. || **-y Llopis (Joan).** Advocat y escriptor professional, coautor de la obra *Instituciones del derecho civil catalán* ab en Guillelm M.ª Brocá. Va morir al any 1885.
- Ameller (Joan).** *Biog.* Escultor

barceloní als començos del segle XIX. A l'exposició de treballs de deixebles de la Llotja, al any 1838, va presentar un dels seus primers treballs que li assoliren reputació artística, la estàtua de Gaminedes.

|| — (**Narcís**). Militar, bibliòfil y escriptor, al ensemps que remarcable músich. Era nadiu de Banyoles, ahont va morir al any 1877. Entre les seues obres, cal esmentar la novel·la *El monje gris*, y la òpera en tres actes *El guerrillero*, quin llibret, va traduir al italià la poetissa Angela Grassi. || — y **Mestres (Joan)**. *Biog.* Apotecari barceloní, cònsul del col·legi de farmacia, y membre honorari de l'Academia mèdich matritense al any 1789. Fins a 1824 va escriure una munió de memories, ben remarcables. || — y **Ros (Joan)**. *Biog.* Farmacèutich que havia assolit renom als començos del segle XIX essent autor d'alguns treballs professionals dignes d'esment.

|| — y **Ros (Ignaci)**. *Biog.* Metge y germà del anterior, que va neixer a Barcelona al any 1769, morint al de 1843. Va ésser catedràtic a Salamanca, Burgos y Barcelona, y autor de algunes obres. Era a son temps el metge mes famós de Catalunya. || — y **Vilademunt (Victorià de)**. *Biog.* General y escriptor que va neixer al any 1818 d'una familia de Banyoles, morint al 1889 a Alcalá de Henares. Les seues obres de idees liberals, li ocasionaren persecucions, essent molts dels seus escrits, bon xich comentats.

Amelleràl. *m. Ant.* Ametller. Al·mendral.

Amén. *m.* Veu hebràica *aimis és, aimis sia*. Amén. || **Amén de Deu**. *Interj.* Amén, ojalá, antes hoy que mañana. || **Escolá d'amén**. *fr.* Sacristán de amén. || **Molts amens arriben al cel**. Amén,

amén al cielo llega; muchos amenes al cielo llegan.

Amenaça. *f.* Amenaza.

Amenaçador, *a. m. y f.* Qui amenaça. Amenazador, amenazante.

Amenaçament. *m. Ant.* Amenaza.

Amenaçar. *v. a.* Amagar, amenaçar. || **Amenaçar y no pegar**. Amagar y no dar. || **Qui amenaça y no pega, per bestia queda**. Pegar al aire.

Amenaçat, *da. p. p.* Amenazado.

Amenar. *v. a. Ant.* Menar. Conducir.

Amenitzar. *v. a.* Donar amenitat. Amenizar.

Amenirse. *v. r.* Prepararse. Al·l·narse.

Amenitat. *f.* Aménidad.

Amer (Pere de). *Biog.* Conciller del rei en Jaume I, que va pendre l'hàbit de l'ordre de la Mercè, amich com era del fundador de la meteixa, quina vida en catalá va escriure. Va ésser el quart general de la relligió esmentada, al any 1262, morint ab fama de santetat, al 1301.

Amer. *Geog.* Vila de la prov., bisb. y part. jud. de Girona, ab estació de ferrocarril.

América. Una de les parts del mon. América.

Americá, na. *adj.* Nadiu o pertanyent d'América. Americano.

Americanisme. *m.* Costums, ideals y llenguatge dels americans. Americanismo.

Americanista. *m. y f.* Qui estudia els costums, la historia y el llenguatge dels americans. Americanista.

Amés. *adv. m.* Ademés. Además.

Amesat, *da.* *adj.* Llogat per mesos. A sueldo mensual.

Ametlla. *f.* Almendra. || La qu'es coberta de sucre. Peladilla. || A les joyes, el diamant que té figura d'ametlla. || — **Caixalera**. *Ter.* Ametlla mellor.

Ametlla. *Geog.* Caseriu del terme de Fontllonga, prov. de Lleida. || — Veïnat de Casserres, prov.

de Barcelona. || — Caseriu de Puigreig, prov. de Barcelona.

|| — (La). Poble de la prov. de Tarragona, bisb. y part. jud. de Tortosa. || — de Tárrega. Caseriu del terme de Montoliu de Cervera, prov. de Lleida. || — del Vallés (La). Poble de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Granollers.

Ametllar. *m.* Terreno plantat de ametllers. Almendral.

Ametlassa. *f. aum.* Almendrón.

Ametllat, *da.* *adj.* Semblant a la ametlla, pasta endolcida. Almendrado.

Ametller. *m. Bot.* Arbre. Almendro.

|| **Amargant**. Allozo, almendro amargo. || — **Bort**. Allozo. || — Dolç. Almendro dulce. || **Mollar**. Mollar. || **Florir l'ametller**. *f. Met.* Encanecer.

Ametller (Blay). *Biog.* Un dels millors gravadors al core, dels començos del segle XIX. Director de la ensenyansa de gravat a l'Acadèmia de Sant Ferrán, gravador de la Reial Casa. || — (Càrles Francesch). Metge nascut al any 1758, mort al 1835, y autor d'una *memoria descriptiva de la febre groga*. || — (Domingo). *Biog.* Popular musich barceloní de les derrieres del segle XIX, director de la societat choral *Amigos tintoreros* al any 1877. || — (Maure). *Biog.* Monjo benet de Montserrat y de Sant Benet de Bagès, entés naturalista, excellent compositor musical, autor de la famosa *Salve*, que a Montserrat se canta. Era nadiu de Palafrugell, y va morir al any 1833. Pertanyia a l'Acadèmia de Ciències naturals desde 1817 haventhi presentat memories, y aparells de la seua invenció. || — (Miquel). *Biog.* Metge nadiu de Cervià (1804) y mort a Girona (1867), va deixar algunes obres escrites ab observacions relatives a varies maluries. || — y **Montaner (Antoni)**. *Biog.* Individu de la Acadèmia de

Bones Lletres de Barcelona, y autor d'estudis bíblichs y filosófichs. Vivia a mitjans del segle XIX. || — y **Vinyes (Joseph)**. *Biog.* Escriptor, periodista y metge gironí, que va neixer al any 1830, morint al 1901. A Madrid va iniciar al 1864, el primer congrés espanyol de medicina. Va fundar al any 1876 la notable *Revista de Gerona*, que va publicar-se fins a 1895. Pertanyia a les mes significades corporacions.

Ametllerar. *m.* Ametllar.

Ametlleta. *f. dim.* Almendrica, almendrilla. || Llima de manyà. Almendrilla.

Ametlló. *m.* Ametlla ab la pell verda. Almendruco, allozo.

Amfibi. *adj.* Animal que viu a l'aigua y a la terra. Anfíbio.

Amfibiograf, *a. m. y f.* Naturalista dedicat al estudi de la amfibiografia. Anfibiògrafo.

Amfibiografia. *f. Zool.* Descripció dels amfibis. Anfibiografia.

Amfibol. *m. Min.* Substancia cristallidada. Anfíbol.

Amfibolita. *f. Min.* Roca d'amfibol. Anfíbolita.

Amfibologia. *f.* Mot de doble sentit. || *Ret.* Figura ambigua. Anfíbolgia.

Amfiteatre. *m.* Edifici rodó, o bé ovalat ab grades al entorn. Anfiteatro. || — **Anatómich**. Lloch destinat a l'ensenyansa de la anatomia. Anfiteatro anatómic.

Amfitrió. *m. Fig. y fam.* Qui te convidats a menjar, regalantlos ab esplendidesa. Anfítrion.

Amfora. *f.* Anfora.

Amiant. *m. Miner.* Silicat de magnesia. Amianto.

Amich, *ga. m. y f.* Amigo, *ga.* || Donat a alguna afecció. Amigo.

|| — **de confiança**. Confidente.

|| — **de cor**. Amigo íntimo, cordial, del alma. || — **de la fortuna**. Amigo de la taza de vino. || — **de renyines o raons**. Pendenciero, quimerista. || **Amich de donar consells**. Amigo de dar consejos.

|| — **d' un meteix**. *fr. Fam.* Ami-

go de sí mismo. || **Amich fins a la amort.** Hasta la muerte. || — fins al cel, o fins als ochs. Amigo hasta las aras. || **Reconciliat, enemich doblat.** *Ref.* Amigo reconciliado, enemigo doblado. || **Amich y trasto que no serveix, al carrer.** Amigo que no presta y cuchillo que no corta, que se pierdan poco importa. || **Al amich y al cavall, no cansarlo.** *Adag.* Al amigo y al caballo, no cansallo. || **Al amich ab son vici.** Al amigo con su vicio. || **Amich y vi, buscal vell.** mes el tocino novell. *fr. y ref.* Amigo y vino añejo, mejor que tocino viejo. || **Alamich probal primer, aus que l'hagis menester.** *Ref.* No echas la gata en tu cama, ni la acoces después de echada. || **El mes amich la pega.** El mayor amigo la pega; quien menos piensa te hizo el tiro; de amigo á amigo, de compadre á compadre, sangre en el ojo. || **No és amich ni benvolent, qui t'alava perque't vent.** *Ref.* Reniega del amigo que cubre con las alas, y muerde con el pico. || **Amichs y parents, a la butxaca si n'hi tens.** Parientes y trastos viejos, pocos y lejos. || **Com més amichs, més clars.** *Adag.* Mientras más amigos más claros; entre dos amigos, un notario y dos testigos. || **Com amichs.** *fr. Fam.* Como amigos. || **De amichs, pochs y bons.** *Loc.* Amigo de uno y enemigo de ninguno. || **Dels amichs se treuen les pissetes, o dels amichs se treuen els ardits** *Afor.* De los amigos se vive. || **Deixa diners als amichs, si vols tindre enemichs.** *Afor.* Presta al amigo, y tendrás enemigo. || **De vi, perch y amich, es mellor el més antich.** *Afor.* Amigo viejo; tocino y vino añejo. || **Els amichs se coneixen en la desgracia.** *Loc.* Al amigo lo prueba el peligro. || **Entre amichs y soldats compliments son excusats.** *Ref.* Entre amigos y sol-

dados son cumplimiento excusado.

|| **Estar bé ab sos amichs.** *fr. Fam.* Estar de buen año. || **Fer amichs als enemistats.** *Loc.* Reconciliar. || **Ferse amichs.** *fr.* Amistarse, reconciliarse, volver en amistad. || **Més val un bon amich que cent parents.** *fr.* Más vale un amigo, que pariente ni primo. || **No hi ha amichs sense diner al bolsich.** *Ref.* No hay amigo ni hermano, si no hay dinero en mano. || **No vulguis mal als amichs, que son de tos enemichs.** *Ref.* No quieras mal al amigo, porque lo es de tu enemigo. || **Qui té amichs té fatichs.** *Afor.* Quien tiene amigos, tiene penas. || **Sabater amich ó parent, calça car y més dolent.** *Afor.* De los amigos se vive. || **Tan amichs com abans.** *Loc. Fam.* Tan amigos como antes. || **Tindre cara de pochs amichs.** *Loc.* Tener cara de pocos amigos. || **Tramontana no té abrigh, ni home pobre te amich.** *Afor.* Tramontana sin abrigo, y hombre pobre sin amigo.

Amich (Antoni). *Biog.* Remarorable juriconsult del siglo xvi y ciudadá de Tortosa, revisor de les leis de la meteixa, estampades al any 1539.

Amicicia. *f. Ant.* Amistat, colla d'amichs. Amistad.

Amidador, a. m. y f. Qui amida. Medidor.

Amidar. v. a. Medir. || *Fig.* Pegar Golpear.

Amidat, da. p. p. Medido. || **Vindre amidat.** *fr.* Venir pintiparado. || **Tindre amidat de pam a pam.** Coneixer, estar al cas Tener bien conocido.

Amigable. adj. Amigable, amistoso.

Amigaða. f. Amistançada. Manceba.

Amigança. f. Ant. Amistad.

Amigant (Pere de). *Biog.* Savi home de leis, nadiu de Manresa y autor de algunas obres impreses a Barcelona pels anys de 1691 a 1697. Va ésser fiscal de

l'audiència de Catalunya, fins a 1689.

Amigar. *v. a.* Ferse amich. Amistar.

Amigdales. *f.* Glanoles del coll. Amigdalas.

Amigdalitis. *f. Med.* Inflamació de les amigdales. Amigdalitis.

Amige (Geroni). *Biog.* Metge, retòric y gramàtic tortosí, que vivia als començos del segle xvi, havent publicat valloses obres, algunes gramaticals.

Amigó (Eduart). *Biog.* Pintor nadiu de Barcelona qu'era considerat com un dels millors dibuixants de les mitjanies del segle xix. Al any 1865, va ésser elogiada una de les seues composicions pictòriques d'assumpte històric, a l'exposició de Barcelona. || — (Eduart). *Biog.* Compositor y prestigiós concertista de piano y d'armonium, que al any 1865 va assolir al conservatori de Paris la medalla d'or. Era nadiu de Barcelona, y va establirse a la Argentina, després de l'exposició de 1888, morint a Buenos Aires al any 1902. || — (Eudalt Ramón). *Biog.* Remarcable artista vidrier, restaurador de aquest art, ab el renaixement del estil gòtic. Va deixar selectes obres seues, morint a Barcelona al any 1885. || — (Jaume). *Biog.* Relligiós y arquitecte del segle xvi. Era nadiu de Ulldemolins y rector de Tivisa al any 1550, y pera les iglesies del Camp y la catedral de Tarragona, va projectar obres de valua, pels anys de 1561 a 1586. || — (Joseph). *Biog.* Mestre y escriptor polítich, nadiu de Mataró, entre quines obres cal esmentar una *Historia* dels fets allí esdevinguts al any 1855. || — y Monturiol (Joseph). *Biog.* Artista remarcable, fill d'En Eudalt Ramón, que va innovar procediments decoratius en la construcció de les vidrieres de

colors. Va morir al any 1893 a Barcelona.

Amigor. *f.* Amistad.

Amigot. *m.* *amst.* Amigote.

Amiguet, a. m. y f. dim. Amiguillo, amiguito.

Amiguet (Antoni). *Biog.* Metge y cirurgià que a Barcelona exercia a les derrerres del segle xv, havent escrit en català una obra, comentant la del mestre Guidó, pera tractar les postermes, llibre que va impremtarse al any 1501.

Amigüevol, a. adj. Amistós. Amistoso.

Amil. m. Radical hipotètica de molts compostos químichs. Amil.

Amilcar Barca. *Biog.* Capdill cartaginés, a qui s'atribueix la fundació de Barcelona. Va morir en un combat 228 anys abans de J. C.

Amilé. m. Quim. Producte anestèsich. Amileno.

Amilich, ca. adj. Alcofoll extret de la patata. Amillico.

Amils (Joan) *Biog.* Remarcable gravador al acer y al coure, nadiu de Ripoll als començos del segle xix y mort a Barcelona al any 1854. Era consumat artista y va deixar nombrosa obra, especialment en retrats de personatges del seu temps. Era donat als estudis de cosmografia devéntseli els planols d'un notable aparell d'aquesta mena.

Aminvar. v. n. Minvar. Menguar. **Amistansarse. v. r.** Amancebarse, enredarse.

Amistat. f. Amistad. Afecte reciproch, servei, favor. Amistad. || **Amistat per interés, no dura porque no n'és.** *Adaj.* Amistad por interés, no dura porque no lo es. || **En dient les veritats, se perden les amistats.** *Afor.* Cantando las verdades, se pierden las amistades ó no me quieren mis comadres, porque canto las verdades. || **Fer l'amistat. fr.** Besar la mano. || **L'amistat a una banda y**

els interessos a l'altra. Cuenta y razón conserva la amistad. || Tornar en amistat. Reconciliar-se, reconciliar, componer-se. || Trencar l'amistat. *fr.* Romper la amistad.

Amistós, a. *adj.* Pertanyent a l'amistat. Amistoso.

Amistosament, adv. m. Afectuosament, amistosamente.

Amit. m. Peça de roba litúrgica. Amito.

Amitjanar. v. a. Igualar en dues parts. Promediar.

Ammonit. m. Geol. Certa mena de caragol fòssil. Ammon, ammonita.

Amnesia. f. Med. Feblesa de memòria. Amnesia.

Annésich, ca. adj. Qui no té memòria. Amnésico.

Amnistia. f. Perdó general. Amnistia.

Amnistiari. v. a. Donar perdó general. Amnistiari.

Amnistiad, da. Perdonat, indultat. Amnistiado.

Amo. m. Possessor d'alguna cosa. Amo, dueño || De fadrins o aprendents. Amo, maestro. || De dependents d'escriptori. Principal. || D'una casa pera llogar. Amo, dueño, casero. || Amo que té moços y no ls veu, se fa pobre y no s'ho creu. *Adaj.* Hacienda tu dueño te vea; al pie del dueño, estiercol para la heredad; adonde no está el dueño ahí está su duelo; quien tenga hacienda que la atienda, y sino que la venda. || Content l'amo, pagat el moço. *Fr.* Satisfecho el dueño, contento el mozo. || Esser amo del auca, dels daus, del trull. *fr.* Ser el dueño del cuchillo, del ható, de las cubas. || Ferse amo. *fr. Met.* Hacerse dueño, señor, || Girarse contra l'amo. *fr. Met. fam.* Levantarse, alzarse á mayores. || L'amo fa el moço, y el moço fa l'amo. *Loc.* Ruin señor, cria ruin servidor. || Més val ésser amo que criat. Más vale ser arriero que horrico. || Ni amo per força, ni moço per força.

Loc. Reniego del árbol que á palos ha de dar el fruto. || No ésser amo de fer alguna cosa. No ser dueño de alguna cosa ó de nada. || Nostramo. *fr.* El sacrament del altar. El Santísimo. *Naut.* Contramaestre. || Ponerse en amo. *fr.* Asentarse con amo. || Qui a dos amos vol servir, a un o altre ha de fer falta. *Adaj.* Quien á muchos amos sirve á alguno ha de faltar.

Amoblament, m. Mobiliario.

Amodorrirse. v. r. Ant. Ensopirse. Amodorrarse.

Amoinador, a. m. y f. Qui amoína. Molesto.

Amoinar. v. a. Molestar.

Amoinarse. v. r. Preocuparse, devanarse los sesos, romperse los cascos.

Amoinat, da. p. p. Preocupado.

Amoixador. m. Qui amoixa. Calmante, suavizador.

Amoixament, m. Acció d'amoixar. Acto de suavizar ó de calmar.

Amoixar. v. a. Acariciar, halagar, mimar.

Amolar. v. a. Les eines de tall. Afilar, amolar. || *fig.* Les persones. Fastidiar, molar. || *fig.* Les dents. Aguzar los dientes.

Amollar. v. a. Aflojar, largar, soltar. || *Fam.* Donar. Dar. || Cedir. Ceder.

Amollidor, a. adj. Cedente.

Amolliment, m. Estovament, ablaniment. Ablandimiento.

Amollir. v. a. Ablanir, estovar. Ablandar.

Amollonar. v. a. Posar fites. Amojonar.

Amollonat, adj. Fitat. Amojonado.

Amolls. m. Estenalles pera la llar y els fogons. Tenazas.

Amom. m. Bot. Plantes picantes. Gingibre. Amomo.

Amonestació. f. Avis, advertencia, publicació del matrimoni. Amonestación, proclama. || Tirar les amonestacions. *fr.* Amonestar. Tirar trona avall. Publicar las proclamas.

Amonestador. m. Qui avisa. Amonestador, admonitor.

Amonestar. *v. a.* Amonestar. || En quant als que s'han de casar. Publicar los dichos ó las amonestaciones.

Amoniactal. *adj. Quím.* Que té propietat d'amoniach. Amoniactal.

Amoniach. *f. Quím.* Gas conegut al comers ab el nom de *alcali volátil*. Amoniaco.

Amonjoiar. *v. a.* Amuntegar, aplegar. Reunir.

Amontegar. *v. a.* Aplegar. Reunir.

Amontonament. *m.* Acció de amontonar. Amontonamiento, acumulación.

Amontonar. *v. a.* Reunir, barrejar. Acumular, amontonar.

Amor. *m.* Sentiment d'afecte, afabilitat. Amor. || —de gos. Amor lascivo. || —d'Hortelá. *Bot.* Planta. Amor de hortelano. || —Platónich. El qu'és ideal. Amor platónico. || —propi. Egoisme. Amor propio. || Amor ab amor se paga. *Adag.* Amor con amor se paga. || Amor de gendre, bugada sense cendra. *Adag.* Amistad de yerno, sol en invierno. || Amor de monja y pet de frare tot és aire. *Adag.* Amor de monjas, fuego de estopas. || Amor de noi y de vella, aigua en cistella. *Ref.* Amor de niño, agua en cestillo. || Amor de pare, tot lo demás es aire. Amor de padre, que lo demás es aire. || Amor de senyor, aigua en cistella. *Ref.* Amor de señor, agua en cesto. || Amor de boig, vos pera altre y jo pera vos. *Ref.* Amor loco, yo por vos y vos por otro. || Amor y gravetat, no passen per un forat. *Ref.* Amor ni cata linaje, ni fe, ni pleito homenaje. || Amor que prest és venguda, molt prest és perduda. *Loc.* El amor que pronto impresiona, presto se pierde. || Ahont hi ha amor, hi ha dolor. *Ref.* Donde hay amor, hay dolor. || Contra l'amor y la mort, no hi ha res fort. *Ref.* Para el amor y la muerte, no hay cosa fuerte. || De mil amors. *Loc.* De mil amores. || Donar com

per amor de Deu. *fr. Fig.* Dar como por amor de Dios. || En amor y companyia *Loc. fam.* En amor y compañía. || Fer l'amor. Enamorar. Hacer el amor. || Guerres, casseres y amors, per cada plaer, mil dolors. Guerra, caza y amores, por un placer mil dolores. || Les sopes y els amors, els primers son els mellors. *Ref.* De los amores y las cañas las entradas. Sopas y amores, los primeros los mejores. || No hi ha amor com el de la mare. *Loc.* Amor de padre, que lo demás es aire. || Per amor de Deu. Por amor de Dios. || Passen els amors y queden els dolors. *Ref.* Váanse los amores y quedan los dolores. || Per amor de mi o per amor d'aixó. Por amor de mí ó por amor de esto. || Per amor del bou, llepa el llop el jou. *Ref.* Menea la cola el can, no por tí, sino por el pan. || Qui te amors, te dolors. *Ref.* Quien tiene amor tiene pena. Quien aclama á la doncella, el alma trae en pena. || Rebre o admetre ab molt amor o agrado. *Loc. fam.* Admitir ó recibir con los brazos abiertos.

Amoral. *adj.* Sin moral.

Amoralitat. *f.* Manca de moral. Inmoral.

Amoranga. *f.* Festeig, amoretta. Amorío.

Amoratar. *v. a.* Amorar.

Amoratat, da. *adj.* Amorado.

Amorbarse. *v. r.* Ant. Enmalaltirse de pestilencia. Enfermar de contagio.

Amordaçar. *v. a.* Posar mordaques. Amordazar.

Amors y Carbonell (Escolástica). *Biog.* Abadessa del monastir de Santa Clara de Barcelona, que va morir al any 1892. Era intelligent compositora musical y inspirada poetisa mística.

Amorettes. *pl.* Senyes y manifestacions d'amor Americones. || Dir amorettes. *Loc.* Decir chicleos. || Qui tira pedretes, tira

- amoretos.** *Adag.* Las riñas de los amantes, son finezas del amor.
- Amorf.** *adj.* Amorfo.
- Amorfia.** *f. Hist. nat.* Manca de forma. Amorfia.
- Amorfosomia.** *f.* Deformitat del cos. Amorfosomía.
- Amorós, a.** *adj.* Amoroso. || Dit del temps templat. Amoroso, apacible, blando, templado. || **Esser amorós com una argelaga.** *fr. fig.* Aspre. Ser como unas ortigas.
- Amorós (Joaquim).** *Biog.* Escrip-tor místich molt celebrat del sigle XVI, autor de una obra relligiosa escrita al any 1535. || —y **Pujol (Francesch).** *Biog.* Industrial distingit en l'art de ebanista, y escriptor especia-lista. Era home de molta cultu-ra, havent sigut jurat d'algunes exposicions universals. Va neixer a Martorell al any 1811, morint a Barcelona al 1879. Els seus treballs tècnichs de fusteria fina y de taules de billar, li valgueren renóm.
- Amorós.** *Geog.* Caseriu del terme de Freixanet, prov. de Lleida.
- Amorosament.** *adv. m.* Amorosa-mente.
- Amorosench, ca.** *adj.* Amorós.
- Amorosia.** *f.* Amor.
- Amorosir.** *v. a.* Ablandar, suavizar.
- Amorosísim, a.** *adj. sup.* Amoro-sísimo.
- Amorrar.** *v. a.* Hacer besar el suelo á alguno, hacer qué choque de hocicos.
- Amorriarse.** *v. r.* Posarse al om-bra un remat de bens. Acarrarse
- Amortallad, a.** Qui amortalla. Amortajador.
- Amortallament.** *m.* Acció de amortallar. Amortajamiento.
- Amortallar.** *v. a.* Embolicar ab la mortalla un mort. Amortajar.
- Amortiguador.** *m. Naut.* Ressort pera fer menys sensibles els baròmetres a les agitacions del mar. Amortiguador.
- Amortisable.** *adj.* Lo que pot ésser amortisat. Amortizable.
- Amortisament.** *m.* Efecte d'amor-tisar. Amortización.
- Amortisar.** *v. a.* Amortizar.
- Amortisat, da.** *p. p.* Amortizado.
- Amortuir.** *v. a.* Enmortuir. Amor-tecer.
- Amoscarse.** *v. r.* Fam. Enfadarse. Amostazarse.
- Amossar.** *v. a.* Les eïnes de tall.
- Embotar.** || A algú les coses agres o la fruita verda. Dar dentera.
- Amotarse.** *v. r.* Creïxer les plan-tes, formant motes. Amacollarse.
- Amotinadament.** *adv. m.* Amoti-nadamente, sediciosamente, tu-multuosamente.
- Amotinador, a.** *m. y f.* Qui amo-tina. Amotinador.
- Amotinar.** *v. a.* Revoltarse un país contra el seu quefe. || Tor-bar les passions. Amotinar, albo-rotar.
- Amotinarse.** *v. r.* Rebelarse, suble-varse, amotinarse.
- Amotinat, da.** *p. p.* Amotinado.
- Amovible.** *adj.* Lo que pot sepa-rarse del seu lloch. Admovible, amovible.
- Amovilitat.** *f.* Amovilidad.
- Ampar.** *m.* Amparo, asilo, refugio.
- Ampara.** *f.* Segrest, embarch. Em-bargo, ampara.
- Amparador, a.** *adj.* Amparador, a.
- Amparar.** *v. a.* Protegir. Amparar, proteger, favorecer. Segrestar. Embargar, amparar.
- Ampararse.** *v. r.* Ampararse, apro-vecharse, valerse, apoderarse.
- Amparat, da.** *p. p.* Amparado.
- Ampelídich.** *adj.* Semblant a la vinya. Ampelideo.
- Ampelita.** *f. Geol.* Esquist argi-lós negrench. Ampelita. || —**Alu-mífera.** || —**Gráfica.** Llapic de fusta. Ampelita gráfica.
- Ampelograf.** *m.* Qui estudia els ceps. Ampelógrafo.
- Ampelografia.** *f.* Descripció dels ceps. Ampelografía.
- Ampit.** *m. arquat.* Antepecho.
- Amplada.** *f.* Ancho, amplitud, an-chura.
- Amplaria.** *f.* Amplada.
- Amplás, sa.** *adj. aum.* Molt am-ple. Anchísimo.
- Ample.** *adj.* Ancho. || Balder, fol-gat. Holgado, holnaguero. || Vin-

- dre ample una cosa.** *fr.* Venir holgada.
- Amplecurt, a.** *adj.* Mes ample que llarch. Anchicorto.
- Amplesa.** *f.* **Amplària.**
- Ampliació.** *f.* Ampliación, amplificación.
- Amplificador.** *m.* Ampliador, amplificador.
- Ampliament.** *m.* **Ampliació.** || *adv.* Ampliamente, extensamente.
- Ampliar.** *v. a.* Aumentar, engrandir, estendre. Ampliar, dilatar, extender.
- Ampliat, da.** *p. p.* Ampliado.
- Ampliatiu.** *adj.* Ampliativo.
- Amplificació.** *f.* Extensió. Amplificación.
- Amplificadament.** *adv. m.* Ampliamente, amplificadamente.
- Amplificar.** *v. a.* **Ampliar.** || *r.* Estendre un text. Amplificar.
- Amplíssim, a.** *adj. sup.* Anchísimo
- Amplitut.** *f.* Extensió. Amplitud.
- Amproya.** *f.* Sardina. || Salada. Sardina salada, arenque.
- Ampolla.** *f.* Botella, ampolla, redoma. || No és bufar y fer ampolles. *fr. Fam.* No se ganó Zamora en una hora, ó es cosa que tiene uñas, ó tiene más pelendengues de lo que parece.
- Ampolla (La).** *Geog.* Caseriu del terme de Perelló, prov. de Tarragona.
- Ampolleta.** *f. dim.* Ampollita, botellita, redomita. || La que serveix pera posar la crisma. Crismera, oliera.
- Amponya.** *f. Bot.* Peonia.
- Amposta.** *Geog.* Vila de la prov. de Tarragona a la vora del Ebre, part. jud. y bisbat de Tortosa.
- Ampostí, na.** *adj.* Nadiu o pertanyent a la vila d'Amposta.
- Amprament.** *m.* Ant. Embargo.
- Amprar.** *v. a.* Emplear. || Enmanllevar. Pedir ó tomar prestado. || Aprofitarse. Aprovecharse, valerse.
- Ampríus.** *m.* Terra erma. Baldío. || Recó pera les escombraries. Basurera.
- Ampularia.** *f.* Certs molusques de crosta abonyegada. Ampularia.
- Ampulariades.** *f.* Família de molusques d'una sola valva. Ampulariades.
- Ampurdá.** *Geog.* Vegís. **Empurdá.** Ampurdán.
- Ampurdanés, a.** *adj.* **Empurdanés.** Nadiu o propi de la regió del Empurdá.
- Amputació.** *Cir.* Operació de tallar algún membre del cos humá. Amputación.
- Amputar.** *v. a.* Tallar o separar del tot algún membre del cos humá. Amputar.
- Amular.** *v. n. Ant.* Ésser xorch, inútil, no servir pera rés. **Amular.**
- Amulatat, da.** *adj.* De faccions o de color com els mulates. Amulatado.
- Amulet.** *m.* Obecte a quin atribuen els antics, condicionsafortunades. Amuleto.
- Amunt.** *adv. ll.* Arriba. || **Amunt y avall.** *Fr. adv.* Arriba y abajo. || **En amunt.** *m. adv.* Arriba. || **D'amunt avall.** *Loc.* Desde el principio hasta el fin; de arriba abajo; de pies á cabeza. || **Ferho anar tot d'amunt avall.** *fr.* Trastornar. || **Per amunt.** *m. adv.* **Avant.** Adelante.
- Amuntegar.** *v. a.* Amontonar, hacinar.
- Amuntegat, da.** *p. p.* Amontonado, hacinado.
- Amura.** *f. Naut.* Quadra de proa, corda que serveix pera certes maniobres. Amura.
- Amurada.** *f. Naut.* Costats interiors de la nau. Amurada.
- Amurallar.** *v. a.* Alçar murs al voltant d'un edifici, d'una població. Amurallar, murar.
- Amurallarse.** *v. r.* Fortificarse.
- Amurallat, da.** *adj.* Amurallado. || Apoiar, afermar, assegurar. Afirmando, acompañado.
- Amurar.** *v. a. Naut.* Maniobra de la nau. Amurar.
- Amurriador.** *m.* Lloch ombrivol ahont el bestiar s'aplega alfort

- del sol. Lugar donde se acarria el ganado lanar.
- Amurriador (Plá del).** *Orog.* Plana de la serra de Montgrony, prov. de Girona.
- Amurriar.** *v. a.* Abandonar. Baixar el cap. **Amorrar.**
- Amurriarse.** *v. r.* Les persones. **Amorrarse.** || El bestiar de llana.
- Acarrarse.** || Fer el desentés per mal intent. Fer el murri.
- Amusar.** *v. a. Ter.* Distreure, divertir. **Distraer,** divertir.
- Amusarse.** *v. r. Ter.* Divertirse, distreures. **Distraerse,** bromear, divertir-se.
- Amusat, da.** *adj.* Distret, divertit. **Distraído,** divertido, bromeado, burlado.
- Amusement.** *m.* Sensació desagradosa que'ls àcits ocasionen a les dents. **Dentera.** || Anarsen el fil dels instruments de tall. **Embotadura.**
- Amussar.** *v. a.* Causar els àcits una sensació desagradosa a la dentadura. **Acedar,** alargar los dientes. || Fer perdre el fil als instruments de tall. **Embotar.**
- Amussarse.** *v. r.* Esmossarse una eina. **Embotarse.** || Tindre dentera. **Acedar,** dar dentera.
- Amuti (Joan).** *Biog.* Escriptor y periodista de mitjans del segle XIX, que va ésser el primer de publicar a Barcelona, al any 1849, les impressions d'una escurció feta per la nova via de ferrocarril fins a Mataró, la primera inaugurada a Espanya.
- An.** *m. Ant.* Any, Año.
- Anabassa.** *f. Bot.* Plantes de la vora del mar. **Anabasa.**
- Anabassis.** *m.* Correu a cavall. || *Med. Ant.* Començament d'una malaltia entre els grechs. **Anabasio.**
- Anaben, a.** *adj.* Reptils que s'enfilen pels arbres. **Anabeno.**
- Anabice.** *m. Bot.* **Anabice.**
- Anabis.** *Geog. ant.* Tàrrega o Agramant a l'epoca romana.
- Anablastema.** *m. Bot.* Producte dels liquens. **Anablastema.**
- Anabroquisme.** *m. Cir.* Arrancament de les pestanyes. **Anabroquismo.**
- Anabrosis.** *f. Med.* Corrosió de la pell humana. **Anabrosis.**
- Anacardi.** *adj. Farm.* Nom. de les preparacions del anacart. **Anacardico.**
- Anacatarsis.** *f. Patol.* Expectoració de pus. **Anacatarsis.**
- Anacinema.** *f. Med.* Sacudiment de les parts del cos. **Anacinema.**
- Anaclástich, ca.** *adj. Opt.* Punt de refracció de la Hum. **Anaclástico, ca.**
- Anaclet.** *n. p.* **Anacletó.**
- Anaclintera.** *f.* Silló inclinat o llit alt de capçal. **Anaclintera.**
- Anaclisis.** *f. Med.* Nom tècnich de la posició d'un malalt, posat al llit. **Anaclisis.**
- Anacolema.** *f. Med.* Pegat pel mal d'ulls. **Anacolema.**
- Anacoluta.** *f. Gram.* Supressió d'una paraula. **Anacoluta.**
- Anacoreta.** *m.* Penitent. **Anacoreta.**
- Anacorétich, ca.** *adj.* Relatiu al penitent. **Anacorético.**
- Anacosta.** *m.* Teixit creuat de llana. **Anacosta.**
- Anacreóntich, ca.** *adj.* Poesia al estil de les de Anacreont. **Anacreóntico, ca.**
- Anacrónich, ca.** *adj.* Relatiu al anacronisme. || Ridicol. **Anacrónico.**
- Anacronisme.** *m.* Erro, ridiculesa. **Anacronismo.**
- Anactesia.** *f. Med.* Resorgiment de les forces. **Anactesia.**
- Anada.** *f.* Ida. || **Anada y vinguda.** *Fr.* Ida y venida. || **En dues anades y vingudes.** *Loc. fam.* En dos idas y venidas. || **La anada del fum.** *Loc. fam.* La ida del humo, del cautivo.
- Anadejar.** *v. n. Ant.* Caminar a tall d'ánech. **Anadejar.**
- Anadema.** *f.* Cinta usada per les dones pera subjectarse el pentinat. **Anadema.**
- Anadiplosis.** *f. Gram.* Figura de començar una proposició ab el mot o mots que l'anterior aca-

- ba. || *Med.* Exacerbació d'una febre. *Anadiplosis*.
- Anadó.** *m. Ant.* Surtidor, estanque. || *m.* Anech petit. *Anadoncillo*.
- Anádroma.** *f. Med.* Presentació d'humors morbífics a diverses parts del cos humà. *Anadroma*.
- Anafalantiasis.** *f. Patol.* Caiguda de les celles. *Anafaliantisis*.
- Anafia.** *f.* Privació del tacte. *Anafia*.
- Anafil.** *m.* Instrument musicà de vent. *Anafil*.
- Anafilero.** *m.* Qui toca l'anafil. *Anafilero*.
- Anafonesia.** *f.* Enfortir la veu. *Anafonesia*.
- Anàfora.** *f. Ret.* Figura que repeteix la mateixa paraula al començar les frases. *Anàfora*.
- Anafrodisia.** *f. Med.* Incapacitat d'engendrar. *Anafrodisia*.
- Anafrodita.** *s. y adj.* Impotent per engendrar. *Anafrodita*.
- Anagall.** *f. Bot.* Bech de gallina, morrons. *Anagàlida*.
- Anagénita.** *f. Geol.* Roca talcosa. *Anagénita*.
- Anaglaf.** *m.* Obra de talla grollera. *Anaglifo*. || *Anat.* Un dels ventriculs del cervell. *Anaglifo*.
- Anaglifich.** *ca. adj.* Cubert de relleus. *Anaglífico*.
- Anagogia.** *f.* Interpretació literal dels llibres sagrats. *Anagogia*.
- Anagógicament.** *adv. m.* En concepte místic. *Anagógicamente*.
- Anagógich.** *ca. adj.* Relatiu a la anagogia. *Anagógico*.
- Anagraf.** *m. Med.* Prescripció de medicaments. *Anagrafe*.
- Anagrama.** *m.* Transposició de les lletres. *Anagrama*.
- Anagramàticament.** *adv. m. Lít.* En forma anagramàtica. *Anagramáticamente*.
- Anagramatitzar.** *v. a.* Compondre anagrames. *Anagramatizar*.
- Anagat.** *da. adj.* Se diu dels éssers que al desalletarlos anyoren el pit. *Entristecido*.
- Anajés.** *m. Bot.* Planta. Arandano, mirtilo.
- Anal.** *adj. Med.* Relatiu al ano. || *Ictiol.* Aletes inferiors d'alguns peixos. || *m.* Relació. *Veg. Anals*.
- Análech.** *ga. adj.* Consemblant. *Análogo*.
- Analectes.** *m.* Colecció de troços selectes de literatura. *Analectos*.
- Analéctich.** *ca. adj. Med.* Resorgiment de les forces perdudes en una malaltia. *Analéctico, analéptico*.
- Analema.** *f. Astron.* Projecció de la esfera, al calor dels solsticis. *Analema*.
- Analemàtic.** *ca. adj. Astron.* Relatiu al analema. *Analemático*.
- Analepsia.** *f. Med.* *Analéctich*.
- Analgesia.** *f. Fisiol.* Manca de dolor. *Analgesia*.
- Analiçador.** *m.* Qui analitza. *Analizador*.
- Analiçar.** *v. a.* *Anallzar*.
- Anàlisis.** *f.* Resolució, observació, exàmen, mètode. *Análisis*.
- Analista.** *m.* Qui escriu anals. *Analista*.
- Analítica.** *f.* Resolució de les coses en els seus principis. *Analítica*.
- Analítich.** *ca. adj.* Pertanyent al anàlisis. *Analítico*.
- Analogia.** *f.* Semblança. *Analogía*. || *Gram.* Una de les parts en que's divideix, y tracta del origen de la oració ab llurs accidents y propietats. || **Diferencial.** *Astron.* Diferències dels ànguls astronòmics. *Analogia diferencial*.
- Analógicament.** *adv. m.* *Analógicamente*.
- Analogisme.** *m.* Comparació de relacions. *Analogismo*.
- Analosis.** *f. Patol.* Afluïment, consumpció. *Analosis*.
- Anals.** *m.* Relació per anys, de fets esdevinguts. *Anales*.
- Analuvió.** *m. Geol.* Aglomeració de troços de roques. *Analuviòn*.
- Anamnesia.** *f. Fisiol.* Art de tindre memòria. *Anamnesia*.
- Anamnèstich.** *ca. adj.* Remei per retornar la memòria. *Anamnético*.

Anamórfich, *ca. adj. Miner.* Crestalls naturals. Anamórfico.
Anamorfosia, *f. Fis.* Inatge de forma, que vista a certa distancia, sembla regufar. Anamorfosia.
Anandia, *f. Patol.* Perdua de la veu. Anandia.
Anant, *p.* Del verb *anar*. Andando.
Anap, *m. Ant.* Copa, vas. Vaso.
Anapecia, *f. Patol.* Dilatació dels conductes vasculars. Anapecia.
Anaperti, *m. Poet.* Peu de vers llatí. Anaperto.
Anaplasia, *f. Anat.* Soldadura de un os trencat. Anaplasia.
Anapleurótic, *adj. Med.* Remei pera encarnar una ferida. Anapleurótico.
Anapleusis, *f. Med.* Descarnació dels ossos corcats. Anapleusis.
Anaptisia, *f. Ant.* Salivació. Anaptisia.
Anar, *v. n.* Ir, andar. || — **A raure**. Recurrir, ir á parar. || — **de cos o de ventre**. Obrar, evacuar. || **Anar a caça de...** *fr.* Andar á caça de alguna cosa. || **Anar a caça de gangues**. *fr.* Andar á caça de gangas. || **Anar a caceira**. *Fr. adv.* Ir de caça. || **Anar a cavall de l'euga blanca**. *Fr. adv.* Andar ó estar á la quarta pregunta. || **Anar a cegues**. *fr.* Andar á ciegas. || **Anar a cinch y a tres**. *f. adv.* Andar manga por hombro. || **Anar a comedia**. *fr.* Ir al teatro. *Fig.* Ir á la mesa. || **Anar a cops de punys**. *fr.* Llirse á puñetazos. || **Anar a correuita**. *fr. adv.* Ir á escape. || **Anar a dir**. *fr.* Tener en la punta de la lengua. || **Anar a dispeesa**. *fr. adv.* Estar á pupilaje. || **Anar a empentes**. *Fr. adv.* Andar á empujones. || **Anar a escopetades**. *fr. adv.* Andar á tiros. || **Anar a estira cabells**. *fr. adv.* Andar á la rebatña. || **Anar a fiar**. *fr.* Comprar á cuenta. || **Anar a joch (l'eviram)**. *fr. adv.* Recogerse. || **Anar a l'aigua, a la llenya, etc.** Ir por agua, por leña, etc. || **Anar a la ajuda (en favor de)**. *fr.* Ayudar,

defender. || **Anar a la barreja**. *fr.* Batirse cuerpo á cuerpo. || **Anar a la bona de Deu**. *fr.* Ir al estricote. || **Anar a la escapa**. *fr.* Andar á escape. || **Anar a la espera**. *fr.* Estar en acecho. || **Anar a la lua**. *Naut.* Tomar por la lua una embarcación. || **Anar a la matinada**. *fr. Naut.* Zarparr al amanecer. || **Anar a la orella**. Cuchichear. || **Anar a la prima**. *fr. Naut.* Salir de pesca á puesta de sol. || **Anar a la que salta**. *fr. adv.* Andar á la que salta, bribonear. || **Anar a la saga**. *fr.* Andar á las vueltas, á los alcances. || **Anar a la sopa**. *fr.* Mendigar. || **Anar a les bonicoies**. Gandulejar. Andar á las bonitas. || **Anar a les fosques**. Ir á oscuras. || **Anar a les palpentas**. *fr.* Andar á ciegas, á tientas. || **Anar a lloguer**. *fr. adv.* Tomar en alquiler. || **Anar a mal borrás**. *fr. adv.* Andar de trompón ó á topa tolongro. || **Anar a partir**. *fr.* Ir á la parte, de cuartillo. || **Anar a la plaça**. Ir á la compra. || **Anar a peu**. *fr. adv.* Andar á pie. || **Anar a prédica**. *fr.* Ir á sormón. || **Anar a punt de compás o de solfa**. *fr. Met.* Ir con el compás en la mano. || **Anar a retaló**. *fr. Fam.* Andar en chancleta. || **Anar a sal de mata**. *fr. adv.* Andar á salto de mata. || **Anar a torna jornals**. *fr.* Pagar la peonada. || **Anar a tres dits del cel** (parlant de preus) *fr.* Andar por las nubes. || **Anar a tres quarts de quinze o a la xamberga**. *fr.* Andar á trompa y talega, ó fuera de trastes. || **Anar a trompades o plantofades**. *fr.* Andar á trompazos, al morro. || **Anar a ulls cluchs**. *fr.* Andar á ciegas. || **Anar ab el cor a la mà**. *fr.* Tener el alma en la mano. || **Anar ab la vida al encant**. *fr.* Traer la vida jugada, tener la vida en un hilo. || **Anar ab peus de plom**. *fr. adv.* Andar con piés de plomo. || **Anar al pati de l'ós**. *fr. desprec.* Mandar á paseo. ||

Anar al robo. *fr.* Al joch de cartes. Ir al robo. || **Anar alguna cosa molt escassa.** *fr.* Andar alguna cosa muy escasa. || **Anar bé.** *fr. fam.* Enojar. || **Anar com una pastorella.** Caminar a saltets. Andar de cernidillo. || **Anar d'ací d'allà, de una part a l'altra.** *fr.* Andar de acá para allá, ó andar vagando. || **Anar d'alló millor.** *fr.* Ir á las mil maravillas, ó á pedir de boca. || **Anar de baixés o de calo-baixo.** *fr.* Andar de capa caída, de romanía ó de pie quebrado. || **Anar de bracet.** *fr.* Ir del brazo. || **Anar de cap per avall.** *fr.* Ir de capa caída. || **Anar de la ceca a la meca.** *fr.* Ir de Ceca en Meca. || **Anar de cos.** Dar de cuerpo. || **Anar de curt o de llarch.** *fr.* Ir de corto ó con hábitos. || **Anar de dalt á baix.** *f.* Caure. Dar abajo. || **Anar de tort.** *fr.* Ladearse, torcerse. || **Anar d'Herodes a Pilat.** *fr.* Andar de Herodes á Pilatos. || **Anar de nits.** Trasnuchar. || **Anar de puntetes.** *fr.* Andar quedo, de puntillas. || **Anar de quatre grapes.** Andar á gatas. || **Anar, dir o parlar per algu.** *fr.* Tirar á ventana señalada. || **Anar dret.** Andar á derechas. || **Anar el carro pel pedregám.** *fr.* Irse á rodar, andar desbaratado. || **Anar el cor, el pols.** Latir el corazón, el pulso. || **Anar, navegar arribant.** *Naut.* Ir ó navegar arribando. || **Anar darrera d'algú.** *fr.* Andar, ir tras alguno. || **Anar darrera d'alguna cosa.** *fr.* Andar por algo, por alguna cosa. || **Anar endarrera.** Ir hacia atrás. || **Anar endevant.** *fr.* Adelantar. || **Anar esma perdut.** *fr.* Ir á tontas y á locas, sin rumbo fijo. || **Anar calent o fort algun negoci.** *fr.* Bullir. || **Anar corrent.** Andar en un pié. || **Anar gros.** *fr.* Dit d'un riu. Alto, crecido. || **Anar llati.** *fr.* Suau. A rozamiento suave. || **Anar llest.** Andar listo. || **Anar lliure.** Andar suelto. || **Anar lluny d'osques.**

fr. Met. Ir lejos. Ir errado. || **Anar millor o per millor.** Mejorar, convalecer. || **Anar passant.** Ir pasando. || **Anar per alt.** *fr.* Ir por alto. || **Anar per bé.** (els malalts). Mejorar. || **Anar per fi de bé.** Ir con buen fin. || **Anar per res.** Andar alguna cosa muy tirada. || **Anar per riure.** Ir de chanza. || **Anar pera fer alguna cosa.** *fr.* Andar por hacer alguna cosa. || **Anar blau.** *Mod. verb.* Estar sin blanca. || **Anar bonich.** Andar galano. || **Anar calçat, descalç, vestit, despullat, etc.** *Mod. verb.* Andar, ó ir calzado, descalzo, vestido, desnudo, etc. || **Anar came nu.** Andar en pernetas. || **Anar cap baix.** Andar cablzbajo. || **Anar conill o nuet pel a pel.** Ir en cueros, en pelota. || **Anar cremat.** Traer prisa. || **Anar cul areres.** Andar á reculones. || **Anar errat de comptes.** *Mod. verb.* Andar equivocado. || **Anar fora de camí.** (Obrar ab malicia). Ladearse. || **Anar motxo.** Andar alicaído, cariacontecido. || **Anar orella baix.** Andar con las orejas gachas. || **Anar tocat y posat.** Andar con pies de plomo. || **Anar rabent.** Rujiente, con fuerza, con furia. || **Anar sobre alguna cosa.** Ir sobre alguna cosa. || **Anar sol.** Andar como un duende, ó como alma en pena. || **Anar tip.** *fr.* Andar harto. || **Anar tirant.** Ir trampeando. || **Anar tivat.** Ir tieso, pagado de sí mismo. || **Anar tot deixat.** *fr.* Andar desaliñado. || **Anar tots a una.** Andar á una. || **Anar tot xano xano.** *fr.* Andar paso á paso. || **Anar una cosa tivant.** Estar tirante. || **Anar vestit dels dies de festa.** Ir endominguado. || **Anar canals, correr;** fabriques funcionar; máquinas trabajar; trens circular; rellotges andar. || **A tot anar.** A más andar. || **Anarhi perdut.** Ir á oscuras, andar á tientas. || **Anarho a dir.** Estar á punto de decirlo. || **Anarhi els peus, les mans,**

etz. Bullirle á uno los pies, las manos, etc. || **Anarli** al derrera ab un flaviol sonant. Echarle un galgo. || **Anarli prim**. Estar en un trís, estar en poco. || **Anem**. *Loc. fam.* Vamos, vaya. || **Aneuo** a entendre. Ajustadme esas medidas. || **Deixar anar**. Dejar correr. || **Deixarse anar**. Caerse á pedazos, irse ó caerse cada cuarto por su lado. || **Deixat anar**. Desmadejado. || **Digasme** ab qui vas, y 't diré qui serás. Dime con quien andas y te dfré quien eres. || **No anar gaire**. No tardar mucho. || **No anirás a Roma** per la penitencia. No irás á pagarla en el otro mundo. || **No vagi o no vagis tan depressa**. *fr.* A cada puerco le llega su San Martín; no te irás alabando; ya te lo dirán de misas. || **Per ahont anirás, farás com veurás**. Por donde fueres haz como vieres; á dó vas, como vieres, así haz. || **Poch a poch se va lluny**. *Ref.* Poquito á poco hilaba la vieja el copo. || **Quan tot vagi malament**. *fr. Fam.* Cuando todo corra turbio. || **Qui va depressa plega tart**. *Ref.* Vísteme despacio que estoy de prisa. || **Se van de poch**. *Mod. verb.* Poco se llevan. || **Segons com anirá**. *fr.* Conforme diere el dado. || **Sembla que vagis a buscar la mort**. Parece que vayas pisando huevos. || **Sense com va ni com costa**. A secas y sin llover: á tontas y á locas. || **Sense anarli ni venirli**. *Expr.* Sin irle ni venirle. || **Si anés per mi...** Si en mi mano estuviera... || **Si no pot anar, que corri**. Quien no puede andar, que corra. || **Tal hi va qui no s'ho creu**. *of.* Donde uno menos piensa, salta la liebre. || **Tot ne va, o tot ne va pler**. *Mod. verb.* No se habla de otra cosa. || **Tot va com Deu vol**. *fr. Iron.* Todo va como Dios es servido, ó á la buena de Dios. || **Una cosa va per l'altre**. Váyase lo uno por lo otro, vayanse las duras por las maduras, váyase mocha por cornuda. || **Va de pri-**

ma. *fr. Ter.* ¡Es superior! ¡de primera! || **Vagi una cosa per altra**. Váyase lo uno por lo otro. || **Vagi jo calent y rigui la gent**. Ande yo caliente y ríase la gente. || **Vagin en nom de Deu**. Vayan benditos de Dios. || **Val mes anar sol que mal acompanyat**. *Afor.* Más vale ir solo que mal acompañado. || **Vesten al pati del os, o a la forca**. *Mod. verb.* Vete al rollo ó al cuerno.

Anaregnima. *adj. Patol.* Liagues que tornen a obrirse per haverse tancat malament. **Anaregnima**.

Anarquia. *f.* Manca d'autoritat. **Anarquia**.

Anarquicament. *adv.* De manera anárquica. **Anárquicamente**.

Anárquich. *ca. adj.* Relatiu a la anarquia. **Anárquico**, *ca.*

Anarquissant. *adj.* Que sent simpaties per l'anarquisme. **Anarquizante**.

Anarquisme. *m.* Sistema dels anarquistes. **Anarquismo**.

Anarquista. *m.* Partidari de la anarquia. **Anarquista**.

Anarrea. *Patol.* Fluxió d'humors. **Anarrea**.

Anarropia. *f. Med.* Atachs de sanch al cap. **Anarropia**.

Anarsen. *v. r.* Separarse d'algun lloch, descartarse. **Irse**. || **Anarsen al lit**. **Acostarse**. || **Caminar sola una criatura**. **Andar sola**. || **Desapareixer les taques**. **Quitarse las manchas**. || **Anarsen a pico**. **Irse á pique**. || **Anarsen ab la qua entre les cames**. *fr.* **Irse, ó salir rabo entre piernas** || **Anarsen ab Nostre Senyor**. **Morir, irse al cielo**. || **Anarsen al altre barri**. *fr. Fam. met.* **Morirse**. || **Anarsen al sol**. **Venirse al suelo**. || **Anarsen com un broch o raig de canti**. **Irse como una canilla**. || **Anarsen de gloriñat a matines o de naps a cols**. **Andarse por los cerros de Úbeda**. || **Anarsen de morros**. **Caer ó dar de bruces**. || **Anarsen de omballons**. **Dar un tumbo, rodar por los suelos**. || **Anarsen**

- de tort. Tambalearse. || **Anarsen** d'un badall de grill o d'un pas de grill. Estar en un tris ó estar en poco. || **Anarsen** d'un coll. (jugant a cartes). Descartarse de un palo. || **Anársenhi** el cor. (sentir afecció). Irsele á uno el alma tras de... || **Anarsen per les rames**. Andarse por las ramas.
- Anás**. *Geog.* Caseriu del terme de Estahon, prov. de Lleida.
- Anasarca**. *f. Med.* Mena d'hidropesia. Anasarca.
- Anastasi**, a. n. p. Anastasio, a.
- Anastasi** *Biog.* Remarcable juriconsult, ciutadà de Lleida als començos del segle XVII. Entre les seues obres cal esmentar una que va escriure y ilustrar, quan la canonisació de St. Ramon de Penyafort. || — (**Sant**). Capità de les llegiions romanes, nadiu de Lleida a mitjans del segle III. Va ésser condemnat a mort pel procónsul, per haver-se mostrat cristià, essent degollat junt ab setanta cinch correlligionaris a 11 de maig del any 300, en quin dia el comora la iglesia catòlica.
- Anástom**, m. *Zool.* Petxines univalves. Anástomo.
- Anastómosis**. *Med.* Dilatació de les venes. Anastómosis.
- Anastrofe**. *fr. Gram.* Inversió de paraules. Anastrofe.
- Anastrofia**. *f. Patol.* Inversió de una part del cos. Anastrofia.
- Anat**, da. p. p. Andado, ido.
- Anatema**. *f.* Excomunió, execració, maledicció. Anatema.
- Anatematitzar**. *v. a.* Anatematizar, excomulgar, execrar, maldecir.
- Anatina**. *adj.* Relacionat ab el ànech. Anatino.
- Anatífera**. *adj. Zool.* Molusch, Anatífera.
- Anatina**. *f. Zool.* Petxines bivalves. Anatina.
- Anatomia**. *f.* Estudi de les parts que componen el cos humà. Anatomia. || — **Fisiològica**. Anatomia fisiològica. || — **Patològica**. Anatomia patològica || — **To-**
- pogràfica**. Anatomia topogràfica. || **Fer anatomia**. *fr.* Anatomizar. || *Met.* Esmicolar, examinar per parts alguna cosa. Analizar, hacer anatomia.
- Anatòmicament**. *adv.* Anatòmicamente.
- Anatomitzar**. *v. a.* Practicar l'anatomia. Anatomizar, disecar.
- Anatomitzat**, da. p. p. Anatomizado.
- Anatòmic**. *m.* Professor d'anatomia. Anatòmic.
- Anatòmic patològic**. *adj.* Que alenssemps tracta de la anatomia y la patologia. Anatòmicopatològic.
- Anatripsia**. *f.* Frega pera vigorizar algún membre del cos humà. Anatripsia.
- Anatropi**. *m. Patol.* Descomposició del ventrell. Anátropo.
- Anca**. *f.* La banda posterior del cos, entre la cintura y la cuixa. Anca. || — **de persona**. Nalga. || — **de bestia**. Anca. || **Anar a les anques**. Montat a cavall. **A ancas**, sobre ancas. || **Batre les anques**. *fr. Ter.* Zurrar. || **No sufrir anques**. Resistirse les cavalleries que's munti per aquell lloch. **No sufrir ancas**. || **Posarse d'anques**, a la paret. *f. Fam.* Entossudir-se. Ponerse de pies en la pared.
- Ancaque**. *prep.* Aunque. || **Totalment**.
- Ancetre**. *m.* Antepassat. Antepassado.
- Ancestral**. *adj.* Referent als antepassats.
- Anch**. *adv.* Ant. Encara que. Aunque.
- Anchs**. *Geog.* Caseriu del terme de Moncortés, prov. de Lleida.
- Ancià**, na. *adj.* Anciano.
- Ancianitat**. *f.* Vellesa, etat avançada. Ancianidad, vejez. || Velluria. Antigüedad.
- Anciloglòssis**. *f. Patol.* Malaltia de la llengua. Anciloglossis.
- Ancilotom**. *m. Cir.* Mena de bisturi usat antiguament. Ancilotomo.
- Anciroits**. *adj.* Anat. Les diver-

- ses parts del cos, que tenen forma de ganxo. **Anciroides.**
- Ancia.** *f.* Ancia, àncora.
- Anciar.** *Orog.* Montanya demunt de Andorra, a la vora del Valira.
- Anciar.** *v. a.* Llençar l'ancia. **Anciar.**
- Ancolla.** *f. Bot.* Planta d'adorno. **Ancolla.**
- Ancolla.** *f. Ter.* Gerra de gran cabuda. **Tinajón.**
- Ancora.** *f.* Ancora. || —**de grillet.** *Nàut.* De grillete. || —**de la esperança.** Ancora de la esperança. || **Alçar àncores.** *fr. Nàut.* L'èvar àncoras, desaferrar, zarpar. || **Estar al àncora.** *fr.* Estar en anclas, ó sobre las anclas, ó las àncoras. || **Fermar les àncores.** *Loc. ant.* Alzar àncoras. || **Tirar àncores.** *fr. Nàut.* Anciar, ancorar, dar fondo.
- Ancoratge.** *m.* Anclaje, ancoraje.
- Ancorca.** *f.* Argila pera pintar. **Ancorca.**
- Ancorell.** *m.* Pedra pesanta usada a la pesca de sardines. **Ancorell.**
- Ancorer.** *m.* Qui fa àncores. **Ancorero.** || Qui llença l'àncora. **Ancorero.**
- Ancoreria.** *f.* Lloch ahont se construeixen àncores. **Ancoreria.**
- Ancoreta.** *f. dim.* Anclole.
- Ancorinits.** *m. Zool.* Sponges sense esfèrules. **Ancorinidos.**
- Ancoró.** *f. dim.* Anclole.
- Ancubit.** *m. Med.* Afeccions de les parpelles. **Ancúbite.**
- Ancús.** *m. Cir.* Que té els braços torts. **Ancus.**
- Ancusa.** *f. Bot.* **Llengua de Bou.**
- Ancusich.** *ca. adj. Quím.* Acit colorant de l'ancusa. **Ancúsico.**
- Ancusina.** *f. Quím.* Principi colorant de l'ancusa. **Ancusina.**
- Andá.** *m.* Redil, aprisco.
- Andador.** *m.* Muñidor, mullidor, llamador. || D'una germandat o confraria. **Andador.**
- Andaluç.** *a. adj. y s.* Nadiu y propi de l'Andalucia, prov. de Espanya.
- Andaluçada.** *f.* Exageració, valentonada. **Andaluzada.**
- Andami.** *m.* Bastida. **Andamio.**
- Andamiatge.** *m. Arquít.* Conjunt d'armadures o de bastides. **Andamiage.**
- Andamits.** *m.* Acció, posat, modo de fer. **Trazas.**
- Andana.** *f.* Rengle. *Ter.* **Ona. Andana.**
- Andanada.** *f. Ter.* **Onada.** || *Mar.* Descàrrega de un dels costats de la nau. **Andanada.** || Reprensió forta. **Andanada.**
- Andani.** *Geog.* Caseriu del terme d'Alfarrás, prov. de Lleida.
- Andant.** *m. Mus.* Moviment de la música. **Andante.**
- Andanti.** *m. Mus.* Moviment més viu que l'andant. **Andantino.**
- Andarega.** *m.* Rodaire. **Andador.**
- Andeliots.** *m. Nàut.* Anelles de fusta pera guarnir les veles triangulars. **Andeliotes.**
- Anderris.** *m. Ter.* Clamàstechs. **Caramilleras.**
- Andes.** *f.* Llitera, bayart. **Andas. Llitera.**
- Andilú.** *m.* Eina de boix que usen els sabaters pera treure brins. **Andilú.**
- Andorra.** *Geog.* Petit estat independent entre França y Catalunya, que ocupa una extensió de 452 kilms. quadrats, ab uns 5,500 habitants. Es feudatari de França y del bisbe d'Urgell. Està format per dues valls del riu Valira que's barreja ab el Segre, separantla de la prov. de Lleida al S. els penyals de ahont brolla el Segre, y al N. del departament del Ariège els Pirineus. Forma sis districtes o parroquies; les de Andorra la Vella, Canillo, Encamp, La Massana, Ordino y Sant Julià de Loria.
- Andorra la Vella.** *Geog.* Poble de la Vall d'Andorra, a la vora del curs del Valira.
- Andorrà.** *na. m.* Nadiu o propi de Andorra. **Andorrano.** || Pobre, vagabont. **Guitarrón, tuno.** || **Fer**

- l'andorrà.** *fr.* Hacerse el memo, llamarse andana.
- Andós.** *adj. Ter.* Caminador.
- Andraig.** *m.* Drapot. Andrajo.
- Andrartrocacis.** *f. Med.* Corcament de les articulacions del cos. Andrartrocaceos.
- Andrartrocafia.** *f. Med.* Descripció y estudi de les caries a les articulacions. Andrartrocafia.
- Andrea.** *f. Bot.* Planta criptógama. Andrea. || *n. p.* Andrea.
- Andreament.** *m. Ant.* Direcció. Direcció.
- Andrena.** *f. Entom.* Insecte himeópter. Andrena
- Andrés y Carreras (Antoni).** *Biog.* Apotecari de mitjans del segle XIX. Era nadiu de Reus, y al any 1856, va publicar un aplech d'observacions científiques ab el títol de *Viage á escape.* || — **y Puigdollers (Pere de).** *Biog.* Enginyer de camins, que pels seus coneixements va assolir enlairat concepte. Va fer estudis al canal d'Urgell, al port de Barcelona y al traçat del ferrocarril de Barcelona a Saragoça. Va publicar al any 1856, una lluminosa obra, tractant del port de Barcelona.
- Andreu.** *n. p.* Andrés. || **Per Sant Andreu,** pluja o neu. *Afor.* Para San Andrés nieve ó lluvia.
- Andreu (Antoni).** *Biog.* Relligiós franciscà del segle XIII, deixeble d'En Joan Duns nomenat *Scoto*, a París, a qui va substituir en les seues ensenyances filosófiques. || — **(Bernat).** Gramàtic del segle XVI y bon llatísta, mestre a l'Universitat de Barcelona y autor d'una gramàtica llatina dialogada, que va publicar-se al any 1575. || — **(Bertrán).** Bisbe de Girona al any 1430. || — **(Esteve).** Metge dels començos del segle XIX, qu'exercia al Vendrell la seua professió. Al any 1833, va presentar una erudita memoria d'entomologia a l'Academia de medicina y cirurgia de Bar-

celona. || — **(Felip).** *Biog.* Musich y compositor d'obres religioses, autor de una munió de càntichs que's feren populars a mitjans del segle XVIII. || — **(Feliu).** Caputxi y provincial de la seua religió y autor de obres místiques. Era nadiu de Barcelona y va estampar alguns dels seus treballs pels anys 1755 al 1763. || — **(Jascinte).** *Biog.* Metge nadiu d'Hostalrich, catedràtic jubilat de Barcelona y facultatiu de cambra d'En Joan d'Àustria. Al any 1678 va publicar una obra de preceptes curatius de malalties morbosas. || — **(Jaume).** *Biog.* Escriptor y periodista nadiu de Cervera al any 1850 y mort a Barcelona al 1904. Redactor de alguns periodichs de la capital de Catalunya y corresponsal de altres a Madrid. Bibliòfil y colleccionista de gravats, va ferne un valió aplech. || — **(M).** *Biog.* Professor de geografia, matemàtiques y idiomes a Barcelona, als començos del segle XIX, y autor d'algunes obres didàctiques, entre elles una geografia, publicada al any 1829. || — **(Pere Joan).** *Biog.* Jesuïta català, superior de les missions del Chaco, al segle XVIII. Home popular y docte, va publicar alguns treballs literaris al any 1762. || — **(Ramón).** *Biog.* Argenter gironí del segle XIV, autor dels relleus d'argent del altar major d'aquella seu, obra de gust exquisit. || — **y Ferrer (Francesch).** *Biog.* Canonge de la Catedral de Barcelona, escriptor atíllat y remarcable orador, que vivia a les derrieres del segle XVIII. Era traductor del *Kempis Mariá.* || — **y Massó (Antoni).** *Biog.* Académich de la de Bones Lletres de Barcelona, historiari y mestre de filosofia y teologia a la religió de Trinitaris, a quina pertanyia. Era erudit y home

- de molta cultura. Viví a mitjans del segle XVIII. ||—y **Moragas**, *Biog.* Fern catalanista y actiu individu de les corporacions defensors de les aspiracions de la terra. Va formar part de moltes comissions al comensar la propaganda de les nostres vindicacions, y va morir jove a Sant Boy de Llobregat al any 1899. ||—y **Tramulles (Joseph)**, *Biog.* Notari barceloní, competent en assumptes de dret foral catalá, y remarcable taquígraf. Va morir a Barcelona, a etat avençada al any 1878.
- Andreuet**, *n. p. dim.* d'Andreu. **Andresito**.
- Andrevi (Francesch)**, *Biog.* Famos compositor musical, que va neixer a Sanahuja al any 1786, morint a Barcelona al 1853. Ademés de les seues selectes composicions, va escriure una obra didáctica d'harmonia y composició. Per oposició va assolir places de mestre de capella del Palau Reial, (1830), de Santa Maria del Mar, (1814) y de la Mercè de Barcelona.
- Andriani (Lluís M.^o)**, *Biog.* Mariscal de camp, de brillant historia, que va neixer a Barcelona al any 1773. Va fer tota la guerra de la Independencia y a la primera lluita civil, va fruir renom. ||—(**Sever Leonart**), *Biog.* Canonge de Girona, rector de la Universitat d'Osca, y bisbe de Pamplona al any 1774, morint a Navarra al any 1861. Era germá del general, y escriptor atítilat en assumptes dogmáticos.
- Andrieu (Joan)**, *Biog.* Comissari del cos d'enginyers de boscos a la prov. de Lleida pels anys de 1846 a 1859, y autor d'un treball científic estampat al any 1857, concisant les seues observacions a la provincia.
- Andrió**, *m. Ter.* Testicul de gall. **Criadilla**.
- Androfobia**, *f. Med.* Sentiment de repulsió envers els homens. **Androfobia**.
- Androfor**, *m. Bot.* Filament de les flors. **Andróforo**.
- Androgea**, *f. Bot.* Aplech dels fils de la flor d'una planta. **Androgea**.
- Androgenesia**, *f. Fil.* Estudi del desentrotlló físich y moral. **Androgenesia**.
- Androginie**, *m.* Que pertany als dos sexes. **Hermafrodita**, **andrógino**.
- Androginia**, *f. Bot.* Reunió dels dos orgues sexuals en una mateixa flor o planta. **Androginia**.
- Andrómeda**, *n. p.* **Andrómeda**. || *Astron.* Constelació septentrional de cinquanta nou estrelles. **Andrómeda**.
- Andrómina**, *f.* Enredo, trapaceria. **Andrómina**. || Trampa, tramoia. **Trapacista**.
- Andrómines**, *f.* Trastos de poca importancia. **Bagatelas**, **chismes**.
- Androna**, *f.* Cel obert entre dues cases veïnes pera rebre claror. **Callejón**. || *Ant.* Dependencis dels temples grechs y romans. **Androna**.
- Andrós**, *m. Bot.* Estam. **Estambre**.
- Androsaci**, *Bot.* Bolet de roure. **Androsáceo**.
- Androsema**, *adj.* Plantes quins fruits tanquen un such vermell com sanch. **Androsema**.
- Androsemis**, *m. Bot.* Planta de la costa mediterrània. **Androsemis**.
- Andull**, *m.* Fulla de tabach, arrollada. **Andullo**. || *Naut.* Teixit que's posa a les corrioles, pera neutralisar el róssech. **Andullo**.
- Andurina**, *f. Naut.* Cap de corda pera ensogar la vela al arbre. **Andorina**.
- Andurrials**, *m.* Paratges allunyats de camí. **Andurriales**.
- Anduvi**, *m. Ter.* Entuvi.
- Anecdotea**, *f. dim.* Cas de poch interés. **Anecdotilla**.
- Anecdótic**, *ca. adj.* Referent a la anécdota. **Anecdótico**.

- Anecdota**, *m.* Contaire, rondallaire. Anecdota.
- Ánech**, *m.* Zool. Pato, anade. || — de aigua. Anade. || — de mar. Abucasta. || — novell. Anadón. || — Petit. Anadeja. || — de bosch. || — Marsench. || — Cap-roig. Sibón. || — Paleter. || — d'aigua petit. Sarceta menor. || — Galaix. || — Galaix mut. || — de Cresta. || — xacolater. || — Capbuçó. (Mena d'ánech). Colymbus. || Anar com els ánechs. *fr.* Caminar decantant-se. Anadear. || Fer l'ánech. *fr.* Boquear, morir. || Ofegarse. Anegarse. Ahogarse. || Poll de ánech. Anadino.
- Anedis**, *m.* Entomol. Insectes coleópters. Anedios.
- Ánega**, *f.* Femella del ánech. Pata. || Bot. Anet.
- Anegar**, *v. a.* Ant. Ofegar, inundar. Ahogar, inundar.
- Anegarse**, *v. r.* Ofegarse. Anegarse, sumergirse.
- Anegat**, *da. p. p.* Anegado, inundado, ahogado, sumergido.
- Aneguet**, *m. dim.* Anadón.
- Aneléctric**, *ca. adj.* Ant. Mancat d'electricitat. Aneléctric.
- Anell**, *m.* Anillo, sortija. || *Arguit.* La forma en que acaba la columna. Collarino. || — Astronómich. Pera pendre l'alçada dels astres. Anillo astronómico. || — del pescador o del papa. Anillo del pescador || — de saltar. Joch de nois. Salta tú y dámela tú. || — *Herald.* Cerele del mitg del escut. Anillo. || Zool. Nus de certs animals com la serp. Anillo. || *Naut.* El que ferma l'entèria al pal. Anillo. || Anell al dit honra sens profit. *fr.* Anillo en el dedo, honra sin provecho. || Anell de llac. Anillo de la Pihuela. || Anell de Saturn. Anillo de Saturno. || Anell episcopal. Anillo episcopal. || Anell inguinal. Anillo inguinal. || Anell de nuvis. Anillo o sortija nupcial. || Vindre com l'anell al dit. *fr.* Fam. Venir de perilla, ó como pedrada en ojo de boticario.
- Anella**, *f.* Anilla, aro, argolla, eslabón. || Pera picar a les portes. Aldaba, aldabón. || La de les cortines. Anilla. || La malla de cadena. Eslabón. || La posada a la paret pera fermar les besties de càrrega. Arrendador. || Cop d'anella. *Loc.* Aldabada, aldabazo. || Trucar ab la anella a la porta. Aldabear, llamar.
- Anellás**, *m. aum.* Sortijón.
- Anellassa**, *f. aum.* Aldabón.
- Anellat**, *da. adj.* *Herald.* Anillado. || Zool. Anells del cos dels animals. Anillado.
- Anellet**, *m. dim.* Anillejo, anillito, anillico.
- Anelleta**, *f.* Penjant o arrecada. Aro, arillo, zarcillo. || *dim.* Aldabilla. || Als telers, ullets de vidre. Gafetes.
- Anells**, *m.* Part dels cos de certs insectes. Anillos.
- Anem**, *Eexpr. fam.* Temps del verb anar. Vamos.
- Anémi**, *adj. Med.* Mancat de sanch. Anemo.
- Anémia**, *f. Med.* Anémia.
- Anémich**, *ca. adj.* Pobredesanch. Anémico.
- Anemòmetre**, *m.* Instrument pera midar la velocitat del vent. Anemómetro.
- Anémone**, *f. Bot.* Planta ranunculacia. Anémone. || — de mar. Zool. Pólip carnós. Actinia.
- Anemòscop**, *m.* Instrument que senyala la direcció del vent. Anemóscopo.
- Anemoscopia**, *f.* Endevinació segons el vent. Anemoscopia.
- Anemotrop**, *m. Art. y of.* Motor mogut pel vent. Anemotropo.
- Anencefal**, *adj. Anat.* Mancat de encefal. Anencefalo.
- Anencefálics**, *m.* Monstres crustacis sense moll de l'espina. Anencefálicos.
- Anenterotrofia**, *f.* Minvament del volum dels budells. Anenterotrofia.
- Anepigraf**, *adj. Numis.* Obgetes sense inscripció. Anepigrafo.
- Anepitímia**, *f. Med.* Sense gana, sense apetit. Anepitímia.

- Anequet** *m. dim.* Anech jove Anadoncillo.
- Aneretisme.** *m. Med.* Sense irritació. Aneretismo.
- Aneroit.** *adj.* Baròmetre. Aneroid.
- Anervi.** *adj. Entom.* Insecte sense nervis a les ales. Anérol.
- Anesia.** *f. Med.* Minva dels símptomes d'una malaltia. Anesis.
- Anestesia.** *f. Med.* Manca de sensibilitat. Anestesia.
- Anestisia.** *f. Med.* Pérdua del tacte. Anestisia.
- Anet.** *m.* Anech petit. || *m. Bot.* Planta umbelífera. Eneldo.
- Anet y Codina (Antoni).** *Biog.* Metge distingit. Va néixer a Barcelona al any 1836, morint a les derrerres del segle XIX havent publicat alguns treballs professionals y de beneficència, donchs pertanyia a la junta de la Casa de Caritat.
- Anétich, ca.** *adj. Therap.* Remei que minva els dolors. Anético.
- Aneto.** *Geog.* Poblet de la prov. de Lleida, a la vora del Noguera Pallaresa. || *Orog.* Cim de 3432 metres a ponent de la Vall d'Arán, al Pirineu.
- Aneu (Vall de).** *Geog.* Regió compresa a la prov. de Lleida, entre el curs del Noguera Pallaresa y el port de la Bonaigua, fronteric a la Vall d'Arán. Compren la vall dita de Aneu, y altres secundaries, com les de Unarre, Espot, etc.
- Aneura.** *f. Bot.* Plantes hepàtiques. Aneura.
- Aneure.** *adj. Zool.* Mancat de nervis. Aneuro.
- Aneurisma.** *adj.* Relatiu al aneurisme. Aneurisma.
- Aneurismàtic, ca.** *adj.* Que afecta els símptomes del aneurisme. Aneurismático.
- Aneurisme.** *f. Med.* Tumor format per la relaxació o ruptura d'una arteria. Aneurisma. || — **Del cor.** Aneurisma del corazón. || **Fals aneurisme.** Falso aneurisma.
- Aneurósits.** *m. Bot.* Plantes hepàtiques sense nervis. Aneurósidos.
- Anexa.** *f.* Iglesia que depèn de altra parroquia. Aneja.
- Anexar.** *v. a.* Unir o agregar. Anexar, anexionar.
- Anexe, a.** *adj.* Lloch o cosa propera o juntada a un altre. Anexo, anejo.
- Anexes.** *f.* Accessoris d'una cosa principal. Anexos, anexidades, conexidades.
- Anexió.** *f.* Unió o agregació, Anexión. || **Anexió gramatical.** Anexión gramatical. || **Dret de anexió.** Derecho de anexión.
- Anexionar.** *v. a.* Declarar per dret la reunió de un o mes territoris. Anexionar.
- Anexionat, da.** *p. p. de Anexionar. Anexionado.*
- Anfant.** *m. Bot.* Dilatació d'un peduncle. Anfanto.
- Anfesta.** *Geog.* Caseriu del terme de Molsosa, prov. de Lleida.
- Anfiartrosis.** *f. Anat.* Articulació mixta. Anfiartrosis.
- Anfibi.** *adj. Zool.* Anfíbio.
- Anfibiògraf.** *m.* Naturalista que estudia la anfibiografia. Anfibiògrafo.
- Anfibiografia.** *f.* Descripció científica dels anfíbis. Anfibiografía.
- Anfibiogràfic, ca.** *adj.* Relatiu a la anfibiografia. Anfibiográfico
- Anfibiolech.** *m.* Anfibiògraf.
- Anfibiolit.** *m. Geol.* Petrificació dels anfíbis. Anfibiólito.
- Anfibilogia.** *f.* Tractat dels anfíbis. Anfibiología.
- Anfibol.** *m. Miner.* Silicat compost. Anfíbol.
- Anfibolita.** *f. Geol.* Roca d'anfibol cristallit. Anfíbolita.
- Anfibologia.** *Gram.* Doble sentit de les paraules. Anfibiología.
- Anfibrach.** *adj. y s. m. Poet.* Vers de tres síl·labes usat pels grecs y els llatins. Anfibraco.
- Anfibranquies.** *f. Ictiol.* Espai dels peixos voltant les branquies. Anfibranquias.
- Anfibranquis.** *f.* Espais que volten les glànules de les genives. Anfibranquios.

Anfoirt. *m. Astron.* La lluna al quart creixent. Anfoirtó.

Anforani. *adj.* Que té dos caps. || *Zool.* Coleòpters tetràmers. Anforáneo.

Anfident. *adj.* Ab doble filera de dents. Anfidente.

Anfidartrosis. *f. Anat.* Articulació de doble moviment. Anfidartrosis.

Anfigastre. *adj.* Que té doble ventrell. Anfigastro. || *Bot.* Tercera filera de fulles a la banda inferior dels tany. Anfigastro.

Anfigen. *adj. Quím.* Cos simple que al combinar-se produeix àcids y bases. Anfigeno.

Anfigena. *f. Miner.* Crestalls de antigues laves volcàniques. Anfigena.

Anfigenita. *f. Miner.* Basalt. Anfigenita.

Anfimétrich, *ca. adj. Miner.* Substancies de iguals mides en les cares de llurs crestalls. Anfimétrico.

Anfipot, *da. adj. Hist. nat.* Ab dues menes de peus. Anfipodo. || *Zool.* Crustacis malocrosta-cis. Anfipodos.

Anfit. *adj. Quím.* Sals efecte de la combinació de compostos anfigens. Anfito.

Anfiteatre. Vegis Anfiteatre.

Anfitorar. *v. a.* Assenyalar, posar sites. Amojonar.

Anfitorat, *da. adj.* Assenyalat. Amojonado.

Anfitrió. *m. Fam.* Qui a les taules d'etiqueta obsequia als convidats. Anfitrión.

Anfritruxe. *m. Bot.* Bolet del pí. Anfitruxo.

Anfodelita. *f. Min.* Silicat de cals y alumina. Anfodelita.

Ánfora. *f.* Gerra de terrissa de forma punxaguda ab dues anses. Anfora.

Anfos. *n. p. Ant.* Alfonso, Ildefonso.

Angaria. *f.* Prestació personal. Retart d'eixida d'un barco. Angaria.

Angel. *m.* Esperit del cel. Angel. || *n. p. Angel.* || *Ictiol.* Peix semblant a la rajada. Angel, Iija. ||

Figura posada als retaules. Angelote. || — de la Guarda. Angel de la Guarda, ángel custodio. || — del mal. El diable. Angel malo ó de tinieblas. || — Bó o de llum. Angel bueno. || — Bufador. *Loc.* Angelón de retablo, carrillos de monja boba. || **Angel meu!** *fr.* Amorosa. ¡Angel mio! || **Cantar com un ángel.** *fr. Fam.* Cantar como un ángel. || **Esser un ángel.** *fr.* Ser un ángel. || **Estar ab els àngels.** *Extasiat.* Estar con los ángeles. || **L'àngel de les escoles.** Sant Tomás d'Aquino. El ángel de las escuelas. || **Lilit d'àngels.** Cuna de ángeles.

Angela. *n. p. Angela.* || *Interj. afirmat.* Eso mismo, esc es, bravo.

Angela Barcelonina. *Biog.* Muller nadiua de Barcelona, esmentada ab encomi per la seua significació als estudis de les llengües clàssiques. Vivía al sigle XVII. || — **Serafina (Margarida).** *Biog.* Fundadora dels convents de caputxines a Catalunya. Era nadiua de Manresa y va morir al 1602 al convent de la seua ordre, que havia instituit al any 1599.

Angelada. *f.* Chor d'àngels. Coro de ángeles.

Angelats. *Geog.* Caseriu del terme d'Orís, prov. de Barcelona. || — de dalt. *Geog.* Veïnat de la Vall de Ribes. || — **(Coll de).** *Orog.* A l'altura de 1200 metres a la serra que separa el Ripollés de la comarca d'Olot.

Angelet. *m. dim.* Noi de poch anys. Angelito, angelico.

Angeleta. *n. p.* Angelita.

Anglells. *m. Bot.* Centaura. Escobilla.

Angelia. *f. Mit.* L'aurora. Angelia.

Angélica. *f. Bot.* Planta dels Pirineus. Aljonje, aljonjera. || Preparat laxant. Angélica. || — **Arcangélica.** Varietat botànica de la angélica. Angélica, arcan-gélica. || — **Borda.** Angélica silvestre. || — **Carlina.** || — d'olor. Angélica odorifera.

Angelical, *adj.* Angélich. excellent, just, perfecte. Angelical.
Angelicalment, *adv. m.* Abignocència Angelicalmente.
Angelicar, *v. a. Neol.* Imitar als àngels. Angelizar.
Angélich, *ca. adj.* Lo que pertany al àngel. Angelical, angélico.
Angelina, *n. p. dim.* Angelina.
Angelins, *pl. Bot.* Planta de les llabiades. Camedrio de los bosques.
Angeló, *m. dim. d'Angel.* Angelito.
Angelolatria, *fr.* Culte consagrat als àngels. Angelolatria.
Angelon y Broquetas (Manel). *Biog.* Remarcable escriptor, advocat y periodista. Va neixer a Lleida l'any 1831, morint a Barcelona al 1889. Era director del periòdich satíric *La Flaca*. Al any 1856, va estrenar al teatre del Circo Barcelonés el drama sacre *La Verge de les Mercés*, primer intent del teatre català seriós, y ademés de algunes noveles patriòtiques, va escriure la comedia *Llum y fum* y la lletra de la sarçuela *Setse jutges*.
Angelot, *m. fam.* Noi gras y atontit. Angelote. || Pell de pulir molt aspre. Angelote.
Angelus, *m.* Oració del mitjdia. Angelus.
Angels (Els), *Geog.* Caseriu del terme de Castellví de Rossanes, prov. de Barcelona.
Angigiós, *a. m. y f.* Tartamut. Tartamudo.
Angina, *f. Med.* Inflamació de la gorja. Angina.
Anginós, *adj. Med.* Referent á la angina. Anginoso.
Angiogastre, *adj. Bot.* Certa mena de bolets. Angiogastro.
Angiograf, *m. Anat.* Tractadista de angiografia. Angiografo.
Angiografia, *f. Anat.* Descripció dels vasos del cos humá. Angiografia.
Angiohidrografia, *f. Angiografia*.

Angiohidrologia, *f. Anat.* Tractat dels vasos linfáticos. Angiohidrologia.
Angiologia, *f. Anat.* Descripció de les venes, nervis, arteries y vasos linfáticos. Angiologia.
Angiorragia, *f. Patol.* Flux de sanch per excés de força. Angiorragia.
Angiorrea, *f. Patol.* Flux de sanch per manca de força. Angiorrea.
Angioscopi, *m. Med.* Microscopi pera examinar els vasos capilars. Angioscopio.
Angiosis, *f. Patol.* Malaltia del sistema vascular sanguini. Angiosis.
Angiospermia, *f. Bot.* Plantes ab llevors cobertes de pericarps diferents. Angiospermia.
Angiotomia, *f. Anat.* Dissecció dels vasos linfáticos. Angiotomia.
Angir, *v. a. Ant.* Voltar una peça de terra ab tanca o vall. Cercar.
Angitis, *f. Patol.* Inflamació dels vasos del cos. Angitis.
Angla (La), *Geog.* Caseriu del terme de Manresa.
Anglada (Francesch), *Biog.* Catedràtic de teologia al seminari de Tarragona al any 1851, y escriptor dogmàtic. Era jubilat del ordre de *Framenors*. || — (**Joseph**). Metge remarcable, que va neixer a Perpinyá al any 1775, morint al 1833. Era autor d'una munió de valioses obres professionals. || — (**Joseph**). Eclesiàstich y distingit compositor musiche, mestre de capella de la Catedral de Vich, al any 1861. || — (**Pau**). Metge de Sant Joan de les Abadesses. Vivia a mitjans del segle XIX y va distingirse per les seues observacions de les malalties dels ulls, concisades en un treball presentat al any 1846 a la Academia de Barcelona. || — **y Lloret (Joseph Antoni)**. Historiari, acadèmic de la de Bones Lletres, y atillat escrip-

- tor, mort a Barcelona al any 1847. Era autor d'erudits treballs literaris. || — **y Reventós (Francesch)**. Remarcable filòlech, catedràtich de francès al Institut de Barcelona, en quina ciutat va néixer al any 1806, morint al 1884. Era autor de nombroses obres didàctiques en aquella parla. || — **y Torrens (Joan Esteve)**. Advocat de les derreries del segle XVIII. Era nadiu de Barcelona, y autor d'obres d'història.
- Anglada (Mas de)**. *Geog.* Caseriu del terme de Constantí, prov. de Tarragona.
- Anglades (Les)**. *Geog.* Veïnats de Vilert, prov. de Girona.
- Anglasell y Serrano (Manel)**. *Biog.* Jurisconsult, y catedràtich de teoria y pràctica de procediments judicials, a la Universitat de Barcelona. Va morir al any 1884. || — **(Ramón)**. Advocat, fàcil orador y catedràtich d'economia política a la Universitat de Barcelona. Va ésser un dels fundadors del Ateneu Català. Era nadiu de Barcelona y va morir a Premià, al any 1863, als quaranta dos de la seua etat.
- Anglaterra**. *Geog.* Nació d'Europa. Inglaterra.
- Angle**. *m. Ant.* Angul. Angulo.
- Anglerill (Magi)**. *Biog.* Catedràtich de teologia de la Universitat de Cervera a les derreries del segle XVIII. Cech y d'etat avençada va seguir explicant la seua assignatura.
- Anglés**. *adj. Ant.* Inglès.
- Anglés (Joan Carles)**. *Biog.* Pintor d'història, mort a Barcelona al any 1822. Va ésser fidel copista dels clàssichs del segle XVII. || — **(Joseph)**. Escriptor dogmàtich, autor de algunes obres, y remarcable teòlech que pertanyia a la religió de la Mercè. Vivia al darrer ters del segle XVI. || — **(Pere Martre)**. Filòlech orientalista del segle XVIII, bibliotecari de Santa Caterina de Barcelona, ahont va morir al any 1754. Era nadiu de Tarragona, y havia escrit obres d'erudició.
- Anglés**. *Geog.* Vila de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Santa Coloma de Farnés || — **(Els)**. Caseriu del terme de Montagut, prov. de Girona.
- Anglesola (Berenguer de)**. *Biog.* Noble català, feudatari del comte Armengol d'Urgell, que formant part de la host d'aquest, va trovarse a la presa de Lleida al any 1148. || — **(Guillem de)**. Senyor d'Anglesola que va figurar al any 1147 a la expedició contra els alarbs de Almeria. || — **(Gregori de)**. Naturalista y astrònom del segle XVII. Entre altres obres seues, cal esmentar un pronòstich pera l'any 1658. || — **(Ramón de)**. Bisbe de Vich desde 1264, morint a la seua Seu al 1298. Va ésser capellà del papa Ignoscent, y va deixar escrites diverses constitucions sinodals y capitulars.
- Anglesola**. *Geog.* Vila de la prov. de Lleida, bisb. de Solsona, part. jud. de Cervera.
- Anglicà, na**. *adj.* Nadiu o propi de l'Anglaterra, o pertanyent a la religió anglicana. Anglicano.
- Anglicanisme**. *m. Rell.* Relligió del estat a l'Anglaterra. Anglicanismo.
- Anglicisme**. *m.* Mot anglés usat en altra llengua. Anglicismo.
- Anglo**. *adj. y s.* Prefixe de moltes paraules referentes a l'Anglaterra o bé a lo que li pertany. Anglo. || **(Anglo-americà, Anglomania, Anglomanicar, Anglonormant, Anglosaxó)**.
- Anglora (Eussebi)**. *Biog.* Advocat, poeta y escriptor, nadiu de Barcelona, y mort als quaranta tres anys, al de 1875. Va escriure un poema *La humana comedia*, y moltes poesies, publicades en un volum després de la seua mort.

Angó, *m. Mil. Ant.* Llança curta.
Angón, Màquina de guerra, pera llençar pedres. Angón cabalístico.

Angoixa, *f.* Angustia, congoja.

Angoixar, *v. a. Ant.* Angustiar, acongojar.

Angoixós, *a. adj.* Angustiado, acongojado.

Angona, *f. Patol.* Estrenyiment de coll, que pateixen les dones histèriques. Angona.

Angonal, *m. Ingle.*

Angorchs, *Hidrog.* Estany del terme de Maranges, prov. de Girona.

Anguera y Tomasino (Joseph).

Biog. Advocat del segle XIX nadiu de la Pobla de Sèrvoles y autor d'alguns treballs intel·lectuals y didàctics.

Anguera, *Hidrog.* Riuet que baixant de Cogull, passa per Sarreal y Barbará desaiguant al Francolí, a la vora de Montblanch, prov. de Tarragona.

Anguicidi, *da. adj.* Que mata les serps. Anguicida.

Anguicoma, *f. Mitol.* Medussa: que té serps per cabells. Anguicoma.

Anguiform, *adj. Zool.* Que té forma de serp. Anguiforme.

Anguigós, *a. adj.* Tartamut. Tartamudo.

Anguila, *f.* Anguila. || Peix de riu o d'estany semblant a la serp y llisquent, que té diferents noms complementaris entre altres, **Pasturena**, **Fartona**, **Maresa**, **de Mar**, **de Riu**, **Vera**, **Roja**. || *Naut.* Les fustes per quines se fa lliscar la nau al tirar-la al aigua. Anguila. || *Ter. Vit de Bou.* || Escaparse com l'anguila. *fr. Fam.* Escaparse como una anguila. || *Fig.* Persona prima y escorreguda de vestit. Anguila.

Angulat, *da. adj.* Semblant a la anguila. Angulado.

Angulejar, *v. a.* Serpentejar. Culebrear.

Anguiler, *m.* Lloch ahont s'hi posen les anguiles, y l'home

que les pesca. Anguilero. || *Ornit.* Au que's nodreix d'anguiles. Mergo vulgar.

Anguilera, *f.* Cistell pera posar-hi les anguiles. Anguilera.

Anguileta, *f. dim.* Anguila.

Anguina, *f. Veter.* Vena de la banda angonal. Anguina.

Anguinea, *adj. Geom.* Hiperbole de tercer grau que fins al infinit serpenteja. Anguinea.

Anguis, *f.* Serp. Culebra.

Anguiviperes, *f.* Serps verinoses. Anguiviperas.

Angul, *m.* Dues ratlles que's junten en un punt. Angulo. || — **agut.**

Angulo agudo. || — **Curvilini.** Angulo curvilíneo. || — **entrant.**

Angulo entrante. || — **esfèrich.** Angulo esfèric. || — **facial.** Angulo facial. || — **Mixtilini.** Angulo mixtilíneo. || — **Obliqui.** Angulo oblicuo. || — **Obtús.** Angulo obtuso. ||

— **Plà.** Angulo plano. || — **Rectilini.** Angulo rectilíneo. || — **Recte.**

Angulo recto. || — **Suplementari.** Angulo suplementario. || — **de reflexió.** Angulo de reflexión. ||

— **del ull.** Angulo del ojo. || — **Sòlit.** Angulo sòlido.

Angula, *f. Ictiol.* Peix abundós a les boques de's rius. Angula.

Angular, *v. a.* Donar forma d'àngul. Angular. || *Bot.* Que's trova demunt del àngul d'un tronch. || *Mecan.* **Moviment angular.**

Movimiento angular. || *Anat.* **Muscle del omoplat.** Músculo angular del omoplat. || **Apofisis angulars.** Les orbitaries que corresponen als ànguls del ull. Apofisis angulars. || *Arquit.* Columnes dels ànguls d'un peristil no circular. Columnas angulares.

Angulari, *m.* Instrument pera midar ànguls. Angularis.

Angularment, *adv. m.* En forma d'àngul. Angularmente.

Angulasters (Estany de). *Hidrog.* Estany prop de Encamp a la Vall de Andorra.

Angulet, *m. dim.* Angulito.

Angulifer, *a. adj.* Que presenta ànguls. Angulifero.

Angulinervat, da. *adj. Bot.* Plan-tes ab nervis angulosos. *Angu-lenervado. Angulinerveo.*

Angulo (Isidor de). *Biog.* Agró-nom nadiu de Vilanova y Gel-trú, mort a Hospitalet de Llobregat (1812-1854). Soci funda-dor del Institut Catalá de Sant Isidre, membre de la junta de comers de Barcelona, de l'Acadèmia de Ciències y Arts y de la junta d'Agricultura, y autor de obres tècniques y erudites de la seua professió. || — y **Agusti (Eugeni).** Escriptor y matemàtic, nadiu de Barcelo-na, catedràtic del Institut provincial de segona ense-nyança. Va morir a Barcelona al any 1891.

Angulós, a. *adj.* Lo que té án-guls. *Anguloso.*

Angunia. *f.* Angustia, zozobra, con-goja.

Anguniar. *v. a.* Acongojar, angus-tiar.

Anguniar-se. *v. r.* Angustiar-se, acongojar-se.

Anguniat, da. *p. p.* Angustiado, acongojado.

Anguniejar. *v. a.* Anguniar.

Anguniejat. *p. p.* Anguniat.

Anguniós, a. *adj.* Angustioso, con-gojoso.

Angustrina. *Geog.* Poble de la Catalunya francesa, dep. dels Pirineus orientals, bisb. de Perpinyá, cantó de Sallagosa.

Anhidre. *m. Min. Quim.* Mineral y cos mancat naturalment de aigua. *Anhidro.*

Anhidrich, ca. *adj.* Mancats d'ai-gua. *Anhidrico.*

Anhidrohemia. *fr. Med.* Minva-ment de la part serosa de la sanch. *Anhidrohemia.*

Anhilar. *v. a.* Aniquilar, anona-dar.

Anhilar-se. *v. r.* Aniquilar-se.

Anhilat, da. *p. p. y adj.* Aniquila-do, anonadado.

Anibal. *Biog.* Capdill cartaginés fill d'Amilear Barca, que a la antiga historia de Catalunya, figura sovint en les cròniques

de la lluita ab els romans. El seu nom s'havia apropiat, pera senyalar les atalayas que s'ano-menaven *Torres d'Anibal.*

Anicet. *n. p.* Aniceto.

Anidrossis. *f. Med.* Mi. va o man-ca de la suor. *Anidros. s.*

Anilina. *f. Quim.* Combinació del indich y la potassa. *Anilina.*

Aniluria. *f. Quim.* Substancia a base de clorur cianógen. *Ani-larea.*

Ánim. *m.* **Ánimo.** || **Ánim a la fari-nosa.** *Fam. ter.* Pera alentiar. **Animo a las gachas.** || **Bon ánim.** Pera animar. **Buen ánimo.** || **De-caure del ánim d'algu.** Perder el concepto. || **Perdre l'ánim.** Acobardirse. **Estrecharse de ánimo.** || **Tindre ánim.** *fr.* Hacer ánimo.

Ánima. *f.* Alma, ánima. || Troç de fusta, os, etz. pera formar la part de dintre dels botons. *Hor-milla.* || Peça de fusta que for-ma el pont del violi y altres instruments de corda. *Alma.* || El buit d'un canó d'artilleria. *Anima.* || — del purgatori. *Anima.* || *Art. y of.* Llistó pera reforçar un pont. *Alma.* || *Fig.* Lo que dona esperit. *Alma.* || *Fig.* Se diu del nombre d'habitants de un pais, regió, o poble. *Alma.* || — **En pena.** *Alma en pena.* || — **Freda.** Subjecte de poch geni. **Ave fria, ave gonza.** || **Anima de cavall.** *Alma de caballo.* || **Ani-ma de canti.** Tonto. *Alma de cántaro.* || **Anima meua.** *Eap. amorosa.* *Alma mía, mi alma.* || **Anarsenhi a algu l'ánima** d'alguna cosa. *fr. Met.* Llevar a uno alguna cosa tras de sí el alma. || **Arrencar l'ánima a algu.** *Met.* Sacar el alma, el corazón, las entrañas, ó las tripas a alguno. || **Arribar a tocar la ánima.** *fr.* Fer sentir. *Tocarle a uno en el alma,* ó *tocar el alma alguna cosa.* || **Clavar-se a l'áni-ma.** *fr. Pim.* Echarse algo al co-leto, ó a cuestas. || **Donar ánima.** *fr.* Donar vivesa. *Dar alma.* || **Donar l'ánima a Deu.** *Espirar*

- morir, rendir ó dar el alma á Dios. || **Estar ab l'ánima a les dents** *Fr. Met.* Tener el alma entre dientes. || **Estar com l'ánima d'En Garibay.** *fr.* Estar como el alma de Garibay. || **No gosar dir que l'ánima sigui seua.** No chistar, no despegar los labios. || **Penjar l'ánima a algú.** *Fam.* Ciarsearse de hambre. || **Pesarli a algú a l'ánima.** Pesarle á alguno, ó sentirlo en el alma. || **Portarsen en cos y ánima.** Llevarse en cuerpo y alma. || **Sentir a l'ánima.** Sentir de muerte, ó par de muerte, en el alma, sentir en el alma. || **Tindre l'ánima penjada d'un fil.** Tener el alma pendiente de un hilo. || **Una ánima sola no canta ni plora.** Una ánima sola ni canta ni llora.
- Animació.** *f.* Animación.
- Animadet,** *a. adj.* Dim. de animat. Algo animado.
- Animadíssim.** *Sup.* de animat. Animadísimo.
- Animador,** *a. m. y f.* Que anima. Animador.
- Animal.** *m.* Cos que te moviment y sentit. Animal. || Comunament s'enté per irracional. Bestia, bruto. || Home ignorant. Animal, bestia, bruto. || **Animal de carreta y de quatre potes.** *Expr. met.* Tonto de cuatro suelas. || **Animal de lloguer.** *Expr.* Alquilerón. || **Animal noctu.** Alimaña. || **Tot animal sab deixar el lloch ahont no pot campar.** *fr.* Quien tiene tienda y no vende, nécio és sí la sostiene.
- Animalada.** *f. Fig.* Dit o fet de persona grollera. Animalada.
- Animalás.** *m. aumen.* Animalazo, animalote, animalón.
- Animalesa.** *f.* Animalada.
- Animallet.** *m. dim.* Animaló.
- Animalisació.** *f.* Asimilar els aliments vegetals. Animalización.
- Animalisar.** *v. a.* Convertir una substancia en la propia d'un animal. Animalizar.
- Animalitat.** *f.* Animalidad.
- Animaló.** *m. dim.* Animalejo, animalito.
- Animalot.** *m.* Animalucho. || Home molt ignorant. Animalucho.
- Animar.** *v. a.* Animar. Donar vigor o energia. Animar. || *Pint. y sculp.* Donar expressió. Animar. || *Mus.* Sonar bé. Animar.
- Animarse.** *v. a.* Cobrar esforç. Animarse, cobrar valor, ánimo.
- Animat,** *da. p. p.* Animado.
- Anime.** *m.* Reïna. Anime, goma ánima. Anime copal ú oriental.
- Animer.** *m.* Qui capta pera les ànimes. Animero.
- Animes.** *f.* Toch de campanes pera la oració dita de les ànimes. Animas. || **Animes benèites.** ¡Animas benditas! Dios lo oiga y el pecado sea sordo.
- Animes (Les).** *Geog.* Caseriu del terme de Sant Vicens de Llevaneres, prov. de Barcelona. || — (**Riera de**). *Hidrog.* Riera del Camp de Tarragona, que passa per Castellvell y va a parar a la riera del Muscalló.
- Animeta.** *f.* Dim. d'ánima. Anima. || Tela brodada ab quina se cobreix el calcer. Hijaeta. || **Animetes Santes.** *fr.* Animas benditas. || **L'animeta.** *Fr.* Pera advertir que s'ha d'obrar ab conciencia. ¡Concienal! || **Esser una animeta.** Ser un lelo. || **Té una animeta, que ja ja.** *Expr. despreciati.* ¡Vaya un alma!
- Animich,** *ca. adj.* *Quim.* Que te per base l'animina. Animico.
- Animorar.** *v. a. Ter.* Enamorar.
- Animós,** *a. adj.* Animoso, esforzado, valeroso.
- Animosament.** *adv. m.* Animosamente.
- Animositat.** *f.* Atreviment, odi, valor. Animosidad, ardimiento, rencor.
- Aniol (Sant).** *Geog.* San Aniol.
- Aniquilable.** *adj.* Fácil d'aniquilarse. Aniquilable.
- Aniquilació.** *f.* Destrucció. Aniquilación, aniquilamiento.
- Aniquilador,** *a. m. y f.* Que destrueix. Aniquilador, exterminador.
- Aniquilament.** *m.* Aniquilació.
- Aniquilar.** *v. a.* Arruinar, exterminar, reduir a rés. Aniquilar.

- Aniquilarse.** *v. r.* Ferse malbé, perdrens. Aniquilarse.
- Anis.** *m.* Anís, grajea. || *Bot. Cumi.* Comino. || **Anis úlmina.** *f. Quím.* Substancia derivada del anís y semblanta al gluten. Anis úlmina.
- Anissat.** *m. Quím.* Beguda d'aiguardent, sucre y matafaluga. Anisado.
- Anisset.** *m. dim.* Anisillo.
- Anissométrich,** *ca. adj. Bot.* Parts desiguals del vegetal. Anisométrico. || *Miner.* Crestallisacions ab desigualtat d'eixs. Anisótico, anisométrico.
- Anissótach,** *ca. adj. Med.* Pols frequent. Anisótaco.
- Anissótióh,** *ca. adj. Miner.* Crestallisacions fent arestes. Anisótico.
- Anit.** *f. adv.* Anoche. || Esta noche.
- Aniuar.** *v. n.* Fer niu. Anidar.
- Anivellar.** *v. a.* Nivelar.
- Anivellat,** *da. p. p.* Nivelado, da.
- Aniversari.** *m.* Consagració de recordar un fet esdevingut en el meteix dia d'un any anterior. Aniversario. || Ofici o sufragi, el dia que fa anys de la mort de algú. Aniversario.
- Anjuva.** *m.* Sinónim de mur atalussat; mur d'ampla base, en forma de piràmide quadrangular. Paredón.
- Anlassar.** *v. a. Ant.* Enllassar. Enlazar.
- Anmaller.** *Bot. Ter.* Ameller. Almendro.
- Anmarsir.** *v. a. Ant.* Enmustigar. Mustiar.
- Anna.** *n. p. ter.* Agna. Ana.
- Annobliir.** *v. a.* Ennobliir. Ennoblecir.
- Annomació.** *f.* Anónim. Agnomación.
- Annual.** *adj.* Lo que succeix cada any. Anual, anno. arial.
- Annualitat.** *f.* Condició d'ésser anual; renda d'un any. Anualidad.
- Annualment.** *adv. t.* Cada any. Anualmente.
- Annuo,** *a. adj.* Anual.
- Ano.** *m.* Forat del cos pera expelir els excrements. Ano.
- Anobell.** *Geog.* Veinat del terme de la Seu d'Urgell.
- Anodi,** *no. adj. Med.* Medicament que suavisca els dolors, s'usa substitivant també. Anodino.
- Anoliejar.** *v. a. Ant.* Noliejar. Fletar.
- Anómal,** *a. adj.* Lo que no te curs regular. Anómalo.
- Anomalia.** *f.* Irregularitat, monstruositat. Anomalia.
- Anomenada.** *f.* Nombradia, renombrada, fama.
- Anomenadament.** *adv.* Precisar per son nom la persona o cosa de que s tracta. Expresamente, especialmente, nombradamente.
- Anomenador,** *a. adj.* Qui anomena. Nombrador.
- Anomenar.** *v. a.* Nombrar, llamar, denominar. Ficar algú pera càrrech o comisió. Nombrar. || **Anomenar hereu.** *fr. for.* Fer-lo, constituirlo. Nombrar herebero. || **No me l'anomenis pas.** Expressió de repulsió o repugnancia, envers el subjecte que s'anomena. No me lo nombres si quiera. No me importa saberlo.
- Anomenarse.** *v. r.* Dirse. Nombrarse, llamarse.
- Anomenat,** *da. p. p.* Nombrado.
- Anónfal,** *a. adj.* Que no té melich. Anónfalo.
- Anónim,** *a. adj.* Sense nom, carta sense firmar, obra d'autor desconegut. Anónimo.
- Anónimament.** *adv.* De manera anónima. Anónimamente.
- Anopétal,** *a. adj. Bot.* Que té els pétals cap a dalt. Anopétalo.
- Anorganisme.** *m.* Lo que no pertany a lo organich. Anorganismo.
- Anormal.** *adj.* Lo que sia fora de regla o norma. Anormal.
- Anorreador,** *a. m. y f.* Qui anoreta. Anonadador.
- Anorreament.** *adv.* Anonadamiento. Anonadación.
- Anorrear.** *v. a.* Aniquilar. Anonadar.
- Anorrearse.** *v. r.* Anonadarse.

Anorreat, da. *p. p.* Anonadado.
Anotar. *v. a.* Anotar.
Anoves. *Geog.* Caseriu del terme de Oliana, prov. de Lleida.
Anoya. *Hidrog.* Riu de la prov. de Barcelona, que neix al terme de Sant Martí de Sescayoles, y passa envers Copons, Igualada, Capellades, Sant Jaume, Sant Sadurni, Gelida y Martorell, ahont desaigua al Llobregat.
Anpoquir. *v. a.* *Ant.* Minvar. Aporcar, minorar.
Anqueta. *f. dim. d'Anca.* Anquilla
Anquilop. *m. Med.* Tumoret del ull. Anguillipe.
Anquilossis. *f. Med.* Osificació de les articulacions. Anquilosis.
Anravoronar. *v. a.* *Ant.* Voltar, enrotllar. Rodear.
Anrera. *adv. Ter.* En derrera. Atrás, hacia atrás.
Ans. *adv. t.* Antes. || **Ans bé.** *adv.* Antes bien.
Ans. *Geog.* Nom antic del caseriu de Les Pereres al terme de Caixans, prov. de Girona.
Ansa. *f.* Asa. || —del coll. Cossos que ajunten el pit ab els muscles. Clavicula, asilla. || Posarse en anses o fer anses de gerra. Ponerse en jarras.
Ansangonar. *v. a.* *Ant.* Ensangrentar.
Ansat. *m.* Tupí. Cacharro, puchero.
Anserall. *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. y part. jud. de la Seu d'Urgell.
Anseta. *f. dim.* Asilla.
Ansia. *f.* Ansia. || Desitj. Anhel. || Donarse ansia. Afanyarse. Moverse. || Ingeniarse. Bandearse, menearse. || Estar ab ansia. *fr. Fam.* Estar con cuidado, pasar cuidado.
Ansiam. *Bot. ter.* Enciam. Ensalada.
Ansiamet. *Bot.* Enciamet de la Mare de Deu. Lechuguina.
Ansiar. *v. a.* Desitjar, ab ansia. Ansiar.
Ansiat, da. *p. p.* del verb ansiar. Ansiado.

Ansies. *fl.* Mareig, basqueitj. Bascas, arcadas, vomitos.
Ansies (Les). *Geog.* Caseriu del terme de Les Planes (Girona). || —Veinat de Solsona (Lleida).
Ansietat. *f.* Ansia.
Ansim (Joan Joseph). *Biog.* Apotecari dels començos del sigle XIX, que va distingirse en travalls d'análisis y en estudis fets en punt a contàgis, a la prov. de Lleida.
Ansiniau. *Geog.* Poble de la Catalunya francesa, al bisbat de Perpinyà.
Ansios, a. *adj.* Ansioso. || Qui sent congoixes. Ansioso.
Ansiosament. *adv.* Ansiosamente.
Ansobell. *Geog.* Caseriu del terme de Cova, prov. de Lleida.
Anta. *f. Zool.* Quadrupet a mena de mulat. Anta, búfalo. || La pell d'aquell animal. Anta. || Lo que té color d'anta. Anteado.
Antagalla. *f. Naut.* Riços de les veles. Antagalla.
Antagallar. *v. a.* *Naut.* Pendre antagalles. Tomar antagallas. || Corre antagallant. Navegar antagallando.
Antagònich, ca. *adj.* Oposat. Antagónico.
Antagonisme. *m.* Oposició rivalitat. Antagonismo. || —dels muscles. *Anat.* Moviment contrari dels meteixos. Antagonismo de los músculos.
Antagonista. *m.* Qui s'oposa o contradeix. Antagonista.
Antalgia. *f. Med.* Sense dolor. Antalgia.
Antálgich, ca. *adj. Med.* Calmant del dolor. Antálgico.
Antana. *f.* Solchs a través de la terra travallada pera el conreu, ab la rella. Surco atravesado.
Antany. *adj. t.* Any passat o llunya. Antaño. || Pensar en les neus d'antany, si caurán enguany. *fr. Met.* Pensar en, ó mirar a las musarañas. || Quan és ja vingut el dany, és en va parlar d'antany. *Ref.* Después de vendimiar, cuévanos; al asno

- muerto la cebada al rabo. || **Antany y enguany.** *fr.* Antaño y hogaño.
- Antanyana.** *f.* Dona molt vella.
- Antañana.**
- Antanyases.** *m.* *adv.* Dos anys enrera. El año penúltimo.
- Antares.** *m.* *Astron.* Estrella ficsa al cor del Escorpi. Antares.
- Antártich, ca.** *adj.* *Geog.* Pol oposat al ártich. y tot lo que hi pertany. Antártico.
- Antecambra.** *f.* *Vulg.* Avant-cambra.
- Antecapella.** *f.* *Vulg.* Avant capella.
- Antecedencia.** *f.* Precedencia, antecedencia.
- Antecedent.** *adj.* *Gram. Geom.* *Ant. Log.* Lo que precedeix. Antecedente.
- Antecedentment.** *adv. t.* Antecedentemente, anteriormente.
- Antecedir.** *v. a.* Preceder, anteceder.
- Antecessor.** *m.* Ancetre.
- Antech, ca.** *Geog.* Habitant de la terra que per les parts meridional y septentrional, se troven a la meteixa distancia del Equador. Anteco.
- Antecoll.** *m.* *Vulg.* Avant coll.
- Antechor.** *m.* Avant chor.
- Antediluviá, na.** *adj.* Avant diluviá.
- Antefirma.** *f.* *Vulg.* Avant firma.
- Antefosso.** *m.* *Vulg.* Avantfosso.
- Antelia.** *f.* Fenómen meteorològich. Antelio.
- Antelmintich, ca.** *adj.* *Med.* Remei pels cuchs. Anthelmíntico.
- Antemeridiá.** *adj.* *Vulg.* Avant meridiá.
- Antemural.** *m.* *Vulg.* Avantomural.
- Antemuralla.** *f.* *Vulg.* Avantomuralla.
- Antena.** *f.* Pal. Entena. || Tentàcul dels insectes. Antena.
- Antenat, da.** *p. p.* Fillastre. Entenado.
- Antenóm.** *m.* *Vulg.* Avant nóm.
- Antennupcial.** *adj.* Avant nupcial.
- Antepassat, da.** *adj.* Avant passat, ancetre.
- Antepectoral.** *adj.* Avant peitoral.
- Antepenúltim, a.** *adj.* Avant penúltim.
- Antepit.** *f.* Antepecho.
- Anteport.** *m.* Avant port.
- Anteposar.** *v. a.* Preferir. Anteposar. Avant posar.
- Anteposarse.** *v. r.* Anteposarse, preferirse. Avant posarse.
- Anteposat, da.** *p. p.* Antepuesto.
- Antequart.** *m.* *Vulg.* Avant quart.
- Antera.** *f.* *Bot.* Saquet membranós que tanca el pólen. Antera.
- Anterior.** *adj.* Que precedeix en lloch o temps. Anterior.
- Anterioritat.** *f.* Precedencia de temps. Anterioridad.
- Anteriorment.** *adv. ll.* Anteriormente. Avament.
- Antes.** *adv.* *Vulgo y castell.* Avans. || **Antes de ahir,** *vulg.* **Ans d'ahir,** avans d'ahir. Anteyer. || **Antes d'ahir vespre,** *vulg.* **Avans d'ahir vespre.** Antea-noche.
- Antessala.** *f.* *Vulg.* Avantsala.
- Anti.** *Gram.* Preposició qu'entra a la composició de moltes paraules, consentida per l'us, significant contra, com *antiartrítich, antiasmátich, anticimich, anticrepúscul,* etc. **Anti.**
- Antich, ga.** *adj.* Antiguo. || **Ab antich,** *adv.* Desde lo antiguo. || **A la antiga,** Segons costum. A lo antiguo.
- Anticipació.** *f.* Acció d'avançar-se, presentiment, prevenció. Anticipación.
- Anticipada.** *Esg.* Ferida a traicció. Anticipada.
- Anticipadament.** *adv. t.* Anticipadamente, con anticipación.
- Anticipar.** *v. a.* Fer una cosa avans del temps senyalat. Anticipar. Avançar.
- Anticiparse.** *v. r.* Anticiparse. Avançar-se.
- Anticipat, da.** *p. p.* Anticipado. Avançat.
- Anticlerical.** *s. y adj.* Contrari al clero. Anticlerical.
- Anticlericalisme.** *m.* Idees contraries al clero. Anticlericalismo.

- Anticonstitucional.** *adj.* Lo que s'oposa a la Constitució. **Anticonstitucional.**
- Anticonstitucionalment.** *adv. m.* De manera contrària a la constitució, llei d'un Estat. **Anticonstitucionalment.**
- Anticrist.** *m.* Enemich de Crist, home diabòlich. **Anticristo.**
- Anticristianisme.** *m.* Opinió o sistema contrari al cristianisme. **Anticristianismo.**
- Antidoni,** *a. Geog.* Antípoda.
- Antidot.** *m.* Contraverí. **Antídoto,** contraveneno.
- Antiepilèctich,** *ca. adj. Med.* Remei contrari a la epilèpsia. **Antiepilèctico.**
- Antiescorbútich,** *ca. adj. Med.* Que combat l'escorbut. **Antiescorbútico.**
- Antiespasmòdich,** *ca. adj. Med.* Apropiat contra els espasmes. **Antiespasmòdico.**
- Antixaedre,** *a. adj. Miner.* Prismes de certs minerals. **Antixaedro.**
- Antiflogístich,** *ca. adj.* Calmant de la inflamació. **Antiflogístico.**
- Antifona.** *f. Rell.* Verset dels salms. **Antifona.**
- Antifonari.** *m. Rell.* Llibre de chor, contenint les antifones de tot l'any. **Antifonario.**
- Antifoner.** *m. Rell.* Qui entona les antifones. **Antifonero.**
- Antifonia.** *f. Log.* Contradicció. **Antifonia.**
- Antifrossis.** *f. Ret.* Paraula usada en sentit contrari del seu valor. **Antifrosis.**
- Antifrodissiacs.** *s. y adj. Med. y Farm.* Remeis calmants pera la excitació. **Antifrodisiacos.**
- Antiga (Cándit).** *Biog.* Professor d'instrucció primària, autor de algunes obres didàctiques, y director d'un dels col·legis de Barcelona que mes anomenada assoliren a mitjans del segle XIX. Va morir al any 1878. || — (Enrich). Actor dramàtic dels primers temps del teatre català, molt aplaudit a Romea, pel seu talent artístich. Va morir jove a Barcelona.
- Antiga de la Vall del corb.** *Geog.* Caseriu de la serra de Marlu-benys, a la comarca d'Olot.
- Antigalla.** *f.* Antigualla. || Cosa de poch valor. **Antigualla.** || A la antigalla. *fr.* A la antigua.
- Antigalles.** *f.* Estils antichs. **Antiguallas.**
- Antigament.** *adv.* Antigument.
- Antigor.** *f.* Temps antichs. **Antigüedad, tiempos añejos.**
- Antiguetat.** *fr.* Antigor.
- Antiguissim,** *a. adj. superl.* Antiquísimo.
- Antiguissimament.** *adv. m. sup.* Antiquísimamente.
- Antiguitat.** *f.* Antigor. || Obgecte d'art antich. **Antigüedad.**
- Antihemorràgich,** *ca. adj. Med.* Remei pera contindre l'hemorragia. **Antihemorràgico.**
- Antiherpètic,** *ca. adj. Med.* Remei contra els brians. **Antiherpético.**
- Antihidròpich,** *ca. adj. Med.* Remei pera curar la hidropessia. **Antihidròpico.**
- Antihigiènic,** *ca. adj.* Lo que resulta inconvenient pera la higiene. **Antihigiènic.**
- Antihipocondriach,** *ca. Med.* Remei contra la hipocondria. **Antihipocondriaco.**
- Antilogia.** *f.* Diferència de dos textos. **Antilogía.**
- Antilop.** *m. Zool.* Mena de mamífers ruminants. **Antilope.**
- Antilogarime.** *Matem.* Complement d'un logarime. **Antilogarismo.**
- Antilla.** *f. Geog.* Cada illa americana, al Mar de les Antilles, de quines, Cuba es independent y pertanyen les altres a diferents estats. **Antilla.**
- Antillá,** *na. adj.* Nadiu o propi de les Antilles. **Antillano.**
- Antimefítich,** *ca. adj. Med.* Antimefítico.
- Antimonàrquich.** *adj.* Contrari a la monarquia. **Antimonárquico.**
- Antimoni,** *m. Min.* Mineral. **Antimonio.** || — **Crú.** Sulfuro de antimo-

- nio. || — **Sobredaurat de Azufre** dorado de antimonio. || — **Fetge de antimoni**. Higado de antimonio. || — **Croco de antimoni**. Croco de antimonio.
- Antimoniat**, *m.* *Quim.* Antimoniado.
- Antina**, *f.* *Bot.* Bolet de la brossa.
- Antina**.
- Antinflamatori**, *a.* *adj.* *Med.* Contra la inflamació. **Antiflogístich**. Antiflogístico.
- Antinomia**, *f.* *For.* Contradicció de la llei. Antinomia.
- Antioch**, *n. p.* Antiocho.
- Antipapa**, *m.* Que vol ésser pontífex contra el llegitim. **Antipapa**.
- Antipara**, *f.* *Ant.* Cancell, biombo. Antipara.
- Antipatia**, *f.* Oposició, contrast. Antipatia.
- Antipatich**, *ca.* *adj.* Antipático.
- Antipatriota**, *m. y f.* Contra la patria. Antipatriota.
- Antipatriótic**, *ca.* *adj.* Contrari al patriotisme. Antipatriótico.
- Antiperistassis**, *f.* *Med.* Aument de forces per acció de dos agents contraris. Antiperistasis.
- Antipernals**, *m. y adj.* *For.* Bens dotals. Antipernales.
- Antipich**, *ca.* *adj.* *Med.* Pera minvar la supuració. Antipico.
- Antipodes**, *m.* *Geog.* Habitants de la terra oposats en son lloch. Antípodas.
- Antiquari**, *m.* Intelligent en coses antigues. Anticuario.
- Antiquarse**, *v. r.* Envellirse un cos, costum, trajo, etz. Anticuarse.
- Antiquat**, *da.* *adj.* Anticuaado.
- Antiquela**, *f.* Llentieta. Anticuela.
- Antiquissim**, *a.* *adj.* Antiquísimo.
- Antiquitat**, *f.* Antigüedad.
- Antirràbich**, *ca.* *adj.* *Med.* Antihidrofóbico.
- Antirrelligiós**, *a.* *s. y adj.* Contrari a la religió. Antirreligioso.
- Antisséptic**, *ca.* *adj.* *Higien.* Antiséptico.
- Antissocial**, *adj.* Enemich de la societat. Antisocial.
- Antist**, *Geog.* Caseriu del terme de la Pobleta de Bellvehi, prov. de Lleida.
- Antistiana**, *Geog. ant.* Nom de un poble de Catalunya a l'antigor, corresponent a la Bisbal del Penadés.
- Antixis**, *f.* *Astron.* Punts del cel, distants igualment dels tròpichs. **Antixios**. || Pobles del meix meridial a les dues bandes del equador. **Antixios**.
- Antoix**, *m.* Desitj, capritxe. **Antojo**.
- Antoixadiç**, *ca.* *adj.* Fàcil a antoixarse. Antojadizo.
- Antoixarse**, *v. r.* Antojarse.
- Antólech**, *ga.* *m. y f.* Intelligent en la antologia. Antólogo.
- Antologia**, *f.* Colecció de treballs literaris. Antología.
- Antoli**, *n. p.* Antolin
- Antón**, *n. p.* Antonio Abad. || **Vesten Antón**, que'l que queda ja's compon. *Ref.* El anoche se murió, ella hoy casarse quiere iguay del que muere!
- Antón**, *Biog.* Relligió de Lleida, remarcable teólech que vivia al sigle XIII. || — (**Feliu**), Metge distingit de mitjans del sigle XVIII. El 1751 va publicar a Burgos un tractat de les malalties vermifugues || — (**Jau-me**). Agustiniá mataroní, autor d'obres històriques de la seua religió. Va morir a Perpinyá al any 1639.
- Antonet**, *n. p.* *dim.* Antoñito.
- Antoni**, *n. p.* Antonio de Pádua.
- Antoni**, *n. p.* Antonino.
- Antoni de la Anunciació**, *Biog.* Frare carmelitá de Barcelona que va publicar al 1677 una obra devota. Era mestre a la seua ordre. || — **de la Mare de Deu**. Relligió de la meteixa ordre y famós predicador del sigle XVII. Escrivia y parlava el catalá, y pertanyia al convent de Vich, ahont va escriure algunes obres. || — **de Sant Maties**. Filòsop y teólech molt remarcable, als començos del sigle XVII. Molts dels seus treballs catalans van ésser traduits al castellá.
- Antonia**, *n. p.* Antonia.

- Antonietta**, *n. p. dim.* Antoñita.
- Antonomassia**, *f. Met.* Substitució d'un nom propi o bé d'un apelatiu. Antonomasia.
- Antosta**, *f. Ter. Escudeller.*
- Antpit**, *m.* Antepecho.
- Antracít**, *m. Min.* Substancia carbonosa. Antracita.
- Antracitós**, *a. adj. Min.* Que conté antracita. Antracitoso, antracífero.
- Antrax**, *m. Med.* Mal grá. Antrax, avispero.
- Antre**, *m.* Caverna, cova. Antro.
- Antropófach**, *ga. m. y f.* Qui's nodreix de carn humana. Antropófago.
- Antropogenia**, *f.* Estudi de la generació humana. Antropogenia.
- Antropognosia**, *f.* Coneixement físich del home. Antropognosia.
- Antropologia**, *f.* Ciència qu'estudia les relacions entre'l cos y l'esperit humá. Antropología.
- Antropometria**, *f.* Coneixement de les proporcions del cos humá. Antopometria.
- Antropométrich**, *ca. adj.* Referent a l'antropometria. Antrométrico.
- Antuvi**, *m. adv. fam.* Fet o cop repentí. Antuvió. || **Al primer antuvi**. A las primeras de cambio. || **De primer antuvi**. Súbito, repentino.
- Anuari**, *m.* Llibre d'adresses, de memories, etz., que's publica cada any. Anuario.
- Anulable**, *adj.* Que pot ésser anulat. Anulable.
- Anulació**, *f.* Derogació. Anulación.
- Anulador**, *a. m. y f.* Qui anula. Anulador.
- Anular**, *v. a.* Anular, derogar, rescindir.
- Anunci**, *m.* Avis verbal, estampat o escrit. Anuncio.
- Anunciació**, *f.* Anunci. || Festa y diada relligiosa. Anunciación.
- Anunciador**, *a. m. y f.* Qui anuncia. Anunciador.
- Anunciant**, *a. adj.* Qui publica anuncis. Anunciante.
- Anunciar**, *v. a.* Anunciar.
- Anúrida**, *f. Med.* Manca de secreció urinaria. Anuria.
- Anxova**, *f.* Saitó salat. Anchoa. || Sense salar. Boquerón.
- Anxup**, *m.* Caseta o dipòsit reparador d'aigua. Jambita, arca de agua.
- Any**, *m.* Año. || **Astronómich**. Año astronómico. || **Any bó** pera la serra, may s'aparega. Año de la sierra no le traiga Dios á la tierra. || **Any climatèrich**. Año climatérico. || **Any corrent**. Año corriente. || **Any de figues fiors**, any de plors. Año de brevas, nunca lo veas. || **Any de Gracia**. Año del Señor. || **Any de mal temps**, fins les velles posen dents. Poca ropa y buen talante; no cabíamos al fuego y parió la de nuestro abuelo. || **Any de neu any de Deu**. *Ref.* Año de nieves, año de bienes; año de heladas, año de parvas. || **Any de plor**. *For.* El de viudesa. Año de luto. || **Any de traspás**. Año bisiesto. || **Any fatal**. *For.* Año fatal. || **Any nou vida nova**. Año nuevo vida nueva. || **Any per altre**. Año y vez. || **A quaranta anys deixat de banys**. *Adag.* De cuarenta años arriba, nó te mojes la barriga. || **A cent anys coteta verda**. A rocín viejo cabezadas nuevas. || **Cada dia és un any**. *Loc.* Cada momento parece un síglo. || **Cap d'any**. Año nuevo. Aniversario. || **Cent anys de brega y no una pelea**. Cien años de lucha y no un día de batalla. || **De aquí a cent anys tots serém calvos**. Antes de mil años, seremos todos canos. || **De cent en cent anys**, una vegada. Rara vez, por jubileo. || **De tres anys**. Tresañejo. || **Del any de la picó**. *Loc. fam.* Del tiempo del arpa; del tiempo del rey que rabió. || **Durar anys y panys**. Durar una eternidad, ser eterno. || **Entre any**. Entre año. || **Eixir de mal any**. Salto de mal año. || **Fer anys**. Cumplir años, hacer años, darse buen tiempo. || **Ja té anys o 'ls seus anys**. Tiene ya sus años. ||

- Jugarse els anys.** Jugar sense interés. Jugar los años. || **L'any de Maria Castanya.** En tiempo de Maria Castaña. || **La meitat del any ab art y engany,** y l'altra meitat ab engany y art. La mitad del año, con arte y engaño, y la otra parte con engaño y arte. || **El mal any entra nadant.** El mal año, entra nadando. || **Lo que no és en mon any,** no és en mon dany. Lo que no fué en mi año, no fué en mi daño. || **Llevarse deu anys de demunt.** Quitar mil canas. || **¡Mal any!** *Interj. fam* Malviatje. ¡Mal año! || **¡Mal any el pell!** *Interj.* Mal año para alguno. || **Mal any o bon any,** quatre caben en un banch. Buen año ó mal año, cuatro cogen en un banco. || **No están en els anys tots els engany.** No en los años, están todos los engaños. || **Per anys y panys.** Por años y años. || **Qui a trenta anys no té seny ni a quaranta té cabal,** va als cinquanta al hospital. *Af.* Quien á los treinta no asesá, no comprará dehesa. || **¿Qui 't pregunta quants anys tens?** *Expr. fam.* ¿Quién te mete en camisa de once varas? || **Si a trenta anys no sabs,** ni a quaranta no tens, agafa un cabás y ves a plegar fems. Quien á veinte no entiende, y á treinta no sabe y á cuarenta no tiene, ruín vejez le viene. || **Tal dia farà un any.** *Fr.* Tal día hará un año. || **Tot serveix una vegada al any.** Las migajas del fardel, á veces vienen bien. || **Treure 'l ventre de mal any.** Sacar el vientre de mal año. || **¡Visca molts anys!** *Expr.* ¡Viva muchos años!
- Anyá.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, part. jud. de Balaguer.
- Anyada.** *f.* Parlant dels fruits de la terra. Cosecha. || *Terme de any.* Anualidad. || **Mitja anyada.** Media anata. || **Vingui l'anyada,** mes que vingui tardana. *Afor.* Más vale tarde que nunca.
- Anyafar.** *v. a.* Aplastar.
- Anyal.** *adj.* Anual, añaal. || *Parlant d'alguna festa.* Principal.
- Anyejar.** *v. n.* *Ant.* Ferse vella alguna cosa. Añejar, envejecer.
- Anyell.** *m.* Cordero. || *Met.* Dócil. Cordero. || — *de llet.* Lechal, recental. || — *tardá.* Cordero tardío. || **Fosar a algú,** manso com un anyell. Ponerlo más blando que una breva, ó que un cordobán. || **Quan de mal gust ve l'anyell,** mal profit farà la pell. Quien por codicia viene á ser rico, corre más peligro.
- Anyella.** *f.* Filla de la ovella. Cordera.
- Anyella (Plá de l').** *Orog.* Planuria al N. O. de la Vall de Ribes, a 1750 metres d'altura.
- Anyellar.** *v. n.* Parir la ovella. Parir la oveja.
- Anyellet.** *a. dim. m. y f.* Corderito, corderita.
- Anyells.** *Geog.* Caseriu del terme de La Bisbal, prov. de Girona.
- Anyina.** *f.* Pell, y llana del anyell. Añina.
- Anyins.** *m.* Pell del anyell ab la llana. Añinos.
- Anyivol,** *a. adj.* Anyal. || **Xay o vedell d'un any.** Añaal. || **Arbre o Planta.** Vecero.
- Anyoradiç ça.** *adj.* Que echa á menos su país ó familia.
- Anyorament.** *f.* Añoranza, nostalgia.
- Anyorança.** *f.* Anyorament.
- Anyorar.** *v. a.* Echar de menos.
- Anyorarse.** *v. r.* No hallarse. || *v. a.* Ahont hi ha menjar, o mentres hi ha menjar no m'anyoro. Buena vida padre y madre olvida.
- Anyorivol,** *a. adj.* Anyoradiç.
- Anyós.** *Geog.* Poble de la Vall de Andorra, que pertany a la parroquia de La Massana.
- Anyús.** *Geog.* Caseriu del terme de la Guardia de la Seu, prov. de Lleida.
- ¡Apa!** *Fr. adv.* ¡Anda!
- Apacible.** *adj.* Apacible.
- Apadrinador,** *a. m. y f.* Protector.

- Apadrinament.** *m.* Acció de apadrinar. Apadrinamiento.
- Apadrinar.** *v. a.* Apadrinar, patrocinat.
- Apagador,** *a. m. y f.* Qui apaga.
- Apagador.** || Eina pera apagar el llum. Maticandelas.
- Apagallums.** *m.* Apagalucos. || *Bot.* Planta. Rabanilla.
- Apagar.** *v. a.* El foch. Apagar, matar. || La set, la pols. Matar.
- Apagarse.** *v. r.* Apagarse.
- Apabagar.** *v. a.* Apaciguar.
- Apalbagarse.** *v. r.* Minvar el soroll. Extinguirse.
- Apaisat,** *da. adj.* Format de un quadre, mes alt que ample.
- Apaisado.**
- Apal.** *Geog.* Poble de la parroquia de La Massana a la Vall de Andorra || — (**Riera de**). *Hi-drog.* Riera de Andorra.
- Apallicar.** *v. a.* Sobar, dar una pal·la.
- Apamar.** *v. a.* Amidar per pams.
- Apalmar.**
- Apamat,** *da. p. p.* del verb apamar. Medido á palmos, apalmado.
- || **Tindre ben apamat.** *f. Met.* Tener medido á palmos, ó á dedos.
- Apanar.** *v. a.* Mantener, hacer el pico.
- Apanat.** *adj.* Mantingut, afartat. Mantenido, hartado.
- Apanyar.** *v. a.* Adobar. Arreglar, componer.
- Apapallonar.** *v. a.* Acaronar. Aca·riciar.
- Aparador.** *m.* Aparador, escapa·rate.
- Aparato.** *m.* Cerimonia, ostenta·ció. Aparato.
- Aparatos,** *a. adj.* Ab molt aparato. Aparatoso.
- Aparatosament.** *adv.* Ab gran aparato. Aparatosamente.
- Aparaular.** *v. a.* Donarse paraula. Apalabrar.
- Aparedar.** *v. a.* Emparedar, tapiar.
- Aparegut,** *da. p. p.* Aparecido.
- Apareixer.** *v. r.* Presentarse a la vista, veure de lluny. Aparecer, avistar, columbrar.
- Aparell.** *m.* Arreus, eines, instru·ment de treball, ormeig. Apa·rejo.
- Aparellar.** *v. a.* Amanir. Prepa·rar. || Aparejar, emparejar.
- Aparells.** *m.* Eines, ensers. Apa·rejos, enseres. || **Fer aparells.** Preparatius. Hacer aparatos.
- Aparent.** *adj.* Aparente.
- Aparentar.** *v. n.* Fingir. Aparen·tar.
- Aparescut,** *da. p. p.* Aparegut.
- Apariador,** *a. adj.* Qui aparia.
- Emparejador.**
- Apariar.** *v. a.* Reunir, disposar.
- Aparear,** enderezar.
- Aparicio.** *n. p.* Aparicio.
- Aparicio (Joseph).** *Biog.* Geógraf del rei, conseller quart de Bar·celona al any 1699, y autor de un mapa de Catalunya. Era nadiu de Caldes de Montbuy, y va morir al any 1731. || — (**Jo·seph Ignoscent**). Tractadista nadiu de Barcelona, secretari del rei Carles III y autor d'un promptuari de monedes publicat al 1747. || — (**Lluís**). Es·criptor religiós del sigle xv. Pertanyia a l'ordre de la Mer·cé.
- Aparició.** *f.* Visió, festa religiosa. Aparición.
- Apariència.** *f.* Apariència.
- Aparionar.** *v. a.* *Art. y of.* Triar la fusta; disposar montants; pulirla. Ensamblar, limpiar.
- Aparpalar.** *v. a.* Apalancar.
- Aparrat,** *da. adj.* *Bot.* Que té so·ca de parra. Aparrado.
- Aparroquianar.** *a. n.* Atraure compradors a una botiga. Assis·tir als serveis religiosos d'una meteixia iglesia. Aparroquiar.
- Apart.** *adv. ll.* Aparte. || Als escrits y a la impremta; comensar pá·rrafe. Aparte. Dramática Aparte.
- Apartament.** *m.* *Ant.* Apartar o apartarse. || Apartamiento. || Ha·bitació. Departamento.
- Apartar.** *v. a.* Separar, desunir.
- Apartar.** || Desistir. Apartar, apear.
- || **Apártat, apártat d'aquí, o de devant.** Quita, quitate de ahí, quitate de delante.
- Apassionar.** *v. v.* Apasionar.

- Apassionarse.** *v. r.* Aficionar-se, pendre partit. **Apasionarse.**
- Apassionat, da.** *adj.* Desitjós, enamorat. qui obra ab passió.
- Apasionado.** || Qui está apassionat, no vol ésser consolat. *Ref.* Hombre apasionado, no quiere ser consolado.
- Apasturar.** *v. a.* *Ant.* Apacentar.
- Apat.** *m.* Comida. || *Fam.* Dinar o menjar abundós. Comilona, merendona.
- Apatia.** *f.* Indiferencia, insensibilitat, manca de energia. **Apatia.**
- Apátich, ca.** *adj.* Indolent, insensible. **Apático.**
- Apeament.** *m.* Descabalcicar, baixar d'un lloch alt. Desmuntar, descender.
- Apedaçar.** *v. a.* Remendar, echar un remiendo. || Qui apedaça, son temps passa. *Ref.* Remienda ó adoba tu paño, pasarás tu año. || Qui no té dona ni bagassa, ell meteix s'apedaça. *Ref.* Quien no tiene quien le componga, compónese solo.
- Apedaçador, a.** *m. y f.* Qui apedaça. Remendón.
- Apedregador, m.** Qui llença pedres. **Apedreador.**
- Apedregar.** *v. n.* Llençar pedres. **Apedrear.** || Caure calamarsa. Granizar, apedrear.
- Apedregarse.** *v. r.* **Apedrearse.** || Mustiarse els fruits per la calamarsa. **Apedrearse.**
- Apegalós, a.** *adj.* Pegajoso. || *m.* *Bot.* Planta. Amor de hortelano.
- Apegar.** *v. a.* Enganxar. Encomanar. Pegar, soldar. Contagiar.
- Apegarse.** *v. r.* Agafarse, encomanarse. Pegarse, contagiarse.
- Apeixar.** *v. a.* Apacentar, regalar. (de bon menjar).
- Apelació.** *f.* *For.* L'acte de apellar. **Apelación.** || **Desamparar l'apelació.** *f.* *For.* No seguir-la. **Desamparar l'apelación.** || **Donar per deserta l'apelació.** *fr.* *For.* Dar por desierta la apelación. || **Interposar apelació.** *fr.* *For.* Interponer apelación. || **Mellorar l'apelació.** *fr.* *For.* Mejorar la apelación. || **No tindre apelació.** *fr.* *Fam.* No tener ó no haber apelación.
- Apelar.** *v. n.* **Apelar.**
- Apelatiu.** *adj.* *Gram.* Nom comú als individus d'una meteixa especie. **Apelativo,** comú.
- Apellar.** *v. a.* Encorecer, encorar.
- Apellarse.** *v. r.* Cubrir-se de pell una ferida. Encorarse, encorse, cicatrizar-se.
- Apenar.** *v. a.* Afligir, causar pena. **Apenar.**
- Apéndix.** *m.* Adició, suplement. **Apéndice.**
- Aprendre.** *v. a.* **Aprender.**
- Apenes.** *adv.* *Mod.* En prou feines. A duras penas.
- Apensadament.** *adv. m.* *Ant.* A dretes. De intento.
- Apepsia.** *m.* *Med.* Digestió dolenta. **Apepsia.**
- Apercebiment.** *m.* Acció d'apercebre. **Apercibimiento.**
- Apercebre.** *v. n.* Advertir, amonestar, avisar. **Apercibir,** amonestar, descubrir.
- Apergaminar.** *v. n.* Enflaquir, cobrir ab pergamí. **Apergaminar.**
- Aperitiu, va.** *adj.* *Med.* Afavorir la digestió, fer vindre gana de menjar. **Aperitivo,** aperitiva.
- Apersonarse.** *v. r.* **Personarse.**
- Apertura.** *f.* Inauguració. || *Mús.* Introducció. **Apertura.**
- Apesaradament.** *adv. m.* Tristament. **Apesaradamente.**
- Apesarar.** *v. a.* Apesadumbrar, apesarar.
- Apesarat, da.** *p. p.* Apesadumbrado, pesaroso.
- Apestar.** *v. n.* Contagiar, corrompre. **Apestar.**
- Apestat, da.** *p. p.* **Apeestado.** || **Estar apestat d'alguna cosa.** *fr.* *Fam.* Estar apeestado, harto de algo.
- Apetit.** *m.* Gana de menjar, desitj, antoix. **Apetito.** || **Apetit carnal.** Desitj luxuriós. **Apetito carnal.** || **Donar appetit.** *fr.* Excitar, avivar el appetit. || **Encendres l'appetit.** Recalentarse || **Refrenar els appetits.** Reire

- nar, domar las pasiones. || **Tindre** apetit. Sentir hambre.
- Apetir**. *v. a.* Desitjar, cobejar, sentir gana **Apetecer**.
- Apetitar**. *v. a.* **Empetitir**, minvar. **Empequeñecer**.
- Apetitiu**. *adj.* **Apetitivo**.
- Apetitir**. *v. a.* **Apetitar**.
- Apetitirse**. *v. r.* **Empetitirse**. **Empequeñecerse**.
- Apetitit**, *da*. *adj.* **Empetitit**. **Empequeñecido**.
- Apetitós**, *a*. *adj.* **Apetitoso**, atractivo.
- Apetits**. *m.* Requisites. **Gollerías**.
- Apiá**. (**Guillém de**). *Biog.* Noble senyor del Rosselló que al any 1172, va ésser un dels que van subscriure el document reconeixent la soberania del rei Alfons d'Aragó, comte de Barcelona.
- Apiadar**. *v. a.* Enternir, conmovre. **Apiadar**.
- Apicultor**. *m.* Qui cuida la cria d'abelles. **Apicultor**.
- Apicultura**. *f.* Art de cuidar les abelles. **Apicultura**.
- Apilament**. *m.* Amontonamiento.
- Apilar**. *v. a.* **Apilonar**, **apilar**. **Amontonar**.
- Apilonar**. *v. a.* **Apilar**.
- Apilotament**. *m.* **Apilament**. **Amontonamiento**.
- Apilotar**. *v. a.* **Apilonar**. **Agolpar**. **aterronar**.
- Apilotarse**. *v. r.* **Juntarse**. **Algo**, **parse**. || **Enredarse**. **Aterronarse**. || **Barallarse**. **Envendijarse**.
- Apinyament**. *m.* **Apiñadura**, **apiñamiento**.
- Apinyar**. *v. a.* **Apiñar**.
- Apinyat**, *da*. *adj.* **Apiñado**, **prieto**.
- Apio**. *v. a.* **Abatir**, **aterrar**.
- Apit**. *m.* *Bot.* **Api**. **Apio**. || — **Bort**. **Apio** silvestre, perejil de asno. || — **d'agua**. **Apio** palustre ó de lagunas, perejil de agua. || — **de cavall**. **Apio** caballar. || — **de gos**. **Cicuta** menor. || — **de Macedonia**. **Levístico**, perejil de Macedonia.
- Apitrar**. *v. a.* *Vulg.* **Embestir**. **Acometer**. || **Dir** fástichs. **Abochornar**, **denostar**.
- Aplacar**. *v. a.* **Aplacar**. || **Calmar**. **Sosegar**. || *Art. y of.* **Juntar**, **aixafar**. || *Fr.* de fuster. **Aplacar** **ab cola**, **aplacar** **ab martell**.
- Aplacar**. *v. a.* **Diferir**. **Aplazar**. || **Ocupar** o **colocar** en treball o **empleo**. **Colecar**, **ocupar**.
- Aplanador**. *m.* Qui **aplana**. **Aplanador**, **allanador**.
- Aplanament**. *m.* **Aplanamiento**, **allanamiento**.
- Aplanar**. *v. a.* **Moralment**. **Abatir**, **postrar**. || **Posar** plana alguna cosa. **Allanar**, **aplantar**. || **Destruir**, **aterrar**. **Arrasar**. || **Aplanar** **les costures a l'esquena**. *fr. Met. fam.* **Golpear**, **pegar**. || **Aplanar** **el bastó**. **Pegar** de plà **Terciar** **el bastón** ó **el palo**.
- Aplanarse**. *v. r.* **Aterrarse** un edifici. **Aplomarse**, **aplanarse**. || **Humillarse**, **subjectarse**. **Allanarse**.
- Aplantillar**. *v. a.* *Art. y of.* **Ajustar** alguna cosa a la **plantilla**. **Aplantillar**.
- Aplaudiment**. *m.* **Aplauso**.
- Aplaudir**. *v. a.* **Aplaudir**.
- Aplausar**. *v. a.* **Aserenar**, **calmar**. **Sosegar**.
- Aplech**. *m.* **Colecció** de coses. **Acogida**, **coleccion**, **conjunto**. || **Reunió** de gent en un santuari. **Romería**. || **Indigestió**. **Asiento**. || **D'aplech** **y de fontada**. *Ref.* **Romería** de cerca, mucho vino y poca cera.
- Aplegadiç**. *adj.* Lo que s'ajunta ab coses de la meteixa mena. **Gregal**.
- Aplegador**. *m.* **Captaire**. **Mendigo**. || **Caixó** pera **arreplegar** les **escombraries**. **Recogedor**.
- Aplegar**. *v. a.* **Juntar**, **reunir**, **recoger**, **allegar**, **coleccionar**.
- Apler**. *adv. m.* **Quedo**, **poco á poco**.
- Apleret**. *adv. m.* **Apler**.
- Apletar**. *v. a.* **Recullirse** el bestiar. **Majadear**, **cubilar**.
- Apletat**, *da*. *p. p.* **Majadeado**. || **Terra** **apletada**. **Lloch** **ahont** els **pastors** y el **bestiar** **fan nit**. **Majadeado**.

- Aplicable.** *adj.* Lo que pot aplicarse. Aplicable.
- Aplicació.** *f.* Aplicación.
- Aplicar.** *v. a.* Aplicar.
- Aplicarse.** *v. r.* Aplicarse. Ingeñarse.
- Apломallat, da.** *adj.* Semblant al plomall. Apenachado.
- Aplomar.** *v. n.* *Arquit.* Posar a plom. Aplomar.
- Aplomissolat, da.** *adj.* Semblant al plomissó. Parecido al plumón.
- Apnea.** *f. Med.* Manca de respiració. Apnea.
- Apobrir.** *v. a.* *Ant.* Empobrecer.
- Apoca.** *f.* Carta de pagament. Apoca, finiquito. || **Firmar ápo-ca.** *fr.* Otorgar carta de pago.
- Apocadament.** *adv. m.* Ab poch esperit. Apocadament.
- Apocalipsis.** *m.* Llibre profètic escrit per l'evangelista Sant Joan. Apocalipsis.
- Apocalípticament.** *adv. m.* D'una manera profètica. Apocalípticament.
- Apócope.** *f. Poet.* Supressió al fi de dicció. Apócope. || *Anat.* Amputació. Apócope.
- Apócrif, a.** *adj.* Fingit. Apócrifo.
- Apodament.** *m.* Motiu, renóm. Apodo.
- Apoderar.** *v. a.* Donar poders. Apoderar. || **Apoderar en veles.** *Loc. Naut.* Forzar vela.
- Apoderarse.** *v. r.* Apropiarse. Apoderarse.
- Apoderat, da.** *p. p.* Apoderado, procurador.
- Apódosis.** *f. Ret.* Membre complementari d'una oració. Apódosis.
- Apófasis.** *f. Ret.* Negació. Apófasis.
- Apoiar.** *v. a.* Apoyar. Apuntalar.
- Apoiatura.** *f. Mus.* Nota de mitj punt. Apoyatura.
- Apolinar.** *m. n. p.* Apolinar.
- Apolinar (Tiberi Claudi).** *Biog.* Remarcable metge tarragoní de la época romana.
- Apologètic, ca.** *adj.* Relatiu a la apologia. Apologético.
- Apologia.** *f.* Encomi retòric de una persona o idea. Apologia.
- Apologista.** *m.* Autor d'una apologia. Apologista.
- Apomellar.** *v. a.* Juntar en manajo ó ramillete.
- Aponcellarse.** *v. r.* Parlant de plantes, omplirse de poncelles. Echar capullos.
- Aponderador, a.** *adj.* Ponderador.
- Apoplètic, ca.** *adj.* Apoplético. Ferit.
- Apoplexia.** *f.* Feridura. Apoplejia.
- Apoquir.** *v. a.* Empequeñecer.
- Aporcellanat, da.** *adj.* Semblant a la porcellana. Aporcelanado.
- Aporregar.** *v. a.* Aporrear. Ataconar, pegar.
- Aporrejar.** *v. a.* Aporregar. Aporrear.
- Aporrinar.** *v. a.* Aporregar.
- Aporronar.** *v. a.* Injuriar. Denostar.
- Aportar.** *v. n.* *Naut.* Pendre part. Aportar. || Portar, causar. Aportar.
- Aporugar.** *v. a.* Fer agafar por. Atemorizar.
- Aposentador, a.** *m. y f.* Qui aposenta. Aposentador.
- Aposentament.** *m.* L'acció d'hostatjar. Aposentamiento, hospedaje.
- Aposentar.** *v. a.* Hostatjar. Aposentar.
- Aposició.** *f. Gram.* Figura en quina, sense conjunció que'ls separin, entren dos substantius iguals o anàlechs. Aposición.
- Apòsit.** *m. Med.* Remei extern; aparell de cirurgia. Apósito.
- Aposta.** *f.* Adretes. Apropósito.
- Apostador, a.** *m. y f.* Qui fa una aposta. Apostador.
- Apostar.** *v. a.* Apostar, sostener una apuesta.
- Apostassia.** *f.* Negació d'un compromís tret en política o en religió. Apostasia.
- Apóstata.** *m.* Qui comet apostassia. Apóstata.
- Posterma.** *f. Ant.* Posterma. Pus.
- Apostilla.** *f.* Nota breu al marge dels escrits. Apostilla.
- Apostillar.** *v. a.* Posar notes marginals. Postillar.

- Apóstol. m.** Cada un dels dotze deixebles de Crist. **Apóstol.** || Propagador convençut d'un ideal. **Apóstol.** || **Esser un bon apóstol.** *fr. Met. fam.* Ser buena hipoteca, buena breva, linda caña de pescar.
- Apostolat. m.** Ofici, congregació o iconografia dels apòstols. **Apostolado.**
- Apostólich, ca. adj.** Pertanyent al papa o als apòstols. **Apostólico.** || **A la apostólica.** A la ligera.
- Apostrof. m.** *Gram.* Signe que representa la supressió d'una lletra. **Apóstrofe.** || *Ret.* Endreçar la paraula a alguna persona quan se fá el discurs. **Apóstrofe.**
- Apostrofar. v. a.** Dirigir paraules mortificantes, rependre, renyar. **Apostrofar.**
- Apotecari. m.** Boticario, farmacéutico.
- Apotecaria. f.** Botiga d'apotecari. **Botica.**
- Apotegar. v. a.** Agafarse ab braó pera barallarse. **Luchar a brazo partido.**
- Apotegma. m.** Dit breu y sentenciós. **Apotegma.**
- Apotentat. m. y adj.** Poderós, acabalat. **Potentado.**
- Apoteosi. f.** Apoteósis. Deificació.
- Appeci. m.** Estimació de les persones o de les coses. **Appeci.**
- Appeciable. adj.** Lo qu'es digne d'appeci. **Appeciable.**
- Appeciar. v. a.** Appeciar, tasar, justipreciar.
- Appeciat, da. p. p.** Appeciado.
- Apregonarse. v. r.** Internarse.
- Apregoniment. m.** *Ant.* Congost d'un riu entre dues montanyes. **Hocino.**
- Aprehendre. v. n.** Imaginar. **Aprehender, imaginar.**
- Aprehensió. f.** Aprensión.
- Aprehensiu, va. adj.** Aprehensivo.
- Apremi. m.** *For.* **Apremio.** || *For.* **Compulsión.**
- Apremiador, a. m. y f.** Qui apremia. **Apremiador.**
- Apremiant, a. adj.** **Apremiante.**
- Apremiar. v. a.** Obligar. **Apremiar, compeier.**
- Aprenent, a. m. y f.** **Apreniz, a.** || **Aprenent de Portugal,** qu'encara no sab cosir y ja vol tallar. *Ref.* **Apreniz de Portugal,** no sabe coser y quiere cortar.
- Aprenentatge. m.** Temps y acció d'aprendre un ofici. **Aprenizaje.** || **Sempre s'ha de pagar el aprenentatge.** Potros cayendo y mozos perdiendo, van asesando.
- Aprés. adv. t.** Después, á más de eso. || *p. p.* Del verb aprendre. **Aprenido.** || **Aprés fort poch.** *mod. adv.* Después de muy poco. || **Aprés d'ell en dies.** *Loc. Ant.* Més jove. Más joven. de menos tiempo, menor.
- Apresador, a. m. y f.** **Apresador.** || **Lladre de mar.** Pirata.
- Apresament. m.** Acció d'apresar. **Apresamiento.**
- Apresar. v. a.** Fer pressa. **Apresar.** || **Donar pressa.** **Apresurar.**
- Apresarse. v. r.** Anar depressa. **Apresurarse.**
- Apresuradament. adv. m.** Ab precipitació. **Apresuradamente presurosamente.**
- Apresurar. v. a.** Donar pressa. **Acelerar, apresurar.** || **Apresurar el pas.** **Apretar, adelantar el paso.** || **Encara son a Roma els que m'apressuren.** *Loc.* Nadie nos sigue al alcance.
- Apretar. v. a.** Preparar. **Apretar.** || **Prempsar teixits.** **Prensar.**
- Apret, a. adj.** Estret, apretat. **Prieto.**
- Apretada. f.** Acció de apretar. **Apretón.**
- Apretadig. adj.** Flonjo, fácil a comprimir. **Apretadizo.**
- Apretar. v. a.** **Apretar, acosar, estrechar.** || **Apretar a corre.** *f. Fam.* **Echar á correr.** || **Apretar ab els peus.** **Acalcar.** || **Apretar avall.** **Acollar.** || **Apretar la ma.** **Castigar.** **Sentar la mano.** || **Apretar les costures.** *fr.* **Naut.** **Apretar las costuras.** || **Apretar les estopades.** *fr.* **Apretar las clavijas.** || **Apretar el pas.** **Apretar el paso, apretar**

- de soleta. || **Apretar el colze.** *fr. Fam.* Hincar el codo. || **No m'apreteu, que diré lo que no voldreu.** *fr.* No me apretéis, que diré lo que oir no queréis.
- Apretat, da.** *p. p.* Apretado. || **Estar apretat, o veures molt apretat.** Estar en apuro.
- Apreto.** *m.* Perill. **Aprieto, apretura, estrechez.** || **Posar en apreto a algú.** *fr. Met.* Apretar las empulgueras.
- Aprimadíssim, a.** *adj.* Adelgazadísimo.
- Aprimador, a.** *m. y f.* Adelgazador.
- Aprimar.** *v. a.* Reduir. **Adelgazar.** || **Aprimar la ploma.** *fr. Met.* Aguzar el ingenio.
- Aprimarse.** *v. r.* Enmagrirse, aflaquirse. **Adelgazarse, enflaquecerse.**
- Aprobació.** *f.* Acte d'aprobar. **Aprobación.**
- Aprobar.** *v. a.* Aprobar.
- Aprobat, da.** *p. p.* Aprobado
- Aprofitable.** *adj.* Que pot aprofitarse. **Aprovechador.**
- Aprofitador, a.** *m. y f.* Qui aprofita. **Aprovechador.**
- Aprofitar.** *v. a.* Aprovechar. || **Aprofitar l'ocasió.** Valerse de la ocasió; no perdre, no desechar ripio.
- Aprofitarse.** *v. r.* Aprovecharse, utilizarse, hacer su agosto.
- Aprop.** *adv. U.* Cerca. || *prep.* Cerca.
- Apropar.** *v. a.* **Acostar.** **Acercar,** aproximar.
- Aproparse.** *v. r.* Aproximarse.
- Apropiació.** *f.* Apropiación.
- Apropiar.** *v. a.* Apropiar, acomodar, imputar, asemejar.
- Apropiarse.** *v. r.* Apropiarse.
- Apropòsit.** *m. Ant. y mod. adv.* **Apropòsit, al intento.**
- Aproximació.** *f.* Acte de acostar. **Aproximación.**
- Aproximar.** *v. a.* Acostar, arriamar. **Aproximar.**
- Aptament.** *adv. m.* Ab traça. **Aptamente.**
- Aptant.** *Expr. adverb.* **Entretanto,** con esto.
- Apte.** *adj.* Hábil. **Apto, idóneo,** á propósito.
- Apuntació.** *f.* **Apuntación.**
- Apugonarse.** *v. a.* Carregar-se les plantes de pugó. **Cubrirse de pulgón.**
- Apujarse.** *v. r.* Subirse, subir el precio.
- Apunt.** *adv. m.* **Apunto.**
- Apuntació.** *f.* **Apuntación.**
- Apuntador, a.** *m. y f.* Qui apunta. **Apuntador, consueta.** **Tanteador.**
- Apuntalador.** *m.* **Entilador.**
- Apuntalament.** *m.* **Acció d'apuntalar.** **Apuntamiento, entilación.**
- Apuntalar.** *v. a.* **Apuntalar, entilalar.** || **Apuntalar ab forquetes.** **Comunament els arbres.** **Ahorquillar.**
- Apuntalarse.** *v. r.* *Met.* Cercar protecció. **Pertrecharse.**
- Apuntament.** *m.* **Apuntación.** || *Jus.* **Resum d'un procés.** **Apuntamiento.**
- Apuntar.** *v. a.* **Pendre nota o apuntació.** **Asentar, anotar.** || **Ab arma de foch.** **Apuntar.** || **Clavar fluixament ab agulles o punts.** **Prender, apuntar.**
- Apunyalejar.** *v. a.* **Donar punyalades.** **Dar de puñaladas.**
- Apunyegador, a.** *m. y f.* Qui apunyega. **Apuñeador.**
- Apunyegar.** *v. a.* **Pegar punyades.** **Apuñear.**
- Apunyegarse.** *v. r.* **Apuñearse.**
- Apurador.** *m. y f.* **En el sentit de esbrinador.** **Escudriñador.**
- Apurar.** *v. a.* **Purificar.**
- Apurat, da.** *p. p.* **Apurado.** || **Trovarse o veures apurat o molt apurat.** **Hallarse o verse en apuro.**
- Aque Caldensis.** *Geog. Ant.* **Nom de Caldes de Montbui en temps dels romans.** || — **Calida.** **Nom de Caldes de Malavella en temps dels romans.**
- Aquarela.** *f.* **Pintura.** **Acuarela.**
- Aquarelista.** *f.* **Qui pinta aquareles.** **Acuarelista.**
- Aquari.** *m. Astron.* **Signe del zodiach.** **Acuario.** || *Hist.* **Empleat que cuidava dels serveis de les aigües.** **Acuarino.** || — *m.* **Dipòsit d'aigua.** **Acuario.**

- Aquartelament.** *m.* Acuartelamiento.
- Aquartelar.** *v. a.* Acuartelar. || *Naut.* Maniobra de les veles. Acuartelar.
- Aquàtich, ca.** *adj.* Acuático.
- Aquatinta.** *f.* Procediment de gravat. Acuatinta.
- Aquedar.** *v. a.* Sossegar. Aquietar.
- Aqueferat, da.** *adj.* Aparcado, enfrascado.
- Aqueix, a, os, es.** *pron. dem.* Ese, a, os, as.
- Aquell, a, aquells, es.** *pron. dem.* Aquel, lla, llos, as.
- Aquest, a, aquets, aquestes.** *pron. dem.* Este, a, os, as. || **Aquestaltre.** *pron. dem.* Esotro. || **Si d'aquesta escapo, may pus.** *Ref.* Si de esta escapo y no muero, nunca más bodas al cielo. Si Dios de esta me escapa, nunca me cubrirá tal capa.
- Aquí.** *adv. ll.* Aquí. || *adv. t.* Ahora. || *Expr.* Acá. || **Aquí, aquí.** Aquí mismo. || **Aquí és lo bo.** *Loc. fam.* Aquí es ó fué ello. || **Aquí está la dificultat.** Ese es el diablo. || **Aquí va ésser Troya.** *Expr. met.* Aquí fué Troya. || **Aquí meteix.** Ahora, aquí mismo. || **Aquí y allí.** *mod. adv.* Acá y allá. || **D'aquí.** *m. adv.* De aquí, de esto. || **D'aquí en devant.** *m. adv.* De aquí, de hoy en adelante. || **D'aquí per allí.** *mod. adv.* De aquí para allá. || **Fuix d'aquí o ix d'aquí.** Quita, quítate de ahí, ó de delante. || **No li vé d'aquí.** *Loc.* No pende de ahí el arado. || **Per aquí.** *m. adv.* Poco más ó menos; por ahí, por aquí. || **Per aquí o per la porta.** *fr.* Errar ó quitar el banco. || **Vet'aquí.** *Loc.* Cata ahí, vete ahí. || **Vetel aquí.** Hétele, hétele. || **Vina aquí.** *Expr.* Ven acá, oye, escucha.
- Aquietar.** *v. a.* Aquietar, sosegar, tranquilizar.
- Aquietarse.** *v. r.* Conformarse, sosegarse.
- Aquietat, da.** *p. p.* Aquietado.
- Aquilatar.** *v. a.* Aquilatar.
- Aquilegia.** *f. Bot.* Planta. Aquilea. Milenrama.
- Aquili.** *n. p.* Aquilino.
- Aquilonat.** *adj.* Relatiu a la tramontana. Aquilonal.
- Aquitania.** *Geog. Ant.* Antieh estat del S. O. de la Galia, d'ahont als començos del segle ix, eixiren alguns dels senyors que ab els exércits de Lluís Pius, ajudaren a fonamentar la constitució política dels comtats feudataris de Catalunya.
- Aquitànich, ca.** *adj.* Relatiu a la Aquitania. Aquitànic.
- Aquissar.** *v. a.* Atiar els gossos contra algú Azuzar.
- Aquós, a.** *adj.* Que té molta aigua. Acuoso.
- Aquositat.** *f.* Condió d'aigua-lit. Acuosidad.
- Ara.** *f.* Altar, ara. || *adv. t. y conj.* Ahora. || **Ara, abans, ara.** *Loc.* De un moment a otro, por momentos. || **Ara, ara.** *Loc.* Ahora ahora; ahora mismo, en este momento. || **Ara bé.** *Loc.* Ahora bien, esto supuesto ó sentado. || **Ara de poch.** Hace poco, poco ha. || **Ara meteix.** *Loc.* Ahora mismo. || **Ara més que may.** Sobre ello, morena. || **Ara'm besets, ara no'm besets.** Desde que vi á mi tia, muero de acedia. y desde que no la veo, muero de deseo. || **¡Ara plá! ¡Aquí fué Troya!** || **Ara pus.** *Loc.* Ahora pues. || **Ara tot just.** *Loc.* Poco ha, ahora mismo. || **Ara y adés.** *Loc.* Expresant alternació. Ahora. || **Per ara.** *Loc.* Por ahora. || **Si no és ara será un'altra hora o vegada.** *Loc.* Si no es en esta barqueta será en la que se fleta. || **Tant es ara com suara.** *af.* Tanto da hoy como mañana.
- Arabell.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, part. jud. y bisb. de la Seu d'Urgell.
- Arabesch.** *m. Pint.* Ornament decoratiu esculpit o pintat. Arabesco.
- Arabia y Rodons (Ramón).** *Biog.* Mestre, autor de obres y aparells didàctichs. Va neixer a

Mataró al any 1825, morint a Barcelona al de 1873. || — **y Solanas (Ramón)**. Llicenciat en filosofia y lletres, intèrpret jurat y excursionista. Va escriure algunes obres d'excursionisme y literatura y va pertanyer a diverses corporacions científiques y literaries. Mort al 1902.

Arabisme. *m. Filol.* Construcció propia del llenguatge aràbich. **Arabismo**.

Arable. *Art. y of.* Fusta que s'utilisa pera les fonadures. **Arabo**.

Arabó. *Geog.* Caseriu del terme de Saneja prov. de Girona. || — **Hidrog.** Riu que neix a la Cerdanya francesa y desaigna al Segre, prop de Tollort, prov. de Girona.

Aràcnits. *m.* Animals articulats semblants a la aranya. **Arácnidos**.

Arada. *f.* Aparell. **Arado**.

Aradre. *m.* Aparell pera llaurar la terra. **Arado**.

Aragnófil. *adj.* Aficionat al estudi de les aranyes. **Aragnófilo**.

Aragó. *Biog.* Cognóm de molts personatges de niçaga reial, y de algunes famílies remarcables de Catalunya. Entre els biografats al nostre DICCIONARI figuren molts dels prínceps per son nom de fonts, mes cal referirnos ademés a altres que duyen el cognóm esmentat. || — **(Alfons de)**. Arquebisbe de Saragoça, nadiu de Cervera, que va assolir molt renóm, y vivia a les derrerries del sigle xv. || — **(Domingo Francesch)**. Matemàtic y naturalista, nadiu d'Estagel (1786). Va formar part de la comissió pera amidar l'arch del meridià terrestre pera ficar el sistema mètric decimal. A la seua terra y a Perpinyà, té consagrats monuments qu'enlairen els seus mèrits. || — **(Jaume)**. Germà del anterior y escriptor remarcable (1790-1855), autor de la obra *Viatge al voltant del mon.* || — **(Joan de)**. Fill del rei En Jau-

me II y Na Blanca. Arquebisbe de Toledo, (1320-1327), de Tarragona y de Saragoça, mort al any 1334. || — **(Maria de)**. Filla del rei En Ferrán el católich, abadessa del monastir de Pedralbes desde l'any 1515 al 1519, endreçanse després ab el meteix càrrech al monastir de Madrigal. || — **(Fasqual de)**. Cardenal que va neixer a Mataró al any 1627, morint a Madrid el de 1677. Era regent del Consell d'Aragó, inquisidor general d'Espanya, etc. || — **y Ribas (Bonaventura)**. Remarcable apotecari y home de ciencia, periodista, y autor de valioses obres d'agricultura. Era nadiu de Tarragona, y vivia a la primera meitat del sigle xix.

Aragó. *m. Geog.* Antich regne de Espanya, que va reunir-se a Catalunya pel casament de Na Petronella, ab Ramón Berenguer, comte de Barcelona, al sigle xii. **Aragón**.

Aragonés, *a. m. y f.* Nadiu o propi d'Aragó. || *Fig.* Tossut. **Cerrado como pie de muleto**.

Aragonés (Francesch). *Biog.* Frare franciscà, que al període de 1820 al 1823, va publicar a Barcelona unes cartes polítiques que mogueren molt enrenou. Va morir al any 1835.

Arahós. *Geog.* Poblet del terme d'Ainet, prov. de Lleida.

Araires (Torrent dels). *Hidrog.* Curs que del port de Bonaigua a la vall d'Aran, s'endreça al riu Ruda.

Arajol (Joan Bta). *Biog.* Un dels oradors sagrats més remarcables, canonge de la Catedral de Lleida, que vivia a les derrerries del sigle xviii. || — **(Joseph)**. Abadessa del monastir de Pedralbes al any 1867, que va ésser de molta cultura intelectual.

Aram. *m.* Coure. **Cobre**. || Eines d'aquest metall. **Bateria de cobre**.

- Aramar.** *v. a.* Donar un bany de coure. Dar un baño de cobre.
- Arampunjá.** *Geog.* Enlairat castell del terme de Viladecans, que pertanyia a la antiga baronia d'aquell nom.
- Aramunt.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. de la Seu de Urgell, part. jud. de Tremp.
- Aran (Vall de).** *Geog.* Vall del vessant Nord del Pirineu, quins límits son al N. y al O. els Pirineus francesos: al S. la Ribagorça y el Pallars al E. La capital d'aquella comarca natural, és la població de Viella.
- Aranés, a.** *adj.* Nadiu y propi de la Vall de Arán, prov. de Lleida, y el dialecte que s'hi parla. Aranés.
- Aranesos (Coll dels).** *Geog.* Situat a la Vall d'Arán, entre la Furcanada, y Auch de l'Artiga.
- Arancel.** *m.* Reglament o llei que reglamenta el drets d'importació o d'exportació. || Preu, regla. etz. Arancel.
- Arancelari, a.** *adj.* Relatiu al arancel. Arancelario.
- Arandes (Gaspar).** *Biog.* Argenter remarcable del sigle xvii. Era veí de Tarragona, de qui com d'alguns altres orfebres del meteix cognóm, queden a la Seu d'aquella ciutat, selectes obres.
- Arans.** *Geog.* Poble de la parroquia d'Ordino, a la Vall d'Andorra.
- Aransá.** *Geog.* Caseriu del terme de Musa a la prov. de Lleida. || — *Hidrog.* Riuet que neix a la serra de Bescarán, y desaigua al Segre, prop de Pont de Bar.
- Aransal.** *Geog.* Poble de la parroquia de La Massana a la Vall d'Andorra. || **Arensis.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, part. de Tremp, bisb. d'Urgell.
- Aranya.** *f.* Araña. || **Salamó.** || *Art. y of.* Peça que a les màquines de filar, serveix pera guiar el fil. || *Naut.* Aparell pera impedir que s'emboquin les cordes de la vela. || **A l'aranya.** *Loc. fam.* A la relaixina.
- Aranya. (La)** *Geog.* Caseriu del terme de Santa Margarida, prov. de Barcelona.
- Aranyer.** *m.* *Art. y of.* Llistons, barres. Sostenedor.
- Aranyes.** *f.* *Bot.* Planta de jardí. Arañuela.
- Aranyó.** *m.* Fruit del aranyoner. Enchina. || **Any d'aranyons, pochos garberons.** Año de muchas enchinas, pocas hacinas. || **Argilaga.**
- Aranyoner.** *m.* *Bot.* Enchino.
- Aranyonet.** *Geog.* Caseriu del terme de Gombreny. || — Torrentada que descendeix del coll de Palomera.
- Arañó (Claudi).** *Biog.* Fabricant de molta il·lustració que va afanyarse a mitjans del sigle xix a fonamentar la industria catalana. Va morir a Barcelona al any 1884. || — **Joseph.** Catedràtic de l'Escola industrial de Barcelona, mort a la propia ciutat al any 1859. Era autor d'algunes obres de teoria de teixits. || — **y Arañó.** Estudiós fabricant y ferm catalanista, mort a Barcelona a mitjans del any 1909. || — **y Majó (Miquel).** Mestre y escriptor professional, autor de bones obres didàctiques. Va neixer a Canet de Mar al any 1818, morint a Barcelona al 1881.
- Araquer.** *f.* *Bot.* Maduixer.
- Arau y Sanpons (Francesch).** *Biog.* Remarcable mecànic y constructor d'aparells científics, nadiu de Barcelona (1797-1867). Era autor d'obres de teoria y de pràctica industrial. || — **y Vidal (Narcís).** Dibuxant professional d'arts y oficis, autor d'algunes obres de projectes y procediments industrials. Era nadiu de Barcelona, y vivia a les derrerries del sigle xix.
- Arau (El).** *Geog.* Caseriu del terme de Tavertet, prov. de Barcelona.
- Arbe (Coma de).** *Orog.* Planell

- al camí de Canejau als estanys de Siot a la Vall d'Arán.
- Arbeca.** *Geog.* Vila del bisbat de Tarragona, prov. de Lleida. || — (La). Caseriu del terme de Granollers del Vallès.
- Arbel.** *m. Geom. ant.* Arbelo.
- Arbella.** *f. Ter.* Bordanya. **Arveja.**
- Arbequi, na.** *adj.* Nadiu o propi d'Arbeca. **Arbequino.**
- Arbiol (Antoni).** *Biog.* Frare franciscà y escriptor dogmàtic, als començos del segle XIX.
- Arbitrable.** *adj.* Arbitrable.
- Arbitral.** *adj.* Arbitrari.
- Arbitrari, a.** *adj.* Arbitrario.
- Arbitrarietat.** *f.* Contra raó. Arbitrarietad.
- Árbitre.** *m.* Arbitrio. || **Árbitre.** *adj.* Arbitro. || **Arbitre, arbitrador, amigable componedor.** *fr. For.* Arbitro arbitrador, amigable componedor. || **A** *árbitre.* *fr.* A juicio, al arbitrio. || **Esser** *árbitre.* Ser *árbitre.*
- Arbolar.** *v. a.* Encender, abrasar.
- Arboli.** *Geog.* Poble de la prov. y bisbat de Tarragona, part. jud. de Falset. || — (Riera de). *Hidrog.* Curs que neix al plà de Gallicán, y desaigua a la vora del poble de Ciuranes.
- Arboló.** *Geog.* Caseriu del terme d'Estach, prov. de Lleida.
- Arborament.** *m.* Acte d'arborar. Enarbolamiento.
- Arborar.** *v. a.* Enarbolat.
- Arborejar.** *v. n.* Creixer, ferse l'arbre. **Arborecer.**
- Arborescencia.** *f. Bot.* La planta que's fa arbre. **Arborescencia.**
- Arboricultura.** *f.* Creure dels arbres. **Arboricultura.**
- Arborisació.** *f.* Acte d'arborisar. **Arborización.**
- Arbós.** *m.* Arbust y fruit del meteix. **Madroño.**
- Arbós (Enrich).** *Biog.* Musich compositor d'anomenada, a mitjans del segle XIX. Era musich major del regiment del Rei y autor de populars marxes militars. || — (Jaume). Fisich y quimich remarcable, que va néixer a Sant Hipòlit de Voltregá al any 1824, morint a Barcelona al any 1882. Va ésser l'introductor dels motors de gas. Era sacerdot y escriptor de nota.
- Arbós.** *Geog.* Vila de la prov. de Tarragona, part. jud. del Vendrell, bisb. de Barcelona.
- Arbossà d'abaix.** *Geog.* Caseriu del terme de Avinyonet, part. jud. de Vilafranca del Penadès. || — **de dalt.** Veïnat del meteix terme.
- Arbossal.** *m.* Lloch plantat d'arbossos. **Madroñal.**
- Arbossor.** *m. Bot.* Madroño. || **Si vols mal a ta muller dusli llenya d'arbossor.** *Ref.* Si quieres ver á tu mujer hecha un demonio, llévale leña de madroño.
- Arbossot.** *m. dim.* Arbós petit. **Madroñuelo.**
- Arbrac.** *m. aum.* Arbolazo.
- Arbrat.** *da. adj.* Terreny abundós d'arbres. **Arboleda.**
- Arbre.** *m.* Arbol. || **Arbre d'un barco.** Palo, mástil. || *Naut.* **Mestre.** Palo mayor. || — **mitjà.** Palo de mesana. || **Arbre blanch.** *m.* Álamo. || **Arbre aventurer.** *Bot.* A la vora dels camins. **Arbol aventurer.** || **Arbre de diana.** *Quim.* Arbol de diana. || **Arbre de Judas.** *Bot.* Arbol del amor. **Ciclamor.** || **Arbre de bona casta,** pren un pam y'n paga quatre. *Ref.* Arbol de buen natío, toma un palmo y paga cinco. || **Arbre de consanguinitat o geneològich.** Arbol geneològic. || **Arbre de la canyella.** Arbol de la canela. || **Arbre de la cera.** Arbol de la cera. || **Arbre de la càmfora.** Arbol del alcanfor. || **Arbre de la llet.** Arbol de la vaca. || **Arbre de la seda.** Arbol de la seda. || **Arbre de la llibertat.** Simbòlich. Arbol de la llibertat. || **Arbre del bàlsam.** Arbol del bàlsamo. || **Arbre de Saturn.** *Quim.* Arbol de Saturno. || **Arbre de les rodes.** Arbol de ruedas. || **Arbre de transmissió.** *Mec.* Arbol de transmissió. || **Arbre enciclopèdich.** Arbol enciclopèdic. || **Arbres**

- fruiters, fels a milers.** De plantar fruitales, no te canses. || **Arbre-poll.** Chopo. || **Arbre sech.** *Naut.* Sense veles. A palo seco, a garrotazo. || **Arbre sovint trasplantat no posa arrels.** *Ref.* A piedra movediza, nunca el moho la cobija. || **Arrimarse a bon arbre.** Tener buenas aldabas. || **Cada arbre fa'l seu fruit.** No hay que pedir peras al olmo. || **De xiquet, se cria l'arbre dret.** *Ref.* Los niños, de pequeños, que no hay castigo después para ellos. || **En arbre caigut, tot hom hi fa llenya.** *Adag.* Del árbol caído, todos hacen leña; á moro muerto gran lanzada; hoja caída todo el mundo la pisa. || **Més val l'arbre que les flors.** *Loc.* Vale el árbol, más que sus flores. || **Renego del arbre, que no mes dona el fruit a bastonades.** *Ref.* Reniego del árbol que á palos ha de dar el fruto. || **Si l'arbre gran brincar voldrás, abans que l'brinquis, el trençarás.** Antes romperás el árbol robusto, que á doblarlo llegues.
- Arbreda.** *f.* Arboleda.
- Arbret.** *m. dim.* Arbolillo, arbolejo.
- Arbrissó.** *m. dim.* Arbolito.
- Arbrot.** *m.* Arbre dolent. Arbolote.
- Arbucies.** *Geog.* Vila de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Santa Coloma de Farnés. || — *Hidrog.* Riuet que a la vora de Hostalrich desaigna al curs del Tordera.
- Arbull.** *Geog.* Santuari y montanya del terme de Puigvert, prov. de Lleida, part. jud. de Tremp.
- Arbussols.** *Geog.* Poblet del cantó de Surniá, bisb. de Perpinyá.
- Arbust.** *m.* Arbusto.
- Arca.** *f.* *Ant.* Caixa. Arca. || — de la aliança. Arca de la aliança || — del testament. Arca del testament.
- Arca (Coll).** *Orog.* Collada propera a Castellar d'En Huch, (prov. de Barcelona).
- Arcá, na.** *adj.* Secret, remei. Arcano.
- Arcabell.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. y part. jud. de la Seu d'Urgell.
- Arcabot, ta.** *m. y f.* Alcahuete. || **Si no hi haguessen arcabotes, no hi haurien putes.** *Ref.* No hay ladrón sin encubridor.
- Arcabotejar.** *v. a. y n.* Alcahuetejar.
- Arcaboteria.** *f.* Alcahueteria.
- Arcabuç.** *m.* Arma de foch antiga. Arcabuz. || — pedrenyal. Arcabuz pedrero.
- Arcabucejar.** *v. a.* Arcabucear. || **Fusellar.**
- Arcabucer.** *m.* *Ant.* Soldat; qui feia arcabuços. Arcabucero.
- Arcada.** *f.* Arch, porxo. Arcada. || **Volta.** || **Arcada tapada.** || **Arcada fingida.** || **Arcada lobulada.** || **Arcada practicable.** || **Arcades bessones.** Arcadas gemelas.
- Arcadi.** *n. p.* Arcadio.
- Arcaich, ca.** *adj.* *Gram. Art.* Vell o antich. Arcaico.
- Arcaisme.** *m.* Expressió antiquada. Arcaismo. || Fer o cometre arcaisme. Arcaizer.
- Arcalis.** *Geog.* Caseriu del terme d'Estach, prov. de Lleida.
- Arcàngel.** *m.* Esperit benaventurat. Arcàngel.
- Arcàngela.** *n. p. f.* Arcàngela.
- Arcell.** *adj.* Cavall de pota blanca. Arcelio.
- Arch.** *m.* Arco. || *Arquit.* Arco. || — agut. Arco agudo. || — alçat de punt. Arco levantado de punto. || — apuntat. Arco apuntado. || — de mitj punt. Arco de medio punto. || — a nivell. Arco adintelado. || — de punta d'ametlla. Arco apuntado. || — de Sant Martí. Arco iris. || — directiu. *Astron.* Arco directivo. || — toral. Arco toral. || *Arch Carpanell.* *Arquit.* Arco apainalado. || **Arch complementari.** Arco complementario. || **Arch Former.** *Arquit.* Arco formero. || **Arch semidiurn.** Arco semidiurno. || **Arch semi-nocturn.** Arco semi-nocturno. || **Arch suplementari.** *Geom.* Arco suplementario. || **Arch triom-**

- fal. Arco triunfal.** || **Arch sempre armat, o fluix o trencat.** Arco sempre armado, flojo ó quebrado. || **Arch voltaich.** Arco voltaico. || **Armar o parar un arch.** Armar, bregar, flechar el arco.
- Archs.** *Geog.* Caseriu del terme de Santa Pau, prov. de Girona, a la vora del santuari del mateix nom, a la comarca d'Olot. || — Caseriu del terme de Bellvis, prov. de Lleida. || — Caseriu del terme de Vinyals, prov. de Tarragona. || — (**Mas dels**) Veïnat de la vora de Tarragona.
- Arcis, a. n. p.** Narciso, a.
- Arcoba, f.** Alcoba.
- Arcorrea, f. Med.** Fluix de sanch pel cés. Arcorrea.
- Artétich, ca. adj.** Qui pateix dolor a les articulacions. Artético.
- Ardat, m.** Munió. Catera, multitud.
- Ardenà y Darnius (Oleguer).** *Biog.* Geógraf y matemàtic dels primers temps del segle XVIII, autor de la *Adarga catalana*, y del Mapa dels comtats de Rosselló y Cerdanya, publicat al any 1707.
- Ardencia, f.** Ardor.
- Ardent, a. adj.** Ardiente.
- Ardentment, adv. m.** Ab ardor, extrem o desitj. Ardientemente.
- Ardenya, Geog.** Caseriu del terme de la Riera, prov. de Tarragona. || — **Plá d'.** *Orog.* Planell entre Vallirana y Begues.
- Ardericó, Geog.** Caseriu del terme de La Pobla de Lillet.
- Arderiú, Geog.** Veïnat del terme de La Pobla de Lillet.
- Ardévol, a. adj. Cremadiç.**
- Ardévol (Geroni).** *Biog.* Gramàtic català, esmentat per En Caresmar, autor de varies obres llatines. Va viure a les derreries del segle XVI. || — (**Jaume**). Remarcable metge, que va neixer al any 1775 a Vilella Alta, morint a Barcelona al any 1835. Además de les seues obres valioses, y les innovacions fetes per ell als aparells pera guarir,
- va ésser un dels més fermes propagandistes del conreu de la patata, al any 1805. || — **y Sardà (Leandre).** Mecànic y distingit home de ciencia, acadèmic de varies corporacions, y autor de valiosos treballs. Va neixer a Reus al any 1809, morint, al 1873.
- Ardévol, Geog.** Arrabal de Prullans, prov. de Lleida. || — Caseriu del terme de Pinós, prov. de Lleida.
- Ardiaca, m.** Dignitat eclesiástica. Arcediano.
- Ardid (Jacob).** *Biog.* Escriptor barceloní, de mitjans del segle XIX y remarcable poliglota.
- Ardidament, adv. m.** Ab coratge. Denodadament.
- Ardidesa, f.** Valor, ardimiento, valentia.
- Ardidosament, adv. m.** Ardidosamente.
- Ardillo (Sebastià).** *Biog.* Relligiós y escriptor dogmàtic que vivia al segle XVI, y era monjo a Santes Creus.
- Ardiment, m.** Ardidesa.
- Ardió (Joseph).** *Biog.* Doctor y degà de la facultat de medicina a la Universitat de Lleida al segle XVI, y autor d'alguna obra professional.
- Ardit, da. adj.** Atrevido, osado, denodado. || *Nom.* Moneda catalana antiga. Ardite. || **No val, no se m'endona un ardit.** *Fr.* No vale ó no se estima en un ardit; no seme dá un ardit, un blado, ó un pito. || **Si tens un ardit per vil, mai arribarás a mil.** *Ref.* Quien hace la miaja vil, nunca las llegará á mil.
- Ardit (Càrles).** *Biog.* Fabricant barceloní dels començos del segle XIX, autor d'obres tècniques, que va contribuir als progressos dels estampats de cotó. || — (**Lluís**). Mestre de primeres lletres als començos del segle XIX a Barcelona, autor de nous sistemes pera la escriptura.
- Ardor, m.** Calor gran, esforç, pasió. *Ardor.* || — **de sanch.** *Med.*

- Alteració violenta. Encendiment.
- Ardorós**, a. *adj.* Ardoroso.
- Arduament**, *adv. m.* Ab perill.
- Arduamente**.
- Arduíssim**, a. *adj. sup.* Arduíssimo.
- Arduitat**, *f.* Dificultat gran. Arduidad.
- Arduix**, *Geog.* Caseriu del terme de Cívis, prov. de Lleida.
- Arduu**, a. *adj.* Molt dificultós.
- Arduo**.
- Aré**, *m.* Agr. Garbell. Arel.
- Area**, *f. Geom.* Espai comprés en una figura plana. **Area**. || Lloch d'un edifici. || *Astron.* Corona de llum dels astres. **Area**.
- Area (Rainalt)**, *Biog.* Jurisconsult del segle XIV. || — (Ramón de). Canonge de Vich nadiu de Manresa y remarcable llegista al any 1348, autor d'un comentari dels Usatges y les Constitucions de Catalunya.
- Areatge**, *m.* Midament de les terres. Areatje.
- Arefacció**, *f.* Sequedat, extenuació. Arefacción.
- Aremores**, *m. Ant.* Esvatot, moviment. Alboroto.
- Arén**, *Geog.* Vila del bisbat d'Urgell, prov. d'Osca.
- Arena**, *f.* Sorra. **Arena**. || **Arenes**. Espai d'un cercle romà. **Arenas**. || **Bany d'arena**. *Art. y of.* Baño de arena. || **Escriure a l'arena**. Escribir a la arena. || **Sembrar a l'arena**. Sembrar en arenas. || **Voler comptar les arenes del mar**. *fr.* Querer contar las estrellas.
- Arenat**, da. *adj.* Ictiol. Arenado.
- Arench**, *m.* Peixet. Arenque. || **Arench fumat**. Arenque curado. || **Arench salat**. Sardina salada.
- Arenes**, *f. Med.* Les formades als ronyons. Arenillas, cálculos.
- Arenes (Les)**, *Hidrog.* Riuet que neix prop de Barata y desaigua al Llobregat, passat Sant Andreu de la Barca. || — (Plá de les). *Orog.* A les Guilleries, a ponent de Sant Hilari. || — Caseriu del terme de Castellar, prov. de Barcelona.
- Arenga**, *f.* Arenga.
- Arengada**, *f.* Arenque, sardina. || **Estar com les arengades al barril**. *fr.* Estar como sardina en banasta, ó como pijos en costura. || **Més val ésser cap d'arengada que qua de pegell**. *Adag.* Más vale ser cabeza de ratón, que cola de león.
- Arengader**, a. *m. y f.* Qui ven o trafica ab arengades. Sardine-ro.
- Arengadera**, *f.* Pesc. Molla pera pescar els arenchs. **Arenquera**.
- Arengaderia**, *f.* Botiga o lloch pera vendre arengades. **Arenqueria**.
- Arengades**, *f.* Bot. Herba. Romaza.
- Arengar**, *v. a.* Arengar.
- Arenicoles**, *f.* Cuchs tubiculars. **Arenícolas**.
- Arenolas (Joseph M.)**, *Biog.* Mestre de llingües que vivia a Barcelona a mitjans del segle XIX, havent assolit nomenada. Era distingit escriptor.
- Areny**, *m.* Platja de riu o de mar, **Arenal**. Ramblar.
- Arenyó**, *m.* Endrina, arañón.
- Arenyó**, *Hidrog.* Riu de la Vall d'Arán. || — *Orog.* Serralada a la Vall d'Arán.
- Arenyoner**, *m.* Endrino.
- Arenys (Fra Pere)**, *Biog.* Frare de l'ordre de Predicadors que vivia pels anys 1364; era autor d'una crònica dels anys 1349 a 1443, y va ésser Visitador de Valencia y provincial de Terra Santa.
- Arenys**, *Geog.* Caseriu del terme de Toloriu, prov. de Lleida. || — **d'Ampurdá**. Veinat del terme de Garrigàs, prov. de Girona, subdividit en dos barris, anomenats *de dalt y de baix*. || — **de Lleó**. Poble del bisbat de Tortosa, prov. de Terol. || — **de Mar**. Partit judicial de la prov. de Barcelona que comprén 23 termes municipals. || — **de Mar**. Vila de la prov. de Barcelona, bisb. de Girona, cap del part. jud. del seu nom.

- ||—de Munt. Vila de la prov. de Barcelona, bisb. de Girona, part. jud. d'Arenys de Mar.
- Areo.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. d'Urgell, part. jud. de Sort. ||—*Hidrog.* Riuet afluent de la Vallferrera a la prov. de Lleida.
- Areola.** *f. Anat.* Calificatiu dels espais dels vasos capilars a les fibres; cercle de les pústules de la verola. **Areola.** || *Astr.* Cercle que volta la lluna. **Areola.**
- Areolat, da.** *adj.* Ab arrugues o areoles. **Areolado.**
- Areómetro.** *m.* Instruments pera midar densitats y pesos líquits. **Areómetro.**
- Areometria.** *f.* Art de midar el pes y la densitat dels líquits. **Areometria.**
- Areóstil.** *m. Arquít.* Intercolumni. **Areóstil.**
- Arera.** *m. Aré.*
- Ares.** *Geog.* Caseriu del terme de Cabó, prov. de Lleida. ||—*Serralada* de la prov. de Lleida. ||—*del Maestre.* Vila del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló. ||—*Santuari de les.* Al Port de la Bonaigua. ||—*(Coll de).* Collada al Pirineu, a tramontana de Montlluis, a l'altura de 1600 metres.
- Aresta.** *f.* Arista, raspa. || La estelleta o punxa clavada a la carn. **Espina.**
- Arestuy.** *Geog.* Caseriu del terme de Llavorsí, prov. de Lleida.
- Aretusa.** *f. Bot.* Plantes de les orquídies. **Aretusa.**
- Aren (Joseph).** *Biog.* Relligiós y escriptor dogmàtic, de la segona meitat del segle XIX, autor d'unes celebrades *Cartes morals*, que va publicar a Barcelona.
- Arévalo (Eduart).** *Biog.* Poeta, escriptor, historiàire y economista, que va neixer a Tortosa al any 1830. Era autor d'erudites obres.
- Arfa.** *f. Met.* Divinitat. **Arfa.**
- Arfa.** *Geog.* Vila de la prov. de Lleida, bisb. y part. jud. de la Seu d'Urgell.
- Arfar.** *v. n. Naut.* Alçar y baixar la proa del barco, mogut per la maror. **Arfor.**
- Arga.** *f.* Màquina pera moure pesos. **Cabrestante, cabestrante, argüe.**
- Argadells.** *m.* Mena de sarries pera portar els canters de aigua. **Aguaderas.**
- Argall.** *m.* Córrech fet per les aigües de pluja als vessants de les montanyes. **Escurridera.**
- Argallera.** *f.* Eina de fuster pera fer solchs. **Galzador.**
- Argamassa.** *f.* Barreja de morter y sorra. **Argamasa.** ||—**Blanca.** Arcatiifa. || **Fer l'argamassa.** Argamasar. || **Semblar una argamassa.** Ser una argamasa.
- Arganell.** *m. Naut.* Anella del cap del àncora, pera lligarhi una corda. **Arganeo.**
- Argans.** *m. Ter.* Paneres de vímech pera dur la càrrega al lhom de les cavalleries. **Arganas.**
- Argany (Gabriel).** *Biog.* Mestre de capella a la Catedral de Lleida al any 1717, y selecte compositor de música religiosa.
- Argelaga.** *f. Bot.* Planta. **Aliaga, argoma.** ||—**de Bosch, Gatoses.** ||—**Vaquera.** Aulaga, ó alfaça vaquera. || **Amorós** com una argelaga. *fr.* Suave como un erizo.
- Argelaguer.** *m.* Lloch de moltes argelagues. **Aliagar.**
- Argelagner.** *Geog.* Poble del part. jud. d'Olot, prov. de Girona.
- Argelés.** *Geog.* Cantó del departament dels Pirineus orientals compost per antics pobles que abans formaren part de Catalunya. ||—**Sur mer.** Cap del esmentat cantó, bisb. de Perpinyá. ||—Caseriu del terme de Sant Feliu Sasserra, prov. de Barcelona.
- Argemi y Casamada (Francesch).** *Biog.* Relligiós y bon mestre compositor, nadiu de

- Badalona (1823) y mort a Vina-roç (1887). Per oposició va ésser nomenat mestre de capella de aquesta derrerera població.
- Argemir (Miquel).** *Biog.* Relli-giós trinitari, que per les seues virtuts va ésser enlairat als al-tars de l'iglesia catòlica, beati-ficantlo el Papa Pius VI, y can-onisantlo al 1864 el pontifex Pius IX. Va néixer a Vich al any 1591, morint a Valladolid al de 1625.
- Argemira (La).** *Geog.* Caseriu del terme de Castellersol.
- Argens.** *m.* Pes antich. Adarme.
- Argensola.** *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Vich, part. jud. d'Igualada. || Caseriu del terme de Castell-nou de Bages. || — *Hidrog.* Rie-ra que descendeix de les serres de Viver y de Serrateix.
- Argent.** *m.* *Min.* Plata. || *Ant.* Diner. Moneda.
- Argentador.** *a. m. y f.* *Ant.* Qui plateja. Plateador.
- Argentera.** *m.* Platero, joyero.
- Argentera.** *Geog.* Caseriu del ter-me de la Baronia de la Vansa, prov. de Lleida. || — Poble de la prov. y bisbat de Tarragona, part. jud. de Falset. || — (*Coll de l'*). *Orog.* Collada que divi-deix la Ribera del Ebre, del camp de Tarragona. El ferro-carril directe de Barcelona a Saragoça hi té una foradada de més de quatre kilometres.
- Argenteria.** *f.* Botiga o barri de argenter. Plateria.
- Argenti, na.** *adj.* Lo que fá só de argent; nadiu o pertanyent a la república argentina; carbonat de cals argentat. Argentino.
- Argentifer.** *a. adj.* Fet d'argent. Mineral argentat. Argentifero.
- Argentona.** *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Mataró. || — (*Rie-ra d'*). *Hidrog.* Riera que desaig-ua al mar, entre Mataró y Premiá.
- Argentós, sa.** *adj.* *Ant.* Lo que conté argent. Argentoso.
- Argentué.** *Geog.* Caseriu del ter-me de Noves, prov. de Lleida.
- Argentviu.** *n.* *Miner.* Mercurio, azogue. || Ésser un argentviu. *fr.* Molt estordit. Ser un azogue, una chispa.
- Argerich (Benet).** *Biog.* Monjo y abat del monastir de Montse-rrat, que vivia als començos del sigle XVIII. Era escriptor, y va deixar publicades algunes de les seues obres.
- Arget.** *Hidrog.* Riu del mitjorn de França, que desaigua al Ariège, vora de Foix.
- Argeu.** *m.* *Ter. Nàut.* Caña del ti-món.
- Argila.** *f.* *Miner.* Arcilla, argilla. || **Argila elástica.** Arcilla elásti-ca. || — *de rajoler.* Arcilla figali-na. || — *inflamable.* Arcilla infla-mable. || — **Refractaria.** Arcilla refractaria.
- Argilaga y Montbuy.** *Geog.* Bar-riada del terme de la Secuita, prov. de Tarragona.
- Argilench, ca.** *adj.* Arcilloso.
- Argiler.** *m.* Lloch ahont hi ha argila. Lugar de arcilla.
- Argiloit.** *adj.* *Geol.* Roques argi-loses. Arciloide.
- Argilolit.** *adj.* Argiloit.
- Argilós, a.** *adj.* Arcilloso.
- Argimir.** *n. p.* Argimiro.
- Argolell.** *Geog.* Caseriu del ter-me de Civís, prov. de Lleida.
- Argolla.** *f.* Anella de ferro; la qu'encaixa al march de la por-ta; les boles per quines passen les trinquets del bauprés a la nau; pena que s'aplicava als delinqüents; peça que subgec-ta el cavall al braç del carro.
- Argolla.** || **Si és torta l'argolla, no hi entra la bola.** *Ref.* En torcida argolla, no entra la bola.
- Arguens.** *m.* Arganells. | Sem-bla uns arguens desclavats. *fr. Met. Ter.* Malgarbat. Parecer un fardo.
- Argüir.** *v. n.* Disputar; rebatre la opinió; provar. Argüir, probar.
- Argulló (Josepha Antonia).** *Biog.* Abadessa del monastir de Pedralbes en temps calami-

- tosos dels començos del segle XIX. || — **y Serra (Joseph)**. Advo- cat, escriptor de bones obres en nostra parla, premiat en certàmens, periodista y president de varies corporacions. Va neixer a Manresa al any 1839, morint a Barcelona al de 1886.
- Argument**, *m.* Obgecció; assumpte o materia d'una obra. Resum d'un poema. || **Argument demostratiu**. || — **Fals**. || — **Negatiu**. || — **Probable**. || **Apretar l'argument**, *fr.* Apretar el argumento. || **Llençar l'argument**. Desatar el argumento.
- Argumentació**, *fr. Log.* Acció de argumentar. Argumentación.
- Argumentador**, *a. m. y f.* Qui argumenta. Argumentador, arguyente.
- Argumentar**, *v. a.* Argüir.
- Argut**, *Geog.* Pobles de la Vall d'Arán, nomenats **de Dalt y de Baix**.
- Aria**, *f.* Composició musical de una sola veu. **Aria**.
- Aribau y Farriols (Bonaventura Cárles)**. *Biog.* Remarcable escriptor y poeta, que va neixer a Barcelona al any 1798, morint al 1862. Home de talent prodigiós va enlairarse en els diversos coneixements que havia conreuat. Va desempeñar ab zel y honradesa alguns càrrechs públichs y va fundar y dirigir la valiosa *Biblioteca de Autores Españoles*. La seua figura dins del renai- xement literari de Catalunya, va rellevarse ab la memorable *Oda a la patria*, escrita al any 1833, fent deixondir el senti- ment d'afecte a la terra, tant esmortuit llavors.
- Aridesa**, *f.* Sequedat gran de la terra. **Aridez**.
- Aridet**, *f. Astron.* Constelació del Cigne. **Arided**.
- Ariège**, *Geog. y Hidrog.* Departament y riu de la Catalunya Francesa, dins de lo qu'era antich comtat de Foix.
- Aries**, *m.* Signe del Zodiach. **Aries**.
- Ariet**, *m.* Màquina antiga de guerra. **Ariete**. || **Ariet h. dráu- lich**, *Mec.* Màquina pera enlai- rar l'aigua. **Ariete hidráulico**.
- Ariestar**, *v. a. Ant. Mil.* Atacar les muralles ab l'ariet. **Ariestar**.
- Arija**, *Hidrog.* Riuet de la prov. de Barcelona, que seguint la meteixa direcció del Llobregat, cola entre La Pobla de Lillet y Sant Jaume de Fron- tanya.
- Arimón y Andario (Joaquim)**. *Biog.* Va neixer a Barcelona al any 1804, morint al 1871. Perseguit per les seues idees, va exilarse al any 1825, endreçantse a Amèrica, y retornat a Espanya va fundar al any 1850 la societat pera construir el ferrocarril de Barcelona a Sa- ragoça.
- Arin (Baltasar)**. *Biog.* Relligiós y escriptor del segle xvi. Per- tanyia a l'ordre de Predica- dors, y era autor d'una cróni- ca de la seua religió.
- Arina**, *f. Zool.* Mena d'insectes dipters. **Arina**.
- Arinjol**, *m. Bot.* Planta y fruit d'ella. **Zarzaparrilla**.
- Arió**, *m.* Llimachs rogenchs. **Arión**.
- Aris**, *Geog.* Caseriu del terme de Bars, província de Lleida.
- Arisba (Rabi Salamoh)** *Biog.* Escriptor hebráich, nadiu de Barcelona, un dels homes de major concepte a la seua niça- ga, que al any 1280 era Raba- nim, (mestre universal) de to- tes les aljames espanyoles.
- Aristarch**, *n. p.* **Aristarco**.
- Aristea**, *f. Astron.* Constelació de aquest nom. **Aristea**.
- Aristocracia**, *f.* Govern en quin tan sols els nobles intervenen; estament de la noblesa. **Aristo- cracia**. || *Fig.* Gollafres, aplech despreciable. **Aristocracia**.
- Aristocratiçar**, *v. a.* Donar la representació y el govern d'un país als aristócrates. **Aristocra- tizar**. || Ennoblir a algú. **Aristo- cratizar**.

Aristocratiçarse. *v. n.* Procedir aristocràticament. **Aristocratiçarse.**

Aristocràtic, *ca. adj.* Aristocràtic, *ca.*

Aristodemocràcia. *f.* Forma de govern representatiu en quina intervenen els nobles y el poble. **Aristodemocràcia.**

Aristógenis. *m. Med.* Pegat que s'usava com a calmant en certes malalties. **Aristógenis.**

Aristot. *Geog.* Caseriu del terme de Cervelló, prov. de Barcelona. || — Poble de la prov. de Lleida, bisbat y part. jud. de la Seu d'Urgell.

Aristotelisme. *m.* Doctrina filosòfica de Aristótel. **Aristotelismo.**

Arit, *da. adj.* S'usa parlant de coses que careixen d'humitat, principalment de la terra; estítil y conversació sense amenitat. **Arido.**

Aritenoit, *da. adj. y s.* *Anat.* Nom de dos cartilechs de la laringe. **Aritenoide.**

Aritjol. *m.* **Arinjol.**

Aritmètica. *f.* Art de comptar. **Aritmètica.**

Aritmèticament. *adv. m.* Segons les regles de l'aritmètica. **Aritmèticament.**

Aritmètic, *ca. adj.* Lo pertanyent a l'aritmètica. **Aritmètic.**

Aritmomància. *f.* Mena de endevinació, per medi dels números. **Aritmomància.**

Aritmòmetre. *m.* Instrument que marca divisions logarítmiques, aplicantes a operacions de càlcul aritmètiques. **Arimòmetre.**

Arjau. *m. Nàut.* Caña del timón.

Arlequí. *m.* Personatge cómic. Clown. **Arlequin.** || Persona informal, ridícula y despreciable. **Arlequin.** || Gelat de dues o més substancies. **Arlequin.**

Arlés. *Geog.* Cantó del departament dels Pirineus Orientals, de quin formen part poblacions de l'antiga Catalunya. El seu cap de cantó es la vila d'Arlés

del Tech, capital qu'era de la regió del Vallespir, quan aquella terra, era dintre dels llinars de Catalunya.

Arlós. *Geog.* Vilatge de la Vall d'Arán.

Arlot. *m. Ant.* Arcabot. **Alcahueta.**

Arloteria. *f. Ant.* Droperia. || **Arcaboteria.** **Alcahueteria.**

Arma. *f.* Arma. || — Blanca. La de tall. Arma de filo. || — **defensiva.** *Escut.* Arma defensiva. || — **de foc.** De fuego. || — **ofensiva.** Arma ofensiva. || — **Tiradica.** La que's llença, Arma arrojadiza. || **Arma pera obrirse pas,** vé bé en tot cas. *Ref.* Arma para abrirse paso, viene bien en todo caso. || ¡**Al arma, alarma!** *Expr.* ¡Al arma! ¡a las armas! || **A l'arma y al enemich no'l cansis.** *Ref.* Arma sobrado caliente, es posible que revienta, y haga daño al imprudente.

Armada. *f. Ant.* Exèrcit. **Ejército.** || Forces de mar. **Escuadra.**

Armada (Coma d'). *Orog.* Montanya prop del Montgrony, a la Vall de Ribes.

Armadas. *Geog.* Caseriu del terme de Palafrugell, prov. de Girona. || — Veinat del terme de Garrigás, prov. de Girona.

Armades. *Geog.* Caseriu de Cornellá, prov. de Girona.

Armador. *m.* Qui arma y disposa embarcacions; allista els tripulants, etc. **Armador.**

Armadura. *f.* Peces de ferro etc., vestides antigament pels militars. || *Art. y of.* Carcassa, complement, bastigis. **Armadura.**

Armament. *m.* Preparatiu de guerra. **Armamento.** || Gastes pera posar la nau en disposició d'eixir a viatge. **Armamento.**

Armamenta. *s. m.* Les armes que es porten demunt. **Armamento.**

Armancies. *Geog.* Barri del terme de Campdevánol. || — **de Ribes.** Caseriu del terme de Ribes, prov. de Girona.

Armania. *f. Bot.* Planta composta. **Armania.**

Armanyá (Francesch). *Biog.* Arquebisbe de Tarragona, y un dels sabis de més enlairat concepte, al seu temps. Va néixer a Vilanova y Geltrú al any 1718, morint a Tarragona al 1803. Home de talent y zelós en complir la seua missió, va ésser un dels que impulsaren els progressos de la ciència ben fomentada.

Armar. *v. a.* Donar les armes; aparellar una nau; juntar les parts d'una màquina; entavannar; preparar alguna cosa. **Armar.** || **Armar cavaller.** **Armar** a alguno caballero. || **Armar de punta en blanc.** *fr.* Armar de punta en blanco.

Armari. *m.* Armario. || — Obert a la paret. Alacena.

Armariet. *m. dim.* Armario pequeño.

Armaris (Puig dels). *Orog.* A la altura de 2520 metres, a la seralada que va desde Roca Colom al Canigó.

Armarse. *v. r.* Disposarse pera la lluita. **Armarse.** Excitarse, ésser crédul. **Armarse.**

Armat, da, p. p. Armado. || **Armat de tots punts.** Armado de punta en blanco. || **Armat fins a les dents.** *fr.* Armado hasta los dientes. || **De mà armada.** *m. adv.* De mano armada. || **Vens molt armat.** Vienes lanza en ristre; dispuesto a romper lanzas.

Armatosta. *f.* Objecte que més serveix d'embraç que de profit. **Armatoste.** || *Fig.* Persona inútil. **Armatoste.**

Armeig. *m.* Armazón, armadura.

Armella. *f.* Anella ab espiga; anella pera les singles de les besties. **Argolla.** anillo.

Armená (Font d'). *Hidrogr.* Cabdala deù, que brolla prop de Vallirana.

Armengol. *n. p.* Hermenegildo. **Armengol.**

Armengol. *Biog.* Comte d'Ausona (Vich) al sigle x: fill del comte Sunyer de Barcelona. Va morir pels anys 940 a 942. || — **Armengol I d'Urgell,** nome-

nat *el Cordobés,* germá del comte de Barcelona En Raimón Borrell. Va regir desde 992 a 1010, morint a l'expedició catalana, a favor del califa de Córdoba. || — **II, el Pelegrí.** (1010-1038). Era fill del de Córdoba. || — **III, el de Barbastre** 1038-1065).

Lluitá contra els alarbs, morint a la conquesta de Barbastre. || — **IV, de Gerb.** Comte de Urgell (1065 al 1092). Va pendre als alarbs la plaça de Balaguer, fent tributaris als walis de Tortosa, Lleida y Fraga.

|| — **V, de Mollerusa.** Fill del de Gerb. Casat a Valladolid ab la filla de Pere Ansurez, va posarse al servei d'Alfons VI de de Castella, fent proeses a la batalla de Córdoba. Va governar el comtat d'Urgell entre'els anys 1092 a 1102, morint prop de la ciutat de Lleó. || —

VI, el de Castella, (1102-1154). Va dominar al 1106 una revolta dels alarbs de Balaguer y al vindre a sos estats va casarse ab Na Arsenda, filla del vescomte de Gerb. Lluitá a la conquesta d'Almeria, a Provença y a Lleida, morint a Castella.

|| — **VII, el de Valencia** (1154-1184). Va sejournar gaire bé sempre a Castella, més ab el propòsit d'ampararse de Valencia, va endinçarse al estat alarb, morint prop de la ciutat, en lluita ab els mametans. || — **VIII d'Urgell.**

(1184-1208). Va sostindre lluites ab els comtes de Foix, de Castellbó y de Corbera. || — **IX,** fill d'En Pons de Corbera. Va governar poch temps. || — **X d'Urgell.** (1268-1314.) hereu d'En Roderich de Cabrera. Va ésser accidentat el seu govern per lluites sostingudes ab la casa de Cabrera y de Cardona. A la seua mort, el comtat va passar per compra, al rei En Jaume II d'Aragó, que va donar el títol de comte al seu fill Alfons. || —

de Montcada. Personatge del

sigle VIII al IX, governador de les illes Balears anomenat pel rei Lluís el pietós. Era comte de Rosselló, Cerdanya, Pallars y Empúries, y se'l creu primer comte d'Urgell, encara que la cronologia d'aquells senyors que s'anomenaren tots Armengol, comença pel Cordobés. Va morir envers l'any 819. || — **(Sant)**. Bisbe d'Urgell, als començos del sigle XI. Fill del vescomte de Barcelona, va consagrar l'Església de Sant Cugat anomenada del Rech. Havia sigut canonge de la seu barcelonina, y encara que alguns autors fixen la seua mort al any 1025, a la consagració del monastir de la Portella, que va tindre lloch deu anys després, consta present el bisbe Sant Armengol d'Urgell. || — **(Antoni)**. Baró de Rocafort, y home donat al conreu de les lletres y de les arts. Vivia a mitjans del sigle XVIII y era al any 1753, un dels més actius individus de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. || — **(Bernat)**. Relligiós del sigle XIV, que va morir a Barcelona, d'ahont era nadiu, al any 1387. Era catedràtic a l'Universitat barcelonina, y havia exercit també el professorat a París, en quina ciutat va doctorarse. || — **(Bonaventura)**. Vicari general de Nova York y Buffalo, al Nord d'Amèrica. Era nadiu de Premià, ahont va neixer a les derreries del sigle XVIII, morint envers 1867. Va consagrar-se a la ensenyança al retornar a Catalunya, y era traductor d'algunes obres pietoses y dogmàtiques. || — **(Gaspar)**. Remarcable metge, redactor del *Semanario de Agricultura*, y autor d'obres profàctiques. Era nadiu de Tortosa, y vivia als començos del sigle XIX. || — **(Joan)**. Bisbe de Barcelona al sigle XIII, home renomnat pel seu saber, y es-

criptor atílla. || — **(Joseph)**. Predicador de molta fama als començos del sigle XIX a Barcelona. Era frare dominich y autor de bones obres dogmàtiques. || — y **Cornet (Pere)**. Advocat barceloni (1837-1896) molt intelligent en qüestions penitenciaris y socials, y fundador de la *Asociación general para la reforma penitenciaria en España*. Havia publicat obres de molta valua.

Armenter. n. p. Emeterio.

Armenter y Ferrer (Joseph).

Biog. Metge, nadiu de Tarragona als començos del sigle XIX y catedràtic numerari de la seua facultat a Barcelona desde 1867. Va morir al any 1886, havent escrit algunes obres y dirigit la *Revista de Ciències Mèdiques*.

Armentera. *Geog.* Vila de la prov. bisbat y part. jud. de Girona.

Armer. m. Qui fabrica o cuida les armes. Armari pera posar-les. **Armero**.

Armeria. f. Colecció d'armes. Coneixement heràldich. Lloch ahont se venen armes. **Armeria**.

Armors (Pich dels). *Orog.* Montanya de la Vall d'Arán (2545 metres).

Armes. f. Tropes o exèrcit. Armas. Recursos. Insignies. Armas. || **Armes y diners volen bon maneig**. *Ref.* Armas y dinero buenas manos quieren. || **Ab les armes a les mans**. *Loc.* Con las armas en la mano. || **Anar ab armes**. Vestir armes. || **Deixar les armes**. Retirarse del servei. Dejar las armas. || **Descansar sobre les armes**. *Mil.* Descansar armas. || **Donar armes a l'enemich**. *fr. Met.* Dar armas contra sí. || **Donar armes a cuberta**. Hacer zafarrancho. || **Donarse a les armes**. Ferse soldat. Darse á las armas. || **Estar sobre les armes**. Estar previnguda la força pública. **Estar sobre las armas**. || **Fer ar-**

- mes. Lluitar. Hacer armas. || Ferse a les armes. Hacerse a las armas. || Festa d'armes. Fiesta de armas. || Fet d'armes. Hecho de armas. || Ni males armes, ni males manyes. *Ref.* Arma que recale y pegue, para el diablo que la emplee. || Passar per les armes. *fr.* Fusellar. Arcabucear, pasar por las armas. || Pendre les armes contra algú. *fr.* Tomar las armas contra uno || Presentar les armes. *Mil.* Presentar armas. || Rendir les armes. *fr.* Fer honors, entregar las armas al vencedor. Rendir las armas.
- Armet (Pere Martre).** *Biog.* Matemàtic y escriptor remarcable, que va néixer a Barcelona al any 1770, morint al 1850. Era treballador de punts, y ell sol va aprendre les ciències exactes, arribant a Acadèmic de la de Ciències naturals y Arts y guanyant per concurs la càtedra de matemàtiques als Estudis generals de Barcelona.
- Armilla.** *f.* Chaleco, almilla. || Anar curt d'armilla. *f.* *Fam.* No tindre gaires diners. Andar escaso de monises.
- Armini.** *m.* Armíño.
- Armoll.** *m.* *Bot.* Bletmoll.
- Armonia.** *f.* Consonància, proporció, combinació, amistat, unió. Armonía. || Estar o viure en bona armonia. *fr.* Correr con buena armonía, amistosamente.
- Armònicament.** *adv. m.* Armònicamente.
- Armonitzar.** *v. a.* Armonizar.
- Armónich.** *ca. adj.* Armónico, armonioso.
- Armoniós,** *a. adj.* Armonioso.
- Armonisme.** *m.* Armonismo.
- Armonium.** *m.* *Mus.* Armonium.
- Armussa.** *f.* Muceta.
- Arn.** *m.* *Bot. Ter. Ars.*
- Arna.** *f.* Insecte. Polilla. || Buch de abelles. Colmena. || Esser un arna. *fr. Met.* Astut. Ser muy redomado. || Treure les arnes. *fr.* Desapolillar, quitar la polilla.
- Arnaldo (Josepha Clara).** *Biog.* Exemplar relligiosa de molt talent, que va ésser nomenada abadessa del monastir de Pedralbes, al any 1848.
- Arnarse.** *v. r. Met.* Apollillarse.
- Arnats,** *da. p. p.* Apollillado. || *adj. Met. fam.* Grabat. Picado de vi-ruelas.
- Arnau.** *n. p.* Arnaldo.
- Arnau.** *Biog.* Nom d'alguns tro-vadors dels segles XII y XIII, entre quins cal esmentar, En Daniel, el Català, y els de Carcas-sona, de Marsan, de Marveil, de Plagués y de Tintinyach. || — Bisbe d'Elna al any 1038. || — Abat del monastir de Mont-serrat als anys de 1201 fins al 1203, en quin temps van ferse importants donacions a aquell casal relligiós. || — **Mir de Tost.** Baró del segle XI, que va recon-querir el territori d'Ager, des-de Montsech, fins a les hortes de Balaguer. || — (**Berenguer**). Artista del segle XIV, que peis anys de 1361 a 1374, va assolir nomenada per les seues obres policromades al pergami. || — **Comte I^o.** Vegis. **Mataplana (Arnau).** || — **de Gurb.** Bisbe de Barcelona desde l'any 1252, al 1284; autor de varies constitu-cions. Va ésser avans Cauonge de Vich, y va morir a Barcelo-na. || — **de Vilanova.** Vegis. **Vilanova.** || — (**Francesch**). Doc-tor en medicina, nadiu de Tor-tosa, que vivia a les derrerries del segle XVIII y havia escrit alguns treballs professionals. || — **Gatell.** Vegis. **Gatell.** || — (**Joan**). Remarcable pintor barceloni, que va deixar bons quadres d'assumpte relligiós (1595-1693). || — (**Lluís**). Musich, compositor y bon pianista, au-tor de selectes obres. Va morir al any 1899. || — (**Nicolau**). Fra-re de l'ordre de predicadors nadiu de Barcelona al segle XV. Va deixar alguns volums es-crits, de filosofia tomistica. || —

y **Diaz (Francesch)**. Pintor barceloní, dels començos del segle XIX. Va ésser penssonat a Roma per la Junta de Comers, y va pintar assumptes bíblichs de molt bon estil entr'altres el representant a Loth y els seus fills, que's conserva a Madrid. || —y **Palau (Joan)**. Brau mariner del segle XVII, nadiu de Mataró. A les ordres del Marqués de Santa Creu, comanava una de les naus de la *Invencible*, havent mort al any 1612, essent capitá de la galera «*Sant Ramón*». || —y **Pascual (Joseph M.^a)**. Advocat y autor dramátich que va néixer a Arenys de Mar, al any 1832, essent un dels que mes renóm assoliren per les seues produccions, als primers temps del *Teatre catalá*. Era autor de comedies tan aplaudides com *La mitja taronja*, *Les ametlles d'Arenys*, etc.

Arnautó (Joseph M.^a). Canonge de Girona y remarcable autor dogmátich d'obres catalanes, de quines a mitjans del segle XIX, va ferne diverses edicions.

Arnella. *f. Ter.* Anella.

Arner. *m. Ter. Ornít.* Aucell nomenat també **Botiguer**.

Arnera. *f. Mil.* Teixit de vimechs y branques pera les fortificacions. **Cestón**. || Terra difícil de conreuar. **Arnera**.

Arnera. *Hidrog.* Riu que neix al Pirineu y per Massanet de Cabrenys s'endreça a Darnius desaiguant a La Muga.

Arnereda. *f. Mil.* Conjunt d'arneres pera la defensa. **Cestonada**.

Arnes. *f. Bot.* Planta. **Arnelo**.

Arnes. *Geog.* Vila de la prov. de Tarragona, bisb. de Tortosa, part. jud. de Gandesa. || — (**Serra de**). *Orog.* Serralada de la banda occidental de la prov. de Tarragona.

Arneta. *f. dim. d'arna.* Abejlla, colmenita.

Arnica. *f. Bot.* Planta. **Árnica**, ta-

baco de montaña, hierba del gato, talpica. || Tintura medicinal. **Arnica**.

Arnosera. *f. Bot.* Planta xicoriàcia. **Arnosera**.

Arnulf. *n. p.* Arnulfo.

Arnulf. *Biog.* Bisbe de Girona a mitjans del segle X. Al any 958, va consagrar la iglesia del monastir de Sant Joan del Vall de Bianya. || — Bisbe de Vich, al segle XI. Se li atribueix al any 1000, haver portat de les creuades, la valiosa creu que se serva a Bagá. Se sap d'ell que va morir d'una ferida rebuda al siti de Córdoba.

Arnús (Andreu). *Biog.* Escriptor, que vivia a Barcelona a la primera meitat del segle XIX. Era autor d'algunes obres didàctiques, publicades envers els anys 1832 al 1846. || — (**Evarist**). Banquer barceloní, protector de les arts, y home de sentiments benéfichs, fill adoptiu de Badalona, ahont va fundar un refugi y escoles que porten el seu nom. Va morir a Barcelona al any 1890. Havia sigut diputat a Corts y senador. || — (**De Febrer (Manel)**). Metge, nadiu de Tremp (1813) y mort a Madrid al 1879. Dedicat al estudi de les aigües minerals, va publicar respecte a les meteixes, obres científiques molt valioses.

Arnux (Port de). *Orog.* Port de la banda occidental d'Andorra.

Aro. *m. Bot.* Xerria.

Aro. *Geog.* Vila de la prov. de Girona, part. jud. de La Bisbal. || — (**Vall de**). A la prov. de Girona, entre Sant Feliu de Guixols y Palamós.

Arol. *m.* Trocet de terra pera planters de flors y de verdures. **Cuadro**.

Arola y Doménech (Francesch). *Biog.* Apotecari, nadiu de Manresa, catedràtich per oposició a les facultats de Galicia y Barcelona, autor de nombrosos treballs professionals, y

- membre de moltes corporacions científiques. Mort a Barcelona al any 1901.
- Arola (La).** *Geog.* Veïnat del terme de Castellar d'En Huch.
- Arolas (Joan).** *Biog.* Escolapi i poeta inspirat, que va néixer a Barcelona al any 1805, morint boig a València al de 1849. Son remarcables les seues poesies religioses y les orientals. Va fundar *El Diario Mercantil* a València y la premsa va publicar moltes de les seues inspirades composicions.
- Aroles (Collada de).** *Geog.* Coll entre Gisclareny y Saldes, a una de les estribacions de Pedraforca.
- Arols (Flà de).** *Orog.* A la vora de Sant Vicens del Bus, a l'altura de 1300 metres.
- Aroma.** *m. y f.* Aroma.
- Aromatitzar.** *v. n. y a.* Expandir fragància. Aromatitzar.
- Aromàticament.** *adv. m.* D'una manera fragant. Aromàticament.
- Aromàtic, ca.** *adj.* Aromàtic.
- Aromatista.** *f. Ant.* Beguda molt en us antigament, preparada ab substancies aromàtiques. Aromatista.
- Aromer.** *m. Bot.* Arbre. Aroma.
- Aromí (El).** *Geog.* Caseriu del terme de Folgaroles, prov. de Barcelona.
- Arpa.** *f.* Pota d'animal. Garrazarpa. || Instrument music. Arpa, harpa. || *Met. fam.* **Mà.** Mano. || **Caure a les arpes.** Caer en las manos. || **Posarli a algú el arpa al demunt.** *fr. Met.* Xarparlo. Prender, echar mano. || **Tocar l'arpa.** *fr. Met. fam.* Robar.
- Arpada.** *f.* Cop d'arpa d'animal. Zarpazo.
- Arpadaura.** *f.* Esgarrapada, esgarrinxada. Arpadaura.
- Arpament.** *m.* Acció d'arpar. Arpamiento.
- Arpar.** *v. a.* Arañar, arpar, romper.
- Arpegi.** *m. Mus.* Succceió armònica de tons. Arpeggio.
- Arpejar.** *v. a. Mus.* Fer arpegis. Arpeggiar, rasquear.
- Arpella.** *f.* Eina d'agricultura. Bielda, bieldo. || *f. Ornít.* Au de presa. Pernòptero.
- Arpells.** *m. Rascle.* Bielda.
- Arper,** *a. m. y f. Ant.* Qui toca el arpa. Arpista.
- Arpi.** *m. Arpella.*
- Arpies.** *f. Arpells.*
- Arpillera.** *f.* Teixit groller d'estopa. Rodilla. Xarpallera. || **Sembla una arpillera.** Roba arnada. Parece una criba.
- Arpió.** *m.* Troç de xarxa del sardinal pera pescar. Arpión.
- Arpiot.** *m.* Eina de pages. Rastro, bieldo.
- Arpó.** *m.* Eina de pescar. Arpón, fiska.
- Arquació.** *f. Arquít.* Conjunt de archs a un edifici. Arcuación.
- Arquat, da.** *adj. Arquít.* En forma d'arch. Arcual, arcuado.
- Arquebisbal.** *adj.* Lo que pertany al arquebisbe. Arzobispal.
- Arquebisbat.** *m.* Dignitat d'arquebisbe y jurisdicció. Arzobispado.
- Arquebisbe.** *m.* Metropolità de una provincia eclesiàstica. Arzobispo, metropolitano.
- Arqueig.** *m.* Acció d'arpejar.
- Arqueo.** || Recomte de cabals.
- Arqueo.** || Mida de capacitat de una nau. Arqueo.
- Arquejar.** *v. a.* Donar mida de arch. Arquear. || Amidar una nau. Arquear.
- Arqueògraf.** *m. Ant.* Qui descriu els monuments antics. Arqueógrafo.
- Arqueografia.** *f.* Descripció dels monuments antics. Arqueografía.
- Arqueòlech.** *m.* Entés en arqueologia. Arqueólogo.
- Arqueologia.** *f.* Coneixement de l'antigor estudiant els monuments. Arqueología.
- Arqueològicament.** *adv. m.* De acort ab les regles de la arqueologia. Arqueològicamente.
- Arquer.** *m.* Qui llença sagetes. Flechero.

Arquer y Rovira (Pere). *Biog.* Catedràtic del seminari de Barcelona, bon llatísta y predicador. Va néixer a Mataró al any 1819, morint al de 1884. || — **y Sauri (Ramón).** Mestre d'instrucció, director d'un dels colegis de major nomenada a Barcelona, y membre de significades corporacions científiques y literaries. Vivia a les derreríes del segle XIX.

Arques de la Conca de Vaca. *Orog.* A la vall de Ribes, a la vora dels Aigües Podats.

Arques (Coll de les). *Orog.* Cimals del Vallespir.

Arqués (Mas de). *Geog.* Caseriu del terme de Tarragona.

Arquet. *m.* De violí. *Arco.* || **Pe-**ra les albardes. **Barra.** || Bastiment dels telers. **Barra.** || **Cop d'arquet.** *fr.* Arpeggio, arcada. || **Fer l'arquet.** *fr.* Apurar la paciència.

Arqueta. *f. dim. de Arca.* Arquilla.

Arquimbau (Domingo). *Biog.* Mestre de capella de la Catedral de Girona, y compositor, nomenat soci del Conservatori de Bolonia al any 1815, per una *Lamentació* primera del Dijous Sant.

Arquitecte. *m.* Arquitecto.

Arquitectònic, ca. *adj.* Relatiu a la arquitectura. **Arquitectònic.**

Arquitectura. *f.* Art de construir seguint les regles y les inspiracions del bon gust. **Arquitectura.**

Arquitrav. *m.* *Arquit.* Part de cornisa que descansa demunt de un capitell. **Arquitrave.**

Arquivolta. *f.* *Arquit.* Motlures que adornen el parament d'un arch, desde les impostes. **Arquivolta.**

Arrabal. *m.* Caseriu o barriada prop o al extrem d'alguna població. **Arrabal.** || *Geog.* Barri del terme de l'Ametlla, prov. de Barcelona. || — Barri de Gulp, prov. de Lleida. || — Caseriu del terme d'Olopte, prov.

de Girona. || — Veïnat del terme de Callús, prov. de Barcelona. || — Caseriu del terme de Esplugues, prov. de Barcelona. || — Veïnat de Gironella, prov. de Barcelona. || — Veïnat de Montornés, prov. de Barcelona. || — Caseriu de Mura, prov. de Barcelona. || — Barri del Prat de Llobregat. || — Veïnat del terme de Sant Fruitós de Bages, prov. de Barcelona. || — Caseriu del terme de Sant Genís de Vilassar (Barcelona). || — **de cal Cisó.** Veïnat de Santa Cilia de Montserrat. || — **de cal Embalat.** Caseriu del terme de Rocafort (Barcelona). || — **de casa Mes.** Veïnat de Tordera, prov. de Barcelona. || — **de Coll d'Arbós.** Caseriu de Guardiola, prov. de Barcelona. || — **de La Baells.** Veïnat de La Baells (Barcelona). || — **de la carretera.** Barri de Guardiola (Barcelona). || — **de l'Estació.** Caseriu del Bellpuig, prov. de Lleida. || — **de la Riera.** Veïnat de Cardedeu (Barcelona). || — **de la Roviola.** Caseriu de Santa Maria de Oló (Barcelona). || — **de la Serra.** Barri de Montmeló al Vallés. || — **de les Garrigues.** Caseriu de Fonollosa (Barcelona). || — **de les Oliveres.** Barri del mateix terme. || — **del Paísà.** Veïnat del mateix terme. || — **del Plantat.** Caseriu de Manresa. || — **del Sellarés.** Veïnat de Guardiola (Barcelona). || — **den Aguilera.** Barri d'Odena. || — **den Borra.** Caseriu de Tordera (Barcelona). || — **den Canyelles.** Barriada de Caldes de Montbui (Barcelona). || — **den Martí.** Caseriu del terme de Begues (Barcelona). || — **den Masmarti.** Caseriu de Tordera (Barcelona). || — **den Serra.** Veïnat de Cardedeu (Barcelona). || — **de Santa Eularia.** Caseriu del terme de Santa Maria de Oló. || — **de Sant Bartomeu.** Barriada de Navarres (Barce-

- lona). || -de **Serrallonga**. Caseriu de Sant Vicens de Torelló, prov. de Barcelona. || -de **Olost**. Barriada d'Oristá (Barcelona). || -**Vell**. Caseriu del terme de Sant Martí de Torruella (Barcelona).
- Arrabalet**. *Geog.* Caseriu del terme de Canet de Mar, prov. de Barcelona. || -Barriada del terme de Sant Genís de Vilassar, prov. de Barcelona.
- Arrabaler**, *a. adj.* Qui viu al arrabal. Arrabalero.
- Arrabassar**. *v. a.* Arrancar les mates. Rozar. || Arrancar els ceps. Descepar. || Arrancar de soca y arrel. Descuajar. || Arrancar ab violència. Arrancar, sacar. || *Ndut.* Avençar alguna embarcació, o passar un punt dificultós. Rebasar.
- Arracada**. *fr.* Arracada, pendiente. || **Si no hi ha arracades, no hi han abraçades**. *fr.* Como no hayan joyas, no hay compromiso.
- Arracades**. *f. Bot.* Sanguinaria blanca.
- Arracerarse**. *v. r.* Guarecerse, albergarse, abrigarse, refugiarse.
- Arraconament**. *m.* Retiro. Recogimiento.
- Arraconar**. *v. a.* Arrinconar, arrumbar.
- Arraconarse**. *v. r.* Retirarse. Arrinconarse.
- Arraigades**. *f. Ndut.* Escales de corda. Arraigadas.
- Arrajarse**. *v. r.* Llençarse ab esforços. Arrojarse.
- Arramadarse**. *v. a.* Aplegarse. Agruparse.
- Arramassar**. *v. a.* Recullir. Recoger.
- Arrambar**. *v. a.* Arrimar, apartar.
- Arrambatge**. *m.* Acció d'arrambar. Abordaje.
- Arramblar**. *v. a.* Arrambar. Arrimarse, quitarse de en medio.
- Arrampinyarse**. *v. r.* Aplegarse. Juntarse.
- Arran**. *m. adv.* A raiz, a cercen. || **Arran, arran.** Hasta el tope. || **A ran de...** A l'alçaria de... Al ras de.
- Arranar**. *v. a.* Tallar arrán. Cortar de raiz, á rapa terrón. || Tallar arrán els cabells. Rapar, cortar al rapa.
- Arrancada**. *f. Arquit.* Naixement del arch apoiat a les pilastres. Arranque. || Eixida violenta de algún lloch. Arrancada. || *Ndut.* Eixir sobtadament. Subida, arrancada.
- Arrancador**, *a. m. y f.* Qui arranca. Arrancador.
- Arrancapins**. *m.* Motiu donat al home groller y forçut. Arrancapinos. || *Iron.* Home desnerit.
- Arrancar**. *v. a.* Arrancar, sacar, partir. || Arrancar a corre o a la carrera. *fr.* Echar, apretar, arrancar á correr. || Arrancar de soca y arrel. *f.* Desmotar, descuajar, arrancar de cuajo. *Met.* Descuajar, desarraigat, extirpar un vicio ó una mala costumbre. || Arrancar el bull. *fr.* Levantar el hervor. || Arrancar el plor. *fr.* Soltar, romper el llanto. || Arrancar la careta. *fr. Fig.* Mostrar la veritat. Desenmascarar. || Arrancarli a algú alguna cosa. Arrancar á uno algo. || Arrancarse els cabells. *Fr. verb.* Romearse el pelo. || Arrancárseli l'ànima. *fr. Fig.* Arrancárselle el alma á alguno. || **Portarlo arrancat**. *fr. Mar.* Veu de comanda al timoner. Llevarlo arrancado. || **Volguer arrancarse l'ànima**. *Fr. fam.* Querer arrancarse la vida, el alma, el sentido.
- Arrancarse**. *v. r.* Arraigar, prosperar.
- Arranch**. *m.* L'acció d'arrancar; cop d'ira. Arranque.
- Arranjar**. *v. a.* Arreglar, ordenar.
- Arranxar**. *v. a. y n. Ndut.* Estirar molt una vela. Arranchar.
- Arrapament**. *m.* L'acció de retallar els cabells. Rapadura, rasura.
- Arrapar**. *v. a.* Arrebatat, rapar.
- Arraparse**. *v. r.* Aferrarse, agarrarse.
- Arrasador**. *m.* Rasero. || Pal pera

- treure el curull de les mesures de grans. Rasador.
- Arrasar.** *v. a.* Destruir o enrunar. **Arrasar.** || Passar la rasadora per les mesures. **Rasar.**
- Arrasserar.** *v. a.* Aixoplujar, posar baix cobert. Poner à cubierto.
- Arrassés.** *fr.* A cobert. A cubierto.
- Arrastrat.** *m.* Bergant, pervers. Malvado, perverso. || **Anar com un arrastrat.** *fr.* Andar arrastrando. || **Viure arrastrat.** *Expr.* Vida penosa. Vida arrastrada ó de perros.
- Arrau y Barba (Joseph).** *Biog.* Escriptor y artista barceloni (1802-1872). Era doctor en ciències, y va deixar la seua carrera de notaria, pera dedicar-se a la pintura, sobresortint en el genre de retrates. Va ésser mestre d'ornat a Llotja, y va escriure bons treballs de crítica artística y de ciències. || —y **Estrada (Joseph).** Artista y escriptor barceloni. (1774-1812. Professor y visdirector de Llotja. Era autor de poesies patriòtiques, publicades al temps de la guerra de la Independència.
- Arrauixar.** *v. a.* Arriesgar.
- Arrauixat.** *p. p.* d'arrauixar. Arriesgado.
- Arrauliment.** *m.* Abatimiento, Encogimiento.
- Arraulir.** *v. n.* Aterrar, abatir. acurrucar.
- Arraulirse.** *v. r.* Encogerse, acurrucarse.
- Arraulit.** *p. p.* Acurrucado, encogido.
- Arraut (Pere Martre).** *Biog.* Pintor de mitjans del sigle XIX, nadiu de Puigcerdá. Va assolir renóm pels seus paisatges.
- Arreament.** *m.* Forniment. Armadura. || Vestuari. Traje.
- Arrearse.** *v. r.* Proveer.
- Arreat,** *da. p. p.* Dispuesto, aparejado.
- Arrebassar.** *v. a.* Pendre ab violencia alguna cosa. Arrebatat.
- Arrebatadament.** *adv. m.* Sense reflexionar. Atropelladament.
- Arrebatament.** *m.* Arrebatamiento.
- Arrebatat,** *da. p. p.* Extasiat. Arrebatado, arrebado.
- Arrebossada.** *f.* Escampar per la paret el morter. Revoque.
- Arrebossador,** *a. m. y f.* Eina pera arrebossar. Plana.
- Arrebossadora.** *f.* Arrebossada.
- Arrebossar.** *v. a.* Revocar. || Cobrir o tapar. Rebozar, cubrir, encapotar. || Embolicar ab la capa. Embozar.
- Arrebossarse.** *v. r.* Embozarse, revolveuse en la capa.
- Arrebossat,** *da. p. p.* Revocado, embozado.
- Arreconar.** *v. a.* Arrinconar.
- Arredossar.** *v. a. Naut.* Poner la nave á redoso.
- Arredossarse.** *v. r.* Ponerse al abrigo ó al amparo, refugiarse.
- Arrega.** *f. Ter.* Posar a ratlla, ferse enrera. Poner á raya, retroceder.
- Arreganyar.** *v. a.* Enseñar, mostrar.
- Arregladament.** *adv. m.* Conforme. Arregladamente, moderadamente.
- Arreglament.** *m.* Ordenar les coses. Arregladamente.
- Arreglar.** *v. a.* Arreglar. || Arreglar un les seues coses. *fr.* Arreglar sus cosas, hacer testamento. || Arreglar les peres a quarto (a algú). *Fr. verb.* Poner las peras á cuarto.
- Arreglarse.** *v. r.* Arreglarse, acomodarse, conformarse.
- Arregossarse.** *v. r.* Doblegarse amunt la roba dels braços, les cames, etz. Arremangarse.
- Arrel.** *f.* Raiz. || *Arit.* Raiz. || — *óubica.* Raiz cúbica. || — *quadrada.* Raiz cuadrada. || — *Met.* De boig. Vena de loco. || *D'arrel.* *m. adv.* De raiz.
- Arrelada.** *f.* Cap del tronch que correspon al arrel del arbre. Raigol.
- Arrelám.** *m. Bot.* Conjunt d'arrels escampades per sota terra. Raigambre.
- Arrelament,** *m.* Arraigo.

- Arrelar.** *v. n.* Arraigar, encepar, echar raíces.
- Arrelarse.** *v. r.* Fincarse, pendre peu. Arraigarse.
- Arrelat, da.** *p. p.* Arraigado. || Acreditat en un lloch o ofici. Arraigado.
- Arrels.** *m.* Fibras que alguns arbres y plantes presenten com a fils a flor de terra. Raíces. || Posar arrels. Arraigarse.
- Arremá.** *adv. m.* Lluny, fora de tracte. A trasmano.
- Arremangar.** *v. a.* Arremangar, arregazar.
- Arremangarse.** *v. r.* Arregazarse. || *Met.* Emprendre alguna cosa ab fermesa. Arremangarse.
- Arremés, a.** *p. p.* Arremetido.
- Arremesa.** *f.* Embestida. Arremetida.
- Arremetre.** *v. a.* Acometre ab furia. Arremeter.
- Arrencacaixals.** *m.* Sacamuélas.
- Arrencafels (Coll de).** *Orog.* Collada de la prov. de Girona a la banda S. E. de la comarca de Camprodón. Te 1150 metres d'altura.
- Arrencament.** *m.* *Arquit.* Arranque.
- Arrencar.** *v. a.* Arrancar.
- Arrendable.** *adj.* Lo que pot arrendarse. Arrendable.
- Arrendador, a.** *m. y f.* Qui arrenda o bé pren en arrencament. Arrendador. || Arrendador de herbes. Herbajero.
- Arrencament.** *m.* Acció d'arrencar y preu que produeix. Arrencament, arriendo.
- Arrencar.** *v. a.* Llogar, pendre en arrencament. Arrencar. || Llogar les herbes d'un terme o d'una finca. Alenguar. || Arrencar ab eines y bous. Aboyar. || No li arrendo la ganancia. *Expr. fam.* No le arriendo la ganancia.
- Arrendat, da.** *p. p.* Arrendado.
- Arrendatari, a.** *adj.* Qui pren en arrencament. Arrendatario, arrendador.
- Arrenglerar.** *v. a.* Poner en fila, alinear.
- Arrenglerar.** *v. a.* Arrenglenar.
- Arrepaparse.** *v. r.* Asseures ab comoditat y repós. Rellanarse, repantigarse, repanchigarse.
- Arrepel.** *m. adv.* Contra la direcció natural del pel. A contrapelo. || *Fig.* Ab repugnancia. Cuesta arriba, á repelo.
- Arrepenjarse.** *v. n.* Penjarse ab força. Colgarse.
- Arrepentiment.** *m.* Penediment. Arrepentimiento.
- Arrepentirse.** *v. r.* Arrepentirse.
- Arreplegadiç, ça.** *adj.* Allegadizo.
- Arreplegador, a.** *m. y f.* Qui arreplega. Allegador. || Captaire. Demandador, mendigo. || Arreplegador de sago y escampador de farina. *Ref.* Allegador de ceniza y derramador de harina.
- Arreplegadores.** *f.* Arrebañaduras.
- Arreplegar.** *v. a.* Acopiar, coger, recoger, || Arrepleguemnos y aneuhi. *Loc.* Juntémonos y pasad delante. || Qui no arreplega un fesol, no sopa quan vol. *Ref.* Quien desprecia un mendrugo, le hace falta.
- Arreplegarse.** *v. r.* Juntarse, agolparse.
- Arrepa.** *adv. ll. y Interj.* Atrás. || De part d'arreira. *fr.* Detrás, á espaldas.
- Arres.** *f.* Arras.
- Arrés.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. de la Seu de Urgell, part. jud. de Viella. Pertany a la Vall d'Aran. || — *Hidrog.* Riu de la Vall d'Aran. || — *Orog.* Montanya de la Vall d'Aran.
- Arrestellar.** *v. a.* Alinear, poner en fila.
- Arreu.** *adv. t.* Luego. || *adv. ll.* En todas partes, donde quiera. || Arreu, arreu. *fr.* Sin escoger. || A tot arreu, o per tot arreu. Por doquiera, donde quiera, do quiera. || Una per altra y dos arreu. *fr.* Una por otra y dos al golpe.
- Arreu.** *Geog.* Caseriu del terme de Isil, prov. de Lleida. || —

- (**Estany de**). *Hidrog.* A la Vall d'Arán. || **(Hurqueta de)**. Collet divisor del barranch d'Arreu y dels aiguavessants del riu Malo, per ahont passa el llindar divisor de la Vall d'Arán.
- Arreus**. *m.* Arreos, trastos, aparejos.
- Arreveure**. *fr.* Salutació. Con Dios, hasta luego.
- ¡Arri!** *Interj.* ¡Arre! || *Expr. fam.* ¡Alto de ahí! ó ¡Fuera de aquí! || **Dir tan aviat arri com xó.** *Loc.* Decir unas veces cesta, otras ballesta.
- Arriada**. *f.* Acció d'arriar el bestiar. Arreada.
- Arriallament**. *m.* *Ant.* Riallada forta. Carcajada, risotada.
- Arrianisme**. *m.* Secta d'Arrio, heretj del sigle iv. Arrianismo.
- Arriar**. *v. a.* Menar els animals.
- Arrear**. || Abaixar banderes, o veles de barco. **Arriar**. || *Art. y of.* Donar corda baldera pera baixar un objecte. Arriar.
- Arriat**, *da*. *p. p.* Arreado. || *adj.* Resuelto, decidido, impetuoso. || **Arriado**, *bajado*. || **Ben o mal arriat**. *fr.* *Fam.* Compuesto, mal arreglado.
- Arribadament**. *m.* Llegada, arribo. || El de la nau a port. Arribada, arribaje.
- Arribar**. *v. n.* Llegar, arribar, alcanzar. || **Arribar a les tres o a les set pedretes.** Trovarse prop de la mort. Ver las orejas del lobo. || **Arribar a misses dites.** *Mod. verb.* Llegar á los postes, á los anises, ó á las aceitunas. || **Arribar al cap d'amunt.** Llegar al colmo. || **Arribar al punt de la confitura.** Llegar en el mes del obispo. || **Arribar en aquest sant punt.** Llegar en este momento. || **Arribar molt enllá.** Ir lejos. || **Arribar poch enllá.** Ir cerca. || **Arribar poch enllá.** Llegar á tu por tu, á las dagas. || **Arribar y moldre.** Llegar y besar el Santo. || **No arribar a la sola de la sabata.** *fr. Met.* No llegar al zancajo ó á la suela de su zapato. || **No arribarhi de bon troc.** No llegar ó no alcanzar con mucho. || **Si arriba, no arriba, o si arriba no basta.** *Expr.* Si alcanza no llega.
- Arribarse**. *v. r.* Anar a algún lloch proper. Llegarse.
- Arribat**, *da*. *p. p.* Llegado. || **Ben arribat siau.** *Expr.* Bien venido seas.
- Arriçar**. *v. a.* Rizar. || *Naut.* Baixar veles. Arriزار.
- Arriamader**. *f.* Ornament de tela o d'estora voltant la banda de baix de una paret. Arriamadero, arriamadillo.
- Arriamar**. *v. a.* Arriamar, acercar, allegar.
- Arriamat**, *da*. *p. p.* Arriamado. || **Arriamat a la seua.** *Loc.* Tosut. Cerrado como pie de muleto.
- Arriescadament**. *adv. m.* Ab perill. Arriesgadamente.
- Arriescament**. *m.* Riesgo.
- Arriescar**. *v. a.* Arriesgar, aventurar.
- Arriescarse**. *v. r.* Atreverse. || **Qui no s'arrisca, no'n pisca.** *Ref.* Quien no se aventura no pasa la mar: al osado la fortuna le da la mano.
- Arriecat**, *da*. *p. p.* Arriesgado, osado.
- Arriescats**. *pl.* Joch de nois. Martro.
- Arriisch**. *m.* Riesgo.
- Arrijojols**. *m. pl.* *Ter. Bot.* Arinjols.
- Arró y Tray** (Francesch de P.). *Biog.* Metge y escriptor que va dirigir la *Abeja médica española*, y va publicar travalls de la seua facultat. Va néixer a Sant Andreu de Palomar al any 1819, morint a Barcelona al 1906, éssent degà dels seus companys de carrera.
- Arró**. *Geog.* Caseriu del terme de Les Bordes (Lleida).
- Arroba**. *f.* Pes antic. Arroba || **Comptar per arrobes.** *fr. Met.* Ponderar. Echar por arrobas.
- Arrobament**. *m.* Extasis. Arrobamiento.
- Arrocar**. *v. a.* Trocejjar. Despedazar.

- Arrodellar.** *v. a.* Ant. Cobrirse ab la rodella. **Arrodelar.**
- Arrodri.** *v. a.* Encoger.
- Arrodoniment.** *m.* Acció d'arrodonir. Redondeamiento.
- Arrodonir.** *v. a.* Redondear
- Arrodonirse.** *v. r.* Reduir. Redondearse, ceñirse, recogerse.
- Arrodonit,** *da. p. p.* Redondeado.
- Arroentar.** *v. a.* Enrojecer.
- Arrogació.** *f.* Arrogación. || *for.* Afilament. Adopción.
- Arrogant.** *adj.* Orgullós. Arrogante, altanero. || Briós. Valent.
- Arrogante.** || Galant. Arrogante, gallardo.
- Arrogantment.** *adv. m.* Arrogantemente.
- Arrogarse.** *v. r.* Apropiarse coses inmaterials. Arrogarse.
- Arromançar.** *v. a.* Ant. Posar mots llatins al llenguatge modern. Arromanzar.
- Arrossament.** *m.* Contracció, crispadura, encogimient.
- Arrossar.** *v. a.* Encoger. || **Arrossar les espatlles,** Encogerse de hombros.
- Arrossarse.** *v. r.* Encogerse. || Al lit. Acurrucarse.
- Arrossat,** *da. p. p.* Encogido, acurrucado.
- Arroyonat,** *da. adj.* En forma de ronyó. Arriñonado.
- Arrop.** *m.* Dolç de most bullit.
- Arrope.** || El fet ab such de les mores. Diamorón.
- Arropar.** *v. a.* Abrigar. Arropar.
- Arrós.** *m.* Arroz. || — **de secá.** Varietat d'aquesta planta. Arroz de secano. || — **Silvestre.** Arrocin. || **Anar d'arrós.** *fr.* Obtindre alguna cosa a costa d'altres. Ir de gorra. || **Arrós, peix y pebrot,** volen el vi ben fort. *Ref.* El arroz, el pescado y el pepino, nacen con agua y mueren con vino. || **Arrós y la gallina al olla.** *fr.* Arroz y gallo muerto. || **L'arrós fa'l ventre grós y la panxa llisa.** *Ref.* El arroz hincha. || **Fer l'arrós a alguna.** *fr.* Cortejar, hacer el amor.
- Arrós.** *Geog.* Caseriu del terme de Esterri de Cardós (Lleida). || —
- y Vila.** Poble de la prov. de Lleida. bisb. de la Seu d'Urgell, part. jud. de Viella, a la Vall d'Arán.
- Arrosal.** *m.* Camp sembrat de arrós. Arrozal.
- Arrosar.** *v. a.* Regar.
- Arroser.** *m.* Qui conreua o ven arrós. Arrocerero.
- Arrossaire.** *m.* Qui menja y's diverteix a costa agena. Gorrero.
- Arrossegador,** *a. adj.* Qui, o lo que arrossega. Arrastrador.
- Arrossegement.** *f.* Acte d'arrossegar. Arrastramiento.
- Arrossegar.** *v. a.* Arrastrar. || **Arrossegar la llengua.** Tartamudear.
- Arrossegar-se.** *v. r.* Arrastrarse.
- Arrossegat,** *da. p. p.* Arrastrado.
- Arruar.** *v. a.* Apilarse, juntarse.
- Arrué.** (Leandre). *Biog.* Bisbe de Jaro (Filipines), nadiu de Catalunya. Va ocupar aquella Seu al any 1885 morint al 1897. Era home de talent y bon zel apostólic.
- Arruf.** *m.* Naut. Corbatura de la coberta del barco. Arrufo.
- Arrufadura.** *f.* Naut. Arruf.
- Arrufament.** *m.* Ant. Erissament. || **Arrufament de naç.** Refunfuñadura, refunfuño. Fruncir.
- Arrufar.** *v. a.* Arrufar. || **Arrufar teles.** Alechugar, fruncir || **Arrufar el naç.** Poner mal ceño, fruncir el entrecejo, torcer las narices ó el gesto.
- Arrufat** (Joseph). *Biog.* Pintor y poeta, fill de pares catalans y nadiu de Cuba al any 1843. Va morir a Barcelona al any 1893. A les exposicions d'Art, va presentar belles obres, y era ademés autor d'un bon recull de poesies catalanes.
- Arruga.** *f.* Doblech de la pell. Arruga. || Plechs a la roba. Dobles, pliegues.
- Arrugament.** *m.* Acció d'arrugar. Arrugamiento.
- Arrugar.** *v. a.* Arrugar, fruncir, crespar.
- Arrugarse.** *v. r.* Arrugarse. || *fr.* Fam. **Morir.** Morir.

Arrugat, da. *p. p.* Rugoso, arrugado.

Arruinar. *v. a.* Arruinar.

Arruixador, a. *m. y f.* Rociador. || El dels surtidors. Girándula. || Regadora. Regadera.

Arruixament. *m.* Rociada.

Arruixar. *v. a.* Rociar, espurriar.

Arruixat, da. *p. p.* Rociado. || *adj.* Resuelto, decidido, impetuoso, arrojado.

Arruja (Pla de). *Orog.* A la Vall d'Arán, prop de la serra de la Bacanera.

Arrunament. *m.* Efecte d'arruinar. Arruinamiento, derribo.

Arrunar. *v. a.* Arruinar, derribar, talar.

Arrunarse. *v. r.* Malmetre els cabals. Perderse, arruinars.

Arrupirse. *v. r.* Acurrucarse, ovillarse, encogerse.

Arrupit, da. *p. p.* Encogido, acurrucado, ovillado.

Arrussó. *m.* Ter. Farinetes. Puches.

Ars. *m.* Bot. Arbust espinós. Majeuelo, cambrón, cambronera.

Ars. *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. y part. jud. de la Seu d'Urgell. || — (Coll de). Entre'ls de Palomera y Merolla. Té 1150 metres d'altura.

Arseguell. *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. y part. jud. de la Seu d'Urgell. || — *Hidrog.* Riera que neix a la serra del Cadí, y desaigua al Segre, a la vora d'Arseguell.

Arseniat, da. *adj.* Que conté arseních. Arseniado.

Arsenical. *adj.* Quím. Referent al arseních. Arsenical.

Arsénich. *m.* Mineral caústich y matzinós. Arseníco. || — Ferruginós. Arseníco ferruginoso. || — Sulfur. Arseníco sulfuro.

Arsenífer, a. *adj.* Que conté arseních. Arsenífero.

Arseniurat, da. *adj.* Metall barrejat ab arseních. Arseniurado.

Arsó. *m.* Fusta de la sella de cavallar; peçes dels telers de fermitges. Arzón.

Arsoles (Riera de). *Hidrog.* Rie-

ral que vessa a la riera de Baget, prov. de Girona.

Arsos (Els). *Geog.* Caseriu del terme de Sobremunt. (Barcelona).

Arsot de tanca. *m.* Bot. Ars de tanques.

Art. *f.* Arte. || *m.* Teles dels pescadors. Red. || Curs complet de filosofia. Artes. || **Art diabòlich.** Superstició. Arte diabòlich.

|| — **de Bruixes.** Arte de bruixeria. || — **de la terra y del pagès.** Labranza, agricultura || —

de Sant Anselm. Medicació. Arte de San Anselmo. || — **Liberal.** Del ingeni. Arte liberal. || —

Mecànich. Arte mecánico. || **De mal art.** *Loc.* De mal arte. || **Donar l'art a qui l'ha.** *Ref.* Quien las sabe las tañe; la misa digala el cura. || **El gran art.** *Loc. iron.*

La gran arte. || **No ésser o no tindre art ni part.** *fr.* No tener arte ni parte. || **Per art del encantament.** *Loc. fam.* Por arte del diablo. || **Qui té art va a qualsevol part.** Quien tiene arte va a cualquier parte. || **Tirar l'art.** *fr.* Tender las redes, echar la red.

Artal (Joan). *Biog.* Relligiós nadiu de la Pobla de Segur y mort a Valencia (1563-1643). Era jesuita, y escriptor bíblic, mestre de filosofia y de teologia.

Artana. *Geog.* Vila del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló, part. jud. de Nules.

Arteaga (Mercé). *Biog.* Poetissa que va morir molt jove a Barcelona d'ahont era nadiua, al any 1903. Va publicar inspirades y tendres composicions, ab el pseudónim de Mercé d'Ar-

suy.

Artefacte. *m.* Producte industrial. Artefacto.

Artemi. *n. p.* Artemio.

Artemi. *Biog.* Bisbe de Tarragona al sigle XII, home de saber, y autor dogmàtich segons els arxiepiscopologis d'aquella Seu.

- Artemisa.** *f. Bot.* Planta. Altí-mira.
- Arter.** *m. Ant.* Manyós, mentider.
- Artero falaz.** || **Arter, arter,** més mal cavaller. *Ref.* Artero, artero, pero mal caballero.
- Artereurisme.** *m. Patol.* Dilatació d'una arteria. **Artereurismo.**
- Arteria.** *f. Anat.* Conducte que reb y distribueix la sanch del cor. **Arteria** || **Aspra arteria.** Traquearteria.
- Arteriach, ca.** *adj. Med.* Remei. **Arteriaco.**
- Arterial.** *adj. Anat.* Arterial.
- Arterieta.** *f. dim.* Arteriola.
- Arteriografia.** *f.* Descripció de les arteries. **Arteriografia.**
- Arteriós, a.** *adj.* Arterioso.
- Arteritis.** *f. Patol.* Inflamació de les arteries. **Arteritis.**
- Artés (Pere).** *Biog.* Escriptor del segle XIV, de qui se servaven algunes obres a la biblioteca del rei En Martí I.
- Artés.** *Geog.* Vila de la prov. de Barcelona, bisb. de Vich.
- Artesa.** *Geog.* || — **de Lleida.** Poble de la prov. bisbat y part. jud. de Lleida. || — **de Segre.** Vila de la prov. de Lleida, part. jud. de Balaguer.
- Artesá.** *adj.* Nadiu y propi de Artesa. || *m.* Artesano.
- Artesia.** *adj.* Pou de quin l'aigua brolla més amunt del nivell de la terra. **Artesiano.**
- Artet.** *m. dim.* Artécillo.
- Artética.** *f.* Mal gotós a les mans. **Gota artética.**
- Artich, ca.** *adj. Geog.* Pol y mars de les regions septentrionals. **Artico.**
- Article.** *m.* Artículo. || Als diccionaris. **Acepció.** || **Condicció.** **Pacto.** || **Interrogatori.** **Artículo.** || — **de fé.** Artículo de fé. || — **de fondo.** Escrit doctrinal. **Artículo de fondo.** || — **de la mort.** Derrers moments de viure. **Artículo de la muerte.** || **Formar artículo.** *fr. For.* Formar artículo. || **Per articles.** *fr.* Por artículos.
- Articulació.** *f.* Joch dels mem-bres del cos: pronunciació de les paraules. **Articulación.** || **Articulació planiform.** *fr.* Articulación planiforme.
- Articuladament.** *adv. m.* Ab pronunciació definida. **Articuladamente.**
- Articulador, a.** *s. y adj.* Qui articula. **Articulador.**
- Articular.** *v. a.* Pronunciar. **Articular.** || *For.* Posar en terme de prova les respostes dels testimonis. **Articular.** || *adj.* Relatiu a les articulacions. **Articular.**
- Articularse.** *v. r.* *Anat.* Juntar els ossos pels lligaments. **Articularse.**
- Articulat, da.** *p. p.* Articulado. || *m.* Conjunt d'articles d'una llei. **Articulado.**
- Articulats.** *m. Zool.* Articulados.
- Articulejar.** *v. r.* Discutir, tratar, altercar.
- Articulista.** *m.* Escriptor d'articles, periodista. **Articulista.**
- Arties.** *Geog.* Vila de la prov. de Lleida, bisb. d'Urgell, part. jud. de Viella.
- Artifex.** *m.* Productor d'una obra mecànica segons els preceptes del art. **Artífice.**
- Artífici.** *m.* Dissimulo. **Artificio.** **Maña.**
- Artificial.** *adj.* Artificial.
- Artificios, a.** *adj.* Artificioso.
- Artificiosament.** *adv. m.* Artificiosamente.
- Artífex.** *m.* Artifex.
- Artiga.** *f.* Terra erma a punt de llaurar. **Artiga, arrompido, noval.** || — **rompuda.** Terra preparada de nou pera llaurar. **Arrompido.**
- Artiga.** *Geog.* Caseriu del terme de Arrós. (Lleida). || — **Veinat** del terme de Llesp (Lleida). || — **de Lin.** Caseriu de Vilach (Lleida). || — **Vella.** *Orog.* Coll al cim de la serra entre les comarques d'Olot y del Ripollés. || — **Vall de la.** Al S. O. de la Vall d'Arán. || — **Puig** de la frontera pirenenca a tramontana d'Espinabell, prov. de Girona. || — **Mall de la.** Cim de la Vall

- d'Arán. || *Hidrog.* Riera que neix al pla de la Artiga de Lin, anomenada també del Jueu.
- Artigaire.** *m.* Travallador de la terra. Rompedor, roturador.
- Artigans.** *Geog.* Caseriu del terme d'Arrós (Lleida).
- Artigar.** *v. a.* Artigar, romper, panificar.
- Artigas (Francesch de P.).** *Biog.* Escriptor y prebère, distingit orador. Va ésser rector del antic temple de Sant Pau del Camp, havent començat la seua restauració al any 1878. || —(Francisca). Heroica catalana nàdva de Pons, que va provar al siti de Girona de 1809, el seus sentiments patriòtics y humanitaris, obtenint el distintiu de sargento y una pensió, pel seu valeros procedir. || —y **Teixidor (Primitiu).** Enginyer de boscos y notable naturalista, catedràtic de la escola de la seua especialitat, y escriptor de renóm. Va néixer a Torroella de Montgrí, morint a Madrid (1846-1910).
- Artigues.** *Geog.* Caseriu del terme de Ridaura, prov. de Girona.
- Artillar.** *v. a.* Armar d'artilleria. Artillar.
- Artiller.** *m. Mil.* Oficial o soldat que serveix a la artilleria. Artillero. || —de mar. Artillero de marina.
- Artilleria.** *f.* Màquines de guerra, y cos militar. Artilleria. || *Ant. y Ter.* Arreus de pagès. Artilleria. || —de montanya. La que pot durse a l'hom de les cavalcadures. Artilleria de montanya. || —grossa. La de batre. Artilleria de sitio. || —Volant. Artilleria ligera. || Apuntar tota la artilleria. *fr. Met.* Pera aconseguir alguna cosa. Asestar tota la artilleria.
- Artimanya.** *f.* Artifici pera enganyar. Artimaña.
- Artimó.** *m. Nàut.* Vela llatina antiga. Artimón.
- Artisá.** *m. Artesá.*
- Artista.** *m.* Conreudor d'algun de les belles arts. Artista.
- Artisticament.** *adv. m.* De manera artística. Artisticamente.
- Artístich.** *ca. adj.* Artístico.
- Artó.** *m. Ter.* Filat pera pescar. Artón.
- Artola (Joseph Ignasi).** *Biog.* Metge barceloni dels començos del sigle XIX, que fruí de molta anomenada. Havía presentat valioses observacions terapèutiques a l'Academia de Medicina.
- Artritis.** *f. Patol.* Poagre. Artritis.
- Artrocasis.** *f. Med.* Caries articulares. Artrocasis.
- Artrogastre.** *adj.* De ventrell articulad. Astrogastro.
- Artroprosis.** *f. Patol.* Supuració articular. Artroprosis.
- Arts.** *f.* Conjunt de treballs a que l'home es dedica. Artes. || *Veg. Art.*
- Artur.** *n. p.* Arturo. || *Astron.* Estrella. Arturo.
- Aruga.** *f.* Insecte. Oruga. || Aruga del pi. Oruga del pino.
- Arús (Jaume).** *Biog.* Notari de Vilassar de Mar, ahont va morir al any 1899. Era atilad y entusiasta escriptor catalanista. || —y **Arderiu.** Escriptor y autor dramàtic, nadiu y mort a Barcelona (1844-1891). Va fundar la biblioteca que porta el seu nom, y costejar la Casa de la Vila y escoles d'Hospitalet de Llobregat y de Das a la Cerdanya, d'ahont eren els seus pares nadius. Va ésser secretari del primer Congrés Catalanista (1880).
- Arvella.** *Geog.* Port de la frontera septentrional d'Andorra.
- Arvicultura.** *f.* Conreu de grans. Arvicultura.
- Arxer.** *m.* Soldat del sigles XVI al XVIII. Arquero.
- Arxiacólit.** *m.* Primer acólit. Archiacólito.
- Arxiconceller.** *m.* Primer conceller. Archiconceller.
- Arxiconfraria.** *f.* Archicofradia.

Arxidíaca, *m.* Dignitat eclesiàstica. Archidíaco.

Arxidocessà, *adj. y s.* Dependent d'un arquebisbe. Archidocessano.

Arxiducal, *adj.* Pertanyent al arxiduch. Archiducal.

Arxiducat, *m.* Dignitat y territori del arxiduch. Archiducado.

Arxiduch, *m.* Archiduque.

Arxiducuesa, *f.* Archiduquesa.

Arxièpiscopal, *adj.* Ant. Arzobispal.

Arximillonari, *a. adj.* Riquíssim. Archimillonario.

Arxinoble, *adj.* Archinoble. || *Iron.* Qui sent orgull pels seus títols nobiliaris. Archinoble.

Arxiprest, *m.* Arzopreste.

Arxiprestatge, *m.* Dignitat y territori del arxiprest. Archiprestazgo, arziprestazgo.

Arxitrau, *m.* Ant. Arquiteau.

Arxiu, *m.* Archivo.

Arxivament, *m.* Acció d'arxivar. Archivamiento.

Arxivar, *v. a.* Archivar.

Arxiver, *m.* Archivero.

Arxivolta, *f.* Ant. Arquivolta.

As, *prep.* Ant. A. || Primera carta de coll al joch. As. || *Ter.* Joch. Burro. || **As de gavia**, *Naut.* As de guia. || **En tot trova un sis o un as**. *Fr.* En todo tiene que ver. || **Fer asos**. *fr. Met.* Echar as. || **L'as d'oros no'l juguen bobos**. *Ref.* As de oros no le juegan bobos.

Asaben, *m.* Ant. Jabón vulgar.

Asaboritja, *f.* Bot. Sajulida. Ajedrea.

Asalonga, *Geog.* Poble de la Vall d'Andorra a la vora de Ordino.

Asats, *adv. m.* Ant. Molt abundós.

Asaz.

Asbalaïse, *v. n.* Ant. Perdre'ls sentits Pasmarse.

Asberginar, *m.* Alberginar.

Asberginia, *f.* Alberginia.

Asberginiera, *f.* Alberginiera.

Asbert, *Biog.* Prebere barceloní de les derreríes del segle XVIII. Home molt il·lustrat, va presentar a la junta de comers una ben escrita memoria, mostrant

els beneficis que reportar podia la construcció del canal de Urgell.

Asbolech, *m.* *Ter.* Tempestad.

Ascacibar (Saldoni), *Biog.* Comerciant barceloní de moltes iniciatives, que vivia a mitjans del segle XIX. Va ésser fundador del Vapor vell de Sans, del Banc de Barcelona, y de la Maquinista Terrestre y Marítima. Va morir al any 1873.

Ascadarchs, *Geog.* Caseriu d'As-toll, prov. de Girona.

Ascalunya, *f.* Bot. Chalote.

Ascani, *n. p.* Ascanio.

Ascani, *Biog.* Tarragoní, metropolità d'aquella Seu a les derreríes del segle V. Era humil, sabi y pietós, autor d'unes cartes llegides al Concili romá de l'any 465.

Ascàrit, *m.* Cuch dels budells. Ascàride.

Ascás, *Geog.* Caseriu de La Masana a la Vall d'Andorra.

Ascendent, *p. a.* Ascendente. ||

Tindre molt d'ascendent. *fr* Ser prestigiós.

Ascendir, *v. n.* Ascender

Ascens, *m.* Ascenso.

Ascensió, *f.* L'acció de pujar. Ascensión. || Festa relligiosa. Ascensión. || —obliqua. *Astron.* Ascensión obliqua. || —**Recta**. *Astron.* Ascensión recta. || **Per l'Ascensió cireretes a abundó**. *Ref.* Por la Ascensión cerecitas á montón. || **Per l'Ascensió cortina al balcó**. *Ref.* El día de la Ascensión, la cortina en el balcón.

Ascensió, *Orog.* Cim de 1300 met. a la vora de Campródón (Girona).

Ascensional, *adj.* *Astron. y Dinam.* Impuls que fa ascendir un cos. Ascensional.

Ascensor, *m.* Aparell pera pujar y baixar de llocs enlairats, per medi de mecanisme. Ascensor.

Ascerris, *Geog. Ant.* Nom de Segarra, al temps dels romans.

Asceta, *m.* Consagrat a la perfecció cristiana. Asceta. || *Fig.*

Fanàtich en materia relligiosa. **Asceta**.

Ascetal. *adj.* Propi dels ascetes. **Ascético**.

Asceteri. *m.* Lloch retirat, ahont els ascetes s'entregaven als seus actes de pietat. **Asceterio**.

Ascetisme. *m.* Vida contemplativa. **Ascetismo**.

Asciansat, *da. adj.* Sesudo. || *Fig.* Pressumptuós. **Vano**.

Ascla. *f.* Troç de llenya. **Astilla**. || Qui té tronchs o fions fa ascles. *Ref.* Quien tiene dineros, pinta panderos. || **Un ascla no fa foch ni dues tampoch.** *Ref.* Una flor no hace primavera, ó una golondrina no hace verano.

Asclador. *m. Ter.* Astillador.

Asclar. *v. a.* Astillar, rajar.

Ascló. *m. Ornít.* Aucell. **Botiguer**.

Asco. *m.* Arcada, asco, náusea. || **Fer asco.** *fr. Met.* Hacer ascos, ser un asco. || **Fer ascos.** *fr. Fam.* Provocar á vómito. || **Fer ascos d'alguna cosa.** Hacer ascos de algo. || **Tindre ascos.** *fr.* Asquear.

Ascó. *m.* Banch gran ab respallera. **Escaño**.

Ascó. *Geog.* Vila de la prov. de Tarragona, bisb. de Tortosa, part. jud. de Gandesa. Es estació del ferrocarril directe de Saragoça a Barcelona.

Ascoltar. *v. a.* Escuchar, oír.

Ascona. *f. Ant.* Mena de llança curta. **Chuzo**.

Asconet. *m. dim.* d'ascó. **Escañillo**.

Ase. *m. Zool.* Quadrupet. **Asno**, burro. || *Met.* Tonto, neci. **Asno**, burro, borrico. || Escalfallits. **Tumbilla**, burro. || —**Engasser**. El destinat pera cries. **Garañón**. || —**Ranch.** Amo cojo, derrengado. || **Ase ab or ho logra tot.** *Ref.* **Asno con oro alcánzalo todo.** || **Ase d'arcadia**, carregat d'or y menja palla. *Ref.* **Asno de Arcadia**, lleno de oro y come paja. || **Ase de molts**, el llop se'l menja. *Ref.* **Asno de muchos**, lobos lo comen. || **Ase d'En Mora**, de quantes veu s'enamora.

Ref. **Amor trompetero**, cuantas veo, tantas quiero. || **Ase de quatre potes.** *fr.* Molt ignorant. Tonto de cuatro suelas. || **Ase magre**, plé de mosques. *Ref.* **A perro flaco todo son pulgas.** || **Ase mohi**, o molt dolent o molt fi. *Ref.* **Asno mohino** ó muy ruin ó muy fino. || **Ase qu'entra en heretat agena**, n'eixirà carregat de llenya. *Ref.* **Asno que entra en dehesa agena**, saldrá cargado de leña. || **Ase que m port**, y no cavall que m'enderroch. *Ref.* **Más quiero asno que me lleve**, que caballo que me derrenque. || **Al ase ruch**, arriero boig. *Ref.* **Al asno lerdo**, arriero loco. || **Al ase y mala muller bastonades ho han de fer.** *fr.* **El loco por la pena es cuerdo.** || **Bé pots xiular**, si l'ase no vol beure. *fr.* **La citola es por demás**, cuando el molinero es sordo. || **Brams de ase no pugen al cel**, o'l cel no ls ou. **A palabras necias oídos sordos**; oración de perro no va al cielo. || **Caure del ase.** *fr. Fam.* Coneixer un erro. **Caer de su asno**. || **D'ahont vingué l'ase**, vindrà l'albarda. *Ref.* **Do vino el asno vendrà la albarda.** || **Del-xam caure del ase**, y ajudar-me has. *Loc.* Déjame caer y ayudarme has; cuando el hierro está encendido, ha de ser entonces baido. || **Esser un ase.** *fr.* Se diu del ignorant o del neci. **Ser un borrico**. || **Ferma l'ase ahont ton amo vol.** *Ref.* **Haz lo que tu amo te manda**, y sentarás-te con él á la mesa. || **La culpa del ase donarla a la albarda.** *Ref.* **La culpa del asno echarla á la albarda.** || **L'ase fa un compte y el traginer en fa un altre.** *Ref.* **Uno piensa el bayo**, y otro el que lo ensilla. || **L'ase per fam**, menja l'agrám. *Ref.* **A buena hambre no hay pan duro**, ni falta salsa á ninguno; cuando no tengo solomo de todo como. || **Molts ases hi han al mercat que s'assemblen.** *Loc.* **Hay un diablo que se parece al otro.** || **Ni ase de tra-**

- giner, ni filla d'hostaler.** *Ref.* No compres asno recuero, ni te cases con hija de mesonero. || **No haver vist mal ases volar.** *fr. Fam.* No haber oído campanas. || **No s'ha fet la mel pera la boca del ase.** *Ref.* No se hizo la miel para la boca del asno. || **Per pegar al ase pegar a l'albarda.** *Ref.* Por dar en el asno, dar en la albarda. || **¿Que sab el ase lo qu'es safrá, si mai ha estat adroguer?** *Ref.* El ciego no distingue de colores. || **Quedarse al banch dels ases.** *fr.* Quedarse al banco de los horricos. **Qui diu mal del ase, aquell el compra.** *Ref.* Quien dice mal de la pera ese la lleva; quien desalaba la cosa, ese la compra. || **Qui fa ma jordom al ase, pert la fama y pert la casa.** *Ref.* Asno sea quien asno batea || **Qui no pot haverles ab l'ase, les hau ab l'albarda.** Quien no puede dar en el asno, da en la albarda. || **Segons l'ase l'albarda.** *Ref.* A chico pajarillo, chico nidillo; á cada ollaza su cobertoraza. || **Sense dir ase ni bestia.** *Loc. Fam.* Sin decir este ni moste, ó chò ni arre. || **Si l'ase du picarol, la somera també'n vol.** *Afor.* Lo que uno quiere, otro desea. || **Troç d'ase.** *Expr.* Pedazo de alcornoque, de animal, de bruto, de bestia.
- Asenac.** *m. aum.* Asnazo. || *Fig.* Qui es molt tonto. Asnazo.
- Asenada.** *f.* Bestiesa. Asnada, burrada.
- Asenal.** *adj.* Referent al ase Asnal.
- Asenet.** *m. dim.* D'ase. Asnillo.
- Aséptich, ca.** *adj.* Que pertany a l'asepsia. Aséptico.
- Asepsia.** *f. Med.* Destrucció dels germens infecciosos. Asepsia.
- Ases (Serra de).** *Orog.* Estribació del Pirineu, que acaba al Puig d'Orri, prop de Sort.
- Aset.** *m. dim.* Asnillo.
- Asfalt.** *m.* Betúm solit. Asfalto.
- Asfíxia.** *f. Med.* Privació de forces y respiració. Asfíxia.
- Asintota.** *f. Geom.* Ratlla recta. Asintota.
- Asintótic, ca.** *adj.* Espai comprés entre una corba y la seua asintota. Espacio asintótico.
- Aslinga.** *f. Naut.* Cap de corda resistant. Eslinga.
- Aslingar v. a.** Subjectar ab l'aslinga. Eslingar.
- Aslora.** *f. Naut.* Longitud de la nau. Eslora.
- Asma.** *f. Med.* Ofech. Asma.
- Asmátich, ca.** *adj.* Qui pateix ofech. Asmático.
- Asmet (Ras de).** *Orog.* Vall del Conflent.
- Asnural.** *Geog.* Caseriu del terme de Civis, prov. de Lleida. || — **Port de.** *Orog.* Port de la banda occidental d'Andorra.
- Aspa.** *f.* Dues fustes creuades. Aspa. || — *Arquit.* Fustes que omplen un buit. || Ales del molí de vent. Aspa. || — **de Sant Andreu.** Creu dels jueus reconciliats. Aspa de San Andrés.
- Aspa.** *Geog.* Poble de la prov. bisb. y part. jud. de Lleida.
- Aspá.** *Geog.* Caseriu del terme de Saldes.
- Aspàrguls.** *m. Bot.* Planta. Lúpulo.
- Aspat.** *adj.* Que té forma d'aspa. Aspado.
- Aspeatrament.** *m.* Desembrás. Despacho.
- Aspectar v. n.** Atañer, correspondre, pertener, tocar.
- Aspecte.** *m.* El que presentan a la vista els objectes: la cara. Aspecto, semblante. || **Tindre bon o mal aspecte.** *fr. Met.* Tener buen ó mal aspecto. || **Baix tots aspectes.** *fr.* Bajo todos los aspectos.
- Aspenall.** *m. Ter.* Cinglera o timba. Despeñadero.
- Aspenarse v. n.** *Ter.* Caure d'un cingle. Despeñarse.
- Asperaga.** *f. Bot.* Plantes borraginies; Asperaga.
- Asperges.** *m.* Aspersión, rociada. || **Quedarse a asperges.** *fr. Fam.* Quedarse in albis.

- Aspergir.** *v. a.* Arruixar. Asperjar, rociar.
- Aspergis.** *m.* **Asperges.**
- Asperjar.** *v. a.* Aspergir.
- Aspersió.** *f.* Acció d'aspergir. **Aspersión, rociadura.** || *Ant.* Derramament de sanch. **Efusión, derramamiento**
- Aspi.** *m.* Aspa. **Debanadora.** || **Esser un aspi sense troques.** *fr. Fam.* Este nuestro hijo don Lope no es miel ni hiel, ni vinagre ni arrope.
- Aspiar.** *v. a.* Aspar.
- Aspiat, da.** *p. p.* Aspado.
- Aspiració.** *f.* Cobejar, desitjar. **Aspiración.** || *Gram* Pronunciació forta d'algunes vocals. **Aspiración.** || *Mus.* Espai curt. **Aspiración.**
- Aspiradament.** *adv. m.* Aspiradament.
- Aspirant.** *p. a.* Aspirante.
- Aspirar.** *v. n.* Aspirar. || Desitjar. **Aspirar.**
- Áspit.** *m.* Escorsó verinós. **Aspid.**
- Aspleni.** *m.* **Bot.** Falsia.
- Aspiuga.** *Geog.* Caseriu del terme de la Seu d'Urgell.
- Aspra.** *f.* Estaca que sosté els arbres, parres, etz. **Rodríguez.** || **Posar aspres.** *fr.* Rodrigar.
- Asprar.** *v. n.* Enrodrigonar.
- Aspre.** *m.* Rodríguez. || *adj.* Áspero, acedo, bronco, ingrato.
- Asprejar.** *v. n.* Ser áspero.
- Asprella.** *f.* Alga petita y coberta de una crosta calissa. **Cara común.**
- Aspres (Serra dels).** *Orog.* Montanyes del Vallespir, que formen la divisoria ab el Roselló.
- Aspresa.** *f.* Acedia, aspereza. || **Aspresa de vida.** *Loc.* Austeritat. **Aspereza de vida.** || **Aspresa dels cabells.** *fr.* Pelo de cerdas.
- Aspret.** *a. adj. dim.* Un poch aspre. **Asperillo.**
- Asprissim.** *a. adj.* Asperísimo.
- Aspror.** *f.* Aspresa.
- Asproreta.** *f. dim.* Regust un poch agre. **Asperillo.** || Parlant del ví. **Rabanillo.**
- Asprositat.** *f.* Qualitat d'aspre. **Asperidad.**
- Asquemia.** *f.* *Astron.* Constelació. **Asquemia.**
- Asquera.** *m.* *Astron.* Constelació. **Asquera.**
- Asquerós, a.** *adj.* Que produeix asco. || **¿Asquerós vos haveu tornat? puig d'aquest guisat ja n'haveu menjat.** *Ref.* ¿Os habéis vuelto asqueroso? pues ya comisteis de ese guisado.
- Asquerosament.** *adv. m.* Porcament. **Asquerosamente.**
- Asquerosissim.** *a. adj. sup.* **Asquerosísimo.**
- Asquerositat.** *f.* Brutícia. **Asquerosidad.**
- Assabentar.** *v. a.* *Ant.* Innovar. **Noticiar.**
- Assabononar.** *v. a.* Ablanir. **Suavizar.**
- Assaborar.** *v. a.* *Ant.* Saborear.
- Assaboreig.** *m.* Sensació del gust. **Sabor.**
- Assaborir.** *v. a.* Saborear, catar, gustar.
- Assaciar.** *v. a.* Saciar.
- Assadollar.** *v. a.* *Ant.* Satisfere. **Saciar.**
- Assaf.** *m.* Claretat de veu. **Asafo.**
- Assafétida.** *f.* *Bot.* Planta y goma pudenta, vegetal. **Asafétida.**
- Assafia.** *f.* *Med.* Afecció de la veu humana. **Asafia.**
- Assagellar.** *v. a.* Sellar.
- Assagetador.** *a. m. y f.* Qui assagetja. **Asaetador.**
- Assagetejar.** *v. a.* Asaetar.
- Assaig.** *m.* Ensayo.
- Assainar.** *v. n.* Relinchar el caballo.
- Assajador.** *a. m. y f.* Ensayador.
- Assajar.** *v. a.* Ensayar.
- Assajen.** *m. Ant. Bot.* Sanch de dragó.
- Assalariar.** *v. a.* Donar salari. **Asalariar.**
- Assalariarse.** *v. r.* Llogarse ab salari. **Asalariarse.**
- Assalt.** *m.* Acomesa. **Assalto.** || **De assalt.** *adv. U.* De repente. || **Donar assalt.** *f.* Asaltar.
- Assaltador.** *a. m. y f.* Asaltador, asaltante.

- Assaltar.** *v. a.* Acometre, sorprendre.
- Assaltarse.** *v. r.* Prendarse.
- Assaltat,** *da. p. p.* Asaltado.
- Assamblea.** *f.* Junta, congrés, reunió, concili, sínodo. *Asamblea.* || *Iron.* Conciliabul. || — electoral. *Asamblea electoral.* || — política. *Asamblea política.* || — representativa. *Les Corts. Asamblea representativa.*
- Assaonador.** *m.* Curtidor, noquero, zurrador. Qui assaona les viandes Guisandero.
- Assaonament.** *m.* El de les viandes. *Sazón, sabor.* || El de les pells. *Zurra, adobo de pelves.*
- Assaonar.** *v. a.* Amanir les viandes, o donar saó o maduresa als fruits. *Sazonar.* || Adobar cuiros o pells. *Adobar, curtir, zurrar.* || **Assaonar com un pop.** *fr. Fam.* Fer un fart de llenya. *Zurrar.*
- Assaonarse.** *v. r.* Madurarse. *Sazonarse.*
- Assaonat,** *da. p. p.* Sazonado, curtido, zurrado.
- Assarca.** *f. Bot.* Plantes orquídiés. *Asarca.*
- Assarina.** *f. Bot.* Eura roquera. *Asarina.*
- Assarirse.** *v. r.* Moderar. *Serenarse, despejarse.*
- Assarjat,** *da. adj.* Semblant a la sarja. *Asargado.*
- Assaróits.** *adj. Bot.* Mena de plantes. *Asaroides.*
- Assarronar.** *v. a.* Castigar a bastonades. *Zurrar.*
- Assecador.** *m.* Lloch pera posar a secar. *Secadero.*
- Assecar.** *v. a.* Secar. || *Assecar fruites* pera conservar. *Passar.*
- Assecarse.** *v. r.* Secarse.
- Assecat,** *da. p. p.* Secado.
- Assedegadament.** *m.* Desitj de beure. *Afán de beber.*
- Assedegar.** *v. n.* Asedecer.
- Assedegarse.** *v. r.* Patir molta sed. *Apalambrarse.*
- Assedegat,** *da. adj.* Sediento.
- Asseguració.** *f.* Contracte. *Seguro.* || *Seguridat.*
- Asseguradament.** *adv. m.* Sense dupte. *Segurament.*
- Assegurador,** *a. m. y f.* Qui assegura. *Asegurador.*
- Assegurança.** *f.* Seguridat.
- Assegurar.** *v. a.* Asegurar. || **Qui assegura dura.** *Ref.* Quien bien ata, bien desata.
- Assegurar-se.** *v. r.* Asegurarse. || **Assegurar-se d'algu.** Coger, prender. || *Fer del seu partit.* *Atraer, arrastrar.*
- Assegurat,** *da. p. p.* Asegurado, garantido.
- Assegut,** *da. p. p.* Sentado.
- Assoiadora.** *f.* Asiento, banqueta.
- Assemblar.** *v. n.* Asemejar, parecer.
- Assemblarse.** *v. r.* Asemejarse, parecerse. || *Reunirse, congregarse.*
- Assensar.** *v. a.* Ascensar.
- Assentadament.** *adv. m.* Abseny. *Juiciosamente, cuerda.*
- Assentador,** *a. adj.* Qui assenta o anota. *Asentador.*
- Assentament.** *m.* Resolució, possessió. *Asentamiento.*
- Assentar.** *v. o.* Sentar, afirmar. || **Assentar el camp.** *Fr.* Acampar las tropas, assentar los reales ó el campo.
- Assentarse.** *v. r.* Sentarse, asentarse. || *Els malalts al lit.* Incorporarse. || *Subscriures en documents.* *Alistarse, suscribirse.* || *Arquit.* Solidarse l'edifici. *Hacer asiento.* || *Parlant de menjar o beure.* Sentar la comida ó bevida. || **No assentarse bé'l menjar o'l beure.** *Loc.* No hacer bien la digestión, no asentarse en el estómago alguna cosa.
- Assentat,** *da. p. p.* Sentado, sesudo, asesado. || **Fer ben assentat que estiguis,** que no pots caure no diguis. *Ref.* Aun estando bien sentado, puedes caerte.
- Assentiment.** *m.* Consentiment. *Asentimiento.*
- Assentir.** *v. n.* Asentir, consentir.
- Assentista.** *m.* Contractista pera serveis públichs. *Asentista.*
- Assentiu.** *Geog.* Veïnat del terme de Bellcaire, prov. de Lleida,

Assento. *m.* Lloch pera seure; seny; lloch pera ocupar algún jutge o funcionari. **Asiento.** || Solidarse una obra. **Asiento.** || Base d'algún aparell o màquina. **Asiento.** || **Estar, fer o quedar-se d'assento.** *fr.* Establir-se a algún lloch. **Hacer asiento, quedarse de asiento.**

Assenyalador, a. *m. y f.* Señalador. || Als rellotges de sol. **Aguja, gnomon.** || Als rellotges de corda. **Aguja, manecilla, saeta.** || — **de pá.** Eina pera senyalarlo avans de courel. **Artera.**

Assenyalament. *m.* Designació. Señalamiento.

Assenyalat. *v. a.* Señalar.

Assenyalarse. *v. r.* Distingirse, significarse. Señalarse.

Assenyalat, da. *p. p.* Señalado. || *adj.* Remarcable. Notable, distinguido, ilustre, insigne.

Assenyat, da. *adj.* Entenimentat. Sesudo.

Asserció. *f.* Afirmació. Aserto.

Asserrenament. *m.* Serenidad.

Asserrenar. *v. a.* Aclarir, asossegar, tranquilisar. **Serenar, calmar.**

Asserrenarse. *v. r.* Abonança-se el temps; minvar les passions. **Serenarse.**

Assert. *m.* *Filos.* Afirmació. Aserto.

Assertori, a. *adj. For.* Afirmatiu. Asertorio.

Assessinar. *v. a.* Asesinar.

Assassinat. *m.* Asesinato. || *a. p. p.* Asesinado.

Assessor, a. *m. y f.* Qui aconcella. Asesor.

Assessorar. *v. a.* Donar concell. Asesorar.

Assessorarse. *v. r.* Aconcellarse, asesorarse.

Assessorat, da. *p. p.* Asesorado.

Assotiar. *v. a.* Ant. Sitiar.

Assetjar. *v. a.* Sitiar, asediar.

Assoure. *v. a.* Seure. Sentar, asentar, colocar, deponer, situar.

Asséures. *v. r.* Sentarse.

Aseveració. *f.* Afirmació. Aseveración.

Aseverar. *v. a.* Asegurar. Aseverar.

Assi. *adv. U.* Aquí. || *Ara.* Ahora, aquí.

Assia. *Geog.* Una de les parts del món. Asia.

Assiàtich, ca. *adj.* Nadiu o pertanyent al Assia. Asiático. || *Lit.* Estil confós. Asiático.

Assidits. *m.* *Entom.* Certa mena d'insectes. Asídidos.

Assiduitat. *f.* Frecuencia, constancia.

Assiduu. *m.* Frecuente, constante.

Assignació. *f.* Asignación.

Assignar. *v. a.* Indicar, destinar. Asignar.

Assignat, da. *p. p.* Asignado.

Assignatura. *f.* Coneixement que'l professor explica als seus alumnes. Asignatura.

Assil. *f.* Refugi. Asilo.

Assimetria. *f.* Manca de coincidència. Asimetría.

Assimilació. *f.* Asimilación. || **Semblança.**

Assimilair. *v. a.* Imitar, apropiari conceptes. Asimilar.

Assimilatiu, va. *adj.* Lo que pot copiarse. Asimilativo.

Assimilista. *m.* Qui s'apropia els pensaments dels altres. Asimilista.

Assiri, a. *m. y f.* Nadiu del antic regne d'Assiria. Asirio.

Assistencia. *f.* Auxili, ajuda. Asistencia.

Assistent. *m.* Qui assisteix. Asistente.

Assistir. *v. a.* Asistir. || Parlant dels malalts. Asistir, servir.

Assó. *pron. dem.* Esto, eso. || **En assó.** *m. adv.* Entretanto.

Assoar. *v. a.* *Quim.* Carregar de asoe alguna cosa. **Açoar.**

Azoar. || **Aigües assoades.** *f.* *Med.* Aguas azoadas.

Assocar. *v. a.* *Nàut.* Apretar una corda. Asocar.

Assocat, da. *adj.* Imitar o semblar un soch o una soca. Paracido al tronco. || **Sort associat.** *fr.* Sordo como un tronco.

Associable. *adj.* Simpàtich, cortés. Sociable.

- Associació.** *fr.* Corporació, institució. *Asociación, sociedad.*
- Assoclament.** *m. Ant.* Acció de associarse. *Asociación.*
- Associar.** *v. a.* Juntar, aplegar, acompanyar. *Asociar.*
- Associarse.** *v. r.* Juntarse pera algún efecte. *Asociarse.*
- Associat,** *da. p. p.* Asociado, sócio.
- Assoc.** *m. Quím.* Fluit elàstich del aire atmosfèric. **Açce.** Azoe, nitrògeno.
- Assois.** *Hidrog.* Riera que desai-gua al curs del Arija.
- Assolador,** *a. m. y f.* Qui assola. *Asolador.*
- Assolapar.** *v. a.* Asolapar.
- Assolapat,** *da. adj.* Fals, hipòcrita. *Solapado.*
- Assolar.** *v. a.* Enderrocar, arrasar. *Asolar, derribar.*
- Assolarse.** *v. r.* Aclarirse els líquits. *Asolarse.* || Enrunarse alguna construcció. *Arruinarse.*
- Assolat,** *da. p. p.* Asolado.
- Assoleiar.** *v. a.* Asolear, solear.
- Assoleiarse.** *v. r.* Tomar el sol. *Solearse.*
- Assoleiat,** *da. p. p.* Soleado.
- Assolejador.** *m.* Lloch pera pendre el sol. *Solana, carasol, abrigaño.*
- Assoles.** *m. adv.* Solamente, á solas.
- Assoldejar.** *v. a.* Pendre soldats a son. *Allistarlos. Reclutar.*
- Assoldejat.** *adj.* Allistat. *Reclutado.*
- Assoliat,** *da. adj.* Sol, desemparrat, sense ningú. *Solo, sin nadie.*
- Assolidor,** *a. m. y f.* Qui aconseguix. *Alcanzador.*
- Assoliment.** *m.* Consecució, obtenció, logro.
- Assolir.** *v. a.* Alcanzar, atrapar, coger.
- Assolit,** *da. p. p.* Alcanzado, cogido.
- Assoll.** *m. Ter.* Cort dels porchs. *Pocilga.* || *Met.* Habitació bruta y mal endreçada. *Pocilga.*
- Assombrar.** *v. a.* Admirar, espantar. *Asombrar, pasmar.*
- Assombrat,** *da. p. p.* Asombrado, pasmado.
- Assombrós,** *a. adj.* Asombroso.
- Assonada.** *f. Ter.* Revolta, motí. *Motín.*
- Asonancia.** *f. Mus.* Correspondència de sons. *Asonancia.* || *Poet.* Conformitat d'assonants. *Asonancia.*
- Assonant,** *a. adj. Mus. y Poet.* *Asonante.*
- Assonantar.** *v. n. Poet.* Defecte de construcció, per causa de barrejar versos assonants y consonants. *Asonantar.*
- Assonantat,** *da. p. p.* *Asonantado.*
- Assonar.** *v. a.* Correspondre'ls finals dels versos. *Asonar.*
- Assopia.** *f. Entom.* Papellona piràlida. *Asopia.*
- Assorollada.** *f. Ruido.*
- Assorolladament.** *adv.* Ab molt soroll. *Ruidosamente.*
- Assorollar.** *v. a.* Mover.
- Assortadament.** *adv.* D'una manera assortada. *Afortunadamente.*
- Assortat,** *da. adj.* Afortunado.
- Assortidor,** *a. m. y f.* Qui proveeix. *Proveedor.*
- Assortiment.** *m.* Surtido, provisión.
- Assortir.** *v. a.* Proveir. *Surtir.*
- Assortirse.** *v. r.* Proveirse de lo necessari. *Surtirse.*
- Assortit,** *da. p. p.* Surtido. || *adj.* diverses menes d'objectes. *Surtidos.*
- Assossech.** *m.* Tranquilitat, quietut, pau. *Sosiego.*
- Assossegradament.** *adv. m.* De manera assossegada. *Sosegadamente.*
- Assossegement.** *m.* Sosiego.
- Assossegar.** *v. a.* Apaibagar. *Sosegar, aquietar, tranquilizar.* || *n.* Reposar. *Descansar.*
- Assossegat,** *da. p. p.* *Sosegado.* || Qui és juiciós. *Sosegado, reposado.* || Dit del pols. *Sentado, firme.*
- Assot.** *m.* Açot. Eina pera assotar y cop d'ella. *Azote.* || *Met.* Calamitat. *Azote.* || *Càstich.* *Azotes.* || **Assots y galeres.** *Loc. fam.* Punió que la llei imposava. *Azotes y galeras.*
- Assota-Cristes.** *m. Bot.* Mena de

- cart. **Açota-Cristes**. Azota Cristos.
- Assotador**, a. m. y f. Açotador. Qui assota. Azotador.
- Assotagossos**, m. Açotagossos. Qui cuida de que no entrin els gossos a les iglesies. Perrero. Silenciero.
- Assotantar**, v. a. Vestir l'hàbit de alguna ordre relligiosa. Asotantar.
- Assotantarse**, v. r. Fig. Corrompers alguna dona. Abarragantarse.
- Assotar**, v. a. Pegar assots. Açotar. Azotar.
- Assuda**, f. Resclosa. Azud. Azuda.
- Assumir**, v. a. Arrogar. Ternar.
- Assumirse**, v. r. Pèndres, portarsen. Asumirse.
- Assumit**, da. p. p. Asumido.
- Assumpció**, f. Festa de la iglesia en commemoració de la Verge. Asunción. || n. p. Asunción.
- Assumpta**, n. p. Assumpció. Asunción.
- Assumpte**, m. Materia de que's tracta. Asunto. || Donar assumpte. fr. Dar asunto. || Dormir sobre algún assumpte. fr. Met. Pèndres temps. Dormir sobre algún negocio. || Tocar de prop algún assumpte. fr. Met. Tocar de cerca el asunto.
- Assuques**, Geog. Montanyes pariones a la comarca de Camprodón.
- Assussena**, f. Bot. Lliri. Azucena.
- Assustadiç diça**, adj. Asustadizo.
- Assutjena**, f. Bot. Lliri blanch. Azucena.
- Ast**, m. Asador. || Qui roda l'ast, no'n tast. Ref. Uno levanta la caza y otro la mata. || Ast gran. m. aum. Asadorazo. || Ast petit. m. dim. Asadorcito. || Cop d'ast. f. Golpe de asador.
- Asta**, f. Nàut. Mena de codernes. Asta. || Pal pera isar banderes. Asta.
- Astalareny**, Geog. Caseriu de La Torra de Capdellá, prov. de Lleida.
- Astalsi**, m. Ter. Sutge. Hollin.
- Astambor**, m. Nàut. Peça del timó. Estambor.
- Astamurdida**, m. Extremiment, atach niriuós. Estremecimiento, sacudida.
- Asteisme**, m. Ironia. Astelismo.
- Astell**, Geog. Caseriu del terme de La Torra de Capdellá (Lleida). || — Hidrog. Riera de la conca del Flamisell.
- Astenia**, f. Patol. Esllanguiment. Astenia.
- Astereómetre**, m. Instrument pera calcular les eixides y postes de sol. Astereómetro.
- Asteria**, f. Zool. Estrelles de mar. || Min. Mena de safir. Asteria.
- Astèrich**, m. Tel dels ulls. Astèrico.
- Asterisch**, w. Estrelleta pera fixar l'atenció als impresos. Astérico.
- Asternal**, adj. Anat. Sense esternó. Asternal.
- Asteroits**, m. y adj. Astron. Planetes petits. Asteroides.
- Astet**, m. dim. d'ast. Asadorcillo.
- Asti**, adv. Crit dels pastors. Aquí.
- Astil**, m. y adv. Hasta. || adj. Bot. Astilo.
- Astiles**, f. Anat. Glanoles de la uretra. Astiles.
- Astolsi**, m. Ter. Astolsi.
- Astoll**, Geog. Caseriu d'Urtg (Girona).
- Astor**, m. Au de presa. Azor.
- Astor (Antoni Joan)**, Biog. Escriptor relligiós, remarcable canonista, nadiu de Tortosa, que vivia als començos del sigle XVII.
- Astor**, Geog. Caseriu de Sasgayoles (Barcelona).
- Astoradament**, adv. Azoradamente.
- Astorament**, m. Azoramiento.
- Astorar**, v. a. Esparverar. Azorar.
- Astorat**, da. adj. Azorado.
- Astorch (Isabel)**, Biog. Monja y escriptora de Barcelona, al sigle XVI. Era una de les companyes de la venerable Angela Serafina, fundadora de les caputxines de Catalunya.
- Astorres**, Geog. Veïnats del ter-

- me de Pujalt, anomenats respectivament, de **Més amunt**, y de **Més avall**.
- Astort**. (Frederich). *Biog.* Remarcable cantant de mitjans del segle XIX. Era un dels més aprofitats deixebles del Conservatori del Liceu de Barcelona, formant part de bones companyies d'òpera.
- Astort** (El). *Geog.* Caseriu del terme de Pujalt, prov. de Barcelona.
- Astoses** (Les). *Geog.* Caseriu del terme de Sant Quintí de Mediona.
- Astragal**. *f. Arquít.* Motllureta rodona de la banda superior d'un pilar o columna. **Astrágalo**.
- Astral**. *adj.* Referent als astres. **Astral**.
- Astrallera**. *f. Nàut.* Aparell ab currioles. **Estrellera**.
- Astramitx**. *m. Nàut.* Biga de les còrbes. **Estramiche**.
- Astre**. *m.* Cos lluminós del cel. **Astro**.
- Astremós**. *Geog.* Caseriu del terme de Montanisell. (Lleida).
- Astricció**. *f.* Acció de tancar-se els pores. **Astricción**.
- Astringent**. *adj.* Que restreny. **Astringente**.
- Astrognoissia**. *f.* Coneixement de les estrelles fixes. **Astrognoisia**.
- Astrolabi**. *m. Mat.* Instrument usat pels navegants, pera observar l'altura del pol y dels astres. **Astrolabio**.
- Astrólech**. *m.* Coneixedor de la astrologia. **Astrólogo**.
- Astrologal**. *adj.* Referent a l'astrologia. **Astrológico**.
- Astrologia**. *f.* Coneixement y predicció del moviment dels astres. **Astrologia**.
- Astrológich**, *ca. adj.* **Astrológico**.
- Astromancia**. *f.* Endevinació pels astres. **Astromancia**.
- Astromántich**, *ca. adj.* Qui conrea l'astromancia. **Astromántico**.
- Artrometria**. *f.* Midació dels diàmetres y de les distancies dels astres. **Astrometria**.
- Astrónom**, *m.* Competent a l'astronomia. **Astrónomo**.
- Astronomia**. *f.* Coneixement dels astres. **Astronomia**.
- Astronómicament**. *adv. m.* Segons els principis de l'astronomia. **Astronómicamente**.
- Astronómich**, *ca. adj.* Relatiu a la astronomia. **Astronómico**.
- Astróscop**. *m.* Instrument astronómich. **Astróscopo**.
- Astroscopia**. *f.* Contemplació dels astres. **Astroscopia**.
- Astruch**, *ga. adj.* Afortunat. **Dichoso**. || *m. Bot.* **Tey**.
- Astruch de Cortielles** (Ramón). *Biog.* Canonge de Vich, mort al 1434, autor dogmátich, d'alguna de quines obres se'n feren edicions, fins a les darrerries del segle XVII.
- Astrugancia**. *f.* Sòrt, fortuna. **Suerte**. || **Bona** o **mala astrugancia**. *f.* Buena ó mala suerte.
- Astucia**. *f.* Astucia. || **Manya**, **sagacitat**. **Ardid**.
- Astució**, *a. adj.* **Astuto**.
- Asturdit**, *da. adj.* **Asombrado**.
- Astut**, *a. adj.* **Astuto**. || **Essermolt astut**. *fr.* Pelarse de fino.
- Astutament**. *adv.* Ab astucia. **Astutamente**.
- Astutíssim**, *a. adj. sup.* **Astutísimo**.
- Asucach**. *m.* Carreró sense sortida. **Callejón sin salida**.
- Asuncar**. *v. n.* Privar. **Dificultar**, **impedir**.
- Atabal**. *m. Ant.* **Tabal**.
- Atabalar**. *v. a.* Fer mal de cap. **Atolondrar**, **aturdir**.
- Atabalat**, *da. p. p.* **Aturrido**.
- Atacador**. *m.* Eina pera l'artilleria. **Atacador**.
- Atacament**. *m.* Efecte de atacar. **Atacamiento**.
- Atacar**. *v. a.* **Atacar**.
- Atacat**, *da. p. p.* **Atacado**.
- Atach**. *m.* Acció d'atacar. **Ataque**. || *Med.* **Accident**. **Ataque**.
- Ataconador**. *m.* Zapatero de viejo, remendón. || *Met.* Qui pega. **Zurrador**.
- Ataconament**. *m.* Arreglo. **Remiendo**. || **Copejar**. **Zurrar**.

- Ataconar.** *v. a.* Remendar, zurrar.
Ataconat, da. *p. p.* Remendado. ||
Met. Zurrado.
- Atafetanat, da.** *adj.* Semblant al tafetà. Atafetanado.
- Atagellar.** *v. a.* *Naut.* Navegar forçant la vela. Atagellar.
- Atageni** *m.* *Entom.* Insecte coleópter. Atageno.
- Atalaia.** *f.* Lloch pera atalair. Vigia, atalaya.
- Atalaiador, a.** *adj.* Qui atalaia. Atalayador. || Qui observa. Espia, atisbador.
- Atalaiament.** *m.* Acció d'atalaiar. Atalayamiento.
- Atalaiar.** *v. a.* Vigilar, observar. Vigilar, cuidar.
- Atalaiarse.** *v. r.* Adonarse. Reparar, notar, advertir, echar de ver. || No me'n havia atalaiat. *Fr.* No lo había observado ó advertido.
- Atalar.** *v. a.* *Ter.* Enganxar els animals al carro. Uncir.
- Atalaya.** *Geog.* Caseriu del terme de Manresa.
- Atalantar.** *v. a.* Agradar.
- Atalussar.** *v. a.* Tallar el terreno escarpantlo. Escarpar.
- Atalussat, da.** *adj.* Escarpado.
- Atallador, a.** *m. y f.* *Ant.* Atajador, explorador.
- Atallament.** *m.* *Ant.* Dressera. Atajo.
- Atallar.** *v. a.* *Ant.* Atajar, cortar.
- Atambor.** *m.* *Ant.* Màquina pera coses de pes. Grúa.
- Atanasi.** *n. p.* Atanasio.
- Atanasi.** *Biog.* Canonge del monestir de Sant Joan de les Abadesses y escriptor dogmàtic, que vivia a les derrerries del segle xv.
- Atanasia.** *n. p.* Atanasia. || *f.* Caràcter de lletra. Atanasia. || *Bot.* Hierba de Santa Maria. Atanasia. || — *Marina.* *Bot.* Algodonera.
- Atansar.** *v. a.* Acostar. Acercar, aproximar.
- Atansarse.** *v. r.* Acercarse, arriarse, aproximarse.
- Atanyent.** *adj.* Pertanyent. Perreneciente.
- Atanyer.** *v. a.* Correspondre, perrenecer, tocar.
- Atapament.** *m.* Acció d'atapair.
- Atestado, tupido.**
- Atapair.** *v. a.* Entopecer, tupir. || Omplir del tot. Atestar.
- Atapait, da.** *adj.* Parlant de teixits. Tupido. || Molt plé. Atestado.
- Atarantar.** *v. a.* *Ter.* Aconsellar malament. Levantar de cascos.
- Atarantarse.** *v. r.* Aturdirse.
- Atarantat, da.** *p. p.* Sense reflexió. Alborotado, aturcido, tondon.
- Atart.** *adv. t.* De quan en quan. De tarde en tarde.
- Atascarse.** *v. r.* Pararse, detenersse, atascarse.
- Atatzonar.** *v. a.* Clavar tatxes. Atachonar, clavetejar. || Apretar alguna cosa. Embutir.
- Ataulf.** *Biog.* Primer rei dels visigoths (411-415), que va tindre a Barcelona la seua cort, ahont va morir assassinat per causa de una conspiració.
- Atavellar.** *v. a.* Disposar certs plechs a la roba. Alechugar.
- Ataviament.** *m.* Adorno, atavio.
- Ataviar.** *v. a.* Compondre, adornar. Ataviar.
- Atávich, ca.** *adj.* Relatiu al atavisme. Atávico.
- Atavisme.** *m.* Visió regresiva. Retrocés de costums, lleis, parla, etc. Atavismo.
- Ataviu.** *m.* Adorno. Atavio.
- Ataxia.** *f.* *Med.* Mala tia nirvosa. Ataxia. || Dessordre dels instints y les passions. Ataxia.
- Ataxodinamia.** *f.* *Patol.* Irregularitat de moviments. Ataxodinamia.
- Atayde.** *Biog.* Escriptor ascètic y polítich de les derrerries del segle xviii, autor de les *Màximes de Salomó* publicades a Barcelona al any 1699.
- Atays.** *f.* *Astron.* Nom d'una estrella. Atays.
- Atecnia.** *f.* *Med.* Impotencia viril. Atecnia.
- Ateisme.** *m.* Opinió dels que neguen l'existència de Deu. Ateismo.
- Ateistich, ca.** *adj.* Qui nega la existència de Deu. Ateista.

- Atemoriçadament.** *adv.* Ab molta por. Atemorizadamente.
- Atemoriçar.** *v. a.* Fer por. Atemorizar.
- Atemoriçat,** *da. p. p.* Atemorizado.
- Atemperació.** *f.* Acció d'atemperrar. Atemperación.
- Atemperadament.** *adv. m.* Templadamente.
- Atemperant.** *m.* Atemperante.
- Atemperar.** *v. a.* Atemperar. || Moderar, ablanir. Atemperar.
- Atemporalat,** *da. adj.* *Naut.* Vent fort. Atemporalado.
- Atenallar.** *v. a.* Atenacear, atenzar.
- Atenallat,** *da. p. p.* Atenaceado.
- Atenció.** *f.* Acció d'atendre; respecte; consideració; mirament.
- Atención.** || **En atenció.** *m. adv.* En atención, habida cuenta, teniendo presente.
- Atendarse.** *v. r.* Acamparse.
- Atendible.** *adj.* Digne d'ésser atès. Atendible.
- Atendre.** *v. n.* Atender.
- Atenench,** *ca. adj.* Nadiu o pertanyent a la república y ciutat d'Atenes. Ateniese.
- Atenent.** *m. adv.* Considerant. En atención, en consideración.
- Ateneu.** *m.* Nom d'algunes incorporacions, derivat del grech. Ateneo.
- Atenir.** *v. a.* Complir una promesa. Atener.
- Atenirse.** *v. r.* Atenerser.
- Atent,** *a. adj.* Fixar l'atenció.
- Atento.** || Ben educat. Atento.
- Atentament.** *adv. m.* Ab atenció.
- Atentamente.** || *For.* Contra dret. Atentamente.
- Atentar.** *v. n.* Atentar. || Cometre un delicte. Atentar.
- Atentat,** *da. p. p.* Atentado. || *Crim.* Atentado.
- Atentatori,** *a. adj.* Injust, violent. Atentatorio.
- Atentíssim,** *a. adj. super.* Atentíssimo.
- Atentíssimament.** *adj. sup.* Atentíssimamente.
- Atenuació.** *f.* Atenuación.
- Atenuant.** *s. y adj. Med.* Atenuante. || *For.* Circunstàncies que modifiquem la gravetat d'un delicte. Atenuante.
- Atenuar.** *v. a.* Atenuar. Minvar.
- Atenuat,** *da. p. p.* Atenuado.
- Atenyer.** *v. a.* Alcanzar.
- Atermaiar.** *v. a.* Corpendre. Aturdir.
- Atermassia.** *f. Med.* Excés morbós de calor. Atermasia.
- Atermenador.** *m.* Qui posa fites a les terres. Amojonador.
- Atermenament.** *m.* Acció d'atermenar. Amojonar.
- Ateroma.** *m. Med.* Tumor. Ateroma.
- Ateromatós.** *adj. Patol.* Que té concepte de ateroma. Ateromatoso.
- Aterrador.** *adj.* Qui aterra. Derribador, destructor.
- Aterrament.** *m.* Acció d'aterrar. Derribo.
- Aterrar.** *v. a.* Asolar, derribar, destruir.
- Aterrarse.** *v. r. Naut.* Arrimar-se a la terra els vaixells. Terrear.
- Aterrat,** *da. p. p. y adj.* Aterrado. Terrado.
- Aterrisatge.** *m.* Tocar a terra el areoplá. Ferrizage.
- Aterrossar.** *v. a.* Fer terrossos. Aterronar.
- Aterrossarse.** *v. r.* Apilonarse. Aterronarse.
- Aterrossat,** *da. p. p.* Aterronado. Terregoso.
- Atés,** *a. p. p.* Atendido. || *m. adv.* En atención.
- Atesar.** *v. a. Naut.* Tivar els caps o les veles. Atesar.
- Atesorar.** *v. a.* Atresorar.
- Atestació.** *f.* Donar o fer testimoni. Atestación.
- Atestar.** *v. a.* Atestar, atestiguar, testificar.
- Atestat,** *da. p. p.* Atestado. || *adj.* Pler. Atestado.
- Atéu.** *adj.* Qui nega l'existència de Deu. Ateo.
- Athanageria.** *Geog. Ant.* Nom del poble de Sanahuja, al temps dels romans.
- Atiador,** *a. m. y f.* Qui atia. Atizador. || *Eina.* Atizadorero.

- Atiament.** *m.* Acte d'atjar. Atizamiento.
- Atiar.** *v. a.* Atizar, avivar, incitar.
- Atiat,** *da. p. p.* Atizado.
- Aticament.** *adv. m.* Aticamente. || Parlar àticament. *Loc.* Hablar àticamente.
- Àtich,** *ca. adj.* D'Atenes. Àtico. || *Lit.* Estil breu y fluit. *Atico.* || *Arquit.* Adorno d'una cornisa. *Atico.*
- Àticurga.** *f. Archit.* Columna àtica. *Aticurga.*
- Atigrar.** *v. a.* Imitar la pell de tigre. *Atigrar.*
- Atigrat,** *da. p. p.* Del verb *atigrar.* || Clapat com la pell de tigre. *Atigrado.* || **Cor atigrat.** *f. Fig.* De mals instints. Corazón de tigre. || **De pell atigrada.** La de certs animals. De piel atigrada.
- Atinadament.** *adv. m.* Ab discreció. *Atinadament.*
- Atinar.** *v. n.* Recordarse. *Atinar,* acertar.
- Atinat,** *da. p. p.* *Atinado.*
- Atingut,** *da. p. p.* *Atenido.*
- Atipar.** *v. a.* Satisfere un desitj o menjar molt. *Atracar, saciar.* || *Molestar. Cargar.*
- Atiplar.** *v. a.* Alçar el tò de la veu, o d'un instrument. *Atiplar.*
- Atiplarse.** *v. r.* *Atiplarse.*
- Atiplat,** *da. p. p.* *Atiplado.*
- Atiporrar.** *v. a.* Pegar. *Zurrar.*
- Atirar.** *v. a.* Atreure. *Atraer.*
- Atirat,** *da. adj.* *Atret. Atraído.*
- Atlàntich,** *ca. adj.* Mar que s'estén al antich continent, y banya les costes del nou. *Atlàntico.* || *Arquit.* Ordre que substitueix les columnes per estàtues dites *Atlantes. Atlàntico.*
- Atlàntida (La).** *Lit.* Poema immortal de la moderna literatura catalana, obra capdal de Mossèn Jascint Verdaguer que li va ésser premiat als Jochs Florals de 1877 y ha sigut traduït a moltes llengües.
- Atlàntides.** *f. Astron.* Estrelles de la constelació d'Atles. *Atlàntidas.*
- Atles.** Colecció de mapes, mostres, etc. *Atlas.* || *Anat.* Vèrtebra del coll. *Atlas.* || *Astron.* Constelació. *Atlas.*
- Atleta.** *m.* Home forçut. *Atleta.*
- Atléticament.** *adv. m.* Com un atleta. *Atléticamente.*
- Atlétich,** *ca. adj.* Pertanyent al atleta. *Atlético.*
- Atlòidich.** *adj. Anat.* Relatiu a la vèrtebra del cervell. *Atlóideo.*
- Atmetlla (La).** *Geog.* Veïnats del terme de Casserres, prov. de Barcelona.
- Atmidòmetre.** *m. Fis.* Instrument pera midar la evaporació.
- Atmósfera.** *f. Fis.* *Atmósfera.*
- Atmosfèrich,** *ca. adj.* Pertanyent a l'atmósfera. *Atmosférico.*
- Atocinar.** *v. a. Ter.* Pegar. *Atunyinar.*
- Atoginar.** *v. a. Nàut.* Posar toguins a les veles. *Atojinar.*
- Atojat,** *da. adj. Ter.* *Atontit. Atontado.*
- Atolondrament.** *m.* Acció d'atolondrar. *Aturdimiento, atolondramiento.*
- Atolondrar.** *v. a.* Perturbar. *Aturdir, atolondrar.*
- Atolondrat,** *da. p. p.* *Atolondrado.*
- Atom.** *m.* Cos minúscul indivisible. *Atomo.* || **Fins un àtom.** *Loc. fam.* En un àtom.
- Atòmica.** *f.* Teoria dels àtoms qu'entren a la formació d'un cos compost. *Atòmica.*
- Atòmich,** *ca. adj.* Pertanyent als àtoms; petit en excés. *Atómico, atomístico.*
- Atomisme.** *m. Fisic.* *Corpuscular. Atomismo.*
- Atomista.** *m.* Partidari del atomisme. *Atomista.*
- Atomística.** *f. Fis.* Tractat dels àtoms. *Atomística.*
- Atomologia.** *f.* Estudi dels àtoms. *Atomologia.*
- Atonia.** *f. Med.* *Esslanguiment. Atonia.*
- Atònich,** *ca. f.* *Postrat, debilitat. Atónico.*
- Atonificació.** *f. Med.* *Atonia. Atonificación.*

Atonir. *v. n.* *Ant.* Aturdir, asustar.
Atónit, *a. adj.* Pasmat. Pasmado, atónito.
Atontar. *v. a.* Atontar, entontecer. || *Nàut.* Canviar la posició de la nau, un cop de mar. Atontar.
Atontat, *da. p. p.* Atontado.
Atontiment. *m.* Efecte d'atontir. Entorpecimiento.
Atontit, *da. p. p.* Entontecido.
Atonyat, *da. adj.* Apinado, apretado, prieto, amacollado.
Atorar. *v. a.* *Nàut.* Abarrotar.
Atorarse. *v. r.* *Nàut.* Dificultat de passar les cordes de la nau.
Atorarse, *atragantarse.*
Atorbarse. *v. r.* Entretenerse, pararse, perdre el temps.
Atorçonarse. *v. r.* Patir torçó les cavalleries. Atorzonarse.
Atorçonat, *da. adj.* Cavalleria que pateix torçó. Atorzonado.
Atormentadament. *adv. m.* Ab torment. Atormentadamente.
Atormentador, *a. m. y f.* Qui atormenta. Atormentador.
Atormentar. *v. a.* Afligir, enfadar, donar torment. Atormentar.
Atormentarse. *v. r.* Inquietarse, apesarse, posarse dolent el temps. Atormentarse.
Atormentat, *da. p. p.* Atormentado.
Atornellar. *v. a.* Enroscar. Atornillar.
Atorrollar. *v. a.* Aturrullar, confundir.
Atorrollat, *da. p. p.* Aturrullado, confuso.
Atort. *m. adv.* *Ant.* Por fuerza, á la fuerza.
Atortonar. *v. a.* *Nàut.* Trincar ab tortons. Atortorar.
Atraca. *f.* *Nàut.* Acció de atracar. Atraca.
Atracable. *adj.* Abordable.
Atracada. *f.* *Nàut.* Atracada. || *Bona atracada.* *fr.* Buena atracada. || *Mala atracada.* *fr.* Mala atracada.
Atracader. *m.* Paratge ahont poden atracar les embarcacions petites. Atracadero.
Atracallar. *v. a.* Injuriar, llenar de dicterios.
Atracar. *v. n. y a.* Acostar un a

altre objecte. Acostar. Atracar. || *Fig.* Robar ab violència. Atracar. || **Atracar les fulles.** *Art. y of.* Apropar la contrafulla al tall d'una altra. Unir las hojas.
Atracció. *f.* L'acció d'atraure. Atracción. || *Fis.* Atracció planetaria. Atracción planetaria. || Als espectacles, escena o exercici que desporti interès. Atracción.
Atractiu, *va. adj.* Atractivo. || *m.* Condió o sentiment. Aliciente, atractivo, incertivo.
Atractivol. *adj.* Atractivo.
Atrafagament. *m.* Atareamiento. || Excés de feina. Trajín.
Atrafagar. *v. n.* Afanyar. Atarear.
Atrafagarse. *v. r.* Afanyarse. Atarearse.
Atrafagat, *da. adj.* Atareado.
Atrafegar. *v. r.* Atrafagar.
Atrafegat. *adj.* Atrafagat.
Atraient. *adj.* Atractiu.
Atraiment. *m.* Atractivo.
Atrapar. *v. a.* Aconseguir. Alcanzar, coger. || Sorprendre o agafar. Coger, atrapar sorpreder. || *Nàut.* Posar les trapes a les velles. Atrapar. || **Atrapar ab els pixats al ventre y Atrapar a la encesa. *fr.* Fam. Coger de manos a boca, coger con las manos en la masa, coger infraganti. || **Atrapar descuidat. *fr.* Coger de reboto, de manos á boca. || **Atrapar la lluna. *fr.* Coger la noche. || **Atrapar sota. Coger debajo.
Atraparse. *v. r.* Caure a la trampa. Cogerse. || **Atraparse el dit, les mans, etc.** *fr.* Cogerse ó atraparse el dedo, las manos, etc.
Atrapassar. *v. a.* Fer alguna cosa de qualsevulla manera. Atrabancar, frangollar.
Atrapat, *da. p. p.* Atrapado, cogido.
Atrás. *m.* Acció d'atrassar. Atraso. || *Interj.* Enrera. || *adv.* Atrás que o de. Tras que. Después que.
Atrassament. *m.* Atraso.
Atrassar. *v. a.* Causar atrassa-********

- ment. Atrasar. || Adressar, dirigir. Dirigir, proporcionar, dar las señas. || Atrassar el rellotge. *fr.* Atrasar el reloj.
- Atrassarse.** *v. r.* Enderrerirse. Retrasarse.
- Atrassat, da.** *adj.* Atrasado. || Endeutat. Atrasado. || Anar atrassat. *fr.* Andar alcanzado, andar á tres menos cuartillo, de capa caída.
- Atrassos.** *m.* Atrasos, deudas.
- Atraure.** *v. a.* Atraer.
- Atraut.** *m.* Batahola, lulla, tráfugo.
- Através.** *m. adv.* Al través.
- Atravessa.** *f.* *Naut.* Atraviesa.
- Atravessar.** *v. a.* Atravesar.
- Atravessarse.** *v. r.* Atravesarse. || Atravessárseli a algú un nus al coll. *fr. Met.* Atravesársese un nudo en la garganta.
- Atre, a.** *pron. Ter.* Altre. Otro.
- Atraer.** *v. a.* *Naut.* Aferrar.
- Atres.** *pron. Ter.* Altres. Otros
- Atesorar.** *v. a.* Atesorar.
- Atrassat, da.** *adj.* Adiestrado diestro.
- Atressi.** *conj. Ant. for.* Además. Además de, otrosí, además de esto.
- Atret, a.** *p. p.* Atraído.
- Atretal.** *adv.* Otrotanto.
- Atreure.** *v. a.* Atraure. Atraer.
- Atrevidament.** *adv. m.* Ab atreviment. Atrevidamente, osadamente.
- Atrevidás, sa.** *adj. aum.* Atrevidísimo.
- Atrevidíssim, a.** *adj. sup.* Atrevidísimo.
- Atreviment.** *m.* Atrevimiento, audacia, osadía.
- Atreirse.** *v. r.* Atreirse.
- Atrexit, da.** *adj.* Audaz, atrevido, osado.
- Atri.** *m.* Pati, porxo marcadament a les construccions relligioses. Atrio.
- Atriba.** *f.* Eina pera fer esclops. Atriba.
- Atribució.** *f.* Acció d'atribuir. Atribución.
- Atribuir.** *v. a.* Atribuir.
- Atribulador, a.** *adj.* Lo que corren. Atribulante.
- Atribular.** *v. a.* Corpendre. Atribular, turbar.
- Atribularse.** *v. r.* Turbarse, contristarse.
- Atribulat, da.** *p. p.* Atribulado, turbado.
- Atribut.** *m.* Atributo. || Símbol. Atributo.
- Atriçar.** *v. a.* *Ant.* Reduir a pols. Pulverizar.
- Atrició.** *f. Teol.* Dolor d'haver ofès a Deu. Atrición.
- Atricionari.** *m. Teol.* Atricionario.
- Atrinxerament.** *m.* Trinxera, obra de defensa. Atrincheramiento.
- Atrinxerar.** *v. a.* Fer trinxeres. Atrincherar.
- Atrinxerarse.** *v. r.* Atrincherarse.
- Atrinxerat, da.** *p. p.* Atrincherado.
- Atrit, a.** *adj.* Apenat, adolorit. Atrito.
- Atrog.** *adj.* Atroz. || Cruel, inhumá, molt gran. Atroz.
- Atroçar.** *v. a.* Alçar la roba. Sofaldar.
- Atrocitat.** *f.* Crueltat. Atrociadad.
- Atroçment.** *adv. m.* Ab atrocitat. Atroçmente.
- Atropia.** *f.* Manca d'aliment, consumpció. Atropia.
- Atrofiarse.** *v. r.* *Zool.* Decaure, minvar. Atrofiarse.
- Atrofiat, da.** *p. p.* d'atrofiar. Atrofiado.
- Atrófic, ca.** *adj.* Pertanyent a la atrofia. Atrófico.
- Atrompetat, da.** *adj.* Que te forma de trompeta. Atrompetado.
- Atronador, a.** *m. y f.* Sorollós. Atronador.
- Atronar.** *v. a.* Atronar. Alborotar.
- Atronarse.** *v. r.* Espantarse al soroll d'una tempesta, segons esdevé ab els cuchs de seda. Atronarse.
- Atronat, da.** *p. p.* Atronado.
- Atronerar.** *v. a.* Fer troneres a les fortificacions. Atronerar.
- Atronerat.** *adj.* Lloch ahont hi han troneres. Atronerado.
- Atropelladament.** *adv.* Ab precipitació. Atropelladamente.
- Atropellador, a.** *m. y f.* Qui atropella. Atropellador.

- Atropellament**. *m.* Acció d'atropellar. Atropellamiento.
- Atropellar**. *v. a.* Atropellar. || Injuriar, maltractar. Atropellar. || **Atropellarho** tot. *fr.* Atropellar por todo.
- Atropellarse**. *v. r.* Donarse massa pressa; donarse empentes. Atropellarse.
- Atropellat**, *da. p. p.* Atropellado.
- Atrópich**. *adj. Quim.* Acit extret de la belladona. Atrópico.
- Atropina**. *f. Quim.* Extret de la belladona. Atropina.
- Atrotinar**. *v. a.* Denostar, ajar, abandonar.
- Atrotinarsen**. *v. r.* Rebaixarse, envilirse. Envilecerse.
- Atrotinat**, *da. p. p.* Averiado, mal-trecho.
- Atruana**. *v. a.* Pendre costums desvergonyides. Volverse truán.
- Atsarena**. *f. Ant.* Vestidura que usaven les dones. Ciclada.
- Atsegallada**. *f.* Disbarat. Disparat.
- Atuell**. *m.* Vasija, recipiente, cesta, ataúd.
- Atuells**. *m.* Eines. Enseres, herra-mientas.
- Atufadament**. *adv. m.* Enojosa-mente.
- Atufarse**. *v. r.* Ressentirse. Amos-carse, picarse.
- Atufat**, *da. p. p.* Picado, enojado.
- Atuidor**, *a. adj.* Aclaparador. Aplastante.
- Atuir**. *v. a.* Aclaparar. Abatir, aterrar.
- Atuit**, *da. p. p.* Abatido, aterrado, muerto.
- Atuirse**. *v. r.* Perdre l'ànim. Ami-lanarse.
- Atunyinar**. *v. a.* Tundir, golpear, zurrar la badana.
- Atupar**. *v. a.* Embestir, topar.
- Atupir**. *v. a. Ter.* Atapair. Llenar.
- Aturaaigües**. *m. Naut.* Ataja aguas.
- Aturada**. *f.* Acció d'aturarse. Pa-rada, alto.
- Aturador**. *m.* Valla, valladar, de-fensa. || No tindre aturador. *fr.* Sense fré. Correr sin freno. || El fooh te aturador, que el
- aigua no. *Ref.* Tiene el agua atajador, que el fuego no.
- Aturança**. *f. Ant.* Detenció. Alto.
- Aturar**. *v. a.* Detener parar.
- Aturarse**. *v. r.* Detenerse, pararse. || Qui a quaranta no s'atura, y a seixanta no endevina, a seixanta desatina. *Ref.* Quien á cuarenta no atura, y á cincuenta no adivina, á sesenta desa-tina.
- Aturat**, *da. p. p.* Parado, detenido. || Apocat. Encogido, apocado.
- Aturbantar**. *v. a. Naut.* Amarrar els puntals. Aturbantar.
- Aturdiment**. *m.* Perturbació, Aturdimiento, cobardia, temor, torpeza.
- Aturdir**. *v. a.* Aturdir, atolondrar.
- Aturdit**, *da. p. p.* Aturrido, amila-nado.
- Aturquestat**, *da. adj.* Parecido á la turquesa.
- Aturrullar**. *v. a. Fam.* Desconcer-tar.
- Atutia**. *f.* Óxit de zench. Atutia.
- Atxa**. *f.* Hacha. || — de vent. Ha-chón. || Endevant les atxes y demanen teies. *Fr.* Adelante con los faroles.
- Atxach**. *m.* Malaltia. Achaque.
- Atxacres**. *f.* Achaques.
- Atxacrós**, *a. adj.* Qui pateix at-xach. Achacoso.
- Atxassa**. *f. aum.* Hachón.
- Atxatarse**. *v. r.* Tornarse xato. Arrodonir, romar. Achatarse, arromarse.
- Atxatats**. *Eutom.* Insectes coleóp-ters. Achatados.
- Atxer**. *m.* Qui fa atxes, qui fa llum ab atxes. Hachero.
- Atxera**. *f.* Peu de fusta pera aguantar les atxes. Hachero.
- Atxota**. *m. Mar.* Hachote de señales.
- Atzabara**. *f. Bot.* Agave, pita.
- Atzabeja**. *f.* Azabache.
- Atzagallada**. *f.* Disparat, barba-ridad.
- Atzar**. *m.* Azar.
- Atzavara**. *f.* Atzabara.
- Atzembra**. *f.* Mula o matxo de càrrega. Acémila.
- Atzerola**. *f. Bot.* Fruit del atze-roler. Acerola.

- Atzeroler**. *m. Bot.* Arbre fruiter. Acerolo.
- Atzibar**. *v. a. Ant.* Acibarar, amargar.
- Atzur**. *adj.* De color blau. Azul. || *Poet.* El color del cel y del mar. Azul celeste, azul de mar. || *Herald.* Color blau del escut y dels seus emblemes. Azur.
- Atzurat**, *da. adj. Herald.* Azulado.
- Au**. *m. Aucell.* Ave. || **Au de presa.** Ave de rapinya. ¡Au! *Interjec.* Jau. || ¡Au! ¡au! Anda, arre.
- Auar**. *v. n. Ter.* Pondre els ous. Aovar.
- Auba**. *f. Alba.* || *Bot. Ter.* Alba. Álano. || **A trench d'auba.** *fr.* Al romper el alba.
- Auba (Coll d')**. *Orog.* A la Vall d'Arán, entre'ls rius Nere y Jueu. || — Cimall de la meteixa comarca anomenat el *Macis de Auba*.
- Aubá**. *f. Ter.* Granada amarga.
- Aubach**, *ga. adj.* Fosch, ombrivol. Opaco, umbrío.
- Aubach**. *Geog.* Caseriu del terme de Figols.
- Aubada**. *f. Alba, albor.*
- Aubagues (Les)**. *Geog.* Caseriu del terme de Fontrubi. || — Veïnat del terme de Manresa.
- Aubanel (Teodor)**. *Biog.* Remarcable poeta y patriota provençal, *capoulié* dels felibres. Va neixer a Avinyó al any 1829, morint al 1886.
- Aubardenya (Puig de)**. *Orog.* A la comarca d'Olot, a la vora de la Bartrina.
- Aubardiç**. *m. Bot. Ter.* Esbarcer. Espino.
- Aubareda**. *f. Ter.* Lloch plantat d'aubes. Albareda.
- Aubás**. *Geog.* Caseriu del terme de Coll de Nargó (Lleida). || *Orog.* Montanya de la Vall de Arán.
- Aubat**. *m. Ter.* Albat. Párvulo.
- Aubelló**. *m.* Desaignador. Arbol·lori, tijera.
- Auberge**. *m. Ter.* Préssech. Melocotón.
- Auberginia**. *f. Alberginia*, y derivats.
- Auberola**. *Geog.* Caseriu del terme de Tragó de Noguera (Lleida).
- Aubert**. *Biog.* Trovador llemosí, mort al any 1263.
- Aubert**. *Geog.* Caseriu del terme de Betlau, prov. de Lleida.
- Aubertes**. *Geog.* Veïnat del terme d'Oristá (Barcelona).
- Aubets**. *Geog.* Caseriu del terme de Lladurs (Lleida).
- Aubricoch**. *Bot.* Albaricoque.
- Auca**. *f. Aleluyas.* || **Auca de redolins.** *f.* Pilego de aleluyas. || *f. Ornít.* Oliva, muçol. Mochuelo. || **Esser l'amo del auca.** *fr.* Ser el dueño de la danza. || **Fer tots els papers de l'auca.** *fr.* Irse con el viento que corre; moverse á todos los vientos. || **Quan canta l'auca al teulat s'ha de morir algú a la casa.** *fr.* El canto del mochuelo en el terrado, muerte en la casa señala.
- Aucament**. *m.* Cant del muçol. Canto del mochuelo.
- Aucar**. *v. a.* Cantar el muçol. Cantar el mochuelo.
- Aucelegador**. *m. Ant.* Caçador d'aucells. Cazador de aves.
- Aucell**. *m.* Pájaro, ave. || — **afollador.** Volantón. || — **d'aigua.** Ave acuàtil. || — **de cant.** Ave de agüero. || — **del paradís.** Pájaro del sol, ave del paraíso. || — **de pas.** Ave de pasó. || — **de presa.** Ave de rapinya. || — **nocturn.** Ave nocturna. || — **Selvatge.** Ave silvestre ó brava. || **Aucell vell** no entra en gavia. *fr.* Pájaro viejo no entra en jaula; á perro viejo no hay tus, tus. || **Ja ha fugit l'aucell del niu o de la gavia** *fr.* *Met.* Saltó el pájaro del nido, voló el golondrino. || **Més val ésser aucell de bosch que de gavia.** *Ref.* El buey suelto bien se lame; más vale de mata que ruego de buenos. || **Més val aucell a la mà, que cent, o qu'una àlga volant.** *Ref.* Por el alabado dejé el conocido y vime arrependido; más vale pájaro en mano que buitres volando. || **No s'ha de deixar de sembrar per por dels**

- aucells.** *Ref.* Por miedo de gorriones, no se dejan de sembrar los cañamones. || **Segons l'au-cell la gavia.** *Af.* Tal para cual.
- Aucella.** *f.* Femella del aucell. Pájara. || *Met.* Dona envilida. Pájara.
- Aucellaç.** *m. aum.* d'aucell. Pajarraco.
- Aucellada.** *f.* Bandada de pájaros, pajarería.
- Aucellám.** *adj.* Pajarería.
- Aucellet.** *m. dim.* Pajarillo, ave-cilla. || *M'ho ha dit l'aucellet.* *Loc.* Me lo dijo el escardillo. || **Vora del convent ni riu, aucellet no hi fassis niu.** *Ref.* Ni cabe río ni en lugar de señorío, no hagas tu nido; cabe señor ni cabe igreja, no pongas teja.
- Aucelleta.** *f. dim.* d'aucella. Pajarita.
- Aucellets.** *m. Bot.* Planta ranunculacia. Pajarillo.
- Aucellot.** *m.* Pajarraco, avechucho. || *Met.* Home envilit. Pajarraco.
- Aucells (Coll dels)** *Orog.* Collada de la serra de Sant Antoni, a la vora de Camprodón. (Girona).
- Aúch.** Exclamació. Aullido.
- Auciure.** *v. a. Ant.* Matar.
- Audaç.** *adj.* Audaz.
- Audacia.** *f.* Audacia. Atreviment, temeritat.
- Audaciosament.** *adv.* Ab temeritat. Temerariamente.
- Audalet.** *n. p. dim.* d'Audalt. Eudaldito.
- Audalt.** *m. n. p.* Eudaldo.
- Audició.** *f.* Acció d'oír. Audición.
- Audiencia.** *f.* Acció d'oír. Audiencia. || Tribunal. Audiencia. || Jutges y districte del meteix. Audiencia. || — **Eclesiàstica.** Audiencia eclesiàstica. || **Donar audiencia.** *fr.* Dar audiencia. || **Tindre audiència.** *fr.* Hacer audiencia.
- Audiencier.** *adj. Ant.* Ministres interins d'una Audiencia. Audienciero.
- Audimetre.** *m.* Instrument pera midar l'intensitat del só. Audímetro, acúmetro.
- Auditú, va.** *adj.* Pertanyent al oído. Auditivo.
- Auditor.** *m. Ant.* Oient. Oyente. || Funcionari de alguns rams de l'administració pública. Auditor.
- Auditori.** *m.* Concurs d'oients. Auditorio.
- Auditoria.** *f.* Lloch, despatx d'un auditor. Auditorato, auditoria.
- Aufábrega.** *f. Bot.* Alfábrega.
- Aufals.** *m.* Alfals.
- Aufalser.** *m.* Alfalser.
- Aufrany.** *m. Ornit.* Grifo, buitronado.
- Auger.** *m. Ter.* L'home que mena els animals a l'era. Arriero.
- Auger (Amalrich).** *Biog.* Prior de Santa Maria d'Aspirons (Elna), autor d'una cronologia pontificia fins al any 1321. Viua al sigle xiv.
- Augirat (Agnà).** *Biog.* Abadessa del monastir de Pedralbes; de molt zel y ilustració va deixar bon recort del seu govern als començos del sigle xix.
- Augur.** *m.* Agorero.
- Augural.** *adj.* De supersticiosa endevinació. Augural.
- Augurament.** *m.* Augur.
- Augurar.** *v. a.* Endevinar. Agorar.
- Augurat, da.** *p. p.* Agorado.
- Auguri.** *n. p.* Augurio.
- Auguri (Sant).** *Biog.* Diaera dels primers temps del cristianisme a Tarragona. Va ésser martiritzat ab el bisbe Fruitós al any 259.
- August.** *n. p.* Augusto.
- August, a.** *adj.* Lo que mereix veneració. Augusto.
- Augusta.** *f.* Sobrenóm de Barcelona. Augusta.
- Augustíssim, a.** *adj. superl.* Augustísimo.
- Aula.** *f.* Lloch destinat a l'ensenyansa. Aula. || *Ant.* Palau. || *Ter. Bot.* Arbre. Encina.
- Auladell.** *m. Bot.* Alsina tendre. Encina joven.
- Aulàs.** *Geog.* Caseriu del terme d'Esplugas de la Serra (Lleida).
- Aulesa.** *f. Ant.* Traició, vilosa. Bellaquería.

Aulestia y Pijoan (Antoni).

Biog. Escriptor y historiàire contemporani. Va néixer a Reus al any 1849, morint a Barcelona al 1908. Laboriós y erudit, va ésser un dels mes entusiastes conreuadors de les lletres catalanes, devéntseli entre altres obres una *Historia de Catalunya*, escrita en la nostra parla. Pertanyia a significades corporacions, havent sigut mantenidor dels Jochs Florals de Barcelona al 1875.

Aulet. m. Ter. Encinar.

Aulet (Salvador). *Biog.* Patriota barceloni, corredor de cambis, molt respectat pels seus conciutadans, que va sofrir la mort al 3 de juny de 1809, condemnat per les autoritats franceses. || - (**Silveri**). Eclesiàstich y escriptor dogmàtich, professor de l'Escola Normal de Barcelona. Va morir al any 1902.

Aulet. Geog. Veïnàt del terme de Arbucies (Girona). || Caseriu del terme de Sant Joan de Fàbregues (Barcelona).

Aulich, ca. m. y f. Cortesano, palacio, aulico.

Aulina. f. Ter. Encina.

Aulinechs (Coll de). *Orog.* Collada de 830 metres d'alt, a la Vall de Bianya, prov. de Girona.

Aulischs. m. Instruments de cirurgia Auliscos.

Aulivera. f. Bot. Olivera. Olivo.

Aulo Mevio. Biog. Remarcable vigatà que vivia al temps dels romans, 74 anys avans de Christ.

Aullador, a. m. y f. Fascinador, aojador.

Aullament. m. Aojamiento.

Aullar. v. a. Ant. Ullpendre. Aojar

Aumatell (Francesch). *Biog.* Pintor relligiós dels començos del sigle XIX, pensionat a Roma al any 1826 per la Junta de Comers de Barcelona, de quina ciutat era nadiu.

Aumech. m. Vora espadada d'un riu. Escarpadura.

Aument. m. Aumento, incremento. ||

Anar en augment. f. Prosperar, ir en aumento.

Aumentable. adj. Lo que's pot augmentar. Aumentable.

Aumentació. f. Ret. Aument; pujada del riu o del mar. Crecida.

Aumentant. p. a. Aumentante.

Aumentar. v. a. Aumentar.

Aumentarse. v. r. Multiplicar, creixer. Crecer.

Aumentat, da. p. p. Aumentado.

Aumentatiu. adj. Gram. Cas de la declinació del nóm. Aumentativo.

Auments. m. Avenços. Aumentos, creces.

Aumiser. m. Bot. Olmo.

Aumixer. m. Bot. Aumiser.

Aumosta. f. Porció de cosa que cap a les dues mans. Grapat. Almuerzo.

Auna. f. Mida antiga. Ana.

Aunar. v. a. Ant. Amidar. Medir. || Aplegar per algún fi. Anuar. Mancomunar.

Aunarse. v. r. Mancomunarse.

Aunat, da. p. p. Mancomunado, aunado.

Aunatge. m. Acció d'amidar. Anear.

Aupar. v. a. Alçar a braços. Subir en brazos. || *Fam.* Donar alé, encoratjar. Alentar.

Aur. m. Ant. Oro. || *Ant.* Crit dels mariners al sarpar. Hurra.

Aura. m. Aire suau. Aura. || **Aura popular.** Aplaudiments del poble. Aura popular. || **Aura.** Color de taronja. Anaranjado.

Auracá, m. Vent impetuós. Huracán.

Auracanat, da. adj. Naut. Vent fort. Huracanado.

Aurada. f. Quim. Essència oliosa del taronger. Aurada. || *Ictiol.* Peix de la mena dels esparalls. Dorado.

Auranci. m. Bot. Llimoner. Aurancio.

Auraner. m. Bot. Ter. Avellaner. Avellano.

Aureig. m. Oreó.

Aurejar. v. a. Ventilar.

Aureli. n. p. Aurelio.

Aureliá. n. p. Aureliano. ||

- Aurella.** *f.* Oreja.
- Aurellana.** *f.* Orellana. Orejón.
- Aurembiaix.** *Biog.* Comtesa de Urgell, a quina havia arrebassat el seu territori. En Guerau de Cabrera, éssent repassada en els seus drets, pel rei En Jaume I el Conqueridor, al any 1228.
- Aureneta.** *Ornit.* Golondrina.
- Aureu,** *a.* *adj.* Dorado.
- Auriach (Bernat de).** *Biog.* Remarcable trovador llemosí que va morir al any 1285.
- Aurica.** *f.* *Naut.* Vela àurica. Vela àurica.
- Auricola.** *m.* Pabelló de l'aurella. *Auricola.* || *f.* Ala del cor. *Auricola.*
- Auriculaci,** *a.* *adj.* Pertanyent a l'orella. *Auricúlaceo.*
- Auricular.** *adj.* Cosa de la aurella. *Auricular.* || Dit xich. *Meñique.*
- Auriculat,** *da.* *adj.* Que té aurícules. *Auricolado.*
- Aurífer,** *a.* *adj.* *Poet.* Lo que porta or. *Aurífero.* aurífero.
- Aurífich,** *ca.* *adj.* Qu'és o pertany al or. *Aurífico.*
- Aurífama.** *f.* Bandera.
- Aurígemat.** *adj.* *Ter.* De color d'or. Color de oro.
- Auriol.** *m.* *Ictiol.* Peix. Escaro.
- Auriola.** *f.* Aureola.
- Aurions.** *m.* Peces de l'arada. Piezas del arado.
- Auró.** *m.* *Bot.* Uró.
- Aurora.** *f.* Primera llum qu'avans d'eixir el sol, s'ovira envers l'Orient. *Aurora.* || *Poet.* Principi d'alguna cosa. *Aurora.* || — *Boreal.* Fenòmen lluminós. *Aurora boreal.* || *Plorar l'aurora.* *fr.* *Poet.* Rosada. Llorar la aurora. || *Empre l'aurora.* *fr.* Al amanecer, al rompre el alba.
- Aurores.** *f.* *Bot.* Francesilla anaranjada.
- Aurós.** *adj.* *Quim.* Auroso.
- Ausa.** *Geog. Ant.* Nom de Vich, al temps dels romans.
- Ausades.** *Expr. ant.* Ya se ve, claró està.
- Ausar.** *v. u.* Osar, atreverse.
- Ausat (Port de).** *Orog.* A la frontera N. O. d'Andorra.
- Auscultació.** *f.* *Med.* Observació del malalt. *Auscultación.*
- Ausencia.** *f.* Ausencia. || *L'ausencia causa oblit.* *Ref.* Ausencia enemiga de amor: cuan lejos de ojos, tan lejos de corazón. || *Tindre algú bones o males ausencias.* Tener ó deber alguno, buenas ó malas ausencias. || *Tindre les ausencias y malalties.* *fr.* Servir ausencias y enfermedades.
- Ausent,** *a.* *adj.* Lo que no és present. *Ausente.* || *Ni ausent sens culpa, ni present sens disculpa.* *Ref.* Ni ausente sin culpa, ni presente sin disculpa.
- Ausentarse.** *v. r.* Ausentarse.
- Ausentisme.** *m.* Temps d'estiuieg a les ciutats. *Ausentismo.*
- Auserda.** *f.* *Ter. Bot.* Alfalfa.
- Ausetá,** *na.* *adj.* Nadiu o propi d'Ausa, a la antiga Galia Tarragonina. *Ausetano.*
- Ausetania.** *Geog.* Nòm de l'antiga regió catalana, quina capital era Ausa; corresponia a la Plana de Vich. *Ausefania.*
- Ausies March.** *Biog.* Vegis March. (*Ausies*).
- Ausina.** *f.* *Bot. ter.* Alsina. Encina.
- Auspici.** *m.* *Ant.* Endevinació superstitiosa. *Auspicio,* agüero. || *Met.* Protecció, favor. *Auspicio.*
- Auspici.** *n. p.* *Auspicio.*
- Aussies.** *Geog.* Caseriu del terme de Besalú. (Girona).
- Aussinyá.** *Geog.* Barri del meteix terme.
- Auster,** *a.* *adj.* Retret, penitent. *Austero.*
- Austeritat.** *f.* Refrenament dels sentits y de les passions. *Austeridad.* || *Met.* Severitat. *Austeridad.*
- Austral.** *adj.* Pertanyent al Sur o mitjdia. *Austral.*
- Austre.** *m.* Vent de mitjdia. *Austro.*
- Austriach,** *ca.* *adj.* Nadiu o pertanyent a l'Austria. *Austriaco.*
- Austruch.** *m.* *Ornit.* Avestruz.

- Autarcia**. *f.* *Patol.* Benestar moral. *Autarcia*. *Autarquia*.
- Auto**. *m.* Decret o resolució judicial. *Auto*. || - *acordat*. *For.* *Auto acordado*. || - *de fé*. El del tribunal de l'Inquisició. *Auto de fé*. || - *definitiu*. *Sentencia*. *Auto definitiu*. || - *d'ofici*. *Auto de oficio*. || - *interlocutori*. *Auto interlocutori*. || - *sagramental*. *Drama sagrat*. *Auto sacramental*. || *fr.* *Constar en autes*. *fr.* *Prova*. *Constar en autos*. || *Estar en autes*. *Loc.* *Estar en los autos*. || *Posarse en autes*. *fr.* *Ponerse en los autos*.
- Auténtica**. *f.* Certificació. *Auténtica*.
- Autenticació**. *f.* Acció de autenticar. *Autenticación*.
- Autènticament**. *adv. m.* Autènticament.
- Autenticar**. *v. a.* Legalisar jurídicament. *Autenticar*.
- Autenticat**, *da*. *p. p.* Autenticado.
- Autèntich**, *ca.* *adj.* Auténtico, *ca.* || *Anar autèntich*. *fr.* *Fam.* Vestir de etiqueta, de uniforme.
- Auter (Sever Tomás)**. *Biog.* Bisbe de Girona al 1680, que va mostrar el seu zel y patriotisme quan el siti posat pels francesos a dita ciutat. Era nadiu de Puigcerdá, y catedràtic de teologia a l'Universitat de València.
- Autes**. *m.* Procés. *Autos*.
- Auto**. *m.* Automòvil.
- Autobiografia**. *f.* Descripció de la propia vida. *Autobiografía*.
- Autobiogràfic**, *ca.* *adj.* Relatiu a la autobiografia. *Autobiogràfic*.
- Autocopista**. *m.* Aparell autogràfic pera reproduir dibuixos, plànols, etc. *Autocopista*.
- Autocràcia**. *f.* Govern despòtic. *Autocràcia*.
- Autócrata**. *m.* Dèspota.
- Auctoton**, *a.* *adj.* Indígenes. *Auctoton*.
- Autodidacte**. *m.* Mestre de un meteix. *Autodidáctico*.
- Autognòssia**. *f.* Coneixement de un meteix. *Autognòsia*.
- Autógraf**, *a.* *adj.* Escrit de mà propia de qui firma. *Autógrafo*.
- Autografia**. *f.* Reproducció de un dibuix o un escrit per medi de la litografia. *Autografía*. || Estudi dels atógrafes. *Autografía*.
- Autografiar**. *v. a.* Reproduir per medi de la autografia. *Autografiar*.
- Autogràfic**, *ca.* *adj.* Relatiu a la autografia. *Autogràfic*.
- Automaquia**. *f.* Contradicció de les propies idees. *Automaquia*.
- Automat**. *m.* Figura mecànica. *Automata*. || Persona sotmesa a la voluntat d'un altra. *Automata*.
- Automàticament**. *adv. m.* De manera irreflexiva. *Automáticamente*.
- Automàtic**, *ca.* *adj.* Relatiu a l'autòmat. *Automático*. || Proceir sense reflexió. *Automático*.
- Automatisme**. *m.* *Fis.* Moviment mecànich, independent de la raó o de la voluntat. *Automatismo*.
- Automotor**, *triu.* *adj.* Lo que's mou a impuls del propi motor. *Automotor*.
- Automóvil**. *m. y adj.* Màquina moguda pel propi motor. Cotxo que's mou per medis mecànichs. *Automóvil*.
- Automovilisme**. *m.* Curses o viatges fets ab automóvil. *Automovilismo*.
- Automovillista**. *m. y adj.* Qui mena un automóvil. *Automovillista*.
- Autònom**, *a.* *adj.* Que no depén de ningú. *Autónomo*.
- Autonomia**. *f.* No dependre de ningú. *Autonomía*. || Governarse un meteix, parlant del individu. || Parlar de nacions, regir-se per lleis propies. *Autonomía*.
- Autonómich**, *ca.* *adj.* Relatiu a la autonomia. *Autonómico*.
- Autoplastia**. *f.* *Cir.* Substitució d'una part destruïda del cós. *Autoplastia*.
- Autopsia**. *f.* *Cir.* Investigació de

- la causa d'una mort, feta al meteix cadavre. **Autopsia**.
- Autor, a. m. y f.** Autor. || El llibre que s'estudia. **Text**. || L'instigador d'un delict. **Autor**. || **Autor autèntic**. **Autor autèntic**. || **Autor anònim**. **Autor anònim**. || **Autor apòcrif**. **Autor apòcrif**. || **Autor clàssic**. **Autor clàssic**. || **Autor de nota**. **Autor de fama**. || **Autor profà**. Qui escriu de matèries que no son religioses. **Autor profano**. || **Autor pseudònim**. Qui escriu ab nom suposat. **Autor pseudònim**. || **Autor sagrat**. **Autor sagrado**.
- Autoret. f. dim.** Autor de poca nota. **Autorcillo**.
- Autorisable. adj.** Autorizable.
- Autorisació. f.** Acció de autorisar. **Autorización**.
- Autorisadíssim, a. adj. sup.** Autorizadísimo.
- Autorisador, a. m. y f.** Qui autorisa. **Autorizador**.
- Autorisament. m. Ant.** **Autorisació**.
- Autorisar. v. a.** Facultar pera fer alguna cosa. **Legalisar**, **confirmar**, **acreditar**. **Autorizar**.
- Autoritari, a. adj.** Fonament de la autoritat, respecte exagerat, despòtic. **Autoritario**.
- Autoritat. f.** Caràcter, potestat, facultat, magestat, text. **Autoridad**.
- Autrutxe. f. Bot.** Planta. **Imperatoria**.
- Autumnal. adj.** Relatiu a la tardor. **Otoñal**.
- Auvergne (Pere de). Biog.** Trovador llemosí del segle XIII.
- Auvinjá. Geog.** Poble de la Vall d'Andorra, a la parroquia de Sant Julià de Loria. || — (**Riera de**). **Hidrog.** Riera de la Vall d'Andorra, que afluix al curs del Valira.
- Auxili. m.** Socors. **Auxilio**.
- Auxiliador, a. m. y f.** Qui auxilia. **Auxiliador**.
- Auxiliant. p. a.** Qui auxilia. **Auxiliante**.
- Auxiliar. v. a.** **Auxiliar**. || **adj.** **Ajudant**. **Auxiliar**.
- Auxiliat, da. p. p.** **Auxiliado**.
- Auxiliatori, a. adj. For.** **Auxiliatorio**.
- Auxòmetre. m. Fis.** Instrument pera midar els graus que un aparell òptic augmenta. **Auxòmetro**.
- Auyr. v. a. ant.** **Ullar**. **Ojeaar**.
- Auzines (Coll de les). Orog.** Collada del Conflent.
- Auzir. v. a. Ant.** **Oir**. **Oir**.
- Ava. Biog.** Comtesa, muller del comte Miró de Cerdanya, que vivia a la primera meitat del segle X, y està enterrada al monastir de Ripoll.
- Avaces (Bartomeu). Biog.** Escriptor canònic, doctor en ab-dós drets, nadiu de Tarragona, que vivia al segle XV.
- Aval. m. Com.** Fiança ab firma del fiador. **Aval**.
- Avalar. v. a.** Fer fiança. **Avalar** || **Ant.** **Bajar**.
- Avalat. adj. Com.** Document ab firma de fiador. **Avalado**.
- Avalisar. v. a. Naut.** Marcar ab senyals els punts perillosos. **Avalizar**. **Valizar**.
- Avalot. m.** Motin, alboroto, algazara, zambra.
- Avalotadament. adv. m.** **Tumultuosamente**.
- Avalotador, a. adj.** **Alborotador**.
- Avalotapobles. m.** **Bullanguer**. **Alborotapueblos**.
- Avalotar. v. a.** **Alborotar**, **amotinar**, **gritar**, **vocear**. || **Alborotar a algú. fr.** **Dar matraca**, **dar raya**. || **Avalotar l'un ab l'altra. fr.** **Desunirlos**. **Indisponer**.
- Avalotarse. v. r.** **Alborotarse**, **amotinars**.
- Avalotat, da. p. p.** **Alborotado**, **amotinado**.
- Avaluació. f.** **Valuación**, **tasa**.
- Avaluador, a. m. y f.** Qui avalua. **Avaluador**.
- Avaluar. v. a.** **Avalorar**, **evaluar**, **valorar**, **valuar**.
- Avall. adv. ll.** **Abajo**, **hacia abajo**. || **Boca per avall. m. adv.** **Boca**

- abajo, de bruces. || **Cap avall.** *m. adv.* Hacia abajo.
- Avallar.** *v. r.* *Ant.* Devallar. Bajar.
- Avança.** *f. Ant.* Con anticipación. || **Jeure a l'avança.** Saber algo anticipadamente.
- Avançada.** *f.* Acció d'avançar. Avance, acometida. || **Força militar** que precedeix el cós principal. Avanzada.
- Avançador,** *a. m. y f.* Adelantador. || *Fam.* Qui fa bossa. Ahorrador.
- Avançar.** *v. r.* Avanzar, aventajar, adelantar.
- Avançat,** *da. p. p.* Adelantado, avanzado. || **Estar avançat.** *fr. Met.* Hallarse próximo á la razón, á la perfección.
- Avans.** *adv. t.* Antes. || *Com.* Paga anticipada. Avance.
- Avant.** *adv. U. y interj.* Adelante, adelante. || **Anar en avant.** *fr.* Adelantar. || **En avant.** *m. adv.* En adelante, de hoy más. || **Qui no mira avant,** *arrrera cau.* *Ref. y loc. prov.* Quien no mira hácia adelante, cáese hácia atrás.
- Avant braç.** *m. Ant.* Antebrazo.
- Avant cambra.** *f.* Antecámara.
- Avant capella.** *f.* Antecapilla.
- Avant chor.** *f.* Antecoro.
- Avant derrer.** *adv. U.* Penúltimo.
- Avant firma.** *f.* Antefirma.
- Avant fosso.** *f.* Antefoso.
- Avantguardia.** *f.* Vanguardia.
- Avant meridià.** *f.* Antemeridiano.
- Avant nom.** *f.* Antenombre.
- Avant passat,** *da. adj.* Antepasado. || **Ancestre.**
- Avant port.** *f.* Antepuerto.
- Avant posar.** *v. a.* Anteponer.
- Avantarse.** *v. r.* Vanagloriarse.
- Avantatge.** *m.* Superioritat. Ventaja, preferencia. || **Portar avantatge.** *fr.* Sobrepujar. Aventajar.
- Avantatjat,** *da. adj.* Aventajado.
- Avantatjós,** *a. adj.* Ventajoso.
- Avar,** *a. adj.* Avaro, avariento. || **L'avar ahont té'l tresor,** *té'l cor.* *Ref.* El avariento do tiene el tesoro tiene el entendimiento. || **L'avar és com el porch,** *que no aprofita fins qu'és mort.* *Ref.* Del vivo ningún provecho, y mucho del muerto. || **L'avar rich no té parent ni amic.** *Afor.* Avariento rico, no tiene pariente ni amigo.
- Avarament.** *adv. m.* Avaramente, avarientemente.
- Avasar.** *v. a.* *Naut.* Varar, botar al agua.
- Avaricia.** *f.* Avaricia.
- Avariciós.** *adj.* Avar. Avaro.
- Avassallament.** *m.* Vasallaje.
- Aveïnar.** *v. a.* Avecindar.
- Aveïnar-se.** *v. r.* Avecindarse.
- Avella (Antoni).** *Biog.* Fra menor, que a Roma va ésser postulador de la causa de canonisació de Fra Bonaventura Grau de Riudoms. Vivía a la primera meitat del sigle XIX. || — **y (Navarro Pere Joseph).** Vicari general de Barcelona, ardiaca del Vallés, y remarkable escriptor del sigle XIX, que pertanyia a les Academies de Jurisprudencia y de Bones Lletres.
- Avellana.** *f.* Fruit del avellaner.
- Avellana.** || — **Borda.** Nochizo. || — **Torrada.** Avellana tostada. || **Per Santa Magdalena l'avellana és plena.** *Ref.* Por Santa Magdalena, avellana llena.
- Avellanay Fujol (Ramón).** *Biog.* Catedrático de matemátiques a Barcelona, y académich de la de Ciencias Naturals y Arts. Era nadiu d'Olot, morint a Barcelona (1810-1871).
- Avellanador.** *m.* Eina d'acer, usada pels calafats. Avellanador.
- Avellanar.** *m.* Lloch d'avellaners. Avellanar. || *v. a.* Fer avellanats. Avellanar.
- Avellanari,** *a. adj.* *Geol.* Roques pedregoses. Avellanario.
- Avellanat,** *da. p. p.* Avellanado. || *m. Naut.* Forat a les posts pera embutirhi la cabota dels claus. Avellanado.
- Avellaneda.** *Geog.* Caseriu del terme de Palau Sacosta, prov. de Girona.
- Avellaner.** *m. Bot.* Avellano.
- Avellanes.** *Geog.* Poble de la

- prov. de Lleida, bisb. d'Urgell, part. jud. de Balaguer. Té agregats els caserius de Tartareu y Vilanova de Avellanes.
- Avellanet.** *Geog.* Caseriu del terme de la Vall de Castellbó prov. de Lleida.
- Avellaneta.** *f. dim.* Avellanita.
- Avellanós, a.** *adj.* Semblant a la avellana. Avellanoso.
- Avellanós.** *Geog.* Caseriu del terme de Batlliu de Sas, prov. de Lleida.
- Avellanosa.** *Geog.* Caseriu del terme de Riner, prov. de Lleida. || — (Vall de la). *Orog.* A la comarca de Camprodón, a la vora del Ritort.
- Avellutat, da.** *adj.* Que sembla al vellut. Aterciopelado.
- Ave Maria.** *Interj.* ¡Jesús! *Exclam.* Sorpresa. ¡Ave Maria! ¡Ave Maria Purísima! || *Salutació.* ¡Ah de casa!
- Avençada.** *adv.* Anticipadamente. *Avançada.*
- Avençar. v. a.** Avançar.
- Avençat, da.** *p. p.* Avançat, da.
- Avench. m.** Abismo, sima.
- Avench (L').** *Geog.* Caseriu del terme de Tavertet, prov. de Barcelona.
- Avenir.** Pervindre. Porvenir. || *v. a.* Aliançar. Avenir. || *Art. y of.* Encaixar, engalçar. Ajustar, avenir. || *No podersen avenir.* *fr.* No poderse persuadir.
- Avenirse. v. r.** Avenirse, ajuntarse, concertarse. || *Avenirse com els lladres en fira.* *Ref.* Concertarse como los bribones.
- Avens. m.** Adelanto, adelantamiento, avance, progreso.
- Aventar. v. a.** *Ant.* Ahuyentar.
- Aventatjar. v. a.** Aventajar.
- Aventura. f.** Ventura. || *Fet inesperat, etzar.* Aventura. || *Per aventura.* *Loc. ant.* Por azar.
- Aventuradament. adv. m.** Aventuradamente.
- Aventurar. v. a.** Provar fortuna. Aventurar. || *Qui no aventura, no té ventura.* *Ref.* Quien no aventura, no pasa la mar.
- Aventurarse. v. r.** Arriscarse. Aventurarse, arriesgarse.
- Aventurer, a. m. y f.** Qui cerca aventures. Aventurero, caballero andante. || *adj.* Lo que no és nou, o val menys que lo nou. De lance.
- Aventurer (Guillem).** *Biog.* Metge català y escriptor dels començos del segle xv, partidari d'Avicena.
- Aventurós, a.** *adj.* Venturoso.
- Averany. m.** Estimació. Aprecio. || *Pronóstich.* Pronóstico, agüero. || *Fer mals averanys.* *Loc.* Hacer ó tener repulgos. || *Ceva de cap d'any, fa bon averany.* *Ref.* Costum de la nit de cap d'any. Cebolla de año nuevo, tiene buen agüero.
- Averar. v. a.** *Ant.* Aseverar.
- Avergonyidor, a.** *adj.* Que avergonyeix. Vergonzoso.
- Avergonyir. v. a.** Avergonzar.
- Avergonyirse. v. r.** Avergonzarse, correrse.
- Avergonyit, da.** *p. p.* Avergonzado. || *Anarsen avergonyit.* *fr.* Irse corrido, avergonzado.
- Averia. f.** Dany a les mercaderies. Averia. || — *grossa.* Averia gruessa. || — *ordinaria.* Averia ordinaria. || — *senzilla.* Averia simple.
- Averiar. v. a.** Malmetre. Averiar.
- Averiar-se. v. r.** Averiar-se, marearse.
- Averiat, da.** *p. p.* Averiado.
- Averiguar. v. a.** Indagar. Averiguar. || *Qui tot ho vol averiguar, casa seua ha de plegar.* *Ref.* Quien las cosas mucho apura, tiene la vida insegura.
- Avern. m.** Infern. || *Met.* Avenchs d'ahont ixen exalacions sulfuroses. Cuevas sulfurosas.
- Avernal. adj.** Propi del avern. Infernal.
- Aversió. f.** Aversión, repulsión.
- Aversó (Lluís de).** *Biog.* Poeta y escriptor del segle xiv, nadiu de Barcelona, secretari del rei En Joan I y autor d'una *Poética catalana*.
- Avesar. v. a.** Acostumbrar, avezar.

- Avesarse.** *v. r.* Acostumbrarse.
Avesat, *da. p. p.* Acostumbrado.
Avespa. *f. Ant.* Vespa. Avispa.
Avestruc. *m. Zool.* Aucell molt alt. **Avestruz.** || *Met.* Tonto, ignorant, distret, persona sense solta. **Insustancial.**
Aveyró. *Geog.* Antiga regió de França, que havia format part de Catalunya. || *Hidrog.* Riu de la meteixa.
Avi. *m.* Abuelo. || Qualsevol vell. **Abuelo.** || **L'amor dels avis,** fà dolents als nets. *Afor.* Criado por abuelo, nunca bueno. || **Quint avi.** *m.* Quinto abuelo.
Avi (Coll del). *Orog.* A la comarca d'Olot, entre les rieres de Ridaura y del Amat.
Avia. *f.* Abuela. || **No tindre avia.** *Fr. fam.* Qui s'alaba a un meteix. **Habérsele muerto la abuela.**
Aviá. *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, part. jud. de Berga, bisb. de Solsona.
Aviació. *f.* Vol per medis naturals o artificials. || Moviment dels moderns aparells voladors. **Aviación.**
Aviaña. *f.* Acció de llivertar als aucells. **Suelta.**
Aviador. *m.* Aparell volador; qui'l fa maniobrar. **Aviador.** || Barrina usada pels calafats. **Aviador.**
Aviament. *m. Ant.* L'acció de marxar. **Marcha,** partida.
Aviar. *v. a.* Aviar, despachar. || Deixar anar aucells. **Soltar.** || *Ter.* Adobar. **Arreglar.**
Aviat, *da. p. p.* Soltado, despachado, aviado. || *Adv.* Presto, luego. || **Com més aviat mellor.** *Loc.* Antes hoy que mañana.
Aviciar. *v. a.* y els derivats. **Contemplar,** consentir.
Aviarse. *v. r.* Avesarse, aficionarse. **Viciarse.**
Aviciat, *da. adj.* Viciado.
Avicultor, *a. m. y f.* Entés a la cria d'aviram. **Avicultor.**
Avicultura. *f.* Art de criar aviram. **Avicultura.**
Avidament. *adv. m.* Ab avidesa. **Ansiosamente.**
- Avidesa.** *f.* Ansia de fruit alguna cosa. **Avidez.**
Avilinar. *v. a.* Envilir. **Envilecer.**
Avilés (Miquel de). *Biog.* Marqués del meteix cognóm, autor de la obra *Ciencia del Blason.* Era militar y escriptor, havent mort al Perú, d'ahont era virrey als començos del sigle xix. Va llegar a la Seu de Vich, rics ornaments.
Avilirse. *v. r.* Envilecerse.
Aviluar. *v. a.* Avalorar, evaluar, valorar, valuar.
Avinagrar. *v. a.* Avinagrar. || **Avinagrar el geni.** *fr.* Asperar el caràcter, agriar el geni.
Avinagrat, *da. p. p.* Avinagrado, agrio. || **Cara avinagrada.** *fr.* Cara de pocs amigós.
Avinar. *v. a.* Avinar, empapar con vino.
Avinat, *da. adj.* Mullat ab ví; de color semblant al ví. **Avinado.**
Avinença. *f.* Avenencia. || **Més val mala avinença que bona sentència.** *Loc. y Ref.* Transigir es ganar.
Avinent, *a. adv. m.* Cómodo, á mano. || **Esser avinent.** *fr.* Estar á mano.
Avinentar. *v. a. Ter.* Fer avinent. **Noticiar,** comunicar.
Avinentment. *adv. m. Ant.* Acertadamente, graciosamente.
Avinguda. *f.* Creixent de algún riu ó riera. **Avenida,** crecida.
Avingut, *da. p. p.* Avenido. || **Ben o mal avinguts.** *Loc.* Bien ó mal avenidos.
Avinyó (Antoni). *Biog.* Abat del monastir de Montserrat als anys de 1436 fins al 1456. Va nomenarlo el rei N'Alfons d'Aragó, y havia sigut avans, monjo profés de Monte-Casino. || — (**Lluís de**). Historiari dels començos del sigle xv, autor de una *Historia de Catalunya.* || — (**N.**) Poeta llemosí del sigle xiv que va col·laborar al *Cançoner de obres enamorades.*
Avinyó. *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, part. jud. de Manresa, bisb. de Vich. || — Ciu-

- tat de França al departament de Vaucluse, capital del antic marquesat de Provença, en quina s'hi serva el recort de l'influència catalana, éssent de les que més s'han remarcats al renaxement literari del llemosí.
- Avinyonench, ca.** *adj. y s.* Nadiu o pertanyent a la ciutat de Avinyó. Avifonés.
- Avinyonet.** *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Vilafranca del Penadés. || — Poble de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Figueres.
- Avió, m.** *Ornit.* Aucell. Falsia.
- Aviol, a. m. y f.** *Ter.* Avi, a. Abuelo, a.
- Aviona. f.** *dim. d'avia.* Abuelita.
- Avior. f.** Antigüedad, abolengo. || *L'hi ve de l'Avior. fr.* Le viene de casta. || *Veü del avior. Eco de lo pasado.*
- Aviràm. f.** Averío, volateria.
- Avironar. v. a. Ant.** Rodejar. Rodear.
- Avis. m.** Notícia. Aviso. || *Consell. Aviso.* || *Anar o estar sobre el avis. Estar alerta.* || *Donar avis. Advertir.*
- Avisador, a. m. y f.** Qui avisa. Avisador.
- Avisar. v. a.** Avisar. || *Sense avisarsen. fr.* Sin apercibirse. || *No me n'havia avisat. fr.* No me apercibí.
- Avisat, da. p. p.** Avisado. || *adj.* Prudent discret. Advertido, avisado. || *Un avisat val per dos. Ref.* Hombre prevenido vale por dos; castillo apercibido, no es debido.
- Avispar. v. a.** Avivar, moure. Despertar, despavilar. || *Fam.* Pegar.
- Avispat, da. adj.** Viu. Despierto, avispado.
- Avistar. v. a.** Avistar, dar vista.
- Avistarse. v. r.** Veures ab algú pera tractar assumptes. Avistarse.
- Avistat, da. p. p.** Avistado.
- Avitolar. v. a. Naut.** Amidar ab la vitola. Avitolar.
- Avitons. m. Naut.** Escoteres de la segona cuberta prop dels arbes mestres. Avitones.
- Avituallar. v. a. Ant.** Proveir de queviures. Avituallar, proveer de vituallas.
- Avituallat, da. p. p.** Avituallado.
- Avitus (Abundi). Biog.** Escriptor del sigle III, que creuen els autors nadiu de Tarragona. Va fer la traducció de un llibre de Lluciá, del grech al llatí.
- Avivador, a. m. y f.** Qui aviva. Avivador. || *A la sericicultura, paper que's posa demunt de la llevor, pera avivarla. Avivador.*
- Avivar. v. a.** Avivar. || *Excitar. Aguzar, avivar.*
- Avivarse. v. r.** Rebifarse, retornar. Vificarse, vivarse.
- Avivat, da. p. p.** Avivado.
- Avives. f.** Infart de les glándoles de la gargamella. Avivas.
- Avo. m. Ant.** Nombre de parts aliquotes d'una quantitat. Avo.
- Avocació. f. For.** Acció d'avocar. Avocación.
- Avocar. v. a. For.** Passar una causa a un tribunal superior a la seua instancia. Avocar.
- Avol. adj. Ant.** Dolent, vil. Malvado, vil.
- Avolment. adv. m.** De manera vil. Vilmente.
- Avoncle. m. Ant.** Oncle. Tío. || *Sobre avoncle. Ant.* Tío en segundo grado. Germà del vesavi.
- Avorrible. adj.** Aborrecible.
- Avorrició. f.** Aborrecimiento.
- Avorriment. m.** Avorrició.
- Avorrir. v. a.** Abandonar, odiar. Aborrecer.
- Avorrit, da. p. p.** Aborrecido.
- Avucarta. f. Ant.** Avutarda.
- Avui. adv. t. Hoy.** || *Avui en dia. m. adv.* En este día. || *Avui per avui. m. adv.* Hoy por hoy, hoy mismo. || *Avui pera mi, demà pera tu. Ref.* Los mazos del batán, cuando uno se levanta, el otro cae. || *D'avui a demà. m. adv.* De hoy á mañana. || *D'avui en*

devant, o d'avui enllà. *m. adv.* De hoy en adelante, de hoy más. || **Qui ha fet avui farà demà.** *fr. Fam.* Haya pan para hoy, que mañana Dios dirá.

Avulsió. *f. Med.* Separació dels tendons o dels muscles. Avulsión. || *Juris.* Aglomeració de terres o d'objectes per causa de una riuada. Avulsión.

Avutarda. *f. Ornít.* Aucell. Avutarda.

Avutardat, da. *adj.* Semblant a l'avutarda. Avutardado.

Axari. *m. Ant.* Adzari.

Axil. *m. Ant.* Desterro. Destierro. || Que correspon al lix. Axil.

Axilá. *f. Bot.* Unió dels orgues vegetals. Axila.

Axilar. *v. a. Ant.* Desterrar, confinar.

Axinita. *f. Miner.* Silicat. Axinita

Axioma. *m.* Sentència. Axioma.

Axiómetre. *m. Naut.* Instrument pera midar els moviments de la roda del timó. Axiómetro.

Ay. *m. ter.* All. Ajo. || ¡Ay! *Interjec.* ¡Ay! || **Ab un altre ¡ay!** ne sortirem. *Loc.* Con otro ¡ay! llegaremos a la aldea. || **Estar sempre en un ¡ay!** *fr.* Llevar ó traer la soga arrastrando. || ¡Ay, ay! *fr.* ¡Pues! ¡hola, que extraño!

Ayats. *Orog.* Cinglera de la comarca d'Olot, que té 1250 met. d'alsada.

Ayá. *adv. ll. Ter.* Ací. Aquí.

Aydar. *v. a. Ter.* Ayudar.

Aydi. *Geog.* Poble del terme de Llavorsí, prov. de Lleida.

Ayga. *f.* Aigua. Agua.

Aygavés. *m.* Plá inclinat per ahont cola l'aigua. Vertiente.

Aygot. *m. Ter.* Reguero.

Ayguá. *f.* Aigua. Agua.

Ayguablava. *Hidrog.* Cala del terme de Palafrugell.

Ayguafreda. *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Vich, part. jud. de Granollers.

Ayguamurcia y pobles. *Geog.* Poble de la prov. de Tarragona, bisb. de Barcelona, part. jud. del Vendrell.

Ayguapicanta. *Geog.* Caseriu y

establiment de les aigües al terme de Argentona, prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Mataró.

Ayguavella. *Geog.* Veínat del terme de la Terra de Capdellá, prov. de Lleida.

Ayguaviva. *Geog.* Poble de la prov. bisb. y part. jud. de Girona. || — Poble del terme de Montmell, prov. de Tarragona.

Aygües f. Aigües.

Aymador, a. *m. y f.* Qui vol. Amante.

Aymar. *v. a.* Voler. Amar.

Aymar (Agusti). *Biog.* Politich barceloní molt popular pels anys 1840 a 1860, que va pertanyer a la Junta Central. Va morir al any 1872. || — y **Rubió (Agusti).** Advocat barceloní, fill del anterior, secretari del Ajuntament de la capital al any 1881, càrrech que va des-empenyar fins a la seua mort en 1895. Va contribuir en primer terme, secundant a En Rius y Taulat al progrés de Barcelona.

Aymerich (de Greusa). *Biog.* Batlle general de Catalunya al sigle xvi. y escriptor cronista del seu temps. || — (Marti). *Jurisperit.* Visrector del seminari de Girona, y bon predicador mercenari que vivia als anys de 1841 a 1845. || — (Mateu). Jesuít, humanista y historiari. Va neixer al 1715 a Bordils, morint a Ferrara desterrat al 1798. Era entés en filosofia, y entre les seues obres, figura un remarcable Episcopologi llatí de Barcelona. || — (Nicolau). Inquisidor y remarcable escriptor nadiu de Girona al any 1334, morint al 1399. Pertanyia a l'ordre de predicadors, y era contrari a la doctrina luliana.

Aymerich (El). *Geog.* Caseriu del terme de Sant Martí de Riudeperes. (Barcelona).

Aymina. *f. Ter.* Antiga mida pera grans. Aimina.

- Ayné (Joaquim).** *Biog.* Musich. barceloní, y remarcable violinista que va morir al any 1868. Ab el mestre Ricart, va organitzar al any 1823, una de les escoles del art musical, trasladada a Madrit, y reorganizada al 1838 a Barcelona.
- Aynet de Cardós.** *Geog.* Caseriu del terme d'Estahón (Lleida).
 || — **de Vallferrera o de Besneu.** Poble de la prov. de Lleida, part. jud. de Sort, bisb. de La Seu.
- Ayneto.** *Geog.* Caseriu del terme de Lladorre, prov. de Lleida.
- Ayodar.** *Geog.* Poble del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló, part. jud. de Lucena.
- Ayre.** *m.* Vegis Aire.
- Aytó.** *Biog.* Bisbe de Vich molt entés en ciències exactes. Viu al segle x.
- Aytona.** *Biog.* Títol nobiliari que portaven els de la família dels Moncada. El primer senyor de Aytona va ésser En Gastó, que vivia al segle xv, havent assolit el seu fill En Joan, el títol de Comte d'Aytona, que li va assignar En Carles I. El rei En Felip II al any 1581, va enlairar a marquesat el títol éssent el primer d'usarlo En Francesch de Montcada. El segón marqués d'Aytona, va ésser una de les figures polítiques y militars de Catalunya al segle xvii: era home de válua, y va deixar escrites algunes obres com ho és l'interessant *Vocabulari de la gent de mar*. El títol va passar als començos del segle xviii a la casa de Medinaceli per casament de Na Teresa de Montcada.
- Aytona.** *Geog.* Vila de la província, bisb. y part. jud. de Lleida.
- Aytua.** *Geog.* Poble de la Catalunya francesa, al terme de Escaró, depart. dels Pirineus Orientals.
- Azá. (Mosseh).** *Biog.* Escriptor jueu de Tárrega, que vivia a mitjans del segle xiv, y pertanyia a la família d'aquest cognóm, establerta a Lleida. Va deixar un poema llemosí, y alguna obra escrita en hebraich.
- Azamant.** *m.* Imán.
- Azanuy.** *Geog.* Poble del bisbat de Lleida, prov. d'Osca.
- Azemar.** *Biog.* Trovador que vivia al segle xiii y havia assolit significació y valiment a les corts d'En Pere II d'Aragó y del comte Raimón V de Tolosa. || — **(Pere).** Metge remarcable dels començos del segle xix nadiu de La Junquera y autor de molts treballs professionals. Va estudiar a Montpeller, pensionat per l'Ajuntament de Girona, doctorantse al any 1821.
- Azlor (Consol).** *Biog.* Dama gironina que va néixer al any 1773, morint a Saragoça al 1814. Era comtesa de Bureta y va distingirse pel seu patriotisme durant la lluita de la Independència.
- Azot.** *m.* Gas component de l'aire. Azoe.
- Azótich, ca. adj.** Pertanyent al azoe. Azótico.
- Azuébar.** *Geog.* Vila de la prov. de Castelló.

B

- B.** Segona lletra del nostre alfabet, quina pronunciació se confón ab la v, en algunes encontrades.
- Baba.** *f.* Baba. || La de caragol.
- Babaza,** limazo. || La seda dels capolls. Codarzo. || **Caure la baba a algú.** *fr. Met.* Caérsele á uno la baba, estar con la boca abierta. || **Tindre mala baba.** *fr. Met.* Tener lengua de escorpión.
- Baba.** *f. Term.* Avia. Abuelita.
- Babader.** *m.* Babador, babero.
- Babalá (A la).** *m. adv.* Sense mirament. A media talla.
- Baballa.** *f.* Baba.
- Baballes.** *f.* Lo que's deixa als plats després de menjarhi. Escamochos.
- Babament.** *m.* Acció de babejar.
- Babeo.**
- Babar.** *v. n.* Babear.
- Babarota.** *f.* Mueca, alharaca.
- Babarotes (Fer).** *fr.* Hacer muecas.
- Babás.** *adj. Fam.* Bobón.
- Babassa.** *f.* Humor enganxadís.
- Babaza.**
- Babassall.** *m.* Babador.
- Babau.** *adj.* Necio, tonto, babeica. || **Quedar fet un babau.** *fr.* Quedarse de una pieza, ó hecho una pieza; quedar hecho un babeica.
- Babeig.** *m.* Babeo.
- Babejar.** *v. n.* Babear.
- Babejat, da.** *p. p.* Babeado, baboseado.
- Babel.** *f. m.* Lloch de confusió de desordre. Babel.
- Babi.** *m.* Abuelito.
- Babi (Coll de).** *Orog.* A la serra dels Bufadors, entre Llaers y Sant Quirze de Besora. || — **Gros.** *Geog.* Caseriu de Santa Maria de Besora. || — **Xich.** Veinat del meteix terme.
- Babieca.** *m.* Ximple, toix. Babieca.
- Babiló.** *m. Ter.* Font que brolla sols en temps de molta pluja. Manantial.
- Babiloni de Castro (Miquel).** *Biog.* Pintor escenógraf y músich remarcable, nadiu y mort a Barcelona (1831-1872).
- Babilonia.** *f. Met.* Confusió. Babel.
- Baboia.** *m.* Babieca.
- Baboiada.** *f.* Bestiesa. Boberia.
- Baboias, ssa.** *adj. aumen.* Bobón, bobazo.
- Babols.** *Bot.* Rosella, capellans.
- Babor.** *m.* Costat estret dels barcos, mirant a proa. Bahor.
- Baborta.** *Hidroog.* Riuet que neix prop de la frontera occidental d'Andorra, y desaigua a la prov. de Lleida a la vora de Vall Ferrera. || — **(Puig de).** *Orog.* Cim de 2933 metres, a ponent de la ratlla occidental d'Andorra.
- Babós, a.** *adj.* Baboso.
- Babosa.** *f. Ictiol.* Peix de mar Babosa.
- Babutxa.** *f.* Zapatilla, babucha.

- Baca**. *f.* *Ictiol.* Peix de mar. Tembladera, torpedo, tremlelga.
- Bacaina**. *f.* Sueñecito. || **Fer una bacaina**. Trencar el son. Descabezar el sueño.
- Bacallá**. *m.* Bacalao, abadejo, truchuela. || **Semblar un bacallá**. *fr. Met.* Estar como un naípe, ó hecho una pavesa.
- Bacallaner**. *m.* Vendedor de bacalao.
- Bacamorta**. *Geog.* Poblet del bisbat de Lleida, prov. d'Osca.
- Bacanera**. *Geog.* Serra divisoria de la Vall d'Arán ab França.
- Bacara**. *f.* *Bot.* Adzari.
- Bacardi y Janer (Alexandre de)**. *Biog.* Advocat y escriptor professional, nadiu de Barcelona (1815-1888). Era autor de obres remarcables de dret marítim y mercantil. || —y **Janer (Baltasar)**. Propietari y excursionista, que va viatjar per Europa y Orient al any 1870. Era nadiu de Barcelona (1814-1888) y va contribuir ab les seues iniciatives, al deixondiment de Barcelona.
- Bacassis**. *Geog. Ant.* Nom de Bagá prov. de Barcelona al temps dels romans.
- Bach**. *m.* Lloch ahont no hi toca el sol. Umbrió, umbría.
- Bach (Bernat)**. *Biog.* Abat de Montserrat que vivia a mitjans del segle XIII. || —(**Joan**). Ardiaea barceloni als començos del segle XVIII. Era nadiu de Vacarisses, y un dels més fermes partidaris de la causa catalana al temps de la guerra de Successió. || —(**Pere**). Abat del monastir de Montserrat desde l'any 1251 al 1290. A son temps va gestionarse la separació d'aquell cenobi de l'autoritat del de Ripoll. || —de **Roda**. Aixís era conegut el famós patrici, Francesch Maciá, defensor de la independència catalana, pels anys de 1706 al 1714. Nadiu de Roda y llegendaries les seues proeses, va ésser a traició empresonat, morint a la forca al any 1715. || —y **Targarona (Pere)**. Escriptor místich dels començos del segle XIX, nadiu de Sant Llorenç del Mont (1796) y fundador de benèfiques institucions a Vich.
- Bach**. *Geog.* Caseriu del terme de Oristá (Barcelona). || —Veínat del terme de Fruit (Barcelona). || —**Vall de**. A la ratlla de la Vall de Llerca ab la de Camprodón. || —*Hidrog.* Riera que baixa de la Creueta, juntantse al Mullador, ab la de Bolós. || —del **Portell (Coll de)**. Al Bergadá, entre la vall de Aranyonet y el coll d'Ars. || —de **Collsacabra**. *Orog.* A la comarca de Olot als cims de Montcalm.
- Baci**. *m.* Gibrelleta. **Bacin**. || **Servici dels bacins** *Loc. Ant.* Dar aguamanil.
- Bacibé (Cercle de)**. *Geog.* A la Vall d'Arán, al lloch ahont se origina el riu Melo. A la comarcada, s'alça el Tuch de 2635 metres, brollanthy alguns estanys y sovintejant les tarteres y aglebas.
- Bacilar**. *adj.* De forma llarga y cilíndrica. **Bacilar**.
- Bacina**. *f.* La d'afaitar. **Bacia**. || Plat de metall pera captar a les iglesies. **Platillo**.
- Bacinada**. *f.* Immondícia llençada del baci; la que hi cap. **Bacinada**.
- Bacinás**. *m. aumt.* Gran bacin.
- Bacinassa**. *f.* Bacia grande.
- Baciner**. *m.* Qui capta ab bacina. **Bacinador**.
- Bacinet**. *m. dim.* **Bacinejo**. || Peça de l'antiga armadura militar. **Bacinete**. || Soldat de coraça. **Bacinate**.
- Bacineta**. *f. dim.* Bacineta, bacinilla.
- Bacó, na**. *adj.* Puerco, cochino. || Si vols tindre un mes bo, mata bacó. *Ref.* Si queres un mes bueno, mata cerdo.
- Bacó (Francesoh)**. *Biog.* Frare carmelitá, nadiu de Girona.

provincial de Catalunya, mort a Camprodón al any 1372. Bon escriptor y poeta, conegut a París ahont va exercir l'ensenyansa, ab el dictat de *doctor sublim.*

Baconac. *m. aum.* Cochinzazo.

Baconada. *f. Ter.* Porqueria.

Baconet. *m. dim.* Garrí. Cochini-
llo.

Bacoreta. *f. Ictiol.* Peix. Albácora.

Bácul. *m.* Báculo, cayado. || *Met.* Ampar, consol. Báculo. || **Bácul pastoral.** La crossa dels bisbes. Báculo pastoral. || **Bácul de la vellesa.** *f.* Báculo de la vejez.

Badaces. *f. Naut.* Cordes de la rellinga. Badazas.

Badador, *a. m. y f.* Distraído. || *Ant.* Mirador. Miranda, tribuna.

Badadura. *f.* Escletxa. Grieta.

Badafió. *m. Naut.* Corda pera lligar les bonetes a les veles. Badaza.

Badaina. *f. Art. y of.* Eina de fuster y torner. Badano, escoplo.

Badaire, *m.* Qui s'encanta. Babieca.

Badalit. *m.* Encantado, extasiado.

Badalona. *Geog.* Ciutat de la prov. bisb. y part. jud. de Barcelona. Te estació de ferrocarril y es població molt industriosa.

Badalot. *m.* Obertura en lloch de finestra. Claraboya, tragaluz. || Caixa d'escala. Caja.

Badall. *m.* Acció de badallar. Bostezo. || Tall de la ploma de escriure. Raya, abertura. || **El badall no pot mentir, o vol menjar o dormir.** *fr.* Hambre ó sueño, ó ruindad del dueño. || **Fer badalls y orenetes.** *fr.* No haver menjat. Hacerse cruces; estar por esta cruz de Dios. || **Fer el derrer badall.** *fr.* Morir. Dar la última boqueada.

Badallador. *m.* Bostezador.

Badallaire. *m.* Badallador.

Badallar. *v. n.* Bostezar. || Fer alguna cosa ab poca voluntat. Dormir. || **Badallar de fam.** *fr.* Morir de hambre.

Badallera. *f.* Ganas de bostezar.

Badana. *f.* Badana. || *Met.* Persona de poca solta. Badulaque. || **Tocar la badana.** *fr.* Fam. Pegar. Zurrar la badana ó el balago, menear el zarzo.

Badar. *v. a.* La boca, els ulls, etz. Abrir. || Un sach, una coixinera, etz. Abocar, abrir. || *v. n.* Distreures de la feina. Distraerse, embobarse, mirar vagamente. **No badar boca.** *fr.* No chistar ó no desplegar los labios; coserse la boca; no decir esta boca es mía.

Badarse. *v. r.* Badarse les fustes. Henderse, abrirse. || La terra, les parets, etz. Agriestarse, abrirse, resquebrajarse. || Les flors. Abrirse, descapullar.

Badat, *da. p. p.* Abierto, hendido, resquebrajado.

Badejo. *m.* Bacalao. || **Fer badejo.** *fr.* Mullarse com un peix. Calarse como una sopa; puesto en remojo ó en remojadura.

Badell. *m.* Becerro, ternera.

Badella. *f.* Ternera.

Badella. *Geog.* Caseriu del terme de Serchs al Bergadà.

Badellar. *v. a.* Parir la vaca.

Badells. *m. Bot. ter.* Cunillets.

Badench. *m. Ant.* Badejo. Bacalao.

Baderna. *f. Naut.* Trena que subjepta la gúmera al virador. Baderna.

Badernar. *v. a. Naut.* Subjectar ab badernes. Abadernar.

Badernó. *m. Naut.* Baderna grossa. Badernón.

Badés. *Geog.* Caseriu del terme de Bellver, prov. de Lleida.

Badia. *f.* Entrada de mar ahont s'hi poden abrigar les embarcacions. Bahía.

Badia (La). *Geog.* Caseriu del terme de Serrallonga a la Catalunya francesa.

Badia (Francesch). *Biog.* Rector de Naens a les derrereries del sigle xviii, y autor d'algunes obres místiques. || — (Joseph). Frare caputxí nadiu de Barcelona al 1777, que va publicar a la premsa alguns treballs pa-

- triòtics durant la lluita de la Independència. || — **y Andreu (Joaquim)**. Advocat, nadiu de Sant Feliu de Torelló, mort a Barcelona (1843-1910). Va ésser diputat provincial, y a Corts, desempenyant càrrechs en algunes incorporacions, y havent col·laborat a algunes revistes econòmiques. || — **y Leblich (Domingo)**. Explorador barceloní, que va néixer al 1767, morint prop de Damasc al any 1822. Va recorre el Marroch y l'Arabia, aportant curioses observacions dels seus viatges, de quins havia publicat remarcables obres. Era conegut per *Ali-Bey-el-Ab-basi*. || — **y Planas (Joseph)**. Notable musich y compositor, que va morir a Barcelona al any 1904. Era professor del Conservatori del Liceu y un dels mellors violinistes del seu temps.
- Badiella**. *f.* Cordón umbilical. || *Bot.* Herba de les llagues. Herba del pordiosero.
- Badiguer**. *m.* *Art. y of.* Conjunt de bigues. Estiva.
- Badina**. *f.* Toll d'aigua. Charco.
- Badiu**. *m.* Postigo, ventanillo. || *Ter.* Forat del naç. Ventana de la nariz. || Eixida, patiet. Patio.
- Badó**. *n. p.* *Vulg.* Salvador.
- Badó (El)**. *Geog.* Caseriu del terme de Sant Quirze Safaja, prov. de Barcelona.
- Badoch**. *m.* Flor del magraner. Flor de granado, granadino. || Qui s'encanta ab qualsevol motiu. Bableca, papanatas.
- Badoles**. *f.* *Bot.* Planta. Acedera romana.
- Badomeris**. *f.* Coses de poca importancia. Frustrerías.
- Badoquejar**. *v. n.* Embobarse, mirar vagamente.
- Badoquera**. *f.* Canya llarga pera cullir fruita. Aprehensor.
- Badoqueria**. *f.* Fer el badoch. Embobamiento.
- Badorch**. *Geog.* Veïnat del terme de Piera, prov. de Barcelona.
- Badoret**. *n. p. dim.* Salvadorcillo.
- Baduell y Prats**. (Francesch de P.). *Biog.* Metge barceloní, de mitjans del segle XIX, subdelegat de medicina y autor de alguns treballs professionals. Va morir al any 1885.
- Baell (La)**. *Geog.* Veïnat de Camppelles. prov. de Girona.
- Baells (La)**. *Geog.* Poblet de la prov. de Barcelona, bisb. de Solsona, part. jud. de Berga. || — Poble del bisbat de Lleida, partj. de Tamarit, prov. de Osca.
- Bætulo**. *Geog. ant.* Nom de la ciutat de Badalona als temps dels romans.
- Baf**. *m.* Tufó, vaho, vapor. || Llençar baf. *fr.* Vahar.
- Bafarada**. *f.* Efluvio, hálito.
- Bafarull y Rosselló (Tomás)**. *Biog.* Relligiós, doctor en teologia, professor d'aquell estudi a Vich (1645-1650), que a les derreríes del segle XVII va publicar a Barcelona una obra dogmática. Era nadiu de Valls.
- Baga**. *f.* Llaç. Lazo, lazada. || — Baga corredora. Lazo ó nudo corredizo. || Baga de ferro o altre metall. Armella. || Lloch ombrívol. Umbria. || Baga del teler. Malla.
- Baga de Caroç**. *Geog.* A la comarca de Camprodón. || — de **Faborde**. Al camí de Ribes a la Cerdanya a la vora del Plá de les Forques. || — d'**En Solsona (Coll de la)**. Collada entre els vessants de l'Aiguadora y de l'Aigua de Valls, al camí de Berga a Gassol. || — **Llisa (Coll de la)**. Lindar del Bergadà y el Ripollés (1210 metres).
- Bagá (Dièch de)**. *Biog.* Relligiós nadiu de Bagá, que per les seues virtuts, va assolir el dictat de Venerable. Vivía al segle XV.
- Bagá**. *Geog.* Vila de la prov. de Barcelona, bisb. de Solsona, part. jud. de Berga, a la vora del riu Bastareny.
- Bagant**. *f.* *Ter.* Comporta d'aigua. Compuerta.

- Bagarro.** *m. Ter.* Vagabundo.
- Bagassa.** *f.* Dona pública. Ramera, gorrona, moza de fortuna, prostituta. || **Bagassa barbacanera.** *Mujer de foso.*
- Bagassejar.** *v. n. Fam.* Portar mala vida. Putejar.
- Bagasser.** *m.* Putaño, relajado.
- Bagasseria.** *f. Ant.* Bordell. Bordel.
- Bagatela.** *f.* Cosa poch important. Bagatela, friolera.
- Bagatge.** *m.* Bestia de càrrega. **Bagaje.** || *Nàut.* Equipatge de la tripulació. **Bagaje.**
- Bagatger.** *m.* Qui mena el bagatge. **Bagajero.**
- Bagaudes.** *Hist.* Poble del pirineu català, que a mitjans del segle v, a la que va ésser Galia tarragonina, mostraren el seu amor a la independència patria.
- Baguerque.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. de la Seu d'Urgell, part. jud. de Viella.
- Bages (Antoni).** *Biog.* Militar y polítich, nadiu de Reus, capítost de la revolta autonomista de 1843, quan la junta central a Barcelona, y mort en aquella lluita. || — (**Pere de**). Escrivá barceloní que vivia al any 1260, éssent autor del Compendi de la vida de Sant Pere Nolasch.
- Bages.** *Geog.* Poble de la Catalunya francesa, que are pertany al bisbat de Perpinyá, depart. dels Pirineus orientals. || — **Sant Benet de Bages.** || — **St. Fruitós de Bages.** || — **St. Fruitós de Bages.** || — **Plá de.** Comarca natural de la prov. de Barcelona, antiga regió del Baix Cardoner. Té per líndars les comarques de Cardona y Solsona, el Bergadá, el Moyanés, el Vallés y la de Igualada, y ademés de Manresa, capital de la regió enclou com a poblacions significades, les de Monistrol, Sallent, Calders y Balsareny.
- Baget (Joan).** *Biog.* Un dels capdills que més se distingiren al segon combat del Bruch (14 de juny de 1808), manant quatre companyies de voluntaris de Lleida.
- Baget (Sant Cristófol de).** *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Olot.
- Bagils (Francesch X.).** *Biog.* Catedràtic de institucions de dret a l'Universitat de Barcelona a mitjans del segle xix. Va morir al any 1877, y entre els seus treballs, cal esmentar el discurs inaugural de curs llegit al 1857.
- Bagol.** *m. Ter.* Crit. Exclamació.
- Bagolar.** *v. n.* Clamar.
- Bagolaire.** *m. Ter.* Baladrer. Vocero.
- Bagot.** *m.* Gotim de raïm. Gajo, redrojo.
- Bagotejar.** *v. a.* Esgotimar. Redrojar.
- Bagra.** *Ictiot.* Peix. Boga de río. **Bagre.**
- Bagueny.** *m.* Umbroso.
- Baguer (Càrles).** *Biog.* Compositor music h molt remarcable, nadiu de Barcelona, ahont va morir als quaranta anys de etat, al de 1808. Va fruir merescut renóm.
- Baguerot.** *m. Nàut.* Espal ocupat a les rellingues, pels filats de pescar. **Casilla.**
- Bagues de la lleva.** *Art. y of.* **Planchita.**
- Bagúl.** *m.* Baul, cofre. || — **de mort.** **Ataud.** || **Omplir el bagúl.** *fr. Met. fam.* Menjar molt. Llenar el ventre, el buche.
- Baguler.** *m.* Baulero, cofrero.
- Bagulet.** *m. d'm.* Baulillo.
- Bagur.** *Geog.* Vila de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de La Bisbal. || — (**Cap de**). *Hidrog.* Cap de la costa gironina entre Bagur y Palafrugell.
- ¡**Bah!** *Interj.* ¡Vaya! ¡Eal
- Bahent.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, part. jud. de Sort, bisb. de la Seu d'Urgell.
- Bahí y Fabricies (Joan Isidor).**

Biog. Metge y cirurgià d'exercit, que va morir a mitjans del segle XIX víctima de les seues observacions científiques, encomanantse una febre adinàmica, al fer l'autopsia a un mort d'aquella malaltia. — **y Fonseca (Joan Francesch)**. Metge remarcable, pare del anterior, nadiu de Blanes y mort a Barcelona (1775-1841). Va ésser catedràtic y director del jardí botànic de Barcelona.

Ballet. *m.* Chico, muchacho.

Baileta. *f.* *Ictiol.* Peix de mar. Llop.

Bails (Benet). *Biog.* Notable matemàtic nadiu de Sant Adrià del Besòs y mort a Madrid (1730-1797). Era director de matemàtiques a l'Academia de Sant Ferrán y pertanyia a les mes doctes corporacions. Dirigia el *Mercurio Histórico y Político*. Va publicar obres remarcables entre elles l'anomenada *Elementos de matemáticas* (10 volums). Va combatre al any 1785 la costum d'enterrar els cadàvres a les iglesies y dins de poblats. || — **(Francesch)**. Abat de Montserrat al any 1635.

Baina-riquer. *m.* Banya riquer. Algavaro.

Bairat (Torrent del). *Hidrog.* Al peu de les montanyes de Carlit.

Baix, *a. adj.* Bajo, a. || *adv. ll.* Abajo, debajo. || *adv. m.* Bajo, quedo, quedito. || *prep.* Bajo. || **Baix de**.

m. adv. Bajo de, a condició. || **Baix mà**.

m. adv. Bajo mano, bajo manga. || **Baix pena**.

m. adv. Bajo ó so pena. || **Baix relleu**.

Esculp. Bajo relieve. || **Anar ó estar al baix**.

fr. Andar ó estar alcanzado. Dar bajo. || **De baix**.

adv. A sus adentros. || **Esser baix de devant**.

fr. Ser un bendito, ser del pico amarillo. || **Posar baix les armes**.

fr. Deixarles. Dejar las armas. || **Posarse baix les armes**.

fr. Met. fam. Posarse baix la pro-

tecció. Abroquelarse, contar con la protecció de alguo.

Baix Llobregat. *Geog.* Vegis. Plá de Llobregat.

Baix Urgell. *Geog.* Plá d'Urgell.

Baix Vallés. *Geog.* La banda de la comarca del Vallés, compresa desde Sant Cugat fins a Rubí, seguint desde Tarraça fins a Granollers, y acavant a Moncada, éssent els seus centres de població més importants Granollers, Sabadell y Tarraça.

Baixa. *f.* Baja. || Nota que fa constar l'ausència d'algú. Baja. || **Donar de baixa**.

fr. Dar de baja. || **Esser de ma baixa**.

fr. Parlant d'algú. Ser de baja estofa. || **Fer baixa**.

Rebaixar el preu d'alguna cosa. Dar baja, rebajar.

Baixada. *f.* Bajada.

Baixadeta. *f. dim.* Costanilla, cuestasilla.

Baixador, *a. m. y f.* Pedriç pera baixar de cavall, parada de ferrocarril. Apeadero. || *Ter.* Embarcadero.

Baixamar. *f.* Bajamar.

Baixament. *adv.* Minva, disminució, abatiment, grollerament, ab vilesa, ab baixada.

Bajamente.

Baixant. *m.* Minva. Disminució.

Baixar. *v. n.* Bajar, descender. || Baixar de cavall. Apear-se, desmontarse. || **Baixar de llei**.

Desmereixer. Bajarse descender, desmerecer.

Baixat, *da. p. p.* Abajado, descendido.

Baixeras (Angel Maria). *Biog.* Propietari y autor del planol de reforma de la ciutat de Barcelona, la seua ciutat nadiua,

(1834-1892) que va ésser adoptat al any 1881, comensant l'enderrament dels edificis, al any 1908.

Baixesa. *f.* Vilesa, petitesa de mires. Bajeza. || **Baixesa de ànim**.

fig. Bajeza de ànim. || **Baixesa de naixensa**.

Bajeza de nacimiento, ó de origen.

- Baixet, a.** *adj.* Dim. de baix. **Bajito.**
- Baixó.** *m.* Instrument musiche semblant al fagot. **Bajón.** || Baixa soptada d'un preu. **Bajón.** || *Dim. de baixa.* **Bajito.**
- Baixos, m.** Les peces baixes de un edifici. **Cuartos bajos.**
- Baixura.** *f.* *Ant.* Fondo, terreno baix. **Hondura.**
- Baix ventre.** *m.* *Vul.* Hipogastre. **Bajo vientre.**
- Bajá, na.** *adj.* Bobo, Sandio, zote. || **Al hom bajá donali el dit y se prén la mà.** *Ref.* Al villano dale el pié y tomará la mano.
- Bajalou (Riera de).** *Hidrog.* Neix al terme de Oris; a la baga de Galifa, y desaigna a la vora de Bajalou, al Ter. || — *Geog.* Caseriu del terme d'Oris.
- Bajanada.** *f.* Tontada, boberia, sandez.
- Bajanda.** *Geog.* Veinat d'Estavar, cantó de Sallagosa, als Pirineus orientals.
- Bajaneria.** *f.* Contemplació exagerada de la muller. **Gurrimina.**
- Bajonet, ta.** *m. y f. dim.* Simplón, bobillo.
- Bajanot.** *m. aum.* Simplazo, bobazo.
- Bajart.** *m.* Parihuela, angarillas.
- Bajoca.** *f.* *Ter.* Monjeta tendre. Judia tierna. **Monjeta rónega.**
- Bajocar.** *v. n.* Treure mongetes o bajoques de la planta. **Echar raíces las judías.**
- Bala.** *f.* Bola de diferents mides. **Bala.** Les de disparar ab armes de foch. **Bala.** Fardo de genres. **Bala.** || Pariant de paper: deu reimes. **Bala.** || Les de jugar els nois. **Balitas.** || **Com una bala.** *fr.* *Fam.* Lleuger. **Como una bala.** || *Dur.* Duros como balas.
- Bálach.** *m.* *Bot.* Planta semblanta al ginestell. **Retama purgante, plorno.**
- Balada.** *Poet.* Cançó d'algún fet camperol, o tradicional. **Balada.** || *Ter.* de Sopeira. **Dropo. Gandul.**
- Baladi, na.** *adj.* Endeble, flaco.
- Baladre.** *m.* *Bot.* Planta ranunculácea. **Adelfa. Laurel blanco.**
- Baladreig.** *m.* Griteria, chilleria, vocerio.
- Baladrejador, a.** *m. y f.* **Baladrer.**
- Baladrejar.** *v. n.* Vocear.
- Baladrer, a.** *m. y f.* Qui crida molt. **Gritón, vocinglero.**
- Baladrerar.** *m.* Lloch plantat de baladres. **Adelfar.**
- Balafiar.** *v. a.* Derrochar, malversar.
- Balaguer (Baltasar).** *Biog.* Poeta catalá del sigle xv, autor d'un poema escrit en lloança de la Verge Maria, pera un torneig poètic celebrat a València al any 1482. || — (**Joan**). Musiche remarcable, professor del Conservatori del Liceu de Barcelona, a quina ciutat va morir al any 1890. || — (**Lluís M.^u**). Geólech y naturalista barceloní mort al any 1843, fundador de la societat científica *Filomàtica* y un dels que més s'afanyaren pera el progrés de l'industria minera a Espanya. || — (**Victor**). Una de les figures més rellevantes del deixondiment de Catalunya al sigle xix. Historiari, publicista, poeta y fàcil orador. Va neixer a Barcelona al any 1824, morint a Madrid al 1901. La seua producció es abundosa y assahorida, y d'ella cal esmentar les seues *Tragedies y Poesies*. Va ésser el primer mestre en Gay Saber, havent presidit els Jochs florals als anys 1861, 1868 y 1889. Era autor de la *Historia de Catalunya*, publicada al any 1864, y al any 1884 va fundar la Biblioteca Museu del seu nom a Vilanova y Geltrú, quin districte havia representat a les Corts espanyoles. Havia sigut Ministre de Foment y d'Ultramar, y era al morir Senador vitalici. Pertanyia a les Academies de la Llengua y de la Historia. || — y **Capella (Pau)**. Metge barceloní de molta anomenada, acadèmic de la de Medicina al any 1856, y escrip-

- tor atíllat, aixís com fácil poeta. || —y Merino (Andreu). Historiari que va prestar evidents serveis al renaixement literari de Catalunya, donant mostres de la seua erudició y del seu patriotisme, en la unió de travalls publicats per ell. Va neixer a Barcelona al any 1848, morint a la meteixa ciutat al 1883.
- Balaguer.** *Geog.* Ciutat de la prov. de Lleida, bisb. de la Seu d'Urgell, y cap de partit judicial, que comprén 59 ajuntaments. Es a la vora del Segre. || —(Coll de). *Orog.* Collada a la carretera de Tarragona a Valencia, entre Perelló y Hospitalet.
- Balanç.** *m.* Comprobació del cabal, comercialment parlant. **Balancede.** *tanteo.*
- Balança.** *f.* El seté signe del Zodiach. **Libra.** || Instrument pera pesar. **Balanza.** || *Com.* Estats numérics detallant les importacions y les exportacions de les Aduanes. **Balanza.** || **Caure la balança.** *fr.* Caer la balanza. || **Estar en balança.** *f. Met.* Estar en tanganillas. || **Fer caure la balança.** *fr. Met.* Hacer caer la balanza.
- Balançar.** *v. n. Com.* Comprobar el cabal. Hacer el balance.
- Balanceig.** *m.* Balanceo.
- Balancejador,** *a. adj. Náut.* Abalancedador.
- Balancejar.** *v. n.* Balancear, fluctuar. || **Anar balancejant.** *fr.* Andar en balanza ó en balanzas.
- Balanceta.** *f. dim.* Balancica, balancita.
- Balances.** *f.* Balanza.
- Balanci.** *m.* Cadira de balanceig. **Mecedora.** || Contrapés que usen els acróbates. **Balancín.** || Volant pera segellar la moneda. **Balancín.** || *Hidrolo.* Moviment de báscula que promou una corrent d'aigua. **Balancín.** || Volant d'una máquina. **Balancín.** || Peces del teler de tapicería **Balancín.**
- Balançó.** *m.* Plat de les balances. **Balanza.**
- Balandra.** *f.* Embarcació. **Balandra**
- Balandrám.** *m.* Vestimenta a mena de capot, usada pels prebres. **Balandrán.** **Lloba.**
- Balandreig.** *m.* Balanceo, bamboleo.
- Balandrejar.** *v. n.* Bambolear, bambolear, bambolear.
- Balandrejarse.** *v. r.* Bambolearse.
- Balans.** *m.* Embranzida. **Empuje,** **impulso,** **arranque,** **impulsión,** **fuerza.**
- Balansera.** *f.* Al molí d'oli. **Guladera.**
- Balar.** *v. n.* Belar.
- Balari y Jovany (Joseph).** *Biog.* Remarcable filòlech, catedràtic de l'Universitat de Barcelona, mantenidor dels Jochs Florals de Barcelona al any 1875 y president dels meteixos al 1894. Va neixer a Barcelona al any 1844 y va morirhi al 1904. Va ésser home de gran erudició, y les seues obres son valioses totes, per mes que foren reduïdes ab tot y el seu saber, éssent una de les mes escullides l'anomenada *Etimologies catalanes* publicada al any 1885.
- Balart (Francesch).** *Biog.* Poeta popular nadiu de Reus, que vivia a les derrerries del sigle xviii. Va ésser autor de la composició que's canta per Setmana Santa, *La Passió.* || —(Gabriel). Mestre de música, nadiu y mort a Barcelona 1824-1893). Va dirigir la orquesta dels teatres real de Milán, Principal y Líric de Barcelona, y Jovellanos de Madrid, éssent professor del Conservatori del Liceu, y autor de selectes composicions. || —y **Granada (Ramón).** Llatinista y mestre de renom a les llengües clàssiques. Va neixer a Reus, morint a Barcelona (1794-1876).
- Balasties.** *Hidrog.* Riuet de la Vall d'Arán.

Balasc. *Geog.* Caseriu del terme de Benavent de Tremp (Lleida).

Balastuy. *Geog.* Veïnat de Peralmea, prov. de Lleida.

Balatj. *Geog.* Vall del Canigó, ahont neix la riera de Taurinyá.

Balayre. *m.* Majordom de les fàbriques o molins de paper. Majordomo.

Balb. *a. adj.* Entumecido, entumido, aterido, arrecido. || **Estar balb.** Pasmarse de frío.

Balca. *f.* Boga. Enea, anea, espadana.

Balcells y Camps (Joseph Antoni). *Biog.* Remarcable farmacèutich, nascut a Barcelona al any 1777 y mort a la meteixa ciutat al 1857. Va ésser el primer catedràtic al Colegi de Farmacia, y era autor de nombrossos treballs y memories professionals.

Balcells (El). *Geog.* Caseriu del terme de Manresa.

Balcó. *m.* Balcón. || *Art. y of.* Peça forana ab empit y barretes pels vidres. Balcón. || **Eixir al balcó.** *Loc.* Asomarse al balcón.

|| **Balcó a la inglesa.** *Arquit.* Balcón á la inglesa.

Balconaç. *m. augment.* Balconazo.

Balconada. *f.* Balconaje.

Balconeria. *f.* Conjunt de balcons d'un edifici. Balconaje.

Balcotada. *f. Ter.* Troç de fusta vinclat per causa de la humitat. Acanalada.

Balda. *f.* Aldaba. || La dels panys ab clau. Pestillo. || *m.* Cubell o galleda ab nansa de corda, que s'utilisa pera baldejar. Balda.

|| **Baldament!** *Interjec.* ¡Ojalá! || *adv.* Encara que. Aunque.

Baldar. *v. a.* Baldar. || Pegar. Magullar, sobar.

Baldarse. *v. r.* Restar sense moviment. Magullarse, quedar in-móvil.

Baldat, da. *adj.* Inmóvil.

Baldejar. *v. n.* Moures les coses mal ajustades. Cencerrear. ||

Fluixejar. Pasarse. || Moures les ferradures de les besties. Casabellejar. || Rentar. Lavar. || Remullar les cobertes dels barcos. Baldear.

Balder, a. *adj.* Holgado.

Baldeta. *f. dim.* Balda petita. Aldabilla.

Baldilló. *m.* Taravilla, pasador.

Baldiret, a. *n. p. dim.* Baudlito.

Baldiri. *n. p.* Baudilio.

Baldiró, na. *n. p.* Baldiret.

Baldó. *m.* Baldilló. || Afront. Baldón. || Peça de ferro o de fusta ab un botó pera ferla girar. Colanilla. **Baldó de cop.** Doble colanilla.

Baldo (Lluís). *Biog.* Escriptor del sigle XVII, que va escriure una descripció castellana dels comtats de Rosselló y de Cerdanya, y una disertació comentant les causes de la seua separació de Catalunya.

Baldofa. *f. Bot.* Planta borragínea. Buglosa.

Baldomá. *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, part. jud. de Balaguer, bisb. de la Seu d'Urgell.

Baldomer. *n. p.* Baldomero.

Baldonet. *m. dim.* Aldabilla, alda-bonclo.

Baldrich y Palau (Gabriel).

Biog. General y polítich contemporani, nadiu de Plá de Cabra y mort a Madrid (1814-1885). Va pertanyer al partit lliberal, arrivant a tinent general de exèrcit y éssent diputat a Corts. Va ocupar diferents alts càrrechs militars. ||

— y **Vallgornera (Albert).** Marqués de Vallgornera, polítich, escriptor, bibliotecari del Senat y ministre de la Governació. Era donat a estudis històrics y arqueològics, mostrant en les seues obres bona erudició. Va morir a Madrid al any 1864.

Baldufa. *f.* Trompo, peón, peonza.

|| *Art. y of.* Aparell pera foradar. Berbiqui || **Cop de baldufa.** *f.* Cachada. || **Per anar com**

- una baldufa.** *fr. Fam.* Llevar como un zarandillo.
- Baldús.** *Geog.* Caseriu del terme de Santa Fè, prov. de Barcelona.
- Balears (Illes).** *Geog.* Situades a la costa oriental d'Espanya, y unides per vincles històrics ab Catalunya. Banyades pel Mediterrani, están orientades de N. E. a S. O. essent la seua superfície de 5014 kilòmetres quadrats ab 311,649 habitants. Son les més importants del grupo, les de Mallorca, Menorca, y Ibiça y Formentera, trovantse escampades entre elles una munió d'illes menys extenses. Als primers temps de la civilisació antiga s'anomenaren *Afrodisiades*; els grechs les coneixien per les *Gimnesies* en quant a Mallorca y Menorca, y *Pitiuses* a les de Ibiça y Formentera. Els alarbs se n'ampararen, y després d'haver els comtes de Barcelona, començat la seua conquesta, el rei En Jaume I va arrebasarles dels mahometans al sigle XIII, després de la expedició gloriosa, en quina la noblesa catalana, va mostrar el seu valer. Format el regne de Mallorca, fins al sigle XIV va restar independent, incorporant-lo després a la seua corona En Pere III de Catalunya. Ara formen la província de les Balears, capital Palma, que's divideix en 59 Ajuntaments, y sis partits judicials, dos a Palma y els de Inca y Manacor a Mallorca; Maó a Menorca; y el de Ibiça a l'illa d'aquest nom. Per lo eclesiàstich, depenen les illes Balears del arquebisbat de Valencia, tenint bisbats a Palma, y a Ciutadella de Menorca.
- Baleigs.** *m.* El blat y els grans separats de l'era després de la batuda. Corzuelo, granzar, ramera.
- Balejar.** *v. a.* Abalejar.
- Balena.** *f.* Ballena. || *Astron.* Constelació austral. Ballena. || El fill del cetaci, anomenat ballena. Ballenato.
- Balener.** *m.* Barco que s'usa a la pesca de la balena. Ballenero.
- Balenyá.** *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, bisb. y part. jud. de Vich. Té estació de ferrocarril.
- Balians y les Deus.** *Geog.* Caseriu del terme de Vallcebre (Barcelona).
- Baliera (Torrent).** *Hidrog.* Riuet, que provinent de la serra Negra, adueix al Noguera Ribagorçana.
- Baliga-balaga.** *adj.* Poca solta, sense formalitat, mal treballador. Badulaque.
- Balira (Pich d'En).** *Orog.* Puig entre la Cerdanya y la Vall d'Andorra, de 2812 metres. Valira. || — *Hidrog.* Riu de la Vall d'Andorra, que desaigua al Segre, després de recorre uns 12 kilòmetres y mitj. Valira.
- Balissa.** *f.* Nàut. Boya.
- Balissar.** *v. a.* Nàut. Lligar o posar balisses. Aboyar.
- Balística.** *f.* Coneixement de llençar els projectils. Balística.
- Balístres (Coll dels).** *Orog.* Coll del Pirineu gironí a 260 metres d'altura, per ahont atravessa la foradada internacional del ferrocarril de Barcelona a França.
- Balma.** *f.* Cueva, gruta.
- Balmarse.** *v. r.* Espalmarse. || Fer coves als terrenys.
- Balmas (Pau).** *Biog.* Botànich y metge molt distingit que vivia al darrer terç del sigle XVIII. Havia fet treballs de valúia en la botànica. Era un dels fundadors de l'Academia de Ciències y Arts de Barcelona, en quina corporació va exercir càrrechs y comissions pels anys de 1766 a 1785.
- Balmes (Jaume).** *Biog.* Prebère y eminent filòsof vigatà, un dels pochos homens universals del sigle XIX, que per dissort

va viure curta vida (1810-1847). Conegut y admirat pel seu saber fora de Catalunya, els homes deson temps, mes profons coneixedors de la ciencia, de la filosofia y de la politica, sentien per ell respecte y consideració, mentres infadigable seguia la seua tasca, que no va deixar, fins que la traidora malaltia va abátrel. El periodisme, el llibre y la exposició clara y raonada, de les seues opinions, ocuparen per senser la existencia d'aquell talent superior, que va ésser gloria de la seua terra, que acava de celebrar el centenari de la seua naixença. Les edicions de les seues obres que s'han fet, y el Congrés apologetic de Vich, son mostra valiosa, de les justes recordances, ab que el nom immortal del pensador insigne, ha sigut honorat. La sola nota bibliografica de les obres inédites y publicades de En Balmes, ocuparia bona part d'aquest DICCIONARI y devém esmentar sols les més conegudes, titulades *El Criterio*, *la Filosofia fundamental*, *Cartas á un escéptico* y el *Catolicismo comparado con el protestantismo*.

Balmes del Ferrés (Les). *Geog.* Caseriu del terme de Santa Maria de Besora, prov. de Barcelona.

Balmeta. *f. dim.* Cuevecita.

Baló. *m.* Fardell petit de mercancies. **Baleta.**

Balona. *f.* Troç de tela per demunt de les espatlles. **Esclavina, cuello, valona.** || Plat a la boca del candelero pera arreplegar la cera que cau. **Arandela, valoncita.** || *Art. y of.* Al teler, plat pera recullir els fils del urdit. **Valona.**

Balot. *m.* augment de Baló. **Balón.**

Bals. *f.* Timba. Despeñadero.

Bals (Joseph). *Biog.* Monjo de Sant Jeroni de Vall de Hebron, prop de Barcelona, arxi-

ver d'aquell monastir als començos del sigle XVII y autor d'una recopilació historica de aquell casal relligiós fins al any 1600. Era home molt erudit, y va acavar la seua vida al any 1616.

Balsa. *f.* *Naut.* Embarcació formada per unes posts lligades. **Balsa.**

Balsalobre (Alfons). *Biog.* Escripitor relligiós y framenor, autor d'una obra biografica dels catalans martres al Japó, publicada al any 1618.

Balsamera. *f.* Potet pera conservar el básem. **Balsamerita.**

Balsámich, ca. *adj.* Relatiu al básem. **Balsámico.**

Balsamilla. *f.* *Bot.* Planta. **Balsamina.**

Balsamita. *f.* *Bot.* Balsamita.

Balsareny. *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Vich, part. jud. de Manresa.

Balsells y Pasqual (Joaquim).

Biog. Catedratic de fisica, apotecari, y autor de variades obres. Va ésser el primer facultatiu en definir la naturalesa microbiològica del cólera, al any 1854. Era nadiu de Sant Martí de Provençals, y va morir a Barcelona al any 1878.

Balsells (Sant Andreu de). *Geog.* Caseriu del terme de Vilanova de Sau, prov. de Barcelona.

Básem. *m.* Bálsamo. || *Bot.* Planta. Hierba callera, bálsamo de jardín. Reina d'olor suau. **Bálsamo.** || *Farm.* Medicament pera ferides y llagues. **Bálsamo.** || — **de Copahu.** Bálsamo de Copaiha. || — **de Judea.** Bálsamo de la Meca. || — **de Maria.** Bálsamo de Maria. || — **de Tolú.** Bálsamo de Tolú. || — **del Perú.** Planta. **Bálsamo peruviano.** || — **Suor.** Opo-bálsamo. || — **Universal.** *Quim.* Elixir. Bálsamo universal. || **Es un básem.** *Loc. fam.* Tractantse d'un menjar o d'una beguda excelent. **Es un bálsamo, es un ambar.** || **Esser un básem.** *Fr. fam.* **Aconortar.** **Con-**

- solar. || **Tindre bálsem de tranquil·litat.** *Fr. fam.* Tindre cabals. Poseer fortuna.
- Baltá.** *Geog.* Caseriu del terme de La Llacuna, prov. de Barcelona.
- Baltasana (Tossal de la).** *Orog.* A la vora de Prades, prov. de Tarragona, a 1200 metres de altitut.
- Baluart.** *m.* Fortificació. **Baluart, bastión.** || *Met.* Amparo, defensa. **Baluart.**
- Baluarda.** *f.* Armatoste. || *Fig.* Persona enutjosa. **Sombrajo.**
- Balust.** *Geog.* Caseriu del terme de Salás (Lleida).
- Balustrada.** *f.* Renglera de balustres. **Balaustrada.**
- Balustrat.** *adj.* Balaustrado, balaustral.
- Balustre.** *m.* Columneta treballada, que forma part de les baranes, balcons, etc. **Balaustre.** || *Met.* Troços de fusta tallats a mida, pera emplearlos a la construcció de cadires. **Palos, travesaños.**
- Balustret.** *m. dim.* Balaustrillo.
- Balvey y Parés (Tomás).** *Biog.* Escriptor y apotecari, nadiu de Cardedeu y mort a Barcelona (1790-1852). Pertanyia a diverses acadèmies, y al any 1830, va ésser nomenat catedràtic del Colegi de Barcelona. Entre les seues obres, cal remarcar la *Nomenclatura farmacéutica*, y les lliçons d'*Aritmètica farmacéutica*.
- Ball.** *m.* Baile, danza. || Espectacle teatral. **Baile.** || — de **Bastons.** Paloteo, paloteado. || — **Rodó.** Baile de botón gordo, de candil, de cascabel ó en rueda. || — de **Sant Victor.** *Med.* Atach convulsiu. **Baile de San Vito.** Corea. || ¿En qué vindrà a parar aquest ball? *Loc. fam.* ¿En qué vendrán a parar estas misas? || **Esser l'amo del ball.** *fr. Met.* Ser dueño ó señor del argamandijo. || **Fer el ball del poll.** *fr. fam.* Concomerse. || **Fioar en el ball.** *fr. Met.* Meter en la danza. || **Haverhi un ball de bastons.** *fr. Met. fam.* Haber paloteo, paloteado. moros y cristianos. || **Una vegada posats al ball, ballém.** *Loc. Met.* Puestos en el borrico, echemos á andar.
- Ball (La).** *Geog.* Arrabal del terme de Campmany, prov. de Girona.
- Ballá (La).** *Geog.* Caseriu del terme de Fontrubí, prov. de Barcelona.
- Ballabriga.** *Geog.* Poblet del bisbat de Lleida, prov. d'Osca, part. jud. de Benabarre.
- Ballades.** *f.* Baile ó danza en la plaza pública.
- Ballador, a. m. y f.** Qui balla. **Ballador.** || *Anat.* Ossos conjuntats. **Chueca.**
- Balladoret, a. m. y f. dim.** Balladorcillo.
- Ballar. v. n.** Danzar. || Moures alguna cosa. **Ballar.** || Vindre una cosa ampla. **Nadar.** || **Ballar en algún negoci.** *fr. Met. fam.* Jugar, danzar en algún asunto. || **Ballar l'aigua davant dels ulls.** *Mod. verb.* Traerle las pajarillas volando. || **Ballar pèl cap.** *fr.* Bullir por la cabeza. || **Ballar per un peu.** *Mod. verb.* No caber en el pellejo, andar ó estar en un pié como grulla. || **Ballar segons el só que toquen.** *Mod. verb.* Bailar al son que tocan, ó cual el tiento, tal el tiempo. || **Ballar sense ordre ni concert.** *fr.* Desconcertarse. || **Esser capaç de ballar dalt d'un punxó.** *fr. fam.* Ser capaz de ballar en la punta de una veleta. || **Fa de mal ballar ab el ventre buit.** *Ref.* Seca la garganta, ni gruñe, ni canta. || **Fer ballar.** *fr.* Hacer bailar. || **No'es pot ballar d'empentes.** *fr. Met.* Cada paso es un tropiezo. || **Treure a ballar.** *fr.* Sacar á danzar.
- Ballari.** *m. Bot.* Flor de l'atzavara. Flor de la pita.
- Ballarida.** *f. Bot.* Planta papa-veracia. Pamplina, zapatitos de la Virgen.
- Ballarós, a. adj.** Bailarín.

Ballaruga. *f.* Ballarúsca. Agalla.

|| *Ter.* **Ball rodó.** || **Anar com una ballaruga.** *fr.* Ser move-dizo.

Ballarumes. *fr. Ter.* **Pampallugues.**

Balle (Joan). *Biog.* Doctor en drets, nadiu de la comarca de Tarragona, autor d'obres jurídiques, orador eloqüent, y diputat a les Corts de Cádiz de 1810, que va presidir, essent ponent de molts dels seus treballs.

Ballena. *f.* Ballena.

Balles. *f.* **Ballades.** || **Anar a Balles.** *fr.* Ir al ball, ir a ballar.

Ballesca (Jaume). *Biog.* Musich y cantant de renom a mitjans del segle XIX. Havia cantat de baix als mellors teatres d'Europa, y va morir a Londres al any 1879.

Ballesta. *f. Mil.* Màquina antiga pera llençar projectils. **Ballesta.** || Arma pera llençar fletxes.

Ballesta. || *Art. y of.* La del torn.

Ballesta. || Al carro. **Ballesta.** ||

A tret de ballesta. *fr. Met.*

Distància. **A tiro de ballesta.** ||

Armar la ballesta. *fr.* Armar la ballesta. ||

Cavalcar la ballesta. *fr.* Montarla. **Encabalar la ballesta.** ||

Estar la ballesta a trinquar. *Loc. ant.* En el disparador. ||

Nou de ballesta. Os pera armarla. **Nuez de la ballesta.**

Ballestá. *Geog.* Caseriu del terme de Les Penelles prov. de Lleida. ||

Veïnat del terme de Arbell prov. de Lleida. ||

Caseriu del terme de Santa Margarida, prov. de Barcelona.

Ballestada. *f.* Tret de ballesta.

Tiro de ballesta.

Ballestar. *Geog.* Poble del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló de la Plana.

Ballestassa. *f. aum.* Ballestón.

Ballestejar. *v. a. Ant.* Tirar ab la ballesta. **Ballestar.**

Ballester. *m.* Qui fa ballestes; qui tira ab la ballesta. **Ballester.** ||

en taula. **Ballester**

allistat. **Ballestero** de tabla. ||

Soberch. **Ballestero** de refuerzo.

Ballester (Diech Joaquim).

Biog. Advocat de Lleida (1824-

1865), y erudit historialre, au-

tor de una bona memoria pro-

posant reformes locals. Pertanyia a doctes corporacions y

era corresponent de l'Acadèmia de la Historia. ||

(Jaume) Remarcable canonista de les

derrerries del segle XVIII: era

canonge de Tarragona y nadiu de Barcelona. ||

(Joan) Distingit pintor escenógraf,

barceloní, que va deixar als

teatres d'Espanya, mostra del

seu valer. Va morir a Barcel-

lona al any 1868. ||

(Joseph) Relligiós agustiní, catedrà-

tich de teologia a l'Universitat de Lleida, y un dels mellors

oradors del seu temps. Era bar-

celoní, morint a Palamós al

any 1668. ||

(Miquel) Escrip-

tor místich, y remarcable pre-

dicador, canonge de la Cate-

dral de Barcelona, que va mo-

rir al any 1884. ||

(Ramón) Musich, deixeble d'En Bottesi-

ni; no hi havia qui l'avesatgés

en la viola y el contrabaix, ha-

vent assolit molts aplaudiments.

Era nadiu de Vilanova y Geltrú,

(1819-1854). ||

y Bellver (Francesch) Enginyer,

nadiu de Tortosa, mort a Ches-

te (1833-1867). Va seguir la car-

rreira de marina, havent des-

empenyat càtedra y escrit

alguns treballs de construcció

naval.

Ballestera. *f. Bot.* **Elebor**

Blanch.

Ballesteria. *f.* Art de jugar la

ballesta; carrer ahont s'estab-

lien els venedors de ballestes.

Ballesteria.

Ballesteta. *f. dim.* Ballestilla.

Balleta. *Geog.* Caseriu del terme

de Culerà, prov. de Girona.

Ballira (La). *Geog.* Veïnat de

Urús (Girona).

Ball-Manetes. *m.* Joch de criatur

res petites. **Palpar.**

- Ballot y Torres (Joseph Pau).** *Biog.* Gramàtic i escriptor nadiu de Barcelona, ahont va morir al any 1821, quan la febre groga. Va escriure obres didàctiques i entre elles la *Gramàtica y apologia de la llengua catalana* (1814) primer llibre que fonamenta l'esclat del renaixement de la nostra parla, tan oblidada llavors.
- Baltarga.** *Geog.* Caseriu de Bellver (Lleida).
- Ballús (Collet de).** *Geog.* Al camí de Berga a Casserres, entre les rieres de Clará y d'Avià.
- Bamba.** *f. Ter. vulg.* Sort, casualitat. Chiripa.
- Bambolejar.** *v. n.* Balandrejar. Bambolear.
- Bambollar.** *v. n.* Bombollar.
- Bambú.** *m. Bot.* Planta gramínea que s'emplea pera la construcció y ornat. Caña de Indias, Bambú.
- Ban.** *m.* Bando: Crida, multa, edicte. || **Pagar el ban.** Pagar la pena, la multa. || **Sots ban.** *m. adv. Ant.* Bajo pena.
- Bana.** *Geog.* Caseriu de Tirvia, prov. de Lleida.
- Banat.** *Geog.* Veïnat del terme de Vilanova de Banat (Lleida).
- Banca.** *f.* Banca. || **Joch de cartes.** Banca. || **Caure de la Banca.** *f.* Caer de la banca.
- Bancaç.** *m. augment.* Bancazo, bancaza.
- Bancada.** *f. Arquít. Ant.* Viga. Alfarda. || Travesser de fusta pera les portes y finestres. Alfajia. || Al conreu del camp, la llenca de terra entre tira y tira del sembrat. Almanta. *Art. y of.* Taulell dels abaixadors. **Bancada.** || *Naut.* Tauló ahont seuen els que remen. **Banco remero.** || Peça que sosté el teler o la màquina. **Bancada.**
- Bancades.** *f. Art. y of.* Montants, costats de les màquines de debanar y de teixir. **Bancadas.**
- Bancal.** *m.* Feixa de terra plantada. **Bancal.** || Drap pera tapar els banchs. **Bancal.**
- Bancoal dels Ars.** *Geog.* Veïnat de Solsona.
- Bancoalet.** *m. dim. de Bancoal.* Bancoalito.
- Bancarrotta.** *f.* Bancarrota, quiebra.
- Banch.** *m.* Banco. Tauló ab petxes o cames, pera asseuerers els artistes, els estudiants, etc. **Banco.** || El de l'enclosa pera els claus. **Macho, banco.** || *Art. y of.* Els dels fusters. **Banco.** || El dels serradors. **Burro.** || A les embarcacions de remes. **Banco.** || A les prempses. **Meseta.** || La casa o establiment ahont ab premi s'hi deposita el diner. **Banco.** || —d'arborar. *Naut.* Banco de arborar. || —de les mentides. **Mentidero.** || —de la paciència. *Naut.* El de devant del pal de messana. **Banco de la paciència.** || —de la pigricia. **Banch de càstich.** **Càncana.** || —de l'obra. **Banco de los obreros.** || —de proa. **Banco de proa.** || —de petjat. *Ant.* Arma de siti. **Banco pinjado.** || —de Sorra. *Hidrog.* Banco de Arena. || —del ters. *Naut.* El que segueix més a popa, al de arborar. **Banco del tercio.** || **Banchs del fré.** *fr.* Camas del freno. || **Algú seu en aqueix banch que no s'aprofita y a altre fa dany.** *Fr.* Alguno está en el escaño, que á sí no aprovecha y á otro hace daño. || **Esser al banch de la paciència.** *fr. Met.* Estar en el banco de la paciència. || **Quedarse al banch dels ases.** *fr.* Quedarse en el banco de los burros.
- Banchs.** *m. Naut.* Fustes atravessades a coberta ahont hi seuen els mariners. **Bancos.**
- Banchs (Esteve).** *Biog.* Fra menor, nadiu de Barcelona que va morir a Messina al any 1749. Era bon escriptor y va ocupar llocs significats, entre altres el de Comissari general de Terra Santa y secretari del generalat a Roma.
- Bancó (Riera de).** *Hidrog.* Riera que del Plá de la Calma, fa

- son curs envers Aiguafreda. || — Font de la vora de Riells del Fay. || — *Geog.* Caseriu d'Aiguafreda. || Veïnat de Tagament.
- Banda.** *f.* Lloch o costat. Lugar, costado, lado, banda. || Insignia. Banda. || Aplech de musichs. Banda. || Colla, partit. Banda, partido. || Deixar o anar a la banda alguna cosa. Separar, dejar á un lado. || De banda a banda, o d'una banda al altre. *Loc.* De banda á banda, de parte á parte.
- Bandarra.** *f.* Haragana, holgazana, abandonada.
- Bandarraia.** *f.* *Náut.* Mall pera clavar els ferros grossos. Bandarraia.
- Bandeig.** *m.* *Ant.* Destierro, abandonado.
- Bandejar.** *v. a.* Desterrar, proscribir.
- Bandejat, da.** *p. p.* Desterrado, proscrito.
- Bandera.** *m.* Guardia rural, guardián de término.
- Bandera.** *f.* Enseña, bandera, pabellón. || — de recluta. Escamot pera allistar soldats. Bandera de recluta. || *adj.* Rodaire. Andariego, azotacalles. || *Com.* Drets de importació. Bandera. || — Blanca. Senyal de pau. Bandera de paz. || A bandera oberta. *Expr.* Ab llibertat. A banderas desplegadas. || Alsar bandera. *fr.* Levantar bandera, hacerse cabeza de bando. || Arborar la bandera. *fr.* Alçarla. Enarbolar la bandera. || Assegurar la bandera. *fr.* *Náut.* Asegurar la bandera. || Baixar bandera. *fr.* Arriar la bandera. || Batre bandera. *fr.* Batir bandera. || Eixir ab banderes desplegadas. *fr.* Honor militar. Salir con banderas desplegadas. || Seguir bandera. *fr.* *Fam.* Esser de la meiteixa opinió. Seguir bandera.
- Banderejar.** *v. n.* Rodar, vagar. Bigardear.
- Banderer.** *m.* Abanderado.
- Bandereta.** *f.* La de torra o cam-
- panar. Veleta. Panell. || *Met.* Persona inconstant. Veleta. || La que'ls torers claven als toros. Banderilla. || Tirar banderetes a algú. *fr.* *Met.* Paraulles picantes. Poner banderillas.
- Banderiller.** *m.* Nom castellanicat, del torer que clava les banderetes a la cursa. Banderillero.
- Banderoia.** *f.* Gallardete, banderoia.
- Bandeta.** *f.* *dim.* de banda. Bandita.
- Bandinella.** *f.* Franja o cortina als prestatges de les botigues. Cortinilla.
- Bandol.** *m.* Bando. || Dividir en bándols. *fr.* Banderizar, abanderizar.
- Bandola.** *f.* Instrument musich de quatre cordes. Bandola. || Abrich pels infants. Mantilla. Bolquer.
- Bandoler, a.** *m. y f.* Salteador, bandido, bandolero.
- Bandolera.** *f.* Banda de cuiro pera dur la tercerola el soldat de cavall. Bandolera.
- Bandoleresch, ca.** *adj.* Relatiu al bandoler. Bandoleresco.
- Bandoli.** *m.* Guitarró. Bandolín.
- Bandolina.** *f.* Decuit pera mantindre el cabell pentinat. Bandolina.
- Banduffell.** *m.* *Ter.* Baldó.
- Bandurria.** *f.* Instrument musich. Bandurria.
- Bánova.** *f.* Vánova, colcha.
- Banovat, da.** *adj.* Encoixinat. Acolchado.
- Banovér.** *m.* Qui fá o ven bánoves. Fabricante ó vendedor de colchas.
- Banquer.** *m.* Banquero.
- Banquet.** *f.* *dim.* Banquillo. || Convit espléndit. Banquete. || *Art. y of.* Peça que subgecta el pestell del pany. Picolete.
- Banqueta.** *f.* Tamburet, o assento baix. Banqueta. || *Arquit.* Basa en quina s'alça l'edifici. Embasamiento. *Fort. y Náut.* Banqueta. || Vellador. || Banquetes de popa. *Náut.* Lloch

- dels passatgers al bot. Bancos. de popa.
- Banquetejar.** *v. a. y n.* Donar convits. Banquetear.
- Banua.** *f.* Bánova. Vánova.
- Banús (Francesch).** *Biog.* Advocat y escriptor barceloní, que va mostrar la seua erudició als treballs d'assumptes jurídichs històrichs. Al any 1816, pentanyia a la Academia de Bones Lletres. || — y **Gorgui (Gayetà).** Metge militar barceloní, mort al any 1888, que va ferse remarcar per les seues observacions, fruit de llarga experiència en malalties contagioses. Havia ingressat a la seua carrera al 1846, y era autor de treballs de valúia.
- Banús (El).** *Geog.* Caseriu del terme de Tagamanent, prov. de Barcelona.
- Bany.** *m.* Baño. || Pica ahont se prenen banys. Baño. || *Pint.* Capa de color. Baño. || *Art. y of.* Líquit colorit donat a la fusta, pera barnicarla després. Baño. || Bany de sorra. Baño de arena. || Bany de cera, de sucre, etc. || Bany de Maria. Baño de María. || Tindre no més que un bany. *Loc.* Tener ligera tintura.
- Banya.** *f.* Cuerno, asta. || La dels insectes. Antenas. || *Fam.* Bony de resultes d'un cop. Bollo, chichón. || — de cervo. *Bot.* Planta. Cuerno de ciervo. || *Bot.* Banya de cabra. Alholva. || Abatre a algú les banyes. *fr. Met.* Eajar los bríos. || Ahont fica o clava la banya, no hi ha qui li tregui. *fr. Fam.* Clavar un clavo con la cabeza. || Apuntar les banyes. *fr.* Començar a sortir. Apitonar. || De detrás, al rei li fan banyes. *Ref.* Gente loca, coméis de mi rabo y no de mi boca. || Fer portar banyes. *fr.* Faltar la muller a la fidelitat conjugal. Poner los cuernos, encornudar. || Ficar la banya. *fr. Fam.* Encajársela á uno en la cabeza. || Tot és hù portar les banyes o ferles dur. *Ref. Met.*
- Iron.* Más vale con mal asno contender, que leña á cuestras traer.
- Banya (Punta de la).** *Hidrog.* Punta sorrenca que forma el port natural dels Alfachs a les gòles del Ebre y Sant Cárles de la Rápita.
- Banyada.** *f.* Cornada.
- Banyador, a.** *m. y f.* Qui banya. Bañador. || Lloch fangós ahont els porchs senglars s'hi revolquen. Bañadero, baña, bañil.
- Banyadora.** *f.* Pila de baño, baño
- Banyagaire.** *adj.* Cornudo.
- Banyar.** *v. a.* Bañar. || Tocar a la aigua alguna cosa. Banyar. || Banyarse en aigua ros. *fr. Met.* Bañarse en agua rosada.
- Banyarse.** *v. r.* Bañarse.
- Banyarricar.** *m.* Cert escarabat. Algavoro.
- Banyarriquer.** *m.* Banyarricar.
- Banyells (Port de).** *Orog.* Un dels ports pirinenchs a la frontera d'Andorra.
- Banyer, a.** *m. y f.* L'amo o bé qui cuida dels banys. Bañero.
- Banyera.** *f.* Pica que serveix pera banyarse. Bañera.
- Banyeres.** *Geog.* Caseriu del terme de la Vansa, prov. de Lleida. || — Poble de la prov. de Tarragona, bisbat de Barcelona, part. jud. del Vendrell.
- Banyes (Coll de).** *Orog.* Collada de 1646 metres d'alt, al Canigó.
- Banyet.** *m. dim.* Cornuelo.
- Banyeta.** *m.* Nom que s'apropia al mal esperit. Diablillo. || *f. dim.* Cuernecito. || *fr.* Les dels insectes. Antena.
- Banyeta (La).** *Geog.* Caseriu de Palol de Rebardit, prov. de Girona.
- Banyista.** *m.* Bañista.
- Banyó.** *m.* Al teler mecánich. Cuerno.
- Banyoles (Comarca de).** *Geog.* Comarca natural de la antiga Catalunya, que are pertany a la prov. de Girona. Els seus líndars, son la comarca del Empurdá, La Selva, El Gironés y La Garrotxa, atravesantla de N. O. a S. E. al riu

Terri que conflueix al Ter. Les aigües del Fluvià colen entre La Garrotxa y l'Empurdà, al N. de la Comarca de Banyoles.

||—Vila de la prov. bisb. y part. jud. de Girona, a la vora del estany que porta el seu nom.

Banyoli. *m.* Cuerno, cuerna.

Banyons. *m.* Ter. Bajoques, tabelles de les monjetes tendres. Vaines.

Banyots. *m.* Naut. Extrems de les branquetes dels arbres. Cuernos.

Banya (Els). *Geog.* Veïnat del terme de Prats de Molló. ||—de **Sanillés.** Caseriu del terme de Llès, prov. de Lleida. ||—de **Sant Vicens.** Caseriu del terme de Castellnou (Lleida).

Banyuls (Coll de). *Orog.* Collada del Pirineu gironí, a la vora de Sant Quirze de Culera. ||—dels **Aspres.** *Geog.* Poble de la Catalunya francesa a la vora del Ter. ||—**Sur mer.** Poble a la vora del mar, al cantó de Argelès, antiga Catalunya.

Banyut, da. *adj.* Cornudo. || *Zool.* Antenado.

Banzim-banzâm. *f.* Ter. Dona bruta. Estropajo.

Bao. *m.* Naut. Viga del pont de la nau, o del sostre. **Bao.** ||—d'aire. **Bao de aire.** ||—de cofa. **Bao de cofa.** ||—**Llevadiç.** **Bao levadizo.** ||—**Mestre.** **Bao maestro.** ||—dels **tambutxos.** **Bao del tambor, baos de las ruedas.**

Baptismal. *adj.* Bautismal.

Baptisme. *m.* Bautismo. || *f.* Certificació d'estar batejat. Fé de pila, de bautismo.

Baptista. *n. p.* Bautista.

Baptisteri. *m.* Lloch ahont hi ha la pica de batejar. **Baptisterio, bautistorio.** || *Fig.* Soroll, rebombori. Ruidos.

Baqueira. *Orog.* Cim de la Vall d'Arán.

Baquejar. *v. n.* Naut. Navegar ab veles quan la corrent del vent és favorable. **Baquear.**

Baquero (Joseph M.^h). *Biog.* Es-

caquista de renom universal, mort a Madrid al 1903. Era català y va ésser professor al Institut provincial de Barcelona, mes dominant com pochs el joch d'escachs va assolir en les seues combinacions tanta reputació, que la premsa de tot el mon reproduïa les seues partides.

Baqueta. *f.* **Baqueta.** Burxa pera atacar la escopeta. **Baqueta.** || Manetes pera tocar el tabal. **Baquetas, palillos.** || Vergues o corretges pera açotar. **Baquetas.** || **Manar a baqueta.** *fr. fam.* Ab despotisme. **Mandar à baqueta.** || **Passar per les baquetes.** *fr.* Castigar. **Baquetejar, pasar por las baquetas.** || **Tractar a baqueta.** *fr. Fam.* Tractar à baqueta.

Baqueteig. *m.* Baqueteo.

Baquetejar. *v. a.* *Ant.* Castigar a baquetes. **Baquetejar.**

Baquetes. *f.* *Entom.* Cert caragol. **Baquetas.**

Baquetó. *m.* Barreta de ferro pera netejar les armes de foch. **Baquetón.**

Bar. *m.* Ter. Fals, traïdor. **Pérfido, traïdor.**

Bar. *Geog.* Caseriu del terme de Toloriu (Lleida). ||—Veïnat de Bellver (Lleida).

Bara. *Biog.* Comte feudatari de Barcelona al any 801. governador del ducat de la Septimània al any 817 y desposseït dos anys més tart, acusantlo de traïció als franchs.

Bará (Arch de). *Arqueol.* Monument capdal de l'època romana, que's serva a la carretera de Barcelona a Tarragona, entre Torredembarra y Vendrell. Se creu consagrat al emperador Trajà. ||—**Mare de Deude.** *Geog.* Santuari al terme de Creixell, prov. de Tarragona.

Baradó. *m.* *Ictiol.* Barat petit. **Caballa.**

Baral del Acatá. *Geog.* Caseriu del terme de Sant Andreu de Llevaneres. ||—de la Vall. Veï-

- nat del meteix terme. || —**del Massorra**. Caseriu del propi terme. || —**del Torrent**. Barri del meteix. || —**de Montanya**. Caseriu del terme de Sant Genís de Vilassar, prov. de Barcelona.
- Baralla**. *f.* Riña, pelea. || **Baralles** de muller y marit, de la tau-la al llit. *Ref.* De baldón de marido, nunca zaherido.
- Barallador**, *a. m. y f.* *Ant.* Pendenciero, quimerista.
- Barallar**. *v. a.* Pelear, contender.
- Barallarse**. *v. r.* Disputarse, reñir.
- Barallat y Faiguera (Celesti)**. Advocat y publicista, mort a Barcelona, la seua ciutat nadi-va al any 1903. Era crítich atil-lat, y un dels col·laboradors més significats de *La Renaixensa*. Era entusiasta de l'obra de En Clavé. || —**(Heribert)**. Ferm catalanista, germá del anterior, y mort al 1901 a Barcelo-na. Era un dels professors mercantils, més entusiastes de la carrera, havent fundat al any 1871 la Academia Científich mercantil. Va ésser un dels primers socis del excursionis-me, una volta fundada al any 1876 l'Associació catalanista.
- Baralt y Torras (Joseph)**. *Biog.* Distingit pilot y ferm patri-ci nadiu d'Arenys de Mar y mort a la meteixa vila (1740-1829). Als començos del segle XIX va fundar a Arenys de Mar, una Escola de náutica, que'l rei En Carles IV va declarar baix la seua protecció, nomenant al ensemps a En Baralt tinent de navili, premiant els seus pa-triòtichs serveis.
- Barana**. *f.* Baranda. || Braç de car-ruatge. Vara limonera. || La dels ponts. Acitara, guardalado. || La del terrat o llochs enlai-rats. Antepecho, pretil.
- Baraneta**. *f. dim.* Barandilla.
- Barat**. *m.* Ictiol. Peix. Caballa.
- Barata**. *f.* Cambi. Barata, trueque, cambio, permuta.
- Barata y Montanyá (Fran-cesch)**. *Biog.* Escriptor y autor del llibre *De les dones més fa-moses en les histories*. Era cano-nge de Barcelona al segle XVI, y prior durant llarchs anys, del hospici de Montserrat a Roma.
- Barata (La)**. *Geog.* Caseriu del terme de Matadepera, prov. de Barcelona.
- Baratable**. *adj.* Lo que's pot ba-ratar. Cambiable.
- Baratador**, *a. m. y f.* Qui fa ba-rates. Baratador. || *Ant.* Tram-pós. Tramposo.
- Baratar**. *v. a.* Trocar, cambiar. || Coses de poch valor. Camala-char. || Qui barata el cap se grata. *Ref.* Quien bien tiene y mal escoge, por mal que le vaya, no se enoje.
- Baratat**, *da. p. p.* Trocado, cam-biado.
- Barater**. *m. Ant.* Qui a les cases de joch cobra el barato. Bara-tero. || Qui va molt a les cases de joch. Gaitero.
- Barateria**. *f. Ant.* Engany. Bara-teria. || Compra d'un servei prestat per un funcionari. Co-hecho, soborno. || *Com. Mar.* Pér-dua voluntaria. Barateria.
- Baratet**, *a. adj. dim.* Baratito.
- Baratissim**, *a. adj. sup.* Barati-simo.
- Barato**. *m. y adj.* Barato. || Estre-nes donades pels jugadors.
- Barato**. || Venut o comprat per poch preu. Barato. || Fàcil de realisar. Barato. || *adv. m.* Bara-to. || **A barato**. *m.* A trueque. || **A bon barato**. *m. adv.* Ligeramente. || **Cobrar el barato**. *fr. Met.* Imposarse. Cobrar el bara-to. || **Donar de barato**. *fr. Fam.* Dar de barato. || **Fer barato**. *fr.* Vendre a baix preu. Hacer ó vender barato. || **Lo barato és car**. *Ref.* Lo barato es caro; lo ruín y malo, de balde es caro; quien se viste de mal paño, dos veces se viste al año. || **No hi ha cosa més barata que la que es compra, o No hi ha cosa més barata que la que's pa-**

ga ab diners. *Ref.* No hay cosa más barata que la que se compra.
Baratura. *f.* Baratura.
Barb. *m.* *Ictiol.* Peix de riu. Barbo.
 || Granets que surten a la barba. Barros. || **Barb petit.** *dim.* Barbillo.
Barba. *f.* Part de la cara desso- ta la boca. Barba. || Pel que neix a la banda inferior de la cara. Barba. || Grapat de pel a la barba del bestiar cabriu. Barba. || Bolet menjivol. Seta. || Actor que als teatres representa el paper de vell. Barba. || — de Aaron. *Bot.* Sarriassa. || — de cabra. *Bot.* Planta. Bar- bajo. || — de caputxi. *Fam.* Bar- ba llarga. Barba de capuchino. || — de gitano. *Expr.* Mal cui- dada. Barbas de zamarro. || — de Jupiter. *Bot.* Barba de Jove. || Barba remullada, és mitj afaitada. *Ref.* Barba remojada, medio rapada. || Barbes honra- des. *Loc.* Home de bé. *f.* Hom- bre honrado. || Cantin papers y mentin barbes. *of.* Callen barbas, y hablen cartas. || Com més poques barbes, més poca vergonya. *Ref.* A poca barba, poca verguenza. || Dir a les bar- bes. *fr.* Decir á la barba, ó en las barbas. || Fer barba. *fr. industr.* Els fils trencats que pengen als teixits. Colgar barba. || Fer- se barba d'or. *fr. Met.* Hacerse de oro. || La barba banyada, pren l'aixuta. *Loc. Met.* Barba remojada, lleva ventaja al rapar- la || La barba de molts colors, sols la porten els traidors. *Af.* Sólo la llevan traidores, bar- ba de muchos colores. || Mentir per la barba. *Loc. ant.* Mentir descaradamente. || Negre de barba. Barbinegro. || Per bar- ba. *m. adv.* Por barba, por perso- na, por cabeza. || Posar barba. *fr.* Eixir pel. Barbar. || Punyir la barba. *fr. Ant.* Apuntar el bozo. || Quan vegis la barba de ton vei pelar, posa la teua a remullar. Cuando la barba de tu vecino vieres pelar,

echa la tuya á remojar || **Qui no guarda, may alça barba.** *Ref.* Quien guarda, halla; y quien cria, mata. || **Tindre poques barbes.** *fr.* Poca experiencia o curta etat. Tener pocas barbas. || **Tin- dre un pam de barba.** *fr. Met.* Tener tantas barbas. || **Tremol- lar la barba.** *fr.* Temblar la barba.

Barba (Anselm). *Biog.* Remarca- cable compositor musical barce- loni (1848-1883), autor d'enco- miades y nombroses obres de de bon estil relligiós. Va ésser mestre de capella y organer de Santa Agna a Barcelona. || — y Bendad (Joseph). Mestre de capella y compositor de músi- ca sacra, nadiu y mort a Bar- celona (1804-1881). Va ésser mestre de les catedrals de Gi- rona y de Valladolid. || — y Ro- ca (Manel). Advocat y disting- git patrici, que va pendre part a l'organissació de la Junta su- prema de Catalunya durant la guerra de la Independéncia, y va ésser un dels homes de ma- jors iniciatives pera deixondir després d'aquella lluita, l'es- perit y la riquesa de la seua ter- rra. Va organisar y costejar en part l'hospital y l'hospici de Vilafranca del Penadés, en quina vila havia nascut y va morirhi. (1752-1824).

Barbablanch. *adj.* Barbicano, bar- biblanco.

Barbacana. *f.* Als teulats. Alero, vuelo. || Fortificació devant de la muralla. Falsabraga. || Paret que envolta la plaça d'alguna iglesia. Barbacana. || Teuladeta o emposticat demunt de les fi- nestres. Sobradillo.

Barbacerrat. *adj.* Barbiespeso, ce- rrado de barba.

Barbada. *f.* Parlant de cavalga- dures, la part de baix de les barres. Barbada. || *Ictiol.* Peix. Barbada. || *f. Mar.* Corda pera subjectar el bauprés. Barbi- quejo.

Barbadet. *adj. dim.* Sarbadillo.

- Barbafort.** *adj.* Que té'l pel de la barba fort. **Barbitaheño.**
- Barbafresch.** *adj.* Ben paregut. **Barbilucio.** || Afaitat de poch. **Barbihecho.**
- Barbagris.** *adj.* Barbirrucio.
- Barballa.** *f. Bot.* Planta. **Apagallums.**
- Barballera.** *f.* Sota barba. **Papada, papadilla.** || La dels cavalls. **Barbada.** || La dels porchs. **Cogullada.** || La dels galls. **Barbas.** || Corretja o cadeneta posada sota la barba. **Barbada.** || Verrugues que tenen algunes cabres sota la barba. **Marmella.**
- Barballeres.** *f. Bot.* Planta de les compostes. **Escorzonera.**
- Barballó.** *m. Ter.* Espiego.
- Barbamech.** *adj.* Barbilampiño.
- Barbanegre.** *adj.* Que té negra la barba. **Barbanegro.**
- Barbapunyent.** *adj. Ant.* Que comença a posar barba. **Barbiponiente, barbisaliente.**
- Barbar.** *v. n.* Posar barba. **Barbar.**
- Barbara.** *f. n. p.* Bárbara. || **Santa Bárbara.** *Naut.* Santa Bárbara. || **No pensar en Santa Bárbara sino quan trona.** *Ref.* Rogar al santo hasta pasar el tranco; el río pasado, el santo olvidado.
- Barbará (Mateu).** *Biog.* Abat del convent de Sant Felíu de Guixols, que va morir al any 1566. Era a son temps un dels compositors musichs de més renóm.
- Barbará.** *Geog.* Poble de la prov. y diócesis de Tarragona, part. jud. de Montblanch. || — (**Santa Maria de**). Poble de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Sabadell. || — (**Conca de**). Comarca natural que pertany ara a la prov. de Tarragona, y está compresa entre les del Baix Urgell al N. y N. O.; les Garrigues al O.; al S. O. y al S. la serra de Prades; y el camp de Tarragona y la comarca de Igualada al S. E. Té com a accidents orogràfichs les montanyes de Cabra y de Prades, y l'atravessa el riu Francolí. La població més importanta de la comarca és la de Montblanch.
- Barbarana (La).** Caseriu del terme de Santa Fé del Penadés (Barcelona).
- Barbaritat.** *f.* Crudeltat, feresa. **Barbaridad.** || Excés, infinitat. **Barbaridad.** || Disbarat. **Barbaridad.** || **Arrisch** **Barbaridad.** || Es una barbaritat. *Loc. fam.* Es una atrocidad.
- Barbarroig.** *adj.* Barbitaheño. || *m. Ornit.* Aucell que té'l pit roig. **Pitirrojo.**
- Barbarrós.** *adj.* Barbirrubio.
- Barbassa.** *f. aum.* Barbaza.
- Barbat, da.** *adj.* Que té pels a la barba. **Barbado, barbón, barbudo.** || **Home barbat.** En el seu estat viril **Hombre barbado.** || *Met.* De valor. **Barbado.**
- Barbats (Coll de).** *Geog.* Collada del camí de Gironella a Casserres. || — (**Torrentera de**). *Hidrog.* Curs d'aigua que afluixa la riera anomenada de Clará.
- Barbé (Joan).** *Biog.* Relligió y ferm catalanista que va morir a Barcelona al any 1902. Havía publicat nombrosos treballs catòlichs polítics, y s'havía distingit en la predicació.
- Barbejar.** *v. a.* Afaitar. **Afeitar.**
- Barbell.** *m. Ictiol.* Peix més petit que'l barb. **Barbel.**
- Barbens.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, part. jud. de Balaguer.
- Barber.** *m.* Barbero. || *Ictiol.* Peix. **Lampuga.** || **No hi ha barber mut, ni musich que no sigui somogut.** *Ref.* Ni barbero mudo, ni cantor sesudo.
- Barbera.** *f.* La dona del barber. **Barbera.**
- Barberá (Guillém de).** *Biog.* Famos dominich del sigle XIII, nadiu de Reus. Va ferlo inquisidor el Sant pare Gregori IX. Va morir al any 1255. Era un dels consellers del rei En Jaume I, y va ésser bisbe de Lleida. || — y **Canturri (Joseph M.^a).** Prebere y escriptor, na-

- diu de Reus al any 1832. Va ésser catedràtic del Seminari y del Institut de Tarragona, que va dirigir també. Era atil·lat escriptor y poeta, havent-se distingit al genre satíric, y deixant nombroses obres. Als començos del segle xx, va morir al plá de Barcelona.
- Barberench.** *adj.* Barbitampíño.
- Barberet.** *m. dim.* Barberillo.
- Barberia.** *f.* Botiga o lloch pera afaitar. Barberia.
- Barberot.** *m.* Barber que no coneix el seu art. Barberote.
- Barbes.** *f.* Filaces de verdet al fons dels barcos que passen temps al port. **Barbas.** || Arrels primes dels vegetals. **Barbas.** || Costats del paper de fil sense tallar. **Barbas.** || Post del caragol de treballar subsectant el ferro. **Barbas.** || — **de caputxi.** *Bot.* Pels de farigola.
- Barbet.** *Orog.* Puig de 2748 metres al Canigó.
- Barbeta.** *f. dim.* Barbilla, barbita. || Soroll de les dents donant cops a la barba. **Cascaruleta.** || *f. Naut.* Troç pera amarrar coses de poca importancia. **Barbeta.** || *Bot.* Barba de cabra. || **A barbata.** *m. adv. Fort.* A barbata. || *Naut.* A barbata. || **Fer la barbata.** *fr.* Hacer la cascaruleta. || **Tocar la barbata.** *fr.* Afalagar. Pasar la mano por el cerro.
- Barbetar.** *v. a. Naut.* Amarrar ab barbetes. **Barbetar.**
- Barbetat.** *adj. Bot.* Que té arrel·letes. **Barbetado.**
- Barbivermell.** *adj.* Barbirrojo, barbirrojo.
- Barbol.** *m.* Garlito, buitrón, nasa.
- Barboll.** *m.* Qui parla dificultosamente. **Barbullon.**
- Barbollar.** *v. n.* Barbullar.
- Barbollejar.** *v. n. Ter. de Sopenra.* Guarnir les besties. **Enjaezar.**
- Barbotejar.** *v. n.* Barbotar.
- Barbotes.** *Hidrog.* Fonts intermitents a la riera de Tenes, prop de Riells.
- Barbrament.** *adv. m.* Crudelment. **Barbaramente.**
- Barbre, a.** *adj.* Bárbaro. || Fer, crudel, temerari, groller, rústich. **Bárbaro.** || Propi dels barbres. **Bárbaro.**
- Barbrisme.** *m.* Vici contra la pura del·lenguatge. **Barbarismo.**
- Barbuja.** *Geog.* Caseriu del terme de Toloriu, prov. de Lleida.
- Barbut, da.** *adj.* Qui té molta barba. **Barbudo.** || **A dona barbuda de lluny se la saluda.** *Ref.* A la mujer barbuda de lejos se la saluda.
- Barbutija.** *f.* Campaneta de aigua. **Barbutija.**
- Barca.** *f.* Llanxa. **Barca.** || Pera atravesar els rius. **Pontón.** || *Met.* Os del pit dels aucells. **Caballet.** || Vas de metall pera el servei litúrgich. **Naveta.** || *Art. y of.* Peçes de fusta utilitzades pels tintorers. **Barcas.** || — **de creu.** **Barca de cruz.** || — **Cuberta.** *Naut. Ant.* Albatata. || — **de bon vent.** *fr. Met.* Activo. || **Barca de mitjana.** *f.* Falucho. || **Barca parada no guanya nólits.** *Ref.* Badajo de campana, si floreçe no grana. Andando gana la haceña, o no parada. || **Barca plana o de riu.** *f.* Barca chata ó de río. || **Bon vent y barca nova.** *Ref.* La ida del cuervo. || **Embarcarse en barca de canya.** *fr. Met.* Embarcarse con poco ó sin bizcocho. || **La ventura de la barca, és essent jove treballar y a la vellesa cremar.** *Ref.* La mocedad trabajada y la vejez quemada. || **Qui barca ha de passar, ab jornada no ha de comptar.** *Ref.* Quien barca ha de pasar, no cuenta jornada. || **Treure la barca a terra.** *fr.* Sacar la capa ó su capa.
- Barcaç.** *m. aum.* Barcote.
- Barcaça.** *f. aum.* Barcaza. || Barca ab proa rodona y un sol pal al mitx pera vela. **Barcolargo.**
- Barcada.** *f.* Càrrech: viatge al passar un riu; peix que's transporta de la pesca. **Barcada.**

Barcarés. *m.* Conjunt de barques a la platja. Reunión de barcas en playa.

Barcarola. *Mus.* Cançó ab acompanyament musical. Barcarola.

Barcatge. *m.* Dret de barca. Barcaje.

Barcedana (Sant Martí de). *Geog.* Caseriu del terme de Arausis, prov. de Lleida.

Barceló (Antoni). *Biog.* Musich de mitjans del segle XIX, y compositor prestigiós; va establir-se ja d'etat a Madrid al any 1888, dedicant-se ab fruit a l'ensenyança.

Barceló. *Geog.* Caseriu del terme de Sant Martí Sarroca, prov. de Barcelona.

Barcelona (Antoni). *Biog.* Frare benedictí de Montserrat, bon compositor de les derrieres del segle XII. || — (**Antoni**). Matemàtic, astròlech y escriptor dogmàtic de l'ordre caputxina, autor de varies obres, que vivia als començos del segle XVIII. || — (**Feliu de**). Autor de una Instrucció de predicadors, publicada al any 1679. Era frare caputxí. || — (**Francesch**). Escriptor historiograf del segle XVI, autor de algunes obres, entre altres la *Historia dels comtes de Barcelona*. || — (**Joseph de**). Remarcable compositor musich, del segle XII, germà de N'Antoni, y com ell benedictí a Montserrat. || — (**Joseph M.^a**). Gramàtic, y autor de obres en llatí, grec, hebreu, arab, y un lèxic hispà català. Va morir a Sabadell al any 1719, y pertanyia a l'ordre caputxina. || — (**Leandre**). Escriptor didàctic, autor d'una *Aritmètica especulativa y pràctica*. Vivia a la primera meitat del segle XVII. || — (**Lluís de**). Relligiós y arquitecte de molta anomena, que al any 1660, trovant-se a Andalucía, va ésser designat pera donar la seua opinió, res-

pecte a obres de la Catedral de Sevilla.

Barcelona. *Geog.* Una de les quatre províncies en que ha sigut dividida políticament Catalunya. Compren 318 Ajunt. ab 19 part. jud. que son els següents: Arenys de Mar; 7 de Barcelona, Berga, Granollers, Igualada, Manresa, Mataró, Sabadell, Sant Feliu de Llobregat, Tarraça, Vich, Vilafranca del Penadés y Vilanova y Geltrú. La població de la prov. ascendeix a 1.052.977 habitants. || — Cap dels set partits judicials del seu nom, que comprenen les poblacions de Badalona, Barcelona, Sant Adrià del Besós, Santa Coloma de Gramanet y Sarrià, ab un total de 560.259 habitants. || — Ciutat, capital de la prov. y del antic comtat del seu nom, residència de les primeres autoritats de la prov. y del Capitá general y president de la Audiencia de Catalunya. Té 528.946 habitants, y és un dels primers ports del Mediterrani. Està situada entre les boques dels rius Besós y Llobregat, y és ciutat molt industriosa, y comptant ademés ab museus, biblioteques, establiments de ensenyança oficial, y nombroses corporacions literaries, científiques, artístiques y econòmiques. || — (**Plá de**). Comarca natural qu'envolta el terme municipal de Barcelona, y llinda ab la Costa de Llevant, el Baix Vallés y el Plá del Llobregat per la banda de terra, y ab les aigües del Mediterrani.

Barcelona és bona si la bossa sóna: tant si sóna com si no sóna Barcelona és bona. *Af.* Contando con dinero, buena es Barcelona, y aun sin tener dinero, lo sigue siendo.

Barceloneta (La). *Geog.* Caserius dels termes de Centelles y de Vallcebre (Barcelona), dels de Fornells de la Selva, Llo-

- frin, y Sils (Girona) y dels de Serch y La Vansa (Lleida). || — Barri marítim de Barcelona, construït pel Marqués de la Mina, al segle XVIII.
- Barceloní, na.** *adj.* Barcelonès.
- Barcelonisme.** *m.* Incorrecció en la puresa del llenguatge; propòsit de centralisar a Barcelona les manifestacions de la cultura y la riquesa de Catalunya. **Barcelonismo.**
- Barcino.** *Geog. Ant.* Nom de la ciutat de Barcelona, als temps dels romans.
- Barco.** *m.* Barco. || — **Coster.** Barco costanero. || — **de costats recullits.** Buque cerrado de bocas. || — **de molta coderna.** Buque de mucha cuaderna. || — **d'obra marta llençada.** Buque abierto de bocas. || — **de vapor.** Buque de vapor. || — **de vela.** Buque de vela. || — **Llatí.** De veles llatines. Buque latino. || — **Mercant.** Buque mercante. || — **No arborat o sense arborar.** Buque en rosca. || — **Quadro.** De veles quadrades. Buque redondo, cuadro, de cruz. || — **Barco al aigua.** *fr. Naut.* Barco al agua.
- Barcons (Collada de).** *Orog.* A mitjorn de Falgás de Bas, a la ratlla de les prov. de Barcelona y Girona.
- Bardaix, a.** *m. y f.* Sodomita.
- Bardalet.** *Geog.* Caseriu del terme de Sant Agustí de Lluçanès, prov. de Barcelona.
- Bardalohieres (Clot de).** *Orog.* A la Vall d'Arán, a la riera del Maló.
- Bardana.** *f. Bot.* Llapassa.
- Bardarola.** *Ornit.* Au insectívora. Verderón de los setos.
- Bardaula.** *Ornit.* Sit groch
- Barder.** *m.* Zarzal.
- Barderiu.** *Hidrog.* Curs d'aigua. afluent de l'Arija.
- Bardissa.** *f.* Clos d'esbarzers. Bardal. || Esbarzers de montanya. Camerubo. || **Fer bardisses.** *fr.* Bardar.
- Bardissal** *m.* Lloch abundós de bardisses. **Cambronal.** || Lloch tancat de bardisses **Bardeza.**
- Bardosa.** *f. Ornit.* Bardarola.
- Barena.** *f.* Merienda.
- Barenada.** *f.* Barena. || **Fer una bona barenada.** Hacer buena merienda.
- Barenar.** *v. n.* Merendar.
- Baresta (Torrent de la).** *Hidrog.* Torrent que baixa del Coll de Paratges y s'uneix al Garona no lluny de Bost.
- Baretges.** *Orog.* Serra que forma el llindar N. O. a la Vall de Arán. || — (*Tuch*). Puig pirenench de 2080 metres.
- Bargadera.** *Hidrog.* Barrancada que descendeix del Estanyo, afluint al Garona.
- Bargal (St. Pere de).** *Geog.* Caseriu del terme de Escaló prov. de Lleida.
- Bargalló.** *m. Bot.* Margalló. Palmito.
- Bargalló.** *Geog.* Caseriu del terme de Sant Esteve Sarrovières, prov. de Barcelona.
- Bargant.** *adj.* Dolent, astut, brétoí. Bribón, picaro, pillete.
- Bargantaç, ça.** *m. y f. aum.* Pica-ronazo.
- Bargantada.** *f.* Picardía.
- Bargantejar.** *v. a.* Picardear, bribonear, haraganear.
- Barganteria.** *f.* Bellaquería, dishonestidad, picardía.
- Bargar.** *v. a.* Separar les fibres dels vegetals. Agramar, espadar, espadillar.
- Bargás.** *Orog.* Serra de la Vall de Arán, al S. O. de Artiga de Sin.
- Bargo.** *m. Ter.* Espadadora.
- Bargonar.** *v. n. Ter.* Espadar.
- Barguer.** *m.* Braguero.
- Barguer (Francesch).** *Biog.* Musich compositor que al any 1812, era musich major del regiment n.º 21. Va deixar bones composicions de caràcter regional.
- Bargues.** *f.* Eina pera bargar. Espadadora, agramadera.
- Bargueta.** *f.* Bragueta.
- Bargusis.** *Hist.* Poble antich dels ilergetes, a la comarca de Bergusia. (Balaguer).

- Barí. m. Min.** Metall blanch argentí. Barío.
- Baridà. Geog.** Antiga regió catalana, entre la Cerdanya, la Vall d'Andorra y l'Urgell. || — Caseriu del terme de Gramós (Lleida).
- Baríols (Huch de). Biog.** Fra menor, y atitllat escriptor catalá del sigle XIII, que va escriure al 1279, els llibres *D'amorettes y de Vicis e virtuts*.
- Barita. f.** Sulfat de barí. Barlta.
- Bariton. m. Mus.** Veu mitja entre el tenor y el baix. Baritono.
- Barjau, ia. adj. Ter.** Bergant, fácil de enganyar. Redomado, crédulo.
- Barjola. f.** Sarró. Barjuleta.
- Barlés (J.). Biog.** Pintor barceloní, deixeble d'En Simó Gomez, que va sejornar a Paris, la major part de la seua vida, (1865-1888), produint remarcables obres.
- Barlet. m.** Eina de fuster. Barllete.
- Barliquibarloqui. m.** Xarraire. Saltabancos, badajo.
- Barloa. f. Naut.** Corda pera atracar. Barloa.
- Barloar. v. a. Naut.** Atracar. Barloar.
- Barloca. f. Fam.** Tavola. Broma, zambra. || **Prou de barloca. fr. Fam.** Basta de broma ó de chanzas.
- Barlonquera. Orog.** Montanya demunt la conca de la Gireta, a la Vall d'Arán.
- Barlovent. m. Naut.** Barlovento. || **Guanyar el barlovent. fr. Naut.** Avançar. Ganar el barlovento. || **Perdre el barlovent. fr. Naut.** No poder avançar. Perder el barlovento. || **Regatejar el barlovent. fr. Naut.** Regatejar el barlovento.
- Barloventeador, a. adj. Naut.** Barloventeador.
- Barloventejar. v. a.** Barloventear.
- Barnabéu. n. p.** Bernabé.
- Barnades (Miquel). Biog.** Metge del rei y catedràtic del Botánich de Madrit, autor de re-
- marcables obres científiques. Va neixer a Puigcerdá, morint al any 1771. || — y **Clarís (Miquel).** Al any 1791 era segon catedràtic del Botánich a Madrit, havent fet remarcables treballs d'investigació. Va morir al any 1801.
- Barneda. Geog.** Veïnat del terme de Cassá de la Selva (Girona).
- Barniç. m.** Líquit pera cobrir les coses que volen enllustrarse.
- Barniz. || El de la terrixa. Vidriado. || Barniç cristall, de munyeca, de pincell, flatting, tapa.** Diferents noms del que s'aplica a les fustes.
- Barniçar. v. a.** Embarnissar. Barnizar.
- Barnils de Sant Quirze. Geog.** Caseriu del terme de Sant Quirze Safaja (Barcelona).
- Barnois. m.** Suro per la xarxa. Cortizada, encorchadura.
- Barnola. Geog.** Caseriu del terme de Llès (Lleida).
- Barnuç. m.** Albornoz.
- Baró. m.** Títol nobiliari. Barón. || **Naut.** Troç de corda pera el timó. Barón.
- Baró. Geog.** Veïnat del terme de Estach (Lleida). || — (Cases de). Caseriu del terme de Arcalís (Lleida).
- Barobis. m. Naut.** Caps de corda pera lligar la cinta de la mànega. Barloa.
- Baroch. m. Log.** Silogisme. Barocco.
- Baròmetre. m.** Instrument pera observacions atmosfèriques. Barómetro. || — **Mari.** Barómetro marino. || — **Aneroit.** Barómetro aneroid.
- Barona. f. Ant.** Muller del baró o possessora d'una baronia. Baronessa.
- Baronal. adj.** Pertanyent al baró o a la baronia. Baronal.
- Baronia. f.** Territori que pertany al baró. Baronia.
- Baronia (La). Geog.** Caseriu de Puigcerdá (Girona). || — Antiga comarca entre la Cerdanya, la Vall de Ribes y el Bergadà.

- || — **d'Ausies**. Caseriu del terme de Oden (Lleida). || — **de Llinás**. Antich senyoriu del Bergadá. || — **de la Vansa**. Territori entre'l Segre, la serra de Montsech, y el Noguera Ribagorçana. || — **de Montbuy**. Vegis. **Montbuy**. || — **de Rialp**. Regió que comprén alguns pobles de la prov. de Lleida, bisbat d'Urgell, part. jud. de Solsona.
- Baroscopi**. *m.* Instrument pera conèixer les variacions atmosfèriques. **Baroscòpio**.
- Baroy (Joseph)**. *Biog.* Metge militar, nadiu de Barcelona, que vivia a mitjans del segle XIX, y entre quines obres, hi ha una de valúia, nomenada, Descripció del cólera de 1854.
- Barquejar**. *v. n.* Barquear. || **Traginar** per mar o riu. **Barquear**. || **Passejar** per mar al rem o vela. **Pasear** per el mar, **bogar**, **sport náutico**.
- Barquer**. *m.* **Barquero**.
- Barquera**. *f. Ter.* Petita partida de genres. **Barcada**.
- Barquera (La)**. *Geog.* Caseriu del terme de Olérdula, prov. de Barcelona.
- Barqueta**. *f. dim.* De barca. **Barquita**.
- Barra**. *f.* Barra. || — **Pera** les portes. **Tranca**. || Part del cos d'una persona o d'una bestia. **Quijada**, **mandíbula**. || Del tálem. **Vara**. || **Barra (tindre)**. **Audacia**, **desvergüenza**. || Troç de metall preciós, sense treballar. **Barra**, **lingote**. || Les de coure, plom y estany. **Galápago**. || Lloch pera vendre la caça. **Barra**. || **Náut.** Pal pera virar o alçar pes. **Barra**. || Dret pagat pera posar llochs tancats ab barra. **Barra**, **pasaje**. || **Alçar les barres**. *fr.* Montar l'arma de foch. **Amartillar**. || **De barra a barra**. *m. adv. Fam.* **Barra á barra**. || **Deixar algú ab les barres altes**. **Soplarse las uñas**, **quedarse con las manos en la cabeza**. || **Estar en barres**. *fr.* **Estar en barras**.
- || **Jugar o tirar a la barra**. **Jugar**, **tirar á la barra**. || **Mal de barres**. **Mal de quijadas**. || **No poder tirar més la barra**. *fr. Met.* **No poder tirar más la barra**. || **Passar barra**. *fr.* **Tachar y barrear**. || **Penjar les barres al sostre**. *Loc. Fam.* **Estar á diente**, **como paca de bulero**. || **Sentarse les barres**. *fr.* **Afectarse de trismo**, **tener trismo**. || **Tindre bona barra**. *fr. Met.* **Tener buena tijera**, **tener buen diente**. || **Tirar barra**. *fr.* **Tirar la harra**. || **Tirar la barra molt lluny**. **Lanzar muy lejos la barra**.
- Barra (Francesch)**. *Biog.* Mestre de l'escola militar existent a Barcelona a mitjans del segle XVII y autor del breu tractat d'artilleria, imprès per ordre del Concell de Cent al 1642.
- Barra de cómica (Collada de)**. *Orog.* A 2140 metres a la Vall d'Arán, entre'ls rius Tarou y Barradós.
- Barrabés**. *Geog.* Baronia del Pallars a l'etat mitjana, que tenia per cap el poble de Montanuy.
- Barraca**. *f.* Barraca. || Les dels que venen a plaça. **Garabito**. || Les dels carrers pera vendre menjar. **Tabanco**.
- Barracarse**. *v. r.* Fer barraques a la platja pera soplujarse. **Barracarse**.
- Barrada**. *f.* **Trancazo**. || *Art. y of.* Teixit ab barres de gruixos de cotó o d'altra textíl. **Rayada**.
- Barradós**. *Hidrog.* Riuet de la Vall de Arán, que desaigua prop d'Arrós al Garona. || — (**Coll de**). *Orog.* Collada de 2024 metres d'altura a la vora de la Vall d'Inyola.
- Barragám**. *m.* Tela impermeable de pel de cabra: cert teixit de llana. **Barragán**.
- Barragana**. *f.* **Concubina**.
- Barraganet**. *m. Náut.* Peça de la coderna **Barraganete**, **apostura**, **asta**.
- Barral**. *m.* **Portadora tapada** pera traginer. **Barral**. || **Ampo-**

- Ila gran. Redoma.** || Cantl de fusta ab cercols de ferro. **Botijo, càntaro.** || **Barrals (A).** *m. avd.* Molt abundant. **A càntaros.** || **Floure a bots y a barrals.** *fr. Fam.* Llover a càntaros.
- Barraler, a.** *m. y f. Ter.* Qui beu molt vi. **Cuba.** || Qui fá barrals. **Cubero.**
- Barralet.** *m. dim. de barral.* **Botijito, redomita.** || *Bot.* All de bruixa, calabruixer.
- Barralleva.** *f.* Falleba.
- Barraló.** *m.* Barril, tonel.
- Barraloner.** *m.* Qui fa barralons: qui porta vi ab barralons. **Vinatero.**
- Barralonet.** *m. dim.* Barrilejo, barrilete.
- Barram.** *f. Vulg.* Dona pública. **Mujer pública.**
- Barranch.** *m.* Excavació de les aigües de pluja. **Barranco.**
- Barrancós, a.** *adj.* Plé de barranchs. **Barrancoso.**
- Barranquet.** *m. dim. de barranch.* **Barranquito.**
- Barraquer.** (**Joaquim**). *Biog.* Militar y geodesa, nadiu de Sant Feliu de Guixols al any 1835. Pertanyia al cos d'enginyers retirantse de coronel. Era individuu del Institut Geogràfic y estadístich, y autor de remarcables travalls. || — **y de Camps (Ramón).** Sacerdot y escriptor místich, nadiu de Sant Feliu de Guixols, autor d'una bona obra relligiosa, publicada al any 1824. || — **y de Llauder (Joaquim).** Enginyer militar, nadiu de Sant Feliu de Guixols y mort a Barcelona (1796-1870). Tenia brillant historia y era autor de remarcables travalls científichs. || — (**Tomás**). Advocat y autor de travalls professionals, molt remarcables. Va neixer a Sant Feliu de Guixols, morint a Barcelona al any 1882.
- Barraques (Les).** *Geog.* Caseriu del terme de La Llacuna, prov. de Barcelona. || — Veïnat del terme de Celrà, prov. de Gi-
- rona. || Caseriu de Gallinés al terme de Vilademuls (Girona). || — (**Pla de les**). *Orog.* A la serra de Puigmal (1892 metres) a la vora de Ventolá, prov. de Girona.
- Barraqueta.** *f. dim.* Barraquilla.
- Barraqueta.** *Geog.* Barri del terme de Gramuntill (Girona).
- Barrar.** *v. a.* Les portes. **Atrancar.** || El pas. **Cerrar, atajar.** || Fortificar ab barreres. **Barrear.** || Assegurar ab barres baguls y altres objectes. **Barretear.**
- Barrassa.** *f. aumen.* Barrón, barrerón.
- Barrastall.** *m. Ter.* Bogeria, entremaliadura. **Locura, travesura.**
- Barrastes.** *m. Ter.* Esbogerrat, foll. **Loco.**
- Barrat, da.** *adj.* Tancat. **Cerrado.** || Roba mal teixida o que fa barres mostrades. **Rayado.**
- Barrau y Esplugas (Joan).** *Biog.* Musich de nom, que va neixer a Barcelona al any 1820; professor de cant al Liceu, fundador de la societat lirich dramática del Circo. Era autor de un bon método de cant.
- Barreig.** *m. Ant.* Saqueig. **Pillaje, sacco.**
- Barreja.** *f.* Mezcla. || Barreja de anís, ametlles, etz. **Grajea.** || De menjars extravagants. **Comistrajó.** || Argamassa de ciment y sorra. **Mezcla.**
- Barrejadó.** *m.* Qui barreja. **Mezclador.** || De cartes al joch. **Barrajador.**
- Barrejar.** *v. a.* Mezclar, barajar. || Desordenar les coses. **Revolver, barajar.** || *n.* Menjar carn y peix en un ápat de dia de magre. **Promiscuar.** || *a.* Les cartes al jugar. **Barajar.**
- Barrejarse.** *v. r.* Mezclarse.
- Barrejat, da.** *p. p.* Mezclado.
- Barrell.** *m. Ant.* Barra.
- Barrella.** *f. Bot.* Planta, o cendra de la meteixa. **Barrilla.** || — **Borda.** Barrilla selvática. || — **Espinosa.** Barrilla pinchada, espinardo. || — **Fina.** Barrilla de Alicante

- || — **Prima, vera.** Diferentes qualitats de barrella.
- Barrellada.** *f.* Munt de barrella. Montón de barrilla. || *Met.* Resolució soptada. Resolució indeliberada. || Falsetat. Fábula, falsedat. || **Flocarli barrellada.** *fr. Met. y fum.* Decidir sin tropezar en barras. || **Tirarli a un la barrellada.** Colgarle el milagro.
- Barrellar.** *m.* Camp y lloch ahont se crema la barrella. **Barrellar.**
- Barrellas (Esteve).** *Biog.* Escripitor y frare, autor d'una obra, plena de disbarats històrichs, que li va valdre trist renom. Va estamparse al any 1600, y va originar el mot de *barrellada*, com a concepte de falsetat.
- Barrelleta.** *f. Bot.* Varietat de barrella. Caramillo, sosa.
- Barrera.** *f.* Barana pera privar el pas; parapet de defensa; loch que fa de lliandar entre dos païssos. **Barrera.** || *Mar.* Obstacle. **Barrera.**
- Barrera y Barrils (Joan).** *Biog.* Jurisconsult, canonista y canonge de Vich, autor erudit y tractadista de dret. Era nadiu de Teyá, y va morir al any 1752.
- Barret.** *m.* Sombrero. || **Alabaix.** Sombrero gacho. || — **de capellá.** Sombrero de teja. || — **de cresta.** Sombrero de picos. || — **de la xemeneia.** Caballete. || — **de quatre corns.** *Ant.* Bonete. || — **de rialles.** Cascaciuellas, petate. || **Ahont hi ha barrets,** no hi campen caputxes. *fr.* Saza mayor, quita menor. || **Anar barret en mà.** *fr.* Besar la correa, hacerse chiquito. || **Digasli barret, digasli sombrero.** *Ref.* Olivo y aceituno todo es uno. Cual más, cual menos, toda la lana es pelo. || **Ficarse el barret fins a les orelles.** *fr.* Calar el sombrero. || **Treures el barret.** *Loc.* Quitarse el sombrero. || **Tants caps tants barrets.** *fr.* Tirar cada uno por su lado. || — **de tres bechs.** Sombrero de tres candiles.
- Barret y Bruet (Francesch).** *Biog.* Advocat y economista, nadiu de Barcelona y mort a Blanes (1817-1881). Era autor de molts y remarcables travalls y eloqüent orador; president del Ateneu Catalá y del col·legi d'advocats, y un dels fundadors de la caixa d'estalvis. Va pertanyer al partit lliberal, havent format part del Ajuntament y de la Diputació provincial de Barcelona, y essent diputat a Corts, assolint a les cambres renom pels seus discursos.
- Barret.** *Hidrog.* Torrent que baixa del Pich de Gallinàç al Conflent.
- Barreta.** *f. dim.* Barrilla, barrita. || Pera sostindre cortines. **Vari-lla, varita.** || A les sabates. **Barreta.** || Al teler de brodar. **Bauzo, barras.** || *Med.* Assentarse les barres. Trismo.
- Barretada.** *f.* Cortesia, llevantse el barret. Saludo.
- Barretaire.** *m.* Sombreroero. || — **de agulla.** Qui fa gorres. **Gorrero.**
- Barreter.** *m.* **Barretaire.**
- Barretera.** *f. Bot.* Planta de les compostes. Tusilago.
- Barretet.** *m. dim.* Sombrerito. || *Bot.* Orella de monjo.
- Barretets.** *m. Bot.* Planta crasulacia. Ombligo de Venus, sombrerillo. || *Zool. Ter.* Petxines d'una valva. Patella.
- Barretina.** *f.* Gorra catalana. **Barretina, gorro catalán.** || — **de dos cairells.** Ab doble fondo de colors diferents, vert, blanch, negre de l'un y vermell del altre. De dos colors, de vuelta. || — **musca.** Morada.
- Barretinot.** *m.* Barretina estropellada. Gorra vieja. || Gorra negre de punt ab borla; gorra pera dormir o estar al llit. **Gorro de punto.**
- Barretó (Coll del).** *Orog.* Collada al N. O. de Sant Quirze de Besora. Té 1200 metres d'alçaria.
- Barri.** *m.* Barrio. || Clós d'una casa de pagés. Cerca. || Caseriu. Arra

- bal.** || **Anarsen al altre barri.** *fr. Met.* Morirse. || **Tot li és barri.** *Loc. fam.* Va de barri, vestit de barri.
- Barri de Mayans (El).** *Geog.* Caseriu del terme de Castellfollit del Boix (Barcelona). || — **de Sant Adrià.** Veïnat del terme de Santa Coloma de Gramanet. || — **de Sant Antoni.** Caseriu de Manresa. || — **de Santa Eularia.** Veïnat d'Hospitalet de Llobregat. || — **Nou.** Caseriu de Sant Vicens de Castellet.
- Barriada den Verdura (La).** *Geog.* Caseriu del antic terme de Sant Andreu de Palomar, ara de Barcelona.
- Barricada.** *f.* Munt de pedres y de trastes a mena de parapet, pera privar el pas al enemich. **Barricada.** || **Sembla una barricada.** *Fr. fam.* Mobles mal posats. A guisa de almoneda.
- Barrigar.** *v. a.* Hozar.
- Barriguera.** *f.* Corda o corretja pera el bestiar. **Barriguera.**
- Barrija-barreja.** *f.* Revoltillo, mescolanza.
- Barril.** *m.* Barril, tonel. || Pera portar galeta als barcos. **Bizcochero.** || **Descarregar barrils.** *fr.* Joch de força. Quebrantahuesos. || **Estar com les sardines al barril.** *fr.* Como higos en cesta.
- Barrila.** *f. vulg.* Broma, tavola. **Jolgorio.** || **Anar de barrila.** *fr.* Andar de bureo. || **Fer barrila.** Alborotar, refolegarse.
- Barrilet.** *m. dim.* Barrilejo, barrillito. || *Naut.* Aparell pera fer mar les cordes. **Barrilete.**
- Barrina.** *f.* Barrena, barreno. || *Met.* Mania. Mania, tema. || — **de caçola, espiral.** Noms de les barrines segons la seua forma. || **Anar carregat de barrines espuntades.** *fr. Met.* Venirse con los papeles mojados.
- Barrinada.** *f.* Barreno.
- Barrinaire.** *m.* El que barrina les roques. **Barrenero.**
- Barrinament.** *m.* L'acció de barrinar. **Barreno.**
- Barrinar.** *v. a.* Barrenar, taladrar. || *v. n.* Rumiari. Discurrir, rumiar, torturar el magin. || **Barrinar la closca del cap ab el trepá.** *Loc.* Trepanar. || **Barrinar la nau.** *Loc.* Foradarla pera que's negui. **Barrenar, dar barreno á una nave.**
- Barrinassa.** *f. aum.* Barreno.
- Barrinat, da.** *p. p.* Barrenado.
- Barrineta.** *f. dim.* Barrenica, barrenilla.
- Barró.** *m.* Travesser de l'escala de gat, o de les cadires. **Palo, barrote, travesaño.**
- Barroca (La).** *Geog.* Caseriu de Sant Feliu de Boada, al terme de Palau Sator (Girona).
- Barroch, ca.** *adj. Arquit.* Estil molt recarregat d'ornament. **Barroco.** || **Perla barroca.** La que no és rodona. **Perla barroca.**
- Barroer, a.** *adj.* Atolondrado, tolondrón, torpe.
- Barromba.** *Orog.* Planet al S. E. de Vallcebre, prov. de Barcelona.
- Barroquisme.** *m. Arquit.* D'estil barroch. **Barroquismo.**
- Barrot.** *m.* Barrote.
- Barrotada.** *f.* Joch de cartes. **Maililla.**
- Barrotar.** *v. a.* Atrancar.
- Barrotarse.** *v. r.* Al joch. **Pararse.**
- Barrots.** *m. Art. y of.* Reforços enmatxats. **Barrotes.**
- Barruera.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. de la Seu de Urgell, part. jud. de Tremp.
- Barrufet.** *m.* Noi entremaliat. **Argandijo, zorandillo.**
- Barrull (Miquel).** *Biog.* Musich lleidetá, de mitjans del sigle xix. Era molt laboriós y havia deixondit a la seua provincia l'afició a les melodies populars. Al any 1865 era mestre director de la música de Viella.
- Barruntar.** *v. n. Vulg.* Preveure. **Barruntar.**
- Bart.** *m.* Armadura antiga de ferro o cuiro que cubria el cos del cavalls. **Barda.**
- Bartomeu.** *n. p.* Bartolomé.

Bartomeu (Jaume). *Biog.* Canonge de la Seu d'Urgell, que vivia a les derrerries del segle XVI y escriptor de qui s'havien publicat algunes traduccions llatines. || — (**Mestre**). Argentery arquitecte que pels anys 1320 al 1325 treballava al retaule major de la Catedral de Girona.

Bartomeus (Ramón). *Biog.* Músich compositor y fundador de la societat coral *Barcino* al any 1865. Imitant bon xich els propòsits de N Clavé, va compondre composicions pera cant, y organisa concerts y festivals. Havia nascut a Barcelona al any 1832.

Bartra. *Hidrog.* Congost del curs del Valira, abans d'Encamp a la Vall d'Andorra.

Bartrell. *m. Naut.* Boleta pera unir la verga ab el pal. **Vertello.** || **Bartrell de canal.** **Vertello de canal.** || **Bartrells de Racament.** **Vertellos de racament.**

Bartres (Les). *Geog.* Caseriu del terme de Rojals, prov. de Tarragona.

Bartrina (Aurelia). *Biog.* Religiosa y abadesa de Pedralbes durant tres trienys, que començaren al 1874, durant quin temps va començarse la restauració d'aquell històrich cabal del art catalá. || — y de **Aixemús (Joaquim).** Escriptor y poeta remarcable, que va neixer a Reus al any 1850, morint a Barcelona al de 1880. Era home de gran cultura y d'un esperit crítich molt atíllat. Afanyós en la investigació, va deixar escrits de valua || — y **Cubinyá (Domingo).** Poeta festiu que va morir molt jove al any 1900.

Bartrina (Coll de). *Orog.* A la comarca d'Olot, entre'ls puigs d'Aubardeny y el serrat de Le Bedosa.

Bartrons (Els). *Geog.* Caseriu del terme de Oristá, prov. de Barcelona.

Barrumera. *f.* Espumarajo, espuma.

Baruta y Valls (Vicens). *Biog.* Autor dramátich, que al 1877 va escriure la rondalla fantástica *Mefistófeles*. Era autor d'altres produccions catalanes, (1847-1894).

Barutell y de Cancer (Joan Antoni de). *Biog.* Escriptor de bona nomenada a mitjans del segle XVIII y un dels primers que varen assolir el nomenclament de membre de la Academia de Bones Lletres a Barcelona.

Bas. *prep. Ant.* Baix, sota. **Debaajo.** || *Adj.* Bas, petit. **Bajo pequeño.**

Bas. *Hist.* Antich vescomtat de la comarca d'Olot esmentat sovint a la historia catalana al període mitjval. Va ésser instituit el senyoriu per Carlemany y depenia del comtat de Besalú, governantlo un vescomte Guifre al any 841. Va passar després per casament a les cases nobiliaries de Cervera y d'Empuries, y derrerament ja en el segle XVII heretat per un dels Cabrera, va ésser venut a la casa de Moncada, y a les derrerries del segle XVIII incorporat als dominis dels Medinaceli.

Bas (Beatriu de). *Biog.* Vescomtesa que a mitjans del segle XIII va enmaridarse ab En Pere d'Empuries, reunintse les dues antigues casas senyoriales catalanes. || — (**Guifre de**). Vescomte de Bas, al any 841, quin senyoriu depenia del comtat de Besalú. || — (**Guillém de**). Militar descendent dels vescomtes d'aquell títol, un dels catorze primers que al any 1218, van pendre l'hábit de la Mercé, al fundar la ordre el rei En Jaume I.

Bas (San Esteve de). *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. d'Olot. || — (**Sant Miquel de**). A la comarca de

- Olot a 930 metres d'altura; ruïnes del castell vescomtal de aquell nom, y de la propra iglesia romànica de Sant Miquel. || —(Sant Privat). Poble de la prov. de Girona, part. jud. d'Olot. || —(Coll de). *Orog.* Collada entre Sant Esteve de Bas y Sant Feliu de Pallarols.
- Basa.** *f. Arquít.* Lloch pera descansar o apoiar. **Base, basa.** || *Met.* Fonament. **Basa.** || Als jochs de cartes **Baza.** || **Arreplegar la basa.** *fr.* Asentar la baza. || **Basa àtica.** *Arquít.* Base àtica. || **Deixar córrer la basa.** *fr.* Soltar la baza. || **Empatar la basa.** *Fr. fam.* Aven-tajar. || **Les dones no fan basa.** *fr.* No intervien las mujeres. || **No haverhi qui li empeti la basa.** *fr.* No haber quien le aventaje. || **Pobre, poca o petita basa.** *Loc. Met.* Corta pala. || **Sentada la basa, o aquesta basa.** *m. adv.* Sentada la baza, ó esta baza.
- Basachs.** *Geog.* Veïnats de Gironella.
- Basada.** *f. Ndut.* Aparell pera botar o carenar la nau. **Basada.**
- Basalt.** *m. Min.* Roca volcànica. **Basalto.**
- Basáltich.** *adj.* Format de basalt **Basáltico.**
- Basi.** *Geog. Ant.* Nom de la població de Sant Celoni, al temps dels romans.
- Basil (N.).** *Biog.* Pintor olotí dels començos del segle XVIII, de qui a la prov. de Girona se serven algunes obres de genre relligiós, entr'elles un bon retaule de Sant Bartomeu, al Sitjar.
- Basament.** *m. Arquít.* Cós dessor-ta d'una columna. **Basamento.**
- Basamenta.** *f.* Basa, basamenta.
- Basanita.** *f. Geol.* Roca basáltica. **Basanita.**
- Basar.** *v. a.* Assegurar, posar, fonamentar. **Basar.** || *m.* Nom dels mercats orientals; magatzems pera vendre. **Bazar.**
- Basarda.** *f. Ter.* Por. Miedo, pavor.
- Basardós, a.** *adj.* Espantós. **Pavoroso.**
- Basardosament.** *adv. mod.* Pavorosamente.
- Basart y Dalmases (Valenti).** *Biog.* Canonge doctoral y catedràtic d'història al Seminari de Barcelona, de quina ciutat era nadiu (1847-1900).
- Basas (Joan).** *Biog.* Metge català remarcable, dels primers del segle XIX. Va publicar observacions relatives a mals contagiosos. Era catedràtic del col·legi de Sant Carles a Madrid, l'any 1833.
- Basca.** *f.* Desmai. **Desmayo.** || Desitj d'alguna cosa. **Anielo, ansia.** || Ansia de provocar. **Ascós.** || **Bella basca me fà.** *Loc. iron.* Corran las cosas como corrieren. || **Caure en basca.** *fr.* Darle un desmayo. || Donar basca alguna cosa. *fr.* Pasar cuidados, penas, etc. || **Ja'm ve basca de pensarhi.** *Loc.* Pena me dá, tan solo pensarlo. || **No morirà de cap basca.** *fr. Fam.* No preocuparse por nada.
- Bascara.** *Geog.* Vila de la prov. bisb. y part. jud. de Girona.
- Bascolla.** *m.* Home rústich. **Agreste, patán.**
- Bascollejar.** *v. a.* Zafiar.
- Bascós, a.** *adj. Met.* Activo, solícito.
- Báscula.** *f.* Balança de palanca. **Báscula.**
- Base.** *m. Mat. y art. y of.* **Basa.** || **Base del conus.** *f.* Base del cono. || **Base d'evolucions.** *f.* Base de rotación.
- Basea.** *Biog.* Nobles catalans del segle XII, senyors de Juyá, influents a son temps y cortisans del comtat de Empuries. A la antiga Barcelona, s'hi servava el carrer dedicat als esmentats senyors.
- Basella.** *Geog.* Poble del partit jud. de Solsona, prov. de Lleida, bisb. de la Seu d'Urgell.
- Baseologia.** *f. Quim.* Coneixement de les bases. **Baseologia.**
- Baset (Pere).** *Biog.* Arquitecte

- que al any 1476, treballava al claustre gòtic del monastir de Montserrat. || **y Bavi (Joseph)**. Historiògraf, canonge de Tortosa al any 1805, acadèmic de la de Bones Lletres de Barcelona, y autor de travalls erudits.
- Baseta**. *f.* Joch de cartes semblant al canet. **Baceta**.
- Baseya**. *Geog.* Caseriu del terme de Ciurana, prov. de Girona.
- Basgart**. *Hidrog.* Riuet de la prov. de Lleida, que neix a la Serra de Cadí, y desaigua al Segre, prop de Bellver.
- Basí**. *m.* *Quim.* Basio.
- Basial**. *adj.* Vèrtebra dels articulats. **Basial**.
- Basich, ca.** *adj.* *Quim.* Compost en quin domina una basa. **Básico**.
- Basifenal**. *adj.* *Anat.* Basa de una de les vèrtebres del crani. **Basifenal**.
- Basifixe, xa.** *adj.* *Bot.* Adherit per la base. **Basifijo**.
- Basigot**. *m.* Juntar quatre cartes semblants al joch de cartes. **Cuattrina**.
- Basilar**. *adj.* *Bot.* Propi de la base. **Basilar**. || *Anat.* Os de la basa del crani. **Basilar**.
- Basili**. *n. p.* **Basilio**.
- Basilica**. *f.* Iglesia principal o sumptuosa. **Basilica**. || *Anat.* Vena que ab la cefàlica, forma la mitjana. **Basilica**.
- Basilicón**. *m.* *Farm.* Ungüent. **Basilicón, unguento amarillo**. ||
- Basilissa**. *n. p.* **Basilisa**.
- Basilisch**. *m.* Animal fabulós. **Basilisco**. || *Astron.* **Basilisco**, co-razón de león. || Cosa que molesta. **Basilisco**. || **Diu el poble que'l basilisch neix d'un ou que pon la gallina.** *fr.* *Fam.* Hay quien afirma que de un huevo de gallina, nació el basilisco.
- Basivavia**. *f.* *Ter.* Misericordia.
- Basofia**. *f.* Menjar mal cuit. **Bazofia**.
- Basoidich, ca.** *Min.* Prisma de basa obliqua. **Basoideo, basoides**.
- Basorina**. *f.* *Quim.* Principi vegetal gomós. **Basorina**.
- Basorita**. *f.* **Basorita**.
- Basqueig**. *m.* Neguit, desfici. **Bas-seas, ansias**.
- Basquejar**. *v. n.* **Basquear, anhelar, ansiar**.
- Basquejarse**. *v. r.* Enginyarse. **Componerse, espavilarse, arreglarse**.
- Bassa**. *f.* Secreta, comuna. **Letrina, necesaria, lugar común**. || Toll d'aigua o d'altre líquit. **Balsa, charco**. || Als molins d'oli. **Balsa**. || Als molins de farina. **Cubo**. || Sot format per les aigües provinents del riu, y se utilisa pera rentar a la vorera. **Lavajo**. || La que resta després de ploure o de una vinguda de riu. **Lagunajo**. || — **de glás. Charca, poza**. || Estar com una bassa d'oli. *fr.* Estar como una balsa de aceite, ó estar la mar en leche ó en calma, ó en bonanza.
- Bassa (Joseph)**. *Biog.* Monjo de Santes Creus y Vicari general del Cister a Catalunya. Era nadiu del Vendrell y va escriure combatent els propòsits de reforma religiosa de les Corts de Cádiz als anys 1814 y 1815. || — **(Pere)**. Malhaurat general, que al any 1835 tenia a son càrrec el govern militar de Barcelona, y en una de les revoltes d'aquells dies, va ésser mort a traïció y arrossegat el seu cadavre pels carrers de la ciutat. Era nadiu de Reus y tenia una brillant historia militar, començada als temps de la lluita de la Independencia, en quin temps, mogut pel patriotisme, va sentar plaça, deixant els seus estudis de dret.
- Bassa (Coll de la)**. *Orog.* Collada al N. E. del Coll de Toses, a la ratlla de la Cerdanya ab la Vall de Ribes, prov. de Girona.
- Bassachs (Els)**. *Geog.* Veïnat de Gironella al Bergadá.
- Bassada**. *f.* **Bassal**. **Balsa repleta**. || **Moldre a bassades**. *fr.* **Moler á intervalos**.

- Bassanganya (Pere).** *Biog.* Farmacèutich y remarcable cate-
dràtich. Nadiu de Sant Pere
Seguríes (Girona), va morir
dega de la Facultat de Barce-
lona, pera quin càrrech va
ésser designat al any 1888. Ha-
via publicat bons treballs de
la seua especialitat.
- Bassagoda.** *Geog.* Poble de la
prov. de Girona, part. jud. de
Olot. Té alguns caserius agre-
gats. || — (**Coll de**). *Orog.* Colla-
da a la ratlla de La Garrotxa
ab les Valls de Llerca, a l'al-
çaria de 1200 metres. || — (**Puig
de**). *Orog.* Cim de la propia co-
llada, que té 1363 metres d'alt.
- Bassal.** *m.* Bassa d'aigua detin-
guda. **Regajo, charco.** || Lloch
pler de llot. **Balsar, charco, lago.**
|| Xapoll. **Regajal.** || — d'oli.
Aceitada.
- Bassalet.** *m. dim.* Charquillo.
- Bassament.** *m.* Arquít. Peu de
columna. **Basamento.**
- Bassar.** *m.* Bazar.
- Basses (Plá de les).** *Orog.* A les
Costes de Garraf. || — de **Fabert.**
Planell d'Aigamolls prop de
Espinatell. || — de **Monás.** Es-
tanys a la vora de Monás al
terme d'Oix, prov. de Girona.
- Basset (Frare).** *Biog.* Poeta del
sigle xv, esmentat al *Conort de
En Ferrer.*
- Basseta.** *f. dim.* Bassa petita.
- Balsilla.** || Cadira ab un bassi-
net, pera seure les criatures.
Carretón, sillita.
- Basseta (Coll de la).** *Orog.* A la
prov. de Lleida, a la serra de
Avellanet (1800 metres).
- Bassetja.** *f. Ter.* Fona. **Honda.**
- Bassi.** *m. Ant.* Bassina. **Bacinete.**
|| Vas pera les necessitats cor-
porals. **Bacín, orinal, zambullo.**
- Bàssia.** *f. Ter.* Menjadora de les
besties. **Pesebre.**
- Bassibés.** *Orog.* Puig del Canigó
(2680 metres).
- Bassili.** *n. p.* Basilio.
- Bassinyol.** *m. dim.* Bassa petita
d'aigua. **Balsita.**
- Bassioles (Plá de les).** *Orog.* En-
tre Vallirana y Begues, prov.
de Barcelona.
- Bassiva.** *adj.* Oveja cotral.
- Bassivar.** *v. n.* Cabridar. Parir la
oveja.
- Basso.** *m. dim. de Bassa.* Char-
quito.
- Bassó (Joseph).** *Biog.* Remar-
cable compositor musich, predi-
cador, teòlech y poeta. Al any
1638 va vestir l'habit de monjo
al monastir de Montserrat.
- Bassols (Bonaventura).** *Biog.*
Professor y concertista de gui-
tarrà que va ferse renóm a
Barcelona a la primera meitat
del sigle xix, endreçantse a
Xile al any 1854, ahont va esta-
blirse. || — (**Joan**). Framenor del
convent de Barcelona, teò-
lech, filòsoph y remarcable ora-
dor, que vivia als començos
del sigle xiv, havent sigut un
dels deixebles predilectes de
Scoto a Paris. || — (**Lluís**). Ca-
putxí nadiu d'Olot, mort a
Barcelona al any 1793. Era un
dels mellors paleógrafs y ca-
lìgrafes del seu temps. || —
(**Narcís**). Musich distingit,
germá d'En Bonaventura, que
va establirse a Paris, envers
l'any 1865, donant notables con-
certs de música espanyola. || —
(**Narcís**). Escriptor barceloní
de la primera meitat del sigle
xix. Era autor dramàtich y ab
En Victor Balaguer, va tra-
duir la novela d'Alincourt, *Els
desposats de la mort.* || — y **Colo-
mé (Pere)**. Mestre d'instrucció,
nadiu d'Olot (1810), distingit
matemàtich y autor d'obres
didàctiques. || — y **Maranyosa
(Joaquim)**. General prestigiós,
nadiu y mort a Barcelona
(1797-1877). Tenia brillant his-
toria militar y va ésser minis-
tre de la guerra al any 1871.
- Bassols.** *Geog.* Caseriu de Cas-
telfollit de Riubregós (Barce-
lona). || — *Orog.* **Collada de.** A
la comarca d'Olot, entre les
valls del Ter y del Saclot.
- Bassora (Joaquim).** *Biog.* Es-

- criptor tècnic de comptabilitat, autor d'una obra dels sistemes més avençats al seu temps, estampada a Barcelona al any 1838.
- Bassot**, *m. Ter.* Bassa d'aigua, als camins. **Badino**.
- Bassot (El)**, *Geog.* Caseriu del terme de Sant Quirze de Tarraga (prov. de Barcelona).
- Bassotes (Coll de les)**, *Orog.* A la serra del Cadí (1810 metres).
- Bast**, *m.* Albarda curta. **Basto**, **baste**. || **Animal de bast**. Acémila. || **A clot de bast**. *f.* A paso de acémila.
- Bast**, *a. adj.* Groller. **Basto**, grosero, toscó.
- Basta**, *f.* Punt llarch pera igualar la roba. **Basta**, hilvan. || Als teixits, el punt que passa per demunt y per dessota d'altres. **Basta**. || Punts pera aguantar les fibres als matalassos y encolxats. **Basta**. || **Fer bastes**. *fr.* Embastar. Hilvanar. Defecte dels teixits ab dibuixos. **Notarse las bastas**.
- Bastadament**, *adv. m.* **Bastantment**.
- Bastaix**, *m. Ter.* Camálích. Ganapan, faquin, esportillero, palanquin. || Permodol estatuari. Atlante, agobiada.
- Bastaixar**, *v. a.* Traginar á hombro, transportar.
- Bastament**, *m.* Abundancia, suficiencia.
- Bastanichs**, *Geog.* Caseriu del terme de Vilech (prov. de Lleida).
- Bastanist**, *Orog.* Canal de la serra de Cadí (2400 metres).
- Bastant**, *a. adj.* **Bastante**. || *adv. m.* Asaz.
- Bastant**, *Geog.* Caseriu de la comarca d'Olot, dessota del puig de la Roureda de l'Olivera.
- Bastantíssim**, *a. adj. super.* **Bastantísimo**.
- Bastantment**, *adv. m.* Bastantemente, suficientement, asaz.
- Bastar**, *v. a.* Llegar, cumplir, alcanzar. || *Ant.* Sobrar.
- Bastarda**, *adj.* Peça d'artilleria.
- Bastarda**. || *Naut.* Vela llatina.
- Bastarda**. || Lletra cursiva. **Bastarda**.
- Bastardejar**, *v. n.* Degenerar. **Bastardear**.
- Bastardejat**, *da. p. p.* **Bastardeado**.
- Bastardia**, *f.* Qualitat de bastart. **Bastardía**.
- Bastareny**, *Hidrog.* Riu que neix a la serra de Cadí, passa per Bagá y desaigua a Sant Llorenç a la vora del Llobregat.
- Bastart**, *da. adj.* **Bastardo**.
- Bastart (Pich del)**, *Orog.* Puig de 2095 metres al Conflent, a ponent de Ralleu.
- Bastat**, *da. p. p.* **Abastado**.
- Basté (Joan)**, *Biog.* Mestre de la Granja experimental agrícola de Barcelona, que va morir al any 1881. Era autor de nombroses obres didàctiques y havia coloborat ab valiosos travalls a la premsa professional. || — **y Febrer (Andreu)**. Ferm catalanista que pertanyia a les més significades corporacions defensores dels ideals patriòtics. Va morir a Barcelona al any 1899.
- Baster**, *m.* Albarbero, bastero, guardacionero, jaimero.
- Bastero y Lledó (Antoni de)**, *Biog.* Canonge de la Seu gironina, escriptor, poeta, filòsof, juriconsult y historiari. Era nadiu de Barcelona y va morir al any 1737. Va sejournar a Roma, estudiant la Biblioteca Vaticana. Era autor de la celebrada *Crusca provenzale* y va escriure una *Historia de la lengua catalana*. || — **(Baltasar)**. Bisbe de Girona, catedràtic de dret canònic y autor de bones obres filosófiques y morals. Era nadiu de Barcelona, y vivia encare a mitjans del segle XVIII. || — **y Vilana (Joseph)**. Canonge, degà del capítol de la Seu de Barcelona, a mitjans del segle XVIII, home de molta erudició, y un dels més laboriosos a l'Academia

- de Bones Lletres de Barcelona, als primers temps de la seua institució.
- Bastet.** *m.* Peça dels guarniments del bestiar de tir. Sillín.
- Basteta.** *f.* Bastilla.
- Bastets (Serra dels).** *Orog.* Estrep de les montanyes de Busa.
- Bastía.** *n. p.* Fam. Sebastián.
- Bastianet.** *n. p. dim.* Sebastiano.
- Bastida.** *f.* Andamio. || Banch pera sostindre les botes del vi. **Combo.** || Alsmolins fariners, porció de sachs. **Estante.**
- Bastida.** *Geog.* Caseriu del terme de Tost (Lleida). || — (**La**). A la Catalunya francesa, a la vora del riu Bolés. || — **De Bellera.** Caseriu del terme de Sarroca de Bellera (Lleida). || — **D'Ortons.** Caseriu de Serch (Lleida). || — **de Sort.** Veïnat de Sort (Lleida).
- Bastideta de Corruneny.** *Geog.* Caseriu del terme de Viu de Llebatà. (Lleida).
- Bastidor.** *m.* Bastigi.
- Bastigi.** *m. Art. y of.* Quadret de llistons pera apoiarli la tela pera pintar o pera bordar. **Bastidor.**
- Bastigich.** *m.* Peça de fusta pera fixarli les guies del teclat al piano. **Camilla.**
- Bastillat, da.** *adj.* *Herald.* Bastillado.
- Bastiment.** *m.* March pera portes o finestres. **Bastidor, marco.** || Buch o barco. **Barco, bastimento, buque.** || — **D'ambá, de balcó, de duella, de canal, de faldá, de finestra, de maó de plá, de tarja.** Diferents noms que s'apliquen al calificar els bastiments. || **Bastiment de tres quilles.** *m. Naut.* Buque de tres quillas. || **Bastiment de dues rodes.** Buques de dos proas. || **Bastiment sense cuberta.** Buque abierto.
- Bastiments.** *Orog.* Puig del Pirineu, demunt d'Ull de Ter. Te l'alçaria de 2881 metres.
- Bastina.** *f.* *Ictiol.* Peix. Raya. || Carn cuita, dura y estiraganyosa. **Carne correosa.**
- Bastinos y Coll (Joan).** *Biog.* Llibreter barceloní mort al any 1893, que va contribuir als avenços de l'ensenyança, editant nombroses obres didàctiques. Va pertanyer a calíficades corporacions, formant part també de l'Ajuntament de Barcelona.
- Bastió.** *m.* Fort. Baluart avançat. **Bastión.**
- Bastir.** *v. a.* Edificar, construir. Montar obres de fusteria. **Montar, armar.**
- Bastit.** *m.* Peça pera montar barrats. **Bastido.**
- Basto.** *m.* Coll del joch de cartes. **Palo.** || **Bastos son trumfos.** *Exp. Met. fam.* Apalejar, aporrejar, andar el palo. || **Cagar el basto.** *Loc. Met. Fam.* Segar la hierba debajo los pies.
- Bastó.** *m.* Bastón. || Broch. Palito. || El dels cegos. **Tiento.** || — el de mando. **Bastón.** || **Qui no escolta la raó, ha d'escoltar el bastó.** *Afor.* A fuerza de villano, hierro en mano. || **Regnar el bastó.** *fr. Fam.* Andar el palo. || **Vesteix un bastó y sembrará un baró.** *Ref.* Afeita un cepo y parecerá mancebo; baza compuesta, á la blanca denuesta; compón un cepillo, parecerá bonillo.
- Bastó (Jofre).** *Biog.* Senyor de Cerviá y del castell de Pubol al sigle XI, que al any 1067, va ésser un dels vintium cavallers que apobaren els Usatges.
- Bastonada.** *f.* Bastonazo. || **Bastonada de cech.** Palo de ciego. || **Fer un fart de bastonades.** *fr.* Bastonear, apalejar.
- Bastonejar.** *v. a.* Apalejar, aporrejar. || Remenar el vi, pera desfer el tel que s'hi forma. **Dar bastón, bastonear.**
- Bastonejat, da.** *p. p.* Apaleado.
- Bastoner.** *m.* Qui fa o ven bastons. **Bastonero.** || *Ant.* Oficial inferior de justícia. **Aiguacil de vara, verguero.** || Qui porta el bastó de la justícia. **Corregidor.**

- || Mestre de dançes. **Bastonero**.
 || Qui porta el de les confraries. **Bastonero**.
- Bastonet**. *m. dim.* Palillo, bastoncillo, bastoncito.
- Bastonot**. *m.* Bastó petit y mal girbat. Palitroque.
- Bastons (Coll de)**. *Orog.* Entre les valls de Bianya y de Ridaura, prop del terme de Capsech, provincia de Girona.
- Bastús y Carrera (Vicens Joaquim)**. *Biog.* Erudit historiare y bon escriptor critic, nadiu de Tremp y mort a Barcelona (1799-1873). Va publicar nombrosos obres, entre elles *Diccionario Histórico enciclopédico, La sabiduria de las naciones, y las Nuevas anotaciones al Quijote de Cervantes*.
- Bastús**. *Geog.* Caseriu del terme de Orcau. prov. de Lleida.
- Bat**. *m.* Embat. || **De Bat a Bat**. De par en par.
- Bata**. *f.* Bata. || Cota, capa ab mànegues. **Bata**.
- Batafió**. *m.* *Naut.* Cap de corda pera afermar les veles a l'antena. **Batafiol**, matafiol.
- Bataire**. *m.* Home que bat a les eres. Trillador.
- Batall**. *m.* Badajo, lengua.
- Batalla**. *f.* *Mil.* Batalla. || *Met.* Alteración de les passions. **Batalla**. || — **Campal**. **Batalla campal**. || — **Reial**. **Batalla real**. || **Arrear de batalla**. *fr.* *Ant.* Aparejarse para el desafio. || **Donar la batalla**. *fr.* Trabar la batalla. || **En batalla**. *m. adv.* En batalla. || **Guanyar la batalla**. *fr.* *Mil.* Ganar la batalla. || **Lliurar batalla**. *Librar batalla*. || **Perdre la batalla**. *fr.* *Mil.* Perder la batalla. || **Presentar la batalla**. *fr.* Presentar combate. || **Batalles arrançades**. *fr.* *Ant.* En orden de batalla.
- Batalla (Coll de la)**. *Orog.* A la serra de la Musara, entre Vila-plana y la Selva, prov. de Tarragona.
- Batallaç**. *m. aum.* Badajazo.
- Batallada**. *f.* Badajada, campanada.
- Batallador**, *a. m. y f.* Qui combat. Combatiente, batallador.
- Batallar**. *v. n.* Batallar, combatir, pelear. || *Met.* Disputar. Porfiar, pugnar.
- Batallaresch**, *ca. adj.* Béllico.
- Batallé (Plá)**. *Orog.* Al bosch de Baricaula, entre Les Bordes y Viella, a la Vall d'Arán.
- Bataller**, *a. m. y f.* Batallador.
- Bataller y Constanti (A.)**. *Biog.* Metge distingit, autor de travalls professionals, publicant al any 1877 un *promptuari Guia del bañista*. Era nadiu de Peralada, y va morir al any 1878.
- Batallera**. *f.* Tocar les campanes. Repiqueteo.
- Batallet**. *m. dim.* Badajuelo.
- Batallivol**. *adj.* **Batallaresch**.
- Batalló**. *m.* *Mil.* Cos d'infanteria. **Batallón**. || *Ant.* Esquadró de cavalleria. **Escuadrón**.
- Batallola**. *f.* *Naut.* Fusta del costat de la nau pera assegurar els candelers al fer les empalletades. **Batayola**.
- Batallola (Coll de la)**. *Orog.* Collada de 1225 metres, a tramontana de Sant Jaume de Frontanyá (Barcelona).
- Batament**. *m.* Apaleamiento. || **Batament de mans**. Aplauso. || **Batament de pens**. Dar con los pies en el suelo.
- Batán**. *m.* *Art. y of.* Noch, máquina pera atapair la roba o les fibres del cotó y de la llana.
- Batán**. || **Batán de maces**. Batán de mazos.
- Batanar**. *v. a.* *Ter. met.* **Donar batán**. Pegar, apalea.
- Batener**. *m.* Qui cuida del noch o hi travalla. **Batanero**.
- Batarell**. *m.* Citola, taravilla.
- Batea**. *f.* *Naut.* Nau rectangular. **Batea**.
- Batea**. *Geog.* Vila de la prov. de Tarragona, bisb. de Tortosa, part. jud. de Gandesa. || — **Hidrog.** Riera que neix prop de Gandesa y desaigna a la vora del riu Matarranya, a la rat-

- lla de les províncies de Tarragona y Saragoça.
- Batech.** *m.* Latido.
- Batedor,** *a. m. y f.* Qui bat. Trillador. || *m.* Eina pera rentar. Moza, criada, jabón de Palencia.
- Bategada.** *f.* Latido.
- Bategar.** *v. n.* Palpitar, latir.
- Bateig.** *m.* Bateo, bautizo. || **Tirar a bateig.** *fr.* Despillfarrar, tirar el dinero.
- Batejador,** *a. m. y f.* Qui bateja.
- Bautizante.** || *Fr. Vulg.* Batejador de vi. Qui hi posa aigua. Aguador de vinos, merador.
- Batejar.** *v. a.* Bautizar. || *Met.* Treure un renóm o calificar alguna cosa. Bautizar. || Posar aigua al vi. Bautizar, merar. || Conceptuar bona o dolenta alguna cosa. Canonizar.
- Batejat,** *da. p. p.* Bautizado. || Qui reb el baptisme al lit a la seua darrera hora. Cristianado clínico. || **Ha estat batejat ab aigua de tosca.** *fr. Ter.* Se diu de qui no té vergonya. Bautizado con agua de castañas.
- Batell.** *m.* *Ant.* Bot, llanxa. Bote, batel.
- Batement.** *m.* Latido.
- Batent.** *m.* De porta o finestra. Hoja, batiente. || Rastell de sol. Resistero.
- Bateria.** *f.* Conjunt de peces de artilleria. Bateria. || Conjunt de canons d'artilleria a les cubertes de la nau Bateria. || *Met.* Arguments pera fer desistir de algún propòsit. Bateria.
- Bateria (Plá de la).** *Orog.* Al peu del pich de Bassagoda.
- Batet.** *Geog.* Caseriu del terme de Ribes, prov. de Girona. || — Poble de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. d'Olot.
- Batiadera.** *f.* *Ter.* Pica o font baptismal. Pila del bautismo.
- Batibaumes (Plá de).** *Orog.* Plá a llevant de Serrat, caseriu del terme de Caralps, prov. de Girona.
- Batibull.** *m.* Desopte. Batiburrillo.
- Batidor.** *m.* Soldat de cavalleria que va de descoberta, o bé al devant del general. Batidor. || *Naut.* Cordeta a la vela del falutxe. Batidor. || Barco que va a la descoberta. Cazador. || **Batidor d'empedrat.** Vagabundo. Azotacalles, callejero, cerero.
- Batidors.** *m.* *Naut.* Taulons que es coliquen dessota de les masquetes inferiors. Batidores.
- Batifuller.** *m.* Qui fa fulles d'or o de plata batudes a l'enclusa. Batidor de oro ó de plata. || Qui bat qualsevol altre metall. Batihaja.
- Batiment.** *m.* Apaleamiento. || — de ales. Aleteo, aletada, sacudimiento de alas. || — de cor. Latido, palpitation. || *Pint.* Esbatiment. Sombreo, proyección. || — de llana. Baqueteo, vergueo. || — de mans. Aplauso. || — de pols. Batimiento, latido del pulso.
- Batiport.** *m.* Escotillón, trampa, compuerta, guardapuerta. || *Ant.* Porta de tronera, que defensava dels trets contraris la peça de artilleria. Mandillete.
- Batiportar.** *v. a.* *Naut.* Batiportar.
- Batista.** *n. p.* Baptista. || Tela fina y blanca. Batista.
- Batiste.** *n. p.* *Ter.* Baptista.
- Batlle.** *m.* Abans de la reforma constitucional de 1812, era l'alcalde a Catalunya. Baile, alcalde. || — de gitanos. Els que elegeixen les tribus nómades y els poblats d'aquella raça. Balle de gitanos. || **¿Que no hi ha batlle en aquest lloch?** *Loc.* **¿Es esta Babilonia?** || **Per falta d'altre, mon pare fou batlle.** *Ref.* Por falta de hombres buenos, á mi padre hicieron alcalde. || **Posar batlle.** *fr.* Disposar a algún lloch. Trinchar, caciquear.
- Batlle (Francesch).** *Biog.* Abat del monastir de Montserrat, desde 1641 fins a 1644. A son temps va enriquirse el cabal artístich d'aquell casal, ab catorze obres pictòriques encomenades a Roma. Era un dels catalans més remarcables al període conegut per la guerra dels segadors. || — (Jaume). Pin-

tor y mestre de Llotja nadiu de Barcelona y mort a Sarriá (1801-1858). Era també gravador al boix. Havia pintat molts retrates y pintures religioses y de genre. || — (**Joseph**). Framenor, nadiu d'Alcover, cronista del ordre a Catalunya y autor d'una recopilació de algunes obres pietoses escrites als començos del segle XVIII. || — (**Martiriá**). Prebere autor d'una obra mística catalana, publicada al any 1677. Era nadiu de Banyoles. || — y **Ribas** (**Ramón**). Professor intelligent de teoria de teixits, nadiu de Barcelona y mort a la meteixa ciutat (1837-1906). Fou un dels homes que més contribuiren als avenços de la industria catalana, havent establert la ensenyança del teler mecánich al any 1860.

Battleix. *Geog.* Caseriu del terme de Mataró.

Batlés y Torres Amat (**Marián**). *Biog.* Remarcable metge y orador nadiu de Moyá, que al any 1865 va acabar els seus dies.

Batlesa. *f. Ant.* La muller del batlle. Alcaldesa.

Batlet. *Ant. m. dim.* Ballecito.

Batllia. *f. Ant.* Territori de jurisdicció del batlle. Alcaldía.

Batllia (**La**). *Geog.* Antiga encontrada a la Cerdanya; era la vila de Bellver la seua capital y es composava de setze pobles, entre ells Balltarga, Talló y Vilella, y la regava el riu Segre. Are pertany a la prov. de Lleida. || — (**Coll de la**). *Orog.* Collada a llevant de Campródon (prov. de Girona).

Batlliu. *m. Ant.* Comanda de cavaller profés del ordre de Sant Joan de Jerusalem. Baillo.

Batlliu de Sos. *Geog.* Poble de la prov. y bish. de Lleida, part. jud. de Tremp.

Batló y Barrera (**Feliu**). *Biog.* Fabricant de filats y teixits de cotó, que va assolir merescut

renóm per les seues iniciatives industrials. Pertanyia a la raó social Batlló germans, era nadiu de Olot y va morir a Barcelona al any 1878. En la seua fàbrica, malhauradament inactiva are, hi treballaven mes de 2000 personas ab un salari qu'excedia de 2 millions de pessetes. || — y **Barrera** (**Joan**). Germà del anterior, y com ell, fabricant intel·ligent. Al any 1880, va establir a Hostafranchs una fàbrica dels meteixos articles de cotó, assolint importancia. Va morir al any 1892.

Batlions (**Els**). *Geog.* Veínat del terme de Barcelona, al antich poble de Les Corts, prop de la fàbrica que va ésser de *Batló germans*, are destinada a institució de cultura.

Batllori. *Geog.* Veínat del terme d'Esponellá (Girona).

Batlloia (**La**). Caseriu del terme de Montnegre (Barcelona).

Batoch. *m. Ter.* Dolent. Malo. || **Ou batoch**. Ou clar. Huevo claro.

Batolla. *f.* Eina pera batre el grà a les eres. Mayal.

Batómetre. *m. Mar.* Instrument pera midar les profunditats del mar. Batómetro.

Batraciá, *na. adj.* Semblant a la granota. Batraciano.

Batracocéfalo, *a. adj.* De cap semblant al de la granota. Batracocéfalo.

Batragada. *f. Ter.* Cop fort y soptat. Sacudida.

Batre. *v. a.* Batre als enemichs, o picar les coses. Batir. || El blat y els grans a l'era. Trillar. || Els arbres pera fer caure el fruit. Varsear. || **Batre o craquejar les dents**. *fr.* Dar diente con diente. || **Al batre**; al temps de batre. *m. adv.* Por la trilla. || **Al batre, sino aquest l'atre**. *Ref.* Cuando vengan los nazarenos. || **Batre en ferro fret**. *fr. Met.* Machacar en hierro frío. || **Batre la costera**. *Loc. Ant.* Batir la

- costa. || **Batre l'empedrat.** *fr.* Matar el tiempo. || **Qui no bat al juliol, no bat quan vol.** *Ref.* En agosto trilla el Perezoso.
- Batres.** *v. r.* Barallarse. Pelearse.
- Batualisto!** *Excl.* ¡Voto á...!
- Batuça.** *f.* Remyina. Pendencia, pelotera, marimorona. || *Fam.* Cástich. Felpa. solfeo.
- Batuça (Collada de la).** *Orog.* Al camí de Prats de Molló al Pich de Tretsevents.
- Batucat, da.** *adj.* Molt, cansat. Molído.
- Batuda.** *f.* Batida. || Parlant de grans. Trilla. || Art pera pescar. Breja, trasmallo. || Filat pera pescar. Red barredera. || **Alçar la batuda.** *fr.* Recullir lo de l'era. Desemparvar. || **Extendre la batuda.** *fr.* Escampar el grà a l'era. Aparvar, emparvar.
- Batut, da.** *adj.* Batido, trillado. || Ferit. Herido. || Vençut. Batido. || Camí trepitjat. Trillado.
- Batuta.** *f. Mus.* Compás. || Bastonet usat pel director d'orquestra, pera marcar el compás.
- Batuta.**
- Batzeller.** *m.* Primer grau d'un estudi superior. Bachiller. || Xerrire. Bachiller. || Qui vol saber lo que no deu. Bachiller, curioso.
- Batzellerac.** *m. aum.* Bachillerazo.
- Batzellerar.** *v. a.* Curiosear.
- Batzellerat.** *m.* Grau de batxeller. Bachillerato.
- Batzelleret, m. dim.** Bachillerejo, bachillerillo.
- Batzelleria.** *f.* Chismografia, habladuria.
- Batzegada.** *f.* Sacudida, empujón, empellón || **A batzegades.** *m. adv. Fam.* Sense reflexió. De trompón, de golpe y porrazo.
- Batzegar.** *v. a.* Copejar. Aporrear.
- Bau, m. Naut.** Bao.
- Bau (Coll de la).** *Orog.* A l'altura de 1070 metres al S. E. de la comarca de Camprodon (Girona).
- Baub d'aplaudiments.** *f.* Aplaudiment general que ressona acompassat. Compás de aplausos, coro de aplausos.
- Bauoat.** *m. Ant.* Senyera usada pels templaris. Baucado.
- Baucells (Francesch).** *Biog.* Framenor que vivia als començos del segle XVIII, autor de treballs místichs en català, y d'un catecisme estampat al any 1704 y moltes vegades reimprés.
- Baucells (Els).** *Geog.* Caseriu de Taveret, (prov. de Barcelona). || Veïnat de Vilanova de Sau (Barcelona).
- Baucis.** *adj.* Borat, buit. Vacío, hueco.
- Baucis (Joan).** *Biog.* Professor de violoncello, al conservatori del Liceu, durant molts anys. Va morir al any 1894.
- Baul.** *m.* Bagul.
- Baulons (Els).** *Geog.* Caseriu del terme d'Oristá, prov. de Barcelona.
- Bauma.** *f.* Cueva, gruta, socavón.
- Bauma (La).** *Geog.* Colonia fàbrica del terme de Monistrol de Montserrat, prov. de Barcelona, a la vora del Llobregat. || — **Bauma blanca.** Al Bergadà, prop del Coll de Remolí. || — **de Trucafort.** *Espeo.* Cova de tosca, al Ripollés, no lluny de la Farga Vella. || — **(Coll de la)** Al camí de Bagà a Gossol per les fonts del Bastarony (1550 metres). || — **(Coll de la).** No lluny de Vallfogona, prov. de Girona.
- Baumet, da.** *adj.* Buidat per sota. Hueco, socavado.
- Baume.** *m.* Bálsamo.
- Baumes (Les).** *Geog.* Caseriu del terme de Castellvell, prov. de Barcelona. || — **dels Ferrers.** Coves de les cingleres de Marinyol, a la comarca d'Olot. || — **d'Uyá.** A la vora de Sant Aniol, a les valls del Llerca.
- Baups (Collada de).** *Orog.* Montanya a llevant de Campdevanol, entre'ls rius Ter y Fresser. || — **(Torrent de).** *Hidrog.* Torrent que baixa de la Collada de Baups, y desaiuga al Ter.
- Bauprés.** *m. Naut.* Bauprés.

Baus *f.* Estimball. **Precipiclo.**
Baus del Ase. *Geog.* Engorjat del Tech a la vora de Prats de Molló.
Bausaca. *f. Ter. Mar.* Lloch de la platja pera carregar la nau. **Cargadero.**
Bausen. *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. d'Urgell, part. de Viella.
Bausia. *f. Ant.* Felonia, traición, baucia.
Baussitjes. *Geog.* Caseriu d'Espolla (Girona).
Bava. *f.* Baba.
Bavalles. *f.* Escamocho.
Bavar. *v. n.* Babear.
Bavarada. *f.* Efluvio, hálito, vaho.
Bavassall. *m. Ter.* Babero.
Baveca. *f. Ornit.* Gamarús, Xiveca.
Bavech. *m. Ant.* Xerraire. Charlatán.
Bavejar. *v. n.* Bavar.
Bavó. *m.* Bavarada.
Bayarri. *Geog.* Caseriu del terme de Sosis, prov. de Lleida.
Bayart. *m.* Parihuela, angarillas.
Bayasca. *Geog.* Caseriu de Llavorsí, prov. de Lleida. || *Hidrog.* Riuet de la prov. de Lleida que neix a Bayasca, y desagua al Noguera Pallaresa, a la vora d'Estarou.
Bayeta. *f.* Drap fluix de llana.
Bayeta. || Panyos de dol. **Bayetas,** lutos. || **Fluix com la bayeta.** *fr.* Inconstant, sense opinió. **Veleta.**
Bayetó. *m.* Bayeta ordinaria. **Bayetón.**
Bayló (Martí de). *Biog.* Canonge de Tarragona, bibliotecari de En Antoni Perez, privat del rei En Felip II, al any 1586.
Baylet *m.* Ballet. **Mochil,** motril.
Baylona (Antoni). *Biog.* Escrip-tor, poeta y orador, que va morir a Barcelona al any 1821. Era frare franciscá y un dels escriptors més laboriosos del seu temps. Además de les seues obres, va col·laborar a la revista *El amigo de la religión.*
Bayones. *f. Naut. Ter.* Rems de esquif. Remos de esquife.

Bayoneta. *f.* Bayoneta. || **cala-da.** Bayoneta calada. || **Calar** la bayoneta. *f. Mil.* Entrar a la bayoneta.
Bayonetada. *f.* Cop de bayoneta.
Bayonetazo.
Bazar. *m.* Bassar.
Bè. *m.* Cordero.
Bé. *f.* Pronunciació de la lletra **B.** || *adv. m.* Rectament, ab acert. **Bien.** || Degudament. **Bien.** || Felicitment. **Felizmente,** bien. || Molt. **Bien,** mucho, grandement. || Ab comoditat. **Bien.** || Ab oportunitat. **Bien.** || Prou. **Bien.** || **De bona gana.** **Bien.** || Ja com. **Bien.** || *Interjec.* **Bien,** ya, bien está. || *m.* Cabal, amor, volença. **Bien.** || **Bé, bê,** *Interjec.* **Bien,** bien. || **Bé canta Marta després de farta.** *fr. Ter.* **Bien** canta Marta después de harta. || **Bé de Deu.** *fr. Fam.* Abundancia. || **Bé dejuna** qui mal menja. *Adag.* **Harto** ayuna quien mal come. || **¡Bé massa!** *fr. adverb.* ¡Demasiado! **harto.** || **Bé o malament.** *fr.* **Bien** ó mal. || **Bé o molt bé li está.** *Loc.* **Bien** empleado, le está muy bien. || **Bé o molt bé li va.** *Loc. irón.* Buena va la danza. || **Bé prou.** *fr.* **Sastante.** || **Bé que,** o a **bé que.** *m. adv.* **Aun** que, bien que. || **¡Bé se en falta!** *Mod. adv.* ¡Ni á cien leguas!, mucho le falta, dista mucho. || **Bé, trempat.** *Loc. ant.* De buen humor. || **¡Ahont vas bé?** **ahont** més ne sé. **¡A do va la abundancia?** **A do más hay:** dinero llama dinero. || **Al bé** buscarlo, y al mal esperar-lo. *Ref.* Al bien buscarlo y al mal esperar-lo. || **Anar bé.** *fr.* A buen viento va la parva, andar de ganancias. || **Anar per bé.** *f.* Ir bien, mejorar. || **Ara bé.** *m. adv.* Ahora bien, esto supuesto. || **De bé a bé.** *m. adv.* Amistosament, de bones en bones. **Amigablemente,** de bien á bien. || **De fer bé,** mal ne pervé. *Ref.* Haz bien y guárdate. || **El bé li vé** per una canal. *Expr. fam.* La perra le parirá lechones. || **El bé y el mal** la sa-

lut a la cara'l trau. *Ref.* El bien y el mal á la cara sale. || **El fer bé mal se pert.** *Loc.* Hacer bien nunca se pierde; siempre beneficios para recoger frutos de buenos oficios. || **Es bé.** *f.* Es razón, es justo. || **Es un bé de Deu.** *fr. Fam.* Es una bendición. || **Estar bé.** *Fr.* Estar bien, estar bien con alguno. || **Estar massa bé.** *fr. Fam.* El bien le daña. || **Fer bé.** Hacer bien. || **Fer bé als difunts.** *fr.* Celebrar las honras, las exequias, los funerales. || **Fés bé y no fassís mal,** qu'altra cosa no't cal. *Ref.* Al hombre inocente, Dios le endereza la simiente. || **Fés bé y no mirís a qui.** *Ref.* Haz bien y no mires a quien. || **L'home de bé per tot arreu és ben rebut.** *Af.* Al hombre de bien doquiera le acogen. || **Mai tindrás bé, si d'altre no't pervé.** *af.* Para un hombre, otro. || **Més aviat se sap el mal que'l bé.** *fr.* El bien suena, y el mal vuela. || **Més bé.** *Expr.* Más bien, antes. || **Molt bé.** *m. adv.* Francamente, muy bien. || **No's coneix el bé fins qu'és perdut.** *Loc.* El bien no es conocido hasta que es perdido. || **No's pot fer bé, sino a les ànimes del purgatori y encara segons a quines.** *Afor.* Si el bien cátate. || **Per bé.** *m. adv.* Para bien. || **Quan te vingui bé.** *m. adv.* Cuando te plazca, te acomode. || **Qui bé't farà o se n'anirà o se't morirà.** *fr.* Quien bien te hará, se te irá ó se te morirá. || **Qui está bé, que no's mogui.** *Ref.* Bien está San Pedro en Roma; Marta, si bien estás, no te morirás. || **Qui't vol mal te farà riure, y qui bé't farà plorar.** *Ref.* Quien bien te quiere te hará llorar, y quien mal, reir; quien te dió la hiel, te dará la miel. || **Sempre o en tot temps bé vé.** *Loc.* Buenas son mangas después de Pascuas. || **Tindre tot el bé de Deu.** *fr.* Estar su cara como una colmena. || **Tindre un bé de Deu d'alguna cosa.** *fr. Fam.*

Ser una bendición ó una bendición de Dios. || **X bé.** *Expr.* Y bien.

Beabá. *m.* Silabario.

Bearnés, *a. adj.* Nadiu o pertanyent al Bearn, antiga provincia de França. **Bearnés.**

Beat, *a. adj.* Servent de Deu, beatificat pel Papa. **Beato.** || **Virtuós.** **Beato.** || **Qui viu retirat del mon.** **Beato.** || *Fig.* Qui afecta devoció fingida. **Beato.** **beatón,** gazmoño. || **Ungles de gat y cara de beat.** *Ref.* Uñas de gato y cara de beato.

Beata. *f.* Dona entregada a les practiques religioses. **Beata.** || *Fig.* La que fingeix devoció. **Beatona,** gazmoña. || **Farinera.** *Expr.* Beata con devoción, las tocas bajas, y el rabo ladrón. || **Beata,** si l'amor no'm desbarata. *Loc. fam.* **Monja de Sant Agusti,** dos caps en un cuixi. Del convento de San Andrés, entra una y salen tres.

Beatament. *adv. m.* Beatamente.

Beateri. *m.* Comunitat de beates. **Beaterio.**

Beateria. *f.* Fingiment. **Beateria,** gazmoñeria.

Beatot, *a. m. y f. dim.* **Beatito.**

Beatificació. *f.* Acció de beatificar. **Beatificación.**

Beatificament. *adv. m. Teol.* **Beatificamente.**

Beatificar. *v. n.* Declarar que algú gosa de la Gloria del Cel. **Beatificar.**

Beatificat, *da. p. p.* **Beatificado.**

Beatifich, *ca. Teol.* **Beatifico.**

Beatissim, *a. adj. sup.* **Beatísimo.** || **Tractament donat al Papa.** **Beatísimo.**

Beaitut. *f.* **Tractament del Papa.** **Beaitut.**

Beatriu. *n. p.* **Beatriz.**

Beatriu. *Biog.* Filla del comte Tomás de Salvia, enmaridada ab el comte Ramón Berenguer de Provença, de quin matrimoni, nasqueren quatre filles, essent reines totes quatre. Vivía als començos del sigle XIII.

Beatutxo, *a. m. y f.* **Hipócrita.**

Bebediç, çá. *adj.* Bo pera beure. Bebedizo.

Bebedor, a. *adj.* Qui beu molt. Bebedor. || Bo pera beure. Bebedio.

Bebedoraç. *adj. aum.* Bebedorazo, beherrón.

Bebenda. *f.* El gust dels licors. Sabor, boca. || **Bona o mala bebenda.** *fr.* Gust del vi. Embocadura.

Bebent. *m.* **Bebenda.**

Beberra. *m. Ter.* Qui beu molt. Criatura aferrada al mugró. Borrachin, tragón.

Bebotejar, v. a. Fam. Sovintejar el trago. Beborrotear.

Beca. *f.* Insignia dels seminaristes; plaça de collegial. Beca.

Becabunga. *f. Bot.* Planta. Verónica.

Becada. *f. Ornít.* Au de pas. Becada, pitorra, gallina sorda. || — **Marina.** Zapatito, cochaperdiz marina. || **Ictiol.** Peix aubortómit. Pito real, trompetero. || Menjar que porten els aucells al niu. Cebo de pájaro. || **Ter.** Inclinação de cap quan se dorm assegut. Cabezada. || **Baixar la becada.** *fr.* Rebtre socors. Venir el cuervo.

Becadell. *m. Ornít.* Agachadiza, becardón.

Becafignes. *m. Ornít.* Menjafignes. Papahigos.

Becaina. *f.* Sueño. || Fer una becaína per motiu de la son. Cabecear, dar cabezadas.

Becaina (Plans d'En). *Geog.* A la comarca de Camprodón, a la vora de la pujada dels Vilars.

Becar. *v. n.* Desitjar un menjar, qu'es a la vista. Apetecer, hachésele agua á la boca á alguien.

Becardot. *m. Ornít.* Aucell de bech gros. Becardo.

Becari. *n. p.* Becario.

Becarrada. *f.* Picada, picotazo.

Becassa. *f. Ornít.* **Becada.**

Becassina. *f. Ornít.* **Becadell.**

Becat. *m. Ter.* Eina de pagés. Escardillo.

Becayre. *m. Ant. mus.* **Bequadre.**

Beceroles. *f.* Abecedario, silabario. || **Apendre les beceroles, passar les beceroles.** *f.* Apendre el abecé.

Beceyt (Ports de). *Orog.* Ports al extrém de la Serra de Caro, a la frontera de les actuals provincies de Tarragona y Terol.

Béçh. *m.* D'auzell. Pico. || — De gas o d'altra mena d'illuminació. Mechero. || — De mocador. Punta. || **Béçh d'ánech.** Eina de cirurgia. Pico de ánado. || **Béçh de cigonya.** Eina de cirurgia. Pico de grulla. || — **moll.** Pico amarillo, boquimuelle. || **A béçh.** *Art. y of.* Cara á cara. || **Béçh d'aleña.** *Ornit.* Aucell. Avoceta común. || **Béçh de ferro.** *Ornit.* **Durbéçh.** || **Béçh d'espátula.** *Ornit.* **Anech paleter.** || **Béçh de serra, gran y petit.** *Ornit.* **Anguilero.** || **Béçh vermell.** *Ornit.* **Anech gabaix.** || **Fer anar molt el béçh.** *fr. Fam.* Enraonar massa. Mover mucho el pico. || **Caure el groch del béçh.** *fr. Met.* Tener colmillos ó garrones, no ser de pico amarillo. || **Cop de béçh.** *fr.* Picotazo. || **No tindre sinó béçh.** *fr.* No tener más que lengua ó pico. || **Obrir massa el béçh.** *fr. vulg.* Badallar fort. Bostezar en demasia. || **¿Penses que no m'ha caigut el groch del béçh o que soch del béçh groch?** *Loc. Met. fam.* No me mamo el dedo. ¿Te figuras que estoy con la leche en los labios? || **Portéuli al bech.** *fr. Met. fam.* Darle á uno una cosa bien mascada. || **Treure del béçh.** *fr. Met.* Sacar el alma de pecado.

Beco. *m. vulg.* Fondista.

Becula. *Geog. ant.* Població estependiaria de la regi6 dels ausetans, a l'antiga Catalunya. Correspón al poble actual de Begudá, prov. de Girona.

Bedell, a. m. yf. Ter. **Vedell.** **Becerro, ternero.** || Vigilant o empleat a les aules. **Bedel.**

Bedet (Puig de). *Orog.* De 270?

- metres d'altura, a la vora de Vallferrera al llindar de la prov. de Lleida.
- Bedoga d'Adons.** *Orog.* Tossal del terme d'Adons (Ribagorça).
- Bedoll.** *m. Bot.* Arbre. Abedul, aliso.
- Bedosa (Collet de la).** *Orog.* Collada de la comarca d'Olot, prop de Coll de la Bartrina.
- Bedreda.** *Hidrol.* Afluent del riu Torau a la Vall d'Arán.
- Beduins.** *m.* Beduïnos.
- Bedull.** *m.* Bedoll.
- Beemi.** *m. Astron.* Estrelletes a la corbatura del Eridan. Beemin.
- Befa.** *f.* Burla. Befà, escarnio.
- Befar.** *v. a.* Befar.
- Befasi.** *m. Mus.* Terme del tó de si. Befasi.
- Begal.** *m. Astron.* Begalo.
- Beges y Oliva (Joseph).** *Biog.* Advocat y escriptor professional, competent en materia penal. Va néixer a Reus al any 1830.
- Begonia.** *f. Bot.* Planta de jardí. Begonia.
- Begós.** *Geog.* Caseriu del terme de Les Bordes, prov. de Lleida.
- Beguda.** *f.* Bebida. || **Fer beguda.** *fr.* Pasar un bocadito. || *Met.* Donar una mala nova. Dar un buen trago, ó jarope.
- Beguda Alta (La).** *Geog.* Caseriu del terme de Masquefa (Barcelona). || Veïnat de Sant Esteve Sesrovires (Barcelona). || Barri de Sant Llorenç d'Hortons (Barcelona). || — **Baixa.** Caseriu de Sant Llorenç d'Hortons (Barcelona). || — **d'Adons.** Veïnat de Viu de Llebatà (Lleida). || — **Santa Eularia de.** Parroquia de la comarca d'Olot, que té anexe el santuari de Montros.
- Begudá.** *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. d'Olot.
- Begudes (Les).** *Geog.* Caseriu del terme de Sant Joan Despi, prov. de Barcelona.
- Begues.** *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Sant Feliu de Llobregat.
- Beguina.** *f.* Dona retreta del tracte social o consagrada a la religió. Beata.
- Begut, da.** *p. p.* Bebido. || **Ben begut.** *fr.* Borratxo.
- Behetria.** *f. Ant.* Població independenta. Behetria.
- Beixach.** *Geog.* Caseriu de Vilech (Lleida).
- Bejoques.** *f. Ter.* Mongetes. Judias.
- Bèl.** *m.* Balido.
- Bel.** *Geog.* Poble del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló. || — **Penya del.** *Orog.* Puig de 1251 metres prop de Bel, prov. de Castelló.
- Bela.** *n. p.* Fam. Isabel.
- Belaberqui.** *m.* Berbiquí.
- Bèlador, a.** *m. y f.* Qui bèla. Balante.
- Bèlar.** *v. n.* Balar. || Si és molt sovint. Balitar.
- Belart (Bonaventura).** *Biog.* Famos cantant nadiu de Tarragona y mort a Yvry (París) (1828-1862). Havia fet el seu debut al teatre reial de Madrid al 1851. || — **(Ramón).** Escultor remarcable, premiat per l'Academia de Sant Ferrán de Madrid. Va néixer a Montblanc al 1776, y vivia a Madrid al any 1832.
- Bèlejar.** *v. n.* Bèlar.
- Bèlem.** *Geog.* Caseriu al vessant del Tibidabo, terme de Barcelona.
- Belemnita.** *f.* Fòssil. Belemnita.
- Belep.** *Geog.* Caseriu del terme de Gurb (Lleida).
- Belerofont.** *m. Astron.* Constelació del Pegàs. Beierofonte.
- Belesta.** *Geog.* Ciutat del antic comtat de Foix, enllaçada ab nostra historia al temps mitj-eval.
- Belga.** *f.* Llenca, troç. Tira.
- Belianes.** *Geog.* Poble de la prov. y part. jud. de Lleida, bisb. de Tarragona.
- Bèlich, ca.** *adj.* Bèlico, a.
- Bèlicós, a.** *adj.* Belicoso, a.

Bellicosament. *adv.* De manera bellicosa. **Bellicosamente.**

Bellilla (Joseph). *Biog.* Apotecari tortosí, que va descobrir anys abans que l'anglès Dr. Black les aplicacions i preparació de la magnesia, publicant el seu descobriment al any 1750.

Bèlit. *m.* Joch de nois. Tala. || **Bólit.**

Belitralla. *f.* *Ant.* Conjunt de captaires. Aplech de brètols. Pobreteria, picaresca.

Belitrament. *adv. m.* Mendigando.

Belitraria. *f.* *Ant.* Capta. Gallofa.

Belitre. *m.* *Ant.* Pobre que pera no treballar capta. Gallofo, belitre. || Vil. Bribón, belitre.

Belitrejar. *v. n.* Captar els gauds. Gallofar, pordiosear.

Belltres (Coll de). *Orog.* El mes oriental del Pirineu gironí, a la vora de Portbou, al lloch ahont s'endinza la foradada del ferrocarril.

Beltrán. *Biog.* Abat de Montserrat pels anys de 1114 fins al 1151. Va ésser un dels protectors del monastir de Santa Círcia. || —(Pere). Noble catalá que formant part de l'expedició contra els alarbs de Tortosa, va figurar a la presa de aquella ciutat al any 1148.

Bell, a. *adj.* Bello. || Excelent. Bello. || Agradós. Bello, agradable. Net, pur, clar. Limpio. || **Bell acudit.** *Expr. irón.* ¡Qué gracia! Linda gracia. || **Bell mal se'n vol.** *fr.* ¡Valiente lindeza! || **A bell ull.** *m. adv.* A bulto, á ojo, á ojo de buen cubero. || **Al bell deuant.** *m. adv.* Frente por frente, á la misma frente. || **Posar en bell.** *fr. Ant.* Aclarir. Poner en limpio ó en claro. || **Tindre atenció per sa bella cara.** *m. adv.* Por su bella cara.

Bell y Llopart (Joan). *Biog.* Prebete y home de mereixements literaris, que va morir al any 1804. Va ésser un dels acadèmichs més competents del Col·legi de Cordelles, y de la de

Ciències y Arts, y a les derreses del sigle XVIII, va llegar a la darrera de les esmentades, remarcables travalls.

Bellacament. *adv. m.* **Bellacamente.**

Bellach, ca. *adj.* Astut, dolent. **Bellaco.**

Bellach (Serrat de). *Orog.* A la comarca d'Olot, abans del coll d'Uria

Bellacó, na. *m. y f. aument.* **Bellacón, bellaconazo.**

Belladona. *f. Bot.* Planta. **Belladona, solano furioso.**

Bellagarda. *Geog. y Hist.* Fort del Portús a 420 metres alt, bastit als temps dels reis de Aragó y reconstruit per Vauban, als començos del sigle XVIII.

Bellaire. *Geog.* Caseriu del terme de Les Preses, a la comarca olotina.

Bellament. *adv. m.* Perfectament. **Bellamente.**

Bellapart y Roca (Francesch).

Biog. Mestre d'instrucció de Sabadell a mitjans del sigle XIX, y autor de travalls didàctichs. Era al ensemps compositor musical, autor d'una sarçuela, y d'un *Stabat Mater*, cantat a l'iglesia de Sant Agustí de Barcelona.

Bellaqueria. *f.* Dolenteria, sagacitat. **Bellaqueria.** || **Fer bellaqueries.** *fr.* Bellaquear, picardear.

Bellaquet. *m. dim.* Bellacuelo.

Bellaraca. *f. Bot.* Planta. **Bellaraca.**

Bellastall. *Geog.* Caseriu del terme de Argensola, prov. de Barcelona.

Bellavista. *Geog.* Caseriu de la prov. y dióce. de Tarragona, part. jud. de Valls.

Belloaire. Fira de roba vella que se fa al carrer d'Urgell a Barcelona, y que abans se feia al passeig Nou o de Sant Joan. || *Geog.* Ciutat del Mitjorn de França lligada ab vincles històrics y literaris ab Catalu-

- nya. Era remarcable per la seua fira de Santa Magdalena als temps mitjvals, y va figurar molt durant la lluita dels albigesos el seu nom. Està situada enfront de Narascó, a la vora del Rose. ||—Poble de la prov. bisb. y part. jud. de Girona. ||—Poble de la prov. de Lleida, bisb. de la Seu de Urgell, part. jud. de Balaguer.
- Belloaire (Antonieta de).** *Biog.* Remarcable poetissa provençal, que va morir encara jove al any 1870.
- Bellera (Guillem).** *Biog.* Noble català que formant part del estol de cavallers que figuraven a les hosts del comte Ramon Berenguer, va distingirse a la presa de Lleida al any 1149.
- Belles arts.** *f.* Les que tenen per objecte principal, la representació de la bellesa, principalment, la pintura, l'esculptura, l'arquitectura y la música. *Bellas Artes.*
- Bellesa.** *f.* Belleza, hermosura. || Adorno. Ornato, belleza. || **Dir belleses.** *f. Met.* Decir lindesas.
- Bellfort.** *Geog.* Veïnat de la Baronia de Rialp, prov. de Lleida. ||—Caseriu de Manlleu (Barcelona).
- Bellidor y Forest (Bernat).** *Biog.* Enginyer remarcable als exèrcits de França y d'Alemanya, y escriptor, molt distingit de obres tècniques, entre elles el Diccionari de termes d'arquitectura, publicat al 1755. Era inspector de les adraçanes de Paris, y brigader del exèrcit francès. Va neixer a Catalunya al any 1698, morint al de 1761.
- Bellissim, a.** *adj. sup.* Bellísimo.
- Bellissimament.** *adv. m.* Perfectíssimament. Bellíssimamente, divínamente.
- Bellit (El).** *Geog.* Caseriu del terme de Tagamanent, prov. de Barcelona.
- Bell-looch.** *Geog.* Caseriu de La Roca (Barcelona). || Caseriu de Sant Sadurni d'Osormort (id). || Caseriu de Sant Climent Sabres (Girona). ||—Veïnat de Santa Cristina de Aró (Girona). ||—Poble ab estació de ferrocarril, a la prov. bisbat y partit jud. de Lleida. ||—**(Riera de).** *Hidrog.* Neix a la serra del Cadi, passa per Alás y desaiqua al Segre, aprop de la Seu d'Urgell. ||—*Orog.* Mont de la Cerdanya, servantsi les runes d'un antich monastir.
- Bellmunt.** *Geog.* Caseriu del terme de Sant Pere de Torelló, (prov. de Barcelona). ||—Poble de la prov. de Lleida, part. jud. de Balaguer. ||—Poble de la prov. y bisb. de Tarragona, part. jud. de Falcet. ||—**de Segarra.** Caseriu de la prov. de Lleida al terme de Talavera. ||—*Orog.* Montanya veïna de Torelló a la vora del Ter, a la prov. de Barcelona.
- Belloch (Antoni).** *Biog.* Metge de mitjans del segle XIX, individu de l'Academia de Barcelona, y autor de remarcables treballs professionals. ||—**(Bernat).** Noble cavaller, que va distingirse a l'expedició contra Tortosa al any 1148. ||—**(Jofre).** Frare de l'ordre de predicadors al segle XVI, y autor de l'*Historia de Sant Lluís, rei de França.* ||—**(Joseph Marián).** Patriota y militar que va figurar al temps de la lluita de la Independencia. Era vocal de la junta de defensa y armament del Vallés al any 1809. Al acabar aquella guerra, havia assolit el grau de tinent coronel d'exèrcit. ||—**(Pere).** Noble senyor que va distingirse a la expedició contra els alarbs de Almeria, al any 1147.
- Belloch.** *Geog.* Caseriu del terme d'Alás, prov. de Lleida. ||—Veïnat de Vilafranca de Conflent a la Catalunya francesa.
- Bellor.** *f. Ant.* Bellesa.
- Bellprat.** *Geog.* Poble de la prov.

- de Barcelona, bisb. de Vich, part. jud. de Igualada.
- Bellpuig.** *Geog.* Caseriu del terme de Prunet, a l'antiga Catalunya francesa. || Caseriu de de Taradell, prov. de Barcelona. || — Vila de la prov. de Lleida, bisb. de Solsona, part. jud. de Cervera. Es estació de ferrocarril. || — *Orog.* Turó del Vallespir a 772 metres d'alçària.
- Bellpuy.** *Geog.* Caseriu del terme de Noves, prov. de Lleida.
- Belltal.** *Geog.* Caseriu del terme de Passanant (Tarragona).
- Bells (Pau).** *Biog.* Framenor del segle XVI, nadiu de Barcelona. Era autor de uns *Comentaris de Job*, traduïts a diverses parles.
- Belluga.** *f.* Bellugament. Revoltillo. || *En temps de belluga, campí qui puga.* *fr.* A río revuelto, ganancia de pescadores.
- Bellugadiç.** *adj.* Zarandillo.
- Bellugadiça.** *f.* Hormiguelo, hervidero. || *Bot.* Planta nomenada també belluguet.
- Bellugador, a. m. y f.** Belluguet.
- Bellugament.** *f.* Bellugadiça.
- Bellugar.** *v. n.* Bullir, agitarse, colear moverse, hormigüear, remecerse.
- Bellugó.** *f.* Bellugadiça. || *Ictiol.* Peix volador. Milano.
- Belluguet.** *m.* Persona que's belluga molt. Bullebulle, argadillo, zarandillo. || Les ametlles de arrecada que's belluguen. *Perrilla.* || Semblar un belluguet. *fr.* Mourre molt. Parecer una ardilla, ó un azogado.
- Bellull.** *adv. m. Ant.* A ull, a discreció d'algú. A ojo, á ojo de buen cubero.
- Bellulla.** *Geog.* Santuari y cases del terme de Canovelles. al Vallès.
- Bellvehi.** *Geog.* Caseriu del terme de Torrefeta, prov. de Lleida.
- Bellver (Angel de).** *Biog.* Caputxi catalá del segle XVII. Era molt popular per les seues virtuts, y va publicar al any 1683, un llibre pietós ab el títol de *Art de ben viure.* || — y **Jordá (Marián).** Conegut pintor barceloní que va distingirse a la restauració de quadres. Va morir al any 1890.
- Bellver.** *Geog.* Caseriu del terme d'Ossó, prov. de Lleida. || — Poble de la prov. de Lleida, bisb. y part. jud. de la Seu d'Urgell.
- Bellvey.** *Geog.* Poble de la prov. de Tarragona, bisb. de Barcelona, part. jud. del Vendrell.
- Bellvis (Arnau).** *Biog.* Frare catalá de l'ordre de predicadors, que vivia al segle XVI. Era autor d'obres dogmàtiques, doctor de la Sorbona, y fruí gran concepte, pel seu talent. || — (**Berenguer de**). Bisbe de Vich al any 1298, compilador de les constitucions sinodals del seu bisbat. Va morir al any 1301. || — (**Jaume de**). Famos juriscònsult y autor d'algunes obres de dret, que vivia al segle XIII.
- Bellvis.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. de la Seu de Urgell, part. jud. de Balaguer.
- Bellvitjes (Joseph).** *Biog.* Prebete, un dels autors del Diccionari catalá, castellà-llatí, publicat al any 1803. Mestre de retórica al Seminari de Barcelona, y individu de la Academia de Bones Lletres.
- Bellviure (Pau de).** Poeta de les derreries del segle XIV, esmentat al *Conhort d'En Farrer*, y a les poesies d'En Aussies-March.
- Bembé.** *Contrac. del adv. m.* **Ben bé.** Bien.
- Bemoll.** *m.* Nota musical que sona ab suavitat. Bemol. || **Doble bemoll.** Doble bemol. || Tindre tres bemolls. *fr. Fig. y Fam.* Yener tres bemoles.
- Ben.** *adv.* Anteposat a l'adjectiu li dona força de superlatiu, com: *ben clar.* **Bien muy.** || Equival a **bé**, com: *ben brut.* **Bien.** || **Ben afortunat, da.** *adj.* Bienaventurado, afortunado. || **Ben bé.** *adv. m.* Muy bien. || **Ben conill, a. m. adv.** Ben nú. **En pelota, en**

- cueros, en cueros vivos. || **Ben fet.** *Loc.* Bien hecho, bravo, excelente. || **¡Ben haja!** *Interj.* ¡Blen haya! feliz, dichoso. || **Ben ras** (*Anar*). *m. adv.* Resuelto, decidido. || **Ben segur deu ésser.** *fr.* Probablement, por de contado. || **Ben segur que, a bon segur que.** *fr.* A buen seguro que. || **Ben tart.** *expr.* Bien pronto.
- Eena.** *f.* De tela, pera embenar un braç, una cama, etc. Venda.
- Benabarre.** *Geog.* Part. jud. de Osca, format per 52 ajuntaments, entre quins n'hi ha alguns que pertanyien a l'antiga divisió de Catalunya.
- Benach** (*Antoni*). *Biog.* Frare de Montserrat, bon poeta llatí, autor de alguns poemes en aquella llengua clàssica. Vivia a mitjans del segle xvi. || — (*Antoni*). *Advocat* y polítich, nadiu de Vilanova y Geltrú, que ab entusiasme va contribuir al deixoniment del remarcable institut Biblioteca Museu Balaguer. Va ésser diputat provincial y va morir al any 1901.
- Benadat, da.** *adj.* Benaventurat. Bienaventurado.
- Benafigós.** *Geog.* Poble del bisb. de Tortosa, prov. de Castelló, part. jud. de Albocácer.
- Benán.** *Astron.* Estrella a la guía de la Ossa major. **Benán.**
- Benanant, a.** *adj.* Acabalat. Acaudalado.
- Benante.** *Geog.* Caseriu d'Esterrí de Cardós, prov. de Lleida.
- Benassalt.** *Geog.* Vila del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló, part. jud. de Albocácer.
- Benastruch, ga.** *adj.* Venturoso, dichoso.
- Benastrugança.** *f.* Sort, felicitat. Fortuna, ventura.
- Benaurat, da.** *adj.* Benaventurat. Afortunado.
- Benavent.** *Orog.* Serra de la Conca de Tremp. || — **de Lleida.** *Geog.* Poble de la prov. bisb. y part. jud. de Lleida. || — **de Tremp.** Poble de la prov. de Lleida, bisb. de la Seu d'Urgell, part. jud. de Tremp.
- Benaventurança.** *f.* Bienaventuranza. || La gloria del cel. Bienaventuranza.
- Benaventurat, da.** *adj.* Bienaventurado. || Afortunat, ditxós. Bienaventurado, afortunado, venturoso. || *Iron.* Massa bó, sensible, ximple. Bienaventurado, bendito. || **Benaventurat vol dir ximple.** *Fr. fam.* A quien peca de bueno, le cortan la capa.
- Benaventurós, a.** *adj.* Benaventurat.
- Benaventurosament.** *adv. m.* Ab felicitat. Bienaventuradamente.
- Bench.** *m. Bot.* Colitzo.
- Benci.** *Biog.* Comte feudatari de Rosselló y Empuries, al any 919.
- Bene.** *Geog.* Veinat d'Enveig a la Catalunya francesa.
- Benedicció.** *f.* Bendición. || — **Episcopal o pontifical.** Bendición episcopal, ó papal. || **Donar la benedicció.** *fr.* Echar la bendición. || *Met.* Abandonar algún negoci. Echar la bendición. || **Es una benedicció de Deu.** *fr.* Abundor. Es una bendición. || **Fruit de benedicció.** Fill legítim. Fruto de bendición.
- Benedicta.** *f. Bot.* Valeriana.
- Benedicti, na.** *adj.* Pertanyent a l'ordre relligiosa fundada per Sant Benet.
- Benedictina.** *m.* Licor agradós preparat pels frares de Sant Benet. Benedictina.
- Benefactor, a.** *adj.* Qui fa bé. Bienhechor, benéfico.
- Beneficència.** *f.* La virtut de fer bé. Beneficencia, largueza, liberalidad.
- Benéfich, ca.** *adj.* Benéfico, ca.
- Benefici.** *m.* Beneficio. || Mercé. Beneficio. || Cessió de crèdits o bens per menys del seu cost. Beneficio. || Dret per llei o privilegi. Beneficio. || Producte de alguna funció a favor d'alguna persona o institució. Beneficio. || **Benefici curat.** Beneficio curado. || — **eclesiástich.** Beneficio eclesiástico. || **Benefici de**

- cessió.** *Com.* Dret dels acreedors. **Beneficid de cesión.** || — **de inventari.** *For.* Acceptació condicional d'herència. **Beneficid de inventario.** || — **de Patronat.** **Beneficid de Patronato.**
- Beneficiador,** *a. m. y f.* Qui beneficia. **Beneficiador.**
- Beneficial.** *m.* Relatiu al benefici eclesiàstich. **Beneficial.**
- Beneficiar.** *v. a. y m.* Beneficiar.
- Beneficiari,** *a. m. y f.* Usufructuari. **Beneficiario.**
- Beneficiat,** *da. p. p.* Beneficiado. || *m.* Qui obté un benefici eclesiàstich. **Beneficiado.**
- Beneficiós,** *a. adj.* Profitós. **Beneficioso, provechoso.**
- Beneir.** *v. a.* **Benedicir.** || Donar els pares la benedicció. **Benedicir.** || Cerimonies pera beneir les naus, els camps, els edificis, les banderes. **Benedicir.** || Lloar persones, o coses divines y materials. **Benedicir.** || **Deu vos beneesca, del cap fins a la ventresca.** *Af.* ¡Que Dios os bendiga!
- Beneít,** *da. p. p. o Beneít.* *adj.* **Bendito, bendecido** || **Beneít del cabàs.** *fr.* De poch alcanç, apocat de geni. **Bendito, bienaventurado, Juan Lanas.**
- Beneitera.** *f.* Pica pera posarhi aigua benèita. **Pila de agua bendita.**
- Beneító,** *na. adj.* **Bendito, tonto.**
- Benejam (Pere).** *Biog.* Prior del monastir de Sant Geroni de la Murtra, y autor d'obres ascètiques, molt distingit pels reis catòlics y pel seu hereu En Càrles I. Era nadiu de Barcelona, morint al any 1524.
- Benemérit,** *a. adj.* Digne d'honors pels seus mereixements. **Benemérito.**
- Beneplácit.** *m.* Aprobació, permís. **Beneplácito.** || **Ab beneplácit.** *m. adv.* Con beneplácito. || **A vostres beneplácits e honor aparellat.** *fr. Ant.* Soy de V. servidor.
- Benes (Pere).** *Biog.* Arquitecte del sigle xv, que va projectar l'altar major de la Catedral de Girona, essent autor del preciós tabernacle d'argent y pedres preciosos del meteix.
- Benes.** *Geog.* Caseriu de Batllin de Sas, prov. de Lleida.
- Benessat (Francesch de P.)** *Biog.* Apotecari, naturalista, remarcable escriptor y orador atilhat. Era nadiu de Sabadell, morint al any 1910. Va ésser diputat provincial, havent pertenesut a califcades corporacions. || — **y Vayes (Felp).** **Religiós,** y savi coneixedor de les ciencias físich-matemàtiques. Va establir les fàbriques de gas a Sabadell, Manlleu y Vich. Era nadiu de Sant Julià de Vilatorrada, morint a Sabadell (1815-1878). Va abraçar la carrera eclesiàstica al any 1863.
- Benestantz.** *adj. Ant.* **Acaudalado, opulento.**
- Benestar.** *m.* Comodidad, conveniencia.
- Benet, n. p. Benito.**
- Benet (Sant).** *Biog.* Nadiu del Mitjorn de França al sigle viii, per la seua influencia a la cort d'aquells reis, va gaudir a la antiga Catalunya consideracions y preeminences, essent visitador dels monastirs que al nostre terror s'establiren, com a feudatari qu'era dels franchs allavors. Va escriure el còdich de les regles relligioses, morint al any 821. || — **Benet.** Bisbe d'Urgell a mitjans del sigle xii. Vivia encare al any 1151, en quin temps va consagrar la iglesia de Brocá al Bergadà. || — **XIII.** Famós antipapa, tingut per aragonés. S'anomenava Pere de Luna, y alguns autors el suposen, nadiu de Figuerola, a la Conca de Tremp. || — **(Cebriá).** Fraré y autor de obres dogmàtiques que vivia pels anys de 1522. || — **(Joan).** Carmelitá, nadiu d'Olot, autor d'algunes obres, entre elles el *Jardí del Carmel*, estampada al any 1660. || — **(Joseph de Sant).** Llech del monastir de Montse-

- rrat, ahont va morir al any 1717. Encare que no era català, a la nostra terra va sejournar la major part de sa vida assolinthi popularitat per les seues virtuts. || —(Rafel). Metge nadiu de Sant Felíu del Racó, subdelegat a Tarraça y autor de travalls professionals, pels anys de 1850 a 1858.
- Beneta.** *n. p.* Benita.
- Beneta.** *Geog.* Caseriu de Castellar, d'En Huch, prov. de Barcelona.
- Benetant.** *adj. Ant.* [Ditxós. Afortunado.
- Benévol,** *a. adj.* Benévolo.
- Benevolença.** *f.* Benevolencia.
- Benevolentíssim,** *a. adj. sup.* Molt benévol. Benevolentísimo.
- Benifat,** *da. adj.* Obra perfecta.
- Bienhilado.** || *Bot.* Disposició de les fulles, en files oposades. Bienfilado.
- Bengala.** *f.* Jonch d'Indies que s'usa com a bastó. Bengala. || Artifici pirotécnic, que produeix llum clara de distints colors. Fuego de Bengala.
- Benguiar.** *v. a.* Menar per bon camí. Conducir por buena senda.
- Benhaurança.** *f.* Felicidad, bienandanza.
- Benhaurat,** *da. adj.* Feliz, venturoso, dichoso.
- Beni.** *m. Filol.* Mot alarb, derivat de *ben*, (fill) que serveix de prefixe a moltes poblacions de la regió dominada pels maometans. Beni.
- Benicarló.** *Geog.* Vila del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló, part. jud. de Vinaroç. Te estació de ferrocarril.
- Benicassim.** *Geog.* Poble del bisbat de Tortosa, prov. y part. jud. de Castelló.
- Benifallet.** *Geog.* Vila de la prov. de Tarragona, bisbat y part. jud. de Tortosa.
- Benifet.** *m.* Benefici. S'aplica especialment als beneficis dels eclesiàstics. Beneficio.
- Benignament.** *adv. m.* Ab agra-do. Benignamente.
- Benigne,** *a. adj.* Benigno. || Pietós. Benigno. || Suau, apacible. Benigno. || *m. n. p.* Benigno. || *Met.* Benéit del cabaç. *fr.* Bendito de Dios. || Temps benigne. *fr.* Tiempo apacible, temperatura suave.
- Benigníssim,** *a. adj. sup.* Benignísimo.
- Benigníssimament.** *adv. sup.* Benignísimamente.
- Benignitat.** *f.* Benignidad. || *Met.* Suavitat del temps. Benignidad.
- Benissanet.** *Geog.* Vila de la prov. de Tarragona, bisb. y partit jud. de Tortosa.
- Beniure.** *Geog.* Caseriu del terme d'Alcamora, prov. de Lleida.
- Benivolença.** *f. Ant.* Benevolencia.
- Benjami.** *m. n. p.* Benjamín. || *Met.* Fill o persona més volguda, per alusió al fill de Jacob Benjamín. || *Esser el Benjami de la casa.* *fr. fam.* Ser el ojo derecho ó el Benjamín.
- Benjuí.** *m.* Goma pudenta. Benjuí, asafétida.
- Beniloch.** *Geog.* Vila del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló, part. jud. de Albocácer.
- Benós.** *Geog.* Caseriu de Les Bordes, prov. de Lleida.
- Benparlat,** *da. adj.* Qui parla ab urbanitat. Bienhablado.
- Béns.** *m.* Riqueses. Bienes, haberes. || Béns adventicis. *For.* Bienes adventicis, peculio. || —de fortuna. *fr.* Bienes temporales. || —del comú. Bienes comunales. || —espirituales. Bienes espirituales. || —forals. Bienes forenses. || —gananciales. Els adquirits al temps del matrimoni. Bienes gananciales. || —inmobles. Les finques. Bienes inmuebles, bienes raíces, bienes sitios. || —lliures. *For.* Els que no son vinculats. Bienes libres. || —mobles. Bienes muebles. || —mostrenchs. Els que no tenen amo conegut. Bienes mostrencos. || —parafernals o parafernals. Els aportats per la dona al matrimoni. Bienes pa-

rafernals ó parafrenales || — profecticis. Bienes profecticis. || **Ab béns y persona.** *Expr. fam.* Con mi real y mi pala. || **Béns haguts y per haver.** *For.* Bienes habidos y por haber. || **Béns de campana, Deu els dona y el diable els escampa.** *Afor.* Bienes de campana, dálos Dios y el diablo los derrama.

Bensina. *f. Quím.* Oli volátil. **Bensina.**

Bentost. *adv. t.* Ben aviat. Muy presto.

Benvinguda. *f.* Salutació a qui arriba ab felicitat. Bienvenida, parabién. || *n. p.* Bienvenida.

Benvingut, da. *adj.* Bienvenido. || *n. p.* Bienvenido.

Benvist, a. *adj.* Bienquisto. || Que te bona fama. Bienconceptuado, bienopinado.

Benvolença. *f. Ant.* Benevolencia.

Benvolent. *m.* Qui vol bé. Bienqueriente.

Benvoler. *m.* Amor, afecte, estimació. Bienquerer. || *v. a.* Voler bé. Apreciar, querer.

Benvolgut, da. *adj.* Caro, querido, apreciado, bienquisto.

Benzoat, da. *adj. Quím.* Sals produïdes per la combinació del àcid benzóich ab una base. **Benzoado.**

Benzóich, ca. *adj.* Extret del benjuhi. **Benzóico.**

Bequadro. *m.* Accident musical que converteix en natural, el punt bemoll o sostingut. **Bequadro.**

Bequejar. *v. n. Ter.* Picar del avirám, quan menja. **Picotear.**

Bequerrejar. *v. n. Bequejar.*

Bera. *Biog. V. Bara.*

Berani. *Geog.* Caseriu del terme de Rialp, prov. de Lleida.

Beranny. *Geog.* Caseriu del terme de Monrós, prov. de Lleida. || — Poble del bisbat de Lleida, prov. d'Oscá, part. jud. de Benabarre.

Berard (Quirze). *Biog.* Monjo de Besalú, y autor d'una obra pietosa, impresa al 1682. || — (**Ramón**). Doctor en drets, cate-

dràtich de Lleida al any 1671, en quin any va vestir l'hàbit dels predicadors, passant a Filipines, y a son retorn a Espanya va ésser procurador de la seua ordre a Madrit y a Roma. || — (**Serafi**). Canonge gironi de les derrerries del sigle xvii, autor de ressenyes coetànies entr'elles una relació dels serveis de Barcelona a En Carles II d'Austria durant el siti de 1697. || — y **Gassol (Gabriel)**. Assessor de les galeres de Catalunya, mort a les revoltes de 1640. Era autor del *Discurs sobre la celebració de corts a Aragó*.

Berbera. *f. Bot.* Berbena.

Berbitz. *f. Ant.* Ovella.

Berbol. *m.* Garlito, buitrón.

Berch (Francesch). *Biog.* Advocat barceloní, que va publicar al any 1858, una memoria relativa al dret foral de Catalunya.

Berdeguer (Esteve). *Biog.* Canonge de Barcelona, escriptor y teòlech, mort al any 1861.

Berdós y Blanco (Magi). *Biog.* Cirurgia del exèrcit, que després de la lluita de la independència va fer la campanya del Alt Perú. Era nadiu de Barcelona (1792), y autor de treballs professionals.

Berenar. *v. n. Merendar.*

Berenguer. *n. p. Berengario.*

Berenguer. *Biog.* Bisbe de Barcelona al sigle xii y escriptor de dret canònich. || — Bisbe de Elna, que va assistir a la dedicació de Ripoll, al 15 de janer de 1032. || — Monjo de Ripoll y escriptor que vivia al sigle xv. || **Berenguer I.** Comte feudatari de Barcelona, que va governar durant els anys 832 al 834. || **Berenguer.** Segón abat de Montserrat pels anys de 1017 al 1047. || — Bisbe de Girona, que al any 1058, va assistir a la consagració de la Seu de Barcelona. || — Bisbe de Girona als començos del sigle xii. Vivia al any 1117, confirmant en aquella data, la do-

nació de Sant Andreu del Coll, al monastir de Ripoll. || — **Segón** comte y marquès de Provença, y fill d'En Ramón Berenguer III de Barcelona. Va morir al any 1144, se creu que en un combat naval ab els genovesos. || — **d'Entença**. Capdill a la expedició de catalans y aragonesos a Grecia, al sigle xiv. Va morir traïdora-ment assassinat a Atenes. || — **de Peralta**. Bisbe de Lleida, mort al 1256, y anomenat *Sant Berenguer* per la veu popular. || — **de Rocafort**. Famós militar del sigle xiv, enemic del d'Entença, y promovedor de les diferencies esdevingudes al cos expedicionari d'Orient. || — **(Ramón) el Vell**. *Vegis*. **Ramón Berenguer**. || — **Ramón**. Monjo del monastir de Scala Dei, y pintor habilitós, deixeble d'En Carducho. Va neixer a Lleida, morint al any 1675. || **Berenguer**. Bisbe de Girona, mort al any 1091. Era fill d'En Guifre, comte de Cerdanya. || **Ramón el Còrb**. Comte de Barcelona, hereu d'En Ramón Borrell, al any 1018, que se diu va morir al any 1035. Va ésser el iniciador de les llibertats populars catalanes, confirmant les franqueses de Barcelona y altres pobles del comtat al any 1025. || — **el Fraticida**. Hereu d'En Ramón Berenguer el vell. Ab el seu germà bessó Ramón Berenguer, compartia el govern, y al 1079, contra lo disposat pel seu pare va partirse el senyoriu. Aixís y tot, no creientse prou deslligat, va matar al seu germà al any 1082, anant de cacera pel Montseny, al lloch conegut per «*gorch del comtes*».

Berenguera. *Biog.* Filla d'En Ramón Berenguer III y Na Dolça, que va enmaridarse ab N'Alfons VII de Lleó y Castella. Va ésser hermosa y esforçada, lluitant ab el seu marit,

contra els alarbs. Va morir al any 1149.

Berent. *Geog.* Caseriu de La Guardia (Lleida).

Beret (Plá de). *Orog.* A la prov. de Lleida, a l'alçaria de 1899 metres, entre'l Noguera Pallaresa y el riu Maló.

Bereu. *Geog.* Caseriu de Noves (Lleida).

Berga (Antoni). *Biog.* Musich, professor remarcable a la orquestra del Liceu. Era bon concertista. Va morir a Barcelona al any 1873. || — **(Guillém)**. Poeta, baró y vescomte de Berga, conegut per les seues composicions en llengua vulgar a mitjans del sigle xiii. || — **(Joaquim de)**. Caputxi, y custodi de la província de Catalunya, que vivia a les derrerries del sigle xviii. Era predicador popular, y autor de bones obres religioses. || — **(Joseph)**. Pintor nadiu de Camprodón que vivia pels anys 1868, y de qui figuren obres pictòriques al Museu provincial de Girona. || — **(Pere de)**. Vescomte de Berga als començos del sigle xiii. Va seguir els propòsits del rei En Jaume I, establint a la seua vila, l'ordre redemptora de captius. || — **(Rafel)**. Musich anomenat a mitjans del sigle xix, primer corneti al any 1864 a l'orquestra del Liceu, y tres anys després director d'una banda militar. || — **y Balart (Marián)**. Compositor de música religiosa, mestre de capella a Mataró al any 1860, y mort a Barcelona al 1867.

Berga. *Geog.* Part. jud. de la prov. de Barcelona, que comprén 37 ajuntaments, entre tots reunint 33.262 habitants. || — Ciutat, cap de partit jud. del seu nom. Pertany a la prov. de Barcelona, y bisbat de Solsona. Era capital de la comarca natural anomenada la *Montaña o Bergadá*. Es població molt industriosa.

Bergadá y Osona (Maria de les llagues). *Biog.* Mística vigatana del segle XVII, fundadora de les Carmelites descalces de la seua ciutat, ahont va morir al any 1650. || —y **Osona (Teresa de Jesús).** Filla de la fundadora esmentada, y remarcable pel seu misticisme. Va morir molt jove al any 1640.

Bergadá (El). *Geog.* Comarca natural de la prov. de Barcelona, situada al N. de la meteixa, y anomenada també la montanya. Berga és la capital y té per llindars: La Cerdanya a tramontana; la Vall de Ribes a llevant; El Lluçanés y el Plá de Bages a Mitjorn; y l'Urgell a Ponent. L'arroccen cursos de aigua com els d'Aiguadora, Navet, Marlés, Saldes y Mardansol, que afluixen al Llobregat.

Bergamota. *f. Bot.* Arbre semblant al llimoner. **Bergamota.**

Bergansi. *m.* Sonajero.

Bergant, a. *adj.* Bergante, pícaro, bribón.

Bergantada. *f.* Berganteria.

Berganteria. *f.* Picardia, bribonada.

Berganti. *m.* Bergantín. || **Berganti goleta.** *Naut.* Aparellat de goleta al arbre mestre. **Bergantín goleta.**

Berges (Joan). *Biog.* Metge que va rebre el doctorat de medicina al any 1794, subdelegat a Lleida, y acadèmic de la de Barcelona, al any 1830. Era autor de bons treballs professionals.

Bergidum. *Geog. ant.* Nom de Berga a l'època romana.

Bergils. *Hidrog.* Estany de Colomé a la Vall d'Aran.

Bergistá (Pago). *Geog. ant.* Nom que fins entrat el segle XI s'usava pera remarcar a Berga, successivament unida als comtats de Cerdanya y de Besalú.

Bergistans. *Geog. ant.* Una de les subdivisions del país dels La-

catans o jaccetans a la Catalunya antiga.

Bergues de les Cases (Antoni).

Biog. Eminent filòlech, y remarcable escriptor barceloní, mort ja vell a la seua ciutat nadiua al any 1879. Va ésser rector de la Universitat literaria, catedràtic, y autor de nombrosos obres. Va introduir a Catalunya la literatura estrangera, editant moltes obres rellevants del romanticisme. || —(Joana). Escriptora barcelonina, de gran cultura literaria, y autora de obres de temes apropiats a la dona. Va morir al any 1877.

Bergús. *Geog.* Caseriu del terme de Cardona.

Bergusa. *Geog. ant.* Nom de Balaguer a l'època romana.

Berill. *Min.* Berilo.

Berjaula. *f.* Babana. Tonta, infel·liz.

Berla. *f.* Esberla. Rendija.

Berlanga (Cristófol). *Biog.* Relligiós del segle XVIII, autor de la *Historia del convent de la Concepció de Tortosa*.

Berleix. *m. Ter.* Lloch fresquívol al camp. Umbria.

Berleixar. *v. a. Ter.* Correr per la umbria.

Berlina. *f.* Cotxo de dos llochs. Berlina.

Bermell, a. *adj.* Rojo, encarnado, bermejo.

Bermellench, ca. Vermellench. *adj.* Rojizo.

Bermelló. *m.* Substancia colorant. Bermellón.

Bermellor. *f.* Bermejez, rubor.

Bernabeu. *n. p.* Bernabé.

Bernadet. *m. Ictiol.* Peix de mar. Centrina.

Bernarda. *n. p.* Bernarda.

Bernardi. *n. p.* Bernardino.

Bernart, da. *m. y f.* Relligiós de l'ordre de Sant Bernat. Bernardó. || *Biog.* Bisbe de Barcelona al segle XIV.

Bernat. *m. n. p.* Bernardo. || Barra de ferro pera apuntalar portes. Tranea, barra, barrote. || *Ter.*

Balda. Aldaba. || — **hermitá**. *Ictiol.* Cranch. **Bernardo** ermitaño, escita. || — **Pescoaire**. *Ornit.* Aucell. Guardurio. || *m.* Tarambana. Chisgaravis. || — **Pudent**. *Entom.* Calapatillo. || **Bernat, Bernat, endevina qui t'ha tocat**. Joch de nois. Adivina quien te dió, que la mano te costó. || **A la casa d'En Bernat, qui no hi és, no hi és comptat**. *Ref.* A quien está en su tienda, no le achacan la contienda.

Bernat. *Biog.* Comte de Barcelona, feudatari dels franchs (820-832), desposseït per la dieta de Joac al Llemosí, substituïntlo En Berenguer, recobrant el seu lloch En Bernat, a la mort d'aquell. Va morir al any 844, de mort violenta. || — Comte de Besalú al any 834. || Bisbe de Cosserans al any 974, que va concorre a la consagració del monastir de Cuxá, al Conflent. || — Fill del comte Guifre de Cerdanya, a qui va succeir al Bergadá al any 1025. Era net d'En Oliva Cabreta. || — **I.** *Tallafarro*. Nové comte independent de Besalú (989-1020). Va titolar-se comte de Ripoll, de quin monastir va ésser benefactor. Es un dels personatges de més relleu històric a la Catalunya del seu temps. Va sostindre lluites ab els alarbs, resultantne victoriós, y va lograr del Sant Pare la institució del bisbat de Besalú. || — **II.** Comte feudatari de Barcelona als anys 864 y 865. || — **II.** Comte de Besalú fill de En Guillém el Gras, (1052-1066). Va governar ab el seu germá Guillém, y després d'aquest, que va ésser assassinat, seguí éssent comte de Besalú fins 1097. Va morir sense fills. || — **III.** Comte feudatari de Barcelona al any 866. || — **III.** Derrer comte de Besalú (1097-1111) en quin any, per haver mort sense fills, va passar el territori al seu sogre En Ramón Be-

renguer III, incorporantlo al comtat de Barcelona. || — (**Armençol**). Domínic de Barcelona (1330-1387), mestre de teologia a l'Universitat de París, y definidor de la prov. d'Aragó. Era autor de l'obra, *Comentaris al mestre de les sentencies*. || — **Castell**. Bisbe d'Urgell a les derrerries del sigle XII. Al any 1195 va lluitar aliat ab el comte de Foix, pera sostindre els drets al senyoriu d'Andorra, que pretenien arrebassarli els comtes d'Urgell, y el vescomte de Castellbó. || — **Dalmau**. Bisbe de Girona als començos del sigle XII. Vivia al any 1119, en quin va consagrar el temple de Sant Esteve de Ull a la comarca de Olot. || — **de Puigercós**. **V. Puigercós (Bernat de)**. || — (**Fra**). Mestre de l'obra de la Seu de Tarragona, que va morir al any 1256. || — (**Guillém**). Comte de Cerdanya, mort sense successió al any 1117, passant l'estat al de Barcelona, En Ramón Berenguer III. || — (**Joseph**). Prebete y autor musical, mestre de capella de Vich, pels anys 1735 a 1753. || — **Metge**. *Vegis*. **Metge (Bernat)**. || — (**Silveri**). Jurisconsult dels començos del sigle XVII, fiscal de visita de la Diputació de Catalunya, y autor de bons treballs de materia legal. || — **Sunyer**. Comte de Cerdanya y del Pago Bergadá al any 1069.

Bernat (Coll). *Orog.* Collada del Conflent, que té 2646 metres prop de la frontera espanyola.

Bernia. *f. Ant.* Roba ordinària de llana, anomenada *Burell*. **Bernia**.

Bernuç. *m.* **Albernuç**.

Bernuy. *Geog.* Caseriu del terme d'Altrou, prov. de Lleida.

Berra. *f.* Puerca, marrana **Truja**.

Berret. *m.* Sombbrero, birrete.

Berro. *m.* Verraco.

Berrós. *Geog.* Antich castell proper a Escaló a la Vall d'Arán.

- ||—**Jussá**. Caseriu de Jou, prov. de Lleida. || —**Subirá**. Veïnat del meteix terme.
- Berruga**. *f.* Duresa semblant a un grà, que's fá a la pell. **Verruga**. || Girasol pera curarles. **Verrucaria**, **heliotropo**. || *Art. y of.* A les obres de fusteria, troç de fusta posat al revés. **Verruga**.
- Berruga**. *Orog.* Cim a la Vall de Ribes.
- Berrugaça**. *f. aum.* **Verrugaza**.
- Berrugós**, *a. adj.* **Verrugoso**, **averrugado**.
- Berrugueta**. *f. dim.* **Verrugueta**, **verruquilla**.
- Berrús**. *Geog.* Poble arrunat de la vora del Ebre, prov. de Tarragona. || *Hidrog.* Barranch de Villalba, prov. de Tarragona, que desaigua al Ebre. || *Orog.* Serra de la prov. de Tarragona, entre Faló y Ribarroja.
- Berta**. *f.* Valona de puntes. **Berta**.
- Berta (La)**. *Geog.* Veïnat de Gisclareny.
- Berti (Cingles de)**. *Orog.* Espadats propers al Congost, prov. de Barcelona. || — (**Sant Pere de**). Caseriu de Sant Quirze Safaja (Barcelona).
- Bertolt**. *n. p.* **Bertoldo**.
- Bertramón (Francesch)**. *Biog.* Jurista y escriptor del segle XVII. Era jutge del Suprem tribunal de Catalunya al any 1684.
- Bertrán**. *n. p.* **Beltrán**.
- Bertrán de Cominges**. *Biog.* Bisbe de Sant Gaudens, al Pirineu catalá al segle XI. El seu prestigi y la seua virtut, li valgueren que's posés el seu nom a la població de Cominges. || — (**Felip**). Bisbe nadiu de Catalunya y mort a Madrit (1704-1783), autor de remarcables sermons y pastorals. Va ésser Inquisidor general. || — (**Joan**). Actor catalá molt popular, que treballava de segón galán barba al Odeón. || — y **Brós (Fau)**. Folklorista y poeta catalá, nadiu de Collbató, (1854-1890). Va assolir la *flor natural*, als Jochs Forals de Barcelona al any 1885. Era autor de bones composicions poétiques, havent publicat alguns volums en catalá, entre ells *Cançons y follies populars*, *De flor en flor*, y *Rondallística*. || — y **Pastor (March)**. Metge y catedràtic nadiu de Tarragona y mort a Barcelona (1804-1863). Va ésser president de l'Academia de Medicina y autor de remarcables treballs professionals. || — y **Ros (Felip)**. Relligiós y historiador, nadiu de Barcelona y mort al any 1851, deixant escrites obres de molta erudició. Pertanyia a l'Academia de Bones Lletres. || — (**Joseph**). Militar, magistrat y economista, nadiu y mort a Barcelona (1795-1855). Va seguir la guerra de la Independencia, y estudiar després lleis, gaudint càrrecs oficials diversos. Va escriure respecte al crèdit territorial. || — y **Rubio (Eduart)**. Metge barceloní y pulcre escriptor. Havía col·laborat en moltes revistes científiques y literaries. Va morir a Barcelona al any 1909. || — y **Soler (Tomás)**. Escriptor y polític barceloní, als començos del segle XIX. Va ésser exilat per les seues opinions. Era fundador de la «*Societat d'amichs del home*» y va publicar nombroses obres, defensant els seus ideals.
- Bertrana (La)**. *Geog.* Caseriu de Sta. María de Corcó (Barcelona).
- Bertrams (Jascinto)**. *Biog.* Canononge y visrektor del Seminari de Vich, y docte canonista de les darrerries del segle XVIII, molt entés en el dret consuetudinari.
- Bertrams (Els)**. *Geog.* Caseriu del terme de Sant Boy de Lluçanés (Barcelona).
- Bertrell**. *m.* **Naut.** **Bartrell**.

- Bertrenada.** *f. Ter.* Ximplesa. Tontería.
- Bertrol.** *m.* Garlito, bultrón. || Trampa pera pescar. Nasa. || **Caure al bertrol.** *fr. Met. Fam.* Caure a la trampa. Caer en el garlito.
- Bes. m. Beso.** || *Naut.* Talla de la vela. Talla. || *adj.* Doble, repetició. **Bis.**
- Besa (Tomás).** *Biog.* Relligió dominich del sigle xiv, autor de la *Vida de Santa Caterina*, en llengua llemosina.
- Besada.** *f.* Petó. Beso. || *Ant.* Lla- vi gros. Bezo.
- Besador, a.** *m. y f.* Petonejador. Besador.
- Besalú.** *Geog.* Vila de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Olot. || — (**Parroquia de**). Ajuntament quin cap és Sant Farreol, formant un agregat de varis pobles. Es de la prov. y bisbat de Girona, part. jud. de Olot. || *Hist.* Comtat que va assolir al sigle viii certa significació, y va estendre després el seu domini en gran part de la comarca natural de La Garrotxa. Els seus comtes Guifre, Miró y Bernat Tallaferró, als sigles x y xi, van ésser pel seu ardiment y esperit polítich, cavallers que fonamentaren l'esclat de la terra catalana.
- Besamans.** *m.* Cerimonia de cort. Acatament. Besamanos.
- Besament.** *m.* Ant. Beso.
- Besán.** *Geog.* Caseriu del terme de Ainét de Besán, prov. de Lleida.
- Besar.** *v. a.* Besar. || Quan és sovint. **Besucar.** || *Met.* Coses inanimades que unes ab altres se toquen. Besar. || **A besar.** *m. adv. Naut.* Fins a tocar-se. **A besar.** || **Besar el segell.** Acte de respecte al rebre alguna carta reial. **Besar el sello.** || **Besar els peus o les trepitjades.** *fr. Met.* Besar la terra que otro pisa. || **Ara'm beses, ara no'm beses.** *Loc. fam.* Desde
- que ví á tu tía, muero de acedia; desde que no la veo, muero de deseo. El juego de la correhuela, cátales dentro y cátales fuera.
- Besarse.** *v. r.* Besarse. || Ensopegar ab un altra. Besarse.
- Besat, da.** *p. p.* Besado.
- Besavi, a.** *m. y f.* Bisabuelo, a, segundo abuelo.
- Bescambi.** *m.* Casa ahont cambien monedes y bitllets de banch. Casa de cambio.
- Bescambiar.** *v. a.* Cambiar, trocar.
- Bescambra.** *f.* Necesaria. Excusado.
- Bescambrilla.** *f.* Joch de cartes. Brisca.
- Bescanó.** *Geog.* Poble de la prov. bisb. y part. jud. de Girona, té agregats els caserius de Estanyol, Montfullá y Vilana.
- Bescantador, a.** *adj.* Qui insulta. Denigrador.
- Bescantar.** *v. a.* Denigrar, deprimir, difamar.
- Bescarán.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisbat y part. jud. de la Seu d'Urgell. || — **Riu.** *Hidrog.* Neix als estanys del seu nom y desaigua al Segre, passat Estimariu y Torres. || — (**Serra de**). *Orog.* Serra que forma el llindar N. O. de la Cerdanya espanyola y el S. E. de la Vall d'Andorra.
- Bescavada.** *f.* Tornar a cavar. Reacavada.
- Bescavador.** *m.* Qui bescava. Reacavador.
- Bescavar.** *v. a.* Reacavar.
- Bescoll.** *m.* Banda posterior del coll. Cerviz, cerviguillo, pescuezo.
- Bescollaç.** *m. aum.* Bescoll gros. Gran pescuezo.
- Bescollada.** *f.* Cop al bescoll. Pescozada.
- Bescollejar.** *v. a.* Dar pescozones.
- Bescollut, da.** *adj.* De bescoll molt gros. Pescozudo.
- Bescomptarse.** *v. r.* Equivocarse. al comptar. Errar la cuenta. || Errarse en altre assumpte. Equivocarse.
- Bescomptat, da.** *p. p.* Equivocado. errado.

- Bescompte.** *m.* Erro. Tracacuenta. || Equivocació maliciosa en un compte. Gabarro.
- Bescuit.** *m.* Bizcocho, mollete.
- Bescuitada.** *f.* Sopes de llet y bescuit. Bizcochada.
- Bescuitám.** *f.* Provisió de bescuit. Pantica.
- Bescuitar.** *v. a.* Recoure el pá. Bizcochar.
- Bescuitat,** *da.* *p. p.* Bizcochar.
- Bescuitella.** *f.* Rosquilla en forma d'ulleres. Bizcotela.
- Bescuitar,** *a. m. y f.* Qui fa o ven bescuits. Bizcochero. || Eina que serveix pera posar bescuits. Bizcochera.
- Bescuitet.** *m. dim.* Bizcochito.
- Beseda.** *Geog. ant.* Nom de Caldes de Montbui al temps dels romans.
- Beseldunum.** *Geog. ant.* Nom de Besalú al temps dels romans.
- Besero (Puig de).** *Orog.* Puig al N. E. de Tobescan, prov. de Lleida.
- Beset.** *m. dim.* Besico, besito. || **Besets de monja.** *fr. Bot. Ter. Fanals.*
- Besidunum.** *Geog. ant.* **Beseldunum.**
- Besinés (Coll de).** *Orog.* Historic lloch del antich comtat de Foix.
- Besllum.** *m.* Vislumbre.
- Besllumar.** *v. a.* Vislumbrar.
- Besllumat,** *da.* *adj.* Vislumbrado.
- Besnet,** *a. m. y f.* Biznieto, a.
- Besnetoli,** *na. m. y f.* Fill del besnet. Tataranieto.
- Besneula.** *f. Bot.* Planta. **Ma-neula.**
- Besnèuliques.** *f. Bot.* Plantes borratxines. Cinglóseas.
- Besora (Gombau de).** *Biog.* Noble cavaller, feudatari d'En Armengol d'Urgell, a qui va acompanyar a la expedició contra els alarbs de Lleida al any 1149. || — (**Joseph Geroni**). Canonge a la Seu de Lleida al sigle XVII, autor d'un llibre de *Coses memorables*. Era nadiu de Barcelona, ahont va morir al any 1664. Era doctor en teologia y diputat al parlament de Barcelona al any 1653.
- Besora.** *Geog.* Poble del distr. municipal de Navés (Lleida). || — (**Santa Maria de**). Poble del districte de Vich. || — (**Collada de**). *Orog.* Montanya aprop del poble de Besora.
- Bessach.** *m.* Alforjes de pell. **Blazas, bizazas.**
- Besses (Les).** *Geog.* Poble arruñat que hi havia prop de Cerviá.
- Bessó,** *na. adj.* **McMizo, gemelo, mielgo.**
- Bessognar.** *v. n.* Necesitar.
- Bessona,** *da. f.* Doble parto.
- Bestia.** *f.* Bestia. || Els animals de quatre potes. **Bruto.** || *Met.* Persona tonta, grollera. **Bestia, bruto.** || **Bestia assenyada.** Persona dolenta y contrafeta. **Hombre señalado.** || **Bestia bruta.** *fr.* Incapaç. **Bestia bruta, salvaje.** || **Bestia de càrrega.** Bestia de carga, bestiaje. || **De bestia assenyada, libera-nos domine.** *fr. Met. fam.* De hombre señalado, libranos Señor. || **Fer tornar bestia.** *f. Met.* Avilananar. || **Feu plers a besties y os ho pagarán ab coces.** *Afor.* Haz bien y no cates á quien. || **Mitjbestia.** *fr.* Semirrational, medio bruto. || **Qui amenaça y no pega, per bestia's queda.** *Ref.* Quien amaga y no dá, miedo há. || **Qui bestia va a Roma, bestia en torna.** *Ref.* Fuime á palacio, fui bestia y volví asno. || **Viure com una bestia.** *fr.* Vivir como una bestia.
- Bestiaça.** *f. aum.* Bestiazo, bestión.
- Bestial.** *adj.* Bestial. || Tractantse de persones. **Brutal, estúpido.**
- Bestialíssim,** *a. adj. sup.* Molt bestia, tonto. Muy estúpido.
- Bestialíssimament.** *adv. m.* Estupidísimamente
- Bestialitat.** *f.* Brutalitat, acció brutal. Estupidez. || Ferocitat, pecat contra natura. **Bestialidad.**
- Bestialment.** *adv. m.* Com una bestia. **Bestialmente.**

- Bestiám.** *m.* Parlant de besties de càrrega. **Bestiaje.** || Parlant de bestiar de pastura. **Ganaderia.**
- Bestiar.** *m.* Ganado. || *Met. fam.* Se aplica a les persones. **Ganado.** || **Bestiar bovi.** Ganado vacuno, boyal, bovino. || — Cabriu, o cabrum. **Ganado cabrió.** || — **de llana.** Ganado lanar. || — **de llista.** *Ter.* Ganado escogido. || — **de peu plá.** El bovi, cabriu, llanar y porquí. **Ganado de pata llana.** || — **de peu rodó.** Cavalls, ases y mules. **Ganado de pié redondo.** || — **Gros.** El de caps majors, com: bous, mules, eugues, etc. **Ganado mayor.** || — **Menut.** Cabres, ovelles, moltons, etc. **Ganado menor.** || — **Meri.** De llana fina y ricada. **Ganado merino,** trashumante. || — **porquí.** Ganado de cerda. || **Bestiar de molts,** el llop se'l menja. *Ref.* Asno de muchos, lobos le comen. || **Bestiar tendre,** deixeu lo ben pasturar. *Ref.* Ganado tierno, dejadle que paste.
- Bestiejar.** *v. n.* Fer el boig. **Loquear.**
- Bestiesa.** *f.* Bestialidad, necedad. || **Dir o fer bestieses.** *Expr. met. fam.* Bobear, decir necedades.
- Bestieta.** *m. dim.* Bestezuela.
- Bestiola.** *f. dim.* Bestieta.
- Bestiota.** *m. y f.* Bestiaça.
- Bestracá.** *Geog.* Caseriu del terme de Baget (Girona). || — **(Serra de).** *Orog.* Serral entre les rieres d'Oix y Escales, a la prov. de Girona.
- Bestraure.** *v. a.* Adelantar, anticipar, abastecer. || *v. n.* Ficarse en les converses. **Meter baza.** || *Met.* Satisfes per compte d'altre. **Bastar.** || *Met.* Pegar.
- Bestret.** *m.* Anticipo, adelanto. || *p.* Anticipado, adelantado.
- Bestreta.** *f.* Anticipo, avance.
- Bestreure.** *v. a.* Bestraure.
- Besugada.** *f.* Menja de besugos. **Besugada.**
- Besugo.** *m.* Peix. **Besugo.**
- Besuguer.** *m.* Ham pera pescar els besugos. **Besugero.**
- Besuny.** *adj. y m.* Soldat novell. **Bisoño.**
- Beta.** *f.* Cinta de fil y cotó. **Cinta.** || Corda de una embarcació.
- Beta.** || Pasta pera sopa. **Tallarín.** || Senyal ó cinta natural de la pedra. **Vena.**
- Betes.** *Ictiol.* Nom vulgar del peix *cepola rabescens*. **Doncella.**
- Betes blanques.** *Orog.* Montanyes entre les comarques de Camprodón y la Vall de Ribes, prop del Pirineu a la prov. de Girona.
- Betesa.** *Geog.* Poble del bisbat de Lleida, prov. d'Osca, part. jud. de Benabarre.
- Betlán.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. d'Urgell, part. jud. de Viella.
- Betlemítich,** *ca. adj.* Relatiu a Betlém. **Betlemítico.**
- Betllans.** *Geog.* Caseriu del terme de Conat, als Pirineus Orientals.
- Betren.** *Geog.* Caseriu del terme d'Escunyau, prov. de Lleida.
- Betulons.** *Geog.* Poble que ocupava a la costa de Llevant la regió de Badalona, al temps dels romans.
- Betúm.** *m.* Materia untosa y crassa. **Betún.** || — **de foch.** Compost pera enganxar. **Betún de fuego.**
- Betuminar.** *v. a.* Embetumar.
- Betuminós,** *a. adj.* Lo que té betúm o s'hi assembla. **Betuminoso.**
- Beuda.** *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Olot.
- Beulaigua.** *Geog.* Caseriu de Sant Martí de Bas.
- Beulovi.** *Geog.* Caseriu de Sobremunt, prov. de Barcelona.
- Beurada.** *f.* Morter o guix clar pera unir les pedres. **Lechada.**
- Beurador.** *m.* Abeurador.
- Beuratge.** *m. Ant.* Bebida.
- Beure.** *v. a.* Beber. || *m.* Bebida. || *v. n.* Retallar la roba. **Embeber.** || **Beure a galet.** *Loc.* Beber á chorro. || *Met.* Creure una cosa. **Beber en pilón,** estar en Babia,

prometèrselas felices. || **Beure a la salut d'algú.** *Loc.* Brindar, beher a la salut. || **Beure amorrat, o boca per avall.** *Loc.* Beher de bruces. || **Beure a morro.** *Loc.* Mamar, chupar. || **Beure molt y anar dret no pot ésser.** *Ref.* Quien en un año quiere ser rico, al medio le ahorcan. || **Beure y bufar no pot ésser.** *Ref.* Soplar y sorber no puede ser; no se puede repicar y andar en la procesión; muchos ajos en un mortero, mal los maja un majadero. || **Beure y tornarhi.** *fr.* ¿Qué hemos de hacer? Descansar y vuelta a beber. || **Descansar y tornar a beure.** *f. Met.* Descansar y vuelta a beber. || **Donar beure.** *fr.* Dar de beber. || **Mireu lo que bech y no la set que patesch.** *Ref.* Miráis lo que bebo y no la sed que siento. || **Beures l'enteniment o el seny.** *fr. Met.* Perder el seso. || **Beures Mollarse.** Embeherse. || **Béuresho.** *Expr. fam.* Creures alguna cosa. Tragárselo. || **Beute aquest ou, que l'altre ara's cou.** *Loc. Met.* Sórbeta ese huevo; tómate esa y vuelve por otra.

Beurim. *m. Ter.* Beurada.

Beutat. *f. Ant.* Belleza.

Bevenda. *f.* Gust del vi. Boca, embocadura. || **Bona bevenda.** Buen sabor. || **Mala bevenda.** Mala embocadura. || *Ant.* **Purga.**

Bevestible. *m.* Lìquit pera beure. Bevestible.

Bevible. *adj.* Beguda agradosa. Behible.

Bey. *m.* Governador d'una contrada o lloch marítim, entre els otomans. **Bey.** || Ratlla o defecte a les pedres de fil. **Pelo.**

Beyat, a. *adj. Ter.* Beato.

Beyé. *m. Ter.* Buch de abelles. **Abeller.** Colmenar.

Beyre. *m. Ter. Got.* Vaso. || Vidre. Vidrio.

Béziers. *Geog.* Ciutat de la Catalunya francesa, antiga *Batevra Septimanorum*, dels romans. Va assolir importancia durant la lluita dels albigesos, y serva

recorts y monuments de la influencia aragonesa catalana al període mitjeval.

Bezoar. *m.* Concreció al ventre d'algunes cabres, qu'era tingut com a remei, contra el veri y altres malalties. **Bezoar.**

Bezoárdich. *m. Med.* Remei preparat ab el pols de bezoar. **Bezoárdico.** || *adj.* Lo que te relació ab el bezoar. **Bezoárdico.**

Bezoárich. *ca. adj.* Nom genèrich dels remeis contra el veri, y per extensió els preparats ab el bezoar. || — **Mineral.** *Med.* Antimoni, que per successives preparacions ab nitre y sal comuna se reduex a pols. **Bezoárico mineral.**

Biada (Miquel). *Biog.* Comerciant de grans iniciatives, que al any 1846 va proposar la construcció del primer ferrocarril d'Espanya, el de Barcelona a Mataró, que va ésser el dessé construít al mon, essent inaugurat al any 1848. Va morir el iniciador abans d'aquesta derrera data.

Biaix. *m.* Cosa tallada obliquament. **Sesgo.** || **A biaix.** *adv.* Al sesgo, sesgadamente.

Biaixar. *v. m.* Cortar al sesgo.

Biamontesos. *m. Hist.* Nom ab qu'eren coneguts els partidaris del príncep de Viana, quan les lluites sostingudes ab el seu pare En Joan II, al sígle xv. **Agramontesos.** **Biamonteses.**

Bianya (Berenguer). *Biog.* Cavaller que va assolir enlairat concepte al sígle xiii. || — **(Guillém).** Fill del anterior que vivia al any 1298, y era senyor del castell de Bianya, essent a n'aquella contrada catalana, molt conegut per sa influencia durant el regnat d'En Jaume II. || — **(Ramón de).** Escultor catalá a les derrerries del sígle xii y començos del xiii, quina personalitat artística esmenten dues lloes al claustre de Elna, al Rosselló.

- Biarseniát**, *m. Quím.* Sal del àcid arsénich. **Biarseniato**.
- Biatómich**, *ca. adj. Quím.* Que conté doble nombre d'àtoms simples. **Biatómico**.
- Bibásich**, *ca. adj. Quím.* Oxissals que contenen dues voltes les bases. **Bibásico**.
- Bibiá**, *na. n. p.* Bibiano, *na.*
- Biblia**, *f.* Llibres canònichs del Vell y del Nou Testament. **Biblia**, *Sagrada Escritura*.
- Biblich**, *ca. adj.* Relatiu a la Bíblia. **Biblico**.
- Bibliófil**, *a. m. y f.* Aficionat als llibres. **Bibliófilo**.
- Bibliógraf**, *m.* Coneixedor de la bibliografia. **Bibliógrafo**.
- Bibliografia**, *f.* Coneixement y exàmen del llibre. **Bibliografía**.
- Bibliográfic**, *ca. adj.* Pertanyent a la bibliografia. **Bibliográfico**.
- Bibliomania**, *f.* Afany de posseir llibres. **Bibliomania**.
- Biblioteca**, *f.* Colecció de llibres, lloch que'ls conté. **Biblioteca**. || **Catàlech de la Biblioteca**. Llista raonada y alfabética. **Catálogo de la biblioteca**.
- Bibliotecari**, *m.* Bibliotecario.
- Bicanti**, *na. adj.* Nadiu o pertanyent a Biçanzi, ara Constantinopla. **Bizantino**. || *Lit.* Calificatiu dels historiadres que van seguir a Procopi. || *Numis.* Monedes encunyades desde Constanti fins al terme del imperi d'Orient. **Bizantino**. || **Art Bicanti**. *Arquit.* Originari de Biçanci; estil format per l'unió de les tradicions gregues y romanes, ab el sentiment del cristianisme.
- Bicarbonat**, *m. Quím.* Sals del àcid carbónich ab doble proporció que'ls altres carbonats. **Bicarbonato**. || *adj.* Segon grau de carbonisació del hidrógen. **Bicarbonato**.
- Bicarbonur**, *m. Quím.* Carbur que conté carbonu en doble proporció. **Bicarbonuro**.
- Bicarenat**, *da. adj. Bot.* Que té dos pétals interiors. **Bicarenado**.
- Bicianat**, *m. Quím.* Sobressal de ciánich. **Bicianato**.
- Biciberri**, *Orog.* Cim de la Serra divisoria del Pallars ab la Vall d'Arán (3000 metres). || — (**Cercle y estany de**). *Hidrog.* A la serra de Montart.
- Bicicleta**, *f.* Bicicleta.
- Biclar** (**Joan**). *Biog.* Bisbe de Girona al sigle vi, fundador del monastir de Sant Benet a Vallclara, y un dels homes de son temps més ilustres. Encare que alguns autors el suposen lusstá, afirmen altres qu'era nadiu de la nostra terra, ahont va sejournarhi tota la seua vida.
- Bicoca**, *f.* Cosa insignificant. **Menudencia**.
- Bicoca** (**Oims de la**). *Orog.* Serrallada del Conflent, extesa envers la comarca d'Olot.
- Bicolorina**, *f. Quím.* Substancia de la tintura de quasía. **Bicolorina**.
- Bicorn**, *adj.* De dues puntes. **Bicorne**.
- Bicotiledoni**, *a. adj. Bot.* Planetes de dos lobuls o cotiledons. **Bicotiledono**.
- Bicromat**, *m. Quím.* Bicromado.
- Bidaria**, *f. Bot.* Planta asclepiada. **Bidaria**.
- Bident**, *adj.* De dues dents. **Bidente**.
- Bidiguera**, *f. Ter. Bot.* Enredadera.
- Bidulf**, *n. p.* Bidulfo.
- Biel**. Nom vulg. afressis de Gabriel. **Gabriel**.
- Biela**, *f. Mecan.* Peça de la màquina de vapor, que mena el moviment al volant. **Biela**.
- Bieló**, *m. n. p. dim.* de Gabriel. **Gabriellito**.
- Bienal**, *adj.* Cosa esdevinguda cada dos anys. **Bienal**.
- Bieni**, *m.* Espai de temps de dos anys. **Bienio**.
- Biert**, *Geog.* Caseriu del terme de Canet d'Adri (Girona).
- Bifer**, *a. adj. Bot.* Que floreix al any dues vegades. **Bífero**. || *Min.* Crestall que als cantells afecta minves. **Bífero**.
- Bifo**, *a. adj.* Belfo, **bfo**.

- Bifoliat, da.** *adj. Bot.* De fulles oposades. **Bifoliado.**
- Bifosfat.** *m. Quím.* Bifosfato.
- Bifosfit.** *m. Quím.* Bifosfito.
- Bifullades.** *adj. Bot.* Fulles de periol acavat ab dues fulletes. **Bidigitadas.**
- Bifurcació.** *f.* Bifurcación.
- Bifurcarse.** *v. r.* Partirse en dos. **Bifurcarse.** *ahorquillarse.*
- Bifurcat, da.** *adj.* Partit a cert lloch en dos, com un camí, un canal, etz. **Bifurcado.**
- Biga.** *f.* Viga, trabe. || **Biga curta.** Barrote. || — **de vint pams.** Col·la. || **Biga de la esquena.** Columna vertebral. || **Biga travessera.** Viga traviesa. || **Contar les bigues.** *f. Met. fam.* Mirar al cielo ó al techo; mirar ó contar las vigas.
- Bigaçà.** *f. aum.* Vigaza.
- Bigám.** *m.* Conjunt de bigues. **Vigueria.**
- Bigamí.** *m.* Casat al meteix temps ab dues dones. **Bigamo.**
- Bigamia.** *f.* Bigamia.
- Bigarradura.** *f.* Varietat. **Abigarradura.**
- Bigarrat, da.** *adj.* Abigarrado, gayado.
- Bigart, da.** *adj.* Nom injuriós. **Bigardo.**
- Bigat.** *m.* Llom de les cavalcadures. **Palomilla.**
- Bigeminat, da.** *adj. Bot.* **Bigeminado.**
- Bigest.** *adj.* Any de traspàs. **Bisesto.**
- Bigorneta.** *f. dim.* Pequeño yunque.
- Bigornia.** *f.* Yunque. || Taula pera ficar les pells els blanquers abans d'adobarles. **Mesilla.**
- Bigorra.** *Geog.* Caseriu de Sant Miquel del Bas (Girona). || Contrada llindant a la Catalunya francesa, al voltant de Banyeres de Bigorra.
- Bigorra y Comas (Jaume).** *Biog.* Industrial d'iniciativa, a qui els transports de Catalunya degueren a son temps, útils innovacions. Va ésser el fundador de l'empresa de *Centrals* barceloneses al any 1862. Va morir al any 1868.
- Bigós.** *m.* Eina de conreu dels camps. **Legón.**
- Bigot.** *m. Ter.* Bigoti. **Bigote.** || *adj.* Relligiós hipòcrita. **Beaturro, beatucho hipocritón.**
- Bigota.** *f.* Corriola sense politxa. **Vigota.** || *Naut.* Roda pera passar l'arsapop. **Vigota.**
- Bigotaç.** *m. aument.* **Bigotazo.**
- Bigotada.** *f.* Joch de nois ab les baldufes. **Cachada.**
- Bigoter, a.** *adj. Ter.* Deixat. **Indolente.** || **Mare bigotera.** *Ter.* La que maltracta els seus fills. **Mala madre.**
- Bigotera.** *f.* Troç de panyo o tela pera subgectar els bigotis. **Bigotera.** || **Tindre bones bigoteres.** *fr. Fam.* Dona bonica. Ser bien parecida; tener buenas bigoteras.
- Bigoti.** *m.* Bigote. || *Naut. Ter.* Ornaments pintats a l'embarcació. **Bigote.**
- Bigotis.** *m.* Pel del llavi superior. **Bigote.** || **Llavi.** || Al art tipogràfic, ornament format per dues ratlletes per acabar plana. **Bigote.** || **Bigotis rebanxats.** *fr.* Bigote à la fernandina. || **Caure de bigotis.** *fr. Fam.* Dar de hocicos; caer de bruces; besar el suelo; hocicar. || **Clavar pels bigotis.** *fr. Met.* Decir en las barbas ó en sus barbas; echar en cara; decir en sus hocicos. || **Home de bigotis.** *Loc. fam.* Valent, serio. **Hombre de bigotes.** || **Lleparsen els bigotis.** *Expr. met. fam.* Chuparse los dedos. || **No será pels seus bigotis.** *Expr. met. fam.* No te verás en ese espejo || **Passarse la llengua pels bigotis.** *fr. Met. fam.* Relamerse. || **Tindre als bigotis.** *fr. Met. fam.* Tener delante. || **Tindre bigotis.** *fr. Met. fam.* Tindre constancia. **Tener bigotes.** *fr. Met. fam.* Tener pelos en el corazón. **Haverhi dificultat en alguna cosa.** **Tener uñas ó pelos.**
- Bigues.** *Geog.* Poble de la prov.

- y bisb. de Barcelona, part. jud. de Granollers. || — *Orog.* (Plà de les). A tramontana de Càmprodón, prov. de Girona, a l'alçada de 1800 metres.
- Bigueta.** *f. dim.* Vigueta.
- Bila.** *f. Ant.* Billis.
- Bilar.** *v. a. Ant.* Encender.
- Billari, a.** *adj.* Relatiu a la billis.
- Billario.**
- Billigonorrea.** *f. Med.* Malaltia dels ronyons. *Billigonorrea.*
- Bilingüe.** *adj.* Escrit o parlat en dues llengües. *Bilingüe.*
- Billó.** *m. Arit.* Billón.
- Billós, a.** *adj.* Que té molta billis. *Billós.* || *Met.* Colèrich, mal geni. *Billós.*
- Billis.** *m.* Humor del cos humà que's forma al fetge. *Billis.* || *Met.* Rabia, cólera.
- Billó (Godofret de).** *Biog.* Escriptor y cronista, que vivia al segle XIII. Va escriure una historia de l'antigor, en llengua llemosina.
- Bilorda.** *f. Ter.* Brossa. Broza.
- Bill.** *m.* Veu anglesa acceptada a les llengües llatines, usada pera significar projecte, petició, etc. *Bill.*
- Billar.** *m.* Billar. Joch y el lloch ahont se juga. *Billar.*
- Billonalla.** *f. Ant.* Moneda de velló. *Vellón.*
- Bimá, na.** *adj.* Que té dues mans. *Bimano.*
- Bimboleta.** *f. Ter.* Bola vegetal, grà de fruita rodona. *Grano.*
- Bimbolot.** *m.* Bibelote.
- Bimembre.** *adj. Ret.* Període del discurs, que consta de dues parts. *Bimiembro.*
- Bimestre.** *adj.* Que dura dos mesos. *Bimestra.*
- Bimfaró.** *Geog.* Caseriu d'Alfés, prov. de Lleida.
- Bimitjana.** *adj. Geom.* Bimedia, bimedial.
- Binari.** *m. Arit.* Nombre que consta de dues meitats. *Mus.* Compàs que té dos moviments. *Binario.*
- Binatera.** *f. Náut.* Corda pera subjectar la vela. *Binatera.*
- Binifons y cases d'Ebera.** *Geog.* Caseriu del bisbat d'Urgell, al part. jud. de Benabarre, prov. d'Osca.
- Binocle.** *m.* Ullera doble de llarga vista. *Binóculo, gemelos.*
- Binócul.** *m.* *Binocle.*
- Binomí.** *Ant. y alg.* Dos membres quantitativs units pel senyal mes o menys. *Binomio.* || **Binomi de Newton.** Fórmula pera elevar un binomí. *Binomio de Newton.*
- Bio.** *f.* Veu grega, qu'equival a vida y serveix de prefixe a alguns termes científichs, de aquesta significació. *Bió.*
- Biócul.** *m.* *Binocle.*
- Biógraf.** *m.* Escriptor de biografies. *Biógrafo.*
- Biografia.** *f.* Vida personal o historia particular d'algú. *Biografía.*
- Biográfich, ca.** *adj.* Relatiu a la biografia. *Biográfico.*
- Biólech, ga.** *m. y f.* Dedicat a l'estudi de la biografia. *Biólogo.*
- Biologia.** *f.* Tractat o estudi relatiu a la vida en general. *Biología.*
- Biológich, ca.** *adj.* Relatiu a la biologia. *Biológico.*
- Biombe.** *m.* Mampara ab frontices, utilisada pera dividir algún lloch, privantse de les corrents d'aire. *Biombo.*
- Bioquímia.** *f. Quim.* Part que tracta de les substancies produides per l'acció vital. *Bioquímia.*
- Biosca (Antoni).** *Biog.* Mestre de dances, mort a Barcelona al any 1865. Havia estudiat les populars de Catalunya, publicant al any 1832 la seua obra *Arte de danzar.* || — (**Joaquim**). Compositor music harragoní als començos del segle XIX. Al any 1810 pertanyia a la capella de Sant Pere de Reus, y més tart va ésser nomenat music major del regiment de Barcelona, format al temps de la guerra de la Independencia.
- Biosca.** *Geog.* Vila de la prov. de

- Lleida, a la carretera de Tàrraga a Pons. Pertany al bisb. y part. jud. de Solsona.
- Biosfor.** *m. Fisiol.* Atom globulós.
- Biósfera, biósforo.**
- Biosografia.** *f.* Coneixement descriptiu dels éssers animals.
- Biosografia.**
- Biot.** *m. Ter.* Bassa d'aigua. **Balsa.**
- Biòtica.** *f. Fisiol.* Substància hipotética, agent vital de la matèria. **Biòtica.**
- Bipalp, a.** *adj. Zool.* Insectes de dos palps maxilars. **Bipalpo.**
- Biparàsit, a.** *adj.* Biparàsit.
- Bipartir.** *v. a.* Partir una cosa en dues parts o seccions. **Bipartir.**
- Bipartit.** *m. Poet.* Partit en dos troços. **Bipartido.**
- Biplà.** *m.* Que té doble superfície plana. || Aparell volador modern. **Biplano.**
- Birbador.** *m. Ter.* **Azarcolador.**
- Birbar.** *v. a. Ter.* **Azarcolar.**
- Biril.** *m. Ter.* **Anyell.**
- Birimbau.** *m. Mus.* **Simfonia.**
- Birlar.** *v. a. Ter.* **Robar.**
- Birlotxo.** *m.* Cotxo descobert ab quatre rodes. **Birlocho.**
- Birolet.** *m.* Peça petita de fusta, mena de baldufa, pera jugarhi els nois, y el joch que s'hi fá. **Perinola.**
- Birolla.** *f.* Cercolet de metall, que s'usa al cap d'avall de bastons y altres eines. **Contera.** || *Art. y of.* Planxa de ferro pera assegurar les femelles dels caragols. **Casquillo.**
- Birreta.** *f.* Solideu vermell, símbol de la dignitat de cardenal. **Birreta.**
- Bis.** *m. Art. y of.* Caragol ab cabota plana. Tornillo aplastado. || *Mec.* **Bis sin fin.** || *Ictiol.* Peix a mena de tunyina. **Bisa.** || Mot que a l'escriptura s'apropia pera significar repetició. **Bis.**
- Bis (Coll de).** *Orog.* Collada de la comarca d'Olot per ahont hi passa el Coll de Morro de Bou.
- Bisanyal.** *adj. Bot.* Que dura dos anys. **Bianual.**
- Bisaroqa.** *adj.* Beneit, curt de geni. **Zopenco.**

- Bisaroques (Torra de).** *Geog.* Torra arrunada, prop de la Salut, a Olot.
- Bisart.** *m. Ant.* Aucell. **Sacra.**
- Bisbal.** *adj.* Relatiu al bisbe. **Episcopal, obispal.**
- Bisbal (Honorat).** *Biog.* Musich compositor a mitjans del segle XIX. Era organista per oposició a Vilanova y Geltrú al any 1860, y autor d'una lloa cantada al any 1866, ab el títol de *Aun hay marinos.*
- Bisbal (La).** *Geog.* Partit judicial de la prov. de Girona format per 35 ajuntaments, reunint entre tots 51.953 habitants. || Vila de la prov. de Girona, bisb. de id. y cap del partit judicial del seu nom. || — **de Falcet.** Poble de la prov. de Tarragona, bisb. de Tortosa, part. jud. de Falcet. || **del Penadés.** Poble de la prov. de Tarragona, bisb. de Barcelona, part. jud. del Vendrell. || — **Riera de. Hidrog.** Neix a la serra de Bufaganya, prov. de Tarragona, passa per La Bisbal del Penadés, y desaigua al mar, a la vora de Calafell.
- Bisbalenoh, ca.** *adj.* **Bisbali.**
- Bisbali, na.** *adj.* Nadiu o propi de La Bisbal. **Bisbalense.**
- Bisbat.** *m.* Obispado, diócesis.
- Bisbe.** *m.* Dignitat eclesiástica.
- Obispo.** || Embutit de carn de porch picada. **Obispillo.** || — **Auxiliar o d'anell y de gracia.**
- Obispo auxiliar de anillo ó de título.** || — **Foraster.** **Cosopiscopo.** || **El més tonto és bo pera bisbe.** *Loc. fam.* El que menos corre, vuela. || **Esser petit pera bisbe.** *fr. Met.* Tener malos dedos para organista; ser muy bobo para alcalde; ser chico pájaro para tan grande jaula. || **Er bisbe.** *fr.* Estafar. Pelar, descañonar, quedarse á espaldas. || **Havém fet un bisbe.** Pensar una cosa ahora. Sacar un alma de pena.
- Bisbe y Vidal (Fruitós).** *Biog.* **Vegis.** **Ferrer (Joan).**
- Bisbe (Hostal de cal).** *Geog.* Al

- Bergadá, al enforch dels camins de Cardona y Solsona.
- Biscarbó.** *Geog.* Caseriu del terme de Castellás, prov. de Lleida.
- Biscargis.** *Geog. ant.* Nom de Forcall, prov. de Castelló en nostres dies, a l'època romana.
- Biscarri (Jaume).** *Biog.* Remarcable musich compositor, nadiu de Barcelona (1837-1877). Era bon escriptor, fundador de *La España musical*, y va deixar començada una *Historia científica del arte musical*.
- Biscarri.** *Geog.* Caseriu de Benavent de Tremp, prov. de Lleida.
- Biscutela.** *f. Bot.* Herba. Doblescudo, anteojo.
- Bisecar, a.** *Naut.* Partir un àngul. Bisecar.
- Bisector, triu.** *adj. Geom.* Plà o ratlla pera dividir un àngul en dues parts iguals. Bisector, bisectriz.
- Biseleniur.** *m. Quim.* Compost de seleni. Biseleniuro.
- Bisest.** *adj.* Bisiesto.
- Bisilicat.** *m. Quim.* Bisilicato.
- Bismut.** *m. Min.* Metall platejat rogench. Bismuto.
- Bisnaga.** *f. Bot.* Eскурadents.
- Bissarrament.** *adv. m.* Ab valentia, ab ostentació. Bizarramente. || Elegamment, bonicament. Bizarramente.
- Bissarria.** *f.* Magnificencia, faust ostentació. Bizarria.
- Bissarrissim, a.** *adj. sup.* Bizarrissimo.
- Bistors (Ramón).** *Biog.* Poeta patriota del Rosselló, que vivia als començos del sigle XIX.
- Bistort, a.** *adj.* Retort. Retorcido doble.
- Bistorta.** *f. Bot.* Planta poligònica. Bistorta.
- Bisturi.** *m.* Eina de cirurgia. Bisturí.
- Bisuidenchs.** *adj.* Nadius de Besalú, prov. de Girona.
- Bita.** *m.* Bites. || Bita de pòpa. *Ter. Naut.* Reforçador de la barca. Bita.
- Bitàcula.** *f. Naut.* Bitàcora.
- Bitadura.** *f. Naut.* Bitadura. || Co-
- brar bitadura. Tomar bitadura. || Treure bitadura. Quitar bitadura.
- Bitar.** *v. a. Naut.* Amarrar a les bites. Bitar.
- Bites.** *f. Naut.* Fustes pera assegurar la corda del àncora aferrada. Bitas.
- Bitlla.** *f.* Fusta tornejada, redona ab base més ampla. Bolo, birla. || *Met.* Campanar acabat en punta. Torre. || Joch. Bolos. || Joch petit de bitlles. Chirino-la. || Seure a la bitlla. *f.* Estar en el candellero. || *Art. y of.* Ca nons pera debanar. Carrete, caña.
- Bitllaira.** *f.* Travalladora que cuida la màquina d'omplir bitlles. Debanadora.
- Bitllera.** *f.* Bitllaira.
- Bitllet.** *m.* Paper ab escrit familiar. Esquela, billete. || Paper ab número y condicions d'un sorteig. Billete. || Bitllet de banch. Cédula a satisfer pel seu valor nominal. Billete de Banco.
- Bitllets.** *m. Arg.* Motllura d'estil romànich. Billetes.
- Bitllo, bitllo.** *Fr. adv.* A toca teja, de contado.
- Bitllet.** *m.* Joch anomenat el rei de bitlles. Diez de bolos.
- Bitó.** *m. Naut.* Escotilla.
- Bitxach.** *m. Ornit.* Aucell. Collal-ha.
- Bitxada.** *m. Ornit.* Bitxach.
- Bitxera.** *f. Bot.* Guindillera.
- Bitxo.** *m.* Guindilla, cerecilla. || *adj.* Pequeño, chico.
- Bitzega.** *f.* Eina de sabater. Bissagra.
- Biure (Guillém de).** *Biog.* Canonista, relligiós del sigle XIV autor d'uns comentaris de les constitucions provincials de Tarragona. || — (Jofre de). *Biog.* Canonge y ardiaca de Sant Fruitós a Tarragona, docte canonista al temps d'En Joan, patriarca d'Alexandria, al any 1338. || — y Margarit (Joseph de). General defensor ferm de Catalunya. Va neixer al any 1602, morint exilat a França al

1685. Va ésser capdill dels catalans y missatge al 1641 pera negociar el concurs de la França. Els seus béns y la vida va oferir a la patria y de tal mena va distingirse, que va ésser l'únic a qui va eximirse del indult general donat per En Felip IV, al any 1652. El govern d'En Lluís XIII, va nomenarlo tinent general al any 1651.
- Blure.** *Geog.* Caseriu del terme de Les Piles, prov. de Tarragona. || — (**Sant Martí de**). Iglesia románica al camí de Puig-reig a Sant Joan, al Bergadá. || — (**Serres de**). *Orog.* Entre'l Marlés y la Vall de Gironella, desde Sajars al cim de La Guardia.
- Blà, na.** *adj.* Blando, mullido. || Dit del pá tou. **Tierno.** || Pastós. **Pastoso.** || Temps amorós, suau. **Templado.** || — Poch apte pel treball. **Flojo.** || De bon temperament. **Blando.**
- Blada.** *f. Bot.* Arbre. **Arce,** falso plátano, moscón.
- Blader.** *m.* Qui tracta en blat; agavellador de blat. **Triguero.** || *adj.* Lo que neix o's cria entre el blat. **Triguero.**
- Blaga.** *f. Ter.* Broma.
- Blair.** *v. a. Ant.* Quemar.
- Blairse.** *v. r.* Quemarse. || Ressentirse de mots ofensius. **Escocerse,** quemarse.
- Blanament.** *adv. m.* Blandamente.
- Blanca.** *n. p.* Nieves.
- Blanafort.** *Geog.* Castell enlairat a 1218 metres, a la vora de Berga, prov. de Barcelona. || — Caseriu del terme de Tragó de Noguera, prov. de Lleida. || — Poble de la prov. y dióc. de Tarragona, part. jud. de Montblanch. || — Caseriu de La Garriga, part. de Granollers.
- Blancall.** *m.* Clapa de terra sense plantar; troç blanquinós d'alguna cosa. **Blanquizal,** blanquecino.
- Blancalló.** *m.* Taqueta de color de sanch als rovells dels ous de gallina **Galladura.**
- Blancaria.** *f.* Conjunt de roba blanca. **Manteleria.**
- Blancoas (Joan).** *Biog.* Capdill esforçat de Perpinyà quan el siti posat pels francesos al any 1474. Ab tot y veure sacrificat al seu fill, va seguir la defensa de la plaça, fins al darrer extrem y va mereixer que'l rei En Joan d'Aragó, arrivés a esmentarlo que havia excedit de la llegendaria fidelitat romana.
- Blancoas, sa.** *adj.* Molt blanch. **Muy blanco.**
- Blanch, ca.** *adj.* Blanco. || Als escrits, buit pera omplir, o clapa formada per consumció. **Laguna.** || A la tipografia primera forma posada a la prempsa. **Blanco.** || *Naut.* Caps sense enquitranar. **Blanco.** || Senyal pera apuntar el tret. **Blanco, hito.** || Objectiu dels propòsits o desitjos. **Blanco.** || **Blanch com una llet.** *fr.* Blanco como la leche. || **Blanch com una tofa de neu.** *fr.* Blanco como el ampo de la nieve. || **Blanch d'or.** **Bayo.** || **Blanch de cabells.** **Cano.** || **Deixar en blanch.** *fr.* Dejar á uno en blanco. || **El blanch al costat del negre** resulta més. *fr. Fam.* Cuanto más bajan las sombras, más suben los resplandores; lo blanco reluce más junto á lo negro. || **No distingir el blanch del negre.** *fr.* No distinguir de colores, ó lo blanco del negro. || **Quedarse en blanch.** *fr.* Quedarse alpiste ó en blanco. || **Tirar al blanch.** *fr. Met.* Dar en el blanco, en el hito. || **Tant se m'endona blanch com negre.** *Expr. met.* No me da frio ni calentura; tanto se me dá por lo que va como por lo que viene. || **Tornarse més blanch que un paper.** *fr. Fam.* Ponerse más blanco que el papel; ponerse amarillo.
- Blanch (Antoni).** *Biog.* Distingit musich, que va neixer al any 1814, y va formar part de les més aplaudides orquestes de

Catalunya. || — (**Bartomeu**). Compositor musical nadiu de Monistrol, mestre de la Escolania de Montserrat al 1859, y organista de Cardona y de Terrassa. Va endreçar-se a l'Argentina al any 1864. || — (**Enrich**). Historiari mort a Girona al any 1869, autor de la *Crònica de la prov. de Lleida*, publicada al any 1868. || — (**Joan**). Jurisconsult del segle xvi, esmentat al Llibre de les constitucions de Catalunya al any 1587. || — (**Joan Baptista**). Autor de bones obres didàctiques, professor de la Escola Normal de Mestres a Barcelona, mort al any 1909. || — (**Joseph**). Canonje de Tarragona, antiquari y poeta, mort al any 1672, y autor d'un arxiepiscopologi de aquella Seu y de les poesies nomenades *Matalàs de tota Llana*. || — (**Manel**). Compositor musicich y mestre de capella de Mataró al any 1864. Era autor entre les seues nombroses obres d'un notable *Miserere*. Va morir al any 1888. || — y **Cibat (Simó)**. Poeta satirich nadiu de Sant Joan de les Abadesses, (1762-1826). || — y **Cortada (Adolf)**. Inspirat poeta, y remarcable economista. Era fill de pares catalans, nadiu d'Alacant, y va morir a Barcelona (1832-1887). Va ésser un dels primers llorejats als Jochs Florals de Barcelona, assolint al any 1868, el titol de *Mestre en Gay Saber*. Va presidir la festa major de les lletres catalanes al any 1869. Va dirigir algunes revistes economistes, havent sigut secretari del *Fomento de la Produccion española*. Com historiari y com a filòlech va acreditar també els seus coneixements. Era autor de la *Historia de la guerra de la Independencia a Catalunya*, y de dues gramàtiques catalanes. Va morir essent secretari de la Universitat de Bar-

celona. || — y **Graells (Joseph)**. Abat del monastir de Montserrat (1824-1829) y general de la ordre de Benedictins. Era nadiu de Vilafranca del Penadés.

|| — y **Illa (Narcís)**. Cronista de Girona al any 1864, nadiu d'aquella ciutat y mort a la meteixa al any 1874. Era ferm catalanista y autor d'una munió de remarcables obres de gran erudició, entr'elles *Gerona histórico-monumental* (3 edicions) y *Fueros de Cataluña*.

|| — y **Piera (Joseph)**. Metge y entusiasta catalanista, mort a Barcelona al any 1907. Va ésser un dels primers socis de la *Jove Catalunya*, y mestre al difícil art de la lectura. Va ésser secretari dels Jochs Florals, y regidor del Ajuntament de Barcelona.

Blanchs, m. Hist. Nom donat als partidaris del absolutisme (1823-1833). **Blancos**.

Blancor, f. Blancura.

Blancura, f. Blancura. || **La blancura, mil faltes disimula. Ref.** La blancura mil tachas disimula.

Blanda, Geog. ant. Nom de Blanda, al temps del romans.

Blandejar, v. a. Ant. Blandir, esgrimir.

Blandir, v. a. Blandir, blandear, vibrar.

Blandó, m. Atxa gran de cera, ab un sol blé. **Blandón, ambleo**.

Blanench, ca. adj. Nadiu o pertanyent a Blanes. **Blanense**.

Blanes (Ramón de), Biog. Martre de l'ordre de la Merce, que va vestir l'hàbit a Barcelona, al fundarse aquella religió al any 1218. || — (**Vidal de**). Cavaller català del segle xi que va distingirse a la expedició contra els alarbs d'Almeria, al any 1147.

Blanes, Geog. Vila de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Santa Coloma de Farnés. || — (**Quadra de**). Caseriu del terme de Badalona, prov. de Barcelona. || **Sardineta de Bla**

- nes, fugint del foc se posa a les brases. *fr.* Huir de Málaga para dar en Malagón: ó salir de Guatemala para ir á Guatapeor.
- Blanet.** *m. dim.* Blandillo, blandito.
- Blanissim, a.** *adj. super.* Blandísimo.
- Blanor.** *f.* Blandura.
- Blanqueig.** *m.* Acció de blanquejar. Blanqueo. || Parlant dels metalls avans d'encunyarlos. Dealbación. || Fàbrica de blanquejar roba. Blanqueo.
- Blanqueig del Prat (El).** *Geog.* Caseriu del terme de Manresa.
- Blanquejador.** *m.* Blanqueador.
- Blanquejar.** *v. a. y n.* Blanquear.
- Blanquejat, da.** *p. p.* Blanqueado.
- Blanquer.** *m.* Adobador, curtidor, zurrador.
- Blanquer (El).** Caseriu del terme de Oristá.
- Blanqueria.** *f.* Travall del blanquer. Curtidura, curtiduría. || Bodega de blanquer. Curtidería, tenería. || Carrer o barri dels blanquers. Curtiduría, tenería.
- Blanqueria (La).** *Geog.* Caseriu del terme de Calella.
- Blanquet, a.** *adj.* Blanquillo. || *m.* Boga pera cadires. Enea. || Certa droga. Albayalde, cerusacalde. || Afeit que usen les dones. Blanquete.
- Blanquet (Joseph).** *Biog.* Doctor en drets y teología, distingit escriptor, que a la Academia de Bones Lletres, a quina pertanyia, va donar a conèixer remarcables treballs d'història y de dret. Va morir al any 1877.
- Blanqui, na.** *adj. Ter.* Referent al moltó. Blanquecino.
- Blanquiment.** *m.* Blanqueig del metall, avans d'encunyarlo. Blanqueación, blanqueamiento.
- Blanquinós, a.** *adj.* Blanquiczo, blanquecino, blanquinoso.
- Blanquir.** *v. a.* Blanquejar.
- Blanquisench, ca.** *adj.* Blanquecino.
- Blanura.** *f.* Blandura.
- Blanzart y Camps (Joseph).** *Biog.* Advocat y secretari de la Universitat de Barcelona, mort al any 1885. Pertanyia a l'Academia de Bones Lletres, y va publicar entre les seues obres, un volum de poesies anomenat *Suspiros del alma*.
- Blasco (Nicolau).** *Biog.* Compositor musicà, organista de la iglesia de Sant Pere de Reus, que va morir al any 1866.
- Blasfem, a.** *adj.* Lo que conté blasfèmia, blasfemador. Blasfemo.
- Blasfemable.** *adj.* Execrable.
- Blasfemador, a.** *m. y f.* Blasfemo.
- Blasfemament.** *adv. m.* Con execración.
- Blasfemar.** *v. n.* Blasfemar, Maleir. Blasfemar.
- Blasfemat, da.** *p. p.* Blasfemado.
- Blasfèmia.** *f.* Paraula injuriosa contra la Divinitat. Injuría. Insult contra d'algu. Injuría, blasfèmia.
- Blasi.** *m. n. p. Ant.* Blay. Blas.
- Blasi (Joseph).** *Biog.* Topògraf y gramàtic, autor de moltes obres didàctiques. Era nadiu de Vallnoll (Tarragona) y entre els seus treballs, cal esmentar uns elements de Topografia, primera obra d'aquest coneixement, publicada al any 1751, fentne varies edicions després. Vivía a mitjans del segle XVIII.
- Blasmar.** *v. a. Ant.* Blasfemar.
- Blasme.** *m.* Blasmar. || Donar blasme o donar gran blasme. *fr. Ant.* Afear.
- Blasmor.** *m.* Vituperio, tacha.
- Blasó.** *m.* Art d'explicar els escuts d'armes. Distribució dels meteixos. Armes de llinatge.
- Blasón.** || *Met.* Gloria, honor. Blasón.
- Blastogenia.** *f.* Erupció a la pell. Blastogenia.
- Blastomar.** *v. a. Ant.* Increpar, insultar.
- Blat.** *m.* Trigo. || — de moro. Maiz. || Blat en la planta. *m.* Mies, panes. || Blat blancal, candial, xexa. Trigo candéal || Blat cuit. Frangollo. || Blat de bona lluna. *Loc. met.* Subjecte senzill. Buev

- Juan, Juan de buena alma, Juan Lanas || **Blat en herba**. *Fr.* Porrina. || **Blat y vi, un any pera tu, y un altre pera mi**. *Ref.* Pan y vino, un año tuyo, y otro de tu vecino. || **Blat de coure**. *fr.* Trigo redondillo. || **Blat fressat**. *m.* Acemite. || **Blat fort**. Arisprieto, trigo fuerte. || **Blat mestall**. Trigo, centeno. || **Blat del miracle**. *fr.* Trigo del milagro. || **Blat muxi**. *adj.* Cañivano, chamorro. || **Blat net**. *f.* Trigo limpio. || **Blat de Nostre Senyor**. Trigo de pobre. || **Blat orb**. *fr.* Tizón, alheña. || **Blat roig o rojal**. Rubión. || **Blat ségol**. Centeno. || **Blat tardá, ni palla ni grá**. *Ref.* El temprano miente; el tardío siempre. || **Blat tort del ségol**. Cornezuelo, centeno corniculado. || **Blat Tosell**. Sense espigues. Chamorro. || **Ajaures el blat**. *fr.* Doblegarse. Encamarse, echarse los panes. || **Any gelat, any de blat**. *Ref.* Año de heladas, año de parvas. || **No diguis blat fins que sigui al sach y encare ben lligat**. *Ref.* De la mano á la boca se pierde la sopa; no digas oliva, que no sea cogida. || **Per Santa Creu el blat s'hi veu**. *Ref.* A comienzos de mayo se nota la espiga. || **Per Sant Isidro, el blat ha d'esser igualat**. *Ref.* Por San Isidro, se iguala el trigo. || **Tindre tot el blat en herba**. *fr.* Cap vert, sense seny. Estar barrenado de cascós. || **Terra negra fa bon blat, terra blanca el fa migrat**. *Ref.* La tierra negra, buena para lleva ó de la tierra morena sale el pan blanco. || **Tornarse orb el blat**. *fr.* Alhentarse, atizonarse.
- Blau, va**. *adj.* Azul. || *m.* Efecte de un cop en el cós. Cardenal, roncha. || — **d'Ultramar**. Certa droga. Azul de Ultramar. || **Blau de cel**. Azul celeste. || **Blau d'ampolla**. Azul turquesado. || **Blau indisoluble**. Cerulina. || **Blau turquí**. Color fosch. Azul turquí. **Blauejador**. *m.* Azulador.
- Blauejar**. *v. a.* Fer blaus, pegant a algú. Acardenalar. || *v. n.* Mostrar el color blau. Azulear.
- Blauet**. *m.* Bot. Vegis. Angelets. || *Ornit.* Aucell. Botiguer. || Pasta de blau fosch en boles. Añil.
- Blava (La)**. *Geog.* Caseriu del terme de Sant Martí de Bas.
- Blavejar**. *v. a. y n.* Blauejar. Azulear.
- Blavench, ca.** *adj.* Azulado. || Parlant dels ulls de les persones. Garzo.
- Blaveta**. *Ornit.* Aucell. Garganta azul.
- Blavor**. *m.* Azul.
- Blavós, a.** *adj.* Azulado.
- Blay**. *n. p.* Blas.
- Blay (J. Antoni)**. *Biog.* Musich y concertista barceloní de la banda d'artilleria a Barcelona, que va passar a dirigir al any 1863 la del meteix cos a Madrid. || — **(Pere)**. Remarcable arquitecte barceloní del sigle xvi. Era mestre major de les Catedrals de Tarragona y de Barcelona, arquitecte de la obra moderna del palau de la Diputació (1598-1620) y de nombroses obres bastides a Catalunya, entre elles, la creu del portal de Mar, a Barcelona, la iglesia de la Selva del Camp, y el sepulcre del arquebisbe de Tarragona En Antoni Agustí. Va morir el any 1620.
- Blé**. *m.* Torcida, mecha. || *Ant.* Broch de llumana. Brazo de candil.
- Bleda**. *f.* Bot. Planta. Acelga. || Dona parada o embobada. Tonta, boba. || — **boscana**. Planta. Acelga silvestre. || — **vermella**. Planta. Lombarda. || — **Rave**. Betarraga, remolacha. || **Deixarse plantar la bleda al ciatell**. *fr.* Ser fácil de engañar. || **Plantam la bleda al ciatell**. *Expr. met.* Cuéntaselo á tu abuela.
- Bleda (Miquel)**. *Biog.* Remarcable argenter barceloní de les derrerías del sigle xiv. Havía construit elegantes creus pro-

- fessionals d'argent, pera Igualada y Barcelona.
- Bleda (La).** *Geog.* Caseriu del terme de Cabrera, prov. de Barcelona. || — **Santa Maria de Caseriu de Vilafranca del Penadés.**
- Blederia.** *f.* Boheria.
- Bledós.** *adj.* Semblant a la bleda. Acelgado.
- Bleix.** *m.* Hipo, resuello.
- Bleixar.** *v. n.* Hipar, resollar, respirar.
- Blenca, blenques.** *f.* Caña, cañas.
- Blenda.** *f.* *Miner.* Sulfur de zench. Blenda.
- Blenenteria.** *f.* *Med.* Catarro dels budells. *Blenenteria.*
- Blenera.** *f.* Mechero. || *Bot.* Planta medicinal. Candelaria, verbasco.
- Blenismia.** *f.* *Med.* Catarro de la gorja. *Blenismia.*
- Blenopiria.** *f.* *Med.* Febre mucosa. *Blenopiria.*
- Blet.** *m.* *Bot.* Planta. **Bledo.** **Creixems borts.** || — **blanch.** Armuelle cultivado. || — **moll de bosch.** Armuelle borde. || — **vert.** Bledo verde. || **No se'm dona un blet.** *Expr. met.* No me importa un bledo, un pito ó un comino.
- Blincadig,** *ca.* *adj.* Plegadizo, flexible, correoso, cimbradizo.
- Blincar.** *v. a.* Doblar, plegar, torcer. || **Si vols blincar l'arbre gran, ans que's blinqui's trencará.** *Expr. met. y Ref.* Los niños de pequeños, que no hay castigo después para ellos.
- Blinda.** *f.* *Mil.* Blinda, trinchera.
- Blindar.** *v. a.* Fer blindatge. *Blindar.*
- Blindatge.** *m.* Resguart embigat pera guardarse dels projectils.
- Blindaje.** || **Planxes gruixudes de ferro o d'acer,** pera cobrir les naus. *Blindaje.*
- Blonda.** *f.* Teixit de punta pera guarnir, feta en seda. *Blonda.*
- Bloqueig.** *m.* Siti a tret de canó pera privar l'entrada a una plaça. *Bloqueo.*
- Bloquejar.** *v. a.* Bloquear.
- Bloquejat,** *da. p. p.* Bloqueado.
- Bluch (Ramón).** *Biog.* Rector de Montblanch, home de saber y ferm propagandista del catalanisme, a la conca de Barberá, va morir al any 1901.
- Blusa.** *f.* **Brusa, Blusa.**
- Bo,** *na.* *adj.* Bueno, a. Bondadós. Bueno. || *Senzill.* Bueno. || *Util.* Bueno, apto. || *Agradable, divertit.* Bueno. || *Saludable.* Bueno, sano. || *Bastant.* Bueno, bastante. || *Interj.* ¡Bueno! ¡Ahont bona. *Expr. fam.* ¿A donde va? ¿Donde bueno? ¿Qué aires traen a V. por acá? || **Anar a la bona de Deu.** *fr.* Al estricote, al retortero, á mal traer. || **Anar bo.** *fr.* Ir bueno ó bien; ir á buen viento la parva. **Aixó va be.** *fr.* Esto marcha. || **Arrimat als bons y serás un d'ells.** *Ref.* Anda con viejo y te dará buen consejo. || **Bo, poquet y sovintet,** és al cos profitoset. *As.* Lo bueno siempre aprovecha, aunque á miajillas se tenga. || **De bo.** *Expr. fam.* Deferm. De firme. || *Loc.* Ab tota veritat. A fé mia, con toda verdad. || **Donar alguna cosa de bo.** *fr.* Dar algo bueno, ó un brazo, ó una mano, ó un dedo. || **Donar bo de riure.** *fr.* Hacer reir; excitar la risa. || **Encare bo.** *Expr. fam.* Aun fortuna. || **Esser al bo.** *Mod. adv.* Estar en lo mejor, en lo vivo de alguna cosa. || **Esser bo pera llençar.** *fr.* Solo sirve para echarlo á la calle. || **Esser bo pera tot.** *Loc.* Ser bueno para todo; servir para silla y albarda; ser de monte y ribera. || **Esser massa bo.** *fr.* Ser bonachón. || **Fer bo.** *fr.* Parecer bien. || **Fer bona alguna cosa.** *fr. Met.* Hacer buena alguna cosa; abonarla; correr por mano, á cuenta de uno. || **Lo bo és que.** *Expr. fam.* Lo bueno ó extraordinario es que. || **Massa bo vol dir ase.** *Ref.* Haceos miel y comeos han las moscas || **Més bo.** *adj.* Mejor. || **Mes val poch y bo que molt y dolent.** *fr. Met.* Más valen dos bocados de vaca, que diez de batata. || **No deixar bo pels gossos.** *fr.* Le-

- vantarle á uno la paletilla; poner banderillas. || **No és bo sino pera menjar.** *Loc.* Solo es bueno para sí. || **No ésser bo pera pondre ni pera covar.** *fr. Met.* No servir para silla, ni para albarda. || **Pegársela de bo a millor.** *fr. Fam.* Entre bobos anda el juego; á cual mejor. || **Procura estar bo, que't pagaré el metge.** *Afor.* Sigue en buena salud y te pagaré el doctor. || **Qui no és bo pera ell, menys ho será pels altres.** *Afor.* Quien no cuida la hacienda propia, mal cuidará la agena. || **Tant de bo!** *m. adv.* ¡Ojalá! || **Tindre la bona.** *fr. Met.* Estar d'humor. Estar gracia en casa; estar de chunga, de chirinola, de buena, de gaita; pisar buena hierba. Entre jugadors. Estar de suerte. || **Tot lo bo costa.** *Loc.* Nunca mucho costó poco. || **¿Va de bo?** *fr.* ¿Va de veras? || **Vingui lo que sempre és bo, faci fret, faci calor.** *Afor.* Lo bueno, venga de donde viniere.
- Boa.** *f.* Serp. Boa.
- Boada.** *f.* Remat de bous, Boyada.
- Boada (Francesch).** *Biog.* Framenor, nadiu de Tarraça, predicador notable y autor de bones obres teològiques. Va morir al any 1729. || — (Jascint). Relligiós de Montserrat mestre de la capella de música, y remarcable compositor. Era nadiu de Tarraça, y va morir al any 1859.
- Boada.** *Geog.* Caseriu del terme de Les Preses, prov. de Girona. || — Veinat de la Baronia de la Vansa, prov. de Lleida. || — (La). Caseriu del terme de Rellinás, prov. de Barcelona.
- Boades (Bernat).** *Biog.* Historiari catalá del sigle xv, rector de Blanes, ahont va morir al any 1444. Era autor del libre *Fets d'armes de Catalunya*, acauat al 1420.
- Boal.** *m.* Lloch de pasturar els bous. Boyal.
- Boatella.** *Geog.* Iglesia del Bergadá, deponent de Palmerola.
- Boato.** *m.* Luxe. Boato.
- Bobadella.** *f.* *Naut.* Biombo de proa. Bobadilla.
- Bobaté (El).** *Geog.* Veinat de Ger, prov. de Girona.
- Bobejar.** *v. n.* Fer el boig, perdre el temps. Bobear.
- Bobera.** *Geog.* Poble de la prov. bisbat y part. jud. de Lleida.
- Boberia.** *f.* Tontería. Bobada, boberia.
- Bobo, a.** *adj.* De pochentenment. Bobo. || Graciós. Bobo, graciós. || **Enganya bobos.** *Loc.* Engaña bobos, ciega yernos. || **El bobo tot ho sap fer, fins al temps qu'és menester.** *Ref.* Todo el bobo sabe hacer, hasta que se ha menester. || **Quan el bobo va al mercat, el mercat ja está acavat.** *Ref.* Cuando el necio es acordado, el mercado se ha pasado.
- Bobó.** *m.* Dolç pels infants. Dulce, chochos.
- Boboya.** *f.* Baboia.
- Boç.** *m.* Morralles. Bozal. || **Posar el boç.** Embozar.
- Boca.** *f.* Boca. || **Boca del cor.** *f.* Boca del estómago. || Obertura. forat. Boca. || Parlant de rius. Boca, embocadura. || *Naut.* Abra. || **Boca de foch.** Arma pera disparar. Boca, arma de fuego. || **Boca d'infern.** Malparlat. Boca, lengua infernal. || *Met.* Boca de infierno. || — de la clau. Boca de la llave. || — de la escotilla. *fr.* Boca de la escotilla. || — del Bot. La garra per ahont s'ompla. Piezgo, boca del pellejo. || — d'or. Qui parla bé. Pico de oro. || — de pinyó. Petita. Boquita. || **Forta o dur de boca.** Boca dura, boquiduro, duro de boca. || — de torn. Peça pera tornejar. Boca de torno. || **Boca amarga no pot escupir mel.** *Ref.* Boca con duclo, no dice bueno. || **Boca de calaix.** *Loc. fam.* Molt gran. Boca de espuerta ó de costal. || **Boca muda, may fou batuda.** *Ref.* Al buen callar le llaman Sancho;

en boca cerrada no entran moscas. || **Boca per amunt.** *m. adv.* Boca arriba. || **Boca per avall.** *m. adv.* Boca abajo. **Boca que no parla.** *Deu no l'ou.* *Ref.* Boca que no habla Dios no la oye; el que no llora, no mama. || **Boca que vols,** *cor que desitges.* *fr.* Que quieres boca. || **Boca terrosa.** *fr.* De bruces, boca abajo. || **A boca de canó.** A boca de jarro. || **A boca de fosch** o de nit. *m. adv.* Al anochecer, á boca de noche. || **Ab tota la boca.** *m. adv.* A boca llena, abiertamente. || **Ab un pam de boca.** *m. adv.* Desalado, con tanta boca. || **Anar ab la boca badada.** *fr. Met.* Beber los vientos por alguna cosa; abrir tanta boca; echar la lengua ó los bofes. || **Anar en boca de tothom.** *fr.* Ser público y notorio. || **Badar la boca.** *fr.* Abrir la boca. || **Callar la boca.** *fr. Met.* Callar la boca. || **Creixer la saliva a la boca.** *fr. Met.* Hacerse agua la boca. || **Cusirse la boca.** *fr. Met.* Coserse la boca; no abrir la boca; no decir esta boca es mía. || **De boca.** *m. adv.* De boca, de pico; el mal del milano, las alas quebradas y el pico sano. || **De boca en boca.** *Loc.* De boca en boca. || **Deixarlo ab la paraula a la boca.** *fr. Met.* Dejarle con la palabra en la boca. || **Delicat o fluix de boca.** *fr.* Bocablanda, blando de boca. || **Dir ab mitja boca.** *fr. Fam.* Decir alguna cosa con la boca chica; gastar pastillas de boca. || **Dir algú tot lo que li vé a la boca.** *fr.* Irse de boca, irsele á alguno la boca, ó decir uno cuanto le viene á la boca; despotricar. || **Dir d'aquella boca.** *fr. Fam.* Echar por aquella boca. || **En la boca del discret,** lo qu'és públich és secret. *Ref.* En la boca del discreto, lo que es público es secreto. || **Escalfarse de boca.** *fr. Met.* Calentarse á uno la boca ó la lengua. || **Esser la boca mesura.** *fr. Met.* A medida del deseo. || **Estar ab la**

boca oberta o badada. *fr. Met.* Quedarse con la boca abierta. || **La boca fa joch.** *Loc. met. fam. fr.* La boca hace of juego. || **La boca no admet noves.** *fr.* El hambre no consiente racionios. || **Llepar ab la boca y mossegar ab la quá.** *fr.* Halagar con la boca y morder con la cola. || **No badar boca.** No desplegar la boca ó los labios; no abrir la boca. || **No dir aquesta boca es meua.** *fr. Met.* No decir esta boca es mía. || **No eixir de la boca alguna cosa.** *fr. Met.* No salir una cosa de uno, ó de la boca de uno. || **No posarse a la boca.** *fr. Met.* No tomar en boca. || **No tindre més qu'una boca.** *Loc. fam. fr.* No soy costal. || **No tindre prou boca.** *fr. Met.* Hacerse bocas ó lenguas. || **Punt en boca.** *Expr.* Punto en boca, chitón. || **Quedarse ab la boca oberta.** *fr. Fam.* Aporrar. || **¿Que no tens boca? Expr.** ¿Estás mudo? || **¿No tienes lengua? Expr.** ¿Rentarse la boca glopejant. *fr.* Enjuagar. || **Respirar per boca d'altre.** *fr. Fam.* Hablar por boca de ganso. || **Tapar la boca.** *fr. Met.* Ganar la boca, tapar la boca, cohechar. || **Tindre sempre a la boca.** *fr. Met.* No caérsele de la boca. || **Tornar a la boca el menjar o beure.** *fr.* Repetir, venirse á la boca. || **Treure de la boca.** *fr.* Coger la palabra de la boca. || **Tréuresho de la boca.** *fr. Met.* Quitárselo de la boca ó de su comer. || **Vent de boca.** *Expr. met.* Prometre y no complir. **De boca,** pastillas de boca. || **Vindre a la boca o al pensament.** *fr. Met.* Venirse á la boca.

Boca ample. *adj.* Boquiancho.

Bocabadat, *da. m. y f.* Boquiabierto.

Bocabartella. *Orog.* Collada al extrém de la serra de Monás a tramontana de Baget, a 1060 metres d'alçaria.

Bocabella (Joseph M.^a). *Biog.* Llibreter barceloni, mort al

any 1892. Encarregat de l'antiga casa de la viuda Plà, va concebre el propòsit d'alçar la gran Basílica de la Sagrada Família, que dirigeix l'arquitecte Gaudí, i serà un dels moderns monuments més remarcables de Barcelona.

Bocaça. *f. aum.* Bocaza.

Bocacer. *adj.* Cavall de genives dures. Boquiduro.

Bocacers (Coll de). *Orog.* Collada del Canigó.

Bocada. *f.* Mossegada. Mordisco.

Bocadellop. *f. Bot.* Cerveça.

Bocadur. *m.* Bocacer.

Bocafuix. *adj.* Bocamoll.

Bocafresch. *m.* Cavall obedient al frè. Boquifresco.

Bocalina. *m. Mar.* Fons a les barres de riu. Bocalina.

Bocamánega. *f.* La part de la mànega prop de la munyeca. Bocamanga.

Bocamoll, *a. adj.* Boquirrubio; boquimuelle, boquirroto, blando de boca.

Bocanegra. *m.* Cavall de boca negra. Mena de caragol. Boquinero.

Bocarán. *m.* Teixit de llinet. Bocalí.

Bocassech, *ca. m. y f.* Boquiseco.

Bocatort, *a. m. y f.* Boquituerto, boquitorcido.

Bocell. *m. Arquít.* Motllura formant mitja canya. Bocel. || Ribot. Bocel. || *Naut.* Corriola pels derivells. Motón.

Bocellar. *v. a.* Fer motlures abocellades. Bocelar.

Boceller. *m.* Qui fa bocells. Bocelero.

Bocellet. *m. dim.* Bocoete.

Bóch. *m.* Macho cabrió, cabrón.

Boci. *m.* Pedazo, trozo, cacho. ||

Porció de menjar que cap a la boca. **Bocado.** || Distància entre dos llochs. Trecho. || Troç gruixut i curt tallat d'alguna cosa. Zoquete. || **Boci de pá.** *Loc. Met.* Pedazo de pan. || **Boci mal asentat.** Bocado mal digerido. || **A bocins.** *fr.* A pedacitos. || **A miques y a bocins.** *m. adv.* En pe-

dazos, por pedazos. || **Car es el boci que a un l'escanya.** *Ref.* Amargo es el bocado que mucho cuesta. || **Contarli a algú els bocins de la boca.** *fr. Fam.* Contar los bocados. || **Ferne bocins.** *fr.* Hacer añicos, hacer picadillo. || **Menjar o pendre algú boci.** *fr. Fam.* Tomar un bocado. || **No tindre un boci de pá pera posarse a la boca.** *fr. Fam.* No tener qué llevar a la boca; no tener para un bocado; no tener tras que pasar, ó sobre que Dios le llueva. || **Un boci de pá.** *fr.* Petita quantitat. Un menbrugo de pan.

Bocina. *f.* Bocina.

Bocinalla. *f.* Menudall.

Bocinejar. *v. a.* Trocear.

Bociner. *m.* Bocinero.

Bocinet. *m. dim.* Bocadoillo.

Bocoi. *m.* Barril pera transport. Bocoý.

Boda. *f.* Boda. || **A bodes me convides.** *Expr. met. fam.* De mi amores. || **A la boda del fillol, qui no t'hi ha convidat, no te hi vol.** *Af.* ¿Quién te manda tomar vela en este entierro? A boda y á bautizado no vayas sin ser llamado. || **Aquell que a les bodes va, nuvi ha de semblar.** *Ref.* Por donde fueres, haz lo que vieres. || **Bodes reials.** Antich tribut. Bodas reales. || **De tals bodes, tals coques.** *Ref.* De tales bodas, tales costras. || **La viuda plora, y'ls altres canten a la boda.** *Ref.* La viuda llora y otros cantan en la boda. || No hi ha cap casament pobre, ni cap mort rica *Adag.* Ni boda pobre, ni mortuorio rico.

Bodega. *f.* Lloch dels barcos que serveix de magatzém. Bodega.

Bodégó. *m.* Casa de menjar. Bodégón.

Bodris. *m. Bot.* Planta. Biengranado, milengrana.

Boella (La). *Geog.* Caseriu de La Canonja (Tarragona).

Boër, *a. m. y f.* Qui guarda bous. Boyero.

Boera (Miquel de). General ca-

talá, al temps d'En Ferrán el Catòlich, va lluitar a Ràvena y després capítost de les galeres per En Carles I va mostrar el seu ardiment. Era general en cap del exèrcit expedicionari a Tripoli y Orán. Vivia al primer terç del sigle XVI. El seu sepulcre és a la iglesia de Santa Agna a Barcelona.

Boet. *m. dim.* Bueyecito.

Bofa. *f. Ter.* Bofetada.

Bofarull (Joan). *Biog.* Musich compositor, que al any 1863 era director de la societat choral de Berga. || — **y de Brocá (Andreu).** Advocat, historiari y cronista de Reus, d'ahont era nadiu (1811-1882). Entre les seues obres, s'han d'esmentar els *Anals històrics* de Reus 1845. || — **y de Brocá (Antoni).** Historiari y arxiver nadiu de Reus y mort a Barcelona (1821-1891). Va ésser una de les primeres figures del modern renaixement literari de Catalunya, havent sigut un dels restauradors y president dels Jochs Florals de Barcelona. De la seua extensa bibliografia, cal esmentar com remarcables obres la *Historia crítica, civil y eclesiàstica de Catalunya*, la *Confederación catalano-aragonesa* premiada per l'Ateneu Catalá; *L'orfaneta de Menargues*, la *Historia crítica de la guerra de la Independència*. Precursor del moviment literari, va aplegar a l'aubada de nostra renaixensa, el notable recull de poesies *Los trovadors nous*. || — **y de Sartorio (Manel de).** Arxiver quefe del de la Corona de Aragó, fill d'En Prósper del mateix cognóm, que va seguir ab afany l'obra de salvar de la destrucció els recorts documentals de la historia catalana, deixant escrites valioses investigacions. A la comissió de monuments y al sí d'altres corporacions, va treballar ab zel, y als seus esforços se deu

la conservació de molts cabals del art catalá. Va publicar vintitres volums de documents inédits del arxiu que va organitzar en gran part, instalantlo al antich palau dels virreis de Catalunya. Era nadiu de Barcelona y va morirhi al any 1892. || — **y Mascaró (Prósper de).** Erudit historiari de la dinastia catalana, y arxiver de la Corona d'Aragó, desde 1814 fins a la seua mort. Va néixer a Reus, morint a Barcelona (1777-1859). Va dirigir la publicació de l'edició castellana de la *Crónica de Cataluña* d'En Pujades, y al any 1836, va publicar la seua remarcable obra *Los condes de Barcelona vindicados*. Havia aplegat les valioses despulles dels arxius de Ripoll, de San Cugat del Vallés y de Sant Pau del Camp. Havia publicat disset volums dels *Documentos inédits del arxiu*. || — **y Miquel (Cassimí).** Militar nadiu de Reus y mort a Maó (1749-1804). Era un dels iniciadors de la reforma de l'ensenyança a Espanya, havent publicat un plan pera la instalació d'una escola de bones lletres. Va ésser bon escriptor y poeta.

Bofetada. *f.* Bofetón. || *Met.* Desaire. Bochorno.

Bofetadassa. *f. aum.* Gran bofetón.

Bofetadeta. *f.* Bofetoncillo.

Bofeteig. *m.* Abofeteo.

Bofetejador, *a. m. y f.* Abofeteador.

Bofetejament. *m.* Abofeteamiento.

Bofetejar. *v. a.* Abofetear. || *Met.* Desairar. Abochornar.

Bofia. *f.* Bombolla. Ampolla. || *Fig.* Mentida. Embuste. || *Ter.* Avench, cova. Gruta.

Bofill (Guillém). *Biog.* Arquitecte de la Seu de Girona, al sigle XV. El seu projecte d'aquell temple gòtic d'una sola nau, va donar lloch a moltes discussions per l'aridessa, més al cap d'avall, consultat el parer

- dels artistes més remarcables de Catalunya al seu temps, va seguir-se la seua opinió al any 1417. || — **y Mascaró (Pere Nolasch)**. Escriptor nadiu de Reus, y mort a Barcelona (1814-1847). Va traduir del francès, algunes notables obres de ciències, deixantne altres d'inèdites, entre elles la relació d'una *Excursió de Perpinyà a la Pres-te al any 1840*, publicada pel seu fill Artur.
- Bofuga**. *f.* Ampolla en la piel.
- Boga**. *f.* Peix. Boga, ojo de buey. || Planta. Enea, anea. || Acció de bogar o remar. Boga. || — **arrançada**. *Met. náut.* La que's fa ab força y precipitació, servintse de tots els remes. Boga arranca-da. || — **llarga**. *Met. náut.* La que dona impuls a l'embarcació extenent els remes. Boga lar-ga. || — **Rabell**. *Ictiol.* Besugo. || **Anar o estar en boga**. *fr. Met.* Estar en boga ó en auge. || **Embollicar o enredar la boga**. *fr.* Meter enredos donde no los hay.
- Bogada**. *f.* Colada. || *Náut.* Remada. Bogada.
- Bogadejar**. *v. a.* Rentar la roba. Colar la ropa. || Rentar les madeixes de fil. Empuchar.
- Bogador, a**. *m. y f.* Qui rema. Bogador.
- Bogal**. *adj.* Franch. Generoso.
- Boganyó**. *m. Ter.* Boga petita de riu. Cachuela.
- Bogar**. *v. a.* Les campanes. Echar al vuelo, voltear. || Ab els remes. *v. n.* Bogar, remar. || **Bogar a la xinga**. *v. a.* *Náut.* Cinglar, bogar á la cingla.
- Bogarró**. *Ictiol.* Boga.
- Bogavant**. *m. Náut. ant.* El primer remer de cada banch a les galeres. Bogavante.
- Bogejar**. *m.* Loquear.
- Bogeria**. *f.* Locura, demencia. || Lloch de reclusió dels boigs. *f.* Manicomio.
- Bogir**. *v. a.* *Art. y of.* Serrar ab la serra de bogir. Calar. || *v. m.* Mover la noria el caballo, sacando el agua para regar.
- Bogit, da**. *p. p.* Calado.
- Bógit**. *m.* Noria, lendel, andén. || Vol de xemeneia. Campana. || Campana de la llar. || **Donar dos bógits a la corbata**, etz. **Vuelta**. || Nom vulgar de qual-sevol motor mecánich. **Motor**. || **Fer bógit**. Arbre molt extés. Hacer pompa.
- Bogueta**. *f. dim.* Sardineta.
- Bohemia**, *na.* *adj.* Gitano.
- Boher (Pere)**. *Biog.* Escultor rossellonés de renom a mitjans del sigle xiv, y autor de alguns estatues que se serven a Perpinyà.
- Bohi**. *Geog.* Caseriu de Barruera, prov. de Lleida. || — **Orog**. Vall de Caldes fins al port de Rus (Lleida).
- Bohigues de mar**. *Geog.* Veïnat de Calafell. prov. de Tarragona.
- Bohina**. *f.* Bonyiga de bou.
- Boïch**. *m.* Formiguier. Hormiguero.
- Boig, ja**. *adj.* Loco, demente. || *Met.* Imprudent. Loco, imprudent. || **Lluñatich**, Loco, lunático. || **Aixalabrat**. Loco, calavera, tarambana. || *adj. Met.* Abundós Loco. **A boig y a cavaller tot li está bé**. *Ref.* Buena forma, hurto encubre. || **Agregat de boigs**. Gavilla, ható, manada. || **Boigs ab boigs s'avenen**. *fr. Fam.* Dios los cria y ellos se juntan. || **Boig com una cistella**. *Expr. fam.* Loco de clavo pasado, ó de remate, ó de atar. || **Boig és qui no sab pera si**. Loco es quien para sí no es cuerdo. || **Boix y rich bastó daurat**. *Ref.* Usano, sin substancia. || **Boigs fan bitlles**. *Adag.* Los locos aciertan algunas veces. || **De boig en boig**. *m. adv.* A tontas y á locos á la loquera. || **De boig y d'senyor se n'ha de venir de mena**. *Fr. fam.* Por locura y senfiorio, me parece el hijo mío || **Deu nos guardi de boig en lloch estret**. *Ref.* Al loco y al aire, darle calle. || **Deixarlo estar per boig**. *fr.* Dejarle freir en su

aceite. || **Embestrir de boig.** *fr.* Acometer á ciegas. || ¿Estás boig? *Eopr. fam.* ¿Estás en tu camisa, ó en tu juicio? ¿Te has vuelto loco? ¿Has perdido el juicio? || **Fer tornar boig.** Enloquecer. *Met.* Confondre, impacientar. Hacer volver loco. || **N'hi ha pera tornarse boig.** *fr. Fam.* Hay para volverse loco, ó, para echar el hatillo al mar. ||

Qui és boig de natura, mai ne cura. *Ref.* Lo que se aprende en la cuna, siempre dura; lo que en la leche se mama, en la mortaja se derrama; genio y figura hasta la sepultura; quien de locura enferma, tarde sana. || **Sab més un boig a casa seva, que un savi a la dels altres.** *Ref.* Más sabe el loco en su casa, que el cuerdo en la ajena. || **Si és boig que'l lliguin o que'l tanquin.**

Loc. fam. Quien es cornudo y lo consiente, que sea cornudo para siempre. || **Tornarse boig.** *fr. Fam.* Enloquecer, volverse loco, volverse á uno el juicio. Expresar alegría. Volverse loco de contento. || **Un boig ne fa cent.** *Ref.* Un loco, ó cada loco, hace ciento. || **Boja per boja, vinguin diners.** *Ref.* Dios me dé marido rico, siquiera sea borrico.

Boiga. *f.* Artiga. Artompidó.

Boil (Bernat). *Biog.* Frare benet de Montserrat, primer arquebisbe y patriarca de les Indies, company d'En Colomb al seu primer viatge del any 1492. Va morir al any 1520.

Boina. *fr.* Boina.

Boira. *f.* Niebla, bruma.

Boires (Coll de les). *Orog.* Collada de la comarca de Camprodón.

Boirina. *f.* Neblina.

Boirós, a. *adj.* Nebuloso.

Boix. *m. Bot.* Planta. Boj. || — **de espardenya.** Forma de alpargatero. || — **Grevol.** *m. Bot.* Acebo.

Boix (Esteve). *Biog.* Gravador d'estampes, que va deixar una munió de bones obres treballades en dolç, per quina feina

va assolir al any 1799, un premi a l'Academia de Sant Ferrán a Madrid. Era nadiu de Barcelona (1774). || — (**Miquel**). Militar del sigle XVIII, que al any 1762, comanava un regiment de 1200 voluntaris catalans, pagats per ell, anomenat «Primer regimiento de infantería ligera de Cataluña».

Boix. *Geog.* Caseriu de La Pobla de Lillet. || — Veinat de Tragó de Noguera (Lleida). || — **Hidrog.** Riu de la prov. de Lleida a la vall de Meyá. || — Riu de la prov. de Tarragona, que baixant de Queralt desaguava a la vora de Pontils. || — (**Coll de**). *Orog.* Coll del Pirineu gironí al N. O. de Monás. || — (**Serres de**). Prop de Saldes, al Bergadá.

Boixa. *f.* Canó de ferro, posat entre'l fusell y el botó de les rodes als carruatges. **Buje.**

Boixader (El). Caseriu del terme de Sora, prov. de Barcelona.

Boixadors. *Geog.* Caseriu de Salvainera (Barcelona). || — (**Sant Pere de**). Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Vich, part. d'Igualada.

Boixeda. *f.* Bojedal.

Boixeda. *Geog.* Caseriu de Sant Sadurní d'Osormort (Barcelona). || — (**Coll de la**). *Orog.* Collada al N. E. de Camprodón (Girona). || — (**Riera de la**). Riera que descendeix del coll del meteix nom y desaguava a la vora de Ritort (Girona).

Boixedes (Coll de les). *Orog.* A la comarca de Olot, entre les montanyes de Sant Abdó y Sant Juliá.

Boixerica. *f. Ter.* Buxarola.

Boixet. *m.* Pera fer puntes al coixí. Palillo, husillo, bolillo, majadero. || Agulla pel monyo. Aguja del moño. || **Molt soroll de boixets y piques puntes.** *fr.* Mucho ruido y pocas nueces.

Boixet y Balaguer (Francesch). *Biog.* Prebere y compositor musical, organista de Bellpuig

- al any 1864. Va establir-se a Montpeller al any 1867, essent lloades les seues composicions.
- Boixeta.** *f.* Eina de boix o de ferro, usada pels sabaters. Bisagra.
- Boixetera (La).** *Hidrog.* Rieral a llevant de Pardines (Girona).
- Boixina.** *f.* Essencia estreta del boix. Boxina.
- Boixols.** *Geog.* Caseriu d'Abella de la Conca, prov. de Lleida.
- Bojament.** *m. adv.* Locamente, ton-tament, imprudentement, excessivament.
- Bojar.** *Geog.* Poble del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló, part. jud. de Morella.
- Bojarró.** *m.* Sodomita. || *Met. fam.* Panxa. Pandorga.
- Bojarrona.** *f.* Rampell. Arranque. || **Tindre la bojarrona.** *fr.* Sentir un arranque.
- Bojás, sa.** *adj. aum.* Truá. Buena pieza.
- Bojeant.** *p. a.* Loqueando, simpleando. || *m. adv.* En chanza, festivamente. || **Bojeant com les oriatures.** *Expr. fum.* Retozando.
- Bojejar.** *v. a.* Loquear.
- Bojeria.** *f.* Bogeria.
- Bojons (El).** *Geog.* Caseriu del terme d'Olot. || — Veïnat de Sant Sadurní d'Osornort.
- Bojot, a.** *adj.* Venático, lunático.
- Bol.** *m.* Miner. Bolarmini. || Pescar ab filat. Lance.
- Bola.** *f.* Bola. || La de mantega. Pella. || La de pomada. Pomo. || Guanyar al joch de cartes. Bola. || *Met.* Mentida. Bola. || — de neu. *f.* Bot. Planta de jardí. Bolas de nieve, mundillo. || Donar la bola. *fr.* Enmatzinar les besties perillosos. Echar zara-zas. || Treure algú de casa. Dar dimisorias. || Treure a algú de un empleu. Echar, despedir, apear de un empleu.
- Bola (La).** *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, bisb. y part. jud. de Vich. || — d'amunt. Poble del Vallespir, prop del riu Bolés.
- Bolado.** *m.* Esponjado, azucarillo.
- Bolandra.** *f.* Anella de la roda d'un carruatge. Estornija, volandera.
- Bolaternera.** *Geog.* Poble del Vallespir, a la vora del riu Bolés. A la collada del seu nom, hi ha la partió del Conflent y el Roselló.
- Bolató.** *Hidrog.* Riera del Vallespir, que prové de les montanyes de Prunet.
- Bolba.** *f.* Borrelló de neu. Copo. || *f.* Solatge. Zurrapa.
- Bolbeta.** *f.* Zurrapilla.
- Bolcada.** *f.* Roba de bolquers. Envoltura, mantillas, pañales.
- Bolcament.** *m.* Envolvimiento.
- Bolcar.** *v. a.* Cubrir ab bolquers. Empañar.
- Boldós-jussá.** *Geog.* Caseriu del terme de Lladorre (Lleida). || — Sobirá. Caseriu del meteix terme.
- Boldú.** *Geog.* Veïnat del terme de Tornabous, prov. de Lleida.
- Bolea.** *f.* Pal pera lligar els tirants del tir al cotxo. Bolea.
- Bolench, roig.** *m.* Bot. Pota de colóm.
- Bolés.** *Hidrog.* Riu de la Catalunya francesa, que neix a Torre Batera, y desaigna al Tet, més ençá de Bolaternera.
- Bolet.** *m.* Bot. Nom de certes vegetacions celulars. Hongo. || Bò pera menjar. Seta. || D'esca. Hongo yesquero, escarzo. || Cremallot del blé allum d'oli. Moco. || Barret tou de copa ovalada. Hongo. || Cop donat al revés al cap d'algú. Revés. || — de aigua. Bot. Canta. || — d'om. Agarico. || — de Saule. Hongo agarico. || Estar tocat del bolet. *Fr. Fam.* No esserhi tot. Bobo, faltarle algo.
- Bolet.** *Geog.* Caseriu del terme de Mediona, prov. de Barcelona.
- Boleterá.** *f.* Lloch ahont s'hi fan bolets. Sitio de setas.
- Boliana.** *f.* Ter. Mariposa. || *Fr. boliana.* *fr.* Sacar alas la mariposa.
- Bolina.** *f.* Naut. Corda pera tirar

- la vela. **Bolina**. || Vela inclinada als costats del barco. **Bolina**. || **Anar a la bolina**. *fr. Naut.* Andar á la bolina, á orza. || **Anar de bolina**. *fr. Fam.* Ir de través. || **Bolina llarga o franca**. *Loc. Naut.* Bolina ancha, abierta, franca. || **Bolina de golf**. *Loc. naut.* Bolina de golfo. || **Navegar en bona bolina**. *fr. Naut.* Navegar á bolina desahogada, ancha, abierta.
- Bollinar**. *v. a. Naut.* Bolinear, bolicificar.
- Bólit**. *m.* Joch de nois. Tala. || *Meteor.* Aereolit. **Bóllido**.
- Bolitz**. *m.* Traïña, boliche, mingo.
- Bolitzxa**. *f.* Art pera pescar corballs. Bolicha.
- Bolitzxada**. *f. Fam.* Cop de sort. Bolichada.
- Boló**. *m.* Tap. **Buzón**. || *m. Art.* Pern de les curenyes. **Bolón**. || *Mar.* Cambra. Cámara.
- Boloni**. *adj.* Ignorant. **Bolonio**. || **Esser un boloni**. *fr.* Ser un necio.
- Boloriu**. *Geog.* Caseriu del terme de Figols. prov. de Lleida.
- Bolós (Arnau)**. *Biog.* Noble senyor del sigle XIII, que procedent d'una familia ripollesa, vivia a Olot, essent el primer de la niçaga de farmacèutichs y naturalistes, que durant setze generacions han residit sempre a la meteixa casa d'Olot, y que tants treballs han fet pera l'esbrinament de la botànica catalana. || — (**Francesch**). Apotecari olotí (1773-1844), membre de varies corporacions científiques, y autor de la remarkable obra relativa als extingits volcans de la regió d'Olot. || — y **Noguera (Domingo)**. Apotecari de la meteixa familia, mort a Nàpols, al 1772, essent farmacèutich durant molts anys, del rei Ferrán IV.
- Bolós**. *Geog.* Caseriu del terme de Freixinet (Girona). || — (**Coll de**). *Orog.* Collada de uns 900 metres, prop del poble del meteix nom. || — (**Riera de**). *Hidrogr.* Riera que neix prop del Coll de Sivilla, y després de passar per Bolós, forma la de Salarsa, ab la de Bach Morell.
- Bolquer**. *m.* Pañal, mantilla. || **Estar en bolquers**. *m. Met.* Estar en mantillas ó en pañales. || **No haver deixat els bolquers**. *fr. Met.* Estar en pañales.
- Bolquim**. *m. Ant.* **Bolquer**.
- Bolsich**. *m. Ant.* Butxaca. **Bolsa**. || **Qui té quatre y gasta cinch, no té menester bolsich**. *Ref.* Quien cuatro tiene y gasta cinco, no ha menester bolsico.
- Boltrera**. *Geog.* Caseriu del terme de Figols, prov. de Lleida.
- Bolva**. *f.* Tamo, zurrapa.
- Bolvir**. *Geog.* Poble del part. jud. de Puigcerdá, provincia y bisbat de Girona.
- Boll**. *m.* Cascabillo. || Panet de pasta fina. **Bollo**. || Abonyegadura al metall. **Abolladura**. || **Filaces** que queden als panyos. **Barullón**. || Pelussa dels telers. **Tamo**. || **Esser tot boll**. *Fr.* Ser todo paja.
- Bolla**. *f.* Dret antich sobre les mercaderies a Catalunya, abolit pel rei En Carles III. Impost de les cartes de jugar. **Bolla**. || *Met.* Mentida. **Mentira**. || *Met.* Brutícia als faldons de la camisa. **Palomino**.
- Bolla (La)**. *Geog.* Caseriu de Flasa, prov. de Girona.
- Bollaire**. *m.* Qui segellava els teixits. **Bollador**, **marçamero**.
- Bollar**. *v. a. Ant.* Segellar els teixits. **Bollar**.
- Bollat**, *da. p. p.* **Bollado**.
- Bolleria (La)**. *Geog.* Caseriu de Torroella de Montgri.
- Bolleta**. *f.* Nota d'allotjament. **Boleta**, **boletín**.
- Bollo**. *m.* **Boll**.
- Bolló**. *m. Ter.* **Boll**. || **Porqueria**.
- Bolló (El)**. *Geog.* Caseriu de Taradell.
- Bomba**. *f.* Aparell explossiu, aparell pera elevar l'aigua. **Bomba**. || **Aerostat**. **Globo**. || **Fanal de paper**. **Farol**. || **A prova de bomba**, *m. adv.* Molt fort

A prueba de bomba, á maza de esclopo.

Bombar. *v. n.* Treure aigua per medi de la bomba. Dar á la bombá.

Bombarda. *f. Art. ant.* Bombarda. || *Náut. ant.* Barco pera llençar bombes. Bombarda.

Bombardeig. *m.* Bombardeo.

Bombardejar. *v. a.* Bombardear.

Bombarder. *m.* Soldat que carrega y dispara les bombes. Bombardero.

Bombat, da. *adj.* Convexo, ventrudo.

Bombejar. *v. a.* Bombardear.

Bomber. *m.* Bombero.

Bomberia. *f.* Fundició de bombes. Bomberia.

Bombeta. *f.* Globo de vidre pera el llum. Lamparilla.

Bombo. *m.* Tabal gros, que a la música fa de baix. Bombo. || *Náut.* Barco plá de quillat.

Bombo, cachumbo. || *Mec.* Peça cilíndrica que transmet la força. Bombo. || —de la máquina. Peça ab cercles de ferro colat pera debanar y pintar. Bombo.

Bombolla. *f.* A la pell. Ampolla. || Les produïdes pels líquits. Burbuja, ampolla. || *Met.* Fullaraca, estil afectat. Bambolla, hinchazón. || *Met.* Mentida. Embuste. || **Fer bombolles.** *fr.* Burbujear.

Bombollarse. *v. n.* Avejigarse.

Bombolleig. *m.* Burbujeo.

Bombolleta. *f. dim.* Burbujita.

Bombosi. *m.* Tela de cotó. Fustán.

Bompás. *Geog.* Poble de la Catalunya francesa a la vora del Tet.

Bon, a. *adj.* Terminació de *bó*, si precedeix al substantiu masculí: com *bon home*. Buen. || **Bon camí no és marrada.** *Adag.* Por ningún tempero, dejes el camino real por el sendero. || **Bon dia.** Seré, alegre. *fr.* Buen día. Salutació del matí. Buenos días. || **Bon goig que ho permetí.** *fr.* Gracias que lo permita. || **Bon regent.** *fr.* Buen aspecto. || **Bon home, més d'aquí no passa.** *Expr. fam.* Buen hombre, pero

mal sastre. || **Bona l'hem feta.** *fr.* Nos hemos lucido. || **Bona nit, gresol.** *Loc. fam.* Buenas noches, cuarta. || **Bona baderna.** *Mar. Crit.* dels mariners. ¡Buena baderna! || **Bona cara.** *f. Náut.* Cara buena ó de encoramentar. || **Bones lletres.** *fr.* Erudició a la gramática, la retórica, la poesia, la historia y les antigüitats. || **Buenas letras, humanidades, letras humanas.** || **Bones tardes.** *m. adv.* Salutació de la tarde. Buenas tardes. || **A bones.** *Expr. fam.* Voluntariament. A buenas, de grado. || **De bones a primeres.** *m. adv.* Sin más ni más; á secas y sin llover. || **De bones en bones.** *Fr. adv.* De buenas á buenas, á buenas, buenamente. || **De bones se'n donen.** *fr.* Entre bobos anda el juego. || **Estiguin bons.** *Expr.* De comiat. Pásenlo bien, queden con Dios. || **Fer bona alguna cosa.** *fr. Met.* Hacer buena alguna cosa; abonarla. || **Els bons se'n van y els dolents se queden.** *Loc.* Se van los buenos, y los ruines quedan. || **L'infern está empedrat de bones intencions.** *Adag.* De buenos propósitos, empedrado está el infierno. || **Per bona ordenació.** *Loc. Art.* Por buena ordenación. || **Quan vé bona, mai vé sola.** *af.* Bien vengas mal, si vienes solo. || **Salvarse d'una y bona.** *fr.* Salir del barranco. || **Tindre la bona.** *fr. Met.* Estar d'humor. Estar gracia en casa; estar de chungá, de buena, de gulta. || Entre jugadors. Estar de suerte.

Bona (Coll de la). *Orog.* Collada a mitjorn de Fornells a la ratlla de les provincies de Girona y Barcelona. || —Coll entre la Vall de Ribes y el Bergadá.

Bonác, ça. *m. y f. augment.* Bonachón.

Bonacac, ça. *adj. augment.* En extremo bondadoso.

Bonacosa. *adv. m.* Abundancia, buen rato.

Bonafé (Maties). *Biog.* Escultor

- tallista que va fer les cadires baixes del chor a la Seu de Barcelona, al any 1457.
- Bonafilla.** *Biog.* Abadessa del monastir de l'ordre de Sant Benet, fundat per Richilda a Montserrat, al segle ix. Va ésser cap d'aquella comunitat de monges fins al any 986, en que van establir-se a Sant Pere de les Puelles a Barcelona.
- Bonafós (Martí).** *Biog.* Remarcable músich compositor, nadiu de Ripoll (1784-1855). Era organista de la Seu d'Urgell.
- Bonaigua.** *Geog.* Caseriu de Sorpe (Lleida). || — *Hidrog.* Riu que neix al port del seu nom, desaiquant al Noguera-Pallaresa. || — **(Fich de la).** *Orog.* Puig de S. E. de la Vall d'Arán. || — **(Port de la).** Entre la Vall de Arán y el Pallars.
- Bonaire.** *adj. Ant.* Mansuetud. || **Estar de bonaire.** *fr. Met.* Estar de buen humor.
- Bonaire.** *Geog.* Caseriu de Santa Eularia de Ronsana. || — Veïnat del terme de Sajars. || — **(Coll de).** *Orog.* Collada entre Bolós y Camprodon. || — **(Serra de).** Montanya a mitjorn de Villobent (Girona).
- Bonament.** *adv. m.* Buenamente, espontáneamente.
- Bonamich y Colomer (Francesch).** *Biog.* Compositor musical nadiu de Vich, de quina Seu era mestre de capella, deixant'hi escrites bones obres (1779-1853).
- Bonanat (Joaquim).** *Biog.* Abat de Montserrat pels anys de 1598 al 1601, en quin temps va fer-se la traslació de l'imatge, al nou temple, concurrent a la solemnitat, el rei En Felip II.
- Bonança.** *f.* Bonanza, calma. || *Met.* Prosperitat. Bonanza.
- Bonancós, a.** *adj.* Parlant del temps o del mar. Sereno, tranquilo.
- Bonany.** *Geog.* Caseriu de Queralt.
- Bonaplata (Teodor).** Actor cata-
- lá (1841-1903). Era primer actor de valua, havent treballat al Líric y als Camps, Misses, endreçant-se a Amèrica, any 1870, y al 1883, al seu retorn, va treballar a Romea, gaudint aplaudiments al *Otger*, y *Mary Cel*. Va treballar també a Novetats ab En Fontova.
- Bonarbre.** *m. Bot.* Saunquer.
- Bonastre (Rafel).** *Biog.* Músich que va néixer a les derreríes del segle XVIII. Era deixeble de l'escolania de Montserrat, y a la guerra de la Independencia, va ésser músich de la divisió anglesa d'En Lake. Per oposició va assolir càrrech després a la capella de la Catedral de Murcia, ahont va morir al any 1848.
- Bonastre.** *Geog.* Poble de la prov. de Tarragona, bisb. de Barcelona, part. jud. del Vendrell.
- Bonatxot, a. m. y f. aum.** Pacífich. Bonachón, bonazo.
- Bonaventura.** *m. n. p.* Buenaventura. || **Dir la bonaventura.** *fr.* Decir la buenaventura.
- Bonavista.** *Geog.* Caseriu del terme del Plá del Penadés.
- Bondados, a.** *adj.* Bondadoso.
- Bondat.** *f.* Bondad. || *Filos.* Conformitat d'acte ab la recta raó. Bondad. || **Bondat suma.** Atribut de la divinitat. Bondad suma. || **Més val bondat que diners.** *Ref.* Por codicia de florín, no te cases con ruín.
- Bonells (Jaume).** *Biog.* Metge del segle XVIII, nadiu de Barcelona. Havia escrit remarcables treballs professionals, y desde l'any 1796 al 1800, va publicar ab coloboració del metge Lacaba un *Curso completo de anatomia*.
- Bonells.** *Geog.* Caseriu del terme de Sant Feliu Sasserra.
- Bonesa.** *f.* Bondat.
- Bonestarre.** *Geog.* Caseriu d'Estahón, prov. de Lleida.
- Bonet.** *m.* Bonete, || *m. dim. de bó.* Buenito. || *Fort.* Bonete.
- Bonet (Eduart).** Aventurer, na-

diu de Tortosa, que després de viatjar per Amèrica, durant el segle XVIII, va anar a parar a Madagascar, enmaridant-se ab una reina africana. Va morir al any 1798, y eis seus hereus, reclamen els quantiosos cabals, que li pertocaven com a rei consort. || — (**Joan**). Escripctor y religiós, nadiu d'Olot, (1621-1691). Era comissari perpetual de l'ordre carmelitana, orador eloqüent y autor d'obres literaries y religioses. || — (**Joan Pau**). Va escriure l'obra més antiga coneguda pera l'ensenyansa dels muts, publicantia a Madrid, al any 1620. || — y **Bonfill (Francesch)**. Catedràtic de física als instituts de Lleida y Barcelona, havent sigut director d'aquest darrer. Era nadiu de Castellserà, morint a Barcelona al any 1889. || — y **Bonfill (Magi)**. Catedràtic, germà del anterior. Va neixer a Castellserà al any 1819. Va ésser professor del Institut de Barcelona, y de la Universitat de Madrid, secretari de la comissió permanent de pesos y mides, y autor de bons treballs professionals. || — y **Vallverdú (Ramón)**. Músich nadiu de Valls y mort a Tarragona (1830-1905). Era organista de la Catedral de Tarragona, y autor de composicions religioses y populars. || — y **Vinyals (Joaquim)**. Catedràtic y director de la Escola de náutica a Barcelona, de quina ciutat era nadiu, morint a la meteixa (1822-1887). Era autor d'algunes obres de matemàtiques y d'astronomia.

Boneter. *m. Bot.* Certa mata. Bonetero.

Bonetes. *f. Nàut.* Bonetas.

Bonhomia. *f.* Hombria de bien, buen concepto.

Bonich, *ca. adj.* Bonito. || *Net.* Limpio. || *m. Bé.* Bonitamento. || *pl. f.* Adorno de les dones. Aliños. || **Anar, eixir, estar ab tots els**

bonichs. *fr.* Ir, estar, salir con todos los alfileres, ó de veinticinco alfileres, ó de mar á mar. || **Posarse bonich.** *fr.* Atildarse, aliñarse, engalanarse, aderezarse.

Bonicoor. *f.* Boniquesa.

Bonicooy, *a. pl. de Bonich.* || **Anar a les boniques.** *fr. Met.* Andar á las bonitas. || **Jugar a les bonicoyes.** Sense interès. Jugar á las bonitas. Cert joch de pilota. Jugar á las bonitas.

Bonifaci, *n. p.* Bonifacio. || **Persona de bona fé.** Bonifacio.

Bonifaci (Francesch). *Biog.* Escultor de Tarragona a les derrerries del segle XVIII, autor del retaule de Sant Olaguer a la Catedral d'aquella ciutat. || — y **Massó (Lluís)**. *Biog.* Remarcable estatuari, nadiu y mort a Valls (1688-1765). Era membre de l'Academia de Sant Ferrán, y entre les seues obres s'esmenten l'altar major de la iglesia de Sant Miquel a la Barceloneta, les ornamentacions del cadirat de la Seu de Lleida, y algunes imatges de la cartoixa de Scala Dei.

Bonificar. *v. a.* Bonificar, abonar en cuenta. Millorar una cosa. Abonar, bonificar. Femar les terres. Estercolar, abonar.

Bonifcoat, *da.* Bonificado.

Boniquesa. *f.* Hermosura, belleza. **Boniquet**, *a. adj. dim.* Bonítico, bonitillo.

Bonissim, *a. adj. super.* Bonísimo.

Bonitera. *f. Mar.* Aparell pera pescar els bonitos. Bonitera, bonitolera.

Bonito. *m.* Peix. Bonito, bonito, biza.

Bonitol. *m. Ictiol.* Bonitalo. || **Bonitol petit.** Albacora.

Bonllabi (Joan). *Biog.* Prebere del segle XV, traductor d'algunes obres d'En Ramón Llull. Era nadiu de Rocafort de Queralt.

Bono. *m.* Cédula a pagar. Bono. || **Boleta** pera recullir almoïna. Bono.

- Bono.** *Geog.* Poble del bisbat de Lleida, prov. d'Osca, part. jud. de Benabarre.
- Bonós (Sant).** *Biog.* Sacerdot dels primers temps del cristianisme, nadiu de Blanes, y martiritzat allí ab el seu coadjutor Sant Maximià, al any 156.
- Bonrepòs.** *Geog.* Caseriu del terme de Sant Salvador, prov. de Lleida.
- Bonviatge.** *Geog.* Barri de Sant Joan Despi.
- Bony.** *m.* Tumor. || A les eines, mobles, etz. Abolladura, bollo. || *Vet.* Malaltia dels cavalls. Agalla. || **Caldera vella y terrat, bony o forat.** *Ref.* Hombre viejo, saco de azares.
- Bonyaguer, a.** *adj.* Poca traça, cosa grollera. Chapucero.
- Bonyàs.** *m. aum.* Bubón, burujón.
- Bonyegut, da.** *adj.* Abollado, lleno de cerros.
- Bonyet.** *m. dim.* Tumorcillo.
- Bonyigo.** *m.* Embolich. Chapuceria.
- Boquejar.** *v. a.* Obrir la boca. Boquear. Finar el moribont. Boquear. || Fer boces alguna peça de roba. Boquear.
- Boquenola (Serra de).** *Orog.* A la prov. de Tarragona, entre els riuets Brugent y Milans.
- Boquera.** *f.* Portella d'ahontix l'aigua pera regar, obertura a les heretats tancades, pera la entrada del bestiar. **Boquera.** || Desaigna d'algún riu. Desembocadura.
- Boqueró.** *m.* Obertura gran. Boquerón.
- Boqueta.** *f. dim.* Boquita.
- Boquilla.** *f.* Embocadura als instruments de vent. Boca. || Canonet pera fumar el cigarro o la pipa. **Boquilla.**
- Boquina.** *f.* Pell de boch. Piel cabruna.
- Boquitja.** *f.* Llagueta a la boca dels infants. Ubrera.
- Bor.** *Geog.* Caseriu del terme de Bellver (Lleida).
- Bora.** *f.* Orilla, borde, vera.
- Borat, da.** *Buit. adj.* Hueco, vacío.
- Borba marina.** *f. Zool.* Aucell aquàtic. Gran cosmorón.
- Borboll.** *m.* Mentida. Trapaza. || Embolich. Embrollo. || Abundor de paraules. **Borbollón.** || Moviment de les aigües. **Borbotón.**
- Borbollaire.** *m.* Mentider. Trapacero, embrollón. || Qui paria atropelladament. **Borbollón.**
- Borbollar.** *v. n.* Fer borbolls o burbulls l'aigua. **Borbotar, borbollonear.**
- Borbolleig.** *adj.* Moviment del aigua. Murmurio.
- Borbollejar.** *v. n.* **Borbollar.** *Met. Fam.* Enganyar ab astúcia. Trapacear.
- Borbónich, ca.** *adj.* Relatiu a la família Borbó. **Borbónico.**
- Borcegui.** *m.* Calçat. Borceguí.
- Borda.** *f.* Mas o masía. Masía, barraca. || Certa vela. **Borda.**
- Bordada.** *f.* *Naut.* Derrota d'una nau. **Bordada.** || Posició de bolina. **Amura.**
- Bordalba (Concepció).** Cantatriu d'òpera, nadiua de Barcelona, y morta a la propia ciutat al any 1909. Havia figurat a les companyies liriques dels més renomats teatres a Espanya y al extranger, assolint aplaudiments.
- Bordas (Francesch).** *Biog.* Músich remarcable que al any 1756, pertanyia a la reial capella de Madrid. || — (**Lluís**). Catedràtic de llengües al Institut de segona ensenyansa de Barcelona, escriptor moralista y autor de bones gramàtiques de parles forasteres. Era nadiu de Barcelona (1798-1875). || — y **Estragués (Ramón)**. Catedràtic del Institut d'Ibiça, y aplaudit autor dramàtic del teatre català. Era nadiu de Castelló d'Empúries (1837), morint al 1906. Era autor de produccions tan remarcables com *Les dues nobleses*, *La flor de la montanya*, *Un agregat de boig*, *L'Enredaire* y *La pagesa d'Ibiça*.
- Bordegaç, ça.** *m. y f.* Chico, rapaz.
- Bordegot.** *m.* **Bordegaç.**

- Bordejar.** *v. n.* No portarse bien. *bastardear.* || Bordejar els barcos. *v. a.* Bordear, dar bordadas.
- Bordell.** *m.* Casa pública de dones mundanes. *Burdell, lupanar.* || **¿Com o quin bordell?** *Expr. fam.* ¡Como! ¡Qué diantre! ¿Como diablos? || **Vésten al bordell.** *Loc. fam.* ¡Véte al rollo!
- Bordench, ca.** *adj.* Fora de temps. Fuera de tiempo, extemporáneo. || *Met.* Falso, adulterado.
- Border.** *m.* Amo o masover d'una borda. *Colono, masadero.*
- Bordes.** *f. Ter.* Chozas, cabañas.
- Bordes.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. de la Seu de Urgell, part. jud. de Viella. || **-de Cuberes.** Caseriu del terme d'Espluga, prov. de Lleida. || **-d'En Valira.** Poble d'Andorra. || **-d'Estahón (Riera de les).** *Hidrog.* Riera que descendeix de Serra Plana, y desaiqua a la Noguera de Cardós, prov. de Lleida.
- Bordeta.** *Geog.* Caseriu de Les Bordes, prov. de Lleida. || **-Caseriu de Lleida.** || **- (La).** Caseriu de Vilausós (Lleida). || **-Veínat del antich terme de Sans,** agregat are a Barcelona.
- Bordils.** *Geog.* Poble de la prov. bisb. y part. jud. de Girona.
- Bordiol.** *m. Bot.* Mata cistinia de reïna flairosa. *Jara.*
- Bordis.** *m. Bot.* Arbre. *Acebuche.*
- Bordissench, ca.** *adj.* Bort. Parlant de plantes. *Silvestre.*
- Bordissots.** *f.* Certes figues. *Burjacetas.*
- Bordius.** *Geog.* Caseriu de Canejan, prov. de Lleida.
- Bordo.** *m. Naut.* Costat exterior o tota la embarcació. *Bordo.* || **Anar a bordo.** *fr.* Embarcarse. **Ir a bordo.** || **Donar un bordo ab vela y altre ab fatxa.** *fr.* Maniobra de la nau. **Dar un bordo en vela y otro en facha.** || **Ja vindrás a bordo a menjar galeta.** *Loc. Met. fam.* Ya vendrás al pagadero.
- Bordó.** *m.* Bastó de pelegrí. *Bordón.* || Els dels capiscols. *Cetro.* || *Arquit.* Cordó del fuserol de una columna. *Tondinotero.* || A la guitarra, corda grossa. *Bordón.* || *Naut.* Pals de les cabries. *Bordón.* || *Poet.* Vers trencat que se repeteix al final de les posades. *Bordón.* || **Bordó y carabassa,** vida regalada. *Ref.* *Bordón y calabaza,* vida holgada. || **Mal haja el romeu que diu mal del seu bordó.** *Ref.* Mal haya el romero que mal habla de su bordón. || **Plantar el bordó a algún lloch.** *fr. Met. fam.* Sentar el real. || **Tantejar alguna cosa ab el bordó.** *Bordonear.*
- Bordoner.** *m.* Qui porta capa y bordó a les funcions eclesiástiques. *Cetrero.*
- Boreal.** *adj.* De Septentrió. *Boreal.*
- Borén.** *Geog.* Caseriu de Sorpe. (Lleida).
- Boret.** *Ictiol.* Vegis. *Tisich.*
- Borgit.** *m.* Soroll. *Ruido.*
- Borgonya.** *Geog.* Caseriu del terme de Cornellá (Girona). || **- (El).** Veínat de Sant Vicens de Torelló.
- Borgonyota.** *f. Mil.* Casco sense visera. *Borgoñota.*
- Borgueres (Joan).** *Biog.* Remarcable musich barceloní, mestre de capella de Santa Maria del Mar, als començos del sigle xix.
- Bori.** *Geog.* Caseriu del terme de Sant Boi de Llobregat, prov. de Barcelona.
- Boria.** *f. Ter.* Viñedo.
- Boria y de Llinás (Domingo Ignaci).** *Biog.* Eloqüent predicador, teòlech y escriptor erudit, que va morir a Barcelona al any 1797. Va ésser un dels primers individus de la Academia de Bones Lletres.
- Boria (La).** *Geog.* Caseriu del terme de Sant Quintí de Mediona (Barcelona).
- Bórich, ca.** *adj. Quim.* Combinació del boro. *Bórico.*
- Borinada.** *f.* Rumor lejano.
- Borinaga y Diez (Pere).** *Biog.* Advocat y escriptor professio-

- nal, de les derrerries del segle XIX, mort a Barcelona, al any 1893. Havia sostingut discussions eloqüents en varies corporacions y pertanyia a la redacció del *Diari de Barcelona*.
- Borinejar.** *v. a.* Mormolar. Zumar.
- Borinor.** *f.* Zurrido, zumbido.
- Borinot.** *m.* *Entom.* Abejarrón, abejorro.
- Borja.** *f.* Aguait, mirador. Atalaya.
- Borjes del Camp.** *Geog.* Vila de la prov. y bisb. de Tarragona, part. jud. de Reus. || — d'Urgell. Vila de la prov. bisb. y part. jud. de Lleida. S'anomena també Borjes Blanques.
- Borla.** *f.* Pom de seda, fil, etz. ab fils que penjen. *Borla.* Insignia doctoral y eclesiástica. *Borla.* || *Pendre la borla.* *fr.* Rebren el grau de doctor. Tomar la borla, doctorarse.
- Borlassa.** *f. aum.* Borlón.
- Borleta.** *f. dim.* Borlita.
- Borm.** *m.* Malaltia dels cavalls. Muermo.
- Born.** *m.* Plaça, passeig públich. Plaza, paseo.
- Bornada.** *f.* Born.
- Bornar.** *v. n. Ant.* Donar voltes. Pasear.
- Bornejar.** *v. a. Ter.* Pasear. || Referintse al bestiar: Saltar. Retozar.
- Bornella.** *f.* Art petit pera pescar. Bornelle.
- Borni, a.** *Adj.* Tuerto. || *De cornut a borní.* *fr.* Cual más, cual menos, toda la lana es pelos. || *Fer borní.* *fr.* Dejar tuerto a alguien. || *Borni.* *m. Ornit.* Falcó de llarga vista. Halcón.
- Bornol.** *m.* Boya. Bornol.
- Boro.** *m. Quím.* Cos simple. Boro.
- Borra.** *f.* Estopa, cañamazo. || *Bolbúm* que's fá dessota els mobles. Tamo, borra, pelosilla. || *Pel de cabra* pera omplir cuixins, etz. *Borra.* || *El que's treu del panyo* ab palmaços. *Curesca;* ab estisores: *Tundizno.* || *Afartar de borra.* *fr. Fam.* Pegar.
- Tundir á golpes;* sobar, cargar de leña. || *Dret de borra.* Tributo antich. *Borra.* || *Per borra de bou.* *fr. Met. fam.* Atrabancar, obrar á locas. || *Paraules inútils,* son borra *f.* Términos sin substancia. || *Tindre molta borra.* *fr. Met. fam.* Ser un cajón de sastre.
- Borrador.** *m.* Escrit ab correccions, pera ésser copiat. Borrador. || *Llibres de comers* ab apuntacions, pera ésser transcrites als anomenats principals. Borrador.
- Borradura.** *f.* Sarpullido. || *Borrar,* rascar un escrit. Tachón, testadura, borrón.
- Borraina.** *f. Bot. ter.* Borratza. || *Borraina* de cingle. *Bot.* Herba tossera.
- Borraix.** *m.* Bórax, boraj. || *Quím.* Sal borat de potassa pera les soldadures. Bórax.
- Borraja.** *f.* Borraja.
- Borrall.** *m.* Nada. || *No entendre un borrall.* *fr.* No entender nada en el asunto.
- Borralleres.** *Geog.* Caseriu del terme de Santa Maria de Marlés (Barcelona).
- Borralló.** *m.* De llana. Vedija, vellón. || *De neu.* Copo.
- Borrallonet.** *m. dim.* Copillo.
- Borrallut.** *da. adj.* Que té borra. Vedijoso, vellos.
- ¡Borrango!** *adj. interj.* ¡Diantre!
- Borrás.** *m.* Teixit groller d'estopa, canem sense netejar. Estopón, agramiza. || *A mal borrás.* *fr. Fam.* A trompón. á topa tolondro, al estricote. || *Anar de mal borrás.* *fr. Fam.* Ir de capa caida.
- Borrás (Francesch).** *Biog.* Catedràtic de medicina y escriptor professional, nadiu de Falçet (1769). Era remarcable anatómic, y al any 1834, exercia encare el professorat. || — (Orispí). Prebère, antiquari y bon pintor de genre relligiós, nadiu y mort a Cervera (1838-1902). Arxiver de la iglesia d'aquella ciutat, va ordenar els docu-

- ments històrics, prestant bon servei pera l'esbrinament de les notícies locals. ||—(Joan). Canonge de Santa Agna a Barcelona, y escriptor filosòfich. Cal remarcar la seua obra relativa a l'educació de la joventut, que va estampar al any 1736. ||—(Joseph). Jesuïta, nadiu de Tivisa, mort al any 1797. Era mestre de teologia, a Barcelona y a Ferrara, havent escrit una dissertació epistolar, relativa al matrimoni canònic. ||—(Pere). Metge y cirurgia, acadèmic de la de Medicina de Barcelona, en quina ciutat va morir al any 1844. Va escriure remarcables treballs professionals, y entre ells una *Observació científica del escorbut*. ||—y de Bofarull (Joseph). Escriptor polítich de mitjans del sigle XIX. Nadiu de Reus, va morir a Manila al any 1845. Al any 1836, va publicar a Barcelona, un *Diccionari de màximes y sentencies de autors clàssichs llatins, francesos, anglesos y italians*.
- Borrás.** *Geog.* Caseriu del terme de Castellvell, prov. de Barcelona.
- Borrasca.** *f.* Tempestat a la terra, y temporal al mar. **Borrasca.** || *Met.* Baralla. **Pelea.**
- Borrascos, a.** *adj.* Tempestuoso, borrascoso, calamitoso.
- Borrasquer.** *m.* Donat a les bregues. **Borrasquero.**
- Borrassá (Arcis).** *Biog.* Pintor gironí, del sigle XIV. ||—(Lluís). Pintor a qui alguns consideren germá del anterior, y gironí com ell. Va gaudir nomenada a les derrerries del sigle XIV y començos del XV, havent pintat entre els anys 1396 y 1410, algunes obres a Valls, a Guardiola a Manresa y a Burgos.
- Borrassá.** *Geog.* Poble ab dos caserius agregats, (Creixells y Vilamorell), que pertany a la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Figueres.
- Borratxa.** *f.* *Bot.* Planta borraginía. **Borraja.** || *Ter.* La bota de posar el vi. **Botijo.**
- Borratxada.** *f.* Disbarat. **Borrahada, borrachera.** || Abundor. **Barbaridad,** sin número.
- Borratxejar.** *v. n.* Emborratxarse sovint. **Borrachear.**
- Borratxera.** *f.* Embriaguez.
- Borratxina.** *f.* **Borratxera.**
- Borratxo, a.** *adj.* Borracho, ebrío, embriagado. || Algunes fruites de such vinós. **Borracho.** || Coët que's llença pera espantar. **Borracho.** || **Al borratxo fi, no li basta l'aigua ni'l vi.** *Ref.* Al borrracho fino, ni el agua basta, ni el vino. || **Borratxo com una sopa.** *Loc. fam.* Estar hecho un cesto. || **¿Estás borratxo?** *fr.* *Fam.* ¿Te has bebido el juicio?
- Borratxó, na.** *adj. aum.* Vinolento, difunto de taberna, zaqué.
- Borratxonaç, ça.** *adj. aum.* De borratxó. **Borrahonazo, borrahísimo.**
- Borratxonet, a,** *adj. dim.* Borrachuelo.
- Bórrax.** *Min.* Sal neutre. **Atincar, bórax.**
- Borrech, ga.** *m.* Borrego. || Borrech de dos anys. **Andosco.**
- Borredá.** *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Vich, part. jud. de Berga. ||—(Coll de). *Orog.* Collet de 980 metres d'altitud al N. E. de Borredá.
- Borrega.** *f.* *Ter.* Femella d'un any, qu'encara no cria. **Borrega.**
- Borrego.** *m.* Bizcocho, mollete. || **Borrego de la lleva.** Als terrors. **Muelle de la falleba.**
- Borregues (Coll de les).** *Orog.* Collada al camí de Camprodón a Sant Aniol.
- Borrell.** Nom d'alguns senyors catalans remarcables a la nostra historia, desde'l sigle VIII al XII. ||—Comte feudatari de Ausona, que pertanyia a la familia d'En Guillém de Tolosa. Era anetre del comte Guifre el pilós, de Barcelona. Vivía al any 798. ||—I. Nomenat també Guifre II. Era fill del **Pilós,** y

va ésser comte sobirà desde el any 898 fins al 912. || —**II**. Comte de Barcelona, fill d'En Sunyer I. Va partir la sobirania al 954, ab el seu germà Miró I, fins al 966, en que va morir aquest, seguint després el seu govern, fins a la seua mort, esdevinguda al 992. Els alarbs s'ampararen de Barcelona al seu temps, y En Borrell II va aplegar a Manresa els *homens de paratge*, pera reconquerir la capital. || —**III**. Comte sobirà de Barcelona, fill d'En Borrell II. Va governar desde l'any 992, fins a la seua mort (1018). Va ajudar al Califa de Córdoba destronat, esdevenintse pera les armes catalanes, malhaurances com els combats de Akbatalbacar y de Guardiola. || —(**Camil**). Comentarista de dret català als començos del segle XVIII, y autor de famoses disquisicions. || —(**Guillém**). Personatge del segle XII, que va intervenir a la promulgació dels *Usatges*, feta a Barcelona al any 1071. Una de aquelles lleis l'esmenta com a jutge de la assemblea, reunida ab aquest fi a Barcelona. || —**del Caro (Pere)**. Pintor català, mort al any 1910. Les seues obres mes remarcables, en genre, retrats y composicions religioses, se serven a América. || —**y Folch (Marián)**. Pintor barceloní, professor atíllat y autor d'obres didàctiques. Va començar al any 1839 la seua carrera, y va morir al any 1896. || —**y Monmany (Antoni)**. Remarcable advocat barceloní, defensor del dret foral català, y iniciador del Congrés de juriconsults reunit a Barcelona al any 1880. Havia desempenyat, importants càrrechs, y assolit merescuda reputació. Va morir a Barcelona al any 1892. || —**y Soler (Josep M.^a)**. Advocat, mort molt jove a Barcelona al any 1890,

fruit ja de renóm. Havia publicat, especialment a *La España Regional*, lluminosos treballs en defensa del dret civil català.

Borrells. *Geog.* Caseriu de Lladurs (Lleida).

Borrellut, *da. adj.* Raspós.

Borriçó. *m. dim.* Borrim, borriçol. Vello, tanco.

Borriçol. *m.* Plumón. || Troç de roba, que usen els ferrers pera lliurar-se de les espurnes del foc. Angora. || *Bot.* Planta cariofilacia. Hierba pajarrera.

Borriga. *f.* Bagueta del fil retort. Oqueruela.

Borrim. *m. Ter.* Borriçó, borriçol.

Borriol. Vila del bisbat de Tortosa, prov. y part. jud. de Castelló.

Borriquet. *m. Ictiol.* Cert peix. Borriquito.

Borrissola. *Geog.* Caseriu de les Masies de Sant Hipòlit de Voltregà.

Borrita. *f.* Operació que's fa als filats y als teixits. Borrita.

Borró. *m.* Botó en els arbres y en les plantes. Yema, grumo, cogollo.

Borró (Riera de). *Hidrog.* A la prov. de Girona. Descendeix de Bassagoda, y desaigua al Fluvià.

Borromba. *f. Ter.* Esquella que penjen als marrans. Esquilla.

Borronar. *v. n.* Apuntar la brota da als vegetals. Cerner, estar en cierne, abotonar.

Borronat, *da. adj.* Escrit o dibuixat en brut. Borroneado.

Borronejar. *v. a.* Parlant d'escrits. Borronear.

Borronet. *m. dim.* Grumito.

Borrós, *a. adj.* Plé de borres. Estoposo. || Lletra borrosa. Letra borrosa.

Borruget. *m. Ictiol.* Cert peix. Sombra.

Borruget. *Geog.* Caseriu de Castarner de les Olles, prov. de Lleida.

Borrut, *da. adj.* Borrós.

Borrut (Serra del). *Orog.* Serrallada de la prov. de Girona, entre les rieres de Queralps y Finestrelles.

Borsa. *f.* Bossa.

Bórt, da. *adj.* Bastardo, expósito, cunero. || Parliant de plantes. **Bordes, silvestre.** || **Bórt y mula cada día se'n pensa una.** *Ref.* El hijo borde y la mula cada día se mudan.

Borts. *Hidrog.* Barranch, afuent del Sahente a la Vall d'Arán.

Borur. *m.* *Quim.* Combinació del boro. **Boruro.**

Bos. *m.* Morralló. **Badal, bozal.** ||

Pel moixi. Bozo. || Careta usada quan se treu la mel dels buchs d'abelles. **Hatijo.** || Troç de fusta ab claus posat als animals de cria, pera que no mamin. **Bozal.** || El murralló posat a les fures, pera que no malmetin la caça. **Prisuelo.** || **Posar el bos.** *fr.* Embozar.

Bosallaç. *m.* Tió. **Trashoguero.**

Boscá, na. *adj.* Silvestre, selvático.

Boscá Almogáver (Joan). *Biog.* Poeta clàssich castellá, que va neixer a Barcelona al any 1500, morint al 1540. Va introduir a la literatura de Castella, la influencia italiana, essent el primer d'usar la forma poética, anomenada Sonet. Va traduir al castellá la magistral obra d'En Castiglione, anomenada *Cortesano*. Era molt amic d'En Garcilaso de la Vega.

Boscall. *m.* Tuero.

Boscallada. *f.* Cop de boscall. **Trancazo, estacazo, garrotazo.**

Boscallet. *m.* *dim.* Leñecito.

Boscám. *m.* **Boscatge.**

Boscassar. *v. a.* Desbastar.

Boscater. *m.* Leñador.

Boscatge. *m.* Boscaje.

Bosch. *m.* Bosque. || Banda de jardí poblada d'arbres. **Bosquete.** || — **cremat o torrat.** Chamiceira. || — **espés.** El molt poblat de arbres y rebolls. **Maleza.** || — **pera tallar.** Bosque talar. || **Re-**

duir a bosch. *fr.* Embosquacer.

|| **Esser un bosch.** *fr.* *Met.* Parliant de coses confoses o espesses. Ser un bosque.

Bosch (Andreu). *Biog.* Historiari que va neixer a Perpinyá, alsigle xvi. Era autor del «Epitome dels titols d'honor de Catalunya, Rosselló y Cerdanya» publicat al 1628. || — (**Lluís**). Compositor musich, barceloni de renóm. Vivía al any 1793. ||

— (**Rafel**). Framenor provincial de la seua ordre al any 1635. Era nadiu de Barcelona, ahont va morir al 1662. Va escriure la vida del beat Salvador d'Horta. || — **de la Trinzeria (Cárles).** Naturalista,

agricultor y remarcable escriptor de costums montanyenques. Era nadiu de Prats de Molló, ahont va morir (1831-1897). Era autor entr'altres, de la novela *L'hereu Noradell* y dels xamosos treballs, *Recorts d'un excursionista, Pla y montanya*, etc. || — y **Cardellach (Antoni).** Historiari y metge de Sabadell (1758-1829), autor de bons treballs d'epidemiologia, y remarcables monografies mèdiques, d'una Historia de Catalunya, de les memories de Sabadell desde 1789, y un *Diari* de la guerra de la Independencia, aixís com d'un bon mapa de Catalunya antiga. ||

— y **Fustegueras (Albert).** Enginyer y polítich nadiu de Tortosa, y mort a Madrid. (1848-1900). Autor de varies obres de la especialitat dels seus estudis, entre altres d'astronomia y de trigonometria; els seus càrrechs polítichs van privarli de dedicar-se ab més espai a les seues aficions científiques. Va ésser diputat a Corts, director de Penals, ministre de Foment al any 1885 y Alcalde de Madrid. || — y **Juliá (Miquel).** Metge y enginyer, nadiu de Martorell, (1818-1870), catedràtich d'agricultura y remarcable

meteoròlech. Va colobarar al *Diccionario de agricultura práctica*. || — y **Labrús (Pere)**. Comerciant y economista, nadiu de Besalú y mort a Barcelona (1827-1894). Era deixeble del seu paisà el sabi Joan Zafont. Va ésser ferm defensor del treball espanyol, presidint el *Fomento la producción española*, y altres corporacions econòmiques, publicant treballs que acreditaren son profón estudi y organisant lloables conferencies de arts y oficis al any 1881. Va ésser diputat a Corts per Catalunya, en moltes legislatures.

|| — y **Labrús (Primo)**. Germá del anterior. Va figurar molt en política, als partits liberals, havent format part del Ajuntament de Barcelona després de 1868. Era desentiments altruistes, havent figurat en primer terme a les corporacions benèfiques. Va morir a Barcelona al any 1887. || — y **Ma-ta (Cárles)**. Advocat del reial consell, bibliotecari del rei y autor de nombroses traduccions. Era remarcable taquígraf, y un dels mellors filòlechs del seu temps. Va morir a Barcelona al any 1823.

Bosch. *Geog.* Caseriu del terme de Castellcir, prov. de Barcelona. || — Veinat de Santa Maria de Oló (Barcelona). || — de **Tosca**. Caseriu del terme de Les Preses, prov. de Girona.

Boschà. *Biog.* Cronista barceloní del sigle xv, autor dels *Anals de la ciutat de Barcelona, desde l'any 1195 al 1480*.

Boscós, a. *adj.* Selvoso, selvático, nemoroso.

Boscuria. *f.* Espesura, frondosidad del bosque, boscaje.

Bósfor. *m.* Canal o estret que comunica les aigües de dos mars. Bósforo.

Bosia. *Hidrog.* Curs d'aigua que neix a la Vall de Lebata, y afluix al Flamissell.

Bosons. *Geog.* Caseriu del terme de Sora, prov. de Barcelona.

Bosost. *Geog.* Vila de la prov. de Lleida, bisb. de la Seu d'Urgell, part. jud. de Viella. || — (**Portilló de**). *Orog.* A la carena divisoria de França al camí de Bosost a Bagneres de Luchón.

Bosqueig. *m.* Bosquejo. || Dibuix o preparació d'una pintura. **Esbozo**. || Escrit sense corretgir. **Bosquejo**. || **Estar en bosqueig** o **bosquejat**. *fr.* Estar en bosquejo.

Bosquejament. *m.* **Bosqueig**.

Bosquejar. *v. a.* Bosquejar. Preparar una obra d'art o de literatura. **Bosquejar**.

Bosquejat, da. *p. p.* Bosquejado. **Bosquerol**, a. *adj.* Rural, selvático, silvestre.

Bosquerolment. *adv. m.* Rústicament, selváticamente, silvestremente.

Bosquet. *m. dim.* Bosquecillo.

Bosquet. *Geog.* Caseriu del terme de Montreal, prov. de Tarra-gona.

Bosquetá, na. *adj.* Silvestre, selvático.

Bosquets. *Geog.* Caseriu del terme de Perafita, prov. de Barcelona.

Bosqui, na. *adj.* Feréstech, selvatge. Silvestre, selvático.

Bosquina. *f.* **Boscatge**.

Bossa. *f.* Bolsa. || De barret, paraigües, etz. **Funda**. || La de punt de seda, en forma d'alforjes. **Bolsillo**. || La arruga de la roba mal tallada. **Fuelle**, **buche**. || El lloch ahont se contracten valors públics. **Bolsa**. || El ahont, se contracten mercancies. **Lonja**. || Túnica que tanca els testículs. **Escroto**. || La que serveix pera posar les navajes. **Estuche**, **navajero**. || Pera portar la bandera. **Portabandera**. || La de posar els corporals a l'iglesia. **Bolsa de los corporales**. || Reixat de corda, pera posar el fato al carro. **Bolsa**. || Les que serveixen pera posar les pisto-

- les. **Pistolera**. || Pera sostindre la llança o la bandera a cavall. **Cuja**. || La de cuiro pera les cartes. **Baliya**. || Troç de tela que's posa a les criatures petites. **Culero**. || **A la bossa del jugador**, no hi cal estrenyedor. *Ref.* Quien pone al juego sus dineros, no ha de hacer cuenta de ellos. || **Bossa de ferro**. *Fr.* Avar, miserable. **Bolsa de hierro**. || **Bossa sense diners**, digali cuiro. *Ref.* Bolsa sin dinero, llámala cuero. || **Castigar la bossa**. *fr. Fam.* Pena pecuniaria. **Castigar en la bolsa**. || **Contar o consultar ab la bossa**. *fr. Met. fam.* Consultar con el bolsillo. || **Fer bossa**. *fr. Met.* Acabdalar. **Hacer bolsillo**. || **Fer bosses el vestit**. *fr.* Bolsear. || **Qui compra y ment, a la bossa ho sent**. *Ref.* El que compra y miente, su bolsa lo siente. || **Segons la bossa, la carrossa**. *Af.* Cada cual según su caudal. || **Tindre bossa, o ben forrada la bossa**. *fr. Met.* Tener talego, tener herrada la bolsa. || **Treure y no posar, tira la bossa a rodar**. *Ref.* Quien no pone y siempre saca, suelo halla. || **Una bossa solament, te la casa que hi ha argent**. *Ref.* En la casa que hay dinero, debe haber solo un cajero.
- Bossassa**. *f. aum.* Bolsón.
- Bosser**, a. m. y f. Qui fa bosses. **Bolsero**. Majordom de alguna comunitat relligiosa. **Cillerero**.
- Bosser (Gabriel)**. *Biog.* Metge y catedràtic de la Universitat de Barcelona al sigle XVII, y autor de travalls professionals tractant de les febres.
- Bossera**. *f.* Monja que fa de majordoma de la comunitat. **Cilleriza**.
- Bosseria**. *f.* Casa o celda del bosser a les comunitats relligioses. **Bolseria**.
- Bosset**. *f. Bot. Ter.* Certs bolets. **Setas**. || **de Pastor**. *f. Bot.* Planta creuifera. **Sarronets**. **Pani-**
- quesillo**, bolsa de pastor. || **Vermelles**. *f. Bot.* **Bufeta de gos**.
- Bosseta**. *f. dim.* Bolsita.
- Bossetich**. *m. dim.* **Bosseta**.
- Bossetada**. *f.* **Bofetada**, revés.
- Bot**. *m.* Pera posar líquits. **Pellejo**, **cuero**, **odre**. || **Salt**. **Bote**, **brinco**. || **Embarcació**. **Batel**, **bote**, **esquife**. || **Ictiol**. **Pez ballesta**. || **Moviment de sorpresa o d'espant**. **Repullo**. || **Art. y of.** Part convexa d'una superfície plana. **Promontorio**. || **de N Font**. *Ter.* **Burinot**. **Abejorro**. || — **Petit**. **Naut.** **Sereni**, **botequín**. || **A bot y volea**. *m. adv.* Al joch de pilota. **A bativoleo**. || **Dascarregar bots**. **Joch de nois**. **Zainavaina**. || **Fer el bot**. *fr.* **Ploricar** les criatures. **Hacer pucheros**. || **Fer un bot**. *f. Met.* **Irritarse**. **Saltar embotjarse**. || **Reventar el bot**. *fr. Met.* **Explosió de sentiment o enfado**. **Volar la mina**. || **Sembla un bot inflat**. *fr.* **Esser molt gros**. **Parecer una bola**. || **Tindre'l bot**. *fr. Fam.* **Quan els nois s'enujen y ploren**. **Estar hecho una botija**.
- Bot**. *Geog.* **Vila de la prov. de Tarragona**, **bisb. de Tortosa**, **part. jud. de Gandesa**.
- Bóta**. *f.* **Eina de fusta** pera posarhi vi o altre líquit. **Cuba**, **tónel**, **bot**, **pipa**. || **Persona molt grossa**. **Cuba**, **cachigordete**, **rechoncho**. || **Home valent y bóta de bon vi**, **aviat s'acaven**. *Ref.* **Lo bueno dura poco**. || **Posarse o tornarse com una bóta**. *fr. Met. fam.* **Embastecerse**; **estar hecho una botija**.
- Bóta**. *f.* **Calçat**. **Bota**. || **Calçat de cuiro fins al genoll**. **Bóta**. || **Doblech de la bocamánega**. **Vuelta**. || **de montar**. **Bota fuerte ó de montar**. || **Estar ab les botes posades**. *fr. Met.* **Trobarse a punt de viatge**. **Estar con las botas puestas**; **tener las espuelas calzadas**. || **Posarse botes**. *fr.* **Embotarse**. || **Posarse les botes al revés**. *fr.* **Coger el rábano por las hojas**.
- Botabant**. *m.* **Pujavante**. || **Llança**

- pera defensarse els mariners al abordatge. **Botavante.** || **Ni per un botabant.** *Expr. fam.* Ni por esas ni por esotras. || **Esser un botabant.** *fr. Fam.* Ser un diablo. || **Que se'n vagi al botabant.** *Expr. fam.* Arda Bayona.
- Botada.** *f.* Fusta pera les botes. **Duelas.** || El vi que cap dins de una bóta. **Bota.**
- Botador.** *m.* *Naut.* Bichero.
- Botafions.** *m.* *Naut.* Cordills pera ajuntar les xarxes. **Cordones.**
- Botafoch.** *m.* *Artill.* Pal pera calar foch al canó. **Botafuego, lanzafuego.** || *Met.* Bronquinós. **Buscarruidos.**
- Botafora.** *f.* *Naut.* Cazaescota.
- Botal.** *m.* *Anat.* Obertura a la pariet de les auricoles del cor al fetxe. **Botal.**
- Botaló.** *m.* *Naut.* Pal pera les velles. **Botalón.** || — *ala. m.* *Naut.* **Botalón de ala.** || — *de foch.* **Botalón de floque.**
- Botallençafochs.** *m.* *Art.* **Botallanzafuegos.**
- Botám.** *m.* Munió de bótes pera magatzem o embarcació. **Pipería, botámen, tonelería.**
- Botana.** *f.* Broch de les botes. **Brocal.** || Peça de fusta pera tapar els forats dels bots o de les botes. **Botana.**
- Botaner.** *m.* Eina pera colocar les botanes. **Botanero.**
- Botánica.** *f.* Ciència que estudia les plantes segons sa naturalesa, classificació y propietats. **Botánica.**
- Botànich.** *m.* Competent en botànica. **Botánico.** || *adj.* Lo relatiu a la botànica. **Botánico.**
- Botanomancia.** *f.* Superstició de les plantes. **Botanomancia.**
- Botant.** *m.* *Naut.* Botante.
- Botar.** *v. a. y n.* Botar, saltar. || Llençar una nau al mar. **Va-rar, botar.** || Governar el timó. **Botar.** || Fer bots o salts. **Brincar saltar.** || Botar o fer el bót (les criatures). *fr.* Hacer pucheros. || **Botar a fora.** Treure a algú. **Botar.** || **Qui bota no sopa.** *Ref.* Quien lloriquea no cena.
- Botarell.** *Geog.* Vila de la prov. y dióc. de Tarragona, part. jud. de Reus. || — (**Riera de**). *Hidrog.* Riera del terme de Barcelona.
- Botarola.** *f.* Embutidor.
- Botarut, da.** *adj.* Ventruado, rechoncho.
- Botavant.** *m.* **Botabant.**
- Botavara.** *f.* *Naut.* Botavara.
- Botavira.** *f.* Cap de corda pera arrossegar algún obgeecte de pes. **Botavira.**
- Botayol.** *m.* *Naut.* Botalón de proa.
- Botella.** *f.* Eina pera posarhi líquits. **Botella.** || De cuiro. **Bota, botillo.** *Gat.* || De vidre. **Botella.** **Ampolla.** || Barralonet de fusta, ab un galet a la panxa. **Barrilejo, cubete, cuñete.**
- Botellaire.** *m.* Botellero.
- Boteller.** *m.* Botero.
- Boter.** *m.* Tonelero, cubero.
- Botera.** *f.* La dona del boter. **Tonelera.** || *f. Ter.* **Gatonera.**
- Boteria.** *f.* Tonelería.
- Botet.** *m.* Gat pera beure. **Bota, botillo, borracha.** || Reclam pera caçar guatlls. **Reclamo.** || **Tocar el botet.** *fr. Met. fam.* Fer contar coses agenes. **Tentar la ropa á alguno.**
- Botet (Guillém).** *Biog.* Jurista de Lleida, que vivia al sigle xiii, qui al any 1229, va escriure una compilació dels antichs costums y usatges d'aquella ciutat, comparantles ab les lleis romanes y gótiques.
- Boteta.** *f. dim.* **Cubeta, cubetilla.** || Pera posarhi arengades. **Casco, barril, pipote.**
- Botí.** *m.* Peça de calcat. **Botín, polaina.** || Despulles d'un combat, d'una revolta. **Botín.**
- Botifier.** *a. m. y f.* Galtes inflades. **Carrillos de monja boba, ó de trompetero.** || Motiu que als començos del sigle xviii, s'aplicava a Catalunya, als partidaris d'En Felip V.
- Botiga.** *f.* Lloch ahont se treballa. **Obrador, taller.** || Lloch ahont se ven. **Tienda.** || — **d'apotecari.** **Botica, farmacia.** || La del boter

- de pells. Odreria. || La de manya. Cerrajería. || La d'argenter. Joyeria, platería. || La de trastes y roba vella. Prendería. || La de oller. Alfareria. || La de baster. Guarnicioneria. || La de teles. Lencería, etz., etz. || De la seua botiga. *Loc. met. fam.* De su propio ingenio. || Obrir, plantar, parar botiga. *fr.* Poner ó abrir tienda. || Plegar o tancar la botiga. *fr.* Quitar, alzar, cerrar la tienda.
- Botiguer, a. m. y f.** Tendero. || *Vulg.* Salta taulells. Hortera. || **Botiguer de tall. fr.** Tendero. || *Ornit.* Aucell. Pájaro polilla, martin perico, martin pescador.
- Botigues (Les).** *Geog.* Caseriu del terme de Castelldefels, provincia de Barcelona.
- Botigueta. f. dim.** Tiendecilla, parada, puesto.
- Botija. f. Bot.** Botillo.
- Botil. m.** Home petit y gros. Botijón, tapón de cuba.
- Botina. f.** Calçat. Botina, botita.
- Botines. Geog.** Caseriu de Sant Genís de Vilassar, prov. de Barcelona.
- Botinflat, da adj. Ter.** Abotargado.
- Botiqui. m.** Caixaeta ab eines de cirurgia y remeis de medicina. Botiquín.
- Botiró. m.** Noi massa gras. Botijo.
- Botirse v. r.** Hincharse.
- Botit, da. adj.** Hinchado.
- Botja. f. Bot.** Planta de les compostes. Abrátano hembra, boja, lombriquera, escobilla parda. || — Blanca. Boja blanca.
- Botjar. m. Ter.** Matorral, estepar.
- Botjes. f. Bot.** Herba pussera, Esparnallach o Herba de Sant Joan.
- Botjet. m.** Tabica.
- Botilleta. f.** Boleta.
- Botileti. m.** Boletín.
- Botó. m.** Pera cordar. Botón. || De roda de carruatge. Cubo. || Als arbres y plantes. Yema, grumo, cogollo. || Part generativa del animal. Testículo. || *Ant.* Grá a la cara. Pústula. || — de foch.
- Cauterio, botón de fuego.** || Cordar els botons. *fr.* Abrochar. || **Descordar els botons. fr.** Desabrochar. || **No pendre ni la válua d'un botó. Loc. ant.** No quitar ni tan siquiera una punta de alfiler.
- Botonada. f.** Botonadura, botonada.
- Botonador. m.** Eina pera cordar els botons. Abrochador.
- Botonament. m.** Abrochamiento.
- Botonar. v. a.** Abrochar, abotonar. || *v. n.* Traure botons els vegetals. Cerner, estar en ciernes.
- Botonat, da. p. p.** Abrochado. || Dels arbres y plantes. Abotonado.
- Botoner, a. m. y f.** Botonero. || *Ter.* Ojal.
- Botonera. f.** Trau. Ojal.
- Botoneria. f.** Botiga o lloch pera fabricar y vendre botons. Botonería.
- Botonet. m. dim.** Botoncito, botoncico.
- Botons d'or. m. Bot.** Planta rannunculácea. Botón de oro. || — de plata. *m. Bot.* Camamilla doble. Botones de plata.
- Botornóns. m. Med.** Tumor entre l'orella y el coll. Pápula, lamparón, parótida.
- Bótrils. m. Zool.** Muscles sense petxines. Bótrilos.
- Botxa. f. Bocha.** || Escumbreta de fil d'aram, usada pels argenters. Gratas. || Cop de botxa. Bochazo. || **Joch de botxes.** Juego de las bochas.
- Botxi. m.** Verdugo, ejecutor de la justicia. || *Ornit.* Au de presa. Alcandón, candón. || *Met.* Qui es molt crudel. Verdugo. || **El penitent no diu res, y el botxi s'escanya. Ref.** No suda el ahorcado, y suda el teatino. || **Pagant al botxi fan roba. Ref.** Por mi dinero, papa le quiero.
- Botzó. m. Ter.** Petó, bes. Beso.
- Botzinar. v. n.** Gruñir, refunfuñar.
- Botzinejar. v. n.** Botzinar.
- Bou. m. Suey.** || Carn pera menjar.
- Vaca. Bou.** || Ormeig pera pescar.
- Bou. || — de corpus.** Bous figurats que van al devant de les

professioners. Tarasca, gornia. || —engreixat. Cebón. || — jove. El de pochis anys. Novillo. || — Malicios, Marrajo || — mari. *Ictiol.* Peix de mar, molt gros. Buay marino, vaca marina, foca. || —mener. Cabestro, manso. || Vell pera la matança. Cotral. || — Llengua de. *Bot.* Planta anyal. Romaza. || **Bou** solt se llepa com vol. *Ref.* El buey suelto bien se lame. || **Bou** vell llaura dret. *Ref.* Buey viejo, surco derecho. || **Bou** y arrós. *fr. Met.* Arroz y gallo muerto. || **Al bou** maimó, li fa poch l'agulló. *Ref.* Al buey horón, poco le presta el aguijón. || **Al bou** vell, mūdal d'aire y deixarà la pell. *Ref.* Al buey viejo, mūdale de pesebre y dejará el pellejo. || **Anarhi** tot, bous y esquelles. *Loc.* Rocín y manzanas, ó aunque se aventuren rocín y manzanas. || **Corral** de bous. Boyera, boyeria. || **Córrer** bou. Torear. || **Donar** bou. *fr. Met. Fam.* Pegar. Bordonear. || **El bou** per la banya y l'home per la paraula. *Ref.* Al buey por el asta y al hombre por la palabra. || **El bou** tira la arada, més no de bona gana. *Ref.* El buey traba el arado, pero no de su grado. || **Haver** perdut els bous, y buscar les esquelles. *Ref.* Quien bueyes ha perdido, cencerros oye ó se le antojan. || **Ja és dur** el bou al ast. *Ref.* Ya está duro el alcacer para zampoñas; viejo es Pedro para cabreño; tiene ya dura la mollera. || **Més caga** un bou, que cent orenetes. *Loc. fam.* Más caga un buey que cien golondrinas. || **No veure** un bou a tres passes. *fr.* Esser molt curt de vista. No ver siete sobre un asno. || **Parlá** el bou y digué mú. *Ref.* Habló el buey y dijo mú. || **Passa** el bou per bestia grossa. *fr. Met.* Váyase mocha por cornuda. || **Perdre** bous y esquelles. *fr. Met.* Perder á remate. || **Si** no llaures ¿ahont anirás bou? ¿Donde irá el buey que no are? ||

Tant el punxen al bou, que a la derreria's mou. *Ref.* Aunque manso tu sabueso, no le muerdas en el bezo; cada pajarico, tiene su higadito.

Bou (El). *Geog.* Caseriu del terme de Taradell, prov. de Barcelona.

Bouada. *f.* Remat de bous. **Boyada.**

Bouleternere. *Geog.* Nom francès del poble de Bulatenera, al Vallespir.

Boumort (Serra del). *Orog.* Serralada de la prov. de Lleida que més amunt de Tremp, va de N. E. a S. O.

Bourg-madame. *Geog.* Poble prop de la frontera a la Catalunya francesa, a la vora del Segre.

Bous (Collet dels). *Orog.* A la serra del demunt les mines de Fígols al Bergadá.

Bovater. *m.* Vaquero.

Bovatge. *m.* Impost antich que's pagava a Catalunya per parella de bous o d'altre bestiar. **Bovaje.**

Bover. *m.* Boyero.

Bover (Francesch). *Biog.* Escultor que va néixer a Corbera al any 1769. Va ésser pensionat a Roma, y era tinent director de la escola de Llotja a Barcelona al any 1797. Entre les seues obres, cal remarcar algunes de les estàtues del pati d'aquell edifici y un grup de gladiadors, que al mussen del meteix se serva. || — y **Mas (Joseph).** Escultor barceloní, y professor a l'Escola de Llotja de Barcelona, que va morir al any 1866. Era autor de nombroses estàtues, servades a Barcelona, Cádiz y Sivilla, entre altres la del sepulcre d'En Balmes a Vich, les d'En Jaume I y En Fivaller a la casa de la ciutat a Barcelona, y les testes del cornisament, de la Capitania general de Catalunya. || — y **Muntadas (Joseph).** Enginyer de mines, nadiu de Besalú y mort a Almeria al any

1885. El seus treballs eren remarcables, y havia organitzat la primera explotació de la canya de sucre a Espanya, a la finca Montserrat, de la prov. d'Almeria.
- Bovi**, ha. *adj.* Bovino, vacuno. || **Bestiar bovi**, gelós. Toriondo.
- Bóvila**. *f.* Horno ladrillero.
- Bovina**. *f.* A les màquines de debanar. Pua.
- Boxadors (Joan Tomás)**. *Biog.* Escriptor y general de l'ordre de predicadors, elegit a Roma al any 1756. Era nadiu de Barcelona, ahont va ésser un dels primers acadèmichs, de la de Bones Lletres. Va escriure nombroses encicliques, y pastorals, y entre les seues obres, la relació del martiri de alguns frares espanyols a Xina als anys 1747-48. || — (**Ramón de**). Noble cavaller, que va distingirse a la presa de Tortosa al any 1148. Era un dels capdills que més renóm fruiren a son temps a les empreses contra el alarbs. || — y **Lull (Aleix)**. Noble cavaller barceloní, que haventse fet relligiós, va ésser a mitjants del segle XVI, inquisidor de Valencia y de Murcia. Era autor místich. || — y **Sureda de Sant Martí**. Escriptor y antiquari, acadèmich de la de Bones Lletres a mitjans del segle XVIII.
- Boxassa (Joan)**. *Biog.* Professor de teologia y jesuïta barceloní al segle XVII. Era un dels canonistes més remarcables a son temps.
- Boy**, n. p. **Baudilio**. || *prep.* Ter. Como. || **Boymort**. *fr.* Como muerto.
- Boy (Jaume)**. *Biog.* Va neixer a Turin, de familia catalana, al any 1790 y va morir a Barcelona al any 1847. Va ésser erudit y cabal filòlech, y havia escrites y traduïdes remarcables obres de educació. || — (**Joan**). Cantant d'òpera, nadiu del Empurdá, que va formar part de bones companyies líriques a Europa y América. Al any 1860, cantant a Constantinopla, va rebre del Soldá de Turquia valors present.
- Boya**. *f.* Nàut. Boya.
- Boyeta**. *Nàut.* Grupia petita. Boyarin.
- Poyra**. *f.* Vapor espés de la terra.
- Niebla**. || La que s'enlaira poch.
- Neblina**. || La de mar. Bruma, brumazón. || La que s'arrossega per les montanyes. Gata. || Malaltia qu'ensfosqueix la vista. Niebla. || Confusió d'idees. Cargazón.
- Anar a escampar la boyra**. *fr.* Distreures. Salir a apacantar la vista. || **Boyra pixanera**. *fr.* La que mulla. Niebla meona. || **¿Qué hi ha boira?** *Expr. met. fam.* ¿Estás pesado, abrumado? || **Toca boyres**. *fr.* Tarambana. || **¡Viva la boyra!** *Expr. met. fam.* Segueixi l'alegria. ¡Ande la zambra!
- Boyrada** *f.* Conjunt de boyres.
- Niebla**. || **¡Quina boyrada!** *Fr.* ¡Cuanta niebla!
- Boyrassa**. *f. aum.* Niebla muy densa.
- Boyres (Coll de les)**. *Orog.* Collada del Pirineu gironí a la ratlla de França, a tramontana de Rocabrana.
- Boyreta**. *f. dim.* Nieblecilla.
- Boyrina**. *f.* Neblina.
- Boyrós**, a. *adj.* Nebuloso.
- Braç**. *m.* Brazo. || — de carruatge. Vara, limonera. || Classes de la societat. Clase, brazo, estamento. || Al banch, cadira, etc., barrot pera apoiar el colze. Brazo. || *Met.* Valor, força. Brazo. || — de campana. Fusta que serveix d'eix. Brazo de campana. || Ferro pera lligar la corda. Cigüeña. || — de creu. Travesser. Brazos de la cruz. || — d'orga. Agafador dels registres. Asidero. || — de mar. Canal que s'endinça a la terra. Brazo de mar. || — militar o de noblesa. Brazo militar ó de la noblesa. || — secular. Brazo secular ó seglar. || — de palanca. *Nàut.* Brazo de

palanca. || — de verga. *Naut.*
 Brazo de verga. || **A braços.** *m. adv.* A duras penas; á fuerza de brazos. || **Ab els braços en creu.** *Loc.* Con los brazos en cruz. || **Ab els braços oberts.** *Loc. met.* Con los brazos abiertos. || **Donar el braç.** *fr. Met. fam.* Dar el brazo. || **Donar els braços.** *fr.* Abrazar. || **El braç al pit y la cama al llit.** *Ref.* La pierna en el lecho, y el brazo en el pecho. || **Esser el braç dret d'algú.** *fr. Met.* Ser su principal apoyo. || **Estarse ab els braços encreuats.** *Loc. Met.* Sense fer res. Cruzado de brazos. || **Llençarse als braços d'algú.** *fr. Met.* Echarse en sus brazos. || **Mostrar el braç fort en alguna cosa.** *Expr. fam.* Manifestar rigor. || **No allargar més el braç que la mànega.** *Ref.* Extender la pierna hasta donde llegue la sábana. || **No és del nostre braç.** *Expr. fam.* No es de nuestra calidad. || **Pendre el braç.** *fr.* Tomar el brazo. || **Sota el braç.** *m. adv.* Debajo del sobaco. || **Tindre el braç llarch o de gitano.** *fr. Met. fam.* Tener brazos ó buenas aldabas; agarrarse á buenas aldabas.
Braça. *f.* Mida. Braza. || *Naut.* Cap de corda pera subjectar les vergues. Braza.
Braçada. *f.* Brazada, braceada.
Braçal. *m.* Brazal. Armadura antiga. Braceral.
Braçalet. *m.* Brazaletes, pulsera.
Braçalot. *m.* *Naut.* Pera subjectar la braça doble. Brazalote.
Braçás. *m. aum.* Brazazo.
Braçar. *v. a.* Operació de la industria dels mosáichs. Brazar.
Braçat. *m.* Lo que'ls braços enclouen. Brazada.
Braçatge. *m.* Travall de braços. Tribut antich. Bracaje, brazaje.
Bracejador. *m.* Bracero.
Bracejar. *v. n.* Bracear. || *Naut.* Estirar les braces. Bracear, brazar. || — en creu o a dos punys. *fr. Naut.* Bracear en cruz,

por redondo, á dos puños. || — a cenyir de punta. *Naut.* Bracear á cenyir, ó en punta. || — en contra, per devant, en fátxa. *Naut.* Bracear en contra, per delant, en facha. || — en vent. *Naut.* Bracear en viento.
Bracer. *m.* Jornaler pagés. Bracero, gañán.
Bracera. *f. Bot.* Planta de les compostes. Centáurea mayor.
Bracet. *m. dim.* Bracillo, brazuelo. || **Fer bracet.** *fr. Fam.* Dar el brazo.
Brach. *m.* **Posterma.** Pus. || Fanch, argila. Barro. || *Zool.* Certa mena de gos. Dogo, braco.
Brach y Montiu (Geroni). *Biog.* Erudit escriptor nadiu de Cervera, catedràtic de la seua universitat al any 1735. Era canonge de la Seu d'Urgell y autor de una *Historia eclesiástica, civil y política* de aquella ciutat y bisbat.
Bracmita. *f. Min.* Mineral negrench de manganesa. Bracmita.
Braçola. *f. Naut.* A les boques de les escotilles. Brazola.
Braçoli. *m. Ter.* Cordill pera pescar. Bramante.
Bracons (Coll de). *Orog.* A la serra de Collsacabra, entre'ls cingles de Llancers y de Joanetes. || *Geog.* Caseriu del terme de La Bola, prov. de Barcelona.
Bráfim. *Geog.* Vila de la prov. y bisb. de Tarragona, part. jud. de Valls.
Braga. *f.* Meteder, culero. || **A qui no està fet a bragues, les costures li fan llagues.** *Ref.* A quien no està hecho á bragas, las costuras le hacen llagas; asno que no està acostumbrado á la albarda, muerde la atafarra. || **Mudar les bragues.** *fr.* Entremeter.
Bragaces. *m.* Home fluix. Vainazas, Juan Lanazas.
Bragada. *f.* Part del cos del animal. Bragada. || *Naut.* Bragada.
Bragat, da. *m.* Animal que té de

- diferent color l'entrecuix. **Bragado**.
- Braguer**. *m.* Braguero, apretadero, ligadura. || Les mamelles de les vaques y altra bestiar. **Bragadura**, ubres. || *Náut.* Cap de corda a la pala del timó. **Braguero**.
- Bragueta**. *f.* A les calces. **Bragueta**.
- Bram**. *m.* Bramido. || — de bou. **Mugido**. || — de burro. **Rebuzno**. || — de lleó. **Rugido**. || — de vedell. **Berrido**. || Soroll del mar. **Bramido**. || *Met.* Crit alterós d'algun subgete irritat fortament. **Bramido**. || **Brams** d'ase no pugenal cel. *Ref.* Oración de perro no llega al cielo. || **Correspondre** al bram. *fr.* Rebramar. || **Fer brams**. *fr.* Lanzar bramidos.
- Bram** (Coll del). *Orog.* A la vora de les cingleres d'Ayats, y les de Cabrera, prov. de Girona.
- Brama**. *f.* *Ter.* Veu humana. **Voz**. || Corre la brama. *fr.* Cundir la voz. || **Fer la brama**. *fr.* Burlarse. Dar grita.
- Bramadissa**. *f.* Bramido, rugido.
- Bramador**, *a. m. y f.* Bramador. || Lloch pera tancar el pas de les aigües. **Compuerta**.
- Bramaire**. *adj.* Baladrer. **Bramador**.
- Bramar**. *v. n.* Bramar. || — els bous. **Mugir**. || — els burros. **Rebuznar**. || — els lleons y altres feres. **Rugir**. || — els vedells. **Berrear**. || *Met.* Plorar molt fort. **Bramar**. || **Fer soroll fort**. **Bramar**. || Soroll del mar, del vent y altres coses que's deixen sentir com el bram. **Bramar**. || **Bramar com un toro**. *fr.* Bramar de coraje. || **Tornar a bramar**. *fr.* Rebramar.
- Bramassachs**. *m.* Qui crida sense solta. **Voceador**, **algarero**.
- Bramol**. *m.* Bramido.
- Bramolar**. *v. a.* *Met.* Bramar.
- Bramulada**. *f.* *Ter.* Ventolera.
- Bramular**. *v. n.* Ventear.
- Bran**. *m.* *Ant.* **Espasa**. || — d'Anglaterra. **Dança antiga**. **Bran** de Inglaterra.
- Brana**. *f.* Baranda.
- Branca**. *f.* Rama. || La tallada del arbre. **Ramo**. || La esqueixada de la planta. **Gajo**, **garrancho**. || La inclinada envers la terra. **Alabe**. || La que ha de servir pera plantar. **Rampollo**. || *Geneol.* Qui té el seu origen al meteix tronch de familia. **Rama**. || Barreta pera assegurar la brida al fré. **Cama**. || **Anarsen per les branques**. *Loc.* Andarse por las ramas. || **Branca Ursina**. *Bot.* Planta. **Acanto**, **branca ursina**, hierba gigante.
- Brancada**. *f.* Conjunt de branques. **Ramaje**.
- Brançal**. *m.* Jamba. || *Ter.* **Marxapeu**.
- Brançalada**. *f.* *Arquit.* **Brançal**.
- Brançall**. *m.* **Ramaje**.
- Brançám**. *m.* **Ramaje**.
- Brançar**. *v. a.* *Ant.* Agafar. **Cojer**.
- Brançat**. *n. p.* **Pancrás**. **Pancrecio**.
- Brançatge**. *m.* **Brançám**. Derivació d'un camí ral o via ferrada. **Ramal**.
- Branch**. *m.* **Ant. **Remat**. **Rebaño**.**
- Brançut**, *da*. *adj.* **Ramoso**.
- Brandada**. *f.* **Valvén**, **balance**. || **Brandada forta**. *Náut.* **Balance** duro, vivo, violento.
- Brandador**, *a.* *adj.* *Náut.* **Barco** propens a brandar. **Balancedor**.
- Brandal**. *m.* *Náut.* Cap de corda pera subgetar un mástil al seu arbre. **Brandal**.
- Brandar**. *v. n.* Estar una cosa poch segura, moures d'un costat al altre. **Balancearse**, **bambolearse**, **moverse**. || **Armes** o **elines**. **Blandir**. || **Brandar les campanes**. *v. a. y n.* **Echar** al vuelo, **voltear**.
- Brandeing**. *m.* Acte de brandejar. **Sacudida**.
- Brandejar**. *v. a. y n.* **Brandar**. **Sacudir**, **mover** ó **impulsar** una cosa de uno á otro lado.
- Brandir**. *v. a.* **Blandir**.
- Brandó**. *m.* **Blandón**.
- Brangolí**. *Geog.* **Veinat** del terme

- d'Enveig a la Catalunya francesa.
- Branilla.** *f.* Pels de la ballena.
- Ballena.** || Barretes dels vanos y dels paraigües. Varilla, varillaje.
- || **Branilla mestre.** Les que reforecen el vano. Guardia, guía.
- Branillatge.** *m.* Conjunt de branilles o verguetes. Varillaje.
- Branquejar.** *v. n.* Anar de branca en branca. Saltar por las ramas.
- Branqueta.** *f. dim.* Ramita, ramilla. || Llenya de esporgament. Ramojo, ramiza, desbroce.
- Branquiat, da.** *adj. ictiol.* Que té branquies. Branquiado.
- Branquicéfal.** *m.* Molusch cefalofor. Branquicéfalo.
- Branquilló.** *m. dim.* Ramita.
- Branquinyol.** *m. dim.* Branquilló.
- Bransolejar.** *v. n.* Tambalearse, vacilar.
- Branzida.** *f.* Empenta forta. Empujón.
- Braó.** *m.* Força. Fuerza, puño, vigor.
- Braol.** *m.* Bram de fera. Rugido.
- Braclar.** *v. n.* Bramolar les feres. Rugir.
- Bráquit.** *m. Zool.* Bráquido.
- Brasa.** *f.* Brasa, ascua. || **Estar en brases.** *fr. Met.* Estar en brases, ó como en brases, ó en ascuas. || **Estar encés com unes brases, o com una brasa de foch.** *fr. Met.* Estar molt vermell. Estar hecho unas brases ó una ascua. || **Donarse brasa o ansia.** *fr.* Composearse, menearse, brandearse. || **Fugir del foch y caure a les brases.** *Ref.* Huir del fuego y dar en las brases; saltar de la sartén y dar en las brases. || **Parlar més que fetge en brases.** *Loc.* Charlar más que una cotorra. **Passar com gat sobre brases.** *Loc. met.* Pasar como gato sobre ascuas. || **Petita brasa, crema una casa.** *Ref.* Con pequeña brasa se quema una casa; de pequeña centella, grande hoguera.
- Brasca.** *f.* Barreja d'argila y pols de carbó. Brasca.
- Brasejar.** *v. a.* Mitj rostir. Soasar, perdigar.
- Braser.** *m.* Braserero. || Pila de brases enceses. Hoguera.
- Braseret.** *m. dim.* Eina pera escalfar els peus. Regilla, braserillo, estufilla, moridillo.
- Brasés y Trias (Andreu).** *Biog.* Autor dramàtic als primers temps del teatre catalá. Era nadiu de Sant Andreu de Palomar. Al any 1865 va escriure la seua primera producció catalana *La capital del Imperi*, y va ésser després autor de nombroses obres, algunes d'elles escrites en col·laboració d'En Narcís Campmany. Establert a Madrid més endavant va escriure pera el teatre castellá.
- Brasil.** *m.* Estat de l'América.
- Brasil.** || Arbre de color encés.
- Brasil.** || De color de Brasil.
- Brasilado.**
- Brasilet.** *m. dim.* Arbre de les Antilles. Brasilete, brasillilo.
- Brasó.** *m.* Muscle gros del braç del animal. Muñón. || **Força, vigor.** Fuerza, vigor.
- Brau, va.** *adj.* Bravo. || *m. y f.* Vedell o vedella d'un any. Becerro. || *Ter. y Met.* S'aplica a coses dolentes o despreciables a mena de aumentatiu. *Brau lladre, brau embustero.* || ¡Brava cosa! *Loc. Iron.* Disbarat. ¡Brava cosa! || **En lloch brau.** *Loc.* En camino solitario.
- Brauet, a.** *adj. dim.* Bravito.
- Brauli.** *n. p.* Braulio.
- Braument.** *a. v. m.* Bravaments.
- Bravada.** *f.* Tufo, tufarada. || — **de fum.** Zorrera. || — **de vi.** Estocada de vino. || **Fer bravada.** *fr.* Vahar, vahear.
- Bravament.** *adv. m.* Braument.
- Bravata.** *f.* Bravata.
- Bravatada.** *f.* Bravata.
- Bravatejar.** *v. n.* Bravejar, echar bravatas.
- Bravejar.** *v. n.* Bravatejar.
- Bravesa.** *f.* Bravura.
- Bravissim, a.** *adj. sup. adv. sup.* Bravísimo.

- Bravissimament.** *adv. m sup.*
Bravissimamente.
- Breda (Sant Salvador de).** *Geog.*
 Vila de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Santa Coloma de Farnés.
- Bredola.** *f. Arquit.* Arcada.
- Brega.** *f.* Baralles. Brega, zambra, sarracina. || **Armar brega.** *fr.* Armar pendencia, chacotear. || **Moure brega.** *fr.* Chacotear. || **Plegar les capes a brega moguda.** *Loc. met.* A río revuelto, ganancia de pescadores.
- Bregadell.** *m. Ornít.* Curruca de los jardines.
- Bregador.** *m. y f.* Qui brega el cànem o el lli. Agramador.
- Bregadores.** *f.* Agramadera. || **Tindre bones bregadores.** *f. Met. fam.* Tener buena tijera; estar picada la piedra; atacar bien la plaza.
- Bregar.** *v. n.* Lluitar. Bregar. || Bregar cànem o lli. Agramar, espadar.
- Brell (Benet).** *Biog.* Compositor musical, monjo de Montserrat y organer d'aquell monastir. Era nadiu de Barcelona y va morir al any 1850. Al arxíu de l'escolania, s'hi serveixen remarquables obres seues.
- Bremar.** *v. a.* Vendimiar.
- Bremón (Joseph).** *Biog.* Doctor en medicina y acadèmic. Era nadiu de Barcelona, morintí al any 1888. Havía escrit treballs molt atíllats, y entr'ells un discurs de la influencia de la filosofia a la medicina, llegit al any 1858.
- Brena.** *f.* Merienda.
- Brena-bó.** *m. Ter.* Brenada al camp. Gira, merienda.
- Brenada.** *f.* Brena.
- Brenar.** *f.* Brena. || *v. n.* Merendar.
- Brenilla.** *f.* Branilla.
- Brés.** *m.* Cuna.
- Bresca.** *f.* Panal. || **Bresca sense mel.** *Expr.* Rostre gravat de verola. Cara apedreada, empedrada de rallo.
- Bresca.** *Geog.* Caseriu del terme de Gerri, prov. de Lleida.
- Brescadet.** *m. dim.* Lagarejo.
- Brescador.** *m.* Eina de ferro pera obrir els buchs de les abelles. Tempanador.
- Brescadura.** *f.* Brescar els buchs d'abelles. Castrazón.
- Brescalló.** *m. Ant.* Llardó. Chicharro.
- Brescám.** *m.* Bresca sense mel. Escarzo.
- Brescar,** *a. m.* Catar ó castrar las columnas, desmelar. || Tallar les cerres vanes de les arnes. Despuntar. || Fer les coses sense ordre. Ir sin concierto.
- Brescat.** *m.* Lagar. || *Ter.* Requesón. || *p. p.* Desmelado.
- Bresés.** *Geog.* Caseriu de Mosset, a la Catalunya francesa.
- Bressador,** *a. m. y f.* Mecedor.
- Bressament.** *m.* Acció de bressar. Mecedora.
- Bressar.** *v. a.* Mecer, cunear.
- Bressol.** *m.* Cuna. || La penjada entre dos pilanets, pera que no faci soroll. Cuna de viento. || **Conceixer a algú desde'l bressol.** *fr. Met.* Conocer desde la cuna. || **Lo que s'aprén al bressol,** dura més de lo que's vol. *Ref.* Lo que se aprende en la cuna, siempre dura. || **Posar al bressol.** *fr.* Encunar.
- Bressola (Fulg de la).** *Orog.* A la carena que separa les valls de Carol y de Vallbona, a la Cerdanya.
- Bressolament.** *m.* Mecimiento.
- Bressolar.** *v. a.* Bressar.
- Bressoleig.** *m.* Bressolament.
- Bressolet.** *m. dim.* Cunita.
- Bressuy.** *Geog.* Caseriu del terme de Sort, prov. de Lleida.
- Bret y Lopez (Brú).** *Biog.* Catedràtic de retórica al seminari de Barcelona, doctor en teología, acadèmic de la de Bones Lletres, y arxiver de Sant Joan de les Abadesses al any 1816. Era home molt erudit y autor de treballs de mérit. Va morir a Barcelona al any 1844.
- Bretanya.** *f.* Provincia de França y tela fina allí produida.
- Bretaña.** || **Gran Bretanya.** An-

- glaterra. Gran Bretaña, Inglaterra.
- Brétol**, *m.* Pillo, sollastrón, ribaldo. || Fer el brétol. *fr.* Bigardear.
- Bretolalla**, *f.* Gavilla de pillos.
- Bretolament**, *adv. m.* Picaramente.
- Bretuy**, *Geog.* Caseriu del terme de Moncortés, prov. de Lleida.
- Bretxa**, *f.* Obertura feta per projectil a les muralles o als edificis. Brecha. || **Batre en bretxa**, *fr. Mil.* Batir en brecha. || **Obrir bretxa**, *fr. Mil.* Abrir brecha.
- Breu**, *adj.* Breve. || Estil de parlar ab concisió. Conciso, breve. || Compendiós. Suscinto, breve. || Escrit o document pontifici, relatiu a assumptes públics. Breve. || *Anat.* Munió de muscles. Breve. || *Gram.* Síllaba pronunciada ab poch espai. Breve. || *Mus.* Nota de quatre minimes. Breve. || **En breu**, *m. adv.* Aviat, promptament. En breve, dentro de, de aquí a poco. || Eu suma, en poques paraules. En breve; en suma.
- Breuet**, *a. adj. dim.* Brevecito, brevecillo.
- Breument**, *adv. m.* Brevemente.
- Breus**, *m.* Cotó de blens embolicat que's posa a les criatures al desmamarles. Amuleto.
- Brevetat**, *f.* Curta durada, concisió. Brevedad, concisión.
- Breviari**, *m.* Llibre de reso eclesiastich. Breviario. || *Tipog.* Lletra decos més petit que l'entredós. Breviario. || — **Mossárab.** Breviario Mozárabe.
- Brevissim**, *a. adj. sup.* Brevísim, mo.
- Brevíssimament**, *adv. sup.* Brevísimamente.
- Brévol**, *a. adj.* Fácil de trencarse. Endeble, frágil, quebradizo.
- Bri**, *m.* Hebra, brizna. || El de la flor de safrá. Hebra, pistillo. || **Treure els brins del safrá**, *fr.* Desbrinzar.
- Briá**, *m.* Herpe.
- Brial**, *m. Ant.* Faldilles de seda.
- Brial**, basquiña. || Faldó de seda que usaven els guerrers ab la armadura. Brial. || Brusa que's portava demunt de la cota. Brial.
- Brianós**, *a. adj.* Plé de brians. Herpético.
- Briansó**, *Geog.* Caseriu del terme de Sant Antolí, prov. de Lleida. || *Hidroq.* Doll d'aigua ahont s'origina la riera de Gualba, a una de les vessants del Montseny.
- Briant**, *m. Entom.* Insecte. Arador.
- Briball**, *m. Ter.* Rapaz, muchacho.
- Briballa**, *f. Ter.* Mainada. Chiquillos, rapaces.
- Bribó**, *na. adj.* Bribón, tunante, haragán. || **Tornarse bribó**, *fr.* Abribonarse.
- Bribonáç**, *ça. adj. aum.* Bribonazo.
- Bribonada**, *f.* Bribonada.
- Bribonalla**, *f.* Munió de gent dolenta. Hampa, gazapera, picaresca.
- Bribonejar**, *v. a.* Fer bribonades. Bribonear, andar á la brida.
- Briboneria**, *f.* Vida de bribó. Briboneria.
- Bribonesch**, *ca. adj.* Hampesco. || **A la bribonesca**, *m. adv.* A manera de brétol. A la brida.
- Bricant** (Saber més que), *fr. Met.* Esser molt viu o astut. Saber més que las culebras; saber más que Briján.
- Brichbarch**, *m.* Embarcació de tres arbres. Corbeta.
- Brici**, *n. p.* Bricio.
- Brida**, *f.* Brida, freno. || **A brida batuda**, *m. adv.* A rienda suelta, á todo correr. || **Añuixar la brida**, *fr.* Soltar las riendas; abrir la mano. || **A mitja brida**, *m. adv. Met.* A freno metido. || **A tota brida**, *m. adv.* A rienda suelta. || **Menar per la brida**, *fr.* Llevar del diestro, por la rienda. || **Posar la brida**, *fr.* Embridar. || **Tindre la brida**, *fr.* Refrenar. || **Tirar la brida**, *fr.* Subgectar les cavalleries Tener, tirar las riendas. || *Art. y of.* Corretja del teler pera aguantar la sotregada de lallencadora. Brida.
- Bridecú**, *m.* Corretja de la cintu-

- ra, pera subjectar l'espasa. *Biricú, tahall.*
- Brideta.** *f. dim.* Riendecita.
- Bridó.** *m. dim.* Brida petita. *Bridón.* || Aparell de la guarnició de les besties pera subjectar les brides. *Bridón.*
- Brigada.** *f. Mil.* Agrupació de tropes. *Brigada.* || Estol de treballadors d'obres públiques. *Brigada.* || Conjunt de besties pera transportar les provisions y bagatges. *Brigada.*
- Brigader.** *m. Mil.* Quefe d'una brigada de tropes. *Brigadier.* || Qui té al seu cuidado la impedimenta d'un exèrcit. *Capataz de brigada.*
- Brigdam (Joan).** *Biog.* Musich catalá molt distingit, mort a Eastbourne al any 1909.
- Brill.** *m.* Brillo, resplandor, gracia, elegancia. || ¡Quin brill! *fr.* ¡Cuanta elegancia!
- Brillador.** *m.* Reclam pera caçar. *Reclamo, chillá.* | *Tocar el brillador.* *fr.* Chillar.
- Brillant,** *a. adj.* Brillante, brillador, resplandeciente. || *Astron.* Certa estrella de segona magnitud. *Brillante, lucidez del Aguilá.*
- Brillantor.** *m.* Brillantez, brillo.
- Brillar.** *v. n.* Brillar, relucir, resplandecer. || Imitar el cant dels aucells ab el brillador. *Reclamar.* || *Met.* Lluir algú per les seues condicions y talent. *Brillar.*
- Brillejar.** *v. n.* Brillar.
- Brillós,** *a. adj.* Brillante. || *Fig.* Lleuger, apressat. *Ligero, veloz.* || *Anar brillós.* *fr.* Andar con velocidad.
- Brimarada.** *f. Ter.* Flama de la fogaina. *Llamarada, llama.*
- Brincable.** *adj.* Cimbreade.
- Brincar.** *v. n.* Brincar, saltar, cimbrear.
- Brincarse.** *v. r.* Cimbrearse.
- Brincat,** *da. adj.* Inclinado.
- Brindar.** *v. a. y n.* Brindar. || Beure a la salut d'algú. *Brindar.* *Met.* Fer cobejar. *Convidar.* ||
- El temps brinda a banyarse.** *Fr.* El tiempo seduce á zambullirse.
- Brindis.** *m.* Acció de brindar. *Brindis.* || **Fer un brindis.** *fr.* Brindar.
- Brineus.** *m. Ant.* Joies y adornos pera les dones. *Brinquillo.*
- Brinós,** *a. adj.* Que té molts brins. *Briznoso.*
- Briof.** *Geog.* Caseriu del terme de Sant Miquel de Campmajor, (Girona).
- Briol.** *m. Naut.* Corda de les velles. *Briol.*
- Briós,** *a. adj.* Esforçat. *Brioso, orgulloso.*
- Briosament.** *adv. m.* Briosamente.
- Brisa.** *f.* Pell del raïm després de la premsada. *Orujo, brisa.* || Ventfjol, marinada. *Brisa.*
- Brisca.** *f.* Joch de cartes. *Brisca.*
- Brisoli.** *m.* Cordonet pera els traus. *Pasillo.* || Cordill de pescar. *Cordel.*
- Británich,** *ca. adj.* Relatiu a la Anglaterra. *Británico.*
- Brivalla.** *f.* Chiquillos, muchachos.
- Brivant.** *m. Ant.* Vagamundo.
- Brivia.** *f.* Figura ferotge que ab els gegants y els nanos, anava devant de concursos a les festes populars catalanes. *Tarasca.*
- Briz (Francesch Pelay).** *Biog.* Fern catalanista, mestre en Gay Saber, president dels Jochs Florals de Barcelona, y un dels homes a qui el renaixement literari de la nostra terra, és deutor de son positiu deixondiment. Era nadiu de Barcelona, morint a la seua ciutat volguda, (1839-1889). Era director de la revista *Lo Gay Saber*, y va publicar, algunes de les obres capdals de l'antiga literatura catalana, cinch volums de *Cançons de la terra*, y nombroses noveles, drames, rondalles, poesies, etc., havent donat a l'estampa durant alguns anys un remarcable *Calendari catalá.*
- Broca.** *f.* Aguja, manecilla. || La

- que's posa al birbiquí pera foradar. **Taladro.** || La que serveix pera esmolar les eines dels carnícers. **Esiabón.** || *Ter.* Vergeta pera caçar aucells. **Vareta.** || Vergetes pera aguantar les bresques als buchs d'abelles. **Trenca.** || Clau de cabota quadrada usat pels sabaters. **Broca.** || Instrument pera capdellar la seda els perxers. **Carrete.** || Té varies denominacions als arts y oficis segons la seua forma, com: *de cullera, de estrella, de punta de llança, de barrina, de cassola celemónica,* etc.
- Broça.** *f.* Broza, maleza. || Raspall usat pels impressors. **Broza, escobilla.** || Basca. **Mota, tamo.** || Paraules inútils. **Broza, fàrraga, hojarasca.** || La que cau dels telers. **Caedura.** || La que les aigües dels rius deixen al retirar-se. **Pozanco.** || La part espesa dels líquits quan s'assolen. **Zurrapa.** || **Fer niu de tota broça.** *fr. Met.* Hacer á pluma y á pelo. || **Gent de tota broça.** *fr. Met.* Gent sense ofici. **Gente de toda broza.** || **Treure la broça.** Desbrozar.
- Brocá y de Bofarull (Salvador M.^a).** *Biog.* Advocat nadiu de Reus. Va ésser arcalde de la seua població, y seguint la carrera judicial, després de llarchs anys de serveis va ésser jubilat ab honors de president de Sala. Va morir a Barcelona al any 1879, havent publicat bons treballs jurídichs, y pertenescut a significades corporacions. || —y **Codina (Joseph).** Mestre compositor y bon tocadore de guitarra, quines mellors obres van ésser publicades al any 1885. Era nadiu de Reus y va morir a Barcelona, (1805-1882).
- Brocá.** *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, part. jud. de Berga, bisb. de Solsona.
- Broçada.** *f.* Troç de sarment que al podar els ceps s'hi deixa.
- Broçada, saeta.** || *Ant.* Embestida. Arremetida.
- Broçada.** *f.* Illeta de broça y bardiga, formada als rius. **Bardonera.**
- Brocadell.** *m.* Brocadell.
- Brocal.** *m.* Bqca del pou. **Brocal.** || Ampolla pera refrescar. **Garrafa.**
- Brocalet.** *m. dim.* Vasijsilla, vasijsita.
- Brocantita.** *f.* Miner. Substancia vidriosa. **Brocantita.**
- Brocar.** *v. a.* Embestir. || **Brocar sobre.** *Loc. Ant.* Llençar el cavaller el seu cavall demunt de algú. **Arremeter el caballo; echar encima el caballo.**
- Broçar.** *v. a.* Netejar ab la broça. **Brozar.**
- Brocás.** *m.* Vi endolcit ab mel. **Hipocrás.**
- Brocat.** *m.* Teixit sumptuari de seda y fils preciosos. **Brocado.** || **Semblant al brocat.** **Glaseado.** || **Mena de garrafa.** **Vasija, cantimplora.**
- Brocatell.** *m.* Teixit de seda, cáñem y or. **Brocadillo.**
- Brocater, a.** *m. y f.* Teixidor de brocat. **Glaseador.**
- Broch.** *m.* Galito. || De cantí, porró, etc. **Pico, pitón.** || Bech pera llum d'oli, de gas, etc. **Mechero.** || Parlant de cornucopies y de solomons. **Brazo, mechero.** || Peça ahont se recull la cera als candeleros. **Arandela.** || **Ab el broch gros.** *m. adv.* A pico de jarro. || **Anársen com el broch del cantí.** *fr. Met.* Irse como una canilla ó de canilla. || **No estar per brochs.** *fr. Met.* Estar de mal talante; no estar la Magdalena para tafetanes. || **No ficarse en brochs.** *fr. Met. fam.* No meterse en dibujos ó en libros de caballerias, ó en camisas de once varas. **Hacer mangas y capirotos.**
- Broch (Joseph).** *Biog.* Mestre de francès y clergue barceloní del sigle xviii, autor al any 1771 d'un Promptuari catalá, castellá y frances.
- Brocontomia.** *f. Cir.* Operació a la traquiarteria. **Brocontomía.**

- Broçós, a. adj.** Que té broça. **Brozoso.** || Relatiu a les begudes. **Zurraposo, zurrapiento.**
- Brodador, a. m. y f.** Bordador, recamador.
- Brodadura. f.** Acció de brodar y cosa brodada. **Bordado, bordadura.** || Reixats del brodat. **Calado.** || — **de Reals.** Lo que sobreix de la tela. **Recamo, bordado al realce.** || Essent d'or o de plata. **Argenteria.**
- Brodar. v. a.** Bordar. || — **a la basta** Bordar al pasado. || — **al bastidor.** Bordar al bastidor. || — **al cordonet.** Bordar al cordoncillo. || — **a punt de cadeneta.** Bordar a cadenilla. || — **al tambor.** Bordar al tambor. || — **d'aplicació.** Bordado sobrepuerto.
- Brodat. m.** Dibuix a l'agulla, demunt d'alguna tela, cuiro o altra materia. **Bordado.**
- Brogir. v. n.** Brugir.
- Broll. m.** Borbollón.
- Brolla. f.** Maleza, matorral.
- Brollá. Geog.** Poble del Rosselló, a la vora del Tech.
- Brollador. m.** Surtidor, hervidero.
- Brollar. v. n.** Manar, brotar, bullir, salir, surgir. || *Met.* Abundar. Hervir.
- Brollat, da. p. p.** Hervido.
- Brom. m.** Malaltia de les besties.
- Borm.** || *m. Bot.* Agrám. **Bromo.**
- Broma. f.** Broma. || Núvol. **Nube.** || **Broma baixa. f.** Niebla. bruma. || *Fam.* Brugit, soroll. **Tremolina, chacota, zumba.** || *Fam.* Burla lleugera. **Chanza.** || **Fer broma. fr. Fam.** Meter bulla, chaco-tear.
- Bromaça. f. aum.** Niebla densa.
- Bromada. f.** Fer gresca. **Chanza.** || **Boirada.** || **Nuvolada.**
- Bromat. f. Quím.** Bromato.
- Bromeig. m.** Broma. Niebla.
- Bromejar. v. n.** Bromejar.
- Bromereig. m.** Espuma.
- Brometa. f. dim.** Boireta. Nebllina. || *Ter* Nuvolet. **Nubecilla** || **Gatzara. Chacota.** || **Quina brometa!** *fr. Iron.* ¡Qué gracia!
- Bromista. m. y f.** Chacotero, bromista.
- Bromo. m. Quím.** Cos líquit simple. **Bromo.**
- Bromós, a. adj.** Boirós. || Que té'l brom. **Amorado, muermoso.**
- Bromur. m. Quím.** Combinació del bromo. **Bromuro.**
- Bronceria. f.** Conjunt de peces de bronzo. **Bronceria.**
- Bronch. ca. adj.** Aspero, bronco. || *Met.* De geni aspre. **Brusco, carrasqueño.** || Dels instruments de musica. **Bronco, áspero.**
- Broncotomia. f. Cir.** Operació d'un tumor inflamatori a la respiració. **Broncotomia.**
- Brongina. f.** Enginy pera pescar. **Red mayor.**
- Bronja. f.** Pinzell. **Brocha.**
- Bronjaça. f. aum.** Brochón.
- Bronjeta. f. dim.** Brochuela.
- Bronqui. m. Anat.** Cada divisió de la traquiarteria, que mena l'aire als pulmones. **Bronquio.**
- Bronquina. f. Soroll.** || **Buscar bronquina. fr.** Buscar pende-cia.
- Bronquis. m. Anat.** Bronquios.
- Bronquitis. Med.** Inflamació dels bronquios. **Bronquitis.**
- Bronsa. f. Bot.** Bruch.
- Bronsa (Plá de la). Orog.** Entre les vessants de la riera de Taboroles y de Vallfogona, a la vora de Ripoll, prov. de Girona.
- Bronzo. m. Bronce.** || Ésser de bronzo. *fr. Met.* Esser molt fort. **Ser de bronce.** || **Fort com un bronzo. fr. Fam.** Fuerte como un ajo. || **Tindre cor de bronzo. fr. Met.** Crudel, inhumá. Tener el corazón de bronce, ser un bronce.
- Broquer. m. Ant.** Escut petit. **Broquel.**
- Broquerar. v. a. Naut.** Tirar les vergues cap a popa. **Abroquear.** || *v. r. Met.* Posarse al abrigh. **Abroquelarse.** || Cubrirse ab el broquer. **Abroquelarse.**
- Broqueret. m. dim.** Broquelillo.
- Broquetas (Francesch). Biog.** Catedrático de escriptura y doctor en teología als començos del sigle XVII. Era autor

- d'algunes obres de teologia. || — (Joan y Salvador). Germans, nadius de Caldes de Montbuy, autors d'un tractat d'aquelles aigües termals, al any 1790.
- Bròquil**. *m. Bot.* Planta d'hort. **Brécol**, **brécolera**, **brécoll**.
- Bros y Bartomeu** (Joan). *Biog.* Compositor music, nadiu de Tortosa y mort a Oviedo (1777-1856). Era un bon estilista en musica sagrada, y va ésser mestre de capella a Barcelona, León, Málaga y Oviedo.
- Brossa**. *f. Escombraries. Basura.* || *Bot. Bruch.*
- Brossa y Arnó** (Marián). *Biog.* Professor d'ensenyança, nadiu y mort a Sant Andreu de Palomar, (1831-1881). Va publicar bones obres didàctiques, entre elles un *Manual de la flatura de coló*, (1876). Va ésser arcaide d'aquell poble, ara agregat a Barcelona.
- Brossaire**. *m. Escombraire. Basurero.*
- Brost** (Joseph Maria). *Biog.* Matemàtic y escriptor professional, catedràtic de ciències exactes y autor de obres remarcables. Era nadiu de Mataró, y va morir a Murcia (1786-1844).
- Brosta**. *f. Bot. Maleza.*
- Brostar**. *v. n. Brotar, florecer, re- toñar.*
- Brostatge**. *m. Acte de brostar. Florecimiento.*
- Brot**. *m. Retoño, brote, pimpollo.* || Plansó a les arrels dels arbres. **Follón**. || Ull dels arbres. **Gramo**. || *Met.* Mica, engruna. **Poco**. || — **curt**. **Pitón**. || **Cap de brot**. *fr. Met.* Lo més escullit de la seua mena. **Flor**. || **No tindre brot de raó**. *fr.* No tener un àtomo de razón. || **Plé de brots**. **Pimpol- llado**.
- Brotàç**. *m. augment. Retoñazo, pim- pollón.*
- Brotada**. *f. Brotadura.*
- Brotám**. *m. Ramaje.*
- Brotament**. *m. Brotadura.*
- Brotar**. *v. n. Brotar, retonar, ger- minar.* || Els ceps. **Apllonar**. || **Co- mençar a brotar**. *fr. Mover.*
- Brotet**. *m. dim. Ramito, ramita.*
- Brotó**. *m. Rebrot de la col verda.*
- Brotón**. || Brot quan tan sois apunta. **Aboltón**.
- Brotonar**. *v. n. Brotar.*
- Brotonench**, *ca. adj. Brotonero.*
- Brotxa**. *f. Bronja.*
- Brou**. *m. Caldo.* || — **bufat**. Caldo de morcillas. || — **de pá**. Sub- stancia de pan. || **es brou de llen- gües**. *fr. Fam.* Es todo jarabe de pico. || **Li han donat brou de llengües**. *Expr. met. fam.* Todo se lo habla; no deja meter baza.
- Broyda**. *f. Bot.* Planta composta. **Hierba lombriguera, tanaceto.** || **Broyda femella**. *Bot.* Esper- nallach.
- Brú**. *n. p. Bruno.*
- Brú**, *na. adj. Oscuro, bruno, moreno.*
- Brú** (**Mestre**). *Biog.* Cirurgiá del segle XIII autor d'una obra lle- mosina, que's servava a Santes Creus.
- Bruch**. *m. Bot. Brezo.* || **Ho podrás embolicar ab una fulla de bruch**. *fr. Fam.* Envuélvelo en una hoja de pino.
- Bruch**. *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. d'Igualada. || — **d'abaix**. Case- riu del Bruch. || — **de dalt**. Bar- rriada del Bruch. || — **del mitj**. Caseriu del Bruch. || — **de la Plaça**. Cases del Bruch.
- Bruel**. *m. El bram del bou. Mugido.* || **Ornit. Reictó.**
- Bruelar**. *v. n. Bramar, mugir.*
- Brufalaga**. *f. Bot. Bufalaga.*
- Brúfol**, *a. adj. Pardó, nublosó.* || **Animal bru**. **Bravo.**
- Brugada** (**Adolf**). *Biog.* Escriptor contemporani y autor dra- matic. Va traduir el drama d'En Daudet, *L'artesiàna*, al català, y havia escrites altres produccions originals. Era na- diu de Barcelona y va morirhi al any 1908.
- Brugarol**. *Geog.* Caseria del ter- me de Palafrugell, prov. de Girona.

Brugat (Port de). *Geog.* Pas del Pirineu a la ratlla de França, a tramontana de la prov. de Lleida.

Brugent. *adj.* Ruidoso.

Brugent (Riu). *Hidrog.* Riuet de la prov. de Tarragona, que neix a tramontana de La Mussara, y desaigua a la vora de La Riba. || Riuet de la prov. de Girona que prop del Pasteral, té son aiguabarreig ab el Ter.

Brugidós, *a. adj.* Ruidoso.

Brugidosament. *adv.* Ruidosament.

Brugir. *v. n.* Zumbar.

Brugit. *m.* Ruido, rumor. || De l'aigua o dels arbres. Murmurio. || **Fer brugit.** *f.* Zumbar.

Brugué (El). *Geog.* Caseriu del terme de Vilanova de Sau.

Bruguera. *f.* Brezal.

Bruguera (Joan Brú). *Biog.* Mestre de l'escola de cechs a Barcelona, y autor de l'obra publicada al any 1840, *Modo de leer por medio de puntos, etc.* || — (**Mateu**). Historiari catalá, nadiu de Mataró y mort a Barcelona (1820-1882). Era prebere y proto notari apostólic al any 1862. Académich de la de Bones Lletres de Barcelona, y autor de remarcables treballs, entr'ells la historia del siti de Barcelona al 1714, de la ordre del Temple, y de la bandera de Santa Eularia. || — (**Nofre**).

Metge barceloní del sigle xvi, que va escriure un lluminós treball descriptiu de la pesta de Barcelona al any 1562, ab apreciacionssintomátiques, de major relleu més de notar, essent aquell contagi, el que per tercera vegada, s'havia presentat a Europa. || — (**Romeu**). Relligió dominich, que als temps d'En Jaume II, va intervenir al procés format contra els templers. Era autor de cartes endreçades al any 1307, denunciant als esmentats cavallers. || — y **Codina (Bonaventura)**. Musich compositor na-

diu de Canet de Mar, y mort a Tarragona (1795-1876). Era mestre de capella de la Catedral tarragonina. || — y **Moreras Joan (Baptista)**. Remarcable musich de la segona meitat del sigle xviii. Va publicar al any 1766, un tractat de la clau de modulació, donant lloch a una discussió entre'ls mestres del seu temps. || — y **Ribas (Jaume)**. Metge barceloní (1808-1870), autor de bons treballs professionals, llegits alguns a l'Academia de Medicina y Cirurgia. Era especialista en el tractament de malalties de la boca.

Bruguera. *Geog.* Caseriu del terme de Ribes, prov. de Girona. || Veïnat del terme de Rabós, prov. de Girona. || (**La**). Caseriu de Vilademuls, prov. de Girona.

Brugueroles. *Geog.* Veïnat de Mieres, prov. de Girona.

Brugués. *Geog.* Capella y caseriu del terme de Gavá.

Bruit. *m. Ter.* Ruido.

Bruixa. *f.* Bruja, hechicera. || *Fig.* Dona espellifada. Bruja. || **Fer córrer la bruixa.** *fr.* Enganyar. Sonsacar. || ¡Fora bruixes del rotlló! *Expr.* ¡Fuera diablos del corro! || Semblar una bruixa. *fr.* Met. Mal endreçada. Parecer una bruja.

Bruixeria. *f.* Brujería, hechicería. || *Met.* Jochs de mans. Brujerías.

Bruixes (Esmot de les). *Orog.* Lloch de la carena del Tibidabo a Vallvidrera.

Bruixeta. *f. dim.* Brujita.

Bruixó. *m. Ter.* Granizo.

Bruixot. *m.* Home que vulgarment s'assegura que té pacte ab el dimoni. Brujo, zángano. || *Ornit.* Mena d'ánech. Brujote.

Bruixula. *f.* *Naut.* Agulla de navegar. Brújula, aguja de marcar.

Brull (San Martin de). *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, bisb. y part. jud. de Vich.

Brulla. *Geog.* Poble de la Catalunya francesa, que ara pertany al depart. dels Pirineus Orientals.

Brumera. *f.* Escuma dels líquids. Espuma. || La que per la boca treuen persones y besties. Espumajo, espumarajo. || La que fa el mar. Adarce. || **Plé de brumera.** *fr.* Espumoso, espumajoso. || *Met.* Treure brumera per la boca. *fr.* Estar irritat. Echar espumarajos de rabia.

Brumidor. *m. Ter.* Bramadera.

Brun (Joseph). *Biog.* Metge barceloní remarcable que al concurs de la Acadèmia de Medicina de Barcelona, va obtenir al any 1853 el premi Salvá, per la seua topografia higiènica de la ciutat.

Brunells (Joan). *Biog.* Compositor y mestre de capella de Sant Joan de les Abadesses. Era nadiu d'aquella població, y va morirhi al any 1854.

Brunet, a. *adj.* Negre clar. Brunete. || *Ter.* Bolet menjivol. Hongo.

Brunet (Antoni). *Biog.* Arxiver del Ajuntament de Barcelona, desde l'any 1828, fins a la seua mort al any 1867. Al seu bon zel, va deures que's salvessin valiosos cabals per la història, aixís als temps de les revoltes esdevingudes a la ciutat, com quan la supressió dels gremis. Era home erudit y havia aplegat notícies força interessants, mes la seua modestia va privarlo de publicar molts dels seus treballs. || — **y Bellet (Joseph).** Escriptor de valú, arqueòlech y historialre, nadiu de Barcelona y mort a la meteixa ciutat (1818-1905). Va colobarar a les més qualificades publicacions, y va donar a la estampa nombroses obres, de quines calen esmentar les següents: *El joch de naips, La gorra catalana. Erros històrics, ¿Perque's diu llengua d'oc?* etz.

Brunet (El). *Geog.* Caseriu del

terme de Guardiola, prov. de Barcelona.

Brunezir. *v. n. Ant.* Enfosquirse el cel. Encapotarse, cerrarse el cielo.

Bruniquer (Esteve Gilabert). *Biog.* Notari públich de Barcelona desde 1591 a 1641, representant del Consell de Cent a Roma durant dos anys, y empleat al casal del municipi de Barcelona per llarch espai de temps. De les notes aplegades, va escriure els volums in foli, servats al arxiu de la ciutat, ab el títol de *Rúbrica de Bruniquer*, obra molt curiosa, de quina s'es publicada la part coneguda ab el nom de *Relació sumaria*.

Brunyidissim, a. *adj. sup.* Bruñidísimo.

Brunyidor, a. m. Bruñidor. || Eina pera brunyir. Bruñidor. || Pera afilar les eines de fuster y pentiner. Afillon. || Pera brunyir l'or y la plata. Grata.

Brunyidora. f. Fusta pera brunyir la cera. Bruñidera.

Brunyiment. m. Acció de brunyir. Bruñimiento.

Brunyir. v. a. Bruñir, lustrar. || Parlant de metalls. Gratar. || *Met.* Hermosejar la cara. Bruñir.

Brunyol. m. Buñuelo. || *Ter. Bot.* Lliri blau.

Brunyola. Geog. Poble de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Santa Coloma de Farnés.

Brunzent, a. p. a. Que zumba, zumbanta.

Brunzidor, a. adj. Zumbidor.

Brunzinar. v. n. Zumar.

Brunzir. v. n. Brunzinar.

Brunzit. m. Zumbido.

Bruquetá, na. adj. Nadiu o pertanyent al Bruch, prov. de Barcelona.

Brusa. f. Peça de vestir. Blusa. || Raspall pera netejar cavalls. Bruza.

Brusar. v. a. Ant. Quemar.

Brusca. f. Tronquet. Astilla, pallillo. || Broça al ull. Mota. || La de caçar ab vesch. Vareta.

- Bruscament.** *adv. m.* Rudamente.
 || Ab precipitació. Precipitadament.
- Bruscaria.** *f.* Dureza de genio, asperesa.
- Brusch, ca.** *adj.* Brusco, hosco, fosco.
- Brusentat, da.** *adj.* Hirviente.
- Brusi y Ferrer (Antoni).** *Biog.* Periodista, director del *Diario de Barcelona* durant vintivuit anys, editor de les obres d'En Balmes, y un dels homens, que a son temps, van promoure l'avencé de sa ciutat nadiva (1815-1878). || — y **Mataró (Antoni M.^a).** Advocat y periodista barceloni (1846-1887). Va ésser redactor del *Diario de Barcelona*, y home de molta ilustració. || — y **Mirabent (Antoni).** Llibreter y relligador barceloni (1779-1821). Va adquirir la propietat del *Diario de Barcelona*, al poch temps de començar la seua publicació, donant molt impuls a les arts tipogràfiques de sa ciutat nadiva. Al any 1820 va introduir la litografia a Espanya.
- Brusidor.** *m.* Eina de vidrier. **Brugidor, crugidor.**
- Brusir.** *v. a.* Operació d'igualar el vidre. **Brugir.**
- Brussa.** *f.* Brusa. Bruza.
- Brussar.** *v. a.* Bruzar.
- Brut, a.** *adj.* Sucio. || Parlant del pés. **Bruto.** || *Met.* Ignorant. **Bruto.** || **Anar brut l'assumpt.** *fr. Met.* Andar ó ir mal. || **En brut.** *m. adv.* Sense pulir. **En brut.** || Sense rebaixar les tares. **En brut.** || **Paraules brutes.** *fr.* Mots indecorosos. Palabras torpes, sucias. || **Tindre'ls bruts.** *fr. Met.* No estar para cuentos.
- Brutal.** *adj.* Semblant als irracionals. Bestial, brutal, irracional.
- Brutalitat.** *f.* Impuresa. Brutalitat, obscenitat. || **Brutesa.** Suciedad. || **Rudeses.** Bestialidad.
- Brutalment.** *adv. m.* Brutalment, bestialment. || Ab impudeça. Impudicament, obscenament, torpement.
- Brutament.** *adv. m.* **Brutament**
- Brutesa.** *f.* **Bruticia.**
- Brutet.** *m. dim.* Cochinito.
- Bruticia.** *f.* Suciedad, basura. || Porqueria de la roba, produida pel refrech de la carn. **Grasa.** || La que ix de les coses netejades. **Limpladura.**
- Brutissimament.** *adv. m. sup.* **Brutisimamente.**
- Brutónica.** *f. Bot.* Herba medicinal. **Bretónica.**
- Bruzaneda.** *f. Ter.* Pedregada. **Pedrisco.**
- Bruzó.** *m. Ter.* Pedra calamarsa. **Piedra.**
- Bua.** *f.* Excrement del bestiar bovi. **Boñiga de vaca.** || Tumor ab materia. **Bua.**
- Buá (El).** *Geog.* Caseriu de Castellar, prov. de Barcelona.
- Bubaté (El).** *Geog.* Caseriu del terme de Ger, prov. de Girona.
- Bubó.** *m.* Tumor ab posterna. Tumor en certes glándules. **Bubón.**
- Buç.** *m.* L'home que baixa al fons del mar, pera pescar o cercar alguna cosa. **Escafander.** **Buzo.**
- Bucal.** *adj.* Relatiu a la boca. **Bucal.**
- Búcar.** *m.* Vas pera flors. **Búcaro.**
- Bucelles.** *f.* Eina d'argenter. **Bucelas.**
- Buch.** *m.* Pera abelles. **Colmena.** || Embarcació. **Buque.** || Parament d'una casa. **Ajuar.** || *Fam.* **Ventre.** **Baul, buche,** arca del pan. || Cos que forma part d'algun moble. **Buch de dalt, de baix.** || **Buch de riu.** **Madre.** || **Omplir el buch.** *fr. Met. fam.* Menjar molt. **Henchir, llenar el buche, llenar el baul.** || **Treure del buch.** *fr. Fam.* Sacar del buche.
- Buch (Vall del).** *Geog.* A mitjorn de Baget, prov. de Girona.
- Buchs (Coll dels).** *Grog.* Collada de la prov. de Girona entre les rieres de Salarza y de la Vall del Buch.
- Bucle.** *m.* Caragol de cabells al pentinat. **Bucle, rizo.**
- Buço.** *m.* **Buzón.**

Bucòlica. *f. Post.* Diàlech pastoril. Bucòlica. || *Fam.* Menjar. Bucòlica.

Bucòlich, ca. *adj.* Relatiu a la egloga. Bucòlico.

Buda. *Geog.* Illa de les goles del Ebre.

Budell. *m.* Intestino, tripa. || **Grunyir** o roncar els budells. *Loc.* Zurrir.

Budeller. *m.* Qui ven budells. Tripero.

Budellera (La). *Geog.* Caseriu de Vallvidrera, terme de Sarrià (Barcelona).

Budelleres. *f.* Tripas, bandullo.

Budellet. *m. dim.* Intestinito.

Buderol. *m. Ter.* Caganiu.

Buet (Port de). *Orog.* Pas del Pirineu a tramontana de la Vallferrera, prov. de Lleida.

Buf. *m.* Acció de bufar. Soplo. || Ressó. Retumbo.

Bufa. *f.* Vejiga. || Boces que fa la roba. Buche, fuelle. || *Interjec. admir.* ¡Sopla! ¡Mosca! || **Cop de bufa.** *Excl.* Vejigazo. || *Fam.* Bofetada. || **Bufa-forats.** Insecte. Abejorrón, abejorro.

Bufada. *f.* Buf. Soplo. || Cop de vent sobtat. Ráfaga, bocanada de viento. || *Met.* Acció feta sense pensar. Pasavolante. || **Esser una bufada de vent.** *fr. Met.* Ser nube de verano.

Bufadeta. *f. dim.* Soplillo.

Bufador, a. *m. y f.* Soplador. || Lo que encén alguna cosa. Soplador. || *m.* Forats de quins seguidament ix vent. Sopladero. || *Art. y of.* Canonets de llautó o de canya, pera soldadores, o netejar de pols certes coses. Soplador.

Bufafochs. *m.* Ventafochs. Cenicienta. || *Met.* Cuinera.

Bufaganya (Serra de). *Orog.* Serralada al confí de les provs. de Barcelona y Tarragona, entre's partits de Montblanch y d'Igualada.

Búfal. *m.* Bou selvatge. Búfalo.

Bufalaga. *f. Bot.* Planta. Pase-rina, tinetoria.

Bufali, na. *adj.* Relatiu al búfal. Bufalino.

Bufanagues. *f. Bot.* Zanahoria.

Bufanda. *f.* Bufanda.

Bufar. *v. n.* L'acció de bufar les persones o'l vent. Soplar. || Les besties. Bufar, resoplar. || Al joch de dames fer perdre la peça. Soplar. || Fer el guapo. Blasonar del arnés, echar plantas. || **Bufar a algú al ull.** *fr. Met.* Disputarli alguna cosa. Envidiar || **Bufar a l'orella.** *fr. Met.* Portar noves. Chismear, soplar. || **Bufar el pebre.** *fr. Met.* Tener la tez morena. || **Bufar la dama.** *fr. Met.* Lograr una cosa. Guindar. || **Bufar y fer ampolles.** *fr. Met.* Sacar pajas de una albarda; echar guindas á la tarasca. || **¿Penses que no hi ha més que bufar y fer ampolles?** *Ref.* ¿A la primera azodonada, queréis sacar el agua?

Bufarse. *v. r.* Les parets o pintures per la humitat. Revenirse.

Bufarut. *m. Ter.* Ratxa de vent. Remolino, bocanada de viento.

Bufassa. *f. Bot.* Cardiga.

Bufat, da. *p. p.* Soplado. || Parlant dels materials de parets y embans. *adj.* Escalfado.

Bufatals (Coll de). *Orog.* Al Bergadá, entre la Baga Negra y la serra del Catllar.

Bufavents (Plá de). *Orog.* A mitjorn de Vallfogona, prov. de Girona.

Bufaya. *f.* Pompa. Boato.

Bufet. *m.* Efecte de bufar. Soplo, bufido. || Despaig, moble. Bufete. || Despaig d'advocat. Bufete. || Sala pera servir un refresch, berenar, etc. Bufet.

Bufeta. *f.* Vejiga. || **Bufeta de gos.** *f. Bot.* Planta. Alquequenje, vejiga de perro.

Bufetes. *f. Bot.* Bufeta de gos.

Bufo, a. *m. y f.* Graciós d'ópera. Bufo. || Opereta graciosa. Bufo.

Bufó. *m.* Graciós que al període mitjeval, tenia per ofici a les corts, fer riure. Bufón. || *f.* Ratbuf. Rata ó ratón de agua. || *adj.*

- Mono, lino.** || Fer el bufó. *fr.* Fer gestos. Hacer el mono.
- Bufonada.** *f.* Truhaneria, fanfarronada. || Ostentació. Pavonada.
- Bufoneria.** *f.* Bufonada.
- Bufonesa.** *f.* Moneria.
- Bugada.** *f.* Bogada, colada. || A cada bugada, se pert un llansol. *fr.* Salir de Málaga para ir a Malagón. || Amor de gendre bugada sense cendre. *Ref.* Amor de yerno, sol de invierno. || Fer bugada. *Fam.* Confesarse. || *Fam.* Orinarsse les criatures. Mearse. || Passar bugada. *fr.* Colar la ropa.
- Bugadejar.** *v. a.* La roba. Colar la ropa. || Fer madeixes de fil. Empuchar.
- Bugader.** *m. Ter.* Qui fa bugades. Lavadero, cendrer, cossi, cubell.
- Bugadera.** *f.* Lavandera.
- Bugadó.** *m. dim.* Coladita.
- Bugander.** *m.* Cernadero.
- Buganter.** *m.* Bugander.
- Bugia.** *f.* Candela de cera blanca. Bujía. || *Ant.* Mona.
- Bugiot.** *m. Ant.* Mico. Mono.
- Bugir.** *v. n.* Mover la noria el caballo ó mulo, sacando el agua para regar. || *v. a.* Preparar una fusta. Calar. || *Naut.* Donar la darrera mà del calafateig. Bugir.
- Buglosa.** *f. Bot.* Llengua de bou.
- Bugonar.** *v. a. Ter.* Fer fressa les abelles. Zumar.
- Bugót.** *m. Ter.* Agraz.
- Buhidor (Cim).** *Orog.* A la carena de montanyes d'Andorra.
- Buidar.** *v. a.* Desembrassar. Vaciar. || Enmotllar. Vaciar. || Treure aigua d'algun lloch. Agotar. || Llençar lo que hi ha dintre d'algun vas, etc. Verter, vaciar. || *Buidarho tot. fr.* Dir tot lo que un sab. Echar, vaciarse.
- Buidor.** *f.* Vaciedad, vacío.
- Buiga.** *f.* Terra treballada y sembrada per primera volta. Arrompido, artiga, raza. || Treure buiga. Panificar.
- Buina.** *f.* Excrement del bestiar boví. Boñiga de vaca.
- Buirá.** *Geog.* Caseriu del terme de Batlliu de Sas, prov. de Lleida.
- Buirá y Latorre.** *Geog.* Poble del bisbat de Lleida, prov. de Ossa, part. jud. de Benabarre.
- Buirach.** *m.* Estuig pera guardar les fletxes. Aljaba, carcaj. || Coinxinet pera clavar les agulles. Acerico.
- Búit, da.** *adj.* Vacío, hueco, huero. || Anar de buit. *fr.* Carruatge o bestia sense càrrega. Ir de vacío. || Una buida. *fr. Naut.* Interval de les onades. Una vacía.
- Buitre.** *m. Ornit.* Voltor. Au de presa, que's nodreix de carn morta, en estat putrefacte. Buitre.
- Buixalleu.** *Geog.* Vegis Sant Fel·liu de Buixalleu.
- Buixarola.** *f. Bot.* Mata ericàcea. Gayuba.
- Buixedo (Barranch de).** *Hidrog.* Afluent del Noguera de Ter.
- Buixet (Puig de).** *Orog.* Puig de la prov. de Lleida, a tramontana de la serra de Campirmé.
- Buixeta.** *f.* Gavinetada usada pels assaonadors y els blanquers. Estira.
- Bujol.** *m.* Cubeto, cubeta.
- Bujola.** *f.* Cubell petit de fusta. Cubeto.
- Buldú (Ramón).** *Biog.* Comissari provincial dels franciscans. Va neixer a Cervera, morint a Barcelona (1815-1889). Era escriptor dogmàtic y va dirigir la *Revista Franciscana*. Havía sigut catedràtic de filosofia a Ràvena, y de teologia a Parma.
- Bules d'Amunt.** *Geog.* Poble de la Catalunya francesa, al bisbat de Perpinyà.
- Bulte.** *m.* Volum. Bulto. || Imatge d'esculptura. Bulto. || Cos que no pot distingirse per manca de llum. Bulto. || Infior d'un tumor. Bulto. || **A bulte.** *m. adv.* Sense examinar la cosa. **A bulto.** || Sense comptar, pesar ni mesurar. **A ojo,** de montón en

montón. || **Esser de bulte.** *fr.* Ser de bulito.
Bultet. *m. dim.* Bulte petit. **Bultillo, bultico.**
Eulú. *Geog.* Vegis Voló.
Bull. *m.* Ebullición, hervor. || Soroll de les aigües del mar, semblant al de les que bullen. **Hervor.** || Moviment agitat del tint a la caldera. **Bullón.** || **Arrencar el bull.** *fr.* Alzar ó levantar el hervor. || **Bull de la joventut.** *Met. fam.* Efervescencia, hervor de la sangre. || **Faltarli un bull.** Estar guillado. || **Fer donar un bull.** *fr.* Herventar.
Bulla. *f.* Soroll, gatzara. **Bulla, algazara, chacota.** || Alegria. **Chacota, bulla.** || Baralles sorollosos. **Bolina.** || **Fer bulla.** *fr.* Chancearse, burlarse, chacotear. || **Moure alguna bulla.** *fr.* Moure raons. Levantar ó mover una cantera ó polvareda. || **Moure bulla.** *fr.* Meter bulla. || **Pendre per bulla,** o per cosa de bulla. *fr. Fam.* Echar á chacota, meter á bulla. || **Per o de bulla.** *m. adv.* Por juego ó por modo de juego; de chanza, de burlas.
Bullanga. *f.* Alborot, motí. **Alborot, motin, bullanga.**
Bullanguer, *a. m. y f.* Qui mou motins. **Bullanguero, vocinglero.**
Bullent, *a. p. a. y adj.* Hirviente.
Bullici. *m.* Bullicio.
Bullició, *a. adj.* Bullicioso.
Bullidó. *Geog.* Caseriu de Barbens, prov. de Lleida.
Bullidor. *m.* Xuclador. **Tragadero, remolino de agua.**
Bullidor de Sant Esteve. *Hidrog.* Dèu que brolla del Bastareny.
Bullidors. *Hidrol.* Dèu que ja els romans conegueren a les termes de Caldes de Malavella.
Bulliment. *m.* Hervor ebullición.
Bullir. *v. n.* Bullir, hervir. || Els raïms o el vi a les bótes o als cups. **Cocer, fermentar.** || **Liquits en general.** **Cocer.** || *v. a.* Els ous. **Escalfar los huevos.** || **Agitarse el mar.** **Hervir.** || *Met.* Mou-

rers la gent. **Hormiguear.** || **Bullir la sanch.** *fr.* Hervir la sangre. || **Bullir la vianda.** *fr.* Cocer. || **Bullir a pel cap.** *fr. Fam.* Hervir en la cabeza, ó dar vueltes por la cabeza. || **Fer bullir l'entenment.** *fr.* Abrumar, sacar de quicio. || **La sanch, sense foch bull.** *Ref.* La sangre sin fuego hierve.
Bullit, *da. p. p.* Hervido. || **Carn d'olla.** *m.* Cocido. || **Parlant de ous.** *adj.* Escalfado.
Bullón. *f.* Beguda. **Caldo de la reina.**
Bumbrim. *m.* Susurro, murmullo.
Buna. *f.* Só baix del sach de gemechs. **Roncón.**
Bunió. *f.* Zumbido. || Soroll de les orelles. **Zurrió.**
Bunyol. *m.* Buñuelo. || El de farina, ous y mel. **Pestiño.** || Cosa malfeta. **Buñuelo.**
Bunyolat, *da. adj.* En forma de bunyol. **Abuñelado.**
Bunyoler, *a. m. y f.* Buñolero.
Bunyoleria. *f.* Buñoleria.
Buós, *a. m. y f.* Qui té bues. **Buboso bubático.**
Burá. *Geog.* Caseriu del terme de Navés, prov. de Lleida.
Burat. *m.* Teixit de llana o seda. **Burato.**
Burati. *m. dim.* Buratillo.
Burch. *m.* Poble, arrabal, caseriu. **Lugar, aldea, pueblo, burgo.**
Burchs (Serra de). *Orog.* Serrada quin cimall més alt té 2631 metres, a la vora del riu Noguera del Tor.
Burdeta (La). *Geog.* Caseriu del terme de Vulpellach, prov. de Girona.
Burell. *m.* Buriel.
Bureng. *m. Art. y of.* Enformador.
Burgá (Montanya del). *Orog.* A tramontana del plá del meteixin nom (Tarragona).
Burgat (El). *Geog.* Caseriu del terme de Reus.
Burgés, *a. adj.* Burgués. || Nom antich que's apropiava als hiendats o ciutadans. **Burgués.** || **Amo del establiment ahont se travalla.** **Burgués.** || *Met. ter.*

- Qui vol viure sense treballar.
Burgués. || Tindre l'ofici del burgés; menjar, beure y no fer res. *fr.* Vagamundear.
- Burgesament.** *adv. m.* D'una manera burgesa. **Burgesamento.**
- Burgesia.** *f.* Burguesia.
- Burgia (fer).** *fr.* Esbombar. Propalar.
- Burgir.** *v. a.* Propalar, hacer plattillo.
- Burgit.** *m.* Brugit.
- Burgó.** *Geog.* Caseriu del terme de Unarre, prov. de Lleida.
- Burgonyá.** *Geog.* Caseriu del terme de Unarre, prov. de Lleida.
- Burgués (Antoni).** *Biog.* Abat del monastir de Montserrat, que va despenyar dues vegades aquell càrrech, al any 1764 y al 1769. || — (Francesch). Abat de Montserrat al any 1810. A son temps va ésser fortificat el monastir per les tropes espanyoles, y amparantse d'ell, els francesos, la comunitat de monjos hagué d'abandonarlo, enduhentsen la tradicional imatge.
- Burguesa.** *Geog.* Caseriu del terme de Sant Bartomeu del Grau. || — Barriada del terme de Viladecans.
- Burguet.** *Geog.* Caseriu del terme de Vilallonga, prov. de Tarragona. || — Veïnat de Sentrada, prov. de Lleida.
- Burí.** *m.* Eina de gravador. **Burll.**
- Buriás.** *m.* *Ter.* Verga.
- Burilada.** *f.* Cop de burí. **Burilada.**
- Burilador.** *m.* Burilador.
- Burilar.** *v. a.* Gravar ab el burí. **Burilar.**
- Burina.** *f.* Bulla.
- Burinar.** *v. n.* Furgar la terra els animals. Hozar.
- Burineig.** *m.* *Ter.* Llovizna.
- Burinejar.** *v. n.* *Ter.* Ploviscar.
- Burinot.** *m.* *Entom.* Insecte. Abejorron, abejorro. || Abella borda. Abejón, zángano. || *Met.* Home massa sofer. Borricon. || De poca formalitat. Botarate. || Joch de bofetades. Abejón.
- Burja.** *f.* *Ter.* Agulla de rellotge, minutera. Saeta.
- Burjar.** *v. a.* Hurgar, hurgonear.
- Burla.** *f.* Burla. || Engany, xasco. **Burla.** || Rondalla. Consejo. || Burla ab dany, no fa l'any. *Ref.* Burla con daño, no cumple el año. || De burles. *m.* *adv.* En broma. De burlias, de burilitas. || Deixa la burla, quan més te agradi. *Ref.* A la burla dejaría cuando más agrada. || Eszer la burla. *fr.* Ser el hazmerreir. || Fora burles. *Expr.* De veras. || Les burlesse tornen a veres. *fr. y adag.* A las burlias así vé á ellas, que no te salgan á veras. || Les burles son com les professons, que tornen d'allá de ahont surten. *fr.* Donde las dan, las toman. || No hi ha pitjor burla, que la verdadera. *Ref.* No hay peor burla que la verdadera. || Per burla. *m.* *adv.* Escarnidamente. || Tindre males burles. *fr.* Tener malas burlias; no consentir cosquillas.
- Burlar.** *v. a.* Burlar. || Enganyar, despreciar. **Burlar.** || Xasquejar. Zumar, chasquear, burlar. || Tot burlant, burlant. *Loc. fam.* Burla, burlando.
- Burlarse.** *v. r.* Mofarse, burlarse. || Escarnir. Escarnecer, burlarse. || Abans no't burlis d'algú, mira bé qui ets tu. *Ref.* Reprende vicios ajenos, quien está lleno de ellos; todos somos hijos de Adán; dése una vuelta á la redonda. || Burlarse del mort y de qui'l vetlla o de la professó. *fr. Met.* Tañe el esquilon y duermen los toros al zon. || No't burlis dels meus dols, que quan els meus serán vells, els teus serán nous. *Ref.* Hoy para mí mañana para tí; no te alegres de mi duelo, que cuando el mio será viejo, el tuyo será nuevo.
- Burlat.** *da. p. p.* Burlado.
- Burlescament.** *adv. m.* Burlescamente.
- Burlesch.** *ca. adj.* Estil jocós, o festiu. Jocosó, burlesco, festivo.
- Burleta.** *adj.* Burlón.

Burló. *adj.* **Burleta.**
Burlet. *m.* Qui és objecte de bur-la. Hazmerrelr.
Burniu. *m.* Pot de pisa o de llau-na pera el color. Frasco.
Burocràtic, *ca.* *adj.* Relatiu a les oficines del Estat. Burocrà-tico.
Burot. *m.* Guarda ó vigilante de con-sumos.
Burra. *f.* Femella del burro. As-na, hurra, borrica. || Dona presu-mida, ignorant y sense ins-trucció. Burra. || Substancia greixosa de la llet. Manteca. || A la burra qu'está prenyada, fesla anar ben carregada. *Ref.* A la borrica arrodillada, do-blarle la carga. || **Burra de Ba-laam.** Burra de Balaam.
Burrada. *f.* Colla de burros. Bur-rada. || Necetat. Burrada. || Joch de cartes. Burrada, renun-cio. || **Fer burrada.** *fr.* Renun-ciar.
¡Burrangu! *Interj.* ¡Cáspital ¡Ca-ramba! ¡Zape!
Burrás. *m.* *am.* Borricón, borricote.
Burre. *f.* Manteca.
Burret, *a.* *m.* *dim.* Borriquillo.
Burriach. *Geog.* Castell enrunat, demunt d'Argentona, prov. de Barcelona.
Burriana. *Geog.* Vila del bisb. de Tortosa. prov. de Castelló, part. jud. de Nules.
Burricada. *f.* **Burrada.**
Burricol. *adj.* Cosa relativa al ase. Borricol, jumentil.
Burricolment. *m.* *adv.* De mane-ra tonta. Tontamente. || Montat a cavall d'un burro. Asnalmen-te, pollinamente.
Burricám. *m.* Burrada.
Burriol. *Geog.* Arrabal de Seri-nyá, prov. de Girona.
Burriquet, *a.* *m.* *y f.* *dim.* Borri-quillo, borriquito.
Burro. *m.* *y f.* Burro, asno. || **Eugas-ser.** *m.* Garañón. || **Moble pera escalfar el llit.** Tumbilla. || *Íc-tól.* Cert peix. Pez del diablo. || *Naut.* Caps de corda que ser-veixen pera manejar la verga mitjana. Burro. || Roda de fusta

dentada al torn de seda. Burro.
 || Joch de cartes. Burro. || **Bur-ro carregat de lletres.** *Loc.* *fam.* Borricó cargado de letras. || **Burro de cap a pens.** *Loc.* Molt tonto. Tonto de capirote, ó de cuatro suelas. || **Burro de oñia o de tragi,** o guixer. Borricón. || **Burro magre,** carrega-t de nafres, o de mosques. *Adag.* El perro flaco todo es pul-gas. || **Brams de burro no arri-ben al cel.** Oración de perro no llega al cielo. || **El burro del traginer sempre va devant.** *Expr. fam.* El ruín delante; el burro delante para que no se es-pante. || **El burro y l'ignorant,** son fills de cosins germans. *Ref.* El rústico y el borricó, na-cieron de un mismo parto. || **Es com els burros d'Urgell,** que en veient la càrrega ja suen. *Ref.* El ruín buey holgando se descuerna: el perro de Juan Denteja, que antes que le den se queja; es de casta de Pedro Tierno, que se descotilla durmiendo. || **Troc de burro.** *Expr. fam. met.* Rocin, tontazo, ignorantón.
Burxa. *f.* Baqueta, pincho, aguja.
Burxada. *f.* Cop de burxa. Ba-quetazo, pinchazo.
Burxar. *v. a.* Hurgar, hurgonear.
Burxat, *da.* *p. p.* Pinchado.
Burxeta. *f.* *dim.* Agujita.
Burxó. *m.* **Burxa.**
Burxonet. *m.* *dim.* Agujita. || *m.* *Bot.* Planta. Maravilla.
Bus. *m.* *Ter.* Boj.
Busa (Gabriel). *Biog.* Frare do-minich, barceloní, autor del primer vocabulari catalá, lla-tí, y llatí-catalá, estampat. Va publicarse a Barcelona al any 1507.
Busa. *Geog.* Caseriu del distr. mun. de Navés, prov. de Lleida. || (**Serres de).** *Orog.* Al ter-me del predit caseriu.
Busanya. *Geog.* Caseriu del ter-me de Moyá, prov. de Barce-lona.
Busaroca. *f.* *Ornit.* Milano.
Busca. *f.* Bastonet pera senyalar

- les lletres. **Punero**. || **Busca fresses**. *fr. Fam.* Pendenciero. || **En busca**. *m. adv.* En demanda.
- Buscagatosos**. *m.* Vago, holgazán.
- Buscalavida**. *m.* Buscavidas.
- Buscall**. *Geog.* Poblet de Catalunya francesa, al terme de Les Angles.
- Buscar**. *v. a.* Buscar. || **Buscar el fill**, o el fill del tonto. Quedarse á la espiga. || **Qui busca, troba**. *Ref.* Quien busca, halla. || **Buscar o moure racons**. Armar ruido, buscar bronquina. || **Buscar ronya al cove**. *m. verb.* Buscar tres pies al gato, y tiene cuatro. || **Buscar una agulla en un paller**. Quitar cruces de un pajar, buscar el gato en el garbanzal, buscar una aguja en un pajar.
- Buscarla**. *f. Ornít.* Espanta caçadors.
- Buscarós**. *Geog.* Caseriu del terme de Capmany, prov. de Girona. || Veïnat de Serinyá, prov. de Girona. || Caseriu de La Estrada, (Girona).
- Buscarraóns**. *m.* Buscarruidos, pendenciero, quimerista. || *Vulg.* Joch de cartes. Baraja.
- Buscí**. *f. Nàut. ant.* Nau de rems.
- Buscia, buscio**. || Embarcació petita, usada pera la pesca. Bote.
- Buseu**. *Geog.* Caseriu del terme de Badent, prov. de Lleida.
- Busquet (El)**. *Geog.* Caseriu del terme de Sant Bartomeu del Grau.
- Busqueta**. *f. Ter. Ornít.* Reietó, tajareta, mosqueta. || — **Rosinyolena**. Curruca, charladora.
- Busquets (August)**. *Biog.* Actor catalá, que havia treballat als teatres dels Camps y Espanyol ab acert, abans de 1880. Va morir jove. || — **(Jaume)**. Filòsof que al any 1588, va escriure respecte a les obres aristotélicas. || — **(Joan)**. Remarcable juríconsult barceloní, mort al any 1871. || — **(Joan)**. Autor del segle XVII, que va escriu
- re una genealogia dels duchs de Cardona. || — **Matoses (Jascint)**. Doctor en teologia y cronista que vivia al segle XVII, y va escriure la obra «Grandeses de la casa de Rocaberti». || — **y Fontanals (Eusebi)**. Escriptor y periodista barceloní. Era redactor del *Diario de Barcelona*, havent ab aquesta qualitat assistit a les operacions de la darrera lluita civil. Va morir al any 1877. || — **y Oliva (Modest)**. Escriptor nadiu de Reus y mort molt jove a Barcelona, que va conrear la poesia dramática. || — **y Torroja (Marsal)**. Escriptor que va col·laborar en calificades publicacions, y va traduir nombroses obres literaries y històriques, del francès y del anglés. Era també, autor dramàtic, y va neixer a Reus, morint a Barcelona, (1832-1878). || — **y Torroja (Modest)**. Germà del anterior, nadiu de Reus, y com ell escriptor y traductor.
- Bussal**. *m. Ter.* Badoch.
- Busso**. *m.* Arma antiga. Busaco.
- Bussó**. *m.* Forat pera depositar les cartes a la caixaeta. Buzón.
- Bussoga**. *f.* Chichón.
- Bust**. *m.* Busto. || — **Geminat**. *Esculp.* De dues cares. Busto de dos caras.
- Bustia**. *f.* Caixaeta pera l'almoïna. Caja, cepillo.
- Busutil (Frederich)**. *Biog.* Actor còmic que havia fruit molts aplaudiments als anys de 1870 1890, en les mellors produccions de l'època, al Tívoli vell, a Novetats y al Espanyol.
- Butifarra**. *f.* Morcilla. || **Butifarres de servir**. *Ter.* Morcillas. || **Fer butifarres de la sanch d'algú**. *fr.* Lavarse las manos en la sangre de alguno.
- Butifarró**. *m.* Morcillita.
- Butigoy**. *m. Ter.* Mesura pera el vi. Porrón.
- Butinfies**. *m. Ter.* Mofletudo.
- Butiñá (Francesch)**. *Biog.* Escriptor religiós, autor de al-

- gunes obres pietoses en catalá, fundador de la institució de germanes Josefines. Era nadiu de Banyoles, y va morir a Barcelona al any 1900.
- Butiol.** *Ter. náut.* Pal de la barca. Palo delantero.
- Butit, da.** *adj.* Hinchado.
- Butleto.** *m.* Distinció pontificia. Buleto.
- Butlla.** *f.* Lletres apostólíques.
- Bula.** || Segell pontifici. *Bula.* || *Fig.* Taca de porqueria a la camisa. *Palomino.* || — *de carn.* Bula de carnes. || — *de composició.* Bula de composició. || — *de difunts.* Bula de difuntos. || — *de la cena.* Bula de la cena. || — *de la creuada.* Bula de la cruzada. || *Tindre butlla de ferro.* *fr. Met. fam.* Tener bula para todo.
- Butllaire.** *m.* Qui reparteix les butlles. Bulero.
- Butllari.** *m.* Colecció de butlles. Bulario.
- Butlleta.** *f.* Boleta, cedullilla, papeleta.
- Butlleti.** *m.* Boletín, cédula de comunió.
- Butlofa.** *f.* Ampolla, vejiga. || La produida per una cremadura. *Quemadura.* || *Fam.* Mentida. *Bola, grilla.*
- Butlofar.** *v. a.* Levantar ampollas, ampollar. || Fer bombolles l'aigua. *Burbujear.*
- Butlofassa.** *f. aum.* Ronchón.
- Butlofat, da.** *p. p.* Ampollado.
- Butlofeta.** *f. dim.* Vejiguilla.
- Butné.** *Geog.* Caseriu del terme de Gósol, prov. de Lleida.
- Buts.** *m.* Dé cop, a la una. *Á la vez.*
- Butsa.** *m. Ter.* Tripa, vientre.
- Butsems (Cárlas).** *Biog.* Industrial distingit, productor de mosaics y conglomerats artificials, que va assolir renóm y recompenses. Va morir al any 1900.
- Butsénit.** *Geog.* Caseriu del terme de Mongai, prov. de Lleida. || *Veínat de Lleida.*
- Butxaca.** *f.* Bolsillo, faltriguera. || *Met.* Home fluix y descuidat.
- Vainazas.** || *Anar fort o calent de butxaca.* *fr.* Ir de fuerte. || **Com si ho tingué a la butxaca.** *Loc. fam.* Tener como en la bolsa. || **Escurar la butxaca a algú.** *fr.* Mondar. || **Espolsar o deixar a algú, net de butxaca.** *Fr. Met. fam.* Dejar a algú a oscuras. || **Gratarse la butxaca.** *fr. Fam.* Rascarse la faltriguera, pelo arriba. || **No ficar-se res a la butxaca.** *Loc. Fam.* No meterse ó echarse nada a la bolsa. || **Pagar de la sena butxaca.** *fr.* Pagar ab els seus diners. Pagar de lo suyo. || **Quedar escurat de butxaca.** *fr.* Quedar limpio. || **Sangrar la butxaca.** *fr. Met. Fam.* Castigar en la bolsa. || **Tindre a algú a la butxaca.** *fr. Met.* Tener de la oreja, ser dueño del cuchillón, del hato, de los cubos.
- Butxacada.** *f.* Bolsillo lleno.
- Butxaquejar.** *v. n.* Buscar en los * bolsillos.
- Butxi.** *m.* Verdugo. || *Fyg.* Crudel. Verdugo.
- Butxinejar.** *v. a.* Atormentar, martirizar, torturar.
- Butxu.** *m. Ter.* Ventresca de peix. Bucho de pescado.
- Butza.** *f.* Empujón.
- Butzinar.** *v. n.* Barbotar, refunfunar, gruñir.
- Butzinejar.** *v. n.* Butzinar.
- Buvó.** *f.* Vaho.
- Buxarda.** *m.* Martillo de picapedrero.
- Buxeres y Abat (Joseph Antoni).** *Biog.* Advocat, polítich y historiare, nadiu de Martorell y mort a Barcelona (1820-1884). Havia escrit a diverses publicacions, entr'elles *La Veu de Montserrat* y el *Diario de Barcelona*, y dirigít *El Paladín*. Era defensor del dret foral catalá, y va inspirar el missatge de protesta de Catalunya, quan la supressió dels furs de les Vascongades. Competent als estudis agrícolas, va publicar travalls ben remarcables d'observacions de conreu. ||

y Rosés (Antoni). Escriptor y historaire, que va neixer al any 1790. Va ésser censor de teatres, individu de l'Academia de Bones Lletres, y Batlle del reial patrimoni a Catalunya. A la lluita de la Independència, va ésser oficial del ba-

talló d'En Manso, de qui va ésser ajudant y secretari. Entre les seues obres literaries, cal esmentar la biografia de aquell capdill, y una Memoria dels monuments antichs de Martorell. Va morir al any 1872.

C

C. Tercera lletra del nostre ABE-
CÈ. Conserva el valor de pala-
tal, davant les vocals, *a, o, u,*
que's converteix en dental y
lingual, xiulant davant de les
vocals *e, i.* A la numeració ro-
mana equival a *cent.*

Cà. *m.* Gos. Perro. || **Cà major.** *m.*
Astron. Constelació del emisfe-
ri austral. Can mayor. || Cà que
caça esquirols. Ardero. || **Cà ra-
biós** no coneix al seu amo.
Ref. El perro con rabia, á su amo
muerde; el can con rabia, á su due-
ño vuelve la cara. || **Cans ab
cans** no's mosseguen. *Ref.* De
corsario á corsario, no se pierden
sino los barriles. || **A cà gros** no
cal dirli quitxo. *Ref.* A perro
viejo no hay tus tus. || **Com un
cà bastonejat** o sanat de
fresch. *Expr.* Como perro, con
vejiga, con cencerro, con maza, ó
con cuerno. || **Content com un
cà ab un os.** *Expr.* Como una
pascua. || **El cà que bé lladra,**
bé guarda la casa. *Ref.* Perro
que mucho ladra, bien guarda la
casa. || **Més lladra el cà, quan
més por hà.** *Ref.* Más ladra el
perro, cuando ladra de miedo. ||
**No per tú sino pel pá, mene-
ja la qua el cà.** *Ref.* Menea la
cola el can, más que por ti, por el
pan. || **Qui vol bé a Bertrán,**
vol bé als seus càns. || *Ref.*
Quien bien quiere á Beltrán, bien
quiere á su can. || **Quan els càns**

lladren, alguna cosa senten.
Ref. Cuando el río suena, agua
lleva. || **Si vols que't segueixi
el cà, tirali pá.** *Ref.* ¿Quieres
que te siga el can? Dale pan.

Cà! *Expr. negat.* ¡Que no! ¡Quí! ||
Expr. de sorpresa. ¿De veras?
¿Es posible?

Ca. *f.* Contracció de casa. **Ca teua.**
Casa teua. Tu casa. || **Ca la vi-
la.** Casa de la villa.

Ca la Beneta. *Geog.* Caseriu del
terme de Castellar d'En Huch,
prov. de Barcelona. || — **la Bie-
la.** Caseriu del terme de Cas-
tellar. || — **la Dama.** Veïnats de
Campins.

Caba (Ignaci La). *Biog.* Vegis.
La Caba. || — **y Casamitjana**
(Antoni). Notable pintor, na-
diu de Barcelona y mort a la
meteixa ciutat al any 1907. Va
ésser catedràtic de colorit y
composició de la Escola de Bar-
celona, essentne director molts
anys. Va sobresurtira les obres
de genre històric y als re-
trats, de quins se'n conserven
una munió a les galeries públi-
ques de Barcelona, y a les aris-
tocràtiques vivendes. Havia
assolit merescudes distincions.

Cabacés. *Geog.* Poble de la prov.
de Tarragona, bisb. de Torto-
sa, part. jud. de Falset.

Cabacet. *m.* Peça pera cobrir el
cap, a l'antiga armadura. **Ca-
pacete, celada.**

- No sortir els cabells blancs debades.** *fr.* No pasan en balde los días. || **Partir un cabell al aire.** *fr. Met.* Partir ó hender un cabello en el aire, ó por medio; cortar un pelo en el aire. || **Posar cabells blancs.** *fr.* Encanecer. || **Roig de cabells.** Pelirrojo. || **Ros de cabells.** Pelirrobio. || **Sortir cabells blancs abans d'hora.** *fr.* Florecer la almendra. || **Tallar els cabells.** *fr.* Cortar el pelo. || **Tirar o portar pels cabells.** Traer por los cabellos.
- Cabellera.** *f.* Conjunt de cabells. **Cabellera.** || — **de Berenice.** *Astron.* Estrelles de la qua del Lleó. **Cabellera de Berenice.** || **Cabellera embullada.** Greña. || **Cabellera de la reina.** *f.* **Bot.** Planta perenne. **Cabazur.**
- Cabellot.** *m. dim.* Cabellito, pelillo.
- Cabells.** *m. Bot.* Pels. **Pelos.** || **Cabells de la Mare de Deu.** *Bot.* Pelos de tomillo.
- Cabellut,** *da. adj.* Melenudo. || **Parlant d'animals.** Cerrejoso.
- Cabés.** *m. Ant.* Balona. Valona, esclavina. || **Qui no té sino un cabés, malalt al dissapte és.** *Ref.* Quien no tiene más que una camisa, cada sábado tiene mal día.
- Cabessada.** *f.* Bamboleo. || **Donar cabessades.** *fr.* **Naut.** Cabecear.
- Cabestany (Guillém de).** *Biog.* Poeta y noble catalá del sigle XII, quina fi trágica, més que les seues obres, han perpetuat el seu nom.
- Cabestany.** *Geog.* Caseriu del terme de Moncortés, prov. de Lleida. || — Caseriu de Montoliu de Cervera, (Lleida). || — Poble de la Catalunya francesa, a tres kilometres de Perpinyá.
- Cabestrera.** *f. Naut.* Unió de caps dels filats pera certes menes de peça. **Cabestrera.**
- Cabet.** *m. Ictiol.* Mena de peix. **Cabete.**
- Cabeta.** *f. Arquít.* Motlura. **Cabeta.**
- Cabetsera.** *f. Ter.* Capçalera.
- Cábila.** *f.* Tribu de l'Àfrica septentrional, y per extensió, gent incivilizada. **Kábila.**
- Cabilde.** *m.* Cabildo, capítulo.
- Cabileny,** *a. adj.* Acció impropria de gent civilizada. **Cabileno.**
- Cabiró.** *m.* Cuartón, cabrió.
- Cabiró (Coll de).** *Orog.* A la prov. de Girona, entre les rieres de Oix y de les Escalles.
- Cabirol.** *m. Zool.* Quadrúpet. **Gamuza, cabra montés.** **Isart.**
- Cabiroy.** *m. Ornít.* Au d'estány. **Pájaro de estanque.**
- Cabisgol.** *Geog.* Caseriu del terme de Lladurs, prov. de Lleida.
- Cábit.** *m.* Cop de boles al joch de l'anella. **Cabe.** || **Cábit de pala.** *Loc. Met.* Cabe de pala ó paleta.
- Cable.** *m. Naut.* Amarra. || **Cable gúmera.** *Naut.* **Cable.** || — **elèctric o submari.** **Cable submarino.** || **Picar el cable o els cables.** *fr.* **Naut.** **Picar cables.**
- Cablegrafiar.** *v. n.* Transmetre despatxos pel cable submari. **Cablegrafiar.**
- Cablegrama.** *m.* Cablegrama.
- Cabo.** *m.* Empleu a la milícia. **Cabo.** || **Cabo de mar.** *Ter. Costa.* Qui té'l comanament marítim a la localitat. **Cabo de mar.** || **Cabo furrier.** **Furriel.** || **Quatre y el cabo.** *Expr. fam.* Cinco y la gata.
- Cabó.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. y part. jud. de la Seu d'Urgell. || — **(Riera de).** *Hidrog.* Riera de la prov. de Lleida, neix a la Serra del Boumort y desaigua a la vora d'Organya.
- Caboria.** *f.* Quebradero de cabeza, preocupació.
- Cabories (Les).** *Geog.* Caseriu del terme de Avinyonet.
- Caborrell.** *Geog.* Caseriu de Bellver, prov. de Lleida.
- Cabot.** *m. Ictiol.* Peix. **Cabezudo, capítón.**
- Cabot (Jaume).** *Biog.* Catedràtic del Seminari de Barcelona, autor d'obres religioses.

- Nadiu de Mataró (1782-1845). || — (Joseph Joan). Advocat y polítich barceloní. Va pertanyer al Ajuntament, y va ésser alcalde interi de Barcelona. Era orador eloqüent, y va figurar en incorporacions jurídiques y benéfiques. Va morir al any 1889.
- Cabota**. *f.* Cap de clau. **Cabeza**. **Cabotada**. *f.* Cabezada. || **Donar o pegar cabotades**. *fr. Fam.* Adormecerse.
- Cabotar**. *v. a.* Cabecear.
- Cabotatge**. *m.* Cabotage.
- Cabra**. *f.* Animal quadrúpet. **Cabra**. || Insecte que's cria al cos humá. **Ladilla**. || Cranch de mar. **Centola**. || Estrella de primera magnitud. **Cabra**. || **Cabra cerval**. *Zool.* Cervicabra. || **Cabra daina**. *f.* Gamo. || **Cabra que té barballeres**. Marmellada. || **Cabra avesada a saltar**, fa de mal desvesar. *Adag.* La cabra, siempre tira al monte. || **Carregar les cabres a algú** *fr. Met.* Echar, cargar las cabras á alguno. || **Fer cabres**. *fr. Met.* Echar cabras ó las cabras. || **La cabra avesada a saltar**, salta y saltará. *Ref.* La cabra siempre tira al monte; el que malas artes há, tarde ó nunca las perderá; piés que son duchos de andar, no pueden quedos estar. || **La cabra de mon veí te més llet que la meua**. *Ref.* La galleda de mivecina más huevos pone que la mía; la cabra de mi vecina, tiene más leche que la mía. || **La cabra per la seua culpa**, diuen té la qua curta; ó la cabra pels seus pecats, porta els genolls pelats. *Ref.* Por mis pecados; ó por negros de mis pecados; pagar alguno su pecado.
- Cabra**. *Geog.* Poble de la prov. y dióc. de Tarragona, part. jud. de Valls. || — (**Coll de**). Colla a la serra de Comavert, entre la Conca de Barbará y el camp de Tarragona.
- Cabrafiga**. *f.* Higo silvestre.
- Cabrafigadura**. *f.* Cabrahigadura.
- Cabrafigar**. *v. a.* Fer enfilams de figues pera assaonar y endolcir els fruits de la figuera femella. **Cabrafigar**.
- Cabrafiguera**. *f.* Figuera borda. **Cabrafigo**.
- Cabre**. *v. n.* Caber. || **Honra y profit, no caben dins d'un bolsich**. *Ref.* Honra y provecho no cojen en un sacco. || **No cabre a la pell**. *fr. Fam.* No cojer en el pellejo.
- Cabreig**. *m.* Cabrilleo.
- Crabeja**. *f.* Trabuch pedrer. **Cabreja**.
- Cabrejar**. *v. a.* *Naut.* Cabrillear.
- Cabrell**. *m.* *Ornit.* Aucell. Pájaro de estanques.
- Cabrelles**. *f.* Estrelles a la constelació del Taur. **Cabrillas**.
- Cabrenys (Torras de)**. A la serra de Serrallonga al Vallespir. Eren obra del sigle ix y al castell proper hi sejoynava el llochinent dels comtes de Besalú.
- Cabrer, a**. *m.* Cabrero.
- Cabrera**. *f.* Barraca ahont se guarden les cabres a la nit. **Cabreriza**.
- Cabrera (Bernardi)**. *Biog.* Cavaller dels que més feren remarcar-se a la conquesta de Sardènya al any 1324. || — (**Bernat de**). Jurista catalá, del sigle xiv, autor de moltes de les lleis marítimes que promulgades al regnat d'En Pere III, van servir de patró als altres estats marítics, fonamentant el dret naval. || — (**Grau de**). Poeta catalá del sigle xii. || — (**Pons de**). Noble senyor de les derrerries del sigle xii, quines lluites ab el comte Armengol d'Urgell, van comoure el terrer del Segriá pels anys de 1186 al 1190. || — (**Ramón**). Capítost de la primera lluita civil haguda a Espanya al sigle xix. Era nadiu de Tortosa (1809) y fins els seus contraris li reconeixen condicions de gran organísador. El fusellament de la seua mare, va ésser

- No sortir els cabells blancs** debades. *fr.* No pasan en balde los días. || **Partir un cabell al aire.** *fr. Met.* Partir ó hender un cabello en el aire, ó por medio; cortar un pelo en el aire. || **Posar cabells blancs.** *fr.* Encanecer. || **Roig de cabells.** Pelirrojo. || **Ros de cabells.** Pelirrojo. || **Sortir cabells blancs abans d'hora.** *fr.* Florecer la almendra || **Tallar els cabells.** *fr.* Cortar el pelo. || **Tirar o portar pels cabells.** Traer por los cabellos.
- Cabellera.** *f.* Conjunt de cabells. **Cabellera.** || — **de Berenice.** *Astron.* Estrelles de la qua del Lleó. **Cabellera de Berenice.** || **Cabellera embullada.** Greña. || **Cabellera de la reina.** *f. Bot.* Planta perenne. Cabazur.
- Cabellet.** *m. dim.* Cabellito, pelillo. **Cabells.** *m. Bot.* Pels. Pelos. || **Cabells de la Mare de Deu.** *Bot.* Pels de tomillo.
- Cabellut,** *da. adj.* Melenudo. || **Parlant d'animals.** Cerrejoso.
- Cabés.** *m. Ant.* Balona. Valona, esclavina. || **Qui no té sino un cabés,** malalt al dissapte és. *Ref.* Quien no tiene más que una camisa, cada sábado tiene mal día.
- Cabessada.** *f.* Bamboleo. || **Donar cabessades.** *fr. Naut.* Cabecear.
- Cabestany (Guillèm de).** *Biog.* Poeta y noble catalá del sigle XII, quina fi trágica, més que les seues obres, han perpetuat el seu nom.
- Cabestany.** *Geog.* Caseriu del terme de Moncortés, prov. de Lleida. || — Caseriu de Montoliu de Cervera, (Lleida). || — Poble de la Catalunya francesa, a tres kilometres de Perpinyá.
- Cabestrera.** *f. Naut.* Unió de caps dels filats pera certes menes de peça. **Cabestrera.**
- Cabet.** *m. Ictiol.* Mena de peix. **Cabets.**
- Cabeta.** *f. Arquit.* Motllura. **Cabeta.**
- Cabetsera.** *f. Ter. Capçalera.*
- Cábila.** *f.* Tribu de l'Àfrica septentrional, y per extensió, gent incivilizada. **Kábila.**
- Cabilde.** *m. Cabildo, capitulo.*
- Cabileny,** *a. adj.* Acció impropia de gent civilizada. **Cabileno.**
- Cabiró.** *m. Cuartón, cabrío.*
- Cabiró (Coll de).** *Orog.* A la prov. de Girona, entre les rieres de Oix y de les Escales.
- Cabirol.** *m. Zool.* Quadrúpet. Gamuza, cabra montés. **Isart.**
- Cabiroy.** *m. Ornít.* Au d'estany. Pájaro de estanque.
- Cabisgol.** *Geog.* Caseriu del terme de Lladurs, prov. de Lleida.
- Cábit.** *m.* Cop de boles al joch de l'anella. **Cabe.** || **Cábit de pala.** *Loc. Met.* Cabe de pala ó paleta.
- Cable.** *m. Naut.* Amarra. || **Cable gúmera.** *Naut.* Cable. || — **elèctric** o **submarí.** Cable submarino. || **Picar el cable o els cables.** *fr. Naut.* Picar cables.
- Cablegrafiar.** *v. n.* Transmetre despatxos pel cable submarí. **Cablegrafiar.**
- Cablegrama.** *m. Cablegrama.*
- Cabo.** *m.* Empleu a la milícia. **Cabo.** || **Cabo de mar.** *Ter. Costa.* Qui té'l comanament marítim a la localitat. **Cabo de mar.** || **Cabo furrier.** Furriel. || **Quatre y el cabo.** *Expr. fam.* Cinco y la gata.
- Cabó.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. y part. jud. de la Seu d'Urgell. || — (**Riera de**). *Hidrog.* Riera de la prov. de Lleida, neix a la Serra del Boumort y desaigua a la vora d'Organyá.
- Caboria.** *f.* Quebradero de cabeza, preocupació.
- Cabories (Les).** *Geog.* Caseriu del terme de Avinyonet.
- Caborrell.** *Geog.* Caseriu de Bellver, prov. de Lleida.
- Cabot.** *m. Ictiol.* Peix. **Cabezudo,** capitón.
- Cabot (Jaume).** *Biog.* Catedràtic del Seminari de Barcelona, autor d'obres religioses.

- Nadiu de Mataró (1782-1845). || — (Joseph Joan). Advocat y polítich barceloní. Va pertanyer al Ajuntament, y va ésser alcalde interi de Barcelona. Era orador eloqüent, y va figurar en incorporacions jurídiques y benéfiques. Va morir al any 1889.
- Cabota**. *f.* Cap de clau. **Cabeza**. **Cabotada**. *f.* Cabezada. || **Donar o pegar cabotades**. *fr. Fam.* Adormecerse.
- Cabotar**. *v. a.* Cabecear.
- Cabotatge**. *m.* Cabotage.
- Cabra**. *f.* Animal quadrúpet. **Cabra**. || Insecte que's cria al cos humá. **Ladilla**. || Cranch de mar. **Centola**. || Estrella de primera magnitud. **Cabra**. || **Cabra cervical**. *Zool.* Cervicabra. || **Cabra daina**. *f.* Gamo. || **Cabra que té barballeres**. Marmellada. || **Cabra avesada a saltar**, fa de mal desvesar. *Adag.* La cabra, siempre tira al monte. || **Carregar les cabres a algú** *fr. Met.* Echar, cargar las cabras á alguno. || **Fer cabres**. *fr. Met.* Echar cabras ó las cabras. || **La cabra avesada a saltar**, salta y saltará. *Ref.* La cabra siempre tira al monte; el que malas artes há, tarde ó nunca las perderá; piés que son duchos de andar, no pueden quedos estar. || **La cabra de mon veí te més llet que la meua**. *Ref.* La gallina de mi vecina más huevos pone que la mía; la cabra de mi vecina, tiene más leche que la mía. || **La cabra per la seua culpa**, diuen té la quia curta: ó la cabra pels seus pecats, porta els genolls pelats. *Ref.* Por mis pecados; ó por negros de mis pecados; pagar alguno su pecado.
- Cabra**. *Geog.* Poble de la prov. y dióc. de Tarragona, part. jud. de Vall. || — (Coll de). Colla de la serra de Comavert, entre la Conca de Barbará y el camp de Tarragona.
- Cabrafiga**. *f.* Higo silvestre.
- Cabrafigadura**. *f.* Cabrahigadura.
- Cabrafigar**. *v. a.* Fer enfilams de figues pera assaonar y endolcir els fruits de la figuera femella. **Cabrahigar**.
- Cabrafiguera**. *f.* Figuera borda. **Cabrahigo**.
- Cabre**. *v. n.* Caber. || **Honra y profit**, no caben dins d'un bolsich. *Ref.* Honra y provecho no cojen en un saco. || **No cabre a la pell**. *fr. Fam.* No cojer en el pellejo.
- Cabreig**. *m.* Cabrilleo.
- Crabeja**. *f.* Trabuch pedrer. **Cabreja**.
- Cabrejar**. *v. a.* Naut. Cabrillear.
- Cabrell**. *m.* Ornit. Aucell. Pájaro de estanque.
- Cabrelles**. *f.* Estrelles a la constelació del Taur. **Cabrillas**.
- Cabrenys (Torras de)**. A la serra de Serrallonga al Vallespir. Eren obra del sigle ix y al castell proper hi sejoynava el llochtinent dels comtes de Besalú.
- Cabrer**, *a. m.* Cabrero.
- Cabrera**. *f.* Barraca ahont se guarden les cabres a la nit. **Cabreriza**.
- Cabrera (Bernardi)**. *Biog.* Cavaller dels que més feren remarcar-se a la conquesta de Sardanya al any 1324. || — (Bernat de). Jurista catalá, del sigle xiv, autor de moltes de les lleis marítimes que promulgades al regnat d'En Pere III, van servir de patró als altres estats marítims, fonamentant el dret naval. || — (Grau de). Poeta catalá del sigle xii. || — (Pons de). Noble senyor de les derrerries del sigle xii, quines lluites ab el comte Armengol d'Urgell, van conmourre el terrer del Segriá pels anys de 1186 al 1190. || — (Ramón). Capítost de la primera lluita civil haguda a Espanya al sigle xix. Era nadiu de Tortosa (1809) y fins els seus contraris li reconeixen condicions de gran organísador. El fusellament de la seua mare, va ésser

- causa de que l'esperit de venjansa, atés els sentiments crudels, que li van donar concepte de sanguinari, més aixís y tot va ésser la figura proeminent d'aquell trist període, essent precis que tot l'exèrcit de Isabel II, li presentés combat, y aixís y tot, van atravessar les seues tropes, tot el territori catalá, dirigides per ell les reculades, y entrant a França ab deu mil homens, al any 1840. Vuit anys després va proposarse debades encendre de nou la lluita, y al cap d'avall, va establirse a Londres, ahont va casarse, vivint allunyat de la política activa fins després de la restauració, en quin temps va reconeixer la monarquia d'En Alfons XII. Va morir a la capital d'Anglaterra al 1877. || — (**Ramón de**). Noble catalá del sigle XII. Senyor de Montclús, que va concorre a la expedició de 1147 contra els alarbs d'Almeria, ab l'estol de cavallers que acompanyaren al comte de Barcelona. || — (**Ramón de**). Noble catalá, un dels cinquanta designats per En Pere III pera acompanyarlo a Burdeus, acceptant el desafiú del rei En Cárles de França al any 1283.
- Cabrera**. *Geog.* Caseriu del terme de Santa Maria de Corcó, prov. de Barcelona. || Poble de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Igualada. || — (**Sant Feliu de**). Poble de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Mataró.
- Cabreria**. *f.* Casa ahont s'hi ven llet de cabra. **Cabreria**, **cabreriza**.
- Cabres**. *f. Bot. ter.* Bolet. Seta.
- Cabres mortes** (**Coll de**). *Orog.* Entre Prats de Lluçanés y Sant Jaume de Fontanyá.
- Cabrestant**. *m.* Aparell pera moure pesos. **Cabestrante**, **cabrestante**.
- Cabreta**. *f. dim.* Cabrita.
- Cábria**. *f.* Máquina per'alçar pesos. **Cábria**. || Entre corders, corró pera ajustar els caps de corda. **Alcachofa**, **galápago**.
- Cabrianes**. *Geog.* Caseriu del terme de Sallent, prov. de Barcelona.
- Cabridar**. *v. n.* Parir la cabra.
- Cabridella**. *f.* Pell adobada de anyel, cabrit, etz. **Cabritilla**.
- Cabridet**. *m. dim.* Cabritillo.
- Cabrils**. *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Mataró. || *Hidrogr.* Riera del Confient, que's reuneix a Oleta, ab les algües de la d'Evol.
- Cabriola**. *f.* Salt, brinco. **Cabriola**, **campaneta**. || **Fer cabrioles**. *fr.* Dar, hacer cabriolas, cabriolar, cabriolear.
- Cabriolé**. *m.* Capot ab valona. **Cabriolé**. || **Birlotxo**. **Cabriolé**. || Banda devantera d'alguns carruatges. **Cabriolé**.
- Cabrioler** (**Puig**). *Orog.* Cim anomenat Clot de l'Olla, a la comarca d'Olot.
- Cabriols** (**Tuch de**). *Orog.* Cimall de la serra fronterica de la Vall d'Arán.
- Cabristell**. *m.* Aparell pera junyir els bous. **Cabestro**.
- Cabrit**. *m.* Cabrito, chivo. || — de llet. **Choto**.
- Cabrira**. *f.* Cabritilla, cabridilla.
- Cabriteig**. *m.* Fer cabrioles. **Cabrilleo**.
- Cabritejar**. *v. n.* Saltar. **Cabrillear**.
- Cabriu**, *a. adj.* **Cabrió**.
- Cabró**. *m.* Boch. Bode, cabrón. || **Cranch**. Esquila, camarón, paguro. || *Met.* Cornut, que consent l'adulteri de la seua muller. **Cabrón**.
- Cabronaç**. *m. aum.* **Cabronazo**.
- Cabronada**. *f.* Acció contra la propia honra. **Cabronada**. || **Incomoditat**. **Cabronada**.
- Cabruja** (**Jaume**). *Biog.* Escripitor y prebere, nadiu de Reus, capellá de la casa de refugi de Sant Vicens, mort a Barcelona al any 1831. Era autor d'algunes obres de pietat, y d'investigació histórica.

Cabrun, a. *adj.* Cabrió.
Cabuça. *f.* Cabida, capacidat.
Caburlé (Puig de). *Orog.* A la prov. de Girona, a tramontana de Talaixá, a la ratlla de França.
Cabús. *Geog.* Vall del Canigó al peu del Coll de Visa, y port de Andorra a la conca del Valira.
Cabussa. *f.* Bony o berruga dels arbres. Berrugón.
Cabussador. *m.* Qui neda dessota l'aigua. Buzo.
Cabussar. *v. a.* Zambullir. || *v. r.* Zambullirse, chapuzarse.
Cabussó. *m.* Zambullida. || *Ornit.* Aucell semblant al cigne. Cuervo marino. || *Fr.* un cabussó. *fr.* Dar una zambullida, ó un chapuz.
Cabussot. *m.* *Ornit.* Aucell d'aigua. Somorgujo castaño.
Caca. *f.* Porqueria. Caca. || *Fam.* Mot de les criatures quan senten necessitat d'obrar. Caca. || *Amagar la caca.* *fr. Met.* Ocultar la caca.
Caca. *f.* Efecte de caçar. Caza. || *Eina.* Caza. || *Escota.* *Mar.* Botarava. Caza escota.
Caçador. *m.* Qui caça. Cazador. || *Cognóm catalá.* Cazador.
Caçadores. *f.* *Entom.* Aranyes. Cazadoras.
Caçaire. *m.* Caçador.
Caçamosques. *m.* *Ornit.* Aucell. Cazamoscas.
Caçanella. *f.* Fruit del roure. Agalla.
Caçar. *v. a.* Cazar. || Captivar a a algú. Cazar. || Preguntar pera que algú confessi lo que no volia. Dar caza. || *Naut.* Tirar les escotes després d'amurades. Cazar, halar.
Cacareig. *m.* Cacareo.
Cacarejador, a. *m. y f.* Cacareador. || Qui pondera les propies accions. Cacareador.
Cacarejar. *v. n.* Cacarear. || Exagerar el propis mérits. Cacarear.
Cacarejat, da. *p. p.* Cacareado.
Cacáu. *m.* *Bot.* Fruit de l'arbre d'aquest nom, que serveix pera fer xocolata. Cacao.

Cacauet. *m.* Cacahuete.
Caccach. *m.* Veu del ànech. Parpar.
Cacera. *f.* Caza.
Cacerola. *f.* Cacerola.
Caci. *m.* *Ictiol.* Peix de mar. Cacin.
Cacicat. *m.* Influència d'algún polítich a un poble o encontrada. Cacicato, cacicazgo.
Cacich. *m.* Qui als pobles exerceix influència en els assumptes polítichs o administratius. Cacique. Nom provinent de l'antiga civilització asiática.
Caciquisme. *m.* *Fam.* Sistema abusiú de govern. Caciquismo.
Caciquista. *m.* Qui apoia els abusos del caciquisme. Caciquista.
Caçó. *m.* Eina. Cazo.
Cacofonia. *f.* Só confós ó repetit de la darrera y la primera sílaba de dues paraules. Cacofonia.
Cacofónich, ca. *adj.* Que produeix cacofonia. Cacofónico.
Cacografia. *f.* Sistema defectuós d'escriure o partir una sílaba. Cacografía.
Caçola. *f.* Eina. Cazuela.
Cacoquímia. *f.* *Med.* Cacoquimia, caquexia.
Cada. *adj.* Cada. || Cada cosa pel seu temps, naps y cols pel mes de advent. *Adag.* Cada cosa en su tiempo y los nabos en adviento. || *Cada hù.* *fr.* Cada uno. || *Cada hù del seu ofici.* *Adag.* Quien las sabe, las tañe; ó zapatero á tus zapatos; ó la misa dígala el cura; ó manos muchas mondan huevos, que no largos dedos. || *Cada hù per ahont la enfla.* *Adag.* Cada loco con su tema y cada lobo por su senda. || *Cada hù lo que sigui seu.* *Adag.* Ni hagas cohecho, ni pierdas derecho. || *Cada punt o instant, o a cada pas.* *m. adv.* A cada instante, por momentos. || *Cada terra fa sa guerra.* *Adag.* En cada tierra su uso.
Cadach. *m.* *Bot.* Ginebra.
Cadaf. *m.* *Ter.* Mesura d'oli. Cadaf.
Cadafalch. *m.* Catafalco.

- Cadafalch y Buguñá (Joaquim).** *Biog.* Distingit juriconsult, nadiu de Tarraça y mort a Barcelona al any 1883. Autor de obres selectes de dret civil, era partidari convençut de la legislació foral catalana. Va ésser president del Ateneu Catalá, al any 1871.
- Cadaqual.** *m. pron.* Cada cual, cada uno.
- Cadaqués.** *Geog.* Vila de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Figueres.
- Cadarn.** *m.* Constipado, catarro. || **Coure el cadarn.** *fr.* Sudar el resfriado.
- Cadarnera.** *f.* Cadernera.
- Cadarnós,** *a. m. y f.* Acatarrado.
- Cadascú,** *na. adj. indef. Ter.* Cada uno.
- Cadavérich,** *ca. adj.* Pertanyent o semblant al cadavre. Cadavérico.
- Cadavre.** *m.* Cadáver.
- Cadell.** *m.* Quadrúpets joyes de la especie del gos, lleó, llop, tigre, ós, etc. Cachorro. || Troca petita de fil o de seda. Cadejo. || Ormeig o aparell dels molins fariners. Citola, taravilla. || Eina de fuster. Acanalador, avivador. || Reunió de molts fils pera fer borles. Cadejo. || *Mecan.* Peça de forma corba, pera fer parar la roda dentada. Perrillo. || *Entom.* Insecte: Grillotalpa. || *Bot.* Floquet que fan els arbres en lloch de flor. Candelilla. || *Art. y of.* Peça dels telers mecánichs, que fa avançar les dents de la roda, anomenada estrella. Peça de les màquines Jacquard, que fa voltar el cilindre. Perrillo.
- Cadell (Galcerán).** *Biog.* Capítost dels que formaven el bándol del seu nom al 1581, que va entrar a la Vall de Querol, y va ésser retut als camps de Llers. || — (Joan). Senyor del castell de Arsequell a la Cerdanya, que va ésser capdill dels cadells, y que va sostindre fins al 1594, la lluita ab els Nyerros, brega que durava encare, ja entrat el sigle xvii.
- Cadellada.** *f.* Cachorrada.
- Cadellar.** *v. n.* Parir la perra, la loba, la leona. || *Fig.* Produir y acreixentar alguna cosa. Cundir, dar de si.
- Cadellet.** *m. dim.* Cachorrillo, cachorrito.
- Cadells.** *m.* Bándol contrari als Nyerros, que van bregar a Catalunya durant els sigles xvii y xviii.
- Cadells.** *m. Bot.* Abrojos, cadillos.
- Cadena.** *f.* Cadena. || Continuació de fets materials o inmaterials. Cadena. || Urdit del teler. Urdimbre, cadena. || Estol de presidaris que son menats a cumplir la seua pena. Cadena. || Mida usada pels enginyers. Cadena. || Enllaç de vigues. Cadena. || La d'or. Soguilla. || *Met.* Subgecció. Cadena.
- Cadenaça.** *f. aum.* Cadenón.
- Cadenador.** *m.* Agrimensor.
- Cadenaire.** *m.* Qui fa cadenes. Eslaborador.
- Cadencia.** *f.* Armonia de la disposició de les sílabes. Cadencia. || *Mus.* Acabament del cant. Cadencia. || *Ret.* Frases y períodes sonors. Cadencia. || **Parlar afectat.** *fr.* Hablar con cadencia.
- Cadenciós,** *sa. adj.* Que té cadencia. Cadencioso.
- Cadeneta.** *f. dim.* Cadenilla, cadenita. || Entre cusidores, treball ab fil o seda, formant cadena. Cadeneta. || Adorno de les guarnicions. Cadenilla.
- Cadenot.** *m. Naut.* Cadena.
- Cadera.** *f.* Costat. Cadera. || **Os de la cadera.** Cía.
- Caderatge.** *m.* Conjunt de abdues caderes. Caderas.
- Cadernera.** *f.* Gilguero, cardelina.
- Cadet.** *m.* Alumne d'alguna escola militar. Cadete.
- Cadetada.** *f.* Acció de cadet. Cadetada.
- Cadevall y Diars (Joan).** *Biog.* Professor y botánich, nadiu de Castellgalí y mort a Tarraça, (1848-1907). Va ésser director

- del colégi de Tarraça, autor de nombroses obres didàctiques y científiques, infadigable al estudi de la flora catalana, y molt erudit als treballs d'investigació històrica.
- Cadi** (*Serra de*). *Orog.* Serra del confí de les províncies de Girona, Lleida y Barcelona, essent el punt més enlairat de la meteixa el puig Baridana, a 2678 metres d'alt. || — (*Vall de*). A mitjorn dels cims del Canigó.
- Cadira**. *f.* Silla. || **Cadira de braços**. Silla de braços, sillón. || **Cadira de flauta**. Silla de tija. || **Cadira de parir**. Puesto. || **Cadira de repós**. Silla poltrona. || **Escalfa cadires**. *fr. Fam.* Pegarse el asiento ó la silla. | **Se hi poden llogar cadires**. *Loc. fam.* Se puede pagar dinero.
- Cadira de Rotllant**. *Orog.* Roca del Vallespir.
- Cadiraça**. *f.* Sillón.
- Cadiraire**. *m.* Sillero.
- Cadirat**. *m.* Joch de cadires de la meteixa mena. Sillera.
- Cadirer**. *m.* Cadiraire.
- Cadireta**. *f. dim.* Sillica, sillita. || Assento format entre dos, ab les mans creuades. Silla de la reina. || *Mecán.* Peça ahont descansa Peix. Silleta, soporte. || *Arquit.* Jaç d'embarrats. Techumbre.
- Cadmi**. *m. Min.* Metall blanquinós. Cadmio.
- Cadolla**. *Geog.* Caseriu del terme de Senterada, prov. de Lleida.
- Caducament**. *adv. m.* Caducamente.
- Caducar**. *v. n.* Caducar. **Caducuejar**. || **Caducar el llegat, fideicomis, etz.** *Fr. For.* Extinguir-se. Caducar el legado, el fideicomiso, etz.
- Cadúceu**. *m.* Símbol de Mercuri. Cadúceo.
- Caduch**, *ca. adj.* Caduco. || **Etat caduca**. Caduquez.
- Caducitat**. *f. For.* Qualitat que fa caducar alguna cosa. Caducidad.
- Caducuejar**. *v. n.* Chochejar, caducar. || Aterrar alguna cosa, per vella y gastada. Caducar.
- Café**. *m.* Café. || Lloch de reunió.
- Café**. || Beguda preparada ab el grà de café. Café.
- Cafeina**. *f. Quim.* Un dels principis de la llevor de café. Cafeina.
- Cafeter**, *a. m. y f.* Qui ven café. Cafetero.
- Cafetera**. *f.* Eina pera preparar la beguda anomenada café. Cafetera.
- Cáfila**. *f.* Munió de persones, de besties, o d'objectes. Cáfila.
- Cafre**. *m.* Cafre. || *Met.* Barbre, salvatge, crudel. Cafre.
- Cagacalçes**. *m.* Poruch. **Cagón**. || Home sumís ab grau excessiu. Bragazas.
- Cagada**. *f.* Accióridícola. Cagada.
- Cagadet**. *m. dim.* Cagadillo, cagadito.
- Cagaferro**. *m.* Cagafierro, escoria.
- Cagaire**. *m.* Cagón.
- Cagalló**. *m.* Fem dur dels animals grossos. Cagajón. || El del bestiar petit. Cagaruta.
- Cagamánechs**. *m. Ornít.* Cóbít de pit roig.
- Cagamotx**. *Bot.* Planta. Lletratesa.
- Caganell** (*Riera de*). *Hidrog.* Neix a la Creu de Tenes, y desaigna al Ter.
- Caganer**, *a. m. y f.* Qui sovint té necessitat de fer de cos. Cagón, cagador. || *Met.* Cobart. Cagón. || *Meçqui.* Agarrado, mezquino, menguado.
- Caganeria**. *f. Met.* Miseria. Roñeria, mezquindad.
- Caganíu**. *m. Ornít.* Aucell que neix derrer a la cria. Postrero. || *Met.* El fill més petit. Benjamín de la casa.
- Cagar**. *v. a.* Vuidar el ventre. Cagar. || Els aucells. Tullir. || *Met.* Deslluir, tirar a perdre. Afear, cagar, manchar. || **Cagar el tió**: Diversió de la nit de Nadal. Hacer cagar al nochebueno. || **Cagarla ben amarga**. *Loc. fam.* Ya te costará la torta un pan. ||

- Cagarse de por.** *fr.* Ciscarse de mledo.
- Cagarse.** *v. r.* Ciscarse.
- Cagat, da.** *p., p.* Cagado. || *Me'.* Mecqui. || Es un cagat. *Loc. fam.* Es un gallina.
- Cagigar.** *Geog.* Poble del bisb. de Lleida, prov. d'Osca, part. jud. de Benabarre.
- Caguera.** *f.* Necesidad.
- Caient.** *m.* Aire, aspecto, traza.
- Caigut, da.** *p. p.* Caído.
- Caimá.** *m.* Calmán.
- Cairat.** *m.* Asna vigueta.
- Caire.** *m.* Canto.
- Cairells.** *m.* *Bot.* Abrojo, castaño de agua.
- Caireta.** *f.* *Bot.* Planta y son fruit. Guija.
- Cairó.** *m.* Baldosa, ladrillo.
- Cairut da.** *adj.* Anguloso, esquinado.
- Caixa.** *f.* Caja. || — de mort. Ataud. || Als establiments de comers y a les oficines, el lloch de cobrar y pagar els diners. *Caja.* || Paret d'obra pera resguard de les canonades d'aigua. *Atarjea.* || Entre estampers el caixó, ab separacions pera tindre les lletres triades. *Caja.* || Piló ahont cau la farina, després de molta. *Alguarin.* || Part del carruatge pera seure els viatgers. *Caja.* || Caixa de fusta, ab tapa assegurada ab frontices. *Arca.* || — de núvia. *Arca de núvia.* || — de pont. *Cajón de suspender.* || — *Naut. de bombes.* *Caja de bombas.* || — de suspender. *Camello.* || *Caixa oberta, diners alerta.* *Ref.* La ocasión hace el ladrón. || *Esser caixa tancada.* *fr.* *Arca cerrada.* || *Treure a algú a só de caixes destremrades.* *Loc. fam.* *Echar á cajas destempladas.*
- Caixa de Moro.** *Arqueol.* Dólmen de Llauró, al Vallespir.
- Caixabanch.** *m.* Caixa pera guardarhi la roba. *Arca.* || *Banch de iglesia ab calaix.* *Cajabanco.*
- Caixal.** *m.* Muela. || — del seny. *m.* *Muela cordal ó del juicio.* || *Dents a les rodes, als vestits, etz.*
- Diente.** || *Tindre caixals.* *fr. Met. fam.* *Difícultós. Tener uñas ó pelos. Tener colmillos.*
- Caixal y Estradé (Joseph).** *Biog.* Bisbe d'Urgell, nadiu de Vilosell y mort a Roma (1803-1877). Va ésser catedràtic de teologia a Cervera, canonge de Tarragona, y autor d'algunes obres relligioses, abans d'ésser enlairat a la diócesis de La Seu. Va significarse per les seues idees, y durant la derretra lluita civil, va mostrarse partidari del pretendent En Carles de Borbó.
- Caixalada.** *f.* Dentellada, bocado, mordisco. || *Boci de pá o d'altre aliment.* *Bocadillo.* || Troç d'alguna cosa separat ab les dents. *Mordiscón.* || *Menjarse alguna cosa ab quatre caixalades.* *Loc.* *Menjarsho depressa. Comerse algo, en uno ó dos bocados.*
- Caixaladeta.** *f.* *dim.* *Bocadito.*
- Caixalejar.** *v. a.* *Mordiscar.*
- Caixalejat, da.** *p. p.* *Mordiscado.*
- Caixaler.** *m.* *Ant.* *Dentista.*
- Caixals.** *f.* Rejoles perpendiculars que formen dents pera seguir la obra. *Agrajas.*
- Caixals de vella.** *m.* *Bot.* *Planta.* *Abrojo.*
- Caixáns.** *Geog.* Poble de la prov. de Girona, bisb. de la Seu de Urgell, part. jud. de Puicerdá.
- Caixás.** *Geog.* Caseriu de Cabanelles, prov. de Girona. || Poble de la Catalunya francesa, bisb. de Perpinyá.
- Caixassa.** *f.* *dim.* *Cajón.*
- Caixer.** *m.* Qui fa caixes; qui té la caixa de cabals; qui cobra y paga a les tresorereries y a les cases de banca. *Cajero.*
- Caixeta.** *f.* *dim.* *Cajita, cajilla, arquilla.* || La que serveix pera aplegar les almoines. *Cepillo, cepo.*
- Caixista.** *m.* *Cajista.* || Qui a les impremtes ordena les lletres a les caixes; qui compon les ratlles pera la impressió. *Cajista.*
- Caixó.** *m.* *Cajón.*

Caixonag. *m. aum.* Cajonazo.
Caixonet. *m. dim.* Cajoncito.
Cajú. *m.* A l'enquadernació: rebaba. **Cajo.**
Cal. *f. adv.* Contracció que correspon a *casa el. Casa de.*
Cal Alagó. *Geog.* Caseriu del Prat de Llobregat (Barcelona). || — **Alert.** Veïnat de Vallbona (id.) || — **Amat.** Barriada de Les Corts, are districte de Barcelona. || — **Amat.** Caseriu de Gualba (Barcelona). || — **Amat.** Caseriu de Ullastell (id.) || — **Amat de la Montanya.** Veïnat del terme de Sant Pere de Tarraça. || — **Amat de les Farines.** Veïnat del mateix terme. || — **Andraix vell.** Caseriu de La Granada, prov. de Barcelona. || — **Andreu.** Barriada de Tiana (id.) || — **Anglada.** Caseriu de Sant Pere de Tarraça. || — **Antich.** Veïnat de Sant Fost de Campcentelles (Barcelona). || — **Antón Batlle.** Caseriu de Sant Martí Carroca (id.) || — **Antonet de la Pauia.** Barriada de Tiana (id.) || — **Antón Ferrer.** Caseriu de Sant Esteve de Palautordera. (id.) || — **Antoniet.** Veïnat de Sitges (id.) || — **Argelaguat.** Caseriu de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Arnús.** Veïnat de Cabrils (Barcelona). || — **Artigas.** Caseriu de Subirats (id.) || — **Arús.** Veïnat d'Hospitalet de Llobregat (id.) || — **Arró.** Caseriu del terme de Premià de Mar (id.) || — **Aucellás.** Barriada de Sant Andreu de Palomar, are Barcelona. || — **Auradell.** Caseriu del terme de Montenegro (Barcelona). || — **Ayol.** Caseriu de Santa Maria de Palautordera (id.) || — **Bacallá.** Veïnat de Sant Pere de Vilamajor (id.) || — **Badia.** Caseriu de Castellfollit de Riubregós (id.) || — **Barbé.** Caseriu del terme de Coll de Nargó (Lleida). || — **Baró de la Cabreta.** Caseriu de Sant Pere de Ribes (Barcelona). || — **de la Font.** Veïnat

de Viloví (id.) || — **Basáchs.** Caseriu de Gironella (id.) || — **Batlle.** Veïnat de Guardiola (id.) || — **Bernat Moreu.** Veïnat d'Alpens (id.) || — **Bertrán.** Caseriu de Capolat (id.) || — **Biela.** Caseriu del terme de Santa Fé (id.) || — **Bolica.** Veïnat del mateix terme. || — **Bort.** Caseriu de Santa Maria de Palautordera. || — **Bosses.** Barriada del terme de Viloví (id.) || — **Boter.** Caseriu del mateix terme. || — **Botins.** Barriada del terme de Santa Fé (Barcelona). || — **Bou.** Caseriu de Piera (id.) || — **Boullépol.** Veïnat de Fontrubí (id.) || — **Bramasachs.** Caseriu de Montornés (id.) || — **Brugal d'abaix.** Caseriu de Santa Margarida (id.) || — **Bulló.** Caseriu de Sant Boy de Llobregat (id.) || — **Caballé.** Barriada de Santa Maria de Palautordera (id.) || — **Callis.** Caseriu del terme de Fontrubí (id.) || — **Cancerb.** Veïnat de Fonollosa (id.) || — **Candálga.** Caseriu del terme de Balsareny (id.) || — **Capellá.** Barriada de Badalona (id.) || — **Capó.** Caseriu de Castellví de la Marca (id.) || — **Cara brut.** Caseriu del terme de Santa Fé (id.) || — **Cardús.** Barriada de Lavid (id.) || — **Carnestoltes del Tayó.** Caseriu de Castellgali (id.) || — **Carreter.** Caseriu de Dosrius (id.) || — **Carreter.** Barriada de Llerona (id.) || — **Castellvi.** Caseriu del terme de Fontrubí (id.) || — **Centelles.** Veïnat de Castellfollit de Riubregós (id.) || — **Cerdá.** Caseriu de Fontrubí (id.) || — **Cintet.** Caseriu de Fontrubí (id.) || — **Cintet.** Barri de Ullastrell (id.) || — **Cisteller.** Caseriu de Cardona (id.) || — **Cisteller.** Barri de Sant Iscle de Vallalta. || — **Coix.** Caseriu de Fontrubí (id.) || — **Coix dels Barránchs.** Veïnat de Subirats (id.) || — **Colomé de Grabuach.** Caseriu de Fontrubí (id.) || — **Covarat.**

Barri de Montornés (id.) || — **Christ**. Caseriu de Mollet (id.) || — **Cuquet**. Caseriu Montornés (id.) || — **Cusconer**. Barri de Llíssa de Vall (id.) || — **Chapana**. Caseriu de Santa Fé (id.) || — **Dameta**. Barriada de Torrelles de Foix (id.) || — **Déu del Veinat**. Caseriu de Sant Feliu de Codines (id.) || — **Endevinaire**. Barri del terme de Rellinás (id.) || — **Enrich de la Serra**. Veinat de Guardiola (id.) || — **Erasme o Prat del Erasme**. Caseriu de Sans, are terme de Barcelona. || — **Ermítá**. Barri de La Torra de Claramunt (Barcelona). || — **Esbert**. Caseriu de La Vid (id.) || — **Escabellat**. Veinat de Sant Martí Çarroca || — **Escalló**. Caseriu de Fontrubi (id.) || — **Escoder**. Veinat de Fontrubi (id.) || — **Espona**. Caseriu de Torelló (id.) || — **Estela**. Caseriu del terme de les Corts, are Barcelona. || — **Eudalt**. Barriada de Sant Martí Çarroca, (Barcelona). || — **Fabet**. Caseriu de Castellvi de la Marca (id.) || — **Fernando**. Veinat de Llíssa de Munt (id.) || — **Ferrer**. Caseriu de Santa Maria de Marlés (id.) || — **Frare**. Barriada de Sant Martí Çarroca (id.) || — **Fuster de les Planes**. Veinat de Pachs (id.) || — **Gallinaire**. Caseriu de Sant Martí de Provençals, are de Barcelona. || — **Garça**. Caseriu de Veciana (Barcelona). || — **Garrell**. Barri del terme de Campins (id.) || — **Gaudó**. Caseriu de Suria (id.) || — **Gel**. Veinat de Dosrius (id.) || — **Gobernador**. Caseriu d'Alella (id.) || — **Granota**. Barri de Sant Martí de Riudeperes (id.) || — **Gras de Munt**. Caseriu de Sant Pere de Vilamajor (id.) || — **Gras de avall**. Caseriu del mateix terme. || — **Groch**. Veinat de Sant Feliu Sasserra, (Barcelona). || — **Guineu**. Caseriu de Collbató (id.) || — **Hortelá de la costa**. Barriada de Santa Margarida

(id.) || — **Jan y cal Mateu**. Veinat de Sora (id.) || — **Jana**. Caseriu de Prat de Llobregat (id.) || — **Jan Pau**. Caseriu de Ullastrell (id.) || — **Janet o arrabal del Perruca**. Veinat del Prat de Llobregat (id.) || — **Jep Llarch**. Caseriu de Sant Pere de Vilamajor (id.) || — **Jornet**. Barriada de Palausolitar (id.) || — **Justet**. Barriada de Cornellá (id.) || — **Llauger**. Caseriu de Dosrius (id.) || — **Llopet**. Barri del terme de Fontrubi (id.) || — **Manso**. Caseriu de Cornellá (id.) || — **Manso**. Barri de Sant Quintí de Mediona (id.) || — **March**. Caseriu d'Arbell (Lleida). || — **Marqués**. Veinat d'Odena, (Barcelona). || — **Marqués de Monistrol**. Caseriu de Tiana (id.) || — **Maset**. Barriada de Pallejá (id.) || — **Mestre de Sant Salvador**. Caseriu de Cardona (id.) || — **Miret**. Caseriu de Sant Martí Çarroca, (Barcelona). || — **Mitjans**. Veinat de Fontrubi (id.) || — **Musich**. Caseriu del mateix terme. || — **Nadal de la Bugadella**. Veinat de Terrassola (Barcelona). || — **Noi de la Rosa**. Caseriu de Viladecans (id.) || — **Ollaire**. Barri de Gironella (id.) || — **Oliver**. Caseriu de Sant Quintí de Mediona (id.) || — **Otru**. Caseriu de Cabrils (id.) || — **Pantiquet**. Barriada de Mollet (id.) || — **Panxa**. Caseriu de Subirats (id.) || — **Pau**. Veinat de Castellfollit del Boix (id.) || — **Pau Geroni**. Caseriu de Fontrubi (id.) || — **Perdut**. Barriada de Sant Quintí de Mediona (id.) || — **Perico**. Caseriu de Torrelles de Foix (id.) || — **Petit**. Barriada de Manlleu (id.) || — **Petit creu**. Caseriu de Sant Cebriá de Vallalta (id.) || — **Petit de Pinells**. Barri de Santa Maria de Palautordera (id.) || — **Pigo**. Caseriu de Collbató (id.) || — **Pó**. Caseriu del mateix terme. || — **Pó Xich**. Veinat de Vilovi (Barcelona). || — **Pubill**. Caseriu de

de la Cava (Lleida). || — **Pubill de Sabanell**. Veïnat de Font-rubí (Barcelona). || — **Rajoler**. Caseriu de Llíssá de Vall (id.) || — **Raimundet**. Caseriu del terme de Fontrubí (id.) || — **Regent de la Muralla**. Veïnat de Tiana (id.) || — **Respall dels Horts**. Caseriu de Terrassola (id.) || — **Rei**. Barriada de Moncada (id.) || — **Riera**. Caseriu de Suria (id.) || — **Roig**. Caseriu de Piera (id.) || — **Roig**. Barriada de Santa Maria de Palau-tordera (id.) || — **Romeu**. Barriada de Fontrubí (id.) || — **Bou**. Caseriu del mateix terme. || — **Ros**. Caseriu de Castell d'En Huch (Barcelona). || — **Ros**. Caseriu de Palou (id.) || — **Ros**. Veïnat de Vallgorguina (id.) || — **Rossell de la Costa**. Caseriu de Santa Margarida (id.) || — **Rovireta**. Veïnat de Fontrubí (id.) || — **Rovireta**. Caseriu de Pachs (id.) || — **Rubió**. Caseriu de Santa Margarida (id.) || — **Sa**. Caseriu de Suria (id.) || — **Sala de Llobets**. Barriada de Cardona (id.) || — **Sala de Sant Salvador**. Caseriu de Cardona (id.) || — **Salet**. Veïnat de Torrelles de Foix. || — **Samissón**. Caseriu de Fontrubí (id.) || — **Sant**. Veïnat del terme de Capolat (id.) || — **Santacana**. Barri de Sant Martí Carroca (id.) || — **Sant Pare**. Caseriu de Dosrius (id.) || — **Sastret**. Barriada de Cibrils (id.) || — **Sayó**. Caseriu de Prat de Llobregat (id.) || — **Ségol**. Caseriu de Sant Martí Carroca (id.) || — **Serrador**. Barriada de Castellar (id.) || — **Serrador**. Caseriu de Vallgorguina (id.) || — **Sibila de la Roca**. Caseriu de Tiana (id.) || — **Soler**. Veïnat de Terrassola (id.) || — **Sorribes**. Veïnat de Suria (id.) || — **Sot**. Caseriu de Subirats (id.) || — **Teixidó**. Veïnat de Castellvell (id.) || — **Teixidor del Arbós**. Caseriu del Montseny (id.) || — **Timá**. Ba-

rriada de Gironella (id.) || — **Tinus**. Caseriu de Sant Martí de Torruella (id.) || — **Torreata**. Barriada de Pachs (id.) || — **Valent**. Caseriu de Sant Martí Carroca (id.) || — **Vaquer**. Caseriu de Sant Fost de Campcentelles (id.) || — **Via**. Caseriu de Torrelles de Foix (id.) || — **Vilà**. Veïnat de Pachs (id.) || — **Vinyes**. Barriada de Sant Mateu de Bages (id.) || — **Xacó**. Veïnat del terme de Santa Margarida (id.) || — **Xatxa**. Caseriu de Castellgali (id.) || — **Cala**. *f.* Abrich o recó a la vora del mar. **Cala**. || Desfiles pera llagues o ferides. **Clavo**, lechino, mecha. || *Cir.* Calador. || — **Calaboço**. *m.* Lloch segur pera tantarhi els presos. **Calaboço**. || — **Calabrés**. *m.* Raïm aixís anomenat per procedir de la Calabria. **Calabrés**. || — **Calabria**. *f.* *Ornit.* Au aquática. **Gran somormujo**. || **Anech cabussó**. || — **Calabrot**. *m.* *Naut.* Calabrote. || — **Calabrotar**. *v. n.* *Naut.* Acalabrotar. || — **Calabruix**. *m.* Granizo. || — **Calabuig**. *Geog.* Poble agregat al de Bàscara (Girona). || — **Calada**. *f.* *Ter.* Entre pescadors. **Redada**, pesca. || **Bona calada**. *fr.* Buena pesca. || **Esguerrar la calada**. *fr.* *Fam.* Enredar la mano. || Al teler de mà, obertura del urdit, pera que hi passi la llençadora. **Calada del urdimbre**. || — **Caladrons**. *Geog.* Poble del bisbat de Lleida, prov. d'Osca, part. jud. de Benabarre. || — **Calaf**. *Biog.* Cognóm d'una família de mestres argenters, que al sigle xvi sejoaven a Barcelona, de quins donenement els llibres de passantia de aquell gremi. || — **Calaf**. *Geog.* Vila de la prov. de Barcelona, bisb. de Vich, part. jud. d'Igualada. Era l'antiga Axerris dels lucetans. || — **Calafat**. *m.* Calafate, calafateador.

- || Betúm pera calafatejar les nausf Brea.
- Calafatament.** *m.* Acció de calafatejar. Calafateria.
- Calafateig.** *m.* Calafateo.
- Calafatejadura.** *f.* Calafateadura.
- Calafatejar.** *v. a.* Calafatear.
- Calafatejat, da.** *p. p.* Calafateado. || Estar molt calafatejat. *fr. Met. fam.* Atropellat. Estar hecho un cascojo.
- Calafati.** *m.* Mar. Aprenent de calafat. Calafatin.
- Calafell.** *Geog.* Poble de la prov. de Tarragona, bisb. de Barcelona, part. jud. del Vendrell.
- Calaguala.** *f.* Arrel medicinal. Calaguala. || Calaguala de montanya. Planta anyal. Aguja de pastor, pico de cigüena.
- Calaire.** *m.* Dragador.
- Calaix.** *m.* Cajón || Anarsen al calaix. *fr. Met.* Morirse || Calaix de sastre. *fr. Met.* Tindre moltes idees y desordenades. Cajón de sastre. || Esser al calaix. *fr. Met.* Ser difunto. || Fer calaix. *fr.* Vendre molt. Llenar el cajón.
- Calaixáç.** *m. aum.* Cajonazo.
- Calaixera.** *f.* Cómoda. || Arreglar la calaixera. *Loc. fam.* Preparar les robes pera casarse. Preparar el ajuar.
- Calaixet.** *m. dim.* Calaixó. Cajoncillo.
- Calamanda.** *n. p.* Calamanda.
- Calamarça.** *f.* Granizo.
- Calamarçada.** *f.* Granizada.
- Calamarcejar.** *v. n.* Granizar.
- Calamarcejat, da.** *p. p.* Granizado.
- Calamars.** *m.* Ictiol. Calamar, calamarejo.
- Calamástechs.** *m.* Llares, carami-lleras.
- Calambruixa.** *f.* Bot. Herba de pastoratge.
- Calámens.** *m.* Bot. Planta llabial. Calaminta, rementola.
- Calamenta.** *m.* Bot. Calámens.
- Calámich-calámach.** *fr. adv. Ter.* A horcajadas.
- Calamina.** *f.* Min. Calamina, piedra calaminar.
- Calamitat.** *f.* Malhauransa, infortuni. Calamidad.
- Calamites.** *Orog.* Clots dessota del Grau de Pedris, a la vora de Sant Jaume de Frontanyá.
- Calamitós, a.** *adj.* Calamitoso.
- Calanca.** *f.* Hidrog. Cala petita. Caleta.
- Calandreta.** *f.* Ornit. Coturret, Terrasol.
- Calandri.** *f.* Alondra, calandria.
- Calandria.** *f.* Ornit. Calandri. || Canta com una calandria. *fr. met. fam.* Gorjea como una calandria.
- Calandrina.** *f.* Ornit. Aucell anomenat. Cama roja.
- Calapandria.** *f.* Fam. Constipado.
- Calápat.** *m.* Gripau. Sapo, galapago.
- Calar.** *v. a.* Calar. || Foch. *v. a.* Pegar ó prender fuego. || Entre pescadors. Tender las redes. || Compendre. Calar. || Pegar una bofetada. Dar, echar. || Calar tants peus d'aigua. *Naut.* Calar tantos pies de agua.
- Calarse.** *v. r.* Menjarse alguna cosa. Echarse al coieto, zamparse. || A jaure, riure, a córre, etz. Echarse, ponerse. || Calarse a jaure. *fr.* Indiferentisme. Echarse á dormir. || Calarse el barret. Cubrirse.
- Calat, da.** *m.* Naut. Calado. || Trepat de les fustes y metalls. Calado. || Llança calada. *fr.* Lanza enristrada.
- Calau.** *n. p.* Aféresis de Nicolau. Nicolás.
- Calaus (Festa dels).** *Cort.* Festa de certes contrades, que fan els infants, captant menestra y celebrant després una brena. Cánten tonades alusives a la diada del Sant.
- Calavera.** *f.* Cráneo, esqueleto. || *adj.* Calavera, mala cabeza.
- Calaverada.** *f.* Acció d'home de poch seny. Calaverada, cabildada. || Fer calaverades. *fr.* Calaverear.
- Calavereta.** *f.* dim. Calaverilla, calaverita.

Calca, *f.* Llistons del teler. Càrcola.

Calça, *f.* Calza, pantalón. || **Calça curta**, *f.* Calzón, calzón corto.

Calçada, *f.* Trepitjada. Pisotón.

Calçada, *f.* Calzadura.

Calçador, *m.* Llenca de metall o de banya, pera calçar-se les sabates. Calzador.

Calçament, *m.* Acció de calçar-se. Calzadura.

Calçar, *v. a.* Calcar. || *Ant.* Trepitar. Pisar.

Calçar, *v. a.* Calzar. || Arrimar terra a certes plantes pera entendre-riels. Aporcar, acogombrar. || Cavar y arrimar terra a les soques dels arbres. Atetillar, calzar, recalzar. || Treure els bolquers a les criatures, y vestirles de curt. Sacar los pies, poner de redondo. || Qui calça ab amic o parent, calça car y més dolent. *Ref.* Lo ruïn me gaste el amigo, que lo bueno pronto es vendido; de los amigos se vive. || Qui se'n calça, no se'n vesteix. *fr. Fam.* No haber por donde cogerle.

Calçari, *a. adj.* Calcáreo, a.

Calçar-se, *v. r.* Calzarse. || Calçar-seles al revés. *fr.* Tomar el rábano por las hojas.

Calçasses, *f. aum.* Calzonazos. || **Esser un calçasses**, *Loc.* Ser un calzonazos.

Calçat, *da. p. p.* Calzado. || *m.* Lo que resguarda el peu. Calzado.

|| Relligió que porta sabates, a diferència dels que porten sandalies o espadenyas. Calzado || *Ornit.* Aucell ab les potes cobertes de ploma. Calzado. ||

Animal de potes blanques y de diferent color quel cos. Calzado. || **El sabater és el més mal calçat**. *Ref.* En casa del herrero, peor apero, ó cuchillo de palo.

Calcedonia, *Miner.* Pedra dura semblanta a l'ágata. Calcedonia.

Calcer, *m.* Calzer.

Calces, *f.* Vestit d'home ab dos cuixots que s'ajunten al en-

treuix. Calzón, calzónes. || **Entre gitanos**. *Ter.* Grillos. Calzas. || **Desferse les calces**.

Desatacarse. || **Portar les calces**. *fr. Met.* Dominar la muller. Llevar, ponerse, calzar-se las bragas; En casa de Gonzalo, más puede la gallina que el gallo.

|| **Posarse les calces d'algú**. *fr. Met.* Governarlo. Calzar-se á alguno. || **Saberse cordar les calces**. *fr.* Salir de mantillas ó pañales; estar criado.

Calcés, *m. Naut.* Calcés.

Calceta, *f.* Senyal posada a les cames de les gallines, pera coneixerles. Calza, taravilla. || **Posar calceta**. *fr.* Marcar, señalar con el dedo.

Calceter, *m.* Qui fa o ven mitges. Fabricante ó vendedor de medias.

Calcetes, *f.* Rodilleras, pantaloncillos.

Calch, *m.* Calco.

Calci, *Quim.* Calcio.

Calcigar, *v. a.* Pisar.

Calçó, *m.* Polaina, botín.

Calçobre, *m.* Cascote, escombros.

Calçógraf, *m.* Gravador. Calcógrafa.

Calcografia, *f.* Art de gravar, y obrador ahont se treballa. Calcografia.

Calcomania, *f.* Enganxar gravats a varis objectes, per medi de algún líquit. Calcomania.

Calcopirita, *f. Min.* Pirita de coure. Calcopirita.

Calcopter, *Zool.* D'ales bronzejades. Calcóptero.

Calcotes, *m. Ter. desp.* Home indiferent del seu bon concepte. Ser un Juan Lanas.

Calçotets, *m.* Calzoncillos.

Càlcul, *m.* Compte per medi de operacions aritmètiques o algebráiques. Càlculo. || **Càlcul diferencial, integral y infinitesimal**. Diferentes menes de càlcul.

Calculable, *adj.* Calculable.

Calculador, *a.* Qui calcula. Calculador.

Calcular, *v. a.* Calcular, hacer cálculos.

Calulat, da. *p. p.* Calculado.
Calculatoria. *f.* Art de calcular. Calculatoria.
Calda. *f.* Acció de caldejar: qual-sevol calor excessiu. Calda. || **Donar una calda.** *fr.* Caldejar. || *Met.* Moure a treballar. Dar calda.
Caldegues. *Geog.* Poble de la Catalunya francesa, bisb. de Perpinyà, a la vora de la riera de la Verneda.
Caldejar. *v. a.* Escalfar. Caldear. || Fer tornar el ferro ruent. Caldear. || *Fam.* Pendre caldo sovint. Tomar á menudo caldo. || Tindre ressabi de caldo alguna beguda. Saber á caldo.
Caldejarse. *v. r.* Pendre força caldo. Tomar caldo á menudo.
Caldejat, da. *p. p.* Caldeado.
Calder. *adj.* Aficionat al caldo. Amigo del caldo.
Caldera. *f.* Caldera. || **Caldera vella o terrat, sempre té bony o forat.** *Ref.* Hombre viejo, saco de azares; hombre viejo, cada día un duelo nuevo. || **Calderes de En Pere Botero.** *Expr. fam.* L'infern. Calderas de Pedro Botero. || **Ab una caldera vella, se'n trova una de nova.** *Ref.* Con un caldero viejo, se compra otro nuevo. || **Com si m'hagues sin tirat una caldera d'aigua bullenta.** *fr. Met.* Echarle á uno, un jarro de agua. || **Caldera de quítrá.** *Ter. Costa.* Caldero de embrear.
Calderaça. *f. aum.* Calderón.
Calderada. *f.* Lo que cap a una caldera. Calderada.
Calderer. *m.* Calderero. || Als rentadors de llana, qui cuida del foch de la caldera. Calderero.
Caldereria. *f.* Botiga o barri de calderer. Caldereria.
Caldereta. *f. dim.* Calderillo, calderita, calderuela. || La de treure aigua. Caldero, acetre. || **Anar com la caldereta de matines.** *fr. Ter.* Portar noves. Corredor de oreja, ser el correvedile.
Calderí. *m.* Calderó. || **Calderí,**

na. adj. Nadiu o relatiu de Caldes. Caldense.
Calderilla. *f. dim.* Caldereta pera l'aigua beneïta. Calderilla, acetre. | *Nemis.* Moneda de velló. Calderilla.
Calderó. *m. dim.* **Caldereta.** || Senyal ab que'ls impressors distingeixen els paragrafs y assenyalen els fulls, que van fora de l'obra. **Calderón.** || Nota al pautat musical, que adverteix suspensió de instrumentació. **Calderón.** || Als comptes, senya que denota miler. **Calderón.**
Calderó (Miquel de). *Biog.* Inquisidor nadiu de Barcelona, Regent de la audiència de Catalunya y honorari del Consell Suprém d'Aragó. A les darreries del segle XVII va publicar obres jurídiques.
Calderó. *Geog.* Caseriu de Riudellots de la Selva (Girona).
Calderona. *f.* Marmita.
Calderoniá, na. *adj.* Relatiu a Calderón de la Barca, y al seu temps. Calderoniano.
Calders. *Biog.* Niçaga de les baronies de Segur y de Pierola, que va ferse remarcar al temps mitjeval y als començos de la época moderna. Alguns del seu cognóm, van distingirse a les empreses y conquestes dutes a terme desde'l segle XII al XVII. El seu castell a la vora de Manresa, ahont s'hi feren forts els nyerros, protegits per en Miquel de Calders, va ésser aterrat al any 1616 per ordre del virrei de Catalunya.
Calders. *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Vich, part. jud. de Manresa.
Caldes. *f.* Calientes.
Caldes (Pere). *Biog.* Famós teólech mercenari al segle XIII. || — (**Ramón de**). Cavaller que va distingirse a la presa de Lleida, al any 1149. || — (**Ramón de**). Degà de Barcelona al segle XIII y autor del remarcable *Liber feudorum*, servat al arxiu de la Corona d'Aragó.

Caldes. *Geog.* Nom de varies poblacions catalanes. || — **de Bohí.** Poble y establiment termal del terme de Barruera, prov. de Lleida. || — **de Estrach.** Poble de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Mataró. Té estació de ferrocarril. Es conegut vulgarment per **Caldetes**. || — **de Malavella.** Vila de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Santa Coloma de Farnés. Es remarcable per les seues aigües minerals. || — **de Montbui.** Vila de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Granollers. Famosa per les seues termes. Té ferrocarril. || (**Port de**). *Orog.* Collada entre la Vall d'Arán y Caldes de Bohí, prov. de Lleida. || — (**Riera de**). *Hidrog.* Curs que descendeix de Sant Feliu de Codines y atravessa els termes de Caldes de Montbui y de Palau Solitar, desaiguant al Besós.

Caldet. *m. dim.* Caldillo.

Caldetes. *Geog.* Caldes de Estrach.

Caldfrets. *m.* Calofríos, escalofríos. || **Sentir caldfrets.** *fr.* Tener escalofríos.

Caldo. *m.* Such o aigua, en que s'hi ha cuit la vianda. **Caldo.** || El vi, l'oli y altres líquits. **Caldo.** || **Caldo medicat.** *fr.* Caldo alterado. || **A qui no vol caldo, taça plena.** *Loc. prov.* Ahí te duele, ahí te daré; al que no quiere caldo, taza y media.

Caldoliver (Jaume). *Biog.* Remarcable escultor barceloní, autor de ben esculpides imatges. Vivia al sigle xvi.

Caldós, a. *adj.* Caldoso.

Caldot. *m.* Caldo dolent. **Calducho.**

Caldre. *v. n.* Ser necesario, ser menester, ser conforme. || **No cal.** *Mod. verb.* No es necesario. || **No'n caldria d'altre.** *Mod. verb.* No faltaba más.

Caldefactor. *m.* Eina pera escalfar. **Caldefactor.**

Calell. *m.* Caliche.

Calella. *Geog.* Vila de la prov. de

Barcelona, bisb. de Girona, part. jud. de Arenys de Mar. || Barri de Palafrugell (Girona).

Calenda. *f.* Fets dels Sants al martirologi romá. **Calenda.** || Primer dia del mes. **Calendas.**

Calendar. *v. a.* Posar la data a un escrit. **Datar.**

Calendarí. *m.* Pronóstich. **Almanaque, calendario.** || **Fer calendaris.** *fr.* Hacer calendarios. || **Fer un meteix calendarí.** *fr.* *Fam.* Por un mismo-rasero.

Calendarista. *m.* Qui fa calendaris, qui presúm preveure els aconteixements. **Calendarista.**

Calendarat, da. *p. p.* Datado.

Calent, a. *adj.* Caliente. || **Calent de cap.** *m. adv.* Qui ha begut massa vi. **Calamocano.** || **De calent en calent.** *m. adv.* En caliente. || **De calent en calent se pelen.** *Expr. fam.* El llanto sobre el difunto; golpea el hierro cuando está caliente; á hierro caliente, batir de repente. || **Tindreho calent.** *Loc. fam.* Tener reservado, callado. || **Tot calent.** *Expr. fam.* Atatela al dedo. || **Vagi jo calent y que rigui la gent.** *Ref.* Ande yo caliente, y riase la gente.

Calentador. *m.* Eina que serveix pera escalfar la roba. **Mundillo.** || **Lloch** pera escalfarse. **Calentador.**

Calentar. *v. a.* Escalfar.

Calentó, na. *adj. dim.* Calentillo.

Calentonet. *adj. dim.* Tibio, calentito.

Calentoneta. *f. dim.* Calorcillo.

Calentor. *f.* Calor.

Calentoreta. *f. dim.* Calentoreta.

Calepi. *m.* Aplech de notes. **Calepino.**

Calepodí. *n. p.* Calepodio.

Calera. *f.* Cantera caliza.

Calés. *m. Fam.* Diners, moneda. **Pistrinquis.** || **Carruatge lleuger.** **Calesa.**

Calesa. *f.* Carruatge de dues rodes. **Calesa.**

Calesánimes. *Geog.* Veïnat del terme de Llerona (Barcelona).

- Caleser.** *m.* Cotxer, qui mena cotxo o calesa. **Calesero**, calesinero.
- Calesí.** *m.* Volant, carruatge. **Calesin.**
- Calesquist.** *m.* Piçarra argilosa. **Calesquisto.**
- Calet.** *m.* *Ictiol.* Peix. **Roncador.**
- Calet.** *Geog.* Arrabal de Ruide llots de la Selva, prov. de Girona.
- Caleta.** *f.* *Hidrog.* **Calanca.**
- Caletre.** *m.* *Fam.* Seny. || **Del seu caletre.** *m. adv.* De propi engeni. **De propio Marte.**
- Calgut,** *da. p. p. de Caldre.* || **No ha calgut.** No ha sido menester.
- Calibrar.** *v. a.* Calibrar.
- Calibre.** *m.* Diàmetre d'un arma o d'una bala. **Calibre,** alma. || **Esser de bon o mal calibre.** Ser de buen ó mal calibre.
- Calical.** *m.* *Bot.* Caliculo.
- Calicat.** *m.* Tela de seda. **Calicat.**
- Calicérich,** *ca. adj.* *Bot.* Que té el calzer punxagut. **Calicéreo.**
- Calicó.** *m.* Roba prima de cotó. **Calicot.**
- Calidoscopi.** *m.* Instrument òptic. **Calidoscopio.**
- Califa.** *m.* Vicari o hereu del profeta, entre els maometans. **Califa.**
- Califat.** *m.* Dignitat del califa y territori que dominava. **Califato.**
- Califer,** *a. adj.* Que conté cals. **Califero.**
- Calificable.** *adj.* Calificable.
- Calificació.** *f.* Calificación.
- Calificadament.** *adv. m.* Calificadamente.
- Calificador,** *a. m. y f.* Calificador. || **Calificador del Sant ofici.** *Jutge.* **Censor.**
- Calificar.** *v. a.* Calificar, juzgar, censurar.
- Calificat,** *da. p. p.* Calificado.
- Calificatiu,** *va. adj.* Calificativo.
- Cálig.** *Geog.* Vila del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló, part. jud. de Vinaroç.
- Caligraf.** *m.* Calígrafo.
- Caligrafia.** *f.* Art d'escriure ab lletra clara y elegant. **Caligrafia.**
- Caligráfic,** *ca. adj.* Relatiu a la caligrafia. **Caligráfico.**
- Calima.** *f.* *Naut.* Vapors atmosfèrics. **Borea,** calima. || **Suros enfilats** que serveixen de boia als pescadors. **Calima.**
- Calimerí.** *n. p.* Calimerio.
- Calínica.** *n. p.* Calínica.
- Calínich.** *n. p.* Calínico.
- Caliope.** *n. p.* Caliope.
- Caliope.** *n. m.* Callopio.
- Calipepla.** *f.* *Ornit.* Calipepla.
- Calis,** *sa. adj.* Calizo, calcareó.
- Calissaia.** *f.* Mena de quina grossa. **Quina amarilla,** quina calissaya.
- Calitginós,** *a. adj.* Caliginoso.
- Calitja.** *f.* Calina, niebla sofocante.
- Calitjós,** *a. adj.* Espés, fosc. **Denso,** caliginoso.
- Caliu.** *m.* Rescoldo. || **Cuit al caliu** o entre cendres. **Subcinericio.**
- Caliuada.** *f.* Caliu.
- Caliuet.** *m. dim.* Rescoldito.
- Calixt.** *n. p.* Calixto.
- Calm.** *Geog.* Caseriu del terme de Tavertet, prov. de Barcelona.
- Calma.** *f.* Pau, tranquil·litat. **Calma.** || **Falta de vent.** **Calma.** **Suspensió** o cesació d'alguna cosa. **Calma.** || **En calma.** *m. adv.* **En calma,** pacífic, (parlant del mar).
- Calma (Plá de la).** *Orog.* Al Montseny, a tramontana de Fogás de Monclús, prov. de Barcelona.
- Calmar.** *v. a.* Calmar. || **Moderar** alguna cosa. **Adormecer,** mitigar. || **Sossegar** l'ànim. **les passions.** **Aplacar,** apaciguar, sossegar. || **Aquietar** la desesperació. **Acallar,** calmar.
- Calmat,** *da. p. p.* Calmado.
- Calmelles.** *Geog.* Poble de la Catalunya francesa, bisb. de Perpinyá, a la vora de la riera de Orús.
- Calmós,** *a. adj.* Calmoso.
- Calmuntia (Andreu de).** *Biog.* Periodista, fundador del periódich *El Lloyd* que's publicava

- a Barcelona. Va morir a aquesta ciutat al any 1870.
- Caló.** *m. Mar.* Sonda que arriba a fons. **Cala.** || Mena de llenguatge parlat per gent despreciable. **Caló.**
- Calomelans.** *m. Med.* Mèrcuri dols. **Calomelanos.**
- Calonge.** *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Vich, part. jud. d'Igualada. || Vila de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de La Bisbal.
- Calor.** *m. y f.* **Calor.** || Impressió del foc y del sol. **Calor.** || *Met.* Activitat, ardiment. **Calor.** || Lo més viu d'una brega. **Calor.** || **Ab calor.** *m. adv.* Con calor. || **Calor natural.** **Calor natural.** || **Donar calor.** *fr. Met.* Dar calor. || **Entrar en calor.** Tomar calor. || **Fer calor.** *fr.* Hacer calor. || **Gastar el calor natural en alguna cosa.** *fr. Met.* Gastar ó disipar en algo, el calor natural. || **Morirse de calor.** *fr.* Freirse de calor. || **Ni per calor ni fret, no't llevís la capa, ni'l baret.** *Ref.* Ni por frío ni por calor no dejes tu cobertura; ni en invierno sin capa, ni en verano sin calabaza. || **Ofegarse de calor.** *Fr.* Ahogarse de calor. || **Pendre calor.** *Fr.* Entrar en calor. || **Picar la calor.** *fr.* Dejarse caer el sol.
- Caloria.** *f. Fis.* Unitat de mida pel calor. **Caloría.**
- Calórich,** *ca. m. Quím.* **Calórico.**
- Caloricitat.** *f.* Propietat dels animals y vegetals, de produir calor espontani. **Caloricidad.**
- Calorifer,** *a. adj.* Que trasmets calor. **Calorífero.**
- Calorificació.** *f.* **Calorificación**
- Calorífich,** *ca. adj.* Que escalfa. **Calorífico.** || Aparell pera escalfar algún lloch. **Calorífero.**
- Calorímetre.** *m.* Instrument pera midar el calor específich dels cossos. **Calorímetro.**
- Calorós,** *a. adj.* **Caluroso,** **caloroso.**
- Calorosament.** *adv. m.* Ab calor. **Calurosamente.**
- Calostre.** *m.* Primera llet de la femella després del part. **Calostro.**
- Calota.** *f.* Baga de teler. **Calota.**
- Calpurni (Hacas).** *Biog.* Retórich de la época romana, nadiu de Tarragona, ahont resta memoria d'ell per una inscripció. Les seues *Declamaciones*, remarcables, acrediten la seua valua.
- Calquejat.** *m.* Esbozo técnico del tejido.
- Calques.** *f.* Peces del teler de mà. **Calcas.**
- Calrada.** *f.* **Calda.**
- Cals.** *f.* **Cal.** || **Cals amarada.** **Cal muerta ó apagada.** || **Cals grassa.** **Cal grasa.** || **Cals hidràulica.** **Cal hidráulica.** || **Cals viva.** **Cal viva.**
- Cals.** *m.* Contracció de *Casa els Casa de los.*
- Cals Frares.** *Geog.* Caseriu del terme de Castellví de la Marca, prov. de Barcelona. || Veïnat de Tiana, (Barcelona).
- Cálsida.** *f. Bot.* Planta de les compostes. **Cardo hemorroidal.**
- Calsigar.** *v. a.* **Trepitjar.** **Pisar.**
- Calsina.** *f.* **Cals** pera emblanquinar. **Lechada.** || Barreja de cals y altres materials. **Calcina.**
- Calsina (La).** *Geog.* Caseriu del terme de Santa Cícilia de Montserrat.
- Calsinaire.** *m.* Qui fa o ven cals. **Calero.**
- Calsinal.** *adj.* **Calizo,** **calcáreo.**
- Calsinament.** *m.* **Calcinación.**
- Calsinar.** *v. a.* **Calcinar.**
- Calsiner.** *m.* **Calsinaire.**
- Calsineria.** *f.* Botiga o lloch pera vendre cals. **Caleria.**
- Calumnia.** *f.* Acusació falsa. **Calumnia.** || **Afiançar de calumnia.** *fr. For.* Afianzar de calumnia. || **Jurar de calumnia.** *fr. For.* Jurar de calumnia.
- Calumniador,** *a. m. y f.* **Calumniador.**
- Calumniar.** *v. a.* Acusar falsament. **Calumniar.** || **No hi ha res calumniat que no sigui enfortat.** *fr. Ter.* Es víctima de su calumnia el calumniador.

Calumniat, da. p. p. Calumniado.

Calumniós, a. adj. Calumnioso.

Calumniosament. adv. m. Calumniosamente.

Calva. f. Calv^r, calvicie, calvez.

Calva (Joan). *Biog.* Prebere y escriptor dels començos del sigle XIX, entre quines obres cal esmentar una relació cronològica del port de Barcelona.

Calvari. m. Camí ab capelletes pera memorar la passió de Jesucrist. **Calvario.** || Contrarietats, malestrugances. **Calvario. La vida és un calvari.** *Fr. Met.* La existencia es un sufrir continuado

Calvari (El). *Geog.* Caseriu del terme d'Arenys de Mar. || — (**Plá del**). *Orog.* A la montanya de Sant Jaume de Frontanyá.

Calvejar. v. n. Encalvecer.

Calveria (La). *Geog.* Caseriu del terme de Sant Martí de Riudeperes, prov. de Barcelona.

Calvet. m. dim. Calvete, calvillo.

Calvet (Damàs). *Biog.* Poeta, *Mestre En Gay Saber* y autor dramàtic, nadiu de Figueres y mort a Barcelona (1836-1893). Era professor de l'Escola d'enginyers industrials. Era autor del drama *La companya de la Unió*, del poema *Mallorca cristiana*, y de la primera òpera catalana *A la voreta del mar*, que va posar en música el mestre Joan Goula. Havia publicat nombrosos treballs literaris.

|| — (**Jaume**). Jurista del sigle XIII que va ésser dels primers en comentar els Usatges. || — **d'Estrella (Cristófol)**. Cronista català del sigle XVI, autor de nombroses relacions coetànies seues, entr'altres les *Conquestes dels espanyols al Perú*. Escrivia en llengua llatina. || — y **Taulé (Joan)**. Musich compositor barceloní (1832-1863) autor d'obres religioses, entr'elles una missa a orquesta, y altra de *requiem*.

Calvet (El). *Geog.* Caseriu del

terme de Guardiola (Barcelona).

Calvinyá. *Geog.* Caseriu del terme de Auserall, prov. de Lleida.

Calvissim, a. adj. sup. Calvisimo.

Calvo, a. adj. Calvo. || **Calvo com el palmell de la mà.** *fr. Fam.* Calvo como una calabaza. || **Tornarse calvo.** *fr.* Encalvecer, encalvar.

Calvó (Sant Bernat) *Biog.* Nadiu de Mas Calvó, prop de Reus (1180) y mort a Vich (1243). Abat de Santes Creus (1226) y bisbe de Vich (1233), era eloqüent predicador. Va concore a la conquesta de Valencia pel rei En Jaume, més empenedit de les crudeltats de la lluita, va retirar-se a la vida contemplativa, fins a creurers purificat, retornant a la seua Seu. || — y **Gualbes (Francesch)**. Valent militar català, nadiu de Barcelona (1625) y mort al 1690. Ardent patriota, les seues llegendaries proeses durant la lluita dels segadors, li donaren renom. Va passar al servei de França, essent enlairat a tinent general d'aquell exèrcit, per la seua defensa de la plaça de Maestrich de quina era governador.

Calza (Francesch). *Biog.* Historiari y humanista, nadiu de Barcelona, a la segona meitat del sigle XVI. Va escriure en llatí, una *Historia de Catalunya*, y al 1606, una relació de les festes de canonisació de Sant Ramon de Penyafort.

Cálzer m. Cáliz. Vas de metall o d'altra materia valiosa, pera celebrar els sacrificis litúrgichs. **Cáliz.** || *Bot.* Coberta exterior de les flors, gaire bé sempre, de color vert. **Cáliz.** || **Passar els set cálzers d'amargura.** *fr. Fam.* Pasar las de Caín.

Call. m. Camí estret y larch. **Callajón.** || — **Juich.** Barri de jueus a l'estat mitjana. **Juderia.** || — **de la mà.** Palma de la mano.

Call y Franquesa (Domingo).

Biog. Advocat, escriptor professional intel·ligent en els estudis econòmics y socials, de quins assumptes va publicar atinats estudis. Va pertanyer al Ajuntament y a la Diputació de Barcelona, en quina ciutat va morir al any 1894.

Callada. *f.* Callada. || *Ant.* Gaiato. Palo. || **A la callada.** *m. adv.* Calladamente.

Calladament. *adv. m.* Sense parlar. Tàcitament, callandico.

Callandet. *m. adv.* Ab veu baixa. **Callandico.** || **Tot callandet.** *m. adv.* Sense moure fressa. **A la calla callando.**

Callar. *v. n.* Callar. || Guardar secret. **Callar.** || Dissimular. **Callar.** || Ometre alguna cosa. **Callar.** || No oposare. **Callar.** || Parar de cantar els aucells, les granotes, les besties. **Callar.** || *Poet.* Minvar la remor del vent o de la mar. **Callar.** || **¡Calla!** *Interj.* De sorpresa. **¡Calla!** || **Calla tú y callaré jo,** o **calla y callaré.** *Loc.* **Callate y callemos,** que sendas nos tenemos. || **Callar y fer la seva.** *Loc fam.* Parece que cae y se agarra; callar y obrar por la tierra y por la mar. || **Fer callar.** *f.* Convencer. **Hacer callar.** || **No fa poch,** qui calla y fa'l seu joch. *Ref.* Quien calla, piedras apaña. || **¡Calléu!** *Interj.* **¡Callad!** || **¡Que callém!** *Mod. verb.* **¡Punto en bocal** || **Qui calla otorga.** *Ref.* Quien calla otorga. || **Qui no sap callar lo seu,** mal callará lo dels altres. *Ref.* Quien dice lo suyo, mal callará lo ajeno; amo lerdo, tu dirás lo tuyo y lo ajeno. || **Qui no sap callar, no sap parlar.** *Ref.* Quien no sabe callar, no sabe hablar. || **Qui té més que callar, més enraora.** *fr.* Reprende vicios ajenos, quien está lleno de ellos; buen callar se pierdo.

Callastres. *Geog.* Veïnat de 'a Catalunya francesa, cantó de Sallagosa.

Callat, da, *p. p.* **Callado.** || *adj.* Qui

guarda el secret. **Reservado, callado.** || Qui parla poch. **Taciturno.**

Calldetenes. *Geog.* Caseriu del terme de Sant Martí de Riudeperes. prov. de Barcelona.

Callipolis. *Geog. ant.* Colonia establerta pels focis, a la vora de Tarragona.

Callis (Antoni). *Biog.* Remarcable advocat vigatà, del sigle xv. || — (**Jaume**). Jurisconsult famós, autor dels *Comentarios dels Usatges*, escrits al 1401. Va néixer a Vich al any 1370, y enlairat a condició nobiliaria pel rei En Ferrán I, va ésser representant de la noblesa y del braç militar, a les Corts de 1419 y 1422.

Callis (El) *Geog.* Caseriu del terme de Orís, prov. de Barcelona.

Callús. *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona. bisb. de Vich, part. jud. de Mauresa.

Cama. *f.* Pierna. || De les aus. **Zanca.** || De fusta. **Pierna de palo.** || Cos de les lletres envers la banda inferior. **Pierna.** || Troç superior de les lletres. **Palo.** || Part del forch d'allis. **Ramal, rístral.** || La mitja desde'l genoll fins al taló. **Caña.** || Les del botó. **Presillas.** || Montants de la premsa d'imprimir. **Pierna.** || A les plantes, el tronxo. **Tallo.** || Coll per ahont raja el bot. **Piezzo.** || Montants de la taula. **Pies.** || Agafar per la cama. **Apernar.** || **Cama açi,** **cama allà.** *m. adv.* **A horcajadas.** || **Cama de oreu.** Barres del teler mecánich. **Cruz.** || **Cama de blat.** **Caña.** || **Cama nú.** *fr.* En pernetas. || **Cames de bróquil** o **de gánguil.** Llargues o primes. **Zanquívano.** || **Carregar-se les cames a coll.** *fr.* **Marchar á pié.** || **Estar a cames.** *fr.* **Met.** **Sacar bien el caballo,** **sacar el caballo limpio.** || **Met.** **Fer coses dificultoses.** **Sacar limpio el caballo.** || **Estirar les cames.** *fr.* **Fam.** **Pasejarse.** **Extender las**

- piernas. || **Moure violentment les cames.** *Loc.* Pernear. || **Segament de cames.** *fr.* Inmovilidad. || **Tallar les cames per la còrba.** *fr.* Desjarretar. || **Tindre bones cames.** *fr.* Molt caminador. Tener pies ó buenos pies. || **Trencar o trencarse les cames.** *fr.* Quebrar ó cortarse las piernas. || **Váldres de les cames.** *fr.* Poner pies en polvorosa; tomar las de Villadiego.
- Cama d'oca.** *Geog.* Caseriu a la vora de Colomeres d'Esmarats, al Bergadá.
- Camaga.** *f. aum.* Pernaza.
- Camacurt.** *a. adj.* Qui té el pas curt. Pasicorto.
- Camada.** *f.* Cop de cama. Pernada. || Pas llarch. Tranco, gambada. || **A camades y a bots.** *m. adv.* Deprisa y corriendo.
- Camadejar.** *v. a.* Andar á paso largo.
- Camafeu.** *m.* Pedra fina gravada ab relleus. Camafeo.
- Camal.** *m.* Cuixal. Pernil. || Grillons de fusta. Cepo. || Als arbres, les branques gruixudes que parteixen de la soca. Brazos.
- Camàlich.** *m.* Mozo de cordel, faquin.
- Camals.** *m.* Botas.
- Camall.** *m.* Cuixot de calces. Pernerá.
- Camallada.** *f.* Cop rebut a la cama. Pernada.
- Camallarch.** *ga. adj.* Zanquillargo.
- Camalleó.** *m. Zool.* Camaleón. || *Astron.* Constelació austral. Camaleón. || *Bot.* Planta medicinal. Angélica.
- Camallera.** *Geog.* Caseriu del terme de Saus, prov. de Girona.
- Camalliga.** *f. Ter.* Lligacama. Liga.
- Camalloch.** *m. Ter.* Enginy pera pescar. Red.
- Camallonch.** *m. Ter.* Pernil. Jamón.
- Camalluent.** *a. m. y f. Ter.* Pagés rich de montanya. Montañés.
- Camamilla.** *Bot.* Planta medicinal. Matricaria, botón de plata. || —borda Mayarza, matricaria. || —fina. Manzanilla fina. || —pudenta. Manzanilla hedionda. || —vera. Manzanilla verdadera ó romana.
- Camándula.** *m. Irón.* Camándula. Qui la sap llarga. || **Tindre moltes camándules.** *fr. Irón.* Tener muchas conchas; tener más conchas que un galápagu.
- Camandulejar.** *v. n.* Camandulear.
- Camanduler.** *a. m. y f.* Hipócrita. Camandulero.
- Camanduleria.** *f.* Camándula.
- Camaober.** *a. adj.* Perniabierto.
- Camaprim.** *a. m. y f.* Zanquivano.
- Camarasa.** *Geog.* Vila de la prov. de Lleida, bisb. d'Urgell, part. jud. de Balaguer. || Caseriu del terme de La Pobla de Mafumet, prov. de Tarragona.
- Camarilla.** *f.* Aplech de cortesans, qu'influeixen als negocis del Estat. Camarilla. || *Ant.* Als estudis, el lloch abonts'imposaven els cástichs corporals als estudiants. Camarilla.
- Camarlench.** *m.* Dignitat eclesiástica entre'ls cardenals, ab exercici de autoritat papal quan hi ha Seu vacant. Camarlengo. || A la casa reial d'Aragó, dignitat de cambrer major de Castella. Camarlengo.
- Camarroja.** *f. Bot.* Herba. Parietaria, camarroja. || *Ornit.* Aucell. Zancudo común, caballero gambeta, hermejina, caballero labrador.
- Camarcosis.** *f. Cir.* Certa trenadura del crani. Camarcosis.
- Camarot.** *m.* Compartiment dels barcos. Camarote. || —de proa. *m. Ndut.* Apartament d'un barco a la banda de proa. Camarotillo. || —del Tambuto. Els que's fan als barcos de vapor a popa y a proa dels tambutos de les rodes. Camarote del tambor.
- Camasech.** *m. Bot.* Bolet semblant al moixernó. Hongo de tallo delgado.

- Camatimó.** *m.* Barra de l'arada. Timón.
- Camatort, a.** *adj.* Patituerto. || Que té les cames torçudes en fora, juntantse els genolls. Patizambo. || Que les té torçudes en dins, apartantse els genolls. Patiستهvado.
- Camatrencat, da.** *adj.* Perniquebrado.
- Camaura.** *f.* Gorra ab dues puntes que s'abaixen, pera tapar les orelles. Papalina, becoquin.
- Cambi.** *m.* Cambio. || El que's torna al descambiar monedes. Vuelta. || Aument o disminució de valor als negocis bancaris. Cambio. || Tornes al fer una barata. Premio. || De presoners en temps de guerra. Canje. || De paper moneda. Agio. || El lloch ahont se realisen els cambis. Cambio. || **A les primeres de cambi.** *Loc. Met.* A las primeras de cambio. || **Cambi menut.** Cambio minuto. || **Cambi sech.** Cambio seco. || **Donar el cambi.** *fr.* Fer burla. Hacer burla, burlarse de algo. || **En cambi.** *m. adv.* En cambio, en recompensa. || **Pendre'l cambi.** *fr.* Dejarse engañar, dejarse embaucar. || **Tornar el cambi.** *fr. Met.* Pagar con la misma moneda.
- Cambiable.** *adj.* Lo que pot ésser cambiat. Cambiable.
- Cambiadís, sa.** *adj.* Mudable, variable.
- Cambiadór.** *m.* Qui cambia. Cambiador, cambiante.
- Cambiaduria.** *f.* *Ant.* Corredoria.
- Cambialari.** *m.* *For.* Cambialario.
- Cambiant.** *adj.* Qui cambia. Cambiante. || Varietat de colors produïda per la llum, en alguns cossos. Cambiante.
- Cambiar.** *v. a.* Cambiar, trocar. || Mudar una cosa d'una part a una altra. Mudar, trasladar. *Naut.* Girar les veles. Cambiar.
- Cambiat, da.** *p. p.* Cambiado.
- Cambista.** *m.* Qui mitjansant cert interès barata monedes. Cambista.
- Cambra.** *m. y f.* Cuarto, gabinete. cámara. || El lloch ahont el rei dona les seues audiencies. **Cambra reial.** Cámara regia. || Nom dels cossos colegisladors, segons el sistema constitucional. Cámara. || *Anat.* Banda concava del crani. Cámara. || *Naut.* Sala de popa a les embarcacions. Cámara. || *Fig.* Excrement humà. Cámara. || **Cambra alta.** Senado. A l'Anglaterra, concell superior. Cámara alta. || **Cambra Apostólica.** Cámara apostólica. || **Cambra baixa.** Cámara baja ó de los comunes. Congreso. Cámara popular. || **Cambra fosca.** *Opt.* Cámara obscura. || **Cambra imperial.** Cámara imperial. || — *de parament.* *m. adv.* Sala de respeto.
- Cambra Fosca.** *Geog.* Clotada de la comarca de Camprodón, més enllà del Plá de la Llosa. || — *de Montmell.* *Orog.* Cingleres a la serra de Cadi.
- Cambrai.** *m.* Teixit molt subtil. Cambray.
- Cambrer, a.** *m. y f.* Camarero, a. || Criat que cuida de tot lo relatiu a la cambra. Camarero. || Dignitat o empleu. Camarero. || **Camarer del Rei.** Camarero, camarero mayor.
- Cambreira.** *f.* Camarista. || *m.* Ministre del Consell de la Cambra. Camarista. || Dama que serveix a la reina, a les príncepses o bé a les infantes. Camarista. **Cambreira major.** Carrech de palau. Camarista mayor.
- Cambreteria.** *f.* Tribut que s pagava al sígle XIV, a la cort dels reis d'Aragó. Camarería. || Empleu de camarer reial. Camarería.
- Cambrerol.** *Geog.* Caseriu del terme de Massanes, prov. de Girona.
- Cambres.** *f.* Fluixedat de ventre. Cámaras, diarrea. || Cambres de sanch. Disenteria. || **Qui té cambres.** Camariento. || **Tindre cambres.** *Fr. Fam.* Irse de varata.

Cambres d'Ase. *Orog.* Cim de la serra divisoria del Conient y la Cerdanya.

Cambreta. *f. dim.* Camarilla, camarita.

Cambril. *m.* Peça a redós d'algun altar, pera servir les joyes y vestits de la imatge, y pera que puguin els fidels adorarla. **Camaril.**

Cambrils. *Geog.* Vila de la prov. y bish. de Tarragona, part. jud. de Reus. Té estació de ferrocarril. || — Caseriu del terme de Odén, prov. de Lleida. || — (**Riera de**). *Hidrog.* A la vora de la vila esmentada.

Cambró. *m.* Dentallons de ferro de la prempsa. **Cambrón.** || Peces de ferro fixes antigament a les caixes dels telers, pera servir de guia a les llençadores. **Cambrón.**

Cambrota. *f.* Chiribitil.

Cambruca. *f. Patol.* Llaga venèrea. **Cambruca.**

Camedris. *m. Bot.* Planta llabida. **Camedrio.**

Camejar. *v. n.* Pernear.

Camelás. *Geog.* Poble de la Catalunya francesa, a la vora de la riera de Castellnou.

Camelia. *f. Bot.* Mata, y flor que produeix. **Camella.**

Camell. *m.* Camello.

Camella. *f.* Femella del camell. **Camella.**

Camellet. *m. dim.* Camellejo.

Cames llargues. *m. Ornít.* Aucell. **Zancudo.**

Cameta. *f. dim.* Pierrecita. || Peça de l'arada. **Galápagu, cama.** || **Cametes y a fugir.** *Loc. ter.* Tomar las de Villadiego.

Cámfora. *f.* Alcanfor. || Pans de cámfora. **Alcanfor refinado, o purificado.**

Camforar. *v. a.* Alcanforar.

Camforat. *da. p. p.* Alcanforado.

Cami. *m.* Camino, senda || Viatge d'una banda a altre. **Camino.** || Medi o recurs pera obtindre alguna cosa. **Camino.** || Cada viatge que's fá pera cercar alguna cosa. **Viaje, camino.** || —

Carreter. Camino carretero. || **Cami cubert.** *Mil.* Camino cubierto. || — de ferradura o mollarer. Camino de herradura. || — de Sant Jaume. Via lactea. || — **Dret.** *m. adv.* Camino derecho. || — **enllá.** Camino adelante. || — **Ferrat.** Camino de herradura. || — **general.** La carretera dels sigles mitjans. **Camino general** ó real. || **Cami ral.** *m.* Camino real, carretera. || **Cami ramader.** Goliána, ligajo. || **Anar cada hù pel seu cami.** *fr.* Ir cada cual por su camino. || **Anar de cami.** *fr.* Ir de viaje. || **Anar fora de cami.** *fr. Met.* Ir fuera de sendero || **Anar errat.** Andar fuera de camino. || **Anar pel cami ral.** *fr. Met.* Ir por ó con el chorrillo. || Cosa del cami. **Vial.** || **De cami.** *m. adv.* De camino, de paso. || **Desfer el cami.** *fr.* Desandar. || **Divisió de tres camins.** *fr.* Trivio. || **Eixir al cami.** *fr.* Salir al encuentro. || Parant de lladres. **Saltear.** || *Met.* Previndre la intenció. || **Salir al camino.** || **Ensenyar el cami de la escala o de la porta.** *fr.* Llençar a algú de casa. **Ensenyar la puerta de la calle.** || **Fer cami.** *fr.* Andar, caminar. || **Fer el seu cami.** *fr.* Ir á su camino. || **Girar de cami.** *fr.* Torcer el camino. || **Més vell que'ls camins.** *Loc. fam.* Más viejo que la sarna, que el repelón, ó que préstame un cuarto. || **No haverhi cami ni carrera.** *fr. Met.* No tener pies ni cabeza, orden ni concierto, ton ni son; no llevar camino. || **Obrir o donar un cami.** *fr.* Romper, abrir, procurar un camino. || *Met.* Donar medi d'eixir d'una dificultat. **Déu obrirá un cami.** Dios abrirá un camino. || Inventar alguna cosa. **Abrire camino.** || **Pendre'l cami de la porta.** *fr.* Tomar, coger la puerta. || **Per tot hi ha cent llegües de mal cami.** *Ref.* Por doquiera hay su legua de mal camino; tener su legua, ó pedazo de mal camino. || **Posarse en cami.** *fr.* Empen-

dre un viatge. Ponerse en cami-
no. || **Quan anirás de cami, no**
viatgis sense pá ni vi. *Ref.* Quien
no trae sogá, de sed se ahoga.
|| **Qui camina mal cami, no**
fá bon pés a la fi. *Ref.* Tal la
vida, así la muerte. || **Qui sembra**
en cami ral, pert el grá y
pert el jornal. *Ref.* Quien siem-
bra en el camino, cansa los bu-
yes y pierde el trigo. || **Tallar o**
tapar els camins. *fr.* Cegar los
conductos, pasos, veredas, cami-
nos. || **Tindre o no cami una**
cosa. *fr. Met.* Llevar ó no llevar
camino. || **Tornar a algú a bon**
cami. *fr. Met.* Meter en ó entrar
por camino.

Cami y Pontons (Ramón). *Biog.*
Remarable professor d'ins-
trucció primària als començos
del sígle XIX, regent de l'Esco-
la de Reus. Era autor d'algunes
obres didàctiques.

Cami. *Geog.* Santuari del terme
de Granyena, prov. de Lleida.

Caminada. *f.* Passeig llarch pera
fer exercici. **Caminata,** jornada.

Caminador, a. m. y f. Andariego,
andador, caminador.

Caminadors. *m.* Andadores, anda-
deras. || **Anar sense camina-**
dors, o no necessitar camina-
dors. *fr. Met.* Nadar sin corchos,
sin calabazas; comer pan con cor-
teza.

Caminal. *m. Ter.* Camí dels jar-
dins. Calle, paso, senda.

Caminant, a. p. a. Qui camina.
Caminante.

Caminar. *v. n.* Andar, caminar.

Caminat, da. p. p. Caminado.

Caminet. *m. dim.* Caminillo, cami-
nito.

Cami-ral. *Geog.* Caseriu del ter-
me d'Abella de la Conca, prov.
de Lleida.

Camisa. *f.* Camisa. || **Camisa de**
força. Pera càstich o pera con-
tindre atachs de bogeria. **Ca-**
misa de fuerza. || **Camisa roma-**
na. Formava part del traje de
cerimonia usat pels reis d'Ara-
gó. **Camisa romana.** || **Deixar a**
algú sense camisa, o ab la

camisa de la esquena. *fr.*
Fam. Dejarle á uno sin camisa, ó
no dejarle ni aun la camisa. || **Do-**
nar o perdre la dona ab la
camisa de l'esquena. *Loc.*
Casarshi sense dot. Dar ó tomar
la mujer en camisa. || **En cami-**
sa. *m. adv.* En paños menores. ||
Ficarse o ficarse en camisa
d'onze vares. *Loc.* Meterse en
camisa de once varas. || **Jugarse**
la camisa. *fr. Fam.* Jugat hasta
la camisa. || **No tindre més que**
la camisa del demunt. *fr. Met.*
No tener uno más que la capa en el
hombro. || **Primer és la camisa**
que'l gipó. *Ref.* Más cerca está
la camisa de la carne que el jubón;
más cerca está la camisa que el
sayo. || **Quedarse ab la camisa**
de l'esquena. *fr. Met.* Quedarse
sin camisa. || **Véndres la cami-**
sa. *fr.* Vender hasta la camisa. ||
Devant de camisa. Pechera.

Camisassa. *f. aum.* Camisón.

Camiser, a. m. y f. Qui fa o ven
camises. **Camisero.**

Camiseria. *f.* Botiga pera ven-
dre camises. **Camiseria.**

Camiseta. *f.* Camiseta, elástica. ||
Pera llum de gas. **Manguito.** ||
Peça de cuiro, panyo o tela
pera tapar alguna cosa. **Funda.**

Camisó. *m.* Camisolín.

Camisol. *m. Ant.* Peça de l'arma-
dura antiga, que tenia la mà-
nega llarga. **Camisote.**

Camisola. *f.* Camisa fina. **Camis-**
sola.

Camós (Narcís). *Biog.* Frare do-
mínich, nadiu de Girona. Al
any 1657 va publicar una relació
de totes les iglesies y santua-
ris de Catalunya, dedicats
a la mare de Déu, per el vistat-
ades una per una. || - **y de**
Requesens (March Antoni).
Militar y religiós, nadiu de
Barcelona. Essent governador
de Illa de Sardenya, va morir
la seua muller, y restant
sense fills, va ferse frare agustinià,
essent elegit prior y vi-
sitador de Catalunya, al any
1600. Felip II va nomenarlo

arquebisbe de Trani, més va morir al any 1006, abans de ésser consagrat.

Camós (Sant Vicens de). *Geog.* Poble de la prov. bisb. y part. jud. de Girona. || — (Santa Maria de). Caseriu del terme de Sant Vicens de Camós.

Camosa. *f.* Mena de poma. Camuesa.

Camosina. *f.* Camosa.

Camp. *m.* Extensió de terra fora de poblat. **Campo.** || **Camp de arros.** Arrozal. || — de blat de moro. Maizal. || — de cigrons o ciurons. Garbanzal. || — de faves. Habar. || — de melons. Melonar. || — Parlat de robes o de quadres. **Campo.** || Al gravat y pintat, espai sense figures. **Campo.** || Lloch ocupat per un exèrcit en disposició d'entrar en combat. **Campo.** || **A camp obert.** *m. adv.* A campo abierto.

|| **A camp ras.** *m. adv.* A campo raso. || **A camp través.** *Loc.* A campo travieso. || **Assentar el camp.** *fr.* Asentar el campo. ||

Assenyalar el camp. *fr. Mil.* Partir el campo. || **Camp clos.** *fr.* Palenque. || **Camp de batalla.** Campo de batalla. || **Camp de darrera casa.** *Loc. fam.* El traçero. Salvo honor, trascorral, nalgatorio, tabalarío. || **Camp de llauró.** Campo de labranza. ||

Córrer el camp. *fr. Mil.* Correr el campo. || **Deixar el camp lliure.** *fr. Met.* Dejar el campo abierto, libre, desembarazado, despejado. || **Descubrir el camp.** *fr. Mil.* Batir el campo ó estrada, descubrir el campo. || **Eixir al camp.** Hacerse al campo. || **El camp fèrtil no descansant,** se torna estéril. El campo fértil no descansando, tórnase estéril; alguna vez olvida tus tareas para volver con nuevo aliento si deseas. || **Llevar el camp.** *fr. Mil.* Alzar, levantar el campo. ||

Mantindre el camp. *fr.* Mantener el campo. || **Marcar el camp.** Marcar el campo. || **Quan no n'hi ha pels campos,** no n'hi ha

pels sants. *Ref.* Cuando no lo dan los campos, no lo han los santos. || **Quedar al camp.** Quedar en el campo. || **Quedar el camp per algu,** o quedar amo del camp. *fr. met. fam.* Quedar el campo. || **Reconeixer el camp.** *fr. Met.* Reconocer el campo. || **Sortir al camp.** Salir á campo, ó al campo. || **Tindre segur o assegurar el camp.** *fr.* Asegurar el campo.

Camp Sanglès (Joseph). *Biog.* Poeta molt inspirat que va morir al any 1879. Era nadiu de Roda, part. jud. de Vich.

Camp. *Geog.* Caseriu del terme de Canovelles, prov. de Barcelona. || — Veïnat de Sallent, (Barcelona). || — de l'Arpa. Caseriu del terme de Martorelles, (id.)

|| — de la Bota. Barri del terme de Sant Martí de Provençals, que forma part are del districte de Barcelona. || — de Parets. Caseriu del Bergadà al peu de la serra d'Olván. || — de Plá. *Orog.* Cimall de la comarca d'Olot, a la serra de Puig d'Ou. || — de Tarragona. Regió comarcal de l'antiga Catalunya, que s'extén per la costa desde l'Hospitalet fins al riu Gayá, y té per l'indars les montanyes del Priorat y de la conca de Barberá. || — del Orocíó. *Orog.* Collet a mitjorn de Borredá, prov. de Barcelona entre'ls rius Mariés y Margansol. || — del Grill. *Geog.* Caseriu del terme de Avinyonet, prov. de Barcelona. || — Grau. Veïnat del terme de Torrelles de Foix, (Barcelona). || — dels Emigrants. A tramontana de Bassagoda, a la carena de la serra de Riu, prov. de Girona.

Campá (Climent). *Biog.* Metge y cirurgiá nadiu de Vich, que durant la pesta de 1854, va distingirse a la seua terra, fins al punt de perpetuar el seu nom en làpida, a casa la ciutat y rebre un diploma del Ajuntament. Era bon escriptor, ha-

vent publicat treballs remarcables. Va morir al any 1868. || — (Francesch de P.). Catedràtic de medicina a Barcelona y Valencia, y autor de una munió d'obres professionals. Va neixer a Vich, morint a Barcelona (1838-1893).

Campá (El). *Geog.* Caseriu del terme de Oristá, (prov. de Barcelona).

Campada. *f.* Camp ample. Campo extenso.

Campal. *adj.* Casa de camp. || **Batalla campal.**

Campamá. *Geog.* Caseriu del terme de Begues, prov. de Barcelona.

Campament. *m.* Campamento, campo, acampamento.

Campana. *f.* Campana. || Bógit de xemeneia. Campana. || Vidre bombat pera tapar els rellotges de sobretaula, els gerros de flors artificials, etc. Campana. || **A só de campana.** *m. adv.* A campana herida, a toque de campanas || **Assentar la campana.** *fr.* Sentar la campana. || **Béns de campana, Déu els dona y el diable els escampa.** || *Ref.* Bienes de campana, dálos Dios y el diablo los derrama. || **Cop de campana.** *Campaneo.* || **Fer campana.** *fr. Fam.* Faltar a classe. Hacer novillos. || **Qual la campana, tal la batallada.** *Ref.* Cual es la campana, tal es la badajada. || **Repich de campanes.** Repique de campanas || **Segons la campana el só.** *Ref.* A do fueres haz lo que vieres. || **Tindre campana.** *fr. Met.* Andar ó estar en pie, tener hambre. || **Ventar les campanes.** Voltar las campanas ó llevarlas á pino. || **Campana de Buç.** Campana de buzo. || **Campana de comunitat.** Segundilla. || **Campana petita.** Esquila.

Campanada. *f.* Badajada. || *Met.* Escándol. **Campanada.**

Campanar. *m.* Lloch de les campanes. Campanario. || El d'una sola paret. Espadaña. || Pilans

del torn de seda, pera apoiar-hi el fus de ferro. Frailecico, canecillo. || **Pujarse'n al cap de munt o al cim del campanar.** *fr. Met.* Subirse á las bovedillas.

Campaneig. *m.* Campaneo.

Campanejar. *v. n.* Campanear, campanillear.

Campaner. *m.* Qui fa les campanes, o té per ofici tocarles. Campanero.

Campaneria. *f.* Conjunt y só de moltes campanes. Campaneo.

Campaneria (La). *Geog.* Caseriu del terme de Torelló, prov. de Barcelona.

Campaneta. *f. dim.* Campana petita. Campanilla, campanita. || Apagador de flams d'oli o de cera. Campanilla. || *Anat.* Membrana de l'orella. Tímpano. || **Campaneta d'aigua.** Burbuja. || **Toch fort de la campaneta.** Campanillazo.

Campanetes. *f. Bot.* Planta de les convulvacies. Corregüela, enredadera. || Planta de les campanulacies. Farolillos.

Campanólech. *m.* Antich instrument de les fanfarres militars. Campanólogo. Musich que'l tocava. Campanólogo.

Campanula. *fr. Bot.* Mena de planta, classificada ab nombroses especies. Cananistos.

Campanut, da. *adj.* Pretenciós, retumbant. Hinchado, campanudo. || Paraules retumbantes. Campanudo. || **Ferla campanuda.** *fr.* Cometre una acció sonada. Hacerla cerrada.

Campanya. *f.* Temps de durada d'una guerra. Campaña. || Temporada d'un negoci o explotació agrícola o industrial. Campaña. || Temps de servei militar. Campaña. || **Anar a campanya.** *fr. Met.* Salir á campaña. || **Batre o corre la campanya.** *fr. Mil.* Correr la campaña. || **Estar en campanya.** *fr. Mil.* Fer la guerra. Estar ó hallarse en campaña.

Campanyol. *m.* Rata dels camps. Ratón enano.

Campar. *v. n.* Campar, buscar la vida, vivír. || *Mil.* Acampar, campar. || Eixir d'un perill. Escapar, ponerse á salvo. || **Camparse la vida.** *fr. Fam.* Sapiguérsela guanyar. Ganarse la vida. || **Campársela.** *fr. Met.* Esser afortunat. Campar con su estrella. || ¡Campi qui puguil *fr.* ¡Sálvese el que pueda!

Camparol, a. *adj.* Campesino, rural. || *Fam.* Nadiu o propi del Camp de Tarragona. Natural del Campo de Tarragona.

Campblanch. *Geog.* Caseriu del terme de Clariana, prov. de Lleida.

Campcardós (Pich de). *Orog.* Tossal de 2914 metres al N. E. de la prov. de Lleida. |—(Vall de). *Orog.* A la Cerdanya, dins de la ratlla de França, a la banda esquerra de la Vall de Arabó

Campdaséns. *Geog.* Caseriu del terme de Sitges, prov. de Barcelona.

Campdeparets. *Geog.* Veïnat del terme de La Quart, al Bergadà.

Campderá y Camin (Francesch). *Biog.* Metge y gramàtic, nadiu y mort a Lloret de Mar, (1793-1862). Va ésser presoner dels francesos a la lluita de l'Independència, y va estudiar a Montpeller. Era autor d'una munió de remarcables obres, y va fundar a la seua vila, al any 1844, l'anomenada Torre Llunática, potser la primera casa de boigs, establerta a Espanya.

Campdevanol (Sant Cristófol de). *Geog.* Poble de la prov. de Girona, bisb. de Vich, part. jud. de Puigcerdá. || —(Sant Lorenc de). Caseriu del meix terme.

Campdurá. *Geog.* Caseriu del terme de Celrá, prov. de Girona.

Campedroni (Francesch). *Biog.* Escultor nadiu de Perpinyá, que formava llavors part de Catalunya. Vivia a les derre-

ries del sigle XIII y va ésser cridat a Mallorca pel rei En Jaume II, pera la construcció d'algunes imatges, destinades al Palau reial.

Campejar. *v. n.* Campar, campear, sobresalir. || *Mil.* Estar en campanya; establir el campament. **Campear, acampar.**

Campelles. *Geog.* Poble de la prov. de Girona, bisb. de la Seu d'Urgell, part. jud. de Puigcerdá. || —(Montanya de). *Orog.* Entre les provincies de Barcelona y de Girona. || —(Collada de). A la metexa montanya, a l'alçada de 1300 metres.

Campeny (Damiá). *Biog.* Remarcable escultor, nadiu de Mataró (1771) y mort a Sant Gervasi (Barcelona) al any 1855. De noi va mostrar les seues disposicions y fins que havia complert els vint anys, no va subjectarse a aprendre la teoria del art, en quins estudis va fer progressos tan rápits que era ja nomenat escultor de cambra a son retorn de Roma, al any 1819, y académich de mérit de la de Sant Ferrán de Madrit. Va distingirse com a professor y com a artista y a la Llotja de Barcelona, s'hi serven d'ell, obres selectes, entr'elles *Lucrecia moribonda*.

Camper. *m.* Fondo. || *adj.* Campesino.

Campespiu. *Geog.* Caseriu de Caneján, (Lleida).

Campet. *m. dim.* Campillo.

Campetxe. *m.* Palo campeche.

Campetxo. *m.* Campetxe.

Campillo y Mateu (Antoni).

Biog. Notari de la curia episcopal de Barcelona, al sigle XVIII. Era consumat cronòlech y numismàtic, molt intelligent a la paleografia, y va fer aplech de documents interessants pera la historia de Catalunya. Havia publicat algunes obres de cronologia y de dret canònic.

- Campins.** *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Arenys de Mar.
- Campió.** *m.* Campeón.
- Campir.** *v. a.* Donar una mà de color. Pintar.
- Campit.** *da. adj.* Pintado.
- Campillonch y Guarro (Feliu).** *Biog.* Escriptor mataroní, dels començos del segle XIX, autor d'una relació de la crema de la seua ciutat pel exercit francès d'En Lekí al any 1808.
- Campillonch.** *Geog.* Poble de la prov. bisb. y part. jud. de Girona. || — (Plà de). Al camí de Castellar del Riu, al Bergadá. A n'aquell terror s'alça el gegantí arbre anomenat *ti de les tres branques*.
- Campmagre (Plà de).** *Orog.* Planell a tramontana de Roca Colom.
- Campmajó.** *Geog.* Caseriu d'Arbell (Lleida).
- Campmajor (Sant Martí de).** *Geog.* Veïnat de Sant Miquel de Campmajor (Girona).
- Campmany (Joan).** *Biog.* Abat de Montserrat al any 1587. || — y **Pahissa (Arcis).** Autor dramàtic, nadiu y mort a Barcelona (1837-1886). Al Tivoli va estrenar al any 1865, la seua primera producció *Pensa mal y no errats*, y als primers temps del teatre català, van adquirir certa popularitat les seues obres, *Los tres toms, La copa del dolor, Un vagó, De la terra al sol*, etc.
- Campo (Tuchs de).** *Orog.* Prop de Tredós a la Vall d'Arán.
- Camporán (Fich de).** *Orog.* Al N. E. d'Espuga de la Serra, prov. de Lleida.
- Camporiol (Collet de).** *Orog.* A la vora la riera d'Oix.
- Camporrells (Gertrudis).** *Biog.* Marquesa de Tamarit. Al any 1631, va costejar la capella de la cova de Montserrat y el camí d'aquell santuari, a quin va fer present d'un valió relicari guarnit ab una munió de pedres precioses.
- Camporrells.** *Geog.* Caseriu del terme d'Abesa (Lleida). || — Poble del arxiprestatge d'Ager, prov. d'Osca, part. jud. de Tamarit.
- Camposines.** *Geog.* Caseriu de La Fatarella, prov. de Tarragona. || — (Vall de). *Orog.* Entre Mora y Benisanet (Tarragona).
- Campot.** *m.* Fam. Campote.
- Camprodón y Safont (Francesch).** *Biog.* Poeta y autor dramàtic. Nadiu de Vich (1816) y mort a l'Habana. Va estudiar lleis ab En Balmes, que li donava a corretgir les seues poesies. Va escriure als començos del teatre català, *La tetu gallinaire y La tornada d'En Titó*. El teatre castellà li devia remarcables obres, com *Flor de un dia, Espinas de una flor, Marina*, etc.
- Camprodón (Comarca de)** *Geog.* Regió montanyenca, al cor del Pirineu català, entre la Vall de Ribes a ponent, el Ripollés a Mitjorn, la comarca de Olot a S. E. La Garrotxa a llevant, y el Conflent y el Vallespir al N. Formen part de la comarca, set municipis y el poble de Rocabrúna, que pertany a Baget. La capital és Camprodón, y compta com a poblacions més significades les de Freixanet, Llanás, Molló, Sant Pau, Set Cases y Vilallonga. || — Vila de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Puigcerdá.
- Camps.** *m. pl.* De camp. Campos. || **Camps a través.** *fr.* A campo traviesa. — *fortificats.* *Arqueol.* Vivendes de la etat neolítica, o de la pedra polida, colocades al cim de les montanyes, rodejades d'informes murs de pedra. Campos fortificados.
- Camps (Narcis).** *Biog.* Remarcable advocat gironí, que vivia al segle XVIII y era autor de nombroses obres professionals. || — (Pelai de). President del

Institut Agrícola Catalá de Sant Isidre, senador del regne, Marqués de Camps, y un dels homes que més s'afanyaren al segle XIX pel avenç de l'agricultura catalana. Era nadiu de Girona, y va morir a Barcelona al any 1889. || — (**Ramón Maria**). Relligiós caputxi d'avans de l'exclaustració de 1835. Era un dels predicadors més populars de Catalunya. Va morir a Barcelona, d'ahont era nadiu, al any 1879. || — **y Camps (Josep)**. Apotecari, nadiu de Barcelona y mort a Madrid al any 1877. Era catedràtic de farmacia, va ésser procurador a les corts de 1833, y havia publicades obres remarcables de mineralogia y farmacopea. || — **y Castellví (Manel)**. Capella y musicista renomnat. Nadiu de Vilafranca del Penadés (1772) y mort a Barcelona (1842). Era autor de nombroses composicions y al any 1831, va publicar la teoria del seu llibre *Escuela elemental del noble arte de la música y canto*. || — **y Fabrés (Antoni)**. Escriptor, economista, y bon poeta, que va néixer al any 1822 a Manresa, morint a Barcelona al 1882. Era *Mestre en Gay Saber* y les seues poesies, eren esquisides. Se proposava publicar una obra d'*economia política cristiana*, havent donat a conèixer al *Semanario de Manresa* uns *Apuntes sobre la cuestión industrial*.

Camps. Geog. Caseriu del terme de Fonollosa (Barcelona). || — Caseriu del terme de Sora (id.) || — (**Els**). Barriada de les Masies de Sant Hipòlit de Voltregá (id.) || — (**Els**) Caseriu de Sant Vicens de Torelló (id.)

Camús. m. Ter. Gamuza.

Camusa. f. Animal o la pell del meteix. Gamuza.

Can. Fam. Contracció de *casa en Casa de*. || **Can Garlanda. fr.** Fam. Casa de molta gent, que

no s'entenen. **Casa de Tócame-roque.**

Can Abat. Geog. Caseriu de Castellví de Rossanes (Barcelona). || — **Aguilera**. Barri de Piera (id.) || — **Albinyana**. Veïnat de Moncada (id.) || — **Alborná de la Costa**. Caseriu de Santa Marguerida (id.) || — **Alborná d'Espitlles**. Caseriu del meteix terme (id.) || — **Alegre**. Veïnat de Castellví de Rossanes (id.) || — **Almirall**. Caseriu de Castellví de la Marca (id.) || — **Almirall**. Barriada de Sant Llorenç d'Hortons (id.) || — **Alomá**. Caseriu de Sant Iscle de Vallalta (id.) || — **Alraigué**. Barri de Montornés (id.) || — **Alsamora**. Caseriu de Rubí (id.) || — **Alsina**. Veïnat de Cardedeu (id.) || — **Amat**. Caseriu d'Orpí y de Sant Esteve Sasrovires (id.) || — **Amell**. Caseriu de Sitges (id.) || — **Ametller**. Caseriu de Castellar (id.) || — **Aranyó**. Barri de Sant Iscle de Vallalta (id.) || — **Arenes**. Caseriu de Dosrius (id.) || — **Argent**. Veïnat de La Roca (id.) || — **Armera**. Caseriu de Sant Andreu de Palomar, aré districte municipal de Barcelona. || — **Arnella**. Barri de Sant Pere de Tarraga (Barcelona) || — **Arqués**. Caseriu de Badalona (id.) || — **Artigues**. Barri de Sant Martí Carroca (id.) || — **Atjutori de Can Febrera**. Caseriu de La Ametlla (id.) || — **Aurell**. Veïnat de Sant Pere de Tarraga (id.) || — **Auristrell**. Caseriu de Rocafort (id.) || — **Ayné**. Veïnat de Bigues (id.) || — **Bacardit**. Caseriu de Fonollosa (id.) || — **Bachs**. Caseriu de Sant Pere de Vilamajor (id.) || — **Badayre**. Barri de Sant Joan de Fàbregues (id.) || — **Badell**. Veïnat de Bigues (id.) || — **Badó**. Caseriu del Bruch (id.) || — **Bagunyá**. Barri de Vallirana (id.) || — **Balaguer**. Caseriu de Castellet (id.) || — **Balasc**. Caseriu

de Vallvidrera (Sarriá) (id.) || — **Balasc d'abaix y de dalt**. Caserius de Torrelles (id.) || — **Balcells**. Barri de Sant Martí Carroca (id.) || — **Baldiró**. Caseriu de Vallvidrera (Sarriá) (id.) || — **Baltasar**. Barri de Sant Martí Carroca (id.) || — **Ballestá**. Caseriu de Llíssá de Munt (id.) || — **Ballot**. Veïnat d'Argentona (id.) || — **Ballots**. Barri de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Banús**. Caseriu de Sardanyola (id.) || — **Barba**. Barris de Castellar y de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Barnils y Sant Cristófol**. Caseriu de Santa Eularia de Ronsana (id.) || — **Bartomeu**. Veïnat de Masquefa (id.) || — **Bartralot**. Barri de Sant Cugat del Vallés (id.) || — **Barra**. Caseriu de Sant Quirze de Tarraça (id.) || — **Barraca**. Casa de la comarca de Olot a la vora de Puig Astrol (Girona) || — **Barraqué**. Barri de Sant Antoni de Vilanova de Vilamajor (Barcelona) || — **Barrereres**. Veïnat de Begues (id.) || — **Barri**. Caseriu de Bigues (id.) || — **Bas y can Ribes**. Caseriu de Subirats (id.) || — **Bassa**. Veïnat de Palou (id.) || — **Bassóns**. Caseriu de Cerverelló (id.) || — **Bastardes**. Caseriu de Fonollosa (id.) || — **Basté**. Veïnat de Cornellá (id.) || — **Bastida**. Barri de Vilalba Saserra (id.) || — **Batista o Can Tabola**. Caseriu de Bigues (id.) || — **Batlaura**. Barri de Olban (id.) || — **Batlle**. Caserius de Cornellá, de Dosrius y de Valirana (id.) || — **Batliori**. Barri de Les Corts, are terme de Barcelona. || — **Batliori**. Caseriu de Montnegre (Barcelona) || — **Baygual**. Caseriu de Senmanat (Barcelona) || — **Bayó**. Barri de Caldes de Montbui (id.) || — **Bayona**. Caseriu de Viladecaballs (id.) || — **Berenguer**. Caserius de Artés, de Parets, y de Sant Andreu de Llevaneres (id.) || — **Berna-**

des. Barri de Alella (id.) || — **Bernades de la Vall**. Veïnat de Vilanova del Camí (id.) || — **Bertrán**. Caseriu de Sant Pere de Ribes (id.) || — **Bessa**. Caseriu de Sant Pere de Vilamajor (id.) || — **Bigues**. Caserius de Granera, y Senmanat (id.) || — **Blanquer**. Veïnat de Prats de Lluçanés (id.) || — **Boada y Bohigues**. Caseriu del Hospital (id.) || — **Boada del Pi**. Veïnat de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Boba**. Caseriu de Premiá de Mar (id.) || — **Bogonyá**. Barri de Castellar (id.) || — **Bogunyá**. Veïnat de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Boladeres**. Caseriu del Bruch (id.) || — **Boltá**. Barri de Gelida (id.) || — **Bonamich**. Caseriu de Sant Esteve de Palautordera (id.) || — **Bonamussa**. Barri de Vallgorguina (id.) || — **Bonastre dels Torrents**. Caseriu de Masquefa (id.) || — **Bonastre de Santa Madalena**. Barriada del meteix terme. || — **Bonveí**. Caseriu d'Alella (id.) || — **Bonvilá**. Barri de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Borbon**. Caseriu de Sant Pere de Premiá (id.) || — **Borgunyó**. Veïnat de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Borrás**. Barri de Castellvell (id.) || — **Borreguer**. Caseriu de Gelida (id.) || — **Borrell**. Barris de Castellar y de Sant Cugat del Vallés (id.) || — **Bosch**. Caserius dels termes de Calders, de Dosrius, de Fonollosa, de Gallifa, de La Roca, de Sant Fost de Campcentelles, de Sant Feliu de Codines y de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Bosch Vell**. Caseriu de Gallifa (id.) || — **Bot**. Veïnat de Cánoves (id.) || — **Botay**. Caseriu de Montseny (id.) || — **Botxa o Can Cuera**. Veïnat de Sant Martí de Riudeperes (id.) || — **Bou**. Caserius de Llerona, de Orpi, de Palou, y de Prat de Llobregat (id.) || — **Branques**. Veïnat d'Orís (id.) || — **Bran-**

quets. Veïnat de Rajadell (id.) || — **Bros.** Caserius dels termes de Abrera, y de Martorell (id.) || — **Brossa.** Barri del terme de Gallifa (id.) || — **Brou.** Veïnat de Sant Cugat del Vallés (id.) || — **Brugada.** Caseriu de Orsavinyá (id.) || — **Brugat d'Espitlles.** Barri de Santa Marguerida (id.) || — **Brugaroles.** Caseriu de Castelltersol (id.) || — **Bruguera.** Barri de Campins (id.) || — **Bruquera.** Caserius de Sant Pere de Vilamajor y de Santa Perpetua de la Moguda (id.) || — **Brugueres.** Barris de Dosrius y de Sant Martí Carroca (id.) || — **Bruna.** Caseriu de Castelli de la Marca (id.) || — **Brunet.** Veïnat de Castellar (id.) || — **Brustenga.** Caseriu de Santa Eularia de Ronsana (id.) || — **Buch.** Caserius de Orsavinyá. || — **Buixeda.** Veïnat de Follenosa (id.) || — **Busquet.** Caseriu de Vilalba Sasserra (id.) || — **Busquets.** Caserius de La Garriga y de Vallvidrera (id.) || — **Buxeda.** Barri de les Masies de Roda (id.) || — **Buzó.** Veïnat de Cervelló (id.) || — **Buixó o Moli (d'En).** Caseriu de Ripollet (id.) || — **Cabanach.** Barri de Tiana (id.) || — **Cabanyes.** Caseriu d'Argentona (id.) || — **Cabassa.** Barri de Viladecaballs (id.) || — **Cabirol.** Caseriu de Llerona (id.) || — **Cabres.** Caseriu de Badalona (id.) || — **Cadafalch.** Cases de Castellar (id.) || — **Cadevall.** Caseriu de Castellsalí (id.) || — **Cairot.** Barri de Piera (id.) || — **Calella.** Barri de Sant Vicens de Llevaneres (id.) || — **Calopa d'abaix.** Caseriu de Santa Creu d'Orde (id.) || — **Calvó.** Caseriu de Granera (id.) || — **Camat Vell.** Caseriu de Sant Genís de Vilassar (id.) || — **Camp.** Caserius de La Ametlla y de Caldes de Montbui (id.) || — **Campderrós.** Barri de Vallirana (id.) || — **Camprech.** Ca-

seriu d'Orsavinyá (id.) || — **Camproca.** Barri de Caldes de Montbui (id.) || — **Camps.** Caserius de Olivella, d'Orsavinyá, y de Sant Quirze de Tarraga (id.) || — **Canadell.** Barri de Calders (id.) || — **Canal.** Caseriu de Sant Pere de Vilamajor (id.) || — **Canaletes.** Barri de Cabrera (id.) || — **Canals.** Caserius de Bigues, de Masquefa, de Sant Fruitós de Bages, y de Sant Quirze de Tarraga (id.) || — **Canals de Mas Bové.** Veïnat de Piera (id.) || — **Cansola.** Barri de Sant Pere de Vilamajor (id.) || — **Canyelles.** Caseriu de Castellar (id.) || — **Capella.** Barri de Senmanat (id.) || — **Carabassa.** Caseriu de Sant Andreu de Palomar, are districte de Barcelona. || — **Carafi.** Barriada de Sant Llorenç de Hortons (Barcelona). || — **Caralt.** Caseriu del terme de Vich (id.) || — **Carbó.** Veïnat de Perafita (id.) || — **Carbonell.** Caseriu de St Pere de Tarraga (id.) || — **Cardús.** Veïnat de Sant Pere de Tarraga (id.) || — **Careta.** Barri de La Roca (id.) || — **Cargol.** Caseriu de Viladecans (id.) || — **Carlos (Coll de).** A la serra de Matamala. || — **Carner.** Veïnat del terme de Granera (Barcelona). || — **Carol.** Caseriu de Follenosa (id.) || — **Carrencá.** Veïnat de Martorelles (id.) || — **Carres.** Caserius de Les Corts, are terme de Barcelona, de Olivella, y de Sant Pere de Vilamajor (id.) || — **Carreter.** Barri de Fogás de Tordera (id.) || — **Casablanques.** Veïnat de Sant Quirze de Tarraga (id.) || — **Casajoana.** Barri de Rocafort (id.) || — **Casals.** Caserius de Alella, y de Castellsalí, (id.) || — **Casamaña.** Barri de Castellsalí (id.) || — **Casanelles.** Caseriu de Cervelló (id.) || — **Casanoves.** Caserius de Sant Martí de Provensals, y de Sant Pere de Tarraga (Barcelona). || — **Cassasayes.**

Barri de Castellgalí (id.) || — **Cases**. Caserius de Rellinàs y de Les Corts (id.) || — **Castanyer**. Barri de Avià (id.) || — **Castellar**. Barri de Sant Cebrià de Vallalta (id.) || — **Castell del Mas** Caseriu d'Esparraguera (id.) || — **Castellet de dalí**. Barri de Senmanat (id.) || — **Castelló**. Caseriu de Moncada (id.) || — **Castells**. Caseriu de Moncada (id.) || — **Catà de la Torra**. Caseriu de Sant Andreu de Llevaneres (id.) || — **Catafal**. Barri de La Roca (id.) || — **Cerdà de Palau**. Veïnat del Plà de Penadés (id.) || — **Cintet**. Barri de Sant Martí Carroca (id.) || — **Cinto Negre**. Veïnat de Sans, are terme de Barcelona. || — **Cirera**. Caseriu de Tiana (id.) || — **Cisa de munt**. y **Cisa de vall**. Caserius de Sant Pere de Premià (id.) || — **Clapés**. Caseriu de Senmanat (id.) || — **Claramunt**. Barri de Sant Llorenç d'Hortons (id.) || — **Clariana**. Caseriu de Sant Martí de Provensals, are terme de Barcelona. || — **Clarís**. Veïnat de Badalona (id.) || — **Clavé**. Barri de Torrelles (id.) || — **Codina**. Caseriu de Sant Boi de Llobregat (id.) || — **Codorniu**. Veïnat de Sant Sadurní de Noya (id.) || — **Colomer**. Caseriu de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Colomines**. Veïnat de Viladecaballs (id.) || — **Coll**. Caserius de Granera, de Fogàs de Tordera, de Montornés, de Sant Pere de Ribes, de Sardanyola, de Tagamanent, de Tiana, y de Torrelles (id.) || — **Collet**. Caseriu de Sant Antoni de Vilanova de Vilamajor (id.) || — **Coma**. Veïnat de Calders (id.) || Veïnat de Fonollosa (id.) || — **Comes**. Barri de Lliçà de Munt (id.) || — **Comelles**. Caseriu d'Esparraguera (id.) || — **Comenje**. Veïnat del terme de Barcelona. || — **Company d'amunt y d'avall**. Caserius de La Roca (id.) || — **Con-**

gustell. Veïnat de La Roca (id.) || — **Corbera**. Veïnat de Sant Quirze de Tarraça (id.) || — **Cornet**. Caseriu de Castellgalí (id.) || — **Cors**. Veïnat de Granollers (id.) || — **Cortés**. Caseriu de Palau Solitar (id.) || — **Cortines**. Barri de Tagamanent (id.) || — **Costa**. Veïnat de Jorba (id.) || — **Costa de Montagut**. Caseriu de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Costas**. Veïnat de Fontrubí (id.) || — **Costas y Guarro**. Veïnat de La Pobla de Claramunt (id.) || — **Cot**. Caseriu de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Creixell**. Barri de Piera (id.) || — **Creus**. Veïnat de Santa Susagna (id.) || — **Cristófol**. Caseriu de Fogàs de Montclús (id.) || — **Cristófol Batlle**. Veïnat de Sant Martí Carroca (id.) || — **Cruset de la Carrera**. Veïnat del meix terme (id.) || — **Cruz**. Caseriu de Mollet (id.) || — **Cullell**. Caseriu de Campins (id.) || — **Cunilleres**. Barri de Santa Maria de Palautordera (id.) || — **Curet**. Veïnat de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Cusó**. Barri de Sant Pere de Premià (id.) || — **Custet**. Caseriu de Senmanat (id.) || — **Cuyàs**. Veïnat de Sant Just Desvern (id.) || — **Dalmases**. Veïnat de Collbató (id.) || — **Delemus**. Barri de Sant Martí de Provensals, are terme de Barcelona. || — **Derrocada**. Veïnat de Sant Pere de Vilamajor (Barcelona). || — **Déu**. Caserius de Sant Pere de Tarraça y de Torrelles (id.) || — **Dispanya**. Veïnat de Cervelló (id.) || — **Diumé**. Barri de Cardeu (id.) || — **Divi del Sot y Divi de Sant Nicolau**. Caserius de l'Ametlla (id.) || — **Dolsa**. Veïnat de Fogàs de Monclús (id.) || — **Domènech**. Caserius de Papiol y de Sant Esteve Sasrovires (id.) || — **Domingo**. Veïnat de Vacarisses (id.) || — **Domingo Pey**. Barri de La Roca (id.) || — **Dorca**. Caseriu de Lle-

rona (id.) || — **Drapé.** Veïnat de l'Ametlla (id.) || — **Dulcet.** Veïnat de Collbató (id.) || — **Durán.** Caserius de Canovelles y de Sant Esteve Sasrovires (id.) || — **Eloy.** Veïnats de La Pobla de Claramunt y de Sant Mateu de Bages (id.) || — **Escayola.** Caseriu de Talamanca (id.) || **Estany.** Barri de Moncada (id.) || — **Estella.** Veïnat de Sant Esteve Sasrovires (id.) || — **Esteve.** Caseriu de Guardiola (id.) || — **Esteve de la Riera.** Veïnat de Sant Llorenç d'Hortons (id.) || — **Estrada.** Caseriu de Calders y de Sant Esteve Sasrovires (id.) || — **Estruch.** Veïnat de Sant Llorenç de Hortons (id.) || — **Falet.** Barri de Hospitalet (id.) || — **Falguera.** Veïnat de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Falonet.** Caseriu de Campins (id.) || — **Famades.** Veïnat de Hospitalet (id.) || — **Fanosa.** Caseriu de Martorelles (id.) || — **Farigola.** Veïnat de Gelida (id.) || — **Farines.** Caseriu de Castellví de la Marca (id.) || — **Farraguet.** Barri de Sant Llorenç dels Hortons (id.) || — **Farrán.** Veïnat de Castellvell (id.) || — **Farré de la Riba.** Caseriu de Subirats (id.) || — **Fatjó del Moli y dels Xiprés.** Caseriu de Sardanyola (id.) || — **Faya.** Barri de Premià de Mar (id.) || — **Feixes.** Caserius de Cabrera y de Orpí (id.) || — **Felip.** Veïnat de Vilada (id.) || — **Feliu.** Barri de Sant Quirze de Tarraça (id.) || — **Fermi.** Veïnat de Cabrera (id.) || — **Ferrán.** Caseriu de Santa Perpetua de Moguda (id.) || — **Ferrer.** Veïnat de Sant Quirze Safoja (id.) || — **Ferrer del Coll, y Ferrer de la Vall.** Caserius de Piera (id.) || — **Ferrer de Sant Pons.** Veïnat de Tordera (id.) || — **Ferreres.** Caseriu d'Olbán (id.) || — **Ferrés d'abaix.** Veïnat de Matadepera (id.) || — **Feyner.** Veïnat de Torelló (id.) || — **Fi-**

guerés. Caserius de Gualba, de Sant Llorenç dels Hortons, y de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Flaqué.** Veïnat de Rocafort (id.) || — **Flaquer.** Caserius de Castellgalí y de Mollet (id.) || — **Flixé.** Veïnat de Bigues (id.) || — **Fló.** Caseriu de Martorelles (id.) || — **Flori.** Caseriu de Santa Cilia de Montserrat (id.) || — **Fochs.** Veïnat de La Ametlla (id.) || — **Fonolleda.** Caseriu de Mollet (id.) || — **Font.** Caserius de Manresa, de Santa Eugenia de Berga, de Santa Perpetua de la Moguda, de Santa Susagna, y d'Ullastrell (id.) || — **Font de Gayá.** Veïnat de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Font de Sisarench.** Veïnat de Castellgalí (id.) || — **Fontimarch.** Caseriu de Pierola (id.) || — **Formifont.** Veïnat de Subirats (id.) || — **Formiga.** Caseriu de Cabrera (id.) || — **Forn.** Veïnat de Fogàs de Tordera (id.) || — **Fornaguera.** Caseriu de Mollet (id.) || — **Forns.** Veïnat de La Ametlla (id.) || — **Fortuny.** Barri de Sant Martí Carroca (id.) || — **Fossalba.** Caseriu de Pierola (id.) || — **Fóubas.** Barri de Avià (id.) || — **Foxá.** Caseriu de Premià de Mar (id.) || — **Francisco Ferreró.** Barri de Castellgalí (id.) || — **França.** Caseriu de Sant Joan de Vilassar (id.) || — **Francisquet.** Veïnat de Vallvidrera (Sarrià) (id.) || — **Freixes.** Caseriu de Cabrera (id.) || — **Fritós.** Caseriu de Senmanat (id.) || — **Frons.** Veïnat de Begues (id.) || — **Fumanya.** Barri de Sant Martí de Bas (id.) || — **Furriol.** Veïnats de Santa Creu de Olorde y de Santa Perpetua de la Moguda (id.) || — **Fusté.** Caseriu d'Olivella (id.) || — **Fuster.** Caseriu de Cabrera (id.) || — **Galcerán d'abaix.** Veïnat de Tiana (id.) || — **Gallo.** Caseriu de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Ganeta.** Veïnat de Bigues (id.) || — **Garriga.** Case-

rius de Badalona y de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Gasparó**. Veïnats de Jorba (id.) y de Les Corts de Sarriá, ara districte de Barcelona. || — **Gelat**. Barri de Santa Susagna (id.) || — **Generes**. Veïnat de Talamanca (id.) || — **Gill**. Barri de Vilalleons (id.) || — **Gimferrer**. Barri de Pierola (id.) || — **Ginebreda**. Veïnat de Gelida (id.) || — **Ginestá**. Caseriu de Montnegre (id.) || — **Giol**. Caseriu de Palou (id.) || — **Giralt**. Veïnat de Tiana (id.) || — **Giró**. Caseriu de Palou (id.) || — **Gironella**. Caseriu de Sarriá (id.) || — **Gol**. Veïnat de Llerona (id.) || — **Golobart**. Caseriu de Calders (id.) || — **Gorchs**. Veïnat de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Gosch**. Caserius de Parets y de Tiana (id.) || — **Graell**. Barri de Sant Fruïts de Bages (id.) || — **Granell**. Caseriu de Cubelles (id.) || — **Gras**. Caserius de Sant Mateu de Bages y de Pierola. || — **Grau**. Veïnats d'Argenton, de Fonollosa, d'Olivella, de Pierola, y de Sant Martí Çarroca (id.) || — **Grauhet**. Caseriu de Fonollosa (id.) || — **Graupera de la Roca**. Veïnat de Sant Andreu de Llevaneres (id.) || — **Gri**. Caseriu de Palou (id.) || — **Grossa**. Veïnat de Calders (id.) || — **Gual**. Caserius de Bellprat, de La Roca, y de Vilalba Sasserra (id.) || — **Guanteres**. Veïnat de Viladecaballs (id.) || — **Guardia**. Veïnat de Calders (id.) || — **Guarro**. Veïnat de La Pobra de Claramunt (id.) || — **Güell**. Caseriu de Torrelles (id.) || — **Guerra**. A la Collada de Colltort, (Girona). || — **Guinart de Alfar**. Caseriu de Dosrius, (Barcelona). || — **Guitart de la Montanya, y de la Riera**. Caserius de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Guitart vell**. Veïnat de Cervelló (id.) || — **Guitarra**. Caseriu de Badalona (id.) || — **Guixá**. Veïnat de St. Quir-

ze de Besora (id.) || — **Gurina**. Caseriu de Matadepera (id.) || — **Hom**. Veïnat de Calders (id.) || — **Homs**. Caseriu de Dosrius (id.) || — **Illa**. Barris de Gualba y de Vilalba Sasserra (id.) || — **Inglada**. Veïnat de Badalona (id.) || — **Isern**. Caseriu de Les Corts, ara terme de Barcelona. || — **Jalmar de la Torra**. Caseriu de Tordera (Barcelona). || — **Janet Mari**. Veïnat de Tiana (id.) || — **Jaume Andreu**. Barri de Fonollosa (id.) || — **Jaume Brugués**. Veïnat de La Pobra de Claramunt (id.) || — **Jaume Carbó**. Caseriu de Sant Martí Çarroca (id.) || — **Jaume del Xarricó**. Barri de Hospitalet (id.) || — **Jaume Font**. Caseriu de Ullastrell (id.) || — **Jaume, Jaume**. Barri de Vilanova del Camí (id.) || — **Jaumich**. Caseriu de Taradell (id.) || — **Jaumira**. Barri de La Ametlla (id.) || — **Jaudet**. Caseriu de Cabrera (id.) || — **Joan Bachs**. Barri de Sant Cebrià de Vellalta (id.) || — **Joan del Ros**. Veïnat de Hospitalet (id.) || — **Joanet**. Veïnat de Campins (id.) || — **Joanich**. Barri de Campins (id.) || — **Joan Noguera**. Caseriu de Viloví (id.) || — **Joan Soler**. Veïnat de Campins (id.) || — **Jonch**. Caseriu de Alella (id.) || — **Jorba**. Barri de Sant Martí Çarroca (id.) || — **Jordá**. Veïnat de Santa Susagna (id.) || — **Jordi**. Caseriu de Castellvell (id.) || — **Jornet**. Barri de Mollet (id.) || — **Jou**. Coll de la serralada dels Plomers (Girona). || — **Joval**. Veïnat de Barcelona. || — **Jové**. Barri de Sant Pere de Ribes (Barcelona). || — **Julia**. Caserius de Sant Esteve Sasrovires, de Sant Fost de Campcentelles, y de Vallirana (id.) || — **Juncoses**. Barri de Gelida (id.) || — **Junyent**. Veïnat de Fonollosa (id.) || — **Lladó**. Caserius de Fonollosa y de Mollet (id.) || — **Llavalloí**. Veïnat de Vallvi-

drera, (Sarriá) (id.) || — **Llebra**. Barri de Sant Fost de Campcentelles (id.) || — **Lleó**. Caserius de Parets y de Sant Martí Carroca (id.) || — **Llibre**. Barri de Dosrius (id.) || — **Lligades**. Veïnat de Viladecans (id.) || — **Llobateres**. Caserius de Barbará y de Sant Quirze de Terraça (id.) || — **Llobet**. Veïnat de Fogás Tordera (id.) || — **Llonch**. Caseriu de Sant Pere de Terraça (id.) || — **Llopart**. Caserius de Castellet, de Masquefa, de Subirats y de Gelida (id.) || — **Llopet**. Veïnat de Pontons (id.) || — **Lloveres**. Barri de Sant Feliu de Codines (id.) || — **Lluviá**. Caseriu de Manresa (id.) || — **Maciá**. Veïnat de Olivella (id.) || — **Magarola**. Caserius d'Allella y de Sant Andreu de Palomar (id.) || — **Magi**. Barris de Pontons y de Barbará (id.) || — **Malanit**. Caseriu de Les Corts, are terme de Barcelona. || — **Malet**. Caseriu de Premiá de Mar (Barcelona). || — **Malu**. Veïnat de Palou (id.) || — **Malla**. Caseriu de Artés (id.) || — **Mandri**. Barri de Sant Andreu de Llevaneres (id.) || — **Manel Ferrer**. Veïnat de Montseny (id.) || — **Manelich**. Barri de Montseny (id.) || — **Manent**. Caseriu de Sant Pere de Terraça (id.) || — **Mans**. Caseriu d'Horta, are terme de Barcelona. || — **Manuel**. Veïnat de Tiana (Barcelona). || — **Manyosa**. Barri de Castellar (id.) || — **Marcet**. Caserius de Mata depera y de Pierola (id.) || — **Maresma**. Veïnat de Sant Iscle de Vellalta (id.) || — **Margarit**. Caserius de Castellví de la Marca y de Sant Esteve Sasroviros (id.) || — **Mari**. Veïnat de La Ametlla (id.) || — **Marquet**. Caseriu de La Llacuna (id.) || — **Marti**. Caserius de Gelida, de Pallejá, de Collbató, y de Olivella (id.) || — **Mas**. Caserius de Castellgalí, de Montnegre, de Ripollet, de Santa

Susagna, de Sant Vicens de Llevaneres, y de Torrelles (id.) || — **Mascaró**. Veïnat del terme d'Orsavinyá (id.) || — **Mascoll**. Barri de Guardiola (id.) || — **Maspagés**. Caseriu de La Garriga (id.) || — **Maspons**. Veïnat de Bigues (id.) || — **Masachs**. Caseriu de Guardiola (id.) || — **Massaguer**. Veïnat de Sant Pere de Vilamajor (id.) || — **Massana**. Caserius dels termes de Fonollosa, Masquefa, Rajadell, y Sant Martí Carroca (id.) || — **Mata**. Caserius de Gelida, de Mura y de Pierola (id.) || — **Matarrodona**. Veïnat de Mura (id.) || — **Mates**. Caserius de Tiana y de Tordera (id.) || — **Mateu**. Veïnats de Cabrera y de Torrelles de Foix (id.) || — **Mauriol**. Barri de Tiana (id.) || — **Maymó**. Caseriu de Ripollet (id.) || — **Maynou**. Barri de Sant Esteve de Palautordera (id.) || — **Mensa**. Barri del Bruch (id.) || — **Mercader**. Caseriu de Sant Esteve Sasroviros (id.) || — **Met Vicens**. Barri de Sant Cebriá de Vellalta (id.) || — **Meya**. Caseriu de La Roca (id.) || — **Milà**. Caserius de Olivella y de Santa Margarida de Montbui (id.) || — **Milà de la Roca**. Veïnat de Subirats (id.) || — **Milans del Bosch**. Caseriu de Sant Vicens de Llevaneres (id.) || — **Milhomens**. Caseriu de Centelles (id.) || — **Miquel de les Planes**. Barri de Gelida (id.) || — **Miquel del Ros**. Veïnat d'Hospitalet (id.) || — **Miqueló**. Caseriu de Sant Martí de Centelles (id.) || — **Wir**. Veïnat de Viladecaballs (id.) || — **Miralda**. Caserius d'Allella y de Guardiola (id.) || — **Miravell**. Veïnat de Tordera (id.) || — **Miralles**. Caseriu de Vallvidrera (Sarriá) (id.) || — **Miró**. Barri de Begues (id.) || — **Misser**. Caseriu de Sant Vicens de Llevaneres (id.) || — **Mitjans**. Caserius de Castellví de la Marca y de Viladecaballs (id.)

||—**Molera**. Veïnat de Fogás de Tordera (id.) || —**Moles**. Caseriu de Santa Eugènia de Berga (id.) || —**Moliner**. Barri de La Quart (id.) || —**Molins**. Caseriu de Sant Climent de Llobregat (id.) || —**Mon**. Veïnat de Campins (id.) || —**Moncunill**. Caseriu de Fonollosa (id.) || —**Monrás**. Veïnat de Tiana (id.) || —**Montané**. Caseriu de La Ametlla (id.) || —**Montanyola**. Veïnat de Palou (id.) || —**Montasell de la Riera**. Caseriu de Vallgorguina (id.) || —**Montclús**. Veïnat de Sant Esteve de Palautordera (id.) || —**Montgrós**. Caseriu de Guardiola (id.) || —**Montllor**. Caserius de Sant Pere de Tarraça y de Senmanat (id.) || —**Montmany**. Veïnat de Sant Cugat del Vallés (id.) || —**Moragues**. Barri de Parets (id.) || —**Mora Pagés**. Veïnat de Sant Vicens de Llevaneres (id.) || —**Morera**. Caseriu de Fonollosa y de Senmanat (id.) || —**Moret**. Caseriu de Roda (id.) || —**Morgades**. Caseriu de Castellví de la Marca, y de Santa Maria de Miralles (id.) || —**Moriscot**. Caseriu de Corbera (id.) || —**Mulá**. Veïnat de Mollet (id.) || —**Muntaner**. Barri de Olivella (id.) || —**Mus**. Caseriu de Cervelló (id.) || —**Nadal del Xaragall**. Veïnat de La Roca (id.) || —**Negobi**. Caseriu de Sant Andreu de Llevaneres (id.) || —**Nen**. Barri de Llíssa de Munt (id.) || —**Nena Cases**. Veïnat de Sarriá (id.) || —**Neri**. Veïnat de Parets (id.) || —**Nicolau**. Caseriu de Sant Pere de Premià (id.) || —**Nofre**. Coll de la Serra de Bosch, a la comarca d'Olot (Girona). || —**Noguera**. Caseriu del terme de Bigues (Barcelona). || —**Nogueres de Manyáns**. Veïnat de Dosrius (id.) || —**Noia**. Barri de Castellví de la Marca (id.) || —**Nualart**. Caseriu de La Garriga (id.) || —**Olivella**. Barri de Castellví de la

Marca (id.) || —**Oliver**. Caseriu de Castellary Rajadell (id.) || —**Oliveres**. Barri de Sant Fruitós de Bages (id.) || —**Oliveres de la Costa**. Caseriu de Fonollosa (id.) || —**Olivéro**. Caseriu de La Garriga (id.) || —**Oller**. Caserius de Castelltersol, de Gelida, de Moncada, de Montnegre, y de Sant Iscle de Vellalta (id.) || —**Osus**. Veïnat de Fonollosa (id.) || —**Orella**. Barri de Tiana (id.) || —**Oriach**. Caseriu de Sant Pere de Tarraça (id.) || —**Oriol**. Veïnat de Sant Martí Carroca (id.) || —**Orpi**. Caseriu de Piera (id.) || —**Padró**. Caseriu de Palau Solitar (id.) || —**Padró de la Montanya**. Barri de Senmanat (id.) || —**Pagá**. Veïnat de Santa Maria de Palautordera (id.) || **Pagés**. Veïnat de les Masies de Sant Hipòlit de Voltregà (id.) || —**Pagés Nou**. Caseriu de Sant Pere de Tarraça (id.) || —**Pagés Vell**. Caserius de La Ametlla y de Sant Pere de Tarraça (id.) || —**Pahissa**. Caseriu de Calders y de Santa Creu d'Olorda (id.) || —**Palau**. Caserius de La Ametlla, de Fontrubí, de Olbán y de Senmanat (id.) || —**Palet**. Caserius de Orpí, y de Ullastrell (id.) || —**Palmet**. Caseriu de Subirats (id.) || —**Pallarés**. Veïnat de Ripollet (id.) || —**Pallás**. Caserius de Moncada y de Tiana (id.) || —**Panzampla**. Veïnat de Sant Pere de Ribes (id.) || —**Panzeta**. Veïnat de Castellví de la Marca (id.) || —**Panyella**. Caseriu de Gelida (id.) || —**Paradeda**. Caseriu de Sant Quirze Safaja (id.) || —**Paraire**. Caseriu de Sant Iscle de Vellalta (id.) || **Parellada**. Caserius de Masquefa, de Montornés y de Sant Pere de Tarraça (id.) || —**Parera de Brugueres y de Canyes**. Caserius de Sant Pere de Vilamajor (id.) || —**Pareres**. Veïnat d'Alella (id.) || —**Parer de Planes**. Caseriu

de Sant Feliu de Codines (id.) || — **Parra**. Caseriu del Montseny (id.) || — **Parrot de la Riera**. Veïnat de Guardiola (id.) || — **Pasqual**. Caseriu de Fogas de Montelús, de Gelida, de Llíssá de Munt, de Pierola, y de Tordera (id.) || — **Pasqual de la Montanya**. Veïnat de Castellví de la Marca (id.) || — **Passanals**. Barri de Santa Marguerida de Montbui (id.) || — **Pastallé**. Caseriu de Martorell (id.) || — **Patrás**. Antich casal mitj enrunat, a la vora de la Vinyeta (Girona). || — **Patllari**. Veïnat d'Olesa de Bonesvalls (Barcelona). || — **Patzau**. Caseriu de Senmanat (id.) || — **Pau**. Veïnat de Gualba (id.) || — **Pau den Cirés**. Caseriu de Sant Pere de Premià (id.) || — **Pau Manent**. Caseriu del mateix terme. || — **Pau Olivella**. Veïnat d'Olivella (Barcelona). || — **Pau Parera y Pau Ribalta**. Caserius de Sant Pere de Vilamajor (id.) || — **Payás**. Veïnat de Folgaroles (id.) || — **Pedrosa**. Barri de Sant Just Desvern (id.) || — **Peix**. Caseriu d'Argentona (id.) || — **Pelachs**. Caseriu de Castellar (id.) || — **Pep y Abril**. Veïnat de Sant Antoni de Vilanova de Vilamajor (id.) || — **Pepet**. Veïnat de Parets (id.) || — **Pepet Fujol**. Caseriu de Badalona (id.) || — **Pera**. Veïnats de Sant Iscle de Vellalta y de Sant Vicens de Llevaneres (id.) || — **Pere Alom**. Caseriu de Sant Martí Carroca (id.) || — **Pere de la Cona**. Veïnat del Hospitalet (id.) || — **Pere Joan**. Caseriu de Santa Marguerida (id.) || — **Pere Joanet**. Veïnat de Gelida (id.) || — **Pere Llonch**. Caseriu de Collbató (id.) || — **Pere Llop**. Veïnat de Pontons (id.) || — **Pere Pau**. Caseriu d'Olerdola (id.) || — **Pere Poch**. Barri de Campins (id.) || — **Pere Purull**. Caseriu de Viladecaballs (id.) || — **Perich**. Caserius de Mura y

de Senmanat (id.) || — **Perramon**. Veïnat de Sant Fruitós de Bages (id.) || **Can Ferris y Can Torras**. Caseriu de Fogas de Tordera. || — **Perruca**. Veïnat de Hospitalet (id.) || — **Petit**. Caseriu de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Pey**. Veïnat de Sitges (id.) || — **Pi**. Caseriu de Gualba, de Sant Pere de Premià, y de Sant Vicens de Llevaneres (id.) || — **Pineda**. Veïnat de Sant Pere de Tarraça. || — **Plá**. Caserius de La Garriga, de Gualba y de Santa Maria de Palautordera (id.) || — **Plá del Camí**. Veïnat de Castellgalí (id.) || — **Plana**. Veïnat de Campins (id.) || — **Planes**. Caserius de Barberá, de Fogas de Tordera, y de Santa Creu d'Olorde (id.) || — **Planes del Perull**. Caseriu de Castellví de la Marca (id.) || — **Planoy**. Veïnat de Castellgalí (id.) || — **Plantada**. Caseriu de La Ametlla (id.) || — **Playá**. Caseriu de Rocafort (id.) || — **Playanet**. Veïnat de Castellgalí (id.) || — **Pó**. Caseriu de Montseny (id.) || — **Poal**. Veïnat de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Pobla**. Caseriu de Matadepera (id.) || — **Poch**. Caserius de Sant Esteve Sasrovires y de Tiana (id.) || — **Poch de la Segorosa**. Veïnat de La Llacuna (id.) || — **Pol**. Veïnat de Santa Eugènia de Berga (id.) || — **Polsaguera**. Caseriu de Tiana (id.) || — **Ponet Lluís**. Veïnat de Pierola (id.) || — **Pons**. Caserius de Sant Joan de Vilassar y de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Ponsarti**. Veïnat de Subirats (id.) || — **Portabella**. Caserius de les Masies de Roda y de Roda (id.) || — **Portell**. Veïnat de Orsavinyá (id.) || — **Posas**. Barri de Sant Quirze Safaja (id.) || — **Pous**. Veïnat d'Abrera (id.) || — **Pousá**. Caseriu de Vallvidrera (Sarriá) (id.) || — **Poy**. Veïnat de Argentona (id.) || — **Prat**. Ca-

seriu de Sant Pere de Vilamajor (id.) || — **Prat Culell**. Caseriu de La Roca (id.) || — **Prats**. Caserius de Sant Esteve Sasroviros, de Sant Llorenç d'Hortons, y d'Ullastrell (id.) || — **Pregona**. Veïnat de Sant Quirze Safaja (id.) || — **Prim**. Veïnat de Premià de Mar (id.) || — **Prunera**. Caseriu de Vallirana (id.) || — **Prunés**. Barri de Talamanca (id.) || — **Pucalló**. Caseriu de Tordera (id.) || — **Puig**. Caserius de Guardiola, de Martorelles, de Montnegre, de Palafolls, de Palou, y de Prat de Llobregat (id.) || — **Puig y Ribes**. Caseriu de Sant Cebrià de Vellalta (id.) || — **Puigcarbó**. Caseriu de Tiana (id.) || — **Puig de la Balma**. Caseriu de Mura (id.) || — **Puigdelmàs**. Veïnat de Tordera (id.) || — **Puigdorca**. Caseriu de Balsareny (id.) || — **Puiggalí**. Veïnat de Santa Perpetua de la Moguda (id.) || — **Puigjaner**. Caseriu de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Puigvert**. Caserius de Castellar y de Palafolls (id.) || — **Pujades**. Veïnat de Sant Llorenç d'Hortons (id.) || — **Pujol**. Caserius de Caldes de Montbui, de Castellví de la Marca y de Vilanova de Sau (id.) || — **Pujol de la Montanya**. Caseriu de Vilanova de Sau (id.) || — **Pujolet**. Caserius de Rellinàs y de Santa Cicilia de Montserrat (id.) || — **Quadres de la Timba**. Caseriu de Sant Pere de Ribes. (id.) || — **Què**. Veïnat de Torrelles de Foix (id.) || — **Quico**. Caseriu de Hospitalet (id.) || — **Quim**. Veïnat de Tiana (id.) || — **Rabassa**. Veïnat de Montornès (id.) || — **Rabella**. Caserius de Sant Cugat del Vallès y de Santa Creu d'Olorde (id.) || — **Racó**. Caseriu de Gelida (id.) || — **Rafel**. Veïnat de Vilalba Sasserra (id.) || — **Ramoneda**. Caseriu de Senmanat (id.) || — **Ramonet**. Veïnat de Sant Vi-

cens de Llevaneres (id.) || — **Ramón Jorba**. Caseriu de Sant Martí Carroca (id.) || — **Rata**. Caseriu de Begues (id.) || — **Ratés**. Veïnat de Santa Susagna (id.) || — **Raurell Gros**. Barri de Montseny (id.) **Ravella**. Caserius de Barbará y de Castellví de la Marca (id.) || — **Raventós de les Cases Grans**. Veïnat de Sant Martí Carroca (id.) || — **Raymí**. Barri d'Argentona (id.) || — **Recordá**. Caseriu de La Roca (id.) || — **Rectó**. Caseriu de Bigues (id.) || — **Reinat**. Veïnat de Torrelles (id.) || — **Ribes**. Caseriu de Tiana (id.) || — **Ribes de Santa Agnès**. Caseriu de La Roca (id.) || — **Ribatallada**. Veïnat de Castellar (id.) || — **Ricart**. Caseriu de La Roca (id.) || — **Riera**. Caserius de Moncada, de Montnegre, de Senmanat, y de Sora (id.) || — **Riera Moliner**. Veïnat de Montseny (id.) || — **Riera Pagés**. Barri de Sant Vicens de Llevaneres (id.) || — **Rigol**. Caserius de Begues y de Sant Martí Carroca (id.) || — **Rimundet**. Barri de Sant Llorenç dels Hortons (id.) || — **Rius**. Caseriu de Dosrius (id.) || — **Rodó**. Veïnat d'Ullastrell (id.) || — **Roig**. Caserius de Corbera, de Badalona, de Gelida, de Sant Mateu de Bages, y de Torrelles (id.) || — **Romagosa**. Veïnat de Cervelló (id.) || — **Romeu**. Caseriu de Sant Sadurn de Noya (id.) || — **Roqueta**. Veïnat d'Olivella (id.) || — **Ros**. Caserius de Cardedeu, y de Tordera (id.) || — **Rosés**. Caseriu de Cornellá (id.) || — **Rossell**. Caserius de Subirats, y de Torrelles de Foix (id.) || — **Rossell de la Montanya**. Caseriu de Gelida (id.) || — **Rossinyol**. Veïnat de Calders (id.) || — **Roura**. Caseriu de Matadepera (id.) || — **Rovira**. Caserius del Bruch, de Dosrius, y de Vallirana (id.) || — **Rovira de l'Estela**. Veïnat de Pierola (id.) || — **Roviralta**.

Veïnat de Rocafort (id.) || — **Rubi**. Caseriu de Talamanca (id.) || — **Rubió**. Barri de Castellgali (id.) || — **Rull**. Caseriu de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Sabater del Torrent**. Veïnat de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Sadurni**. Veïnat de Begues (id.) || — **Safont**. Caseriu de Barcelona. || — **Sagrera**. Veïnat de Sant Vicens de Llevaneres (id.) || — **Sagristá**. Caseriu de Les Corts, are terme de Barcelona. || — **Sahumell**. Veïnat de La Llacuna (Barcelona). || — **Sala**. Caserius de Cornellá, Fontrubi, y Tiana (id.) || — **Sala d'abaix**. Veïnat de Cervelló (id.) || — **Sala Gros**. Caseriu de Montornés (id.) || — **Sales**. Caseriu de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Salomó**. Veïnat de Granera (id.) || — **Salses**. Caseriu del Bruch (id.) || — **Salvi**. Caserius de Campins y de Sant Pere de Tarraça (id.) || — **Sallés**. Barri de Reulinás (id.) || — **Sanfi**. Caseriu de Gelida (id.) || — **Sanglás**. Caseriu de Sant Sadurni de Osormort (id.) || — **Sanjust**. Veïnat de Sant Llorenç d'Hortons (id.) || — **Sanllehi de l'Hera**. Caseriu de Mura (id.) || — **Sanosa**. Veïnat de Senmanat (id.) || — **Sanromá**. Caseriu de Tiana (id.) || — **Sans**. Caserius de Alella, y Llíssá de Vall (id.) || — **Sans de Mar**. Caseriu de Sant Andreu de Llevaneres (id.) || — **Santpere**. Veïnat de Castellar (id.) || — **Sanyol**. Caseriu de Sant Fost de Campcentelles (id.) || — **Saperó**. Veïnat de Pontons (id.) || — **Sararols**. Caseriu de Sant Martí de Bas (id.) || — **Sardanet**. Veïnat de Parets (id.) || — **Sargantana**. Prop dels hostalets de Capçacosta, entre les valls de Sant Salvador y de Sant Pons (Girona). || — **Sarrá**. Caseriu de Sant Quirze Safaja (Barcelona). || — **Saula**. Veïnat de Campins (id.) || — **Sellent**. Caseriu de Caste-

llar (id.) || — **Serarols**. Veïnat de Fonollosa (id.) || — **Servitja**. Barri de Rajadell (id.) || — **Serra**. Caserius de Castellgali, de Cornellá, de Fogás de Tordera, de Fonollosa, de Sant Cebriá de Vellalta, de Sant Llorenç de Hortons, de Sant Pere de Tarraça, de Sardanyola, y de Talamanca (id.) || — **Serra del Padró**. Veïnat de Parets (id.) || — **Serra de Pontgran**. Caseriu de Rocafort (id.) || — **Serrarich**. Caseriu de Tordera (id.) || — **Setrénchs**. Veïnat de Guardiola (id.) || — **Sever**. Caseriu de Caldes de Montbui (id.) || — **Sidre**. Veïnat de Sant Pere de Ribes (id.) || — **Sidret**. Caseriu de Bigues (id.) || — **Simón**. Caserius de Fogás de Tordera y de Sant Mateu de Bages (id.) || — **Simón d'abaix**. Veïnat de Sant Llorenç d'Hortons (id.) || — **Singla**. Caserius d'Olesa de Montserrat y de Talamanca (id.) || — **Sisi**. Veïnat de Vallvidrera (Sarriá) (id.) || — **Solá**. Caseriu de La Pobla de Claromunt (id.) || — **Solá del Plá y del Racó**. Caserius de Matadepera (id.) || — **Soldevila**. Veïnat d'Artés (id.) || — **Soler**. Caserius de Calders, de Fonollosa, de Orsavinyá, y de Sant Quirze Safaja (id.) || — **Soler de la Torre**. Veïnat de Santa Coloma de Cervelló (id.) || — **Soler de Rosset**. Caseriu de Pontons (id.) || — **Soler Vicens**. Veïnat de Navarxes (id.) || — **Soley Vell**. Caseriu de La Roca (id.) || — **Soques**. Veïnat de Castellví de La Marca (id.) || — **Sors**. Veïnat de Senmanat (id.) || — **Subirana**. Barri de Fonollosa (id.) || — **Sulé**. Caseriu d'Argentona (id.) || — **Surrell**. Veïnat de Sant Pere de Vilamajor (id.) || — **Suriá**. Caserius d'Olivella y de St. Martí Carroca (id.) || — **Suriol**. Veïnat d'Olivella (id.) || — **Ta**. Caseriu de Olivella (id.) || — **Ta-**

berné. Caseriu de Bigues (id.) || — **Tacó.** Veïnat de Montne-
 ló (id.) || — **Tapies.** Caserius de
 Bigues y de Calders (id.) || —
Tarrés. Veïnat de la Garriga
 (id.) || — **Tatger.** Caserius de
 Fonollosa y de Talamanca (id.)
 || — **Tatllró.** Veïnat de Santa
 Maria de Palautordera (id.) ||
Tayó. Caseriu de Castellga-
 li (id.) || — **Termens.** Caserius
 de Begues y de Sant Martí
 Çarroca (id.) || — **Terrades del**
Molí. Veïnat de Dosrius (id.)
 || — **Tetes.** Caseriu de Castelli-
 ví de la Marca (id.) || — **Tiana.**
 Veïnat de Sant Fost de Camp-
 centelles (id.) || — **Tintó de la**
Serra. Caseriu de Palou (id.)
 || — **Tió.** Veïnat de Sant Fost
 de Campcentelles (id.) || — **Titó**
Serra. Caseriu d'Alella (id.) ||
Titus. Caseriu d'Arenys de
 Mar (id.) || — **Tobella.** Veïnat
 de Esparraguera (id.) || — **Tolo-**
sa. Caseriu d'Argensola (id.) ||
Tomeu. Veïnat de Tiana (id.)
 || — **Tona.** Caseriu de Sant Pe-
 re de Vilamajor (id.) || — **Toni**
gros. Caseriu de Santa Maria
 de Corcó (id.) || — **Toniller.**
 Veïnat de Gelida (id.) || — **Tort.**
 Caseriu de La Pobla de Clara-
 munt (id.) || — **Torra de la Ri-**
ba. Veïnat de La Garriga (id.)
 || — **Torras.** Caserius d'Abre-
 ra, de Dosrius, de Llissá de
 Vall, de Masquefa, de Mollet,
 de Olérdola, de Palou, y de
 Sant Pere de Premiá (id.) || —
Torredá. Veïnat de Tiana (id.)
 || — **Torrella.** Caseriu de Va-
 carisses (id.) || — **Torrella de**
Baix. Veïnat de Matadepera
 (id.) || — **Torrella del Mas.** Ca-
 seriu de Sant Pere de Tarraça
 (id.) || — **Torréns.** Caserius de
 Castellar, de Castellgalí, y de
 Gelida (id.) || — **Torrent.** Veï-
 nat de Tordera (id.) || — **To-**
rrents. Caseriu de St. Quirze
 Safaja (id.) || — **Torres.** Case-
 rius de Cabrera de Matadep-
 era, y de Suria (id.) || — **Torrue-**
lla de abaix, y **Torrue**

llat. Caserius de Sant Fruitós
 de Bages (id.) || — **Tous.** Veï-
 nat de Premiá de Mar (id.) || —
Trabal. Caserius d'Hospitalet
 y de Olérdola (id.) || — **Tras-**
serra. Veïnat d'Olbán (id.) || —
Trench. Caseriu de Parets (id.)
 || **Trench y Can Llogari.** Veï-
 nat de Santa Maria de Corcó
 (id.) || — **Trias.** Caseriu de Pa-
 lou (id.) || — **Trona.** Caseriu de
 Sant Esteve del Bas (Girona).
 || — **Tronqueda.** Veïnat de
 Fogás de Monclús (Barcelona).
 || — **Trullás.** Caserius de Tala-
 manca y de Viladecaballs (id.)
 || — **Trúy.** Veïnat de Vilalba
 Sasserra (id.) || — **Tunis.** Case-
 riu de Barcelona (Barcelona).
 || — **Turiols.** Veïnat de Olive-
 lla (id.) || — **Turu.** Caseriu de
 Viladecaballs (id.) || — **Turull.**
 Veïnat de Senmanat (id.) || —
Umbert. Caseriu de Tiana (id.)
 || — **Ustrell.** Caseriu de Sant
 Pere de Tarraça (id.) || — **Uyá.**
 Veïnat de Sant Feliu de Codi-
 nes (id.) || — **Vall.** Caseriu de
 Castelladral (id.) || — **Valldo-**
ria. Veïnat de Rajadell (id.) ||
Vallés. Caseriu d'Odena (id.)
 || — **Vallés de la Riera.** Veï-
 nat de Sant Martí Çarroca (id.)
 || — **Vallhonrat.** Caseriu de
 Sant Pere de Tarraça (id.) || —
Vallmajó. Veïnat de Dosrius
 (id.) || — **Valls.** Caserius de
 Caldes de Montbui, de Mas-
 quefa y de Sant Vicens de Lle-
 vaneres (id.) || — **Velló.** Veïnat
 de Santa Maria de Palautor-
 dera (id.) || — **Vendrell.** Case-
 rius de Begues y de Subirats
 (id.) || — **Ventura.** Veïnat de
 Bigues (id.) || — **Verdaguer.**
 Caseriu de La Roca (id.) || —
Vergés. Veïnat del Prat de
 Llobregat (id.) || — **Verneda.**
 Caseriu de Sant Quirze de Be-
 sora (id.) || — **Via.** Veïnat de
 Santa Coloma de Cervelló (id.)
 || — **Viader.** Caseriu de Santa
 Susagna (id.) || — **Vicens.** Ca-
 seriu de Sant Jaume de Fron-
 tanyá (id.) || — **Vicens del**

- Pont.** Veïnat de Viloví (id.) ||
-Vidal. Caseriu de Santa Marguerida de Montbui, de Santa Maria de Palautordera y de Santa Susagna (id.) ||
-Vila. Caseriu de Mollet, de Pierola y de Talamanca (id.) ||
-Vilá. Caseriu de Sant Pere de Tarraça y de Tiana (id.) ||
-Vila del Solés. Veïnat d'Artés (id.) ||
-Viladomá. Barri de Sant Martí de Provençals, are terme de Barcelona. ||
-Vilageliu. Veïnat de Palau-solitar (Barcelona). ||
-Vilana. Caseriu de Sant Gervasi de Cassoles, are terme de Barcelona. ||
-Vilanova. Caseriu de Castelltersol y La Garriga (Barcelona). ||
-Vilaró. Veïnat de Montornés (id.) ||
-Vilaseca. Veïnat de Santa Marguerida de Montbui (id.) ||
-Vilatammá. Caseriu de Sant Martí del Bas (id.) ||
-Viloca. Caseriu de Barbara y de Sant Pere de Tarraça (id.) ||
-Vilomara. Veïnat de Castellgalí (id.) ||
-Vintró. Barri de Sant Andreu de Palomar, are terme de Barcelona. ||
-Vinyals. Caseriu de Esparraguera, de Sant Quirze de Tarraça y de Senmanat (id.) ||
-Vinyes. Caseriu de Begues, de La Roca y de Matadepera (id.) ||
-Vivé de la Serra. Veïnat de Sant Quirze de Tarraça (id.) ||
-Viver. Caseriu de Sant Pere de Tarraça (id.) ||
-Vives Barri de Vacarisses (id.) ||
-Volta. Veïnat de Gualba (id.) ||
-Xamanet. Caseriu de Pontons (id.) ||
-Xambet. Veïnat de Campins (id.) ||
-Xanech. Caseriu d'Oristá (id.) ||
-Xech. Caseriu de Gualba y de Montornés (id.) ||
-Xifré. Veïnat de Sant Martí de Provençals, are terme de Barcelona. ||
-Xiol. Veïnat de Llíssá de Vall (Barcelona). ||
-Xiolet. Caseriu de Parets. ||
-Xiringoy. Veïnat de Sant Andreu de Palomar, are terme de Barcelona. ||
-Xisquet. Caseriu de Sant Vicens de Torelló (Barcelona).
Caná. *f.* Antiga mida catalana equivalent a 1'555 metres. **Caná.** || Bastó pera jugar al bólit. **Marro.** || **Saver quan val una caná** *fr. Met.* Llevar el escarmiento; llevarlo en la cabeza. || **Set canes fondo y sota terra.** *Loc. Met.* Siete estados debajo tierra.
Canabassa. *f. Bot.* Planta de les compostes. **Eupatorio.**
Canaci, a. *adj. Bot.* Semblant a la canya. **Canáceo.**
Canació. *f.* Midar robes. **Vareo.** varaje. || Midar terres. **Apeo.**
Canadalt. *Geog.* Caseriu de La Junquera (Girona).
Canadell (Cap). *Hidrog.* Cap de la costa al N. O. de Cervera (Pirineus orientals). || *Geog.* Caseriu de Santa Maria d'Oló (Barcelona).
Canadella. *f.* Vinajera.
Canadella (Coll de). *Orog.* Cim del camí de La Pinya a Olot (Girona).
Canadelles. *f.* Ampolletes pera servir el vi y l'aigua al celebrarse la missa. **Vinajeras.**
Canadelló. *m. Ter.* Aceitera.
Canador. *m.* Apeador, agrimensor.
Canal. *f.* Canal, tubo, caño, canaleira, canalón, saetín. || A les anques del cavall. **Canal.** || Os de la cama y del braç. **Canilla.** || El de les aigües de riu o del mar. **Canal.** || El de la respiració. **Respiradero.** || **Anar les canals.** Escorre l'aigua de la pluja. **Correr las canales.** || *Naut. Ter.* Peça del arborant al metxer, que apoia l'arbre. **Canal.**
Canal Baridana (Coll de la). *Orog.* A la serra de Cadi. ||
(Puig de la). Puig més enlariat de la esmentada serra, que té 2638 metres.
Canal de Bastanit. *Orog.* Collada de la serra de Cadi, entre'l Puig de Pedra Plana y Punta Aguda.
Canal de Qué. *Orog.* Al caient

nort de la serra de Cadí, entre el Pas del Tico y la Canal Baridana.

Canal de la Bartrina. *Geog.* A la banda oposada del riu Rossinyol, prop de Sant Joan les Fonts.

Canal de Riambau. *Orog.* Collada entre els pics del Pedraforca.

Canal d'Orivell. *Orog.* Coll de la serra de Cadí, entre'l Puig de la Canal Baridana y el Salt del Sastre.

Canal del Crestall. *Orog.* Enlairat a 2500 metres, a la serra de Cadí.

Canal del Morcat. *Orog.* A la meiteixa serra.

Canal del Verdet. *Orog.* Al Pedraforca.

Canal dels Cabirols. *Orog.* Al Pedraforca.

Canal Mala. *Orog.* Puig de la serra del Catllar, prop de Girona, a la partió dels cursos del Ter y del Fresser.

Canal Roja. *Orog.* Al Pedraforca.

Canalça. *f. aum.* Canalón.

Canalat, da. *adj.* Acanalado.

Canalbona (Puig de). *Orog.* Al N. E. de la prov. de Lleida a la ratlla de França, enlairat a 2966 metres.

Canalda. *Geog.* Caseriu d'Odén, (Lleida).

Canalejas y Costa (Joseph).

Biog. Enginyer y escriptor, nadiu de Barcelona, que va establirse a Madrid pels anys de 1868, morint a la capital de Espanya al 1902. Era home de molts coneixements, y volgut perles seues obres literaries, Va pertanyer a moltes corporacions.

Canalera. *f.* Canal.

Canaleta. *f. dim.* Canaleja, canalita. || *Arquit.* Motllura. Estria.

Canaleta y Albareda (Manel).

Biog. Tinent coronel d'exèrcit mort a Barcelona al any 1869. Tenia brillant historia militar, que va començar lluitant ab ardiment a la guerra de la Independencia.

Canaleta. *Hidrog.* Riu de la prov. de Tarragona que neix al terme d'Horta, y desaguja al Ebre, entre Xeró y Miravet.

Canalias (Jaume). *Biog.* Pintor barceloní del segle xiv que treballava al any 1372, al enteixinat de la Casa del Consell.

Canaligació. *f.* Canalización.

Canalitzar. *v. a.* Canalizar, encauzar.

Canaliculat, da. *adj.* Canaliculado.

Canaló. *m.* Canaleta.

Canalobre. *m.* Candelabro.

Canals (Antoni). *Biog.* Escriptor del ordre de dominichs, que vivia als començos del segle xv, y que alguns creuen que era valencià. Era autor d'algunes obres piadoses, escrites en catalá y endreçades a significats personatges del seu temps. || — (**Gaspar**).

Argenter del segle xvi, que al any 1522, pertanyia al Consell de Cent de Barcelona. || — y de **Raurés** (**Eduart**).

Escriptor, que va morir a Barcelona al any 1892. Era director del *Correo de Teatros*. || — y **Llinás** (**Jaume**).

Sacerdot molt estudiós, rector de la iglesia de Santa Agna a Barcelona, en quina ciutat va morir al any 1881. || — y **Marti** (**Joan Pau**).

Remarcable quimich y naturalista, nadiu de Barcelona. Al any 1760 era diputat a la cort, representant les fábriques de Catalunya. Va escriure molt d'assumptes de tecnicisme agrícola y industrial, havent sigut un dels homes que més s'afanyaren pera el deixondiment de les arts. Pertanyia a calificades corporacions, y era baró de Vallroja.

Canals. *Geog.* Caseriu del terme de Riu, (Lleida). || — Caseriu de Peramea, (Lleida). || — (**Serra dels**).

Orog. Entre el riu Noguera de Cardós y la riera de Noarre. El pic més enlairat és de 2738 metres. || — de **Cam-**

- pamar.** *Orog.* A la comarca de Olot. || **de Sant Miquel.** Al antic camí de Berga a Ripoll. || **de Sant Aniol.** A les cingles de Sant Aniol, a les valls del Llerca.
- Canalla.** *f.* Mainada. Chiquillos.
- Canallada.** *f.* Chiquillada. || Dolenteria, malifeta. Picardia.
- Canalleta.** *f.* Estol de canalla. Chiquillos.
- Canamá (Coll de).** *Orog.* A mitjorn de Bolós prov. de Girona, enlairat uns 1090 metres.
- Canamás.** *m.* Borrás, teixit d'estopa. Cañamazo.
- Canamás (Pont de).** *Geog.* Prop del poble de Borredá.
- Canament.** *m.* Canació.
- Canamuixa.** *f.* Bot. Canya agramada del cànem o del lí. Agramiza, cañamiza.
- Canana.** *f.* Cartutxera que's porta ab els cartutxes de caça. Canana, cacerina.
- Canapé.** *m.* Canapé.
- Canapost.** *Geog.* Caseriu de Peratallada (Girona).
- Canar.** *v. a.* Canació. Varear, medir, apaar.
- Canari.** *m.* Canario.
- Canaria.** *f.* Ornit. Femella del canari. Canaria. || *Vulg.* Dòna xerraire. Charlatana.
- Canastra.** *f.* Paner de vimechs y de diferentes formes. Banasta, canasto, canasta. || **Omplir la canastra.** *fr.* Embanastar. || **Portar canastres.** *fr.* Enmantarse los pájaros.
- Canastrer.** *m.* Cestero.
- Canastreta.** *f.* dim. Canastilla.
- Canastró.** *m.* Astil, peso de cruz.
- Canastrons.** *m.* Mena de balanç grans, de fusta y cordes. Balança.
- Canat.** *m.* Paner pera guardar grans. Panera. || *adj.* Midat. Vareado.
- Canavelles.** *Geog.* Poble de la Catalunya francesa, a la vora del Tet, bisb. de Perpinyá.
- Canavera.** *f.* Bot. Malvi.
- Cáncamo.** *m.* Naut. Clivella de ferro. Cáncamo.
- Cancell.** *m.* Ambá de fusta ab ventalles. Cancel.
- Cancellació.** *f.* Cancelación.
- Cancelar.** *v. a.* Invalidar un instrument públich. Cancelar. || *Met.* Esborrar de la memoria. Cancelar.
- Cancellat, da.** *p. p.* Cancelado. || *adj.* Bot. Certs orguens dels vegetals. Cancelado.
- Cancellor.** *m.* Antiga dignitat eclesiástica y civil. Cancelario, canceller, canceller.
- Cancelleria.** *f.* Tribunal antic de justícia. Cancillería. || Despatx o oficina dels guarda segells o autoritats polítiques d'alguns estats. Cancillería.
- Cáncer.** *m.* Signe del zodiach. Cáncer.
- Cancer (Jaume).** *Biog.* Remarcable tractadista de dret catalá, que vivia a Barcelona al segle XVI, y era autor d'una de les obres mes esmentades a son temps, tractant de les lleis de Catalunya. Era nadiu de Barbastre.
- Cancerarse.** *v. r.* Med. Formarse un cranch. Cancerarse, encancerarse.
- Cancerós, a.** *adj.* Canceroso.
- Candalíça.** *f.* Naut. Aparell pera issar les embarcacions menors y certs pesos. Candaliza.
- Candalobre.** *m.* Candelero.
- Candau.** *m.* Candado.
- Candela.** *f.* Vela, candela. || *D'esperma.* Bujia, vela de esperma. || *Fam.* Moch que per descuit penja del naç. Mocarro. || Floquet d'alguns arbres. Candelilla, espiguilla. || Puntal que serveix pera sostindre els embalsats. Espárrago. || **Candela de seu.** Vela de sebo. || **A mata candeles.** *Expr.* A mata candelas. || **Acabarse la candela.** *f.* *Met.* Acabarse la candela ó candelilla. Próxim a morir. Acabarse la candela. || **Com una candela cap per avall.** *Loc. fam.* Hacerse sal y agua. || **Dòna y tela, no la miris ab candela.** *Ref.* La mujer y la cibera, ó la te-

- la, no la cates con candela. || **Fòndres com una candela.** *fr. Met. fam.* Quemarse. || **Fòndres la candela,** l'atxa, etc. Correr-se la vela, el hacha, etc. || **Una candela a Sant Martí y un altre al diable.** *Afor.* La cruz en los pechos, y el diablo en los hechos.
- Candelabre.** *m.* Candelabro.
- Candeler.** *m.* Qui travalla la cera fent candeles. Cerero. || Qui fa candeles de seu. **Velero.** || Aparell pera aguantar les candelles. **Candelerero.** || El que porten els acólits. **Cirial.** || El de braç a la paret. **Palmatoria.** || *Naut.* Ferro pera assegurar alguna corda. **Candeler.** || **Esser al candeler.** *fr. Met.* Poner ó estar en el candelerero.
- Candelera (La).** *f.* Festa religiosa. **Candelaria,** Purificación. || *n. p.* **Candelaria.** || Si la **Candeler**a plora, el fret és fora, si riu el fret és viu. *Ref.* Si llueve el día de la **Candelaria,** el frío amaina.
- Candeles.** *f. Bot.* **Gasó.** Mena de bolet. Hongo.
- Candeleta.** *f. dim.* Candelica, vella. || **Ab candeletes.** *m. adv.* Como el agua de mayo. || **Moltes candeletes fan un ciri pasqual.** *fr. Met. fam.* Muchas candelillas, hacen un cirio pascual; muchos pocos hacen un mucho; grano á grano llega para ti el año, ó grano á grano hincha la gallina el papo.
- Candell.** *Geog.* Caseriu de Rupió (Girona). || --Veínat de Caixás a la Catalunya francesa.
- Candells.** *m. Bot.* **Abriuills.**
- Candi,** *a. adj.* Sense malícia. **Cándido.** || *adj.* Parlant del sucre cretallísat. **Cande,** piedra. || *n. p.* **Cándido,** **Cándida.**
- Candial.** *adj.* Blat de la mellor mena. **Candeal.**
- Candidació.** *f.* Acció de cretallísar-se el sucre. **Candidación.**
- Cándidament.** *m. adv.* Sencillament. **Cándidamente.**
- Candidat.** *m.* **Candidato.**
- Candidatura.** *f.* Llista de candidats. **Candidatura.**
- Candideça.** *f.* Sencillesa, ignocència. **Candidez.**
- Candir.** *v. a.* Almibarar.
- Candirse.** *v. r.* Eslanguirse. **Decaer.** || Parlant de confitures. **Almibararse.**
- Candit.** *p. p.* Almibarado.
- Candorositat.** *f.* **Candideça.**
- Canejador.** *m. Ant.* **Canador.**
- Canejar.** *v. a.* **Canar.**
- Canejat,** *da. adj.* Pell arrugada, després d'estar bon rato dins de l'aigua. **Acanalado,** arrugado, estriado.
- Canejau.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. d'Urgell, part. jud. de Viella.
- Canellas (Agustí).** *Biog.* Famós geograf, matemàtic y astrònom, nadiu de Santa Maria dels Pens y mort a Alella (1765-1818). Va estudiar náutica y al retorn d'un dels seus viatges va pendre l'hàbit de trinitari a Barcelona. Va entrar a la Academia de Ciencias, al any 1803, havent ensenyat náutica y cosmografia. Durant la lluita de la Independència, va fer pera l'exèrcit espanyol treballs topogràfics. Va treballar en les medicions geodèsiques ab la comissió, que va precisar el metre, y era al ensemps autor d'obres científiques de valua. || --(Vidal de). Remarcable religió y juriscònsult, bisbe de Osca y conceller d'En Jaume I. Era nadiu de Canelles, prop de Figueres. Va ésser diputat a varies corts, especialment a les generals de 12:0, coleccionador dels furs y lleis del regne, y compilador de les de València, havent escrit comentaris d'aquelles legislacions.
- Canelles.** *Geog.* Caseriu de Navata (Girona). || --(de Segre). Caseriu de Figols (Lleida).
- Cànem.** *m. Bot.* Planta textil. **Cànemo.** || Net de la primera operació de la pinta. **Canal.** || Net després de la segona pintada.

- Chorrón.** || Drap de cânem. Lienzo, cáñano. || **Esser com el cânem de les vores.** *fr. fam.* Ser ó valer tanto como la carabina de Ambrosio. || **Llevar de cânem.** Cañamón. || **Mochs de cânem.** Desperdicios del cáñamo.
- Canemar.** *m.* Cañamar.
- Canes (Coll de).** A la prov. de de Girona, entre Vallfogona y Artigues.
- Canessú** *m.* Cos sense mànegues. Canesú. Part de dalt de la camisa. Canesú.
- Canet.** *m.* Joch de cartes. Sacanete. || Mesura de cerveza. Canet. || Fer canet a les cartes. Ronda. || **Canet de trenta mil dimonis.** *fr. Sarracina, gresca.* || **Fer canet de cul.** *fr. Met. fam.* Declararse en bancarrota. || **Fer pejar el canet.** *fr. Met. fam.* Charlar en alta voz.
- Canet (Berenguer de).** Cavaller del sigle XII, que a la mort del comte Gerart II de Rosselló, va subscriure les constitucions de pau y treva, donades a la esmentada regió catalana al any 1172 pel rei Alfons. || — (**Joseph**). Metge de Tarragona, nadiu de Calaf, que vivia als començos del sigle XIX. Va escriure obres professionals, y entr'els anys 1808 a 1814, nombroses fulles volants d'esperit patriótic.
- Canet.** *Geog.* Poble de la Catalunya francesa, bisb. de Perpinyá. || — (**Estany de**). *Hidrog.* Estany del Mitjorn de França a les costes del Mediterrani. || — (**El**). *Geog.* Caseriu d'Artés (Barcelona). || — **d'Adri.** *Geog.* Poble de la prov. bisb. y part. jud. de Girona. || — **de Mar.** Vila de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Arenys de Mar. || — **de Verges.** Caseriu de La Tallada (Girona). || — **El Roig.** Vila del bisbat de Tortosa, part. jud. de Sant Mateu.
- Cánfora.** *f.* Cámfora. Alcanfor.
- Canforada.** *f.* *Bot.* Planta. Alcanforada.
- Canfucl.** *Geog.* Caseriu de Corbera (Barcelona).
- Canga (Coll de la).** *Orog.* Collet de les Gabarres, entre Calonge y La Bisbal (Girona).
- Cangear.** *v. a.* Cambiar presoners. Canjejar.
- Cangeat, da.** *p. p.* Canjeado.
- Cangrenarse.** *v. r.* Gangrenarse.
- Cángur.** *m.* *Zool.* Canguro.
- Caní, na.** Pertanyent o semblant al gos. Canino.
- Canibalisme.** *m.* Ferocitat, crudeltat, Canibalismo.
- Canícula.** *fr. Astron.* Estrella de la constelació d'aquest nom. **Canícula.** || Temps calorós per l'influencia d'aquell astre. **Canícula.**
- Canicular.** *adj.* Canicular.
- Canigó.** *Orog.* Montanya de l'Estpirenenc, are compresa en territori francès. El seu pic més enlairat arriba a 2785 metres; els estanys de la comarca, han donat lloch a fantàstiques llegendes y s'hi serven les tradicions històriques y populars que inspiraren el grandió poema de Mossen Verdaguer. || — (**Sant Martí de**). *Arquit.* Monastir romànic dels sigles XI y XII, declarat monument nacional a França, y quina restauració va començar el bisbe Monsenyor Carslade, tan devot aimador de les gestes catalanes.
- Canigonench, ca.** *adj.* Pertanyent al Canigó. Canigonense.
- Canilla.** *f.* Conjunt de gossos. Jauria.
- Canillada.** *f.* Canilla.
- Canillo.** *Geog.* Parroquia de la Vall d'Andorra.
- Canivell y de Vila (Francesch).** *Biog.* Remarcable cirurgiá barceloní (1721-1797). Vispresident de la Reial Academia de Cádiz y membre de corporacions científiques, autor del *Trotado de vendajes y apósitos*.
- Canó.** *m.* Cañón. || De fer mitja-

- Palillo.** || De font, pera gas, etz.
Caño, tubo, arcaduz. || Pera posar
 agulles. **Alfiletero, canuto, cañu-
 to.** || Ploma dels aucells quan
 comença a eixir. **Cañón.** || Del
 blat y altres herbes. **Caña.** || A
 la canya, entre nus y nus. **Ca-
 ñuto.** || El de la llençadora pera
 teixir. **Canilla.** || El de xeme-
 neia. **Humero, cañón de chime-
 nea.** || *Anat.* El de la freixura.
Garguero, traquilarteria. || **Ca-
 nons granifuchs.** Cañons gran-
 ifugos. || **Fer canons.** *fr.* Entre
 teixidors. **Encanillar.** || **Posar
 canons els aucells.** Encañonar,
 pelechar.
Canoa. *f.* Embarcació. **Canoa.**
Canoca. *f.* *Ter.* Canya de blat de
 moro. Tallo del maiz.
Cánoes. *Geog.* Poble de la Cata-
 lunya francesa, bisb. de Per-
 pinyá, a la vora del riu Tet.
Cánon. *m.* Cánon.
Canonada. *f.* De artilleria. **Caño-
 nazo.** || Pera passar fluïts y lí-
 quits. **Cañeria, conducto, tuberia.**
 || Entre abaixadors, via de di-
 ferent color al panyo. Barra.
Canonás. *m. aum.* Cañonazo.
Canoneig. *m.* Cañoneo.
Canonejar. *v. a.* Cañonear.
Canoner, a. *adj.* *Náut.* Cañonero.
 || *m.* Qui fa canons pera teixir.
 Canillero.
Canonet. *m. dim.* Cañoncito. || Els
 de vidre pera ornaments. Ca-
 ñutillo.
Canoneter. *m.* *Art. y of.* Canuti-
 llero.
Canonge. *m.* Dignitat eclesiásti-
 ca. **Canónigo.** || **Doctoral, Ar-
 diaca, Lectoral, Magistral.**
 Diverses dignitats del càrrech.
 || **Canonge de la pescateria.**
fr. Pillastre, picarón.
Canonge (Fruitós). *Biog.* Presti-
 gitador de popular anomena-
 da, nadiu de Montbrío, y mort
 a Barcelona (1824-1890). Va as-
 solir prestigi d'organizador a
 les festes del Carnestoltes de
 Barcelona, que tan animades
 van ésser pels anys de 1860 a
 1865.
- Canonges.** *m.* *Bot.* Planta vale-
 rianacia. Herba de los canóni-
 gos.
Canongesa. *f.* *Fam.* Dona calmo-
 sa. Canonessa.
Canonget. *m. dim.* Canonjillo.
Canonjia. *f.* Canonjía.
Canonizable. *adj.* Canonizable.
Canonizació. *f.* Canonización.
Canonical. *adj.* Relatiu al ca-
 nonge. Canonical.
Canónicament. *adv. m.* Canónica-
 mente.
Canonigar. *v. a.* Santificar. Cano-
 nizar.
Canonizat, da. *p. p.* Santificat.
 Canonizado.
Canónich, ca. *adj.* Arreglat se-
 gons els sagrats cánons. **Canó-
 nico.** Llibres o epístoles de la
 Sagrada Escriptura. **Canónico.**
Canoniquesa. *f.* Nom que s'apro-
 pia a les dones grosses, femá-
 tíques y tranquiles. Señora Aba-
 desa.
Canonista. *m.* Professor o estu-
 diant de dret canónich. **Can-
 onista.**
Canonja (La). *Geog.* Poble de la
 prov. bisb. y part. jud. de Tar-
 ragona.
Canons. *m.* Peçes de terra cuita
 pel pas de les aigües. **Cañeria,
 tubos.**
Canós. *Geog.* Lloch de la prov. de
 Lleida, part. jud. de Cervera.
Canovelles. *Geog.* Poble de la
 prov. y bisb. de Barcelona,
 part. jud. de Granollers.
Cánoves. *Geog.* Poble de la prov.
 y bisb. de Barcelona, part. jud.
 de Granollers. || Lloch del ter-
 me de Vilatorra, (Barcelona).
Canpir. *v. n.* Encanecer.
Cans (Coll). *Orog.* Collada de la
 serra de Santa Magdalena, en-
 tre Vidrá y Sant Privat.
Cansadament. *adv. m.* Fadigosa-
 ment. Cansadamente.
Cansadíssim, a. *Adj. sup.* Molt
 cansat. Cansadísimo.
Cansalada. *f.* Carn grassa del
 porch. Tocino, lardo. || **Suar la
 cansalada.** *fr. Met. fam.* Sudar
 el quilo.

- Cansalader**, a. m. Qui ven cansalada. Tocinero.
- Cansaladeria**, f. Tocineria.
- Cansament**, m. Cansancio, fatiga.
- Cansar**, v. a. Cansar. || *Met.* Importunar.
- Cansarse**, v. r. Cansarse. || Disgustarse. Cansarse. || **Cansarse el cap**, fr. Devanarse los sesos. || **Estar cansat d'algú o d'alguna cosa**, *Loc.* Estar cansado, fastidiado, aburrido. || **No cansarse, o no hi ha que cansarse**, fr. *Met.* No hay que cansarse; todo es trabajar en vano. || **Qui cansa, alcança**, *Ref.* Pobre importuno, saca mendrugo; la porfia, mata la caza.
- Cansat**, da. p. p. Cansado. || Molest. Cansado, pesado.
- Cansó**, f. Canción. || Repetició molesta. Cantinela. || **Delxarse de cansóns**, fr. Dejarse de cuentos. || **Tornar ab la meteixa cansó**, fr. Volver á la misma canción; otra al dicho Juan de Coca; no hay olla sin tocino; toma su purga; dale bola.
- Cansonejar**, v. a. Gastar romances, tener camándulas.
- Cansoner**, m. Cancionero. || *adj.* Pando, pelma, palmazo, remolón.
- Cansoneria**, f. Romanceria.
- Cansoneries**, f. Camándulas, rodeos, pretextos.
- Cansoneta**, f. *dim.* Cancioncita. || La que fa dormir les criatures. Arrullo.
- Cant**, m. Canto. || Part d'un poema. Canto. || **Cant d'orga o figurat**, *Mus.* Canto figurado. || **Cant freqüent y molest**, *Fam.* Canticio. || **Cant plá o gregoria**, fr. Canto llano. || **Al cant del gall**, fr. A media noche. A punta de día. Al canto del gallo. || **Fer abaixar el cant**, fr. Humiliar, abatir. Bajar los bríos. || **Passar el cant**, fr. Parlant dels aucells. Trinar.
- Cantable**, *adj.* Lo que pot cantarse. Cantable.
- Cantábrich**, ca. *adj.* Pertanyent a Cantabria. Cantábrico.
- Cantada**, f. Peça de musica ab variants. Cantada, cantata.
- Cantadeta**, f. *dim.* Cantadilla.
- Cantadissa**, f. Canturia.
- Cantador**, a. m. y f. Cantor.
- Cantaire**, m. Cantor, bardo, vate.
- Cantallops**, *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Figueres. || Caseriu de Subirats (Barcelona). || Veinat de Avinyonet (id.) || — (**Vall de**). *Orog.* Vall que desde'l Pirineu gironí, s'exten fins a Vilarnadal, a la vora del Llobregat.
- Cantant**, a. m. y f. Cantante.
- Cantar**, v. a. Acompassar les modulacions de la veu. Cantar. || *Poet.* Recitar. Cantar. || Al joeh de cartes. Acusar. || *Fam.* Descubrir un secret. Cantar. || *Naut.* Ordenar, dir o prevenir. Cantar. || **Cantar com una calandria**, fr. Confesar de plano. || **Cantar de plá**, fr. Decir cuanto sabe. || **Cantar de repent**, fr. Cantar á libro abierto. || **Cantar dels cantars**, *Llibre* dels cántichs de Salomó. Cántico de los cánticos; cantar de los cantares. || **Cantar la cartilla a algú**, *Ref.* Reprender, increpar, afear. || **Aquí canta, o aquí está qui canta**, *Loc. fam.* Carta canta. || **Cantant les veritats**, se perden les amistats. *Ref.* Mal me quieren mis comadres, porque digo las verdades.
- Cantarana (La)**, *Hidrog.* Riu dels Pirineus Orientals, (Catalunya francesa), que passa per Terrats, Trullás y Pollastres, y desaigna al estany de Canet.
- Cantarella**, f. Tonillo, canticio, sonsonete.
- Cantarer**, m. Pedris o banch de cuina, pera posarhi els cantis d'aigua. Zafariche. || Qui fa cantis. Alfarero, cantarero.
- Cantari**, na. m. y f. Qui canta a totes hores. Cantatriu. Cantarin, cantarina.
- Cantàrida**, f. Ventosa. Cantàrida.
- Cantata**, f. Cantata.
- Cantell**, m. Cantó o vora d'algú

- na cosa. **Canto**. || Cantell de pá, de formatge, etz. **Cantero**. || **De cantell**. *m. adv.* De canto.
- Cantellut**, *da. adj.* Anguloso, esquinado.
- Cánter**. *m.* Cántaro, botijo.
- Canterano**. *m. Ter.* Caixa a mena de calaixera. Cómoda.
- Canti**. *m.* Cántaro. || De terra. Cántaro de barro. || *Ter.* Mesura de vi. Cántaro. || Urna pera les quintes y les eleccions. Cántaro. || **Anarsen com el broch del canti**. *fr.* Derramarse como en canilla. || **Entrar o estar en canti**. *fr.* Entrar en sort. Entrar ó estar en suerte. || **Tantes vegades va el canti a la font que a la dorreria's trenca, o que al últim hi deixa el coll**. *Ref.* Cantarillo que muchas veces va a la fuente ó deja el asa ó la frente; tantas veces va el cántaro a la fuente, que algunas veces se quiebra, ó se deja el asa, ó la frente.
- Canticela**. *f.* Copla breu pera cantar. Cantilena.
- Cántich**. *m.* Cántico.
- Cántiga**. *f.* Composició poética. Cántiga.
- Cantil**. *m.* Paratge del fons del mar. Cantil.
- Cantimplora**. *f.* Pera refrescar l'aigua. Cantimplora. || Canona-da. Cantimplora. || Ferro al davant de les selles. Cantimplora. || **Fer la cantimplora**. *fr. Fam.* Hacer la guaya.
- Cantina**. *f.* Cantina.
- Cantina de la Baga**. *Geog.* Entre la collada de Santigosa y el coll de Caubet, a la comarca de Olot.
- Cantinell (Sot)**. *Geog.* Entre el riuet de Fornés y el clot de les Canals de Campamar, (Girona).
- Cantiner**, *a. m. y f.* Cantinero.
- Cantir**. *m. Ter.* Botijo, cántaro.
- Cantó**. *m.* Esquina, canto, lado.
- Cantó**. *Hidrog.* Riu que neix a la serra de Sant Joan y desaigua mes avall de Sort, al Noguera Pallaresa. || — **(Coll de)**. *Orog.* Coll enlairat a 1715 metres a la serra de Sant Joan, prov. de Lleida.
- Cantonada**. *f.* Esquina, esquinazo. || **Girar la cantonada**. *fr.* Doblar la esquina.
- Cantonat**, *da. adj.* Anguloso.
- Cantonera**. *f.* Lleixeta pels ánguls de les parets. Rinconera. || Refors pels ánguls o puntes dels llibres, mobles y altres obgetes. Cantonera.
- Cantor**, *a. m. y f.* Qui té per ofici el cant. Qui canta. Cantor.
- Cântul (Berenguer)**. *Biog.* General de l'ordre de la Mercè y bisbe de Barcelona, d'ahont era nadiu y en quina ciutat va morir al any 1343. Era autor de erudites obres.
- Canturia**. *f.* Cantaria, canto.
- Canturri**. *Geog.* Caseriu de Pallers (Lleida). || — **de Navinés**. Caseriu d'Arfa (Lleida).
- Cantusseig**. *m.* Canturreo.
- Cantussejar**. *v. a.* Canturrear, canturriar.
- Canudas (Joan)**. *Biog.* Pintor contemporani, nadiu de Berga, y mort a Barcelona al any 1888. Era llech de la Companyia de Jesús, y autor dels freschs qu'ornen a Barcelona la iglesia de l'ordre. || — y **Salada (Joseph)**. Doctor en farmacia, nadiu y mort a Barcelona, membre d'algunes corporacions científiques, y autor de bons escrits professionals, envers els anys 1858 a 1878.
- Canudera**. *f. Bot.* Herba medicinal. Belesa, dentaria.
- Cánula**. *f. Cir.* Canonet que se utilisa en moltes operacions. Cánula.
- Canut**. *n. p.* Canuto. || *m.* Casetes de les abelles a les bresques. Celdilla.
- Canutillo**. *m. Art. y of.* Canutillo.
- Caña**. *f.* Caña. || *Mus.* Canonet pera els instruments músichs. Estrangal, pipa, caña. || *Naut.* L'âncora desde la creu a l'anel·la. Caña, asta. Manuella del timó. Caña. Part prima y rodona

del rem. **Caña**. || A les fàbriques de vidre y de crestell, canó de ferro pera arregar y bufar la pasta. **Caña**. || Entre boters, canó pera inflar els bots. **Caña**.

|| Canonet pera xuclar algun líquit. **Caña**. || Entre pescadors, canya pera pescar. **Caña de pescar, vara, rabiza**. || Entre gerrers, la canya partida que serveix pera sostindre la peça treta del motillo. **Caña**. || *Arquit.* Cos de la columna entre la basa y el capitell. **Caña**. || **Canya de rosaris**. *Bot.* Planta. **Caña de cuentas**. || **Canya dolça o de sucre**. *Bot.* Planta. **Cañamiel, caña de azúcar**. || **Canya prima**. **Cañucela**. || **Canya siula**. **Cañizo, cañavera**. || **Arriar la canya**. *fr. Naut.* Arriar la caña. || **Córrer canyes**. *fr. Correr cañas*. || ¡**Dreta la canya!** *Naut.* Veu pera el timoner. ¡**Derecha la caña!** || **Estar magre com una canya**. *fr.* Estar como un nalpe. || **Pescador de canya, més pert que guanya**. *Ref.* Pescador de caña, más come que gana. || **Qui té canyes fa flautes**. *Loc. Prov.* Quien tiene dineros, pinta panderos.

Canya (La). *Geog.* Caseriu de Capsech (Girona). || — **de Baix**. Caseriu de Sant Joan les Fonts (Girona).

Canyada. *f.* Cop de canya. **Cañazo, cañaverazo**.

Canyafera. *f. Bot.* Planta. **Cañabreja, cañareja, férula**.

Canyamás (Joan). *Biog.* Pagés del plá de Barcelona, malhaurat boig, que al día 7 de desembre de 1492, va acometre furiosament al rei En Ferrán (el Católich) a les escales de la Plaça del Rei, donantli al coll una coltellada. La ferida sortosament, va ésser lleu, més el pobre orat va sofrir el pés de una sentència horrible, essent mutilat en vida, fins a llençar a les flames les despulles del seu cós informe.

Canyamás. *Geog.* Caseriu del ter-

me de Dosrius, prov. de Barcelona.

Canyar. *m.* Cañaverar, cañar.

Canyavera. *f.* Carrizo.

Canyé. *m.* **Canyar**.

Canyeló. *m.* Confit. **Canelón**.

Canyella. *f.* Droga o especia. **Canela**. || De la cama. **Espinilla, canilla**. || Del braç. **Cúbito**. || Arbre de la canyella. **Arbol de la canela**.

Canyella (Font de la). *Hidrog.* A la vora de Més Gírvés, a les valls altes del Segre.

Canyellada. *f.* Canelada.

Canyeller. *m. Bot.* Arbre de la canyella. **Canelo**.

Canyelles (Magi). *Biog.* Historiari nadiu de Manresa, que va néixer al any 1622, morint a les derrerries del sígle xvii. Va ésser conseller y sotsveguer de la ciutat y va fer aplech de moltes y curioses notícies locals, havent escrites algunes obres, y entre altres, la Descripció de la grandesa y antigüetats de la ciutat de Manresa, redactada al any 1679.

Canyelles. *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Vilafranca del Penadés.

Canyer. *m.* Cañaverar, cañar.

Canyet. *m. Ter.* Lloch pera llençarhi els animals morts. **Muladar, buitrrera**. || **Anarsen al canyet**. *fr. Met.* Morirse. || ¡**Vésten al canyet!** *fr. Met. fam.* ¡Véte al rollo!

Canyet (El). *Geog.* Caserius dels termes de Badalona y de Castellbisbal (Barcelona).

Canyeta, *f. dim.* **Cañita, cañilla, cañuela**.

Canyic. *m.* **Cañizo, zarzo**. || El dels carros. **Adrales**. || **Gras com un canyic**. *fr. Irón.* Muy flaco.

Canyiula. *adj.* Molt flach o feble. **Canijo, bacalao, chupado**.

Canyó. *m.* **Garganta, gaznate, fauces**.

Canyoca. *f.* Tallo seco ó caña de maiz, cañano, etc.

Canyoner, a. *adj.* Embarcació. Cañonero.

Canyós. *Geog.* Caseriu del terme d'Aranyó (Lleida).

Canyota. *f. Bot.* Cizaña, sorgo.

Caoba. *f. Bot.* Fusta pera mobiliari. Caoba.

Caorcis (Arnau). *Biog.* Brau mariner català del segle XIII, a qui el rei N'Alfons el savi, de Castella, va encomenar l'organització de la seua marina de guerra. Va morir a Sivilla al any 1270.

Caos. *m.* Confusió, desordre, barreja. Caos.

Caos Targassona. *Geog.* A la Cerdanya, al camí d'Augustrina, dessota del Pich dels Moros, enlairat 2136 metres.

Caòtich, *m.* Caòtic.

Cap. *m.* Part del cós. Cabeza. ||

Cap o extrém. Cabo, punta, extremo. || Dels dits de les mans, a la banda oposada de les ungles. Pulpejo. || De l'estiar. Res, cabeza de ganado. || Ull de col. Col. || De núvol, pluja tempestuosa. Nubada. || Del dit. Yema. || De mort. Calavera, cráneo. || En geografia. Cabo. || Del naç. Punta de la nariz. || De colla. Capataz. || Motllo dels perruquers pera les perruques.

Fraustina. || Planxeta de metall al extrém del cordó. Herrete. ||

Cama de fil retort. Cabo, hebra. ||

Nàut. Troç de corda. Cabo. ||

Part preferent de taula. Cabecera. ||

Nàut. Parts principals de la nau. Cabeza. ||

Pron. ind. Ninguno, a, os, as. ||

Prep. Hacia. ||

Cap a cap. *mod. adv.* Taz á taz. ||

Cap a la fi. *Fr.* Al fin y al cabo. ||

Cap a la fi. (Expressant temps). Hacia el fin. ||

Cap aixalabrat. *fr.* Tolondro, Tolondrón, Fargollon. ||

Cap a mar. *Nàut.* *fr.* Cabeza á la mar. ||

Cap a munt. *mod. adv.* Hacia arriba. ||

Cap al tart. *adv. t.* Al anochecer. ||

Cap al vespre. *fr.* Al obscurer. ||

Cap allà. *fr.* Hacia allà, hacia allí. ||

Cap aquí. *fr.* Hacia aquí. ||

Cap aquí enllà. ||

Mod. adv. Ter. Hacia aquel lado. ||

Cap avall. Hacia abajo. ||

Cap baix. *adj.* Cabizbajo. ||

Cap Boig. *fr.* Alegre de cascos. ||

Cap d'ala. *fr. Met.* Nata y flor. ||

Cap d'any. *fr.* Aniversario. ||

Festa de. Dia de año nuevo. ||

Cap d'Ase. *Met.* Tonto. Sandío. ||

Peix. Cachorrubio. ||

Cap de bandol. Cabecilla. ||

Cap de bestiar. Res. ||

Cap de Bou. *Iron.* Cabezudo. ||

Cap de brot. *fr.* Nata y flor. ||

Cap de provincia. Capital. ||

Cap de casa. Cabeza de familia. ||

Cap de cunill. *Ictiol.* Lagarto de mar. ||

Cap d'escala. *fr.* Alto de la escalera. ||

Cap d'escarola. *Expr. fam.* Cap de cabells curts y caragolats. Monte. ||

Cap d'esquadra. *Mil.* Cabo de esquadra. ||

Cap de ferro. Cabeza de hierro. ||

Cap de frare. Barrina. ||

Escariador. ||

Cap de guaites. Jefe de vigilancia. ||

Cap de la Iglesia. El Pontifex. Cabeza de la Iglesia. ||

Cap de moro. Marchamo. Tap d'alambi. Cabeza de moro. ||

Cap de mort. Entre estampers. Mortaja. ||

Cap de moti. *fr.* Levantador. ||

Cap d'olla. *Iron.* Cabeza de chorlito. ||

Cap de pá. Cabeza de toro, cabeza redonda. ||

Cap de pesonera. Cap de fusell de roda en un carruatge. Pezón. ||

Cap enllà. Hacia allí. ||

Cap ençà. Hacia acá. ||

Cap gros. Cabezorro. *Ictiologia.* Marsopa. *Zool.* Cullereta. Renacuajo. ||

Cap Jup. *adj.* Cabizbajo. ||

Cap major. Jefe superior. ||

Cap més. *Mod. adv.* Ningún otro, Algún otro. ||

Cap Negre. *Ornit.* Abellerol. ||

Cap per amunt. Dret. Cabeza arriba. ||

Cap per cap. *Mod. adv.* Pelo á pelo. ||

Cap per mans. *mod. adv.* Comido por servido. ||

Cap pare. *m.* Caudillo, director, corifeo, jefe. ||

Cap pelat. *f.* Pelón. ||

Cap sense barret. *fr. Met.* Reloj desconcertado, casquivano, cabeza de chorlito. ||

Cap sense dents. *Loc. fam.* Muelas de gallo. ||

Cap rodol. *m.*

Vahído, vértigo, desvanecimiento.

|| **Cap vespre.** *adv. t.* Al anoche-
cer. || **Cap y qua.** Al joch del

dómino. Pase. || **Cap y tom.** *fr.*

Capbuçó. || **Caps de les bites.**

Naut. Tetas, cabezas de las bitas.

|| **Caps de revés.** *Naut.* Cabos

de revés. || **A cap o creu.** Joch

de nois. A cara ó cruz. *Met.* A

poch preu. A huevo. || **A cap o**

travesses. Joch. Punta con ca-

beza. || **Abaixar el cap.** Inclinar

la cabeza. || **Agafar entre cap**

y coll. *fr.* Apercollar. || **Al cap.**

m. adv. A largo andar. || **Al cap**

del mon. *Expr.* Hasta el cabo

del mundo. || **Al cap som.** *Loc.*

fam. Hasta aquí hemos llegado;

alto ahí. || **Al cap y a la fi.** *Loc.*

Al cabo y á la postre, ó al cabo de

la jornada. || **Alçar el cap.** Le-

vantar la cabeza || **Anar ab el**

cap dret y el cor net. No tener

porque bajar la cabeza. || **Anar**

cap baix. *fr. Met.* Andar cabiz-

bajo. || **Anar cap per avall.** *fr.*

Met. Andar de pié quebrado, ir

cuesta abajo, ó de capa caída. ||

Anar de mal cap. *fr. Ter.* Andar

de picos pardos. || **Anarsen**

el cap. *fr. Met.* Desvanecerse,

irse la cabeza, andársele la cabe-

za. || **Ballar pel cap.** *Met.* Bu-

llir por la cabeza. || **Cansarse el**

cap. *fr.* Devanarse los sesos.

|| **Carregárseli'l cap.** *fr.* Car-

gársese la cabeza. || **Caure de**

cap. Dar de cabeza. || **De cap a**

cap. *Mod. adv.* De barra á barra.

|| **De cap a peus.** *Mod. adv.* De

la cabeza hasta los pies. || **De**

cap y de nou. *Mod. adv.* Desde

el principio, de raíz, de nuevo. ||

Del seu cap. *fr. Fam.* De su

cosecha, de su ingenio. || **Demar-**

nar el cap. *fr. Met.* Pedir la

muerte de alguno. || **Donar**

cap. *fr. Met.* Dar vado, curso,

salida. || **Dur o portar de cap.**

fr. Fam. Tener en la cabeza. ||

Eixirne a cap. *fr. Met.* Llevar

á cabo. || **Eixir del seu cap.**

Met. Sacar de su cabeza. || **Enta-**

vanar de cap. *fr.* Levantar de

cascos. || **Esser cap de dança.**

fr. Met. Guiar la danza, ser el

dueño de la bailía. || **Esser cap**

de dol. *fr. Met.* Llevar el duelo.

|| **Estar calent de cap.** *fr. Met.*

Estar ó ir calamocano; no estar

para firmar. || **Fer bullir el cap.**

fr. Aturdir la cabeza. || **Fer cap.**

fr. Fam. Acudir, ir á dar. || **Fer**

de cap, dirigir. *Ter.* Hacer de

padres, hacer de cabecera. || **Fer**

el cap viu. *fr. fam.* Andar aler-

ta, estar sobre aviso. || **Fer del**

seu cap. *fr.* Obrar por su cabeza.

|| **Ficar el cap al cove o a la**

olla. *fr. Met. fam.* Meter la ca-

beza en un puchero. || **Jugarsho**

a cap y creu. *fr. Met.* Echar á

pares y á nones. || **Lligar caps.**

fr. Atar cabos. || **Lligar el cap.**

fr. Lligarse els cabells. Atar re-

cojer el cabello. || **Menjar de-**

munt del cap d'un tinyós. *fr.*

Comer sobre la cabeza de un tíño-

so. || **Moure o remenar el cap.**

fr. Cabecear, mover la cabeza. ||

No poderse treure del cap

alguna cosa. *fr. Met. fam.* No

poderse quitar de la cabeza; no

haber quien aleje una idea. || **No**

saver per quin cap comen-

çar. *fr.* No saber por donde em-

pezar. || **No tindre cap ni cen-**

tener. *fr.* No tener cabo ni cuer-

da. || **No tindre cap ni peus.** *fr.*

No tener pies ni cabeza. || **Obrir**

el cap a algú. *fr.* Ferirlo. Des-

calabrarlo, abrir la cabeza. *Met.*

Molestar ab eridories. Quebrar

la cabeza ó los cascos. || **Passar-**

li alguna cosa pel cap. *fr. Met.*

Ponérsele en la cabeza. || **Pelat**

de cap. *fr.* Raido de cabeza. ||

Pel cap més baix. *Mod. adv.*

Cuando ó por lo menos. || **Per**

cap. *fr.* Por cabeza. || **Per cap**

cap. *Mod. adv.* De ningún modo.

Por ningún término ó estilo. ||

Perdre'l cap. *fr. Met.* Morir

violentment. Perder la cabeza.

Tornarse boig. Enloquecer. ||

Portaria de cap. *fr. Met.* Lle-

varla hecha. || **Posarli a algú,**

alguna cosa al cap. *fr. Met.*

Persuadirlo. Meter en la cabeza.

|| **Posar el cap com un tabal,**

o com uns tres quartans. *fr. Met.* Atolondrar, aturdir. || **Po-sarse al cap alguna cosa.** *fr. Met.* Encajarse algo en la cabeza. || **Pujarsen al cap.** *fr. Met.* Subirse á la cabeza, subirse el humo á la chimenea. || **Qui barata el cap se grata.** *Ref.* Quien bien tiene y mal escoge, por mal que le venga, no se enoje. || **Rodar el cap.** *fr. Met.* Desvanecerse. || **Sentir-ho de cap de naç.** *fr. Met.* Husmear, olear, dar en la nariz. || **Si ho té al cap, que s'ho posi als peus.** *Loc. fam.* Que se lo quite de la cabeza, que se desengañe. || **Tallar caps.** *Naut.* Picar cables. || **Tants caps, tants barrets.** *Loc. fam.* Los hijos de Marirabadilla, cada cual en su escudilla. || **Tindre a cap de llibre.** *fr. Met.* Traer entre ojos. || **Tindre el cap a vendre, a adobar o a tres quarts de quinze.** Tener la cabeza á pájaros. || **Tindre'l cap de carabaça.** *fr. Met. fam.* Poch seny. Tener casos de calabaza. || **Tindre'l cap molt gros.** *fr. Met. fam.* Esser molt totxo. Estar embotado, rudo. || **Tindre'l cap plé de vent.** *fr. Met. fam.* Tener la cabeza llena de aire. || **Tindre pardalets al cap.** *fr. Met.* Tener la cabeza montada al aire. || **Tindre pel cap dels dits.** *fr. Met.* Tener en las uñas, al pronto, á la mano. || **Tirarse de cap al aigua.** *fr. Met. fam.* Echar el pecho al agua. || **Treure cap.** *fr. Met.* Venir al caso. || **Treure del seu cap.** *fr. Met.* Sacar de su cabeza. || **Treure del cap.** *fr. Met.* Quitar de la cabeza. || **Treure'l cap.** *fr. Met. fam.* Asomar la cabeza. || **Treure el cap del fil.** *fr. Met.* Sacar la pua al trompo. || **Umplir el cap de vent.** *fr. Met.* Llenar, henchir la cabeza de viento. || **Xafar el cap.** *fr. Met.* Quebrantar la cabeza.

Cap d'Arán. *Geog.* Caseriu de Tredós (Lleida). || **de Colomés (Estany de).** *Hidrog.* Estanyols del cercle de Colomés.

|| **de Fossé.** *Orog.* Puig de 2760 metres al N. O. de Sallent, (Lleida). || **de la Canal del Verdet.** Al Bergadá a la collada del Verdet. || **de la Oració (Collet del).** *Orog.* Prop de Sorribes, al Bergadá. || **de la Portella.** Al camí de Bagá a Gósol pel Bastareny. || **de Lliset.** *Orog.* Al S. E. d'Aspá, (Barcelona). || **de Porch.** *Orog.* Penyal de la coma d'Eina, a la Vall de Ribes. || **del Cap.** Cimall de la Conca del Valira, a Andorra. || **del Port.** *Orog.* A mitjorn de Viella, a la carena del Pirineu, enlairat 2435 metres. || **del Prat de Vilech.** *Orog.* Collet a la vora de la serra Pedregosa, al Bergadá. || **del Tuch de la Picada.** Cim de 2530 metres a la carena divisoria de França ab la Vall d'Arán. || **del Rebato.** *Geog.* Caseriu del terme d'Abrera, (Barcelona). || **Leucata.** *Orog.* A les costes del Mitjorn de França, que formen part de Catalunya.

Capa. *f.* Peça d'abric. **Capa.** || Bany deuant d'alguns obgetes. **Capa, mano.** || La d'or a les mines. **Manta.** || Cosa extesa demunt d'altre inferior. **Capa, lecho, tongada.** || Tel de la superficie de certs líquits. **Nata, tela, flor, capa.** || *Naut.* Maniobra pera aguantar el temporal. **Capa.** || Motllo a les fundicions. **Capa. Capa consistorial o magna. Capa magna.** || **Capa de la botxa.** Camisa del capell. **Cadarzo.** || **Capa de chor.** Capa de coro. || **Capa de rei.** Tela fina. **Capa de rey.** || **Capa del cel.** **Capa del cielo.** || **Capa pluvial.** **Capa pluvial.** || **Aguantar la capa.** *fr. Met. fam.* Alcahuetejar. || **Aguantarse a la capa.** *fr. Naut.* Aguantarse á la capa, capear. || **Anar de capa caiguda.** *fr. Met. fam.* Andar ó ir de capa caída. || **Barco a la capa, mariner a la hamaca.** *Ref.* Barco á la capa, marinero á la hamaca.

- || Fer capa, posarse a la capa.** *fr. Naut.* Hacer capa, ponerse ó esperar á la capa. **|| Fer una capa mal tallada.** *fr. Met. fam.* Dar un corte, sesgo. **|| Guardar y defensar la capa.** *|| fr. Met. fam.* Guardar, defender la capa. **|| Llençar la capa.** *fr. Met. fam.* Derribar la capa. **|| Mantindres a la capa.** *fr. Met.* Estar al paio. **|| Naut.** Estar ó esperar la capa. **|| Qui té capa, de tot s'escapa.** *Ref.* Quien tiene capa, de todo escapa. **|| Tirar la capa.** *Loc. Met.* Rebaja compadre, y llevaréis la galga. **|| Tirar la capa al toro.** *fr. Met. fam.* Echar la capa al toro. **|| Treures les capes netes.** *fr. Met. fam.* Sacar el caballo; salir bien librado.
- Capaç, ça.** *adj.* Capaz. **|| Home de talent.** Capaz, hábil, talentoso. **|| Ferse capaç d'alguna cosa.** *fr.* Hacerse capaz de algo.
- Capacitat.** *f.* Capacidad.
- Capada.** *f.* Cop de capa. **Capazo.**
- Capafons.** *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Tarragona, part. jud. de Montblanch.
- Capar.** *v. a.* Capar, castrar.
- Caparrada.** *f.* Cabezada.
- Caparronada.** *f.* Caparrada.
- Caparrós.** *m.* Droga. **Caparrosa.** **|| — grisench.** Solfat de zench. **Caparrosa gris.**
- Caparrut, da.** *adj.* Capritxós, tossut. **Terco, tozudo.**
- Capataç.** *m.* Mayoral, capataz.
- Capbaix, a.** *m. y f.* Melancólich. **Cabizbajo.**
- Capblanchs.** *m. Bot.* Herba. **Aliso de mar.**
- Capbreu.** *m.* Llibre de capbrevacions. **Cuaderno, libro manual.**
- Capbrevació.** *f.* Capbrevación.
- Capbrevar.** *v. a.* Capbrevar.
- Capbrot.** *m.* Flor ó fruto del extremo de una rama. **|| Esser de capbrot.** *f. Met.* Ser de lo mejor.
- Capbuçada.** *f.* Chapuzón.
- Capbuçaire.** *Ornit.* Au aquática. **Colimbo de garganta roja.**
- Capbuçar.** *v. a.* Zambullir.
- Capbuçarse.** *v. r.* Zambullirse.
- Capbucet.** *Ornit.* Pequeño somorrujo.
- Capbuçó.** *m.* Zambullida, zambullidura.
- Capcalent.** *m.* Atolondrado.
- Capcigrany.** *m.* Aucell, abellorol. **Abejarraco, azúle.** **|| Fig.** Subjecte tonto o pesat. **Zoque.** **|| Ictiol.** Cabruza, baboso.
- Capcinell.** *m.* Cim petit d'una montanya. **Coronilla.**
- Capció.** *f.* Captura, fianza.
- Capciós, a.** *adj.* Enganyós. **Capcioso.**
- Capciosament.** *adv. m.* Ab engany. **Capciosamente.**
- Capciositat.** *f.* Traïdoria, mala fé. **Capciosidad.**
- Capcir.** *Geog.* Vall de la Catalunya francesa, envoltada de montanyes. **Envers el N. hi cola el curs de l'Agde.**
- Capcirós, a.** *adj.* Agobiado.
- Capdal.** *adj.* Caudal.
- Capdalt.** *adv. ll.* Cap amunt. **Hacia arriba.**
- Capdancer.** *m.* Maestro de danzas. **|| Met.** Pandillero.
- Capdell.** *m.* Ovillo. **|| Col de capdell.** *f.* Repollo.
- Capdella.** *Geog.* Caseriu de la Terra de Capdella (Lleida). **|| — Hidrog.** Riu de la prov. de Lleida, que neix als estanys del seu nom, y pren el de Flamisell, passat el terme de Senterada.
- Capdellar.** *v. a.* Ovillar, devanar. **|| Capdellar gent.** *fr.* Juntar gente.
- Capdellarse.** *v. r.* Acogollarse, repollar.
- Capdellat, da.** *p. p.* Devanado, ovillado.
- Capdellet.** *m. dim.* Ovilletejo.
- Capdemunt.** *m.* Clima.
- Capdevall.** *m.* Extremo inferior, Sima.
- Capdevilla (Antoni).** *Biog.* Doctor en medicina y home de ciencia, nadiu de Barcelona, y mort a Madrid. Era autor de travalls professionals, d'historia, de geografia y d'agricultura. **Vivia a mitjans del s.**

gle xix. || — (**Arnau**). Escriptor del segle xv, nadiu de Barcelona y molt entès en assumptes de filosofia del treball, com se anomenava llavors a l'economia. Va publicar al any 1437 un estudi sobre finances. || — (**Joan**). Metge barceloní, que va deixar la seua professió, pera consagrar-se al enlairament de l'industria paperera a Sant Joan les Fonts. Va morir al any 1898. || — (**Joseph Manel**). Escriptor científich, examinador de cirurgia, y metge barceloní, mort al any 1854. Era competent autor de treballs professionals. || — (**Salvadora**) Actriu catalana, dama jove a la companyia de la Mena, al any 1871. Va estrenar algunes comedies al Odeó, assolint merecuts aplaudiments.

Capdill. *m.* Caudillo.

Capeig. *m.* Capeo.

Capejar. *v. a.* Capear.

Capel. *m.* Barret. || El que porten com insignia de la seua dignitat, els cardenals de la Iglesia. **Capelo**.

Capell. *m.* Barret. || Bossa, ahont se tanca el cuch de la seda. **Capullo**. || Peça de tela que's posa al cap de les criatures de naxensa. **Capillo**. || Puntera de la sabata. **Capillo, capellada**. || Botó de rosa. **Capullo**. || **Prepuci**. || **Capell de filat**. Gorra de xarxa que usaven els almogavers. **Redecilla**. || **Del capell a les sabates**. *Loc.* De piés á cabeza. || **Enfilar els capells**. *fr.* Enrastrar.

Capella. *f.* Capilla, ermita. || Els altars que fan els nois. **Altarico**. || **Capella reial**. *fr.* La del patronat del rei. **Capilla real**. || **Estar en capella**. El reu de mort. **Estar en capilla**. || *Met.* Esperant el resultat d'algún assumpte. **Estar en capilla**. || **Posar en capella**. Poner, meter en capilla.

Capella y Sabadell (Francesch de P.). *Biog.* Escriptor de qua-

dres de costums, nadiu y mort a Barcelona, (1823-1901). Era autor d'interessantes novel·les y tradicions, entre quines seuen esmentarse *Ormesinda y el dith de Welp*. || — (**Timoteu**). Comerciant y navier, que a mitjans del segle xix, va fruir a Barcelona, merescuda reputació y prestigi. Va ésser arcalde de la ciutat, president del Ateneu Catalá, y a les seues iniciatives va deurers l'impuls de les obres del port. Va morir a la seua ciutat nativa al any 1874.

Capella. *Geog.* Poble del bisbat de Lleida, prov. d'Osca, part. jud. de Benabarre.

Capellá. *m.* Cura, presbítero, sacerdote, capellán. || *Ictiol.* Certa mena de peix. **Capellán**. || **Capellá d'altar**. **Capellán de altar**. || **Capellá de caldereta** o de **misa d'onze**. Clérigo de misa y olla. || **Capellá de chor**. **Capellán de coro**. || **Capellá major dels exércits**. Vicario general castrense.

Capellaça. *f.* *Naut.* Tapa pera preservar d'humitat les bitàcores. **Capillo**.

Capellada. *f.* Punta de l'espardenyá. **Capellada**.

Capellades. *Geog.* Vila de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. d'Igualada.

Capellanet. *m. dim.* Capellá jove. **Curita**.

Capellania. *f.* Capellanía.

Capellaniu. *m.* Qui obté capellanía. **Capellán**.

Capellans. *m. Bot.* Certa planta. **Palitra**.

Capeller. *m.* Qui cuida d'una capella. **Capillero**.

Capelleta. *f. dim.* Capillita.

Capellina. *f.* Armadura. **Capellina**. || *Ornit.* Aucell. **Ave fría**.

Caper. *m.* Clergue que assisteix al chor ab capa pluvial. **Capero**.

Caperró. *m. Naut.* Caperol.

Caperutxe. *m.* Caperuza.

Capet. *m.* Cabecita. || *Met. fam.* Home de poch seny. **Cabecilla**.

Capeta *f. òim.* Capita.
Capferrats *m. Bot.* Cardillos.
Capficament *m.* Ensimismamiento.
Capficarse *v. r.* Apesadumbrarse, ensimismarse.
Capficat, *da. adj.* Cariatotecido, ensimismado. || Ensopit. Amodorrado. || Sarment d'un cep que s'enterra pera rebrot. Serpa, mugrón. || **Fer capficats.** Amugronar.
Capfluix, *a. adj.* Casquivano, cabeza de chorlito.
Capfoquers *m.* Ferros de la llar. Morillos.
Capgirada *f.* Tergiversación. || *Met.* Regate.
Capgirar *v. a.* Girar de cap les coses. Volver de cabeza. || Desordenar. Revolver, volver de arriba abajo, trastocar, trabucar.
Capgirat, *da. adj.* Trabucado.
Capgirell *m.* Altibajo, tumbo, voltereta. || **Fer un capgirell.** *fr.* Caure d'algun lloch. Dar abajo. || *Met.* Acavarse alguna cosa. Irse á pique ó á rodar.
Capialt, *a. adj.* *Arquit.* Cert arch. Capialzado.
Capicola *f. Fam.* Poco juicio.
Capicular *v. a.* Gualdrapear, contrapear.
Capicuat, *da. p. p.* Gualdrapeado.
Capigorrista *m. Fam.* Capigorrón.
Capilació *f. Cir.* Trench capilar del crani. Capilación.
Capilaritat *f.* Capilaridad.
Capilera *f. Bot.* Falzilla.
Capillada *Hidrog.* Riuet de la comarca d'Olot, que segueix el seu curs a l'esquerra de la Vall del Fluvià.
Capir *v. a.* Comprender, entender.
Capirots *m.* Armussa de facultat acadèmica. Capirote.
Capiscol *m.* Dignitat eclesiàstica. Chantre, capiscol, sochantre.
Capissola *f.* Capacidad, talento.
Capità *m.* Capitán. || **Capità de vaixell.** Capitán de navío. || **Capità manaya.** Centurión. || *Fam.* Manegador. Padre mandón, marimandona.
Capitació *Tribut.* Capitación.

Capital *m. Cabal.* || *Geog.* Ciutat, cap de província o d'estat. Capital.
Capitaliçable *adj.* Capitalizable.
Capitaliçar *v. a.* Capitalizar.
Capitalisme *m.* Capitalismo.
Capitalista *m.* Capitalista.
Capitalitat *f.* Capitalidad.
Capitana *f.* Nau principal de una esquadra. Capitana.
Capitanejar *v. a.* Acaudillar capitanejar.
Capitania *f.* Empleu militar. Capitania.
Capitell *m.* Part superior que corona una columna. Capitel. || Banch prim y lleuger pera sostindre taules. Banquillo.
Capitol *m.* Capítulo, cabildo. || **Bons canonges y mal capitol.** *Ref.* Buenos canónigos y mal capitulo.
Capitols matrimonials *m.* Capitulaciones matrimoniales.
Capitost *m.* Caudillo, jefe, corifeo.
Capitula *f.* Reso de chor. Capitula. || **Cantar la capitula.** *fr.* Capitular.
Capitulació *f.* Capitulación.
Capitular *m.* Membre de una comunitat. Capitular. || *adj.* Pertanyent al capitol. Capitular. || *v. a.* Pactar algun conveni.
Capitular || Entregarse una plaça al enemich. Capitular.
Capitulari *m.* Capitulario.
Capitularment *adv. m.* Capitularmente.
Capitxola *f.* Teixit de seda. Capichola.
Caplletra *f.* Letra mayúscula.
Caplletrar *v. a.* Poner letras mayúsculas.
Caplletrat *adj.* Inicial de capítulo.
Capmany y de Montpalau (Antoni de). *Biog.* Historiari, home de lletres, filòlech, militar y polítich, que va ésser una de les figures de relleu als començos del segle XIX. Va néixer a Barcelona, morint a Cádiz, (1742-1813). Va retirar-se del servei de les armes, després de la guerra ab Portugal (1762). Als seus nombrosos escrits hi bro-

- lla el saver y l'estudi, com ho mostren les seues obres, *Filosofia de la elocuencia, Teatro crítico de la elocuencia española*, y les seues *Memorias históricas sobre la Marina, Comercio y Artes de Barcelona*, y el *Centinela contra franceses*. Va ordenar el arxiu del reial patrimoni de Catalunya, y al temps de la lluita de la independència, era diputat per Catalunya a les corts de Cádiz y redactor de la *Gaceta del gobierno*. Una munió d'escrits polítics d'aquell temps, mostren el seu atitllat llenguatge.
- Capmany.** *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Figueres.
- Capmás.** *m.* Trueque. || Cap de masia. *Colono.* || Abanico de chimenea.
- Capnegre.** *m.* *Ornit.* Aucell. **Tallarol.**
- Capó.** *m.* Capón, gallo castrado. || Dit del home. Eunuco. || *Naut.* Cap gros pera subjectar l'àncora per l'anella. Capón, boza. || **Al qui't dona un capó, donall la cuixa y l'aló.** *Ref.* A quien te dá el capón, dále la pierna y el alón. || **Capó bossa.** *m.* *Naut.* Capón. || **Capó de mar.** *Ictiol.* Certa mena de peix. Capón marino. || **Posar el capó al àncora.** *fr.* *Naut.* Caponar. || **Quan ferraven els capons a Lleida.** *Expr. fam.* En tiempo de Maricastaña.
- Capolá y Vidal (Francesch).** *Biog.* Académich de la de ciencias naturals a Barcelona, que als començos del sigle XIX va escriure remarcables travalls de matemàtiques.
- Capolament.** *m.* Quebrantamiento. || D'ossos. Molimiento de huesos.
- Capolar.** *v. a.* Trocear, capolar.
- Capolat.** *da. p. p.* Mollido, triturado.
- Capolat.** *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Solsona, part. jud. de Berga. || — **de Busa.** Cinglera que serveix de lindar al plans de Busa.
- Capolatell.** *Orog.* Macís de roca, proper al Capolat de Busa.
- Capoll.** *m.* Capullo, capillo.
- Capona.** *f.* Xarretera sense sarrell. Capona.
- Caponada.** *f.* Gazpacho.
- Caponar.** *v. a.* Capar, castrar.
- Caponera.** *f.* Gavia pera engreixar capons. Caponera. || *Fort.* Comunicació desde la plaça a les obres exteriors. Caponera.
- Caponet.** *m.* *dim.* Caponcillo.
- Capot.** *m.* Capote. || Al joch de cartes fer totes les bases. Capote. || **Donar el capot.** *fr.* *Met.* Dar capote.
- Capota.** *f.* Capa usada. Capotona. || Barret pera senyora. Sombrerillo, capota.
- Capotás.** *m.* *aum.* Capotón.
- Capotejar.** *v. a.* Cabecear.
- Capotet.** *m.* *dim.* Capotillo.
- Capoulet.** *Geog.* Poble de la Catalunya francesa, a la vora de les runes del castell de Miglos.
- Cappare.** *m.* *Bot.* Brot principal. Pendón. || *Zool.* Macho de cria.
- Capplá.** *Ictiol.* Llissa llobar-rera.
- Capra.** *Ictiol.* Mena de peix. Capra.
- Caprat.** *m.* *Quím.* Sals combinades del àcid cáprich. Caprato.
- Capri.** *adj.* Cabruno.
- Cáprich,** *ca.* *adj.* Àcid de les mantegues de llet. Cáprico.
- Caprici.** *m.* Capritxe. Capricho.
- Capriciós,** *sa.* *adj.* Caprichoso.
- Capricorni.** *m.* Signe del zodiach Capricornio.
- Capritxe.** *m.* Capricho, antojo, humorada.
- Capritxós,** *a m. y f.* Caprichoso, caprichudo.
- Capritxosament.** *adv. m.* Ab capritxe. Caprichosamente.
- Caps.** *m.* *Art. y of.* Cabos, desperdicios, hilazas. || **Caps blancs.** *m.* *Bot.* Hierba blanca. || **Caps de ase.** *m.* *Bot.* Planta Cantueso. || **Caps grossos.** *Leg.* Nom dels prohoms que a la Vall de Andorra, formen el consell comunal de cada parroquia. Prohombres. || **Caps y traves.**

- Fam.* Joch de criatures. Cabo y traviesa.
- Capsa.** *f.* Caja, cajita, càpsula. || **Capsa de bròquil.** Pella. || Capsa de lletuga, col, etz. Repollo. || Panotxa de blat de moro. Mazorca, panocha, panoja. || *Ter.* Copa d'arbre. Copa. || De boix. Bujeta. || De barret. Sombrerera. || De braçer. Caja de brasero. || De gafarró. Corcho, corchera. || D'hosties. Hostiario. || De lli. Baga. || D'ulleres. Antejera. || **Estar a les capsas.** Estar in albis.
- Capsacosta (Coll de).** *Orog.* Entre la Vall de Vianya y la del Ter, al N. E. de Sant Joan de les Abadesses, prov. de Girona.
- Capsada.** *f.* Bancal, tabla. || Entre estampers, cordills que subjecten els fulls al relligar el llibre. Cabezada. || **Fer capsades.** *fr.* Dividir les terres. Tablear.
- Capsal.** *m.* Cabecera. || Guarniment de fusta pera les campanes. Armazón, contrapeso. || Tronch o pedra pera posarhi les bótes de vi. Combo, pino. || Travessers pera els bastiments de les finestres, portes, etz. Cabo. || **Renyina de capsal.** *Fr.* *Met.* Renyines de marit y muller. Riña de almohada.
- Capsalera.** *f.* Cabecera.
- Capsana.** *f.* Rodete. || Drap pera aixugar les coses de cuina. Rodilla.
- Capsanes.** *Geog.* Poble de la prov. de Tarragona, bisb. de Tortosa, part. jud. de Falçet.
- Capsar.** *v. a.* Posar per capsalera. Encabezar. || Posar capsets. Clavetejar, herretejar. || Entre llibreters, cusir les capsades dels llibres. Cabecear.
- Capsarró.** *m.* Lligams pera sostindre un pes a les espatlles. Costal.
- Capsassa.** *f. aum.* Cajón.
- Capsat, da.** *p. p.* Encabezado, claveteado, guarnecido.
- Capsech.** *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Olot.
- Capsempa.** *Ictiol.* Peix de Sant Francesch.
- Capser.** *m.* Qui fa capsas. Fabricante de cajas de cartón, cajero. || Fabricant de puntes alcuixi. Fabricante de blondas.
- Capses grosses.** *f. Bot.* Onosma bona.
- Capset.** *m.* Herrete.
- Capseta.** *f. dim.* Cajita, cajilla. || *Bot.* Closca de les llevors. Càpsula, cajita.
- Capsida.** *Hidrog.* Riera de la prov. de Tarragona, que desaigua a la vora de Tivenys. || — *Orog.* Montanya a la vora del riu Sech de l'Agudina, prov. de Tarragona.
- Capsigrany.** *m.* Capograny.
- Capsingló.** *m. Ter.* Anella de la singla. Argolla.
- Capsió.** *m.* Cabezal.
- Capsó.** *m.* Capillo.
- Capsóu.** *m.* Cert tribut. Procura, procuradoria. Laudemio.
- Càpsula.** *f. Bot.* Capsa. || *Farm.* Càpsula. || Balística. Càpsula.
- Capta.** *f.* Cuestación, cuesta. || Costum del dia de Pasqua. Hornaza.
- Captador, a.** *m. y f.* Cuestor, demandador.
- Captaire, a.** *adj.* Mendigo, pordosero.
- Captant.** *adj.* Captairo.
- Captar.** *v. a.* Per pobresa. Mendigar, pedir limosna. || Pera Sants o fins benefichs. Pedir, demandar.
- Captarse.** *v. r.* La voluntat, el prestigi, etz. Captarse, ganarse, conquistar-se.
- Captença.** *f.* Constancia, firmeza.
- Captenment, a.** *adv.* Atendido.
- Capterrera.** *f.* Bardissa aguantada ab pedres y terra. Barda.
- Captindre.** *v. a.* Tractarse bé. Estar satisfecho, conducir-se bien.
- Captiri.** *m.* Cuestación, cuesta, demanda.
- Captiu, va.** *m. y f.* Cautivo. || *Met.* Subjecte a alguna passió. Apasionado.

Captivador, a. *adj.* Qui captiva.
Cautivador. || Lo que atrau.
 Atractivo.
Captivar. *v. a.* Cautivar, atraer.
Captivarse. *v. r.* Prendarse, someterse.
Captivat, da. *p. p.* Cautivado.
Captiveri. *m.* Cautiverio.
Captivitat. *f.* Cautiverio, cautividad.
Captura. *For.* Aprehensió, captura.
Capturar. *v. a.* *For.* Capturar, multar.
Capturat, da. *p. p.* Multado, capturado.
Caputxa. *f.* Capucha, capucho. || Entre estampers, accent circumflexe. Capucha. || *Ictiol.* Cert peix. Capajo, raya.
Caputxassa. *f. aum.* Capuchón.
Caputxe. *m.* Capucho, capucha.
Caputxer, a. *m y f.* Capuchero.
Caputxet (Pich del). *Orog.* Cim a ponent de Candies, al Conflent, are districte de Pirineus Orientals a França.
Caputxeta. *f. dim.* Capuchillo.
Caputxi, na. *adj.* Relliós de l'ordre de Sant Francesch. **Capuchino.** || Planta lleguminosa y son fruit, anomenada tirabech. Tirabeque, guisante, mollar. || *Naut.* Cordes de bragada curta. **Capuchinos.** || Sostenidor del picaporta. **Nariz.** || **Caputxifals.** *Met.* Hipócrita. Santo de pajares. || **Fer el caputxi fals.** *fr. Met.* Hacer la seráfica ó la gata muerta. || **Si d'aquesta puoh eixir, me faré frare caputxi.** *Ref.* Si de ésta escapo y no muero, nunca más bodas al cielo, ó si Dios de ésta me escapa, nunca me cubrirá tal capa.
Caputxina. *f. Bot.* Morritort de Índies. Capuchina.
Caputxinada. *f. Iron.* Falsetat. Capuchinada.
Caputxins (Els). *Geog.* Caseriu del terme de Estany (Barcelona). || — Caseriu de Granollers (Barcelona). || — Caseriu de Manresa.

Capvert, da. *adj.* Casquívano, barrenado, cabeza de chorlito.
Capvespral. *adj.* Vespertino.
Capvespre. *m.* Sobretarde, al caer de la tarde.
Capvesprejar. *v. n.* Anochecer.
Capxich. *m.* Cap sense seny. Cabeza de chorlito.
Caquetich, ca. *adj.* Fluix de sanch. De sanch dolenta. Caquético.
Caquexia. *f. Med.* Síntomes de feblesa que's manifesten en diferents malalties. **Caquexia.** || Convalecencia llarga. **Caquexia.**
Car, a. *adj.* Caro. || Estimad, volgut. Querido, caro. || *adv. m.* Alt de preu. **Caro.** || *m. Naut.* Extrém gruixut de les entenes. **Car.** || **Car Boci.** *Expr. fam.* **Caro bocado.** || **Car oom foch.** *fr.* Caro como aceite de Aparicio. || **Car d'enfora.** *fr. Naut.* Car de fuera. || **Costar car.** *fr.* Costarle caro. || **Cuidado que no vos costi car.** *Loc. fam.* Cuidado no os salga caro, ó mira no te cueste la torta un pan. || **Esser car de veure.** *fr. fam.* Venderse caro. || **Treureho del car, y posarho a la pena, tot queda a la antena.** *Ref.* Que vais abajo, que vais arriba, acá queda quien os trasquilla.
Cara. *m.* Cara, faz, rostro, semblante. || **Fatxada o frontis.** **Cara, fachada, frente.** || La banda demunt del aigua. **Flor.** || La banda dreta d'un teixit. **Haz, cara.** || La de les pells. **Flor.** || **Cara a cara.** *m. adv.* Cara á cara, á vista, en faz, en presencia. || **Cara Brut.** *fr.* Gorrino. || **Cara d'aligot.** *fr. fam.* Cariaguileho. || **Cara d'étich o de merda d'oca.** *Expr. fam.* Cara de acelga ó de gualda. || **Cara de judes.** *Expr.* Cara con dos haces; hombre de dos caras. || **Cara de jueu.** *Fam.* Cara de hereje. || **Cara de jutge, o de pochos amichs, o de vinagre.** *fr.* Rostruerto, cara de pocos amigos, ó de vinagre. || **Cara de noi.** Cara infantil. ||

Cara de pasqües. *fr.* Cara de pascuas, carialegre. || **Cara de poca vergonya.** *fr.* Carirraido, desuellacaras. || **Cara de poch diners.** Cara de viernes. || **Cara de prunes agres.** *fr. Fam.* Cara de pocos amigos, ó de tres diablos. || **Cara de una pedra puñida.** Faceta. || **Cara de Vadel·la.** *f. Bot.* Planta. Becerra. || **Cara de Vaqueta.** Cara de baqueta. || **Cara estrafeta.** Cara ó figura dificultosa. || **Carafosch.** Franciceño, hosco. || **Cara pigada.** Cara de rollo. || **A cara de aigua.** *Fr.* A flor de agua. || **A cara descuberta.** *fr.* A cara descubierta. || **Anar ab la cara descuberta.** || *Fr. Met. fam.* Andar con la cara descubierta. || **Bona cara y dolents fets.** *Ref.* Cara de beato y uñas de gato. || **Caurela cara de vergonya.** *fr. Met. fam.* Caérsele la cara de vergüenza. || **Clavar per la cara,** o pels bigotis. *fr. Met.* Dar en rostro ó en cara, echar por la cara. || **Conelxérseli ab la cara.** Conocérsele en la cara; traerlo escrito en la frente. || **De cara.** *m. adv.* De cara, enfrente. || **Desfer la cara a revessos.** *fr. Met.* Deshacer los hocicos, las narices, la cara. || **Dir a la cara.** *Met.* Decírselo en su cara. || **Dirho la cara.** *fr. Met.* Salir á la cara, decírselo la cara, conocérsele en la cara. || **Encés de cara.** *fr.* Encendido de cara, difunto de taberna, encendido de color. || **Escupir a la cara d'algú.** *fr. Met.* Escupirle en la cara. || **Estrellar a la cara.** *fr. Met.* Dar entre ceja y ceja. || **Fer altra cara.** *fr. Met.* Mudar de semblante ó de color. || **Fer bona cara,** altra cara, millor cara. Hacer bueno, mejor ú otro semblante. || **Fer bona o mala cara.** *fr. Met.* Hacer buen ó mal gesto ó talante. || **Fer cara.** *fr. Met.* Hacer fachada. || **Fer cara a dos.** *fr. Met. fam.* Comer á dos carrillos. || **Fer dues cares.** *fr. Met. fam.* Hacer á dos manos. || **Fer mala**

cara. *fr.* Poner gesto. || **Fresch o lluent de cara.** *fr.* Carilucio. || **Girar la cara.** *fr.* Volver la cara ó el rostro. || **Gros de cara,** Carigordo. || **Ja'n fa cara.** *Loc. irón. fam.* Bien se le conoce. || **La cara li diu, o li fa procés.** *Loc. fam.* Salir á la cara, decírselo la cara, en la cara se le conoce. || **La cara tingui neta,** que'l cul, no ix a la finestra. *Ref.* La mujer pálida, la casa sucia, la puerta barrida. La mujer de Alcorisa, trapo de cuello, y no camisa. || **Mala cara.** *fr.* Hocico, ceño. || **Mirar ab cara de mallcia.** *fr.* Mirar con ira, ó con ceño, ó de sobreceja, ó de mal ojo. || **Mirar ab cara de enfadat.** *fr.* Mirar de lado, ó de través. || **Mudar ó mudarse de cara.** *fr.* Desencajarse la cara. || **Negre de cara.** Carinegro. || **No girar cara.** *fr. Met.* No volver la cara atrás. || **No mirar la cara a algú.** *fr. Met.* No mirar la cara á alguno. || **No tindre cara pera fer ó dir alguna cosa.** *fr.* No tener cara ó valor para hacer ó decir alguna cosa. || **Per la seua bona cara.** *m. adv.* Por su bella cara, por sus ojos bellidos. || **Plantar cara.** *fr.* Hacer frente. || **Plantar cara a tothom.** *fr. fam.* Mi hija Antona, uno la deja, otro la toma. || **Plé de cara.** *fr.* Gras de cara. Carilleno. || **Portarho escrit a la cara.** *fr. Met.* Traerlo escrito en la frente. || **Quedarse sense cara pera senyarse.** *fr. Met.* Quitarle á uno la cara. || **Qui cara veu cara honra.** *Ref.* Cara á cara vergüenza se cata. || **Rentar la cara a algú.** *fr.* Lavar la cara ó los cascos. || **Rentar la cara a alguna cosa.** Netejarla, lavar la cara á alguna cosa. || **Rodó de cara.** Cariredondo. || **Saltar a la cara.** || *fr. Met.* Saltar á la cara. || **Sense mirar cara ni ulls.** *fr.* A tontas y á locas; á diestro y á siniestro; sin ton ni son. || **Tan bona cara fa ab una mentida com ab una veritat.**

Loc. fam. Lo mismo afirma que mente. || **Tindre la cara gruixuda.** *fr.* Ser un sinvergüenza. || **Tindre la cara com un àngel, o com un serafi.** *fr.* Tener la cara como una bendició, ó como un àngel || **Treure la cara.** *fr. Met.* Sacar la cara. || **Veures les cares.** *fr. fam.* Verse las caras.

Carabaça. *f.* Carbassa. Calabaza. || Meló vert. Calabaza. || **Carabaça comuna.** *Bot.* Planta. *Cucurbita pepo.* || **Carabaça confitada.** Calabazote. || **Carabaça de cabells d'àngel.** Cidracyote. || **Carabaça d'Egipte.** Calabaza totanera. || **Carabaça d'hivern.** Calabazona. || **Carabaça rabaquera.** Calabaza confitera. || **Carabaça de vi, vinera, o vinetera.** Calabaza vinatera, calabacino. || **Donar carabaça.** *fr. Met. fam.* Dar calabazas, llevar calabazas. || **Esser tap y carabaça.** *fr. Met.* Ser olla y cobertera. || **Encara no és a la carabaça y ja's torna vinagre.** *Loc. fam.* No está aún en la calabaza y vuélvese vinagre. || **Nadar sense carabaces.** *fr. Met. fam.* Nadar sin calabazas, ó no necesitar calabazas para nadar. || **Tindre'l cap de carabaça.** *Loc. Met. fam.* Tener cascos de calabaza.

Carabaçada. *f.* Abundancia de calabazas.

Carabaçar. *m.* Calabazal.

Carabacer, *a. m. y f.* Qui ven carabaces. Calabacero. || *Bot.* Planta encurbitácea. Calabacera. || **Enfilarse com una carabacera.** *fr.* Crecer á palmos como espuma. || *Met.* Encendrer de sanch. Ser muy vivo de genio.

Carabaceta. *f. dim.* Calabacilla, calabacita.

Carabaço. *m.* Carbassó. Calabacin. || **Guisat ab carabaçons.** Calabacinote.

Carabaçonet. *m. dim.* Calabacilla.

Carabaçons. *Bot. Ter.* Planta. *Aristolochia larga.*

Carabaçot. *m.* Calabaza vacía.

Caràcter. *m.* Senyal distintiu

dels homens y de les coses. **Caràcter.** || Geni. **Caràcter.** || Dignitat. **Caràcter.** || Qualitat. **Caràcter.** || FORMALITAT, condició. **Caràcter.** || Xifra, nota o lletra del alfabet. **Caràcter.** || Forma dels tipus de lletra pera l'impressió, y de la manuscrita. **Caràcter.** || Al teatre, qualitat o relleu d'un personatge. **Caràcter.**

Caracteriçar. *v. a.* Distingir. Caracteritzar.

Caracteriçat, *da. p. p.* Caracterizado. || *adj.* Distingit. Caracterizado.

Caracteristicament. *adv. m.* Caracteristicamente.

Característich, *ca. adj.* Característico || *Gram.* Radical.

Caragirar. *v. a.* Girar la cara. Volver el rostro, apostatar.

Caragirat, *da.* Falso, traïdor, desleal.

Caragol. *m.* Caracol. Molusch. Caracol. || Escala en forma d'espíral. Escalera de caracol ó de ojo. || *Mec.* Cilindre abrosques a les prempses. Husillo. || Cilindre de ferro pera armar alguns aparells. Tornillo. || Bagueta que's fa al fil per massa torció. Oqueruela. || Anella del cabell. Bucle, rizo. || *Ter.* Xuclador de aigua. Remolino. || Encenalls. Virutas. || Clau de rosca. Tornillo. || **Caragol treu banya, puja a la montanya, caragol bover, puja al taronger.** *Loc. fam.* Caracol, caracol, saca los cuernos al sol. || **Caragol vinyal.** Caracol de viña. || **Fer caragols.** *fr.* Donar voltes. Caracolear. *Ter.* Moures l'aigua. Remolinar, remolinar, remolinar.

Caragola. *f.* Caragol de closca blanca. Caracola.

Caragolaç. *m. aum.* Caracolazo.

Caragolament. *m.* Enroscadura.

Caragolar. *v. a.* Papers, teles, etc.

Arrollar, rollar, enrollar. ||

Clavar caragols de rosca. Tornillar.

|| Caragolar ab el caragol de

manysans o fusters. Enroscar. ||

Fer caragols al fil, a la seda,

- als cabells. **Ensortijar, retortijar.** || Apretar els caragols de la premsa. Apretar los tornillos.
- Caragolarse.** *v. r.* Enrotllarse naturalment. Ensortijarse, encarrujarse.
- Caragolat, da.** *p. p.* Arrollado, rollado, enroscado, encarrujado.
- Caragoler, a.** *m. y f.* Qui recull y ven caragols. **Caracolero.**
- Caragolet.** *m. dim.* Caracolito, caracolejo.
- Caragoli.** *m. Bot.* Planta. **Caracollillo.** **Monjetera** borda.
- Caragolinet.** *m. Ter.* Olleta petita. **Pucherito.** **Tupinet.**
- Carallada.** *f.* **Futesa.**
- Caralps (Antoni Joan).** *Biog.* Doctor en abdós drets, canonge penitencier de Barcelona, y escriptor historiari. Vivía als començos del segle XVII. || —(Manel). Prior del convent de predicadors a Vich al any 1704. Era escriptor dogmàtic y autor de les ordinations de la seua religió a Catalunya.
- Caralps.** *Geog.* Poble de la prov. de Girona, bisb. de la Seu de Urgell, part. jud. de Puigcerdá.
- ¡Carám! *Interj.* ¡Caramba!
- Caramallera.** *f.* Barra dentada. **Caramallera.**
- Caramanyola.** *f. fam.* Calabaza vinatera.
- Carambola.** *f.* Al joch de billar. **Carambola.**
- Caramell.** *m.* **Penjarella.** || De cera o seu. **Moco.** || De glas. **Carámbano.**
- Caramella.** *f.* Fluyiol ab tó atiplat. **Caramillo, flautillo.**
- Caramella.** *Geog.* Caseriu del terme de Mas de Barberans, (Tarragona). || *Hidrog.* Riu que neix al peu de la montanya de Caro, (Tarragona) y desaigua al Ebre, a la vora de Les Roquetes.
- Caramellar.** *v. n.* Sonar la caramella. **Tocar el caramillo.**
- Caramelles.** *f.* Cansóns de la nit de Pasqua florida. **Alborada.**
- Carament.** *adv. m.* Alt de preu.
- Caramente, caro.**
- Carametlo.** *m.* Pasta de sucre clarificat. **Caramelo, canelón.**
- Caramida.** *f.* Imán.
- Caramot.** *m.* Estafermo.
- Caramuixa.** *f.* Agramiza, cañamiza.
- Caranca.** *f. Ter.* **Catantonya.**
- Carançá.** *Hidrog.* Nom d'algúns estanyes del riu d'aquest nom, un dels afluentys del Tet. || *Orog.* Carena del Pirineu gironí, al N. de la Vall de Ribes. || —(Gorges de). Al curs inferior del Carançá.
- Carantonies.** *f.* **Carantoña, arrumaco.** || **Fer carantonies.** *fr. fam.* **Carantoñar.**
- Cararach.** *Geog.* Caseriu de Sant Martí Sescorts, prov. de Barcelona.
- Carascat, da.** *m. y f.* **Enmascardo.**
- Carassa.** *f. aum.* **Caraza. Caraça.** || La de pedra o de fusta, posada als edificis. **Mascarón.** || La de cartró pera disfressarse. **Máscara, careta.**
- Carassó.** *m. Ter.* Enginy pera pescar. **Red.**
- Carassol.** *m.* **Albrigaño, solana.**
- Carat (Ben ó mal).** *Adj.* Bien ó mal encarado,
- ¡Caratsus! *Interj.* ¡Caramba!
- ¡Carau! *Interj.* ¡Caramba!
- Carauil (El).** *Geog.* Caseriu de Oristá, prov. de Barcelona.
- Caravana.** *f.* **Caravana.**
- Caravela.** *f.* Nau de popa quadrada. **Carabela, saetia.**
- Caravia.** *f.* **Arrel. Alcaravea.**
- Carbatera (Coll de).** *Orog.* Collada del Vallespir.
- Carbacers (Plá de).** *Orog.* A la serralada que separa de la Cerdanya la Vall de Nuria.
- Carbaci.** *Geog.* Caseriu de la prov. de Barcelona, bisb. de Vich, part. jud. de Igualada, terme d'Argensola.
- Carbacina.** *f. Bot.* Planta cucurbitácea. **Nuera, brionia.**
- Carbó.** *m.* **Carbón** || La brasa després d'apagada. **Carbón.** || **Bolet**

de les gramínees. **Tizón**. || **Carbó de branqueta**. Carbón de canutillo. || **Carbó de pedra**. Carbón de piedra. || **Carbó de pinyol d'oliva**. Erraj. || **Carbó mal cremat**. Tizo. || **Carbó pur**. Carbone. || **Carbó de terra**. Turba. || **Cavar pera treure'l carbó de pedra**. fr. Hornaguear. || **Pintar ab carbó sobre mascarà**. fr. Met. Travarallar en vá. Sembrar en la arena; coger agua en un cesto ó en un harnero. || **Terrier de carbó de pedra**. Hornaguero.

Carbó y de Aloy (Narcís). *Biog.*

Doctor en medicina, catedràtic de la facultat y escriptor professional de molta valua. Era nadiu de Barcelona, morint a la meteixa ciutat (1826-1890). A la seua juvenesa, va seguir la carrera de les armes, deixantla per la de medicina. Va ésser president del Ateneu Barceloní y d'altres corporacions significades. || —y **Ferrer (Maties)**. Metge nadiu de Alcover (Tarragona), mort a Barcelona al any 1888. Va deixar la carrera, pera dedicarse als estudis literaris y històrics. Va ingressar al cos d'arxiviers, havent contribuït a la organització de la Biblioteca universitària de Barcelona, en quina va estarhi molts anys empleat.

|| —y **González (Joan)**. Poeta fill de catalans, nadiu de Curaçao, y mort a Barcelona, ahont sejoirava desde molts anys, al de 1845. Era escriptor atitllat y bon poeta castellá. Ab En Figuerola, va publicar la *Revista general de Instrucció pública*.

|| —y **Roca (Pau)**. Teòlech, que pertanyia a l'ordre de predicadors, y va morir a Barcelona al any 1893. Va ésser catedràtic del seminari de Peruggia (Italia), regent del col·legi de Minerva a Roma, y era autor d'obres religioses. || —y **Vallés (Maties)**. Metge de sanitat marítima, que durant la

insurrecció cantonal de Cartagena al 1873, va donar mostres rellevants de caritat, socorrent els ferits. Va morir al any 1880.

Carbonada. *f.* Excrement de les criatures acavades de néixer. Ceconio, alhorre, billis negra.

Carbonar. *v. a.* Carbonear, hacer carbón.

Carbonari. *m.* Partidari de la llivertat, als començos del segle XIX. Associació política secreta. **Carbonario**.

Carbonarse. *v. r.* Parlant del blat y del ordi. **Atizonarse**.

Carbonat, *da. p. p.* **Atizonado**. || *adj.* **Carbonado**. || *m.* **Miner**. Carbonat de calcs. **Carbonato**, adarce.

Carbonejar. *v. a.* Carbonear.

Carbonell (Pere Miquel). *Biog.*

Arxiver de la Corona d'Aragó, escriptor, poeta y historiàire, nadiu y mort a Barcelona (1434-1517). Entre els seus escrits, cal esmentar el llibre *Cròniques de Espanya* etz. imprès a Barcelona després de la seua mort, al any 1544. || —(Pons). **Frameonor**, nadiu y mort a Barcelona (1260-1350). Va ésser bisbe de Tolosa y mestre de prínceps, entr'ells Sant Lluís de França. Escriptor dogmàtic, va escriure en llatí remarcables comentaris a la Bíblia. || —y **Antón (Francesch de P.)**.

Escriptor barceloní, diputat provincial, y crítich d'art, mort al any 1886. || —y **Bravo (Francesch)**. Remarcable home de ciencia, nadiu y mort a Barcelona (1758-1837). Ben jove va doctorarse en Filosofia y en Farmacia, y va ésser dels que més contribuïren al deixoniment de la indústria catalana, aplicant les observacions de la química. A les Academies, va llegir valiosos treballs pels anys de 1799 al 1823. La seua labor literària y científica es de valua, y els seus coneixements, mostrats a les ex-

- periences y a les innovacions, li feren assolir merescut renom. || — y Selva (Miquel). Pintor y poeta exquisit, nadiu de Molins de Rei (1854) y mort a Barcelona (1896). Va exposar les seues primeres obres, totes elles sentides, al any 1873, havent produït composicions que li assoliren bon concepte. Com a poeta català, mostrava ferma volensa a les tradicions de la terra.
- Carboner, a. m. y f.** Carbonero. || *Ornit.* Aucell. **Cotxa de cap blanch.**
- Carbonera. f.** Lloch ahont se guarda el carbó. **Carbonera.** || Forn o lloch ahont s'hi produeix. **Carbonera.** || Forn petit pera cremarhi els culots de brases. **Tizonera.** || *Naut.* Vela del estai major. **Carbonaria.**
- Carboneria. f.** El lloch ahont se hi ven el carbó. **Carboneria.**
- Carboners (Riera de). Hidrog.** Riera que neix a Plà Rebost y desaigua al Ter, a la vora de Setcases, prov. de Girona.
- Carbonet, m. dim.** Carbonillo. || Terragada. **Cisco.**
- Carboniça. f.** Cisco.
- Carboniçació. f.** Carbonitzación.
- Carboniçar. v. a.** Carbonizar.
- Carboniçat, da. p. p.** Carbonizado.
- Carbónich, ca. adj. Quím.** Format per la combinació del carboni ab l'oxigen. **Carbónico.** || S'aplica al tuf després del carbó. quan se crema. **Acido carbónico.**
- Carbonífer, a. adj. Geol.** Terrers que contenen carbó de pedra. **Carbonífero.**
- Carbonija. f.** Cisco.
- Carbonils. Geog.** Caseriu del terme de Albanyá, (prov. de Girona).
- Carbons (Els). Geog.** Caseriu del terme de La Llacuna (Barcelona).
- Carbunch. m. Med.** Glánola.
- Carbuncle. m.** Pedra preciosa. **Rubi, carbunclo, carbunco.** || Tu-
- mor punxagut y verinós. **Carbunclo.**
- Carbur. m. Quím.** Resultes de la combustió del carbó ab una substancia simple. **Carburo.** || — de calci. **Carburo de calcio.**
- Carcalla. f. Concha.** Adorno formant petxina. **Concha.** || Pantalla o reflector pera els llums. **Concha.**
- Carcanada. f.** Caparazón, esquelito. || **Aplicarhi la carcanada.** *fr. Met. fam.* Poner les cinco sentidos.
- Carcanet. Geog.** Lloch de la Catalunya francesa, a la vora del Agde.
- Carcaniéres. Geog.** Lloch proper al coll de les Hores, a la Catalunya francesa, celebrat per les seues aigües termals, que brollen a 59.º de temperatura.
- Carcanyol. m. Arquít.** Seno, relleno.
- Carcassa. f. Carcanada.**
- Carcassona (Arnau). Biog.** Cavaller barceloní del sigle XIII, un delsatorze primers que al any 1218, van vestir l'hàbit de l'ordre redemptori de captius fundada pel rei En Jaume I. || — (Bartomeu). Autor dramàtic, nadiu y mort a Barcelona (1830-1888). Ab el pseudònim de Rosa Pich, va compondre algunes cansons pera els cors d'En Clavé. Va escriure nombroses obres pera el teatre, entr'elles, *Com succeeix moltes vegades y Gent de barri.*
- Carcassona. Geog.** Ciutat de Catalunya francesa, bisb. y cap. del depart. del Agde.
- Carcatrás. m. Ter. Ornit.** Aucell d'estany. **Pájaro de estanque.**
- Carceller. m. Escarceller.**
- Carcelleria. f.** Alcaidía.
- Carcer y de Folguera (Ramón de). Biog.** Académich de la de Bellas Arts de Barcelona, mort al any 1868.
- Cárcera. f. Cárcel.**
- Carcinoma. f. Patol.** Mal viu. **Carcinoma.**
- Carda. f.** Instrument pera prepa-

- rar les fibres del cotó o de la llana pera les filatures. **Carda**, peïne. || **Cardencha**, carducha. || **Donar una carda**, *fr. Met.* Renyar fortament. **Dar una carda**.
- Cardada**, *f.* Llana que, pera cardarla, se posa a la carda. **Cardada**.
- Cardaire**, *m.* Qui carda el cotó o la llana. **Cardador**.
- Cardar**, *v. a.* Cardar llana o panyos. **Cardar**. || **Cardar la llana a algú**, *fr. Met. fam.* Renyarlo ab força. **Cardarle** a algú la llana. || **Els uns s'en porten la fama y els altres carden la llana**. *Ref.* Unos llevant la fama y otros cardan la llana.
- Cardassa**, *f. aum.* Carda grossa. **Carducha**.
- Cardat**, *da. p. p.* **Cardado**.
- Cardedeu**, *Geog.* Vila de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Granollers.
- Cardellach (Miquel)**, *Biog.* Monjo benedictí, mort a Montserrat al any 1809. Era compositor musical y violoncellista remarcable, y va ésser prior del monastir. Era nadiu de Tarragona. || — **y Busquets (Pau)**. Notari y escriptor nadiu de Tarragona y mort a Barcelona (1814-1879). Havía escrit ademés de bones obres professionals, una Gramática catalana, y va col·laborar a la *Biografia Eclesiástica*.
- Cardenal**, *m.* Dignitat eclesiástica. **Cardenal**. || *Ornit.* Aucell. **Cardenal**.
- Cardenalat**, *m.* La dignitat de cardenal. **Cardenalato**.
- Cardenalici**, *a. adj.* Relatiu o pertanyent al cardenal. **Cardenalicio**.
- Cardener**, *Hidrog.* Riu que brolla a Pedra Coma, prov. de Lleida, y descendint envers Castelltort y Sant Llorenç de Morunys, entra a la de Barcelona, endreçantse per Cardona y Manresa a Castellgalí, ahont desaigna al Llobregat.
- Carder**, *m.* Qui fa cardes. **Cardero**.
- Carderola**, *f. Ter.* **Cadarnera**.
- Cardet**, *m. Bot.* Cart que creix als gurets. **Cardillo**, **cardoncillo**.
- Cardet**, *Geog.* Caseriu de Barruera (Lleida).
- Cardetes**, *f. Bot. Ter.* **Cardillo**.
- Cardiach**, *ca. adj. Med.* Malalties del cor. **Cardiaco**.
- Cardialgia**, *f. Patol.* Dolor a la boca del cor. **Cardialgia**.
- Cardiàlgich**, *ca. adj.* Pertanyent a la cardialgia. **Cardiàlgico**.
- Cardiectassia**, *f.* Aneurisma del cor. **Cardiectasia**.
- Cardiga**, *f. Bot.* **Cardo borrisquero**, **toba**.
- Cardina**, *f.* Aucell. **Cardelina**.
- Cardina**, *Geog.* Caseriu de Saldes (Barcelona).
- Cardó (Jaume)**, *Biog.* Remarcable juriconsult vigatà, que vivia al segle xv. Era autor de alguns tractats relatius als Usatges, havent adicionat la obra d'En Callís, respecte a *Pau y Treva*.
- Cardó (Desert de)**, *Orog.* A la prov. de Tarragona, devant de la serra del seu nom. || — (**Serra de**). A la vora del Ebre, entre Tivenys y Benifallet.
- Cardolina**, *f. Ornit.* **Cardelina**, **jilguero**.
- Cardona**, *Biog.* Cognóm d'una niçaga, renomada a Catalunya al període mitjval. El senyoriu de Cardona, s'extenia a una de les regions extenses del terror, comprenent una ciutat, 30 viles, 25 castells, 272 llocs y 4 ports de mar. El duch era president del Braç noble a les Corts catalanes, com ho era del Braç eclesiàstich l'Arquebisbe de Tarragona, y del Braç popular la ciutat de Barcelona. El títol nobiliari va passar a la casa de Medinaceli pel casament de la octava duquesa, Na Caterina Antonia de Cardona, als començos del segle xviii. || — (**Enrich de**). Arquebisbe de Montreal (Sicília), Cardenal (1520) que havia sigut bisbe de Bar-

celona, pels anys 1505 a 1512. Era nadiu d'Urgell i va morir a Roma (1485-1529). ||—(**Espera in Deo**). Embaixador del rei Alfons al concili de Constança (1416). Era nadiu de Barcelona i savi lleigista. ||—(**Francesch**). Monjo de Sant Geroni de Vall d'Hebron i escriptor religiós del segle XVI. ||—(**Guillém de**). Un dels nobles catalans que al any 1232 acompanyaren al rei conqueridor, a la presa de Burriana, en temps de la conquesta de València. ||—(**Joan**). Escriptor que vivia al segle XV. ||—(**Joan**). Primer abat del monastir de Les Avellanès, (1527). Cancellier d'Aragó, va ésser bisbe de Barcelona, i va morir a la Torra Pallaresa prop de Badalona al any 1546. Va escriure el breviari barceloní, i començà en son temps la edificació dels Estudis Generals de Barcelona. ||—(**Joan Bta.**). Bisbe de Tortosa, que va ocupar abans la Seu de Vich. Va morir al any 1589, fruint renom d'erudit i de docte escriptor. ||—(**Llàtzer**). Escriptor del segle XVI. A Venècia va estamparse una de les seues obres llatines al any 1584. ||—(**Lluís de**). Bisbe de Barcelona i arquebisbe de Tarragona, mort al any 1532. Era remarcable escriptor, i germà del cardenal del mateix cognóm. ||—(**Pere de**). Bisbe de Lleida, (1407-1411) i protonotari apostòlic. Va ésser partidari d'En Jaume d'Urgell, i va morir abans del Parlament de Casp. ||—(**Pere Folch de**). Un dels personatges de més relleu al segle XVI. Va ésser bisbe d'Urgell, arquebisbe de Tarragona, Cancellier d'En Ferrán el Catòlic i d'En Carles I. Virrei i y Capitá general de Catalunya i era autor del *Ordinarium Sacramentorum*, imprés a Barcelona al any 1530. Al any 1522 va rebre a Tarragona al papa

Adrià, y al 1525 al rei de França, de pas envers cap a Madrid després del seu empresonament a Pavia. ||—(**Pere F. de**). Matemàtic del segle XVII autor de la geometria militar, estampada a Nàpols al any 1678. Va ésser embaixador aprop del papa Climent X. ||—(**Ramón de**). Militar catalá del segle XIV, que va figurar a les lluites de guelfes i gibelins a Italia. ||—(**Ramón de**). Vescomte, que al any 1200, va ésser el padri de Sant Ramon Nonat. ||—(**Ramón de**). Un dels poetes catalans del segle XIV que consten al *Cançoner de Paris*. ||—(**Ramón Folch de**). Cavaller del segle XI, partidari del mal-estrich comte de Barcelona. En Ramon Berenguer II assassinat pel seu germá Berenguer Ramon II. Al any 1084, va venir-se ab En Bernat Guillém de Queralt, pera venjar la mort del comte. ||—(**Ramón Folch de**). Noble senyor del segle XII, un dels capdills de l'expedició realitzada al any 1148 contra els alarbs de Tortosa. ||—y **Miret (Enrich)**. Metge nadiu de Barcelona, y mort a Ponapé, (Filipines) complint els seus devers humanitaris y militars (1851-1887). ||—y **Paris (Jaume)**. Impresor y poeta. Era nadiu d'Agramunt (1852) morint al 1889. Era fundador del setmanari *El obrero catòlico* i havia guanyat premis a l'Academia Bibliogràfica Mariana de Lleida.

Cardona y Solsona. *Geog.* Comarca natural formada pel terror, que pertanyia al antic comtat de Cardona. Té per lindsars al N. la Cerdanya, y Alt Urgell; al E. el Plá de Bages y el Bergadá; al S. la Segarra y comarca de Igualada, y al O. l'Alt Urgell i el curs del Segre. Per lo civil pertany la comarca a les províncies de Barcelona y de Lleida,

- y per lo eclesiàstich als bisbats de Vich, de Solsona y d'Urgell. L'atravessa en tota la seua extensió el curs del Cardoner, que s'ajunta abans d'arribar a Cardona ab l'Aiguader, y en sentit invers, colen per la comarca, les aigües dels rius Coaner, Riunegre y altres menys significats.
- Cardona.** *Geog.* Vila de la prov. de Barcelona, bisb. de Solsona, part. jud. de Berga.
- Cardoner.** *Vegis.* **Cardener.**
- Cardonina.** *Quim.* Substancia amarga, extreta del cart. **Cardonina.**
- Cardons.** *m.* Planta. **Cardencha.**
- Cardós.** *Hídrol.* Riu que rega la vall del meteix nom. || *Orog.* Vall del Pallars entre ls ports de Lladorra y Tabescau.
- Cardosa.** *Geog.* Caseriu del terme de Prenyanosa (Lleida).
- Cardot.** *m. Bot.* Planta de les compostes. **Cardencha, cardón.** || La seua espiga. **Capota, carda.** || **Cardot de peraire.** **Cardo de cardadores.** || **Lloch plantat de cardots.** **Cardizal.**
- Caregué.** *Geog.* Caseriu de Surp, (Lleida).
- Careig.** *m.* Careo.
- Careixer.** *v. n.* Carecer.
- Carejar.** *v. a.* Carear, acarar.
- Carejat, da.** *p. p.* Careado. || *adj.* Pedra picada grollerament a una sola cara. **Careado.**
- Carena.** *f.* Part més enlairada dels dos vessants d'una montanya. **Cuesta.** || Biga pera sostindre la teulada. **Gallo, parilera, puente.** || Llosa de terra. **Loma, caballón, caballete, esqueleto.** || *Naut.* Fusta que passa de popa a proa. **Quilla** || Adob que es fá a la nau. **Carena.**
- Carenar.** *v. a.* Carenar.
- Carenat, da.** *p. p.* Carenado.
- Carencia.** *f.* Carencia.
- Careners.** *m.* Teja.
- Carers.** *m.* Faccions, rostro.
- Cares.** *m. Ter.* Pam de cara. **Palmito.** || Aspecte del temps o del cel. **Cariz.** || Semblança. **Cariz.**
- Caresa.** *f.* Preu alt de les coses. **Caro.**
- Caresmar (Jaume).** *Biog.* Erudit escriptor, savi arqueólech y relligiós, nadiu de Igualada (1717). Va ésser abat del monastir de Bellpuig de les Avellanes y després d'ordenar allí la biblioteca y arxiu, va recorre les iglesies y casals relligiosos, ordenant y esbrinant les riques coleccions diplomàtiques contingudes a la Seu barcelonina, d'Ager, de Sant Cugat del Vallés y de Gerri, publicant molts documents y coloborant a les obres del P. Florez y del P. Villanueva. Va morir al any 1791.
- Carestia.** *f.* Escassesa. **Carestia.**
- Carestiós, sa.** *adj.* Estéril.
- Caret.** *adj.* Carito.
- Careta.** *f. dim.* Carita. || La de disfressa. **Màscara, mascarilla, careta, carátula.** || La que s'usa pera brescar els buchs d'abelles. **Màscara, careta.**
- Carga.** *f.* Carga. || **Un grapat de centes cargues.** *Fr. Ter.* **Peso excesivo.**
- Cargarém.** *m. Com.* Document a pagar per compte d'altre. **Cargaréme.**
- Cargol.** *m. Veg.* **Caragol.**
- Cargolar.** *v. a. Veg.* **Caragolar.**
- Cargolarse.** *v. r. Veg.* **Caragolarse.**
- Cariatida.** *f. Arquít.* **Cariatide.**
- Caricat.** *s. y adj.* **Graciós** a les óperes. **Caricato.**
- Caricatura.** *f.* Retrato ridicolísat d'alguna persona. **Caricatura.**
- Caricaturesch,** *ca. adj.* **Caricaturesco.**
- Caricaturista.** *m.* Qui dibuixa caricatures. **Caricaturista.**
- Carideu.** *Biog.* **Famós poeta barceloni** de les derrerries del sígle xv, que va sejournar molt temps a la cort d'En Alfons de Aragó a Nápols.
- Carientisme.** *m. Ret.* **Carientismo.**
- Caries.** *f.* Putrefacció y corcament d'algún os. **Caries.**

- Carinye**, *m.* Cariño. || Afalachs. Cariño, terneza, ternura.
- Carinyós**, *a.* *adj.* Afectuós, amorós. Cariñoso.
- Carinyosament**, *adv. m.* Cariñosamente.
- Carinyosissim**, *a.* *adj. sup.* Cariñosísimo.
- Carinyosissimament**, *adv. m. sup.* Cariñosísimamente.
- Cariofilat**, *adj. Bot.* Cariofilado.
- Carís**, *m. Naut.* Carés.
- Carisma**, *m. Teol.* Dó de Deu. Carisma.
- Caríssim**, *a.* *adj. sup.* De molt preu. Carísimo. || Molt estimat. Carísimo.
- Caríssimament**, *adv. m.* Car en excés. Carísimamente.
- Caritat**, *f.* Virtut teològica. Caridad. || Almoïna. Limosna, caridad. || *n. p.* Caridad. || Casa de caritat. Refugi. Asilo. || Demanar caritat *fr.* Pedir limosna, pordiosear, mendigar. || Fer caritat, *fr.* Hacer ó dar limosna. || Fer caritat al diable. *Expr. fam.* Dais por Dios, al que tiene más que vos. || La caritat ben ordenada, comença per si meteix. *Ref.* La caridad bien ordenada, empieza por sí mismo, o empieza en casa.
- Caritatiu**, *va.* *adj.* Caritativo.
- Caritativament**, *adv. m.* Caritativamente.
- Carlá**, *m.* *Ant.* Senyor jurisdiccional. Carlán. || Vassall feudatari d'algun senyor en ses propietats. Carlán.
- Carlania**, *f.* Dignitat y territori jurisdiccional. Carlania.
- Carlat (Vall de)**, *Orog.* Territori més amunt de Setcases (Girona) entre el torrent de la Coma d'Orri y la riera de Carboners.
- Carlemaný**, *n. p.* Carlomagno.
- Cárles**, *n. p.* Carlos.
- Cárles (Lluís)**, *Biog.* Relligiós de la companyia de Jesús, un dels teòlechs més eminents del seu temps. Havia sigut rector del col·legi de Barcelona, y va morir al any 1899. || — y Gabarró (Francesch). Escriptor que al any 1873 va fondar a Barcelona el periòdich *El Conseller*, ahont van publicarse treballs d'administració, molt remarcables. Va morir al any 1874. || — y Vergés (Joaquim). Jesuïta y atitllat orador, mort a Barcelona al any 1907.
- Carli**, *m.* Partidari de la fracció política que sosté les aspiracions de D. Càrles. Carlista. || Gos de caça. Dogo, carlin.
- Carlibá (Cingles de)**, *Orog.* Penys del Vallespir, a la vora del Coll de les Moles.
- Carlina**, *f. Bot.* Planta del Pirineu. Ajenjera, Angélica, Carlina. || *Num.* Moneda de plata del temps de l'emperador En Càrles V. Carlin.
- Carlinada**, *f.* Conjunto de carlistas.
- Carlinalla**, *f.* Carlinada.
- Carlisme**, *m.* Carlismo.
- Carlit**, *Orog.* Cim de 2921 metres a les Altes Valls del Segre. || *Hidrog.* Estany del meteix nom, a la propia regió.
- Carlota**, *n. p.* Carlota.
- Carme**, *n. p.* Càrmen, Maria del Carmelo.
- Carme**, *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Igualada. || Arrabal de Girona. || — (Riera de). *Hidrog.* Neix a la serra de Bufaganya, al confí de les provs. de Barcelona y Tarragona, y desaigua al Anoia, entre Pobra de Claramunt y Capellades.
- Carmelitá**, *na. m. y f.* Frare o monja de la ordre del Carme. || *adj.* Lo pertanyent a l'esmentada religió. Carmelitano.
- Carmelo (El)**, *Geog.* Caseriu del terme d'Horta, are districte de Barcelona.
- Carmenar**, *v. a.* Tocar, cantar.
- Carmesí**, *na. adj.* Carmesí. || Pols del cuquet de la grana. Carmesí.
- Carmeta**, *n. p. òim.* Carmencita.
- Carmi**, *m.* Carmin. || Color encés de les galtes. Carmin. || Carmí baix. Compost pera arreglar el rostre. Carmín bajo.

Carminatiu, va. *adj. Fam. bot.* Medicaments y substancies pera disipar els flates. **Carminativo.**

Carminós, a *adj.* Lo que tira a color carmí. **Carmineo.**

Carmítg (Francesch). *Biog.* Relligiós de l'ordre de Sant Agustí, nadiu de Barcelona y mort a Urgell, (1641-1677). Va ésser professor de teologia a Tarragona y Barcelona, havent deixat manuscrites algunes obres relligioses y donat a la estampa alguns tractats defensant les seues opinions combatent les obres d'En Molinos. Tenia fama pel seu saver y la seua prodigiosa memoria.

Carmona. *n. p. dim.* Carmencita.

Carmons. *n. p. dim.* Carmencita.

Carmunquera. *f. Bot.* Carlina.

Carmuixa. *f.* Caramuixa. Agramiza, cañamiza.

Carn. *f.* Carne. || Carn de bou.

Carne de vaca. || **Carn d'olla.** *fr.*

Cocido. || Un dels tres enemichs

de l'ànima. **Carne.** || La que's

ven al públich per abast y a

les places. **Carne.** || Part blana

de les fruites. **Pulpa, carne.** ||

¡A carn! *m. adv.* ¡A ellos! || **Carn**

de pel. La de certs animals de

caça. **Carne de pelo.** || **Carn de**

plt, carn de poch profit. *Ref.*

Carne de pecho, carne sin prove-

cho. || **Carn de ploma.** La de

avirám. **Carne de pluma.** || **Carn**

fa carn y vi fa sanch. *Ref.*

Carne, carne cria, y peces agua

fria. || **Carn fingida.** Cert tu-

mor. **Hernia muscular.** || **Carn**

morta. **Carniza.** || **Carn selvat-**

ge. **Carne salvajina.** || **Carn sen-**

se ossos. **Carne momia.** *Met.*

fam. **Bocado sin hueso.** || **Carn**

trinxada. **Picadillo, carne pica-**

da, jigote. || **Carn viva.** *m. adv.*

Carne sana, carne viva. || **Carn y**

sanch. **Parentesch.** **Carne y**

sangre. || **Entre carn y pell.** *m.*

adv. **Entre carne y cuero.** || **Esser**

carn y unglá. *fr. Met. fam.*

Molta amistat. **Ser carne y uña;**

olla y cobertera; no haber pan

partido. || **Esser de carn y**

ossos. *fr. Met.* **Ser de carne y**

hueso. || **Esser un troç de carn**

batejada. *fr. Met. fam.* **Ser un**

pedazo de alcornoque, de animal,

de bruto. || **Fer carn.** *fr.* **Par-**

lant d'animals carnicers. **Ma-**

tar, hacer carnicería, riza. **Par-**

lant d'homens. **Hacer carne.** ||

Més prop está de la carn la

camisa que'l gipó. *Ref.* **Califi-**

cant l'afecte de la parentela.

Más cerca está la camisa de la

carne, que el jubón. || **No és carn**

ni peix. *fr. Met.* **No es carne ni**

pescado, ni frío ni caliente; éste

nuestro hijo don Lope, no es miel,

ni hiel, ni vinagre, ni arrope. ||

Pas-

sarse a escalfar la carn. *fr.*

Aventarse las carnes. || **Plé de**

carns. *fr.* **Carnudo, carnoso,**

abultado de carnes. || **Posar**

carns. *fr.* **Engreixarse.** **Cobrar**

ó tomar carnes. || **Posar la carn**

a les mans del llop. *fr. Met.*

Poner toda la carne en el asador.

|| **Pujar la carn.** *fr.* **Al curar-**

se una ferida. **Escarnar.** || **Quan**

la carn es del llop, per ella

meteixa se n'hi va. *Ref.* **El**

que ha de morir á oscuras, á os-

curas muere, aunque tenga el pa-

dre cerero; el pajarillo que se ha

de perder, allillas le han de nacer.

|| **Qui menja la carn, que**

rosegui els ossos. *Ref.* **Quien**

come la carne, que roa el hueso;

quien lleva las oblatas, que taña

las campanas; quien está á las

duras debe estar á las maduras.

|| **Sofregir la carn.** **Perdigar.**

|| **Tremolar les carns.** *fr.*

Temblar las carnes.

Carnaça. *m.* **Abundor de carn.**

Carnaza. || **Aiguacuit.** **Cola.**

Carnada. *f.* **Esquer.** **Carnada.**

Carnadura. *f.* **Qualitat pera gua-**

rirse. **Encarnadura.**

Carnal. *adj.* **Carnal.** || **Tefips del**

any que no es quaresma. **Carn-**

nal. *Met.* **Luxuriós.** **Carnal.** ||

Mundá. **Carnal, mundano.**

Carnalatge. *m.* **Carn salada pera**

provisió. **Carnaje.** || **Destroça en**

un combat. **Carnaje, carnicería,**

- Carnalots (Riera de).** *Hydrog.* afluent de la riera de les Lloses, prov. de Girona. Neix a la vora de Sant Jaume de Frontanyà y desaigua al peu de la pagedia de Les Llanes.
- Carnalissim, a, adj. sup.** Carnalísimo.
- Carnalitat. f.** Concupiscència. Carnalidad.
- Carnalment. m. adv.** Torpemente, carnalmente. || **Juntarse carnalment.** *fr.* Acte carnal. Revertirse, tener cópula.
- Carnarol. m.** Zurrón de cazador.
- Carnatge. m. Carnalatge.** || **Lliurar a carnatge.** *Loc.* Passar a fil d'espasa. || *m.* Carniceria.
- Carnaval. m.** Carnestolendas.
- Carnet. m.** Sepulcro. || *Met.* Ventrell. Molleja.
- Carnera. f. Bot.** Acanto, hierba gigante.
- Carnestoltes. m.** Carnestolendas, carnaval. || Ninot ridicol que presideix les disbauxes de carnestoltes. Judas. || *Met.* Subjecte extrany. Cascaciuelas. || **Enterrar al carnestoltes.** Quemar á Judas; enterrar la sardina.
- Carneta. f. dim.** Carnecita, carnecilla, carnecica, carbonillada.
- Carnicer, a. m. y f.** Qui talla o vent carn. Carnicero, cortador. || *adj.* Qui menja molta carn. Carnicero. || Dona luxuriosa. Carnal, lujuriosa. || Animal devorador. Carnicero. || Lliura catalana de trentasis onces. Carnicera.
- Carnicer (Ramón).** *Biog.* Remarcable compositor musical, nadiu de Tàrraga y mort a Madrid (1789-1855). Una de les seues primeres obres, va ésser la sinfonia a l'òpera de Rossini. *Il barbiere di Siviglia*, y al any 1819, ya estrenar a Barcelona la seua òpera *Adela di Lusignano*. Va ésser mestre del Conservatori de Madrid, després de haver viatjat per Italia, França y Anglaterra. Era autor de una munió de composicions
- líriques, relligioses y obres pera cant y orquesta.
- Carnioeria. f.** Lloch pera vendre carn pera el consum. Carniceria. || *Met.* Matança. Carniceria. || **Fer carnioeria.** *fr. Met.* Hacer carnioeria.
- Carnificació. f. Med.** Carnificación.
- Carnificar. v. a.** Fer pujar la carn. Carnificar.
- Carnificarse. v. r. Med.** Carnificarse.
- Carnivor, a. adj.** Carnívoro.
- Carnivore. adj.** Carnivor.
- Carnós, a. adj.** Carnoso. || *Med.* Carnoso, carnudo.
- Carnot. m.** Carnosidad. || Excrecència a la vora de les ungles. Uñero.
- Carnsalada. f. Cansalada.**
- Carnús, sa. adj.** Asqueroso, hediondo, sucio.
- Carnusuguera. f. Bot.** Carlina.
- Carnut, da. adj.** Carnós.
- Caro. Orog.** Estrep dels Ports de Beceit, a la vora del Ebre, a ponent de Tortosa.
- Carol. Geog.** Caseriu de Santa Llogaya de Terri (Girona). || Poble de la Catalunya francesa, are departament dels Pirineus orientals.
- Carolina. n. p.** Carolina. || *f. Bot.* Planta lleguminosa. Caletuy.
- Carolt. Geog.** Caseriu de La Garriga (Barcelona).
- Caror. f.** Preu alt de les coses. Aprecio.
- Carós. Geog.** Veïnats de Prenyana (Lleida). || — (**Sant Martí de.**) Lloch de Vilanova de Sau (Girona).
- Carosis. f. Patol.** Malaltia de les carótides. Carosis.
- Carota. f.** Geste de la cara. Visaje. || **Fer carotes.** *fr.* Alargar los dientes, poner los dientes largos. || *Met.* Quant el sol ab intervals, llú o s'apaga. Hacer carazas. || Múscara. Múscara, mascarón.
- Carótich, ca. adj. Patol.** Carótico.
- Carótides. f. Anat.** Venes del coll. Carótidas, venas yugulares.
- Carotina. f.** Extret cristallit

- del such de certs tuberculs. **Carolina.**
- Carp.** *m. Anat.* Articulació del metacarp y l'avantbraç. **Carpo.**
- Carpa.** *f. Ictiol.* Peix dels estanys y dels rius. **Carpa.**
- Carpadell.** *m. Bot.* Carpadelo.
- Carpanell.** *adj. Arquít.* Volta de mitja elipse. **Apainelado, carpanel.**
- Carpell.** *m. Bot.* Carpelo.
- Carpera.** *f.* Estany pera conservar les carpes. **Carpera.**
- Carpeta.** *f. dim.* Carpa petita. **Carpita.** || *Anal.* **Carpeta,** sobrecarta, cubierta.
- Carpetada.** *f.* Cop de carpeta. **Carpetazo.** || **Donar carpetada.** *fr.* Deixar alguna cosa sense resoldre. **Dar carpetazo.**
- Carpich, ca.** *Bot.* Pertanyent als fruits. **Cárpico.**
- Carpó.** *m. Grapó.* Rabadilla. **Cóxis.** || Parlant dels aucells. **Obispillo, rabadilla**
- Carpófach, ga.** *adj. Zool.* **Carpófago.**
- Carpofalángia, na.** *adj. Anat.* **Carpofalangiano.**
- Carpologia.** *f.* Coneixement dels fruits. **Carpologia.**
- Carpometacarpí, na.** *adj.* **Carpometacarpiano.**
- Carpomiç, a.** *adj. Bot.* Que viu del such de plantes. **Carpomizo.**
- Carpoterigi, a.** *adj. Zool.* **Carpoteriglio.**
- Carquexia.** *Bot.* Mena de giesta. **Carquexia.**
- Carquinyolí, m.** **Bizcocho.**
- Carrabina.** *f.* Arma de foch. **Carabina.** || — ratllada. **Carabina rayada.** || **Val tant com la carrabina de l'Ambrós, carregada de sagó.** *Loc. fam.* Es lo que la carabina de Ambrosio. **Val lo que la carabina de Ambrosio.**
- Carrabinada.** *f.* **Carabinazo.**
- Carrabiner.** *m. Mil.* Soldat de aduanes. **Carabnero.** || *Fam.* Home aficionat a les dones. **Muje-riego.**
- Carrach.** *m.* Entre tapers. **Cuadrado.**
- Carrador, a.** *adj.* **Cuadrador de corcho.**
- Carrall.** *m.* Massa sobrerera a la fundició de minerals. **Escoria.**
- Carrana.** *f. Ter.* **Envidia.**
- Carranco, ca.** *adj. Fam.* **Coix.** **Renco, rengo, zanqueador.** || **Vell xacrós.** **Carraco, carcamal.**
- Carrancol.** *m. Ornít.* **Verderol.**
- Carranquejant.** *m. adv.* **Poch a poquet.** **Plau, plau, pié tras otro.**
- Carranquejar.** *v. n.* **Renquear.**
- Carrás.** *m. Ter.* **Penjoll de raïms.** **Colgajo, cueiga.**
- Carrasca.** *f. Bot.* **Arbre.** **Coscojo, carrasco.**
- Carrascaça.** *f. aum.* **Carrascón.**
- Carrascal.** *m.* **Lloch de carrasques.** **Coscojar, coscojal.**
- Carrascalet.** *m. dim.* **Carrascalejo.**
- Carrasquejar.** *v. n.* **Tossir gargallejant.** **Tener carrasquera.**
- Carrassella.** *f. Bot.* **Bruch.**
- Carrat, da.** *adj.* **Cuadrado.**
- Carrau.** *m. Ter.* **Xarrich-xarrach.** **Carraca.**
- Cárrech.** *m.* **Cargo.** || *Met.* **Ofici o empleu.** **Cargo.** || **Govern, direcció.** **Cargo.** || **Als comptes; partides rebudes.** **Cargo.** || **Culpa o mancament.** **Cargo.** || **Mercaderies a una nau.** **Carga, cargamento.** || **Cárrech de conciencia.** **Cargo de conciencia.** || **Cárrech nou.** **Recargo.** || **Demetre a algú del seu cárrech.** **Destituir, separar.** || **Demetres del seu cárrech.** *fr.* **Dimittir el empleu; hacer dimisión del empleo.** || **Fer cárrechs a algú.** *fr.* **Hacer cargos á alguno.** || **Ferse cárrech d'alguna cosa.** **Enterarse, hacerse el cargo.** || **Pendre al seu cárrech.** *fr.* **Tomar á su cargo.**
- Cárrech.** *Geog.* **Caseriu de Canejau (Lleida).**
- Cárrega.** *f.* **Carga.** || **Tribut.** **Carga.** || **Obligació per estat, ofici o empleu.** **Carga.** || **Pólvora y municions a les armes de foch.** **Carga.** || **A cárregues.** *m. adv.* **A cargas.** || **Cárrega que plau, no pesa.** *Ref.* **Sarna con gusto,**

- no pica. || **Igualar la càrrega.** *fr.* Terçar la carga. || **No poder portar o aguantar la càrrega.** *fr. Met.* Acodillar con la carga. || **Pesar la càrrega.** *fr. Met.* Sentarse la carga. || **Portar la càrrega.** *fr. Met.* Llevar la carga. || **Sacudir-se la càrrega.** *fr. Met.* Echar la carga de sí. || **Treures la càrrega del demunt.** *fr. Met.* Soltar la carga.
- Carregadíssim, a. adj. sup.** Cargadoísimo.
- Carregador. m.** Lloch ahont se carrega. Embarcadero, cargadero. || Qui embarca els seus productes. **Cargador.** || Eina pera carregar els canons. **Cargador.**
- Carregament. m.** Genres d'alguna embarcació. **Cargamento, cargazón.** || Pés a alguna banda del cos. **Cargazón.**
- Carregar. v. a. Cargar.** || *Mil.* Acometre al enemich. **Cargar.** || Posar els projectils a les armes. **Cargar.** || Fer provisió de alguna cosa. **Cargar.** || Apuntar als comptes els deutes d'algú. **Cargar.** || Aumentar el pés. **Cargar.** || Acusar a algú. **Cargar.** || Parlant de jochs de cartes. **Cargar.** || Carregar les vigues a la paret. **Atizonar.** || Fer descansar alguna cosa demunt d'un altra. **Armar, cargar.** || Encarregar-se. **Cargar.** || *Met.* Beure ab excés. **Asomarse.** || Imposar algún tribut, augmentar el preu. **Cargar.** || Donar la culpa. **Cargar.**
- Carregarse. v. r.** Agravar-se els malalts. **Cargarse.** || Inclinar el cos a un cantó. **Cargarse.** || *Com.* Ferse càrech de sumes rebudes. **Cargarse.** || Parlant del temps. **Cargarse, encapotarse, oscurecerse.**
- Carregat, da. p. p.** Cargado. || *adj.* Abundós, Cargado, lleno.
- Carregós, a. adj.** Molest. **Gravo-so, molesto.** || **Esser carregós.** *fr.* Ser pesado.
- Carregueta. f. dim.** Carguilla, carguita.
- Carrejament. m.** Carreteig. **Acarreo.**
- Carrejar. v. a.** Carretear.
- Carrell. m.** Rodet dels corders, Carrete.
- Carrer. m.** Calle. || **Deixar a algú al carrer.** *fr. Met. fam.* Deixarlo a la miseria. Dejarlo á uno en la calle. || **En mitj del carrer.** *m. adv.* En público, en medio de la calle. || **Girar de carrer.** Doblar la esquina, doblar la calle. || **Llençar al carrer.** *fr. Met.* Tirar á la calle. || **Passejar els carrers.** *fr.* Callejear, pajarear, azotar las calles, corretear. || **Quedar al carrer.** *fr. Met.* Quedar ó quedarse en la calle. || **Treure al carrer.** *fr.* Echar á la calle. *Met.* Despatxar a algú. **Poner en la calle.** || **Tu passarás pel meu carrer.** *Loc. Met.* Arrieros somos, y en el camino nos encontraremos.
- Carrer. Geog.** Veïnat de Sant Privat del Bas (Girona). || — de **Amargura.** Caseriu d'Oristá (Barcelona). || — de **Barcelona.** Veïnat de Seva (id.) || — de **Bonaire.** Caseriu de Sagás (id.) || — de **Cal Rossell.** Veïnat de Lavid (id.) || — de **Caputzins.** Arrabal de Granollers (id.) || — de **Collsuspina.** Caseriu de Centelles (id.) || — de **Dalt.** Veïnat del terme d'Avinyó (id.) || — de **Dalt de les Ferreries.** Caseriu del terme de Palafolls (id.) || — de **Delmasi.** Veïnat de Roda (id.) || — de **Donaire.** Caseriu de Seva (id.) || — de **Jesus o Les cases noves.** Veïnat de Centelles (id.) || — de **Manresá.** Arrabal de Badalona (id.) || — de **Moyá.** Caseriu de Castellersol (id.) || — de **la Carretera.** Veïnat de Sardanyola (id.) || — de **la Creu.** Caseriu de Roda (id.) || — de **la Iglesia.** Arrabal de Sant Andreu de Llevaneres (id.) || Veïnat de Vallirana (id.) || — de **la Llibra.** Caseriu de Vallirana (id.) || — de **la Roureda.** Caseriu de Sallent (id.) || — de **la Soletat.** Arrabal de

Vich (id.) || — **de Munt**. Caseriu de Sant Esteve de Palautordera (id.) || — **de Pedret**. Arrabal de Seva (id.) || — **de Peucalsó**. Caseriu de Santa Maria de Oló (id.) || — **de Sant Adjutori**. Caseriu de Olost (id.) || — **de Sant Francesch**. Arrabal de Vich (id.) || — **de Sant Jaume**. Veïnat d'Avinyó (id.) || — **de Sant Joseph**. Caseriu de Sardanyola (id.) || — **de Sant Julià**. Veïnat de Palou (id.) || — **de Sant Mamet**. Caseriu de Centelles (id.) || — **de Turcó**. Veïnat de Avinyó (id.) || — **del Arrabal**. Caseriu de Santa Maria d'Oló (id.) || — **del Bessó**. Veïnat de Terrassola (id.) || — **del Bosch**. Caseriu de Lavid (id.) || — **del Canonge**. Caseriu de Alella (id.) || — **del Capellà**. Veïnat de Montornés (id.) || — **del Hostal**. Arrabal del terme de Avinyó (id.) || — **del Mitj de les Forres**. Caseriu de Palafolls (id.) || **del Mitjdia**. Veïnat de Granollers (id.) || — **del Mossóns**. Caseriu de Terrassola (id.) || — **del Pedregal**. Veïnat de Castellterçol (id.) || — **del Pèlichs**. Caseriu de Roda (id.) || — **del Plà d'Aguilar**. Veïnat d'Avinyó (id.) || — **del Remei**. Caseriu de Vich (id.) || — **del Serrat**. Caseriu de Roda (id.) || — **del Serrat més amunt**. Veïnat de Centelles (id.) || — **del Suro**. Poblet anomenat Santa Maria de Vilalba, al terme de Abrera (id.) || — **de les Animes**. Caseriu de Palafolls (id.) || — **de les Falgueres**. Veïnat de Centelles (id.) || — **de les Guinaïeres**. Caseriu de Sant Andreu de Llevaneres (id.) || — **dels Garrofers**. Caseriu de Sant Andreu de Palomar, arè districte de Barcelona. || — **dels Molins**. Caseriu de Gelida (id.) || — **dels Rampins**. Veïnat de Santa Maria de Corcó (id.) || — **d'en Piqué**. Veïnat de Sant Andreu de Palomar, arè Barcelona. || — **Gran de Colldetenes**. Case-

riu de Santa Eugènia de Berga (Barcelona). || — **Nou de Santa Agnès**. Veïnat de La Roca (id.) || — **Nou de Sant Genís**. Caseriu de Palafolls (id.) || **Carrera**. *f.* Camí ral. **Carrera**. || Curs de professó o altres actes públics. **Carrera**. || *Ant.* Curs que feien els seguits pera castigar algún delinqüent. **Carrera**. || Curs de la vida. **Carrera**. || Professió. **Carrera**. || Defecte dels teixits. **Carrera**. || Punts de mitja escapats. **Carrera**. || **Eixir a carrera**. *fr.* Eixir a rebre. **Salir al encuentro**. || **Estar en carrera**. Seguir alguna professió. **Estar en carrera**. || **Seguir la carrera**. *fr.* Cursar.

Carrera de Ortega (Antoni).

Biog. Advocat remarcable que va formar part de significades incorporacions. Va morir a Barcelona al any 1885. || — **y Bou (Salvador)**. Atitllat poeta y escriptor, que va publicar nombroses obres en llengua castellana, havent coloborat en les revistes més significades de Madrid y de Barcelona, y essent molt conegut a América. Havia assolit premis en concursos. Va morir als començos del any 1911. || — **y Sairol (Joaquim)**. Mestre d'obres y enginyer nadiu y mort a Barcelona, que va ésser un dels que dirigíen al any 1848 la construcció del primer ferrocarril d'Espanya, el de Barcelona a Mataró. Al 1862 va prolongarlo fins a Girona, y més tart va fer els planols y les obres fins a la frontera de França, projectant ademés les vies de cremallera de Monistrol a Montserrat, y el funicular del Tibidabo.

Carrera. *Geog.* Caseriu de Canejau (Lleida). || — **de Valencia**. Veïnat de Castelldefels (Barcelona).

Carrerada. *f. Ter.* Camino propio.

Carrerany. *m.* Corriol. Sendero.

Carrereras (Francesch). *Biog.* Met-

- ge y escriptor professional, nadiu de Perpinyá y mort a Barcelona (1622-1695). Al any 1676, va ésser nomenat primer metge del exèrcit d'Espanya. || — (**Frederich**). Doctor en Ciències, y professor del col·legi del seu nom a Sant Gervasi. Va morir a Barcelona al any 1868. || — (**Joan**). Relligiós de la ordre dels Pauls, als començos del segle XIX. Era famós hebraïsta. || — (**Joseph**). Provincial dels agustins, mort al convent de Barcelona, la seua ciutat nadiua, al any 1682. Havia escrites algunes obres místiques. || — (**Marián**). Pintor escenògraf, que va assolir nomenada ab les seues obres destinades al teatre del Liceu. Va morir a Barcelona, la seua ciutat nadiua, al any 1888. || — (**d'Urrutia**) (**Carles**). Pedagoch, remarcable que va neixer y morir a Barcelona (1807-1873). Era el fundador del col·legi del seu nom a Sant Gervasi de Cassoles, autor de algunes obres didàctiques, inspector de primera ensenyança y president de la societat barcelonina d'Amichs de l'Instrucció. || — y **Aragó** (**Lluís**) Metge oculista y escriptor professional, nadiu y mort a Barcelona (1835-1907) que va fruir concepte d'un dels homens de ciència, més competents. Va dirigir la *Revista de Ciències Mèdicas* y era autor de remarcables treballs. || — y **Dagás** (**Joan**). Eru·dit compositor music que va neixer a Girona al any 1828. Va ésser director de l'escola de cechs a Barcelona. Havia compost bona música relligiosa y profana, entre quina cal esmentar una òpera castellana y dues en italiá. || — y **Lastortras** (**Lluís**). Periodista y crítich, nadiu de Mataró y mort a Barcelona (1840-1888). Encare que va escriure pel teatre, y va ésser autor d'algunes noveles, els seus mellors escrits van ésser treballs de crítica.
- Carrereres**. *Geog.* Caseriu de Montagut, prov. de Girona.
- Carrereta**. *f. dim.* Carrerita.
- Carreró**. *m.* Callejón, pasadizo. || **Carreró** que no passa. Callejón sin salida. || **Fer passar per un carreró**. *fr.* Encallejonar.
- Carreronet**. *m. dim.* Callejoncillo, callejoncito.
- Carret**. *m. dim.* Carretón. || **Pera jugar les criatures**. Carretillo. || **Els dels baldats que capten**. Carretón. || **El dels esmolets**. Carretón. || **El que serveix pera fer caminar a les criatures**. Castillejo. || **El carruatge de vela, ab molles molt lleuger**. Carrito.
- Carreta**. *f.* Carro de dues rodes. llarch y estret. Carrito.
- Carretada**. *f.* Carretada. || *Met.* Munió de coses de qualsevulla mena. Carretada. || **A carretades**. *m. adv.* Copiosament. A carretadas, á cargas.
- Carretam**. *m.* Conjunt de carros o carretes. Carreteria.
- Carretatge**. *m.* Acarreo.
- Carreteig**. *m.* Carretatge.
- Carretejador**, *a. m. y f.* Carreteador.
- Carretejar**. *v. a.* Acarrear, carretear.
- Carretejat**, *da. p. p.* Carreteado.
- Carretel·la**. *f.* Carruatge. Carretela.
- Carretell**. *m.* Barril, tonel.
- Carreter**. *m.* Qui fa carros. Carretero. || **Qui's mena**. Carrero, carretero. || *adj.* Camí públich de poca amplada. Camino carretero. || *Ornit.* Rossinyol d'aigua. || **Renegar com un carreter**. *fr. fam.* Echar la oseta; jurar como un carretero. || **Suar com un carreter**. *fr. fam.* Sudar á chorros.
- Carretera**. *f.* Camí públich. Carretera. || **Carretera empedrada**. Calzada, arrecife. || **No deixis la carretera per anar per la dreuera**. *Ref.* Por ningún tempe-ro, no dejes el camino real por el sendero.

Carretera (La). *Geog.* Caseriu dels termes de Gironella, Llerona, Sant Just Desvern y Sant Quirze de Besora, a la prov. de Barcelona.

Carretera de Granollers. *Geog.* Veïnat del terme de Mataró. || — **Carretera del Mitg.** Caseriu del meteix terme. || — **y font del Còdol.** Caseriu de Collbató (Barcelona).

Carreteria. *f.* Paratge ahont se construeixen els carros. Ofici de carreter. **Carreteria.**

Carretilla. *f. Ter.* Coet. **Carretilla.** || **Carretilla d'insults,** de disbarats. Sarta de groserias; de disparates.

Carretó. *m.* Carretilla, carretón, carrito de mano.

Carreu. *m.* Sillar, canto labrado.

Carreu. *Geog.* Caseriu d'la bella de la Conca, (Lleida).

Carreuada. *f.* Obra feta de carreus arrenclerats. Silleria.

Carril. *m.* Senyal de les rodes del carruatge a terra. Carril, rodada, bache. || **Ferrocarril.**

Carrilaire. *m.* Empleado en ferrocarrils, trenero.

Carrillada. *f. Ter.* Rodera. Rodada.

Carrillera. *f.* Barboquejo.

Carrinoló, *na. adj. fam.* Chabacano.

Carrincloneria. *f. fam.* Chabacneria, chabacanism.

Carrió (Maurici). *Biog.* Patriota nadiu de Manresa y mort a la propia ciutat (1779-1859). Va iniciar la crema del paper sellat francès, y nomenat capità per la junta suprema de guerra, va fer proeses al combat del Bruch, seguint després la carrera de les armes, arrivant a tinent coronel d'exèrcit.

Carriquejar. *v. n.* Crujir.

Carrisqueig. *m. Ter.* Rechinnamiento de dientes.

Carrisquejar. *v. n.* Chirriar, rechinar.

Carritz. *m. Bot.* Carrizo.

Carro. *m.* Carro. || *Naut.* Peça apoiada a l'entena de la nau.

Carro. || Als cotxos, la màquina sense la caixa. **Carro.** || A les màquines de filar. **Carro.** || A les impremptes, màquina pera fer correr la forma **Carro.** ||

Astron. Constelació de l'Ossa major. **Carro.** || **Carro de càrrega.** **Carronato.** || **Carro de quatre cavalls.** **Cuadriyugo.** || **Carro que gruny molt.** Chirrión.

|| **Carro triomfal.** Carro triunfal. || **Qui'l carro unta els seus bous ajuda.** *Ref.* Quien su carro engrasa, sus bueyes ayuda. || **Untar el carro.** *fr. Met. fam.* Engrasar el carro.

Carroça. *f.* Carroza. || **Galera.** || **Camina com una carroça.** Caminar ab calma. Anda como una carroza.

Carroll. *m. Ter.* Gotim.

Carruatge. *m.* Carruaje. || **Pasejar ab carruatge.** *Loc.* Ruar. || **Qui adoba carruatges.** Apeador. || **Recular un carruatge.** Cejar.

Carrutxa. *f.* Andaderas, carretilla, castillejo.

Carsus. *m. Bot.* Calsides.

Cart. *m. Bot.* Hortalica. **Cardo.** || — **Bort.** Cardillos. || — **de Maria.** **Cardo Maria.** || — **Estrellat.** **Cardo estrellado;** trepacaballos encarnado. || — **Gallofer.** **Cardo lechal;** alcachofa horriquera. || — **Panical.** **Cardo corredor.** || — **Sant.** **Cardo Santo.** || **Centaura bendita.**

Carta. *f.* Escrit endreçat a algú.

Carta. || Pera jugar. **Naipes.** **Carta.** || **Beceroles.** **Cartilla,** silabario. || **Testimoni per escrit.** **Carta.** || **Carta acordada.** *For.* **Carta acordada.** || **Carta arrumbada.** *Naut.* **Carta rumbeada.** || **Carta blanca.** **Carta blanca.** Despatx d'algún empleu. **Carta blanca.** Autorisació. **Carta blanca.** Fulls sense imprimir al començar y acavar els llibres. **Guarda.** Caputxa de paper a la filosa. **Rocadera.** || **Carta circular.** **Carta circular.** || **Carta credencial.** **Credencial.** || **Carta de ciutadà.** **Carta de vecindad.** ||

Carta de cr dit. Carta de crédito. || **Carta de c rbes.** *Naut.* Carta magn tica. || **Carta de dente.** Debitorio. || **Carta desafortada.** Carta desafortada. || **Carta d'espera.** Carta dilatoria, moratoria. || **Carta de ex men.** Carta de examen. || **Carta de felicitació.** Carta de felicitació. || **Carta de germandat.** Carta de hermandad. || **Carta de gracia.** *For.* Pacto de retrovendendo, carta de gracia. || **Carta de naturalesa.** Carta de naturaleza. || **Carta de navegar.** *Naut.* Carta de navegar. || **Carta de pago.** Carta de pago, recibo de  poca. || **Carta de població.** Carta puebla. || **Carta de procuraci .** Poder. || **Carta de recomenaci .** Carta de recomendaci . || **Carta de repudi.** Carta de quito, de repudio. || **Carta de residencia.** Carta de vecindad. || **Carta de sanitat.** *Naut.* Patente. || **Carta de venda.** Carta de venta. || **Carta dotal.** Capítulos. || **Carta falla o falsa.** Carta falsa. || **Carta familiar.** Carta familiar. || **Carta geogr fica.** Mapa. || **Cartalllure.** Finiquito, liberaci . || **Carta monitoria.** Carta monitoria   de aviso. || **Carta particular.** *Naut.* La que compr n una extensió determinada. Carta particular. || **Carta pastoral.** Carta pastoral. || **Carta plumbea.** Carta plomada. || **Carta vista.** Carta vista. || **Carta viva.** Recader. Carta viva. || **A carta cabal.** *m. adv.* Del tot. A carta cabal. || **Agafar o pendre les cartes.** Enraonar sense parar. No dejar meter baza; tornar la taba; moler de represa. || **Anarsen de les cartes.** *fr.* Irse de las cartas. || **Apartar les cartes.** *fr.* Apartar las cartas. || **Armar les cartes.** Jugar ab trampa. Armarla. || **Assegurar les cartes.** *fr.* Certificar las cartas. || **Cartes apartades.** *fr.* Cartas apartadas. || **Cartes, daus, dones y vi,** fan tornar al rich mesqui.

Ref. Dados, mujeres y vino, sacan al hombre de tino. || **Cartes formades.** *Hist.* Les que als primers temps de l'iglesia s'endrecaven pera servir l'unitat dogm tica. **Cartas formadas.** || **Cloure les cartes.** *fr.* Cerrar las cartas. || **Descloure les cartes.** *fr.* Abrir las cartas. || **Donar les cartes.** Jugar. Dar cartas. || **Endevinar cartes.** *Joch.* Sacar cartas. || **Franquejar les cartes.** *Loc.* Posarhi el segell. Franquear las cartas. || **El millor jugador sense cartes.** *Ref.* El mejor jugador sin cartas. || **No veures cap carta.** *fr.* No tener carta, tener mal naipe. || **Perdre ab bones cartes.** *fr.* Perder con buenas cartas. || **Perdre la carta de navegar.** *fr.* Perder la serenidad. || **Pujar les cartes.** *fr.* Acudir el naipe. || **Puntejar, rumbejar en la carta.** *fr. Naut.* Echar   marcar el punto; cartear, arrumbar, compasar, puntear, rumboar. || **Quedarse les bones cartes.** *fr.* Al joch. Tenerse en buena. || **Si algú llegeix una carta, un poch lluny d'aquell apartat.** *Ref.* Ni ojo en tu carta, ni mano en el arca. || **Vendre a carta de gracia.** *fr. For.* Vender al quitar.

Cartab . *m.* Cartab n. || Aparell pera els fusters. Cartab n. **Cartabona.** *f.* Eina dels fusters de ribera. Cartabona. **Cartagener, a.** *adj.* Nadiu o propi de Cartagena. Cartagenero. **Cartagin s.** *adj.* Nadiu   relatiu a Cartago, antiga ciutat del Africa. Cartagin s. **Cart m.** *m. Bot.* Safr  bort. **Cartamina.** *f. Quim.* Cartamino. **Cartejar.** *v. a.* Jugar a cartes. **Cartear.** || Fullejar un llibre. Hojear. **Cartejarse.** *v. r.* Correspondres per medi de cartes. **Cartearse.** **Cartela.** *f.* Repisa, m nsula. **Cartell.** *m.* Cartel, r tulo. || **Plantar cartells.** Poner cedulones, fijar anuncios, colocar edictos.

Cartellá. *Geog.* Caseriu de Sant Gregori (Girona).
Cartellatge. *m. Bot.* Tortellatge.
Carteller. *m. Bot.* Cartelero.
Cartelles. *f. Herald.* Cartelas.
Carter, a. *m. y f.* Qui porta y re- parteix la correspondencia.
Cartero.
Cartera. *f.* Bossa pera guardar hi papers **Cartera**.
Cartereta. *f. dim.* Carterica, carteria.
Cartesiá, na. *adj.* Partidari del sistema de Descartes. **Cartesiano**.
Carteta. *f. dim.* Cartita.
Cartilach. *m. Anat.* **Tendrum**.
Cartilaginós, a. *adj. Anat.* **Cartilaginoso**.
Cartilla. *f.* **Beceroles**. **Cartilla**. || Testimonial de l'ordenació dels prebères. **Cartilla**. || Paper pautat pera escriure dret. **Falsilla**, **pautilla**. || *Naut.* Llibret que defineix el nom y l'us de les peces y maniobres d'una nau. **Cartilla marítima**, **cartilla de maniobra**. || **Cantar la cartilla a algú.** *fr. fam.* **Cantarle ó leerle á alguno la cartilla**.
Cartipás. *m.* **Cartapacio**.
Cartógraf. *m.* Autor de cartes geogràfiques. **Cartógrafo**.
Cartografia. *f.* **Cartografía**.
Cartogràfic, ca. *adj.* Relatiu a la cartografia. **Cartográfico**.
Cartoixá. *m.* Religiós de l'ordre de Sant Brú. **Cartujo**. || *Ter.* Mena de raïm. **Xarel-lo**.
Cartoixa. *f.* **Cartuja**.
Cartolari. *m.* Protocolo, cartulario. || Copiador. **Copista**, **amanuense**.
Cartologia. *f.* **Cartografía**.
Cartomancia. *f.* Endevinació per les cartes **Cartomancia**.
Cartris. *m. Ter.* Cistells. **Banastos**.
Cartrissa. *f. Ter.* Certa mena de cistells. **Cestos**, **canastos**.
Cartró. *m.* **Cartón**. || *Art. y of.* Els que s'empleen pera teixir als telers. **Cartón**. || *Ter.* Cistells. **Banastos**.
Cartolina. *f.* **Cartulina**.

Cartroner. *m.* Qui fa cartrons. **Cartonero**.
Carts (Els). Caseriu de Sant Pere de Ribes (Barcelona).
Cartutxe. *m.* **Cartucho**.
Cartutxera. *f.* Bossa de cuiro pera portarhi els cartutxes. **Cartuchera**.
Carvajal (Francesch) *Biog.* Actor de caràcter, que pels anys 1867 a 1872, quan era obligat un personatge castellà a l'escena catalana, interpretava al teatre del Odeó y del Romea, aquells tipus forasters.
Carxofa. *f.* **Alcachofa**. || *Met.* Dona deixada. **Babieca**. || **Carxofa boscana**. **Alcacil**. || Guisat o menjada de carxofes. **Alcachofado**. || *adj.* Lo que té forma de carxofa. **Alcachofado**.
Carxofer. *m.* **Alcachofal**.
Carxofera. *f. Bot.* Planta. **Alcachofa**, **alcachofera**.
Carxoferar. *m.* **Carxofar**.
Cas. *m.* **Caso**. || Casualitat. **Caso**, **acaso**. || Assumpté a consultar. **Caso**. || *Gram.* Declinació del nom. **Caso**. || Cosa. **Caso**. || *adj.* De poch valer. **Caso**, **nulo**; de ningún valor. || **Cas apretat**. **Trance apurado**. || **Cas de conciencia**. *Teol.* **Caso de conciencia**. || **Cas de cort**. *For.* **Caso de corte**. || **Cas de menys valer**. **Caso de menor valer**. || **Cas de privilegi**. *For.* **Caso de privilegio**. || **Cas de ventura**. **Azar**, **caso siniestro**. || **Cas favorable**. *For.* **Caso favorable**. || **Cas impensat**. **Caso fortuito**. || **Cas reservat**. **Caso reservado**. || **A cas pensat**. *m. adv.* De caso pensado. || **Aném al cas**. *Loc. fam.* **Vamos al caso**. || **Aquest és el cas**. *Loc.* **Ese es el diablo**. || **Aquí será el cas**. *Loc. fam.* **Ahi será el diablo**. || **Aixó no és del meu cas**. *Expr. fam.* **Eso no es cuenta mia**. || **De gran cas**. *m. adv.* **De tomo y lomo**. || **Donat cas**, **o en tal cas**. **Dado que**, **demos caso**, **o en caso que**, **aun cuando**, **demos de barato**. || **En cas de igualdat**, **valerse's deu al**

amich. *Loc.* La caridad bien ordenada, empieza por sí mismo. || **En tot cas. m. adv.** En todo caso. || **Es cas negat. Loc.** Es caso negado. || **Esser o no del cas.** Ser ó no oportuno. || **Esser tot un cas, o un cas de cassos. fr. fam.** Ser un caso del diablo. || **Estar o no al cas. fr. fam.** Estar ó no en el caso. || **Fer o no fer al cas. fr.** Venir ó no al caso. || **Fer o no fer cas d'alguna cosa.** Hacer ó no calor. || **No fer cas de res. Fr.** Echarlo todo á palacio; tanto se le dá por lo que va como por lo que viene. || **No fer cas d'algú. fr.** Contar con los muertos ó entre los muertos. || **No fos cas que. Loc. fam.** No fuese que. || **¡Qu'és cas! ¡Qu'és cas! ¡Qu'és cas d'aixó! o ¡Qu'és cas d'ulleres!** si no té naç! No puede ser; de ningún modo; en manera alguna. || **Vindre per un cas rodat.** Venir rodado.

Casa. f. Casa. || Familia. **Casa.** || Descendencia d'un meteix cognóm. **Casa.** || Als jochs de les dames y als escachs, cada quadret de la taula. **Casa, casilla.** || Rendiments que produex una casa. **Casa.** || **Casa adobada, la mort del hereu. Ref.** La casa hecha y el huerco á la puerta, ó casa hecha, sepultura abierta. || **Casa de boigs. fr.** Casa de locos ó de orates. || **Casa de bombes.** La que té instalació pera minvar l'aigua d'una resclosa. **Casa de bombas.** || **Casa de camp.** Casa de recreo, quinta. || **Casa de caritat, refugi, alberch.** Casa de caridad, de beneficencia, hospicio. || **Casa de despeses.** Casa de huéspedes, posada. || **Casa de Deu.** La iglesia. **Casa de Dios.** || **Casa de joch.** Casa de juego. || **Casa de pago.** Pagaduria. || **Casa de religió.** Casa religiosa, convento, monasterio. || **Casa de senyors.** Llar de familia acomodada. **Casa principal. Fig.** Casa de miseria. **Cuchitritl.** || **Casa de dues portes fá de mal guardar.**

Ref. Casa con dos puertas, mala es de guardar; lo que quieras te haré, más casa con dos puertas, no te guardaré. || **Casa del comú.** Casa consistorial, ó Casas consistoriales. || **Casa del delme. Lleg.** Casa diezmera, ó casa excusada. || **Casa dels borts.** Inclusa, casa de expositos. || **Casa forta.** Ben bastida. Casa fuerte. La que serveix de defensa. **Casa fuerte.** La que pertany o be és habitada per subjecte molt rich. **Casa fuerte ó poderosa.** || **Casa pairal.** La que fonamenta un linatge. **Casa paterna.** || **Casa per casa, o de casa en casa. m. adv.** Casa por casa, de casa en casa. || **Casa principal.** **Casa de senyors.** || **Casa pública.** Burdel, casa de prostitución. || **Casa reial.** El palau del rei. **Casa real.** || **Casa santa.** La que serva el Sant Sepulcre. **Casa santa.** || **Casa solar.** Casa solariega. || **A cada casa cuen faves, y a la nostra a calderades. Ref.** En todas partes cuecen habas, y en mi casa á calderadas. || **A la casa del jutglar, tothom balla el contrapàs. Ref.** En la casa del gaitero todos son danzantes, ó en la casa del albuguero todos son albugueros. || **A la casa que no hi ha pá, tothom crida y tothom te raó. Ref.** Donde no hay harina, todo es mohina. || **A la casa que no s'hi renya, no hi ha pá. Ref.** Casa reñida, casa regida. || **Anar de casa. fr.** Estar en casa, estar ó hallarse de trapillo. || **A qui fa una casa o's casa, la bossa li torna rasa. Ref.** A quien hace casa ó se casa, la bolsa le queda rasa. || **Beneita casa és aquélla que té olor de vell tota ella. Ref.** Bendita casa es aquélla, que huele á antigua toda ella. || **Bo és anar á visitar, pero és millor a casa estar. Ref.** No hay cosa más buena, que estar cada uno en su celda. || **Cada casa és un món. Loc. fam.** Cada tierra tiene

sus leyes. || **Cada hu a casa** seua fa el que vol. *Adag.* Cada cual su casa gobierna. || **Cada hu a casa seua, y Déu a la de tots.** *Ref.* Cada uno en su casa y Dios en la de todos. || **Cada hu,** sab a casa seua ahonhiplou. *Ref.* Cada cual sabe donde le aprieta el zapato. || **Cáureli a algú la casa sobre.** *fr. Met. fam.* Caérsele á alguno la casa á cues-tas. || **Com una casa.** *m. adv.* Molt notable. Como una casa, de tomo y lomo, de gran tomo. || **De casa.** *m. adv.* Casero. || **De fora casa** vindrán que de casa'ns treurán. *Ref.* De fuera vendrá quien de casa nos echará. || **Dit-xosa la casa,** en que hi há corona rasa. *Ref.* Do no hay cabeza raída, no hay cosa cumplida. || **Eixir de casa.** *fr.* Salir de casa. || **Esser a la darrera casa.** *fr.* Molt pobre. No tener tras que posar ó sobre que Dios le llueva. || **Esser la casa d'En Garlanda.** *fr. fam.* Andar manga por hombro. || **Esser molt de casa.** Ser muy de casa. || **Esser tots de casa.** *fr. fam.* Ser todos de casa. || **Fer casa.** *fr.* Hacer casa. || **Fer l'home a casa.** Oler la casa á hombre. || **Ferne una com una casa.** *fr.* Hacer una como un templo. || **La casa en cantó, y la vinya en racó.** *Ref.* Casa en canto y viña en pago, ó casa en cantón, y viña en rincón. || **La casa ahonts hi travalla,** mai hi falta grà ni palla. *Ref.* Quien trabaja medra, quien trabaja tiene alhaja, la casa en que se trabaja nunca está sin pan ni paja. || **La casa que no té pau,** moltes nits no se tanca ab clau. *Ref.* La casa en que siempre hay guerra, muchas noches no se cierra. || **Mudar de casa.** Cambiar de casa. || **No cabre en tota la casa.** *fr. Met. fam.* No coger en toda la casa. || **No eixir de casa.** Guardar la casa. || **No tindre casa ni alberch.** *fr. fam.* No tener casa ni hogar. || **Oferir la casa a algú.** *fr.* Franquear,

ofrecer la casa. || **Parar casa.** *fr.* Poner la casa. || **Plantar casa.** *fr.* Asentar casa. || **Per sa casa mira poch,** el qui juga o mira al joch. No tiene á su casa apego el que juega, ó mira al juego. || **Plegar casa.** *fr. fam.* Levantar la casa. || **Qui gasta més del que té,** ha d'anar casa a lloger. *Ref.* Quien gasta más de lo que gana, vestirá de telarañas. || **Qui no té casa per si,** de molts ha d'esser veí. *Ref.* El que no tiene casa de suyo, vecino es de todo el mundo. || **Qui tot ho vol esbrinar,** casa seua ha de plegar. *Ref.* Quien las cosas mucho apura, no tiene vida segura. || **¿Qui't fa cuidar de casa d'altre?** *Loc. fam.* ¿Quién le dió vela para este entierro? || **Semblar un fill de casa de senyors.** *Fig.* Mimado, viciado, derrochador. || **Si a ta casa hi entra molt bé,** mira sempre com hi vé. *Ref.* Si tu casa mucho tiene, mira siempre como viene; ten hacienda, y mira bien de donde venga. || **Si a ta casa hi ha bonança,** no hi será si fas fermança. *Ref.* Si haces por alguien fianza, no habrá en tu casa bonanza.

Casa Antunez. *Geog.* Barri del terme de Barcelona. || **Bayo.** Caseriu de Senmenat (Barcelona). || **Bertrán.** Veïnat de Santa Marguerida (id.) || **Blanca (La).** Caserius de Piera y de Subirats (id.) || **Busqueta.** Veïnat de Sant Llorenç Savall (id.) || **Cremada.** Caseriu de Corbera (id.) || **Cuberta.** Barriada de Sant Andreu de Lluçanés (id.) || **Dalmau.** Veïnat de Sant Llorenç Savall (id.) || **d'Amunt de Pi.** Caseriu de Sant Agustí de Lluçanés (id.) || **de Borgonyá (La).** Caseriu de Sant Vicens de Torelló (id.) || **de Don Geroni.** Veïnat de Moncada (id.) || **de l'Aigua.** Veïnat de Cornellá (id.) || **de la Font del Ferro.** Caseriu de Moncada (id.) || **de la Riera.**

Veïnat de Santa Marguerida (id.) || — **de Maternitat (La)**. Caseriu de Les Corts, are terme de Barcelona. || — **de Munt (La)**. Veïnat de Santa Maria de Oló (Barcelona). || — **Fontanals de les Clotes**. Caseriu del terme de Sant Martí Çarroca (id.) || — **de les Piques (La)**. Veïnat del terme de Olivella (id.) || — **de les Senyores (La)**. Caseriu de Terrassola (id.) || — **Gali**. Veïnat de Sant Llorenç Savall (id.) || — **Gayetana (La)**. Caseriu d'Alella (id.) || — **Grau del Prat de Cabrianes**. Barri de Sant Fruitós de Bages (id.) || — **Grau del Vallés**. Caseriu de Sant Martí Çarroca (id.) || — **Grau den Sanjoan (La)**. Veïnat de Sant Llorenç d'Hortons (id.) || — **La Roca**. Caseriu de Sant Llorenç Savall (id.) || — **Les Oliveres**. Veïnat de Sant Llorenç Savall (id.) || — **Nova (La)**. Caserius de Parets, Sant Fruitós de Bages, y Terrassola (id.) || — **Nova de can Ravell (La)**. Veïnat de Sobremunt (id.) || — **de Codinach**. Id. de les Masies de Sant Pere de Torelló (id.) || — **de la Calveria**. Id. de Sant Martí de Riudeperes (id.) || — **de la Moreta**. Id. de Manlleu (id.) || — **del Armans**. Id. de Sant Feliu Sasserra (id.) || — **del Bach**. Id. de Oristá (id.) || — **del Benlovi**. Id. de Sobremunt (id.) || — **del Molá**. Id. de Montseny (id.) || — **del Olaguer**. Id. de Sant Feliu Sasserra (id.) || — **del Rial**. Id. d'Artés (id.) || — **del Scelergibert o Soler nou**. Id. d'Avinyó (id.) || — **del Vendrell**. Id. de Tona (id.) || — **dels Frares**. Id. de Folgarol'es (id.) || — **dels Plans**. Id. de Gallifa (id.) || — **den Comes**. Id. de Sant Vicens de Torelló (id.) || — **Obagúls**. Caseriu del terme de Sant Llorenç Savall (id.) || — **Pinosa**. Barriada de Oristá (id.) || — **Sans**. Caseriu de Moncada (id.)

Casaca. *f.* Casaca, frach. || **Girar la casaca**. *fr. Met. fam.* Volver la casaca. || **Passejar la casaca**. *fr. Met. fam.* Pasear la casaca.

Casacassa. *f. aum.* Casacón.

Casacó. *m.* Sobretodo.

Casacuberta (Francesch). *Biog.* Metge nadiu y mort a Barcelona (1780-1846). Era autor de bons treballs professionals y pertanyia a l'Academia de Medicina de Barcelona.

Casada. *f.* Familia d'alguna casa Familia. || La muller d'algú. **Casada**. || **La millor casada és la que no té sogra ni cunyada**. *Ref.* Aquella es bien casada que no tiene suegra ni cuñada.

Casademunt (Francesch). *Biog.* Remarcable farmacéutich barceloní, mort al any 1867. || — (**Joseph**). Arquitecte barceloní (1804-1868). Va ésser director de la Escola d'arquitectura de Barcelona, catedràtic de la de mestres d'obres, y pertanyia a l'Academia de Belles Arts. Havia projectat algunes obres modernes a Barcelona, y va alçar els plans del enrunat convent de Santa Caterina.

Casadesús (Plá de). *Orog.* A la prov. de Barcelona, entre La Baells y La Nou.

Casadet, *a. m. y f.* Casadillo.

Casadevall (Francesch X). *Biog.* Historiari y escriptor místich, arxiver de Vich, mort al any 1901. || — (**Gayetá**). Mestre compositor organer y pianista, que va posar en musica, bona part de les poesies de Mossen Verdaguer. Va morir a Barcelona al any 1903.

Casadevall. *Geog.* Caserius de Manlleu, Sant Joan de Fàbregues, y Tabernoles, prov. de Barcelona.

Casador, *a. m.* Promés. Novio. || Qui té l'etat pera casarse. **Casadero**. || **Tindre la casadora**. *fr.* Anar acasarat. Estar anheloso de casarse.

Casafabre. *Geog.* Poble de la Ca-

- talunya francesa, bisbat de Perpinyà.
- Casafages (Gabriel).** *Biog.* Teólech, escriptor tomista del segle xv, y autor d'algunes obres llatines. Vivia al any 1463.
- Casafont.** *Geog.* Caseriu de Navés (Lleida).
- Casafort.** *Geog.* Caseriu de Nulles (Tarragona).
- Casagemes.** *Geog.* Caseriu de Moyá (Barcelona).
- Casajoana (Valenti).** *Biog.* Jesuïta nadiu de Castellgali, mort a Barcelona al any 1889. Va ésser catedràtic a l'universitat gregoriana de Roma, y autor d'obres dogmàtiques.
- Casal.** *m.* Casa solariega.
- Casal (El).** *Geog.* Caseriu de Villedons (Barcelona).
- Casals y Casulá (Joseph.)** *Biog.* Militar català que va distingir-se durant les lluites civils del segle xix, figurant en les forces lliberals. Era coronel de carrabiners al any 1869, quan els fets de Montalegre. Va morir al any 1889.
- Casalot.** *f.* Casota. Casucho. || Casa gran y desfregada. Caserón.
- Casals (Bartomeu).** *Biog.* Distingit militar que va significar-se a les lluites de mitjans del segle xix a Barcelona. Havia desempenyat enlairats càrrecs entr'altres els de major de Montjuich, y tinent del Rei de la ciutatella de Barcelona, en quina ciutat va morir al any 1868. || — (Bonaventura). Metge barceloní, inspector general de les poblacions apesades a les Balears al any 1820. Per les seues opinions, tingué d'exiliar-se al any 1824, no retornant a Barcelona fins després de quaranta anys. Havia escrit d'assumptes professionals. || — (Brú). Teólech y membre de l'Academia de Bones Lletres, autor de treballs històrics relatius a l'entrada dels francesos a Tarragona al 1811.
- Casals.** *Geog.* Caseriu de Serinyà (Girona). || — Veïnat de Centelles (Barcelona).
- Casamada y Comella (Manel).** *Biog.* Frare de la Mercè, orador, gramàtic remarcable y membre de l'Academia de Bones Lletres (1772-1841). Va escriure de gramàtica, poesia y eloqüència.
- Casamata.** *f.* Obra de fortificació pera defensa del fossó. Casamata.
- Casament.** *m.* Casamiento. || El casament ha d'ésser a gust. *Loc. fam.* Matrimonio y señorío, no quieren fuerza ni brío; el caso descontento siempre ha de estar en tormento. || Fer un casament. *fr.* Ajustar una boda. || No hi ha cap casament pobre, ni cap mort rica. *Ref.* Ni boda pobre, ni mortuorio rico. || No hi ha cap casament sense flors, ni cap mort sense plors. *Ref.* No hay boda sin canto, ni mortuorio sin llanto. || Son casaments de Déu nos dó, o que Déu els beneesca. *Loc. fam.* De estos casamientos que Maripanda hace, a unos pesa, y a otros place.
- Casamentor.** *a. m. y f.* Persona que ajusta casaments. Casamentor.
- Casami.** *Orog.* Pich del Canigó, enlairat a 2422 metres.
- Casamiquela.** *Geog.* Caseriu de Sant Bartomeu de Grau (Barcelona).
- Casamitjana y Alsina (Joan).** *Biog.* Musich y bon compositor, nadiu de Barcelona y mort a Valencia (1805-1881). Va ésser musich de regiment francès fins a 1830, enüerçant-se després a Cuba, ahont també pertanyent al exèrcit va restar fins a 1857. Havia assolit premis en concursos per les seues composicions.
- Casamitjana.** *Geog.* Caseriu de Bergadà a la vora del Collet del Camp de la Oració.
- Casamitjanes.** *Geog.* Caseriu del Sant Martí Sescorts (Barcelona).

Casanella. *f.* Gala, ballaruga, fruit del roure. **Agalla.** || Closca del aglà. **Càscara de la bellota.** || **Casanella del blat.** *Ter.* Càscara del grano de trigo.

Casanells. *m. Ter. Naut.* Nudo del aparejo.

Casanova (Bernat Bertrán de). *Biog.* Baró del Rosselló, al sigle XII, un dels que van subscriure el reconeixement de Alfons d'Aragó al any 1172 com a Senyor d'aquella antiga regió catalana. || — **(Joseph).** Jesuïta nadiu de Barcelona al 1725, catedràtic de filosofia a Barcelona, a Girona y a l'Universitat de Cervera. || — **(Rafel de).** Derrer conseller en cap de Barcelona al 1713, que va ferse immortal, al caure greument ferit, defensant les llibertats catalanes, el dia 11 de Septembre de 1714. || — **y de Mir (Francesch).** Brigader d'enginyers, president del Institut Agrícola-Català de Sant Llàtzer y un dels que més s'afanyaren pera els avenços del conreu a Catalunya. Va morir al any 1879. || — **y de Mir (Ramón).** Germà del anterior y com ell donat als estudis agrícoles, respecte a quins va escriure, remarcables treballs. Va pertanyer a significades corporacions barcelonines, havent sigut Comissari regi d'agricultura, y diputat provincial. Va morir al any 1875.

Casanova del Solergibert. *Geog.* Caseriu del terme de Avinyó (Barcelona). || — **de Valls.** Caseriu del terme de Guixes (Lleida).

Casnovas (Antoni). *Biog.* Remarcable fabricant sabadellench, a quines iniciatives va donre molt del seu esclat, la moderna industria llanera de Catalunya. Va pertanyer a les més significades corporacions econòmiques de son temps, portant a Madrid la seua representació. Va morir a Saba-

dell al any 1866. || — **(Joan).** Remarcable escriptor dogmàtic y Cardenal, nadiu de Barcelona mort a Florença al 1436. Va ésser bisbe de Sardenya y de Elna, confés del rei Alfons V d'Aragó y autor de obres doctrinaries, que li fruien arrelat concepte. || — **y Carbonell (Andreu).** Poeta y historiàre, rector de Sans. Era nadiu de Manresa y mort a Barcelona (1803-1870.) Entre les seues obres cal esmentar una remarcable Historia d'Urgell. || — **y Estorach (Antoni).** Pintor d'història, pensionat a Roma per la Diputació de Barcelona. Va neixer al any 1847 a Tortosa, morint al 1896. Gran part de la seua carrera va sejourar a Madrid y a París, assolint merescudes recompenses y bon prestigi per les seues obres.

Casnovas (Antoni). *Biog.* Pintor barceloní del sigle XVII, que vivia al any 1653.

Casnovas. *Geog.* Caseriu del terme de Guardiola, prov. de Barcelona.

Casañas y Pagés. *Biog.* Cardenal, bisbe d'Urgell y de Barcelona, en quina ciutat va neixer y morir (1834-1908). Va ésser rector del seminari y preconizat bisbe d'Urgell al any 1873, va pendre possessió del principat d'Andorra al any 1881, exercint en son govern, molta influencia. Al 1895, va ésser enlairat a Cardenal, y bisbe de Barcelona al 1901. Va ésser senador per la prov. eclesiàstica de Tarragona. Era profeta teòlech, orador remarcable, y les seues nombroses pastorals, molt erudites.

Casaqueta. *f.* Casaquilla.

Casar. *v. a.* Casar. || *Met.* Unir, combinar algunes coses que formin joeh. **Casar.** || **A** qui a casa la bossa se li torna rassa. *Ref.* Bien puede preparar el bolso, quien se casa. || **Casarse** ab la promesa d'altre. *fr. So-*

plar la dama. || **El que lluny se en va a casar, va enganyat o va a enganyar.** *Ref.* Quien lejos va á casar, va engañado ó va á engañar. || **Estar casat ab alguna cosa.** *fr. Met.* Estar casado. || **¿Qué no hi ha més que casarse?** *Loc. fam.* Casar, casar, ¿y el gobierno? || **Qui's vol casar, molt s'hi ha de pensar.** *Ref.* Antes no te cases, miralo que haces. || **Sols fos casarse's casaria ab la filla del butxi, o encara que fos ab un bastó vestit d'home.** *Loc. fam.* Sea maridillo, siquiera de lodillo. || **Val més casarse que cremarse.** *Ref.* Más vale casarse que abrasarse.

Casarill. *Geog.* Caseriu d'Escunau (Lleida).

Casarramona. *Geog.* Caseriu de Sorà (Barcelona).

Casas (Antoni). *Biog.* Gravador barceloní, pensionat per la Junta de Comers als anys 1802, pera fer estudis al estranger. Era molt entès al seu art. || — **y Amigó (Francesch).** Poeta y advocat que va viure poch anys, éssent autor de composicions ben inspirades. Era nadiu de Barcelona, ahont va morir (1859-1887). Va assolir premis en concursos, y publicar nombroses poesies. || — **y Barbosa (Joseph).** Electricista, que va ésser un dels propagandistes científichs que primer se significaren. havent publicat algunes obres. Va morir al any 1886.

Casassa (Riera de la). *Hidrog.* Afluent del Ritort, que neix al coll de Fembra morta, desaijuant a la vora d'Espinavell (Girona).

Casat, da. p. p. Casado. || Casat só, que m'hi diéu. Casado y arrependido; casado y mal día, todo en un día. || **Casat y enmainadat.** *Expr. fam.* Casado con hijos, padre de familia. || **Pera ésser un mal casat, val més quedarse fadri.** *fr.* Para mal casar,

es mejor no maridar. || **Qui festeja la casada, la vida porta emprestada.** *Ref.* Quien aclama ó corteja una casada, lleva la vida emprestada. || **Si vols ésser ben casat, casat pel veínat.** *Ref.* Al hijo de tu vecina, quitale el moco y cásale con tu hija, ó al hijo de tu vecino mételo en casa, y dale vestido.

Casau. *Geog.* Caseriu de Gausach (Lleida).

Casavant (Ricart). *Biog.* Actor que als començos del teatre catalá, pertanyia a la companyia infantil que actuava al Romea, en competencia ab la del Liceu. Va ésser discret artista, formant part de la companyia d'En Parreño més endavant. Va morir jove.

Casavells. *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de La Bisbal.

Cascabell. m. Cascabel. || *Met.* Home de poch seny. Cascabel, cabellella. || **Omplir el cap de cascabels.** *fr.* Cascabelear. || Sonar els cascabels. Cascabelear. || **Tindre cascabels al cap.** *fr. fam.* Ser un cascabel.

Cascabellada. f. Esquellada feta ab cascabels. Cascabelada.

Cascabellejar. v. n. Mourers alguna cosa mal clavada. Chacolatear, chapear.

Cascabellet. m. dim. Cascabellillo, cascabelito. || *m. Bot.* Mena de pruna petita y rodona. Cascabellillo, ciruela de dama.

Cascada. f. Doll d'aigua. Cascada, catarata.

Cascadura. f. Ter. Cop. Cascadura. || Mal dels pits de les dones que crien. Pelo.

Cascall. m. Bot. Planta. Adormidera. || **Cascall blanch.** Adormidera blanca. || **Cascall bort.** Adormidera silvestre. || **Cascall cornut.** Adormidera marina, ampolla boyuna. || **Such de cascall.** *Fam. Meconio.*

Cascalls (Jaume). *Biog.* Arquitecte y escultor del sigle XIV. Era nadiu de Berga, y fruía re-

- nom segons mostren alguns documents, fentli comandes d'algunes obres, per ordre del rei En Pere IV. Al any 1366 va fer algunes de les sepultures dels infants a Poblet.
- Cascar.** *v. a. fam.* Pegar. **Cascar,** plantar.
- Cascarse.** *v. r.* Clavarse cops. *lle-nya, etz.* Golpearse, cascarse las liendres, pegarse.
- Cascat, da.** *p. p.* Cascado, golpeado.
- Cascata.** *f.* Cascada.
- Cascata de la Forga vella.** *Hidrog.* Al Bergadá passada la bauma de Trucafort.
- Casch.** *m.* Casco. *Mil.* Pera defensa del cap. Casco. || Ungla de de les potes. Casco, uña. || *Anat.* La cloaca del cap. Casco, cráneo. || *Naut.* Buch de la nau. Casco, buque. || Espai d'una població. Casco. || Casco d'aren-gades o d'altres mercaderies. Barril, casco. || *Art.* Troç de projectil. Casco. || Alborotat de casques. *fr.* Cascos à la gineta. || Alegre de casques. Casquilucio. || Calent de casques. Calomocano. || Casch acoopat. Casquimuleho. || Casch afrisonat. Pota ample. Casquiderramado.
- Cascún.** *fron. indef.* Cada uno.
- Cascunhora.** *Expr. ant.* Cada instante.
- Cascut, da.** *adj.* Animal de molta pota. Cascudo. || *Fig.* S'aplica a qui té els peus grossos. Patudo.
- Caseina.** *f.* Quím. Substancia que s'extreu del formatge. Caseína.
- Casell.** *m.* Als molins del oli. Atajadizo, algorin.
- Casella.** *f.* *dim.* de Casa. || Separació, departaments. Casilla.
- Casellas (Esteve).** *Biog.* Ardiaca y mestre d'escola de Lleida, a mitjans del segle XVII, autor de obres de teologia, de genealogia y d'astrologia. || — (Rai-lión). Escriptor, periodista y crítich d'art, nadiu de Barcelona, (1856-1910). Havia sigut redactor de *La Vanguardia* y de *La Veu de Catalunya*, atit-
- llat prosista, y entre els seus nombrosos treballs, cal esmentar els *Sots feréstechs, Les multituts, y Els quatrecentistes*, notes crítiques de l'escola de pintura catalana, que coneixia ab positiva erudició. Va ésser president dels Jochs Florals de Girona al any 1906, y formava part de la comissió de museus de Barcelona. Tenia alguns treballs literaris, premiats. || — y Coll (Pere). Metge, nadiu de Torroella de Montgri. Era facultatiu a Olot y va morir del contagi del tifus a Ridaura. Era autor de remarcables treballs, entre altres, la topografia méica de Olot, al any 1849. || — y Planas (Rossen). Distingit farmacéutich que al morir al any 1891, pertanyia al Ajuntament de Barcelona.
- Caselles.** *Geog.* Caseriu del terme de Fonollosa, prov. de Barcelona. || — (Les). Caseriu de Vilert, (Girona).
- Casenyau.** *Geog.* Caseriu de Canejan (Lleida).
- Caser, a.** *adj.* Tracte de casa. Casero.
- Casera.** *f.* Ter. Ganes de casarse. Deseos de casarse.
- Caseres.** *Geog.* Poble de la prov. de Tarragona, bisb. de Tortosa, part. jud. de Gandesa.
- Caseriu.** *m.* Aplech de cases que depenen d'algún poble. Caserío.
- Caserna.** *f.* Magatzém, quarter. Almacén, cuartero.
- Cases (Magi).** *Biog.* Mestre de retórica, missioner y teólech. Era nadiu de Barcelona, y vivia a les derrerries del segle XVII. Va escriure algunes obres literaries y religioses.
- Cases (Les).** *Geog.* Caseriu del terme de Navés, prov. de Lleida. || — de cal avi. Caseriu de Subirats (Barcelona). || — de cal boscaquer. Veínat del Bruch (id.) || — de can Borrell. Caseriu de La Roca (id.) || —

de **Canpredó**. Caseriu de Tortosa (Tarragona). || — **de can Carpinell**. Veïnat de La Roca (Barcelona). || — **de can Corbera**. Caseriu del meteix terme. || — **de can Grau**. Veïnat de Horta (Barcelona). || — **de can Iglèsies**. Caseriu del meteix terme. || — **de can Nebot y de can Nebot zich**. Caserius de La Roca (Barcelona). || — **de can Rodes**. Veïnat de La Roca (id.) || — **de can Santpere Nou**. Caseriu de Sant Martí de Provencals, are terme de Barcelona. || — **de la Carrera**. Veïnat de Torrelles de Foix (Barcelona). || — **de la Cogulera**. Caseriu de Sant Iscle de Vellalta (id.) || — **de Conill**. Caseriu de Tortosa (Tarragona). || — **de La Creu**. Veïnat de Les Cabanyes (Barcelona). || — **de Lacalle**. Caseriu de Tortosa (Tarragona). || — **de la Empresa**. Caseriu de Cornellá (Barcelona). || — **del Alsina**. Veïnat de Castellví (id.) || — **de la Rectoria de Castellví**. Caseriu de Castellví de la Marca (id.) || — **de la Riba**. Veïnat de Santa Marguerida (id.) || — **de la Riera**. Caseriu de Castellví de la Marca (id.) || — **de la Rierada**. Veïnat de Santa Creu d'Olorde (Barcelona). || — **de les Vinyes**. Caseriu de Santa Marguerida (id.) || — **de Rialps**. Caseriu de la Baronia de Rialp (Lleida). || — **de la Gessera**. Caseriu de Senterada (Lleida). || — **de Vinallop**. Caseriu de Tortosa (Tarragona). || — **del Batista**. Veïnat de Subirats (Barcelona). || — **del Bosch**. Caseriu de Subirats (id.) || — **del Camiral**. Veïnat del terme de Sant Antoni de Vilanova de Vilamajor (id.) || — **del Carboner**. Caseriu de Moncada (id.) || — **del Cartró**. Veïnat del terme de Subirats (id.) || — **del Coll**. Caseriu de Santa Maria de Oló (id.) || — **del Dosal**. Caseriu del terme de Sa-

lardú (Lleida). || — **del Ermitá**. Caseriu de Sant Fost de Campcentelles (id.) || — **del Espanya**. Caseriu de Sant Andreu de Palomar, terme de Barcelona. || — **del Fadri o den Llavina**. Caseriu de Sant Esteve de Palautordera (Barcelona). || — **del Frare**. Veïnat de Torrelles (id.) || — **del Llogari**. Caseriu de Manresa (id.) || — **del Mas Pou**. Caseriu de Cardedeu (id.) || — **del Mar**. Caseriu d'Alcanar (Tarragona). || — **del Negociant**. Caseriu de la Garriga (Barcelona). || — **del Pont**. Veïnat de Sant Pere de Vilamajor (id.) || — **del Port**. Barri de Barcelona (id.) || — **del Pou Major**. Caseriu de La Granada (id.) || — **del Rajoler**. Veïnat de Pallejá (Barcelona) || — **del Senyor del Castell**. Caseriu de Cornellá (id.) || — **dels Magins**. Caseriu de Santa Cillia de Montserrat (id.) || — **del Torrent**. Caseriu de Mollet (id.) || — **del Riu**. Caseriu del Hospital (id.) || — **del Xum**. Veïnat de Canyelles (id.) || — **de Muscarola**. Caseriu de Santa Marguerida (id.) || — **den Artera**. Caseriu de Sant Andreu de Palomar, are districte de Barcelona. || — **den Bartra**. Veïnat del meteix terme. || — **den Basan**. Caseriu de Sant Pere de Vilamajor (Barcelona). || — **den Baigal**. Veïnat de Senmenat (id.) || — **den Boada**. Caseriu de Sant Andreu de Palomar, y de Sant Martí de Provencals, are districte Barcelona. || — **den Bonafont**. Caseriu del terme de Barcelona. || — **den Busqué**. Veïnat de Castellolí (Barcelona). || — **den Busquets del Mas**. Caseriu de St. Quintí de Mediona (id.) || — **den Cabassa**. Veïnat de Paréts (id.) || — **den Carol**. Caseriu de Sant Iscle de Vellalta (id.) || — **den Cayol**. Barri de Moncada (id.) || — **den Coll**. Caseriu de Tiana (id.) || — **den Costa**. Arrabal

de Sant Vicens dels Horts (id.) || — **den Estrada**. Veïnat de Sant Esteve de Palautordera (id.) || — **den Farnadas**. Caseriu de Cornellá (id.) || — **den Freixes**. Veïnat de Gualba (id.) || — **den Fullaca**. Caseriu de St. Esteve de Palautordera (id.) || — **den Garau**. Barri d'Arenys de Mar (id.) || — **den Genés**. Caseriu de Les Corts, are terme de Barcelona. || — **den Gerreta**. Caseriu de Sant Esteve de Palautordera (id.) || — **den Mateu**. Caseriu de Les Cabanyes (id.) || — **den Millá**. Veïnat de Cornellá (id.) || — **den Minguet**. Caseriu del Papiol (id.) || — **den Moret**. Caseriu de Cardedeu (id.) || — **den Preses**. Barriada de Sant Iscle de Vellalta (id.) || — **den Puig**. Caseriu de Papiol (id.) || — **den Pujol**. Veïnat de Mollet (id.) || — **den Rey**. Caseriu de Sant Iscle de Vellalta (id.) || — **den Roca**. Veïnat de Corbera (id.) || — **den Roig**. Caserius de Corbera y de Torrelles (id.) || — **den Romagosa**. Caseriu de St. Fost de Campcentelles (id.) || — **den Soler Lladúrs**. Caseriu de Calaf (id.) || — **den Suriol**. Caseriu de Les Cabanyes (id.) || — **den Toy**. Caseriu de Moncada (id.) || — **den Veles**. Caseriu de St. Martí de Provencals, are districte de Barcelona. || — **den Xicota**. Veïnat de Llíssá de Munt (id.) || — **de prop de can Triadó**. Caseriu de Orrius (id.) || — **Noves**. Caserius dels termes de Fontrubi, Llíssá de Munt, Masíes de Sant Hipólit de Voltregá, Pontons, Sant Boi de Lluçanes, Sant Martí de Provencals y Sant Martí Carroca, (Prov. de Barcelona). Veïnat de Cornellá, (Girona). Arrabals dels termes de Vilademunt y de Vilanaut (Girona). || — **de Balaguer**. Caseriu de Suria (Barcelona) || — **de Gornal**. Veïnat de Castellet (Barcelona). || — **de la Carrete-**

ra. Caseriu de Santa Creu de Olorde (id.) || — **del Marqués**. Caseriu de Castellví de la Marca (id.) || — **den Carbonell**. Caseriu de Santa Maria de Palautordera (id.) || — **den Ferrán**. Veïnat de Sta. Margarida (id.) || — **den Llívi**. Caseriu de Pachs (id.) || — **den Rabull**. Veïnat de Santa Maria de Palautordera (id.) || — **den Ribes**. Caseriu de Palou (id.) || — **den Rovira**. Caseriu de Subirats (id.) || — **de Sardinoyola**. Veïnat de Santa Marguerida (id.) || — **de Vellvé**. Caseriu de Vilovi (id.) || — **Rojos**. Caseriu de Sant Cugat Sasgarrigues (id.) || — **de la Carretera**. Barri del meteix terme.

Caseta. *f. dim.* Casita, casilla. || Quadrets al joch de dames. **Casilla, casa**. || A la filera. **Rocadero, castillejo**. || Al calaix y motllo de la xacolata. **Casilla**. || Barraca. **Casilla**.

Caseta. *Geog.* Veïnat de Sant Privat de Bas (Girona). || — **(La)**. Caseriu de Sant Bartomeu del Grau (Barcelona). || — **Caseta de can Bassons**. Caseriu de Cervelló (id.) || — **de casa Samós**. Caseriu de id. || — **de la Creu d'Ordal**. Veïnat de id. || — **del Mas**. Caseriu de Sant Fruitós de Bages (Barcelona). || — **del Pont**. Veïnat de Manlleu. || — **del Pont de Cabrianes**. Caseriu de Sant Fruitós de Bages (id.) || — **del Roig**. Veïnat de Sant Martí Carroca (id.) || — **dels Alboquers**. Caseriu de Sant Bartomeu del Grau (id.) || — **den Tona**. Veïnat de Sant Martí de Riudeperes (id.) || — **de Valldara**. Caseriu de Vilanova de Sau (id.)

Casetes (Les). *Geog.* Barri de Rodonyá (Tarragona). || — Veïnat de Planoles (Lleida). || — Caseriu de La Ametlla, Collsuspina, Rajadell, Sant Martí Carroca y Sant Quirze de Tarraca (prov. de Barcelona). || — **de cal Salines**. Caseriu de

- Santa Marguerida (id.) || — **de can Bruna**. Caseriu del meiteix terme. || — **de Cordolla**. Caseriu de Senterada (Lleida). || — **de Gornal**. Caseriu de Castellet (Barcelona). || — **del Castell**. Veïnat de Castellví de la Marca (id.) || — **del Cortès**. Caseriu de Callús (id.) || — **del Hostal**. Caseriu de Sant Martí Carroca (id.) || — **del Junyent**. Veïnat de Palou (id.) || — **del Llopart**. Caseriu de Castellet (id.) || — **del Milort**. Caseriu de Callús (id.) || — **del Moli den Dou**. Veïnat de Barbará (id.) || — **del Rech**. Caseriu de Santa Marguerida (id.) || — **del Rossell**. Barri de Castellet (id.) || — **del Xaret**. Caseriu de Castellví de la Marca (id.) || — **den Bosch**. Caseriu de Sant Llorenç d'Hortons (id.) || — **den Clorafi**. Caseriu de Sant Llorenç d'Hortons (id.) || — **den Catassús**. Veïnat de Sant Sadurní de Noia (id.) || — **den Güell**. Caseriu de Santa Maria de Corcó (id.) || — **den Montané**. Veïnat de Vallirana (id.) || — **den Mussóns**. Caseriu de Odena (id.) || — **den Pallós**. Caseriu de Moncada (id.) || — **den Pujol**. Veïnat de Castellví de la Marca (id.) || — **den Raspall**. Caseriu del terme de Fontrubi (id.) || — **den Rimundet**. Caseriu de Sant Llorenç d'Hortons (id.) || — **den Rossinyol**. Caseriu d'Odena (id.) || — **den Sala**. Caseriu de Cervelló (id.) || — **den Ventosa**. Caseriu de Castellví de la Marca (id.) || — **den Vives**. Veïnat d'Odena (id.) || — **del Relat**. Caseriu d'Avinyó (id.) || — **de Rodós**. Caseriu de Moyá. (id.) || — **de Sant Joan**. Caseriu de Castellví de la Marca (id.) || — **de Sant Marsal**. Caseriu de Castellet (id.)
- Casena**. *mod. adv.* Casa seua. Su casa.
- Casi**. *adv. quant.* Casi. || **Casi bé**. *m. adv.* Casi, cuasi.
- Casia**. *Bot.* Acacia.
- Casilles (Les)**. *Geog.* Caseriu del terme de Tordera. || — **del guarda de Besós**. Caseriu de Sant Adrià de Besós. || — **de Torrelles**. Veïnat de Vacarises.
- Casimir**. *m.* Teixit molt fi. **Cachemir**.
- Casinyau**. *Geog.* Caseriu de Canejan (Lleida).
- Casinyot**. *m. Fam.* Casucha.
- Casiopea**. *f. Astrol.* Constelació boreal. **Casiopea**.
- Casolà**, *na.* *adj.* Casero, domèstic.
- Casóliua**. *Geog.* Barri del terme de Capolat, prov. de Barcelona.
- Casóns (Els)**. *Geog.* Caseriu de Castell del Areny (Barcelona). || — **de Palmerola**. Veïnat de Palmerola (Girona).
- Casori**. *m.* **Casament**. **Casamiento**, casorio.
- Casorma**. *m.* Costum popular de la banda catalana d'Aragó. Brenada del jovent. Fiesta del casorio. Juego de damas y caballeros.
- Casós**. *Geog.* Caseriu de Llesp (Lleida).
- Casot**. *m.* Casucho.
- Casota**. *f.* Casucho.
- Casots (Els)**. *Geog.* Caseriu del terme de Subirats (Barcelona).
- Casovall**. *Geog.* Caseriu de Pallerols (Lleida).
- Caspa**. *f.* Crostes del cap. **Caspa**.
- Caspar**. *v. a.* Descaspar.
- Caspera**. *f.* Pinta espessa. Lendrera.
- Caspós**, *a.* *adj.* Cobert de caspa. **Casposo**.
- Casquet**. *m.* Coberta de roba pera tapar el cap. **Casquete** || Pegat d'herbes y pega. **Casquete**. || **Casquet esfèric**. Secció de esfera, tallada per un pla. **Casquete esfèric**.
- Cassa**. *f.* **Çaca**. Efecte de cassar.
- Caza**. || Animals que's cassen.
- Caza**. || Eina ab mànech pera treure aigua, y altres líquits.
- Caza**. || *Naut.* Marxa d'una nau pera agafarne un altra. **Çaza**. || Caputxa de la lloriga dels

- antichs. Almófar. || **Cassa d'au-cells**. Caza de aves. || **Cassa de coloms al vol**. Palomeria. || **Cassa major**. La de les feres. Caza mayor || **Cassa menor**. La de llebres, perdus, etz. Caza menor. || **Abandonar la cassa**. *fr.* Naut. Desamparar la caza. || **Alçar, moure o aixecar la cassa**. *fr.* Levantar la caza. || **Anar a la cassa d'alguna cosa**. *fr.* Andar á caza de algo. || **Donar cassa**. *fr.* Naut. Apres-sar una nau. Dar caza. || *Mil.* Perseguir al enemich. Dar caza. || **Espantar la cassa**. *fr.* Espantar la caza. || **Qui vulgui bona cassa, vagi a comprar-la a la plassa**. *Ref.* El que quie-ra buena caza, vaya á comprarla á la plaza. || **Posarse en cassa**. *fr.* Naut. Ponerse en caza. || **Un alça la cassa, y altre la mata**. *fr.* Uno levanta la caza y otro la mata.
- Cassá de Petrás**. *Geog.* Gaseriu de Corsá, prov. de Girona.
- Cassá de la Selva**. *Geog.* Vila de la prov. bisb. y part. jud. de Girona. Te varis veïnats que ab la vila, formen districte municipal.
- Cassada**. *fr.* Cazador, coto, caza-dera.
- Cassador, a. m. y f.** Qui cassa. Cazador. Caçador. || Animals que'n cassen d'altres. Cazador. || *Naut.* Nom dels barcos que fan la descuberta. Corsario, ca-zador, batidor. || Soldats de tática lleugera. Cazador. || **Cas-sador d'alforja o de gossos**. Cazador de alforja. || **Cassador d'art y manya**. Parancero, chu-cherero. || **Cassador de barraca**. Paradislero. || **Cassador de feres**. Montero. || **Cassador y pescador, o fam, o fret, o calor**. *Ref.* Cazador y pescador, ó hambre, ó frío, ó calor. || **Cas-sador de moixonets guanya, pero menudets**. *Ref.* Cazador de pajaritos, ganará pocos cuar-titos. || **Cassador de vol**. *fr.* Cazador al vuelo.
- Cassador (Guillèm)**. *Biog.* Bisbe d'Alguer, auditor de la Rota, secretari del papa Lleó X y autor d'obres canòniques. Era nadiu de Vich y va morir a Roma (1477-1527). || — (**Guillèm**). Bisbe de Barcelona (1561-1570). Va presidir el concili de Bar-celona de 1569 y era autor del *Ordinarium Barcinonense*. || — (**Jaume**). Bisbe de Barcelona (1546-1561). Nadiu de Vich y de la meteixa familia dels anteri-ors. Va escriure el *Breviarium Barcinonense*. || — (**Joan**). Escriptor del segle xvi, autor de bones obres literaries, en-tr'elles la comedia *Claudius*, estampada al any 1573.
- Cassaire, a. m. y f.** Cazador.
- Cassanella**. *fr.* Bellota.
- Cassany (Rafel)**. *Biog.* Escrip-tor dogmàtic y examinador sinodal d'alguns bisbats catalans. Era nadiu d'Urgell, per-tanyia a l'ordre dels jesuites y havia escrit algunes obres relligioses.
- Cassar, v. a.** Cazar. Caçar.
- Cassaret, m.** Part del enginy de pescar anomenat: *Xdvaga*. Ca-zarete.
- Cassarola, f.** Cacerola. Caça-rola.
- Cassat, da. p. p.** Cazado. Caçat.
- Cassera, fr.** Caza.
- Casserra, Geog.** Caseriu del ter-me de les Masies de Roda (Bar-celona).
- Casserres, Geog.** Vila de la prov. de Barcelona, bisb. de Solsona, part. jud. de Berga. || — (**Sant Pau de**). *Arqueol.* Antich mon-astir, a la vora de la vila del meteix nom.
- Casset, m. dim.** Irón. Cas difícil-tós. Casito.
- Casseta, f. dim.** Caceta. || La que empleen els fusters pera l'ai-guacuit. Cazo. || La dels argen-ters pera netejar els metalls. Balanzón. || Eina de coure pera treure l'oli de les piques. Ta-ceta.
- Cassi, n. p.** Casio.

- Cassia.** *f.* Acacia. || Escorça aromática de una mena de canyella Casia leñosa. || **Cassia virgilliana.** Casia virgilliana.
- Cassia.** *n. p.* Casiano.
- Cassibrós.** *Geog.* Caseriu de Cardós, (Lleida).
- Cássich, ca.** *adj. Bot.* De la mena de la cassia. Cásico.
- Cassigall.** *m. Ter. Pedaç.* Pedazo, harapo, pingo, pingajo.
- Cassimba.** *f. Mar.* Aparell pera pescar ab la canya. Casimba.
- Cassimir.** *n. p.* Casimiro.
- Cassine.** *m.* Punt de reunió. Casino.
- Cassó.** *m.* Cazo. || *Ictiol.* Peixos espinácsits. Ferrón, pez clavo, pintarroja.
- Cassola.** *f.* Cazuela. || Menjar que s'hi guisa. Cazuela. || **Cassola de peça.** Cazuela carnícera. || **Cassola tripera.** *f.* Cazuela tripera. || **Elixir de cassola.** *f. Met. fam.* Desbocarse, despepitarse. || **Portar la cassola al forn fr. Met.** Menear el ajo.
- Cassolada.** *f.* Caçolada. Lo que s'aplega a la cassola. Cazuela.
- Cassolassa.** *f.* Caçolassa. *f. aum.* Cazolón.
- Cassoleta.** *f.* Caçoleta. *f. dim.* Cazoleja. || *Naut.* Peça tornejada que serveix pera cordar.
- Cazonete.** || *Anat.* Os rodó del joch del genoll. Rótula, chazuela. || Guardamà del puny a la espasa. Cazoleta.
- Cassonat.** *m.* Caçonat. Lo que pot cabre a un cassó. Cazado.
- Cassussa.** *f. Fam.* Fam extrema da. Hambre.
- Cast.** *a. adj.* Casto. || Ignoscent. Casto, puro, cándido. || Coses inanimades. Casto. || *n. p.* Casto.
- Castà.** *f.* Llinatge. Casta, raza || **Niçaga.** Qualitat de les persones o coses. Calaña, casta, raza, ralea. || **Mala casta.** *Expr. fam.* Mala cuca. || **Vindren de casta.** *fr. Met.* Llevar de suelo y propiedad.
- Castament.** *adv. m.* Ab castedat. Castamente.
- Castanesa.** *Geog.* Vila del bisb. d'Urgell, prov. d'Osca, part. jud. de Benabarre.
- Castany, a.** *adj.* Color d'esclafolla de castanya. Castaño. || Cavall o matxo de color fosch rogench. Bayo, castaño.
- Castanya.** *f.* Fruit del castanyer. Castaña. || Cabell lligat. Castaña. || **Castanya d'aigua.** *Bot.* Planta dels estanys. Castaña de agua, abrojo acuátil. || **Castanya assecada pera guardar.** Castaña pilonga. || **Castanya borda.** Castaña regoldana, silvestre, espinosa. || **Castanya de mar.** Erizo, castaña marina, erizo marino. || **Castanya figueta, mena d'ampolleta.** Castaña. || **Castanyes per Nadal, saben bé y's parteixen mal.** *Ref.* Castañas por Navidad, saben bien y partense mal.
- Castanya (Sant Cristófol de la).** *Geog.* Caseriu de Brull, prov. de Barcelona.
- Castanyada.** *f.* Menjada de castanyes. Castañada.
- Castanyadell (Sant Pere de).** *Geog.* Arrabal de Sau, prov. de Barcelona.
- Castanyar.** *m.* Castañal, castañar, castañedo.
- Castanyeda.** *f.* Castanyar.
- Castanyer.** *m.* Castaño.
- Castanyet.** *Geog.* Arrabal de Santa Coloma de Farnés (Girona).
- Castanyeta.** *f.* Esclafit dels dits. Castañeta. || *Naut.* Ansa de fusta o de ferro pera amarrar les cordes. Castahueta. || Troç foradat de fusta pera assegurar la corriola de l'amura major. Galápago.
- Castanyola.** *f. Bot.* Planta anomenada jonsa. Juncia. || *Ictiol.* Peix semblant al pagell. Castaño, coracina.
- Castanyoleig.** *m.* Toch seguit de castanyoles. Castañeo.
- Castanyoles.** *f.* Instrument pera tocar. Castahuelas, castañetas.
- Castany y Solá (Francesch).** *Biog.* Advocat y home polítich, nadiu d'Olot, y mort a Salamanca (1810-1859). Va ésser bi-

- blotecari de Barcelona, catèdràtic de Jurisprudència a Barcelona y Salamanca, redactor del *Constitucional* y del *Boletín de Jurisprudència y Legislación*, y autor d'obres de dret. Al any 1843, la Junta Suprema va nomenar-lo ministre de la Governació. Retirat dos anys després al sorral de Sant Martí de Provençals, va fer-hi bastir el primer edifici, fonamentant la barriada coneguda per Poble Nou.
- Castarné de les Olles.** *Geog.* Caseriu d'Espuga de la Serra (Lleida).
- Castarner.** *Geog.* Poblet del bisbat d'Urgell, prov. d'Osea, part. jud. de Benabarre.
- Castedat.** *f.* Castidad. || **Castedat conjugal.** Fidelitat que'ls casats deuen guardar-se. *Castidad conyugal.*
- Castellon (Coll de).** Cimall de la Catalunya francesa.
- Castell.** *m.* Castillo. || *Naut.* Cobera acastellada a proa y a popa de la nau. **Castillo.** || **Castell de foch.** Castillo ó árbol de fuego || **Castell roquer.** Castillo roquero. || **Castell termenat.** Castillo amojonado. || **Castells llevadiços.** Castillos portátiles. || **Fer castells a l'aire.** *fr.* *Met. fam.* Hacer torres de viento ó castillos en el aire. || **Fortificar ab castells.** *fr.* Encastillar. || **Tancar a algú a un castell.** Encastillar, encerrar, meter en un castillo.
- Castell (Antoni).** *Biog.* Monjo de Montserrat al segle XVI, que al any 1592 va donar a l'estampa una obra seua titulada *Teoria y práctica de apotecaris*. || **de Pons (Antoni).** Director general d'agricultura, industria y comers; un dels hisendats catalans que més s'afanyaren pels avenços dels conreus. Havía sigut diputat a Corts per la província de Barcelona. Va morir al any 1888.
- Castell (El).** *Geog.* Caseriu de
- Balsareny (Barcelona). || **Id.** de Cardona (id.) || **Veïnat de Castellar** (id.) || **Caseriu de Gallifa** (id.) || **Barriada de Gelida** (id.) || **Caseriu de Margrat** (id.) || **Caseriu de Montanyola** (id.) || **Veïnat de La Pobla de Claramunt** (id.) || **Barriada de Sardanyola** (id.) || **Caseriu de Tavertet** (id.) || **Caseriu de Tona** (id.) || **Veïnat de la Torre de Claramunt** (id.) || **Poble de la Catalunya francesa, a la vora de Prades** (id.) || **Caseriu d'Oliana (Lleida)**. || **Hi drogu.** Riera del Vallespir, que més enllà de Taulis, desaigua al curs de Calvell (id.) || **d'Espitlles.** Caseriu de Santa Marguerida (Barcelona). || **d'Estahó.** Veïnat de la Pobleta de Bellvei (Lleida). || **d'Olost.** Caseriu de Oristá (Barcelona). || **de Aró.** Poble de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de la Bisbal (id.) || **de Cabres.** Poble del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló, part. jud. de Morella (id.) || **de Empurdá.** Poble de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de La Bisbal (id.) || **de Fluviá.** Caseriu de Sant Esteve de Palautordera (Barcelona). || **de Montbui.** Caseriu del terme de Sant Mateu de Montbui (id.) || **de Montesqui.** Caseriu de St. Quirze de Besora (id.) || **de Roqueta.** Veïnat de Tous (id.) || **de Sabassona.** Veïnat de Tabernoles (id.) || **de Santa Maria.** Caseriu de Freixanet (Lleida). || **de Senmanat.** Barriada de Senmanat (Barcelona). || **del Areny.** Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Solsona; part. jud. de Berga (id.) || **de la Bleda.** Caseriu de Santa Marguerida (Barcelona). || **de la Pera.** Caseriu de la prov. de Girona (id.) || **de la Vinyeta.** Veïnat de La Bola (Barcelona). || **de les Pujades.** Caseriu de Castellví de la Marca

- (id.) || — **dels Moros.** *Orog.* Puig a la vora del Ter, no lluny de Catllar (Girona). || — **den Nofre Arnau.** Caseriu de Mataró (Barcelona). || — **Lleó.** Antich castell enrunat a la Vall de Arán, demunt de les Bordes || — **Nou.** Caseriu de Castellet (Barcelona). || — **Nou.** Veïnat de Veciana (id.) || — **Rosselló.** Caseriu del bisbat de Perpinyà a la Catalunya francesa. Es la antiga **Ruscino** romana, que va donar nom a la comarca del Rosselló (id.) || — **La Espasa.** *Orog.* Cimall de la vora de Les Escaldes no lluny de Sant Aniol (Girona). || — **Vell.** Caseriu de Caldes de Montbui (Barcelona). || — **Isart.** *Orog.* Cimall de la vora de la Cascata de Lanós al Pirineu català.
- Castella.** *Geog.* Antiga regió de Espanya. Hi han dues *Castelles*: la *Nova* que té per capital Madrid, al ensembles capitalitat de la nació; y la *Vella*, quin cap és Valladolid. **Castilla.**
- Castellà, na. m. y f. y adj.** Castellano. Nadiu o propi de Castella. Llengua que a Castella se parla, dientse també espanyola. **Castellano.** || **A la castellana. m. odv.** Al us de Castella. **A la castellana.**
- Castellà (Bonaventura).** *Biog.* Ilustrat eclesiàstich, fundador de benèfiques institucions, entre elles les escoles nocturnes pera nois treballadors de fàbriques á Mataró, de quina ciutat era ell nadiu y hi va morir (1830-1902).
- Castellà.** *Geog.* Caseriu de Tost (Lleida).
- Castellada. f. Herald.** Castellada.
- Castelladral.** *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Solsona, part. jud. de Manresa.
- Castellanada. fr. fam.** Paraula pronunciada impropriament en castellà. **Castellanada.**
- Castellania. f.** Antich senyoriu. **Castellania.**
- Castellaniçar. v. a.** Castellanizar.
- Castellaniçat, da. p. p.** Castellanizado.
- Castellar.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. y part. jud. de Solsona. || — Caseriu del terme d'Aguilar de Segarra (Barcelona). || — (**Serra de**). *Orog.* Estrep que prové de llevant de Puigllançada, formant la divisoria de les aigües del Llobregat y del Rígart. || — **De dalt.** Caseriu de Sant Martí de Centelles (Barcelona). || — **Del Riu.** Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Solsona, part. jud. de Berga. || — **De la Montanya.** Caseriu de Capsech (Girona). || — **De la Selva.** Veïnat de Quart (Girona). || — **D'En Huch.** Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Solsona, part. jud. de Berga. || — (**Sant Esteve de**). Poble de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Sabadell. || — **y Quadres.** Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Vich, part. jud. de Manresa.
- Castellarnau (Joan Baptiste).** *Biog.* Historiari y religiós del sigle xvii. Era monjo de Sant Cugat del Vallés y va morir al any 1673 essent abat de Sant Pere de Roda. Va arreglar l'arxiu de Sant Cugat deixant escrit un index erudit, aixís com la historia dels abats d'aquell monastir.
- Castellàs.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. y part. jud. de la Seu d'Urgell. || — Caseriu de Malpás (Lleida).
- Castellaunos.** *Geog. ant.* Poble antich, primers pobladors esmentats per Ptolomeu, a Occident de Blanda y d'Iluro, y al Orient y Nort dels Layetans de Barcelona. El seu terer, corresponia al actual Vallés
- Castellbell (Marquesat de).** *Biog.* Prové la familia Amat, dels comtes d'Empuries y estava emparentada ab els So-

- birans de Barcelona, per part de la comtesa Almodis, casada ab En Ramón Berenguer el Vell. El primer marquès de aquest títol va ésser l'any 1702. En Joseph de Amat y el seu fill en Joan, era més tart tinent general d'exèrcit, y vi-rei del Perú.
- Castellbergadà.** *Geog.* Turó de 1292 metres a la vora del Santuari de Queralt.
- Castellbisbal (Berenguer de).** *Biog.* Relligió català, que va assistir a la conquesta de Mallorca al any 1229, enardint ab sa paraula als cavallers que responen a les excitacions d'En Jaume I, hi concorregueren. Va ésser més tart confés del rei conqueridor, y bisbe de Girona, a qui al any 1246 va fer tallar la llengua el rei en Jaume per haver rebelat al Papa, cert secret de confessió, que alguns historiadors relacionen ab eis amors del rei ab Na Teresa de Vidaurre.
- Castellbisbal.** *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Tarraga.
- Castellbó.** *Geog.* Vila de la prov. de Lleida, bisb. y part. jud. de la Seu d'Urgell. || *Hidrog.* Riu que neix a Sant Joan del Herm, y desaigua al Segre, sota de Arabell. || — (**Vall de**). Valleta de la prov. de Lleida, a la vora del Segre, que formava part del vescomtat de aquell nom, a l'etat mitjana.
- Castelloir.** *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, bisb. y part. jud. de Vich. || — (**Riera de**). *Hidrog.* Neix a la Sauva Negra, y forma les fonts del riu Tenes, afluent del Besós.
- Castelloiutat.** *Geog.* Vila de la prov. de Lleida, bisb. y part. jud. de la Seu d'Urgell.
- Castellósens.** *Geog.* Poble de la prov. bisb. y part. jud. de Lleida.
- Castelldefels.** *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Sant Feliu de Llobregat.
- Castellodosrius (Marquesat).** *Biog.* Al any 1695, el rei en Carles II va donar aquest títol a En Manel Oms de Santa Pau, embaixador a França, que havia fet entrega a En Felip V, del testament en quin se'l nomenava hereu de la corona de Espanya. El títol va passar al any 1842 a En Pere Carles de Senmenat.
- Castellet. m. dim. Castillito.** || Plo-mall pera ornar el cap dels cavalls. **Garzota.**
- Castellet (Bertrán de).** *Biog.* Cavaller català que al 1323, comandava part de les forces enviades a la conquesta de l'illa de Sardenya. || — (**Bonaventura**). Savi agricultor, nadiu de Tarraga y mort a Argentona al any 1890. Era farmacèutich y va publicar obres remarcables relatives a la viticultura, entre quines cal esmentar la *Enologia española*, al any 1865.
- Castellet.** *Geog.* Caseriu del terme de Sant Joan de Fàbregues (Barcelona). || — Caseriu de la Espluga de la Serra (Lleida). || — (**Sant Vicens de**). Poble de la prov. de Barcelona, part. jud. de Manresa. || — (**de Gornal**). Poble de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Vilanova y Geltrú.
- Castelleta (La).** *Geog.* Veïnats de Avinyonet, prov. de Barcelona.
- Castellfort.** *Geog.* Vila del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló, part. jud. de Morella.
- Castellfraumi.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. y part. jud. de Solsona.
- Castellfullit de Riubregós.** *Geog.* Vila de la prov. de Barcelona, bisb. de Solsona, part. jud. de Igualada. || — (**del Boix**). Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Vich, part. jud. de Manresa. || — (**de la Roca**). Vila

- de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Olot.
- Castellgali.** *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, part. jud. de Manresa.
- Castellnou (Vescomte de).** *Biog.* Almirall del regne d'Aragó al segle XIV. Al any 1415, va ésser nomenat pel meteix càrrech a Castella, per haver ajudat a la conquesta de Ceuta y Gibraltar, ab els vaixells catalans que comanava. || — (**Dalmau**). Cavaller del segle XIV que va concorre a la expedició contra l'illa de Sardènyia al any 1323. || — (**Jaume**). Remarcable argenter y cisellador, que vivia al segle XV. || — (**Joan**). Poeta del segle XIV, y un dels set mantenidors de l'Acadèmia de Tolosa. Va escriure dues obres, y cal remarcar el *Compendi de la coneixença dels vicis, que poden esdevenir en els dictats del Gay Saber*. || — (**Joseph**). Moralista y agricultor del segle XVIII, autor de algunes obres relatives al conreu dels camps. || — (**Gambert de**). Baró que vivia a les derrereries del segle XII, havent sigut un dels que firmaren les constitucions de pau y treva de 1172 donades al Rosselló, quan En Alfons va fer serment al succeir al comte Guerau.
- Castellnou.** *Geog.* Caseriu de St. Salvador de Toló (Lleida). || — Barri de Basella (Lleida). || — Poble de la Catalunya francesa, bisb. de Perpinyá (id.). || — **de Avellanós.** Caseriu de Batlliu de Sas (Lleida). || — **de Bages.** Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Vich, part. jud. de Manresa (id.). || — **de Carcolós.** Caseriu del districte de Aristol (Lleida). || — **de Montfalcó.** Caseriu de Ossó (Lleida). || — **de Montsech.** Poble adjunt al de Alsamora (Lleida). || — **de Olujes.** Barri de Prenyanosa (Lleida). || — **de Seana.** Poble de la prov. y
- part. jud. de Lleida, bisb. de Solsona (id.). || — **del Camí.** Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Vich, part. jud. de Igualada.
- Castelló y Anglarill (Romá).** *Biog.* Gravador de metalls, competent al gravat de punxons pera la fundició tipogràfica, autor dels tipus de bastarda espanyola al any 1887. Va morir jove a Barcelona. || — **y Ginesta (Pere).** Remarcable metge, nadiu de Guissona y mort a Madrid, (1796-1850). Va ésser catedràtic a Barcelona y a Sant Jaume de Galicia, passant a Madrid ab el meteix càrrech al any 1814, havent sigut l'iniciador del edifici de la Facultat, a la capital d'Espanya. Va assolir renom y qualitat de docte.
- Castelló.** *Geog.* || **de Empuries.** Vila de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Figueres. || — **de Encús.** Caseriu de Talarn (Lleida). || — **de Farfanya.** Vila de la prov. y bisb. de Lleida, part. jud. de Balaguer. || — **de Tor.** Caseriu de Llesp, (Lleida).
- Castellolí.** *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Vich, part. jud. d'Igualada.
- Castellufo, a.** *adj. Vulg. desp. Castellanote.*
- Castell Rosselló (Ramón).** *Biog.* Baró del segle XII, que va intervindre a les *Constitucions de pau y treva* de 1172, al reunir-se a Catalunya el Rosselló.
- Castells (Frederich).** *Biog.* Metge remarcable, nadiu de Lleida; va exercir a la seua ciutat y a Barcelona, havent sigut, director y redactor de algunes revistes professionals, y col·laborat al *Diari Catalá* pels anys de 1879 a 1881. || — (**Ignaci**). Un dels lletrats més distingits del segle XIX a Barcelona, ahont va morir al any 1882. || — (**Joan**) Militar de rellevantes condicions, nadiu d'Ager, (1802), que va ésser

- ser partidari del bandol carlí. Al acabarse la primera lluita civil va retirar-se a França ab En Cabrera, tornant a Catalunya, quan la guerra dels matins, y essent el primer de alçar-se en armes al any 1872. A les derrereries de 1875, va retirar-se a França, després de haver sigut en aquells anys capitá general dels exércits del pretendent, distingint-se per el seu procedir correcte. || — (**Martina**). Una de les primeres doctors en Medicina hagudes a Espanya. Era nativa de Lleida y va morir a Barcelona, (1855-1884). || — y **Comas (Joseph)**. Catedràtic de medicina. Nadiu de Sant Boi de Llobregat (1802-1850). Era director anatòmic del Colegi de Medicina a Barcelona, havent assistit a alguns congressos mèdics, y traduït al castellà el *Diccionari de Medicina* d'En Nyster.
- Castells**. *Geog.* Caseriu de Taús, (Lleida).
- Castellsegué**. *Geog.* Caseriu de Tagamanent (Barcelona).
- Castellserà**. *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. d'Urgell, part. jud. de Balaguer.
- Castelltallat**. *Geog.* Caseriu de Sant Mateu de Bages (Barcelona).
- Castellterçol**. *Geog.* Vila de la prov. de Barcelona, bisb. de Vich, part. jud. de Granollers.
- Castellvell (Albert)**. *Biog.* Cavaller català que va concorre a la presa de Tortosa, al any 1148, distingint-se per les seues proeses. Distingit per l'amistat del comte Ramon Berenguer IV, va estar present al otorgar el senyor de Barcelona, el seu testament sacramental al any 1162. || — (**Guillém**). Noble català de la meteixa familia del anterior, que ab ell va assistir a la presa de Tortosa, al any 1148.
- Castellvell**. *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Tarragona, part. jud. de Reus. || — (**Sant Vicens de**). Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Vich, part. jud. de Manresa. || — **de Bellesa**. Poblet adjunt a Batlliu de Sas (Lleida).
- Castellvi y Ferrán (Joseph)**. *Biog.* Corregidor de Montblanch, d'ahont era nadiu, que a les derrereries del sigle XVIII, va escriure algunes obres de historia eclesiástica. || — y **Obando (Francesch)**. Patriel y escriptor dels començos del sigle XVIII. Era nadiu de Montblanch, y va morir a Viena al any 1757. Era un dels partidaris més qualificats d'En Carles III d'Austria, y va escriure d'istoria y de geografia. Les seues obres, al morir ell, van ésser depositades a la biblioteca imperial de Viena, per manament reial. || — y **Pallarés (Francesch)**. Metge y escriptor professional, nadiu de Bot (Tarragona) y mort a Girona, (1812-1879). Fins a 1857 va ésser metge del Hospital de Tortosa, havent sigut després catedràtic y director del Institut de Girona.
- Castellvi de la Marca**. *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Vilafranca del Penadés. || — **de Rosanes**. Poble de la prov. de Barcelona, part. jud. de Sant Feliu de Llobregat.
- Castellviny**. *Geog.* Caseriu d'Envinny (Lleida).
- Casterás (Plá de)**. *Geog.* A la Vall d'Arán, el camí de Bostost a Arres.
- Casterassos**. *Geog.* A Vilach, remembrant el retut castell que a l'etat mitjana s'hi alçava.
- Casteret**. *m. Ter.* Nom donat a la Vall d'Arán a les arrunades torres romanes.
- Cástich, ca. adj.** Castizo.
- Cástich m.** Castigo. || **Cástich exemplar.** Castigo ejemplar. || **Cástich lleuger.** Reprensió. || **Sense cástich.** *m. adv.* Impune.

- Castigació**, *f.* **Cástich**.
- Castigadíssim**, *a. adj. sup.* Castigadísimo.
- Castigador**, *a. m. y f.* Castigador.
- Castigalén**, *Geog.* Poble del bisb. de Lleida, prov. d'Osca, part. jud. de Benabarre.
- Castigament**, *m.* **Cástich**.
- Castigar**, *v. a.* Castigar. || Mortificar afligir. Castigar, mortificar, cohibir. || *Naut.* Fer pressió una cosa. Castigar. || **Qui a un castiga, a cent avisa.** *Ref.* Quien a uno castiga, a cien hostiga.
- Castigat**, *da. p. p.* Castigado.
- Castilla**, *Geog.* Baga de pinedes al llindar del Ripollés ab la comarca d'Olot.
- Castillonroy**, *Geog.* Poble del bisb. de Lleida, prov. d'Osca, part. jud. de Tamarit.
- Castina**, *f.* Terra seca usada per la fosa del mineral de ferro. Castiña.
- Castisent**, *Geog.* Caseriu d'Eroles (Lleida).
- Castíssim**, *a. adj. sup.* Castísimo.
- Castlà**, *m.* Castellano. || Cada hu dels cinch cavallers, que pel servei de guerra, devien tindre els vescomtes. Castlán.
- Castlània**, *f.* Castellania.
- Castor**, *m.* Castor. || **Castor y Polux.** *Astron.* Tercer signe del Zodiach, que correspon al mes de maig. Castor y Polux. || **Llu-menetes de Sant Telm.**
- Castorat**, *m.* *Quim.* Sal. Castorato.
- Castoret**, *m.* Roba de llana. Castorcillo.
- Castórich**, *ca. adj.* Combinació del ácit nítrich ab la castorina. Castórico.
- Castorina**, *Min.* Castorina.
- Castrametació**, *f.* Acampar un exércit. Castrametación.
- Castrametador**, *v. y adj.* Qui disposa l'acampament de tropes. Castrametador.
- Castrense**, *adj.* Pertanyent a la guerra o a la milícia. Castrense.
- Castrum Octaviani**, *Geog. Ant.* Nom de Sant Cugat del Vallés a l'època antiga.
- Cástula**, *f.* Faixa o cinturó usat per les dones. Cástula.
- Casual**, *adj.* Casual.
- Casualitat**, *f.* Casualidad. || **Per casualitat.** *f. v.* Impensadament. Casualmente.
- Casualment**, *adv. m.* Por casualidad, casualmente.
- Casuista**, *m.* Teólech. Casuista.
- Casuística**, *f.* Part de la teologia moral. Casuística.
- Casutisme**, *m.* Sistema dels casuistes. Casuismo.
- Casulà**, *na. adj.* Casero.
- Casulla**, *f.* Vestidura litúrgica. Casulla.
- Casuller**, *m.* Casullero.
- Casulles (Veinat de les)**, *Geog.* Aplech de cases soles, entre el coll de Jou, y el riu Saldes.
- Casus belli**, *Expr. Lat.* Motiu de rompiment a les relacions de dos Estats. || *Fig.* Renyines fortes entre dos o més persones.
- Cas de guerra**.
- Catà de la Torre (Ramón)**, *Biog.* Distingit advocat barceloní, competent en les legislacions agricòles y testamentaries, de quines havia publicat remarcables estudis. Va morir al any 1900.
- Cataclisme**, *m.* Trastorn de la terra o de l'atmósfera. Cataclismo. || *Fig.* Malhauransa extremada. Cataclismo.
- Catacombres**, *f.* Subterrani ahont se aplegaven els primers cristians. Catacumbas.
- Catacresis**, *f. Ret.* Metàfora. Catacresis.
- Catacústica**, *f.* Catacústica.
- Catadióptrich**, *ca. adj. Fis.* Catadióptrico.
- Catafal**, *m.* Tablado, andamio. || Pera els sentenciats. Cadalso. || Túmboi pera les exequies remarcables. Catafalco.
- Català**, *na. adj.* Nadiu de Catalunya, o lo que hi pertany. Catalán. || Llenguatge que's parla a Catalunya, de quin sont variants, el balear, el valencià, les llengües parlades al Mitjorn de França, y la que's par-

- la a Alger, a l'illa de Sardènyia. **Català**. **Catalán**.
- Catalá (Domingo)**. *Biog.* Un dels mellors escriptors dogmàtics del segle XIV, que pertanyia a l'ordre de predicadors. Viví al any 1341. || — (**Joseph**). Prebere barceloní, que va publicar al 1642, una obra seua en català, nomenada, *Vida y martiri de Santa Eulària*. || — y **Albosa (Jaume)**. Bisbe de Càdiç y de Barcelona. Era nadiu de Arenys de Mar, ahont va morir (1835-1899).
- Catalanesch**, *ca.* *adj.* **Catalán**.
- Catalaniçant**, *m. y f.* **Catalani-zante**.
- Catalaniçar**, *v. a.* Apropiar a la nostra llengua algún mot de altra parla. **Catalanizar**.
- Catalanisme**, *m.* Règim polítich, fonamentat en l'autonomia de Catalunya. **Catalanismo**.
- Catalanista**, *m. y f.* Partidari del catalanisme. **Catalanista**.
- Catalanitat**, *f.* **Catalanidad**.
- Catalanófil**, *a.* *adj.* Amich o afecte a Catalunya. **Catalanófilo**.
- Catalaúnich**, *ca.* *adj.* **Catalaúnico**.
- Catálech**, *m.* **Catálogo**.
- Catalepsia**, *f.* *Med.* Accident nerviós. **Catalepsia**.
- Cateléptich**, *ca.* Relatiu a la catalepsia. **Cataléptico**. || Atacat de catalepsia. **Cataléptico**.
- Catalicón**, *m.* *Farm.* Purgatiu. **Catalicón**.
- Catalissis**, *f.* *Quim.* Facultat excitativa d'alguns cossos. **Catalissis**.
- Cataló (Otger)**. *Biog.* **Otger**.
- Catalogar**, *v. a.* **Catalogar**.
- Catalunya**, *Geog. Geol. Hist.* Regió de Espanya, que als nostres dies, té per llindars els Pirineus, el mar Mediterrani, y els antichs regnes de Aragó y de Valencia. Examinant la formació geològica de Catalunya, s'hi veuen en ella, manifestacions dels períodes definitius avui per les observacions científiques. Quan del fons dels mars bullents s'enlairaren les mon-

tanyes, algunes aparegueren, en lo que després havia d'ésser Catalunya. Així va esdevindre ab la serra de Cadí, y del període granítich son a la part occidental de nostra terra, les illes que assenyalaven els cims de la costa desde les montanyes de Prades, fins al Vallès y el Baix Empurdà, mentres a la banda occidental les terres del Urgell y de Lleida eren anegades pel llach inmens que cobria tot l'Aragó. Durant el període carbonífer a les vessants del Pirineu, s'aplegaren grans quantitats de lignites, segons les capes terroses mostren a Figols, a Vallcebre, a Seu d'Urgell y a Sant Joan de les Abadesses. Al esdevindre els aixecaments crestacs, seguiren formantse noves montanyes com el Montseny, o les encinglerades barreres de Sant Llorenç y de Bertí, que aplegantse, tancaren les aigües. En el període neozoich, depositades les graves y els còdols a les costes y als engoladors dels murs interiors, van formarse aquelles originals serrallades, al estil del Montserrat, mentres se dibuixava la carcassa del terror. Estanyes eren les conques y les planes interiors; golfs y costes enlairades lo que son ara platges. Mar eren el camp de Tarragona, el Empurdà, y el Plá de Barcelona. Llachs espaiosos la Plana de Vich y el Plá de Bages, Olot y el Gironés; la Conca de Tremp y el Pallars eren les tasses de la cascata formada pel Pirineu; el curs de les aigües, que brollaven del rocam, tot cercant nivell inferior, obríen feréstechs portells com poden observarse al peu de Montserrat, al Coll de Cabra, al Congost y als Collagats, y estrenyense els estanys, venia a formarse l'actual hidrografia fluvial de la regió catalana.

Cap al orient, més que cap altra regió ibèrica avansa les seues costes. L'antich Principat, ab els comtats de Rosselló y Cerdanya, formaven una sola nació, extenentse desde el Mediterrani fins al curs del Noguera Ribagorçana, envers l'interior, y desde Salses cap a la Cenia seguint la costa. Orogràficament estudiada, se mostra bé la integritat del territori d'aquesta nació, are repartida per la geografia política entre França y Espanya, oferint els següents líndars. Al Nord desde'ls estanys de Salses, per la cadena de les Corberes, fins a la Vall d'Andorra, arriuant a la Vall de Arán; devallant el Noguera Ribagorçana pera seguir envers el Segre y l'Ebre y endintzantse pera anar a juntarse al mar, desde el curs del riu Cenia. Encloses a les fites geogràfiques esmentades, manquen políticament, algunes de les regions de la nostra antiga nacionalitat. La Cerdanya francesa, y el Rosselló ab les valls de Conflent, Vallespir y Capcir, y la Ribagorça, han sigut separades per tractats o conveniencies del repartiment de províncies, més l'esperit de les regions esmentades, serva la tradició del seu aborigen. El terror de Catalunya, trencat per les ramificacions de la serra pirenenca, mostra extenses y agradívoles valls, a les vessants del Montseny, de Prades, del Montserrat y del Priorat, per ahont brollen nombrosos rius, entre quins, deuen esmentarse, el Segre, el Llobregat, el Fluvià, el Ter. Les antigues comarques que per raó geogràfica, servaven la divisió de Catalunya, han sigut substituïdes per una repartició artificial, feta en 1836 per les quatre províncies, de Barcelona, Tarragona, Lleida

y Girona. Els pobles aborigens de Catalunya formaven definits aplechs a la historia de l'antigor, y a ells fem referencia en altres articles d'aquest Diccionari. L'antich terror de Catalunya, va ésser visitat per altres pobles que ab ses relacions de comers, propagaven la seua escassa civilització als nadius d'aquelles poblacions, venint després la invasió dels cartaginesos, dels romans més tart, y esclatant entre abdos pobles la lluita en quina intervingueren els habitants primitius de aquestes terres. Ensenyorida Roma, va dominar per molt temps aquesta banda de territori, deixant marcada la seua intervenció en el caràcter, la cultura y la llengua dels antichs catalans, que mostraren ja llavors el seu esperit d'independencia, alcantse en armes contra els invasors, quan Tarraco era una de les ciutats subjugades per l'emperi. Aixís memora la historia antiga, el patriotisme de Indibil y Mandoni. Més tart esdevingué la decadencia romana, la invasió dels Goths, y dels Alarbs, que poch rastre van deixar, perque'ls catalans ab el concurs del rei Carlemany, van combatre ab fortuna pera reconquerir el seu territori fins a ampararse de la meteixa Barcelona, al any 801. A mida qu'els infidels, eren allunyats de nostre terror, sorgien els comtats y senyories, que fonamentaren la nacionalitat catalana, ab la unió dels termens senyoriales, d'Ausona, Barcelona, Urgell, Cerdanya, Rosselló, Girona, Empurdá, Perelada, Conflent y Besalú. Els reis franchs, establiren el nou Estat, regit per comtes governadors, fins a assolir la independencia al temps de Guifre el Pilós, y a esdevindre al temps de Ramón Beren-

- guer IV, el casament d'aquest comte ab Petronella d'Aragó, formant la gloriosa confederació catalana aragonesa essent els senyors en Barcelona, Comtes reis d'Aragó. La història de Catalunya, marca els següents períodes: temps primitius, invasions dels *Ligurs*, dels *Grechs*, dels *Celtes*, dels *Cartaginesos*, dels *Romans*, dels *Goths* y dels *Alarbs*; formació de comtats y constitució de la nacionalitat catalana (sigle VIII al XII); Confederació catalana aragonesa, desde 1137 fins al regnat d'En Ferrán el Catòlic; Unió personal de Catalunya ab Castella fins el regnat de En Felip V; Centralisació de Catalunya, vensuda al temps de la lluita de successió, fins als nostres dies.
- Cataplasma.** *m. Med.* Pegat que que s'usa exteriorment com a remei. Emplasto, cataplasma. || *Fig.* Persona de poca utilitat. ¡Buen cataplasma!
- Catapulta.** *f.* Màquina antiga de guerra. Catapulta.
- Catapússia.** *f. Bot.* Lletatresa.
- Jataranya.** *f. Ornit.* Au nocturna. Catarina.
- Catarata.** *f.* Tel de l'ull. Catarata. || Saltant d'aigua. Catarata. || *Met.* Núvol corregat d'aigua. Catarata. || **Tindre catarates.** *fr. Met.* Ignorancia. Tener cataratas. || **Treure les catarates.** *fr.* Fer veure clar alguna cosa. Batir las cataratas.
- Catarina.** *n. p.* Catalina. || *Ornit.* Lloro més petit, que l'usual, que té mitj cap vert. Catalina.
- Catarineta.** *n. p. dim.* Catalineta.
- Catarrich-catarroch.** *f.* Estrépit per la caiguda d'algun obgete. Terremoto.
- Catarro.** *m.* Destilació mucosa. Catarro. || Tos forta. Tos ferina.
- Catarrós.** *a. adj.* Qui pateix catarro. Catarroso.
- Catártich.** *ca. adj.* Medicament purgatiu. Catártico.
- Catastro.** *m.* Antich tribut. **Catastro.** || Cens estadístich de les finques pera repartir la contribució. Catastro.
- Catástrofe.** *f.* Dissort extraordinaria. Catástrofe.
- Catáu.** *m. Cau.* Madriguera, guarida, escondrijo. || *Fig.* Lloch ahont sol concorre el viciós. Guarida.
- Cataula.** *f.* Mecanisme pera obrir y tancar les portes. Pestillo.
- Catecisme.** *m.* Llibre ab explicació de la doctrina cristiana. Catecismo.
- Catecú.** *m.* Medicament. Cato, tierra japónica, cachunde.
- Catecúmen.** *a. m. y f.* Qui s'instrueix pera rebre el baptisme. Catecúmeno.
- Catecúmenat.** *m.* Catecumenado.
- Cátedra.** *f.* Setial que ocupen els professors al allissonar als seus deixebles. Cátedra. || Empleu y exercici del professorat. Cátedra. || Dignitat pontificia o episcopal. Cátedra. || Cadira pontifical. Cátedra. || **Cátedra de Sant Pere.** Cátedra de San Pedro. || **Cátedra del Espérit Sant.** Púlpito. || **Poguer posarne cátedra.** *fr. Met.* Poder alguno leer ó poner cátedra, ó leer de oposición.
- Catedral.** *f.* Catedral. || *adj.* Iglesia principal, ahont té la seua residència el bisbe o l'arquebisbe ab el seu capitol. Catedral. Seu.
- Catedralici.** *a. adj.* Pertanyent a la catedral. Catedralicio.
- Catedràtich.** *m.* Catedrático.
- Categoria.** *f. Log.* Predicamento, categoria. || Circunstancies que fan apreciar alguna cosa o persona. Categoría.
- Catègòricament.** *adv. m.* Categòricamente.
- Catègòrich.** *ca. adj.* Categòrico.
- Catequizar.** *v. a.* Instruir en la doctrina cristiana. Catequizar. || *Met.* Obligar a obrar malament. Catequizar.
- Catequizat.** *da. p. p.* Catequizado.
- Catequisme.** *m.* Catequismo.
- Catequista.** *m.* Catequista

Caterétich, ca. *adj. Cir.* Càustich. **Caterético.**
Caterva. *f.* Munió de gent, aplegada sense concert. **Caterva,** càfila.
Catet. *m. Geom.* Costats del triàngul. **Cateto.** || *Arquit.* Perpendicular del capitell jónich. **Cateto.** || **Catet d'incidència.** *Opt.* Raig lluminós. **Cateto de incidència.** || **Catet de reflexió.** *Opt.* Raig lluminós. **Cateto de reflexió.**
Catéter. *f. Cir.* Eina de Cirurgia. **Catéter.**
Cateteritzar. *v. a. Cir.* Sondar. **Cateterizar.**
Cateterisme. *m. Cir.* Operació de certes malalties. **Cateterismo.**
Cati. *m.* Cert aprest de la tela. **Cati.**
Cati. *Geog.* Vila del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló, part. jud. de Albocàcer.
Catifa. *f.* Alfombra. || **Catifa moresca.** *Zotra.*
Catifer. *m.* Qui fá o ven catifes. Fabricante ó venedor de alfombras.
Catifet. *m.* Habladuria.
Catifeta. *f. dim.* Alfombrilla.
Catillnaria. *f.* Discurs eloqüent, posant de relleu les malifetes d'algu. **Catillnaria.**
Catipó. *m.* Ornament del cap de les besties de càrrega. **Quitapón.**
Catiu, *a m. y f.* Cautivo. **Captiu.** || **Jugar als catius.** *fr.* Jugar á moros y cristianos. || *adj.* Lleig, dolent. Malo, feo.
Cativar. *v. a.* Cautivar.
Catllar. *Geog.* Poble de la prov. dioc. y part. jud. de Tarragona. Té estació de ferrocarril. || — Poble de la Catalunya francesa, bisb. de Perpinyá, cantó de Prades. || — Santuari a tramontana de Tragurá, prov. de Girona. || — (**Hermita del**). Enrunades al punt més enlairat de la serra, entre les valls del Fresser y de les Lloses, prop de Ripoll. || — (**Serra del**). *Orog.* Serralada al N. O. de la prov.

de Girona, entre les valls del Fresser y del Ter. || — (**Vall del**). A la vora del Ter, més amunt de Tragurá, (Girona).
Catllarás. *Orog.* A la vora de St. Romá de la Clusa.
Catòlicament. *adv. m.* Catòlicamente.
Catòlich, ca. *adj.* Universal. **Catòlico.** || De fé divina. **Catòlico.** || Qui creu el dogma cristiá. **Catòlico.** || Renóm dels reis d'Espanya. || Cosa perfecte y sana. **Catòlico.** || Pertanyent a la religió catòlica. **Catòlico.** || **Esser o no catòlich.** *fr. Met.* Estar bé, de bon humor. Estar ó no estar catòlico. || **Esser o no alguna cosa catòlica.** *fr. Met.* Esser perfect. Ser ó no ser catòlico.
Catolicisme. *m.* Creença, comunitat dels que practiquen el catolicisme. **Catolicismo.**
Catolicíssim, a. *adj. sup.* Catolicíssimo.
Catoliu. *m. Ornít.* Aucell. **Galerita.**
Catorzáu, va. *adj.* Cada una de les catorze parts en que's divideix un tot. **Catorzavo.**
Catorze. *adj.* Catorce.
Catorze cents. *Ter.* Mil cuatrocientos.
Catorze, na. *adj.* Décimo cuarto.
Catracòlica. *f.* Vestimenta ridícula, passada de moda. **Casacón.**
Catre. *m.* **Catre.** || **Catre de bagul.** **Caticofre.**
Catúfol. *m.* Arcaduz, cangilón. || **Fer catúfols.** *fr. fam.* Chochear, caducar.
Catxaçut, da. *adj.* Cachazudo.
Catxalagua. *f. Bot.* **Centaurea.**
Catxalot. *m. Zool.* Mena de balena. **Cetáceo, cachalote.**
Catzamarina. *m.* Barco de dos pals. **Cachamarina.** Buque de vela al tercio.
Catzamona. *f.* Cachete, buchete. || **La primera el rei perdona, la segona catxamona.** *fr. fam.* **Buchete.** || *Ref.* A la segunda va la vencida.
Catxapit m. Antepecho. || *Art. y of.* Peces del teler mecánich. **Antepecho.**

Catxar. *v. a.* Meter, clavar.
Catxasa. *f.* Flèuma. Cachaza. || *Met.* Qui va ab calma. Pelmazo, posma, pánfilo.
Catzet. *m.* Sello, timbre. || Punyal curt y ample. Cachete. || Cadell del cilindre. Perrillo.
Catzeta. *f.* Cachete.
Catzreter. *m.* Timbrador. || Qui acaba de matar a algún animal. Cachetero.
Catzifollar. *v. a. fam.* Engañar.
Catxo. *m.* Joch a les cartes. Cachio. || **Havém fet bon catxo.** *Expr. fam.* Buena la hicimos.
Catzola. *f.* *Vànt.* Cachola. || **Catzoles del masteler.** Cacholas del mastelero.
Catzumbo. *m.* Gachumbo, cachumbo.
Catzurrall. *m.* Lloch de catxurreres. Cadillar.
Catzurrera. *f.* *Bot.* Herba als sembrats. Cadillo.
Catzurro. *m.* Fruit de la catxurrera. Cadillo.
Catzutxa. *f.* Mena de gorra. Cachucha.
Cau. *m.* Madriguera, escondrijo, guarida. || Lloch ahont s'hi amaguen els lladres. Ladroneja. || *Met.* Punt de reunió de gent de mal viure. Madriguera, nido, conejal, conejera. || **Cau d'orella.** *m.* *Anat.* Alveario. || **A cau d'orella.** *fr.* Al oído. || **Treure del cau.** *fr. Met. fam.* Allunyar als que solen anar a algún lloch. Desanidar.
Cau (Joseph). *Biog.* Remarcable compositor de musica relligiosa. Era nadiu de Barcelona, morint jove a la meteixa ciutat al any 1812. A Santa Maria del Mar, s'hi va cantar al any 1802 una missa seua, que va ésser elogiada pels dignataris de la cort dels reis d'Espanya.
Cau (La). *Geog.* Caseriu de Tavernert (Barcelona).
Caua. *f.* *Ornit.* Au. Corneja, grajo.
Cauba. *Orog.* Montanya de la Vall d'Arán.
Caubet. *m.* *Ornit.* Caua.
Caubet (Coll de). *Orog.* Collada

de la comarca d'Olot, entre Puig Estela y Sant Miquel del Mont.
Caució. *f.* Fermança. Caución. || **Caució de indemnitat.** *For.* Caución de indemnidad. || **Caució fidejuseria.** *For.* Caución fideyusoria. || **Caució juratoria.** *For.* Caución juratoria. || **Prestar caució.** *fr.* Afianzar, caucionar.
Caucionament. *m.* Fianza.
Caucionar. *v. a.* Dar ó prestar caució ó fianza.
Cauda. *m.* Róssech de l'antiga capa consistorial de les dignitats eclesiástiques. Cauda.
Caudació. *f.* *Patol.* Anormalitat del clitoris. Caudación.
Caudal. *m.* Cabal. Caudal. || *adj.* De cauda. Caudal. || Abundor. Caudal.
Caudalós, a. *adj.* Caudaloso.
Caudalósament. *adv. m.* Abundor. Caudalosamente.
Caudalósissim, a. *adj. sup.* Caudalósísimo.
Caudat, da. *adj.* Allargat, prolongat. Caudado.
Caudatari. *m.* Eclesiástich que sosté el róssech de la capa consistorial als prelats. Caudatorio.
Caudàtil, a. *adj.* Que forma qua o róssech. Caudátil.
Caudiés. *Geog.* Poble de la Catalunya francesa, bisb. de Perpinyá, cantó de Montlluís. || — (**Riera de**). *Hidrog.* Riera que neix al coll de Doradó y desaiqua a la de Cabils al Conflent.
Caudimá. *m.* Nom que's dona a les mones, quina qua els hi serveix de mã. Caudimano.
Caula. *f.* *Ter.* Cucala.
Caulé. *m.* *Arquit.* Ullet a les fulles del capitell corintí. Caulé.
Caulés de Vidreres. *Geog.* Caseriu de Vidreres (Girona).
Caure. *v. n.* Caer. || Situació de una cosa com: la *Cerdanya cau al Nord de Catalunya*. Caer. || Cometre alguna falta. Incurrir, caer. || Pagues, plassos. Vencer,

cumplir. || Perdre, aterrar-se. **Caer**. Tocar o eixir alguna sort. **Caer**. || Celebració d'alguna festivitat. **Caer**. || Menjar, beure. **Caer**. || Ploure, nevar. **Caer**. || Acavarse alguna cosa. **Caer**. || **Caure a sotavent**. *v. a. Naut.* **Abatir**. || **Caure al ull**. *mod. adv.* Agradar. Henchir ó llenar el ojo, dar en ojos. || **Caure bé o mal alguna cosa ab altre**. *fr. Met.* **Caer bien ó mal una cosa con otra**. || **Caure de madur**. *fr. Met.* **Caerse de maduro**. || **Caure de l'escambell o de la banca**. *Mod.* Ser gesbancado. || **Caure d'esquena**. *Fr. fam.* Dar de espaldas. || **Caure de morros**. *Fr.* **Caer ó dar de bruces**. || **Caure de potes com els gats**. *Fr.* **Caer de pies**. || **Caure en basca o venir en basca**. *Fr.* Perder el sentido. || **Caure les ales del cor**. *Fr.* Descorazonarse. || **Cáurehi**. *fr. Met. fam.* Advertir alguna cosa. **Caer en la cuenta**. || **Cáurehi de plá**. *Fr. fam.* Dejarse llevar de la buena fe, acceder de buena fe. || **Deixar caure**. *Fr.* Dejar caer, hacer caediza alguna cosa de la mano. || **Deixar caure alguna especie en la conversa**. *fr. Met. fam.* Dejarse caer algo en la conversación. || **Deixarse caure a alguna banda**. *fr. Met. fam.* Cargar á ó sobre alguna parte. || **Estar per caure les hores**. *fr.* Van á dar horas. || **Er caure**. *fr.* Derribar. || **No caure a terra**. (Alguna idea). No echarlo en saco roto. || **No totes les olives cauen a la borraça**. *Ref.* No todas las olivas caen en el saco. || **Qui no ha caigut está per caure**. Quien tiene hijo varón, no diga á otro ladrón. || **Si cau o no cau**. *Expr. fam.* Si cae ó no cae, estar una cosa en tanganillas.

Causa. *f.* **Causa**. || *For.* Plet. Pleito, causa. || Procés criminal. **Causa**. || Dret d'alguna cosa. Motivo, derecho. || Pretext. Pretexto, causa, color, título. || **Causa adequada**. *Fil.* **Causa adecuada**. ||

Causa ben fundada en dret. *For.* **Causa fundada en derecho**. || **Causa civil**. *For.* **Causa civil**. || **Causa oriminal**. *For.* **Causa criminal**. || **Causa de apelació**. *For.* **Causa de apelación**. || **Causa eficient**. *Fil.* **Causa efectoriz**. || **Causa equivocca**. *Fil.* **Causa equivocca ó comitante**. || **Causa exemplar**. *Fil.* **Modelo, causa ejemplar**. || **Causa final**. *Fil.* **Causa final**. || **Causa física**. *Fil.* **Causa física**. || **Causa formal**. *Fil.* **Causa formal**. || **Causa impulsiva**. *Fil.* **Causa impulsiva ó motiva**. || **Causa inadeguada**. *Fil.* **Causa inadecuada**. || **Causa instrumental**. *Fil.* **Causa instrumental**. || **Causa lucrativa**. *For.* **Causa lucrativa**. || **Causa lliure**. *Fil.* **Causa libre**. || **Causa llunyana**. *Fil.* **Causa remota**. || **Causa mal fundada**. *For.* **Causa dudosa**. || **Causa material**. *Fil.* **Causa material**. || **Causa moral**. *Fil.* **Causa moral**. || **Causa necessaria**. *Fil.* **Causa necesaria**. || **Causa ocasional**. *Fil.* **Causa ocasional**. || **Causa onerosa**. **Causa lucrativa**. || **Causa particular**. **Causa singular**. || **Causa per accidents**. **Causa accidental**. || **Causa per se**. **Causa fundada**. || **Causa pia**. || **Memoria, obra pia**. || **Causa primera**. *Fil.* **Causa primera**. || **Causa principal**. *Fil.* **Causa principal**. || **Causa próxima**. *Fil.* **Causa próxima**. || **Causa pública o comuna**. **Causa pública ó común**. || **Causa segona**. *Fil.* **Causa segunda**. || **Causa unívoca**. *Fil.* **Causa unívoca**. || **Ab causa o ab justa causa**. *m. adv.* **Ab raó**. **Con razón**. || **Acriminar la causa**. *fr. For.* **Agravar, Acriminar la causa**. || **Conèixer d'una causa**. *fr. For.* **Conocer de una causa ó pleito**. || **Decaure en la causa**. *For.* **Perder la causa**. || **Defendre algú la seua causa**. *fr.* **Defender uno su causa**. || **Donar per conelosa una causa**. *fr.* **Dar por conclusa la causa**. || **Formar causa a algú**. *fr. For.*

- Hacer ó formar causa á alguen. ||
Per causa, *m. adv.* Por causa. ||
Per causa d'algu, *m. adv.* Por culpa ó causa de alguno. || **¿Per quina causa?** ¿Por qué? || **Portar o menar una causa**, *fr.* For. Defender una causa.
Causador, *a. m. y f.* Causante.
Causafinalista, *m. Fil.* Causafinalista.
Causal, *f.* Impuls. **Causal**. || *adj.* Gram. Causal.
Causalitat, *f.* Causalidad.
Causant, *p. p.* Causador.
Causar, *v. a.* Causar.
Causat, *da. p. p.* Causado. || *m. Fil.* Efecte. Causado
Causatiu, *va. adj.* Causativo.
Causeta, *f. dim. Fam.* Pleitencillo, ocasioncilla, ocasioncita.
Causidich, *ca. adj.* For. Relatiu a causes y tramitació de les meteixes. **Causídico**. || Procurador de les parts. **Causídico**.
Caussada, *f.* Calzada.
Cáustich, *ca. adj. Med.* Corrosiu. **Cáustico**. || *Met.* Satírich. **Cáustico**, satírico. || Raig de llum, reflexe o refracte. **Cáustico**, ustorio.
Cautament, *adv. m.* Cautelosamente.
Caute, *a. adj.* Qui obra ab precaució. **Cauto**.
Cautela, *f.* Precaució. **Cautela**. || **Absoldre ab cautela**. *fr.* Absolver á cautela.
Cautelar, *v. a.* Previndre. **Cautelar**. || *v. r.* Cautelarse, precaverse.
Cautelat, *da. p. p.* Cautelado.
Cautelós, *a. adj.* Cauteloso. || Prudent. **Cauteloso**.
Cautelosament, *adv. m.* Cautelosamente. || Ab reserva **Cautelosamente**.
Cautelosíssim, *a. adj. sup.* Cautelosísim.
Cautelosíssimament, *adv. m. sup.* Cautelosísimamente.
Cauteri, *m.* Cauterio, botón de fuego. || Acció de cauterificar. **Cauterio**, cauterizació. || Medicament cáustich. **Cauterio**. || *Met.* Lo que corretgeix algún mal moral o defecte. **Cauterio**. ||
- Cauteri actual**. Cauterio actual. || **Cauteri potencial**. Cauterio potencial.
Cauterificació, *f.* Cauterio.
Cauterificador, *a. m. y f.* Cauterizador, cauterizante.
Cauterificar, *v. a.* Cauterizar, dar botón. || *Met.* Corretgir ab ferresa. **Cauterizar**.
Cauti, *m.* Eina pera soldar ab estany. **Cautin**.
Cautiu, *va. m. y f.* Cautivo.
Cautivar, *v. a.* Cautivar.
Cautxuch, *m.* Cauchuc, caucho. || **Cautxuch mineral**. Mena de betúm. **Cauchuc mineral**. || **Cautxuch volcànicat**. El qu'está combinat ab sofre. **Cauchuc volcànicado**.
Cauvó (Puig), *Orog.* A la serra dels Canals, prov. de Lleida.
Cauxigada, *f. Ter.* Pisotón.
Cava, *f. Anat.* Vena qu'entra a la cavitat de derrera del cor.
Cava. || *Ter.* **Avench**.
Cavá, *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bish. y part. jud. de la Seu d'Urgell.
Cávach, *m.* Azadón de pala.
Cavada, *f.* Acció de cavar. **Cava**, **cavadura**. || *Naut.* Vuits que deixen les onades. **Cavada**.
Cavadiç, *ça. adj.* Cavadizo.
Cavador, *a. m. y f.* Qui cava. **Cavador**.
Cavafems, *m. Ter.* Grapes.
Cavalcada, *f.* Cabalgata, cabalgada. || Cos de cavalls. **Carrera**. || Tribut o dret senyorial. **Derecho de cabalgata**.
Cavalcador, *a. m. y f.* Cavalgador. || **Cavalcador de cetreria**. **Montero de cetreria**.
Cavalcadura, *f.* Cabalgadura. || Bestia de bast. **Caballeria**. || **Dolenta cavalcadura**. *Loc. met. fam.* Mala cuca, mala pécora.
Cavalear, *v. n.* Cabalgar, montar á caballo. || *Fig.* Esser ampla una peça de roba. **Venir holgado**.
Cavalcat, *da. p. p.* Cavalgado.
Cavall, *m. Zool.* Caballo. || *Art. y of.* El de fusta ahont treballen fusters y serradors. **Borrico**, **burro**. || Al joch d'escachs. **Caballo**.

|| Al joch de cartes. Caballo. || Bastó o canya ab que juguen els nois. Caballo, caballito. || El de bastos al joch del truch. Perico. || *Med.* Posterma al angnal que prové del mal gálích. Caballo. || Banch ab taulons, usat pels mestres de cases, en lloch de bastida. Caballo. || Soldat de cavall. Caballo. || A la tipografia, lletres desarreglades pel cop de frasqueta a la forma. Caballo. || Cavall de la pota dreta y la ma esquerra blanques. Caballo trastrabado. || Cavall de pel blanch, gris, daurat y fosch. Reano, rodado. || Blanch de les quatre potes. Cuadrablo. || De pels blanchs a la qua. Rubicano. || Cavall aficionat a les mules. Mulero. || El que montaven les dames als actes públichs. Palafren. || Cavall armat. Caballo armado. || Cavall alforrat. Cubert ab guarniments de couro. Caballo horro. || Cavall encubertat. Caballo encubertado. || Cavall guarnit. Caballo guarnecido. || Cavall capó. Caballo capón. || Cavall de bona barra. *Met. fam.* Caballo de buena boca. || Cavall de càrrega. Caballo de carga, albardón. || Cavall de carreta. Caballo de tiro. || Cavall de cotxo. Caballo de coche. || Cavall de fusta. *Expr. Met. fam.* Embarcació. Caballo de palo. || — Poltre del torment. Caballo de palo. || Cavall de guerra. Caballo de guerra. || Cavall de llitera. Caballo de litera. || Cavall de lloguer. Caballo de alquiler. || Cavall de mala mort. Gurrufero. || Cavall de montar. Caballo de montar. || Cavall de posta. Caballo de posta. || Cavall de regalo. Caballo de regalo, de mano, de alda, de ostentación. || Cavall de remuda. Caballo de remuda. || Cavall de valor. Caballo castizo. || Cavall de vapor. Unitat que serveix de mida pera calcular la força de vapor. Caba-

llo de fuerza. || Cavall embufegat. Caballo asmático. || Cavall foguejat. Caballo fogueado. || Cavall guarnit. Caballo montado. || Cavall lleuger. Caballo ligero. || Cavall mari. Anóbi. Caballo marino, de agua de mar, hipocampo. || Cavall reguitnador. Caballo falso. || Cavall de serp. *Entom.* Caballito del diablo. || Cavall trotador. Caballo trotón. || A cavall donat, noli miris el dentat. *Ref.* A caballo presentado ó regalado, no hay que mirarle el diente; de lo ajeno, lo que quisiere su dueño. || A mata cavall. *m. adv.* Atropelladamente. A mata caballo. || A unglia de cavall. *fr.* A tot córrer. A una de caballo. || Alçarse de mans el cavall. *fr.* Suspenderse el caballo. || Anar a cavall. *fr.* Ir, andar á caballo. Cama ençá, cama enllá. A caballo, á horcajadas, á horcadillas, á escarramanchones. Com les dones. A mujeriegas, á ascutadillas. Ajegut. Atasajado. || Anar el cavall a pas obert. Andar oscuro el caballo. || Anar com un cavall desenfrenat. *fr.* Correr sin freno. || Anar a cavall del de Sant Francesch. *Loc. Met. fam.* Anar a peu. Ir en el coche de San Francisco, ó de Don Juan Zapata, ó con la cruz de los calzones. || Cubrir el cavall a l'euga. *fr.* Acaballar. || Cubrirse el cavall. *fr.* Taparse el caballo. || Empinarsen el cavall. *fr.* Enarbolarse, encabritarse. || Ensenyar un cavall. *fr.* Enseñstrarlo. Trabajar un caballo. || Esser cavall de dues selles. *Expr.* Ser bueno lo mismo para un fregado que para un barrido. || Estar entre les potes de un cavall. *fr. Met. fam.* Abatut, despreciat. Estar á los pies de los caballos. || Fer anar el cavall a tot córrer. *fr.* Escapar el caballo. || Ferli fer anques al cavall. *fr.* Derribar el caballo. ó derribar las caderas al caballo. || Girar el cavall. Troçar

- el caballo. || **Menar o governar** el cavall. Llevar el caballo. || **Picar un cavall.** *fr.* Picar. || **Portar bé'l cap el cavall.** *fr.* Entrenar bien el caballo. || **Proveir de cavalls.** *fr.* Encaballar. || **Pujar a cavall.** Montar a caballo. || *Met.* Ensillar, domar, hollar. || **Tir de quatre cavalls.** Cuádriga. || **Tot bon cavall ensopega.** *Loc.* El más diestro la yerra. || **Treure bé'l cavall.** *fr.* Sacar bien el caballo, ó sacar el caballo limpio.
- Cavall Mort (Coll de).** *Orog.* Collada del Conflent, abans de Fontfreda.
- Cavalla.** *f.* *Ictiol.* Peix. Caballa.
- Cavallada.** *f.* Munió de cavalls. Conjunto de caballos.
- Cavallal.** *adj.* Cavallar. Caballar.
- Cavallar.** *adj.* Relatiu al cavall. Caballar, caballano.
- Cavallás.** *m. aum.* Caballón.
- Cavaller.** *m.* Caballero. || Qui va a cavall jnete, caballero. || **Cavaller aventurer.** Caballero andante, aventurero. || **Cavaller de bragueta.** *Ant.* Qui de llegitim matrimoni havia tingut seguits set fills mascles. Hidalgo de bragueta. || **Cavaller de picorea.** *m.* Soldat de cavallería. Algarero. || **Cavaller selvatge.** *Ant.* Justador d'ofici. Caballero salvaje. || **Cavallers,** cadascún ab ses mullers. *Ref.* Cada asno con su tamaño; cada oveja con su pareja. || **Cavallers de Janet.** Els que montaven certs cavalls. Caballeros de jineta. || **Armar cavaller.** Cenyr l'espasa ab certes cerimonies. Armarle a uno caballero. || Admetre a algú en una ordre de cavallería. Ser armado caballero.
- Cavallera.** *Geog.* Caseriu del terme de Freixanet a la comarca de Camprodón. || — (Torra). *Orog.* Turonet que domina la vall del Ter desde Sant Pau a Tragurá.
- Cavallerás.** *m. aum.* Caballerote.
- Cavallerejar.** *v. n.* Caballerear, portarse como un caballero.
- Cavalleresch, ca.** *adj.* Propi del cavaller. Caballeresco.
- Cavalleret.** *m. dim.* Caballerito. || Jove presumit. Caballerete, caballerito.
- Cavalleria.** *f.* Bestia pera montar. Caballería. || Tropa montada. Caballería. || Institució o ordre dels cavallers. Caballería. || Equitació. Caballería. || Privilegi de cavaller. Caballería. || Condicions apropiades al cavaller. Caballería. || **Cavalleria d'honor.** *Ant.* Caballería de honor. || **Cavalleria de mainada.** *fr. Ant.* Caballería de meznada. || **El dia de la cavalleria de algú.** *fr. Ant.* El día en que fué armado caballero. || **Llevar cavalleria d'algú.** *Loc. Ant.* Aventatarlo. Aventajar en cavallería. || **Pendre cavalleria d'algú.** *Ant.* Recibir la orden de caballería.
- Cavalleria (Pere).** *Biog.* Teólech tarragoní de les derrerries del sigle xvi, que va publicar a Venecia al any 1592, una obra contra els jueus y el alarbs.
- Cavalleriç.** *m.* Dignitat de funcionari a la cort dels reis. Caballerizo. N'hi han de diverses condicions, **del camp, major, primer,** etz.
- Cavalleriça.** *f.* Estable, lloch pera les cavalleríes. Caballeriza.
- Cavallerot.** *m. aum.* Cavaller tosch. Caballerote.
- Cavallet.** *m. dim.* Caballito, caballejo. || Bastidor pera posarhi quadres, etz. Caballete. || A la premsa d'estampar. Caballete. || Aixugador de la llana. Caballete. || Ferros de la llar, pera aguantar la llenya. Morillos. || Permodol dels prestatges. Palomilla. || Crestallera al cim de les parets. Albardilla. || Armadures dels telers. Caballete, borrico. || Aparell de fusta pera sostenre alguna cosa. Caballete.
- Cavalló.** *m.* Llom entre solch y

- solch de la terra. **Cabellón**, albardilla, camellón.
- Cavallona**, *f.* Peça del joch de escach. **Ballona**.
- Cavallot**, *m.* Mal cavall. **Caballo malo**.
- Cavalls**, *m.* *Arquit.* Armadura.
- Cavanillas (Joseph)**, *Biog.* Musich compositor, tingut com el primer organer de la seua época. Va morir al any 1725 y era organer de la catedral a la Seu d'Urgell.
- Cavar**, *v. a.* **Cavar**. || Fer un clot a la terra. **Cavar**. || Traure la terra a les mines d'or. **Escopetar**. || *Nàut.* Buidar els taulons pera ajustar en una banda convexa. **Acotar**. || *Met.* Reflexionar. **Cavar**. || Destruir la carn alguna malaltia. **Cavar**, **socavar**. || **Cavar fondo** o **endins**. *fr.* Profundizar, ahondar.
- Cavat**, *da. p. p.* **Cavado**.
- Cavatina**, *f.* *Mus.* Peça de cant. **Cavatina**.
- Càvech**, *m.* Aixada petita. **Azadón**, **escardillo**, **azadoncillo**.
- Caverna**, *f.* **Avench** **Cavitat** a la terra o a les roques. **Caverna**, **casa de gitanos**. || *Med.* Buidor de les nafres. **Caverna**. || Vivenda del home als temps prehistòrics del període neolítich, a les vessants de les montanyes o be als cingles de les costes. **Bauma**, **Caverna**.
- Caverneta**, *f.* *dim.* **Cavernita**.
- Cavernós**, *a. adj.* Que té moltes cavernes. **Cavernoso**. || *Med.* Forats a les nafres. **Cavernoso**.
- Cavernositat**, *f.* **Cavernosidad**.
- Cavet**, *m.* *Arquit.* **Caveto**.
- Cavia**, *f.* Cap de la roda al carro. **Botón**.
- Caviar**, *m.* Menja salada d'esturió. **Caviar**.
- Càvich**, *m.* **Càvech**.
- Cavilació**, *f.* **Cavilación**. || **Reparo**. **Quisquilla**, **sofisma**.
- Cavilacioneta**, *f.* *dim.* **Cavilacioncilla**, **cavilacioncita**.
- Cavilador**, *a. m. y f.* **Cavilós**.
- Cavilar**, *v. a.* **Cavilar**.
- Cavilós**, *a. adj.* **Caviloso**.
- Cavilosament**, *adv. m.* **Cavilosamente**.
- Cavilositat**, *f.* **Cavilació**.
- Cavitat**, *f.* **Espai buit**. **Cavidad**.
- Caxal (Antoni)**, *Biog.* Doctor en drets y teologia, catedràtic de les Universitats de Lleida y d'Osca, embaixador d'En Alfons IV al concili de Constança, y General de l'ordre mercenaria. Era home significat y de profón saber. Nadiu de Tarragona, va morir a Constança al any 1417.
- Caxanes (Bernat)**, *Biog.* Remarcable metge, y autor d'alguns treballs contraris al abús de les sangries, en son temps tan posades en obra. Era nadiu de Barcelona, y vivia a les derrerries del segle XVI.
- Cayença**, *f.* **Dejades**, **decalmient**.
- Cayent**, *m.* **Aire**, **aspecto**, **traza**. || Accent al parlar. **Deje**. || Moviment al caminar. **Andares**. || *p. a. del verb.* **Caura**, **Cayendó**.
- Cayguda**, *f.* **Acció de caure**. **Caída**. || Llargada d'una tela que penji. **Caída**. || **Acció dolenta**, **culpa**. **Caída**. || **Anar de caiguda**, *fr. Met. fam.* **Desmerecer**, **andar con estrechez**.
- Caymó y Bascós (Pere)**, *Biog.* Polítich de renóm al Empurdà, a mitjans del segle XIX. Era nadiu de Sant Feliu de Guixols (1819) y va pendre part activa al moviment revolucionari de 1868. Republicà federal, va ésser el capitost del alçament de La Bisbal (1869). Era arcalde de Sant Feliu de Guixols, y va ésser diputat a les Corts Constituyentes de 1869.
- Cayrat**, *m.* *Arquit.* **Cuadril**. || Vigues ixentes del cavallet a la teulada. **Asnas**. || **Llata**, **cayró**. **Azulejo**.
- Cayre**, *m.* **Esquina**. || **En cayre**, *m. adv.* **En cuadro**.
- Cayrejar**, *v. a.* **Encuadrar**.
- Cayrell**, *m.* **Perruca**, **Cairel**. || *Nàut.* **Cairel**. || **Sageta de fusta cremada y quadrada**, **Cuadrillo**.

Cayreta. *f. Ter.* Almorta.
Cayró. *m.* Baldosa.
Cayrut, da. *adj.* Agudo.
Cazurro (Andreu). *Biog.* Actor català dels primers temps del nostre teatre, que al any 1869, va assolir èxit delirant al estrenar *Les eures del mas*. Va seguir treballant alguns anys com a primer actor barba, retirantse després de l'escena. Va morir al any 1896. || — (**Manel**). Actor català, que ab discreció va representar a Romea a la temporada de 1868-69. Era fill de l'anterior.
Ceat. *m.* *Quim.* Sal. Ceato.
Ceba. *f. Bot.* Cebolla. || **Ceba marina.** *Bot.* Planta selvatge. Escila, albarrana, cebolla. || **Ceba sicotri.** Aloés, sucotrino, acíbar. || **Endursen les cebes.** *fr. Ter.* Llegar a misas dichas. || **Cebes.** Joch de nois. Arrancate cepa, arrancate nabo. || **Fer menjar o rosegar cebes.** *fr. Met. fam.* Hacer morder el ajo. || **No hi ha cap ceba, que'm fassi coure els ulls.** *fr. fam.* Nada hay que me llame la atención. || **Qui correua o ven cebes.** Cebollero.
Ceba (Bernat). *Biog.* Jurisconsult del segle XIV, comentador dels *Usatges*.
Cebaça. *f. aum.* Cebollón
Cebaci, a. *adj. Bot.* Que fa fetor d'all o de ceba; de forma semblanta a la ceba. Cebáceo.
Cebada. *f.* Cebollada.
Ceballons. *m.* Cuchs de la carn. Cresa.
Ceballut. *adj.* Gros, maniós. Gordo, caviloso.
Cebar. *m.* Cebollar.
Ceber. *m.* **Cebar.** Acíbar. || **Ceber de cavall.** Acíbar caballudo. || **Ceber hepátich.** Acíbar hepático.
Cebeta. *f. dim.* Cebolleta.
Cebolli. *m.* Cebollino.
Cebollut, da. *adj.* Plantes de cebeça. Cebolludo.
Cebra. *f. Zool.* Quadrúpet. Cebra.
Cebriá. *n. p.* Cipriano, Cebrián, Cebriano.

Ceca. *f.* Temple maometá. Ceca. || Casa de moneda. Ceca. || **Anar de Ceca en Meca.** *fr. Met. fam.* Pasejar sense ocupació. **Andar de Ceca en Meca.** || **Haver corregut la Ceca, la Meca, y la Vall d'Andorra.** *fr. Met. fam.* Expert, astut. Ser muy corrido.
Cecader. *m.* Ferro dels carruatges, pera ferlo recular. Cejadero.
Cecal. *f. Anat.* Una de les venes. Cecal.
Cecé. *Biog.* Canonge del segle XIII nadiu de Tarragona, y autor del manuscrit *Memoria urbis tarraconensis*, esmentat per En Pons de Icart.
Cecerita. *f. Min.* Silicat de ceri. Cerita.
Cech, ga. *adj.* Ciego. || *f.* Arruga a la pell, a la roba, o al paper. Llego, doble, pliego, rugoso.
Cecilia. *n. p.* Cecilia. || **Cila, cleta.**
Cecrifal. *m.* Ventresca dels animals remugadors. Cecrifalo. || *Ant.* Ret grech. Cecrifalo
Cecoma (Jaume). *Biog.* Notari primer del rei En Pere III, autor de treballs històrics y literaris. Vivía pels anys de 1367.
Cedàç. *m.* Cedazo, tamiz. || El que serveix pera passar perles, pedres fines, etc. Quitatera. || **Passar pel cedàç.** Cerner. || *Met.* Encaminar la conciencia de alguno. || **Véurehi per una tela de cedàç.** *fr. fam.* Ver ó adivinar por tela de cedazo.
Cedaçaire. *m.* Ofici. Cedacero.
Cedaceig. *m.* Chisme.
Cedacejar. *v. a.* Enredar, embolicar. Chismear.
Cedacer. *m.* Cedaçaire. || *Met.* Chismoso.
Cedaceria. *f.* Chisme, hablillas. || Botiga pera vendre els cedacos. Cedaceria.
Cedacet. *m. dim.* Cedacillo, cedacito, cedazuelo.
Cedaró. *m. Astron.* Estrella de Casiop. Cedarón.

- Cedible.** *adj.* For. **Cesible.**
- Cedir.** *v. a.* **Ceder.** || Minvar la força d'alguna cosa. Menguar, **ceder**, **bajar.** || Afuixar algun negoci. **Cejar.** || **Fer cedir.** *fr.* Blandear, doblar.
- Cedó** (**Francesch**). *Biog.* Relligiós y escriptor. La seua significació no era pas d'atitllat a les lletres, segons En Torres Amat, sino deguda a les seues iniciatives religioses, donchs va ésser molt donat a funcions d'aquell ordre, havent fundat algunes de les professions de Setmana Santa a Barcelona. Va morir al any 1671.
- Cedó.** *Geog.* Caseriu de Torrefeta (Lleida).
- Cedral.** *m.* Lloch rublert de cedres. **Cedral.**
- Cedre.** *m.* Arbre. **Cedro.**
- Cedrelat.** *m.* Bot. Arbre. **Cedrelato.**
- Cedrelleó.** *m.* Farm. Oli de cedre. **Cedreleón.**
- Cedri,** *na.* *adj.* Pertanyent al cedre. **Cedrino.**
- Cedria.** *f.* Such gomós del cedre. **Cedria.**
- Cedrit.** *m.* Bot. Fruit del cedre. **Cédride.** || *Form.* Vi de reina de cedre. **Cedrito.**
- Cédula.** *f.* Paper d'obligació, document d'identitat. **Cédula.** || **Cédula de preeminença.** **Cédula de preeminencia.** || **Cédula introductoria.** For. Libelo introductorio. || **Cédula personal.** **Cédula personal.** || **Cédula reial.** Despatx subscrit pel rei. **Cédula real.** || **Dret de cédula.** **Cedulaje.** || **Plet de cédula.** Pleito de cédula.
- Cedulaça.** *aum de Cédula.* **Cedulaza.**
- Cedulari.** *m.* Aplech de disposicions reials. **Cedulario.**
- Ceduleta.** *f.* *dim.* **Cedulita.**
- Ceduló.** *m.* For. Edicte. **Cedulón.**
- Cefalagra.** *f.* Afecció gotosa al cap. **Cefalagra.**
- Cefalalgia.** *f.* Med. **Cefalalgia.**
- Cefalari,** *a.* *adj.* Nódols de roca granullosa. **Cefalario.**
- Cefalaria.** *f.* Bot. Planta. **Cefalaria.**
- Cefalástich,** *ca.* *adj.* Med. Remei contra el mal de cap. **Cefalástico.**
- Cefalat,** *da.* *adj.* Molusques ab cap. **Cefalado.**
- Cefálea.** *f.* Jaqueca.
- Cefálica.** *f.* Anat. Vena del braç. **Cefálica.**
- Cefálich,** *ca.* *adj.* Pertanyent al cap. **Cefálico.**
- Cefalograma.** *m.* Hist. nat. Diafragma que divideix el cap dels insectes. **Cefalograma.**
- Cefaloidich,** *ca.* *adj.* Bot. Que té forma de cap. **Cefalóideo.**
- Cefalomátom.** *m.* Ter. Tumor sanguinós al cap de les criatures acavades de néixer. **Cefalomátomo.**
- Cefalometria.** *f.* Cir. Art de partejar. **Cefalometria.**
- Cefalopagia.** *f.* Anat. Reunió de dos animals per la banda del cap. **Cefalopagia.**
- Cefalópter,** *a.* *adj.* Ornit. Que té un monyo de ploma al cap. **Cefalóptero.** || *Ictiol.* Peix anomenat *Massena.* **Cefalóptero.**
- Cefalòxia.** *f.* Med. Inclivació viciosa del cap. **Cefalòxia.**
- Cefallós,** *a.* *adj.* Ter. **Ceceoso.**
- Ceferi.** *n. p.* **Ceferino.**
- Ceferina.** *n. p.* **Ceferina.**
- Cefeu.** *f.* Constelació. **Cefeo.**
- Cega.** *f.* Tall, caire o cingul. **Sangrado.**
- Cegador,** *a.* *m. y f.* **Cegador.** || *adj.* Lo que fa perdre la vista. **Cegador.**
- Cegallós,** *a.* *adj.* Ulls plorosos, envermellits. **Cegajoso, cegatoso.**
- Cegament.** *adv. m.* A cegues. A ciegas. || *Met.* Ab temeritat. **Cegamente.** || Decaiment, feblesa. **Decaimiento.** || **Cegament de cames.** No poder andar.
- Cegar.** *v. a. y n.* **Cegar.** || Enfosquir l'enteniment, o la raó. **Cegar.**
- Cegarse.** *v. r.* Tornarse cego. **Cegarse.** || *Fig.* Despreciar les raons convincents. **Cegarse.**

Cegat, da. p. p. Cegado.
Cego, a. adj. Ciego. || Posseït de alguna passió. **Ciego.** || **Anar a cegues.** *fr. fam.* Andar ciegamente. || **A la terra dels cegos, qui no té més qu'un ull és rei.** *Loc. Met.* En la tierra de los ciegos, el tuerto es rey. || **Esser cego.** *fr. Met.* Ser ciego, tener cataratas. || **Molt cego és, qui no hi veu per una tela de cedaç.** *Ref.* Harto ciego és el que no vé por tela de cedazo. || **Qualsevol cego ho veu.** *Loc. fam.* Eso lo verá un ciego. || **Somnia-va el cego que hi veia y somnia-va lo que creia.** *fr. Met.* Soñaba el ciego que veía, y soñaba lo que quería. **Cech.**
Ceguejar. v. n. Ceguear.
Ceguejat, da. p. p. Cegueado.
Ceguera. f. Ceguera, ceguedad. || Mania o fal-lera per alguna cosa. **Mania, tema.**
Ceguet, a. m. y f. dim. Ciegucito.
Ceguetat. f. Ceguedad. || Passió. **Ceguedad, alucinación, alucinamiento.**
Ceguinyola. f. Mar. Ferro del timó. Ceguñuela.
Ceguta. f. Bot. Cicuta.
Ceitó. m. Ictiol. Peix. Haleche, boquerón. || **Ceitó salat. Anchoa, anchova.**
Cejju. m. Astron. Cejju.
Cel. m. Cielo. || **Clima, atmósfera. Cielo.** || **Gloria celestial. Cielo.** || **Sostre, coberta. Cielo.** || **Ormeig de pescar. Cielo, aparejo de pescar.** || **Cel rogent a la vespra-da, la pluja se n'es anada.** *Ref.* Arreboles de la noche, á la mañana son soles. || **Cel rogent al demati, la pluja ja és aquí.** *Ref.* Arreboles de la mañana, á la noche son agua. || **Cel rogent, pluja o vent.** *Ref.* Aurora rubia, ó viento ó lluvia. || **Agafar el cel ab les dents.** *fr. Met.* Tomar el cielo con las manos. || **Anarsen o pujarsen al cel.** *fr. Met.* Salvarse. Ir, volar al cielo. || **Perdre el cabal. Irse como la sal en el agua.** || *Met.* Eixir mal parat d'un negoci. **Caer de**

cabeza. || **Baixat o vingut del cel.** *fr.* Bajado, venido del cielo. || **Escupir al cel.** *fr. Met.* Escupir al cielo. || **Esser al cel.** *Met. fam.* Estar en la gloria. || **Guanyar el cel.** *fr. Met.* Ganar, comprar, conquistar el cielo. || **Mudar de cel.** *fr.* Cambiar de clima. || **Pensarse tocar el cel ab el dit.** *fr.* Engreïdo como un gallo de cortijo; pensarse tocar el cielo con el dedo. || **Qui al cel escupa a la cara li cau.** *Ref.* Quien al cielo escupe, en la cara le cae. || **Semblar un cel.** *fr.* Estar hecho un cielo || **Sil cel cau, a tots ens atraparà a sota.** *Fam.* ¿Y si cae el cielo y nos coje debajo? Si el cielo cayera, se cogieran muchas cogujadas. || **Vindre o baixar del cel.** *fr.* Venir ó bajar del cielo. || **Vesten al cel.** *Loc. fam.* Véte al cielo, al rollo, á pasear. || **Veure el cel obert.** *fr.* Ver el cielo abierto ó los cielos abiertos. || **Veure el cel per un forat, o pel forat de l'aiguera.** *fr. fam.* Ver el cielo por un embudo. || **Voler pujar al cel, a despit dels sants.** *fr.* Quiere mi padre Muñoz lo que no quiere Dios. || **Volguer un impossible. Querer subir al cielo sin alas ó sin escalera, ó dar una puñada en el cielo.** || **Cel-obert. m. Patio interior, ojo de patio.**
Celada. f. Ant. Emboscada, amagatall. || **Armadura. Casco, celada.**
Celadament. adv. m. Amagadament. Ocultamente.
Celador. m. Encarregat de fer cumplir els estatuts y les ordenances. Celador. || Qui fa servir silenci a les aules. **Celador.** || **Policia. Celador.** || **Al temple. Silenciero, celador.**
Celar. v. a. Amagar. Celar, encubrir, ocultar. || Fer observar les lleis. **Celar.** || Observar les accions del contrari. **Celar.**
Celatge. m. Celaje.
Celatges. m. Nuvolada rogenca. Celajes.

- Celda**, *f.* Celda.
- Celdeta**, *f. dim.* Celdilla, celdita. || *Bot.* Buit de les llevors a les capsos. Celdilla.
- Celdoni**, *n. p.* Celedonio.
- Celebandicus promontorium**. *Geog. Ant.* Nom de Palafrugell, prov. de Girona, en temps dels romans.
- Celebèrrim**, *a. adj. sup.* Celebèrrimo.
- Celebració**, *f.* Celebración, aclamación.
- Celebradíssim**, *a. adj. sup.* Celebradísimo.
- Celebrador**, *a. m. y f.* Celebrador.
- Celebrant**, *p. a.* Celebrante. || *m.* El sacerdot que celebra la missa. Celebrante.
- Celebrar**, *v. a.* Aplaudir, celebrar, encarecer. || Estatuir un contracte. Celebrar. || Dir la missa. Celebrar, decir la misa. || Celebrar contracte matrimonial. *Loc.* Celebrar capítulos matrimoniales.
- Celebrat**, *da. p. p.* Celebrado.
- Célebre**, *adj.* Célebre. || Famós, festiu, xistós. Célebre.
- Célebrement**, *adv. m.* Célebrement.
- Celebritat**, *f.* Celebridad. || Solemnitat. Aparato, pompa, solemnidad.
- Celless (Francesch)**. *Biog.* Jurisperit del segle xv. Vivia a Barcelona, y va esmenar les famosos lleis comercials de Catalunya, que al any 1494, van ésser estampades ab el títol de *Consolat*.
- Celemi**, *m.* Celemin.
- Celeritat**, *f.* Llestesa. Celeridad.
- Celest**, *adj.* Celeste, de color de cielo. || *Poet.* Relatiu al cel. Celeste, celestial.
- Celesti**, *n. p.* Celestino.
- Celestial**, *adj.* Celeste. || *Met.* Agradós, perfecte. Celestial. || **Musica celestial**. *Iron.* Paraules vanes. Música celestial.
- Celestialment**, *adv. m.* Celestialment.
- Celestina**, *n. p.* Celestina. || *f. Bot.* Plantes remarcables pel seu color blau. Celestina
- Celiaca**, *f.* Vena. Cellaca. || *Met.* Fluix de ventre. Cellaca.
- Celiach**, *ca. adj.* Celiaco.
- Celiandria**, *f. Bot.* Herba d'amaniment. Cilantro, culantro.
- Celibat**, *m.* Estat de solteria. Celibato.
- Célibe**, *adj.* Solter. Célibe, soltero.
- Cèlich**, *ca. adj. Poet.* Relatiu al cel. Cèlico
- Celidonia**, *f. Bot.* Herba crucifera. Golondrina, celidonia. || **Celidonia major**. *Bot.* Celidonia mayor. || **Celidonia menor**. *Bot.* Celidonia menor.
- Celistia**, *f.* Resplandor de las estrellas.
- Celma**, *Geog.* Caseriu d'Aiguamúrcia, prov. de Tarragona.
- Celoni**, *n. p.* Celedonio.
- Celrà**, *Geog.* Poble de la prov. bisb. y part. jud. de Girona.
- Cels**, *n. p.* Celso.
- Celsa**, *Geog. Ant.* Nom antich de La Poble de Flamissell, al territori dels llergetes.
- Celsitut**, *f.* Excelencia d'alguna cosa. Celsitud.
- Celta**, *adj.* Habitant de l'antiga Galia cèltica. Celta.
- Celtes**, *m.* Els pobles que habitaven aquell territori. Celtas.
- Celtiberia**, *Geog. Ant.* Antiga regió d'Espanya. Celtiberia.
- Celtibèrich**, *ca. adj.* Nadiu o pertanyent a la regió anomenada Celtiberia. Celtibérico, Celtibero, Celtibero.
- Cèltich**, *ca. adj.* Relatiu als celtes. Cèltico. || **Monuments cèltichs**. Monuments megalitichs. Monumentos cèlticos.
- Celtista**, *m.* Competent o investigador de les antiguetats dels celtes. Celtista.
- Celula**, *f.* Celula.
- Celular**, *adj.* Celular. || *Bot. y Zool.* Teixit de filaments. Celular. || Sistema penitenciari. Celular.
- Celuloit**, *m. Quím.* Celuloide.
- Celulosa**, *f. Bot. y Quím.* Celulosa.
- Cell**, *a. pron. ant.* Aquell. Aquel.
- Cella**, *f.* Ceja. || La de les faves.

- Ceja.** || Junt de la porta. **Ceja.** || **Arquejar les celles.** Expressió de sospresa. Arquejar las cejas. || **Creemarse les celles.** *fr. Met. fam.* Estudiar. Quemarse las pestañas.
- Cella junt, a. adj.** Cejijunto.
- Celler.** *m.* Bodega, cueva. || *Ant.* Taverna.
- Celleret.** *m. dim.* Bodeguilla.
- Celleta.** *f. dim.* Cejuela.
- Célles (Nofre Pau).** *Biog.* Compilador de les Constitucions de Catalunya al any 1585. Era canonge de la Seu de Barcelona.
- Cellés y Azcona (Antoni).** *Biog.* Arquitecte barceloní, mort al any 1835 y autor de treballs relatius a les belles arts, entre quins cal esmentar l'estudi fet del antic temple d'Hércules. La Junta de Comers va pensionarlo a Roma (1793) y a Madrid (1803), havent inaugurat al any 1817 les ensenyances d'arquitectura costejades per la propia Junta.
- Celluy.** *Geog.* Parroquia que dependeix d'Auchs (Lleida).
- Cement.** *m.* Cemento. || *Zool.* Substancia de les dents d'alguns mamífers. Cemento.
- Cementació.** *f. Quim.* Cementación.
- Cementar.** *v. a.* Cementar.
- Cementiri.** *m.* Fossar. Cementerio.
- Cementiri (El).** *Geog.* Caseriu de Arenys de Mar (Barcelona). || —Barri de Manresa (id.) || —Caseriu de Mataró (id.) || —Id. de Premià de Mar (id.) || —Id. de Sabadell (id.) || —Id. de Sant Gervasi de Cassoles, are terme de Barcelona. || —Id. de Vilanova y Geltrú (Barcelona). || —**Nou.** Caseriu del terme de Barcelona. || —**Vell.** Barriada del terme de id.
- Cena.** *f.* Cena. En sentit místich se diu la *Sagrada cena.*
- Cenacle.** *m.* Cenáculo.
- Cenatxo.** *m.* Cenacho.
- Cendal.** *m.* Tela transparent de fil o de seda. Cendal.
- Cendera.** *f.* Filat pera agafar la caça. Capillo.
- Cendra.** *f.* Ceniza. || Restes d'un cadavre. Cenizas. || **Cendra calenta.** Rescoldo. || **Cendres blaves.** *Pint.* Cenizas gavilladas. || **Amor de gendre, bugada sense cendra.** *Ref.* Amistad de yerno, sol de invierno. || **Dia de cendra.** Miércoles de ceniza. || **Fer cendra.** S'usa parlant del dimecres de cendra. *¿Quan fem cendra? ¿Qué día es el miércoles de ceniza? ¿Fer cendres.* *fr.* Reducir á cenizas. || **Posar cendra.** Cerimonia relligiosa. Poner ceniza. || **Tindre entre cendres.** *fr.* Ocultar bajo cenizas.
- Cendra (La).** *Geog.* Caseriu del terme de Seva (Barcelona).
- Cendrada.** *f.* Cernada. || Pegat de cendra. Cernada. || **Posar cendrada.** Acernadar, encernadar.
- Cendrar.** *v. a.* Purificar al gresol, algún metall. Acendrar, cerner.
- Cendrat, da.** *p. p.* Cernido.
- Cendre.** *v. n.* Ter. Passar farina. Cerner.
- Cendrejjar.** *v. n.* Revolver la ceniza. || Tirar a color de cenre. Ser ceniciento.
- Cendrer.** *m.* Cernadero.
- Cendrera.** *f.* Lloch ahont s'hi posa la cendra. Cenicero.
- Cendrera (La).** *Arqueol.* Dólmen mitj soterrat, prop de Cadaqués, prov. de Girona.
- Cendrés, a.** *adj.* Color. Ceniciento. || Cobert de cendra. Cenizoso.
- Cendrés (Llorenç).** *Biog.* Catedràtich d'humanitats, al sigle xvii, a Barcelona. Era gramàtich remarcable, y autor de una de les primeres gramàtiques catalanes, publicada al any 1676.
- Cendrosell (La).** *f.* Ventafochs. Cenicienta.
- Cenefa.** *f.* Llenca. Cenefa. || **Cenefa Culdera.** *f. Naut.* Cenefa.
- Cenestesia.** *f. Med.* Sensibilitat del cos humà. Cenestesia.

- Cènia.** *f. Ter.* Huerta, Noria. || **Qui té cènia y mala muller, no li falta mai que fer.** *Ref.* A quien tiene noria y mala mujer, nunca le falta quehacer.
- Cenia (La).** *Geog.* Vila de la prov. de Tarragona, bisb. y part. jud. de Tortosa. || — *Hidrog.* Riu que forma la partió de les provincies de Castelló y Tarragona.
- Cenill.** *m. Bot.* Verdín, oba, alga.
- Cenit.** *m. Astron.* Zénit.
- Cenobi.** *m. n. p.* Cenobio. || *m. Anti.* Monestir. Monasterio.
- Cenobial.** *adj.* Monástico.
- Cenobitich, ca.** *adj.* Cenobial.
- Cenocis.** *f. Med.* Euaquació. Cénosis.
- Cenotafi.** *m.* Sepulcre monumental. Cenotafio.
- Cens.** *m.* Obligació, contracte.
- Censo.** || **Cens ab senyoriu directe.** *fr.* Censo con señorío directo. || **Cens ab senyoriu mitjana.** *For.* Censo con señorío mediano. || **Cens consignatiu.** Censo consignativo. || **Cens enfitéutich.** *For.* Censo enfitéutico. || **Cens en una percepció.** *For.* Censo en nuda percepció. || **Cens perpetual.** *For.* Censo perpetuo. || **Cens redimible.** Censo redimible. || **Cens reservatiu.** *For.* Censo reservativo. || **Cens vitalici.** *For.* Obligació perpetua. Vitalicio. || **Cens a redempció.** *For.* Censo al quitar. || **Carregar un cens.** *fr.* Cargar un censo. || **Fundar cens.** *For.* Fundar ó establecer un censo.
- Censal.** *m.* Censal. Lo pertanyent al cens. Censo. || Imposició als bens comunals. Juro. || **Crear un censal.** *fr.* Establecer un censo. || **Ésser un censal.** *fr. Met. fam.* Dispendi constant. Ser un censo, ó un censo perpetuo. || **Lluir o treure un censal.** *fr. For.* Redimir un censo. || **Si compres res a censal, no'n paguis més del que val.** Cuando censo comprarás, paga lo justo y no más.
- Censalista.** *m.* Censalista.
- Censor.** *m.* Cárrech. Censor. || Murmurador. Censor.
- Censura.** *f.* Censura. || **Exposarse a la censura.** *fr.* Salir á la barrera.
- Censurable.** *adj.* Censurable.
- Censurador, a.** *m. y f.* Censurador. || Qui critica per vici. Censurador.
- Censurar.** *v. a.* Censurar. || Murmurar. Censurar. || Corretgir. Censurar.
- Censurat, da.** *p. p.* Censurado.
- Censuratiu, va.** *adj.* Censurativo.
- Censuratori, a.** *adj.* Censuratorio.
- Cent.** *adj. num.* Ciento. || **Cent en boca y guarda la bossa.** *Ref.* Prometre molt. Ni obra buena, ni palabra mala; apuntar y no dar; mandar potros y dar pocos; cacarear y no poner huevo; gastar pastillas de boca. || **Cent en grana.** *f. Bot.* Herba de la pedra. || **Dels cent els noranta nou.** *Loc.* San Nicolás de los vinos agudos, treinta vecinos los veintinueva cornudos.
- Centáu.** *m.* Centéssim. Centésimo.
- Centaura.** *f. Bot.* Cart sant.
- Centoure.** *m. Astron.* Constelació austral. Centauro.
- Centocames.** *m. Entom.* Insecte. Escolopendra.
- Centocaps.** *m. Bot.* Panical.
- Centé, na.** *adj. num.* Centenar. || *Num.* Centen.
- Centella.** *f.* Centella, rayo. || **Ésser viu com una centella.** *fr. fam.* Ser una centella ó vivo como una centella.
- Centellas (Francesch).** *Biog.* Escriptor del sigle xv, autor d'algunes obres de moral y de disciplina eclesiástica.
- Centelles (Bernat).** *Biog.* Cavaller catalá de les derrerries del sigle xiii, un dels que va ésser designat pel rei En Pere el gran d'Aragó, pera que l'acompanyés al seu desafiament ab En Carles d'Anjou, al any 1282. || — (Gilabert de). Noble cavaller que va formar part de l'host catalana, a l'expedició contra Almeria al any 1147.

- ||—(Gilbert). Un dels nobles catalans, que van distingir-se a la expedició contra l'illa de Sardenya al any 1324.
- Centelles (Santa Coloma de).** *Geog.* Vila de la prov. de Barcelona, bisb. y part. jud. de Vich. ||—(Sant Martí de). Caseriu del terme de Balenyá. ||—Caseriu del terme de Rajadell.
- Centena.** *f.* Centena. || **A centenares.** *fr.* A centenares.
- Centenar.** *m.* Centenal, centenar.
- Centenari,** *a. adj.* Centenario. || Que té cent anys. Centenario. *Poet.* Que compta més d'un sigle. Centenario.
- Centenell,** *a. m. y f.* Regla mòbile. Falsa escuadra.
- Centener.** *f.* Cuenda. || No té cap ni centener. *fr.* No tiene pies ni cabeza.
- Centéssim,** *a. adj.* Centésimo.
- Centéssimal,** *adj.* Arit. Centesimal.
- Centigram.** *m.* Centígramo.
- Centigrat.** *adj.* Centígrado.
- Centilitre.** *m.* Centílitro.
- Centilla.** *f.* Espurna. Chispa.
- Centillar.** *v. a.* Espurnejar. Chisporrotear.
- Céntim.** *m.* Céntimo. || *Num.* Monedeta. Céntimo.
- Centímetre.** *m.* Centéssima part del metre. Centímetre.
- Centinella.** *m.* Centinela || Qui està d'observació. Centinela. || **Centinella avançada.** *Mil.* Centinela avançada. || **Centinella perduda.** Centinela perduda. || **Fer centinella.** *fr.* Hacer ó estar de centinela.
- Centuplicar.** *v. a.* Centuplicar.
- Centpeus.** *m. Entom.* Centcames. Centipedo. || **Esser un centpeus.** Disbarat. Ser un cienpiés.
- Central.** *m. adj.* Central.
- Centralització.** *f.* Centralitzación.
- Centralitzador,** *a. s. y adj.* Centralizador.
- Centralizat,** *da. adj.* Centralizado.
- Centralista.** *m.* Centralista.
- Centrar.** *v. a.* Centrar.
- Centrat.** *m.* Centrado.
- Centre.** *m.* Centro, punto céntrico. || Fons d'alguna cosa. Centro profundo. || Concentració de raigs reflexes. Foco. || *Met.* Fi que algú's proposa assolir. Centro. || *Bot.* El mitj de la flor. Disco, centro. || *Met.* Al mitj de alguna cosa. Centro. || Lloch abundós d'alguna cosa. Centro. || *Mil.* Part del exèrcit entre la avant guardia y la retaguardia. Centro. || *Nàut.* Lloch que a la navegació, ocupa una nau ab relació ab altres. Centro. || *Geog.* El punt en que's tallen les diagonals a les figures polígones. Centro. || **Centre de equilibri forçat.** *fr.* Centro de equilibrio forzado. || **Centre de gravetat.** Centro de gravedad. || **Centre de gravitació.** Centro de gravitación. || **Centre d'un arbre.** *Nàut.* Centro de un palo. || **Centre de rotació.** Centro de rotación. || **Centre de una quaderna.** *Nàut.* Centro de una cuaderna. || **Centre de volúm.** Centro de volumen. || **Centre del escut.** *Herald.* Centro del escudo. || **Centre del velám.** Centro del velamen. || **Centre divisor.** Centro divisor. || **Estar al seu centre.** *fr. Met.* Estar en su centro. || **Centre de fluxió.** *Fisiol.* Centro de fluxión. || **Centre de taula.** Obgecte d'art. Centro de mesa. || **Centre epigástrich.** *Fisiol. y Anat.* Centro epigástrico. || **Centre de roda.** *Art. y of.* Centro de rueda. || **Centre fónich.** *Fis.* Centro fónico. || **Centre nirvós.** *Anat. y fisiol.* Centro nervioso. || **Centre oval.** *Anat.* Centro oval. || **Centre tendinós.** *Anat.* Centro tendinoso.
- Céntrich,** *ca. adj.* Céntrico.
- Centrifuch,** *ga. adj.* *Fis.* Centrifugo.
- Centripet,** *a. f.* *Fis.* Centripeta.
- Centuplicadament.** *adv. m.* Centuplicadamente.
- Centuplicador.** *s. y adj.* Centuplicador.
- Centuplicar.** *v. a.* Centuplicar.
- Centuria.** *f.* Sigle. Centuria, siglo.

Centurió. *m. Mil. ant.* Centurión.

Cenyidor. *m.* Ceñidor.

Cenyir. *v. a.* Ceñir. || **Cenyir en tantes quartes.** *Naut. fr.* Ceñir en tantas cuartas.

Cep. *m.* Planta. Ceba, vid. || **Torment,** parany. **Cepo.** || Eina pera capdellar. **Cepo.** || Caixa d'escopeta o fusell. **Cepo, caja.** || **Cep de presó.** Grill de ferro.

Cepo, brete. || **Cep del àncora.**

Naut. **Cepo del ancla.** || **Cep de cremar.** Ceporro. || **Cep blandi.**

Bot. Brionia nueva. || **Cep poll.**

Bot. Mataparent. Marvisco. || **De bon cep planta la vinya,**

y de bona mare la filla. *Ref.* De buena vid planta la viña, y de buena madre la hija.

Ceparrada. *f.* Uvas.

Cepás. *m. aum.* Cep grós. **Cepón.**

Ceptre. *m.* Cetro.

Cequia. *f.* Rech ample y fondo.

Acequia. || **Fer cequies.** *fr.* Acequiar. || **Lloch de moltes acequies.** Acequial. || **Qui fa o cuida cequies.** Acequero.

Cer. *m.* Acer. Acero.

Cer. *hidrog.* Riu de la prov. de Girona, a la comarca d'Olot.

Neix a Fontpobra y desaigua al Eluviá, prop de Serinyá.

Cera. *f.* Cera. || **Conjunt de ciris.**

Cera. || **Cera aleda.** Cera aleda.

|| **Cera groga.** Cera amarilla. || **Cera de les orelles.** Humor.

Cera, cerícia. || **Cera, tela y fustán,** gran tenda y poch guany. *Ref.* Cera, tela y fustán,

gentil tienda y poca ganancia. || **Cera verge.** Cera virgen. || **Gastar cera.** *fr. fam.* Gastar pachorra. || **No hi ha més cera,** que la que crema. *Ref.* No hay más cera que la que arde. || **Porció de cera sense treballar.**

Marqueta. || **Posar a algú com una cera.** *fr.* Ablanirlo. Hacer á alguno cera y pábilo. || **Cera blanca.** Cera blanca. || **Cera de palma.** *Bot. y Quim.* Cera de palma. || **Cera fòssil.** *Min.* Cera fòsil.

Ceràmica. *f.* Ceràmica. || **Obgectes de terraça,** desde els més

grollers als més fins. **Ceràmica.**

|| **Subdivisió de l'arqueologia,** tractant dels predits obgectes.

Ceràmich. *adj.* Relatiu a la ceràmica. **Ceràmico.**

Cerar. *v. a.* Acerar.

Cerat. *m.* Ungüent. **Cerato.** || *adj.* Pertanyent al cer. **Acerino.**

Ceratòtom. *m. Cir.* Eina pera operar. **Ceratòtomo.**

Ceratotomia. *f. Cir.* Operació. **Ceratotomia.**

Ceraunita. *f. Min.* Ceraunita.

Cerbatana. *f.* Canó pera llençar projectils. **Cerbatana.**

Cerbère. *Geog.* Poble dels Pirineus orientals, bisb. de Perpinyá, estació d'enllaç al F. C. de Barcelona a França y del de Perpinyá a París. || — (**Cap de**) *Orog.* Cap de la costa del Mediterrani, al territori francès ahont s'apoya la ratlla divisoria de França y Espanya.

Cerca. *f.* Capta. Busca.

Cercada (Sant Pere de). *Geog.* Poble de la prov. de Girona.

Cercadit. *m.* Panadizo.

Cercador, *a. adj.* Captaire. Mendigo, investigador.

Cercapous. *m.* Rebañadera. || **Agafar ab el cercapous.** *fr.* Garfear.

Cercar. *v. a.* Buscar. || **Rodejar,** murallar. **Cercar.** || **Qui cerca trova.** *Ref.* Quien busca halla. || **Qui mal cerca,** prest el trova. *Ref.* Quien mal busca, pronto lo halla: el pez que busca el anzuelo, busca su duelo.

Cercat. *m. p. p.* Cercado, buscado.

Cercella. *f. Ornít.* Mena d'ànech. **Cercella.**

Cerceta. *f. Ornít.* Gaviota, cerceta.

Cerciorar. *v. a.* Cerciorar.

Cerciorarse. *v. r.* Enterarse. **Cerciorarse.**

Cerciorat, *da. p. p.* Cerciorado.

Cerclador. *m.* Arquero.

Cerclar. *v. a.* Ceñir, circuir, circundar. || **Posar cercles als samsals y a les botes.** Poner aros, enarcar.

Cerole. *m. Geom.* Círculo. || **Per**

botes, samals, etz. **Aro**, arco, fleje. || Al botó de la roda de carro. **Manguito**.

Cèrcol. *m.* **Cercle**.

Cercolador. *m.* **Arquero**.

Cercolament. *m.* **Circuimiento**.

Cercolar. *v. a.* **Cerclar**.

Cercoler. *m.* Que té per ofici fer cercols pera botes. **Arquero**.

Cercosa (**Collet de**). *Orog.* Al caní de Vilada a Sant Jaume de Frontanyà.

Cerdá, *na.* *adj.* **Ceretano**, *na.* || *Met.* **Astuto**.

Cerdá (**Ildefons**). *Biog.* Remarcable enginyer autor del planol d'aixamples de Barcelona. Era nadiu del Mas Cerdá, prop de Centelles y va morir á Caldes de Besaya (1816-1876). Enginyer per la escola de Madrid, va escriure el *Tratado de urbanización*, y projectar además de la ciutat nova de Barcelona, la reforma interior y la urbanisació de Montjuich. Va figurar en política, al partit republicà, havent pertenescut al Ajuntament de Barcelona, y va ésser president de la Diputació provincial, y diputat a Corts al any 1850. || — (**Joseph**). Militar nadiu de Tortosa, que va lluitar a Flandes, haventse distingit pel seu valor. Al siti de Graves (1586), va ésser greument ferit || — (**Tomás**). Matemàtic, y professor a la Universitat de Cervera, y al col·legi de nobles de Barcelona. Va neixer a Tarragona al any 1715. Era autor de remarcables obres de geometria, de matemàtiques, y de mecànica. || — **de Villarestau** (**Francesch**). Pintor de cambra, nadiu de Barcelona, y mort á Madrid (1814-1881). Després d'estudiar a Roma, Alemanya, Pologna y Turquia va establirse a Madrid al any 1843, essent autor de bons retrates y de rellevants pintures històriques, místiques y mitològiques. || — **de Villarestau** (**Manel**). Ar-

queólech, escriptor y taquígraf, nadiu de Tarragona, y mort a Valencia, (1811-1866). Era advocat y professor de francès y va deixar publicades, obres de geografia, d'història y de numismàtica. Possa una remarcable colecció monetaria.

Cerdá de la Garga. *Geog.* Caseriu del terme de Centelles, prov. de Barcelona.

Cerdans (**Sant Llorenç dels**). *Geog.* Vila del Vallespir, que are pertany al cantó de Prats de Molló (Pirineus orientals). || — Caseriu d'Arbucies, prov. de Girona. || — (**Coll de**). *Orog.* Entre Cerdans y Viladrau, prov. de Girona.

Cerdanya (**Comtes de**). *Biog.* El territori de La Cerdanya, va ésser el primer de Catalunya, que va declarar-se independent. Entre'ls anys 760 y 780 s'esmenten ja com a senyors del meteix un Seniofre y el seu fill Miró. Al 863, era comte de La Cerdanya En Salamó, mort al 873, poguent desde'l començ del segle x, reconstituir la cronologia dels senyors d'aquell Estat que al 1117 va passar a reunir-se ab el de Barcelona, per haver mort sense fills En Bernat. Foren durant aquell temps comtes de Cerdanya els següents: 902, Mir; 928, Seniofret; 967, Oliva Cabreta; 990, Guifre; 1025, Ramón; 1068, Guillém Ramón; 1095, Guillém Jordá y de 1109 a 1171, Bernat Guillém.

Cerdanya (**Guillém de**). *Biog.* Comte d'aquell Estat, a qui junt ab la seua muller Na Sanxa, els nobles catalans, van conferir la tutela, del infant Ramón Berenguer, fill de En Ramón Berenguer II, al any 1084. Dos anys després, va ésser encomenat aquell càrrech al fatricida Berenguer Ramón II, vençut després en batalla judicial.

Cerdanya (La). *Geog.* Comarca natural al N. O. de la prov. de Girona, partida en dues sub-regions, pel tractat dels Pirineus de 1659. Els seus llinars son al N. el Capcir y l'Obrieger; al N. E. el Conflent; al S. E. la Vall de Ribes; al S. el Bergadá; l'Urgell al S. O. y al O. Andorra. La banda mitjornenca del antich comtat, que va restar essent espanyola, després d'aquell pacte, té per capital Puigcerdá y forma part de les actuals provincies de Lleida y de Girona, pertanyent a cada una de les meixes, els següents municipis: a la de Lleida, els de Aristot, Arseguell, Bellver, Cavá, Ellar, Llós, Montellá, Musa y Aransá, Prats y Sampror, Prullans, Riu, Tallsendre, Toloriu, y Vilech y Estana; y a la de Girona els d'Alp, Bolvir, Caixans, Das, Ger, Guils, Isobol, Llivia, Maranges, Puigcerdá, Urtj, Urús, y Villalobent. La part tramontana del antich comtat, cedida a França pel tractat dels Pirineus, forma part are del departament dels Pirineus orientals, tenint per capital Mont-Lluís, y compren els municipis d'Angostrina, Bolquera, Bourg Madame, Cabanassa (La), Caldeques, Dorres, Egat, Enveig, Eri, Estavar, Eina, Lló, Mont-Lluís, Nahuja, Odelló, Osseja, Palau, Planés, Portá, Porté, Sallagosa, Sant Pere dels Forcats, Santa Llocaya, Targassona, Tour de Carol (La), Ur, Vallsabollera, y Vilanova de les Escaldes.

Cerdanyola (Sant Juliá de). *Geog.* Cap d'ajuntament a la prov. de Barcelona. Té per annexes els caserius de Guardiola, Sant Llorenç de Bagá y altres.

Cerdell m. Diadema.

Cereal. *adj.* Grans farinosos. La seua etimologia prové de Ceres. **Cereal.**

Cerebral. *adj.* Relatiu al cervell. **Cerebral.**

Ceremonia. *f.* Ceremonia. || Cumpliment afectat. **Ceremonia.** || **De ceremonia.** *m. adv.* De etiqueta. || **Fer ceremonia.** *fr.* Cansonejar. **Hacer gestos, mostrar reparo ó escrupulos.** || **Fer ceremonies.** *m. adv.* De ceremonia, por ceremonia. || **Guardar ceremonia.** *fr.* Guardar respeto, ceremonia.

Ceremonial. *m.* Llibre que conté les ceremonies usades als actes públics. **Ceremonial, ritual.** || Relatiu al us de les ceremonies. **Ceremonial.**

Ceremoniós, a. Amant de ceremonies. **Ceremonioso, ceremoniático.**

Ceremoniosament. *adv. m.* Afectadament, ceremoniosament.

Cerepoll. *m. Bot.* Serfull.

Cerer. *m.* Ofici. **Cerero.** || *Bot.* Arbre de la cera. **Cerero.**

Cereria. *f.* Obrador ahont la cera és treballada. Botiga de cerer. **Cereria.**

Cererols. *Geog.* Caseriu del terme de Suria, prov. de Barcelona.

Caressus. *Geog. Ant.* Nom de Cervera, segons uns, y de Santa Coloma de Queralt segons altres, en temps dels romans.

Ceret. *Geog.* Cantó de l'antiga comarca catalana, de La Cerdanya, que ara forma part del districte francès dels Pirineus Orientals, que compta quinze ajuntaments.

Ceretania. *Geog. Ant.* Nom de la Cerdanya al temps dels romans. **Ceretania.**

Ceretans. *Geog. Ant.* Pobles del antigor; que ocupaven la Cerdanya y el Rosselló actuals, tenint per la primera de les seues poblacions l'anomenada Julia Lybyca.

Cereti, na. *m. y f.* Nadiu de La Cerdanya. **Ceretano, na.**

Cerfoll. *m.* Perifollo.

Ceri. *m. Quím.* Cerio.

Cerifich. *ca. adj.* Relatiu a la cera. **Cerifico.**

- Cerilla.** *f.* Candeleta pera fer llum. **Cerilla.** || Troç de budell. Intestino.
- Ceriola (La).** *Geog.* Caseriu del terme de Pujalt, (Barcelona).
- Cermenya.** *f.* Pera mosquerola. **Cermeña.**
- Cermenyoner.** *m.* *Bot.* Arbre. **Cermeño.**
- Cerneda (Vall de).** *Orog.* A la vessant de mitjorn de la serra de Cadí.
- Cernidores.** *f.* Escaletes de pastora. **Varilla.**
- Cernir.** *v. a.* Cerner, cribar.
- Cero.** *m.* *adj. num.* Cero. || *Ictiol.* Mena de peix. Tordo acuàtil.
- Ceró.** *Geog.* Caseriu del terme de Tudela, prov. de Lleida, bisb. d'Urgell.
- Ceroferrari.** *m.* Acòlit portant del candelero a les funcions d'iglesia. **Ceroferrario.**
- Cerot.** *m.* *Farm.* Cerato.
- Cerpoll.** *m.* Perifollo.
- Cerqueda.** *Geog.* Caseriu de Navinés (Lleida).
- Cerquillo.** *m.* Cèrcol afeitat al cap dels frares. **Cerquillo.**
- Cerraller.** *m.* Cerrajero. **Manyá.**
- Cerralleria.** *m. y f.* Obrador y botiga de manyá. **Cerrajería.**
- Cerrar.** *v. a.* *Naut.* Cerrar a la banda.
- Cerro.** *m.* Manyoch de cánem o lli pera filar. **Cerro, copo.**
- Cers.** *m.* Vent del Nort. **Cierzo, bóreas.**
- Cert, a.** *adj. adv. afr.* Cierto. || **De cert.** *m. adv.* Ciertamente, de cierto. || **Deixar lo cert per lo incert.** *fr.* Dejar lo cierto por lo incierto. || **Ja és ben cert.** *Loc. fam.* A buen seguro. || **Si, cert; Per cert.** *m. adv.* Cierto, por cierto.
- Certa.** *adv. m.* Ciertamente.
- Certàmen.** *m.* Concurs literari. **Certamen.**
- Certament.** *adv. m.* Ciertamente.
- Certe.** *m.* *Ant.* Cetro. || **Certe de ferro.** *Ant. Fig.* Cetro de hierro. || **Empunyar el certe.** *fr. Fig.* Comenzar a reinar.
- Certer, a.** *adj.* Certero.
- Certerament.** *adv. m.* Certamente.
- Certes.** *m. adv.* Ciertamente. || **De certes, si per certes.** *m. adv.* Por cierto, si por cierto. || **Hoo certes.** *m. adv.* Cierto, ciertamente.
- Certesa.** *f.* Certidumbre, certitud. **Certificació.** *f.* Certificación.
- Certificador, a.** *m. y f.* Certificador.
- Certificar.** *v. a.* Certificar. || *For.* Afirmar ab document. **Certificar.**
- Certificat.** *p. p.* Certificado || *Mil.* Certificación. **Contenta.**
- Certificatori, a.** *adj.* Certificatorio, fehaciente.
- Certíssim, a.** *adj. sup.* Certísimo, certísimo.
- Certíssimament.** *adv. m. sup.* Certísimamente.
- Certitut.** *f.* Certesa. Evidencia, certitud moral.
- Certós, a.** *adj.* Certero.
- Certs.** *Geog.* Caseriu de Sant Martí Carroca (Barcelona).
- Cerva.** *f.* Cierva.
- Cerval.** *adj.* Relatiu al cervo. **Cerval, cervurio, cervuno.**
- Cervantesch, ca.** *adj.* Cervantesco.
- Cervantista.** *adj.* Cervantista
- Cervantó (Agna).** *Biog.* Escritora que vivia al sigle xvi, autora del llibre: *De Sarracenis apud Hispaniam damnis.* Era clàssica en son estil a la llengua llatina.
- Cervarina.** *f.* *Bot.* Plantatge coronat.
- Cervatell.** *m.* *Zool.* Cervató.
- Cerveça.** *f.* Beguda. **Cerveza.** || *Bot.* Herba. Hombrecillo, lúpulo.
- Cervecer, a.** *m. y f.* Cervecer.
- Cerveceria.** *f.* Fàbrica o botiga pera vendre cerveça. **Cervecería.**
- Cervell.** *m.* Cerebro, seso, sesos. || Judici, sabiduria, comprensió, imaginació. **Seso, cerebro.** || **Cervell de gat.** *Loc. fam.* Encaprichado. || **Béures el cervell.** *fr.* Bajarse el juicio a los tacones. || **Dessuocarse el cer-**

vell. *fr. fam.* Devanarse los sesos. || **Donar cervells de mosquit a algú.** *Ref. Met.* Dar sesos de mosquito á alguno. || **Escalfar el cervell a algú.** *fr.* Enfadarlo. Incomodar. || **Estar algú en cervell d'alguna cosa.** *Expr.* Entossudir-se. Empeñarse en algo. || **Ficarse al cervell.** *fr. fam. met.* Taladrar la cabeza. || **No és cosa de cuidada, se li veu el cervell.** *Ref.* No es nada lo del ojo y lo llevaba en la mano. No es nada la meada y calaba siete colchones y una frazada. || **Tindre el cervell segur.** *fr.* Tener entereza. || **Tou com un cervell.** *fr.* Tierno como una leche.

Cervellera. *f. Ant.* Morrión.

Cervellet. *m. dim.* Cerebelo.

Cervellina. *f. Bot.* Cervelina.

Cervelló. *Biog.* Antiga familia de la noblesa catalana, que'ls antics cronistes feien provenir d'un dels nou barons de la fama, que deien anomenarse Grau Galcerà o Guillém de Cervelló. Esvaint les suposicions poch crítiques, és ab tot positiu que la baronia de Cervelló, va ésser erigida per En Carlemany, y que als temps mitjevals, s'esmenta sovint aquest nom, en les grans empreses catalanes, y que als temps primers de l'Estat espanyol seguien figurant. Felip IV al any 1654 va donar el títol de comte a En Grau de Cervelló.

Cervelló (Alamany de). *Biog.* Un dels nobles catalans, que al any 1071, va concorrer al Palau de Barcelona, a la promulgació dels *Usatges*. || — (**Gabriel de**). General d'artilleria, que ab ardidesa va mostrar ésser digne de la seua nicaga, essent governador de Tunis, al any 1574, resistint l'atach dels turchs al fort de la Goleta, restantli sols del exèrcit que comanava uns trenta homes, ab quins va entregarse pre-

soner. || — (**Grau de**). Baró disseté d'aquest nom, que va figurar a les campanyes d'En Pere II a les derrerries del sigle XIII. Va ésser nomenat padri de aquell rei, al desafio incitat al 1282 per En Carles d'Anjou, que no va arribar a realisarse. || — (**Grau de**). Fill del anterior y darrer baró de aquell títol. || — (**Grau Alamany de**). Capdill de l'expedició catalana feta en terres de Valencia al sigle XII, que va acabar ab el combat de Albarracín, entre els exèrcits del Cid y els del comte Berenguer Ramón II, qui va restar presoner del castellá ab cinch mil dels seus, entre quins se contava el de Cervelló. || — (**Guillém de**). Cavaller del sigle XII, que va concorré a la presa d'Almeria, ab el comte de Barcelona Berenguer IV al any 1147. || — (**Guillém de**). Quinzé baró d'aquest nom que va ferse remarcar a la batalla de les Naves de Tolosa, morit al any 1236 a la conquesta de Mallorca. || — (**Guillém**). Cavaller y brau comandant de l'expedició contra els genovesos al any 1331. Governador de Sardenya al any 1347, va ésser mort, quan la sublevació d'aquella illa. || — (**Huch de**). Arquebisbe de Tarragona, que a 22 de Abril de 1171, va ésser mort per alguns dels fills del príncep Robert, en les lluites a quines havia donat motiu el condomini de aquella ciutat, que ab zel y saver havia governat aquell prelat. || — (**Pere Guillém de**). Un dels catorze primers nobles catalans que al fundarse l'ordre de la Mercé, van pendre l'hábit de la meteixa, al sigle XIII. || — (**Santa Maria de**). Pertanyia a la familia noble d'aquest cognóm y era nadiu de Barcelona, havent mort a la meteixa ciutat, (1230-1290). Fentse remarcar

pels seus sentiments de caritat, va passar la seua vida a la ordre mercenaria, y coneguda ab el nom de *Maria del Socors*, va ésser canonizada al any 1693.

Cervelló. *Geog.* Poble de la prov. y bisbat de Barcelona, part. jud. de Sant Feliu de Llobregat. || — (**Santa Coloma de**). Poble de la meteixa prov. bisb. y part. jud. En son terme hi ha bastida la xamosa colonia Güell.

Cervellós, a. *adj.* Relatiu al cervell. **Cerebral.**

Cervequi, m. *Ter.* Varietat d'olivera. **Aceituna.**

Cerver. *adj.* Cerval.

Cervera (Guillém de). *Biog.* Noble cavaller del sigle XII, que al any 1148 va concorre a la presa de Tortosa. || — (**Huch Dalmau de**). Noble que va ésser convocat pel comte de Barcelona En Ramón Berenguer I, pera intervindre a la promulgació dels Usatges al any 1071. || — (**Pere de**). Hereu de la casa d'aquest cognóm a mitjans del sigle XII, en quin temps per son casament ab Na Beatriu de Bas, van reunir-se els dominis d'abds senyorius. || — (**Rafel**). Escriptor barceloní del sigle XVII, conseller de Barcelona al any 1628, autor de varies obres històriques y traductor al castellá, de la Crónica d'En Desclot, estampada al any 1616. || —

(**Ramón de**). Un dels nobles catalans esmentats a l'expedició d'En Ramón Berenguer IV, a la conquesta de Tortosa al any 1148. || — (**Ramón de**). Cavaller de la nicaga dels Cervera, capítost de les hosts del comte de Foix, quan la lluita de 1197 a 1203, entre aquesta casa y la d'Urgell. Va ampararse de la Seu y de Balaguer. més li va ésser adversa la sort després, vençut pels d'Agramunt.

Cervera. *Geog.* Ciutat de la prov. de Lleida, cap de partit y bisb. de Solsona. Té estació de ferrocarril. Va ésser centre dels botiflers, durant la guerra de Successió, y allí va ésser erigida la Universitat, única de Catalunya, llavors, en premi dels seus serveis a la causa de En Felip V. || — (**Cap**). Vegis.

Cerbere. || — (**Coll**). Al camí de Gironella a Prats de Lluçanés. || — (**Riu**). *Hidrog.* Neix al llindar de la prov. de Lleida, y desaigua al Segre, prop de Vallfogona, passant per Cervera, Tàrrega y Anglesola. || — (**del Maestre**). Vila del bisb. de Tortosa, prov. de Castelló, part. jud. de Sant Mateu.

Cerveri. *Biog.* Poeta gironí dels sigles XIV al XV, autor de la *Faula del rossinyol*, y de la *Cansó dels Deus d'amor*.

Cerveri, na. *adj.* Nadiu de Cervera o pertanyent a la propia ciutat. **Cerverino.**

Cerverina. *f. Bot.* Planta. **Cerballina.**

Cerveris (Puig). *Orog.* Cimall a tramontana de Pardines, prov. de Lleida.

Cerverola. *f. Bot.* Herba rosacea. Agrimonia, hierba de San Guillermo.

Cervi (Pich). *Orog.* Al Pallars, dominant la serra de Manyanet.

Cerviá (Berenguer). *Biog.* Arquitecte y estatuari remarcable, que pels anys 1434 a 1458, dirigia les obres de la Seu de Girona. || — (**Guerau**). Cavaller que va assolir nomenada al sigle XIII, als temps de les lluites ab En Carles d'Anjou.

Cerviá. *Geog.* Poble de la prov. bisb. y part. jud. de Girona. || — Poble de la prov. bisb. y part. jud. de Lleida.

Cervino y Ferrero (Joaquím Joseph). *Biog.* Jurisconsult y escriptor professional, nadiu de Tortosa y mort al any 1883. Va ésser magistrat a Madrid

y al Tribunal Suprem. Va iniciar l'establiment de càtedres pera el notariat al any 1844, essent autor de la llei de 1862, del reglament de 1874, y del decret de 1881. Apart de la munió dels seus treballs jurídics, era autor de nombroses poesies castellanés, y de la *Historia de las Ordenes de Caballerias*.

Cervo. m. Ciervo, venado. || **Cervo volant.** *Entom.* Escarabat volador. Ciervo volante, escarabajo cornudo.

Cervolet, a. m. y f. dim. Cervatillo.

Cés. m. Part del cos. Sieso, ano.

César. n. p. César.

César. Biog. Abat del monastir de La Portella al Bergadá, durant els anys de 1332 a 1338, que va retornar a aquell casal religiós la importància que havia assolit en temps anteriors, obtenint del pontífex Benet XIII, exempció de jurisdicció episcopal.

Cesari, a. n. p. Cesáreo. || adj. Pertanyent al emperi, al emperador o a la magestat, imperial. Cesáreo.

Cesarisme. m. Sistema de govern. Cesarismo.

Cescla. m. Ter. Círculo.

Cesclair. m. Ter. Cercolador. Enarcador.

Cesclar. v. a. Poner aros, enarcar.

Cescle. m. Aro, arco, fleje.

Cescler. m. Ofici de fer cercols o cercles. Arquero.

Cescomes (Arnau). Biog. Arquebisbe de Tarragona, a mitjans del segle XIV, autor d'unes cartes relacionades ab els alarbs d'Espanya, datades al 1337.

Cesilles (Joan). Biog. Pintor barceloní, que al any 1382, va pintar el retaule del apostolat pera la iglesia de Sant Pere de Reus.

Cessació. f. Acavament. Cesación, cesamiento. || **Cessació a divinis.** Pena eclesiástica. Cesación a divinis.

Cessament. m. Cessació.

Cessar. v. n. Acavar. Cesar.

Cessió. f. Renúncia. Cesión. ||

Cessió de bens. For. Renúncia ó cesión de bienes. || **Fer cessió.**

Ceder, hacer cesión.

Cessionari, a. m. y f. Cesionario, cesionario.

Cessulis (Jaume de). Biog. Remarcable escriptor del segle XIII, autor d'una obra traduïda a les més divulgades llengües referenta al joch dels escachs, en les seues aplicacions moral y política. Segons en Torres Amat, era frare dominich del convent de Santa Caterina, a Barcelona.

Cessura. f. Poet. Lat. Cesura.

Cest. pr. dem. Este es.

Cesta. pr. dem. Esta es. || *f. Ant.* Cistella. Cesta. || **Dir tan aviat cesta, com ballesa. fr.** Decir unas veces cesta, y otras ballesa. || **Estar si es cesta, si es ballesa.** Estar si son fritas, si son asadas.

Cetaci, a. adj. Animal vivípar del mar. Cetáceo.

Cetografia. f. Descripció científica dels cetacs. Cetografía.

Cetra. f. Ter. Pítxell.

Cetre. m. Cetro.

Cetrill. m. Pera posar oli. Aceitera, alcuza. || Pera posarhi vinagre. Vinagrera.

Cetrillac. m. aum. Alcuzón.

Cetrillada. f. L'oli que cap dins d'un cetrill. Alcuzada.

Cetriller. m. Qui fa o ven cetrills. Alcucero.

Cetrilleres. f. Angarillas, portavinagreras.

Cetrillet. m. dim. Alcucilla.

Cetrills. m. El del oli y el del vinagre junts. Vinagreras.

Cetumvir. m. Hist. Jutge civil a l'època romana. Cetumviro.

Céu. m. Esquer per agafar peix y altres animals. Cebo, yesca.

Cevar. v. a. Ant. Encevar.

Céver. m. Acbar, alvés.

Cévet. m. Céver.

Ceyba. f. Bot. Ceiba.

Ceylan. f. Bot. Canyella. Canela.

Chalet. Vegis. **Xalet** || — del **Canigó**, d'**Ull de Ter**, etc.

Chas de Lamotte. *Biog.* Actor molt aplaudit del teatre català. Procedia de la escena castellana, i va ésser primer actor i director del Romea als anys 1867 y 1868.

Chert. *Geog.* Vila del bisb. de Tortosa, prov. de Castelló, part. jud. de Sant Mateu.

Cherta. *Geog.* Vila de la prov. de Tarragona, bisb. y part. jud. de Tortosa.

Chevalló. *Geog.* Caseriu del terme de Sarroca de Bellera, prov. de Lleida.

Chilohes. *Geog.* Vila del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló, part. jud. de Nules, ab estació de ferrocarril.

Chiriveta. *Geog.* Poble del bisbat d'Urgell, prov. d'Osca, part. jud. de Benabarre.

Chixilona. *Biog.* Vegis. Xixilona.

Chodas. *Geog.* Vila del bisb. de Tortosa, prov. de Castelló, part. jud. de Lucena.

Chopitea y de Villota (Dorothea viuda de Serra). *Biog.* Virtuosa senyora que va apoiar y augmentar a Barcelona, moltes institucions benèfiques, a la segona meitat del segle XIX. L'establiment dels tallers salesians, y la creació del Hospital del Sagrat Cor, pot dirse que van ésser obra de les seues bondadoses iniciatives. Va morir al any 1891.

Chor. *m.* Lloch destinat als cantors de les iglésies. **Coro.** || Societat coral. **Sociedad coral.** ||

Chors d'En Clavé. Institució fundada per el músich poeta En Joseph Anselm Clavé, a mitjans del segle XIX y que va desenvolupar el gust artístich a les masses obreres. No hi ha lloch d'alguna importancia a Catalunya, ahont no existeixi alguna d'aquestes corporacions, que sostenen el seu concepte, existintne unes quatre-centes que celebren excursions

y festivals a Espanya y al extranger, memorant y servant aixís el propòsit del seu fundador immortal. **Coros de Clavé.**

Choral. *adj.* Relatiu al chor y a les cançons. **Coral.**

Choret. *m. dim.* Coro reducido.

Chorista. *m.* Qui canta al chor d'una iglesia, o be forma part d'alguna societat coral. **Chorista.**

Chufresa (Angel). *Biog.* Polítich y sociòlech, català, mort a Barcelona al any 1895. Va exercir molta influencia a la classe treballadora, havent sigut un dels primers organitzadors de les societats obreres. Va pertanyer al Ajuntament de Barcelona, y a la milícia nacional, y va pendre part activa als rebomboris esdevinguts desde 1843 a 1856.

Cia. *f.* Os del anca. **Cea, cia.**

Ciaboga. *f.* *Naut.* Volta o girada de popa a la nau. **Ciaboga.**

Cianhidric, ca. *adj. Quim.* Àcid verinós. **Cianhídric.**

Cianich, ca. *adj. Quim.* Relatiu al cianògen. **Ciánico.**

Cianisme. *m.* Intensitat de color blau. **Cianismo.**

Cianodermis. *f. Med.* Color de la pell entre morat y blau. **Cianodermis.**

Cianoftalmia. *f.* Color blau dels ulls. **Cianoftalmia.**

Cianògen. *m. Quim.* **Cianògeno.**

Cianòmetre. *m.* Instrument pera amidar l'intensitat del blau. **Cianómetro.**

Cianosa. *f. Miner.* Sulfat nadiu de coure. **Cianosa.**

Cianur. *m. Quim.* **Cianuro.**

Ciar. *v. n.* Recular la nau. **Ciar.**

Cias. *Geog.* Caseriu del terme de Monells, prov. de Girona. || — (Serra d'En). *Orog.* A les montanyes de Busa.

Ciática. *f. Med.* Malaltia. **Cia. Ciática.**

Ciátich, ca. *adj.* Relatiu a la predita malaltia. **Ciático, ceático.**

Cibaeder. *m. Zurrón.*

Cibat (Antoni). *Biog.* Metge, es-

- criptor y catedràtic de Física experimental. Era nadiu de Barcelona, y a la guerra de la Independència, va ésser metge d'En Joseph Bonapart. Era autor de recomenables obres, y va morir a Madrit al any 1812. Posseïa honors de general de divisió al exèrcit francès.
- Cibet.** *f. Zool.* Gat d'Algàlia.
- Cibori.** *m.* Urna pera servari les hosties consagrades. **Ciborio.** || Pabelló d'un altar o tabernacle del Santíssim. **Ciborio.**
- Cicatejar.** *v. n.* Regatear, cicatear.
- Cicater,** *a. adj.* Mezquino, cicatero, ruïn.
- Cicateria.** *f.* Mezquindad, avarícia, cicateria.
- Cicatricació.** *f.* Cicatrización.
- Cicatricar.** *v. a.* Cicatrizar.
- Cicatricat.** *p. p.* Cicatrizado.
- Cicatriu.** *f.* Cicatriz.
- Cicero.** *m. Impr.* Cert caràcter de lletra. **Lectura.**
- Ciceronià,** *na. adj.* Ciceroniano.
- Ciclán.** *m.* D'un sol testicul. **Ciclán.**
- Cicle.** *m.* Ciclo. || **Cicle llunar.** Àureo número, ciclo deemnovental. || **Cicle pasqual.** Ciclo pasqual. || **Cicle solar.** Ciclo solar.
- Ciclich,** *ca. adj.* Orbicular, cíclico.
- Ciclista.** *m.* **Ciclista.**
- Cicló.** *m.* **Ciclón.**
- Cicloïdich,** *ca. adj.* Cicloïdeo.
- Cicloït.** *m. Geom.* Corba. **Cicloïde.**
- Ciclòmetre.** *m.* Instrument pera amidar cèrcols cíclich. **Ciclòmetre.**
- Ciclop.** *m.* Gegant fabulós. **Ciclope.**
- Ciclopi,** *a. adj.* Relatiu als ciclops. **Ciclòpeo.** || Estil d'edificació empleant grans llambordes. **Ciclòpeo.**
- Ciclòpich,** *ca. adj.* Relatiu als ciclops. **Ciclòpico.**
- Ciclotomia.** *f. Cir.* Extracció de la catarata. **Ciclotomia.**
- Cicuta.** *f. Bot.* Julivertaga.
- Cicutaria.** *f. Bot.* **Cicutaria.**
- Cicutina.** *f. Quím.* Alcaloït extret de la cicuta. **Cicutina.**
- Cidra.** *f.* Certa beguda. **Cidra.**
- Ciència.** *f.* Sabiduria de les coses humanes. **Ciència.** || **Ab ciència y paciència.** *m. adv.* A ciència y paciència; con notícia y tolerància de alguno. || **Ciència certa.** *fr.* Ciència certa, pleno conocimiento. || **Ciència de simple intelligència.** *Teol.* Ciència de simple intelligència. || **Ciència gaya.** Poesia. || **Ciència mitja.** *Teol.* Ciència media. || **De certa ciència.** || *fr.* Con pleno conocimiento. || **Val més ciència que diners.** *Ref.* La ciència es preferible al dinero. || **Sense ciència mia.** *Loc. fam.* Sin ml conocimiento.
- Cienfuegos (Bernat).** *Blog.* Botànich del sigle xvi, y catedràtic a l'Universitat d'Alcalá. Era nadiu de Tarragona y va deixar escrita una obra cabal anomenada *Historia de les plantes.*
- Cient,** *a. adj.* Coneixedor d'alguna cosa. **Ciente.**
- Cientificament.** *adv. m.* Cientificamente.
- Cientifich,** *ca. adj.* Científico.
- Cientment.** *adv. m.* A sabiendas.
- Ciérvoles.** *Geog.* Caseriu de Senterrada, prov. de Lleida.
- Ciesso.** *Geog.* Conca alta del riu Barradós, a la Vall d'Arán.
- Cigal.** *m. Naut.* Forro del argamell al àncora. **Cigalo.**
- Cigala.** *f. Entom.* Cigarra, chicharra. || *Vulg.* Punta de cigarre. **Collilla.** || **Cantar com una cigala.** *fr.* Cantar como una calandria.
- Cigalaça.** *f. aum.* Cigarrón.
- Cigalera (Estany).** *Hidrog.* A la Vall d'Arán, ahont se forma el riuet de Bausen.
- Cigales.** *m. Bot.* **Cervellina.**
- Cigaleta.** *f. dim.* Cigarra pequeña.
- Cigaló.** *f. dim.* Cigarra pequeña.
- Cigarre.** *m.* Rotllet de fulles de tabach. **Cigarro puro.** || Embolicat ab fulles de blat de moro. **Pajilla.** || Rotllat ab paper, **Pitillo,** cigarrillo.
- Cigarrer,** *a. m. y f.* Qui fa o ven cigarres. **Cigarrero.**

- Cigarret.** *dim.* De cigarro. Purllo, cigarrillo, pitillo.
- Cigne.** *f.* Cisne. || *Astrol.* Constelació boreal. **Cisne.** || *Met.* Músic o poeta. **Cisne.** || **Cantar com un cigne.** *fr.* Cantar com un cisne. || **El cant del cigne.** *fr. Met.* Les revivals de la mort. *fr.* El canto del cisne.
- Cigo (Jaume).** *Biog.* Bisbe de Lleida al segle XIV, y escriptor religiós, que havia escrit alguns llibres de devoció y fruía renóm.
- Cigonya.** *m.* Poll de la cigonya. **Cigonino.**
- Cigonya.** *f.* Au. **Cigüena.** || Ferro ahont se lliga la corda de la campana, pera tocarla. **Cigüena.** || *Impr.* Maneta de la prempsa. **Cigüena.** || *Met.* Joch. **Cigüena.**
- Cigonyeta.** *f. dim.* Cigüenuela.
- Cigró.** *m.* Garbanzo.
- Cija (Serra d'En).** *Orog.* Al Bergadá als aiguavesos del riu de Saldes, y els d'Aigua de Valls y Aiguadora.
- Cijar (Pere).** *Biog.* Escriptor y frare de la Mercé, comenador del convent de Saragoça al any 1446. Va ésser catedràtic de teologia a Lió y procurador de la seua ordre a Roma.
- Cil y Borés (Joaquim).** *Biog.* Metge, catedràtic y escriptor, que va pertanyer a les Academies y corporacions oficials, essent autor de nombrosos treballs professionals, y colobrat a algunes revistes polítiques, com el *Pensamiento de la Nación*. Va dirigir la publicació de *El sentido católico en las ciencias médicas*. Era nadiu de Barcelona, en quina ciutat va morir, (1805-1882).
- Cila.** *n. p.* Aferesi de Cecília. **Cecília.**
- Cilic.** *m.* Vestuari o cinturó de penitència. **Cilicío.**
- Cilindràr.** *v. a.* Cilindrar.
- Cilindre.** *m.* Cilindro.
- Cilindrích,** *ca. adj.* Que té figura de cilindre. **Cilindríco.**
- Cillol.** *m. Bot.* Cillolo.
- Cilla.** *f. Bot.* Ceba marina.
- Cim.** *m.* Cima, cumbre.
- Cima.** *f.* Cim. Cima. || *Met.* Colmo, cima. || Part superior del morrió. **Cimera.** || Extrém del nynyol a la canya de pescar. **Rabiza.** || *Bot.* Conjunt de quies o punxons Cima. || **Cima de cap.** *f. Naut.* Chicote. || **Estar fins a la cima dels cabells.** *fr. Met. fam.* Estar hasta las cachas, hasta las cejas, hasta el gollete.
- Cimac.** *m. Arquít.* Motllura. **Cimacio.**
- Cimal.** *m.* Cumbre, cuspide. || *Arquít.* **Cimbori.** Adorno d'un frontis. **Remate.**
- Cimar.** *v. a. Naut.* Cimar.
- Cimarró.** *m. Ter. Mar.* Mariner rondinaire, gandul. **Cimarrón.**
- Cimbarull.** *m. Ter.* Curull.
- Cimbell.** *m.* Cordill del reclam pera caçar Cimbél, colmo, copete.
- Cimbori.** *m. Arquít.* Cimborio. || *Fam.* Cosa grossa. **Armatoste.**
- Cimbra.** *f. Arquít.* Cimbra.
- Cimbrejar.** *v. n.* Cimbrar, cimbrear.
- Cimejar.** *v. n.* Descollar.
- Cimejat.** *p. p.* Descollado.
- Cimell.** *m.* Cimal.
- Ciment.** *m.* Fonament. **Cimiento.** || Material. **Cemento.** || Carlopa dels boters. **Juntera.**
- Cimentar.** *v. a.* Cimentar.
- Cimer.** *m.* Plomall.
- Cimeral.** *m.* Copa del árbol.
- Cimós,** *a. adj. Bot.* Cimoso.
- Cinabri.** *m. Min.* Cinabrio.
- Cinamil.** *m.* Principi de la canyella. **Cinamilo.**
- Cinamóm.** *m. Bot.* Arbre de la plata. **Cinamomo.**
- Cinapi.** *m. Bot.* Planta. **Cinapio,** perejil canino.
- Cinapina.** *f. Quím.* Materia extracta del cinapi. **Cinapina.**
- Cinca.** *Geog.* Caseriu de Lladurs, prov. de Lleida. || *-Hidrog.* Riu de la prov. d'Osca, que desaiuga al Segre, sota la Granja d'Escarp, després de passar per Fraga y Mascoreig (Tarragona).
- Cincell.** *m.* Eina de ferro acerat, pera tallar el ferro fret. **Corta-**

- frio. || Ferro pera traure claus. Botador.
- Cinch.** *adj. num.* Cinco. || ¿Per quins cinch sous? ¿Por qué carga de agua?
- Cinchanyal.** *adj.* De cinco años, cada cinco años.
- Cinchoentista.** *adj.* Autor ó artista del siglo XVI.
- Cinchcents.** *adj. num.* Quinientos.
- Cincholaus.** *Geog.* Caseriu d'Empuries, prov. de Girona.
- Cinch en rama.** *f. Bot.* Cinco en rama, pie de Cristo, potentilla.
- Cinchmesó, na.** *adj.* Cincomesino.
- Cinchnirvis.** *Bot.* Plantatge.
- Cinchtorres.** *Geog.* Vila del bisb. de Tortosa, prov. de Castelló, part. jud. de Morella.
- Cincogesma.** *f.* Pasqua de Pentecostés. Pascua de Pentecostés.
- Cincografia.** *f.* Art de gravar al zinch. Cincografía.
- Cindri.** *m.* Cimbra.
- Cindria.** *f.* Melón de agua, sandía.
- Cindriar.** *m.* Lloch plantat de cindrieres. Sandiar.
- Cindriera.** *f. Bot.* Planta cucurbitàcia. Sandía.
- Cinemática.** *f.* Part de la mecànica qu'estudia el moviment. Cinemática.
- Cinematógraf.** *m.* Projecció mecànica demunt de una tela, de una llenca ab fotografies. Cinematógrafo.
- Cineraria.** *adj.* Urna pera guardar cendres d'algun difunt. Cineraria.
- Cinereu, rea.** *adj.* De color de de cendra. Ceniciento, cinereo.
- Cingla.** *f.* Cincha. || *Fam.* Banda. beca.
- Cingladura.** *f.* Acció de cinglar. Cinchadura.
- Cinglantada.** *f.* Latigazo.
- Cinglar.** *v. a.* Cinchar. || *Naut.* Engolfarse. Penetrar en alta mar.
- Cinglat, da.** *p. p.* Cinchado. || Cinglada de mal de ventre. *fr.* Retortijón de tripas, dolor de vientre.
- Cingle.** *m.* Cinglera. Despeñadero, precipicio, sima. || Cenizador. Cingulo.
- Cinglera.** *f.* Despeñadero.
- Cinglerar.** *m.* Conjunto de simas.
- Cingul.** *m.* Cingulo.
- Cinia.** *f.* Noria.
- Cinich, ca.** *adj.* Cínico.
- Cinismo.** *m.* Desvergonyiment. Cinismo.
- Cinna.** *Geog. Ant.* Nom de Guissona, prov. de Lleida, als temps dels romans.
- Cinoglosa.** *f. Bot.* Llepassera.
- Cinografia.** *f.* Descripció y historia del gos. Cinografía.
- Cinorexia.** *f. Patol.* Fam canina. Cinorexia.
- Cinosura.** *f. Astron.* Constelació. Cinosura, osa menor.
- Cinquagèssima.** *f.* Diada relligiosa. Quincuagèsima.
- Cinquanta.** *adj. num.* Cincuenta.
- Cinquanté, na.** *adj.* Quincuagenario, cincuenteno, quincuagésimo.
- Cinqué, na.** *adj.* Quinto, quinta parte.
- Cinquena.** *f. fam.* Moneda d'or, de vinticin pessetes. Moneda de cinco duros. || **A la cinquena.** *fr.* Parceria. Al quinto.
- Cinquenament.** *adv. m.* En quinto lugar.
- Cinquillo.** *m.* Anell de cinch pedres. Cintillo.
- Cint (El).** *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Solsona, part. jud. de Berga. || — Caseriu d'Espunyola.
- Cint.** *p. p.* Ceñido.
- Cinta.** *n. p.* Afèresi de Jascinta.
- Jacinta.** || *fr.* Llaç o floc. Cinta.
- Cintura.** || *Naut.* Fustes que serveixen de reforç al emposticat de la nau. Cinta. || Al barret.
- Cintillo.** || *Naut.* Corniseta que separa les taules de la falca.
- Cinta, fajadura.** || — de baix. Cinta primera ó de la manga.
- Cintaca.** *m. aum.* Cinta grande.
- Cintat, da.** *adj.* Arquít. Cintado.
- Cintejar.** *v. n.* Serpentear.
- Cinter.** *m.* Cintero. || **Perxer.** Corretjer. *Ant.* Cinturo.
- Cinteria.** *f.* Comerç de cintes. Cinteria.
- Cintet, a.** *m. v. f. dim.* Afèresi de Jascinto. Jacintillo, a.

MAZALEU

- Cintiri.** *m.* Disenteria.
- Cinto.** *m.* Afèresi de Jascinto. Jascinto.
- Cintrat, da.** *Arquit.* Que té forma d'arch. Arqueado.
- Cintura.** *f.* Cintura.
- Cinturó.** *m.* Cinturón. || Pera subjectar la espasa. Talabarte, bicricú, cinturón, tahallí.
- Cinyana.** *Hidrog.* Riera que neix al terme de Vilademuls, y des-aigua al Ter, entre Sant Jordi Desvalls y Cerviá, prov. de Girona.
- Cinyell.** *m.* Cingulo, cinto.
- Ciò.** Afèresi de Concepció. Concha.
- Cionis.** *f.* *Patol.* Inflamació del gargamelló. Cionis.
- Cipayo.** *m.* Nom vulgar dels voluntaris qu'estaven a sou de les diputacions catalanes al temps de la revolució de Setembre de 1868. Milliciano.
- Cipia.** *f.* *Ictiol.* Peix. Fibia, Sepia.
- Cir.** *n. p.* Ciro.
- Circh.** *m.* Circo. || Cercle espadat d'una montanya. Circo.
- Circinat, da.** *adj.* Enrotllat. Circinado.
- Circol.** *m.* Círculo.
- Circona.** *m.* *Quím.* Circona.
- Circonducció.** *f.* *Anat.* Moviment d'algún membre del còs. Circonducció.
- Circonducte.** *p. p.* Cesado, Borrado.
- Circonduir.** *v. a.* Borrar, Cesar.
- Circuir.** *v. a.* Rodear, circuir, cerrar.
- Circuit, da.** *p. p.* Circuido, rodeado. || Espai de terreny comprés dintre d'una circumferència. Circuito.
- Circul.** *m.* *Geom.* Cercle. Círculo. || *Circul viciós.* *Log.* Círculo viciós. || *Circuls d'altura o de depressió.* Almícantarados. || *Circuls de posició.* Círculos de posició. || *Circuls horaris.* *Astron.* Círculos horaris. || *Circuls verticals.* *Astron.* Círculos verticales.
- Circulació.** *f.* Acció de circular. Circulació.
- Circulant.** *p. a.* Circulante.
- Circular.** *adj.* Que pertany al circul. Circular. || Carta donant ordres o instruccions. Circular. || Passar una cosa per moltes mans. Circular. || Corre la sanch per les venes y les arteries. Circular la sang.
- Circularment.** *adv. m.* Circularmente.
- Circulat, da.** *p. p.* Circulado.
- Circulatori, a.** *adj.* *Fisiol.* Circulatorio.
- Circumcidable.** *adj.* Lo que's pot circumcidar. Circumcidable.
- Circumcidar.** *v. a.* Tallar el prepuç. Circumcidar.
- Circumcidarse.** *v. r.* Circumcidarse.
- Circumcidat.** *p. p.* Circumcidado.
- Circumcisió.** *f.* Circuncisión. || Festa religiosa del primer de any. Circuncisión.
- Circumdar.** *v. a.* Rodear.
- Circumdat, da.** *p. p.* Rodeado.
- Circumferència.** *f.* Circunferencia. || *Circumferència cóncava.* Circunferencia cóncava. || *Circumferència convexa.* Circunferencia convexa.
- Circumferencial.** *adj.* Circunferencial.
- Circumferencialment.** *adv. m.* Circunferencialmente.
- Circumflexe.** *adj.* Circunflejo.
- Circumlocució.** *f.* *Ret.* Perífrasis, Circunlocució.
- Circumloquí.** *m.* Lo que pot dir-se ab menys de les paraules que s'adopten, pera expressarho. Circunloquio.
- Circumnavegació.** *f.* Circunnavegación.
- Circumnavegar.** *v. a.* Circunnavegar.
- Circumscripció.** *f.* Circunscripción. || Divisió administrativa, militar o eclesiástica d'un territori. Circunscripción.
- Circumscriure.** *v. a.* Circunscribir.
- Circumscribable.** *m.* Circunscribible.
- Circumspecció.** *f.* Atenció, prudencia. Circunspecció. || Grave-

- tat a les accions y a les paraules. **Circumspecció.**
- Circumspecte, a.** Prudent. **Circumspecto.** || Serió, respectable. **Circumspecto.**
- Circumvalació. f.** Circumvalació. || *Mil.* Seti, cordó. **Circumvalació.**
- Circumvalar. v. a.** Setiar, rodejar. **Circumvalar.**
- Circumvalat, da. p. p.** Circumvalado.
- Circumveí. adj.** Proper. **Circumvecino, contiguo.**
- Circumvindre. v. a.** Vindre d'un lloch proper. **Circunvenir, venir de cerca.**
- Circumvisió. f.** Circumvisió.
- Circunstancia. f.** Circunstancia. || Condió, qualitat. **Circunstancia.** || **En les circumstancies presents. m. adv.** En las presentes circunstancias.
- Circunstanciadament. adv. m.** Circunstanciadamente.
- Circunstancial. adj.** Circunstancial.
- Circunstancialment. adv.** De manera circumstancial. **Circunstancialmente.**
- Circunstanciar. v. a.** Explicar les circumstancies d'alguna cosa. **Circunstanciar.**
- Circunstanciat, da. p. p. y adj.** Circunstanciado.
- Circunstant, a. adj.** Al entorn d'un altra cosa. **Circunstante.** || Els que concorren a algún lloch. **Circunstantes.**
- Cirera. f.** Cereza. || — d'arbós. **Madroño.** || — de pastor. **Majuela, majoleto.** || — Borda. **Amarquilla.** || — **Garrafal.** Cereza garrafal. || — **Guinda.** Guinda.
- Cirera. Geog.** Veínat de Sant Privat del Bas. || — Caseriu del terme de Mataró. || — **(La).** Caseriu de Sant Boy de Lluçanés. || — Caseriu de Santa Maria de Oló. || — **(Coll de la).** *Orog.* Al Canigó entre'l puig de l'Estela y el de Pel de Cá.
- Cireral. m.** Lloch de cirerers. **Cerezal.**
- Cirerar. m.** **Cireral.**
- Cirerer. m. Bot.** Arbre fruiter. **Cerezo.** || **Cirerer bort.** **Cornejo,** cerezo silvestre, cerezo de racmo. || **Cirerer de bosch.** Cerezo de aves, de monte ó negro. || **Cirerer de cireres costalers.** Cerezo garrafal, durazo. || **Cirerer moll.** Cerezo mollar. || **Cirerer de Santa Llucia.** Cerezo de Mahoma ó de Santa Lucia. || — d'arbós. **Madroño.** || — de pastor o ars. **Majuelo, majoleto.**
- Cireret. m. dim.** **Cerecito.**
- Cirereta. f. dim.** **Cerecilla, cerecita.** || *Ornit.* Aucell. **Arandillo.** || — de pastor. **Bot. Ars blanch.**
- Cirerets de Bon Pastor. Bot. Bruch.**
- Cirerets (Plá dels). Orog.** A la serra de Cadí.
- Ciret. Geog.** Caseriu de Vidrà (Girona).
- Ciri. m.** **Cirio.** || **Candela. Vela.** || **Ciri pasqual.** Cirio pasqual. || **Dret oom un ciri.** *fr.* Molt dret. Tieso como un hueso, ó como un ajo. || **Encarcarat com un ciri.** *fr.* Dret com un ciri. || **Moltes candeles fan un ciri pasqual, o Moltes gotes fan un ciri.** *fr. Met. fam.* Muchas candelillas hacen un cirio pasqual, muchos pocos hacen un mucho. || **Sortir ab ciris trencats.** *fr. Met.* Con su pata de cabra ó de gallo, con su media espada.
- Ciriach. n. p.** **Ciriaco.**
- Cirial. m.** **Candelero, cirial.**
- Ciriás. m. aum.** Cirio grande.
- Cirier. m.** **Candelero.**
- Cirilot. m. Ter. Ornit.** Aucell de estany. **Pájaro de estanque.**
- Cirineu. m.** **Cirineo.** || Qui ajuda a un altre a algún treball. **Cirineo.**
- Ciriot y Espi (Joan). Biog.** Brau militar que va distingirse a la darrera lluita civil a Catalunya (1872-1875), desplegant una activitat remarcable y assolint alguns triomfs, en la persecució de les partides carlines. Va morir a Barcelona al

- any 1881, essent brigader de exercit.
- Ciroferari.** *m.* L'acòlit que porta ciri a les funcions d'iglesia.
- Ciroferario.**
- Cirque.** *m.* Circo.
- Cirrat,** *da.* *adj.* Cirrado.
- Cirrosis.** *fr. Patol.* Granulació vermellova que's fá al fetge.
- Cirrosis.**
- Cirrus.** *m.* Forma dels núvols, que s'apareixen semblant filaments encreuats. **Cirros.**
- Cirurgia.** *f.* Art de curar certes malalties operant ab eines apropiades. **Cirurgia.**
- Cirurgiá.** *m.* Cirujano.
- Cirurgiáns.** *m. Ictiol.* Certs peixos. **Acanturos, Cirujanos.**
- Cirúrgich,** *ca.* *adj.* Relatiu a la cirurgia. **Quirúrgico.**
- Cisa.** *f.* Afèresi de Narcisa. **Narcisa.**
- Cisa (La).** *Geog.* Caseriu y santuari del terme de Sant Pere de Premiá.
- Ciscar (Francesch).** *Biog.* Arxiprest d'Ager, competent al dret canònic, que va publicar al any 1665, un aplech de Sinodes desde el sígle XIII, fins al seu temps.
- Cisco.** *n. p.* Afèresi de Francesch. **Paco.**
- Cisell.** *m.* Eina de cer tallanta, que s'emplea pera treballar pedres. **Cincel.**
- Cisellar.** *v. a.* Treballar ab el cisell. **Cincelar.**
- Ciset.** *n. p.* Afèresi de Narcís. **Narcisillo.**
- Cisma.** *m.* Cisma. **Discordia.**
- Cismátich,** *ca.* *adj.* Que no admet les doctrines dictades per l'Iglesia. **Cismático.** || *Fig.* Qui promou disensions. **Cismático.**
- Cismontá,** *na.* *adj.* Cismontano. || **D'aquesta banda de montanya.**
- Cisó.** *n. p.* Afèresi de Narcisó. **Narciso.**
- Cisquella.** *Geog.* Caseriu de Sant Pere de Argüells, prov. de Lleida.
- Cisquet.** *n. p.* Afèresi de Francisquet. **Paquito, Francisquito.**
- Cist.** *m. Bot.* Estepa.
- Cistell.** *m. Cesto.* || **Cistell gran.** **Argadijo, argadillo.**
- Cistella.** *f.* Paner o panera. **Cesta.** || **La de palla.** **Euriño.** || **Cistella ab tapa.** *f.* **Excusabaraja.** **Boig com una cistella.** *Expr. fam.* **Loco de atar.**
- Cistella.** *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Figueres.
- Cistellaç.** *m. aum.* Cestón.
- Cistellaça.** *f. aum.* Cestón.
- Cistellada.** *f.* **Cistellat.**
- Cistellaire.** *m. y f.* Qui fa o ven cistells. **Cestero.**
- Cistellat.** *m.* Lo que cap a una cistella. **Cesto.** || **Cistell gran.** **Cesto grande.** || **A cistellats.** *fr.* **A cestos.**
- Cisteller (Diech).** *Biog.* Jurisconsult, nadiu de Lleida, autor d'obres professionals, y de una, en quina raonava que fos adaptada la llengua catalana pera la predicació a les iglesies de Catalunya. Vivía pels anys de 1636.
- Cisteller.** *m.* **Cestero.**
- Cistelleria.** *f.* Botiga de cisteller. **Cesteria.**
- Cistellet.** *m. dim.* **Cestillo, cestic.**
- Cistelleta.** *m. dim.* **Cestita.**
- Cister.** *m.* Bujol pera recullir el vi que degota de les botes. **Cubeto.** || *m.* **Ordre relligiosa** fundada per Sant Robert y Sant Esteve. **Cister.**
- Cisterciench.** *adj.* Relatiu a l'ordre del Cister. **Cisterciense.**
- Cisterna.** *f.* **Cisterna, aljibe.**
- Cisterner.** *m.* Qui cuida de les cisternes. **Aljibero.**
- Cisternó.** *m. dim.* **Cisternilla.**
- Cisteró.** *Geog.* Caseriu de Pallargues, prov. de Lleida.
- Cistina.** *f. Quim.* Dissolució per l'amoníach cáustich. **Cistina.**
- Cisura.** *f.* Tallet a la vena pera sangrar. **Cisura.** || **Obertura subtil a algún cos.** **Cisura.**
- Cit dels grachs.** *Ornit.* **Aye tonta de los setos.**

- Cita.** *f.* Conveni de lloch y temps pera veurers dues o més persones. **Cita.** || Referencia a algún text. **Cita.**
- Citació.** *f.* Emplazamiento, citación. || **Citació de remat.** *For.* Citación de remate.
- Citador, a.** *m. y f.* Qui cita. **Citador.**
- Citar.** *v. o.* **Citar.** Alegar, citar, producir. || **Citar de remat.** *fr. for.* Cifar de ó para remate.
- Citara.** *f.* Laúd, cítara.
- Citarer.** *m.* Citarista.
- Citaristich, ca.** *adj. Poet.* Pertanyent a la cítara. **Citarístico.**
- Citat, da.** *p. p.* Citado.
- Citatoria.** *f.* Citación.
- Cítea.** *f. Ant.* Cítara.
- Citerior.** *adj.* Situació inferior d'un terrer. **Citerior.**
- Citoria.** *f. Bot.* **Centaura petita.**
- Citra.** *f.* Eina pera posarhi líquits. **Pichel, jarrico.** || *Ant.* Cítara.
- Citrague.** *m. Bot.* **Tarongina.**
- Citramari, na.** *adj.* De la banda d'ença del mar. **Citramarino.**
- Citramontá, na.** *adj.* **Cismontá.**
- Citrell.** *m. Ter.* **Cetrill** || **Si vols tindre oli vell, guarda l'oli del citrell.** *Ref.* Si queres vino añejo, guarda el vino del pellejo.
- Citrella.** *f. Ter.* Cántaro, botijo.
- Citrelleres.** *f.* **Cetrilleres.**
- Citrells.** *m.* **Cetrills.**
- Citrich, ca.** *adj. Quím.* Àcit del poncem o de la Himona. **Cítrico.**
- Citró.** *m. Bot.* **Rabaniça groga.**
- Citronella.** *f. Bot.* **Tarongina.**
- Ciurana.** *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Figueres. || — Poble de la prov. y bisb. de Tarragona, part. jud. de Falset. || — **(Riu).** *Hidrog.* Riu de la prov. de Tarragona. Neix a la serra de Prades, y desaigua al Ebre, més avall de García.
- Ciuret.** *Geog.* Caseriu de Vidrà, prov. de Girona. || — **(Riera de).** *Hidrog.* Afluent del riu Gés, prov. de Girona. || **(Coll de).** *Orog.* Collada de la serra de la Magdalena, a la prov. de Girona.
- Ciuró.** *m.* Garbanzo. || **Ciuró asturiá.** *Ter.* Arvejo.
- Ciuró (Coll de).** *Orog.* Cimall de la comarca d'Olot, entre la бага de Vernadells y el cim de Sant Jordi. || — **(El).** Caseriu del terme de Santa Maria d'Oló, prov. de Barcelona.
- Ciuronar.** *m.* Garbanzal.
- Ciudadá, na.** *m. y f.* **Ciudadano.** || Qui frueix dret de ciutadania. **Ciudadano.** Pertanyent a la ciutat y als ciutadans. **Ciudadano-Ciudadá honrat.** Ciudadano honrado. || **Ciudadá major.** *Ant.* Qui no exercia ofici mecánich. **Ciudadano mayor.** || **Ciudadá menor.** *Ant.* Menestral. **Ciudadano menor.** || **Ciudadá mitjá.** *Ant.* Estament are anomenat classe mitja. **Ciudadano mediano.**
- Ciudadajar.** *v. n.* Semblarse a lo de ciutat. **Ciudadear.**
- Ciudadela (La).** *Geog.* Caseriu del terme de Esplugues, prov. de Barcelona.
- Ciudadella.** *f.* Fortareça. **Ciudadela.** A Barcelona, y al meteix lloch ahont are hi ha el Parch y hi havia existit el Barri de Ribera, va fer alçar una **Ciudadella**, el guanyador de la ciutat, En Felip V., després de la guerra de Successió, memorant la perdua de les llibertats catalanes. De les antigues edificacions del rich barri, sols va restarhi el campanar del convent de Santa Clara, convertit en forta presó militar y política, fins al any 1868. El govern provisional després de la revolució de Septiembre, va cedir el fort y els seus glacis al ajuntament de Barcelona, y en aquell terrer, va celebrar-se, aterrada ja la fortareça, la primera exposició universal de Espanya, al any 1888.
- Ciudadella.** *Geog.* Caseriu del terme de Palafolls, prov. de Barcelona.
- Ciudadeta.** *f. òim.* **Ciudadilla**

- Ciudadilla.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. de Tarragona, part. jud. de Cervera.
- Ciutat.** *f.* Ciudad. || Conjunt de carrers y edificis de que's composta. Ciudad. || El seu ajuntament. Ciudad. || Els habitants de la meteixa. Ciudad.
- Civada.** *f.* Avena.
- Civadar.** *m.* Camp sembrat de civada. Avenal.
- Civader.** *m.* Morralet. Morral, cebadera.
- Civadera.** *f.* Civader.
- Civella.** *f.* Hebillia. || Peça de fusta en forma de ferradura, que's posa al cap de la singla. Anillo.
- Civellaça.** *f. aum.* Hebillaza.
- Civellam.** *m.* Abundor de civelles als guarniments. Hebillaje.
- Civellar.** *v. a.* Hebillar.
- Civellat,** *da. p. p.* Hebillado.
- Civeller.** *m.* Qui fa o ven civelles. Hebillero.
- Civellleta.** *f. dim.* Hebillica, hebillita.
- Civera.** *f.* Angarillas. || Bayart.
- Civich,** *ca. adj.* Cosa de ciutat. Cívico, urbano.
- Civil.** *adj.* Civil. || Sociable, atent, urbá. Civil. || *For.* Assumpte de dret, que no sia criminal. Civil. || Soldat de la guardia civil. || Civil.
- Civillçació.** *f.* Civilización. || Cultura, política, urbanitat. Civilización.
- Civilçador,** *a. adj.* Civilizador.
- Civilçar.** *v. a.* Fer culte y sociable. Civilizar.
- Civilçat,** *da. p. p.* Civilizado.
- Civilisme.** *m.* Sistema de govern. Civilismo.
- Civillista.** *m.* Partidari del civilisme. Civilista. || Encarregat de les actuacions d'algun plet. Civilista.
- Civilltat.** *f.* Civilización. || Qualitat de lo civil. Civilidad.
- Civilment.** *adv. m.* Civilmente, cortesmente. || *For.* D'acort ab el dret civil. Civilmente.
- Civis.** *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. y part. jud. de Urgell.
- Civisme.** *m.* Virtut patriótica. Civismo.
- Civit.** *Geog.* Caseriu del terme de Talavera, (prov. de Lleida).
- Claca.** *f.* Conversa impertinent. Garla, charla. || Fer petar la claca. *fr. fam.* Enraonament llarch y sense motiu. Tender el paño del púlpito.
- Clacar.** *v. n.* Xerrar.
- Cladells (Sant Miquel de).** *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Santa Coloma de Farnés.
- Clafoll.** *m.* Corteza.
- Clam.** *m.* Clamor, queja, ruego. || Fer clam. Queixarse. Quejarse. || Menar clam. *fr.* Seguir pleito.
- Clamador,** *a. m. y f.* Clamant.
- Clamalls.** *m.* Clamástechs.
- Clamant.** *m.* *For. ant.* Instante, querellante.
- Clamar.** *v. a.* Clamar. || S'usa també en coses inanimades. Clamar. || El crim clama justicia. *fr.* El crimen clama justicia.
- Clamarse.** *v. r. For. ant.* Quere llarse, quejarse.
- Clamástechs.** *vegis.* Calamástechs. Caramilleras.
- Clamat,** *da. p. p.* Clamado.
- Clamater.** *m. For. ant.* Clamador.
- Clamor.** *m.* Clam.
- Clamoreig.** *m.* Clamoreo.
- Clamorejar.** *v. n.* Clamorear.
- Clamorós,** *a. adj.* Clamoroso.
- Clandesti,** *na. adj.* Secret. Clandestino.
- Clandestinament.** *adv. m.* Clandestinamente, á escondidas.
- Clandestinat.** *p. p.* Oculto.
- Clap.** *m.* Espai. Espacio, trozo. || A claps. A trechos.
- Clapa.** *f.* Trozo. || Taca. Mancha. || Troç de terra sense plantes. Calva.
- Clapa (Puig de la).** *Orog.* A N. E. d'Espinabelt, prov. de Girona, a la ratlla de França.
- Clapada.** *f.* Cosa condenable. Crespa, fresca.
- Clapar.** *v. a.* Manchar. || Pigar. Manchar la piel.
- Claparada.** *f.* Clapa.

Clapat, da. *adj. y p. p.* Manchado.
Clapejar. *v. a.* Manchar, salpicar.

Clapejat, da. *adj.* Manchado, salpicado.

Claper. *m.* Clapa de terra sense plantar. **Claro.** || **Munt de pedres.** Montón de piedras. || **Pedra en pedra se fa un claper.** *fr.* Piedra con piedra levanta un montón.

Clapera. *f. Ter.* **Rodera.** Surco.

Claperós (Antoni). *Biog.* Remarcable escultor barceloní de mitjans del segle xv. Va esculpir la ornamentació de la glorieta del sortidor, al claustre de la Seu de Barcelona, y alguns gárgoles d'aquella banda de edifici, y més endavant, les imatges dels apóstols a la Seu gironina, y una imatge de Santa Eularia encomenada pel Consell de Cent. || — (**Antoni**). Fill del anterior, que treballava a l'ornamentació del claustrer predit al any 1449. || — (**Joan**). Escultor, germà del que antecedeix, que degué treballar a l'ornamentació de la Seu gironina.

Clapés (El). *Geog.* Caseriu del terme de Santa Maria de Oló (Barcelona).

Clapiça. *f.* Lloch pedregós sense vegetació. **Machón de roca.**

Clapiça del os. *Orog.* Estimball de roques al macís de Septhomes al Canigó.

Clapiçall. *m. dim. de Clapiça.*

Clapiçol. *m.* **Clapiça petita.**

Clapiçot. *m.* **Clapiçol.**

Clapir. *v. n.* Modo de cridar dels gossos, quan cacen o furguen la caça. **Latir, gair.**

Clapit. *m.* Crit del gos, quan caça. **Latido.**

Clapotejar. *v. a.* Rebatre. **Golpear, chocar.**

Clar, a. *adj.* **Claro.** || Transparent. **Claro.** || Net, pulcre. **Claro.** || Color poch carregat. **Claro.** || Manifest. **Claro.** || Espai sense ocupar d'algunes coses. **Claro.** || Que sovinteja poch. **Claro.** || Ab

sobres d'intermedis. **Claro.** || Lo que's diu sense reparo. **Claro.**

|| **Ras, seré.** Despejado, claro || *Pint.* Llum que reflexa. **Claro.**

|| Als escrits, lloch ab punts suspensius. **Claro.** || **Clar está.**

Expr. **Claro está.** || **Clar y catalá.** *m. adv.* En buen romance, sin ambages, clarito. || **Clar y obscur.** *Pint.* Claro y oscuro, claros-curo. || **A la clara o a les clares.** *m. adv.* A las claras; por lo claro. || **Aném clars.** *Expr. fam.*

Vamos claros. || **Cantar clar.** *fr.* Cantar claro, decir alguna cosa, tan clara como el agua || **De clar en clar.** *m. adv.* De claro en claro. || **Esser una cosa més clara que l'aigua, o que'l sol.** *fr.* Ser más claro que el sol, ó que el agua. || **Posar en clar.** *fr.* Poner en claro. || **Tot clar.** *m. adv.*

Por lo claro, con puridad, claramente. || **Treure en clar.** *fr.* *Met.* Sacar en limpio.

Clara. *f. n. p.* **Clara.** || **Clara d'ou.** *f.* Clara de huevo.

Clará (Joan). *Biog.* Escriptor nadiu del Rosselló al segle xiv, provincial de l'ordre carmelitana, predicador remarcable y catedrático de teologia a Montpeller, que va morir a Cerdanya al any 1340. Va escriure molt bones obres llatines, y sermons predicats a Avinyó davant dels Papes.

Clará. *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. y part. jud. de Solsona. || — Caseriu del terme de Vich. || — Quadra del terme de Aviá (Barcelona). || — Veïnat del terme de Viladecaballs (id.) || — Poble del terme de Torredembarra (Tarragona). || — Poble de la Catalunya francesa, cantó de Prades. || — (**Riera de**). *Hidrog.* Riera que neix a la vora de Cofort y desaigua al Llobregat, passat Gironella. || — (**Plá de**). *Orog.* Al camí de La Nou a Baells.

Claraboia. *f.* Tragaluz, claraboya. || La que está a les taulades. **Buharda.**

Claraboliar. *v. a. Ter.* Vestir molt espellifat. **Clarear.**

Clarament. *adv. m.* Claramente.

Claramunt (Bernat Amat de).

Biog. Un dels nobles catalans, de major significació a les darrereries del segle XII. Al any 1071, va concorre a la solemniat promulgació del còdich dels Usatges al Palau de Barcelona. ||

—(**Geroni**). Argenter barceloní que al 1584, era conseller de la ciutat. || —(**Gullém de**). Noble cavaller que va formar part de la expedició contra els alarbs d'Almeria, al any 1147. || —(**Gullém de**). Un dels cavallers que al any 1228, trovantse a Tarragona ab el rei En Jaume I, aconsellaren y concorreguèren a la conquesta de Mallorca.

Claramunt. *Geog.* Caseriu del terme d'Eroles (Lleida). || —Poble de la prov. de Lleida, bisb. de Urgell, part. jud. de Cervera. || —(**Serra de**). Serralada de la prov. de Lleida, entre les de Montsech y de Sant Gervàs.

Claravalls. *Geog.* Poble del bisb. d'Urgell, prov. d'Osca, part. jud. de Benabarre.

Clarea. *f.* Néctar, clarea.

Claredat. *f.* Claretat.

Clarejar. *v. n.* Clarear. || Ferse de dia. Amanecer, clarear, clarecer.

|| **Clarejar de fam.** *Loc. fam.* Clarear de hambre.

Clarejat, *da. p. p.* Clareado.

Clarell. *m.* Cánem de segona, Càñamo inferior.

Clarella (La). *Geog.* Caseriu de Santa Maria de Besora (Barcelona).

Claresa. *f.* Claretat.

Claret, *a. adj. dim.* Clarito. || Parlant del vi. Clarete.

Claret y Barrera (Francesch).

Biog. Catedràtic y acadèmic de la de Ciències Naturals y Arts de Barcelona. Era nadiu de Barcelona, y va morir a la meteixa ciutat, (1807-1877). Va ésser professor de les escoles de la Junta de co-

mers, y del Institut de segona ensenyança, de quin va ésser visdirector. || —y **Clarà (Antoni Maria).** Bisbe remarcable, nadiu de Sallent, y mort a Font Freda (Narbona), (1807-1870). De la més modesta condició social, va estudiar á costa de sacrificis, la carrera eclesiástica, assolint aviat concepte a la predicació. Va ésser bisbe de Trajanópolis, y arquebisbe de Sant Jaume de Cuba, y era home de tan valiment polítich com zelós al seu ministeri, com va mostrarlo ab la publicació de nombroses obres de propagandá relligiosa, que arrivaren a ferse populars. Com tot home de valer, va tindre detractors abundosos. || —y **Dalmáu (Gabriel).** Professor mercantil nadiu de Sabadell y mort a Barcelona al any 1904. Va ésser catedràtic interí del professorat al any 1870, y dedicantse després a la ensenyansa privada, va tindre nombrosos deixebles. || —y **Parera (Felip).** Doctor en ciències, advocat y professor mercantil, que va ésser catedràtic de matemàtiques y de comptabilitat, a les escoles y Instituts de Santander, Lleida, Tarragona y Barcelona, en quina ciutat va morir, encare jove al any 1882.

Claret. *Geog.* Caseriu del terme de Tremp, prov. de Lleida. || —Caseriu de Oliola (Lleida). || —**dels cavallers.** Veïnat de Sant Mateu de Bages (Barcelona).

Claretat. *f.* Efecte de la lum.

Claridad. || Explicarse sense confusió. **Claridad.** || Veure sense dificultat. **Claridad.**

Clari. *m.* Clarín. || Qui té per ofici tocarlo. **Clarín, clarinero.** || **Clari de campanya.** Clarín de campanya.

Clariana. *f.* Temps desocupat. **Claro.** || Els nuvols al donar pas a la lum. **Claricia.**

Clariana (Joseph). *Biog.* Com-

positor y mestre de musica, director de l'escola de cechs a Barcelona y un dels violinistes més remarcables del seu temps. Va neixer a Reus, morint a Barcelona (1810-1861). || — **y Gualbes (Antoni)**. Comenador de l'ordre de Sant Joan a Catalunya, a la primera meitat del segle XVIII, autor de obres d'història, y de tractats tècnics de navegació.

Clariana. *Geog.* Caseriu del terme d'Argensola, prov. de Barcelona. || — Veïnat d'Avinyonet (Barcelona). || — Caseriu de Castellet (id.) || — Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Vich, part. jud. d'Igualada. || — Poble de la prov. de Lleida, bisb. y part. jud. de Solsona. || — (**Riera de**). *Hidrog.* Riera que neix a Montargull, (Tarragona) y desaigna entre Jorba y Albarols al curs del Anoia.

Clarinya. *f.* **Clariana**.

Claricia. *f.* **Esclarecimiento**.

Clarificació. *f.* **Clarificación**.

Clarificar. *v. a.* **Clarificar**. || **Purificar**. **Clarificar**.

Clarificat, *da. p. p.* **Clarificado**.

Clarificatiu, *va. adj.* **Clarificativo**.

Clarifich, *ca. adj.* **Resplandeciente**.

Clarínada. *f.* Toch de clarins.

Clarínada.

Clarinet. *m.* Instrument musich.

Clarinete. || Qui'l toca. **Clarinete**.

Clarins. *m.* Roba molt prima. **Clarines**.

Clarió. *m. Pint.* Pasta pera dibuixar. **Clarión**.

Clarir. *v. n.* **Resplandecer**.

Clarís (Pau). *Biog.* Una de les figures de més relleu de la història de Catalunya. Nadiu de Barcelona, va morir en ella, al 1641, en un dels moments més crítics de la patria, per quina havia mostrat aquell il·lustre fill de la terra, ferma y voler constant. Canonge de la Seu d'Urgell, desde l'any 1612, va ésser elegit diputat pel braç eclesiàstich, y va presidir la generalitat de Catalunya, vet-

lladora dels drets que desco-neixien els governants. Aputrats els recursos diplomàtics, ab tota la serenitat, va tindre d'admetre al fi la resolució de negociar l'ajuda de França, en aquells dies al ésser desatesos y oblidats els privilegis y les lleis de Catalunya. Convocats els tres estaments a la Sala de Sant Jordi, baix la presidència d'En Pau Clarís, el memorable discurs d'aquell home insigne, va decidir la lluita de Catalunya, mes rendit a la fatiga de son esforç suprém, En Pau Clarís, tingut per pare de la patria, moria quan les tropes franceses entraven a Barcelona, pera apoiar les aspiracions de la terra catalana.

Clarissa. *f.* Relligiosa. **Clara**, **clarisa**.

Claríssim, *a. adj. sup.* **Clarísimo**.

Claríssimament. *adv. sup.* **Clarísimamente**.

Clarít, *da. adj.* **Resplandeciente**.

Claror. *f.* Claridad, luz. || **Donar claror**. *fr.* **Esclarecer**, **iluminar**.

|| **Passar la claror**. *fr.* **Veures la claror** de una al altra part d'un cos. **Clarecerse**. || **Passar sen la claror**. *fr.* **Salir de su juicio**, ó de sus juicios; **ser de padre y señor mio**.

Clarvidencia. *f.* Subtilesa d'ingení. **Penetración**.

Clarvident, *a. adj.* **Penetrante**, **clarividente**.

Clasocar (Pau). *Biog.* Historiari y prebere del segle XVII, nadiu de Barcelona. Era bon llatísta, y viatjador constant, y ésser un dels primers excursionistes del seu temps, havent donat la volta al mon.

Classe. *f.* Aplech de persones del meteix estament o condició.

Clase. || **Agrupació** dels estudiants d'una meteix materia, y aula ahont estudien. **Clase**. || **Ordre** de coses que pertanyen a la meteix mena. **Clase**.

Clàssich, ca. *adj.* Remarcable, distingit. **Clàssico**.

Classicisme, m. Sistema de classificació. **Clasicismo**. || Subgecció a regles y preceptes artístichs, científichs o literaris. **Clasicismo**.

Classificació, f. Clasificación.

Classificar, v. a. Repartir en classes. **Clasificar**.

Classificat, da. p. p. Clasificado.

Clatell, m. Cogote, pescuezo, nuca.

|| **Clatell d'estelles**. *Loc. fam.* Juan Lanás. || **Esser net de clatell**. *fr.* Esser astut. Sentir nacer la hierba; tener colmillos.

Clatellada, f. Pescozón. || **Fersi a clatellades**. *Loc. fam.* Hacer al loco cuerdo con la pena.

Clatellás, m. *aum.* Cerviguillo.

Clatellejar, v. a. Dar pescozones.

Clatellejat, da. p. p. Popado.

Clatellet, m. *dim.* Pescuecillo.

Clatellut, da. *adj.* Pescozado, Cervigudo. || *Met.* Necio, estúpido.

Clau, m. y f. Clavo, llave. || f. Pera obrir o descargolar. **Llave**. || m.

Pera clavar. **Clavo**. || f. Pedra que clou un arch. Signes convencionals pera entendre els escrits. **Senyal de to a les solfes**. **Clave**. || m. Clau de rosca, cargol. **Tornillo**. || m. De ganxo.

Alcayata, **escarpia**. || **Dolor agut**, **angoixa**. **Clavo**. || **Martellet** pera afinar els instruments músichs. **Llave**, **afinador**. || **Fustes del arbre** pera posar el collferro als molins de farina **Cuñas**, **clavos**. || **Clau anglesa**. || **Clau cigonya**. || **Clau comuna** o **mestra**. **Llave maestra**. || **Clau d'ala de mosca**. Que té la cabota d'aquella forma. **Clavo de ala de mosca**. || **Clau daurada**.

La dels gentilhomens de palau. **Llave dorada**. || **Clau de rosca**. **Tornillo**. || **Clau de peu**. **Callo**. || **Clau del regne**. Plaça forta a la frontera. **Llave del reino**. || **Clau del ull**. Clavo del ojo. || **Clau d'nal**. Clavo de chiffa. || **Clau doble**. De doble tom. **Llave doble**. || **Clau falsa**. **Ganzúa**. || **Clau ganxut**. **Escar-**

pia. || **Apretar el clau**. *fr. Met.* Apretar las clavijas. || **Aquí van les claus**. *Loc. Met.* Ahí te quedan las llaves. || **Clavar un clau a la roda de la fortuna**. *fr.* Clavar un clavo en la rueda de la fortuna. || **Clavar un clau al oor**. *fr. Met.* Clavarle á uno el corazón. || **Fer entrar o voler entrar el clau per la cabota**. *fr.* Clavar un clavo por la cabeza; en dando que el perro rabia, ha de rabiar. || **Girar la clau**. *fr.* Echar la llave. || **La clau es la pau**. *Ref.* Llave en cinta, hace buena á mí y á mi vecina; más vale vuelta de llave, que conciencia de fraile. || **No deixar un clau a la paret**. No dejar clavo ni estaca en la pared. || **No se me'n dona un clau**. *Expr.* No importa un clavo; no se me dá una castañeta, un pito, un bledo, un higo ó un pepino; no se me dá nada; nada se me dá. || **Perdre la clau**. *Loc. Met.* Irse de vareta. || **Presentar les claus**. *fr.* Presentar las llaves.

|| **Reblar el clau**. *fr. Met.* Rebolar, rechazar, remachar el clavo. || **Sota clau, o tancada ab pany y clau**. m. *adv.* Debajo de llave, tras llave. || **Tindre les claus del cel a la butxaca**. *fr. Met.* Tener las llaves del cielo en el bolsillo. || **Tindre una cosa tancada ab cent claus**. *fr.* Estar cerrado con cien llaves. || **Una al clau y cent a la ferradura**. *fr. Met. fam.* Una en el clavo, y ciento en la herradura.

Clau de Miralles (La). *Geog.* Caseriu del terme de Veciana, prov. de Barcelona. || — de **Sant March**. Veínat de Gironella (id).

Claudedor, m. Signe que tanca el paréntesi. **Paréntesis**.

Claudi, n. p. Claudio.

Claudició, f. Efecte de claudicar. **Claudicación**.

Claudicar, v. n. Claudicar, cojear.

Claudicat, da. p. p. Claudicado.

Clauer, m. Anella de metall pera posarhi les claus. **Llavero**.

Clauera, f. Ama de llaves.

Claueta *f. dim.* Llavecilla, llavecita, llavecica.

Claus de Nostre Senyor *f. Bot.* Calabruixes.

Clausó *m. Arquít.* Mensula.

Claustra *f. Ant.* Claustro.

Claustral *adj.* Relatiu al claustre y als que viuen en ell.

Claustralitela *adj.* Claustralitela.

Claustre *m.* Claustro. || A les Universitats, la junta composta pel rector, catedràtics, doctors y mestres. **Claustro**. || **Claustre matern** *fr.* Claustro materno. || **A claustre plé** *m. adv.* A claustro pleno.

Claustret *m. dim.* Claustrillo.

Claustró *m. dim.* Claustret.

Cláusula *f.* Període de perfecte sentit. **Cláusula**. || *For.* Aparts dels testaments y escriptures.

Cláusula. || **Cláusula constituent** *For.* Cláusula constituyente. || **Cláusula guarentigia**.

For. Cláusula guarentigia. || **Cláusula irritant** *For.* Anulatória. **Cláusula irritante**.

Clausular *v. a.* Acabar un període. **Clausular**.

Clausulat, *da. p. p.* Clausulado.

Clausuleta *f. dim.* Clausulilla.

Clausura *f.* Recinte dels convents, en quin sols hi tenen accés els religiosos. **Clausura**.

|| Lloch de retiro. **Encierro**.

Clava *f.* Clava, maza. **Porra**.

Clavaçó *m.* Conjunt de claus. **Clavazón**.

Clavaguera *f.* Albañal, cloaca, alcantarilla, caño. || **Clavaguera mestra**. Cloaca madre. ||

Cosa de clavaguera. Assumpt brut. Pureza de cloaca.

Clavagueró *m.* Atarjea, atajía.

Clavament *m.* Acció de clavar. **Enclavación**.

Clavar *v. a.* Clavar. || Clavar botons a la roba, paper a la paret, etc. **Pegar**. || *Fam.* **Pegar**. **Encajar**. || *Met.* Enganyar. **Mentir**. || Rependre, renyar. **Reprender**. || **Clavarla a tothom** *fr. Met.* No ahorrarse con nadie, ni

con su padre; no perdonar á Cristo. || **Clavar la porta pels bigotis** *mod. adv.* Dar con la puerta en los hocicos. || **Clavar un clau al cor** *m. verb.* Clavar el corazón. || **Clavarhi la seua cullerada** *fr.* Meter baza, ó su cucharada; meterse en docena. || **Clavarne una al mall y un altre a l'enclusa** *fr.* Dar una en el clavo y ciento en la herradura.

Clavari *m.* Clavero, llavero. || **Majordom**. || Cárrech de clavari a les germandats. **Clavario**.

Clavarse *v. r.* A dormir, a caminar, a riure, etc. Echarse á dormir, á andar, á reir, etc. || **Menjarse**. Engullirse, zamparse.

Clavat *Expr. fam.* Just, cabal. **Clavado**, **clavadito**.

Clave *m.* Instrument de musica. **Clave**, **clavicordio**.

Clavé (**Joseph Anselm**). *Biog.*

Musich poeta nadiu y mort a Barcelona (1824-1874), fundador de les societats corals, ab elements de la classe treballadora, institució de cultura, que li va assolir renóm merescut y aplaudiments, fins a les ciutats més contraries d'aquell deixondiment, comensat ab labor constant per En Clavé, a mitjans del segle XIX. Aixís els seus versos, com la melodia de la seua composició musical eren delicades y a la volta, plenes d'energia, com ho va esserho la perfecta organització per ell donada, a les societats corals. No hi havia població de certa importancia a Catalunya, ahont no s'haguessen constituït aquelles xamoses agrupacions, que a redós de la seua senyera, aplegaven estols de barretines. Pels anys de 1860 a 1862, va emprendre excursions artístiques a Madrid y a Saragoça, donant a conèixer les més selectes composicions del seu repertori, que serva encare ab tot y els anys transcorreguts significa-

ció apropiada. Els festivals donats a Barcelona, sovintejaven, y els concerts d'Euterpe, feien arrelar l'obra d'En Clavé. Va ésser escriptor atilitat, fundant *El Metrónomo* y el periódich polítich *La Vanguardia*. Pertanyia al partit republicà, y va sofrir pels seus ideals, persecucions, desempenyant després de la revolució de Septembre el càrrech de governador de Castelló de La Plana, y el de diputat provincial y President de la de Barcelona, essent elegit al 1873 diputat a Corts. Va escriure també pera el Teatre catalá. || —y **Roqué (Pelegri)**. Remarcable pintor barceloní (1811-1880), deixeble de la Llotja, pensionat a Roma, y llorejat a l'exposició de Madrid, al any 1846. Va ésser Director de la Academia de Sant Carles a Méxich, ahont com a la de Barcelona, se guarden retrats y quadres d'assumptes històrich de molta valú. Va retornar a Barcelona al any 1865.

Claveguera. *f.* Clavaguera.
Clavegueró. *m.* Clavagueró.
Clavell. *m.* Flor. Clavel. || Especia pera amanir les viandes. Clavo, clavillo. || Esclofolla d'alguna planta seca. Corteza. || Clavell d'agost. Tageta. || Clavell d'Indies. Clavelón. || Clavell de moro. Clavel morisco. || Clavell de pastor. Clavel silvestre. || Clavell de pom o del amor. Minutisa. || Clavell de St. Isidro. Clavel de ramillete. || Clavell de la Xina. Clavel de la China.
Clavellada. *f.* Peix. Raya.
Clavellar. *m.* Lloch plantat de clavells. Clavelar.
Clavellás. *m. aum.* Clavelón.
Claveller. *m.* Clavel, clavelina. || Arbre dels clavells d'especia. Grosllé. || Claveller d'Àfrica. *Bot.* Alboquerón.
Clavelles. *Geog.* Caseriu del terme de Manlleu, prov. de Barcelona.

Clavellet. *m. dim.* Clavelito.
Clavellets. *f.* Bot. Clavel dentado.
Clavellina. *f.* Claveller. || Ter. Violer doble. Clavelina. || Clavellina de mort. *Bot.* Gojats.
Clavellinada. *f.* Multitud de clavells.
Clavells. *m.* Flors de clavellet, usades com especias. Clavos.
Claver (Sant Pere). *Biog.* Vegis **Pere Claver (Sant)**.
Clavera. *f.* Motllo pera la cabota dels claus. Clavero, clavera. || Eina de cerraller. Clavera. || Eina usada pels calderers. Embutidera. || Clavera de pont. Aparell usat pels clavetaires. Clavera de puente.
Claveria. *f.* Botiga o taller pera fer o vendre claus. Claveria.
Claveró. *m. Ter.* Petita vall de la terra de conreu pera aturarhi l'aigua de les plujes. Zanjás.
Claverol. *Geog.* Poble de la prov. de Lleida, bisb. d'Urgell, part. jud. de Tremp.
Claveta. *f. Ter. dim.* Clau petita. Llavecita. || *f.* Peça pera posar les politges y les rodes al eix del arbre. Clavetas.
Clavetaire. *m.* Clavetero, chapucero. || Forjador de claus. Clavetero.
Clavetejar. *v. a.* Guarnir de claus. Clavetejar.
Clavetejat, *da. p. p.* Claveteado.
Claveter. *m.* Clavetaire.
Clavia. *f.* Pezonera. Ferro de les rodes.
Claviarpa. *f.* Instrument músich. Claviarpa.
Clavicémbal. *m.* Instrument músich. Clavicordi.
Clavicilindre. *m.* Instrument músich ab tecles. Clavicilindro.
Clavicordi. *m.* Instrument músich. Clave.
Clavicorn. *m.* Instrument semblant al cornet. Clavicorno.
Clavicula. *f. Anat.* Ossos del cos humá que ajunten el pit ab les espatlles. Clavicula.
Clavicular. *adj. Anat.* Muscles de les clavicles. Clavicular.

Claviculat, da. *adj.* *Heral.* Claviculado.

Claviform. *adj.* Que te la forma de clau. **Claviforme.**

Clavilla. *f.* Os del peu. Tobillo. || De fusta o de ferro. **Clavija.** || Als penjarrobes, botó pera penjarhi la roba. **Bollillo.** || *Naut.* Llochs pera amarrarhi els caps. **Cubilla.** || **Apretar les clavilles a algú.** *Loc. Met.* Comprometrel. **Apretar a algu no las clavijas.** || **Clavar o assegurar ab clavilles.** *Fr. Naut.* Cabillar, encabillar. || **No hi ha pitjor clavilla que la de la meteixa fusta.** *Ref.* No hay peor cuña ó astilla, que la del mismo palo.

Clavillaça. *f. aum.* Cabillón.

Clavillar. *v. a.* Enclavijar.

Clavillat, da. *p. p.* Enclavijado.

Claviller. *m.* *Naut.* Taulonet ab forats per quins hi passen les clavilles. **Cabillero.** || Qui fa clavilles pera les naus. **Cabillero.**

Clavilleria. *f.* *Naut.* Conjunt de clavilles. **Cabilleria.**

Clavillot. *m.* *Naut.* **Clavilla.**

Claviorga. *m.* Instrument músich, **Claviórgano.**

Cleda. *f.* Tanca d'un camp o de una heretat. **Cerca.** || *Ter.* Enreixat de porta o finestra. **Verja.**

Cledomançia. *f.* Endevinació per medi de les claus. **Cledomançia.**

Clemencia. *f. n. p.* **Clemencia.** || Compassió. **Clemencia.** || Virtut que minva els rigors de la justícia. **Clemencia.**

Clemencia Isaura. *Biog.* Vegis. **Isaura (Clemencia).**

Clement. *adj.* Qui té clemencia. **Clemente.**

Clementina. *n. p.* **Clementina.** || *f.* Constitucions del dret canònic, provinents del Papa Clement V. **Clementina.**

Clementíssim, a. *adj.* **Clementíssimo.**

Clementíssimament. *adv. m. sup.* **Clementíssimamente.**

Clementment. *adv. m.* **Clementemente.**

Clenca. *m. Ter.* Malaltia. **Enfermitz, zó, débil.**

Clenxa. *f.* Partió del cabell. **Croncha.**

Clenxador. *m.* Agulla pera partir els cabells. **Partidor.**

Clenxar. *v. a.* Fer la clenxa als cabells. **Partir la raya.**

Clenxinarse. *v. r.* **Pentinar-se. Peinarse.**

Clepsa. *f. fam.* La closca del cap. **Casco.** || *Fam.* Cap. **Cabeza.**

Clepsina. *f. Erpét.* Sangonera més petita que les comunes. **Clepsina.**

Cleroh. *m. Ant.* **Clérigo.**

Clerecia. *f. Clero.* || Nombre de eclesiàstichs que concorren a una funció. **Clerecia.** || Tonsura o privilegi del clergue. **Clericato.**

Clergue. *m.* **Clérigo.** || El tonsurat. **Coronado.**

Clerguet. *m. dim.* **Cleriguillo.**

Clerical. *adj.* Pertanyent al clero, **Clerical.**

Clericalisme. *m.* Intervenció del clero, en les coses relacionades ab negocis del Estat o civils. **Clericalismo.**

Clericalment. *adv. m.* **Clericalmente.**

Clericat. *m.* L'estat de clergue. **Clericato, clericatura.**

Clericatura. *f.* Estat eclesiàstich. **Clericatura.**

Cleriguech de Cancer (Martí). *Biog.* Jurisconsult català, y bisbe d'Osea, autor d'un discurs de les lleis, llivertats y privilegis del regne d'Aragó.

Clero. *m.* **Clerecia.** **Clero.** || **Clerecia regular.** **Clero regular.** || **Clerecia secular.** **Clero secular.**

Clet. *n. p.* **Cleto.**

Cleta. *f.* **Rendija.**

Cletxa. *f.* **Rendija.**

Clica. *f. Ter.* Colla, estol de persones. **Muchedumbre, Compañia.**

Clich-clach. *m.* Mimologisme del só del fuet, o del espetech de un cos que's trenca. **Clic-clac.**

Client. *m.* **Cliente.** **Parroquià.**

Clientela. *f.* **Clientela.** **Conjunt**

- de parroquia, o consumidors. **Clientela.**
- Clientet.** *m. dim.* Clientecillo.
- Clima.** *m.* Clima. || Temperament propi de cada país. Clima, cielo. || **Bon clima.** Clima sano. || **Mudar de clima.** *fr.* Mudar de aires, de clima, de atmósfera.
- Climatèrich, ca.** *adj.* Preocupació, que considera funestos, els nombres o els anys en quin guarisme intervenen sets. **Climatèrico.** || **Estar climatèrich.** *fr. fam.* Trovarse de mal humor. Estar climatèrico.
- Climatologia.** *f.* Coneixement dels climes. Climatología.
- Climatològich, ca.** Relatiu o pertanyent a la climatologia. Climatológico.
- Climatura.** *f.* Qualitats distintives de cada clima. Climaturation.
- Climax.** *m. Ret.* Figura de gradació d'un discurs. Climax.
- Climent.** *n. p.* Clemente.
- Climent (Joseph).** *Biog.* Bisbe de Barcelona, a les derrereries del segle XVIII. Era nadiu de Castelló de la Plana, mes encare que valencià, va mostrar tant zel y tantes van ésser les seues iniciatives, de quines a Barcelona va deixar recort, que cal memorarlo. Al any 1767, va fundar a la seua Seu, algunes escoles gratuïtes, y era un dels mellors oradors del seu temps, y escriptor notable, (1706-1775). || — **VI.** Era nadiu de la Catalunya francesa, s'anomenava Pere Roger y va ésser elegit quan el cisma d'occident, pontifex a la mort de Benet XI. Ell va ésser qui va fixar la Seu a Avinyó que havia comprat per vuitanta mil florins a Na Joana de Nàpols. Va morir al any 1352. El Petrarca l'esmenta ab elogis pel seu saver y la seua generositat.
- Clin.** *f.* Crin. || Pel que serveix pera fer coixins. Crin, pelote.
- Clinica.** *f.* Part dels estudis de medicina. Clínica. || Lloch dels hospitals, destinat a la pràctica d'aquest coneixement. Clínica.
- Clinich.** *m.* Metge que observa les malalties, y dedueix el curs de les meteïxes. **Clinico,** || **Baptisme clinich.** Batejat als darrers moments de viure. **Bautismo clínico.** || **Cas clinich.** Observació facultativa. **Caso clínico.**
- Clinoit.** *m.* En forma de lit. Clinoido.
- Clins.** *f.* Crines.
- Cliper.** *adj.* *Naut.* Embarcació lleugera de vela. Cliper.
- Cliquejar.** *v. a.* Fer petar el fuet, la fona, etc. Espurnejar el foch. Chascar.
- Cliqueteig.** *m.* Chasquido.
- Clisòmetre.** *m.* *Civ.* Instrument pera midar l'inclinació de la pelvis. Clisómetro.
- Clitoris.** *m.* Clítoris.
- Clivell.** *m.* Grieta.
- Clivella.** *f.* Clivilla. Grieta.
- Clivellament.** *m.* Efecte de clivellarse. Agrietamiento.
- Clivellarse.** *v. r.* Henderse, abrirse, resquebrajarse.
- Clivilla.** *f.* Resquebrajadura, hendedura. || Obertura sense crosta que's fa al pá quan se cou. Regaño. || Troços pera fixar les metxes a un aparell mecànic.
- Llave.** || Claus de fusta pera tirar les cordes dels instruments musicals. Llave. || **Clivilla de mans.** *f.* Llave de retorcer.
- Clivillar.** *v. a.* Rajar, hender.
- Clivillarse.** *v. r.* Clivellarse.
- Clivillat, da.** *p. p.* Resquebrajado.
- Cliviller.** *m.* Qui fa clivilles. Clavijero.
- Clivilles.** *f.* *Naut. ter.* Pals de fusta o metall pera lligar els caps del cordám. Clavijas.
- Clivillés (Bas de).** Plá de la serra de la Magdalena, al peu de Puigsacabra, prov. de Girona.
- Clixé.** *m.* Vidre en quin resta la imatge a la fotografia. Clisé. || Planxa esterotipada. Clisé.
- Cló.** *m.* Ven de la lloca. Cló.
- Cloca.** *f.* Clueca. || **Cloca (naç de).** *Expr.* Nariz de campana.

Clocalou. *Geog.* Caseriu de Sant Andreu de Socarrats (Girona).
Clocar. *v. n.* **Cloquejar.**
Cloch-cloch. *m.* Veu de la gallina lloca. Soroll de l'ampolla al passar l'aigua pel coll. **Clócló.** || **Ou cloch.** *adj.* Huero.
Clochpiu. *adj.* *Met. fam.* Home malaltis. **Hueco.**
Clodianus. *Hidrog. Ant.* Nom del Fluviá, al temps dels romans.
Cloënda. *f.* Fi d'alguna cosa. Conclusió, remate.
Clofia. *f.* **Clofolla.**
Clofolla. *f.* Corteza, cáscara.
Clogut. *da. p. p.* **Clos.** Cerrado.
Cloixca. *f.* Túnica.
Clónich. *ca. adj.* Moviments convulsius i espasmòdichs freqüents. **Clónico.**
Clop. *m. Bot.* Arbre. Poll, pollancre.
Cloqueig. *m.* **Cloqueo.**
Cloquejador. *a. m. y f.* Aucell que cova. **Cloqueador.**
Cloquejar. *v. n.* **Cloquear, clocar.**
Cloquer. *m.* Campanarlo.
Cloquera. *f.* Estat de la lloca. **Cloquera.**
Cloral. *m.* Producte del cloro. **Cloral.**
Clorat. *m. Quim.* Sal produïda per la combinació del àcid clòrich. **Clorato.**
Clorhidrat. *m.* **Clorhidrato.**
Clorhidrich. *m. Quim.* Compost de cloro y hidrògen. **Clorhídrico.**
Clorindina. *f. Quim.* **Clorindina.**
Clorisátida. *f. Quim.* **Clorisátido.**
Clórit. *m. Quim.* **Clòrido.** || Sals produïdes per la combinació del àcid clorós, ab altres bases. **Clorito.**
Clorita. *f. Miner.* Silicat aluminós. **Clorita.**
Cloro. *m.* **Cloro.** || **Cloro antimonial.** *m. Quim.* **Cloro antimonial.**
Cloriform. *m. Quim.* Substancia líquida, usada a la medicina, pera insensibilisar la part dolorida. **Cloriformo.**
Clorofosfòrich. *ca. adj. Quim.* Compost de cloro y de fósfor. **Clorofosfòrico.**
Cloròmetre. *m.* Aparell pera va-

luar la quantitat de cloro combinat ab altres substancies. **Cloròmetro.**

Clorópter, *a. adj. Ictiol.* D'ales nadadores. **Cloróptero.**

Clorosulfur. *m. Quim.* **Clorosulfuro.**

Cloroxalat. *m. Quim.* **Cloroxalato.**

Clorur, *a. adj. Quim.* **Cloruro.** ||

Clorur de cal. **Cloruro de cal,** oximuriato de cal, polvos de Tennant, Muriato sobreoxigenado de cal. || **Clorur d'or y de sosa.** Muriato de oro y de sosa. || **Clorur de sosa líquit.** **Cloruro de sosa,** licor de Zabarraque.

Clos. *m.* Espai tancat. **Recinto, pallenque.** || *p. p.* **Cerrado, encerrado.** || Fet de canyes. **Arrieta, arriate, cañal.** || **Lloch voltat** de banchs pera donarhi una funció pública. **Coso.** || Rodejat de plantes, mates, etz. **Rapajo.** || Pera ferhi corre els cavalls. **Hipódromo,**

Closa. *f. Ter.* **Cráter.**

Closa (La). *Geog.* Caseriu de Capolat (Barcelona). || — Caseriu de Suria (id).

Closca. *f.* Pell dura de alguns arbres, fruites, etz. **Cáscara, corteza.** || Esclofolla de nous, avellanes, etz. **Cáscara.** || La d'alguns peixos. **Concha.** La del ou. **Cáscara, cascarón.** || La del cap. **Casco, cráneo.** || La dels testacis. **Valva.** || **Encara no ha eixit de la closca del ou,** y tot ho porta en renou. *Ref.* No ha salido aún del cascarón, y tiene ya presunción. || **Cobert de closca.** Parlant d'animals. **Conchudo, conchado.** || **Lo que té dues closques o petxines.** **Bivalvo.** || Lo que té la closca gran y gruixuda. **Cascarudo.** || **Sense closca.** En fàrfa.

Closcaça. *f. aum.* **Cáscara grande.**

Closquera. *f. Naut.* **Lloch** dels barcos, pera posarhi el bescuit o galleta de provisió. **Bizcochera.**

Closqueta. *f. dim.* **Cascarilla, cascarita.**

Clot. *m.* **Hoyo.** || — **De la má.** **Hueco**

- de la mano. || Sepultura. Hoyo. || Sots o tolls de la pluja. Charco. Sots als peus dels arbres, pera deturar-hi l'aigua. Socavo. || — Fet grànt per algún animal. Freza. || A les mines. Ornacho. || El fet pera jugar els nois. Bache. || Els que fan als carrers els carruatges y les cavaleries. Bache. || Fer clots. *fr.* Ahojar. || Plé de clots. Hoyoso. || Tirar al clot. *fr. Met. fam.* Enterrar. Matar.
- Clot.** *Geog.* Barriada de Barcelona, antich terme de Sant Martí de Provençals, || Caseriu de Tagamanent (Barcelona). || — (Coma del). *Orog.* Al peu del Santuari de Nuria, prov. de Girona. || — del Barranch. Caseriu d'Abella de la Conca, prov. de Lleida. || — del Moro. A la conca del Llobregat, a la vora de La Pobla. || — del Papedó. A la comarca de Olot, al fons del coll de la Jaça. || — del Tofau. Caseriu de Sant Vicens de Castellet (Barcelona). || — de l'olla. Sot del cim del Puig Cabrioler a la comarca d'Olot.
- Clotà (La).** *Geog.* Caseriu de Begues (Barcelona). || — Veïnat d'Horta, are terme de Barcelona. || — Caseriu de Torelló (Barcelona).
- Clotada.** *f.* Hondonada. || Entre dues montanyes. Cañada.
- Clotar.** *v. a.* Acodar. Cerchar.
- Clotarell.** *m. Ter.* Hoyadita.
- Clotassos.** *Geog.* Caseriu de Vilada (Barcelona).
- Cloterada.** *f.* Clotada.
- Clotet.** *m. dim.* Hoyuelo.
- Cloto (Estany de).** *Hidrog.* Estany del cim de Colomés.
- Clots (Els).** *Geog.* Caseriu del terme de Pontons (Barcelona).
- Clotxa.** *f.* Funda, Vaina.
- Clotxes de Puigmal.** *Hidrog.* Rieral que neix al peu de Puigmal, y desaiqua a la riera de Caralps, prov. de Girona.
- Clotxeta.** *f.* Joch de nois. Boche, Uñate, Hoyuelo.
- Clotxetes.** *m.* Peces del teler de mitges. Clochetes.
- Cloure.** *v. a.* Cerrar. || Tancar. Cercar, Ceñir, Rodear. || Tancar una carta. Cerrar. || Cloure al mitj. Rodejar a algú. Entrecoger, cerrar. || Cloure la clàusula. Clausular. || Cloures. *v. r.* Cerrarse. || Parlant de llagues. Cicatrizarse. || Acavar de ferse fosch. Anochecerse. || Cloures els dits. Cogerse los dedos. || Cloure un tracte. *fr.* Cerrar un trato.
- Clova.** *f.* Cáscara.
- Clovar.** *v. a.* Hacinar.
- Cloxa.** *f. Ant.* Vesta, Túnica.
- Clua.** *Geog.* Caseriu de Badomá, prov. de Lleida. || — (La). Caseriu de Basella (Lleida). || — de la Conca. Veïnat d'Alsamora (Lleida).
- Club.** *m. Club.* || Societat política, sportiva y excursionista. Club.
- Clubista.** *m.* Membre d'algún club. Clubista.
- Cluca.** *f. Bot. Ter.* Cunillets.
- Clucarse.** *v. r.* Cerrar los ojos.
- Clucellas (Joseph).** *Biog.* Actor catalá, que va comensar al Odeón la seua carrera artística, fruit bona cosa d'aplaudiments. Era primer galán jove á Romea a la temporada de 1871 a 1872, y va estrenar algunes de les obres del Teatre catalá, més significades.
- Cluch, ca.** *adj.* Cerrado, Tapado. || A ulls cluchs. *fr.* A ojos cerrados. || Fer cluch. *fr.* Acavar. Finir, morirse. || Cluch ull. Guiñar el ojo. || Cluch ullar. Guiño.
- Cluell.** *m.* Conducto, Cañeria, Tubería. || Cequia de desaiqua a la banda de avall dels molins. Canal de desagüe. || *m.* Clavagueró, regarot. Cloaca, Corredera.
- Cluella.** *f.* Cloaca.
- Cluellar.** *v. a.* Canalizar.
- Clufarse.** *v. r.* Tenderse.
- Clufir.** *v. a.* Morir.
- Cluixar.** *v. a.* Entornar los ojos.
- Cluixat.** *p. p.* Cluch.
- Cluixir.** *v. n.* Crujir.

Clupus. *m. Bot. Poll.*
Cluquent. *m. adv. A ulls cluuchs.*
 A ojos cerrados.
Clusa (Coll de la). *Orog.* Collada a tramontana de Sant Romà de la Clusa, prov. de Barcelona. || **(Collet de la).** *Orog.* Al camí de Gironella a Prats de Lluçanès, prop d'Olván.
Clusca. *f.* Donada al cap. Papirore, Papiroretada, Papiroretazo. **Capirore.**
Clusquet. *m. Clusca.*
Coa. *f. Ter. Qüa. Cola.* || **Tòire la coa als cavalis.** *fr. Ant.* Cortar la cola á los caballos.
Coacció. *f.* Violència, força. **Coacció.**
Coactiu, *va. adj.* **Coactivo.**
Coacusador, *a. s. y adj.* Que fa una acusació en companyia d'un altre. **Coacusador.**
Coacusat, *da. adj. y s.* **Coacusado,** cómplice.
Coadjutor, *a. m. y f.* Qui ajuda a un altre. **Coadjutor.** || Vicari parroquial. **Coadjutor.** || D'algún bisbe. **Obispo auxiliar.**
Coadjutoria. *f.* Càrrec de coadjutor. **Coadjutoria.** Vicaria. **Coadjutoria.**
Coadjuvador. *m.* **Coadjutor.**
Coadjuvant. *adj.* Qui ajuda. **Coadjuvante.**
Coadjuvar. *v. a.* **Coadyuvar.**
Coadunació. *f.* Juntar una cosa ab un altra. **Coadunación, Coadunamiento.**
Coadunar. *v. r.* Barrejar o reunir les coses. **Coadunar, Mezclar, Incorporar.** || **Aplegar, aquadrillar, Juntar, Reunir.**
Coalescència. *f. Med.* Unió de dues parts, separades poch temps avans. **Coalescència.**
Coalició. *f.* Unió política, religiosa y social: **Alliança, Coalición, Liga, Unión.**
Coaner. *Geog.* Caseriu del terme de Sant Mateu de Bages, prov. de Barcelona, part. jud. de Manresa.
Coanimació. *f.* Animarse dues o més coses. **Coanimación.**

Coapóstol. *m.* Company d'apostolat. **Coapóstol.**
Coaptació. *f.* Proposició y consensuació d'una cosa ab altre.
Coaptación. || *Med.* Tornar a la seua situació natural, alguna articulació fora del seu lloch. **Coaptación.**
Coaptar. *v. a.* Ajustar, fer avindre una cosa ab un altra. **Coaptar.**
Coarrendador. *m.* Qui pren el arrendament d'alguna cosa, en companyia d'un altre. **Coarrendador.**
Coarrendar. *v. a.* Arrendar ab companyia d'altre. **Coarrendar.**
Coarrendatari. *m.* Que junt ab un altre, arrenda alguna cosa. **Coarrendatario.**
Coartació. *f. For.* Obligació imposada de ordenarse a qui frueix de benefici. **Coartación.**
Coartar. *v. a.* **Coartar.**
Coarxo. *m. Mar.* Corda que sosté l'enginy de pesca, anomenat **Cobarxo.** **Coarcho.**
Coautor, *a. m. y f.* Autor d'alguna obra, junt ab un altre. **Coautor.**
Cobaltina. *f. Quím.* Arseni sulfur de cobalt. **Cobaltina.**
Cobar. *v. a.* Empollar, incubar.
Cobardament. *adv. m.* Cobardemente, con cobardia.
Cobardia. *f.* Cobardia.
Cobart, *da. adj.* Cobarde, menguado, gallina. || **Esser cobart.** *fr.* Cobardear. || **De cobarts no hi ha res escrit.** De cobardes, nada hay escrito. || **Home cobart mai trova dona bonica.** *Ref.* El hombre cobarde, no encuentra hembra donosa.
Cobarxo. *m.* Part d'enginy de pescar. **Cobarcho.**
Cobdícia. *f.* Apetit desordenat de riqueses. **Codicia.** || *Met.* Desitj de plaers y de gloria. **Codicia.** || **Afany.** **Solicitud, afán.** || **La cobdícia mata la fam.** *Ref.* La codicia mata el hambre. || **La cobdícia romp el sach.** *Ref.* Quien todo lo quiere, lo pierde todo.

- Cobdiciable.** *adj.* Desitjable. Codiciable, envidiable.
- Cobdiciador, a.** *m. y f.* Codiciador.
- Cobdiciar.** *v. a.* Codiciar.
- Cobdiciat, da.** *p. p.* Codiciado.
- Cobdiciós, a.** *adj.* Codicioso. || *Met. fam.* Travallador, cuidadós. Codicioso.
- Cobdiciosament.** *adv. m.* Ab ansia. Ansiosamente, codiciosamente, con codicia.
- Cobejable.** *adj.* Codiciable.
- Cobejament.** *m. Ant.* Cobdicia, desitj.
- Cobejansa.** *f.* Codicia.
- Cobejar.** *v. a.* Codiciar.
- Cobella.** *f. Erpet.* Mena de serp. Cobela.
- Cobert, a.** *p. p.* Cubierto. || *m.* Cubierto.
- Cobertora.** *f.* Cohertera, tapadera.
- Cóbich.** *m. Ornit.* Au insectívora. Colfalba, Culiblanco.
- Cóbit.** *m. Ornit.* Cóbich.
- Cobla.** *f.* Música, Orquesta. || **Chor.** Coro.
- Coblar.** *v. a.* Juntar, Acoplar. || Posar per ordre les cartes d'un coll. Ligar, Arrumblar.
- Coblejador.** *m.* Qui fa coples. Coplista, Versista.
- Coblejaire.** *m.* Coplista.
- Coborriu.** *Hidrog.* Riu de la prov. de Lleida, que neix a la Serra del Cadí y desaigna al Segre, prop de Bellver. || — **de Bellver.** Caseriu del terme de Bellver (prov. de Lleida). || — **de la Llosa.** Veïnat de Lles, prov. de Lleida.
- Cobra.** *f. Erpet.* Mena d'escorsó. Cobra.
- Cobrader, a.** *adj.* Fácil de cobrar. Cobradero.
- Cobrador.** *m.* Qui té a son càrrech cobrar. Cobrador. || Qui cobra a les carreteres els drets de carruatges y cavalleries. **Portazguero.** || Cobrador del antich dret de la roda. **Rodero.** || Qui cobra els drets d'entrada de mercaderies y de bestiar. **Peajero.** || **El mal cobrador, fa el mal pagador.** *fr.* Mal cobrador, hace mal pagador.
- Cobrança.** *f.* Recaudació de diners o especies. Cobranza, Exacción.
- Cobrar.** *v. a.* Cobrar. || Recobrar lo perdut. Recuperar. || **Cobra fama y calat a jaure.** *Ref.* Cobra buena fama y échate a dormir. || **Cobrar terra.** *fr. Met. fam.* Convaleixer. Alzar, ir alzando.
- Cobrat, da.** *p. p.* Cobrado.
- Cobrecalcer.** *m.* Paño de cáliz.
- Cobrellit.** *m.* Cobertor, Sobrecama.
- Cobretaula.** *m.* Tapete, Sobremesa.
- Cobricel.** *m.* Dosel.
- Cobricelar.** *v. a.* Endoselar, Coblar.
- Cobridor.** *m.* Cobrellit. Cubrecama.
- Cobrir.** *v. a.* Cubrir.
- Cobro.** *m.* Exacción de deutes. Cobranza || **Donar cobro.** *fr.* Atajar. || **Posar en cobro.** *fr.* Aguardar alguna cosa. Poner en cobro. || **Posarse en cobro.** *fr.* Refugiarse. Ponerse en cobro.
- Cobrombuls.** *Bot.* Cogombre. Pepino.
- Coca.** *f.* Torta. || La de la flor de farina. Molleta. || La feta ab mantega. Almojabana. || La que es cou ab ous sencers. Hornazo. || La de la vigilia de Nadal ab fruites. Nochebuena. || *Ndut.* Antiga nau que tenia dues y tres cobertes. **Coca.** || **Ferse una coca.** *fr. Met.* Xafarse. Hacerse tortilla. || **Posar a algú plá com una coca.** Hacer venir á la gamella. || **Quedar fet una coca.** *fr.* Quedar hecho una torta.
- Coca y Cirera (Antoni).** *Biog.* Metge remarcable y escriptor professional, nadiu d'Igualada y mort a Barcelona (1807-1872). Va ésser catedràtic de Patologia a Valencia, a Granada y derrerament de Barcelona. Era autor de una de les obres de Terapèutica, més elogiades al seu temps. || — y **Valmajor (Eduart).** Periodista catalá, redactor del *Cu-cut*, y un dels poetes festius contemporanis, de més marcada originalitat.

- Va morir jove encare, a Barcelona, al any 1908. Era autor dramàtic i atililat observador prosista. Cal esmentar la novel·la *Aucells de gavia* i la producció *Gent d'ara*, entre les seues obres.
- Cocardes.** *f.* Peces de adorno a les frontaleres de la brida. **Cocardas.**
- Cocció.** *f.* Acció de coure. **Cocimiento, cocción.**
- Cocejar.** *v. a.* **Cocear.** || *Fig.* Dar puntapiés.
- Coch, coquessa.** *m. y f.* Cocinero. **Coci.** *m. Ter.* Tinajón, Cuevo.
- Coclearia.** *f. Bot.* Herba de la fluxió.
- Cocleig.** *m.* Veu que fan alguns aucells. **Graznido.**
- Coclejador, a.** *m. y f.* **Graznador, gaznador.**
- Coclejar.** *v. n.* Cant d'alguns aucells. **Graznar, Gaznar.**
- Coco.** *m.* **Coco.** || La closca de aquell fruit, de quina, se'n fan xieres, vasos y altres objectes. **Coco.**
- Cocó.** *m.* Nom infantil del ou. **Huevo.**
- Cocodril.** *m. Zool.* **Cocodrilo.**
- Cocodrill.** *m.* **Cocodrill.**
- Cócora.** *s. y adj.* Molest, impertinent. **Cócora.**
- Cocotal.** *m.* Lloch ahont hi ha plantats molts cocoters. **Cocotal.**
- Cocoter.** *m. Bot.* **Cocotero.**
- Codalet.** *Geog.* Poble de la Catalunya francesa, cantó de Prades al depart. dels Pirineus Orientals.
- Còdech.** *m.* Manuscrit. **Códice.** || Aplech de lleis. **Códice.**
- Codeina.** *f. Quim.* **Codeina.**
- Coder (Joseph).** *Biog.* Relligiós y catèdric de la Universitat de Barcelona. Al any 1692, va redactar les ordinacions del *Studi general*. Havia escrit algunes obres.
- Codera.** *f.* Calabrot que s'allarga a una altra embarcació. **Codera.**
- Coderoh (Antoni).** *Biog.* Musich y organer de la Seu d'Urgell, que va neixer a Olot al any 1770 morint al 1836. Fruia de molta anomenada al seu temps, y havia compost alguns travalls musicals.
- Coderna.** *f. Naut.* Varenga, cuaderna, orega. || **Coderna d'omplir o de remetjos.** Cuadernas intermedias ó de henchimiento || **Coderna mestre.** Cuaderna maestra ó principal. || **Coderna revirada.** Cuaderna revirada. || **Codernes falses.** Falsas cuadernas. || **Codernes fortes.** Cuadernas de armar. || **Codernes verdaderes.** Cuadernas verdaderas.
- Codernal.** *m. Naut.* Troç de fusta pera arborar la nau. **Cuadernal.**
- Codia.** *f. Med.* Cabeça de cascall. **Codia.**
- Códice.** *m.* Llibre manuscrit antic. **Códice. Còdech.**
- Códich.** *m.* Aplech de lleis. **Código.** || **Códich fonamental.** Código fundamental. || **Códich civil, de comers, penal, etc.** Coleccions de lleis de materia diferente. **Código civil, de comercio, penal, etc.**
- Codicil.** *m.* Escrit o aditament a les disposicions de testament o darrera voluntat. **Codicillo.**
- Codificar.** *v. n.* Formar códich o códichs. **Codificar.**
- Codina.** *f.* Terra vermella, argila ferruginosa. **Codina.** || Clot de les roques ahont s'hi embassa l'aigua de les plujes. **Charco pedregoso.**
- Codina (Bonaventura).** *Biog.* Bisbe de Canaries nadiu de Barcelona, autor d'una obra publicada al any 1845 lloant, la influencia ascètica moral dels sacerdots. || — (**Joan**) Arxiprest de la Catedral de Barcelona, que havia pertenescut a la causa jurídica, y va fer a Canaries la seua carrera eclesiàstica. Va ésser canononge de Tarragona, y era home de molta cultura literaria, havent figurat en doctes corporacions y essent corresponent

- de la Acadèmia de la Història. Era molt aficionat a la música clàssica. Va morir a Barcelona al any 1895. || — **Lànglin (Ramon)**. Farmacèutich y escriptor professional contemporani. Era home estudiós, y va figurar en política, havent format part de la Diputació provincial de Barcelona en quina ciutat va morir al any 1903. || — (**Victorià**). Un dels pintors contemporanis que va assolir més renom. Era nadiu de Barcelona, y va morir a Londres, ahont estava establert, al any 1911. Als seus primers anys va dedicarse a l'esculptura. Al 1870 va ésser premiat a París. A França y a Inglaterra ha deixat remarcables obres d'ornamentació. A Barcelona se serva entre altres, la decoració de la cúpula de la Mercè. || — **y Franch (Jaume)**. Remarcable apotecari y escriptor, nadiu de Barcelona y mort a la meteixa ciutat, (1805-1881). Va ésser molts anys president del Colegi d'apotecaris de Barcelona, y fundador de la revista *La Botica*. Va figurar en política, essent alcalde y diputat a Corts per la seua ciutat nadiua, y senador per Lleida.
- Codina**. *Geog.* Caseriu del terme de Sant Bartomeu del Grau (Barcelona). || — Veïnat del terme de Taradell (id.) || — Caseriu de Vich.
- Codinach**. *Geog.* Caseriu del terme de Sant Martí Sescorts, (Barcelona).
- Codines (Les)**. *Geog.* Barriada de Rellinàs, (Barcelona). || — Caseriu de Sant Boi de Lluçanès (id.).
- Codinoia**. *f. dim.* Sot petit. Charquillo.
- Codiputat**. *m.* Qui ab altre o altres, porta la representació de un districte. **Codiputado**.
- Codirector**, *a. m. y f.* Qui ab un altre persona dirigeix un negoci o institució. **Codirector**.
- Còdol**. *m.* Piedra, canto.
- Còdol de Gurró**. *Geog.* Caseriu de Olesa de Bonesvalls, (Barcelona). || — **dret**. Veïnat de les Masies de Roda (id.).
- Codolada**. *f.* Pedrada, peñazo, cantazo.
- Codolar**. *m.* Cascajar, pedregal, pedriscal.
- Codolet**. *m. dim.* Piedrecita. || *Met.* Importú. Moscón. || **Fer el codolet**. *fr.* Bromejar, penjant un còdol a l'anella de la porta. **Hacer el ladrillejo**.
- Codolós**, *a. adj.* Pedregoso, guijarreño.
- Codolosa (Joseph M.^a)**. *Biog.* Escriptor satírich, nadiu y mort a Barcelona (1835-1898). Va ésser autor de nombroses obres teatrals, que per conveni mutu van subscriure altres autors. Els seus escrits festius, eren clàssichs, més les seues malhaurances, ocasionaren que fos per molts desconegut com a literat.
- Codomá**. *m. Anat.* Una de les cares del carp. **Codomano**.
- Codony**. *m. Bot.* Fruit. Membrillo.
- Codony**. *Geog.* Caseriu de Perafort, Tarragona.
- Codonya**. *f. Bot.* Fruit. Membrillo.
- Codonyar**. *m.* Lloch plantat de codonyers. **Membrillar**.
- Codonyat**. *m.* Confitura de codony. **Carne de membrillo**. Dulce de membrillo. || **Codonyat aromatisat**. *m.* Cidonita.
- Codonyer**. *m. Bot.* Arbre. Membrillo, Membrillero. || **Codonyer de empelt**. Zamboa.
- Codonyerar**. *m.* **Codonyar**.
- Codonyet**. *m. dim.* Membrillito.
- Codoñes y Argullol (Salvador)**. *Biog.* Zelós sacerdot, que al any 1870, va mostrar els seus sentiments humanitaris quan la febre groga, va causar tantes víctimes a Barcelona. Va ésser el primer rector de la parroquia de Santa Madrona,

morint a les derrereries de octubre de 1870.

Codoñet (Macari). *Biog.* Fabricant dels que van contribuir en primer terme al deixoniment de la producció catalana. De les seues iniciatives foren mostra les explotacions manufactureres per ell establertes a Sabadell y a Tarraça. Defensor del treball de la regió va portar al Congrés de diputats la seua veu patriòtica. Havia pertenescut al Ajuntament de Barcelona, en temps ben crítics, pera la classe treballadora, y formava part de les institucions econòmiques més significades. Va morir al any 1871.

Codornal. *m. Nàut.* **Codernal.**

Codorniu (Antoni). *Biog.* Jesuïta, mestre de filosofia y de teologia, y famós predicador, escriptor y polígraf remarcable. Era nadiu de Barcelona y va morir a Ferrara (1699-1770). || — **y Ferreres (Manel).** Famós metge militar, home de grans energies y organisador dels hospitals militars, d'Espanya. Va publicar valiosos treballs professionals, y va ésser senador y fundador de varies academies, entr'altres la de Ciències de Madrit y la de Medicina de Méxich. Era nadiu d'Esparraguera y va morir a Madrit (1788-1857). || — **y Nieto (Antoni).** Metge y escriptor remarcable, fill del anterior, que va neixer al Clot (Barcelona), al any 1817. Va pertanyer al cos de Sanitat militar y al any 1844 va passar a Filipinas, havent portat a terme valiosos estudis, entr'ells una *Topografia mèdica* d'aquelles illes.

Codoscel. *m.* Tumor de les glàndoles angonolaires. **Codoscele.**

Coeficacia. *f.* Força reunida de moltes coses. **Coeficacia.**

Coeficient. *m.* Multiplicador. **Coeficiente.**

Coënt, a. *f. y m.* Que té gust pi-

cant. **Picante.** || Lo que dona coïsor. **Quemajoso.**

Coepiscop. *m.* Bisbe de la meteixa província, contemporani d'altres. **Coepiscopo.**

Coequació. *f.* Repartiment equidistributiu. **Coecuación.**

Coerció. *f.* Refrenament. **Coerción.**

Coercitiu, va. *f. y m.* Que reprimeix. **Coercitivo.**

Coèrència. *f.* Relació. **Coherencia.**

Coèrent. *adj.* Coherente.

Coèreta. *f. Ornit.* **Quereta.**

Coèssió. *f.* Reunió íntima de les coses. **Cohesión.** || *Fis. quim.* Unió de les molècules; força d'atracció. **Cohesión.**

Coët. *m.* Cohete. || **Coët borratxo.** Buscaplés, carretilla, rapapiés, coete rastrero. || **Coët de corda.** Cohete corredor.

Coeta. *f. dim.* **Coèreta.**

Coëtada. *f.* Coheteria.

Coëtaire. *m.* Cohetero

Coetani, a. *adj.* D'una meteixa etat. **Coetàneo.** || Monument o objecte contemporani d'altre. **Coetàneo.**

Coetejar. *v. a.* Culebrear.

Coëter. *m.* Qui veu o prepara coets. **Cohetero.**

Coetern, a. *adj.* Trinitat divina. **Coeterno.**

Coeternament. *adv. m.* Coeternamente.

Coeternitat. *f.* Coeternidad.

Coevo, a. *adj.* Coetani.

Coexistència. *f.* Coexistencia.

Coexistent. *p. a.* Coexistente.

Coexistir. *v. n.* Existir al meteix temps que un altre cosa. **Coexistir.**

Coexistit, da. *p. p.* Viscut al meteix temps. **Coexistido.**

Còfa. *f.* Cofia, papalina. || *Nàut.* Pla en forma de D majúscula als arbres majors de la nau.

Cofa. || **Còfa.** *f.* **Senalla.** Capazo, espuerta. || *Ter.* Còfa gran. **Esportón.**

Cofarse. *v. r.* Repantigarse, arrellanarse. || Posarse les dones la còfa o cofia. **Tocarse.**

- Cofat**, da. *p. p.* Arrellanado, tocado.
- Cofi**. *m.* Espuerta, cofin.
- Cofia**. *f.* Mena de gorra. **Cofia**, escofieta. || Ret enmallat que portaven els homens. **Cofia**. || Berret de ferro encolxat, que duyen els guerrers dessota el casch. **Cofia**.
- Cofiera**. *f.* Dona que ven o fa cofies. **Cofiera**.
- Cofieta**. *f. dim.* Cofiezuela.
- Cofis y mofis**. *Loc. fam.* Tracte pera algún fi dolent. **Monipodio**. || **Fer cofis y mofis**. *Loc. met.* Hacer mangas y capirotos.
- Cofoi**, a. *adj.* Satisfet, envanat. Satisfecho, envanecido, ufano.
- Coforp**. *Geog.* Caseriu del terme de Capolat, prov. de Barcelona.
- Cofort**. *Geog.* Caseriu del Bergadá.
- Cofre**. *m.* Caixa pera la roba. **Cofre**. || *Imp.* Quadre enllistonat del motllo. **Cofre**. || **Cofre reial**. Erario, arcas reales.
- Cofrer**. *m.* Cofrero
- Cofret**. *m. dim.* Cofrecillo, cofrecito, cofrecico.
- Cofurna**. *f.* Habitació petita. Tabuco.
- Cogitació**. *f.* Pensament. Cogitació.
- Cogitament**. *m.* Reflexió. Pensamiento.
- Cogitar**. *v. a.* Pensar, reflexionar.
- Cognach**. *m.* Licor. Coñach.
- Cognació**. *f.* Parentiu de consanguinitat. Cognación.
- Cognició**. *f.* Conocimiento.
- Cognitiu**, va. *adj.* Capaç de co-neixer. Cognitivo.
- Cognóm**. *m.* Apellido, Sobrenombre.
- Cogoll**. *m.* Brot.
- Cogolls**. *Geog.* Caseriu de Sant Feliu de Pallarols, prov. de Girona.
- Cogombre**. *m.* Fruit. Cohombro, pepino. || **Cogombre amarch**. Pepino del diablo. || **Cop de cogombre**. Pepinazo. || **Qui ha fet el cogombre, que'l tregui a l'ombra**. *Ref. Met. fam.* Quien hizo el cohombro, que lo lleve al hombro.
- Cogombrex**. *m.* Pepinar, cohombra.
- Cogobret**. *m. Bot.* Pepino del diablo.
- Cogull**. *Geog.* Poble de la prov. bisb. y part. jud. de Lleida.
- Cogullada**. *f.* Au. Cogujada.
- Cogullada (La)**. *Geog.* Caseriu del terme de Seva, prov. de Barcelona.
- Cogullés**. *Geog.* Veïnat del terme de Perafita. (Barcelona).
- Cogulló d'Estela**. *Orog.* Cim dels rasos de Peguera, demunt de la Vall del Meige y de la de Castellar del Riu.
- Cogullons**. *Geog.* Caseriu del terme de Rojals, prov. de Tarragona.
- Cohabitació**. *f.* Acte d'habitar junt ab altres. **Cohabitación**.
- Cohabitar**. *v. n.* Fer vida conjugal. **Cohabitar**.
- Cohabitat**, da. *p. p.* Cohabitado.
- Coharasa (Bernat)**. *Biog.* Cavaller catalá, partidari del malhaurat comte En Jaume d'Urgell, ab qui va reunir-se al any 1413, pera posar siti a la ciutat de Lleida.
- Cohereu**, va. *m. y f.* Que es hereu, juntament ab altres. **Coheredero**.
- Cohibició**. *f.* Acció de cohibir. **Cohibición**.
- Cohibir**. *v. a.* Cohibir.
- Cohibit**, da. *p. p.* Cohibido.
- Coincidencia**. *f.* L'efecte de coincidir. **Coincidencia**.
- Coincident**. *p. a.* Coincidente.
- Coincidir**. *v. n.* Coincidir. || **Con-vindre**. **Coincidir**.
- Coincidit**, da. *p. p.* Coincidido.
- Coinquinar**. *v. a. fam.* Molestar. **Moler**, **Reventar**, **Apurar**, **Abrumar**, **Marear**, **Jorobar**.
- Coinquinar-se**. *v. r.* Envilirse. **Coinquinar-se**.
- Coinquinat**, da. *p. p.* Envilecido.
- Coir**. *v. a.* Tener acceso á mujer.
- Coissor**. *f.* Escozor, Escocimiento, Picazón, Resquemo.
- Coit**, m. Cópula. **Coito**.

Coix, a. *adj.* Cojo. || Banch y cadi-
ra que té algun peu més curt
que ls altres. **Cojo**. || **Anar a**
peu coix. *fr.* Andar á la pata co-
ja. || **No ésser coix ni manco**.
fr. Met. Esser espert. **No ser**
cojo ni manco. || **Qui va ab un**
coix, al cap del any és tan
coix com ell. *Ref.* Quien con lo-
bos anda, á aullar se enseña; la
manzana podrida, pierde á su com-
pañía; ojos malos, á quien los mi-
ra, pegan su mal.

Coixaria. *f.* Cojera.

Coixejar. *v. n.* Coejar. || Mancar a
la serietat o al bon comporta-
ment. **Coejar**. || **Saber de quin**
peu coixeja. *fr.* Conocer de que
pié cojea.

Coixera. *f.* Coixaria.

Coixesa. *f.* Coixaria.

Coixet, a. *adj. dim.* Cojecito, Co-
juelo.

Coixi. *m.* Almohada, Almohadón, Co-
jín. || Pera fer puntes. Mundillo.
Pera daurar. Plumazón. || **Con-**
sultar ab el coixi. *fr. Met.*
Fam. Pendre temps pera resol-
dre alguna cosa. **Consultar con**
la almohada; **dormiréis sobre ello**
y tomaréis acuerdo.

Coixinera. *f.* Funda de almohada.

Coixinet. *m.* Per clavar agulles.
Acerico. || Capseta pera guar-
dar les eines de costura. Almo-
hadilla. || El que's posa devant
la incisió de les sangries. **Ca-**
bezal. || El colocat pera major
comoditat, demunt dels coi-
xins del lit. **Cabezal**. || El que
serveix pera agenollarse. Al-
mohadón.

Coixinets. *Mec.* Soports sobre
quins gira l'arbre de la máqui-
na. Cojinetes.

Cok. *m.* Carbó produït per la car-
bonisació de la hulla. **Cok**.

Col. *f.* Berza, col. || **Col borratxo-**
na o borratxena. Berza. ||
Col caragolada. Col de cánta-
ro. || **Col de brot o d'hivern**.
Bretón. || **Col de capdell o cap-**
dellada o de soldat. Repollo. ||
Col gitana, romana, crespada.
|| **Col de cántaro**. || **Col verda**

o primerenca. **Col rizada**, Llan-
ta || **A elles companys, vos a**
les cols y jo a la carn. *Ref.*
A ellas padre, vos á las berzas y
yo á la carne. || **Alabeuvos**,
cols, que hi ha naps a l'olla.

fr. Alabaos, coles, que en el pu-
chero hay nabos. || **Entre col y**
col lletuga. *Ref.* Entre col y col
lechuga. || **Parlem de cols**, la
mare'n cuina. *Espr. fam.* Si
preguntan por berzas, mi padre
tiene un garbanzal. || **Qui vol la**
col, vol els brots. *Ref.* Quien
quiere la col, quiere las hojas. ||
Remenar les cols. *fr. Met.*

fam. Menear el ajo. || **Sempre**
cols amarguen. *fr. Met. fam.*

Cada día olla, amarga el caldo;
cada día gallina, amarga la cocina.

Cola. *f.* Cola. || **Cola de peix**. *f.*
Cola de pescado, Colapez. || **Cola**
de boca. La qu'enganxa mul-
lantla ab saliva. **Cola de boca**. ||
Cola de retall. Mena d'aigua-
cuit clar, fet de retalls de lu-
da. **Cola de retal**.

Colaboració. *f.* Colaboración.

Colaborador, a. *m. y f.* Qui aju-
da a un altre en algún treball.
Colaborar.

Colaborar. *v. n.* Travallar ab al-
tres. **Colaborar**.

Colació. *f.* Refecció de les nits de
dejuni. **Colación**. || L'acte de
conferir beneficis eclesiástichs
y graus acadèmichs. **Colación**.
|| Comparació. **Cotejo**, **colación**.
|| **Fer colació**. *fr.* Hacer colo-
cación.

Colada. *f.* Llet presa. Cuajada.
Nata.

Coladig, a. *adj.* Filtradizo.

Colador. *m.* Cedaç, Coladera. ||
Xuclador d'aigua. Sumidero. ||
Forat pera colar algún líquid.
Tragadero. || *m.* Qui dona cola-
ció d'algún benefici. **Colador**.

Coladora. *f.* Coladera. || Eina que
serveix pera traure l'oli dels
cups. **Esculkador**.

Coladura. *f.* Efecte de colar una
cosa líquida. **Coladura**.

Colament. *m.* Coladura.

Colapse. *m. Med.* Colapso.

- Colar.** *v. a.* Passar un lloquit pel colador. **Colar.** || *Fam.* Beure molt. **Colar.** || *v. n.* Passar per un lloch estret. **Colar.** || *m.* Lloch plantat de cols. **Berzal.**
- Colarse.** *v. r. fam.* Ficar-se de amagat a algun lloch. **Colarse.**
- Colat, da.** *p. p.* **Colado.** || *m.* *Bot.* Planta. **Jahonera.**
- Colateral.** *m. y adj.* **Colateral.**
- Colatiu, va.** *adj.* Que serveix pera colar y netejar. **Colativo.** || Lo que pot gosarse ab colació canònica. **Colativo.**
- Colau.** *n. p.* Afèresi de Nicolau. **Nicolás.**
- Colbó.** *Geog.* Santuari del terme d'Ager, prov. de Lleida.
- Colça.** *f. Bot.* Mena de col. **Colza.**
- Colçada.** *f.* Angul, revolta. **Revolta.** || Cop de colze. **Codazo.** || Mida desde la mà fins al colze. **Codo.** || **Pegar colçada.** *f. fam.* Fer adonar d'alguna cosa tocant pel colze. **Dar del codo.**
- Colcar.** *v. a.* **Cabalgar.**
- Colcavar.** *v. a.* **Colcar.**
- Colcom.** *mod. adv.* **Algo.** || **Colcom més.** *adv. m.* **Algo más.**
- Colcotar.** *Miner.* Óxido rojo de hierro. **Colcotar.**
- Coldre.** *v. a.* **Celebrar, Honrar.** || Parlant d'enrumaments. **Cocer.**
- Colecció.** *f.* Aplech de coses o objectes de la mateixa mena. **Colección.**
- Coleccionar.** *v. a.* Formar coleccions de varis objectes. **Coleccionar.**
- Colecta.** *f.* **Colecta, recaudación.** || Oració de la missa. **Colecta.** || Repartició d'un tribut per un veínat. **Colecta.**
- Colectació.** *f.* **Recaudación.**
- Colectador.** *m.* **Colector.**
- Colectar.** *v. n.* **Recaudar, Cobrar.**
- Colectat, da.** *p. p.* **Recaudado.**
- Colectiu, va.** *adj.* **Colectivo.** || *Gram.* Nom singular, que té la significació de pluralitat: com *exercit*, que significa les tropes de diferents armes. **Colectivo.**
- Colectivament.** *adj. m.* **Colectivamente.**
- Colectivisme.** *m.* **Sistema social.**
- Colectivismo.**
- Colectivista.** *adj.* **Partidari del colectivisme.** **Colectivista.**
- Colector, a.** *m. y f.* **Colector, recaudador.** || **Eclesiàstich** que reb les almoines de les misses, pera distribuirles entre'ls celebrants. **Colector.** || **Colector de la cambra apostòlica.** **Colector de la cámara apostòlica.** || **Colector de espolis.** **Colector de espolios.** || **Colector reial.** **Tablajero.**
- Colectoría.** *f.* La missió de recaudar rendes y la oficina ahont se recauden. **Colectoría.** || **Paratge** ahont se reben les almoines pera les misses. **Colectoría.**
- Colega.** *m.* **Company de professió.** **Colega.**
- Colegi.** *m.* **Lloch d'ensenyança,** baix la direcció d'un superior. **Colegio.** || **Convent de seglars** destinats al estudi. **Colegio.** || **Cos** format per persones d'una mateixa professió. **Colegio.** || **Colegi apostòlich.** **Colegio apostòlico.** || **Colegi electoral.** **Lloch** pera que en ell hi exerceixin el seu dret, els electors en les votacions. **Colegio electoral.** || **Colegi sagrat.** **Sacro colegio, colegio de cardenales.** || **Entrar al colegi.** *fr.* **Esserhi admés.** **Entrar en el colegio.**
- Colegiá.** *m.* **Colegial.**
- Colegiada.** *f.* **Colegiata.**
- Colegial, a.** *m. y f.* **Qui té plassa a un colegi.** **Colegial.** || **Company de colegi o de comunitat.** **Colega.** || *adj.* **Pertanyent al colegi.** **Colegial.**
- Colegialment.** *adv. m.* **Ab organissació de colegi o de comunitat.** **Colegialmente.**
- Colegiarse.** *v. r.* **Juntarse** pera formar un gremi o un colegi, els que son del mateix ofici. **Colegiarse.**
- Colegiat.** *m.* **Colegiado.**
- Colegiata.** *f.* **Iglesia colegial, Colegiata.**
- Colegiatura.** *f.* **Beca de colegial.** **Colegiatura.**

- Colegir.** *v. a.* Inferir, Coleglir, Deducir. || *For.* Recopilar, Resumir.
- Colegit,** *da. p. p.* Inferido, Deducido.
- Colent.** *p. a.* Qui celebra el cult. Celebrante.
- Coleopira.** *f. Patol.* Febra biliosa. Coleopira.
- Coleópter,** *a. adj. Entom.* Insectes que tenen les ales ficades en una mena d'estoig endurit. Coleóptero.
- Cólera.** *f. Bilis, Cólera.* || Enfado. Cólera. || Amainar la cólera. *fr.* Sossegarla. Menguar la cólera. || Aplacar la cólera a algú. *fr.* Humillarlo. Cortar la cabeza a alguno. || Cegar la cólera. *fr.* Cegar la cólera. || Descarregar la cólera contra algú. *fr.* Descargar en alguno la ira, la cólera. || Emborratxarse de cólera. *fr.* Enfadarse molt. Emborracharse de cólera; tornar-se de la ira, ó de la cólera. || Exaltar-se la cólera. *fr.* Montar en cólera; exaltarse la cólera, la ira. || Fumar de cólera. *fr. Met.* Arder en cólera.
- Cólera Morbe.** *m.* Malaltia epidémica. Cólera Morbo. || **Assiàtich.** El que procedeix del Ganges. Cólera morbo asiático. || **—Esporádich.** El cólera indígena, ocasionat per abusos de beure y de menjar fruites. **Esporádico.** || **Fulminant.** Malaltia que ab poques hores, ocasiona la mort de qui té'l contagi. Fulminante.
- Coléricament.** *adv. m.* Iracundamente.
- Colérich,** *ca. adj.* Relatiu a la cólera. Colérico. || Que s'enfada ab facilitat. Colérico. || Pertanyent al cólera morbo assiàtich. Colérico. || Atacat per aquesta malaltia. Colérico.
- Coleriform.** *adj. Med.* Malaltia semblanta a la del cólera. Coleriforme.
- Colerina.** *f. Patol.* Enfermetat. Colerina.
- Coleta.** *f. Bot. òim. de Col. Bercica.* || **Banya de Cabra.**
- Colete.** *m. Ant.* Vestit d'anta pera abrich. Coletó.
- Coletes.** *Geog.* Caseriu de Castellfullit de Riubregós, prov. de Barcelona.
- Colgafochs.** *m. y f.* Fredolich. Torrezero. || *Bot. Matafochs.*
- Colgament.** *m.* Acció de colgar les plantes. Acogombradura.
- Colgar.** *v. a.* Cubrir con tierra, Soterrar. Acogombrar, Aporcar.
- Colgarse.** *v. r.* Ocultarse, Acostarse.
- Colgat.** *m.* Soterrar una branca pera que rebroti. Acodo, Murgón, Codal. || La banda soterrada. Codadura. || *p. p.* Cubierto.
- Coli (Francesch Miquel).** *Biog.* Escriptor y remarcable botànich, nadiu de Ripóll y mort a Filipines (1592-1660). Pertanyia a la companyia de Jesús, y va deixar escrites obres de valúa, entre quines cal esmentar una Historia universal de Filipines, y una definició de la flora d'aquelles illes, per ell observada.
- Cólica.** *f.* Diarrea.
- Cólich.** *m.* Diarrea, cólico.
- Coliflor.** *f.* Coliflor.
- Coligança.** *f.* Efecte de coligar. Liga, Alianza, Coaligación, Unión. || Aplech d'unes ab altres coses. Enlace, Trabazón, Coligadura.
- Coligarse.** *v. r.* Confederarse. Mancomunarse, Confederarse.
- Coligat,** *da. p. p.* Coligado, Confederado, Mancomunado.
- Coliment.** *m.* Culto.
- Colinap.** *f.* Colinabo.
- Coliri.** *m. Med.* Medicines aplicables als ulls. Colirio. || Desfiles pera ficar a les fistules y llagues. Colirio.
- Colirita.** *f. Miner.* Alúmina hidratada siliàfera. Colirita.
- Coliseu.** *m.* Edifici pera les representacions teatrals. Coliseo, Teatro.
- Colisió.** *f.* Refrech o topage de dos cossos sólits. Colisión.
- Colitigant.** *m.* Qui pledeja de acort ab un altre. Colitigante.

Colitze, *m.* *Bot.* Planta menjivola. Colleja.

Colocació, *f.* Empleo, Destino, Colocación. || Estat social. Situación.

Colocar, *v. a.* Colocar. || Acomodar. Acomodar, Colocar.

Colocat, *da. p. p.* Colocado.

Colocutor, *m.* Qui pren part a una conversa. Colocutor.

Colodió, *m.* *Fotog.* Solució que avans se donava pera formar la pelícola sensibilitada dels vidres. Colodió.

Colofona, *f.* Pega grega.

Coloides, *m.* *Med.* Malaltia degenerativa. Coloides.

Colóm, *a. m. y f.* Palomo, paloma. || El que ix al camp, criat al colomar. Palomariego. || *Met.* Persona de temperament pacífic. Paloma. || Símbol de la ignocència. Paloma. || Cosa blanca. Palomo. || *Astron.* Constelació del Cá. Palomo. || **Colóm botat**. De color blavench, ab una ratlla negra. Palomo botáfago. || —calçat. Paloma calzada. || —casolá. Domestecat a casa. Paloma duende, casera ó zurita. || —coronat. Ab plomes al cap. Paloma tripolina. || —culiblanch. De qua blanca. Palomo culiblanco. || —culinegre. De qua negre. Palomo culinegre. || —culltenat. De qua de color de canyella. Palomo culltenado. || —de la terra. Paloma mestiza. || —de monyo. Colom coronat. || —flicotó. De ploma molt fina. Palomo flicotón. || —flamench. Paloma flamenca. || —glassat. De plomes crespades. Paloma rizada. || —mongi. Palomo monjil. || —papatatxi. Paloma de toca. || —pavo. De qua dreta y estesa. Paloma jaldrina. || —roquer. Colóm boscá. Palomo bravo. || —rovellat. Palomo royo. || —xaretlo. Paloma blanca. || **Coloms apariats**. Mascle y femella de cria. Palomas pareadas. || **Caçar coloms**. *fr.* Palomear. || **Cuidar coloms**. *fr.* Palomear. || **Fer el**

colóm. *fr. fam.* Gitar. Arrojar. || **Fins els coloms tenen fel**. *Ref.* Cada pajarito tiene su higidito, ó cada pajarilla tiene su higidilla. || **Pertanyent als coloms**. Colomófilo, Columblino. || **Roncar els coloms**. Marrucar.

Colóm gris. *Geog.* Caseriu de Sant Martí Sescorts, prov. de Barcelona.

Coloma, *f. n. p.* Coloma.

Colomá, *n. p.* Colomano.

Colomaire, *m.* Qui cria o ven coloms. Palomero.

Colomar, *m.* Palomar. || **Menjar hi haja al colomar, que coloms no'n faltarán**. *fr. Met.* Haya cebo en el palomar, que ellas vendrán || **Quan és fet el colomar, el colóm és mort**. *Ref.* La casa hecha y el huerco á la puerta, ó casa hecha, sepultura abierta.

Colomassa, *f.* Fem del colóm. Palomina.

Colomé (Tuch) *Orog.* Montanya a la vora de Viella, a la Vall d'Arán.

Colomer, *m.* Colomar.

Colomer (Antoni). *Biog.* Relligiós vigatà mort a Ocanya (1833-1902). Va endreçarse al Tonkin com a missionista, essent nomenat bisbe de Bac Ninh. || —(Conrat). Autor còmic y bon actor del teatre catalá, pels anys de 1866 al 1876. Les seues obres van ésser ben rebudes y va produirne algunes en companyia d'En Campmany y d'En Vidal y Valenciano. Havia estudiat la carrera d'enginyer, que va deixar pera dedicarse al teatre. || —(Gaspar). Jesuïta nadiu de Mataró, mort a Manila al any 1900. Era home de molt saber y va sejournar molts anys a les Filipines. || —(Marián). Pintor dels començos del segle XIX, nadiu de Vich, en quina Seu, s'hi serven alguns retrates episcopals, obra seua, essent autor ademés de quadres rel-

- higiosos, entre quins, cal remarcarme quatre a la capella del Sant Misteri a Sant Joan de les Abadesses. || — (Pere). Bisbe de Vich, ahont va morir (1881), essent nadiu de Girona (1822). Va ésser cate-dràtic del seminari gironí, y autor d'obres remarcables, es-crites algunes en llatí.
- Colomer.** *Geog.* Caseriu d'Alpens, prov. de Barcelona. || — Veïnat de les Masies de Sant Hipòlit de Voltregà (id.) || — Caseriu de Taradell (id.) || — Veïnat de Torelló (id.)
- Colomés.** *Geog.* Poble de la prov. bisb. y part. jud. de Girona. || — (Cercle de). *Orog.* Alextrem S. E. de la Vall d'Arán. || — (Pich de). *Orog.* Puig de 2926 metres al llindar S. E. de la Vall d'Arán. || — (Port y portells de). A la meteixa regió de la Vall d'Arán.
- Colomet.** *m. dim.* Palomito.
- Colometa.** *f. dim.* Palomita.
- Colomi.** *m.* Pichón. || El de colóm roquer. Palomino torcaz.
- Colomina.** *f. Bot.* Gallaret, plan-ta. Fumaria, polomina, polomilla.
- Colón.** *m.* Gram. Part del període. Colón. || Colón perfecte. Part del període que vé separat per dos punts. Colón perfecte. || Colón imperfecte. Part del període o clàusula, separat per punt y vírgula. Colón imperfecte.
- Colona.** *f. Ant.* Columna.
- Colonia.** *f.* Gent enviada pera establirse en un altre país. Colonia. || Lloch ahont s'hi estableix la colonisació. Colonia. || Vivendes y caserius al voltant d'algún establiment industrial. Colonias industrials. || Institució arrelada d'uns quants anys ensà, pera que els alumnes de les escoles públiques, se deixondeixin al estiu. Colonias escolars. || Fer o enviar una colonia. *fr.* Establecer una colonia.
- Colonia Güell.** *Geog.* Barriada de Santa Coloma de Cervelló (Barcelona). || — Serra. Caseriu d'Alguaiar, prov. de Lleida. || — de Vilaseca. Barriada de Sant Vicens de Torelló.
- Colonial.** *adj.* Pertanyent a les colonies. Colonial. || Ultramarí. En aquest concepte se parla de fruits provinents de les colonies. Coloniales.
- Colonisació.** *f.* Efecte de colonisar. Colonización.
- Colonisador, a.** *adj. ys.* Qui colonisa. Colonizador.
- Colonisar.** *v. a.* Colonizar.
- Coloqui.** *m.* Coloquio.
- Coloquintida.** *f. Bot.* Planta curbitàcea. Coloquintida. Alhantal.
- Color.** *m.* Color. || Parlant de robes, quan no és blanch ni negre. Color. || Tó dels núvols. Celaje. || Pint. Materials pera pintar. Colors. || Color artificial. Compost de varis colors simples. Color artificial. || — baix. El de tó fluix. Color bajo. || — d'aire. El delicat. Color de airs. || — d'aroma. Groguench. Color de aroma. || — d'aurora. Color de aurora. || — de canari. Groch. Color de canari. || — de coure. Roig ferruginós. Color de cobre. || — de foch. Vermell foch. Color de fuego. || — esmortuit. Sense vivesa. Color amortiguado. || — fort. El que no se altera. Color permanente. || — musch. Pardo foch. Color musco. || — natural. El propi de cada obgecte. Color natural ó propio. || — trencat. El que no té vivesa. Color quebrado ó quebradizo. || Color viu, pujat o eixit. El que ressalta. Color vivo ó subido. || Colors primitius. Els fonamentals, que segons alguns opinen, se redueixen a blau, groch y vermell. Colores madres ó primitivos. Els tintorers tenen per tals, el blau, el vermell, el musch, el negre y el de palla. Colores primitivos. || Baixar el color. *fr.* Met. pint. Perdre la vivesa.

Caer el color. || **Be li diu prou el color.** *Loc.* Quien no crea en dolor, crea en color. || **Cosa de dos colors.** Berrendo. || **De color d'anta.** Anteadó. || **De color d'argent.** Plateado, Argentado. || **De color d'esmeragda.** Verde esmeralda. || **De color d'oliva.** Aceitado. || **De color d'or.** Dorado. || **De color de bronzo.** Bronceado. || **De color de café.** Tostado, De color de café. || **De color de cendra.** Ceniciento. || **De color de fum.** De color de humo. || **De color de gamussa.** Gamuzado. || **De color de gos quan fuig.** *fr. fam.* De un color indefinido. || **De color de lila.** Entre morat y cendrós. De color de lila. || **De color de limona.** Groch verdós. Limonado. || **De color de mareperla.** Nacarado. || **De color de palla.** Pajizo. || **De color de plom.** Plomizo. || **De color de porpra.** Purpúreo. || **De color de punsó.** De color de punzó. || **De color de rosa.** Rosado. || **De color de safrá.** Azafronado. || **De color de sanch.** Sanguineo. Sanguino. || **De color de taronja.** Anaranjado. || **De color de vent d'espera,** format de passatemps. *Loc. fam.* De color de aire. || **De color de viola.** Violado, Violáceo. || **De color fosch.** Obscuro. || **Distingir de colors.** *fr. Met.* Distinguir de colores. || **Donar color o colors.** *fr.* Pintar. Dar color, Meter de color, Colorar. || **Fer eixir els colors a la cara.** *fr.* Sacarle los colores ó sacar los colores á la cara ó al rostro, ó ponerle á alguno colorado, ó abochornarle. || **Fer perdre'l color.** *fr.* Minvarlo. Robar el color, hacer caer de color. || **Mudar de color.** *fr.* Trocar el color. || **Mudar mil colors o de color a cada pas.** *fr.* Un color se le iba y otro se le venía. || **Pendre color.** *fr.* Tomar color, Pintar. || **Pendre'l color.** *fr.* Tomar el color. || **Perdre'l color.** Caer de

color. || **Pujar el color.** Subir el color. || **Trasmudársell a algú el color.** *fr.* Demudársele á alguno el color.

Coloració. *f.* Combinar els tons a la pintura. Coloración.

Coloraina. *f.* Colorin.

Colorament. *m.* Coloració.

Colorar. *v. a.* Colorar. || *Met.* Dissimular. Amagar la veritat. Pretextar, Colorear.

Colorat, *da.* *p. p.* Dissimular. Coloreado. || **Posarse colorat.** *fr.* Tornarse roig. Ponerse colorado.

Coloret. *m. dim.* Pintarse la cara. Colorete.

Colorettes. *f.* Roba llampanta. Angaripolas.

Colorir. *v. a.* *Pint.* Entonar. Colorir.

Colorista. *m. Pint.* Qui encerta els tons de la veritat al pintar. Colorista. || Qui pinta lámines gravades o litografiades. Colorista.

Colorit, *da.* *p. p.* Colorido.

Colós. *m.* Estatua de proporcions grans. Coloso. || Persona molt alta y grossa. Coloso. || Que té molt poder físich y moral. Coloso.

Colossal. *adj.* Colosal.

Colp. *m.* Cop. Golpe. || **Cop de mar.** Ola.

Colpejar. *v. a.* Pegar cops. Colpear.

Colpir. *v. a.* Colpejar.

Colradura. *f. Pint.* Coriar, corlear. || Cremadura del sol. Asoleamiento.

Colrar. *v. a.* Curtir, tostar.

Colrarse. *v. r.* Enmorenirse de anar pel sol. Asolearse, tostarse del sol.

Colrat, *da.* *p. p. Pint.* Corleado. || Del sol. Asoleado, tostado del sol.

Cóltre. *v. a.* Coldre.

Coladura. *f.* Tronch enterrat pera que tregui brotada. Codadura.

Colt. *p. p. de Coldre.* Guardado, observado.

Coltell. *m.* Cuchillo.

Coltellada. *f.* Cuchillada.

Colteller. *m.* **Daguer.** Cuchillero.
Colubrament. *m.* **Astron.** Estrella de tercera magnitud. **Colubramet.**

Columbiana. *f.* Roba de llana atafetanada. **Columbiana.**

Columbrina. *f.* **Cep blanch.** || **Art.** Culebrina.

Columna. *f.* Pilar d'algún edifici.

Columna. || **Impr.** Part impresa d'un llibre. **Columna.** || **Met.** Qui sosté a algú o li dona la seua protecció.

Columna. || **Mil.** Porció de soldats. **Columna.** || **Columna acanalada.** **Arquit.**

Columna estriada. || — **aislada.** **Arquit.**

Columna suelta. || — **ática.** **Arquit.**

Columna corintia. || — **dórica.** **Arquit.**

Columna corintia. || — **dórica.** **Arquit.**

Columna dórica. || — **jónica.** **Arquit.**

Columna jónica. || — **miliaria.** La que per milles assenyalava les distancies al temps dels romans.

Columna miliar. || — **Salomónica.** **Arquit.**

Columna Salomónica. || — **toscana.** **Arquit.**

Columna toscana. || **Columnes d'Hércules.** **Geog.**

Nom apropiat a les dues montanyes que al Estret de Gibraltar assenyalen la partió de les aigües del Mediterrà y del Atlàntich.

Columnas de Hércules. || **Columnes del Molinet.** *f.*

Nàut. Columnas de molinete. || **Columnes de la roda del timó.**

Nàut. Columnas de la rueda del timón.

Columnació. *f.* **Arquit.** Proporció de les columnes.

Columnación. **Columnari,** *a.* **adj.** Nom de certa moneda, retirada are de la circulació.

Columnario. || **Dona columnaria.** *fr. fam.* Mujer en cinta.

Columnata. *f.* Columnes que adornen o bé sostenen un edifici.

Columnata. **Columneta.** *f. dim.* Columnita.

Columneta. *f. dim.* Columnita.

Columnifer, *a.* **adj.** **Bot.** Columnífero.

Columpi. *m.* **Columpio.**

Colur. *m.* **Astron.** **Coluro.**

Colusió. *f.* **For.** Conveni fraudulent. **Colusión.** || **Per colusió.** *m. adv.* Por colusión.

|| **Quí fa.** **usa colusió.** **Pastelerp.**

Colxich. *m.* **Bot.** Cólchico. Quitame-riendas de otoño.

Colzada. *f.* **Recodo.**

Colze. *m.* **Codo.**

Colzejar. *v. n.* **Codear.**

Colzer. *v. a.* **Endurecer.**

Colzet. *m.* Post recolzada d'una màquina.

Codillo. **Coll.** *m.* Part del cos. **Cuello,** garganta, pescuezo. || Als animals.

Cerro. || Pas estret entre montanyes. **Desfiladero,** puerto. || Coll del peu. **Garganta del pié.** || Qualsevol dels quatre colls de les cartes. **Palo.** || El d'ampolla, porró, gerro, etz. **Cuello.** || El de la camisa. **Cabezón,** cuello, y abans de cosirlo. **Tirilla.** || Del bot. **Plezgo.** || La boca del pou.

Brocal. || De la camisa de dona. **Escote.** || Del vestit. **Gorjal.** || **Nàut.** Coll del gaó. **Arranque de la rueda.** || **A coll y bé y a coll sarró.** *fr. fam.* Demunt les espatlles. **A cuestas.** || **Agafar pel coll.** *fr.* **Apercollar.** || **Anar ab el coll dret.** *fr. Met.*

Ir con la cabeza erguida. || **Carré-gat ho al coll.** *fr.* Ahí te quedan las llaves. || **Esser d'un meteix coll.** *fr.* Tindre la meteixa opinió. Ser de la pega, ó de una misma opinió, ó lobo de una manada. || **Estarne fins al coll.** *fr. Met.* Estar hasta el gollote, hasta los ojos. || **Portar a coll.** *fr. Met.* Mantindre á algú, o acreditar molt d'ell. Llevar en hombros, traer ó llevar en las ancas. || **Posarhi el coll.** *fr. Met. fam.* Poner, arrimar el hombro; tomar á pechos. || **Quedarse penjat pel coll.** *fr.* Quedarse colgado de la agalla. || **Saltar al coll.** Abrassar a algú. Echarse al cuello. || **Tant li hauria valgut trencarse el coll.** *Loc. fam.* Cantó al alba la perdiz, más le valiera dormir. || **Tots dos hi hem de posar el coll.** *Loc. fam.* Mientras anda el jugo, ande el

Coll. *m.* Part del cos. **Cuello,** garganta, pescuezo. || Als animals.

Cerro. || Pas estret entre montanyes. **Desfiladero,** puerto. || Coll del peu. **Garganta del pié.** || Qualsevol dels quatre colls de les cartes. **Palo.** || El d'ampolla, porró, gerro, etz. **Cuello.** || El de la camisa. **Cabezón,** cuello, y abans de cosirlo. **Tirilla.** || Del bot. **Plezgo.** || La boca del pou.

Brocal. || De la camisa de dona. **Escote.** || Del vestit. **Gorjal.** || **Nàut.** Coll del gaó. **Arranque de la rueda.** || **A coll y bé y a coll sarró.** *fr. fam.* Demunt les espatlles. **A cuestas.** || **Agafar pel coll.** *fr.* **Apercollar.** || **Anar ab el coll dret.** *fr. Met.*

Ir con la cabeza erguida. || **Carré-gat ho al coll.** *fr.* Ahí te quedan las llaves. || **Esser d'un meteix coll.** *fr.* Tindre la meteixa opinió. Ser de la pega, ó de una misma opinió, ó lobo de una manada. || **Estarne fins al coll.** *fr. Met.* Estar hasta el gollote, hasta los ojos. || **Portar a coll.** *fr. Met.* Mantindre á algú, o acreditar molt d'ell. Llevar en hombros, traer ó llevar en las ancas. || **Posarhi el coll.** *fr. Met. fam.* Poner, arrimar el hombro; tomar á pechos. || **Quedarse penjat pel coll.** *fr.* Quedarse colgado de la agalla. || **Saltar al coll.** Abrassar a algú. Echarse al cuello. || **Tant li hauria valgut trencarse el coll.** *Loc. fam.* Cantó al alba la perdiz, más le valiera dormir. || **Tots dos hi hem de posar el coll.** *Loc. fam.* Mientras anda el jugo, ande el

Coll. *m.* Part del cos. **Cuello,** garganta, pescuezo. || Als animals.

Cerro. || Pas estret entre montanyes. **Desfiladero,** puerto. || Coll del peu. **Garganta del pié.** || Qualsevol dels quatre colls de les cartes. **Palo.** || El d'ampolla, porró, gerro, etz. **Cuello.** || El de la camisa. **Cabezón,** cuello, y abans de cosirlo. **Tirilla.** || Del bot. **Plezgo.** || La boca del pou.

Brocal. || De la camisa de dona. **Escote.** || Del vestit. **Gorjal.** || **Nàut.** Coll del gaó. **Arranque de la rueda.** || **A coll y bé y a coll sarró.** *fr. fam.* Demunt les espatlles. **A cuestas.** || **Agafar pel coll.** *fr.* **Apercollar.** || **Anar ab el coll dret.** *fr. Met.*

Ir con la cabeza erguida. || **Carré-gat ho al coll.** *fr.* Ahí te quedan las llaves. || **Esser d'un meteix coll.** *fr.* Tindre la meteixa opinió. Ser de la pega, ó de una misma opinió, ó lobo de una manada. || **Estarne fins al coll.** *fr. Met.* Estar hasta el gollote, hasta los ojos. || **Portar a coll.** *fr. Met.* Mantindre á algú, o acreditar molt d'ell. Llevar en hombros, traer ó llevar en las ancas. || **Posarhi el coll.** *fr. Met. fam.* Poner, arrimar el hombro; tomar á pechos. || **Quedarse penjat pel coll.** *fr.* Quedarse colgado de la agalla. || **Saltar al coll.** Abrassar a algú. Echarse al cuello. || **Tant li hauria valgut trencarse el coll.** *Loc. fam.* Cantó al alba la perdiz, más le valiera dormir. || **Tots dos hi hem de posar el coll.** *Loc. fam.* Mientras anda el jugo, ande el

Coll. *m.* Part del cos. **Cuello,** garganta, pescuezo. || Als animals.

Cerro. || Pas estret entre montanyes. **Desfiladero,** puerto. || Coll del peu. **Garganta del pié.** || Qualsevol dels quatre colls de les cartes. **Palo.** || El d'ampolla, porró, gerro, etz. **Cuello.** || El de la camisa. **Cabezón,** cuello, y abans de cosirlo. **Tirilla.** || Del bot. **Plezgo.** || La boca del pou.

Brocal. || De la camisa de dona. **Escote.** || Del vestit. **Gorjal.** || **Nàut.** Coll del gaó. **Arranque de la rueda.** || **A coll y bé y a coll sarró.** *fr. fam.* Demunt les espatlles. **A cuestas.** || **Agafar pel coll.** *fr.* **Apercollar.** || **Anar ab el coll dret.** *fr. Met.*

Ir con la cabeza erguida. || **Carré-gat ho al coll.** *fr.* Ahí te quedan las llaves. || **Esser d'un meteix coll.** *fr.* Tindre la meteixa opinió. Ser de la pega, ó de una misma opinió, ó lobo de una manada. || **Estarne fins al coll.** *fr. Met.* Estar hasta el gollote, hasta los ojos. || **Portar a coll.** *fr. Met.* Mantindre á algú, o acreditar molt d'ell. Llevar en hombros, traer ó llevar en las ancas. || **Posarhi el coll.** *fr. Met. fam.* Poner, arrimar el hombro; tomar á pechos. || **Quedarse penjat pel coll.** *fr.* Quedarse colgado de la agalla. || **Saltar al coll.** Abrassar a algú. Echarse al cuello. || **Tant li hauria valgut trencarse el coll.** *Loc. fam.* Cantó al alba la perdiz, más le valiera dormir. || **Tots dos hi hem de posar el coll.** *Loc. fam.* Mientras anda el jugo, ande el

Coll. *m.* Part del cos. **Cuello,** garganta, pescuezo. || Als animals.

Cerro. || Pas estret entre montanyes. **Desfiladero,** puerto. || Coll del peu. **Garganta del pié.** || Qualsevol dels quatre colls de les cartes. **Palo.** || El d'ampolla, porró, gerro, etz. **Cuello.** || El de la camisa. **Cabezón,** cuello, y abans de cosirlo. **Tirilla.** || Del bot. **Plezgo.** || La boca del pou.

Brocal. || De la camisa de dona. **Escote.** || Del vestit. **Gorjal.** || **Nàut.** Coll del gaó. **Arranque de la rueda.** || **A coll y bé y a coll sarró.** *fr. fam.* Demunt les espatlles. **A cuestas.** || **Agafar pel coll.** *fr.* **Apercollar.** || **Anar ab el coll dret.** *fr. Met.*

Ir con la cabeza erguida. || **Carré-gat ho al coll.** *fr.* Ahí te quedan las llaves. || **Esser d'un meteix coll.** *fr.* Tindre la meteixa opinió. Ser de la pega, ó de una misma opinió, ó lobo de una manada. || **Estarne fins al coll.** *fr. Met.* Estar hasta el gollote, hasta los ojos. || **Portar a coll.** *fr. Met.* Mantindre á algú, o acreditar molt d'ell. Llevar en hombros, traer ó llevar en las ancas. || **Posarhi el coll.** *fr. Met. fam.* Poner, arrimar el hombro; tomar á pechos. || **Quedarse penjat pel coll.** *fr.* Quedarse colgado de la agalla. || **Saltar al coll.** Abrassar a algú. Echarse al cuello. || **Tant li hauria valgut trencarse el coll.** *Loc. fam.* Cantó al alba la perdiz, más le valiera dormir. || **Tots dos hi hem de posar el coll.** *Loc. fam.* Mientras anda el jugo, ande el

Coll. *m.* Part del cos. **Cuello,** garganta, pescuezo. || Als animals.

Cerro. || Pas estret entre montanyes. **Desfiladero,** puerto. || Coll del peu. **Garganta del pié.** || Qualsevol dels quatre colls de les cartes. **Palo.** || El d'ampolla, porró, gerro, etz. **Cuello.** || El de la camisa. **Cabezón,** cuello, y abans de cosirlo. **Tirilla.** || Del bot. **Plezgo.** || La boca del pou.

Brocal. || De la camisa de dona. **Escote.** || Del vestit. **Gorjal.** || **Nàut.** Coll del gaó. **Arranque de la rueda.** || **A coll y bé y a coll sarró.** *fr. fam.* Demunt les espatlles. **A cuestas.** || **Agafar pel coll.** *fr.* **Apercollar.** || **Anar ab el coll dret.** *fr. Met.*

Ir con la cabeza erguida. || **Carré-gat ho al coll.** *fr.* Ahí te quedan las llaves. || **Esser d'un meteix coll.** *fr.* Tindre la meteixa opinió. Ser de la pega, ó de una misma opinió, ó lobo de una manada. || **Estarne fins al coll.** *fr. Met.* Estar hasta el gollote, hasta los ojos. || **Portar a coll.** *fr. Met.* Mantindre á algú, o acreditar molt d'ell. Llevar en hombros, traer ó llevar en las ancas. || **Posarhi el coll.** *fr. Met. fam.* Poner, arrimar el hombro; tomar á pechos. || **Quedarse penjat pel coll.** *fr.* Quedarse colgado de la agalla. || **Saltar al coll.** Abrassar a algú. Echarse al cuello. || **Tant li hauria valgut trencarse el coll.** *Loc. fam.* Cantó al alba la perdiz, más le valiera dormir. || **Tots dos hi hem de posar el coll.** *Loc. fam.* Mientras anda el jugo, ande el

Coll. *m.* Part del cos. **Cuello,** garganta, pescuezo. || Als animals.

Cerro. || Pas estret entre montanyes. **Desfiladero,** puerto. || Coll del peu. **Garganta del pié.** || Qualsevol dels quatre colls de les cartes. **Palo.** || El d'ampolla, porró, gerro, etz. **Cuello.** || El de la camisa. **Cabezón,** cuello, y abans de cosirlo. **Tirilla.** || Del bot. **Plezgo.** || La boca del pou.

Brocal. || De la camisa de dona. **Escote.** || Del vestit. **Gorjal.** || **Nàut.** Coll del gaó. **Arranque de la rueda.** || **A coll y bé y a coll sarró.** *fr. fam.* Demunt les espatlles. **A cuestas.** || **Agafar pel coll.** *fr.* **Apercollar.** || **Anar ab el coll dret.** *fr. Met.*

huso. || **A coll botet.** *Ter. A cuestas.*

Coll (Antoni Martí). *Biog.* Organer de Sant Francesch el Gran de Madrid, compositor musical y escriptor ténich, autor del *Arte de canto llano* y *Las flores musicales*, además de altres obres. || — (**Berenguer del**). Noble cavaller del sigle xiv, que feu fruir a les lleis y a les armes catalanes, un positiu prestigi. Va morir al any 1334, y mostra la seua significació social el sepulcre que li va ésser consagrat a Sant Andreu de Bianya. || — **Jaume.** Orador remarcable de l'ordre de Fra menors, nadiu de Vilafranca del Penadés, a les derrerries del sigle xvii. Entre les seues obres relligioses, se remarca la *Crònica seráfica de la seua ordre a Catalunya*, que arribava al any 1400. || — (**Joseph Sebastíá**). Metge catalá que era catedràtich a l'escola de Madrid, a mitjans del sigle xix, essent autor de algunes obres professionals. || — (**Sebastíá**). Relligiós nadiu de Barcelona, mort al any 1787. Va escriure una notícia del nou barri de la Barceloneta. || — **de Vallde-mia (Armengol)**. Eloqüent predicador y professor remarcable. Era nadiu de Moyá, morint a Mataró (1810-1876). Era bon llatinista y excelent poeta. Perteneixia al any 1834 a la relligió de les Escoles Pies y va restar a Amèrica molts anys, essent director del Col·legi de Port-Princep, y fundant a son retorn a Espanya, al any 1852. l'establiment d'ensenyança, que porta el seu nom. || — **y Britapaja (Joseph)**. Advocat y escriptor descendent de pares catalans, encare que nascut a les Antilles. Va produir nombroses sarçueles en castellá y en catalá, assolint molta popularitat, envers l'any 1872. Era bon compositor

musical al ensemps que fácell poeta. Va morir a Barcelona, al any 1904. || — **y Carcassona (Francesch)**. Distingit jurisconsult, que a mitjans del sigle xix va pertanyer a la magistratura, fruint bona nomenada. Va morir a Barcelona al any 1875. || — **y Domenech (Ramón)**. Doctor en Medicina y un dels catedràtichs més volguts a la facultat de Barcelona. Va morir al any 1883, havent deixat escrits remarcables treballs professionals. || — **y Masadas (Eduart)**. Advocat y catedràtich, nadiu y mort a Barcelona (1824-1890). Per oposició va ésser nomenat professor d'Economia política y de Geografia y estadística comercial del Institut de Barcelona al any 1856, y al instituirse la carrera de comers al 1887 va passar de catedràtich de les assignatures a la Escola superior de Barcelona, que va dirigir fins al esdevindre la seua mort. || — **y Montell (Joan)**. Comerciant que a mitjans del sigle xix va desvetllar ab son exemple y concurs, el progrés de institucions de avenç y de cultura. Director de algunes entitats de crèdit, el seu impuls va contribuir al esclat de útils societats econòmiques. Havia pertenescut al ensemps a les institucions administratives, Ajuntament, Diputació, etc. Va morir a Madrid al any 1857. || — **y Prat (Narcís)**. Arquebisbe de Caracas y Venezuela, nadiu de Girona y mort a Madrid al any 1822. Era escriptor erudit, segons ho proven els seus treballs llegits a l'Academia de Bones Lletres. Va arribar a La Guayra al any 1810 y el seu bon zel apostólich y humanitari, als temps de la lluita per la independència, va ésser causa de que l'autoritat militar d'aquella colonia, disposés son

retorn a Espanya, acusantlo d'haver fomentat la sublevació. Va disposar al morir que fos enviat a Caracas el seu cor, segons va ferse al any 1843, y el municipi d'aquella ciutat va acordar que al costat dels retrates dels llibertadors, Bolivar y Miranda, s'hi posés el d'aquell relligiós català. || — **y Pujol (Joan)**. Catedràtic de la facultat de Dret de Barcelona, Diputat a Corts, Senador, y alcalde de la capital de Catalunya, en dies crítics. Va pertanyer a Corporacions y Academies y era autor de bons treballs literaris, entre altres algunes biografies de catalans il·lustres. Va morir a la seua ciutat nadiua, Barcelona, al any 1910. || — **y Vehi (Joseph)**. Catedràtic de retòrica y poètica, y director del Institut de Barcelona, autor de nombroses obres de literatura, que li fruiren merescut concepte de docte, entre quines cal fer esment de *Diàlogos literaris*, *La sátira provençal*, *Refranes del Quijote*, etc. Era nadiu de Torrent (Girona), y va morirhi també, (1823-1876). || — **y Vehi (Narcís)**. Metge, music y poeta, nadiu de Palamós y mort a Camprodón (1825-1851). Era autor d'obres professionals, y com a music, va assolir aplaudiments posantla a la ópera castellana d'En Víctor Balaguer, *El doctor Burlado*, (1846).

Coll. Geog. Caseriu de Barruera (Lleida). || — Veïnat de Horta (Barcelona). || — Caseriu de Malla (id.) || — Barri de Fruit (id.) || — Caseriu de Torelló (id.) || — Ermita del Vallespir, prop de Calmelles (id.) || — (**El**) Veïnat d'Orriols (Girona). || — **Baix**. *Orog.* Collada del Canigó. || — **Blanch**. Caseriu de Avinyonet (Barcelona). || — **Cardús**. Veïnat de Vacarises (id.) || —

d'Amat. Caseriu de La Vansa (Lleida). || — **d'Espina**. Veïnat d'Abella de la Conca (Lleida).

|| — **de Boix**. Caseriu de Abinyá (id.) || — **de Carrera**. *Orog.* Pas a 650 metres d'alsaria, entre la Vall del Bach, y el Coll de la Carrera, al N. O. de Castellar de la Montanya (Girona). || — **de Carrera (Riera de)**.

Hidrog. Riera que neix a Mitjorn del coll del seu nom y desaigua al Fluviá, avans de arribar a Castellfollit. || — **de Gatell**. *Orog.* Collada, estrep del Pirineu, a la banda dreta de la Vall del Valira, a Andorra. || — **de Nargó**. Poble de la prov. de Lleida, bisb. y part. jud. de la Seu d'Urgell. || — **del Bas**. Caseriu de Borredá (Barcelona). || — **del Bat**. Veïnat del terme de Tudela (Lleida).

|| — **de la Abena**. Caseriu de Gisclareny (Barcelona). || — **de la Barraca**. Caseriu de Font-rubí (id.) || — **Fé**. Caseriu de Begues (id.) || — **Roig**. *Orog.* A la Serra de Montgrony entre les rieres de Pardines y de Santou, prov. de Girona. || — Collada al N. O. de la Poble de Lillet, prov. de Barcelona.

|| — Coll de la prov. de Girona, a ponent de Bassagoda, a la vora de la riera de Sant Aniol.

|| — **Sacreu**. A la costa de Llevant, per quin passa la carretera de Arenys de Mar, a Sant Celoni. || — **Ventós**. *Orog.* Collada del Vallespir, prop de les rieres de Carol y de Llinasó

|| — **Vert**. A Palçaria de 2320 metres al Canigó.

Coll Blau. *Bot.* Barretets.

Coll-tort. *adj.* Cuellituerto. || *Met.* Esperit de contradicció. **Discolo**, **Hipócrita**, **Falso**.

Coll-trencat. *adj.* Desnucado.

Colla. *f.* De gent o altres coses. **Cuadrilla**, **brigada**, **porción**. || **Tascó** que serveix pera collar. **Cuña**. || **Conjunt** de besties de càrrega. **Recua**. || *Met.* Multitud d'ignorants. **Hato** de borricos. ||

- Multitud de gossos. **Perreria**. || Ventada que fa eixir una embareació. **Colla**. || **Estar a la colla**. *fr.* *Naut.* Tindre tot a punt pera llevar ancles y ferse a la vela. **Estar a la colla**.
- Collada**. *f.* Desfiladero, puerto, cúspide, cadena de montañas. || *Naut.* Duració d'un meteix vent. **Collada**. || Força que's fa ab el coll pera empassar-se alguna cosa. **Deglución**. || Seguida de cartes d'un meteix coll. **Runfla**, **runflada**.
- Collada Baixa**. *Orog.* Coll de 1.130 metres d'alçada a la vora de Berga (Barcelona). || — **Fon-da**. Coll de la serra de Monás a la ratlla de França. || — **Estribació** de Costabona a la vora del naixement del Ritort, prov. de Girona. || — **Gelada**. Coll de 2060 metres d'altura entre la Vall de Caldes (Lleida) y la del Noguera Ribagorçana. || — **Verda**. A ponent d'Abella, a la partió d'aigües del Sagadell y del Ter, a mitjorn del Mont Roig, prov. de Girona. || — **Collada** a mitjorn de la anterior, a la vora del curs del Ritort.
- Collader**. *m.* Collar.
- Collades (Les)**. *Geog.* Caseriu de Balsareny, prov. de Barcelona.
- Colladeta**. *f. dim.* Colladito.
- Collador**. *m.* Destornillador. **Tornavis**. || *Naut.* Tina pera posar a escorre les cordes enquitranades. **Artesa**, **colador**.
- Collalba**. *f.* Maça de fusta pera desfer terroços els jardins. **Collalba**.
- Collar**. *m.* Adorno pera el coll. **Gargantilla**, **collar**. || El que usen els homens. **Barbicacho**. || **Co-rretja** ab punxes pera els gossos de remat. **Carlanca**. || Coixí de pell que posen a les cavaleries de tir. **Collera**, **collar**. || Cadena al coll dels esclaus. **Collera**. || Anella pera els malfactors. **Argolla**, **collar**, **collera**. || El collet demunt de la dalmática. **Collar**. || *Met.* Faixa al
- coll dels aucells. **Collar**. || *Naut.* Baga dels extrems. **Collar**. || *v. a.* Apariar les cartes d'un meteix coll. **Ligar**. || L'aixada, destral, etc. **Cuñar**, **acuñar**. || Colocar al jou els bous o altres animals de tir. **Uncir**, **enganchar**. || Juntar dues peces de fusta pera algún treball. **Ensamblar**. || Parar les rodes de algún veicol, ab pedres o fustes. **Trabar**.
- Collaret**. *m.* Gargantilla, collarcito.
- Collat**, *da*. *p. p.* **Acuñado**, **uncido**, **trabado**.
- Collbás**. *Geog.* Caseriu del terme de Carme, prov. de Barcelona.
- Collbató**. *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Igualada.
- Collblanch**. *Geog.* Veïnat del terme de Hospitalet de Llobregat (Barcelona).
- Colldebassa**. *Geog.* Caseriu de St. Feliu Sasserra (Barcelona).
- Colldecanes (Guillém)**. *Biog.* Monjo del monastir de Ripoll al sigle XIII. Era autor del llibre, *Vita Solitaria*.
- Colldejou**. *Geog.* Poble de la prov. de Tarragona, bisb. de Tortosa, part. jud. de Falset.
- Collegats**. *Hidrog.* Congost entre La Pobla de Segur, y Gerri de la Sal, per ahont passa el curs de La Noguera Pallaresa.
- Collear**. *v. n.* **Mover el cuello**, **deglutir con dificultad**. || **Alçar el coll**. **Levantat**, **erguir el cuello**.
- Collell (Santuari del)**. *Geog.* Veïnat de Besalú, ahont hi ha un seminari pera l'ensenyança primera y superior. || — **(El)**. *Orog.* Coll de 1820 metres entre el Bergadá y la Vall de la Vansa, (prov. de Barcelona).
- Collerat**. *m.* Feix de canyes. **Haz de cañas**.
- Colleró**. *m.* **Collerat**.
- Collet**. *m.* Mena de combatí, usat pels militars y els eclesiàstichs. **Collarin**, **alzacuello**. || Munt de terra. **Colina**. || **Collet de ruixa**. *f.* Coll de puntes frisades. **Gollilla rizada**.

- Collet (El).** *Geog.* Caseriu de Sant Boi de Lluçanès (Barcelona). || — **Roig de Muntderm.** *Orog.* Al S. E. de Gavarrós, prov. de Barcelona. || — **Vert.** Montanya del Canigó.
- Collfret.** *Geog.* Caseriu d'Artesa del Segre, prov. de Lleida. || — Veïnat de Vidrà, prov. de Girona.
- Collformich.** *Geog.* Serra que divideix les conques del Besòs y del Tordera. || — Caseriu del terme de Santa Maria de Corcó (Barcelona).
- Collfornida.** *Geog.* Veïnat del terme de Massanès, prov. de Girona.
- Collises (Collet de les).** *Orog.* Al Canigó, entre la tartera del Pas de Cabrera y els Cortalets.
- Colloure.** *Geog.* Població y anomenat port de la Catalunya francesa, al extrém oriental del Pirineu. Fins a 1703, s'hi celebrava una professó náutica, semblanta a la de Santa Cristina de Blanes.
- Collmorté.** *Geog.* Caseriu de Mur (Lleida).
- Colló.** *m.* Testícul d'animal. Botón, testículo. || Home cobart. Collón, cagón, gallina. || **Collons** de cá. *Bot.* Salep. Testículos de perro.
- Collonada.** *f.* Cobardia.
- Collatge.** *m.* Coloquio.
- Colls.** *Geog.* Poble del bisbat de Urgell, prov. d'Oscá, part. jud. de Benabarre. || — (**Serra de**) Montanya entre la riera de Caldes de Bohí, y el curs de La Noguera Ribagorçana, a la prov. de Lleida.
- Collsabadell.** *Geog.* Veïnat de Llinás (Barcelona).
- Collsabena.** *Geog.* Caseriu de Vilanova de Sau, prov. de Barcelona.
- Collsacabra.** *Orog.* Serralada, entre la plana de Vich y la comarca de Olot.
- Collsacreu.** *Orog.* Montanya entre la costa de Llevant y la conca del Tordera.
- Collsuspina.** *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, bisb. y part. jud. de Vich. || — (**Serra de**). *Orog.* Montanya entre'ls part. jud. de Manresa y de Vich.
- Colltòrcer.** *v. a.* Doblar ó hacer doblar la cabeza, el tallo de la flor, etc. || Morirse, defallir. Desfallecer, morirse, dar las últimas boqueadas.
- Colltorsar.** *v. a.* **Colltòrcer.**
- Colltorsir.** *v. a.* **Colltòrcer.**
- Colltort,** *a. m. y f.* Hipócrita. Gazmoño, beatón.
- Com.** *adv. m.* Como. || Modo d'esdevindre alguna cosa. **Como.** || Comparació de dos extrems que s'assemblen. **Como.** || *adv. t.* **Quan.** || **Com. m. Ter.** Abeurador fet d'un tronch d'arbre buidat. **Abrevadero.** || Oubí pera donar menjar als porchs. **Gamella.** || **Com aixis.** *m. adv.* Como, que, perquè. || **Com ara.** *m. adv.* Por ejemplo. || **Com ara plouen figues.** *Expr. fam.* Como mi abuela; como llueven ahora albardas. || **Com cal.** *m. adv.* Conforme, según conviene, cumplido. || **Com es ara.** *m. adv.* Por ejemplo. || **Com hi ha mon!** *Excl.* Es lo que hay que ver. || **¿Com está el malalt?** *fr.* ¿Cómo sigue el enfermo? || **¿Com ho farém?** *fr.* ¿Qué vamos á hacer? || **Com més.** *m. adv.* Cuanto más. || **Com més amichs, més clars.** *Ref.* Mientras más amigos, más claros; entre dos amigos, un notario y dos testigos; cuenta y razón conservan amistad. || **Com més mar, més vela.** *Ref.* A más mares, más ganancia. || **Com més parents, més dolents.** *Ref.* No hay peor cuña que la de la misma madera. || **Com més petita es la nou, més remor mou.** *Adag.* La más ruin abeja se ensucia en la colodra. || **Com més va.** *m. adv.* Cada vez. || **Com més vi, més doctes.** *Ref.* Do entra beber, sale saber. || **¿Com no?** *fr.* ¿Cómo no? || **¿Por qué no?** || **¿Com no has vingut?** *fr.* ¿Porqué no

viniste? || **Com qui diu.** *fr.* Como quien dice. || **Com se vulgui.** *Loc.* Como quiera. || **Com se vul-la que.** *fr. conj.* Como quiera que. || **Com si l'haguessen bastonejat.** *Expr.* Estar molido como una aleña. || **Com sigui aixis no temis.** *fr.* Si así fuere no temas. || **Com te has posat!** *Exc.* ¡Bonito te has puesto! || **Com tu vulguis.** *fr.* Si así quieres. || **Aixis com.** *fr.* Así como, Por ejemplo. || **Blanch com una neu.** *fr.* Blanco cual nieve. || **No veieu com sou uns matamosques.** *fr.* Ved como sois de cobardes. || **Sense com va, ni com costa.** *fr. fam.* A troche y moche; sin más ni más; á tontas y á locas; sin más acá ni más allá; á ojo de cubero; á secas y sin llover.

Coma. *f.* Signe ortogràfic. **Coma.** || **Altura.** Loma, cerro, colina. || **Sense faltarli una coma.** *fr.* Sin faltar a una coma, ó punto ni coma, ó un ápice.

Coma (Antoni). *Biog.* Jurista y escritor de les derrerries del sigle XVIII. Al any 1789, va publicar el *Discurs relatiu als desafius.* || — (**Pere Martre**). Religiós dominich, provincial del ordre y professor a Tarragona. Va ésser bisbe d'Elna, escriptor teólech, y va morir pels anys de 1578 a 1580.

Coma. *Geog.* Caseriu d'Ortoneda (Lleida). || — Poble de la prov. de Lleida. || — Caseriu de Capolat (Barcelona). || — Veïnat de Oris (id.) || — Caseriu de Sant Pere de Ribes (id.) || — **Argentera.** *Orog.* Al camí de La Quar a Vilada. || — **Armada.** Puig a la vall superior del Ter, demunt l'estret de Murens. || — A la serra que separa la Vall de Ribes del Mardás a mitjorn de Navá, prov. de Girona. || — **Arnau.** A la vall de la riera de Vallcebre. || — **Cim de.** *Orog.* Turó de la serra de Cadí. || — **Coll de.** A la vora de Castell del Areny. || — **De camp mauri.**

Montanya al N. O. de Berga. || — **de la Perdiu.** A la vora del Santuari de Nuria. || — **de Sant Jaume.** Caseriu del terme de Moyá, prov. de Barcelona. || — **del Camparat.** Veïnat de Manlleu (Barcelona). || — **del Torn.** Caseriu de Prats de Lluçanés (Barcelona). || — **de Vallsabollera.** Puig de la Cerdanya que té 2.265 metres d'alçada. || — **dels Caners.** Als estreps de Pedraforca. || — **dels Cortils.** A la serra Pedregosa. || — **dels Moros.** Vall dels encontorns de Gombreny. || — **Negra.** A la frontera pirenenca, a tramontana de la Riera de les Falgueres, a les Valls de Llerca. || — **Pedrosa.** Cimall pirenench a la Vall d'Andorra. || — **Pregona.** Prop de Berga, a la vessant de la Collada de Estela. || — **Salies.** *Hidrog.* Afluent del riu Jueu a la Vall d'Arán. || — **Salies (Tuch de).** *Orog.* Serra de la Vall d'Arán. || — **Tabanera.** Al camí de Ribes a Cerdanya, per la creu de Mayans.

Comabella. *Orog.* Tossal del Padró dels Quatre Batlles.

Camabona. *Orog.* Cim de 2.525 metres a serra del Cadí.

Comadebó (La). *Geog.* Caseriu de Sant Vicens de Torelló, (prov. de Barcelona).

Comadous (Els). *Geog.* Veïnat de Gayá, prov. de Barcelona.

Comadou. *Orog.* Clotada no lluny de les fonts del Segre.

Comaformosa (Coll de). *Orog.* Collada de la prov. de Girona al N. E. de Vallfogona.

Comajoan. *Geog.* Caseriu de Fruit (Barcelona).

Comalada (Honorat). *Biog.* Escriptor del sigle XVII, autor de la traducció catalana, de la *Historia del cavaller Pierres de Provença*, publicada al any 1616.

Comalada (Vall de la). *Orog.* Vall de la prov. de Girona, a la vora del Ritort. || — (**Tuch**

de la). Serra de la Vall de Arán.

Comalia. *f. Vet.* Hidropesia del bestiar de llana. **Comalia**, comallició.

Comallar. *m.* **Coma**. Cerro.

Comallonga (**Coll de la**). *Orog.* Collada a mitjorn de Pardines; prov. de Girona. || — *Geog.* Caseriu del terme de Castellví de la Marca (Barcelona).

Comanador. *m.* Cavaller que té comanda en alguna ordre militar. **Comendador**. || Títol honorífic d'algunes ordres y religions. **Comendador**.

Comanadora. *f.* Abadessa dels convents de mercenaries. **Comendadora**.

Comanament. *m.* Orden, encargo. || **A comanament**. *Loc.* Bajo su mando.

Comanar. *v. a.* Mandar, Comandar. || *v. n. Ter.* Encomanar un costum, una malaltia, etc. **Contagiar**.

Comanda. *f.* Manament. Mando. || Dignitat de les ordres militars y religioses. **Encomienda**, baillaje. || **Comanda del barco**. *Naut.* Manament. **Encomienda del buque**. || **Comanda dels gèneres**. *Naut.* Contracte de venda, dipòsit o comissió. **Encomienda de mercancías**. || *Com.* **Encárrech**.

Comandament. *m.* Mandamiento. || **A comandament**. *m. adv.* Bajo la orden.

Comandancia. *f.* Càrrech, y territori subjecte al meteix. **Comandancia**.

Comandant. *m.* *Mil.* Comandante. || **Comandant general**. El que té a son càrrech una província o regne. **Comandante general**.

Comandar. *v. a.* **Comanar**.

Comandat, *da*. *p. p.* Comandado.

Comandatari *m.* Qui porta encàrrechs, essent intermediari. **Comendero**.

Comandatiu, *a.* *adj.* Comendaticio.

Comandita. *f. Dre. Mer.* Compa-

nyia d'especulació industrial o comercial, en quina els socis comanditaris, aporten els capitals. **Sociedad en comandita**.

Comanditari, *a.* *adj.* Soci capitalista d'una companyia en comandita. **Comanditario**.

Comanir. *v. a.* Exorcisar.

Comarca. *f.* Comarca.

Comarcá, *na.* *adj.* Comarcano, vecino.

Comare. *f.* **Comadre**. || Llevadora. **Comadrona**. || *Fam.* Arcabota. **Alcahueta**. || Veïna y dona de confiança. **Comadre**. || **Fer compares y comares**. Xerrar, enredar. **Chismografiar**.

Comarques naturals de Catalunya. *Geog.* Fins que les conveniencies polítiques, als començos del segle XIX feren senyalar la divisió de la nostra terra, en les quatre províncies de Barcelona, Tarragona, Lleida y Girona, artificialment formades, la seua geografia seguia estudiantse ab escasses modificacions, com se havia fet als temps de la autonomia catalana, avans del seu decaïment al segle XVII. El curs dels rius que fertilitzen el territori, y les conques per les montanyes encloses, definien les comarques naturals, a quines s'acomodaven les divisions polítich-administratives, corresponenthi les antigues vegueries, sotsvegueries, regions que fins servant diferencies històriques y ètniques, corresponien a la fesomia geogràfica de l'antiga Catalunya, segons resta descrita, ab lleugeres modificacions, al primer cens de nostre terret, que va ferse a les Corts de Cervera de 1359, per quin pot deduirse ab comparacions serioses, aixís els llindars de les divisions físiques geogràficament considerades, com la perfecta correspondencia dels governs instituits. Una lleugera observació vé a refermarho.

La comarca natural del Rosselló, comprenia la vegueria d'aquest nom, extenentse per les conques dels rius Agly, Tet y Tech; El Conflent, quina Vegueria duia el meteix nom de la comarca, encloïa la conca alta del Tet; y el Vallespir banyat per el Tech venia a formar la sotsvegueria anomenada de Vallespir; les conques del Fluviá y de la Muga, eren els llinars de la comarca dita Alt Empurdá, que formava la vegueria de Besalú; el Ter en sa banda superior banyava el territori comarcal de Camprodón, qu'encloïa la vegueria d'aquest nom; la conca del Fresser estava compresa a la comarca de la Vall de Ribes, que constituïa una sotsvegueria d'aquest nom; per la plana de Vich, ahont figurava la vegueria aixís anomenada, la conca del Ter en sa part mitja hi corresponia; la vegueria de Girona, comprenia les comarques del Gironés, La Selva y el Baix Empurdá, formades per les conques del Ter en sa part baixa, y del Torredera; la conca del Gavarresa, corresponia a la comarca anomenada Lluçanés, que tenia la sotsvegueria aixís dita; se estenia el Bergadá, corresponent la sotsvegueria de Berga, per la conca del Alt Llobregat; el Plá de Bages, corresponent a la vegueria de Manresa, abraçava les conques del Llobregat (part mitja) y del baix Cardoner; de les conques del alt Tordera y alt Besós, se formava la comarca del Vallés, ab les dues sotsvegueries de Moyá y del Vallés; la vegueria de Barcelona, comprenia les comarques del Plá del Llobregat y el Plá de Barcelona, corresponents a les conques del baix Llobregat y del baix Besós; formaven la vegueria de Cervera, y la sots-

vegueria de Prats de Rey, les comarques naturals de Solsona y de Segarra, a les conques del Alt Cardoner y del Llobregós; la sotsvegueria de Igualada comprenent la comarca de aquest nom, corresponia a la conca alta del Anoia; mentres que la conca baixa d'aquell riu y la del Gayá constituïen la comarca del Penadés, ab la vegueria de Vilafranca; la conca de Barberá y les montanyes de Prades, que venien compreses a la vegueria de Montblanch, enquadraven a les conques del Anguera y del Alt Francolí; la comarca del Camp de Tarragona a la conca del baix Francolí, formava la vegueria de Tarragona; la de Tortosa comprenent la comarca de aquell nom, s'extenia per la conca del baix Ebre; al Segre hi corresponien les vegueries de Puigcerdá, comprenent la Cerdanya, a la conca superior d'aquell riu; de Agramunt, ab la comarca de Ribera de Sió en la banda mitja del meteix curs; y les de Lleida y de Tàrrrega corresponent aquesta al Urgell a la part baixa de aquell riu; la conca del Noguera Pallaresa, corresponia a la vegueria de Balaguer, y a la sotsvegueria de Pallars, corresponent a les comarques naturals de Pallars, de la Conca de Tremp o de Orcau, y de Balaguer. La Vall d'Arán, y la del Capcir, formaven comarques apropiades al curs dels seus rius Aude y Garona, quin curs s'endreça a França. Aquesta va ésser ab lleugeres modificacions de noms, com els de Moyanés, Garrotxa, Costa de Ponent, Costa de Llevant, Segriá, Ribera d'Ebre, Alt y Baix Urgell, els adoptats en la subdivisió de les comarques naturals a Catalunya, obeint a la raó; reconeguda en nos-

tres temps per un geògraf, tan eminent com En Reclús.

Comas (Aleix). *Biog.* Musich nadiu de Tarraça, a les derrerries del segle XVIII, y mort a Barcelona. Era un dels mestres més remarcables de oboe. || — **(Alfons).** Musich, tarrasench també, y deixeble de la escolania de Montserrat. Als començos del segle XIX, era organer de Sant Pau del Camp a Barcelona. || — **(Ramón).** Distingit advocat, que va ésser secretari de la Diputació provincial de Barcelona, portant les seues iniciatives a obres profitoses. Va morir al any 1867. || — **(Segimón).** Catedràtic de retòrica a l'Universitat de Cervera, als començos del segle XVIII, y autor d'obres literaries. Va ésser un dels presidents de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Era capellà y doctor en dret. || — **del Brugar (Miquel).** Catedràtic de teologia y filosofia, nadiu del Empurdà. Vivia al any 1661, en quin pertanyia al Claustre universitari de Barcelona, essent autor d'alguns tractats de materies filosòfiques. || — **y Masferrer (Josep).** Propietari que va fer profitosos estudis pera el deixonament de les reformes agraries. Va ésser diputat a Corts, senador y president de la Diputació provincial de Barcelona, en quina ciutat va morir al any 1908.

Comassa (Serra de la) Orog. A la frontera de la Vall d'Arán. || — *Hidrog.* Estany de Carlit.

Comavert. *Orog.* Serra de la prov. de Tarragona, a la partió d'aigües del Gayá y la riera de Rocafort.

Comba. f. Coma, vall.

Combat. m. Combate. || Lluita del ànim o de les passions. Lucha interior. || **Deixar a algú fora de combat.** *fr.* Estar ó quedar fuera de combate.

Combatent, a. m. y f. Combatiente.

Combatidor. m. Combatent.

Combatre. v. a. Combatir. || *Met.* Contradir. **Combatir.** || Agitar l'ànim. **Combatir.** || Parlant del vent y de les onades. **Batir, combatir.**

Combatut, da. p. p. Combatió.

Combés. m. Nàut. Segona coberta de les naus de dos ponts. **Combés.**

Combets (Pieta dels). Geog. A la Vall d'Arán, a la vessant de la montanya de Palmerola.

Combinable. adj. Combinable.

Combinació. f. Combinación.

Combinar. v. a. Combinar. || Comparar una cosa ab una altra. **Combinar, cotejar.** || Juntar tropes. **Combinar, formar, juntar.**

Combinat, da. p. p. Combinado.

Combinatori, a. adj. Art de combinar les coses. **Combinatorio.**

Comblar. v. a. Colmar.

Comble. m. Colmo.

Comboi. m. Guarda pera menar d'un lloch al altre alguna cosa. **Convoy.** || Provisió de vitualles pera alguna plaça sitiada. **Convoy.**

Comboiant. m. Qui forma part d'un comboi. **Convoyante.**

Comboiar. v. a. Guardar un comboi. **Convoyar.**

Comboiat, da. p. p. Convoyado.

Combregador. m. Comulgatorio. || Als convents de monjes la finestreta per ahont se dona la comunió. **Graticula.**

Combregar. m. Viático, eucaristia. || *v. a.* Combregar els malalts. **Viaticar, comulgar.** || *n.* **Comulgar.** || **Combregar general y entero per amor de Deu.** *Loc. Met.* O calzad como vestís, ó vestid como calzáis; en cueros y con sombrero, traer guantes y cañuelo. || **Fer combregar ab rodes de moli.** *fr. fam.* Engañar, mentir. || **Portar el combregar.** *fr.* Llevar el viático.

Combregat, da. p. p. Comulgado.

Comburent. adj. Quím. Inflamable. **Comburente.**

Combustible. adj. y s. Combustible

Combustió. *f.* Combustión.

Comtor. *m.* Antich títol anexe al de comte, quan aquestos senyors exercien sobirania. Comdor.

Comedia. *f.* Comedia. || **Comedia de capa y espasa.** Comedia de capa y espada. || **Comedia de figurí.** Comedia de figurín || **Comedia de folga.** Comedia de farsa. || **Comedia de graciós.** Comedia de figurón. || **Comedia heróica.** Comedia heróica. || **Anar a comedia.** Ir ó concurrir al teatro. || **Esser una comedia o un pas de comedia.** *Expr. fam.* Ser una comedia ó un paso de comedia. || **Fer la comedia.** *fr. Met.* Representar la comedia.

Comediant, *a. m. y f.* Comediant, cómico. || *Met.* Enganyador, fingit. Simulado, fingido. || Graciós. Bobo.

Comediment. *m.* Moderació, urbanitat. Comedimento.

Comella (Riera de la). *Hidrog.* Afluent de la riera de Sant Aniol, prov. de Girona. || — **(La).** Caseriu del terme de Manlleu, prov. de Barcelona.

Comellar. *m.* Lloch abundós de comes. Sitio en que abundan las lomas.

Comellas y Cluet (Antoni). *Biog.* Remarcable philosoph, catedràtic de teologia al seminari de Solsona. Era nadiu de Berga (1832), morint allí meiteix a les derrerries del sigle XIX. Era home de molt saver, llatísta y filòlech eminent, y autor d'obres considerades com monuments perfectes de la filosofia cristiana.

Comelles. *Geog.* Caseriu de les Masíes de Sant Hipòlit de Voltregá (Barcelona). || — Veínat de Montanyola (Id).

Començ. *m.* Comienzo, principio.

Començador, *a. adj.* Principiador.

Començament. *m.* Començ.

Començar. *v. a.* Comenzar, empezar, principiar. || *v. n.* Tener principio alguna cosa. || **Començar**

a donar preu. || *fr.* Abrir ó romper el precio. || **Començar en bé o en fortuna alguna cosa.** Entrar con el pie derecho, ó con buen pie. || **Començar de cap y de nou.** *fr. fam.* Empezar de nuevo. || **Comença y mai acaba.** *Expr. fam.* Comienza y no acaba.

Comendatari. *m.* Eclesiástich secular comandatari d'algun benefici. Comendatario.

Comendatori, *a.* Despaig de recomenació. Comendatorio.

Comenge (Aymorich de). *Biog.* Cavaller del sigle XV, que mostrantse partidari del comte de Urgell, al any 1413 va menar les seues hosts al siti de Lleida.

Comenja. *f.* Ciutat de la Catalunya francesa. Comenge, Cominges. || **Diu el bisbe de Comerje, qui no treballa no menja.** *Ref.* En la tierra de mala duca, quien no trabaja no manduca.

Comensal. *m.* Qui menja ab algú altre. Comensal. || Prebendat de algunes colegiades. Racionero, comensal.

Comensalia. *f.* Prebenda d'algunes colegiades. Ración, comensalia.

Coment. *m.* Comentario.

Comentador, *a. m. y f.* Qui comenta. Comentador.

Comentar. *v. a.* Comentar.

Comentari. *m.* Comentario, comento.

Comentat, *da. p. p.* Comentado.

Comerciabile. *adj.* Genres ab quins se pot comerciar. Comerciable. || *Met.* De bon tracte. Sociabile, comerciable.

Comerciant. *m.* Comerciante.

Comerciar. *v. n.* Comerciar. || *Met.* Tindre comunicació illicita. Comerciar.

Comerciejar. *v. n.* Comerciar.

Comerma (Domingo). *Biog.* Escripitor d'obres d'història religiosa, als començos del sigle XIX. Era provincial de la ordre de predicadors, y individu de la Academia de Bones

- Lletres de Barcelona. Va néixer a Vich. || — (**Joseph**). Actor dramàtic del Teatre català, que havia fruit aplaudiments. Va morir a Barcelona al any 1867.
- Comerma.** *Geog.* Caseriu de Santa Maria de Besora, prov. de Barcelona.
- Comermena.** *Geog.* Caseriu del terme de Sant Martí Sescort, (Barcelona).
- Comers.** *m.* **Comercio.** || Comunicació o tracte recíproc. **Comercio.** || Cos de comerciants. **Comercio.** || Tracte il·lícit. **Comercio.** || Joch de Cartes. **Comercio.**
- Comersar.** *v. a.* **Comerciar.**
- Comes (Andreu).** *Biog.* Escriptor del segle XVIII, coneixedor de les llengües clàssiques y redactor del ritual del bisbat de Urgell. || — (**Arnau, Ses**). Canonge de la Seu de Barcelona, bisbe de Lleida, y arquebisbe de Tarragona mort al any 1345. Era nadiu de Puigreig, y fill de l'antiga casa Pericas, atribuïntli la tradició, haver costejat el pont demunt del Llobregat sota d'aquell terme. || — (**Joan**). Bisbe de Ciutadella y de Terol, nadiu d'Artés. Viu a les derreríes del segle XIX, y era un dels eclesiàstics de major cultura literaria del seu temps. || — (**Joseph**). Naturalista y director de la secció de historia natural a l'Academia de Ciències y arts de Barcelona. Al any 1786, va publicar una memoria relativa al carbó de pedra, quina aplicació era llavors poch coneguda a Catalunya. || — (**Joseph**). Notari de la curia de Vich, nadiu de Centelles, y mort al any 1722. Va ésser autor d'alguns treballs professionals, prou remarcables. || — (**Pere Joan**). Canonge de la col·legiata de Santa Agna de Barcelona, y notari de la ciutat, de quina era nadiu. (1562-1621.) Va escriure el *Llibre de coses assenyaldades*, sense con-
- sentiment dels consellers de Barcelona, que tenien prohibida la copia dels documents diplomàtics del arxiu. Aixís va ésser com, descuberta la redacció d'aquell manual, al any 1584, van resoldre els magistrats municipals, que restés la obra al esmentat arxiu, haventse publicat la primera edició al any 1878, en la Revista *La Renaixensa*.
- Comes.** *Geog.* Caseriu de la Pobla de Lillet, prov. de Barcelona. || — Caseriu d'Errs a la Catalunya francesa. || — (**Les**). Veïnat de Castellvell, prov. de Barcelona. || — Caseriu de Sant Jaume de Frontanyà (Barcelona). || — **de Cererols**. Veïnat de Suria (id.) || — **den Camporrat**. Caseriu de Torelló (id.) || — **Olives**. Caseriu d'Orià (id.) || — (**Coll de les**). *Orog.* Al S. E. de Vallcebre, al extrèm del plà d'En Barromba. || — (**Coll de les**). A la prov. de Tarragona, entre l'Ametlla y el Plà del Burgà.
- Comés.** *m.* **Cometido, encargo.** || *p. p.* **Cometido.**
- Comestible.** *adj.* Que pot menjar-se. **Comestible.**
- Comesvestides, (Les).** *Geog.* Caseriu de Sant Feliu Sasserra (Barcelona).
- Cometa.** *m.* **Astron.** Cos celest planetari. **Cometa.** || Joch de cartes. **Cometa.** || Coma petita. **Collinta.**
- Cometari, a.** *adj.* **Astron.** Referent als cometes. **Cometario.**
- Cometre.** *v. a.* **Cometer.** || Fer algú mal. **Perpetuar, cometer.**
- Cometres.** *v. r.* **Fiarse.**
- Comi.** *m.* **Bot.** Herba. **Comino.** || **Comi bort.** **Comino silvestre.**
- Comi (Grau).** *Biog.* Arquitecte del segle XIV, que va dirigir la iglesia de Santa Coloma de Queralt, una de les obres gòtiques més elegantes.
- Comiá.** *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Solsona, part. jud. de Berga. || — (**El**).

- Caseriu del terme d'Alpens, prov. de Barcelona. || — **(Coll de)**. *Orog.* Collada entre Borredá y Alpsens, per ahont passa la carretera de Sant Quirze de Besora a Berga.
- Comiat**. *m.* Despedida, deshaucio. **Dar comiat**. *fr.* Despedir. || **Pendre comiat**. *fr.* Despedirse.
- Cómicament**. *adv. m.* Cómicamente.
- Cómich**, *ca. m. y f. y adj.* Cómico.
- Comici**. *m.* Lloch ahont están les urnes pera les votacions de càrrechs públichs. **Comicio**, *collegio electoral*. || **Cridar als comicis**. *fr.* Convocar eleccions. **Convocar los comicis**.
- Cominal**. *adj.* Indiferent. **Común**. || Qui té part a un cabal, o té dret al meteix. **Participe en la mesa común**.
- Cominalment**. *adv. m.* Fácilmente.
- Comines (Pere)**. *Biog.* Escriptor del sigle xvii y segurament militar, donchs va estar al siti de Barcelona del any 1697, dedicantne una relació diària, al rei En Guillelm II d'Anglaterra.
- Comiols**. *Geog.* Caseriu d'Auyá, prov. de Lleida. || **(Coll de)**. *Orog.* Collada de Montsech a la prov. de Lleida, per ahont passa la carretera de Tárrega a Tremp. || — **(Serra de)**. Serra-lada de la prov. de Lleida, entres de Boumort y Montsech.
- Comis**. *m.* Pena de perdre la mercaderia de comers il·licit. **Comiso**.
- Comissar**. *v. a.* Declarar subgete alguna cosa, a la pena de comis. **Dar de comiso**, **comisar**.
- Comissari**. *m.* Que te comissió o facultat agena pera representar. **Comisario**. || **Comissari de guerra**. **Comisario de guerra**. || **Comissari del Sant Ofici**. **Comisario de la Inquisición**. || **Comissari general**. **Comisario general**. || **Comissari general de creuada**. **Comisario general de cruzada**. || **Comissari general**
- de Terra Santa**. **Comisario general de Jerusalén**. || **Comissari ordenador**. **Comisario ordenador**.
- Comissaria**. *f.* Empleu y despaig del comissari. **Comisaria**, **comisariato**.
- Comissariat**. *m.* **Comissaria**.
- Comissat**, *da. p. p.* Genre que ha caigut en comis. **Comisado**, **comiso**.
- Comissió**. *f.* Ordre, encàrrech, facultat. **Comisión**.
- Comissionar**. *v. a.* **Comisionar**.
- Comissionat**, *da. p. p.* **Comisionado**, **comisionista**.
- Comissionista**. *m.* Qui té comissió pera algún negoci comercial. **Comisionista**.
- Comissura**. *f. Anat.* Al crani. **Comisura**.
- Cómit**. *m.* Antich oficial de les galeres. **Cómitre**. || **Comandant**, **patró de nau**. **Capitàn del buque**.
- Comitat**. *m.* Reunió pera fins socials, religioses o polítichs.
- Comité**. || — **de lectura**. Junta encarregada d'admetre o de refusar les obres teatrals o literaries. **Comité de lectura**.
- Comitiva**. *f.* **Comitiva**. || **Acompanyament**. **Séquito**.
- Commemorable**. *adj.* Digne de ésser commorat. **Commemorable**.
- Commemoració**. *f.* Memoria de alguna cosa. **Commemoración**. || A la festa d'algún sant. **Commemoración**. || **Comemoració de vius y de morts**. **Prech commemoratiu**. **Commemoración de vivos y difuntos**. || **Comemoració dels difunts**. **Aniversari** per les ànimes el dia dos de novembre. **Commemoración de los difuntos**.
- Commemorador**, *a. adj. y s.* **Commemorador**.
- Commemorar**. *v. a.* Fer memoria. **Commemorar**.
- Commemoratiu**, *va. adj.* **Commemorativo**.
- Commensurable**. *adj.* Lo que pot amidarse ab una meteixa mida. **Commensurable**.

Commensuració. *f.* Mida o proporció d'una cosa ab un altre. **Commesuración.**

Commensurar. *v. a.* Midar ab proporció. **Commensurar.**

Commensurat, *da. p. p.* Medido, commensurado.

Commensuratiu, *va. adj.* Commensurativo.

Comminació. *f.* Amenaça. **Comminación.**

Comminar. *v. a.* Amenazar. **Comminar.**

Comminat, *da. p. p.* Conminado.

Comminatori, *a. adj.* Ab amenaça. **Comminatorio.**

Comminuta. *f. Cir.* Fractura de ossos, fragmentats. **Comminuta.**

Comminutiu, *va. adj. Med.* Que presenta fractura. **Comminutivo.**

Commiseració. *f.* Compassió. **Commisericordia.**

Commoció. *f.* Perturbació violenta del ànim o del cos. **Comoción, perturbación, alteración.** || Rebelió d'algun partit, poble o localitat. **Comoción, tumulto, levantamiento.**

Commogut, *da. p. p.* Conmovido.

Commonitori. *m.* Relació escrita de notícies. **Commonitorio.**

Commós. *p. p.* Commogut.

Commosa. *f.* Desorden.

Commoure. *v. a.* Inquietar, alterar, moure. Agitar, alterar, commover, perturbar.

Commovedor. *a. m. y f.* Perturbador.

Commoviment. *m.* Commoció.

Communidor. *m.* Conjur contra les tempestes. **Exorcista, lugar para los exorcismos.**

Communir. *v. a.* Confirmar. || Exorcisar el temps. **Conjurar.**

Commutable. *adj.* Conmutable.

Commutació. *f.* Barata, cambi. Cambio, conmutación, permuta, trueque.

Commutar. *v. a.* Baratar. Cambiar, Conmutar, Permutar, trocar.

Commutat, *da. p. p.* Conmutado.

Commutatiu, *va. adj.* Conmutativo.

Cómodament. *adv. m.* Ab comoditat. **Cómodamente.** || Oportu-

nament, útilment. **Cómodamente.**

Comodant. *m. For.* Qui sense interès deixa alguna cosa o quantitat pera esserli retornada. **Comodante.**

Comodat. *m. For.* Contracte de préstam. **Comodato.**

Comodatari. *m. For.* Qui pren diners o joies a fiar. **Comodatario.**

Cómode, *a. adj.* Proporcionat. **Cómodo.** || **A comode.** *m. adv.* A precio acomodado, á moderado precio.

Comodi. *m.* Que pera tot serveix. **Comodin.**

Comoditat. *f.* Conveniència. **Comodidad.** || Bona disposició de les coses pel us que s'hage de ferne. **Comodidad.** || Utilitat, interès. **Comodidad.** || **Cercar les seues comoditats.** *fr.* Ser amigo de sus conveniencias.

Comodor. *m.* Nom donat a les marines anglo-sajones, al que comanda molts vaixells reunits. S'aplica ja als païssos del Mediterrani. **Comodoro.**

Comoló Forn. *Orog.* Montanya de la Vall d'Arán a ponent del port de Caldes. Té l'alçada de 3032 metres.

Comolos-Pales. *Orog.* Serralada de uns 3000 metres d'alçaria entre la Vall de Boló y la de Sant Nicolau, al lindar de la Vall d'Arán.

Compacte, *a. adj.* Apretat. **Compacto.**

Compadeixer. *v. a.* Sentir greu. **Compadecer.**

Compadeixerse. *v. r.* Tindre compassió. **Compadecerse.**

Compadescut, *da. adj.* Compadecido.

Compadiment. *m.* Compassió.

Compadir. *v. a.* Compadecer.

Compadit, *da. p. p.* Compadescut.

Compaginació. *f.* Efecte de compaginar. **Compaginación.**

Compaginador, *a. m. y f.* Qui compagina. **Compaginador.**

- Compaginar.** *v. a.* Ordenació de coses que's relacionen. **Compaginar.**
- Compaginarse.** *v. r.* Relacionarse. **Compaginarse.**
- Compaginat, da.** *p. p.* Compaginado.
- Compaginatge.** *m.* Compaginació.
- Companatge.** *m.* Companage, Condomio.
- Company.** *m.* Compañero. || Qui està al meteix despaig, empleu, etc. **Compañero.** || Qui viu ab un altre. **Compañero.** || Objecte que porta un meteix: com arma, llibre, etc. **Compañero.** || Qui té part ab una malifeta junt ab un altre. **Cómplice, compañero.** || **Anar de companys.** *fr. Ir en compañía.* || **Company de sort.** *fr. Consorte.* || **Trovar company.** *fr. Encontrar Sancho con su rocín.*
- Company y Fages (Pere).** *Biog.* Escriptor barceloní, taquígraf, redactor d'alguns periòdichs locals, y president durant molts anys del *Círcul de la Juventut mercantil*, societat de les més nombroses de dependents de comers, que havia prestat serveis evidents a l'ensenyança pràctica. Va neixer al 1857 morint al 1901.
- Company (El).** *Geog.* Caseriu de Vilanova de Sau, prov. de Barcelona.
- Companya.** *f.* Familia. Familia, hijos. || El servei. **Servidumbre.** || *Naut.* Retret de popa. **Cámara.** || *Naut.* Equipatge, tripulació. **Compañero.** || **Muller. Esposa.** || **Qui ab companya al lit se fica, cagat se lleva.** *Ref.* Quien con críos se acuesta, tiznado se levanta.
- Companyerisme.** *m.* Intimitat. **Compañerismo.**
- Companyet.** *m. Ter.* Capdell de fil o de cordill. **Ovillo de hilo ó de cordel.**
- Companyia.** *f.* Compañía. || Societat o junta. **Compañía.** || Marit y muller. **Compañía.** || *Com.* Societats comercials. **Compañía.** || *Mil.* Nombre de soldats ab el seu capitá. **Compañía.** || Comediants que formen cos pera donar les representacions. **Compañía.** || **Companyia de espanyola.** *Exp. fam.* **Compañía del ahorcado.** || **Companyia de Jesús.** Relligió fundada per Sant Ignasi de Loyola. **Compañía de Jesús.** || **Companyia del pelegrí.** *Naut.* Equipaje. || **Ab alegre companyia se sofreix la trista vida.** *Ref.* Con alegre compañía se sufre la triste vida. || **Companyia per honor, ab igual, ans que ab major.** *Ref.* La compañía para honor, antes con tu igual, que con tu mayor; cada cual con su igual. || **Les males companyies, no porten res de bó.** *Loc.* Huye del malo, que trae daño. || **Molts me fan companyia.** *Loc. fam.* Ser iguales. || **Per companyies.** *mod. adv.* Por compañías.
- Companyó, na.** *m. y f.* Compañero. || **Que ho digui el meu companyó, que és tal com jo.** *Ref.* Tan bueno es Pedro, como su compañero; preguntado á Muñoz, que miente más que vos.
- Companyona.** *f.* Muller. Esposa.
- Compar.** *adj. Mus.* Correlació de tons. **Compar.**
- Comparable.** *adj.* Lo que pot compararse. **Comparable.**
- Comparació.** *f.* Efecte de comparar. **Comparación.** || **En comparació.** *m. adv.* En comparación. || **Tota comparació es odiosa.** *f. fam.* Toda comparación es odiosa.
- Comparadament.** *adv. m.* Comparativamente.
- Comparansa.** *f.* Comparación.
- Comparar.** *v. a.* Comparar. **Confrontar. Cotejar.** || *v. r.* Igualarse. **Compararse.**
- Comparat, da.** *p. p.* Comparado.
- Comparatiu, va.** *adj.* Que serveix pera establir comparació. **Comparativo.** || *Gram.* Que relaciona els tèrmins de comparació. **Comparativo.**

Comparatiu, *adv. m.* Comparatiuamente.

Compare, *m.* Compadre, padrino. || S'aplica també als amichs y coneguts. **Compadre**. || **Del pá del meu compare**, bon troç al meu fillol. *Ref.* Del pan de mi compadre, gran zatico à mi ahijado. || **Fer compares y comares**. Chismografiar.

Comparecencia, *f. For.* Comparecencia.

Comparegut, *da. p. p.* Comparecido.

Compareixer, *v. n.* Comparecer. || Deixarse veure. Parecer, comparecer. || Trovarse ab una cosa perduda. Parecer, comparecer.

Comparendo, *m.* Citació. Comparendo.

Comparent, *m.* Compariente.

Comparegut, *da. p. p.* Comparegut, *da.*

Comparet, *m.* Bracero, jornalero. || Entre mariners qui no navega. || Entre gent del poble, qui no es senyor ni menestral. Jornalero.

Comparsa, *f.* Acompanyament a les representacions teatrals. **Comparsa**. || Disfrees. Mascaramada.

Compart, *f. For.* Qui ab altres intervé en negocis civils o criminals. Comparte.

Compartició, *f.* Reparto.

Compartidor, *m.* Qui reparteix. **Compartidor**. || *adj.* Lo que pot repartirse. **Compartible**.

Compartiment, *m.* Habitació. Cuarto, sala, pieza. || Distribució. **Compartimiento**.

Compartir, *v. a.* Compartir, Repartir.

Compartit, *da.* Repartido, compartido.

Compás, *m.* Compás. | *Met.* Manera de viure y de procedir. **Compás**. || *Mus.* Temps de cada nota. **Compás**. Ratlla perpendicular a les pautes de solfa. **Compás**. Moviment de mà de qui dirigeix el cant o la orquestra. **Compás**. || A la esgrima propor-

ció dels moviments. **Compás**.

|| **de calibres**. *Art.* Serveix pera midar els de les peces de artilleria. **Compás de calibres**.

|| **de distancies**. Pera midar mapes y planols. **Compás de distancies**. || **de gruixos**. **Compás de gruesos**. || **de proporció**.

Compás de proporció. || **de vares**. **Compás de varas**. || **major**.

Mus. **Compás mayor**. || **menor**.

Mus. **Compás menor**. || **mestre d'anses**. **Compás medidor**. || **A compás**, *m. adv.* A compás.

|| **Anar a punt de compás**, *fr.*

Fig. Andar compás en mano. || **Portar el compás**, *fr. Mus.*

Llevar el compás. Governar o dirigir. Echar el compás. || **Po-**

sarse la nau en compás, *fr. Mus.*

Naut. Ponerse en compás la nave. || **Seguir el compás**, *fr. Mus.*

Guardar el compás. || **Treure de compás**, *Loc. Met.* Treure de tino. Sacar de tino.

Compasset, *m. dim. Mus.* **Compás menor**. *Met.* Compasillo.

Compassible, *adj.* Digne de compassió.

Compassió, *f.* Compasión. || **Digne de compassió**. Digno de compasión. || **Fer compassió**.

fr. Dar lástima. || **Moures a compassió**, *fr.* Moverse á compasión.

Compassiua, *va. adj.* Compasivo.

Compassiuament, *adv. m.* Compasiuamente.

Compaternitat, *f.* Parentiu especial. **Compaternidad**.

Compatibilitat, *f.* Compatibilidad.

Compatible, *adj.* Compatible.

Compatrici, *a. m. y f.* Compatricio.

Compatriota, *m. y f.* Compatriota.

Compatró, *na. m. y f.* **Compatró**, **compatrono**.

Compatronat, *m.* **Compatronato**.

Compelació, *f. For.* Interrogatori. **Compelación**.

Compelidor, *a. m. y f.* Impulsor.

Compeliment, *m.* Estimul impulso, impulsión.

Compelir, *v. a.* **Compeler**. || **Inci-**

tar. **Compeler**.

- Compellit, da. p. p.** Compelido.
- Compendi. m.** Recopilació. Compendio, epítome.
- Compendiador. m.** Qui extracta o compendia. Compendiador.
- Compendiar. v. a.** Compendiar.
- Compendiariament. adv. m.** Compendiosament.
- Compendiat, da. p. p.** Compendiada.
- Compendiós, a. adj.** Abreviat. Abreviado, compendioso.
- Compendiosament. adv. m.** Compendiosamente, compendiariament.
- Compendre. v. a.** Comprender. || Entendre profonament. Penetrar, alcanzar. || Rodejar per totes parts. Abrazar, ceñir. || *v. n.* Contindre. Incluir, abarcar, comprender.
- Compenetració. f.** Efecte de compenetrar. Compenetración.
- Compenetrar. v. a. Lóg.** Compenetrar.
- Compensa. f.** Compensación.
- Compensable. adj.** Lo que pot compensarse. Compensable.
- Compensació. f.** Efecte de compensar. Compensación.
- Compensar. v. a.** Compensar. Indemnisar. Resarcir. || *v. n.* Gosar un be, segons el dany sofert. Compensar.
- Compensarse. v. r.** Igualar un sentiment contrari. Compensarse.
- Compensat, da. p. p.** Compensado.
- Compensatiu, va. adj.** Compensativo.
- Compensatori, a. adj.** Que serveix de compensació. Compensatorio.
- Competencia. f.** Competencia. || Disputa. Competencia. || **A** competència. *m. adv.* A competència, á porfía. || Estar en competència. Estar en competencia.
- Competent, a. adj.** Competente. || Convenient, proporcionat. Competente. || Llegítim. Competente.
- Competentment. adv.** Propor-
- cionadament. Competentement. || Llegítimament. Legítimamente.
- Competidor, a. m. y f.** Qui competeix. Competidor.
- Competir. v. a.** Pertocar, atànyer. Competer. || *v. n.* Estar en lluita o competència. Competir, rivalitzar.
- Compilació. f.** Colecció de matèries o assumptes. Compilación.
- Compilador, a. m. y f.** Qui compila o colecciona. Compilador.
- Compilar. v. a.** Coleccionar, ordenar matèries o notícies. Compilar.
- Compilat, da. p. p.** Compilado.
- Complicència. f.** Condescència. Complicencia. || Satisfacció, alegria. Complicencia.
- Complicant, a. adj.** Complicente, Condescendiente.
- Complagut, da. p. p.** Complacido.
- Complant. m.** Lamento.
- Complanta. f.** Lamento, lamentación. || *Poet.* Elegia.
- Complanyer. v. a.** Condolirse Plañir.
- Complaire. v. a.** Complacer, Condescender.
- Complaireus. v. r.** Sentir satisfacció d'alguna cosa. Alegrarse, Complacerse.
- Complement. m.** Perfecció extremada. Complemento. || Lo que completa alguna cosa. Complemento.
- Complementari, a. adj.** Complementario.
- Complert, a. p. p.** Cumplido.
- Complet, a. p. p.** Completo.
- Completament. adv. m.** Completamente.
- Completar. v. a.** Fer completa y perfecte alguna cosa. Completar.
- Completat, da. p. p.** Completado.
- Completes. f.** Rêso eclesiástich. Completas.
- Complexe. m.** Conjunt o unió de dues o més coses. Complejo.
- Complexió. f.** Temperament del cos humà. Complexión. || *Ret.* Complexión. || De bona o mala

- complexió.** *Loc.* Bien ó mal complexionado.
- Complexional.** *adj.* Pertanyent a la complexió. **Complexional.**
- Complexitat.** *f.* Qualitat de lo qu'és complex. **Complejidad.**
- Complicació.** *f.* Complicación.
- Complicar.** *v. a.* Complicar. || Barrejar coses diferents. **Complicar.**
- Complicat, da.** *p. p.* Complicado.
- Complicitat.** *f.* Complicidad.
- Compliment.** *m.* Cumplido, cumplimiento.
- Complir.** *v. a.* Cumplir.
- Complit.** *p. p.* Cumplido.
- Cómplix.** *m.* Company en alguna malifeta. **Cómplice.**
- Complot.** *m.* Conspiración.
- Complotar.** *v. a.* Preparar una conspiració. **Conspirar.**
- Compome.** *Geog.* Poble de la Catalunya francesa, al cantó de Prades.
- Compondre.** *v. a.* Componer. || Formar un cos o agregat de variès coses o persones. **Componer.** || *Arit.* Adicionar. **Componer.** || Adobar lo espatllat. **Reparar, componer.** || Fer alguna obra de engeni. **Componer.** || *Impr.* Juntar les lletres. **Componer.** || Adornar. **Componer.** || Reforsar algunes substàncies o bé alguns orguens del cos. **Componer.** || Aquietar les desavinences. **Componer.** || **Ves a compòndreho.** *Loc.* **Ves á entenderlo.** || **¿Qué compón?** *Excl.* ¿Qué tiene que ver?
- Compondres.** *v. r.* Adornarse, arreglarse. **Adornarse, componerse.** || *Ter.* Se diu quan el temps mellora. **Levantarse.** || Parlant de la neu quan comença a lligarse. **Helarse.** || **Que's componguin.** *Loc. fam.* Allà se las compongan; allà se las hayan; allà se las avengan; allà se las aburejen; allà se las avenga Marta con sus pollos, crie muchos ó crie pocos.
- Componedor, a.** *adj.* Qui compón o arregla les desavinences, o está dedicat a travalls d'engeni. **Componedor.** || *m. Impr.* Eina pera ordenarhi les lletres. **Componedor.** || **Molts componedors, descomponen la núvia.** *Ref.* Muchos componedores descomponen la novia.
- Componenda.** *f.* Dret eclesiàstich. **Componenda.** || Arreglo entre els desavinguts. **Componenda.**
- Componible.** *adj.* Lo que pot ésser compost. **Componible.**
- Comport.** *m.* Tolerancia.
- Comporta.** *f.* Porta llevadiça als cursos d'aigua y a les fortificacions. **Compuerta.**
- Comportable.** *adj.* Sufrible. **Comportable, Llevadero, Sufrible.**
- Comportament.** *m.* Comportamiento.
- Comportar.** *v. a.* Comportar, permitir, tolerar, sufrir.
- Comportarse.** *v. r.* Conducirse, portarse, comportarse.
- Comportat, da.** *p. p.* Comportado.
- Composadet, a.** *m. y f. dim.* Compuestito.
- Composador, a.** *m. y f.* Compone-dor.
- Composar.** *v. a.* Abusar de qui compra, fentli pagar un preu excessiu. **Abusar, llevar demasiao.** || Carregar tributs. **Imponer.**
- Composarse.** *v. r.* Avenirse, transigir.
- Composat, da.** *p. p.* Impuesto.
- Composició.** *f.* Efecte de compondre. **Composición.** || Conveni, ajust. **Composición.** || *Mus.* Tocatà combinant els tons. **Composición.** || Obra d'art. **Composición.** || **Gran Tema.** || Arreglo de coses espatllades. **Compostura.** || **Composició de forces.** **Composición de fuerzas.**
- Compositor.** *m.* Qui compón especialment en assumptes d'art. **Compositor.** || *Impr.* Qui arregla les lletres pera combinarles. **Cajista.** || *For.* Qui intervé al arreglo d'alguna qüestió. **Componedor, àrbitro.** || **Amigable compositor.** **Amigable componedor.**
- Compost, a.** *p. p.* Compuesto. || *m.*

- Quim.* Cos format de diferents elements. **Compuesto.** || *Farm.* Medicament format per diverses substancies. **Compuesto.**
- Compostura.** *f.* Arreglo, adorno. Aseo, compostura, alifio, adorno. || Modestia circumspecció. **Compostura.** || **Ab compostura.** *adv. m.* Con aseo.
- Compota.** *f.* Confitura.
- Compotera.** *f.* Pot de terrça o de vidre, pera guardarhi la confitura. **Compotera.**
- Compra.** *f.* Efecte de comprar. **Compra.** || Cosa adquirida. **Compra.** || Adquisició de aviram y els seus productes. **Recova.**
- Compradiç, ça.** *adj.* Que pot comprarse. **Comprable, compradizo.**
- Comprador, a.** *m. y f.* Qui compra. **Comprador.** || Subjecte que té al seu càrrech comprar pera el consum de les comunitats relligioses. **Comprador.** || Qui compra aviram y els seus productes pera revendre. **Recove-ro.** || El mal comprador, menja dolenta vianda. *Ref.* El mal comprador, come lo peor.
- Comprar.** *v. a.* Comprar. || **Comprarseles.** *fr. fam.* Ecurrir el bulto, tomar soleta, tomar las de Villadiego, poner pies en polvorosa. || Qui compra més del que pot, després ho ha de vendre tot. *Ref.* Quien compra lo que no puede, vende lo que le duele. || Qui compra y ment, a la bolsa ho sent. *Ref.* El que compra y miente, su bolsa lo siente. || Qui no't conequi, que't compri. *Ref.* Quien no te conoce, ese te compre.
- Comprat, da.** *p. p.* Comprado. || Comprar serveis. **Sobornado.** || Joch a les cartes. **Comprado, compradillo.**
- Compressibilitat.** *f.* Possibilitat. **Compressibilidad.**
- Compressible.** *adj.* Lo que pot compendres. **Compressible.**
- Comprensió.** *f.* Efecte de compendre. **Comprensió.** || Facultat pera compendre. **Penetración, comprensió.** || *Gram.* Sinéresis. **Comprensió, contracció.**
- Comprensiu, va.** *adj.* Facultat de compendre. **Comprensivo.**
- Comprensor, a.** *m. y f.* Qui compren. **Comprensor.**
- Comprens, a.** *p. p.* Comprendido. || Contingut. **Contenido, comprendido.**
- Compressibilitat.** *f.* Facultat de ésser reduit de volúm. **Compressibilidad.**
- Compressible.** *adj.* Capaç de ésser comprimit. **Compressible.**
- Comprensió.** *f.* Efecte de comprimir. **Comprensió.**
- Comprensiu, va.** *adj.* Que comprimeix. **Comprensivo.**
- Comprimir.** *v. a.* Exprémer, apretar. **Comprimir.** || Contindre. **Reprimir, comprimir.** || Obligar. **Comprimir.**
- Comprimirse.** *v. r.* Refrenarse. **Comprimirse.**
- Comprimít, da.** *p. p.* Comprimido. || *adj. Bot.* Cama ab dues cares convexes. **Comprimido.**
- Comprobació.** *f.* Comprobación.
- Comprobar.** *v. a.* Cotejar. **Comprobar.** || **Comprobar les seccions.** *Naut.* Comprobar las secciones.
- Comprobat, da.** *p. p.* Comprobado.
- Compromès, a.** *p. p.* Comprometido.
- Comprometedor, a.** *s. y adj.* Lo que compromet. **Comprometedor.**
- Comprometiment.** *m.* Compromiso.
- Comprometre.** *v. a.* Comprometer. || **Comprometes.** *v. r.* Arriscarse. **Comprometerse.**
- Compromis.** *m.* Compromiso. || Conveni. **Compromiso.** || Escriptura de nomenament. **Compromiso.** || Dificultat, perill. **Compromiso.** || **Estar o posar en compromis.** *fr.* Poner en compromiso.
- Compromisar.** *v. a.* *Ant.* Comprometer.
- Compromissari.** *m.* Árbitre. **Compromissario.** || Qui porta la representació dels electors en les votacions de alguns càrrechs. **Compromissario.**

Compromissori, a. adj. For. Compromisorio.

Compromitent, m. For. Que intervé pera la elecció de compromissari. Compromitente.

Comprovar, v. a. y els seus derivats. Comprobar.

Comptabilitat, f. Sistema y ordenació dels comptes. Contabilidad.

Comptador, m. Cárrech públich de algunes corporacions. Contador. || *m.* Aparell pera registrar el consum d'un líquit, de un fruit o d'una corrent. Contador.

Comptaduria, f. Despatx del comptador. Lloch d'una casa de comers o d'una corporació, ahont se registren y despatxen els assumptes relatius a comptabilitat. Contaduría.

Comptant, m. Dependent empleat en el despatx de la comptabilitat. Contable.

Comptar, v. a. Fer comptes o computar. Contar. || **Comptat, m.** Contado. || **Vendre al comptat.** *fr.* Vender al contado. || **Comptat y debatut, m. verb.** Al fin y al cabo.

Compte, m. Cuenta. || Cálcul, comput. Cuenta, cálculo, cómputo. || Paper escrit ab les partides del import d'alguna cosa. Cuenta. || **Compte de la vella, fr.** El que's fa ab els dits. Cuenta de la vieja. || **Compte errat, que no valgui, fr. fam.** Cuenta errada que no valga. || **Compte y raó, sostenen la amistat. Ref.** Cuenta y razón, sostienen la amistad. || **A bon compte, m. adv.** A la cuenta. En compendi. A buena cuenta. || **A compte, m. adv.** A cuenta, á buena cuenta. A cárrech. A cargo. || **Ajustar els seus comptes, fr.** Ajustar uno sus cálculos. || **Al passar comptes ens veurém, Ref.** Al ajustar las cuentas me lo diréis. || **A mon compte; per mon compte; a compte meu, fr.** Por mí cuenta. || **Comprobar un compte, fr.** Pelotear. || **Comptes vells, ba-**

ralles noves, Ref. A cuentas viejas, pendencias nuevas. || **Demandar compte, fr.** Pedir cuenta. || **Donar bon o mal compte de la seua persona, fr.** Dar buena ó mala cuenta de su persona. || **Donar compte, fr.** Dar cuenta. || **En compte, m. adv.** En cuenta. || **Entrar en compte ab si meteix, fr.** Entrar en cuenta consigo mismo. || **Estar fora o haver eixit de compte, fr.** Estar fuera de cuenta. || **Fer el compte a algú, fr. Met.** Matarlo. Hacerle la cuenta. Despatxar. Despedir. Anotar les partides que la formen. Llevar la cuenta.

|| **Fer grans comptes, fr.** Hacer la cuenta del Gran Capitán. || **Fer o treure comptes alegres, fr.** Hacer cuentas galanas, hacer castillos en el aire. || **Ferse compte, Loc.** Hacerse el cargo. || **Home de compte, Loc.** Hombre de arraigo. || **Ja passarem comptes, fr. Met. fam.** Ya ajustaré cuentas contigo, ya ajustaremos cuentas, ya nos veremos las caras. || **Liquidar els comptes, fr.** Igualarlos. Liquidar las cuentas. || **No trovarhi el compte, fr. Met. fam.** Burlar las esperanzas. || **Pendre a algú pel seu compte, fr. Met. fam.** Tomarla con alguno. Encarregarse d'alguna cosa. Tomar por su cuenta.

|| **Pendre a compte o a bon compte, fr.** Tomar á cuenta. || **Perdre'l compte, fr.** Perder la cuenta. || **Posar en compte, fr.** Poner en cuenta. || **Rebre compte, fr.** Rendir cuentas. || **Rebre compte prim, fr.** Dar estrecha cuenta. || **Tente compte! Loc.** d'amenança. ¡Cuidado con ello! || **Tindre compte, fr.** Tener cuenta. Cumplir. Observar, tener cuenta. || **Tindre compte al menjar, fr.** Guardarse la boca. || **Tindre'l seu compte, fr.** Tener su cuenta. || **Tirar el compte, fr.** Sacar cuentas. || **Treure comptes, fr.** Calcular. Echar la cuenta. || **Treurels seus comptes, fr. Met.** Ajustar las

- cuentas. || **Vindre a compte.** *fr.* Tener cuenta.
- Compte (Francesch).** *Biog.* Escripitor del segle xvi, nadiu de la vila d'Illa, al Rosselló y autor de la *Geografia dels comtats de Rosselló y de la Cerdanya*, (1586), d'una *Historia de Catalunya*, y d'altres tractats que interessaven als coneixements d'erudició. || — (**Manel de**). Distingit comerciant barceloní, mort al any 1878. Va fruit de merescuda reputació havent format part del tribunal de comers y essent tresorer, durant trenta anys, de la Caixa d'estalvis. Era home de molts coneixements tècnics, relacionats ab la seua professió.
- Compte.** *Geog.* Caseriu de Figuerola d'Orcau a la prov. de Lleida. || — (**Coll de**). *Orog.* A la montanya de la Vansa, vora de Alinyá, prov. de Lleida. || — **de Pallás.** Caseriu de Perameu, prov. de Lleida.
- Comptet.** *m. dim.* Compte petit. Cuentecita.
- Comptista.** *m.* Qui sab de comptes. Cuentista.
- Compulsa.** *f.* Coteig. Compulsa.
- Compulsar.** *v. a.* Compulsar. **Cotejar.** Comparar.
- Compulsat,** *da. p. p.* Compulsado.
- Compulsió.** *f.* Apremi. Compulsión.
- Compulsiu,** *va. adj.* Que obliga. Compulsivo.
- Compulsori,** *a. adj.* For. Compulsorio.
- Compungiment.** *m.* Dolor d'haver ofes. Compunción.
- Compungirse.** *v. r.* Remordirse. Compungirse.
- Compungit,** *da. p. p.* Arrepentit. Compungido.
- Compus.** *adv.* Quanto antes.
- Comput.** *m.* Coneixement d'ordenar el temps. Cómputo.
- Computació.** *f.* Càlcul de temps. Computación.
- Computar.** *v. a.* Calcular els anys, els temps, y les etats. Computar.
- Computat,** *da. p. p.* Computado.
- Coms (Plá dels).** *Orog.* Planura a llevant de Castellar d'En Huch, prov. de Barcelona.
- Comse vulgui.** *mod. adv.* De qualsevol modo. Como quiera, como se quiera.
- Comsevulla.** *mod. adv.* Comse vulgui.
- Comtat.** *m.* Títol y domini del comte. Condado.
- Comte.** *m.* Dignitat nobiliaria. Conde. || Capdill entre'ls gitanos. Conde. || **Comte del real patrimoni.** *Ant.* Baile del real patrimonio.
- Comtesa.** *f.* Dama titular. Muller del comte. Condesa.
- Comtesa (Tuch).** *Orog.* Llindar més amunt de la conca del Noguera Ribagorçana, demunt del port de Viella a la Vall d'Aran. Té l'alçada de 2780 metres.
- Comú,** *na. adj.* Lo que pertany a molts. Común. || Corrent, admes per tothom. Común. || Ordinari, de poca condició. Común. || Gent d'un poble, vila, ciutat o regió. Común. || Corporació, gremi. Común. || *f.* Necesaria. Lugar, común, escusado, letrina. || **Comú de dos.** *Gram.* Substantiu que convé als dos sexes. Común de dos. || **Comú de tres.** *Gram.* Adjectiu de terminació apropiable als genres masculí, femení y neutre. Común de tres. || **Comuna d'estudiants, o despesers.** Companyia y estansa. Comunidad. || **El comú no's prohibeix a ningú.** *Ref.* Lo común carece de dueño. || **En comú.** *m. adv.* En común, en general. En común, en comunidad. || **Fer comuna.** *fr.* Hacer escote. || **Parlar en comú.** *fr.* Hablar en común. || **Per lo comú.** *m. adv.* Generalment. Por lo común. || **Qui parla en comú no parla ab ningú, o no agravia a ningú.** *Ref.* Quien habla en común no habla con ningún. || **Tindre alguna cosa en comú.** *fr.* Tener, gozar, ó poseer en común

- Comunal**, *adj.* Pertanyent al comú. **Comunal**.
- Comunalista**, *m. y f.* Partidari del govern comunal. **Comunalista**.
- Comunalment**, *adv.* Comunmente.
- Comuner**, *a. m.* Qui té part a una hisenda que pertanyi a varis. **Comunero**. || *Hist.* Qui contra el govern constituït, porta la veu de les aspiracions del poble. **Comunero**.
- Comunicabilitat**, *f.* Qualitat de ésser comunicable. **Comunicabilidad**.
- Comunicable**, *adj.* Tractable. **Tratable**, **sociable**. || Cosa que mereix comunicar-se. **Comunicable**.
- Comunicació**, *f.* Comunicació. || Correspondència. **Comunicación**. || Tracte lícit. **Comunicación**. || **Comunicació de procedes**. *Loc. for.* Comunicació de proceso. || **Comunicació oficial**. Escrit o recado, innovant algun acort, nomenament o fet esdevingut. **Comunicación oficial**.
- Comunicant**, *p. a.* Qui comunica. **Comunicante**.
- Comunicar**, *v. a.* **Comunicar**. || Fer que algú participi d'un sentiment propi. **Comunicar**. || Innovar alguna cosa. **Comunicar**. || Conversar de paraula, per escrit, o per via telegràfica o telefònica. **Comunicar**. || Consultar, demanar parer. **Comunicar**. || Trasmetre els propis pensaments. **Comunicar**.
- Comunicarse**, *v. r.* Tractarse de paraula, per escrit, etc. **Comunicarse**. || Juntarse, apropar una cosa a un altre. **Comunicarse**.
- Comunicat**, *m.* Article o carta estampat a algun diari, aclaratori, de polèmica, etc. **Comunicado**.
- Comunicatiu**, *va. adj.* Apte pera comunicar o comunicar-se. **Comunicativo**.
- Comunicatori**, *a. adj.* Que serveix pera comunicar. **Comunicatorio**.
- Comunió**, *f.* **Comunión**. || La Sagrada Eucaristia y la forma de rébrela. **Comunión**. || Agypació religiosa, política y social. **Comunión**. || **Comunió dels Sants**. **Comunión de la Iglesia ó de los Santos**. || **Comunió de fé**. *f. Rel.* **Comunión de fe**. || **Donar o pendre la comunió**. *fr.* **Comulgar**.
- Comunidor**, *m.* Porxada a quatre vents a la vora de les parroquies rurals, ahont el rector conjura el mal temps. **Comunidor**.
- Comunir**, *v. a.* **Exorcisar**, **Conjurar**.
- Comunisme**, *m.* Sistema social, fundat en la comunitat de bens materials. **Comunismo**.
- Comunissim**, *a. adj. sup.* **Comunissimo**.
- Comunissimament**, *adv. m.* **Comunissimamente**.
- Comunista**, *s. y adj.* Partidari del comunisme. **Comunista**.
- Comunit**, *da. p. p.* **Exorcisado**, **conjurado**.
- Comunitat**, *f.* **Comunidad**. || Congregació o societat de persones que viuen baix les meteixes regles. **Comunidad**. || Societats rurals que monopolisen alguns productes. **Comunidad**. || Bandols polítichs dels primers temps de l'època moderna. **Comunidad**.
- Comunment**, *adv. m.* Regularment. **Comunmente**.
- Conangla (Cingles de)**, *Orog.* Al macis montanyós d'En Cija al Bergadá.
- Conanglell**, *Geog.* Caseriu de les Masies de Sant Hipòlit de Voltregá, prov. de Barcelona.
- Conangles (Barranch)**, *Hidrog.* A la vora del Tuch de la Comtesa, a la Vall d'Arán.
- Conat**, *m.* Intent. **Empeño**, **esfuerzo**, **conato**.
- Conat**, *Geog.* Poble de la Catalunya francesa al cantó de Prades.
- Conca**, *f.* Gibrell. **Barreño**, **cuenco**, **lebrillo**. || Espai gran de terra, enclostat. **Cuenca**.

- Conca de Barbará.** *Geog.* Comarca natural de la prov. actual de Tarragona, quins llandars són el Camp de Tarragona, Prades, l'Urgell y la Conca del Alt Anoia, essent Montblanch, la seua més significada població. || - **de Tremp.** Comarca natural compresa ara a la prov. de Lleida entre les serres de Claramunt, Montsech, Comiols y Boumort. Els seus confins són: La Ribagorça, la Vall d'Ager, la Conca de Meyá y el Pallars, y les seues poblacions més importants, les de Tremp y La Pobla de Segur.
- Concabella.** *Geog.* Caseriu de Aranyó, prov. de Lleida.
- Concada.** *f.* Cabuda y contingut d'una conca. **Cuencada.**
- Concagar.** *v. a.* Ensuciar.
- Concambi.** *m.* Cambio, permuta.
- Concameració.** *f. Arquít.* Corvatura d'una volta. **Concameración.**
- Concanonge** *m.* Company de capítol. **Concanónigo.**
- Concausa.** *f.* Que obra ab altre cosa, essent causa del propi efecte. **Concausa.**
- Concavació.** *f. Patol.* Gep del pit. **Concavación.**
- Concavitat.** *f.* Concavidad. || La buidor d'una volta. **Concavidad.**
- Conceivable.** *adj.* Que's pot imaginar o concebre. **Conceivable.**
- Concebiment.** *m.* Concepción.
- Concebir.** *v. a.* Concebir.
- Concebre.** *v. a.* Ferse prenyada la femella. **Concebir.** || *For.* Expressar. **Concebir.** || Formar concepte d'alguna cosa. **Concebir.**
- Concebut,** *da. p. p.* Concebido.
- Concedible.** *adj.* Que pot concedirse. **Concedible.**
- Concediment.** *m.* Concesión.
- Concedir.** *v. a.* Donar, otorgar, fer gracia. **Otorgar, conceder.** || Consentir, permetre, refermar l'opinió agena. **Conceder, ceder.**
- Concedit,** *da. p. p.* Concedido.
- Concell.** *m.* Consejo, Concejo.
- Concellar.** *v. a.* Aconsellar. **Aconsejar.**
- Conceller.** *m.* Antich magistrat municipal a Catalunya. **Conceller.**
- Concent.** *m. Mus.* Armonía de moltes veus. **Concento.**
- Concentració.** *f. Quím.* Densitat y força d'alguns cossos. **Concentración.** || *f.* Aument de calor per la convergencia de raigs solars. **Concentración.**
- Concentrar.** *v. a.* Reconcentrar.
- Concentrarse.** *v. r.* Reconcentrarse.
- Concentrat.** *p. p.* Reconcentrado.
- Concéntrich.** *adj. Geom.* Figures que tenen el meteix centre. **Concéntrico.**
- Concepció.** *n. p.* Concepción. || *f.* Acte de concebre. **Concepción.** || Festivitat de la Iglesia. **Concepción.**
- Concepcionaris.** *m.* Escola teològica del sigle xvi. **Concepcionarios.**
- Conceptácul.** *m. Bot.* Receptacle de les plantes criptógames, contenint les llevors per la reproducció. **Receptáculo.**
- Conceptulari.** *m. Bot.* Que té forma de conceptácul. **Conceptulario.**
- Concepte.** *m.* Idea, opinió, judici. **Concepto.** || **Al meu concepte.** *m. adv.* A mi ver; á mi modo de pensar. || **En concepte de.** *m. adv.* En concepto de. || **Formar concepte.** *fr.* Formar concepto. || **Perdre'l concepte.** *fr.* Perder el concepto.
- Conceptejar.** *v. n.* Dir agudeses, al parlar ab conceptes. **Conceptear.**
- Conceptet.** *m. dim.* Concepte rídicol. **Conceptillo.**
- Conceptible.** *adj.* Concebible.
- Conceptista.** *m.* Qui profereix conceptes ingeniosos. **Conceptista.**
- Conceptiu,** *va. adj.* Conceptivo.
- Conceptuar.** *v. a.* Formar concepte. **Conceptuar.**
- Conceptuat,** *da. p. p.* Conceptuado.

Conceptuós, a, adj. Conceptuoso, sentencioso.
Conceptuosament, adv. m. Conceptuosamente.
Concernent, a, adj. Pertanyent. Concernients.
Concert. m. Ordenació y disposició. **Concierto.** || **Conveni.** Concierto. || **Concordat,** avingut. **Concierto.** || **Composició musical.** Concierto. || **Anar alguna cosa sense ordre ni concert.** *m. adv.* Ir de trastes. || **De concert. m., adv.** Ab consentiment. De acuerdo, de concierto, de conformidad, unánimamente.
Concertació. f. Efecte de concertarse. **Concertación.**
Concertadament, adv. m. Concertadamente.
Concertadíssim, a, adj. sup. Concertadísimo.
Concertador, a, m. y f. Qui concerta. **Concertador.**
Concertant. m. Gram. Variació del infinitiu. **Concertando.** || *Mus.* Peça de varies veus que intervenen al cant. Qui canta o toca una de les parts del concert. **Concertante.**
Concertar. v. a. Ajustar, concertar. || Pactar, tractar alguna cosa. Ajustar, concertar, pactar. || Unir als desavinguts. **Concertar, conciliar.** || *Gram.* Convinde en certes circumstancies dues parts de la oració. **Concertar, concordar.**
Concertat, da. p. p. Concertado.
Concessió. f. Gracia, permís. **Concesión.** || *Ret.* Figura que se utilisa pera redargüir una opinió. **Concesión.**
Concessionari. m. Concesionario.
Conciencia. f. Conciencia. || **Conciencia errada. Teol.** Conciencia errónea. || **Acusar la conciencia.** *fr.* Sentir remordiments. **Acusar, remorder, argüir la conciencia.** || **Carregar la conciencia.** *fr.* Cargar la conciencia. || **Consultar ab la conciencia.** *fr. Met.* Ajustarse con su conciencia. || **De conciencia ampla. m. adv.** Ancho de con-

ciencia. || **De conciencia estreta. fr.** Estrecho de conciencia. || **En conciencia. Expr.** En conciencia, según conciencia, a conciencia. || **Encarregar la conciencia.** *fr. Met.* Encargar la conciencia. || **Escarbotar la conciencia.** *fr. Met.* Escarbar la conciencia. || **Estar tranquil de conciencia.** *fr.* Estar sosegado de conciencia. || **Netejar la conciencia.** *fr. fam.* Descargar la conciencia. || **No tindre conciencia.** *fr. Met.* Carecer de conciencia. || **Per la meva conciencia. Loc.** Por mi conciencia; á fe mía. || **Predica conciencia y ven vinagre. Ref.** No entra en misa la campana, y á todos llama.
Concienciós, a, adj. Concienzudo. || **Escrupulós.**
Concienciosament, adv. m. Ab bona conciencia. **Concienzudamente.**
Concilli. m. Junta de personatges representants de l'Església y de la realeza. **Concilio.** || Reunió de prelats pera tractar punts de dogma y de disciplina. **Concilio.** || Colecció de decisions de algún concilli. **Concilio.** || **Concilli ecuménich.** Concilio general ó ecuménico. || **Concilli nacional.** Concilio nacional. || **Concilli provincial.** Concilio provincial. || **Juntar un concilli. fr.** Convocar un concilio.
Concilliable. adj. Lo que pot arreglarse. **Concilliable.**
Concilliábul. m. Concilli que no sia convocat per autoritat lleítima. **Concilliábul.** || Reunió de gent ab mal propósit. **Concilliábul.**
Conciliació. f. Efecte de conciliar. **Conciliación.** Semblansa de una ab altra cosa. **Conciliación.** Favor ó protecció per algú obtinguts. **Conciliación.**
Conciliador, a, m. y f. Qui concilia. **Conciliador.**
Conciliar. v. n. Acordar. **Conciliar.** || Guanyar les passions. **Conciliar.** || *adj.* Relatiu als concillis.

- Conciliar.** || Qui ab representació concorra a un d'aquells actes. **Conciliar.**
- Conciliat, da.** *p. p.* Conciliado.
- Conciliatiu, va.** *adj.* Conciliativo.
- Concitrós, a.** *adj.* Apesadumbrado, cuitado.
- Concis, a.** *adj.* Conciso. || Qui parla o escriu abbreuetat. **Conciso.**
- Concisament.** *adv. m.* Ab concisió. **Concisamente.**
- Concisió.** *f.* Concisión.
- Concitació.** *f.* Efecte de concitar. **Concitación.**
- Concitador, a.** *m. y f.* Qui concita. **Concitador.**
- Concitar.** *v. a.* Moure les passions d'odi y rancunia. **Concitar.**
- Concitat, da.** *p. p.* Concitado.
- Concitiatiu, va.** *adj.* Lo que apassiona o concita. **Concitativo.**
- Conciudadá, na.** *m. y f.* Conciudadano.
- Conclau.** *m.* Cónclave. || Junta de cardenals pera elecció pontificia.
- Conclavi.** *m.* Cónclave.
- Conclavista.** *m.* Familiar que té accés al conclau. **Conclavista.**
- Conclaent.** *p. a.* Concluyente.
- Conclós, a.** *p. p.* Concluido, concluso. || Donar per conclós. *fr.* For. Dar por concluso.
- Concloure.** *v. a.* Concluir. || Determinar, resoldre alguna cosa.
- Concluir.** || Treure alguna conseqüència. **Concluir.** || Parlant de pintures, donar la darrera mà. **Definir.** || Posar terme á una causa. **Concluir.** || Convèncer a algú de la raó. **Concluir.**
- Concluent.** *p. a.* **Concluent.**
- Concluentment.** *adv. m.* Concluentemente.
- Concluir.** *v. a.* **Concloure.**
- Concluit, da.** *p. p.* **Conclós.**
- Conclús, a.** *p. p.* **Conclós.**
- Conclusió.** *f.* Conclusión. || Fi o resolució d'alguna cosa. **Conclusión.** || Determini d'alguna qüestió. **Conclusión.** || Proposició defensada a les aules. **Conclusión.** || Proposició deduida d'altres. **Conclusión.** || **Defensar conclusions.** *fr.* Defender
- acto, conclusiones. || **En conclusió.** *m. adv.* En conclusión.
- Conclusiu, va.** *adj.* **Conclusivo.**
- Conco, a.** *m. y f.* Vell solter. Solterón, tio cèlibe. || *adj.* Curvo, pandó.
- Concoïdal.** *adj.* *Miner.* Semblant a una petxina. **Concoïdal.**
- Concoïdi.** *m.* *Geom.* Corva de prolongació indefinida. **Concoïde.**
- Concomitancia.** *f.* **Concomitancia.**
- Concomitant.** *adj.* Lo que coincideix o obra junt ab altra cosa. **Concomitante.**
- Concordable.** *adj.* Lo que pot concordar. **Concordable.**
- Concordablement.** *adv. m.* De concordia, De común acuerdo.
- Concordador, a.** *m. y f.* Qui concorda. **Concordador.**
- Concordança.** *f.* Correspondencia. **Concordancia.** || *Gram.* Conformitat a les parts de la oració. **Concordancia.** || *Mus.* La proporció de les veus. **Concordancia.** || Index alfabètic de les paraules de la Vulgata, ab les cites dels llochs que hi corresponen. **Concordancias.**
- Concordant.** *p. a.* Que concorda ab altre cosa. **Concordante.**
- Concordar.** *v. a.* **Concordar.** || Convindre una cosa ab un altre. **Convenir, correspondre.** || Concertar els que tenen desavenença. **Conciliar, concordar.** || **No concordar l'una cosa ab l'altra.** *Loc. fam.* No viene el son con la castañeta.
- Concordarse.** *v. r.* Avenirse.
- Concordat, da.** *p. p.* **Concordado.** || *m.* Tractat entre el poder pontifici y un poder civil. **Concordato.**
- Concorde.** *adj.* Uniforme, concorde.
- Concordement.** *adv. m.* D'acort. **Concordemente.**
- Concordi.** *n. p.* **Concordio.**
- Concordia.** *f.* Conformitat. **Concordia.** || Conveni, ajust. **Avenencia, concordia.** || Pau, quietut. **Concordia.** || **De concordia.** *m. adv.* De acuerdo.
- Concorpori, a.** *adj.* *Teol.* **Concorporéo.**

- Concorregut, da. p. p.** Concurrido.
Concorrensa. f. Concurrència.
Concorrent. m. Concurrència.
Concorrer. v. n. Concurrir. || Contribuir ab alguna suma. **Concurrir.** || Presentarse a oposició o concurs. **Concurrir.** || *Mec.* Tallarse dues o més ratlles o plans, o endreçarse dues o mes forces al meteix punt. **Concurrir.**
- Concreació. f.** *Teol.* Creación.
Concreció. f. Conjunt de partícules que s'uneixen. **Creación.**
- Concrecionari, a. adj. Geol.** Estructura de les roques que formen grans masses. **Concrecionario.**
- Concrecionat, da. adj. Miner.** **Concrecionado. Geol.** Concrecionado.
- Concrecions artrítiques. f.** Substancies calices de les cavitats articulares. **Concreciones artríticas.**
- Concrecions botàniques. f.** Dipòsits de moléculas inorgániques de les plantes graminies, que destrueixen els teixits ahont se formen. **Concreciones botánicas.**
- Concret, a. adj. Log.** Concreto. || *Geol.* Substancies que resulten de la unió de les partícules. **Concreto.**
- Concretació. f.** Efecte de concretar. **Concretación.**
- Concretar. v. a.** Concretar, contraer.
- Concretat, da. p. p.** Concretado.
Concriar. v. n. Concrear.
Concriat, da. p. p. Concreado.
- Concrós. Orog.** Comarca de la conca superior del Ter, a ponent de Roca Colom.
- Concubina. f.** Manceba, amancebada, concubina.
- Concubinari. m.** Qui té concubina. **Concubinario.**
- Concubinatge. m.** Tracte del home ab la seua concubina. **Amancebamiento, concubinato.**
- Concúbit. m.** Unió carnal. **Coito, Concúbito.**
- Conculcació. f.** Efecte de conculcar. **Conculcación.**
- Conculcar. v. a.** Despreciar, rebaijar. **Conculcar.**
- Conculcat, da. p. p.** Conculcado.
Concunyat, da. m. y f. Concuñado.
- Concupiscencia. f.** Ambició, deshonestitat. **Concupiscencia.**
- Concupiscent. adj.** Concupiscente.
Concupiscible. adj. Concupiscible.
- Concurrència. f.** Reunió de moltes persones. **Concurrència.**
- Concurrent. m.** Concurrente.
- Concurs. m.** Concurso. || Assistència o valiment. **Concurso.** || Oposició literaria o artística. **Concurso.** || Proposició de caràcter econòmic. **Concurso.** || Reunió d'acreedors. **Concurso de acreedores.**
- Concursar. v. a.** Manament o resolució de posar a concurs de acreedors els bens del deutor. **Concursar.** || Pendre part en la presentació de antecedents, pera proveir una plaça. **Concursar.** || Intervindre en exercicis de força o habilitat, concursos de natació, d'automobilisme, ciclisme, etc. **Concursar.**
- Concussió. f.** Conmoció. **Concusión.** Arbitrarietat. **Concusión.**
- Concussionari. m.** Funcionari públich que's deixa sobornar. **Concusionario.**
- Condal. Geog.** Caseriu de Cervera, prov. de Lleida.
- Condals (Els). Geog.** Caseriu de de Manlleu, prov. de Barcelona.
- Condecoració. f.** Distintiu honorífich. **Condecoración.** || Efecte de concedir l'us legal del meteix. **Condecoración.**
- Condecorar. v. a.** Condecorar.
Condecorat, da. p. p. Condecorado.
- Condeixeble. m.** Condiscípulo.
- Condelmador, a. m. y f.** Qui rebia els delmes. **Condezmero.**
- Condelmer. m.** Condelmador.
- Condeminas y Cortinas (Joseph). Biog.** Fervent patrici que va lluitar durant la gue-

rra de la independència, assolint anomenada de brau en defensa de la seua terra. Acaçada la brega, va establir-se a Barcelona, ahont a etat avançada va morir al any 1874.

Condenna. *f.* Testimoni de sentència. **Condena.** *||* La del condemnat estant en rebeldia. **Encartamiento.**

Condemnable. *adj.* Que mereix ésser condemnat. **Condenable.**

Condemnació. *f.* Efecte de condemnar. **Condenación.** *||* Pena, càstich. *||* **Condemnació eterna.** **Condenación eterna.**

Condemnador, *a. m. y f.* **Condenador.**

Condemnar. *v. a.* **Condenar.** *||* Re-provar alguna opinió. **Condenar.** *||* Desaprovar lo que no agrada. **Condenar.** *||* **Met.** Paredar alguna obertura del mur. **Condenar.** *||* **Fer condemnar.** *fr. Met.* Fer desesperar. Irritar.

Condemnarse. *v. r.* **Culparse.**

Condenarse. *||* Ésser comprés a les penes eternals. **Condenarse.**

Condemnat, *da. p. p.* **Condenado.**

|| Ésser al infern. **Condenado.**

Condemnatori, *a. adj.* **Condenatorio.**

Condensabilitat. *f.* Qualitat de ésser condensable. **Condensabilidad.**

Condensable. *adj.* Que's pot condensar. **Condensable.**

Condensació. *f.* **Condensación.**

Condensador, *a. m. y f.* **Condensador.** *||* **Mec.** A les màquines de vapor. **Condensador de fuerza.**

Condensar. *v. a.* **Comprimir,** **espressir.** **Condensar.**

Condensat, *da. p. p.* **Condensado.**

Condensatiu, *va. adj.* Que té la virtut de condensar. **Condensativo.**

Condescendencia. *f.* **Condescendencia.**

Condescendent. *p. a.* **Condescendentes.**

Condescendir. *v. a.* **Complaure.** **Condescender.**

Condescendit, *da. p. p.* **Condescendido.**

Condestable. *m. Mil. Ant.* **General.** *||* **Naut.** Sargent major a les bateries d'artilleria de marina. **Condestable.**

Condícia. *f.* **Aseo,** **limpieza.**

Condió. *f.* Estat de les coses.

Condió. *||* Llei o pacte. **Condió.** *||* **Temperament.**

Condió. *||* Situació social. **Condió.** *||* **Constitució fonamental d'un poble.** **Condió.** *||* **Condió casual.** *For.* **Condió casual.** *||* **Condió congruent.** *For.* **Condió convenible.** *||* **Condió honesta.** *fr.* **Condió honesta.** *||* **Condió impossible de dret.** *For.* **Condió impossible de derecho.** *||* **Condió impossible de fet.** *For.* **Condió impossible de hecho.** *||* **Condió mixte.** *For.* **Condió mezclada.** *||* **Condió necessaria.** *For.* **Condió necessaria.** *||* **Condió possible.** *For.* **Condió possible.** *||* **Condió tácita.** *For.* **Condió tácita.** *||* **Condió torpe o deshonesto.** *For.* **Condió torpe.** *||* **De condició.** *m. adv.* **De condició, de suerte.** *||* **Esdevindre la condició.** *fr.* **Purificarse la condició.** *||* **Restar el barco en condició.** *fr. Mar.* **Provisionalment fondejat.** **Quedar en condició el buque.**

Condicionaça. *f. aum.* **Geni fort.**

Condicionaça.

Condicional. *adj.* **Condicional.**

Condicionalitat. *f.* **Concepte de lo condicional.** **Condicionalidad.**

Condicionalment. *adv. m.* **Condicionalmente.**

Condicionar. *v. a.* **Pactar,** **ordenar.**

Condicionari. *Astron.* **Planeta nocturn,** que s'ovira a la llum del dia. **Condicionario.**

Condicionat, *da. adj.* **Condicional,** **Convenido.**

Condicioneta. *f. dim.* **Mala condició.** **Condicioncilla.**

Condignament. *adv. m.* **Ab proporció, segons correspón.** **Condignamente.**

Condignatari. *m. y adj.* **Condignatario.**

- Condigne, a. adj.** Corresponent. **Condigno.**
- Condignitat, f.** Proporcionalitat. **Condignidad.**
- Condiment, m.** Gulso, condimento.
- Condol, m.** Duelo, pena, lamento.
- Condoldres, v. r.** Condolirse.
- Condolensa, f.** Pésame.
- Condolgut, da. p. p.** Condolldo.
- Condolirse, v. r.** **Condoldres.**
- Condolit, da. adj.** Cansat, capolat. **Molido.**
- Condomini, m.** Dret de domini junt ab un altra persona. **Condominio.**
- Condonació, f.** Acte de condonar. **Condonación.**
- Condonador, a. m. y f.** Qui condona. **Condonador.**
- Condonar, v. a.** Perdonar. **Condonar.**
- Condonat, da. p. p.** Condonado.
- Condonatari, m.** *For.* Condonatario.
- Condormir, v. a.** Fer vindre son. **Adormecer.** || *Sossegar.* **Adormecer.** || *Fig.* Entretindre. **Adormecer.**
- Condormirse, v. r.** **Adormecerse.**
- Condret, m.** Conreu. **Cultivo.** || *p. p.* **Cultivado.** || *adj.* **Naut.** **Acoplado, armado.**
- Condrina, f.** Materia extreta dels filaments y dels tendrums. **Condrina.**
- Condritis, f.** *Med.* Inflamació dels tendrums. **Condritis.**
- Condrometre, m.** Instrument pera comprovar els grans y les farines. **Condrometro.**
- Conducció, f.** Portar o guiar alguna cosa. **Conducción.** || **Contracte d'arrendament. Conducción.**
- Conducta, f.** Comportament. **Conducta.** || **Contracte fet ab el metge, l'apotecari, etz. Igualta, ajuste.**
- Conductar, v. a.** Assalariar un metge, un apotecari, etz. **Igualar.**
- Conduotarse, v. r.** Concertarse ab un facultatiu pera rebre els seus serveis. **Igualarse.**
- Conducat, da. p. p.** Igualado, concertado.
- Conducte, m.** Canonada pera les aigües. **Conducto.** || *Met.* Qui intervé en assolir un negoci. **Conducto.** || *Anat.* **Vagina.**
- Conduotibilitat, f.** *Fis.* Propietat de certs cossos, pera trasmetre el calor y la electricitat. **Conduotibilidad.**
- Conductiu, va. adj.** **Conductivo.**
- Conduotor, m.** Empleat de ferro-carril, tranvia, etz. **Conduotor.** || **Conduotor eléctrich.** *Fis.* Cos que trasmet o reté la electricitat. **Conduotor eléctrico.**
- Conduotora, f.** Carruatge que se utilisa pera el transport de mobles. **Conduotora.**
- Conduent, p. a.** **Conduente.**
- Conduentíssim, a. adj. sup.** **Conduentíssimo.**
- Conduiment, m.** **Conducción.**
- Conduir, v. a.** **Conducir.** || **Guiar, Conducir.** || **Dirigir un negoci. Dirigir, conducir, gobernar.** || **Ajustar per algún preu o salari. Igualar.** || *v. n.* **Convindre Conducir.**
- Conduirse, v. r.** **Conductarse.**
- Conduit, da. p. p.** **Conducat.**
- Conduplicació, f.** *Ret.* Repetició d'una paraula al comens o al terme d'una frase. **Conduplicación.**
- Conduplicat, da. adj.** *Bot.* Cotiledoni doblegat pel mitj. **Conduplicado.**
- Conegudament, adv. m.** **Clarament. Conocidamente.**
- Conegudíssim, a. adj. sup.** **Conocidíssimo.**
- Conegut, da. p. p.** **Conocido.** || **Familiar, molt tractat. Conocido.** || **Sabut. Conocido.** || **Ilustre, acreditat, remarcable, distingit. Conocido.** || **Esser més conegut que la mala herba.** *fr. fam.* **Ser tan conocido como la ruda.**
- Conexedor, a. m. y f.** Qui coneix. **Conocedor.**
- Conexement, m.** Efecte de coneixer. **Conocimiento.** || *For.* **Conexer y judicar un plet o bé**

- una causa. **Conocimiento.** || Document de transport marítim. **Conocimiento, póliza de carga.** || **Ab coneixement.** *m. adv.* **Con conocimiento.** || **Sense coneixement.** *m. adv.* **Sin conocimiento.** || **Vindre en coneixement.** *f.* **Venir en conocimiento.**
- Coneixements.** *m.* Competencia en les lletres, les arts y les ciencias. **Conocimientos.**
- Coneixensa.** *f.* **Coneixement.** Relació. **Conocido.** || **Noticia.** **Conocimiento.**
- Coneixer.** *v. a.* **Conocer.** **Saber.** **Conocer.** || **Entendre, Conocer.** || **Recordar la fesomia o aspecte.** **Conocer.** || **Relacionarse.** **Conocer.** || **Presumir, conjeturar.** **Conocer.** || **Tractar una dona.** **Conocer.** || **Abans que coneguis, ni alabis, ni vituperis.** *Ref.* **Antes que conozcas, ni alabes, ni cohondas.** || **Coneixer ab el blanch dels ulls o ab la cara.** *fr. fam.* **Conocérsele algo á alguien en lo blanco de los ojos.** || **¿De quan ensá que'ns coneixém?** *fr. fam.* **¿En qué bodegón hemos comido juntos?** || **Donar o donarse a coneixer.** *fr. fam.* **Dar ó darse á conocer, hacer ó hacerse ver.** || **Ja't conech herbeta que't dius moraduix.** *Ref.* **Te conozco besugo, que tienes el ojo duro.** || **No coneixer la por.** *fr. Fig. y fam.* **Esser valent. No conocerle la cara al miedo.** || **Qui no't conegui que te compri.** *Ref.* **Quien no te conozca, ese te compra.**
- Coneixerse.** *v. r.* **Judicar d'un meteix.** **Conocerse.**
- Conesa.** *Geog.* **Poble de la prov. y bisb. de Tarragona, part. jud. de Montblanch.**
- Conestablia.** *f.* **Ant.** **Companyia o secció d'un exércit.** **Condestablia.**
- Confabulació.** *f.* **Conversació y acort pera mals propòsits.** **Confabulación.**
- Confabulador, a.** *m. y f.* **Confabulador.**
- Confabular.** *v. a.* **Tractar entre dues o més persones algún intent contrari.** **Confabular.**
- Confabularse.** *v. r.* **Confabularse.** || **Convindres o tractar en perjudici d'altre persona.** **Confabularse.**
- Confabulat, da.** *p. p.* **Confabulado.**
- Confecció.** *f.* **Substancia líquida preparada pera usos medicinals.** **Confección.** || **Montar alguna peça de roba pera adoptar-la al vestir.** **Confección.** || **Proposar lleis, presupostos y tota mena de travalls administratius.** **Confección.** || **Disposar un periódich, revista o publicació.** **Confección.**
- Confeccionador, a.** *m. y f.* **Qui confecciona.** **Confeccionador.**
- Confeccionar.** *v. a.* **Preparar, dur terme.** **Confeccionar.**
- Confeccionat, da.** *p. p.* **Confeccionado.**
- Confederació.** *f.* **Lliga, acort polítich o social.** **Confederación.**
- Confederal.** *adj.* **Relatiu a la confederació.** **Confederal.**
- Confederarse.** *v. r.* **Pactar aliança.** **Confederarse.**
- Confederat, da.** *p. p.* **Confederado.**
- Confederatiu, va.** *adj.* **Confederativo.**
- Confegidor, a.** *m. y f.* **Qui confegeix.** **Deletreador.**
- Confegir.** *v. a.* **Deletrear.**
- Conferencia.** *f.* **Conversar o tractar d'algún assumpte d'interés.** **Conferencia.** || **Explicació o repàs d'algún coneixement.** **Conferencia.** || **Llissó, exposició y desenvolvement d'algún tema teórich y práctich.** **Conferencia.** || **Per conferencia.** **Explicar privadament algún coneixement.** **Pasar, hacer conferencia.**
- Conferenciant.** *m.* **Conferenciante.**
- Conferenciar.** *v. a.* **Tractar, conversar, consultar.** **Conferenciar.**
- Conferenciat, da.** *p. p.* **Conferenciado.**
- Conferenciejar.** *v. n.* **Conferenciar.**
- Conferir.** *v. a.* **Conferir.** || **Cotejar.** || **Concedir alguna dignitat,**

- cárrech, consentiment, poder, etcz. Conferir. || **Compareixer.**
Conferirse. *v. r.* Apersonarse, Comparer.
Conferit, da. *p. p.* Conferido.
Confés. *m.* Confesor. || *p. p.* Confesso. || **Confés de la mànega ampla.** Qu'és poch esculpós en absoldre. Confesor de manga ancha.
Confessar. *v. a.* Confesar. || Dir els pecats o manifestar els remordiments de consciencia. **Confesar.** || Declarar algún secret o delictes. **Confessar de plá.** *fr. fam.* Confesar de plano. || **Qui la confessa, que la pagui.** *Ref.* Quien canta paga.
Confessarse. *v. n.* Confesar.
Confessat, da. *p. p.* Confesado.
Confessió. *f.* Confesión. || Declaració de lo que se sab. **Confesión.** || Manifestació feta pel penitent. **Confesión.** || *For.* Contesta d'un reu. **Confesión.** || **Confessió general.** Confesión general. || **Oir de confessió.** Oir de confesión ó de penitencia.
Confessionari. *m.* Confesonario, Confessionario.
Confessionera. *f.* Relligiosa que a algunes comunitats está encarregada, del cuidado dels confessionaris. **Confessionera, confessionaria.**
Confessionista. *m.* Luterá, sectari, protestant. **Confessionista.**
Confessor. *m.* Prebere que té llicencia de confessar y de absoldre. **Confesor.** || **Examinarse de confessor.** *fr.* Obtindre del prelat, llicencia de confessor. **Exponerse de confesor.**
Confí. *m.* Confin, lindero. || **Llindar.** Terme divisori de poblacions, provincies y estats. Límites.
Confiable. *adj.* Cosa que pot ésser confiada. **Confiable.**
Confiadament. *adv. m.* Ab seguretats. **Confiadamente.**
Confiadíssim, a. *adj. sup.* Confiadísimo.
Confíador. *m.* Qui ab un altre respon del compliment d'alguna cosa. **Confíador.**
Confiança. *f.* Seguretat o esperança de fruir alguna cosa. **Confianza.** || Presunció d'un meteix o d'altra persona, **Confianza.** || **Ab confiança.** *m. adv.* **Confiánza.** || **A la confiança hi ha el perill.** *Loc.* En la confiança está el peligro. || **De confiança.** *m. adv.* **De confianza.** || **Donar confiança.** *fr.* Confiar. || **En confianza.** *m. adv.* En secret, **En confianza, bajo sigilo.** || **Fer confiança.** *fr.* Otorgar confiança.
Confiar. *v. a.* Fiar, esperar, encarregar l'èxit d'alguna empresa, **Confiar.**
Confiat, da. *p. p.* Confiado.
Confidencia. *f.* Noves secretes. **Confidencia.**
Confidencial. *adj.* Dit en confiança. **Confidencial.**
Confidencialment. *adv. m.* Ab confiança. **Confidencialmente.**
Confident. *m.* Persona de confiança. **Confidente.** || Qui está encarregat d'indagar y comunicar noves reservades. **Confidente.** || Moble a mena de sofá, pera assureurs dos persones. **Confidente.**
Confidentment. *adv. m.* **Confidentemente.**
Configuració. *f.* Disposició externa d'un cos, y la impressió per ell ocasionada. **Configuración.**
Configurar. *v. a.* Donar forma o figura. **Configurar.**
Configurat, da. *p. p.* Configurado.
Confinament. *m.* Exiliació, desterro, condemna, empresonament. **Confinamiento.**
Confinar. *v. a.* Desterrar, exilar. **Confinar.** || *v. n.* Proper d'un altre poble, regió o estat. **Lindar, confinar.**
Confinat, da. Confinado.
Confinia. *f.* Confin, límite.
Confínies. *f. pl.* Límites. || **Confínies del mon.** *fr.* Confines del mundo.
Confirmació. *f.* Sagrament de la

- Iglesia. **Confirmación.** || Revalidació d'un fet. **Confirmación.** || Prova de veritat. **Confirmación.** || *Ret.* Part del discurs en quin l'orador prova la seua proposició. **Confirmación.**
Confirmadamente. *m. adv.* Confirmadament.
Confirmador. *m.* Qui confirma. **Confirmador, confirmante.**
Confirmar. *v. a.* Imposar el sagrament de la confirmació. **Confirmar.** || Certificar la veritat. **Aseverar, comprobar, confirmar.** || Donar major seguretat. **Confirmar.** || *Met. fam.* Donar una bofetada. **Confirmar.**
Confirmarse. *v. r.* Confirmarse, ratificarse.
Confirmat, da. *p. p.* Confirmado.
Confirmatori, a. *adj. For.* Aute que aferma un altre que s'hagi dictat abans. **Confirmatorio.**
Confiscable. *adj.* Que pot ésser confiscat. **Confiscable.**
Confiscació. *f.* Efecte de confiscar. **Confiscación.**
Confiscar. *v. a.* Privar dels bens, aplicantlos al fisch. **Confiscar.**
Confiscat, da. *p. p.* Confiscado.
Confit. *m.* Confit. || *p. p.* Confitado. || **Confit d'ametlla.** Peladilla. || **Confits cordellats.** Deixuplines. **Azotes, confites.** || **Fer confits.** Elaborar grajea, Confitar.
Confitar. *v. a.* Confitar, poner en conserva. || Posar viandes o fruites en algún such pera guardarles. **Aóbar, encurtir.** || *Met.* Guardar una cosa ab rezel. Guardar para simiente. || **Ja ho pots confitar o guardarho pera confitar.** Afórrate ó arrópate con ello.
Confitas. *m. aum.* Confitón.
Confitat, da. *p. p.* Confitado.
Confitar, a. *m. y f.* Confitero.
Confiteria. *f.* Casa o botiga ahont s'hi fan o s'hi venen confits. **Confitería.**
Confitura. *f.* Confitura, dulce. || — de Codony. Carne de membrillo, dulce de membrillo. || — d'altres fruites. **Compota.** || — de poncém. **Acitrón.**
- Confiturera.** *f.* Eina pera servir les confitures. **Compotera.**
Conflagració. *f.* Conflagración. || Accidents y desordres síderichs y geològichs. **Conflagración.**
Conflagnar. *v. a.* Abrasar. **Conflagnar.**
Consient. *Geog.* Antiga comarca històrica de Catalunya, que desde'l tractat dels Pirineus al 1659, pertany a França. Forma un poligon irregular, creuat per esquerpes serralades, y pertany al bisb. de Perpinyá, al depart. dels Pirineus Orientals, distr. de Prades, repartintse als cantons de Prades, Oleta, Montlluís, Surniá y Vinçá. Comprén la comarca prop de 88.000 hectárees, ab 27.000 habitants, distribuïts en 52 ajuntaments y té per llinars, al NO. el Capcir; al N. els cursos del Tet, l'Agly y Fonolledes; al E. el Vallespir; al S. les Valls del Fresser y del Ter; y al O. la Cerdanya y el Plá de la Perxa. || — (**Port de**). *Orog.* A la conca del Valira a la Vall d'Andorra.
Conflicte. *m.* Lluita. **Conflicto.** || *Met.* Agitació d'ànim. **Conflicto.**
Confluencia. *f.* Aiguabarreig. Lloch ahont s'ajunten dos cursos d'aigües. **Confluencia.**
Confluent. *adj. Med.* Grans de verola, que ixen ab abundor. **Confluyente.**
Confluir. *v. n.* Juntarse al meteix paratge els cursos d'aigua. || Concorre al meteix punt, gent de bandes distintes. **Confluir.**
Confondre. *v. a.* Confundir. || Desordenar. **Confundir.** || *Met.* Convencer, deixar sense paraula. **Aturrullar, confundir.**
Confondres. *v. r.* Avergonzarse, correrse. || Torbarse. **Confundirse, Anonadarse.**
Conformació. *f.* Distribució de les parts que formen un tot. **Conformación.**
Conformar. *v. a.* Convindre, concordar, seguir la opinió d'un

- altre. **Conformar.** || *v. a.* Resignar. **Conformar.** || Aconhortar. **Conformar.**
- Conformarse.** *v. r.* Avindres, convindre ab l'opinió agena. **Resignarse, conformarse, adherirse.**
- Conformat, da. p. p.** Conformado. **Conforme.** *adj.* Convenient, igual, just. **Conforme.** || Del meix parer. **Conforme.** || *Adv. m.* Segons. **Conforme, según, á tenor.** || Ab correspondéncia. **Conforme.**
- Conformement. adv. m.** Conformemente.
- Conformitat. f.** Semblança, igualtat, correspondéncia. **Conformidad.** || Proporció. **Conformidad.** || Resignació a les advertitats. **Conformidad, resignación.** || Adhessió a l'opinió agena. **Conformidad.** || **Córrer de bona conformitat.** *fr. fam.* Estar en relació perfecta. || **De conformitat. m. adv.** De conformidad. || **En conformitat. m. adv.** Baix condició. En este supuesto. bajo tal condició, en conformidad. || **Pendre en conformitat alguna cosa.** *fr.* Resignarse.
- Confort. m.** Consol. Consuelo, comodidad, abrigo.
- Confortable. adj.** Que repara les forces. **Confortable.** || *Fig.* Abri-gat, recullit. **Abri-gado.**
- Confortació. f.** Efecte de confortar. **Confortación.**
- Confortador, a. m. y f.** Consolador. **Confortador.**
- Confortant. m.** Confortante. || *Pl.* Abri-galls de llana pera les munyques. **Confortantes.**
- Confortar. v. a.** Confortar. || Animar, consolar a qui está aflagit. **Confortar.**
- Confortat, da. p. p.** Confortado.
- Confortatiu, va. adj.** Que conforta. **Confortativo.** || **Posar un confortatiu.** *fr.* Epitimar.
- Confós. p. p.** Confundido, confuso. || Barrejat. **Revuelto.**
- Confracció. f.** Rompiment. **Confracción.**
- Confrare. m. y f.** Cofrade, colega. || **Qui és confrare prén candela.** *Ref.* Quien se pica, ajos come. || **Qui sigui confrare que prengui candela.** *Ref.* Quien se quemare que sope.
- Confrarressa. f.** Cofrada.
- Confraria. f.** Cofradía, Hermandad, Gremio.
- Confraternitat. f.** Amistat, Germanor. Hermandad, confraternidad.
- Confricació. f.** Trencar a troços, fer pols, exprémer. **Confricación.**
- Confringir. v. a.** Trencar, fer troços. Romper, pulverizar.
- Confrontació. f.** Comparansa. **Confrontación, careo, cotejo.** || Llindar d'una heretat. **Lindero.** || *Met.* Conformitat, simpatía. **Confrontación.**
- Confrontant. p. p.** Confrontante.
- Confrontar. v. a.** Confrontar. || Acarar una persona ab un altra. **Carear, confrontar.**
- Confrontat, da. p. p.** Confrontado.
- Confugir. v. a.** *Ant.* Recurrir.
- Confús, a. adj.** Confuso. || Esvahit. **Confuso.** || Poruch. **Confuso.**
- Confusament. adv. m.** Ab desordre y confusió. **En confuso, confusamente, desordenadamente.**
- Confusió. f.** Desordre, perturbació. **Confusión.** || Turbació de ánim. **Confusión.** || Abatiment. **Confusión.** || Afront, vergonya. **Confusión.** || **Posar confusions.** *fr. Met. fam.* Ficar enredos. **Enredar, enzarzar, levantar un caramillo.**
- Confusioner, a. m. y f.** Zizañero.
- Confutació. f.** Confutación, Refutación.
- Confutat, da. p. p.** Confutado.
- Congelable. adj.** Lo que pot congelarse. **Congelable.**
- Congelació. f.** Congelación.
- Congelar. v. a.** Congelar.
- Congelarse. v. r.** **Glassarse** algun liquid. **Congelarse.**
- Congelat, da. p. p.** Congelado.
- Congelatiu, va. adj.** *Fis.* Congelativo.
- Congeminació. f.** Engendro doble. **Congeminación.**

- Congenèricoh, ca. adj.** Del meteix genre que un altre de qui es paria. **Congenèric.** || *f. Gram.* **Paraules congenèriques.** Derivades del meteix genre o de la propia veu. **Palabras congenèricas.**
- Congenial, adj.** Del meteix temperament. **Congenial.**
- Congeniar, v. n.** De igual genit. **Congeniar.**
- Cogènit, a. adj.** Que s'engendra al meteix temps. **Cogènit.** || *Patol.* Nom de certes afeccions del organisme primitiu. **Cogènit.**
- Congebre, adj.** Del meteix genre, nombre, procedencia o derivació. **Cogèner.**
- Congesta, f.** Ventisquero.
- Congesta de la Llosa, Oroq.** A la comarca de Camprodón. No arriba mai a fondreshi la neu, ni als anys de menys fredor.
- Congestió, f. Med.** Congestión.
- Congestionarse, v. r. Med.** Agafar una congestió. **Congestionarse.**
- Congestionat, da. p. p.** Congestionado.
- Congestiu, va. adj.** Congestivo.
- Congi, m.** Cantí gran pera aigua, vi, etz. **Cangilón.**
- Conglobació, f.** Unió de coses formant pila. **Conglobación.** || *Met.* Barreja de coses inmaterials. **Conglobación.** || *Aglomeració* de proves. **Conglobación.** || *Ret.* Figura en quina una meteix paraula s'usa al començar y al acabar una frase. **Conglobación.**
- Conglobar, v. a.** Juntar coses fent pila. **Conglobar, conglomerar.**
- Conglobat, da. p. p.** Conglobado.
- Conglomeració, f.** Efecte de conglomerar. **Conglomeración.**
- Conglomerar, v. a.** Reunir. Aplegar àtoms de substancies iguals ab coèssió, formant massa compacte. **Conglomerar.**
- Conglomerat, da. p. p.** Aplegat. **Conglomerado.** || *Bot.* Flors agrupades a un meteix botó. **Con-**
- glomerado.** || *Miner.* Massa compacte y dura, a mena de pasta de ciment contenint troços de pedra o de palets. **Conglomerado.**
- Conglutinació, f.** Conglutinación. || *Med.* Lligament de coses. **Conglutinación.**
- Conglutinar, v. a.** Aplegar una cosa ab un'altra. **Conglutinar.**
- Conglutinarsè, v. r.** Aplech formant masses compactes. **Conglutinarsè.**
- Congoixa, f.** Ansia, afecció. **Angustia, congoja.** || *Xafagor.* **Bochorno.** || *Malhauransa,* temps inclement. **Inclemencia del tiempo.** || *Donar congoixa.* *fr.* Acongojar.
- Congoixadíssim, a. adj. sup.** Acongojadísimo.
- Congoixar, v. a.** Acongojar, Angustiar.
- Congoixarse, v. r.** Acongojarse, angustiarse.
- Congost, m.** Puerto, garganta, desfiladero, gollizo.
- Congost, Geog. (St. Miquel del).** Loch de la prov. de Lleida, ab una iglesia del sigle xi, fundada pels comtes de Pallars. || *Hidrog.* Riu de la prov. de Barcelona. Neix prop de Balenyà y passant per Centelles, Aiguafreda, el Figaró, Granollers y Palau, se junta ab el Mogent a la vora de Montmeló, formant el Besós. || —Gorja del Flamisell.
- Congostell, m.** Congost petit. **Hocino.**
- Congraciarse, v. a.** Ferse ben voler. **Congraciarse.**
- Congratulació, f.** Acció de congratular. **Congratulación.**
- Congratulador, a. m. y f.** Congratulador.
- Congratular, v. a.** Manifestar satisfacció. **Congratular.**
- Congratulat, da. p. p.** Congratulado.
- Congratulatori, a.** Satisfactori. **Congratulatorio.**
- Congre, m. Ictiol.** Peix de mar, sense escata, y molt espinós.

- Congrio**, zafio. || **Congre negre**. Negrilla. || **Congre ros**. Varga. || **Congre serpenter**. Martina, culebra porinda. || **Congre serpent**. Congrio.
- Congregable**, *adj.* Sociable, congregable.
- Congregació**, *f.* Congregación. || Capítol d'algunes ordres relligioses. **Congregación**, *capítulo*. || Comissió de cardenals a la cort romana, pera despatxar assumptes diferents. **Congregación**. || Comunitat de preberes ab certes constitucions. **Congregación**. || **Congregació de fidels**. L'iglesia. **Congregación de los fieles**.
- Congregacional**, *adj.* Relatiu a una o varies congregacions. **Congregacional**.
- Congregant**, *a. m. y f.* Congregante.
- Congregar**, *v. a.* Convocar, juntar, reunir. **Congregar**.
- Congregarse**, *v. r.* Juntarse, reunirse. **Congregarse**.
- Congregat**, *da. p. p.* Congregado, convocado.
- Congreny**, *m.* Eina de fuster. Ce-po, congriol.
- Congrés**, *m.* Junta pera tractar assumptes y temes científichs, literaris, etz. **Congreso**. || Cos legislatiu, format pels diputats. **Congreso de los diputados**.
- Congriar**, *v. a.* Formar, fer eixir. Formar, levantar.
- Congriarse**, *v. r.* Criarse, formarse, originarse.
- Congrua**, *f.* Renda eclesiástica. **Congrua**.
- Congruament**, *adv. m.* Convenientment. **Congruamente**.
- Congruencia**, *f.* Oportunitat. **Congruencia**.
- Congruent**, *adj.* Convenient. **Congruente**.
- Congruentíssim**, *a. adj. sup.* Congruentísimo.
- Congruentíssimament**, *adv. m. sup.* Congruentísimamente.
- Congruentment**, *adv. m.* Congruentemente.
- Congruisme**, *m. Teol.* Congruismo.
- Congruista**, *m. Teol.* Congruista.
- Congruitat**, *f.* Congruencia.
- Congrún**, *a. adj.* Oportú. **Congruo**.
- Conhort**, *m.* Consuelo.
- Conhortar**, *v. a.* Consolar.
- Conhortarse**, *v. r.* Consolarse.
- Cónich**, *ca. adj. Geom.* Cónico.
- Cónicich**, *ca. adj. Quím.* Acit extret de la cicuta. **Cónicico**.
- Cónicitat**, *f.* Forma un xich cónica de les llantes a les màquines y vagon. **Cónicidad**.
- Coniflor**, *a. adj. Bot.* De flors cóniques. **Conifloro**.
- Coniform**, *adj.* De forma cónica. **Coniforme**.
- Conill**, *m.* Conejo. || --petit. **Gazapo**.
- Conill (Plá del)**, *Orog.* Al Bergadá, a la vora de Casanova de Ras.
- Conillera**, *f.* Conejera, gazapera.
- Conjectura**, *f.* Suposició. **Conjetura**.
- Conjecturable**, *adj.* Que pot suposarse. **Conjeturable**.
- Conjecturador**, *a. m. y f.* Qui fa suposicions. **Conjetrador**.
- Conjectural**, *adj.* Fundat en conjectures. **Conjetural**.
- Conjecturalment**, *adv. m.* Conjeturalmente.
- Conjecturar**, *v. a.* Fer suposicions. **Conjeturar**.
- Conjecturat**, *da. p. p.* Conjeturado.
- Conjugable**, *adj.* Que pot conjugarse. **Conjugable**.
- Conjugació**, *f. Gram.* Variació del verb segons els modos, temps y persones. **Conjugación**. || *Anat.* Copulació de nirvis. **Conjugación**.
- Conjugal**, *adj.* Maridable, conyugal.
- Conjugalment**, *adv. m.* Conyugalmente.
- Conjugar**, *v. a. Gram.* Variar un verb per modos, temps y persones. **Conjugar**.
- Conjugat**, *da. p. p.* Conjugado.
- Conjugues**, *m. pl.* Marit y muller. **Conyuges**, *consortes*.
- Conjumar**, *v. a.* Arreglar, componer. || Disposar bé les coses. **Preparar las cosas**, **arreglar**.

- Conjunció.** *f.* **Conjunción.** || *Gram.* Part indeclinable de la oració.
- Conjunción.** || *Astron.* Concurència de dues o més estrelles a un meteix cercle de longitud.
- Conjunción.** || **Conjunció de la lluna.** Coincidència de la lluna ab el sol a un meteix punt de la eclíptica.
- Conjunción de la lluna.**
- Conjunctament.** *adv. m.* **Conjuntamente.**
- Conjunctiu,** *va. adj.* Lo que uneix o enllaça una cosa ab altre.
- Conjuntiu.**
- Conjunt,** *a. adj.* Aplegat, apropiat.
- Conjuntio.** || Barreja de coses diverses.
- Conjuntio.** || *m.* Parent, aliat.
- Conjuntio, consanguíneo.**
- Conjunta (La).** *Geog.* Caseriu del terme de Sobremunt, prov. de Barcelona.
- Conjuntura.** *f.* **Conjuntura.** || Moment favorable. Oportunitat.
- Conjuntura.** || *Anat.* Unió d'un os ab altre.
- Conjuntura.**
- Conjur.** *m.* Exorcismo, conjuro. || Imprecació supersticiosa.
- Conjuro.** || Prech, imprecació.
- Conjuro.**
- Conjuració.** *f.* Conspiració contra el govern.
- Conjura, conjuració.**
- Conjurador,** *a. m. y f.* Qui conjura. Exorcista, conjurador, conjurante.
- Conjurar.** *v. a.* Conjurar || Demanar ab tó d'imposició.
- Conjurar.** || Dir les oracions exorcistes.
- Conjurar.**
- Conjurar-se.** *v. r.* Conspirar contra l'estat, el govern o les autoritats.
- Conjurar.** || *Met.* Conspirar contra algú.
- Conjurar.**
- Conjurat,** *da. p. p.* **Conjurado.** || *m.* Qui s'adereix a una conspiració.
- Conjurado.**
- Conjutge.** *m.* Jutge ab un altre, al meteix procediment.
- Conjutge.**
- Conmoure.** *v. a.* Conmover.
- Conmogut.** *m. y adj.* Conmovid.
- Conmutable.** *m. y adj.* Conmutable.
- Conmutació.** *f.* **Conmutación.**
- Conmutador.** *adj.* Qui conmuta.
- Conmutador.** || *m.* Aparell pera concentrar y trasmetre certes corrents de força de vapor, de gas y d'electricitat.
- Conmutador.**
- Conmutar.** *v. a.* Perdonar una pena per un altra.
- Conmutar.**
- Conmutat,** *da. p. p.* **Conmutado.**
- Conna.** *f.* Pell de la cansalada.
- Corteza de tocino.** Per extensió s'aplica a la pell o a l'escorxa d'altres materies animals.
- Connar.** *v. a.* Desollar. || *Met.* Causar perjudici. Fer pagar ab excés alguna cosa. Cargar la mano.
- Connat,** *da. p. p.* **Perjudicado, Explotado.**
- Connatural.** *adj.* D'acort ab la naturalesa del vivent.
- Connatural.**
- Connaturalització.** *f.* Efecte de connaturalitzar-se.
- Connaturalització.**
- Connaturalitzar.** *v. a.* Concedir a un estranger els drets del país ahont sejourna.
- Connaturalitzar.**
- Connaturalitzar-se.** *v. r.* Connaturalitzar-se.
- Connaturalitzar-se.** || *Met.* Avesarse als costums, al treball, etc.
- Connaturalitzar-se.**
- Connaturalitzat,** *da. p. p.* **Connaturalizado.**
- Connaturalment.** *adv. m.* Connaturalmente.
- Connexe,** *a. adj.* Que té relació o semblansa ab altra cosa.
- Connexo.**
- Connexió.** *f.* Relació d'una cosa ab un altra.
- Connexió.**
- Connexiu,** *va. adj.* Que pot enllaçar una cosa ab un altra.
- Connexiu.**
- Connivencia.** *f.* Indiferentisme mostrat envers les faltes dels subordinats.
- Connivencia.**
- Connivent.** *adj.* **Connivente.**
- Connotació.** *f.* Relació indirecta.
- Connotació.** || Parentesch llunyà.
- Connotació.**
- Connotar.** *v. a.* Relacionar.
- Connotar.**
- Connoviçi,** *a. m. y f.* Company

de noviciat a alguna ordre.
Connovicio.
Cono. *m. Geom.* **Cono.** || **Cono obli-
 que.** *Geom.* El que té l'eix in-
 clinat. **Cono escaleno.** || **Cono
 recte.** Que té l'eix perpendi-
 cular a la base. **Cono recto.** ||
Art. y of. Peça del teler mecá-
 nich. **Cono.**
Conoit. *m. Geom.* Cos semblant al
 cono. **Conoide.**
Conqueridor. *m.* **Conquistador.**
Conquerir. *v. a.* **Conquistar, Adqui-
 rir.**
Conquerit. *p. p.* **Conquistado.**
**Conques dels rius de Catalu-
 nya.** *Hidrog.* Al article de les
Comarques catalanes, havem
 precisat de quina forma el
 curs dels rius determinen la
 divisió antiga de la nostra
 terra, geogràficament conside-
 rada. La banda superior de
 ella, separada per la gran de-
 pressió de la Cerdanya, del
 restant Pirineu, origina la di-
 visoria dels rius, que s'endrecen
 en tres sentits: cap el Medi-
 terrani en direcció N. E. les
 conques del Agly, del Tech y
 del Tet; cap el Mediterrani
 també per la vessant S. E. pi-
 renenca, les conques de La
 Muga, Fluviá, Ter, Tordera,
 Besós, Llobregat, Gayá y Fran-
 colí, y altres conques que se-
 gueixen la direcció S. O. fins a
 confluïr al Ebre, essent les dels
 rius Noguera Pallaresa y el
 Noguera Ribagorçana que se
 aiguabarreixen ab el Segre,
 provinent de la Cerdanya.
 Aquestes conques fluvials, es-
 tán separades per montanyes
 secundaries, que s'encreuen
 algunes, obligant a tórceer el
 pas de les aigües. Nascudes la
 major part de aquestes al peu
 del Pirineu catalá, algunes de
 elles, se desvien, com les del
 Ter per exemple, que a la Pla-
 na de Vich, prop de Roda, des-
 criu gaire bé un ángul recte.
Conques. *Geog.* Caseriu del ter-
 me de Tavertet, prov. de Bar-

celona. || — Vila de la prov. de
 Lleida, bisb. d'Urgell. part.
 jud. de Tremp. || — **Ras de
 Orog.** De llevant a ponent, a la
 serra dels Ases, a la prov. de
 Lleida, ahont se forma la ves-
 tant de la riera de Sta. Mag-
 dalena.
Conquesta. *f.* **Conquista.**
Conquillologia. *f. Hist. nat.* Co-
 neixement y definició dels
 crustacis. **Conquillologia.**
Conquilla. *f. Ter.* **Concha.** || **Pet-
 xina.**
Conquines. *f. Ter.* Mena d'aju-
 dar a un pera que pugí enlai-
 re. Subirse encima, á los hombros.
Conrat. *n. p.* **Conrado.**
Conreadiu, *va. adj.* Cultivable, la-
 borable.
Conreador, *a. m. y f.* Cultivador
Conrear. *v. a.* **Sobrar, cultivar.**
Conreat, *da. p. p.* **Sobrado, culti-
 vado.**
Conregnar. *v. a.* **Correlnar.**
Conreria. *f.* **Predio conventual.**
Conreria. *Geog.* Masia a la vora
 de Badalona, demunt del con-
 vent de cartoixos de Montale-
 gre.
Conresar. *v. a.* **Cultivar.** || **Conre-
 uar.**
Conreu. *m.* **Cultivo, labor, labranza.**
 || **Segón conreu.** La segona
 llaurada que's dona a les ter-
 res. **Binazón.**
Conreuador, *a. adj.* **Cultivador.** ||
Met. Qui estudia alguna bran-
 ca del saber. **Cultivador.**
Conreuar. *v. a.* **Conrear, conre-
 sar.**
Consabedor, *a. m. y f.* Qui está
 enterat d'alguna cosa, junt ab
 un altra. **Consabedor.**
Consabut, *da. adj.* Subjecte o
 assumpte de que ja s'ha fet re-
 lació. **Consabido.**
Consagració. *f.* **Acte de consa-
 grar. Consagración.**
Consagrante. *m.* **Consagrante.**
Consagrar. *v. a.* **Consagrar.** || Ora-
 ció que'l sacerdot, diu a la
 missa. **Consagrar.** || Enlairar un
 monument, pera recordar al-
 gún fet o persona remarcable.

- Consagrar.** || Oferir a Deu, o al servei de la patria. **Consagrar.** || Dedicar ab significació intencionada, algún mot. **Consagrar.**
- Consagrar-se.** *v. r.* Emplearse al servei de Deu o d'algún ideal. **Consagrar-se.**
- Consagrat, da.** *p. p.* Consagrado.
- Consanguini, a.** *adj.* Vindre de parentesch. **Consanguíneo.**
- Consanguinitat.** *f.* Parentiu. **Consanguinidad.**
- Consecució.** *f.* Assolir lo que's cobeja. **Consecució.**
- Consecutiu, va.** *adj.* Cosa que segueix a un altre. **Consecutivo.**
- Consecutivament.** *adv. m.* Inmediat. **Consecutivamente.**
- Consegüent, m.** Consecuente, consiguiente. || *Geom. y arit.* Terme segón d'una raó, ab quina se hi composa l'antecedent. **Consecuente.** || *adj. Met.* Que segueix per ordre. **Consecuente.** || **De o per consegüent.** *adv. m.* De consiguiente, por consiguiente, por consecuencia, consiguientemente. || **Esser o no consegüent.** *fr. fam.* Guardar consecuencia, proceder, ir, ó no consiguiente.
- Consegüentment.** *adv. m.* Por consiguiente.
- Conseguir.** *v. a.* Lograr o obtener. **Conseguir, lograr, obtener, alcanzar.** || Atrapar o assolir. **Alcanzar.**
- Consell.** *m.* Consejo. || Tribunal pera el govern, y l'administració de justícia. **Consejo.** || Paratge o lloch ahont s'hi reuneix. **Consejo.** || **Consell de cent.** Cos, que al sígle XIII va instituir el rei En Jaume el conqueridor, pera el govern municipal de Barcelona y de altres poblacions importants de la nostra terra. Després, en la lluita de successió va ésser suprimit pel decret de Nova planta, dictat pel govern d'En Felip V. En ell, tenien representació el tres estaments de les ciutats catalanes. || **Consell de la creuada.** Consejo de la Cruzada. || **Consell d'Estat.** Consejo de Estado. || **Consell de ordres.** Consejo de órdenes. || **Consell de ministres.** Consejo de ministros. || **Consell d'administració.** Consejo de administración. || **Consell sense remei.** cágat en ell. *Ref.* Consejo sin remedio, cuerpo sin alma. || **Consells evangélics.** Consejos evangélicos. || **Assistir a consell.** *fr.* Concurrir, asistir al consejo. || **Cridar a consell.** *fr.* Convocar, llamar a consejo. || **Donar consell.** Aconsejar. || **Entrar en consell.** Entrar en consejo, consultar. || **Molts germans en un consell,** el blanch fan tornar vermell. *Ref.* Pon lo tuyo en consejo, unos dirán que es blanco, y otros que es negro. || **Pendre consell.** *fr.* Tomar consejo, dictamen, parecer, consulta. || **Qui pren consell d'ell mateix,** ell tot sol se penedeix. *Ref.* Quien solo se aconseja, solo se arrepiente. || **Si tens de pendre consell,** prenlo sempre d'home vell. *Ref.* Del viejo el consejo. || **Vol donar consell y la casa li cau.** *Ref.* Alcaraván zancado, para otros consejo, para ti ninguno.
- Conseller.** *m.* Conceller. **Consejero, Consultor.** || *Hist.* Nom dels magistrats municipals de Barcelona y d'altres llochs de Catalunya, instituits pel rei En Jaume I el conqueridor, y suprimit als començos del sígle XVIII, retuda la nostra terra, després de la lluita de successió.
- Consemblantment.** *adv. m.* Parecidamente. || *Conj.* També. Lo mismo, también, otro tanto.
- Consebrat, da.** *adj. Agr.* Conseinado.
- Consencient.** *m.* Qui consent fets condemnable. **Consenciente.**
- Consent.** *m.* Consentido.
- Consentiment.** *m.* Aprobació al parer d'altre. **Consentimiento.** ||

- Per consentiment.** *fr.* Por consentimiento.
- Consentir.** *v. a.* Autorisar. Consentir. || *v. n.* Admetre l'opinió d'altre. **Consentir.** || Creure alguna cosa. **Consentir.** || **No consentir.** *fr.* Contradir. No conformarse, contradecir, discutir.
- Consentirse.** *v. r.* Esquerdarse. Cascarse, quebrantarse.
- Consentit, da.** *p. p.* Esquerdat. Sentido, cascado. || Marit que consent a la seua muller vida llicenciosa. **Consentido, cabrón.**
- Conseqüència.** *f.* Lòg. Deducció. **Consecuencia.** || Fet derivat de un altre. **Consecuencia.** || **En conseqüència.** *m. adv.* En consecuencia. || Esser o no de conseqüència. *fr.* Ser ó no de consecuencia, de consideración, de monta. || **Per conseqüència.** *m. adv.* Por consiguiente.
- Conserva.** *f.* Confitura. **Conserva.** || *Ndut.* Aplech d'embarcacions pera ajudarse y defensarse. **Conserva.** || **Conserva** de raïms. **Uvate.** || **Per conserva.** Preparar conserva.
- Conservació.** *f.* Efecte de conservar. **Conservación.**
- Conservador, a.** *m. y f.* **Conservador.** || Cárrech d'algunes institucions y acadèmies. **Conservador.** || Jutge pera defensa de les corporacions eclesiàstiques. **Conservador.** || Politich que pertany al partit moderat. **Conservador.**
- Conservadoria.** *f.* Dignitat de jutge conservador. **Conservaduría.** || Conjunt d'afiliats als partits moderats y propòsits que defensen. **Conservaduría.**
- Conservament.** *m.* Conservación.
- Conservar.** *v. a.* **Conservar.** || Guardar. **Conservar.** || Practicar virtuts, servir defectes y costums. **Conservar, observar.**
- Conservarse.** *v. r.* Permaneixer, durar. **Conservarse.**
- Conservat, da.** *p. p.* **Conservado.**
- Conservatiu, va.** *adj.* **Conservativo.**
- Conservativitat.** *f.* **Conservatividad.**
- Conservatori, a.** *adj.* Jurisdicció dels antichs jutges conservadors. **Conservatorio.** || Lletres apostòliques pera el nomenament d'aquells funcionaris. **Conservatorio.** || Institució pera l'ensenyança de la música y de la declamació. **Conservatorio.** || Escola de coneixements tècnichs. **Conservatorio.**
- Conservatriu, va.** *adj.* **Conservatriz.**
- Conserveria.** *f.* Medi de fer les conserves. **Conserveria.**
- Considerable.** *adj.* Mereixer consideració. **Considerable.** || Gran, quantios. **Considerable.**
- Considerablement.** *adv. m.* **Considerablemente.**
- Consideració.** *f.* **Consideración.** || Mirament. **Atención, respeto, consideración.** || **Carregar la consideració.** *fr. Met.* Cargar la consideración. || **En consideració.** *m. adv.* En consideración. || **Esser alguna cosa de consideració.** *fr.* Ser alguna cosa de consideración, de importancia, de peso. || **Parar la consideració.** *fr.* Parar la consideración. || **Sense cap consideració.** *m. adv.* Sin consideración.
- Consideracioneta.** *f. dim.* **Consideracioncilla.**
- Consideradament.** *adv. m.* **Consideradamente.**
- Considerador, a.** *m. y f.* Que considera. **Considerador.**
- Considerant.** *m.* Preàmbul y exposició d'alguna disposició legal. **Considerando.** || Fonament d'una sentència. **Considerando.**
- Considerar.** *v. a.* **Considerar.**
- Considerat, da.** *p. p.* **Considerado.**
- Consigna.** *f. Mil.* Ordres donades a les centinelles.
- Consignació.** *f.* Quantitat posada al presupost, pera fer algún pagament. **Consignación.**
- Consignador.** *m. Com.* Qui endreça mercancies, efectiu, o embarcacions. **Consignador.**
- Consignar.** *v. a.* **Consignar.** || *For/*

- Depositar judicialment una suma. **Consignar.** || *Com.* Endreçar mercaderies a un corresponsal. **Consignar.**
- Consignat, da. p. p.** **Consignado.**
- Consignatari. m.** Comerciant rebedor de les mercaderies enviades per un altre. **Consignatario.** || Aquell a qui va adreçat algun encàrrech, trames per navegació o per ferrocarril. **Consignatario.** || Qui per acte judicial, reb l'efectiu que un altre li consigna. **Consignatario.**
- Consiliari. m.** **Consiliario.**
- Consirós, a. adj.** Impaciente, pensativo.
- Consistència. f.** Fermesa, solidesa. **Consistència.**
- Consistent. m.** **Consistente.**
- Consistir. v. n.** **Consistir,** dependre, estribar. || **Consisteix** en el padri. *fr. fam.* Ello va en la comadre, ó más va en la comadre, que en la que lo pare.
- Consistori. m.** Ajuntament. **Consistorio, cabildo.** || Junta pontificia, ab assistència dels cardenals. **Consistorio.** || Edifici ahont se reuneixen. **Consistorio.** || **Consistori dels Jochs Florals de Barcelona.** El que anyalment elegeixen els adjunts, desde la restauració de aquell concurs, instaurat a la capital de Catalunya al any 1859. || **Consistori diví.** Tribunal de Deu. **Consistorio divino.** || **Consistori públich.** El que celebra el Papa, pera tractar assumptes de la iglesia. **Consistorio público.** || **Consistori secret y de cerimonia.** Audiencia pontificia als prínceps y als embaixadors. **Consistorio secreto.**
- Consistorial. adj.** Relatiu al consistori. **Consistorial.**
- Consistorialment. adv. m.** **Consistorialmente.**
- Consó, na. adj. Mus.** Que consona. **Consono.**
- Consoci, a. m. y f.** Company de societat. **Consocio.** || *Vulg.* **Com-**
- pany de disbauixa. **Compinche.**
- Consogre, a. m. y f.** **Consuegro.** || **Ferse consogre. fr.** **Consuegrar.**
- Consol. m.** **Consuelo.** || **Conhort.** || **Donar consol. fr.** **Consolar.**
- Cònsol. m.** **Cònsul.** || Càrrech directiu dels antics gremis y confraries. **Cònsul.** || Encarregat d'un país foraster que porta la representació oficial del seu propi estat, en assumptes de comers y diplomacia. **Cònsul.** || Ofici dels antics consuls de mar a Catalunya. **Cònsul.** || *Naut.* Que intervenia a la provisió de queviures. **Maestro racionero, cònsul.**
- Cònsola. f.** Moble. **Cònsola.**
- Consolable. adj.** **Consolable.**
- Consolació. f. n. p.** **Consolación.** || *f.* Acte de consolar. **Consolación.**
- Consolació (Ermita de la). Geog.** Prop de Figols, a la Vall del Llobregat.
- Consoldíssim, a. adj. sup.** **Consolidísimo.**
- Consolador, a. m. y f.** Que consola. **Consolador.**
- Consolar. v. a.** **Consolar.** || Distraure, confortar. **Consolar.**
- Consolat, da. p. p.** **Consolado.**
- Consolatori, a. adj.** **Consolador, consolatorio.**
- Consolda. f. Bot.** Planta medicinal de les llabiades. **Consuelda mayor.** || **Consolda mitjana. f. Bot.** Herba. **Consuelda media.** || **Consolda major. f.** **Consolva.** || **Consolda matafoch. Bot.** Herba cresulácea. Herba puntera, Siempreviva mayor. || **Consolda roja. Tormentilla.**
- Consolidació. f.** **Consolidación.**
- Consolidant. m.** **Consolidador, consolidante.**
- Consolidar. v. a.** **Consolidar.** || Aplegar els troços d'una cosa trencada, afegintlos novament. **Consolidar.** || Refermar un afecte, un sentiment. **Consolidar.**
- Consolidat. m.** Paper de renta. **Consolidado.** || *p. p.* **Consolidado**

Consolidatiu, va. *adj.* Consolidatiu.

Consonància. *f.* Consonància. || Relació de unes ab altres coses. **Consonància.** || *Mus. Poet.* Proporció, conformitat. **Consonància.**

Consonant. *m. y f.* Lletra que pera pronunciarla, exigeix el auxili d'una vocal. **Consonante.** || *adj. Met.* Que té relació de igualtat. **Consonante.**

Consonar. *v. n.* Acordar, igualar, conformar. **Consonar.**

Consort. *m.* Unió dels que viuen junts. **Consortio.** || Participació d'una meteixa sort. **Consortio.**

Consort. *adj.* Company de sort o adversitat. **Consorte.** || *m. y f.* Marit y muller. **Consorte.** || *For.* Que pledegen junts com demandants o demandats. **Consorte.**

Conspiració. *f.* Acte de conspirar. **Conspiración.**

Conspirador, *a. m. y f.* Aquell que conspira. **Conspirador, conjurado.**

Conspirar. *v. n.* Concorre ab el meteix fi. **Conspirar.** || Aplegar-se secretament contra algún govern o quefe d'estat. **Conspirar.** || Conjurarse pera perjudicar a algú. **Conspirar.**

Conspirat, *da. p. p.* Conjurado, conspirado.

Conspuir. *v. a.* Menyspreuar. **Despreciar.**

Constança de Sicília. *Biog.* Filla del rei Manfret de Sicília, que al any 1262 va enmaridarse a Montpeller, ab el rei En Pere III d'Aragó, y mare dels reis aragonesos En Alfons II y En Jaume II y d'En Fadrich de Sicília. Va morir a Barcelona al any 1302.

Constanci. *n. p.* Constancio.

Constància. *f.* Constància. || *n. p.* Constància.

Constans (Joan Pau). *Biog.* Canonge de Vich y escriptor pontífic religiós, fundador dels cos anomenat de la Creuada. Era nadiu de Mataró y va fi-

gurar en primer terme al temps de lluita entre els que pertanyían als partits lliberal y moderat, pels anys de 1814 a 1827.

Constant. *adj.* Constante. || Cert, evident. **Constante.** || **Constant en matrimoni.** *fr. For.* Durante el matrimoni; constante el matrimoni.

Constanti. *n. p.* Constantino.

Constanti. *Geog.* Vila de la prov. bisb. y part. jud. de Tarragona.

Constantins. *Geog.* Caseriu de Sant Gregori, prov. de Girona.

Constantíssim, *a. adj. sup.* Molt constant. **Constantíssimo.**

Constantíssimament. *adv. m. sup.* Constantíssimamente.

Constantment. *adv. m.* Constantemente.

Constar. *v. n.* Constar.

Constatar. *v. a.* Comprovar. Certificar.

Constelació. *f.* *Astron.* Conjunt d'estrelles fixes. **Constelación.** ||

Med. Passa d'alguna malaltia. **Constelación.** ||

Astrol. Aspecte dels astres, coincidint ab l'esdeveniment, d'algún fetsenyalat. **Constelación.**

Consternació. *f.* Desesperació. **Consternación.**

Consternar. *v. a.* Conturbar, desesperar. **Consternar.**

Consternat, *da. p. p.* Consternado.

Constipació. *f.* Constipación.

Constipar. *v. a.* Clourers els pores, privant la transpiració. **Constipar.**

Constiparse. *v. r.* Constiparse. ||

Ant. Restrenyers el ventre. **Estreñirse el vientre.**

Constipat, *da. m. y adj.* Constipado.

Constitució. *f.* Qualitats propies d'alguna cosa. **Constitución.** ||

Llei fonamental d'un estat. **Constitución.** ||

Forma o sistema de govern. **Constitución.** ||

Estat y circumstancies d'un cos, família, o nació. **Constitución.** ||

Regla o estatuts d'alguna corporació o comunitat. **Constitución.** ||

Temperament o comple-

- xió. **Constitución**. || Parlant de la creació y dels organismes del mon físich. **Constitución**. || **Constitució apostòlica**. Decisió pontificia de punts dogmàtics o de disciplina. **Constitución apostòlica**. || **Constitució dotal**. *For.* Constitució de dote. || **Constitucions de Catalunya**. Aplech de lleis, drets y privilegis de la nacionalitat catalana. **Constituciones de Cataluña**.
- Constitucional**. *adj.* Relatiu a la constitució. **Constitucional**. || Afillat als partits que defensen el sistema representatiu o constitucional. **Constitucional**.
- Constitucionalisme**. *m.* Sistema constitucional. **Constitucionalismo**.
- Constitucionalment**. *adv. m.* Constitucionalmente.
- Constitucionari**. *m.* Constitucionario.
- Constituidor**, *a. m. y f.* Constituyente.
- Constituent**. *p. a.* Aquell que estableix alguna cosa. **Constituyente**. || **Corts constituents**. Les convocades pera donar constitució a un estat, o pera renovar la que hi regia. **Cortes constituyentes**.
- Constituir**. *v. a.* Compondre, formar. **Constituir**. || Ordenar, establir. **Establecer**, **constituir**. || Donar condició o qualitat. **Constituir**. || Conferir dignitat o empleu. **Constituir**.
- Constituit**, *da. p. p.* **Constituido**. **Constitut**. *m. For.* **Constituto**, clàusula.
- Constitutiu**, *va. adj.* **Constitutivo**.
- Constrenyer**. *v. a.* **Compeler**, **constreñir**. || *Med.* **Oprimir**. **Constreñir**.
- Constrenyes**. *v. r.* **Contenerse**, **reprimirse**.
- Constrenyible**. *adj.* **Constreñible**.
- Constrenyidament**. *adv. m.* **Constreñidamente**.
- Constrenyiment**. *m.* **Apremi**. **Constreñimiento**.
- Constrenyit**, *da. p. p.* **Constreñido**.
- Constret**. *adj.* **Constrenyit**.
- Constricció**. *f.* Efecte de constrenyer. **Constricción**.
- Constrictiu**, *va. adj. Med.* **Constrictivo**.
- Constrictor**. *n. Anat.* Muscles del naç. **Constrictor**.
- Constringent**, *a. adj. y s. Med.* Que constreny, deté o apreta. **Constringente**.
- Constringir**. *v. a.* **Constreñir**.
- Construcció**. *f. Gram.* Ordenament de les parts de l'oració. **Construcción**. || Acte de construir. **Construcción**.
- Constructiu**, *va. adj.* **Constructivo**.
- Constructor**. *m.* Qui basteix o construeix. **Constructor**. || **Constructor naval**. *m.* Fuster de ribera. **Constructor naval**. || **Constructor d'obra**. **Maestro de obras**.
- Construir**. *v. a.* **Construir**. **Fer**, **formar**. **Construir**. || *Gram.* Ordenar les parts de la oració. **Construir**.
- Construit**, *da. p. p.* **Construido**, edificad.
- Consubstancial**. *adj. Teol.* **Substancial**.
- Consubstancialment**. *adv. m.* **Substancialmente**.
- Consueta**. *m.* **Apuntador**. || Llibre ab un aplech de lleis y costums. **Consueta**.
- Consuetes**. *f.* **Reso y cant relligiós**. **Consuetas**.
- Consuetudinari**, *a. m. y f.* **Consuetinario**.
- Consuetudinariament**. *adv. m.* **Consuetudinariamente**.
- Consuetut**. *f.* **Consuetud**.
- Cónsul**. *m.* **Cónsul**. || **Cónsol**.
- Consular**. *adj.* Relatiu al cónsul. **Consular**.
- Consularment**. *adv. m.* **Consularmente**.
- Consulat**. *m.* Tribunal de comers, format pel prior y els cónsuls. **Consulado**. || Ofici o càrrech de cónsul d'alguna potència. **Consulado**. || Casa y despatx del cónsul. **Consulado**. || **Consulat**

del mar. *Hist.* Institució que a Catalunya, entenia al temps mitjval, dels assumptes marítims y comercials. || *Dret com.* Recopilació de les lleis marítimes del Mediterrani, posada en vigor al regnat d'En Jaume I a les derrerries del sigle XIII a Barcelona, y després adoptades per Marsella, y altres ports del meteix mar, y del Adriàtich. Libro del consulado del mar.

Consulta. *f.* Consulta.

Consultable. *adj.* Cosa que pot ésser consultada. Consultable.

Consultaçió. *f.* Consulta.

Consultar. *v. a.* Consultar. || Demanar parer. Consultar. || Pensar alguna resolució. Consultar.

Consultat, *da. p. p.* Consultado.

Consultiu, *va. adj.* Consultivo.

Consultivament. *adv. m.* Consultivamente.

Consultor. *m.* Consultor. Qui consulta y qui dona consell. Consultor. || **Consillari.**

Consultori. *m.* Lloch ahont s'hi pot anar pera consultar assumptes de dret, de medicina, etz. Consultorio.

Consum. *m.* Gasto d'alguna cosa. Consumo.

Consumació. *f.* Supressió, agotament. Consumación. || **Consumació dels sigles.** *fr.* Fi del mon. Consumación de los siglos.

Consumadament. *adv. m.* Consumadamente.

Consumadíssim, *a. adj. sup.* Consumadísimo

Consumadíssimament. *adv. m. sup.* Consumadíssimamente.

Consumador, *a. m. y f.* Consumador.

Consumar. *v. a.* Acavar, agotar. Consumar. Perdre, fer malbé. Perder, maltratar, devastar.

Consumat, *da. p. p.* Consumado.

Consumatiu, *va. adj.* Perfeccionament, complementari. Consumativo.

Consumidor, *a. m. y f.* Consumidor.

Consumiment. *m.* Consumimiento.

Consumir. *v. a.* Destruir, gastar. Consumir. || Parlant de la missa. Consumir. || Afigir, molestar. Consumir.

Consumirse. *v. r.* Extingirse, gastarse. Consumirse. || Molestarse, afigirse. Consumirse. || Corsecarse. Extenuarse, secarse, consumirse.

Consumit, *da. p. p.* Consumido.

Consumpció. *f.* Consumiment. Consumción, consumación.

Contable. *adj.* Que's pot referir. Contable.

Contacte. *m.* Contacto.

Contagi. *m.* Mal encomanadiç. Contagio. || Perversió, vici, Contagio.

Contagiar. *v. a.* Contagiar, contaminar.

Contagiós, *a. adj.* Contagioso.

Contalla. *f.* Tradición.

Contament. *m.* Descripció d'algún fet esdevingut. Relación.

Contaminar. *v. a.* Encomanar algún mal. Contagiar. || Viciar, corrompre. Contaminar. || Infringir la llei divina. Contaminar.

Contaminat, *da. p. p.* Contaminado.

Contar. *v. a.* Referir, narrar. Contar. || **Contarho fil per fil,** o **fil per randa.** *Modis. verb.* Contarlo de pe á pa, ó de la cruz á la fecha. || ¡A qui ho vé a contar! *Expr. fam.* ¡Mira á quien se lo cuenta! || **Que ho conti a la seua tia o a la seua padrina.** *Mod. verb.* Que se lo cuente á su tia, ó, á otro perro con ese hueso.

Contarella. *f.* Narració. Cuento.

Contarse. *v. r.* Referirse.

Contat, *da. p. p.* Contado.

Conte. *m.* Cuento.

Contell. *m. Bot.* Lirio. || **Contell groch.** Lirio amarillo. || **Contell vermell.** Lirio rojo. || **Lliri dels blats.**

Contemplació. *f.* Contemplación. || Afecte excessiu pera les criatures. Mimo, condescendencia. || Sobrat afecte a la muller, per part del marit. Gurrumina.

Contemplador, *a. m. y f.* Qui contempla. Contemplador.

- Contemplar.** *v. a.* Contemplar. || Considerar profonament. Contemplar. || Condescendir. Contemplar. || Tractar ab massa afecte. Contemplar, Mimar. || Meditar les coses divines. Contemplar, Meditar, Considerar. || Adular. Contemplar.
- Contemplarse.** *v. r.* Cuidarse bé. Regordearse. || Observarse, mirar-se. Contemplarse.
- Contemplat, da.** *p. p.* Contemplado. || *adj.* Mimado, mimoso, contemplado.
- Contemplatiu, va.** *adj.* Contemplativo. || Qui medita les coses divines. Contemplativo. || Absort. Retret del tracte de la gent. Contemplativo.
- Contemplativament.** *adv. m.* Contemplativamente.
- Contemporani, a.** *adj.* Que coincideix ab l'existència d'un altra. Contemporáneo.
- Contemporizació.** *f.* Acte de contemporitzar. Contemporizació.
- Contemporizador, a.** *adj.* Condescendent. Contemporizador.
- Contemporizament.** *m.* Contemporizació.
- Contemporitzar.** *v. n.* Mostrarse d'acort ab la opinió agena pera assolir algún resultat favorable. Contemporitzar. || Retardar per fins propis l'exercici de alguna cosa. Contemporitzar.
- Contenció.** *f.* Contención, contienda.
- Contencional.** *adj.* Contencional.
- Contenciós, a.** *adj.* En disputa, duptós, contradicció. Contencioso.
- Contenciosament.** *adv. m.* Contenciosamente.
- Contenda.** *f.* Lluita, Brega. Contienda, altercado, disputa.
- Contentent, a.** *m. y f.* Que brega. Contentiente.
- Contentir.** *v. n.* Contender.
- Contentre.** *v. n.* Contentir.
- Contentement.** *m.* Ant. Indicio.
- Contentença.** *f.* Continència.
- Contengut, da.** *p. p.* Contenido, comprendido.
- Contentir.** *v. a.* Contener.
- Content, a.** *s. y adj.* Contento, satisfecho. || Goig, satisfacció, alegria. Contento. || Estar fora de si de content. *fr. Met. fam.* Volverse ó estar loco de contento. Content estich de lo que tinch. *Loc.* Bien está San Pedro en Roma. || Content jo, content tothom. *Ref.* Mi marido es tamborilero, Dios me lo dió, y así me lo quiero.
- Contentació.** *f.* Contento.
- Contentadiç, ca.** *adj.* Fácil de contentar. Contentadizo.
- Contentar.** *v. a.* Satisfacer. || Ésser de bon o mal contentar. *fr. fam.* Ser de buen ó mal contentar; ser de buen ó mal contento; ser bien ó mal contentadizo.
- Contentísim, a.** *adj. sup.* Contentísimo.
- Conterrani, a.** *adj.* Nadiu d'una meteixa terra. Conterráneo.
- Contertuli, a.** *m. y f.* Contertulio.
- Contertuliá, na.** *adj.* Contertuliano.
- Contessa.** *f.* Ant. Relación, narración.
- Contesta.** *f.* Contestación.
- Contestable.** *adj.* Que pot ésser contestat. Contestable.
- Contestació.** *f.* Contestación. || Resposta.
- Contestar.** *v. a.* Contestar. || *For.* Respondre l'acusat a la demanda del acusador. Contestar.
- Context.** *m.* Discurs, narració, historia. Contexto. || Contingut al peu de la lletra. Contexto.
- Contextura.** *f.* Combinació o configuració de les parts que formen el tot. Contextura.
- Contiguament.** *adv. m.* Contiguamente.
- Contigüitat.** *f.* Colocació propra. Contigüidad.
- Contindre.** *v. a.* Tindre alguna cosa continguda. Abrazar, comprendre, contener. || Moderar un sentiment o bé una passió. Contener, reprimir, refrenar.
- Continència.** *f.* Moderament de les passions. Continència. || Refrenament dels plaers. Continència. || Efecte de contindre.

Continència. || **Continència de la causa.** *fr.* For. Continència de la causa.
Continent. *m.* Lo que tanca una cosa. **Continente.** || *Geog.* Extensió de terra, envoltada pel mar, y comprenent diversos estats. **Continente.** || *adj.* Aspecte del semblant y de l'acció. **Continente.** || *adj.* Virtuós, moderat en el seu procedir. **Continente.** || **En continente.** *adv. m.* Luego, en continente, al instante.
Continental. *adj.* Relatiu al continent. **Continental.**
Continentíssim, a. *adj. sup.* Molt moderat. **Continentíssimo.**
Continentment. *adv. m.* Continentement.
Contingència. *f.* Cas impensat. **Contingència.**
Contingent. *adj.* Lo que pot esdevindre. **Contingente, casual.** || Proporció de tribut o servei. **Contingente.**
Contingentment. *adv. m.* Contingentement.
Contingible. *adj.* Probable. **Contingible.**
Contingut, da. *p. p.* Contenido. || Moderat. Sobrio.
Continuació. *f.* Efecte de seguir alguna cosa. **Continuación.** || **Ab la continuació.** *m. adv.* Con la continuación.
Continuadament. *adv. m.* Continuadament, continuament.
Continuador, a. *m. y f.* Qui segueix una cosa, per un altre començada. **Continuador.**
Continuament. *adv. m.* Continuadament.
Continuar. *v. a.* Continuar. || Durar, permaheixer. **Continuar.**
Continuarse. *v. r.* Extendres. **Continuarse.**
Continuitat. *f.* Unió natural de les parts de relació. **Continuidad.**
Continuu, a. *adj.* Sense interrupció. Unit entre sí. Perseverant. **Continuo.** || **De continuu.** *m. adv.* Continuament.
Contorbar. *v. a.* Alterar, inquietar. **Conturbar.**
Contorn. *m.* Contorno. || Llochs

propers a una població. **Contorno.** || *Pint. y esculp.* Ratlla exterior d'un cos, objecte, etc. **Perfil, contorno.** || **Contorn de construcció.** *m. Naut.* Contorno de construcció. || **Contorns espirals.** *Arquit.* Contornos espirales. || **En contorn.** *m. adv.* Tot voltant. Alrededor, en contorno.
Cortornar. *v. a.* Caracolear.
Contorsió. *f.* Moviment afectat. **Contorsión.**
Contra. *f. y prep.* Contra. Expressió de oposició o d'adversitat. || **Contra gustos no hi ha disputes.** *Adag.* Sobre gustos no hay disputa. || **Al contra.** *m. adv.* Al contrario. || **En contra.** *m. adv.* Ab oposició. **Contrariament, en contra, en contrario.** || **Fer la contra.** *fr.* Oponerse. Impugnar, oponerse.
Contrabaix. *m. Mus.* Veu mes baixa que la del baix. **Contrabajo.** || Instrument music de corda. **Contrabajo.**
Contrabaixista. *m. Mus.* Professor y tocador de contrabaix. **Contrabajista.**
Contrabaixó. *m. Mus.* Instrument de vent. **Contrabajón.**
Contrabalança. *f.* Contrapeso.
Contrabalancejar. *v. a.* Oponer.
Contrabán. *m. frau.* Contrabando. || **Portar contrabán.** *fr. Irón.* Anar brutes les criatures. **Entrar contrabando.** || **Traginar una borbaxera.** Pasear contrabando. **Dona prenyada.** Lucir el bombo.
Contrabander. *m.* Contrabandista.
Contrabarrera. *f.* A les places de taurs. **Contrabarrera.**
Contrabateria. *f. Ant.* Bateria oposada a un altra. **Contrabateria.**
Contrabatre. *v. a.* Engegar els trets contra les bateries enemigues. **Contrabatre.**
Contrabites. *Naut.* Corbes que per la banda de proa sostenen les bites. **Contrabitas.**
Contrabolina. *f. Naut.* Cap de la rellinga, pera penjar la vela. **Contrabolina.**
Contrabraça. *f. Naut.* Cap de les

- braces pera subjectar les vergues. **Contrabrazada**.
- Contrabracejar**. *v. a. Naut.* Braçejar les vergues, en sentit oposat a les altres. **Contrabracejar**.
- Contrabraços**. *f. Naut.* Braços que van de babor a estribor. **Contrabrazolas**.
- Contracambi**. *m.* Gasto del giro **Contracambio**.
- Contracanal**. *m.* Canal secundari. **Contracanal**.
- Contracàs**. *m.* Ungüent pels cops.
- Contracció**. *f.* **Contracció**. || Arronsament de nirvis. **Contracció**. || *Gram.* Supressió de lletres y de síl·labes senceres. **Contracció**.
- Contracibadera**. *f. Naut.* Vela al demunt de la de beauprés. **Contracibadera**.
- Contraclaror**. *fr. adv.* Al trasluz.
- Contraclau**. *f.* Signe convencional pera entendre alguna xifra. **Contraclave**.
- Contracodasta**. *m. Naut.* Afegidura postija, al rasell. **Contracodaste**.
- Contracoindicació**. *f. Terap.* **Contracoindicación**.
- Contracolumna**. *f. Naut.* Segones columnes de la vora del vaixell. **Contracolumna**.
- Contracop**. *m.* Rechazo.
- Contracor**. *adv. m.* Sense voluntat. De mala gana.
- Contracorda**. *f. Naut.* Peça contra la corda dormant. **Contracuerda**.
- Contracordar**. *v. a.* Posar cordes dobles a un instrument. **Contracordar**.
- Contracorrent**. *f.* **Contracorriente**.
- Contracosta**. *f.* Costa oposada al lloch de desembarch. **Contracosta**.
- Contracta**. *m.* Conveni entre parts. **Contracto**. || Escriptura que precisa els pactes y condicions del meteix. **Contracto**. || Pacte pera fer una obra material, bastir un edifici, construir un camí, etc. **Contracto**. || **Contracta de compra y venda**. *For.* **Contracto de compra y venta**. || **Contracta de locació y conducció**. *For.* **Contracto de locación y conducción**. || **Contracta enfiteutica**. *For.* **Contracto enfiteutico**. || **Contracta il·licita**. *For.* **Contracto ilicito**. || **Contracta innominada**. *For.* **Contracto innominado**.
- Contractació**. *f.* **Contractación**.
- Contractar**. *v. a.* Negociar, comerciejar. **Contractar**.
- Contractat**, *da*. *p. p.* **Contractado**.
- Contracte**. *m.* **Contracta**. **Contracto**.
- Contractilitat**. *f.* *Fisiol.* **Contractilidad**.
- Contractista**. *m.* Qui per compte del estat, de les incorporacions y dels particulars, executa per contracta, alguna obra material. **Contractista**.
- Contractiu**, *va*. *adj.* **Contractivo**.
- Contractual**. *adj.* *For.* Pertanyent a conveni. **Contractual**.
- Contrada**. *f.* Comarca.
- Contradança**. *f.* Ballada. **Contradanza**.
- Contradancista**. *m.* Ballador de contradances. **Contradancista**.
- Contradecaració**. *f.* Declaració contradictoria. **Contradecaración**.
- Contradicció**. *f.* Acció de contradir, oposició. **Contradicción**. || **Implicar contradicció**. *fr.* *For.* Emvolver, implicar contradicció.
- Contradictor**, *a*. *adj.* Qui contradiu. **Contradictor**.
- Contradictori**, *a*. *adj.* Que suposa contradicció. **Contradictorio**. || **Judici contradictori**. *For.* **Juicio contradictorio** || *Log.* Proposicions en quines, una de elles nega, lo que un altre afirma. **Contradictoria**.
- Contradictoriament**. *adv. m.* **Contradictoriamente**.
- Contradir**. *v. a.* Negar les afirmacions d'un altre. **Contradecir**.
- Contradit**, *a*. *p. p.* **Contradicció**. **Contradecido**, **contradicho**.
- Contradriça**. *f. Naut.* Driça pera assegurar la verga. **Contradriza**.

Contraemboscada. *f.* Contraemboscada.
Contraempit. *m.* Contrapecho.
Contraempunyadura. *f.* *Ndut.* Cap fixo als penols de les verges de gavia. **Contraempunyadura.**
Contraendossar. *v. a.* Donar una lletra pera satisfacerne un altre d'endossada. **Contraendosar.**
Contraescarpa. *f.* *Fort.* Pendent del mur, dintre del foso. **Contraescarpa.**
Contraescota. *f.* *Ndut.* Cap del gruix de la escota que subgecta un extrém de la vela. **Contraescota.**
Contraescriptura. *f.* Document que anula un d'otorgat avans. **Contraescritura.**
Contraestai. *m.* *Naut.* Cap demunt del estai. **Contraestay.**
Contrafacció. *f.* Contravenció.
Contrafaent. *m.* Contraventor.
Contrafallar. *v. a.* *For.* Decidir un jutge una resolució contraria a altre anterior. **Contrafallar.** || Al joch de cartes, retrunfar. **Contrafallar.**
Contrafalle. *m.* **Retrunfe.** || *For.* **Contrafallo.**
Contrafer. *v. a.* **Contrafer.** || Escarnir, imitar, escarnecer, remedar.
Contraferse. *v. r.* Disfraçarse, fingirse, dissimular. **Fingirse, contrahacerse.**
Contrafet, *a. p. p.* **Contrahecho, deforme.**
Contraflera. *f.* Filera de defensa. **Contraflera.**
Contrafirma. *f.* *For.* **Contrafirma.**
Contrafirmant. *m.* Qui obté contraria inhibició de la firma. **Contrafirmante.**
Contrafirmar. *v. a.* **Contrafirmar.** || **Inhibició de firma.**
Contrafisura. *f.* *Cir.* **Contrafisura.**
Contrafitxa. *m.* *Fust.* Clavilla o espiga oposada. **Contrafitxa.**
Contrafoch. *m.* *Naut.* Vela triangular del contraestai. **Contrafoque.**
Contrafort. *m.* A les peces de roba. **Entretela, refuerzo.** || **Obra**

de construcció. **Contrafuerte.** || Llenca de cuiro al calçat pera reforçar-lo. **Contrafuerte.** || Corretja pera assegurar les cingles als arsons. **Contrafuerte.** || Posar contraforts als vestits. **Entretelar.** || *Orog.* Montanyeta separada de la principal, que sembla com si servis pera estrebar-la. **Contrafuerte, estribación.**
Contrafoso. *m.* *Fort.* Segon foso, que resguarda el primer. **Contrafoso, Refoseto.**
Contrafuga. *f.* *Mus.* Fuga oposada a la qu'és primitiva. **Contrafuga.**
Contrafulla. *f.* Cara de una pedra picada. **Contrahecho.**
Contrafur. *m.* Infracció de fur. **Contrafuero.**
Contragalibar. *v. a.* *Mar.* **Contraescalra.** **Contraugar.**
Contraigir. *v. a.* *Com.* Girar una lletra a cárrech de qui al seu venciment no l'hagués satisfeta. **Recambiar.**
Contraguardia. *f.* *Fort.* Obra exterior davant dels baluards. **Contraguardia.**
Contraquieta. *f.* *Art. y of.* Peça del teler mecánich. **Contraquieta.**
Contraquiñar. *v. a.* *Naut.* Retornar al seu rumbe un barco, per moviment contrari a la guinyada. **Contraquiñar.**
Contraindicant. *m.* *Med.* Síntoma contrari a l'indicació d'algun remei. **Contraindicante.**
Contraindicar. *v. a.* *Med.* **Contraindicar.**
Contraindicat, *da. p. p.* **Contraindicado.**
Contrajou. *m.* *Naut.* Tauló clavat al jou. **Contraujo.**
Contraalmirall. *m.* **Contraalmirante.**
Contralor. *m.* Qui porta el compte y raó de gastes y efectes a certes institucions militars. **Contralor.**
Contralt. *m.* Cantant que té veu entre la de tiple y de tenor. **Contralto.**
Contrallamborda. *f.* Llosa del

- costat d'una llamborda y al mateix nivell. **Contradoquín.**
- Contrallisos.** *m. pl. Art. y of.* Barretes de fusta que fan moure els fils als telers. **Contralizos.**
- Contramalla.** *f.* Filat de pescar clar. **Contramalla.**
- Contramanament.** *m.* **Contraorden.**
- Contramanar.** *v. a.* Manar lo contrari de lo que s'havia disposat avans. **Contramandar.**
- Contramarca.** *f.* Segona marca usada pera els envíos de fardells. **Contramarca.**
- Contramarcar.** *v. a.* Posar segona senyal o marca. **Contramarcar.**
- Contramarcad.** *da. p. p.* **Contramarcado.**
- Contramarch.** *m.* Segon march del bastiment fixo a la paret, pera clavarhi les vidrieres. **Contramarco.**
- Contramarxa.** *f.* Retrocés de camí. **Contramarcha.** || *Mil.* Evolució estratègica. **Contramarcha.** || *Nàut.* Maniobra. **Contramarcha.** || *Art. y of.* Transmissió suplementaria, als filats y teixits. **Contramarcha.**
- Contramarxar.** *v. n.* Tornar enrera. **Recular.** **Contramarxar.** **Retroceder.**
- Contramessana.** *f.* *Nàut.* Arbre de la nau. **Contramesana.**
- Contramestre.** *m.* **Contraestra.**
- Contrametxa.** *f.* *Nàut.* Peces endentades a la metxa dels pals majors de les naus. **Contramecha.**
- Contramina.** *f.* *Mil.* Mina oposada a la dels enemics. **Contramina.** || *Min.* Comunicació pera netejarles y extraure el mineral. **Contramina.**
- Contraminador.** *m.* **Contraminer.**
- Contraminar.** *v. a.* Construir contramines. **Contraminar.**
- Contraminer.** *adj.* Qui contramina. **Contraminero.**
- Contramitjana.** *f.* *Nàut.* **Contramesana.**
- Contramotiu.** *m.* **Contramotivo.**
- Contramotille.** *m.* Motlle fet ab un altra. **Contramolde.**
- Contramunyons.** *m.* *Art.* **Contrafortes** de metall que reforcen els munyons del canó. **Contramuñones.**
- Contramur.** *m.* **Contramuralla.**
- Contramuralla.** *f.* Muralla baixa pera mellor defensa de la principal. **Antemuro,** **contramuralla.**
- Contranatural.** *adj.* Oposat al ordre de la naturalesa. **Contranatural.**
- Contraobertura.** *f.* *Civ.* **Contraobertura.**
- Contraordre.** *m.* Ordre que revoca la donada avans. **Contraorden.**
- Contrapalanca.** *f.* *Mec.* Alçaprem. **Contrapalanca.**
- Contrapalanqui.** *m.* *Nàut.* **Contrapalanquí.**
- Contrapalmejar.** *m.* *Nàut.* Reforç entre la quilla y el palmejar. **Contrapalmejar.**
- Contraparet.** *f.* *Arquit.* Paret baixa al voltant d'un edifici pera reforçar-lo. **Contrapared,** **contramuro.**
- Contrapart.** *f.* *Mus.* Concordancia de veus compostes. **Contraparte.**
- Contrapàs.** *m.* *Mus.* Variació de cants alternantlos. **Contrapaso.** || Ball de Catalunya, fent rodona, y canviant els passos. **Contrapaso.** || **A casa del jutglás,** tothom balla el **contrapàs.** *Ref.* En casa del tamborilero, todos son danzantes, ó en casa del albuguero, todos son albugueros.
- Contrapés.** *m.* El pés posat a la banda contraria d'un altra pera equilibrarlo. **Contrapeso.** || Barra dels volatiners pera sostindre l'equilibri. **Contrapeso.** || *Met.* Lo que s'entén sicient pera equilibrar. **Contrapeso.**
- Contrapesar.** *v. a.* Posar una cosa contra d'un altra. **Contrapesar.** || *Met.* Igualar una cosa ab un altra. **Contrapesar.** || Fer pesar una cosa tant com un altra. **Equilibrar,** **contrapesar.**

- Contrapesat, da. p. p.** Contrapesado.
- Contrapeste. f.** Preservatiu contra la peste. **Contrapeste.**
- Contrapilastra. f. Arquít.** Pilastra arrimada al mur. **Contrapilar.**
- Contraporta. f.** Contrapuerta, portón.
- Contraposar. v. a.** Contraponer, oponer, comparar, cotejar.
- Contraposat, da. p. p.** Contrapuesto.
- Contraposició. f.** Contraposición, contrabalanza.
- Contrapou. m. Artill.** Forn explosiu a les galeries de contramina. **Contrapozo.**
- Contrapincipi. m.** Principi contrari a un altra. **Contrapincipio.**
- Contraproduent. adj.** Contraproductente.
- Contraprojecte. m.** Projecte modificatiu. **Contraproyecto.**
- Contrapunt. m. Mus.** Concordància de veus contraposades. **Contrapunto.** || **Cantar de contrapunt. fr.** Cantar de contrapunto. **Contrapuntear.** || **Contrapunt figurat, florejat. m. Mus.** Contrapunto figurado, florido. || **Contrapunt sensill. m. Mus.** Contrapunto simple ó sencillo. || Empenyo, toçuderia. **Puntillo.**
- Contrapuntarse. v. r.** Oponerse, contender, rivalitzar. || Competir en algùn empenyo. Medir las armas. || Maltractarse. **Contrapuntarse.**
- Contrapuntejar. v. a. Mus.** Cantar de contrapunt. **Contrapuntear.**
- Contrapuntista. m. Mus.** Qui sab les regles del contrapunt. **Contrapuntista.**
- Contrapuntistich, ca. adj. Mus.** Referent al contrapunt. **Contrapuntístico.**
- Contrapunxó. m.** Eina de cer pera senyalar els metalls. **Granete.**
- Contraqueixa. f. For.** Contraqueirella.
- Contraquilla. f. Nàut.** Peça que per la banda de dins, cobreix la quilla del barco, de popa a proa. **Contraquilla.**
- Contrari, a. adj.** **Contrario.** || Oposat, dolent, enemich. **Contrario, enemigo.** || Qui sosté un litigi contra un altre. **Contrario.** || **Al contrari. m. adv.** Al contrario, al revés. || **Del contrari. m. adv.** De lo contrario, donde no. || **Molt al contrari. m. adv.** Muy al contrario, muy al revés.
- Contrariar. v. a.** Contradecir, oponerse.
- Contrarietat. f.** Oposició d'una cosa ab un altra. **Contrarietat, oposición.** || **Contrarietat de lleis. Antinomia.**
- Contrariós, a. adj.** **Contrario.**
- Contrarmonia. f. Mus.** Defecte d'harmonia. **Contraarmonia.**
- Contrarracament. m. Nàut.** Segón racament pera sostindre la verga de la nau. **Contrarracamento.**
- Contrarrebló. m.** Eina de llauener.
- Contrarrebut. m.** Rebut que se entrega, revocantne un altre d'anterior. **Contrarecibo.**
- Contrarrelleix. m.** Contrafort de una muralla. **Contrarrelajo.**
- Contrarréplica. f.** **Contrarréplica.**
- Contrarrepresentar. v. a.** **Contrarrepresentar.**
- Contrarrequesta. f.** Efecte de contrarrequerir. **Contrarrequerimiento.**
- Contrarresta. f.** Efecte de contrarrestar. **Contrarresta.**
- Contrarrestar. v. a.** Resistir. **Contrarrestar.**
- Contrarrevolució. f.** Revolució pera desfer les conseqüències d'una, esdevinguda avans. **Contrarrevolución.**
- Contrarroda. f. Nàut.** **Contrarrueda.** || Parlant d'embarcacions petites. **Albitana.**
- Contrarronda. f. Mil.** **Contrarronda.**
- Contrasacudida. f. Esgrim.** **Contrasacudida.**
- Contrasagell. m.** **Contrasello.**
- Contrasalva. f.** Contestació a la

- salva, ab els meteixos trets de canó. **Contrasalva.**
- Contrasátira.** *f.* Sátira pera respondre a una altra. **Contrasátira.**
- Contrasellar.** *v. a.* Sellar segona vegada. **Contrasellar.**
- Contraselle.** *m.* Segon selle posat a un meteix document. **Contrasello.**
- Contrasemble.** *adj.* Adversario de igual valla. || **Donar per contrasemble.** Dar por adversario.
- Contrasentit.** *m.* Interpretació adversa al recte sentit de les expressions. **Contrasentido.**
- Contrasenya.** *f.* Senyal reservada pera entendrers mútuament. **Contrasença.** || *Mil.* Senya convinguda pera coneixers els centinelles. **Contrasença.**
- Contrasostre.** *m.* Reforç del sostre. **Contratecho.**
- Contrast.** *m.* Contradicció, oposició. || Segell o senya pera marcar les joies d'or y de plata, y el lloch ahont se fa la comprobació. **Contraste.** || *Met.* Combat entre persones. **Contraste, contienda.** || *Náut.* Cambi del vent. **Contraste.**
- Contrast.** *Geog.* Caseriu d'Argensola, prov. de Barcelona.
- Contrastal.** *m.* *Náut.* Cap gros del estai. **Contraestay.**
- Contrastament.** *m.* Efecte de contrastar. **Concusión.**
- Contrastant.** *m.* **Contraste.**
- Contrastar.** *v. a.* **Contrastar.** || Oposarse ab obres o raons. **Contrastar.** || Fer tremolar o sonmoure alguna cosa. **Conmover, retemblar, contrastar.** || Fer desistir. **Hacer vacilar.** || Exercer l'ofici de contrast. **Contrastar.**
- Contrastat,** *da. p. p.* **Contrastado.**
- Contratapa.** *f.* Part que reforça la tapa. **Contratapa.**
- Contratela.** *f.* Trasmallo. || **Contratela de pescar.** **Contramalla, contramalladura.**
- Contratemp.** *m.* Malhauransa, calamitat. **Contratiempo.**
- Contratirants.** *m.* Al carro. **Contratirantes.**
- Contratraca.** *f.* *Náut.* Cuerda durmiente.
- Contratrancaills.** *m.* *Náut.* Fileres de taulons de la cuberta. **Contratrancailes.**
- Contratreta.** *f.* Astucia contra algún engany. **Contratreta.**
- Contratrinxera.** *f.* **Contratrinchera.**
- Contraure.** *v. a.* **Contraer.**
- Contravallar.** *v. a.* *Mil.* Construir trinxeres paraleles als murs d'una plaça sitiada. **Contravallar.**
- Contravenció.** *f.* Transgresión, contravención.
- Contraventor,** *a. m. y f.* Qui no s'até a lo disposat per la llei o els superiors. **Contraventor.**
- Contraveri.** *m.* **Contraveneno.**
- Contravidriera.** *f.* **Contravidriera.**
- Contravindre.** *v. a.* **Contravenir.**
- Contravingut,** *da. p. p.* **Contravenido.**
- Contravirar.** *v. a.* *Náut.* Virar en direcció contraria. **Contravirar.**
- Contravolença.** *f.* **Contravoluntad.**
- Contravolta.** *f.* *Náut.* Lloch entre el primer y el segon ángul de les gambotes de proa. **Contrabovedilla.**
- Contravoluta.** *f.* **Contravoluta.**
- Contraxifra.** *f.* Clau pera desxifrar alguns escrits convinguts. **Contraxifra.**
- Contrayent.** *m.* **Contrayente.**
- Contres.** *f.* *Mus.* Baixos més profons de les orgues. **Contras.**
- Contrescrit.** *m.* Escrit modificatiu d'un altre. **Contraescrito.**
- Contret,** *a. p. p.* **Contraido, contracto.** || **Esgarrat, Estropeado, lisiado.**
- Contreure.** *v. a.* **Contraure.** || Parlar de costums. **Adquirir.** || Aplicar a cert sentit una màxima general. **Contraer.** || **Arronsar, Contraer.** || **Contreure les celles.** **Contracción de las cejas.**
- Contribució.** *f.* Imposició de tribut, repartiment y cobrança del meteix. **Contribución, impuesto.** || Concurs personal pera assolir algún ff. **Contribución.**
- Contribuidor,** *a. m. y f.* **Aquell**

- que contribueix en forma directa, indirecta, o personal a satisfer un tribut o impost. **Contribuyente**, tributario.
- Contribuent**, *m.* Contribuyente.
- Contribuir**, *v. n.* Contribuir. Satisfer la proporció d'algun tribut, repartiment, etc. || *Met.* Concorre, ajudar a assolir algun propòsit. **Concurrir**, contribuir.
- Contribuit**, *da. p. p.* Contribuïdo.
- Contributiu**, *va. adj.* Relatiu a la contribució. **Contributivo**.
- Contrició**, *f.* Contrición.
- Contrincant**, *m.* Opositor, qui competeix, qui forma part de una meteixa trinca o binca, en concursos y oposicions. **Contrincante**.
- Contristar**, *v. a.* Contristar. || **Afigir**, donar pena. **Contristar**.
- Contristat**, *da. p. p.* Aflligido, contristado.
- Contrit**, *a. adj.* Arrepentit. **Contrito**.
- Controversia**, *f.* Discussió en assumptes polítics o relligiosos. **Controversia**.
- Controversista**, *m.* Que tracta punts de controversia. **Controversista**.
- Controvertible**, *m.* Qui tracta punts de controversia. **Disputable**. **Controvertible**.
- Controvertir**, *v. a.* Controvertir, ventilar.
- Controvertit**, *da. p. p.* Controvertido.
- Contumaç**, *adj.* Toçut en les propies opinions. **Contumaz**. || *For.* || Qui se substrau de la justícia. **Rebelde**, **contumaz**.
- Contumacia**, *f.* Obstinarse en sostindre un error. **Contumacia**. || *For.* Retard en compareixer a judici. **Rebelde**, **contumaz**.
- Contumaçment**, *adv. m.* Tenazmente, contumazmente.
- Contumelia**, *f.* Afronte de paraula, insult. **Oprobio**, **contumelia**.
- Contudent**, *adj. Lòg.* Argument precís. **Contudente**. || *Cir.* Certa eina. **Contudente**.
- Conturbació**, *f.* Inquietut. **Turbación**.
- Conturbar**, *v. a.* Trastornar. **Conturbar**.
- Conturbarse**, *v. r.* Alterarse, conturbarse.
- Conturbat**, *da. p. p.* Conturbado.
- Conturbatiu**, *va. adj.* Conturbativo.
- Contús**, *a. adj.* Copejat, cascat. **Contuso**, magullado.
- Contusió**, *f.* Contusión.
- Contutor**, *m.* Qui ab un altre és tutor. **Contutor**.
- Convaléixer**, *v. n.* Referse de una malaltia. **Convalecer**.
- Convalescència**, *f.* Temps que passa el malalt després de la enfermetat, fins a referse. **Convalecència**. || Refugi pera convaléixer els malalts. **Convalecència**.
- Convalescent**, *m.* Qui està al període de convalescència. **Convalesciente**.
- Convalescut**, *da. p. p.* Convalecido.
- Convencedor**, *a. m. y f.* Qui convens. **Convencedor**.
- Convencer**, *v. a.* Convencer. || Provar alguna cosa que havia sigut negada. **Convencer**.
- Convencible**, *adj.* Convencible.
- Convenciment**, *m.* Convencimiento.
- Convenció**, *f.* Convención. || Asamblea de representants de un país que concentra els poders polítics. **Convención**.
- Convencional**, *adj.* Convencional. || *m.* Membre d'una convenció política. **Convencional**.
- Convencionalisme**, *m.* Acceptat o convingut de mútuu acort. **Convencionalismo**.
- Convencionalment**, *adv. m.* Convencionalmente.
- Conveni**, *m.* Pacte, convenció. **Convenio**, **concierto**, **convención**.
- Convenciencia**, *f.* Profit, proporció, comoditat, acomodo. **Convenciencia**. || Conformitat d'una ab altra cosa. **Convenciencia**.
- Convenient**, *adj.* Profitós, oportú, proporcionat. **Conveniente**.
- Convencimentent**, *adv. m.* Convencientemente.
- Convenir**, *v. n.* Convenir.
- Convensut**, *da. adj.* Convencido.

- || *For.* Delinquent que està con-
vensut de haver mancat. **Con-**
victo.
- Convent.** *m.* Convento. Casa ahont
hi sejourna una comunitat reli-
giosa. **Convento.**
- Convent.** *Geog.* Caseriu de Calel-
la, prov. de Barcelona. || —
Caseriu de Bellpuig, prov. de
Lleida. || — Caseriu de Sanahu-
ja (id.) || — **de Sant Domingo.**
Caseriu del terme de Santa
Marguerida al Penadés.
- Conventet.** *m. dim.* Conventito.
- Conventicul.** *m.* Reunió ilegal.
Conventículo.
- Conventual.** *adj.* Relatiu al con-
vent. **Conventual.** A algunes or-
dres, el predicador del con-
vent. **Conventual.**
- Conventualitat.** *f.* Habitació o
dormitoris dels religiosos. **Con-**
ventualidad.
- Conventualment.** *adv. m.* Conven-
tualmente.
- Convergència.** *f. Fis. y mat.* Punt
ahont s'endrecen els raigs de
llum y les ratlles. **Convergència.**
- Convergent.** *adj.* Convergente.
- Convergir.** *v. n.* Convergier, conver-
gir.
- Convers,** *a. p. p.* Converso. || Con-
vertit. **Converso.** || Modificat en
punt a opinions polítiques.
Converso.
- Conversa.** *f.* Enraonament y
aquells que hi intervenen. **Con-**
versación. || **Conversa de poca**
monta. *fr.* Palique. || **Mudar de**
conversa. *fr.* Echar la plática á
otra parte, volver la hoja. || **Tren-**
car la conversa. *fr.* Romper,
cortar la conversació.
- Conversable.** *adj.* Expresiu, trac-
table. Sociable, conversable.
- Conversació.** *f.* Conversa. || **Dei-**
zar caure en la conversació
alguna especie. *fr.* Dejarse
caer alguna cosa en la conversa-
ción. || **La molta conversació,**
és causa de menspreu. *Ref.*
La mucha conversación es causa
de menosprecio. || **Tindre un**
bon rato de conversació. *fr.*
fam. Aún hay quehacer para rato;
- aún hay buen rato de charla. ||
Treure la conversació. *fr.*
fam. Sacar conversación.
- Conversar.** *v. n.* Conversar, de-
partir, platicar.
- Conversió.** *f.* Acte de convertir-
se. **Conversión.** || Mutació d'al-
guna cosa. **Conversión.** || Cambi
de vida. **Conversión.** || *Ret.* Figu-
ra de paraules, quan acaven
les clàusules de la propia ma-
nera. **Conversión.** || *Lóg.* Cambi
de predicat en subjecte, o bé
al contrari. **Conversión.** || *Mil.*
Moviment de la tropa, envers
un o altre costat. **Conversión.**
- Conversiu,** *va. adj.* Conversivo.
- Convertir.** *v. a.* Trasmudar una
cosa. **Convertir,** transformar. ||
Menar a bon camí. **Convertir.**
|| Emplear una cosa pera fi
diferent. **Convertir.**
- Convertit,** *da. p. p.* Convertido. ||
Convers.
- Convexe,** *a. adj.* Lo que té con-
vexitat **Convexo.**
- Convexitat.** *f.* Alsaria concén-
trica a la superfície d'un cos
cercolar. **Convexidad.**
- Convició.** *f.* Creença arrelada.
Convicción.
- Convicte,** *a. p. p.* Convicto.
- Convidador,** *a. m. y f.* El que
convida. **Convidador,** invitante.
- Convidar.** *v. a.* Convidar, invitar. ||
Convidar a algú a alguna
cosa. *fr.* Ofrecer á alguno algu-
na cosa; convidar, brindar á algu-
no con alguna cosa. || **A bodes**
me convides. *Mod. verb.* Con
mil amores.
- Convidarse.** *v. r.* Oferirse. Ofre-
erse.
- Convidat,** *da. p. p.* Convidado, in-
vitado. || **Quan estiguis con-**
vidat, menja sols lo acostumat.
A donde vayas, cumple según es
debido.
- Convincent,** *a. adj.* Convincente.
- Convidre.** *v. n.* Esser de conve-
niencia. Tindre la meteixa opi-
nió. Correspondre. **Convenir.** ||
Reunirse a algún lloch, diver-
ses persones. **Convenir.** || **No**
convé una cosa ab un altra.

- fr. fam.* Desproporeció. No vien el son con la castañeta. || **Si molt convè.** *m. adv.* Si á mano viene.
- Convit.** *m.* Efecte de convidar. **Convite,** invitación. || **Funció** a que s'és convidat. **Convite.** || **Convit barceloni.** *Expr. Ter.* Suposició de la gent del camp, de que a ciutat sols se convida per compliment. **El convite del toledano,** beberades si hubiera desalmorzado. || **Convit de Sant Brú.** *Expr. fam.* Convite de San Bruno, tanto por uno, ó Convite de porra.
- Convivre.** *v. n.* Viure plegats. **Convivir.**
- Convivent, a.** *adj.* Qualsevol de aquells ab qui's viu. **Conviviente.**
- Convivensa.** *f.* Convivencia.
- Convocació.** *f.* Acció de convocar. **Convocación,** llamamiento.
- Convocador, a.** *m. y f.* Convocador.
- Convocatoria.** *f.* Convocatoria.
- Convocar.** *v. a.* Convocar.
- Convoi.** *m.* Convoy. || **Carruatges** de ferrocarril. **Convoy.** || *Naut.* Reunió de barcos mercants escoltats, per altres de guerra. **Convoy.** || **Mitj convoi.** Aplech de naus mercants, armades pera la defensa. **Medio convoy.** || **Navegar en convoi.** *Naut.* Naus comanades pels comandants dels barcos de guerra que les escolten. **Navegar en convoy.**
- Convoiar.** *v. a.* Convoiar.
- Convolvulaci.** *adj. Bot.* Planta de fulles alternes. **Convolvuláceo.**
- Convolvulicola.** *adj. Entom.* Insecte. **Convolvulicola.**
- Convuls, a.** *adj.* Convulso.
- Convulsió.** *f.* Convulsión.
- Convulsiu, va.** *adj.* Convulsivo.
- Conxa.** *f.* Roba de lit. **Colcha.** || **Nom** castellanisat de Concepció. **Concha.** || **Tindre moltes conxes.** *fr. Met.* Astut. **Tener muchas conchas,** tener mucha trastienda.
- Conxeta.** *n. p. dim.* Conchita. || *f.* Conxa petita. **Colchita.**
- Conzorxa.** *f.* Reunió secreta. **Conjura,** complot.
- Coonestar.** *v. a.* Cohonestar.
- Coonestat, da.** *p. p.* Cohonestado.
- Cooperació.** *f.* Cooperación.
- Cooperador, a.** *m. y f.* Cooperador.
- Cooperar.** *v. n.* Cooperar.
- Cooperari.** *m.* Qui contribueix a algún fi. **Cooperador.**
- Cooperat, da.** *p. p.* Cooperado.
- Coopositor.** *m.* Qui concorre a unes oposicions. **Coopositor.**
- Coordinació.** *f.* Coordinación.
- Coordinament.** *adv. m.* Coordinadamente.
- Coordinar.** *v. a.* Coordinar. || **Posar en ordre.**
- Coordinat, da.** *p. p.* Coordinado.
- Còp.** *m.* Efecte de topar dos cosos. **Golpe.** || **Vegada.** **Veç.** || **Contusió,** ferida, **Golpe.** || **Contrarietat,** malhauransa. **Golpe.** || **Abundor.** **Golpe.** || **Sorpresa.** **Golpe.** || **Oportunitat** a les obres d'ingeni. **Golpe.** || **Jugada** al billar. **Golpe.** || **Còp d'agulla.** **Agujazo.** || — **d'aigua.** **Chaparrón.** || — **d'aire.** **Refredat** o **airada.** **Aire.** || — **d'ala.** **Alazo,** aletada. || — **d'aleta.** **La del peix.** **Aletazo.** || — **d'ampolla.** **Botellazo.** || — **d'anella.** **Aldabada.** || — **d'ast.** **Asadorazo.** || — **de bayoneta.** **Bayonetazo.** || — **de bala.** **Balazo.** || — **de banya.** **Cornada.** || — **de barra.** **Trancozo.** || — **de barret.** **Sombrerazo.** || — **de bastó.** **Bastonazo.** || — **de bech.** **Picotada,** **picotazo.** || — **de bit de bou.** **Corbachada,** **corbachazo.** || — **de buri.** **Burilada.** || — **de cabestre.** **Jaquimazo.** || — **de cadira.** **Silletazo.** || — **de cama.** **Pernada.** || — **de campana.** **Campanada,** **campaneo.** || — **de canó.** **Cañonazo.** || — **de cantí.** **Cantarazo.** || — **de canya.** **Cañazo.** || — **de cap.** **Cabezada,** **casquetazo,** **calamorrada.** || — **de carabina.** **Carabinazo.** || — **de càvech.** **Azadada,** **azadonazo.** || — **de còdol.** **Cantazo.** || — **de colze.** **Codazo.** || — **de coll.**

Pitrada. Esfuerzo. || — de cordill. Cordelazo. || — de cordó. Cordonazo. || — de corretja. Cintarazo. || — de cossa. Acocamiento. || — de oul. Culada. || — de culata. Culatazo. || — de cullera. Cucharazo. || — de destr. Hachazo. || — d'escombra. Escobazo. || — d'espardenya. Alpargatazo. || — d'espasa. Cintarazo. || — d'esperó. Espolazo. || — d'estaca. Estacazo. || — de estisores. Tijerada, tijeretada. || — de falç. Hozada. || — de fletxa. Saetazo. || — de fona. Hondada, hondaza. || — de fortuna. Golpe ó cambio de fortuna. || — de fuet. Latigazo. || — de fusell. Fusillazo. || — de ganivet. Cuchillada, navajazo. || — de garrot. Garrotazo. || — de genoll. Rodillada, rodillazo. || — de gent. Gentío. || — de llança. Bote de lanza, lanzazo. || — de má. Manotada. || — de mall. Machazo. || — de mar. Golpe de mar. || — de martell. Martillazo. || — de massa o maça. Mazazo. || — de nirvi de bou. Corbachada. || — de olla. Ollazo. || — de pala. Palazo. || — de palet. Guijarrazo. || — de palmeta. Palmetazo. || — de payella. Sartenazo. || — de pandero. Panderazo. || — de pedra. Pedrada. || — de penca. Pencazo. || — de peu. Patada. || — de pica. Picazo. || — de picador. Aldabonazo. || — de picoti. Picotín. || — de pilota. Pelotazo. || — de pistola. Pistoletazo. || — de plá. Lapo. || — de ploma. Plumada. || — de pluja. Chaparrón. || — de porra. Porrazo. || — de porta. Portazo. || — de post. Tablazo. || — de puny. Puñetazo. || — de qua. Coleada. || — de rajola. Ladrillazo. || — de rella. Rejazo. || — de ronsal. Remalazo. || — de sabata. Zapatazo. || — de sabre. Sablazo. || — de sageta. Saetada, saetazo. || — de tapi. Chapinazo. || — de taronja. Naranjazo. || — de teula. Tejazo. || — de tos. Acceso de tos. || — de trabuch. Trabucazo. || — de tranca. Trancazo.

|| — de traïdor. Sosquín. || — de ull. Panorama. || — de vano. Abanicazo. || — de vent. Racha, rachada. || — de verga. Vardascazo. || — de xurriaques. Latigazo. || — Còp en bola. Golpe en bola. || Còp en fals. Golpe en falso. || Còp en sech. Posar el fré als carruatges. Sequete. || Còps al bulte. Animo á las gachas. || **A còp calent.** *m. adv.* En caliente. || **A còp de boig.** *adv. m.* Sin meditar. || **A còp de diners.** *m. adv.* A fuerza de dinero. || **A còps de puny.** *m. adv.* Sense reflexió. A galope. || **A dret còp.** *Loc. ant.* De frente, cara á cara. || **Anar a còps de puny.** *fr. fam.* Barallarse. Andar á puñadas, á la morra. || **Aplanar a còps.** Moler. || **De còp.** *m. adv.* De improviso, de repente. || **De còp y volta.** *m. adv.* De golpe y porrazo, de hote y voleo. || **D'un còp.** De un golpe. || **D'un sol còp.** *m. adv.* De una asentada. || **Descargar còps.** *fr.* Descargar golpes. || **Descargar el còp.** *fr.* Descargar el golpe. || **Donar un cop de má.** Ayudar á cargar. || **Donarse còps al pit.** Golpearse el pecho. || **Errar el còp.** *fr. Met.* Errar el golpe. || **Fer a còps de puny.** *fr. Met.* Atrabancar. || **Fer còp.** *fr.* Dar golpe, llamar la atención. || **Fet a còps de puny.** *fr.* Depressa y malament. Galopeado. || **Fer un còp de cap.** Casarse. || **Qui pega primer pega dos còps.** *Loc.* No hay tal venta como la primera. || **Tanca de còp.** *fr. Met. fam.* No tiene quite, es incontestable. || **Tancar de còp la porta.** Cerrar de golpe y porrazo. || **Un còp dels seus.** Una salida de las suyas. || **Copa.** *f.* Copa. || Vas en forma de cálzer. Copa. || Brancatge del arbre. Copa. || Part buida del barret. Copa. || Cartes del joch que pertanyen al coll de copes. Copa. || **Fer tremolar les copes dels genolls.** *fr. fam.* Hacer temblar la pajarella. || Tre-

- molar les copes dels genolls.** *fr. fam.* Manifestar temor o respecte. Temblar la contera, temblar la barba.
- Copaça.** *f. aum.* Copaza.
- Copada.** *f. Ant. y of.* Ribot pera mitges canyes. Copada. || *Arquit.* Motllura buida. Copada.
- Copaiba.** *f. Bot.* Arbre de quin se treu el bálsem d'aquell nom. Copaiba.
- Copal.** *adj. Bot.* Reïna usada pera produir el verniç. Copal.
- Copar.** *v. a.* Fer presoners una munió de persones. Copar. || Ampararse d'alguna quantitat al joch. Copar.
- Copat, da.** *adj.* Arbre de molt brancatge. Copado. || Presoner. Copado. || Banca del joch. Copada.
- Copejador, a.** *m. y f.* Golpeador.
- Copejar.** *v. a.* Donar cops a una persona o cosa. Golpear, sacudir.
- Copejarse.** *v. r.* Golpearse.
- Copejat, da.** *p. p.* Golpeado, tocado.
- Copella.** *f.* Gresol pera purificar l'or o la plata. Copela.
- Copellació.** *f.* Copelación.
- Copellar.** *v. a.* Incinerar.
- Coper, a.** *m. y f. Ant.* Qui tenia el càrrech de servir ab la copa al seu senyor. Coperero || Coper major del rei. Archicoperero, coperero mayor del rey.
- Copera.** *f.* Lloch pera guardar les copes. Copera.
- Copet.** *m. dim.* Golpecillo.
- Copeta.** *f. dim.* Copilla, Chofeta.
- Copia.** *f.* Trasllat d'alguna obra d'art, escrit o solfa. Copia. || Abundor d'alguna cosa. Munt. Copia. || Copia simple. Aquella que no está autorisada per funcionar facultat pera ferho. Copia simple. || Per copia. *m. adv.* En compendi. Trasuntivament, en copia.
- Copiador, a.** *m. y f.* Copista, coplador. || Plagiari. Llibre pera copiar la correspondencia o les notes. Copiador.
- Copiar.** *v. a.* Treure copia d'alguna obra d'art o de literatu-
- ra. Copiar, traslladar. || Imitar la naturaleça. Copiar. || *Met.* Imitar les faccions, la veu, els costums d'algú. Remedar. || Copiar del natural. *Pint. y esculp.* Copiar del natural.
- Copiat, da.** *p. p.* Copiado.
- Copiós, a.** *adj.* Quantiós, abundós. Copioso.
- Copiosament.** *adv. m.* Copiosamente.
- Copiosísim, a.** *adj.* Copiosísimo.
- Copiosíssimament.** *adv. m. sup.* Copiosíssimamente.
- Copla.** *f. Poet.* Estrofa. || Cos de musica popular o relligiosa. Capilla, orquesta, banda. || *Ter. Vallès.* Cavalleries que baten al era. Tiro. || Copla d'art major. *Poet.* Copla de arte mayor. || Copla real. Copla real. || Coples de cech. Copleas de esquina ó de ciego. || Cantar, dir, o compondre coples. Coplear.
- Coplejar.** *v. n.* Dir o cantar coples. Coplear.
- Copler.** *m. Fig.* Postastro.
- Copleta.** *f. dim.* Coplilla. || Les relligioses o morals, conmemoratives. Solta, soltilla.
- Coplista.** *m.* Copler.
- Copo.** *m.* Acció de copar. Copo.
- Copó.** *m.* Calzer pera guardarhi les sagrades formes. Copón.
- Copoll.** *m.* Capullo.
- Copollet.** *m. dim.* Capullito.
- Copons.** *Biog.* Noble familia dels temps esplendorosos de la nacionalitat catalana, barons y senyors de Balsareny. || — (Andreu). Arquitecte de mitjans del segle xiv, a Santa Coloma de Queralt. || — (Antoni de). Canonge de la Seu de Barcelona, nadiu de Vilafranca del Penadés (1678). || — (Emerenciana de). Monja caputxina, nadiua de Vilafranca del Penadés, y morta al any 1650. Va ésser fundadora de la seua ordre a Valencia, Alcira, Madrit, Granada y Toledo. || — (Jaume de). Nadiu de Vilafranca y mort al 1680. Va ésser ardiaca d'Andorra, bisbe de Vich y de

- Lleida, en quina ciutat va morir. || — (**Joseph de**). Framenor, provincial de la seua religió al any 1670, y mort a Barcelona al 1697. Era autor d'una obra pietosa. Havía nascut a Vilafranca del Penadés. || — (**Joseph de**). Marqués de Moya, escriptor, y nadiu de Vilafranca. Vivía a les derrerries del sigle xvii. || — (**Pere de**). Bisbe d'Urgell, nadiu de Vilafranca y mort a Balaguer (1622-1691). || — (**Pere de**). Arquebisbe de Tarragona a qui pels seus sentiments caritatius, s'anomenava, *pare dels pobres*. Era nadiu de Vilafranca y va morir a Tarragona (1675-1753). || — (**Pere Ramón de**). Noble seyor que va distingirse a la expedició contra els alarbs d'Almeria, al any 1147, en temps del comte de Barcelona, En Ramón Berenguer IV. || — (**Pons de**). Abat perpetuu de Poblet (1316-1348). Era home de arrelada cultura, y a son temps, va ésser encomenada a En Destorrent, la copia del *Llibre dels feits* del temps d'En Jaume el Conqueridor. || — **y Navia (Francesch de)**. Valent general, de la niçaga esmentada, encare que nascut a Málaga. Les seues proeses feren memorable el seu nom a la lluita de la independència, y marcadament quan la defensa de la plaça de Tarifa. A les derrerries d'aquella lluita, era capitá general de Catalunya, havent rebut al any 1814 al rei En Ferrán VII a son retorn de França, presentantli la constitució de 1812.
- Copóns**. *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Vich, part. jud. d'Igualada. || — (**Riera de**). *Hidrog.* Neix a la ratlla de les prov. de Lleida y Barcelona, a Puig Malla y Solanelles, y descendint per Prats de Rei y Copóns, desaigua al Anoia, prop de Jorba.
- Copragoch**. *m. Farm.* Purgant. Copragogo.
- Copsar**. *v. a.* Aparar, coger. || Recullir lo que cau. Alcanzar.
- Coptografia**. *f.* Sistema de representar diverses figures en trocets de cartró o de pergami retallats. Coptografia.
- Cópula**. *f.* Unió d'una cosa ab un altra. Cópula. || Acte carnal. Cópula, acceso, coito. || *Gram.* Verb que uneix ab el subjecte, el predicat. Cópula.
- Copulatiu**, *va. adj.* Que reuneix una cosa ab altre. Copulativo. || *Gram.* Conjunció que reuneix les oracions o les parts de la oració. Copulativa.
- Copulativament**. *adv. m.* Copulativamente.
- Coquelutxa**. *f. y m.* Catarro.
- Coquells**. *Geog.* Caseriu de Vilanant (Girona).
- Coquesa**. *f.* Cocinera.
- Coquet**. *m.* Embarcació que se usaba antigament. Coquete.
- Coqueta**. *f. dim.* Tortillita. || **Coqueta**. *f.* Dona de poch seny. Coqueta.
- Coquetejar**. *v. a.* Festejar a la vegada ab més d'un. Coquetear.
- Coquetisme**. *m.* Manera d'ésser de les coquetes. Coqueteria.
- Coquetonament**. *adv. m.* Ab coquetisme. Coquetamente.
- Coqui**, *na. adj.* Cobarde. || Miserable. Mezquino. || **Més pert el coqui que'l liberal.** *Ref.* Pien-sa el avarientó que gasta por uno, y gasta por ciento.
- Coquineria**. *f.* Cobardia, Mezquindad, Sordidez.
- Cor**. *m.* Entranya. Corazón. || *Interj.* Pera animar. ¡Animo! || Coratge, esperit. Corazón. || Interior de les coses inanimades. Corazón. || **Cor de lleó.** *f.* Bravo, valiente. || **Cor de gallina.** Cobarde. || **Cor del coco.** Copra. || **Cor gran.** Gran corazón. || **Cor noble.** Corazón noble. || **Cor obert.** *fr.* Corazón franco. || **A cor ingrát, mal any el mat.** *Ref.* El ingrato es aborrecible. || **Alegrarse el cor.** *fr.* Alegrarse

el corazón. || **Anar ab el cor a la mà.** *fr. Met.* Llevar ó tener el corazón en la mano. || **Anar el cor.** *Loc.* Hacerse cargo. || **Anársenhi el cor.** *fr.* Irse tras algo; irsele á alguno el alma por alguna cosa. || **Apendre de cor.** Aprender de memoria. || **Arrancar el cor.** *fr. Met.* Arrancarse el alma, el corazón, las entrañas. || **Ballar el cor.** Bailar el corazón. || **Bátrer el cor.** *fr.* Afectarse. || **Clavar el cor.** *fr. Met.* Atravesar, traspasar el corazón. || **Cor que vols, cor que desitjes.** *fr.* Bailarle el agua delante á uno. || **De cor.** De corazón. || **Dir el cor alguna cosa.** *fr. Met.* Anunciar algo el corazón. || **Donar cor.** Animar. || **Eixirli a algú del cor alguna cosa.** *fr. Met.* Salirle á uno alguna cosa del corazón. || **El cor m ho deia.** *fr.* Me lo decía el corazón. || **El cor no enganya.** *fr.* El corazón no es traidor. || **Esser dur de cor.** *fr.* Ser duro de corazón. || **Esser home de cor.** *fr.* Ser hombre de corazón. || **Fer cor.** *fr.* Restaurar las fuerzas. || **Fer el cor fort.** *fr.* Hacer de tripas corazón; aparentar serenidad. || **Fer mal al cor.** *fr.* Congoixarse. Hacer daño al corazón. || **Fer trip trap el cor.** Latir el corazón. || **Mal cor.** Insensible. Mal corazón. || **No tindre cor.** *fr.* No tener corazón no tener alma. || **Obrir el cor.** Confiarse. Abrir el corazón. || **Partirse el cor.** *fr.* Partirse el corazón. || **Sapiguer de cor.** Saber de memoria. || **Si'l cor fos de cer, no venceria el diner.** *Esf.* Si el corazón fuera de acero, no lo venciera el dinero. || **Tindre en cor.** *Loc.* Tener voluntad de alguna cosa. || **Tindre'l cor en un fil.** *fr. Met. fam.* Estar con el alma en un hilo. || **Tindre'l cor nafrat.** *fr.* Tener llagado el corazón. || **Tindre el cor com un brau.** *fr.* Tener pelos en el corazón. || **Tindre un cor de bronze.** *fr.* Ser de bronce; tener un corazón de bronce. ||

Trencarse'l cor. *fr.* Quebrársele á uno el corazón. || **Treure'l cor.** *fr.* Amilinar, descorazonar. || **Cor.** *Hidrog.* Nom del riu Cer, o Sallent a la comarca d'Olot. || **Corán.** *m.* Llibre de la llei de Maoma. **Corán.** || **Coraga.** *f.* Part de l'antiga armadura que resguardava el pit. || **Coraza.** || **Zool.** Crosta d'alguns reptils, unida pels costats, deixant espai pera passarhi el cap, la qua y les potes. || **Coraza.** || **Coracer.** *m.* Soldat de cavalleria, armat ab coraga. || **Coracero.** || **Coradella.** *f.* Entranyes y despulles dels animals. || **Asadura.** || **Coradelleta.** *f. dim.* Asadurilla. || **Coradilles.** *Orog.* Montanyes de la Vall d'Arán. || **Coragre.** *m.* Acedia. || **Coragror.** *m.* Coragre. Acedia. || **Coral.** *m.* Producte animal del mar. || **Coral.** *adj.* Afectuós, cosa del cor. || **Coral.** *Cordial.* || **Coral.** *Geog.* Caseriu y santuari del Vallespir. || **Coralar.** *v. a.* Pesca del coral. Pescar corales. || **Coraler.** *m.* Qui pesca, travalla o ven coral. Coralero. || **Coralet.** *Ter.* Vitxo. Guindilla. || **Coralets.** *m. Bot.* Planta de les berberbiácies. Agracejo, agranzones. || **Corali, na.** *adj.* Relatiu o propi del coral. Coralino. || **Coralites.** *f.* Coral fòssil. Corallitas. || **Coralli, na.** *adj.* Corali. || **Corambovis.** *m. fam.* Groixaria y gravetat. Coramvobis. || **Corandell.** *m. Imp.* Regleta que serveix pera partir les columnes de composició tipogràfica. Corondel. || **Coratge.** *m.* Animo, fuerza, valor. || **Donar coratge.** Animar. || **Haver a coratge.** *Loc.* Estar enojado por alguna cosa. || **Pendre coratge.** Cobrar ánimo. || **Coratjós, a.** *adj.* Valeroso, valiente, animoso. || **Coratjosament.** *adv. m.* Valerosamente, animosamente. ||

Coratjut, da. *adj.* **Coratjós.**
Coratzar. *Geog.* Poble del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló, part. jud. de Morella.
Còrb. *m. Ornít.* Au. **Cuervo.** || **Còrb,** *a. adj.* Curvo, a. || *Astron.* Constelació austral. **Cuervo.** || **Còrb calvo.** Corneja encapotada. || **Còrb carnicer.** **Cuervo.** || **Còrb mari.** Cuervo marino, corvejón. || **Còrb petit.** Cuervecillo. || **Crieu còrbs y vos treuran els ulls.** *Ref.* Cria cuervos y te sacarán los ojos. || **El còrb diu negre a la garça.** Dijo la corneja al cuervo, quítate allá negro, y el cuervo á la corneja, quitaos vos allá negra. || **No pot ésser més negre'l còrb de lo que ho son les ales.** *Ref.* No puede ser el cuervo más negro que las alas.
Córba. *f.* Corneja. || De roda. Pina. || Motllo de fer teules. Galápagos. || *Ictiol.* **Corball.**
Corball. *Ictiol.* Peix de mar. **Corvina.** || **Reig.**
Corballera. *f.* Filat pera pescar corballs. **Corvinera.**
Corbament. *m.* **Corvadura.**
Corbarse. *v. r.* Doblegarse una cosa. **Encorbarse.** || *Fig.* Inclinar-se, abalxarse. **Humillarse.**
Corbata. *f.* **Corbata.**
Corbatera. *Geog.* Caseriu de Sora, prov. de Barcelona.
Corbati. *m.* **Corbatin.**
Corbatura. *f.* **Corvatura.**
Corbella. *f.* **Hoz.**
Corbella. *Geog.* Caseriu del terme de Talladell, prov. de Lleida.
Corbelló (Joan). *Biog.* Catedràtic de la Universitat de Barcelona al segle XVII. Era prebete y per encàrrech del bisbe Sotomayor, va escriure un episcopologio de Barcelona.
Corbera (Bernat de). *Biog.* Cavaller del segle XIII que va ésser un dels catorze primers en vestir l'hàbit de l'ordre de la Mercé. || — **(Esteve de).** Ciutadà de Barcelona, exilat de Catalunya pels seus ideals patriòtics. Va ésser magistrat de l'audiència de Milá, regent

del suprem d'Aragó y Lloctinent de la cambr de Nàpols. Era autor d'erudites obres, en quines resplandia el seu amor a la terra, entre elles la *Catalunya ilustrada*, publicada a Nàpols, després de la seua mort, esdevinguda al any 1635.
Corbera. *Geog.* Caseriu de Taveret, prov. de Barcelona. || — Vila de la prov. de Tarragona, bisb. de Tortosa, part. jud. de Gandesa. || — Poble de la prov. de Barcelona, part. jud. de Sant Feliu de Llobregat. || **d'amunt y d'abaix.** Arrabals del poble de Corbera, prov. de Barcelona. || — **Santuari de.** A la vora de Berga, a la serra del propi nom. || — *Hidrog.* Riu del Vallespir, que neix al Coll de les Arques.
Corbeta. *Naut.* Embarcació de tres pals. **Corbeta.**
Corbiach (Pere). *Biog.* Trovador provençal, nadiu del lloch del seu nom al segle XIII, y autor del llibre *Tesor de sciéncies e arts.*
Corbiach (Santa Maria de). *Geog. y hist.* Antich monastir arrunat del Conflent, prop de Mosset.
Corbins. *Geog.* Poble de la prov. bisb. y part. jud. de Lleida.
Corcadura. *f.* Acció de corcarse alguna cosa. **Carcomedura.**
Corcaigut, da. *adj.* **Alicaído.**
Corcar. *v. a.* **Carcomer,** bromar.
Corcarse. *v. r.* Els caixals. **Carriarse.** || Els grans o les fruites. **Picarse.** || La fusta. **Carcomerse.**
Corcat, da. *p. p.* Parlant de caixals. **Carliado.** || Parlant de grans, fruites, etc. **Picado,** gorgojo.
Corce. *Naut. ant.* **Carábo.**
Corcer. *m.* **Caballo,** corcel.
Corch. *m.* **Carcoma.** || Insecte perjudicial als grans. **Gorgojo.** || Cuch d'algunes fruites seques. **Mida.** || El que corca les dents. **Guijón.** || El que forada la roba. **Arna.** || Mortificació interna. **Carcoma.**

Corch (El). *Geog.* Caseriu del terme de Tona, prov. de Barcelona.

Corcó. *m.* Rosech. **Carcoma.** || **Ésser un corcó.** *fr.* Esser pesat, rondinaire. Ser un latoso.

Corcó (Santa Maria de). Caseriu del part. jud. de Vich, terme de Manlleu, prov. de Barcelona, més conegut ab el nom de *L'esquirol*.

Corcor. *f.* **Corcó.**

Corcoll. *m.* Clatell. **Cerviguillo.**

Corda. *f.* **Cuerda.** || La que és gruixuda. **Soga,** **maroma.** || La de corriola. **Tiro.** || La de instruments musichs. **Cuerda.** || La feta de vimechs. **Crizneja.** || La feta de cordills. **Torzal.** || La de prempsa de fer el vi. **Briaga.** || La de les cavalgaduras. **Lati-guera,** **látigo.** || Les de les embarcacions que no tenen el seu nom. **Beta,** **triza.** || Les d'espart pera náutica. **Estrínque.** || La de dos o tres caps. **Piola.** || *Geom.* Ratlla recta tirada per l'interior d'una corba y que acava en dos punts d'una meiteixa. **Cuerda.** || **Corda falsa.** *Mus.* **Cuerda falsa.** || **Corda botons.** *m.* **Abotonador.** || **Cordes de sobre cuberta.** *f.* *Náut.* **Cuerdas superiores.** || **Cordes de teler de má.** *Art. y of.* Les que sostenen el moviment de les calques. **Cuerdas del telar.** || **A corda fluixa.** *For.* Coser á cuerda floja dos sumarios. || **Afluixar la corda.** *fr. Met.* Moderar el rigor. **Aflojar la cuerda,** **las riendas.** || **Donar corda al rellotge.** Dar cuerda al reloj. *Fig.* **Nodrirse.** Dar cuerda al reloj. || **Donar més corda.** *fr. Met.* Exasperar. Dar sogas. || **Estirar la corda.** *fr. Met.* Apretar la cuerda, tener la cuerda tirante. || **La corda sempre's trenca per la part més fiaca.** *Ref.* Quebrarse por lo más delgado. || **Lligar ab cordes.** **Enmaromar.** || **Pujar alguna cosa ab corda.** **Guindar.** || **Put a cordes,** o el coll li put a corda. *Expr.*

fam. Le huele el pescuezo á cáñamo, ó la garganta á esparto. || **S'ha acabat la corda.** *fr. fam.* Acabar els recursos. **Se concluyó la cuerda.** || **Tant y tant se vol estirar la corda que vé que's trenca.** *fr. Met.* Tanto pica la piedra en la raiz del torvisco, hasta que quebranta el pico. || **Tindre o portar corda de penjat.** *fr. Vulg.* Que té sort. Tener sogas de ahorcado. || **Tirar de la corda.** *fr. Náut.* **Halar.** || **Tirar la corda,** **finis que's trenqui.** *fr. Met.* Apretar hasta que salte la cuerda. || **Tivar les cordes.** *fr. Náut.* **Tesar.**

Corda (Hostal de la). *Geog.* Lloch proper a la riera de Ridaura, a la comarca d'Olot. Allí van celebrarse a la darrera lluita civil les conferencies pera la pau, entre En Savalls y En Martínez Campos.

Cordada. *f.* **Aplech de presos lligats,** y marcadament els que son portats a presiri. **Cuerda.**

Cordám. *m.* **Conjunt de cordes.** **Cordeleria.** || **Cordes d'una nau.** **Cordaje,** **jarcia.**

Cordar. *v. a.* **Ab betes,** **cordons,** **etz.** **Atar,** **atacar.** || **Ab botons,** **gafets,** **etz.** **Abotonar,** **abrochar.**

Cordat, *da.* *p. p.* **Abotonado,** **abrochado,** **atacado.**

Cordatge. *m.* *Náut.* **Conjunt de cordes d'una nau.** **Cordaje.**

Cordell. *m.* **Cordel.**

Cordellar. *v. a. y n.* *Mar.* **Rellingar.** **Cordear.** || *v. a.* Fer ballar la baldufa ab cordill. **Rodear.**

Cordellas (Francesch). *Biog.* Monjo benedictí, que' va ésser abat de Montserrat pels anys 1689-1693, y més tart del monastir de Gerri. Un dels patricis més fermes, quan el siti de Barcelona, y essent un dels representants del braç eclesiástich, va presidir la sessió de 30 de juny de 1713. || — (**Miquel**). Doctor en drets y un dels recopiladors de les constitucions de Catalunya al sigle xvi.

Cordellat, *da.* *adj.* **Cintes de pas-**

- samaneria. **Cordelado.** || Roba de llana. **Cordellaje.**
- Cordelles.** *Geog.* Caseriu d'Esparaguera, prov. de Barcelona. || — Caseriu de Sardanyola (id.).
- Corder.** *m.* Ofici de fer cordes. **Cordelero, cabestrero.** || Xay, anyell. **Cordero.**
- Cordera.** *f.* Ovella. **Oveja.**
- Corderet.** *m. dim.* **Corderito.**
- Cordereta.** *f. dim.* **Ovejita.**
- Corderia.** *f.* Botiga pera vendre hi cordes. **Cordeleria.**
- Corderroure.** *Geog.* Caseriu del Bergadá, ahont s'encreua el camí de Casserres a Cardona, a l'alçada de 665 metres.
- Cordeses (Antoni).** *Biog.* Remarcable jesuita, nadiu d'Olot y mort a Sivilla (1518-1602). Era bon escriptor, y com a catequista va assolir anomenada universal. Va ésser procurador y preposit de la ordre a la prov. d'Aragó.
- Cordeta.** *f. dim.* **Cuerdecita, cordezueta.** || **Estira cordetes.** Avar, enredaire. **Avariento, zizañero.**
- Cordial.** *m.* Pera confortar el cor. **Cárdiaco, cordial.** || *adj.* Afectuos. **Cordial.**
- Cordialíssim, a.** *adj. sup.* **Cordialíssimo.**
- Cordialitat.** *f.* **Cordialidad.**
- Cordialment.** *adv. m.* Afectuosamente, cordialmente.
- Cordill.** *m.* **Cordel.** || El que serveix pera lligar les albarques. **Calzadera.** || El que fan servir els paletes pera bastir a plom les parets. **Tendel.** || **Cordill de la corredora.** || **Naut.** **Cordel de la corredora.** || **Esser alguna cosa tirada a cordill.** *fr.* Estar a cordel, a línea. || **Tirar a cordill.** *fr.* **Acordejar.**
- Cordillet.** *m. dim.* **Cordelejo, cordelito.**
- Cordó.** *m.* **Cordón.** || Corda pera lligar l'hàbit relligiós. **Cordón.** || Guarnició de la vora de les monedes. **Cordoncillo, gràfila.** || *Arquit.* El que rodeja una columna. **Astrágalo.** || *Mil.* Coloca-
- ció de tropes a certes distancies, pera privar la comunicació o el pas. **Cordón.** || *Naut.* Corda pera els cables. **Cordón.** || **Allargar els cordons de la bossa.** *fr.* **Alargar la bolsa, desatesorar.**
- Cordobà.** *m.* Pell de cabra o de boch adobada. **Cordobán.**
- Córdoba y Miquel (Bonaventura).** *Biog.* Advocat y escriptor, nadiu de Tortosa, y mort a Valencia (1806-1854). Va seguir la carrera de la magistratura, ocupant càrrechs significats. Era autor de remarcables obres històriques y biogràfiques, entr'elles la *Vida militar y política de Cabrera* y la *Noticia històrica literaria del doctor D. Jaime Balmes.* || — y **Mur (Bonaventura).** Militar valeros del temps de la lluita de la independència. Nadiu de Tortosa y mort a Madrid (1786-1850). Va ésser un dels primers en alistarse com a voluntari quan la invasió francesa, y va ésser ajudant dels generals Blake, marquès de Portazgo y Milans del Bosch. Posseïa moltes condecoracions guanyades pels seus serveis, y acabada la guerra va seguir la carrera de les armes, essent coronel al any 1826. Va ingressar llavors a la carrera civil, essent quefe polítich de Cuenca, Málaga, Corunya y Alacant, intendent de Canaries, de Castelló y de Taragona.
- Cordolia.** *f. Patol.* Dolor de cor. **Cordolla.**
- Cordonaç.** *m. aum.* **Cordonazo.** || **Cordonaç de St. Francesch.** Temporals al equinocci de la tardor. **Cordonazo de San Francisco.**
- Cordonada.** *f.* Cop de cordó. **Cordonazo.**
- Cordonet.** *m. dim.* **Cordoncito, cordoncillo.**
- Cordons de gitana.** *m. Bot.* Planta. **Moco de pavo.**
- Cordura.** *f.* Seny. **Cordura.**

- Corech.** *Geog.* Caseriu de Caneján, prov. de Lleida.
- Coreógraf.** *m.* Compositor de balls. **Coreógrafo.**
- Coreografía.** *f.* Art de la dança. **Coreografía.**
- Coreogràfic,** *ca. adj.* Relatiu a la coreografía. **Coreogràfico.**
- Coret.** *m. dim.* Cuiro que'ls basters posen dessota de un clau pera que no hi fregui el de demunt. **Corete.**
- Corgelar.** *v. a.* Dejar helado, sorprendido.
- Corgelarse.** *v. r.* Quedarse helado.
- Corglaçarse.** *v. r.* Corgelarse.
- Corimbe.** *m. Bot.* Corimbo.
- Corimori.** *m. fr. fam.* Desfallecimiento.
- Corinti,** *a. adj.* Ordre d'arquitectura. **Corintio.**
- Coris-moris (tindre).** *fr. fam.* Sentir gana de menjar. Tener hambre.
- Corma (Ignaci).** *Biog.* Escriptor periodista y redactor de *La Veu de Catalunya*. Era molt actiu y treballador. Va morir al mes de desembre de 1910.
- Corminas y Güell (Joan).** *Biog.* Escriptor nadiu de Manlleu, catedràtic de l'Universitat de Cervera, y canonge de la Seu de Burgos al any 1848. Va publicar entre altres obres, el suplement de les Memories pera un diccionari d'escriptors catalans.
- Corn.** *m.* Marisch. **Caracola,** tritón. || Banya pera fer sonar. **Cuern.** || Bossa y punta del mocador, de la manta, etc. **Cuern.** **Cogujón,** Cornijal. || **Corn** del altar. Lado. || **Corn** ab pues. **Caracola.** || **Corn** anglés. *Mus.* **Cuern** anglés. || **Corn** de l'abundancia. *Mit.* **Cuern** de la abundancia. || **Só** de corn. Son de bocina. || **Tocar** el corn. Tañer la bocina. *Met.* Fugir d'algun lloch. Tomar el trote, escurrir el bulto.
- Cornadó (Puig).** *Orog.* Puig a llevant de Batet, prov. de Girona, entre'ls rius Sagadell y Fresser.
- Cornalera.** *f.* Ansa de samal. **Brazo,** asa.
- Cornamusa.** *f.* Gaita, cornamusa.
- Cornamusaire.** *m.* Gaítero.
- Córnea.** *f. Anat.* Segona túnica del ull. **Córnea.**
- Cornejar.** *v. a.* Husmear, Oliscar.
- Cornell.** *n. p.* Cornello.
- Cornelis.** *Orog.* Puig de la comarca d'Olot, a la vora de Santa Magdalena del Mont.
- Cornella.** *f. Ornit.* Au. **Corneja.**
- Cornellá.** *Geog.* Poble de la prov. y bis. de Barcelona, part. jud. de St. Feliu de Llobregat. || — Poble de la prov. bisb. y part. jud. de Girona. || — **de la Ribera.** Poble de la Catalunya francesa, bisb. y cantó de Perpinyá. || — **del Bescoll.** Poble del meteix bisb. y departament, ab estació de ferrocarril. || — **del Confient.** Poble de la Catalunya francesa, al districte y cantó de Prades.
- Cornellana.** *Geog.* Caseriu de Fornols, prov. de Lleida.
- Cornellas (Climent).** *Biog.* Filòlech remarcable, nadiu de Perafita, al any 1815. Era autor d'obres didàctiques pera aprendre les llengües francesa y anglesa, y va ésser professor del Institut de Barcelona y de la Escola de comers de Madrid.
- Cornet y Más (Gayetà).** *Biog.* Escriptor, redactor del *Diario de Barcelona*, desde 1853, taquígraf y enginyer industrial. Desde 1852 a 1888, va publicar algunes guies de viatges per Catalunya, y al any 1874, va fundar la primera *Revista Taquígràfica* d'Espanya.
- Cornet (Sta. Maria de).** Caseriu del terme de Sallent, prov. de Barcelona.
- Corneta.** *f.* Instrument music de metall. **Corneta.** || **Trompeta.** || **Corneta** de caçador. **Corneta** de monte. || **Corneta** de postilló. **Corneta** de posta. || **Corneta** de claus. **Corneta** de llaves.
- Corneti.** *m. Mus.* Instrument mu-

- sich de vent ab cinch tons. **Cornetin**. || **Corneti de tres pistons**. *Mus.* Cornetin de tres pistones.
- Cornicabra**. *f. Bot.* Garrofer bort.
- Cornicellis**. *m. Bot.* Plantatge coronat.
- Cornioer**. *m. Bot.* Sangrinyol.
- Cornicervi**. *m. Bot.* Banya de cervo.
- Corniols**. *m. Bot.* Corns.
- Cornisa**. *f. Arquít.* Cornisa. || **Cornisa d'arquitráu**. Cornisa de arquitrabe. || **Cornisa de cantó**. Cornija.
- Corns**. *m. Bot.* Mata de les corniàcies. Cornejo macho.
- Cornucopia**. *f.* Adorno de mobiliari, ab un mirall de march daurat o de porcellana. **Cornucopia**.
- Cornudell (Sant Joan de)**. *Geog.* Hermita romànica a la vora de Castellar d'En Huch.
- Cornudella**. *Geog.* Vila de la prov. y bisb. de Tarragona, part. jud. de Falset. || Poble del bisbat d'Urgell, prov. de Osca, part. jud. de Benabarre.
- Cornut, da**. *adj.* Cornudo, cornijero. || Marit a qui ha mancat la seua dona a la fé conjugal. **Cornudo**. || **Cornut y pagar el beure, o cornut y pobre**. *Loc. fam.* Sobre cuernos penitencia; tras cornudo apaleado y mandanle á bailar. || **De cornut a borni**. *Loc. fam.* Cual más, cual menos, toda la lana es pelos. || **El cornut és el darrer que ho sap**. *Ref.* El cornudo es el último que lo sabe.
- Corógraf**. *m.* Qui descriu alguna terra. **Corógrafo**.
- Corografía**. *f.* Descripció d'algun país. **Corografía**.
- Corográfich, ca**. *adj.* Relatiu a la corografía. **Corográfico**.
- Corola**. *f. Bot.* Part de la flor. **Corola**.
- Corolari**. *m.* Deducció d'una proposició anterior. **Corolarie**.
- Coroleu y Inglada (Joseph)**. *Biog.* Escriptor, historiari y jurisconsult, nadiu y mort a Barcelona (1839-1895). Va ésser president del Ateneu Barceloní, y pertanyia a les principals Academies de Madrid y de Barcelona, aixis com a moltes corporacions estrangeres. Erudit y treballador infadigable, la seua bibliografia és nombrosa y assaorida per un jui crítich molt rellevant. Havia assolit pels seus treballs històrichs molts premis en certàmens, y s'havia dedicat a les traduccions, ademés de les obres originals, prou valioses. La historia universal, y la de la nostra terra li és deutora de bons serveis, donchs les seues investigacions als arxius, li van consentir recullir nombrosos aplechs diplomàtics que ab correcte istil exposava, permetentli fer comparances y atinades deduccions. Entre les seues publicacions, algunes de elles, escrites ab En Joseph Pella y Forgas, cal esmentar el *Resum dels dietaris de la generalitat de Catalunya*, les *Actes de les Corts Catalanes*, y l'*Aplech de lleis dictades desde'ls Usatges, fins al sigle XVIII*. Los *fueros de Cataluña*, las *Supersticiones de la humanidad*, y *América, historia de su colonización é independencia*, *Prim*, y les *Memorias de un menestral de Barcelona*.
- Coromina (Bartomeu Tomás)**. *Biog.* Gravador d'encuny, nadiu de Barcelona y mort a Madrid (1808-1867). Va ésser director facultatiu de la *Fàbrica nacional del sello*, individuu de mérit, y professor de gravat a l'Academia de Sant Ferrán, y va ésser autor d'algunes medalles commemoratives.
- Coromina (La)**. *Geog.* Caseriu d'Aguilar de Segarra, Cardona, Manlleu, Oristá, Sant Quirze de Besora, Torelló y Vilanova de Sau, prov. de Barcelona. || — **d'En Pericas**. Veïnat del terme de Torelló, (id).

- Corominas (Bernardi).** *Biog.* Remarcable poeta y juriscònsult del sigle xvi, nadiu de la Seu d'Urgell. || — (**Joseph**). Gravador d'estampes, nadiu de Barcelona (1756). Va ésser acadèmich de mèrit y director de gravat, a la de Sant Ferrán de Madrit.
- Coromines.** *Geog.* Barri de Solanelles, prov. de Barcelona. || — Caserius dels termes de Sant Martí Sescorts y de Tabernoles (id.) || — (**Les**). Veïnat de Santa Maria de Besora (id).
- Corona.** *f.* **Corona.** || Cim del cap. **Coronilla, corona.** || Monarquia. **Corona.** || Signe de tonsura eclesiàstica. **Corona.** || Premi d'honor. **Corona.** || Símbol de gloria. **Corona.** || Rosari de set denes. **Corona.** || Cèrcol lluminós que envolta la testa dels sants. **Corona.** || Fi d'alguna obra. **Coronació, remate.** || *Arquit.* Part de la cornisa. **Corona.** || *Meteor.* Cèrcol al voltant del sol y de la lluna. **Corona.** || *Fort.* Obra de defensa exterior. **Corona.** || **Ditxosa és la casa en que hi ha corona rasa.** *Ref.* Do no hay cabeza raída, no hay cosa cumplida.
- Coronació.** *f.* Acte de coronarse un sobirà. **Coronación.** || Terme d'una obra. **Coronación.**
- Coronades.** *m.* **Bot.** Planta. **Crisantemas.**
- Coronador, a.** *m. y f.* Qui corona. **Coronador.**
- Coronal.** *adj.* **Anat.** Os del front, **Coronal.**
- Coronament.** *m.* **Coronación.** || *Naut.* La banda més enlairada de la popa. **Coronamiento.** || Ornamet que acaba un edifici. **Coronamiento.**
- Coronar.** *v. a.* **Coronar.** || Acavar algún treball. **Coronar.** || Posar terme a algún edifici. **Coronar.** || Premiar. **Coronar.** || Tallar en rodó la soca del arbre pera que rebroti. **Coronar.** || Omplir un vas fins dalt. **Coronar.** || Formar copa els arbres. **Coronar.** ||
- Al joch de dames, colocar els peons. **Coronar.**
- Coronaria.** *adj.* **Anat.** Arteria y vena del cor. **Coronaria.**
- Coronat, da.** *p. p.* **Coronado.** || *m.* Clergue tonsurat. **Coronado.** || **Ferla coronada, o ben coronada.** *fr. fam.* Cometre un erro. **Hacerla cerrada, ó de clavo pasado.**
- Coronat (Melcior).** *Biog.* Teòlech, filòsoph y escriptor dels començos del sigle xvii, lector de teologia al convent de predicadors de Sivilla al any 1624. Era nadiu de Barcelona y fruía anomenada de docte.
- Coronatge.** *m.* **Coronación.** || Tribut antich. **Coronaje.**
- Coronel.** *m.* **Mil.** Quefe de regiment. **Coronel.**
- Coronela.** *f.* Força ciutadana de Barcelona, al temps dels privilegis, que van ésser revocats pel decret de Nova planta. **Coronela.**
- Coroneta.** *f.* **dim.** **Coronita.**
- Coroneta.** *Orog.* Cimall enlairat de Saumuga a la Vall d'Arán.
- Coroplasta.** *m.* Escultor de figures de fanch. **Figurista.**
- Córp.** *m.* **Córb.**
- Corp.** *Hidrog.* Riu que neix a la prov. de Tarragona, a la vora de Guillaïmons, y endreçantse cap a Segura, entra al territori de la de Lleida, regant desde Vallfogona, y desaignant al Segre més enllà d'Anglesola.
- Corpandre.** *v. a.* **Enamorar, emocionar.**
- Corpenta.** *f.* **Corpachón, corpazo.**
- Córpora.** *f.* **Cuerpo.**
- Corporació.** *f.* **Comunitat, societat. Corporación.**
- Corporal.** *adj.* Relatiu al cós. **Corporal, corpóreo.**
- Corporalment.** *adv. m.* **Corporalmente.**
- Corporals.** *m.* Draps de lli pera posar demunt del altar al sacrifici de la missa. **Corporales.**
- Corporatiu, va.** *adj.* La pertanyent a corporacions. **Corporativo.**

- Corpori**, a. *adj.* Que té cos o hi pertany. **Corpóreo**.
- Corporificació**. *f.* Corporificació.
- Corporificar**. *v. a.* Corporificar.
- Corprenedor**, a. *adj.* Conmoverdor, patètic, seductor.
- Corprés**, a. *p. p. adj.* Afectado, emocionado, conmovido, sorprendido.
- Corpulencia**. *f.* Grandaria, dimensió. **Corpulencia**. || *Met.* Groixària. **Corpulencia**, humanitat.
- Corpulent**, a. *adj.* Grandor, dimensió, groixària. **Corpulento**.
- Corpus**. *m.* Veu llatina ab quina s'assenyala la festa anyal del Santíssim Sagrament. **Corpus**.
- Corpúscle**. *m. Fis.* Cos molt petit. **Corpúsculo**. || *Med.* Cossos petits a les febres atàxiques. **Corpúsculos**.
- Corral**. *m.* Corral, corraliza. || Pati tocant a la casa. **Patio**. || Lloch clos pera recullirshi el bestiar. **Aprisco**, paridera, redil. || **Corral de bestiar**. Encerradero. || **Corral de bous**. Boil, boyera, majada, paridera. || **Corral de cabrits**. Chibital, chibitero. || **Corral de porchs**. Cochinera, zahurda, chiquero, pocilga. *Met.* Lloch brut y asquerós. **Pocilga**, zahurda. || **Corral de vadells**. Novillero. || **Treure del corral**. Descorralar.
- Corral del Bolet (El)**. *Geog.* Caseriu del terme de Sant Martí Carroca, prov. de Barcelona. || — **del Mestre (El)**. Veïnat de Subirats (id.) || — **del Parera (El)**. Caseriu de Tagamanent (id.) || — **Nou (El)**. Caseriu de Olivella y de Torrelles de Foix, prov. de Barcelona.
- Corralàs**. *m. aum.* Corralón.
- Corralet**. *m. dim.* Corralillo.
- Corralets del Almirall (Els)**. *Geog.* Caseriu del terme de Castellví de la Marca, prov. de Barcelona. || — **del Morgades (Els)**. Veïnat del meteix terme (id.).
- Corranda**. *f.* Cantar popular.
- Corrandella**. *f.* Cercol de gent.
- Grupo**. || **En corrandella**. *m. adv.* Formando corro.
- Correa**. *Geog.* Poble de la prov. de Barcelona, bisb. de Solsona, part. jud. de Berga.
- Correcames**. *m.* Coët que corre anguilejant per terra. **Cohete corredor**.
- Correcció**. *f.* Reprensió. **Correcció**. || Esmena. **Equivocació**, **correcció**. || *Ret.* Substitució de una paraula pera aclarar l'antecedent. **Correcció**. || **Correcció de sentència**. *Ret.* **Correcció de sentència**. || **Correcció gregoriana**. La que al any 1582, va fer al calendari el Papa Gregori XIII. **Correcció gregoriana**.
- Correccional**. *adj.* Que mena a la correcció. **Correccional**.
- Córrech**. *m.* Torrentera.
- Correctament**. *adv. m.* Correctamente.
- Correcte**, a. *adj.* Exacte, d'acort ab les regles del art. **Correcto**. || Ajustat a les prescripcions del art o de la ciencia. **Correcto**.
- Correctíssim**, a. *adj. sup.* Correctíssimo.
- Correctíssimament**. *adv. m. sup.* Correctíssimamente.
- Correctiu**, va. *adj.* Correctivo.
- Corrector**. *m.* Aquell que corretgeix. **Corrector**. || *Impr.* Qui coteja els originals ab les proves impreses. **Corrector**.
- Correcuita (A)**. Expressió que s'aplica a qui procedeix ab brevetat en complir el seu encàrrech. **Hacerlo á la ligera**, **ir aprisa**.
- Corredemptor**, a. *m. y f.* Qui contribueix a redimir. **Corredentor**.
- Corredija**. *f.* Correguda breu. **Carrera**, **corrida**, **carrerilla**.
- Corredó (El)**. *Geog.* Caseriu del terme de Dosrius, prov. de Barcelona.
- Corredor**. *m.* Nunci. **Pregonero**. || Professió d'intermediari. **Corredor**. || Qui corre ab lleugeresa. **Corredor**. || Passadiç. **Corredor**, **pasadizo**, **pasillo**, **crujía**.

|| *Naut.* Banda estreta de la cuberta. **Corredor.** || **Corredor d'orella.** Corredor de cambios. || **Fer de corredor.** Trujimanear. **Corredoret.** *m. dim.* Corredorcillo. **Corredoria.** *f.* Ofici y dilligencia de corredor. **Correduria, corre-taje.** || Comissió o dret que cobra el corredor. **Corretaje.** **Corregencia.** *f.* Corregencia. **Corregidor.** *m.* President d'ajuntament, avans de la revolució de 1868. Era anomenat de reial ordre. **Corregidor.** **Corregiment.** *m.* Càrrech y territori jurisdiccional del Corregidor. **Corregimiento.** **Correguda.** *f.* Carrera, corrida. || **Anar a les corregudes de bous.** *fr.* Asistir a las corridas de toros. || **De correguda.** *m. adv.* De corrida. **Corregudeta.** *f. dim.* Correrilla, correndilla. **Corregut, da.** *p. p.* Corrido. **Correig.** *m.* Llengueta de cuiro pera lligar les sabates. **Majuela.** || **Desfer els correigs de la sabata.** *fr.* Desmajolar. **Correlació.** *f.* Relació reciproca de dues o més coses. **Correlación.** **Correlatiu, va.** *adj.* Correlativo. **Correlativament.** *adv. m.* Correlativamente. **Correlligionari.** *adj.* Que professa la meteixa religió, o és afecte al meteix partit. **Correlligionario.** **Correndes.** *f.* Diarrea. || **Tindre correndes.** *fr.* Estar ó andar corriente, irse de vareta, tener despeño. **Correnses.** *f.* Correndes. **Corrent.** *adj.* Que no té impediment. **Corriente, expedito.** || Admés per l'us y la costum. **Corriente.** || Cosa llesta. **Corriente, moliente.** || Estil de parlar o de escriure. **Corriente, fluído.** || Temps present. **Corriente.** || Moneda de bona llei. **Corriente.** || Curs de les coses. **Corriente.** || Curs de les aigües. **Corriente.** || Lloch ahont colen les aigües

ab major força. **Corriente.** || *p. a.* Aquell que corra. **Corriente.** || **Corrent forta.** *f.* **Mar.** **Correntín.** || **Corrent impetuosa.** Maror viva. **Aguaje, marea.** || **Deixarse portar de la corrent.** *Met.* Conformarse ab la opinió d'altres. **Dejarse llevar de la corriente.** || **Fendre la corrent.** *fr. Met.* Tomar el chorrillo. || **Posar corrent.** *fr. Met.* Poner corriente. || **Posarse corrent.** *fr. Met.* Pagar lo que's deu. **Redondearse.** || **Seguir la corrent.** *fr. Met.* Irse tras la corriente. || **Tot corrent.** **Corriendo.** || *Iron.* ¡Allá voy! **Correntment.** *adv. m.* Corriente-mente. **Córrer.** *v. n.* **Correr.** || Seguir les coses el curs natural. **Correr.** || *Met.* Moures els liquits y els fruits. **Correr.** || Donarse pressa en alguna cosa. **Correr.** || **Rebre o admetre alguna cosa.** **Correr.** || **Afermar la certesa d'alguna cosa.** **Correr la fama, correr la voz.** || Cuidar d'algún negoci. **Correr con.** || Passar la moneda. **Correr.** || Parlar del aire o del aigua. **Susurrar.** || **Colar.** || **Córrer al darrera d'algú.** *fr.* Dar tras uno. **Perseguirlo** pera ferli dany. **Correr a alguno.** || **Córrer com un llamp.** *fr.* Correr más que un gamo. || **Córrer la broma.** *Mod. verb.* Correr ó cundir la noticia. || **Córrer la ceca y la meca y la Vall d'Andorra.** *fr. Met. ter.* Andar de Ceca en Meca. || **Córrer la rata pel ventre.** *Mod. verb.* Ladrar el estómago. || **Córrer la remor.** *fr.* Cundir la voz. || **Córrer la veu.** *fr.* **Susurrarse.** || **A correquita.** *m. adv.* A mata caballo, á escape. || **A córrer mon.** *fr.* **Viajar.** || **A més córrer.** *fr.* **Deprisa y córriendo,** en un santiamen. || **A tot córrer.** *m. adv.* A todo correr. || **Deixar córrer alguna cosa.** *Loc.* Dejarlo correr. || **Deixarse córrer demunt d'algú.** *Loc.* *Ant.* Echárselo encima. || **Qui menys córrer, vola.** *fr. fam.*

- met.* El que menos corre, vuela. || Una rata el fa córrer. Poruch. Ser miedoso.
- Correria.** *f.* Correría, excursión, incursión.
- Correspondencia.** *f.* Mutua relació. Correspondencia. || Conformitat, proporció. Correspondencia. || Comunicació per escrit o de paraula. Correspondencia. || Obertura per ahont els aires se comuniquen. Correspondencia. || Compensació d'un benefici. Reconeixement. Correspondencia.
- Correspondre.** *v. a.* Corresponder. || Pertocar. Corresponder. || Guardar proporció. Corresponder. || *v. r.* Corresponderse. || Comunicarse per escrit. Corresponderse. || Volguerse. Corresponderse.
- Corresponent.** *adj.* Convenient, proporcionat. Correspondiente. || Individuu de alguna corporació acadèmica, que resideix en localitat diferenta. Correspondiente, Corresponsal.
- Corresponsal.** *m.* Qui vivint en altre població serva correspondencia, per negoci, o per altres motius. Corresponsal.
- Correspost,** *a. p. p.* Correspondido.
- Corretatge.** *m.* Intervenció del corredor als contractes y premi que per ella obté. Corretaje.
- Corretgible.** *adj.* Lo que pot corretgirse. Corregible, enmendable.
- Corretgir.** *v. a.* Corregir.
- Corretgit,** *da. p. p.* Corregido.
- Corretja.** *f.* Correa. Lienca de cuiro pera lligar. Correa. || La de la cabessada dels cavalls. Ahogadera. || La que porta civella. Francalete. || La que sosté la esquella. Castigadera. || La que serveix pera portar el fusell. Portafusil. || La d'afinar navajes els barbers. Suavizador. || **Corretja forta.** *f.* La que serveix pera transmissions. Correón. || **Tindre corretja.** *f. Met. fam.* Tener correa. || **Tindre paciència.**
- Corretjám.** *m.* Conjunt de corretjes. Correaje.
- Corretjassa.** *f. aum.* Correón.
- Corretjer.** *m.* Correero.
- Corretjeria.** Ofici de fer corretjes o botiga pera vendreles. Correeria.
- Corretjeta.** *f. dim.* Corregüela, correhuela. || Joch de nois. Al escondrijo.
- Corretjola.** *f. Bot.* Planta. Corregüela. || **Corretjola gram.** *Bot.* Campanetes. || **Corretjola vera.**
- Corréu.** *m.* Correo. || Casa ahont se reben y s'hi despatxen les cartes. Correo. || Aplech de correspondencia circulada. Correo. || **Corréu d'espardenya.** Peatón. || **Corréu de peu.** Propio.
- Córria.** *f.* Garrucha, polea.
- Corrible.** *adj.* Corriente.
- Corriment.** *m.* Corrida. || *Med.* Fluxió d'humors. Corrimiento. || Malaltia de flux. Gonorra.
- Corriol.** *m.* Sendero, vereda.
- Corriol.** *Geog.* Caseriu del terme de Pruit, prov. de Barcelona.
- Corriola.** *f.* Garrucha, polea. || La que serveix pera pujar y baixar les llanties. Carrecón. || **Corriola de gent, d'animals, de carros,** etz. Fila, hilera. || **Corriolada.**
- Corriolada.** *f.* Corriola.
- Corriolám.** *m.* Munió de corrioles. Poleaje.
- Corriolayga.** *f. Ter. Ornit.* Aucell d'estany. Ave de estanque.
- Corrioles.** *f. Ter. Bot.* Corretjola.
- Corriolet.** *m. dim.* de corriol. Senderito.
- Corrioles.** *m. Moixeró.* Hongo.
- Corriols (Eudalt).** *Biog.* Jurisconsult remarcable a la segona meitat del sigle XVIII, escriptor canònic, y sacerdot del Oratori. Era nadiu de Sant Joan de les Abadesses y va morir a Barcelona (1739-1809).
- Corripies.** *f.* Flux de ventre. Escurribanda.
- Corriu.** *Geog.* Poblet a la vora de Sant Llorenç de Morunys.

Corró. *m.* Cilindro, rodillo. || Coixí rodó de part a part del llit. Travesaño, cabezal. || Rodet pera moldre el vidre als forn. Muela.

Corró de munt; Corró de avall.
Geog. Caserius del terme de Llerona, prov. de Barcelona.

Corroboració. *f.* Corroboración.

Corroborant. *m.* Corroborante.

Corroborar. *v. a.* Donar forces, afermar una opinió. Corroborar.

Corroboratiu, va. *adj.* Corroborante.

Corrompedor, a. *m. y f.* Corruptor.

Corrompiment. *m.* Corrupción.

Corrompre. *v. a.* Corromper. || Mudar la forma o l'ésser d'alguna cosa, falsificarla, viciar o marcar a les bones costums, fer mancar als seus debers. Corromper, sobornar, pervertir, depravar, cohechar. || *v. r.* Ferse malbé, passarse. Malearse, corromperse.

Corrompudament. *adv. m.* Corrompidamente.

Corromput, da. *p. p.* Corrompido.

Corroncuy. *Geog.* Poble del Pallars. Serva una típica iglesia románica.

Corrons (Ignaci). *Biog.* Monjo benedictí de Montserrat y president d'aquella comunitat al any 1854. Era home de molt saver, y entés en la musica relligiosa.

Corrossió. *f.* Corrosión.

Corrossiu. *m.* Corrosivo.

Corrossós, a. *adj.* Indignado.

Corrua. *f.* Fila, hilera, procesión, reata.

Corrubí. *Geog.* Caseriu de Viladonja, prov. de Girona.

Corrulla. *f.* *Ndut.* Panyol de les xarxes a la galera. Corrulla.

Corrupció. *f.* Corrupción. || Alteració, vici. Corrupción.

Corruptament. *m.* Corrupció.

Corruptela. *f.* Corrupció. || *For.* Abús contra llei. Corruptela.

Corruptibilitat. *f.* Corruptibilidad.

Corruptíssim, a. *adj. sup.* Corruptíssimo.

Corruptiu, va. *adj.* Corruptivo.

Corruptor, a. *m. y f.* Corruptor.

Cors. *m.* *Ant.* Cuerpo. || **Ha son cors.** *Loc. ant.* Personalmente. || *m. Mar.* Armament de les naus mercantes pera perseguir als pirates y a les naus contraries.

Corso. || **Armar en cors.** *fr.* Armar en corso. || **Cors y creuer.** *fr. Mar.* Lloch ahont s'emplaça una embarcació, esperant els barcos perseguits. Corso y crucero.

Cors (Guillém de). *Biog.* Escultor y arquitecte remarcable, que va dirigir les obres de la Seu de Girona al any 1330, deixant mostres del seu enginy en la estatuaria.

Cors. *Geog.* Caseriu del terme de Cornellá, prov. de Girona.

Corsa. *f.* Corteza.

Corsá. *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de la Bisbal. || — Caseriu del terme d'Ager, prov. de Lleida.

Corsari. *m.* Corsario.

Corsavi (Arnau de). *Biog.* Cavaller catalá de les derrerries del sigle XIII, un dels que va nomenar el rei En Pere el Gran, pera que formés part del estol que devia acompanyarlo al projectat desafiament de Burdeus.

Corsecant. *p. a.* *del verb corsecar.* Decaer, perecer.

Corsecar. *v. a.* Anarse morint. Perecer, consumir.

Corsecarse. *v. r.* Consumirse, morir, agostarse.

Corsecat, da. *p. p.* Consumido, Encanijado, Agostado.

Corsech, ca. *adj.* Corazón frío, Insensible.

Corsia. *f.* *Ndut.* Corredor de la nau pera passar de proa a popa. Crujia, pasamano.

Corsó, a. *adj.* *Zool.* Animal quadrúpet. Corzo.

Cort. *f.* Sejorn o séquit dels reis. Corte. || Estable pera els porchs. Pocilga, porqueria, zahurda. || Estable pera altre bestiar. Establo. || Població ahont el sobirà sejourna. Corte. || **Cort del cel.** Corte celestial. || **Cort plenera.**

Loc. ant. En plena corte. || **Fer la cort.** *fr.* Galantear, festejar, enamorar, hacer la corte.

Cortada (Joan). *Biog.* Advocat, escriptor, historiàire y crítich, nadiu y mort a Barcelona (1805-1868). Va ésser un dels escriptors més clàssichs en llengua castellana, y havia fet populars els seus pseudònims de *Aben Abulema* y de *Benjamin*. Era autor de nombroses obres, y home que pels seus mereixements literaris, va assolir renom. Critich del antich diari *El Telégrafo*, que va dirigir en algunes ocasions, hi havia publicat, articles de costums, que serven caràcter propi. Pertanyia a l'Acadèmia de Bones Lletres y a diverses corporacions literàries. Catedràtich d'Historia al Institut de segona ensenyansa de Barcelona, era a la seua mort, degà del meteix centre. || —y **Codina (Geroni).** Doctor en teologia, historiàire, y vicari general de Barcelona al any 1684. Era nadiu de Vich, y autor d'algunes obres, entre altres el tractat de laudemis que's coneixia ab el nom de la butlla d'En Cortada.

Cortada (La). *Geog.* Caseriu dels termes de Oris, y de Santa Maria de Marlés, prov. de Barcelona. || —**dels Lluchs.** Caseriu del Bergadá, a la vora del Collet del Molí.

Cortals (Els). *Geog.* Caseriu de Gombreny, prov. de Girona. || —Caseriu de la Catalunya francesa al terme de La Llagona.

Cortariu. *Geog.* Caseriu de Bellver (Lleida).

Cortás. *Geog.* Caseriu d'Ellar (Lleida).

Cortés, a. *adj.* Cortés.

Cortés (Domingo). *Biog.* Canonge doctoral de la Seu barcelonina, y vicari general que va ésser de Barcelona, ahont va morir al any 1886. Va ésser un dels

homens de major competència en el dret canònic. || —(**El-cort**). Eclesiàstich, que havia sigut catedràtich del seminari, fácil escriptor y bon orador. Era canonge de la Seu de Barcelona, y al any 1901, preconisat bisbe d'Eudoxia, y auxiliar de Barcelona durant el govern del Cardenal Cassanyas. Era vicari general del bisbat, al any 1909, quan la revolta del mes de juliol, y malalt com estava, la profona emoció sentida, va minar la seua vida, que va acabar a 19 de mars de 1910.

Cortés (El). *Geog.* Caseriu de Balsareny (prov. de Barcelona). || —**del Pi.** Veïnat de Suria (*idem*).

Cortés, na. *adj.* Lo que pertany a la cort. Cortesano.

Cortesanament. *adv. m.* Cortesantemente, Cortesmente.

Cortesania. *f.* Urbanitat. Cortesania.

Cortesanissim, a. *adj. sup.* Cortesanísimo.

Cortesia. *f.* Cortesia. || Acció de atenció y respecte. Cortesia. || **Fer cortesia.** *fr.* Quitarse el sombrero.

Cortey (El). Caseriu del terme de La Granada, prov. de Barcelona.

Cortiada (Francesch). *Biog.* Doctor en abdos drets y autor de uns discursos polítichs, de molt ressó als començos del sigle XVIII. || —(**Miquel**). Jurista y escriptor professional, nadiu de Lleida, catedràtich d'aquella Universitat, y regent de l'Audiència de Catalunya. Entre les seues obres, hi ha un tractat de dret comparat de Catalunya, Aragó y Valencia, escrit pels anys de 1650 al 1660. En Cortiada va morir al any 1691.

Cortiada. *Geog.* Caseriu de Peramola, prov. de Lleida.

Cortichs. *Geog.* Caseriu de Capolat, prov. de Barcelona.

- Cortioós, a. adj. Bot.** Fruïtes de escorça carnosa. **Corticoso.**
- Cortiella (Rafel).** *Biog.* Historiograf, arxiver del comte de Peralada, y bon poeta catalá. Era nadiu de la prov. de Tarragona y va morir al 1840.
- Cortils y Vieta (Joseph).** *Biog.* Folklorista, autor d'erudits treballs. Va ésser un dels adeptes més entusiastes del excursionisme catalá, y va assolir en certámens literaris, merescudes recompenses. Era nadiu de Blanes, haventhi mort també (1839-1898). La seua vila nativa, serva el bon recort de aquell home laboriós, havent posat el seu nom a un dels seus carrers.
- Cortils (Cot de).** *Geog.* A la comarca d'Olot passada la Plana de Cassá.
- Cortina. f. Cortina.** || *Fort.* Troc de mur entre els baluards. **Cortina.** || La del darrera de la porteta al sagrari. **Pàlia.** || **Posar cortines.** *fr.* Encortinar. || **Tirar la cortina.** *fr.* Correr, descórrer la cortina.
- Cortina y Robert (Ibo de la).** *Biog.* Pintor y arqueólech, nadiu de Vilanova y Geltrú, al any 1805. Era autor de nombroses aquareles y dibuixos litografiats reproduint els monuments y restes arqueològichs d'Espanya, y va dirigir les escavacions a les runes d'Itálica al any 1840, contribuint a formar el Museu de Belles Arts de Mérida.
- Cortinatge. m. Cortinaje.**
- Cortiol. m. dim.** de cort pera el bestiar. **Corralito.**
- Cortisá, na. adj. Cortesano.**
- Cortisanesch, ca. adj.** Propi dels cortesans o de la cort. **Cortesano.**
- Cortit (Pere.)** *Biog.* Noble catalá dels començos del sigle xv, partidari del comte En Jaume de Urgell, que va cooperar al atach de Lleida al any 1413, quan la lluita ab les hosts de En Ferrán I.
- Cortonejar. v. a.** Descrostisar les llagues. **Encarizar.**
- Corts. f.** Assamblea legislativa d'un Estat. **Cortes.** || **Corts de amor.** *Hist.* Costum mitjeval de Catalunya. Les dames se aplegaven als castells, en flairosos jardins, pera fallar qüestions d'afecte, que a voltes se constrenyien ab problemes psicològichs. **Cortes de amor.** || **Corts generals d'Aragó, de Catalunya, de Valencia, etc.** La celebració d'aquells parlaments a cada estat de la corona. **Cortes generales, parlamento.** || **Corts generals de la corona.** Reunió dels representants dels braços de la federació catalana-aragonesa, a un lloch mitjançer, que solia ésser la vila de Montçó. **Cortes generales de la corona.**
- Corts (Cárles).** *Biog.* Abat del monastir de Montserrat pels anys de 1745 a 1749. Va fer remarcables mellores a les obres d'aquell casal relligiós, alçante-se a son temps l'aqueducte que mena l'aigua al Safreig dels Apóstols. || — (**Joseph**). Militar y escriptor, nadiu y mort a Cervera (1666-1745). Era partidari d'En Felip V y va ésser regidor perpetu de la ciutat y secretari de la seua Universitat literaria. Va escriure alguns discursos polítics, y una obra del *Estado antiguo y moderno de la ciudad de Cervera*.
- Corts de Sarriá (Les).** *Geog.* Antich poble, agregat are al terme de Barcelona.
- Cortsavi.** *Geog.* Poble de la Catalunya francesa, que pertany al departament dels Pirineus Orientals, cantó d'Arlés.
- Corull.** *Geog.* Caseriu del terme de La Bola, prov. de Barcelona.
- Corvasill.** *Geog.* Veïnat de Portá, a la Catalunya francesa.

Corvar. v. a. Combar, doblar.
Corvatera. Geog. Caseriu de Sora, prov. de Barcelona.
Corvo, a. adj. Curvo, encorvado.
Corxera. f. Mus. Nota. Corchea.
Còs. m. Cuerpo. || Tronch del còs humá. **Cuerpo.** || Cadavre. **Cuerpo.** || Veñat. **Cuerpo.** || Cert nombre de tropes. **Cuerpo.** || Parlant de llibres, obra sense prólech y index. **Cuerpo.** || Collecció de lleis. **Cuerpo.** || A les agulles, forat pera enfilaries. **Ojo, hondo.** || *Arquit.* Part de la columna entre la basa y el capitell. **Cuerpo, fuste.** || Parlant de la roba, groixaria. **Cuerpo.** || **Còs. m.** Terror pera bastir. **Solar.** || **Còs. Naut.** Campaña per mar contra barques enemichs. **Corso** || **Anar en còs.** *fr. Naut.* Perseguir les naus enemigues o pirates. **Corsear, andar á corso.** || **Còs eixit.** *Arqu.* Aquell qu'ix enfora. **Cuerpo saliente.** || **Còs de camisa.** *fr.* Arbol, cuerpo de camisa. || **Còs de construcció.** *Naut.* **Cuerpo de construcció.** || **Còs de molinet.** *Naut.* Part del casch, comprés entre les columnes. **Cuerpo de molinete.** || **Còs d'iglesia.** **Cuerpo de iglesia.** || **Còs del delict.** **Cuerpo del delito.** || **Còs lluminós.** **Lumbrera.** || **Còs present. m. adv.** De cuerpo presente. || **A còs descubert.** *m. adv.* A cuerpo descubierto. || **Buscar el còs.** *fr.* Originar raons. **Buscar la lengua.** || **Desenterrar còssos morts.** *fr. Met.* Murmurar. **Desenterrar los muertos.** || **Donar còs.** **Espessir líquits.** **Dar cuerpo.** || **En còs de camisa. m. adv.** En cuerpo de camisa. || **En còs y ànima. m. adv. Met. fam.** En cuerpo y alma. || **Fer còs present.** *fr.* Hacer cuerpo presente. || **Fer passar per un còs d'agulla.** *fr. Met.* Dar de comer por onzas, ó Meter en un puño. || **Fugir o retirar el còs.** *fr.* **Huir, hurtar el cuerpo.** || **Pendre còs.** **Tomar cuerpo.** || **Posar la por al còs.** *fr. fam.* Meter las

cabras en el corral. || **Quedarse alguna cosa al còs.** **Quedarse alguna cosa en el cuerpo.**

Cos-Gayón y Pont (Ferrán). *Biog.* Politich contemporani, nadiu de Lleida al any 1825. Era advocat y competent en qüestions econòmiques y financieras, havent publicat remarcables obres d'administració. Va ésser diputat a Corts en varies legislatures, Director general de contribucions y ministre d'Hisenda, y va ferse remarcar per la seua honradesa. || — **y Durán (Joan).** Politich y advocat, nadiu de Cervera, mort a Nàpols (1814-1879). Va fer armes quan la primera guerra civil, y acabada aquella va establirse a Montpeller, retirantse més tart al regne de les dues Sicilies, essent un dels consellers del rei. Havia escrit algunes obres defensants els principis de la causa tradicionalista.

Cos. Geog. Veñat de Montagnut, prov. de Girona: || — **(El).** Caseriu de Tabernoles (prov. de Barcelona).

Cosa. f. Lo que és palpable. **Cosa.** || **Cosa cotada.** *fr.* Tatzada, tassada, midada. **Tasada.** || **Cosa de. m. adv.** Cosa de, cerca de, poco más ó menos. || **Cosa de consideració.** *fr.* Cosa de valor, de consideración, de consecuencia. || **Cosa de mala mort.** *Expr. fam.* Cosa de mala muerte. || **Cosa de riure.** *Expr.* Cosa de risa. || **Cosa de veure.** *Expr.* Cosa de ver. || **Cosa del altre mon.** *Expr. fam.* Cosa del otro jueves. || **Cosa dura.** *Met.* Que no és soportable. **Cosa dura.** || **Cosa forta.** **Molesta, difícil.** **Recia cosa.** || **Cosa pública.** Del domini de tothom. **Cosa pública.** || **Cosa rara!** *Expr.* ¡Cosa rara! || **Cosa sabuda.** Pacte, obligació. **Cosa cierta, estipulada, prometida.** || **Coses de la velluria.** *fr. Ter.* Antiguallias. || **Coses movents.** **Bienes mue-**

bles. || **Coses sehents.** Bienes inmuebles. || **Abans de fer una cosa,** pren consell si és perillosa. *Ref.* Si una empresa es pel·ligrosa, antes consulta la cosa. || **A fè que és pesada cosa,** la persona melindrosa. *Loc.* Es cierto pesada cosa la persona melindrosa. || **Alguna cosa.** Algo. || **Anar una cosa per altre.** *fr.* Váyase mocha por cornuda; quien está á las maduras que esté á las duras. || ¡Bella o brava cosa! *Expr.* ¡Gran cosa! ¡Gran cosa por cierto! ¡Brava cosa! || **Bona cosa.** *adv.* Mucho. *Expr.* ¡Donosa cosa! || **Cada cosa vé al seu temps** com les figures al agost. Cada cosa en su tiempo, y los nabos en adviento. || ¿**Com va la cosa?** *Loc. fam.* ¿En que altura nos hallamos? || **Disponar les seues coses.** *fr.* Testar. Disponer sus cosas. || **Es cosa bona.** *Loc. fam. iron.* Donosa cosa es. || **Es cosa llarga.** *Loc. fam.* Es cuento largo. || **Es cosa per demés.** *Loc. fam.* Es cosa por mayor. || **Esser cosa de nyigui nyogui.** Cosa de chicha y nabo. || **Esser gran o molta cosa.** *fr.* Ser mucho cuento. || **Esser molt lluny de fer o succeir alguna cosa.** Estar lejos de hacer ó suceder algo. || **Gran cosa.** Mucho. || **Les coses d'aquest mon,** verdes y madures son. *Ref.* En este mundo cansado, ni bien cumplido, ni mal acabado. || **Mai perdi cosa,** que més me dolgui. *Loc. fam.* Ahí me las den todas. || **No dir una cosa per altra.** *fr. fam.* No mentir. || **No és cosa.** *fr.* No vale nada. || **No és cosa de riure.** *fr. fam.* Ahí es un grano de anís. || **No fa sino una cosa,** y aquesta mal feta. *Ref.* Arremangóse mi nuera, y volcó en el fuego la caldera. || **No hi ha com viure pera veure coses.** *Expr.* Bueno es vivir para ver. || **No hi ha com voler pera fer les coses.** *Ref.* Donde hay gana, hay maña. || **No hi ha tal cosa.** *fr.*

No hay tales carneros, no hay tal aca. || **No será cosa que t'quadre,** fet per un traïdor o lladre. *Ref.* No abrigues por compasión al que es traïdor ó ladrón. || **Parlant d'altra cosa.** *fr. fam.* Dejando una cosa por otra. || **Passat a cosa judicada.** *fr. For.* Pasado en cosa juzgada. || **Per tan poca cosa,** més val no res. *Loc.* Más vale morirse, para tan poca salud. || **Per una cosa de no res.** *Loc. fam.* Por quitame allá esas pajas. || **Poca cosa.** *fr.* Poquito, Poquita cosa. || **¿Quina cosa?** *Loc. fam.* ¿Qué es cosa y cosa? || **Si no vois que's sapiga la cosa,** no la diguis. *Ref.* Quien dice su puridad, vende su libertad; es el mejor secreto, aquel que queda encubierto. || **Una cosa.** *fr.* Una cosa. || **Una cosa com aqueixa.** *Loc. fam.* Eso mismo. || **Una cosa de no res.** *Loc.* Una nadería, una bagatela, una fruslería. || **Una cosa o altre será o res.** *Loc.* O es huey, ó tortilla, ó sarmientos en gavilla. || **Veure la cosa mal parada.** *fr.* Ver el pleito perdido. || **Cosc Castell.** *Geog.* Caseriu de Pرامةa, prov. de Lleida. || **Coscó.** *Geog.* Veïnats de Oliola, prov. de Lleida. || **Coscoll.** *m.* Coscoja, carrasca, chapparra. || *Bot. fr.* Apio montano. || **Coscoller.** *Orog.* Serralada a les montanyes de Busa. || **Cosconal.** *m.* Lloch de coscolls. Coscojal, coscojar. || **Cosconilla.** *f. Bot.* Planta de les compostes. Cosconilla. || **Coserans.** *Hist.* Antiga comarca a les conques dels rius Garona y Ariege. Coseranos. || **Coseta.** *f. dim.* Cosilla. || *Met.* De temperament delicat. Alfenique. || **Cosetans.** *m.* Habitants que poblaven la regió compresa entre'ls rius Gayá y Ebre. Cosetanos. || **Cosí, na.** *m. y f.* Primo. || **Cosí germá.** *Met.* Cosa que s'assembla a un altre o té les meteixes propietats. Primo hermano.

- Cosiment.** *adv.* Discreción, voluntat. || **A cosiment.** *Loc.* A discreción, á voluntad, á merced.
- Cosir.** *v. a.* Coser. || **Cosir a punyalades.** *v. a.* Acribillar de heridas ó cuchilladas.
- Cosmèlich.** *m.* Preparat pera el cabell Cosmético.
- Còsmich.** *ca. adj.* Còsmico.
- Cosmogonia.** *f.* Coneixement de la formació del món. Cosmogonia.
- Cosmogònich.** *ca. adj.* Referent a la cosmogonia. Cosmogónico.
- Cosmògraf.** *m.* Entès en cosmografia. Cosmógrafo.
- Cosmografia.** *f.* Descripció del univers. Cosmografía.
- Cosmogràfich.** *ca. adj.* Relatiu a la cosmografia. Cosmográfico.
- Cosmòlech.** *m.* Entès en cosmologia. Cosmólogo.
- Cosmologia.** *f.* Cosmología.
- Cosmopolita.** *m.* Que no sent predilecció per cap país o nació. Cosmopolita.
- Cosmopolitich.** *ca. adj.* Referent al cosmopolitisme. Cosmopolítico.
- Cosmopolitisme.** *m.* Qui considera com patria seua tot el món. Cosmopolitismo.
- Cosmorama.** *m.* Il·lusió òptica que dona relleu a assumptes pintats. Cosmorama.
- Cosp.** *Orog.* Vall del camí de Sant Jaume de Frontanyá a Vilada. || — **(Plans de).** *Orog.* Entre la collada Foig y el collet de Puig Lluent. || — **(Sant Juliá de).** *Arqueol.* Iglesieta romànica a la vall del meteix nom.
- Cosprons.** *Geog.* Barriada de Port-Vendres a la Catalunya francesa.
- Còssa.** *f.* Coz, patada. || **Pagar ab una còssa al cul.** *fr. Met.* Dar una coz, dar el pago. || **Pegar o tirar còsses.** *fr.* Acocear, cocear. || *Met.* Disparar coces, tirar coces.
- Cossaders.** *m. Nàut.* Taulons de la banda exterior del barco. Cosaderos.
- Cossar.** *v. a.* Ajustar los vestidós al cuerpo, ceñir el cuerpo. Entallar.
- Cossari,** *a. m. y f.* Embarcació armada en cós y qui la comanda. Corsario.
- Cossat,** *da. p. p.* Entallado, ceñido. || **Anar cossat,** o ben o mal **cossat.** Llevar el cuerpo bien ó mal ajustado.
- Cossatge.** *m.* Talle.
- Cossecant.** *f. Matem.* Cosecante.
- Cossegás.** *m. aum.* Corpazo, corpachón.
- Cossegues.** *f. Ter.* Cosquillas.
- Cossejador,** *a. m. y f.* Animal guit. Coceador. || *Fig.* Qui reb ab mal modo. Falso, ruin.
- Cossejar.** *v. n.* Cocear, acocear.
- Cosset.** *m. dim.* Corpezuolo. || Mena de gipó, sense mànegues ni faldilles. Corpiño, almilla.
- Cossetá.** *Geog. ant.* Cosetans.
- Cossetania.** *Geog. ant.* Regió de la costa catalana, entre ls rius Gayá y l'Ebre, a la regió coneguda ara ab el nom de Camp de Tarragona. Cosetania.
- Cossiada.** *f. Bot.* Planta anomenada *Fuixarda*.
- Cost.** *m.* Preu o valor. Coste, costo. || Fadiga, feina. Costa, costo. || **A cost y costes.** *m. adv.* A coste, ó á costo y costas. || **A tot cost.** A toda costa.
- Costa.** *f.* Pujada. Cuesta. || Vora del mar. Orilla, costa, marina. || Eina de fusta usada pels sabaters. Costa. || **Costa amunt.** *m. adv.* A repecho, cuesta arriba. *m. adv.* Ab repugnancia. A repelo, cuesta arriba. || **Costa oberta.** *fr.* Costa abierta. || **A costa de.** *m. adv.* A costa de. *m. adv.* A força de. A costa de. || **Anar costa amunt.** *fr.* Repechar, ir cuesta arriba. || **Anar costa a costa.** Costear. || **Per la costa.** *fr.* Pagar per altre. Hacer la costa. Enraonar solament un a la conversa, ésser motiu de murmuració. Hacer el gasto. || **A costes y despeses.** *m. adv. fam.* A costas, á expensas. || **Condemnar a costes.**

fr. For. **Condernar al pago de costas.**

Costa (Antoni Cebriá). Biog. Catedràtic de ciències a Barcelona nomenat al any 1847, que va estudiar ab predilecció la botànica y les ciències agrícoles. Pertanyia al Institut agrícola de Sant Isidre, a varies acadèmies científiques, y va publicar un valió tractat que modestament anomenava, *Introducción a la flora de Catalunya*. || — **(Joseph).** Abat del monastir de Montserrat, pels anys de 1617 a 1621. Al seu temps va visitar aquell casal relligiós el príncep Filibert de Saboya, fent present a la patrona de Catalunya, d'una llantia que costava dos mil escuts. || — **(Marián).** Docte catedràtic del Seminari de Barcelona, mort al any 1857, autor d'obres filosófiques y relligioses, entre elles l'anomenada *Las Sibilas*. || — **(Pere).** Escultor nadiu de Vich, mort a Berga al any 1761. Va ésser un dels artistes de més relleu al seu temps, y va pertanyer com a soci de merit a la reial acadèmia de Sant Ferrán. Era competent als estudis heràldichs y autor del *Nobiliario catalán*, que manuscrit se conservava a la biblioteca de Sant Felip Neri. Va deixar nombroses obres esculptóriques. || — **(Ramón).** Escriptor y provincial dels dominichs a la corona d'Aragó. Era nadiu de Barcelona y va morirhi (1640-1703). Va ésser doctor a les universitats de Barcelona y Valencia, bon predicador, catedràtic y autor d'algunes obres. || — **de Rispa (Felisa).** Remarcable professora que desde l'any 1855, va ésser de l'escola de cechs y sort-muts de Barcelona, en quina ciutat va morir al any 1880. || — **y Bofarull (Domingo).** Escriptor y capellá del sigle XVIII, fill de Solsona, autor de

obres històriques y d'algunes de caràcter relligiós. || — **y Carbonell (Joseph).** Barceloní de humanitaris sentiments, que als aiguats de la ciutat al any 1862, com al temps de la febre groga al any 1870, va prestar serveis rellevants en bé del proïsme, assolint anomenada, y la recompensa fruita ab la creu de beneficencia. Va morir al any 1892. || — **y Fuxench (Joan).** Advocat y economista, que va desempenyar per molts anys el càrrech de secretari del Institut Industrial de Catalunya, y un dels defensors més arrelats dels interessos manufacturers de la nostra regió. Va morir al any 1887. || — **y Gallissá (Lluiciá).** Jesuita, catedràtic de retòrica y filosofia a l'Universitat de Cervera. Era nadiu de Vich y va morir a Ferrara (1731-1811). || — **y Hugas (Joseph).** Musich remarcable, guitarrista, nadiu de Torroella de Montgri, mort al any 1881. Va ésser tingut per un dels mellors compositors d'aquella especialitat, al seu temps. || — **y Turell (Modest).** Distingit escriptor que al any 1858, era redactor de *La Ilustración Barcelonesa*. Era autor d'un códich heràldich ab extenses noves de les ordres de cavalleries, nomenat: *Tratrat complert de la ciencia del Blassó*.

Costa. Geog. Caseriu de Canejan, prov. de Lleida. || — **(La).** Caseriu de Fogás de Montclús. (Barcelona). || — Arrabal de Juyá (Girona). || — Caseriu de Manlleu (Barcelona). || — Caseriu de Cardona (id.) || — **(Collet de).** Orog. Collada de 1165 metres d'alçaria, a la vora del Ritort, al S. E. de Molló, prov. de Girona. || — **Cabirolera.** Orog. Cim de la Serra del Cadí (2572 metres). || — **de Montseny.** Caseriu del terme de Fogás de Montclús. || — **de la Cava.**

- lleria.** Casal del Bergadà, prop del Collet de la Costa. ||
-de la Teya. *Orog.* Al Ripollès, al camí de Vallespirans a la Portella. || **-de les Petriques.** *Orog.* A les montanyes del Canigó, al camí de Prat Cabrera, envers la Vall de Vallmanya. || **-de Llevant.** Comarca que té per llindars el mar Mediterrani, y les comarques de La Selva, el Montseny, el Vallés y el Plá de Barcelona; comprén els partits judicials d'Arenys de mar, de Mataró y part del de la Concepció de Barcelona. En lo civil y lo eclesiàstich, depén de les províncies y bisbats de Barcelona y de Girona, essent les seues poblacions més significades, les de Mataró, Arenys de mar, Masnou, Vilassar, Badalona, Tiana, Pineda y Tordera. || **-de Munt.** Caseriu del terme de Seva (Barcelona). || **-de Ponent.** Regió determinada per alguns autors, com a comarca natural, compresa entre el Penadés, el Plá de Barcelona y el Mediterrá, limitada pels rius Foix y Llobregat, dependent en lo civil y en lo eclesiàstich de la prov. de Barcelona, essent les seues poblacions més significades, les de Sitges, Vilanova y Geltrú y el Prat. || **-de Pujou.** *Orog.* Cónich turó de la comarca d'Olot, a la vora del Collet del Salt. || **-de Toralles.** A la comarca de Olot, prop del Coll de La Portella.
- Costá.** *Prep.* Junt, tocant. **Cabe.**
Costabona (Puig de). *Orog.* Puig al N. E. de Setcases a la ratlla de França, prov. de Girona.
Costaborda. *Orog.* Montanya entre les províncies de Barcelona y de Girona, a tramontana de Castellar d'En Huch.
Costafreda. *Geog.* Caseriu del terme de Suria, prov. de Barcelona.
Costageperuda. *Geog.* Al camí de la Pobla a Puigcerdá, al Plá de Rás.
- Costalgia.** *f. Med.* Dolor a les costelles. **Costalgia.**
Costallisa. *Geog.* Cimall al camí de Sant Privat a Torelló.
Costana. *f.* Als carros de carbó, barrots dels costats. **Costana.**
Costaner, a. *adj.* Costanero, litoral.
Costar. *v. n.* Esser de preu. **Costar.** || Causar treball. **Costar.** || **Costar alguna cosa el doble de lo que val.** *fr. Met. fam.* Costarle á uno caro, ó cara alguna cosa. **Costar la torta un pan.** || **Lo que poch costa, poch dol.** *Ref.* Hijo sin dolor, madre sin amor. || **Tant costa dir si com no.** *Ref.* La boca que dice no, dice sí.
- Costarjas (Tuch de).** *Orog.* Montanya de la Vall d'Arán.
Costarrodonna (Cim). *Orog.* Cimall pirenench de la Vall de Andorra.
Costart (March). *Biog.* Escriptor dogmàtich de començos del sigle XVII, nadiu de Sant Martí de Calonja.
Costarut, da. *adj.* Costanero.
Costas (Miquel). *Biog.* Canonge de la Seu de Barcelona, y erudit escriptor. Va morir al any 1878.
Costasana (Lluís). *Biog.* Escultor ripollench que vivia al sigle XVI. Era autor de la imatge de Sant Pere, a la iglesia de Montgrony.
- Costat, m.** Lado, costado. || Part del cós. **Costado.** || Qui acompanya a un altre. **Apoyo, lado.** || Banda dreta o esquerra d'alguna cosa. **Lado.** || Paratges que envolten un cós. **Lado.** || Qui dona a un altre la seua protecció. **Lado.** || Camí que's pren pera alguna cosa. **Lado.** || *Nàut.* Cada un dels costats que formen el casch de la nau. **Costado.** || *Mil.* Banda dreta o esquerra d'un cós d'exèrcit. **Costado, flanco.** || **Costat per costat, m. adv.** Pared en medio. || **Costat, penol.** *Nàut.* Costado,

- pañol. || **Al costat**, *m. adv.* Al lado. || **Anar al costat**, *fr.* Ir al lado. || **Anar de costat**, *Ladearse.* || **Estar de costat**, *fr.* Estar ladeado. || **Girar de costat**, *fr.* Ladear. || **Pertanyent al costat**, *Lateral.* || **Mirar de costat**, *Mirar de lado, ó de medio lado.* || **Posarse o girarse de costat**, *Perfilarse.* || **Tirar cada hù pel seu costat**, *fr.* Echar cada uno por su lado. || **Esser de diferenta opinió**, *fr.* Echar cada cual por su camino. || **Tirar per altre costat**, *fr. Met.* Echar por otro lado.
- Costejar**, *v. a.* Navegar prop de les costes, o satisfacer el cost de alguna cosa. **Costear**.
- Costella**, *f.* **Costilla**. || D'animal, pera menjar. **Chuleta**, **costilla**. || *Naut.* Fustes córves que formen els costats dels barques. **Cuadernas**. || *f.* La dona en llegítim matrimoni. **Costilla**. || *Med.* Peça del teler. **Costilla**.
- Costellám**, *m.* Conjunt de costelles. **Costillaje**, **costillar**.
- Costelles**, *f. Art. y of.* Peces diferents dels aparells. **Costillas**. || **Costelles falses**, *f. Anat.* **Costillas falsas**. || **Anar de costelles**, *fr.* Caure d'esquena. Ir de costillas. *Met.* Dar al través. || **Pegar a les costelles**, **Descostillar**.
- Costelleta**, *f. dim.* **Costillita**, **chuleta**.
- Costellós**, *a. adj.* **Costífero**.
- Costellut**, *da. m. y f.* **Costilludo**.
- Coster**, *m.* **Costera**, **ripiá**. || Paper tarat a les raïmes. **Costero**.
- Costera**, *f.* Paper tarat. **Costera**. || **Costa de mar**, **Costa marítima**.
- Costerament**, *adv. m.* A la vora de la costa. **Costeramente**.
- Costerut**, *da. adj.* Lo que fa costa. **Costanero**. || *Met.* Cosa pesada. **Costoso**.
- Costes**, *f.* D'un plet, causa, etz. **Costas**. || *pl. de Costa*, **Orillas**.
- Costes (Les)**, *Geog.* Caseriu del terme de Casavells, prov. de Girona. || —Veïnat del terme de Mollet, prov. de Girona. ||
- **de Rosset**, Casa remarcable de pagesia al camí de Bagá a Góssol, per les Fonts del Bastareny. || — *Orog.* Serralada del coll de Jou al de Tosses entre les prov. de Barcelona y de Girona. || — **de la Malesa**, Demunt de Campllonch.
- Costeta**, *m. dim.* **Cuestecilla**, **costanilla**.
- Costinyola**, *Orog.* Montanyeta a la vora de Camprodón, entre'l Ritort y la riera de Feitus a Girona.
- Costiol (Geroni)**, *Biog.* Escriptor del sigle xvi, autor de la *Crónica de D. Juan de Austria*, publicada al any 1572.
- Costiparse**, *v. r.* **Constiparse**.
- Costoges**, *Geog.* Poble del Vallespir, que are forma part del cantó de Prats de Molló als Pirineus orientals. || — (**Riera de**) *Hydrog.* Riera que neix al coll de la Creu y desaigua a la vora de la Quera al Vallespir.
- Costós**, *a. adj.* **Costoso**. || **Travallós**, **Costoso**. || Lo que causa sentiment extremat. **Costoso**.
- Costosament**, *adv. m.* **Molt car**. **Costosamente**.
- Costosíssim**, *a. adj. sup.* **Costosísimo**.
- Costosíssimament**, *adj. sup.* **Costosíssimamente**.
- Costúm**, *m. y f.* **Costumbre**. || Práctica que té força de llei. **Costumbre**. || Lo que per propensió se fa sovint. **Costumbre**. || Accions morals que califiquen una persona. **Costumbre**. || **Costúm inmemorial**, *fr.* **Costumbre inmemorial**. || **Els costúms y els diners fan els homes cavallers**, *Ref.* **Costumbres y dineros hacen los hijos caballeros**. || **Mal costum**, *fr.* **Vicio**, **Resabio**. || **Péndreho de costum**, *fr.* **Tomarlo por oficio**.
- Costumá**, *Geog.* Caseriu de Benifallet, prov. de Tarragona.
- Costumança**, *f.* **Derecho**.
- Costumista**, *m.* Escriptor de costums. **Escriptor de costumbres**.
- Costur**, *Geog.* Poble del bisbat de

- Tortosa, prov. de Castelló, part. jud. de Lucena.
- Costura.** *f.* Cert cusit y pertanyent al art de cusir. **Costura.** || Lloch d'ensenyança pera les noies. **Escuela de niñas, amiga.** || Senyal a alguna llaga o ferida després de tancada. **Cicatriz, costurón.** || **Anar a costura.** *fr.* Ir a la labor, a la maestra. || **Costura plana.** *fr.* Costura plana. || || **Poll de costura.** Plojo pegadizo.
- Costurer.** *m.* *Ant.* Sastre. || **Moble.** Costurero.
- Costurera.** *f.* Cusidora. **Costurera.** || Mestra que té costura o ensenya de cusir. **Maestra, amiga.**
- Costureta.** *f.* Grollerament cusit. **Costurón.**
- Còt, a.** *adj.* Bajo, gacho. || **Cot.** *m.* Capot. **Cota.**
- Cot (Plá de Sa).** *Geog.* Antich estany dessecat de la comarca d'Olot.
- Còta.** *f.* Bata. || **Còta de malla.** *f.* Cota de malla. || **Sotana** usada pels escolans. **Bata, brandis.** || **Còta d'armes.** Antich capot que usaven els cavallers. **Cota de armes.** || **Vestir ab còta de malla.** Lorigado. || **Fer còtes de malla.** Mallar.
- Cotabisme.** *m.* *Farm.* Medicament contra la caquexia. **Cotabismo.**
- Cotador.** *m.* Acorneador, corneador.
- Cotamaller.** *m.* Qui fa cotes de malla. **Mallero.**
- Cotangent.** *f.* *Matem.* Cotangente.
- Cotar.** *v. a.* **Tatxar.** Fijar, señalar, tasar. || **Donar banyades.** **Acornear, cornear.** || **En terres estranyes les vaques coten als bous.** *Ref.* En tierra agena, la vaca al buey acornea.
- Cotat, da.** *p. p.* Acorneado, corneado. || *adj.* Fijado.
- Cotelg.** *m.* Comparació. **Cotejo,** comparación, parangón.
- Cotejar.** *v. a.* Comparar. **Cotejar.**
- Cotejat, da.** *p. p.* Cotejado, comparado.
- Cotet, cotet.** *Loc.* D'amagat. **A hurtadillas.**
- Coteta.** *f.* *dim.* Batita.
- Oti.** *m.* Roba pera matalaç. **Cutí.**
- Cotiça.** *f.* *Art. y of.* Als caps de peça de teixit. **Cotiza.**
- Cotícul.** *m.* *Min.* Picarra fina pera afinar les navajes. **Cotículo.**
- Cotidià, na.** *adj. m.* Cotidiano.
- Cotidianament.** *adv. m.* Cada dia. **Cotidianamente.**
- Cotiledò.** *m.* *Bot.* A les plantes fanerógames. **Cotiledón.**
- Cotilla.** *f.* Còs ab branilles o cer pera apretarse el còs. **Corsé, cotilla.** || ¡Qué tanta cotilla! *Expr.* de disgust. ¡Qué tanta jeta! ¡Qué tanta jeringa!
- Cotillaire, a.** *m. y f.* Corsetero.
- Cotilló.** *m.* Dança. **Cotillón.**
- Cotisació.** *f.* *For.* Tribut repartint la quota promedial. **Cotización.** || Imposar tassa. **Cotización.** || Valuar el preu del paper y dels valors públichs. **Cotización.**
- Cotisar.** *v. a.* *Com.* Fer públichs els preus dels valors y documents de cambi. **Cotizar.**
- Cotisat, da.** *p. p.* Cotizado.
- Cotna.** *f.* Conna.
- Cotó.** *m.* Algodón. || **Cotó fluix.** Algodón en rama. || **Cotó de blens.** El que pera cremar se posa als llums. **Mecha.** || **Cotó mort.** Fibres de cotó en brut. **Algodón en bruto.**
- Cotó (Albert).** *Biog.* Musich empuerdanés, (1854-1906). Va ésser mestre del chor de la Erato a Figueres. Era bon compositor, y va establirse a Barcelona dirigint concerts populars y les orquestres d'alguns teatres.
- Cotoina.** *f.* *Quim.* Alcaloít de la escorxa del cotó. **Cotoina.**
- Cotolina.** *f.* Cotonina.
- Cotollu.** *f.* *Ornit.* Aucell. **Coguja, da,** Gulloria.
- Cotolliva.** *f.* *Ornit.* Gulloria.
- Cotonada.** *f.* Tela de cotó. **Fustán.**
- Cotonat, da.** *m.* Tejido de algodón.
- Cotoner.** *m.* *Bot.* Planta. **Algodonero.** || Qui tracta ab cotó. **Algodonero.**

- Cotonera.** *f. Bot.* Algodón, algodónero.
- Cotoneria.** *f.* Fàbrica pera treballarhi genres de cotó. Algodoneria.
- Cotonina.** *f.* Roba de cotó encordillada. Cotonia.
- Cotorra.** *f. Cotorra.* || La dona xarraire. **Cotorra, cotorrera.** || Parla més que una cotorra. *fr.* Habla más que una urraca, que un sacamuelas.
- Cotorreig.** *m.* Xarrameca. **Cotorreo.**
- Cotorrera.** *f.* Gàvia pera les cotorres. **Cotorrera.**
- Cotorrista.** *m.* Gandul, borratxó. Catavino.
- Cotorro.** *m.* Cau dels jugadors de professió. Garito, tahuneria.
- Cots y Avinyó (Antoni).** *Biog.* Metge catalá y escriptor professional, que va morir al any 1883.
- Cotumí.** *m. Min.* Clorur de plom cristallinat. **Cotumita, cotumio.**
- Coturne.** *m.* Calçat de l'època antiga. **Coturno.** || **Calsar de coturne.** *fr. Met.* Fer us d'estil sublim els escriptors. Calzar el coturno. || **Esser d'alt coturne.** *fr. Met.* Ocupar posició privilegiada. Ser de alto coturno.
- Cotutor.** *m.* Qui ab altre exerceix el càrrech de tutor. **Cotutor.**
- Cotxa.** *f. Ornit.* Pezpita. **Carboner, Bitxech, De cap blanch, Fumada, Qua roja, etz.**
- Cotxarello.** *m.* Gabeta. Cuevo.
- Cotxarse.** *v. r.* Abrigarse, arroparse. (Parlant del abrighall del llit).
- Cotxe.** *m.* Coche. || **Cotxe de cami.** Coche de camino. || **Cotxe de colleres.** Coche de colleras. || **Cotxe de lloguer.** Simón. || **Cotxe y cotxadura, y cibada** pera la mula. *Ref.* Conde y condadura y cebada para la mula: abad de zarzuela, comisteis la olla, pedis la cazuela. || **Menar el cotxe.** Cochear. || **Parar el cotxe.** *fr.* Parar el coche. || **Posar o treure cotxe.** *fr.* Echar coche.
- Cotxer.** *m.* Cochero. || Qui mena els animals de tir d'un caruatge. **Cochero.** || Qui construeix y lloga caruatges. **Cochero.** || Lo que pertany al cotxer. **Cocheril.**
- Cotxeret.** *m. dim.* Cocherillo, cocherito.
- Cotxeria.** *f.* Lloch pera guardar cotxes. **Cochera.**
- Cotxet.** *m. dim.* Cochecillo.
- Cotxinament.** *adv. m.* Indecentement.
- Cotxines.** *f.* Pots de terrissa, pera recullir la reïna dels arbres. **Cochinar.**
- Cotxo m. Cotxe.**
- Cotxot.** *m.* Carricoche.
- Coudinar.** *m.* Comidilla. || **Fer coudinar.** Hacer la comidilla.
- Coudinetes.** *m.* Coudinar.
- Couïent, a. m.** Picant, que dona coïssó. **Picante, quemajoso.**
- Coupigny (Joan).** *Biog.* Autor dramàtic nadiu de Tarragona, y mort a Madrid, (1828-1890).
- Coure.** *v. a.* Fer el menjar. **Guisar, hacer la comida.** || *v. n.* Fer coïssor. **Escocer.** || Digerir el menjar. **Cocer.** || Sensació picanta a la gola. **Requemor.** || Causar pena. **Escocer.** || **Coure ab poch foch.** Cocer á fuego lento.
- Còure.** *m.* Cobre. Lligat ab l'estany forma el bronzo, y ab el zench el llautó, el metall blanch, etz. **Cobre.** || **Còure abigarrat.** *m.* Cobre abigarrado. || **Alçar el còure.** *fr.* Mover el alambre, dar grita. || **Cosa de còure.** Cobreño. || **Qué te barreja de còure.** Encobrado. || **Que té part de còure.** Cobrizo.
- Courér.** *m.* Ofici. Latonero.
- Còures.** *v. r.* Asarse. || Patir molta calor. **Achicharrarse, asarse.** || Curarse el costipat. **Cocerse el resfriado.** || **Lo que no's cou** pera tú, deixeu cremar. *Ref.* Lo que no has de comer déjalo bien cocer; ni mío es el trigo, ni mía la cibera, muela quien quiera.

- Courim**. *m.* Eines de còure, pera el menjar. **Cobre**. || Monedes de còure. Calderilla.
- Còva**. *f.* Caverna, cueva. || La que se obra pera extreure els minerals. Hornacho.
- Còva (La)**. *Geog.* Caseriu de Font-rubi, prov. de Barcelona. || — **del Bisbe**. *Orog.* A la vora de la riera de Sant Aniol, al cim del Pas de les Aures. || — **del Drach**. *Orog.* A la montanya de Sant Llorenç del Munt a la vora de Tarraça. || — **de les Encantades**. *Orog.* Al cim de la Soca, terme de Montferrer a la comarca d'Olot.
- Covà**. *Geog.* Caseriu del districte de La Seu d'Urgell.
- Covada**. *f.* Els ous que d'un cop cova l'aviram. Empolladura, nidada. || Pollada. Nidada.
- Covador**. *m.* Nido, nidai, ponadero.
- Covament**. *m.* Empolladura, incubación.
- Covar**. *v. a.* Empollar, incubar. || Els refredats. Cuidar, madurar, cocer. || **Aqui cova, aquí està covant**. *fr. Iron.* Voló el golondrino, atátele al dedo.
- Covardia**. *f.* Cobardia.
- Covarot**. *adj.* Parlant d'ous. Hue-ro.
- Covart, da**. *adj.* Cobarde.
- Covat, da**. *p. p.* Empollado.
- Còve**. *m.* Eina de canyes, vims, etz. Cesto, cuévano. || El que serveix pera la roba de la bugada. Carriego. || **Ferne una com un còve**. *fr.* Hacerla cerrada ó sonada, ó de clavo pasado. || **Qui fa un còve fa un cistell**. *Adag.* Quien hace un cesto hará ciento, si le dan mimbres y tiempo.
- Covenet**. *m. dim.* Covanillo, covanilla.
- Coves d'alarbs**. *Arqueol.* Nom que's dona a Catalunya als monuments megalítics.
- Coves (Les)**. *Geog.* Caseriu de Sant Quintí de Mediona, prov. de Barcelona. || — **Veinat** de Sitges. (id). || — **de Rial**. Caseriu de la Vall de Ribes. || — **de Ribes**. Engorjat pera ahont colen les aigües del riu Sagadell a la Vall de Ribes. || **de Vinromá**. Vila del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló, part. jud. d'Albocácer.
- Covet**. *Geog.* Caseriu d'Isona, prov. de Lleida.
- Coveta**. *f. dim.* Cova petita. Covacha, cuevecita.
- Covogada**. *f. Ter.* Aplech. Reunión.
- Coxis**. *m. Anat.* Os encorvat al interior del sacre. **Coxis**.
- Coy**. *m.* Llit de mariner. **Coy**. || *Interj. Ter.* ¡Vaya, Cuernos, caramba!
- Cra**. *m.* Cloqueig. **Cra**.
- Crabe**. *m.* Excoriació simptomática. **Crabe**.
- Crabera (Tuch de)**. *Orog.* Serra de la Vall d'Arán.
- Crabes (Tuch de)**. *Orog.* Montanya de la Vall d'Arán.
- Crach**. *m. Ter.* Cruixit. Chirrido.
- Cramer**. *m. Bot.* Planta dicotiledónea, **Cramero**.
- Cramerat**. *m. Quim.* Sal combinada del àcid cramèrich ab certes bases. **Cramerato**.
- Crampa**. *f. Med.* Contracció de nirvis a les cames. **Crampa**.
- Cranch**. *m.* Peix. Cangrejo. || **Mal**. Constelació astronòmica. Càncer, cancro. || **Osca** de la lletra tipogràfica, pera notar si's posa girada. **Cran**. || **Cranch de aigua dolça**. Astaco. || **Cranch petit**. Cangrejuelo. || **Ferse un cranch**. Cancerarse.
- Craneografia**. *f.* Descripció científica del crani. **Craneografia**.
- Craneologia**. *f.* Descripció del crani. **Craneologia**.
- Craneometria**. *f.* Art d'amidar o calcular la grandaria del crani. **Craneometria**.
- Craneoscopia**. *f.* Observació frenològica del crani. **Craneoscopia**.
- Crangó**. *m. Zool.* Cert crustaci. **Crangón**.
- Crani**. *m.* Cap de persona morta, sense la carn. **Cráneo**.
- Crápula**. *f.* Vici, borratxera. **Crápula**.

- Crapulat, da.** *adj.* Viciat, despreciable. Relajado.
- Crapulós, a.** *adj.* Donat del tot als vicis. Repugnante, asqueroso.
- Craquejar.** *v. r.* Copejar les dents. Castañetear, dar diente con diente.
- Craques.** *f. Ter.* Fruites seques d'esclofolla, que fan soroll. Cascajo.
- Cras, a.** *adj.* Gras, espès. Craso.
- Crassa.** *f.* A les cases de moneda, gibrell pera recullir el metall fós. Craza.
- Crassament.** *adv. m.* Sense pretext. Crasamente.
- Crasses.** *f.* Brutícia a les bresques, al traure la cera. Cerón.
- Crasset (Jaume).** *Biog.* Escrip-tor d'obres místiques, que li feren assolir renom. Era jesuïta, nadiu de Barcelona, y vivia als començos del segle XVIII.
- Crassiografia.** *f.* Coneixement y observació dels temperaments. Crasiografia.
- Crassísim, a.** *adj. sup.* Crasísimo.
- Crassitut.** *f.* Gordura, crasitud.
- Cráter.** *m.* Boca d'un volcá. Cráter.
- Craticula.** *f.* Finestreta per ahont se dona la comunió a les monges. Graticula.
- Creació.** *f.* Creación. || Institució d'algun càrrech. Creación. || Nomenament de títols. Creación. || Invenció d'obres artístiques y literaries. Creación. || Creació de censal. *For.* Constitución de censo.
- Creador.** *m.* Criador.
- Crear.** *v. a.* Criar. || Fundar, erigir, fonamentar. Crear.
- Creat, da.** *p. p.* Creado.
- Creatiu, va.** *adj.* Creativo.
- Creatura.** *f.* Criatura.
- Crecenci.** *n. p.* Crecencio.
- Credencer.** *m.* Qui cuida la credensa. Crecenciero.
- Credencial.** *adj.* Comunicació que acredita un nomenament. Credencial.
- Credensa.** *f.* Taula pera posarhi les canadelles, al celebrar la missa. Credencia. || Ornaments y cirials del altar. Credencia.
- Credibilitat.** *f.* Lo que's pot creure. Credibilidad.
- Credible.** *adj.* Creible.
- Crediblement.** *adv. m.* Creiblemente.
- Crédit.** *m.* Deute. Crédito. || Apoió, valiment, reputació. Crédito. || Facilitat pera obtindre metálich o genre. Crédito. || Efectes a cobrar. Crédito. || Donar a crédit. *fr.* Dar á crédito. || Donar crédit. Creer, acreditar. || Fer crédit. Hacer ie.
- Credo.** *m.* Simbol dels apóstols. Credo. || Cada credo. *Expr. fam.* Cada credo. || En un credo. *m. adv.* En un credo.
- Crédul.** *a. m. y f.* Crédulo, creedor.
- Crédulament.** *adv. m.* Crédulamente.
- Credulitat.** *f.* Credulidad.
- Creedor, a.** *m. y f.* Acreedor, curador, administrador.
- Creensa.** *f.* Crédito donat a alguna cosa. Creencia. || Relligió, partit. Creencia. || Fer creensa. *fr.* Asegurar la verdad.
- Creent.** *m.* Creyente.
- Cregut, da.** *p. p.* Creído.
- Creible.** *adj.* Creible, creadero.
- Creiblement.** *adv. m.* Verosimilmente.
- Creix.** *m.* Escreix. Arras.
- Creixell.** *Geog.* Caseriu del terme de Borrassá, prov. de Girona. || — Poble de la prov. y bisb. de Tarragona, part. jud. del Vendrell.
- Creixemar.** *m.* Lloch abundós de creixems. Berrera.
- Creixement.** *m.* Acrecentamiento, crecimiento.
- Créixems.** *m.* Berros. || Créixems borts. Planta umbelífera. Berraza, herrera. || Créixems de prat. Mastuerzo, pratense.
- Créixens.** *m.* Créixems.
- Creixensa.** *f.* Acrecentamiento, crecimiento.
- Creixent.** *m.* Creixensa. A les aigües. Crecida. || Creixent de la lluna. Creciente de la luna. || Creixent de la mar. Creciente del mar, flujo, marea, creciente.
- Creixenturri.** *Geog.* Prop del San-

- tuari del Remei, a la comarca de Camprodón. ||—Caseriu de Freixanet, part. jud. de Puigcerdá.
- Créixer**, *v. n.* **Crecer**. || Les viandes al côures, la farina al pastar, etz. **Cundir**. || Pujar l'aigua. **Llenar**, **desbordarse**. || **Al·largar-se el dia**, **Crecer**. || **Fer crescudes al punt de mitja**, **Crecer**. || **Aumentar el preu**, **Aumentar**, **subir**. || **Créixer per avall**. *fr.* **Crecer como los nabos**. || **Fer créixer alguna cosa**. *fr.* **Aixamplarla**, **Dilatar**, **extender**. || **Créixer com els arbres de la Rambla**, **Crecer sin consejo**.
- Creiximoni**, *m.* **Aument del gra**, al graner. **Creces**.
- Crema**, *f.* **Efecte de cremar**, **Incendio**, **quema**. || **Dols pera menjar**, **Crema**, **Natillas**.
- Cremaçera**, *m. fam.* **Capellá cal·mós en el compliment del seu ministeri**, **Quemacera**.
- Cremada**, *f.* **Chamicera**, **quemada**.
- Cremadell**, *m.* **Brisa ténue**, **sofocante**.
- Cremadiç**, *a. adj.* **Que crema fàcilment**, **Quemadizo**.
- Cremador**, *a. m. y f.* **Qui cala foch**, **qui fa enrabiari**, **Quemador**.
- Cremadura**, *f.* **Quema**, **quemadura**. || **Senyal a alguna cosa cremada**, **Quemadura**. || **A les plantes**, **per causa del glaç**, **Quemadura**, **tizón**.
- Cremal (Gorja de)**, *Hidrog.* **Engorjat de la Vall de Ribes**, **ahont hi colen les aigües del riu Nuria**, **barrejantse ab les de Fontalba y Fontnegra**.
- Cremallejar**, *v. a.* **Cremar a estones**, **Arder despacio**.
- Cremaller**, *m. Ter.* **Graella**.
- Cremallera**, *f. Fis.* **Barra de ferro dentada**, **que serveix pera produir un moviment rectilini**, **al produir el de rotació**, **Cremallera**.
- Cremallers**, *m.* **Llars**, **caramilleras**.
- Cremalls**, *m.* **Cremallers**.
- Cremar**, *v. a.* **Consumir per l'acció del foch**, **Quemar**. || *v. n.* **Estar alguna cosa encesa**, **Arder**. || **Escalfar el sol**, **Abrasar**, **quemar**. || **Rostir el sol les plantes**, **Quemar**, **mustiar**. || **Esser una cosa massa calenta**. || **Lo que no's cou pera tu**, **déixah cremar**, *Ref.* **Lo que no has de comer**, **déjalo bien cocer**. || **No hi ha més cera que la que crema**, *fr.* **No hay más cera que la que arde**.
- Cremarse**, *v. r.* **Enfadarse**, **Quemarse**. || **Sentir l'impuls d'alguna passió**, **Quemarse**. || **Cremarse el pá**, **Chamuscarse**. || **Estar prop d'endevinar alguna cosa**, **Quemarse**. || **Cremarse de viu en viu**, *fr.* **Abrasarse vivo**.
- Cremat**, *da. p. p.* **Quemado**. || **Cremat sigui**, *Loc. fum.* **Que me maten**. || **Estar cremat**, *fr. Met.* **Estar volado**, **dado á las furias ó á Barrabás**.
- Cremell**, *m.* **Pábilo**.
- Cremor**, *f.* **Ardor**. || **Crémor tartre**, *m.* **Crémor tartaro**.
- Cremós**, *a. adj.* **Ardoroso**.
- Creofagia**, *f.* **Apassionat a menjar carn**, **Creofagia**.
- Creosota**, *f.* **Remei contra el mal de caixal**, **Creosota**.
- Crepitació**, *f.* **Crepitación**. || **Soroll produït pèl frech d'un os ab altre**, **Culpitació**.
- Crepitant**, *a. adj.* **Chisporroteo**.
- Crepitar**, *v. n.* **Espurnejar**, **Crepitar**.
- Crepúscol**, *m.* **Crepúsculo**.
- Crepuscolar**, *adj.* **Llustrench**, **Relatiu al crepúscol**, **Crepuscular**.
- Crepusculi**, *na. adj.* **Crepusculino**.
- Crescuda**, *f.* **Creixement**, **Crechimiento**. || **Aument d'aigua dels rius**, **Crecida**. || **Fer crescuda**, *fr.* **Pujar els preus**, **Subir**, **tomar aumento**.
- Crescut**, *da. p. p.* **Crecido**.
- Cresp**, *a. adj.* **Crea sonada**. || *m.* **A les viandes**, **formarshi una mena d'escorxa**, **Costra**. || **Ferla cresp**, *fr.* **Hacerla sonada**, **hacerla gorda**.

- Crespador.** *m.* Pera rissar els cabells. Encrespador, tenacillas de rizar.
- Crespar.** *v. a.* Caragolar els cabells, fer tabelles a la roba. Rizar.
- Crespat, da.** *p. p.* Rizado.
- Crespell.** *m.* Mena de bunyol. Albardilla, oreja de abad.
- Crespellet.** *m. dim.* Hojuela.
- Crespi.** (El). *Geog.* Caseriu del terme de Oristá, prov. de Barcelona.
- Crespiá.** *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Figueres.
- Crespinell.** *m. Bot.* Planta cranulacia. Siempreviva menor, uvas de gato. || **Crespinell picant.** Vermicular, racimillo.
- Crespó.** *m.* Glassa ab l'urdit més retort que la trama. Crespón. || Tela de seda crespada. Crespón.
- Cresso.** *m.* Home opulent, referintse al Cresso de la historia. Creso.
- Cresta.** *f.* Cresta. || Monyo d'alguns aucells. Cresta, copete, penacho, airón. || **Cresta de gall.** *Bot.* Planta de les llabrades. Gallo cresta, horminio. || **Alçar la cresta.** *fr.* Encrestarse. || **Llepar la cresta.** *fr.* Humilliar-se. Andar abajado. || **Llevar la cresta.** *Descrestar.* || **Picarse les crestes.** *fr. Met. fam.* Darse de las astas, apitonarse.
- Crestador.** *m.* Instrument pera tallar les bresques al treure les arnes. Castradera, costadera.
- Crestadura.** *f.* Castrazón.
- Crestall.** *m.* Llenca de terra entre dos solchs. Loma, camellón. || Teules formant carena de les vessants de teulada. Caballete. *Fis. y quim.* Cristal. || Vidre molt fi compost de cals y de litargiria. Cristal. || *Poet.* Aigua clara. Cristal. || **Crestall de roca.** *Miner.* Cristal de roca.
- Crestallera.** *f.* Torn pera treballar el cristall. Cristalera. || *Arquit.* Ornaments arrenge-
- rats al cim de la teulada. Cresteria.
- Crestallet.** *m. dim.* Cristalico.
- Crestalli, na.** *adj.* De cristall, o semblant al cristall, transparent, clar, pur. **Cristalino.** || Certs humors del cos huma. Cristalino.
- Crestallisació.** *f.* Cristalización.
- Crestallisar.** *v. a.* Cristallar.
- Crestallisat, da.** *p. p.* Cristallizado.
- Crestallisori.** *m.* *Quim.* Cristallizori.
- Crestallografia.** *f.* *Fis. y quim.* Descripció dels cristalls formats pels cossos. Cristalografia.
- Crestallomancia.** *f.* Superstició d'endevinar per medi de miralls. Cristalomancia.
- Crestallonomia.** *f.* Propietats geomètriques dels cristalls. Cristalonomia.
- Crestar.** *v. a.* Brescar. Castrar, cortar las colmenas.
- Crestat.** *m.* Animal. Castrón, Ca-brón.
- Crestejar.** *v. a.* Andar por los cerros.
- Cresteria.** *f.* *Arquit.* Crestallera.
- Cresteta.** *f. dim.* Crestita.
- Crestiá, na.** *adj.* Cristiano.
- Crestianisme.** *m.* Cristianismo.
- Crestomatia.** *f.* Aplech de troços escullits de diferents escriptors, pera apendre un llenguatge. Crestomatia.
- Cretácich, ca.** *adj. Geol.* Cretáceo.
- Cretinació.** *f.* *Med.* Cretinación.
- Cretinisme.** *m.* *Med.* Malaltia que suposa una mena d'embrutiment moral. Cretinismo.
- Cretlla.** *f.* Grieta.
- Cretona.** *f.* Mena de roba sensilla. Cretona.
- Creu.** *f.* Figura formada per dues peces que formen angul recte.
- Cruz.** || Senyal de cristiá. Cruz. || Insignia d'honor a les ordres militars. Cruz. || La usada pels prelats al pit. Pectoral. || *Naut.* Centre d'una verga. Cruz. || Lloch ahont l'àncora atravesa el pal de amunt. Cruz. || *Met.* Travall, desconhort. Cruz. ||

Creu de Caravaca. *fr.* Cruz de Caravaca. || **Creu de Sant Andreu.** Aspa de San Andrés, cruz de Borgoña. || **Creu geométrica.** Cruz geométrica, báculo de Jacob, ballestilla. || **Aixó ho deixarà ab la creu o ab la mortalla.** *Ref.* Eso lo acabarán la pala y el azadón. || **De la creu a la data.** *m. adv.* De la cruz a la fecha. || **Derrera de la creu hi ha el diable.** *Ref.* Detrás de la cruz está el diablo; el rosario en el cuello, y el diablo en el cuerpo. || **En creu.** *m. adv.* En cruz. || **Estar per aquesta creu de Deu.** *fr. fam.* Quedarse por esta cruz. || **Esser menester la creu y els ganfarrons.** *fr. fam.* Ser menester la cruz y los ciriales, ó Dios y la ayuda. || **Fer la creu o el senyal de la creu d'alguna cosa.** Signarla. || **Fer creu y ratlla a algú.** *fr.* Hacerle la cruz. Abandonar una cosa. Echar la bendición. || **Ferse creus.** *fr.* Hacerse cruces, maravillarse, asombrarse. || **No tindre sino la creu del front.** *fr. Met. fam.* No tener casa ni hogar, ó sobre que Dios le llueva; no tener blanca ni cornado. || **Per la creu tothom hi veu.** *Ref.* Por dinero baila el perro, y por pan si se lo dan. || **Quedarse sense una malla ni una creu.** *fr.* Quedarse en cruz y en cuadro; andar ó estar á la cuarta pregunta; no quedarle á uno cera en las orejas. || **Tindre vuit creus.** *fr. fam.* Comptar vuitanta anys. Ser ochentón.

Creu (Ciril de Santa). *Biog.* Remarcable predicador del'ordre caputxina, als començos del sigle xvii. Havia sigut avans de vestir l'hàbit, catedràtic d'eloqüència a l'Universitat de Barcelona. Era autor de bona cosa d'obres, y va morir a Mataró al any 1630.

Creu. *Geog.* Caseriu de Matamala a la Catalunya francesa. || — (La). Veínat de Cardedeu, prov. de Barcelona. || — **Alta.**

Caseriu de Sant Pere de Tarragona, prov. de Barcelona. || — **Codina.** Caseriu de Gurb, prov. de Barcelona. || — **de les Tapiés.** Veínat del terme de Sitjes (Barcelona). || — **den Caselles.** Caseriu de Sta. Maria de Corró (id.) || — **Guixera.** Caseriu de Manresa. || — **Ver-mella.** Caseriu de Fontrubi (Barcelona). || — (Coll de la). *Orog.* Collada al N. O. de Ral-leu, dep. dels Pirineus Orientals. || — **Collada de la vora de Castellar d'En Huch.** || — (Plá de la). Entre Doria y la Creu de Mayans, a la prov. de Girona. || — **d'En Ribá.** Tossal de la Vall de Ribes, enfront la vall de Nuria. || — **d'En Soler.** Collada a les vessants del Mar-lés y del Arija. || — **d'Espades.** A la vora de La Nou. || — **de Estremera.** A la vora del veí-nat d'Aranyonet. || — **d'Or-dul.** Pas del camí ral de Barcelona a Tarragona. || — **de Fusta.** Turó de la vora de Tragurá a la comarca de Camp-prodón. || — **de Busa.** A la sortida del Plá de Busa. || — **de Campdevanol.** Barriada de Campdevanol. || — **de Camp-lloch.** Collada que domina la Vall del riu Metge. || — **de Ferro.** A la Serra d'En Cija. || — **de Fumanya.** A la meteixa serra. || — **de Jovell.** A la Serra de Quart. || — **de la Llipo-dera.** A la serralada del Cani-gó. || — **de les Collades.** A la entrada del Plá de Busa. || — **de Mayans.** Coll entre la Cer-danya y la Vall de Ribes. || — **de Molosa.** Al Plá del Calvari, entre Sant Jaume de Fronta-nyá y Guardiola. || — **de Mont-bardó.** Al cim de la serra, al camí de Serrateix a Montclar. || — **de Nou Comes.** Al camí de Berga a Peguera. || — **de Fruit.** A la banda de Llevant del puig d'Afra, a la comarca de Olot. || — **de l'Espinau.** Al Ri-pollés al encreuament del

camí de Vidrà a Vallfogona. || — **del Olm**. A un dels extrems del serrat de Gisclareny al Bergadà. || — **de la Rodeja**.

Entre la conca de Banyoles y la Vall de Campmajor. || — **del Corol**. A la comarca de Olot. || — **de Salga**. Als aiguavessos de la vall de la Portella.

|| — **de Taulats**. Prop de Llanars, a la vall de Marlés. || — **de la Paradella**. Dominant les valls de Salarça y de Bayret. || — **del Rabadà**. Al extrém occidental del Coll de Faja.

|| — **de les Comes**. A la vora del Esquirol. || — **del Cabanal**. A un dels estreps de Pedraforca. || — **del Cabrer**. Als rasons de Pegnera. || — **de les Terres**. Collada de la comarca del Ripollés. || — **Llubi**. A la comarca d'Olot, entre la vall de la Faja y el Plá de Falgars.

|| — **del Home mort**. Entre les valls del Mardàs y de l'Estàula. || — **dels Sants**. Puig de la Serra del Cardó. || — **Vermella** (**Collet de**). Al camí de Sant Jaume de Frontanyà a Prats de Lluçanés. || — **de les Terres**. A la comarca del Ripollés. || — **Llubi**. A la comarca d'Olot, entre les valls de Faja y el Plá de Falgars. || — **Roja**. Caseriu d'Espinelves, prov. de Girona.

Creuada. *f.* Cruzada.

Creuar. *v. a.* Atravesar.

Crenat, *da. p. p.* Cruzado.

Creuer. *m.* Crucero. || *Arq.* Espai que forma la nau principal. **Crucero**.

Creuera. *f.* Ferros encreuats de l'embunyadura de la espasa. **Gavilán**. || **Creuera groga**. *f.* **Bot.** Espunyidora.

Creuet. *f. dim.* Crucecita.

Creueta (**Lá**). *Geog.* Caseriu del terme de Papiol. || — **de cal Pallot**. *Orog.* Al Bergadà a la derivació de la serra de Guàrdia al centre de les valls de Llobregat y del Marlés. || — **Coll de la serralada del Canigó**. || — (**Coll de la**). A l'alta

vall del Llobregat. || — (**Coll de**). A la costa de Llevant, prop d'Arenys de mar.

Creure. *v. a.* Obeir. **Obedecer**. || Posar fé en alguna cosa. **Creer**. Opinar en la certesa d'alguna cosa. **Creer**, opinar. || **Creure de lleuger**. Creer ó creerse de lleuger, ó tener buenas tragaderas. || **Fer creure**. *fr. Met.* Engañar. || **No ho vull creure**. *Loc. fam.*

Ver y creer. || **Qui no ho vulgui creure que ho vagi a veure**. *Loc. fam.* Quien no lo quiera creer que lo vaya á ver.

Creus de Malta. *f. Bot.* Planta de jardí. **Cruz de Jerusalén**.

Creus. *f.* Diferents lligats dels teixits. **Anudados**, nudos, ligado.

Creus y Corominas (**Leandro**). *Biog.* Escriptor de la primera meitat del segle XIX. Va ésser director del *Diario de Villanueva y Geltrú*, morint al any 1846.

|| — **y Martí** (**Jaume**). Bisbe de Menorca, y arquebisbe de Tarragona. Era nadiu de Mataró (1760-1825). Va ésser catequètic del Seminari de Barcelona, rector de La Garriga, y canonge de la Seu d'Urgell. Va ésser diputat a les Corts de Cadix, y quan la intervenció francesa del 1823, formava part de la regencia d'Urgell.

Creus. *Geog.* (**Coll de**). *Orog.* A la serra del Cadí. || — (**Cap de**), El més llevantí de la costa catalana, entre Cadaqués y la Selva de Mar. || — **Santes**. Monastir arruïnât de Bernarts, fundat al segle XII per En Guillelm Ramon de Moncada. Està situat al part. jud. del Vendrell, prov. de Tarragona, servent-se tant sols les seues runes, donchs va ésser destruït al any 1835. S'hi servaven els sepulcres dels reis d'Aragó, y d'alguns personatges qualificats de la nostra historia, entre ells En Roger de Llúria.

Creuadura. *f.* **Trencadura**.

Crexell. *Biog.* Distingida niçaga de la noblesa catalana. Era

- del Empurdá, y a les derreríes del sígle xv, tenia casa senyorial al plá de Barcelona, al terme d'Horta. || — **Dalmau de.** Cavaller empurdanés que vi via als començos del sígle xiii. Se li atribueix haver dirigit la famosa batalla de Les Naus de Tolosa, (1212). Al any 1194, figura com a un dels testimonis del testament dictat a Perpinyá pel rei En Alfons I.
- Creyent.** *m.* Creyente.
- Crezó.** *m.* Prez
- Cria.** *fr.* Procreació. **Cría.** || **Cria d'oques.** Ausareria. || **Fer cria.** **Criar.** || **Esser de la cria esguerrada.** *fr. fam.* No tener su juicio cabal.
- Criable.** *adj.* Que pot criarse. **Creable.**
- Criada.** *f.* Fámula, criada.
- Criader.** *m.* Terreny pera planter d'arbres. Acotado.
- Criader (El).** *Geog.* Caseriu del terme de Premiá de Mar (Barcelona).
- Criadeta.** *f. dim.* Chicuela, criada.
- Criador.** *m.* Criador, creador. || **Deu.** Criador. || **Met.** Inventor, autor, criador.
- Criamba.** *f.* Ter. Bolet. Seta.
- Criament.** *m.* Criansa. Educació. || **Donar criament.** Educar.
- Criansa.** *f.* Criament.
- Criar.** *v. a.* Crear, criar. || L'obra de **Deu.** Criar. || Engendrar, produir. **Criar.** || Donar de mamar. **Criar.** || Cuidar y nodrir als animals. **Criar.** || Anyellar. **Criar,** ahijar. || Brotar els arbres. Ahijar, echar renuevos. || **Crieu córbs y vos treuran els ulls.** *Ref.* Cria cuervos y te sacarán los ojos. || **El criar envelleix y el parir entendreix.** *Loc.* El criar arruga y el parir alucia. || **No té pá y vol criar cá.** *Ref.* No tiene que comer y convida huéspedes.
- Criat,** *da. p. p.* Criado. || Qui serveix a sou. Criado. || **Ben o mal criat.** *Expr.* Bien ó mal criado. || **Criat de vosté.** *Expr.* Servidor de V. || **Criat major.** Criado de escalera arriba. || **Criat menor.** Criado de escalera abajo. || **Estar criat.** *f.* Saberse arreglar. **Estar criado.**
- Criatura.** *f.* Criatura. || Infant. **Criatura.** || Home de poca experiencia. **Criatura.** || Qui obra ab llengües. **Criatura.** || *Exclam.* de díssort. **Criatura** || **Criatura de mamella.** Niño de teta. || **Criatura verda.** *Ter.* Gaita. || **D'aixó plora la criatura.** *Loc. fam.* La gata de Marirramos. || **Desde criatura.** *m. adv.* Desde niño. || **Encovar a una criatura.** *fr.* Hacer las entrañas á una criatura. || **Es una criatura.** *Loc. fam.* Es una criatura. || **Fer callar la criatura.** Acallar el niño. || **Fer criatures.** *fr. fam.* Dejar en cinta. || **Fer de criatura.** *fr.* Hacer niñadas. || **Fer dormir la criatura.** *fr.* Dormir al niño. || **Fer una criatura cristiana.** *fr. fam.* Bautizarla. || **Fins les criatures ho saben.** *Loc.* Es público y notorio, ó anda en coplas, ó los niños lo saben. || **Ja no és tan criatura.** *Expr. fam.* Ya no es niño. || **Les criatures diuen lo que senten a dir.** *Ref.* Dicen los niños en el solejar, lo que oyen á sus padres en el hogar. || **No'm siguis criatura.** *Loc. fam.* No seas niño. || **Plorar com una criatura.** *Fam.* Llorar á lágrima viva; llorar lágrimas de sangre, como una Magdalena. || **Qui ab criatures al llit se fica, cagat ne surt.** *Ref.* Quien con niños se acuesta, sucio se levanta; ara con niños y segarás cadillos. || **Poca fermesa per part d'estimació de noi.** Amor de niño, agua en cestillo. || **Sempre seras criatura.** *Loc. fam.* Siempre has de ser niño.
- Criaturada.** *f.* Chiquillada, niñada.
- Fer criatures.** *f.* Obrar sense reflexió. Niñar, muchachear.
- Criaturejar.** *v. a.* Chiquillear.
- Criaturer,** *a. m. y f.* Niñero, Dado á los niños.

Criaturera. *f.* Niñera.
Criatureta. *f. dim.* Criaturica.
Crich. *adj. fam.* Avaro, Quiero y no puedo.
Crich-crach. *m.* Soroll trepitjant. Trisca.
Crida. *f.* Pregón. || Fer fer una crida. *fr.* Dar un cuarto al pregonero. || Fer una crida. Pregonar. || *Met.* Fer saber coses secretes. Pregonar.
Cridadissa. *f.* Alboroto.
Cridador, a. *m. y f.* Alborotador. || *Ant.* Pregonero.
Cridaire, a. *adj.* Gritador, Vociferador, Vocinglero.
Cridaner, a. *adj.* Cridaire.
Cridar. *v. n.* Gritar. || *v. a.* Anomenar algú. Llamar. || Fer crides públiques. Pregonar, vocear. || Convocar, convidar. Llamar, convocar. || *Met.* Atreure. Llamar. || Parlar ab veu alta. Gritar, Levantar la voz. || Fer acudir els aucells ab el reclám. Reclamar. Trucar a la porta. Llamar. ||
Cridar quart y ajuda. *fr. fam.* Necesitar de Dios y ayuda. || **Cridar a trenca nou de coll.** *fr.* Gritar á voz en cuello. || Ja pots cridar ous a vendre. *fr.* Predicar en desierto. || A la casa ahont no hi ha pá, tothom crida y tothom té rahó. *Ref.* En la casa en que no hay harina, todo es mohina. || Qui més crida, aquell guanya. *Loc. fam.* Fingir ruido por venir á partido; el que mal pleito tiene á barato lo mete.
Cridat, da. *p. p.* Llamado.
Crideria. *f.* Remor de moltes veus. Gritería.
Cridoria. *f.* Alboroto, gritería.
Crim. *m.* Crimen. || **Crim de lesa magestat.** Crimen de lesa magestat. || **Purgarse d'un crim.** *fr.* Justificarse.
Criminació. *f.* Acriminación.
Criminal. *adj.* Criminal, criminoso.
Criminallech, ga. *adj.* Entés en criminalología. Criminólogo.
Criminalista. *m.* Tractadista de materies criminals, o notari

que fa les actuacions degudes en elles. Actriminalista.
Criminalitat. *f.* Fet que converteix alguna acció en delictiva. Criminalidad.
Criminalogia. *f.* Estudi de les causes dels crims. Criminalología.
Criminós. *adj.* Criminoso.
Criminosament. *adv. m.* Criminalmente.
Crin. *m.* Clin. Crin. || **Qua de cavall.**
Crinal. *adj.* Relatiu al crin. Crinal.
Crinolina. *f.* Mena de teixit de seda. Crinolina.
Cripta. *f.* *Arquit.* Volta subterrània, especialment a les iglésies. Cripta. || Capella o fossar subterrani. Cripta.
Criptógames. *f. Bot.* Plantes. Criptógamas.
Criptogamia. *f. Bot.* Plantes de sistema de fecondació, poch conegut. Criptogamia.
Criptògraf. *m.* Criptógrafo.
Criptografia. *f.* Modo d'escriure ab xifres convencionals. Criptografía.
Criptoporce. *m. Archit.* Subterrani ab un porxe a mena de catacumba. Criptopórtico.
Criquetes. *f.* Castañuelas.
Crisantema. *f. Bot.* Planta. Crisantema.
Crisi. *f.* Crisis. || Juhí que després d'observarla se fa d'alguna cosa. Crisis. || Mutació d'alguna malaltia. Crisis. || Circunstancies contraries d'un negoci o assumpte. Crisis. || Esforç violent y involuntari. Crisis.
Crisma. *m. y f.* Bálsam y oli barrejat que'ls bisbes consagren pera l'administració dels sagraments. Crisma. || Monógram de Crist. Crisma. || Fer perdre la crisma. *fr.* Enfadar. Descriamar, debautizar, descristianar. || No tindre crisma. *fr. fam.* No vale nada, fuera de la crisma, Estar fuera de Dios, ó ser hombre de la vida alrada. || Qui compra crisma. *Loc. fam.* Pera demostrar poch seny. Ponerle sal en la

- mollera. || **Te trencaré la crisma.** *Loc. fam.* Te romperé la crisma.
- Crismació.** *f.* Imposar la crisma. Unció, crismació.
- Crismal.** *m. Ant.* Vas pera portar l'oli beneit als malalts. **Crismera.**
- Crismar.** *v. a.* Ungir ab el crisma. **Crismar.**
- Crísografia.** *f.* Procediment de usar a la escriptura, lletres de or. **Crísografia.**
- Crísòlit.** *m. Miner.* Crisolita.
- Crísologia.** *f.* Coneixement de les riqueses. **Crísologia.**
- Crísopal.** *m. Min.* Aluminat de glucina. **Crísopalo.**
- Crísopeya.** *f.* Art antic d'obtenir l'or. **Crísopeya, piedra filosofal, Alquímia.**
- Críspar.** *v. a.* Produir una contracció muscular impensada. **Críspar.**
- Crísputura.** *f. Cir.* Contracció nerviosa. **Crísputadura, crísputura.**
- Críspi.** *n. p.* Crispín.
- Críspliní.** *n. p.* Crispiniano.
- Crísput.** *n. p.* Crispulo.
- Crísòlit.** *m. Min.* Cals fosfatada. || **Crísòlit comú.** Crisolita comú. || **Crísòlit oriental.** Pedra fina verdsosa, silicat d'alumina. **Crisolita oriental.**
- Crist.** *m.* Cristo. || **Oridar a algú el Crist.** *fr.* Dar el quienvive. || **Sant Crist.** Imatge de Crist crucificat. **Crucifijo, Sto. Cristo.**
- Cristall.** *m. y derivats.* Vegis. **Orestall.**
- Cristi.** *s. y adj.* Nom dels partidaris del sistema constitucional, a la lluita de 1833 á 1840. **Cristino.**
- Cristiá, na.** *adj.* Relatiu a la religió de Crist. **Cristiano.** || Nom apropiat a certes exclamacions. **Cristiano.** || Proisme, germá. **Cristiano.** || *Met.* Posar aigua al vi. **Aguado, cristianado.** || **Cristiá per força, no plau a Deu.** *Ref.* Reniego del árbol que á palos ha de dar el fruto. || **Cristiá vell.** *fr.* Cristiano viejo. || **Cristians de la corretja.** Sec-
- ta. **Cristianos de la correa.** || **Cristians de Sant Joan.** Secta. **Cristianos de San Juan.** || **Com só cristiá.** *Loc.* A fe, á ley de cristiano; en justos y en creyentes. || **Esser o no ésser cristiá.** *fr. fam.* Ser ó no ser de ley. || **No estar cristiá.** *fr. fam.* No sentirse de convención. || **No estar del tot cristiá.** *fr. fam.* Estar calamocano. || **No trovarse molt cristiá.** *fr. fam.* No estar muy católico. || **Parlar cristiá.** *fr. fam.* Hablar cristiano. || **Sant cristiá.** Persona de gènit curt. **Buen hombre, hombre de Dios, Santo varón.**
- Cristianament.** *adv. m.* Cristianamente.
- Cristianar.** *v. a.* Bautizar.
- Cristianat, da.** *p. p.* Bautizado.
- Cristiandat.** *f.* Congregació de tots els fidels. **Cristiandat.** || País habitat per cristians. **Cristiandat.** || Virtut cristiana. **Cristiandat.**
- Cristianet, a.** *m. y f.* Cristianito.
- Cristiani (F. Pol).** *Biog.* Frare catalá del segle XIII, molt coneixador de les llengües orientals. Al any 1263, va sostindre a presència del rei en Jaume I una disputa teològica ab el savi rabí Moisés de Girona, declarant aquest palesament que havia sigut vensut pel religiós catalá.
- Cristianisar.** *v. a.* Cristianizar.
- Cristianisme.** *m.* Doctrina de Jesucrist. **Cristianismo.** || Conjunt de fidels cristians. **Cristianismo.**
- Cristina.** *n. p.* Cristina.
- Cristineta.** *n. p. dim.* Cristinita.
- Cristófol.** *n. p.* Cristóbal.
- Cristófol.** *Geog.* Coll de la comarca d'Olot, a la vora de les Fonts.
- Cristologia.** *f.* Tractat de Crist. **Cristología.**
- Crit.** *m.* Grito. || **Cridoría.** **Griteria.** || Fama, anomenada. **Nombre, nombradía.** || **Crit d'alarma.** Grito de alarma. || **A crits.** *m. adv.* En ven alta y forta. **A gritos, á voces, á voz en grito.** || **Alçar el**

crit. *fr.* Alzar, levantar el grito. || **Es un crit de no moures el rei.** *fr. fam.* Preu excessiu. **Es un desuello.** || **Fer un crit a algú.** *fr.* Cridarlo. Llamar, dar alguna voz. || **Fer crit.** *fr.* Corre la veu. Sonarse, correr la voz. || **Fer crits.** *fr.* Vocear, gritar.

Criteri. *m.* Criterio.

Crítica. *f.* Capacitat pera judicar o realisar una obra. **Crítica, criterio.** || Judici de les obres segons les regles. **Crítica.** || Censura maliciosa. **Crítica, Zaherimiento.**

Críticable. *adj.* Críticable.

Críticador, *a. m. y f.* Murmurador.

Críticar. *v. a.* Críticar.

Críticastre. *m.* Qui satirisa y denigra les obres agenes. **Críticastro.**

Críticat, *da. p. p.* Críticado.

Crítich, *m.* Censor, crítico. || Judiciós, lo que pertany a la crítica, lo que's refereix a la crisi. **Crítico.**

Críticismo. *m. Fil.* Secta filosófica. **Críticismo.**

Crítiquejador, *a. m. y f.* Mordaz, crítico, críticón, aristarco.

Crítiquejar. *v. a.* Abusar injustament de la crítica. **Crítiquizar.** || Posar en ridícul el procedir dels altres. **Censurar, vituperar, críticar.**

Crítimo. *m. Bot.* Plantes umbelíferes. **Crítimo.**

Crivella. *f.* Grieta, hendidura, resquebradura.

Crivellarse. *v. r.* La fusta. Henderse, abrirse. || La terra, les montanyes, les parets, etc. **Agrietarse, abrirse, resquebrarse.**

Criviller (Joseph). *Biog.* Militar y escriptor, nadiu d'Alforja. Al any 1816, ab el tinent de fragata Joseph Ruiz, va publicar un mapa geogràfic de la prov. de Tarragona, bastant encertat, donada la situació d'aquells coneixements llavors.

Crivillés (El). *Geog.* Caseriu de

Sant Sadurni d'Osona, prov. de Barcelona.

Croca. *f.* Matzines. || Oca d'una fusta pera lligarla ab altres. **Ajuste.**

Crocada. *f.* Esquer pera pescar. **Gusanal.**

Crocant. *m.* Pasta dolça. **Crocante.**

Croch. *m.* Ganxo usat pels mariners. **Cocle, cloque.** || *Naut.* Eina pera armar la ballesta. **Gafa.**

Cróixer. *v. n.* Crujir. || **Fer cróixer.** *fr.* Menjar depressa. **Despavilar.**

Crollar. *v. a.* Estremecer.

Crom. *m. Miner.* Metall un xich magnètic. **Cromo.** || Color. **Cromo.**

Cromat. *m. Quim.* Combinació del àcid crómich ab una base. **Cromato.**

Cromàtic, *ca. adj.* *Mus.* Genre que procedeix per semitons. **Cromàtico.** || *Opt.* **Cromàtico.** || **Escala cromàtica.** *Mus.* Escala de dotze tons, ab un semi tó de diferencia. **Escala cromàtica.**

Cromatisme. *m. Opt.* **Cromatismo.**

Crómich, *ca. adj.* *Min.* Relatiu al crom. **Crómico.**

Cromis. *m. Ictiol.* Peixos pomacèntrichs. **Cromis.**

Cromolitógraf. *m.* **Cromolitógrafo.**

Cromolitografia. *f.* Procediment pera estampar dibuixos de colors. **Cromolitografia, litografia al cromo.** || Làmina pel meteix procediment. **Cromolitografia.**

Cromolitografiar. *v. a.* **Cromolitografiar.**

Cromolitogràfic, *ca. adj.* Relatiu a la cromolitografia. **Cromolitogràfico.**

Crònica. *f.* Relació de fets històrics, moltes vegades sense juhi crítich. **Crònica.** || Descripció d'un succés contemporani. **Crònica.**

Crònicament. *adv. m.* De manera constant. **Crònicamente.**

Crònich, *ca. adj.* Malaltia, constant o que dura molt temps. **Crónico, inveterado.**

Crònicitat. *f. Patol.* Cosa crònica. **Crònicidad.**

- Croniò.** *f.* Relació cronològica breu. **Cronicón.**
- Cronista.** *m.* Autor de cròniques. **Cronista.**
- Cronograf.** *m.* Escriptor o entès en la cronografia. **Cronógrafo.** || Màquina pera midar el temps. **Cronógrafo.**
- Cronografia.** *f.* Descripció y estudi del temps. **Cronografía.**
- Cronográfic,** *ca. adj.* **Cronográfico.**
- Cronograma.** *f.* Inscripció combinada ab la data del temps. **Cronograma.**
- Cronólech.** *m.* **Cronólogo.**
- Cronologia.** *f.* Coneixement pera computar el temps. **Cronología.**
- Cronològicament.** *adv. m.* Cronològicamente.
- Cronològich,** *ca. adj.* Relatiu a la cronologia. **Cronológico.**
- Cronologista.** *m.* Entès en cronologia. **Cronólogo, cronologista.**
- Cronòmetre.** *m.* Mida del temps. **Cronómetro, reloj de longitud, reloj marino.**
- Cronóstich.** *m. Poet.* Composició poètica combinada ab xifres d'una data. **Cronóstico.**
- Croquer.** *m.* El pescador que usa el croch pera enganxar les tunyines. **Croquero.**
- Croqueta.** *f.* Mena de mandonguilla. **Croqueta.**
- Croquis.** *m.* Dibux esboçat. **Croquis.**
- Cros.** *Geog.* Veïnat d'Argentona, prov. de Barcelona.
- Croscoat.** *Orog.* Turó de la comarca d'Olot, més enllà del Plá de les Forques.
- Crossa.** *f.* La que serveix pera ajudar a caminar als impeditos. **Muleta.** || Insignia episcopal o abacial. **Báculo, cayado.** || **Bácul.** || Forqueta pera sostindre els tabernacles y els baiarts. **Horquilla.** || Xancra pera passar l'aigua. **Zanco.** || **Parar crossa.** *fr. fam.* Hacer pié.
- Crosseta.** *f.* Peça de ferro, pera aguantar el mànech de la caceteta del aiguacuit. **Plé.**
- Crosta.** *f.* Costra. || Al pa, al formatge, etc. **Corteza.** || La del pa arreballantli la molla. **Descortezadura.** || La capa que al curarse, deixen alguns mals. **Pústula, pupa.** || La dels tronchs d'arbre. **Corteza.** || La d'alguns peixos. **Concha.** || El pa de terra. **Suelo.** || **Bona crosta.** *fam.* **Bribón.** || Cubert de crosta. **Costraso.** || **Esser de la crosta de baix.** *fr. fam.* Ser cerrado de mollera. || **Crostes de la llet.** *fr.* **Lactumen.** || **Omplirse de crostes.** *fr.* **Apostillarse.**
- Crostám.** *m.* Betum pera les naus. **Brea, zulaque.** || **Posar crostám a la nau.** *fr.* Embrear, dar zulaque a la nave.
- Crosteta.** *f. dim.* **Costrilla.** || La dels grans a la pell. **Lentejuela.**
- Crostó.** *m.* **Cantero, zoquete.** || Cop que's pega al cap ab el puny clos y ab el nus del dit del mitj. **Capón.**
- Crostonaç.** *m. aum.* **Zoquetazo.**
- Crostonet.** *m. dim.* **Canterito.**
- Croto.** *m.* **Ornit.** Aucell aquàtic. **Pelicano, alcatraz, onocrotálo.**
- Crots.** *f. Ant.* **Creu.**
- Crous y Casellas (Joseph).** *Biog.* Metge remarcable, nadiu a Barcelona y mort a Valencia (1846-1887). Va ésser catedràtic de patologia a Valencia. Va ésser laboriós y competent escriptor professional y director de la Revista *Los Archivos de la Medicina*, que va fundar a Valencia.
- Crous (El).** *Geog.* Caseriu de Tàvertet, prov. de Barcelona. || — **de Bancells.** Veïnat de Vilanova de Sau (id.) || — **(Riera de).** *Hidrog.* Neix a les Agudes del Montseny, y desaigua a la riera d'Arbucies.
- Crú,** *a. adj.* **Crudo.** || Vianda sense guisar, o bé poch cuita. **Crudo.** || Textils y teixits que no han sofert elaboració. **Crudo.** || *Met.* Gení o temperament crudel. **Crudo.** || Temps fret. **Crudo.** || Mal poch madur. **Crudo.** || **A voltes se'n treu més del crú**

que del nu. *Ref.* Más se saca del crudo que del desnudo.

Cruada. *f. Ant.* Cruzada. || Encruament de dos camins. Encrucijada, travesia.

Cruament. *adv. m.* Crudamente.

Cruciada. *f. Bot.* Espunyidella.

Cruciar. *v. a.* Atormentar.

Crucifer, *a. adj. Poet.* Que du creu. **Crucifero.** || *Bot.* Certes herbes y mates. **Crucifero.**

Cruciferari. *m.* Qui a les funcions de iglesia, porta la creu. **Cruciferario.**

Cruciferes. *f.* Flors ab fulletes en forma de creu. **Cruciferas.**

Crucificament. *m.* Crucifixión.

Crucificar. *v. a.* Crucificar. || *Met. fam.* Molestar ab excés. **Crucificar.**

Crucificat, *da. p. p.* **Crucificado.** || **El crucificat.** Jesucrist. **El crucificado.**

Crucifiu. *m.* Santo Cristo.

Crucifixe. *m.* **Crucifiu.**

Crucifixió. *f.* Crucificar. **Crucifixión.**

Cruciform. *adj.* En forma de creu. **Cruciforme.**

Crudel. *adj.* Cruel.

Cruelment. *adv. m.* Cruelmente.

Cruel. *adj.* Inhumá, sagnant, violent. **Cruel.** || Temps fret, rigorós. **Cruel.**

Cruelissim, *a. adj. sup.* Cruelissimo.

Cruelissimament. *adv. m.* Cruelmente, cruentamente.

Crueltat. *f.* Crueldad. || Insensibilitat. **Crueldad.**

Cruells (El). *Geog.* Caseriu del terme de Perañita, prov. de Barcelona.

Cruent, *a. adj.* Inhumá, sagnant. Sangriento, cruento, inhumano.

Cruentació. *f.* Cruentación.

Cruesa. *f.* Crudeza. || Asperesa, rigor. **Crudeza.** || Fredor del temps. **Crudeza.** || Pair malament. **Crudeza de estómag.**

Cruilles. *Biog.* Familia empordanesa que tenia el seu castell a les Gabarres, y que durant els sigles xi al xiii, va ésser una de les níçagues més re-

marcables del nostre terror, figurant d'aquest cognóm, famosos diplomátichs, prelats y almiralls. || — (**Bernat de**). Al any 1357 va ésser heroich defensor del castell de Guardamar, quan la expedició feta a l'illa Sardenya. || — (**Galcerà de**). Noble cavaller molt prestigiós a les derrerries del sigle xi. Va figurar a l'expedició de Provença al any 1176. || — (**Gilbert de**). Cavaller contemporani del rei En Jaume I el Conqueridor, que a sa crónica l'esmenta, parlant del primer combat contra els alarbs de Mallorca al any 1229. || — (**Gilbert de**). Fill del anterior, y una de les figures de son temps, més remarcable. Va ésser embaixador del rei conqueridor, pera pactar les paus ab el de Navarra. En Pere el gran, va comissionarlo al 1277 pera pactar ab el comte de Foix, y al 1283, va acompanyarlo a Burdeus, quan el desafió ab En Carles d'Anjou. En Jaume II, va nomenarlo pera pactar les paus ab el Papa y el rei de França pels anys de 1288 y 1293. Era un dels diplomátichs, que assoliren a son temps concepte. || — (**Gilbert**). Vescomte de Montagut, y baró de Castellfullit, entre els títols que havia reunit aquell histórich casal. Vivía al any 1463, en quin temps una seua filla va enmaridarse ab en Joan de Sitjar. || — (**Huch de**). Bisbe de Barcelona, que lluitant ab els alarbs, va morir al any 872. || — (**Jofre de**). Va formar part del estol que va acompanyar al comte Ramón Berenguer III a l'expedició contra els alarbs de Mallorca l'any 1114.

Cruilles. *Geog.* Vila de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de La Bisbal.

Cruizidell. *m. Ornít.* Au. Triguero, Gorrión triguero.

- Cruixidera.** *fr.* Quebrantamiento.
Cruixidor, a. *adj.* Rechinador.
Cruixillarda. *f.* Bot. Fuixarda.
Cruiximent. *m.* Cruixidera.
Cruixinar. *v. a. Ter.* Fer soroll. Mover ruidó.
Cruixinot. *m.* Cop sech. Golpazo.
Cruixir. *v. u.* Crujir. || Fer soroll alguna cosa. Crujir, chirriar, rechinar. || Fer pets la fusta. Chasquear. || Batre depressa les dents. Dentear, dar diente con diente.
Cruixirse. *v. r.* Consentirse alguna cosa d'obra. Sentirse.
Cruixit. *m.* Soroll. Estallido. || Pet de la fusta. Chasquido, crujido. || Pet que fa el fuet. Chasquido. || Tret d'arma de foch. Estampido. || *adj.* Quebrantado, mollido.
Crumullar. *v. a.* Curullar.
Crumullir. *v. a.* Crumullar.
Crup. *m. Med.* Inflamació de la mucosa del canal respiratori. Crup.
Crupal. *adj.* Referent al crup. Crupal.
Crural. *adj. Anat.* Que pertany a la cama. Crural.
Crusada. *f.* Expedició d'armes contra els infidels, al període mitgeval. Cruzada. || Creuada.
Crusament. *m. Naut.* Llargada de les vergues d'un barco de creu. Cruzámen.
Crusar. *v. a.* Cruzar. || Passar de una banda al altre d'un camí. Cruzar. || *Naut.* Navegar en totes direccions pera protegir el comer, etc. Cruzar.
Crusarse. *v. r.* Esdevindre de cop alguns negocis. Cruzarse, amontonarse || Armarse cavaller. Cruzarse.
Crusat. *m.* Qui s'allistava o prenia part a les creuades. Cruzado. || Lloch about dos camins s'encreuen. Cruce, encrucijada. || Cavaller d'alguna ordre. Cruzado.
Crusero. *m. Impr.* Banda que divideix els mitjos fulls about se claven les puntures. Crucero. || *Naut.* Extensió de la mar, per about creuen les naus de vigilancia. Crucero. || Nau o naus, destinades a vigilar. Crucero.
Cruspirse. *v. r.* Echarse al coletó, soplarse, zamparse.
Cruspit, da. *p. p.* Zampado.
Crustaci, a. *adj. Zool.* Animals coberts per una closca dura ab conjuntures. Crustáceo.
Cruzent (Gayetà). *Biog.* Metge homeópata y escriptor professional, defensor y propagandista de la frenología y el sistema homeopático. Era nadiu de Mataró (1801-1863).
Cu. *Quim* Abreviatura de cúpich y cuprós. || Nom de la lletra Cu. Q.
Qua. *Veget.* Quá.
Cuadras (Pere). *Biog.* Dibuxant y escultor, molt traçut a la especialitat de baixos relleus, de quins se'n serveixen a Vich alguns de remarcables. Era nadiu d'aquella ciutat (1770-1854).
Cuadrells. *Geog.* Caseriu de Mossos, prov. de Lleida.
Cuadros (Brú). *Biog.* Industrial y comerciant de moltes iniciatives, que va formar part de diverses empreses, deixondint l'esperit de noves industries a Catalunya. Va morir al any 1888.
Cuall. *m.* Pop. Buche, papo. || Formatgera. Quesera.
Cuareta. *f.* Ornít. Pastoreta.
Quasia. *f.* Bot. Arbret de les rutácies. Cuasia.
Cuatrecases. *Geog.* Caseriu de Pruitt, prov. de Barcelona.
Cub. *m.* Lagar, tina.
Cubell. *m.* Cuezó, tinajón.
Cubellada. *f.* Lo que cap dins d'un cubell. Colada, Cuezada. || Mesura. Cuezada.
Cubelles. *Geog.* Vila de la prov. y bisb. de Barcelona, part. jud. de Vilanova.
Cubells. *Geog.* Vila de la prov. de Lleida, bisb. d'Urgell, part. jud. de Balaguer.
Cuberes. *Geog.* Caseriu de Bahent (Lleida). || — (Serra de).

- Montanya al demunt l'estret de Collegats.
- Cubert.** *m.* Cullera y forquilla plegades. **Cubierto.** || *p. p.* **Cubierto.** || *f.* Lloch pera lliurar-se del temps inclement. **Cubierto.** || Temps nuvolós que cobreix el cel. **Cubierto, sombrío, encapotado.** || Lloch pera recullirhi el bestiar en temps de pluja. **Cobertizo, tinada.** || **Estar a sota cubert.** Estar á cubierto ó á salvo. || **Posarse a cubert.** *fr. Met.* Ponerse á cubierto. || **Sota cubert.** *m. adv.* Debajo de cubierto. || **Tindre el cubert a punt.** Estar para comer.
- Cuberta.** *f.* Lo que hi ha demunt d'alguna cosa pera resguardarla o adornarla. **Cobertura, cubierta.** || Paper pera cloure una carta o targeta. **Sobre, Carpeta.** || Encerats pera guardar el cotxe. **Caparazón.** || A les taules y mobles. **Tapete.** || Sostre de la caixa d'un carruatge. **Tejadillo.** || Coixinera o bossa. **Almohada, funda.** || Cartró, pell ó pergami que serva els fulls dels llibres. **Cubierta.** || Lo que's posa demunt del cavall. **Gualdrapa.** || *Naut.* Cada un dels sostres de les estancies a la nau. **Cubierta.** || A les embarcacions petites, drap pera guardar del sol. **Tienda.** || **Cuberta de rodells.** *Mil. ant.* Máquina de guerra. **Testudo, tortuga.** || **Abrigar les cubertes.** *fr. Naut.* Defensarse del temporal. **Abrigar las cubiertas.** || **Apuntalar les cubertes.** *fr. Naut.* Apuntalar las cubiertas. || **Entre o sobre cubertes.** *m. adv.* Entre ó bajo cubiertas. || **Obrirse les cubertes.** *fr. Naut.* Desconjuntarse. **Abrirse las cubiertas.** || **Per les cubertes.** *fr.* No mirar un libro, ó mirarlo por las cubiertas. || **Recórrer les cubertes.** *fr. Naut.* Rendirse las cubiertas. || **Rodar cubertes.** *fr. Naut.* Haver navegat molt y en diferents barques. **Rodar cubiertas.**
- Cubertora.** *f.* Plat que serveix
- pera tapar les olies, etc. **Cobertora** || Fusta de la premsa de fer vi, pera expreme la verema. **Tabla.** || Arcabota. **Alcahueta.**
- Cubertoraga.** *f. aum.* **Cobertora grande, Cobertoraza.**
- Cubertura.** *f.* **Cubert.** Acte de cubrirse. **Cubertura.**
- Cubet (Coll de).** *Orog.* A la comarca d'Olot, entre les valls de Ridaura y de Santa Llúcia.
- Cubi y Soler (Marián)** *Biog.* Frenólech molt conegut, apassionat per aquell estudi, y distingit filòlech. Era autor de obres didàctiques en varles llengües, y d'una munió d'estudis de frenologia. Va neixer a Malgrat, morint a Barcelona (1801-1875).
- Cubicació.** *f.* Acte de cubicar. **Cubicación.**
- Cubicar.** *v. a.* Multiplicar un número dues vegades per ell mateix. Midar el volúm o cabuda d'alguna cosa. **Cubicar.**
- Cúbich, ca.** *adj. Geom.* Que afecta les propietats del cubo. **Cúbico.**
- Cubiculura.** *f.* Cambra de panteó ab enterraments. **Cámara funerària.**
- Cubil (La).** *Orog.* Cim de la serra de Puigllançada, demunt Coma Armada.
- Cubills.** *m. Bot.* **Ballarida.**
- Cubinsá.** *Geog.* Caseriu prop del Salt de l'Afrau, al Bergadá.
- Cúbit.** *m.* Os del avant braç. **Cúbito.**
- Cubital.** *adj.* Mida de la mà al cotze. **Cubital.**
- Cubo.** *m. Geom.* Sólit format per sis quadres perfectes. **Cubo.** || *Arit.* Tercera potencia d'una quantitat. **Cubo.**
- Cuboit.** *m. Anat.* Os del peu. **Cuboides.**
- Cubridor, a.** *adj.* **Cubrient.** *m.* Encubridor.
- Cubriment.** *v. a.* Efecte de cubrir. **Cubrimiento.**
- Cubrir.** *v. a.* **Cubrir.** || Tapar, amagar una cosa. **Cubrir.** || Umplir

- una superfície. **Cubrir.** || Defensar les vies d'un lloch. **Cubrir.** || *Arquit.* Acabar la banda superior d'un edifici. **Cubrir, techar.** || Dit de coses morals. **Cubrir.** || Parlant de comptes. **Cubrir la cuenta.** || Tapar les plantes pera guardarles del fret. **Aporcar.** || Fecundar la femella. **Cubrir, tomar, cabalgar.** El gall a la gallina. **Gallear.** Els aucells. **Pisar.** El bou a la vaca. **Vaquear.** || Donar bany de sucre y midó als dolços. **Alcorzar.**
- Cubrirse.** *v. r.* Rescabalar els diners avançats. **Cubrirse.** || Posarse'l barret, la gorra, taparse'l cap. **Cubrirse.** || Rovellarse el metall. **Tomarse.** || Defensarse dels trets enemichs. **Cubrirse.** || Ennuvolarse el temps. **Aborregarse, encapotarse.** || Defallir el cor. **Contristarse, cubrirsele á uno el corazón.**
- Cuca.** *f. Entom.* Bicho, sabandija. || **Cuca de cent cames.** Esclopendra, cientopies. || **Cuca de llémana, criada als cabells.** Liendre. || **Cuca de llum o lluern.** Luciérnaga. || **Cuca de seda.** Gusano de seda. || **Cuca llauradora.** Arador, turón, cortón. || **Cuca vinadera.** Corraleja. || **Mala cuca.** *Expr. fam.* Maliciós. **Mala bestia.** || **Morta la cuca, mort el veri.** *Ref.* Muerto el perro, muerta la rabia. **Quitósele el culo al cesto, y acabose el parentesco.** || **Treure la cuca del forat ab les mans dels altres.** *fr. Met.* Sacar el ascua con la mano del gato, ó con la mano ajena.
- Cucafera.** *f. Ter.* Bestia esculpurada y ridícula, que obra a alguns indrets de Catalunya, el curs de les professors de Corpus, simbolisant la infidelitat vençuda per la fé. **Tarasca.**
- Cucala.** *m. Ornít.* Corneja.
- Cucales.** *f.* Ulleres d'espert pera tapar els ulls de les besties que roden la cinia o el molí. **Antiparras.**
- Cucanya.** *f. Maig.* || *Met.* Cosa conseguida ab poch treball.
- Cucaña, ganga.**
- Cucar.** *v. n.* Criar cuchs. **Agusantar.**
- Cucaratxa.** *f. Entom.* Escarabat. **Cucaracha.**
- Cucarda.** *f.* Escarapela.
- Cucarse.** *v. r.* Agusantarse.
- Cucat.** *p. p.* Agusantado.
- Cuceranita.** *f. Min.* Silicat d'alumina. **Cuceranita.**
- Cuch.** *m.* Gusano. || **-de terra.** Lombriz de tierra. || Cuchs als budells de les aus de presa. **Filandria.** || Cuchs del conducte intestinal. **Lombrices.** || Nom d'uns insectes que s'embolcalen a una mena de terenyina, filada ab la seua baba. **Arañuelo.** || Cuchs del aigua y dels llochshumits. **Gusarapa.** || **Cuch de la conciencia.** *fr.* Remordiment. **Peso de la conciencia.** || **Cuch revoltó.** **Revoltón.** || **Matar el cuch.** *fr. fam.* Desayunarse, || **Picat del cuch.** *fr.* Fruites o llevors menjades del cuch. **Cocoso.** || **Qui té cuchs que peli fulles.** *Ref.* Al que le duela la muela, echarla fuera. || **Tindre bons cuchs.** *fr. Met. fam.* Estar en ascuas, tener ce-rote.
- Cuchi (Tomás).** *Biog.* Apotecari nadiu de Tarragona (1821) y escriptor científich, de obres molt valioses, y remarcables traduccions. Era soci de mérit de significades corporacions, y autor entre altres treballs, de una *Descripció de les aigües de Tarragona.*
- Cucifera.** *f. Bot.* Mena de plantes del grupus de les palmeres. **Cucifera.**
- Cuclejar.** *v. n.* Cant d'alguns aucells. **Cuclear.**
- Cuco.** *m. Fig. y fam.* Astut, egoista. **Cuco.**
- Cucorna.** *f. Ter.* Joch d'infants. **Gallinita ciega.**
- Cucós, a.** *adj.* Que té cuchs. **Verminoso.**
- Cucóu.** *m.* Certa mena de bolet nociu. **Hongo.** || *Term. fam.* **Ou.**
- Cucú.** *m.* Cant del cucut. **Cucú.**

- Cucurbitaci**, a. *adj. Bot.* Semblant a la carabaça. **Cucurbitáceo**.
- Cucurulla**. *f. Caperuza, capirote.*
 || Antiga senyal d'afront per a els que treien a la vergonya.
Coroza. || **Posar la cucurulla**. *fr. Encorozar.*
- Cucurutxa**. *f. Caperuza.*
- Cucut**. *m. Au. Cucillo.* || Joch de infants. **Zape**.
- Cucut (Hostal del)**. *Geog.* Lloch molt remarcable de la comarca d'Olot, al camí de aquella població a Santa Pau.
- Cudolet (Fer el)**. *mod. verb.* Hablar molesto.
- Cuejar**. *v. n. Cuajar.*
- Cuello (Dolors)**. *Biog.* Actriu dels primers temps del teatre català, filla del bon actor En Rómul. Se va fer aplaudir al Romea a la temporada de 1868-69. || **(Rómul)**. Actor de caràcter als primers temps de la escena catalana, que va treballar a Romea, al Odeó i al Liceu, essent molt aplaudit per la justesa ab que interpretava els seus papers.
- Cuento**. *v. Conte.* L'ús admet al llenguatge vulgar aquest mot, y al nostre lèxich està prou adaptat en algunes expresions, acceptant mes bé que la expressió catalana, el mot castellà. **Aquí está el cuento**. *fr. fam.* Ese es el diablo ó el cuento. || **Cuento de velles**. *fr. Cuento de viejas.* || **Deixarse de cuentos**. *Loc. fam.* Quitarse de cuentos, ó de historias ó rodeos || **Es un cuento**. *Loc.* Recia cosa es. || **Estripar un cuento**. *fr. fam.* Degollar un cuento. || **No estar pera cuentos**. *fr. fam.* No meterse en dibujos.
- Cuera**. *f. Ornit. Cuereta.*
- Cuereta**. *f. Ornit. Au. Pastorella.* Aguzanieve, nevattilla.
- Cuffi**. *m. Bot. Herba.* Espuela silvestre.
- Cúfics**. *m. Lletra dels alarbs.*
- Cúficos**.
- Cugat**. *n. p. Cucufate.*
- Cugat (Joseph Pau)**. *Biog.* Apotecari barceloní que al any 1851, ab el seu confrare Golferichs, va fer aplicació del gas portàtil. || **(Nofre)**. Poeta gironí de les derrerries del sigle XVIII, autor del *Llibre de documents politichs y morals*, publicat al any 1780.
- Cugucia**. *f. Adulterio.* || *For. ant.* Dret que percebia el senyor feudal, dels bens de la dona declarada adúltera. **Cugucia**.
- Cugul**. *m.* El cor de la cabeça de als. **Machuelo**.
- Cugula**. *f. Planta.* Cizaña.
- Cugull**. *Geog.* Caseriu de Vallvert (Tarragona).
- Cugulla**. *f. Vulg.* Hábit d'alguns monjos. **Cogulla**. || Cuiera de la manta. **Cornijal**.
- Cugullada**. *f. Au. Cogujada, cugujada.* || **Cugullada marina**. *Ornit.* Picudilla.
- Cugumella**. *f. Bot.* Mena de bolet. **Hongo**.
- Cuidado**. *m.* **Cuidado**. || Atenció. **Cuidado**. || Negoci encomenat a algú. **Cuidado**. || Dilligència, ansia. **Cuidado**. || Recel, temor. **Cuidado**. || *Interj.* Recomanant sollicitut. ¡Cuidado! ¡Tate, tate! || **Cuidado o cuidado que me la pagarás**. *Loc.* Cuidado me llamo. || **Ab cuidado**. *m. adv.* Quedo, con tiento, con cuidado. || **Ab molt de cuidado**. Con mucho cuidado. || **Córrer ab cuidado d'alguna cosa**. *fr.* Correr á cuidado de alguna cosa. || **Donar cuidado**. *fr.* Dar cuidado ó que pensar. || **Els cuidados del ase maten el traginer**. *Ref.* Cuidados ajenos matan al amo. || **Estar de cuidado**. *fr.* Estar de peligro. || **No'n passi cuidado**. *Loc. fam.* No le dé pena. || **No passar cuidado**. *Loc.* Dormir á pierna tendida. || **Passar, tindre o estar ab cuidado**. *fr.* Estar en cuidado. || **Posar cuidado**. *fr.* Poner cuidado. || **Posar en cuidado**. Alarmar. || **Posar major o nou cuidado**. *fv.* Montar en cuidado. || **Treure de cuidado**. *fr.* Sa-

- car de cuidado ó de pena, Sacar á uno de cuidado ó de un arduo empeño.
- Cuidadós, a.** *adj.* Cuidadoso. || Diligent. Cuidadoso. || Vigilant. Cuidadoso.
- Cuidadosíssim, a.** *adj. sup.* Cuidadosísimo.
- Cuidar.** *v. a.* Cuidar || Governar, atendre als malalts. Cuidar. || Intentar, proposarse Cuidar, crear, intentar. || **A no cuidar.** *m. adv.* Impensadamente.
- Cuidarse.** *v. r.* Cuidarse.
- Cuidat, da.** *p. p.* Cuidado.
- Cuina.** *f.* Cocina. || Vianda cuita. Cocina. || **Fer la cuina.** *fr.* Cocinar. || **La cuina tancada y el gat dins.** *Ref.* Las llaves en la cinta y el perro en la cocina.
- Cuinament.** *m.* Acció de cuinar. Cocedura.
- Cuinar.** *v. a.* Cocinar, guisar.
- Cuinat, da.** *p. p.* Guisado.
- Cuiner, a.** *m. y f.* Cocinero, a.
- Cuineta.** *f. dim.* Cocinica, illa, ita.
- Cuiraçat.** *m.* Nau de guerra. Acorazado.
- Cuirám.** *m.* Conjunt de cuiros. Corambre.
- Cuiro.** *m.* Cuero. || Pell adobada pera les soles y altres usos. Cuero. || **Bossa sense diners, digasli cuiro.** *fr. fam.* Bolsa sin dinero, todo en ella es cuero. || **Deixarhi el cuiro.** *Met. fam.* Morir. Dar la piel ó el pellejo; doblar la servilleta. || **Del cuiro se fan les tiretes.** *fr. fam.* Del cuero salen las correas. || **Posar cuiro y corretges.** *fr. fam.* Poner cuero y correas; el sastre del Campillo, que cosía de balde y ponía el hilo.
- Cuirol.** Troç de badana, pera allisar els treballs de terra abans de posarlos al forn. Alpañata. || *Ter.* Cordill. Cordel.
- Cuissor.** *m.* Escozor.
- Cúit, a.** *p. p.* Cocido. || Digerit. Digerido. || Avesat. Acostumbrado, envejecido. || **Estarhi cúit.** *fr. Met. fam.* Estar curtido ó cocido. || **Mal cúit.** *Expr.* Medio cocido, Sancochado. || **Massa cúit.** Re-
- cocido. || **¿Qué será després de cuit?** *Loc.* ¿Que será en sustancia? ¿En qué vendrán á parar esas misas? || **Cúit.** *f.* Joch de les criatures. Escondite. || **Fet. Cuita.** *f.* De rejols, de xacolata, etz. Hornada, tarea, etz. || **Dis-sort. Cuita.** || Apresurament. **Cuita.** || **A corre-cuita.** *m. adv.* Aprisa y corriendo. || **De cuites.** *m. adv.* A toda prisa.
- Cuitadament.** *adv. m.* Apresuradamente.
- Cuitament.** *m.* Pressa. Prisa.
- Cuitar.** *v. n.* Despachar, darse prisa. || *v. a.* **Donar pressa.** Acelerar. || **Ningú ens cuita.** *Loc. fam.* Nadie nos sigue el alcance, ó nadie nos corre.
- Cuitar-se.** *v. n.* Apresurarse.
- Cuitat, da.** *adj.* Apresurado.
- Cuitar.** *v. a. Ter.* Cuitar.
- Cuitós, a.** *adj.* Cocedero, cocedizo. || **Llegúm cuitós.** *fr.* Legumbre cocible. || *Met.* Persona enguñosa. Exigente.
- Cuitosament.** *adv. m.* Apresuradamente.
- Cuixa.** *f.* Muslo. || Les dels ucellés y dels quadrúpets. Pierna. || *Mec.* Puntals que subjecten les prempses. Pierna.
- Cuixal.** *m.* Pernil. || Peça de l'antiga armadura. Quijote. || Troç de pell que's posen a la cuixa els cardadors de llana. Cojal.
- Cuixeta.** *f. dim.* Muslillo.
- Cuixi.** *m.* Almohada, almohadón, cojín. || Pera fer puntes. Mundi-
llo, telar de hacer encajes. || **Cuixins de monja.** *m. Bot.* Planta lleguminosa. Tragacanto.
- Cuixinch-cuixanch.** *fr. adv. Ter.* Cojear.
- Cuixinera.** *f.* Funda de almohada.
- Cuixinet.** *m.* Capseta pera guardarhi les eines de costura. Almohadilla. || Pera clavarhi agulles. Acerico.
- Cuixot.** *m.* De calces. Calzón, pernil. || Pernil. Jamón, pernil.
- Cul.** *m.* Part del cos. Asentaderas, culo, posaderas. || Fons de sach, de samal, etz. Fondo, hondón. || La banda de baix de les olles,

cassoles, etz. Asiento, culo, fondo. || L'extrém inferior d'alguna cosa. Culo. || Recó de vivenda. Rincón, culata. || Troç del cap d'avall d'un ciri, d'un blé, etz. Cabo. || Cul arreros. Retrocediendo, reculando. || Cul blanch. Ornít. Alorón. || Cul de café. *fr. fam.* Qui s'hi está moltes hores. Asiento de café. || Cul de canonge, de pastera o de bugadera. Qui té moltes anques. Culón. || Cul de mona. Cosa ridícula. Culo de mona. || Cul de taverna. *fr. fam.* Qui hi passa molt temps. Botijo de bodega. || Cul gros. Nalgudo. || Al cul del sach s'hi troven les engrunes. *Ref.* Al dar la cuenta me lo diréis; al fin se ven las zurrapas; todo saldrá en la colada. || Anar cul arreres. *fr. fam.* Estar ó andar alcanzado. || Ara que li ha vist el cul, diu que és femella. *Ref.* Lo que veo con el ojo, con el dedo lo advino. || Caure de cul. *fr.* Dar de culo ó de cogote. || Entre cul y cleta, es fica una neta. *Ref.* Meterse ó venir entre piés. || El cul d'En Jaumet, que no sab seure ni está dret. *Ref.* Estar siempre de levante. || Els més valents cauen de cul. *Ref.* El mejor nadador se ahoga. || Ficatho al cul. *fr. fam.* Arrópatate ó arrebotate con ello, ó bien te puedes arropar con ello. || No fer un cul de dia. *Loc.* Entregar el dia. No hacer apenas dia. || Pel cul entra la lletra. *Ref.* La letra con sangre entra; no se alcanza la victoria, sin cruzar el combate. || ¿Que té que veure el cul ab les quatre témpores? *Ref.* ¿Que tienen que hacer las bragas con la alcoba, la de las habas? ó ¿Qué tiene que ver el culo con las cuatro témporas? || Qui lloga el cul, no seu quan vol. *Ref.* Quien sirve no és libre. || Qui molt s'abaixa, el cul ensenya. *Ref.* Quien mucho se abaja, el culo enseña. || Qui vol peix s'ha de mullar el cul.

Ref. No se pescan truchas á bragas enjutas. | Remenar el cul. *fr.* Contornearse, Nalguear. || Suar el cul o el cap del naç. Costar d'obtinre una cosa. Sudar el ojo. || Tindre'l cul pelat d'anar per les aules. *Adag.* Haber andado ó corrido las siete partidas; saber de toda costura. || Tot ho paga el cul del fraire. *Loc. fam.* Que lo pague el culo del fraile; yo soy el culo del fraile. || Treure el cul a alguna cosa. *fr.* Descular.

Culada. *f.* Cop de cul. Culada. || Al caure. Culada. || Donar una culada. *fr.* Dar de cabeza ó de culo.

Culana. *f.* Botifarra. Marcón, obispillo.

Cular. *m.* Budell. Cular.

Culàs. *m. aum.* Culón, culazo.

Culassa (Ciroh de la). *Geog.* A la vall alta del Segre, a la vora de les fonts d'aquest riu.

Culata. *f.* A les armes. Culata. || Banda posterior del cotxe. Culata.

Culatada. *f.* Culatazo

Culatxo. *m.* Culero.

Culcursir. *v. a.* Surgir malament. **Corcursir.**

Culebra. *f.* Corretja pera cenyir el cos. Pretina. || Corretja pera dur la caça al coll. Percha. || Bossa pera durhi els diners els viatjans. Culebra. || *Astron.* Constelació. Culebra.

Culebrina. *f.* Ant. Culebrina

Culejar. *v. n.* Mover el trasero.

Culera. *f.* Ter. Cul de calces ample. Culo holgado.

Culera (Sant Miquel de). *Geog.* Poble de la prov. y bisb. de Girona, part. jud. de Figueres. Té estació de ferrocarril.

Culet. *m. dim.* Cullito.

Culina. *f.* Bot. Planta. Barométrica.

Culinari, *a.* *adj.* Relatiu a la cuina. Culinario.

Cullitzá (Coll de). *Orog.* Collada de la comarca d'Olot.

Cullivat, *da.* *adj.* Agachado.

Culminació. *f.* *Astron.* Culminación.

Culminant. *m.* Culminante. || *Fig.* Principal, superior. Culminante. || *Astron.* Punt del meridià per quin travessa un astre. Culminante.

Culminar. *v. n.* Enlairar. Culminar.

Culó. *Hidrog.* Riu de la prov. de Lleida, que desaigna al Segre, davant de la Seu d'Urgell.

Culpa. *f.* Culpa. || Culpa jurídica. *For.* Culpa jurídica. || Culpa lata. Culpa lata. || Culpa lleu. Culpa leve. || Culpa molt lleu. Culpa levisima. || Culpa teològica, Culpa teològica. || A culpa. *m. adv.* A causa. || ¿A qui donaràs la culpa? *Loc.* Amanesa su saña, quien por sí mismo se engaña. || Donar la culpa. *fr.* Dar culpa; echar la culpa ó la carga. || Donar la culpa a un altre. *fr.* Echar la culpa ó las cabras á otro. || Donar les culpes a qui no les té. *fr.* La culpa del asno, echarla á la albarda. || ¡No en tindries tu la culpa! *Expr. fam.* Guarda, Pablo, no en mis días. || Qui té la culpa, que pagui la pena. *Ref.* Quien tal hace, que tal pague. || ¿Quina culpa té'l cirerer, si'l seu amo't fa un despler? *Ref.* ¿Qué culpa tiene la viña, que su amo contigo riña? || ¿Quina culpa té la gata, si la moxa no's recata? *Ref.* Justo es el mal que viene, si le busca el que le tiene; el mozo no ha la culpa, que la moza se lo busca. || Tanta culpa té qui mata la cabra, com qui li té la garra. *Ref.* Hacientes y conscientes, merecen la pena igual. || Tindre algú la culpa. *fr.* Tener alguno la culpa.

Culpabilíssim, a. *adj. sup.* Culpabilísimo.

Culpabilíssimament. *adv. m. sup.* Culpabilísimamente.

Culpabilitat. *f.* Culpabilidad.

Culpable. *adj.* Culpable.

Culpablement. *adv. m.* Culpablemente.

Culpació. *f.* Inculpación.

Culpar. *v. a.* Culpar.

Culpat, da. *p. p.* Culpado.

Culroig, ja. *m. y f.* *Ornit.* Cola roja.

Cult, a. *adj.* Culto. || Adoració de la Divinitat. Culto. || Estil correcte. Culto. || Cortesa, polítich. Culto. || Estil afectat. Culto. || Home instruit. Cuito. || Cult divi. El que's dona a Deu. Culto divino. || Cult extern. Adoració en actes visibles. Culto externo. || Cult indegut. Culto indebido. || Cult intern. Culto interno. || Cult sagrat y religiós. Culto sagrado y religioso. || Cult supèrfine. Culto supèrfine. || Cult supersticiós. Culto supersticioso.

Cultament. *adv. m.* Cultamente. || Ab afectació. Cultamente.

Culte. *m.* Culto.

Culterà. *m.* Estil afectat. Culterano.

Culteranisme. *m.* Estil d'afectació. Culteranismo.

Cultiparlar. *v. a.* Parlar afectadament. Cultihablar.

Cultiparlista. *m. y f.* Qui parla ab afectació. Cultihablista.

Cultíssim, a. *adj. sup.* Cultísimo.

Cultiu. *m.* Cultivo. || Conreu.

Cultivar. *v. a.* Cultivar. || Conreuar. || Exercitarse al estudi de les arts, les ciències, les lletres. Cultivar.

Cultual. *adj.* Relatiu al culte. Relatiu al culto.

Cultura. *f.* Cultura. || Medis perafonamentar y arrelar. Cultivo, cultura. || Elegancia, bon llenguatge, hermosura. Cultura.

Cultural. *adj.* Relatiu a la cultura. Cultural.

Culturar. *v. a.* Cultivar.

Culla. *Geog.* Vila del bisbat de Tortosa, prov. de Castelló, part. jud. de Albalatcer.

Cullera. *f.* Eina de fusta, metall, ivori, etz., pera pendre la vianda del plat. Cuchara. || Eina de ferro que s'usava pera posar la pólvora als capons. Cuchara. || -acanalada. Eina pe-

ra la fabricació de mosàichs. **Cuchara de canal.** || **Cullera de pastor.** *f. Bot.* Pinya de Sant Joan. || **Cullera de fusta.** Cuchara de palo. **Cullerada.** *f.* Menjar o such que cap a una cullera. **Cucharada.** || *For.* Mida de mitja unsa. **Cucharada.** || Opinió de qui's fica ahont no'l demanen. **Cucharada.** || Cop de cullera. **Cucharazo.** || **A cada cullerada heu.** *Loc. fam.* Tras cada pregón, azote. || **Donar cullerada.** *fr. Met.* Meter su cucharada. **Culleradeta.** *f. dim.* Cucharadita. **Cullerassa.** *f. aum.* Cucharón. **Cullerajar.** *v. n.* Cucharetear. **Cullerer.** *m.* Qui fa o ven culles de fusta. **Cucharero, cucharetero.** || Moble de la cuina, pera penjarhi o guardarhi les culles. **Cucharero, cucharetero.** **Culleres de llautó.** *f. Bot.* Planta nomenada també, Pinyes de Sant Joan. **Cullereta.** *f. dim.* Cuchareta. || Granoteta. Renacuajo. || **Cullereta d'aigua.** *Bot.* Planta cáustica. Ranunculo, coclearia. **Culleretes.** *f. Bot.* Pinyes de Sant Joan. **Cullerot.** *m.* Cucharón. **Culleta.** *f. Ant.* Colecta. **Cullidor, a.** *m. y f.* Que cull. **Colector, cogedor.** || *adj.* Que pot cullirse. **Cogedizo.** || Persona casadora. **Casadero.** **Cullidura.** *f.* Cogedura. **Cullir.** *v. a.* Aplegar. **Coger, recoger.** || Arrebassar. **Coger.** || Atrapar en mentida. **Pescar, coger.** || Recullir a algú de terra. **Alzar, coger, levantar.** || Enganyar ab astúcia. **Engañar.** || Agafar a qui fuig. **Atrapar.** || Captivar la voluntat. **Cazar.** || Cada hù cull lo que sembra. *Expr.* Como sembraredes, cogeredes. **Cullit, da.** *p. p.* Cogido. || Atrapat. Sorprendido, sobrecogido. **Cullita.** *f.* Agosto, cosecha. || Travall de recullir els fruits de la terra. **Cosecha.** || *Met.* Referint-se a cosas inmaterials com:

mals, virtuts, etc. **Cosecha.** || Profit que's tren d'alguna cosa. **Cosecha.** || Cullita abundosa. **Guilla.** || **A bona o mala cullita.** A fruto sano. || **Esser o no de la cullita d'algú.** *fr. fam.* Ser ó no de su propia cosecha. **Culliter.** *m.* Cosechero. **Cumedán (Barranch de).** *Hi-drog.* Curs que desaigua al riu Bansen a la Vall d'Arán. **Cumi.** *m. Bot.* Planta. **Comino.** **Cumpleany.** *m.* Cumpleaños. **Cumplert, a.** *p. p.* Cumplido. || Abundós. **Cumplido.** || Atent, estimable. **Cumplido.** || **Més cumplert qu'un llensól de talla y mitja.** *fr. fam.* Es muy cumplido. **Cumplidament.** *adv. m.* Cumplidamente. **Cumplidissim, a.** *adj. sup.* Cumplidísimo. **Cumplidor, a.** *m. y f.* Que cumpleix. **Cumplidor.** || Cosa que ha de cumplirse. **Cumplidero.** **Cumpliment.** *m.* acció de cumplir. **Cumplimiento.** || Mostra de urbanitat. **Cumplido, cumplimiento.** || Ofrena cerimoniosa. **Cumplimiento.** || **Entre amichs y soldats, els cumpliments son excusats.** *Ref.* Entre amigos y soldados, cumplimientos excusados. || **Estar o anar de cumplimiento.** *fr.* Estar ó ir de cumplimiento. || **Oferir alguna cosa per cumplimiento.** *fr.* Ofrecer alguna cosa por mero cumplimiento. || **Tot se'n va en cumpliments.** Todo es cumplimiento. **Cumplimentar.** *v. a.* **Cumplimentar.** || Saludar. **Cumplimentar.** || Donar cumplimiento a disposicions superiors. **Cumplimentar.** **Cumplimentat, da.** *p. p.* Cumplimentado. **Cumplimentejar.** *v. a.* **Cumplimentar.** **Cumplinter, a.** *adj.* Que fa molts cumpliments. **Cumplimentos.** **Cumplir.** *v. a.* **Cumplir.** || Terme de contracte. **Cumplir.** || **Cumplir ab algú.** *fr.* Cumplir con alguien. || **Cumplir ab tothom.**

- fr.* Cumplir con todos. || **Cumplir** per altre. *fr.* Cumplir por otro. || **Cumpleixi jo y els demés dignu lo que vulguin. *fr. Ter.* Cumpla yo y tiren ellos. || **Fer alguna cosa per cumplir.** Hacer algo para cumplir.**
- Cumul.** *m.* Aplech de coses. **Cúmulo.** || Conjunt de dissorts. **Cúmulo.** || Munió de negocis, treballs, raons, etc. **Cúmulo.**
- Cumulativament.** *adv. m.* Cumulativamente.
- Cundaro (Manel).** *Biog.* Frare de Sant Francesch, nadiu de Barcelona a les derrerries del segle XVIII. Va trovarse al siti de Girona, essent capitá d'una de les companyies de la Creuada, y un dels heroichs defensors del baluart de la Mercé. Va escriure uns anals d'aquella defensa, y va fer els sermons quan els sufragis del inmortel Alvarez de Castro, y al retorn del rei Ferrán al any 1814.
- Cundir.** *v. n.* Castellanisat. **Es-pargir.**
- Cuneiform.** *adj. Bot.* Cuneario, cuneiforme.
- Cungolls.** *Hidrog.* Al camí de Mayanells a Serrat, a la conca del Fresser.
- Cuni y Martorell (Miquel).** *Biog.* Entomólech, autor de varies obres de ciencies naturals, fundador de la societat catalana d'Historia natural, académich de la de ciencies y arts, y d'altres corporacions, y un dels homens mes laboriosos pera esbrinar la forma de la nostra terra. Era nadiu de Calella y va morir a Barcelona (1827-1902).
- Cuni.** *Geog.* Caseriu del terme de Sant Martí Sescorts, prov. de Barcelona.
- Cuniell.** *Hidrog.* Barrancada prop de Calella, entre Cantallops y el barri de Vilaseca.
- Cunill.** *m.* Conejo. || — **petit.** Gazo. || — **porqui.** Paca. || Carn sense os ni greix. **Carne momia.** || — **casolá.** Conejo casero. || — **de bosch.** Conejo silvestre. || — **feréstech.** Conejo de monte. || — **llebrer.** Conejo lebrer. || **Fer cunill.** Al joch de dames. **Encer-rar, engorrinar.**
- Cunill.** *Geog.* Caseriu de Pujalt (prov. de Barcelona). || — **Veinat de Calaf (id.)** || — Caseriu de Figuerosa (Lleida). || — **(Plá de).** *Orog.* Al Bergadá, dessota la Vall de Rus.
- Cunillada.** *f.* Camada.
- Cunillar.** *v. n.* Parir la coneja.
- Cunillás.** *m. aum.* Conejazo.
- Cuniller.** *m.* Conejal, conejar. || Caçador de cunills. **Conejero.** || Gos pera caçar cunills. **Conejero, Podenco.**
- Cuniller (El).** *Geog.* Caseriu del terme de Taradell, prov. de Barcelona.
- Cunillera.** *f.* Conejera, gazapera.
- Cunillera (La).** *Geog.* Caseriu de Castellví de la Marca (Barcelona). **Cunillera grossa, Cunillera xica.**
- Cunilles (Sant Joan de).** *Geog.* Caseriu de Mediona, prov. de Barcelona.
- Cunillet.** *m. dim.* Conejito, gazapito. || **Amagar cunillets.** Joch de noís. **Al escondite.**
- Cunillets.** *m. Bot.* Gallarets.
- Cunit.** *Geog.* Poble de la prov. de Tarragona, bisb. de Barcelona, part. jud. del Vendrell.
- Cunyat, da.** *m. y f.* Cuñado.
- Cup.** *m. Cub.* Lagar, tina.
- Cup del Enrich (El).** *Geog.* Caseriu d'Odena, prov. de Barcelona.
- Cupell.** *m. Ter.* Pel ví purificat. **Lagar.**
- Cupet.** *m. dim.* Lagarejo, tinilla.
- Cupidell.** *m.* Angelot ridicol. **Angelote.**
- Cupidós, a.** *adj.* Codicioso, anheloso.
- Cupo.** *m.* Proporció o quota que correspón satisfer. **Cupo.**
- Cupó.** *m.* Document pera cobrar interessos. **Cupón.**
- Cúpola.** *f.* Cúpula.
- Cuprat.** *m. Quim.* Cuprato.

- Cúprich, ca.** *adj.* *Qutm.* Relatiu al coure. Cúprico.
- Cupsar, v. a.** *fam.* Agafar. Agazapar.
- Cúpula, f.** Cúpula, media naranja.
- Cuquer, a.** *adj.* Cobarde.
- Cuquet, m.** *dim.* Gusanillo, rapillo.
- Cuquet (Paula).** *Biog.* Nadiua de Bagá, tinguda en presumpció de santa per les seues virtuts y caritat. Vivía al sigle xvii. — (Pere). Pintor nadiu de Barcelona ahont va morir al any 1666. Va conreuar ab acert el genre relligiós y el retrat, y d'ell se servaven bones obres als convents dels Carmelites y de Sant Francesch, avans de la destrucció de aquells casals relligiosos.
- Cura, f.** Cuidado, sollicitud. || **Cura d'ánimes.** Cuidado espiritual. **Cura de almas, Rectoria.** || **Allargar la cura.** Prolongar el cuidado. || **No haver cura.** *fr.* No hacerle caso, estar sin cuidado. || **No tindre cura.** *fr.* No pasar cuidado. *Met.* No tener salvación. || **Posarse en cura.** *fr.* Entrar en curación. || **Tindre o haverhi cura.** *fr.* Manifestar cuidado ó sollicitud.
- Curable, adj.** Cuidadoso.
- Curació, f.** Acte de curar. **Curación.** || *Art. y of.* Preparació de certes primeres materies. **Curación.**
- Curadell, m.** *Ter.* Pedra de riera. Canto.
- Curador, m.** Subjecte nomenat per la llei pera administrar bens de menors o incapacitats. **Curador.** || **Curador ad litem.** *m. For.* Persona anomenada pel jutge pera defensar els interessos del menor. **Curador ad litem.**
- Curadriu, f.** Curadora.
- Curaduria, f.** Càrrech de curador dels menors. **Curaduria.**
- Curalotot, m.** *Bot.* Planta. Toda buena. || *Farm.* Cataplasma pera tots els mals. **Panacea.** || *Met.* Medi ó recurs pera remeiar un dany. **Sanalotodo.** ||
- Curalotot hort.** *Bot.* Estramonio, Higuera loca.
- Curander, m.** Medicastro, curandero.
- Curapéu, m.** Instrument pera els casques de les cavalleries. **Curapié.**
- Curar, v. a.** Cuidar, curar. || Tornar la salut. **Sanar.** || Remeiar un dany. **Curar.** || Preparar els teixits o filats pera el tint o el blanqueig. **Curar.** || Sanar ó guarir. **Curar.** || Cuidar. **Curar.**
- Curat, da.** *p. p.* Cuidat. Cuidado. || **Guarir.** **Curado.** || **Aixó está curat ab aigua beneita.** *fr.* Eso se cura con una telaraña.
- Curatiu, va, adj.** Que serveix pera guarir. **Curativo.**
- Curbàs (Coma de).** *Orog.* A la vora de Sant Joan de Torán, a ta vall d'Arán.
- Curcat, da.** *p. p.* Carcomido. || *Met.* Pervertit. Inficionado.
- Curcudella, f.** *Entom. ter.* Estisoreta.
- Curdanes, f.** *Ter.* Olas del mar.
- Curenya, f.** Bastó de ballesta. **Cureña.** || Fusta pera la caixa del fusell. **Cureña.** || Carro pera conduir y manegar les peces d'artilleria. **Cureña.**
- Curet, m.** *Orog. Ter.* Collet. Loma baja.
- Cureta, f.** *Art. y of.* Eina pera netejar les cardes. **Pierme.**
- Curia, f.** Tribunal. **Curia.**
- Curial, adj.** Relatiu a la curia. **Curial.**
- Curialisme, m.** Curialismo.
- Curibells, m.** *Bot.* Colitzos.
- Curios, a.** Encurosit, *da. adj.* **Curioso.** || *Nèt.* Aseado, limpio.
- Curiosament, adv. m.** Curiosamente.
- Curiosissim, a.** *adj. sup.* Curiosísimo.
- Curiosissimament, adv. m. sup.** Curiosísimamente.
- Curiositat.** Afany de veure alguna cosa. **Curiosidad.** || **Nete-dat.** Aseo, limpieza, curiosidad.
- Curmullir, v. a.** Colmar.
- Curós, a.** *adj.* Cuidadoso, sollicito.

- Curosament.** *adv. m.* Sollicitamente.
- Curradors.** *m. Ter. Naut.* Taules de la nau, pera privar que s'hi fiqui l'aigua. Puertas.
- Cúrria.** *f.* Polea, garrucha.
- Curricán.** *m.* Xarxa pera pescar. Curricán.
- Curriol.** *m. Ornít.* Aucell. Andario.
- Curriolaire.** *m.* Manobre que puja els materials a una obra. Peón de albañil.
- Currioles.** *f. Bot.* Estiravelles.
- Currúa.** *f.* Fila, hilera.
- Curruca.** *f. Ornít.* Aucell. Curruca.
- Curruccuy.** *Geog.* Caseriu de Viu de Llebatà, prov. de Lleida.
- Currutaco,** *a. adj.* Elegant. Petímetre.
- Curs.** *m.* Inclinació d'alguna cosa.
- Curso.** || Del temps. **Lapso.** || A les universitats y estudis, la duració periòdica d'aquestos.
- Curso.** || Evacuació de ventre.
- Curso.** || Lloch recorregut per algún concurs relligiós, popular, militar, etc. **Curso.** || Text pera aprendre algún coneixement. **Curso.** || Duració de la vida. **Curso.**
- Cursa.** *f. Ter.* Corrida.
- Cursant.** *m.* Cursante.
- Cursar.** *v. a.* Seguir.
- Cursat,** *da. p. p.* Cursado. || *adj.* Avesat. Cursado.
- Cursi.** *adj. fam.* Afectat, ridícul.
- Cursi.**
- Cursiu,** *va. adj.* Caràcter tipogràfic, imitant la lletra manuscrita. Bastarda, cursiva.
- Cursivament.** *adj.* Cursivament.
- Cursovell.** *Geog.* Caseriu de Basagoda, prov. de Girona.
- Curt,** *a. adj.* Corto. || Petit, de poca duració, de poca extensió. **Corto.** || Moneda que no té el pes cabal. **Corta.** || De poch talent. **Corto.** || Apocat. **Corto.** || **Curt de gambals.** *fr.* Corto sastre, corto pala. || **Curt de paraules.** *fr.* Corto, Corrido. || **A la curta o la llarga.** *m. adv.* Tarde ó temprano, á la corta ó á larga. || **Anar curt.** Sense me-
- dis. Andar á tres menos cuartillo; estar alcanzado de medios. || **Anar ó vestir de curt.** *fr.* Ir de corto.
- Curtació.** *f.* Astron. Acortamiento, curtación.
- Curtament.** *m. adv.* Brevemente.
- Curtaria.** *f.* Cortedad.
- Curteat.** *f.* Curtaria.
- Curtejar.** *v. n.* Escasear, ser corto.
- Curtesa.** *f.* Curtaria.
- Curtet,** *a. adj.* Cortito.
- Curtie.** *Geog.* Caseriu de Les Angles, a la Catalunya francesa.
- Curtiella (Coll de).** *Orog.* Collada al camí de Porrera a Alforja, prov. de Tarragona.
- Curtient,** *a. Quím.* Pera l'adop de les pells. Curtiente.
- Curtissim,** *a. adj. sup.* Cortísimo.
- Curtriconus.** *m. Geom.* Curtricono.
- Curull.** *m.* Colmo, copete. || *adj.* Colmado. || A les ximeneies. Caballote.
- Curull (Riera de).** *Hidrog.* Neix a la prov. de Girona, a Plá Trave, y entrant a la de Barcelona per Sant Andreu de la Bola, desaiqua al curs del Gés a Vidrà.
- Curullada.** *Geog.* Caseriu de Granenella, prov. de Lleida.
- Curullar.** *v. a.* Colmar.
- Curullat,** *da. p. p.* Colmado.
- Curumullar.** *v. a.* Curullar.
- Curunyer.** *m. Bot.* Corner.
- Curva.** *f. Geom.* Corva.
- Curvató.** *m. Naut.* Corva petita. Corvatón.
- Curvatura.** *f.* Curvatura.
- Curveria.** *f.* Conjunt de corves. Curvería.
- Curvilini,** *a. adj.* Curvilíneo.
- Cusa (Collet de).** *Orog.* A la vora d'Olván, a la carretera de Gironella a Prats de Lluçanès.
- Cusachs (Joseph).** *Biog.* Remarcable pintor de costums militars, nadiu y mort a Barcelona, (1850-1909). Va pertanyer al cos d'artilleria, retirantse al 1882, essent capità, pera dedicarse a la pintura. El retrat y les escenes y tipus militars, eren

- els genres a que va consagrar-se essent ben reputada la seua firma, y distingintlo a les exposicions ab comandes el rei de Portugal y altres monarques y governs dels Estats americans. Havia ilustrat el llibre *La vida militar en España*.
- Cusch, ca.** *adj.* Perezoso.
- Cuscuetà.** *f.* *Ornit.* Aucell. Lavandera.
- Cuscus.** *m.* Pasta de farina y mel. Alcuçuz.
- Cuscuta.** *f.* *Bot.* Pels de fari-gola.
- Cusi, na.** *m. y f.* Primo.
- Cusible.** *adj.* Que's pot cusir. Cosible.
- Cusidor.** *m.* Moble. Costurero. || Eina d'enquadrador. Telar, cosedor.
- Cusidora.** *f.* Dona que's consagra a cusir. Costurera.
- Cusidura.** *f.* Costura.
- Cusinatge.** *m.* Parentiu. Primazgo.
- Cusir.** *v. a.* Coser. || **Cusir botons.** Pegar botones. || *Met.* Reunir dues coses, com si semblessin cosides. Coser. || **Cusir a punyalades.** *fr.* Acribillar, coser á puñaladas. || **Ell s'ho talla, ell s'ho cus.** *Loc. fam.* | El arriero de Arganda, él se lo cuece, él se lo cuaja y él se lo lleva á vender á la plaza.
- Cusit, da.** *p. p.* Cosido. || *Met.* Ple de coses de igual qualitat. Plagado. || **Estar cusits.** *fr.* *Met. fam.* Estar como plojos en costura, ó como sardinas en bannasta.
- Cusita.** *adj.* *Etnol.* Races o pobles primitius. Cusita.
- Cuspinera (Climent).** *Biog.* Músch y escriptor, crítich musical de la premsa barcelonina, organer de Caldes y del monastir de Santa Clara de Barcelona, y director de la escola de música de la Casa de Caritat, y de la societat *Euterpe Caldense*. Era autor de composicions chorals, y de musica religiosa. Va neixer a Caldes de Montbuy, (1842-1889).
- Cúspit.** *f.* Pinnacle, cimall. Cúspide.
- Cussa (Coll de).** Vegis. Cusa.
- Cussia.** *f.* *Naut.* Galeria del barco, de popa a proa. Crujia, galeria. || **Anar de cussia.** *fr.* *Met.* Irse á ojeo.
- Cussogues.** *f.* *Ter.* Cosquillas.
- Cussions.** *Geog.* Caseriu de Sora, prov. de Barcelona. || — (**Riera de**). *Hidrog.* Neix al coll de Sant Agusti, al camí ral de Alpens a Sant Quirze de Besora, y desaigua al Ter, enfront d'aquesta derrerera població després de passar per Sora.
- Custodi.** *m.* Guardador d'alguna cosa. Cárrech religiós. Custodio. || Angel de la guarda. Custodio.
- Custodia.** *f.* Servar alguna cosa. Custodia. || Joya d'or pera exposarli el Santíssim. Custodia. || Qui guarda algún prés. Custodia. || *Art. y of.* Peu dret al torn. Custodia. || **Tindre en custodia.** Tener en cobro, en custodia.
- Custodiar.** *v. a.* Custodiar.
- Custodiat, da.** *p. p.* Custodiado.
- Cutani, a.** *adj.* Cutáneo.
- Cutchet y Font (Lluís).** *Biog.* Remarcable escriptor y polítich, nadiu de la Cerdanya y mort a Barcelona (1815-1891). Home de valer y de clar criteri, va ésser un dels partidaris més ardents de la renaixensa catalana. Va ésser amic intim d'En Víctor Balaguer, y pertanyia com ell al partit progressista, havent sigut redactor del diari *La Corona de Aragón*. Era una autoritat en assumptes econòmichs y històrichs. Va ésser president dels Jochs Florals de Barcelona al any 1876. Entre la munió dels seus estudis seriosos y atil-lats, cal esmentar els següents: *Cataluña vindicada, El compromís de Casp, y Historia del siti de Girona en 1809*.

Cuter. *m.* Barco de veles. **Cúter.**

Cutero. *m. Ter.* Monaguillo.

Cuti. *m.* Teixit. **Coti.**

Cutis. *m.* Pell del cos humá. ||

Cutis recremat. **Cutis atezado.**

|| **Delicat de cutis, pero no de conciencia.** De cutis ténue y mala conciencia.

Cutzarreta. *f. Naut.* Cucharreta.

Cutzarro. *m. Naut.* Cucharro.

Cuyás y Devesa (Miquel). *Biog.*

Escriptor de començos del si-
gle XVIII, entre quins travalls
s'esmenta un estudi crítich his-
tòrich de la poesia provençal.
Pertanyia a l'Academia de
Bones Lletres de Barcelona.

Cuyul *m. Ornit.* **Cucut.**

Cysela Avieni. *Geog. Ant.* Nom
que al temps dels romans se
donava al poblat ahont are hi
ha Sant Feliu de Guixols.

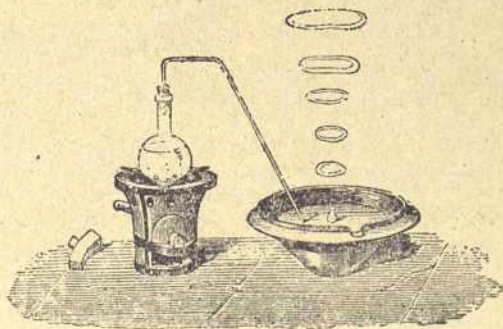
QUÍMICA GENERAL

POR EL

Dr. D. José R. de Luanco

ex-Rector de la Universidad de Barcelona
Catedrático de Química

Poco hemos de decir del Manual de QUÍMICA GENERAL. Conocido el Dr. Luanco como distinguido profesor de Química y eminente hombre de ciencia, no hay por

qué elogiar su magnífico compendio de Química general. Desarrolla su libro en forma metódica y altamente comprensible, que lo hace indispensable á cuantos estudian esta rama de la ciencia.

Precio, 1'50 pesetas.

Historia Natural

POR EL

Dr. O. de Buen

Profesor de dicha asignatura en la Universidad de Barcelona
Doctor en Ciencias, Laureado en Francia

He aquí los capítulos en que el Dr. de Buen divide este Manual: I. *Seres naturales.*—II. *El suelo que pisamos.*—III. *La tierra en que vivimos.*—IV. *Los vegetales á simple vista.*—V. *Los animales á simple vista.*—VI. *El mar, centro principal de la vida.*—VII. *El microscopio y las investigaciones microscópicas.*—CONCLUSIÓN.

Este Manual va ilustrado profusamente con buenos grabados.

Precio, 1'50 pesetas.

III

FÍSICA

POR

D. Eduardo Lozano y Ponce de León

Doctor en Ciencias, Física, Matemáticas, Licenciado en Farmacia,
Catedrático de Física de la Universidad Central,
de la Real Academia de Ciencias

Este libro está dedicado principalmente á los obreros y demás personas que, por la índole de sus ocupaciones,

carecen de los rudimentos más indispensables de la Física. Útil al mismo tiempo á los profesores de primera enseñanza. Publicada con numerosos grabados alusivos al texto.

Precio, 1'50 pesetas.

GEOMETRÍA GENERAL

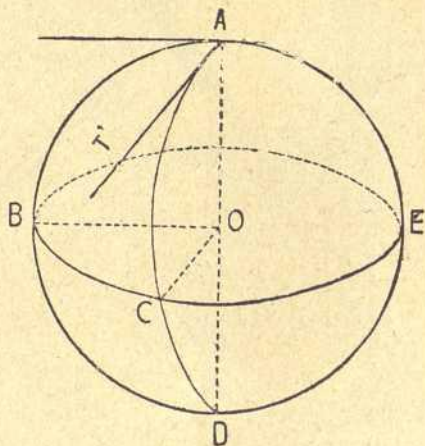
POR

D. Santiago Mundi Giró

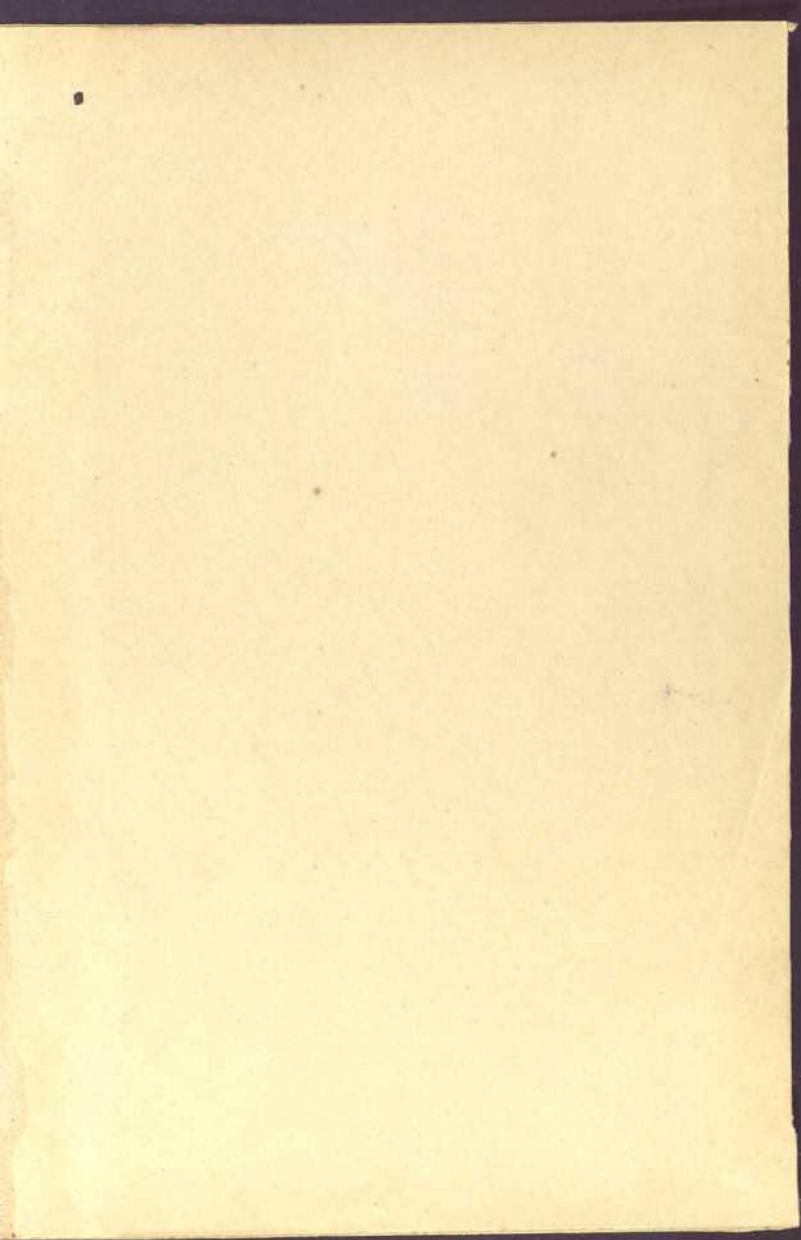
Doctor en Ciencias Exactas, Catedrático de Geometría analítica
en la Universidad de Barcelona, Vicepresidente de la
Real Academia de Ciencias y Artes de esta ciudad

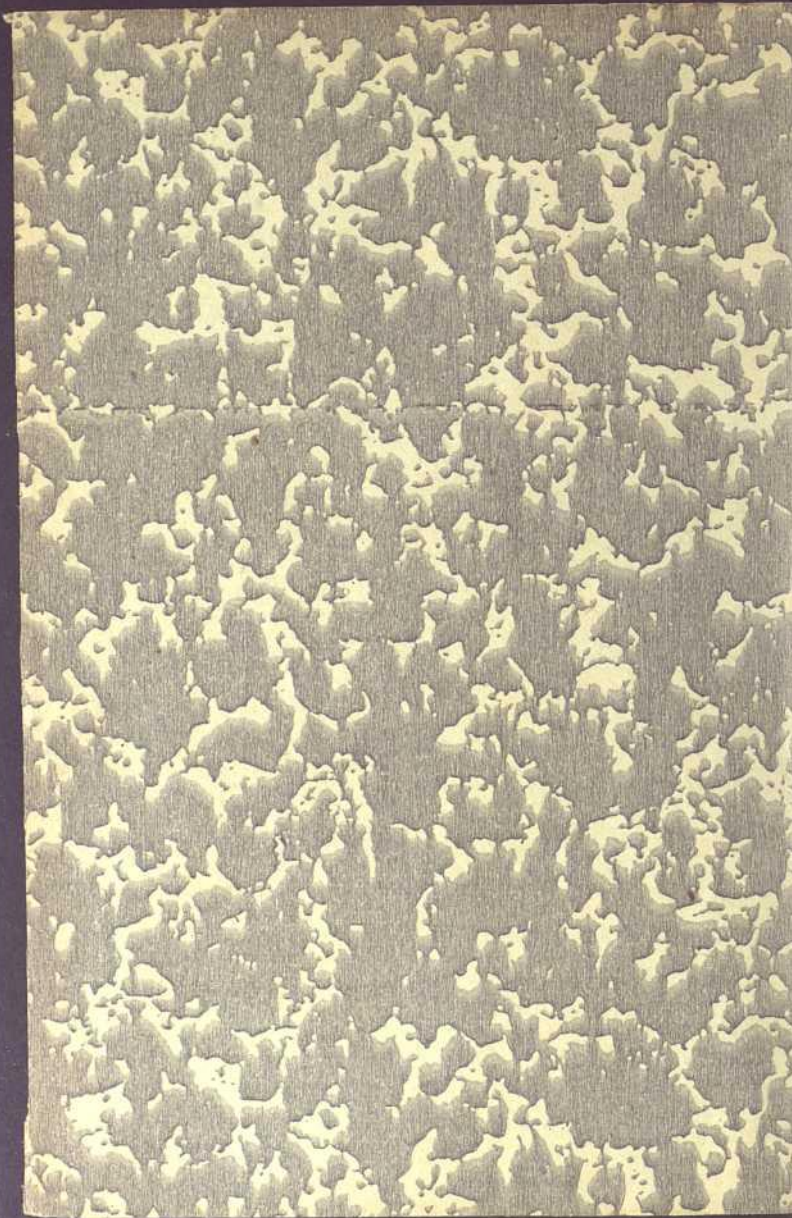
Escrito este libro para quienes no están avezados á las lucubraciones de la alta ciencia, pone las verdades de la hermosa Geometría bajo un prisma real y objetivo, evitando demostraciones largas y abstracciones atrevidas que siempre fatigan. Como en la mayoría de los Manuales-Soler que el texto lo requiere, va ilustrado el de GEOMETRÍA GENERAL con numerosos grabados intercalados.

Precio, 1'50 pesetas.

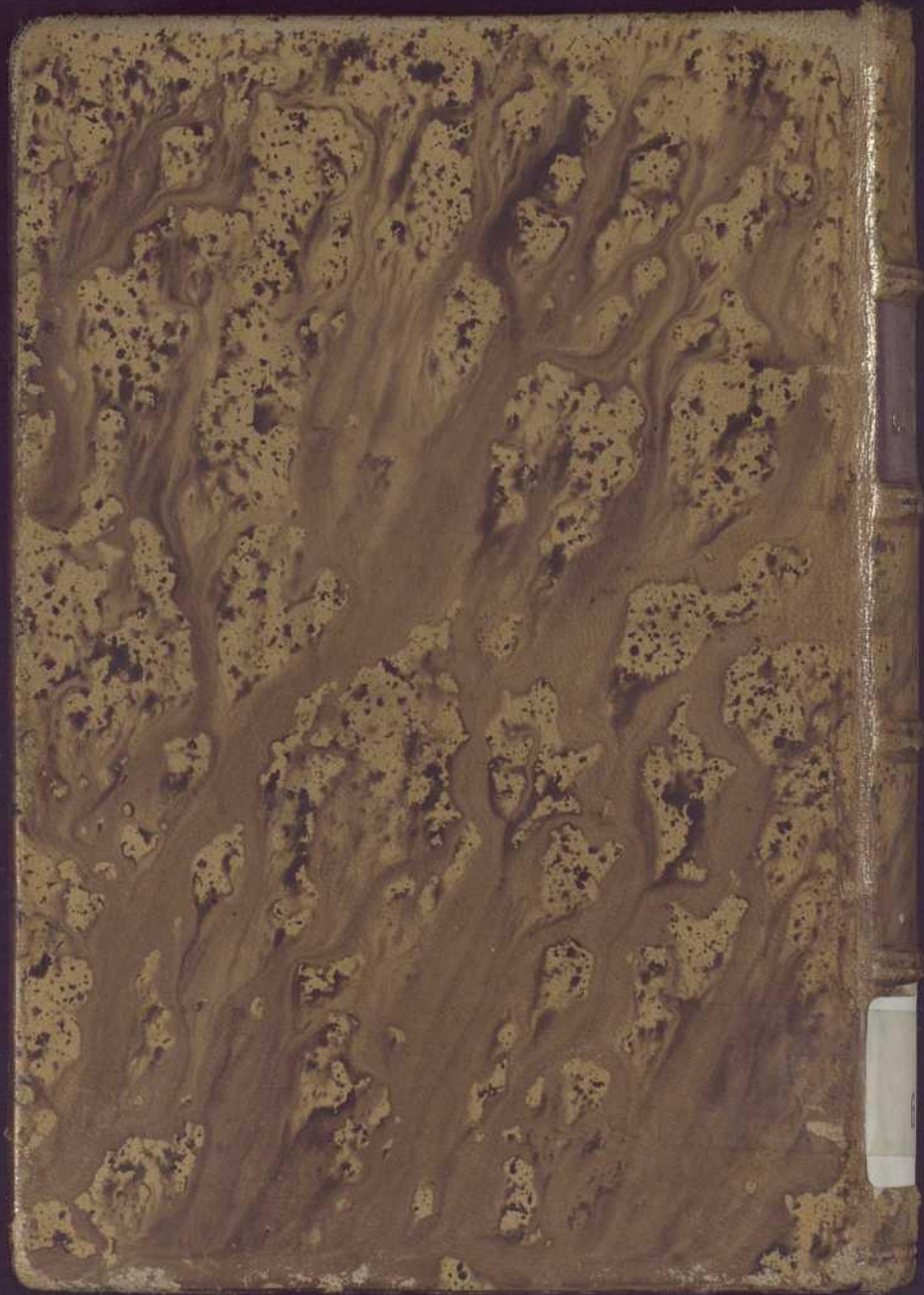

ETTER
DICCIONARI
CATALA CASTELLIA
I

FA

6.843/1